virtual-project.eu

KEN FOLLETT

CĂDEREA URIAȘILOR

Primul volum din Seria Trilogia secolului

KEN FOLLETT

Seria
Trilogia secolului

Volumul 1

CĂDEREA URIAȘILOR

Original: *Fall of Giants* (2010)

Traducere din limba engleză:
BOGDAN OLTEANU
și
ALEXANDRA HRISTACHE

RAO International Publishing Company
2014

Lista personajelor

Americanii

FAMILIA DEWAR

Senatorul Cameron Dewar
Ursula Dewar, soția sa
Gus Dewar, fiul lor

FAMILIA VYALOV

Josef Vyalov, om de afaceri
Lena Vyalov, soția sa
Olga Vyalov, fiica lor

ALȚII

Rosa Hellman, jurnalistă
Chuck Dixon, coleg de școală de-al lui Gus
Marga, cântăreață într-un club de noapte
Nick Forman, hoț
Ilya, cuțitar
Theo, cuțitar
Norman Niall, contabil corupt
Brian Hall, lider de sindicat

PERSONAJE ISTORICE REALE

Woodrow Wilson, cel de-al 28-lea președinte al Americii
William Jennings Bryan, secretar de stat
Joseph Daniels, ministrul marinei

Englezi și scoțieni

FAMILIA FITZHERBERT

Contele Fitzherbert, numit Fitz
Prințesa Elizaveta, numită Bea, soția sa
Lady Maud Fitzherbert, sora sa
Lady Hermia, numită mătușa Herm, mătușa lor săracă
Ducesa de Sussex, mătușa lor bogată
Gelert, câinele lui Fitz
Grout, majordomul lui Fitz
Sanderson, camerista lui Maud

ALȚII

Mildred Perkins, chiriașa lui Ethel Williams
Bernie Leckwith, secretarul filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent
Bing Westhampton, prietenul lui Fitz
Marchizul de Lowther, „Lowthie”, pretendent respins de Maud
Albert Solman, avocatul care se ocupă de afacerile lui Fitz
Sir Alan Tite, comisul regelui
Doctorul Greenward, voluntar la clinica de copii
Lordul „Johnny” Remarc, ministru-adjunct în Biroul de Război
Colonelul Hervey, aghiotantul lui Sir John French
Locotenentul Murray, aghiotantul lui Fitz
Mannie Litov, patron de fabrică
Jock Reid, trezorier al Partidului Laburist Independent din Aldgate
Jayne McCulley, soția unui soldat

PERSONAJE ISTORICE REALE

Regele George al V-lea
Regina Maria
Mansfield Smith-Cumming, numit „C”, șeful Secțiunii Externe a Biroului Serviciilor Secrete (viitorul MI6)
Sir Edward Grey, membru al parlamentului, ministru de externe
Sir William Tyrrell, secretarul personal al lui Grey
Frances Stevenson, amanta lui Lloyd George
Winston Churchill, membru al parlamentului
H.H. Asquith, membru al parlamentului, prim-ministru

Sir John French, comandantul Forței Expediționare Britanice

Francezii

Gini, chelneriță
Colonelul Dupuys, aghiotantul generalului Galliéni
Generalul Lourceau, aghiotantul generalului Joffre

PERSONAJE ISTORICE REALE

Generalul Joffre, comandantul-șef al forțelor franceze
Generalul Galliéni, comandantul garnizoanei din Paris

Germani și austrieci

FAMILIA VON ULRICH

Otto von Ulrich, diplomat
Susanne von Ulrich, soția sa
Walter von Ulrich, fiul lor, atașat militar la ambasada germană din Londra
Greta von Ulrich, fiica lor
Graful (Contele) Robert von Ulrich, vărul de-al doilea al lui Walter, atașat militar la ambasada austriacă din Londra

ALȚII

Gottfried von Kessel, atașat cultural la ambasada germană din Londra
Monika von der Helbard, cea mai bună prietenă a Gretei

PERSONAJE ISTORICE REALE

Prințul Karl Lichnowsky, ambasadorul german la Londra
Feldmareșalul Paul von Hindenburg
Generalul de infanterie Erich Ludendorff
Theobald von Bethmann-Hollweg, cancelarul german
Arthur Zimmermann, ministrul german de externe

Rușii

FAMILIA PESHKOV

Grigori Peshkov, metalurgist
Lev Peshkov, îngrijitor de cai

MUNCITORII DE LA UZINA PUTILOV

Konstantin, strungar, președinte al Grupului Bolșevic de Discuții
Isaak, căpitanul echipei de fotbal
Varya, muncitoare, mama lui Konstantin
Serge Kanin, supraveghetorul secției de turnătorie
Contele Maklakov, directorul

ALȚII

Mikhail Pinsky, ofițer de poliție
Ilya Kozlov, aghiotantul său
Nina, camerista prințesei Bea
Prințul Andrei, fratele prințesei Bea
Katerina, o țărancă abia venită la oraș
Mishka, patronul unui bar
Trofim, gangster
Fyodor, polițist corupt
Spirya, pasager pe *Arhanghelul Gabriel*
Yakov, pasager pe *Arhanghelul Gabriel*
Anton, funcționar la ambasada Rusiei din Londra, totodată spion german
David, soldat evreu
Sergentul Gavrik
Locotenentul Tomchak

PERSONAJE ISTORICE REALE

Vladimir Ilici Lenin, liderul Partidului Bolșevic
Lev Troțki

Galezii

FAMILIA WILLIAMS

David Williams, organizator sindical – Dai Sindicat
Cara Williams, soția sa
Ethel Williams, fiica lor
Billy Williams, fiul lor
Bunicul, tatăl Carei

FAMILIA GRIFFITHS

Len Griffiths, ateu și marxist
Doamna Griffiths, soția sa
Tommy Griffiths, fiul lor, cel mai bun prieten al lui Billy Williams

FAMILIA PONTI

Doamna Minnie Ponti
Giuseppe „Joey” Ponti, fiul său
Giovanni „Johnny” Ponti, fratele său mai tânăr

MINERII

David Crampton – Dai Plângăciosul
Harry „Suet” Hewitt
John Jones Prăvălie
Dai Halelă, fiul măcelarului
Pat Papa, manipulatorul manivelei la Orizontul Principal
Micky Pope, fiul lui Pat
Dai Ponei, îngrijitor de cai
Bert Morgan

CONDUCEREA MINEI

Perceval Jones, președinte al companiei Celtic Minerals
Maldwyn Morgan, directorul minei – Morgan Dus-la-Merthyr
Rhys Price, adjunctul directorului minei
Arthur „Pestrițul” Llewellyn, secretarul minei

PERSONALUL DE LA TŶ GWYN

Peel, majordomul
Doamna Jevons, menajera-șefa
Morrison, lacheu

ALȚII

Dai Muck, sanitar
Doamna Dai Ponei
Doamna Roley Hughes
Doamna Hywel Jones
Soldatul George Barrow, Compania B
Soldatul Robin Mortimer, ofițer degradat, Compania B
Soldatul Owen Bevin, Compania B
Sergentul Elijah „Profetul” Jones, Compania B
Sublocotenentul James Carlton-Smith, Compania B
Căpitanul Gwyn Evans, Compania A
Sublocotenentul Roland Morgan, Compania A

PERSONAJE ISTORICE REALE

David Lloyd George, membru liberal al parlamentului

• PROLOG •

INIȚIEREA

Capitolul 1

22 iunie 1911

În ziua în care regele George al V-lea era încoronat la Westminister Abbey, la Londra, Billy Williams cobora în mină, în Aberowen, în sudul Țării Galilor.

Pe 21 iunie 1911, Billy împlinise treisprezece ani. Fusese trezit de tatăl său. Metoda prin care tatăl său trezea oamenii era mai degrabă eficientă decât blândă. Îl bătea pe Billy pe obraz, în ritm regulat, ferm și insistent. Billy dormea adânc și încercă să îl ignore pentru câteva secunde, dar bătăile de pe obraz continuară neîntrerupt. Pe moment se mânie, apoi își aminti că trebuia să se trezească, ba chiar că își dorea să se trezească, și deschise ochii, săltându-se brusc în capul oaselor.

— Ora patru fix, spuse tatăl său în timp ce ieșea din cameră, tropăind pe scările din lemn pe măsură ce cobora.

•

Billy începea astăzi munca de miner ucenic, cum făcuseră majoritatea bărbaților din acel oraș la vârsta lui. Își dorea să se fi simțit ca un miner. Dar era hotărât să nu se facă de râs. David Crampton plânsese în prima zi în care coborâse în mină și încă îi spuneau Day Plângăciosul, cu toate că avea douăzeci și cinci de ani acum și era vedeta echipei locale de rugby.

Era ziua de după solstițiul de vară și o rază de lumină pătrundea prin mica fereastră. Billy se uită la bunicul său, întins lângă el. Ochii Bunicului erau deschiși. Se trezea mereu înaintea lui Billy; spunea că bătrânii nu dorm prea mult.

Billy se ridică din pat. Era doar în izmene. Când vremea era mai rece, dormea și cu cămașa pe el, dar Marea Britanie se

bucura de o vară însorită, cu nopți blânde. Trase oala de noapte de sub pat și îi dădu la o parte capacul. Mărimea penisului său era aceeași, așa că încă îi spunea puțulică. Era același ciot ca de copil. Sperase că va începe să crească în noaptea de dinaintea zilei sale de naștere sau că va observa măcar un fir de păr negru pe lângă, dar fu dezamăgit. Prietenul lui cel mai bun, Tommy Griffiths, care se născuse în aceeași zi, era altfel: avea deja vocea în schimbare și un puf întunecat deasupra buzei superioare, iar puțulica lui era ca cea a unui bărbat. Era umilitor.

În timp ce folosea oala de noapte, Billy se uită pe fereastră. Tot ce putea să vadă era dealul cenușiu, o movilă gri-argiloasă plină de resturi, deșeuri de la mina de cărbune, în mare parte argilă și gresii. Așa arăta pământul în ziua a doua a Facerii, se gândi Billy, înainte ca Dumnezeu să spună: „Să dea Pământul din sine verdeață”. O adiere ușoară purtă pulberea fină și neagră de pe movilă spre șirurile de case.

În cameră era și mai puțin de văzut. Acesta era dormitorul din spate, un spațiu îngust, suficient de mare pentru a încăpea un singur pat, un cufăr cu sertare și vechea ladă a bunicului. Pe perete se afla un barometru decorat pe care scria:

CREDE ÎN DOMNUL NOSTRU
IISUS HRISTOS
ȘI VEI FI
MÂNTUIT

Nu exista nicio oglindă.

Una dintre uși ducea spre capul scărilor, iar cealaltă spre dormitorul din față, care nu putea fi accesat decât trecând prin acesta. Era mai mare și avea loc pentru două paturi. Mama și Tata dormeau acolo – și surorile lui Billy dormiseră acolo, cu ani în urmă. Cea mai mare, Ethel, nu mai locuia acum acolo, iar celelalte trei muriseră, una de vărsat de vânt, alta de tuse măgărească, iar cea de-a treia de difterie. Mai avusese și un frate mai mare, cu care Billy dormise în același pat înainte să vină Bunicul. Wesley fusese numele lui și fusese omorât în mină de un vagonet care o luase la vale, o roabă pentru transportat cărbune.

Billy își trase bluza pe el. Era cea pe care o purtase la școală cu o zi înainte. Azi era joi, iar el își schimba bluza doar duminica.

Totuși, avea o nouă pereche de pantaloni, primii lui pantaloni lungi, din bumbac impermeabil – i se spunea moleschin. Erau simbolul pătrunderii lui în lumea bărbaților și îi îmbrăcă mândru, bucurându-se de greutatea masculină a materialului. Își puse o curea groasă din piele și se încălță cu bocancii rămași de la Wesley, după care coborî scările.

Parterul locuinței era ocupat de camera de zi, o încăpere de 15 metri pătrați, cu o masă în mijloc, un șemineu într-o parte și un covor țesut de mână ce acoperea podeaua din piatră. Tata stătea la masă citind un exemplar vechi din *Daily Mail*, cu o pereche de ochelari agățați la rădăcina nasului său lung și ascuțit. Mama pregătea ceaiul. Lăsă jos ceainicul aburind și îl sărută pe Billy pe frunte, apoi spuse:

— Ce face micul meu bărbat de ziua lui?

Billy nu răspunse. „Micul” suna destul de dureros pentru că era într-adevăr mic, iar „bărbat” era la fel de neplăcut la auz, pentru că nu era încă bărbat. Se duse în chicineta din fundul casei. Scufundă un castron în butoiul cu apă, se spălă pe față și pe mâini și aruncă apa folosită în chiuveta îngustă de piatră. Chicineta avea un cazan de cupru sub care se afla un grătar pentru foc, dar nu era folosit decât în seara de îmbăiere, care era sâmbăta.

Li se promisese că vor avea apă curentă în curând, iar unele case de mineri o aveau deja. Pentru Billy era o minune ca oamenii să poată lua o cană de apă rece și curată doar răsucind un robinet, fără să care cu găleata de la pompa din stradă. Dar conducta de apă nu ajunsese încă pe Wellington Row, unde locuia familia Williams.

Se întoarse în sufragerie și se așeză la masă. Mama puse în dreptul lui o cană mare de ceai cu lapte deja îndulcit. Tăie două felii groase de pâine de casă și scoase o bucată de untură din cămara de sub scări. Billy își împreună mâinile, închise ochii și spuse:

— Mulțumescu-Ți, Doamne, pentru această mâncare. Amin.

Apoi sorbi din ceai și întinse untura pe pâine.

Ochii albaștri și spălăciți ai tatălui său îl priviră pe deasupra ziarului.

— Pune-ți niște sare pe pâine, spuse el. O să transpiri sub pământ.

Tatăl lui Billy era reprezentantul minerilor, angajat al Federației Minerilor din South Wales, cel mai puternic sindicat de breaslă din Marea Britanie, cum îi plăcea să amintească de fiecare dată când avea ocazia. Era știut sub numele de Dai Sindicat. Mulți bărbați erau numiți Dai (pronunțat chiar cum se scrie), prescurtare de la David, sau Dafydd în galeză. Billy învățase la școală că David era un nume celebru în Țara Galilor, pentru că era numele sfântului protector al țării, la fel ca Patrick în Irlanda. Toți cei cu numele Dai se deosebeau unul de altul nu prin numele lor de familie – aproape toți din oraș aveau numele de familie Jones, Williams, Evans sau Morgan –, ci printr-o poreclă. Numele adevărate erau rareori folosite – doar atunci când exista o alternativă comică. Billy era William Williams, așa că i se spunea Billy Dublu.

Femeilor li se dădea uneori porecla soțului, așa că Mama era cunoscută sub numele de doamna Dai Sindicat.

Bunicul coborî în timp ce Billy mânca a doua felie de pâine cu untură. În ciuda vremii calde, era îmbrăcat cu haină și cu vestă. După ce se spălă pe mâini, se așeză în fața lui Billy, de partea cealaltă a mesei.

— Nu mai fi așa emotiv, spuse el. Eu am coborât în mină când aveam zece ani. Iar tatăl meu a fost coborât în mină, cărat în spate de tatăl lui, când avea cinci ani și lucra de la șase dimineața până la șapte seara. Din octombrie până în martie nu apuca să vadă lumina soarelui.

— Nu am emoții, spuse Billy.

Nu era adevărat. Era încremenit de frică.

Oricum, Bunicul era blajin și nu insista să aibă dreptate. Billy îl plăcea pe Bunicul. Mama se purta cu Billy de parcă ar fi fost un copilaș, iar Tata era rece și sarcastic, dar Bunicul era tolerant și îi vorbea lui Billy ca unui adult.

— I-auzi aici, spuse Tata.

Nu cumpăra niciodată ziarul *Mail*, o spurcăciune de dreapta, dar câteodată aducea acasă o copie luată de la altcineva și citea din ziar cu voce disprețuitoare, batjocorind prostia și minciuna clasei conducătoare.

— „Lady Diana Manners a fost criticată pentru că a purtat aceeași rochie la două baluri diferite. Fiica mai tânără a ducelui de Rutland a primit premiul pentru «cel mai frumos costum de

damă» la Balul Savoy, pentru corsetul strâmt, fără umeri, și fusta cloș, câștigând două sute cincizeci de guinee.”

Coborî puțin ziarul și spuse:

— Atâta câștig eu în cinci ani, Billy, băiete.

Citi mai departe:

— „Dar a atras nemulțumirea cunoscătorilor de modă purtând aceeași rochie la petrecerea lordului Winterton și a lui F.E. Smith de la hotelul Claridge. «Nu te poți sătura de ceva bun», a spus lumea.”

Ridică ochii din ziar și spuse:

— Ai face bine să îți schimbi rochița, mamă, ca să nu atragi nemulțumirea cunoscătorilor de modă.

Mama nu se amuză câtuși de puțin. Purta o rochie de lână veche, cu coatele peticite și cu pete la subsuori.

— Dacă aș avea două sute cincizeci de guinee, aș arăta mai bine decât Lady Diana Muck, spuse ea, nu fără amărăciune.

— E adevărat, spuse Bunicul. Cara e fost mereu cea mai frumoasă – la fel ca mama ei.

Numele Mamei era Cara. Bunicul se întoarse spre Billy și spuse:

— Bunica ta era italiancă. Numele ei era Maria Ferrone.

Billy știa deja asta, dar Bunicului îi plăcea să repete povești cunoscute.

— De la ea are mama ta părul negru și lucios și ochii negri și frumoși – și sora ta la fel. Bunica ta era cea mai frumoasă femeie din Cardiff – și era a mea!

Deodată se întristă.

— Ce vremuri, spuse el încet.

Tata se strâmbă dezaprobator – vorbele astea sugerau dorințe trupești –, dar pe Mama o binedispuseră complimentele tatălui ei și zâmbi în timp ce îi puse în față farfuria cu micul dejun.

— O, da, spuse ea, eu și sora mea eram considerate foarte frumoase. Le-am fi arătat noi ducilor ce înseamnă o fată frumoasă dacă am fi avut bani de mătăsuri și dantele.

Billy era surprins. Nu se gândise niciodată la mama sa ca fiind frumoasă sau altcumva, deși – când se îmbrăca pentru a merge duminica la biserică – arăta remarcabil, mai ales cu pălărie. Bănuia că fusese cândva o fată frumoasă, dar era greu de imaginat.

— Și nu doar asta, spuse Bunicul. Cei din familia bunicii tale erau și isteți. Cumnatul meu a fost miner, dar s-a lăsat de meserie și a deschis o cafenea în Tenby. Asta da viață – brize marine și nimic altceva de făcut decât cafea și numărat bani.

Tata citi încă un articol.

— „Ca parte din pregătirile pentru încoronare, Palatul Buckingham a scos o carte cu instrucțiuni de 212 pagini.”

Se uită pe deasupra ziarului.

— Billy, să le spui asta celor din mină astăzi. Vor fi liniștiți să știe că nimic nu e lăsat la voia întâmplării.

Pe Billy nu îl interesa Casa Regală. Lui îi plăceau poveștile cu aventuri care se publicau în *Mail*, despre băieții din echipele de rugby de la școlile publice care prindeau spioni germani. Din câte se spunea în ziar, asemenea spioni erau infiltrați prin fiecare oraș din Marea Britanie, deși nu părea să fie vreunul în Aberowen, spre dezamăgirea sa.

Billy se ridică în picioare.

— Dau o fugă până la stradă, anunță el.

Ieși din casă pe ușa din față. „A da o fugă până la stradă” era un eufemism folosit în familie pentru a anunța că mergi la toaletă, care se afla pe la jumătatea aleii Wellington. Era o șandrama joasă din cărămidă, cu acoperiș din fier încreștit, construită deasupra unei gropi adânci în pământ. Cabina era împărțită în două compartimente, unul pentru bărbați și celălalt pentru femei. Fiecare compartiment avea câte două closete, pentru ca oamenii să poată intra câte doi. Nimeni nu știa de ce constructorii le aranjaseră în felul acela, dar toată lumea încerca să facă față situației în cel mai bun fel. Bărbații țineau privirea înainte fără să spună nimic, iar femeile – după cum auzise Billy de multe ori – își țineau de urât pălăvrăgind. Mirosul era foarte greu de suportat, chiar dacă erai nevoit să îl simți în fiecare zi din viața ta. Billy încerca să respire cât putea de puțin cât timp se afla înăuntru și ieșea de acolo dornic să tragă în piept aer curat. Groapa era astupată periodic de un bărbat pe nume Dai Gunoierul.

Când Billy se întoarse acasă, fu plăcut surprins să o găsească la masă pe sora lui, Ethel.

— La mulți ani, Billy! strigă ea. Am vrut să vin să te pup înainte să cobori în mină.

Ethel avea optsprezece ani, iar lui Billy nu-i venea deloc greu să-i remarce frumusețea. Părul ei negru ca mahonul avea bucle încăpățânate, iar ochii negri sclipeau neastâmpărați. Poate că Mama arătase cândva la fel. Ethel purta o rochie simplă, neagră, și o bonetă albă din bumbac – costumația de menajeră de care era foarte mândră.

Billy o adora pe Ethel. Pe lângă faptul că era frumoasă, avea simțul umorului, era isteață și curajoasă, iar câteodată îi mai și răspundea Tatei. Ea îi spusese lui Billy lucruri pe care nimeni altcineva nu voia să i le explice, cum ar fi episodul lunar al femeilor, pe care ele îl numeau „blestemul”, dar și în ce consta infracțiunea de indecență publică care îl făcuse pe vicarul anglican să plece din oraș în așa mare grabă. Fusese cea mai bună din clasă în fiecare an de școală, iar eseul ei *Orașul sau satul meu* câștigase premiul întâi într-un concurs organizat de *South Wales Echo*. Primise un exemplar al *Atlasului lumii*.

Îl pupă pe Billy pe obraz.

— I-am zis doamnei Jevons, menajera-șefă, că nu mai e cremă de pantofi, așa că trebuie să trec prin oraș ca să cumpăr.

Ethel locuia și lucra la Tŷ Gwyn, uriașa proprietate a contelui Fitzherbert, aflată la o milă distanță de munte. Îi dădu lui Billy ceva învelit într-o cârpă curată.

— Am furat o prăjitură pentru tine.

— O, mulțumesc, Eth! spuse Billy.

Lui Billy îi plăceau mult prăjiturile.

— Să ți-o pun în pachet? întrebă Mama.

— Da, te rog.

Mama scoase o cutie de tablă din dulap și puse prăjitura înăuntru. Mai tăie apoi două felii de pâine, le unse cu untură, le presără cu sare și le băgă în cutie. Toți minerii aveau o cutie de tablă pentru pachet. Dacă ar fi luat mâncarea înfășurată în cârpă, șoarecii ar fi mâncat-o pe toată înainte de prânz.

— Când o să vii acasă cu prima leafă, o să ai la pachet și o felie de șuncă fiartă.

Billy nu avea să câștige foarte mult la început, dar – chiar și așa – îmbunătățea nivelul de trai al familiei. Se întreba câți bani de buzunar o să îi lase Mama și dacă va putea să strângă îndeajuns pentru a-și lua o bicicletă, lucrul pe care și-l dorea cel mai mult.

Ethel se așeză la masă. Tata i se adresă:

— Ce mai e nou pe la conac?

— Liniște și pace, spuse ea. Contele și prințesa sunt la Londra pentru încoronare. Se uită la ceasul de pe etajeră. În curând trebuie să se trezească – trebuie să ajungă devreme la catedrală. Ei nu o să-i placă – nu e obișnuită cu trezitul devreme –, dar nu poate să întârzie la rege.

Soția contelui, Bea, era o prințesă rusoaică foarte distinsă.

— O să vrea să prindă locuri în față, ca să vadă evenimentul, spuse Tata.

— A, nu, nu ai voie să stai unde ai tu chef, spuse Ethel. Au făcut comandă specială pentru șase mii de jilțuri din mahon, cu numele invitaților scrise pe spate cu litere aurite.

— Ei bine, asta este o risipă! Ce-o să facă cu ele după aceea? spuse Bunicul.

— Nu știu. Poate că fiecare o să își ia scaunul acasă, ca amintire.

— Spune-le să trimită câteva și aici. Suntem numai cinci și maica-ta e nevoită să stea în picioare, spuse Tata sec.

Când Tata era glumeț, tonul lui ascundea de fapt o nemulțumire. Ethel sări repede în picioare.

— Îmi pare rău, mamă, nu mi-am dat seama.

— Stai acolo, că am prea multă treabă ca să stau jos, îi spuse Mama.

Ceasul bătu ora cinci.

— Billy, băiete, ar fi bine să ajungi acolo mai devreme. Să începi așa cum ai de gând să continui.

Billy se ridică în picioare ezitând și își luă cutia de tablă.

Ethel îl pupă încă o dată, iar Bunicul dădu mâna cu el. Tata îi dădu două piroane ruginite și puțin îndoite.

— Pune-le în buzunarele de la pantaloni, îi spuse el.

— Pentru ce? întrebă Billy.

— Ai să vezi, răspunse Tata zâmbind.

Mama îi dădu o sticlă de un litru cu dop înșurubabil, plină cu ceai rece îndulcit amestecat cu lapte, și îi spuse:

— Billy, să ții minte: Iisus e mereu cu tine, chiar și în mină.

— Da, mamă.

Îi zări o lacrimă în ochi și se întoarse repede cu spatele, pentru că îl făcea și pe el să lăcrimeze. Își luă basca din cui.

— Hai că am plecat, spuse el ca și cum ar fi plecat la școală, apoi trecu pragul.

Vara fusese însorită și călduroasă până atunci, dar în ziua aceea era înnorat și părea că va ploua. Tommy stătea sprijinit de zidul casei, așteptând.

— Hei, hei, Billy! spuse el.

— Hei, hei, Tommy!

Merseră pe stradă unul lângă altul.

Billy învățase la școală că Aberowen fusese cândva un mic târg unde se întâlneau fermierii din împrejurimi. Din capătul aleii Wellington puteai vedea vechiul centru comercial, cu țarcurile deschise ale oborului de vite, clădirea pentru schimb de lână și biserica anglicană, toate pe o singură parte a râului Owen, care era ceva mai mare decât un pârâu.

Acum o cale ferată traversa orășelul ca o rană, ducând către intrarea în mină. Casele minerilor se întinseseră pe toată valea, sute de case din piatră cenușie, cu acoperișuri fumurii din piatră galeză. Erau construite în rânduri șerpuite ce urmăreau conturul versantului, iar rândurile erau intersectate de străzi scurte, ce se avântau spre fundul văii.

— Cu cine crezi că vei lucra? întrebă Tommy.

Billy ridică din umeri. Băieții noi erau dați în primire maistrului miner.

— Nu am de unde să știu.

— Sper să mă trimită la grajduri.

Lui Tommy îi plăceau caii. Vreo cincizeci de ponei trăiau în mină. Trăgeau pe șine vagonetele pe care minerii le umpleau cu cărbuni.

— Ce fel de muncă ai vrea să faci?

Billy spera să nu i se dea de făcut ceva ce ar fi fost prea greu pentru condiția lui fizică de copil, dar nu voia să recunoască asta.

— Să ung roțile vagonetelor, răspunse el.

— De ce?

— Pare ceva ușor de făcut.

Trecură pe lângă școala unde deunăzi fuseseră elevi. Era o clădire victoriană cu ferestre arcuite, ca o biserică. Fusese construită de familia Fitzherbert, după cum le amintea directorul întruna. Contele încă numea profesorii și decidea programa. Pe pereți se aflau picturi ale victoriilor militare ale Marii Britanii, iar măreția țării era un subiect recurent.

La lecția de Scriptură cu care începea fiecare zi era predată doctrina strict anglicană, chiar dacă aproape toți copiii proveneau din familii de non-conformiști. Exista un comitet administrativ al școlii în care Tata era membru, dar acesta nu avea decât puterea de a sfătui. După părerea Tatei, contele trata școala ca și cum ar fi fost proprietatea lui personală. În ultimul an de școală, Billy și Tommy învățaseră principiile mineritului, în timp ce fetele învățaseră să coasă și să gătească. Billy fusese surprins să afle că pământul de sub el era alcătuit din pături formate din diferite tipuri de sol, ca un teanc de sandviciuri.

Un strat de cărbune – o expresie pe care Billy o auzise toată viața lui fără să o înțeleagă – era o astfel de pătură. I se mai spusese despre cărbuni că erau alcătuiți din frunze moarte și din alte materii vegetale acumulate de-a lungul miilor de ani și presate de greutatea pământului de deasupra. Tommy, al cărui tată era ateu, zicea că asta demonstra că Biblia nu spunea adevărul, în timp ce tatăl lui Billy spunea că asta era doar o interpretare.

Școala era goală la acea oră, iar locul de joacă era pustiu. Billy se simțea mândru că terminase cu școala, deși într-o oarecare măsură ar fi preferat să se întoarcă la școală decât să se ducă în mină.

Pe măsură ce se apropiau de intrarea în mină, străzile se umpleau de mineri, fiecare ducându-și cutia sa de tablă și sticla cu ceai. Toți erau îmbrăcați la fel, în costume vechi pe care urmau să și le dea jos odată ajunși la muncă. Unele mine erau foarte reci, dar Aberowen era o mină călduroasă, așa că oamenii lucrau în chiloți și în cizme sau în niște pantaloni scurți din bumbac gros pe care îi numeau „izmene de surghiun”. Toți purtau caschete tot timpul, pentru că tavanul tunelului era jos și era ușor să te lovești la cap.

Pe deasupra caselor, Billy putea vedea un scripete, precum și un turn cu două roți în vârf, învârtindu-se în direcții opuse și trăgând cablurile care ridicau sau coborau cabina ascensorului minei. Structuri similare puteau fi întâlnite în majoritatea orășelelor din South Wales, la fel cum turlele bisericilor dominau linia orizontului în satele de fermieri. Alte clădiri erau răsfirate pe lângă intrarea în mină, ca și cum ar fi căzut din cer la întâmplare: lampisteria, birourile minei, fierăria, diverse magazine. Căile ferate se furișau printre clădiri. Pe terenul cu

deșeuri se aflau vagonete stricate, bușteni vechi și crăpați, saci furajeri și teancuri de mașinării ruginite, ieșite din uz, totul acoperit cu un strat de praf de cărbune. Tata spunea mereu că ar exista mai puține accidente dacă minerii ar fi mai ordonați.

Billy și Tommy intrară în birourile minei. În camera din față se afla Arthur „Pestrițul” Llewellyn, un funcționar nu cu mult mai în vârstă decât ei. Bluza lui albă avea un guler murdar și manșete. Erau așteptați. Tații lor aranjaseră deja ca ei să înceapă munca în ziua aceea. Pestrițul le scrise numele într-un registru, apoi îi duse în biroul directorului minei.

— Tânărul Tommy Griffiths și tânărul Billy Williams, domnule Morgan, spuse el.

Maldwyn Morgan era un bărbat înalt, îmbrăcat într-un costum negru. Nu avea praf de cărbune pe manșete. Obrajii rozalii îi erau netezi, ceea ce însemna că se rădea zilnic. Diploma lui de inginer atârna pe perete, pusă într-o ramă, iar melonul lui – cealaltă emblemă a statutului său – era expus în cuierul de lângă ușă. Spre surpriza lui Billy, nu era singur. Lângă el stătea un personaj încă și mai spectaculos: Perceval Jones, președinte la Celtic Minerals, compania care deținea și coordona mina din Aberowen, precum și multe altele. Un om mic de statură și agresiv, căruia minerii îi spuneau Napoleon. Purta haine de dimineață – un frac negru și pantaloni gri cu dungi – și nu își dăduse jos jobenul negru. Jones se uită în silă la băieți.

— Griffiths, spuse el, taică-tu este un revoluționar socialist.

— Da, domnule Jones, spuse Tommy.

— Și ateu.

— Da, domnule Jones.

Își întoarse apoi privirea către Billy.

— Și taică-tu este funcționar la Federația Minerilor din South Wales.

— Da, domnule Jones.

— Nu-mi plac socialiștii. Ateii sunt sortiți să îndure veșnic chinurile iadului. Iar membrii de sindicat sunt tot ce poate fi mai rău.

Se uită urât la ei, dar nu puse nicio întrebare, așa că Billy nu spuse nimic.

— Nu vreau belele, continuă Jones. În Valea Rhondda minerii sunt în grevă de patruzeci și trei de săptămâni, din cauza unor oameni care îi stârnesc, ca taică-tu.

Billy știa despre greva de la Rhondda că nu fusese cauzată de scandalagii, ci de proprietarii minei Ey, din Penygraig, care îi dăduseră afară pe mineri. Dar își ținu gura.

— Aveți de gând să îmi faceți belele? Arătă cu degetul spre Billy, ceea ce îl făcu pe băiat să tremure: Ți-a zis cumva taică-tu să îți aperi drepturile cât lucrezi pentru mine?

Billy încercă să se gândească, deși îi era greu când Jones se uita la el amenințător. Tata nu spusese prea multe în dimineața aceea, dar cu o seară înainte îi dăduse un sfat.

— Vă rog, domnule, mi-a zis doar atât: „Nu fi obraznic cu șefii, asta e treaba mea”.

În spatele lui, Llewellyn Pestrițul rânji pe furiș.

Perceval Jones nu era amuzat.

— Sălbatic neobrăzat! spuse el. Dar dacă nu te primesc să lucrezi, toată valea o să intre în grevă.

Billy nu se gândise la asta. Era el atât de important? Nu, dar minerii ar fi putut face grevă opunându-se principiului în sine, ca un copil de-al funcționarilor lor să aibă de suferit. Era la muncă de cinci minute și sindicatul deja îi lua apărarea.

— Du-i de aici, spuse Jones.

Morgan dădu din cap.

— Du-i afară, Llewellyn, îi spuse el Pestrițului. Rhys Price o să aibă grijă de ei.

Billy oftă în sinea lui. Rhys Price era unul dintre cei mai nesuferiți maiștri mineri. Pusese ochii pe Ethel cu un an în urmă, iar ea îl refuzase categoric. Făcuse la fel cu jumătate din bărbații din Aberowen, numai că Price nu se împăcase ușor cu ideea.

Pestrițul ridică brusc din bărbie:

— Afară, spuse el venind în urma lor. Așteptați-l aici pe domnul Price.

Billy și Tommy ieșiră din clădire și se sprijiniră de zid, lângă ușă.

— I-aș da un pumn lui Napoleon în burta lui grasă, spuse Tommy. Ce capitalist nenorocit!

— Mda, mormăi Billy, deși nu se gândea la asta.

Peste un minut apăru și Rhys Price. Ca toți maiștrii, purta o pălărie cu vârful rotunjit, numită gambetă, care era mai scumpă decât o bască de miner, dar mai ieftină decât un melon. În buzunarele vestei avea un carnețel și un creion și ținea în mână

o riglă. Price avea obrajii acoperiți de o barbă scurtă, neagră, și strungăreață. Billy știa că este un tip isteț, dar șmecher.

— Bună dimineața, domnule Price, spuse Billy.

Price îl privi cu suspiciune.

— Ce treabă ai tu să-mi dai mie bună dimineața, Billy Dublu?

— Domnul Morgan a zis să coborâm în mină cu dumneavoastră.

— Chiar așa?

Price avea obiceiul să își întoarcă privirea în stânga și în dreapta și câteodată și în spate, ca și cum s-ar fi așteptat la vreun pericol ce ar fi putut veni de oriunde.

— Vom vedea, spuse el uitându-se în sus către scripete, de parcă ar fi căutat o explicație acolo. Nu am timp de voi.

Apoi intră în birou.

— Sper că o să pună pe altcineva să ne ducă jos, spuse Billy. Îi urăște pe cei din familia mea pentru că soră-mea l-a refuzat.

— Soră-ta se crede prea bună pentru bărbații din Aberowen, spuse Tommy, repetând în mod evident ceea ce auzise în altă parte.

— Chiar este mai bună decât ei, spuse Billy hotărât.

Price ieși din nou.

— Bun, haideți încoace, spuse el în timp ce o luă din loc cu pași repezi.

Băieții îl urmară în lampisterie. Lămparul îi dădu lui Billy un felinar lucios din cupru, pe care acesta și-l agăță la curea cum îl purtau bărbații.

Învățase despre felinarele minerilor când era la școală. Printre pericolele mineritului se număra și gazul metan, un gaz inflamabil eliminat din straturile de cărbune. Oamenii îi ziceau *grizu* și părea să fie cauza tuturor exploziilor subterane. Minele galeze erau renumite pentru gazele degajate. Lămpașul era ingenios proiectat, în așa fel încât să nu aprindă grizul. De fapt, dacă flacăra lămpii își schimba forma, minerii își dădeau seama de existența emisiei de gaze – pentru că grizul nu avea miros.

Dacă lampa se stingea, minerul nu putea să o aprindă singur. Era interzis să porți la tine chibrituri, iar felinarul era încuiat pentru a descuraja încălcarea acestei reguli. Dacă lampa se stingea, trebuia dusă într-un punct de luminare, care era plasat de obicei în capăt de tot, lângă puțul minei. Asta presupunea să mergi pe jos cale de-o milă, poate chiar mai mult, dar evitarea

unei explozii subterane merita acest efort. La școală, băieților li se spunea că asta era o metodă prin care angajatorii își exprimau grija față de angajații lor – ca și când, după cum spunea Tata, nu era un beneficiu pentru angajatori să previi exploziile, stagnarea lucrărilor și dărâmarea tunelelor.

După ce își luau lămpile, bărbații stăteau la coadă pentru a intra în ascensor. Avizierul era plasat eficient de-a lungul cozii care se forma. Scrise de mână sau imprimate grosolan, afișele anunțau meciuri de crichet, de darts, un briceag pierdut, un recital al Corului de bărbați din Aberowen și un seminar pe baza teoriei materialismului istoric a lui Karl Marx la biblioteca locală. Dar maiștrii nu erau nevoiți să aștepte, așa că Price își făcu drum până în față, urmat de cei doi băieți.

Ca majoritatea minelor, Aberowen deținea două puțuri, fiecare având plasate ventilatoare pentru a pune în circulație aerul, la un capăt înăuntru, iar la celălalt în afară. Patronii dădeau nume ciudate puțurilor, iar cele de acolo erau numite Pyramus și Thisbe. Cel de lângă ei, Pyramus, era prevăzut cu ventilatorul care ducea aerul în sus, iar Billy simți curentul de aer cald care venea din mină.

Cu un an în urmă, Billy și Tommy se hotărâseră să se uite în tunelul sistemului de ventilație. În lunea Paștelui, când oamenii nu erau la muncă, se furișaseră pe lângă paznic, se strecuraseră pe lângă terenul cu deșeuri până la intrarea în mină, apoi săriseră gardul de protecție. Gura de aerisire nu era în întregime împrejmuită de grilajul ascensorului și reușiseră să se așeze pe burtă și să se uite peste margine. Se holbaseră fascinați și plini de spaimă la gaura adâncă, iar Billy simțise că i se strânge stomacul. Întunericul părea infinit. Îl încercase o tresărire de bucurie pentru faptul că nu trebuia să coboare acolo și pe de altă parte de groază, pentru că într-o zi avea să fie nevoit să o facă. Aruncaseră o piatră înăuntru și ascultaseră cum se lovește de pereții de lemn ai tunelului și de cărămizile de pe marginea gurii de aerisire. Li se păruse un interval groaznic de lung până ce auziseră plesnitura stinsă a pietrei, care căzuse în apa de pe fundul puțului.

Acum, un an mai târziu, urma să aibă și el același traseu ca cel al pietrei. Își spuse în sinea lui să nu fie laș. Trebuia să se poarte ca un bărbat, chiar dacă nu se simțea bărbat. Cel mai rău lucru care s-ar fi putut întâmpla era să se facă de râs. Îi era mai

frică de asta decât de moarte. Putea vedea grilajul care glisa deasupra gurii de aerisire. Dedesubt nu era decât spațiu gol, pentru că liftul era deja în urcare. În partea îndepărtată a gurii de aerisire, vedea motorul care răsucea roțile de deasupra. Mecanismul scotea jeturi de aburi. Cablurile plesneau manșoanele de protecție cu un sunet ca de bici. Mirosea a ulei încins.

Un zgomot metalic însoți apariția coliviei de partea cealaltă a porții. Manipulatorul manivelei, care avea grijă de ascensor cât se afla la gura puțului, glisă poarta într-o parte. Rhys Price intră în colivia goală, urmat de cei doi băieți. Treisprezece mineri se urcară în urma lor – colivia nu putea să ducă mai mult de șaisprezece oameni în același timp. Manipulatorul închise poarta trântind-o – urmă o pauză. Billy se simțea vulnerabil. Podeaua de sub picioarele lui era solidă, dar putea să treacă printre barele din părțile laterale fără nicio dificultate. Ascensorul era suspendat de un cablu din oțel, dar nici așa nu era complet sigur: toți știau de cablul care cedase într-o zi, în 1902, la Tirpentwys, și de colivia ce se prăbușise pe fundul puțului, ucigând opt oameni.

Îl salută cu o mișcare din cap pe minerul de lângă el. Era Harry Suet Hewitt, un băiat cu fața ca o budincă, doar cu trei ani mai mare decât el, deși cu un cap și ceva mai înalt. Billy și-l amintea pe Harry de la școală: rămăsese repetent în clasa a treia, cu cei de zece ani, picând examenul în fiecare an, până când ajunsese la vârsta la care era gata să înceapă munca.

Se auzi un sunet de clopot, anunțând că electricianul de pe fundul puțului închisese poarta de pe partea lui. Manipulatorul trase de o manetă și un alt clopot sună. Motorul cu aburi pufni și apoi urmă un alt zgomot. Colivia cădea liber. Billy știa că se afla în cădere liberă și că avea să se oprească pentru o aterizare ușoară; dar nimeni nu l-ar fi putut pregăti dinainte pentru senzația de cădere neîntreruptă către măruntaiele pământului. Picioarele îi erau în aer. Țipă cu disperare – nu se putu abține. Toți bărbații râseră. Știau că era prima oară când intra în mină și îi așteptaseră reacția, realiză el. Înțelese prea târziu că toți se țineau de bare ca să nu plutească în sus. Dar asta nu îi alungă frica. Reuși să se oprească din țipat, încleștându-și dinții. Într-un final ascensorul începu să frâneze. Viteza căderii se micșoră, iar picioarele lui Billy atinseră din nou podeaua. Se prinse de o bară

și încercă să nu mai tremure. După un minut, frica fu înlocuită de un sentiment de vătămare atât de puternic, încât aproape că îi venea să plângă. Se uită la fața hlizită a lui Suet și țipă acoperind zgomotul de fundal:

— Tacă-ți fleanca, Hewitt, cap sec ce ești!

Expresia lui Suet se schimbă într-o secundă și el păru furios, dar ceilalți bărbați râseră și mai tare. Billy urma să îi ceară iertare lui Iisus pentru că vorbise urât, dar nu se mai simțea chiar atât de prost. Se uită spre Tommy, care avea și el fața albă. Tommy țipase oare? Billy se temea să întrebe, fiindcă răspunsul ar fi putut fi nu.

Colivia se opri, poarta se deschise, iar Billy și Tommy păși tremurând în mină.

Era întuneric. Lămpile minerilor dădeau mai puțină lumină decât felinarele cu parafină de pe pereții de acasă. Mina era la fel de întunecată ca o noapte fără lună. Probabil că nu era necesar să vezi bine pentru a tăia cărbune, se gândi Billy. Călcă într-o băltoacă și, uitându-se în jos, văzu apă și noroi peste tot, reflectând lucirile palide ale lămpilor. Avea un gust ciudat în gură: aerul era greu, cu praf dens de cărbune. Era posibil ca oamenii să respire acel aer toată ziua? Poate acesta era motivul pentru care minerii tușeau și scuipau în mod constant. Patru oameni așteptau să intre în colivie pentru a ajunge înapoi la suprafață. Fiecare purta câte o mapă de piele, iar Billy își dădu seama că erau pompieri. În fiecare dimineață, înainte ca minerii să înceapă lucrul, pompierii veneau să verifice dacă în mină erau gaze. Dacă exista o concentrație prea mare de metan, le ordonau oamenilor să aștepte până când ventilatoarele curățau aerul. În imediata vecinătate, Billy văzu un rând de grajduri pentru ponei și o ușă deschisă către o cameră luminată, probabil biroul maiștrilor. Tunelele erau numite galerii și duceau către zonele de unde se scotea cărbune. Price îi duse în fața unei dughene și descuie lacătul de la ușă. Era un depozit de scule. Alese două lopeți, le înmână băieților, apoi încuie la loc. Se duseră spre grajduri. Un bărbat purtând pantaloni scurți și cizme aduna cu lopata bucăți de paie solidificate, umplând un vagonet pentru cărbuni. Sudoarea îi aluneca pe spatele musculos.

— Ai nevoie de un băiat să te ajute? i se adresă Price.

Bărbatul se întoarse cu fața, iar Billy îl recunoscu pe Dai Ponei, un bătrân de la Capela Bethesda. Dai nu dădu însă niciun semn că l-ar fi recunoscut pe Billy.

— Nu îl vreau pe ăla mic, răspunse el.

— Bine, spuse Price. Celălalt e Tommy Griffiths. E al tău.

Tommy părea încântat. I se îndeplinise dorința. Chiar dacă scotea balegă din staul, măcar lucra la grajduri.

— Haide, Billy Dublu, spuse Price, apucând-o printr-o galerie.

Billy își sprijini lopata de umeri și îl urmă. Era mai agitat acum, că Tommy nu era cu el. Și-ar fi dorit să curețe bălegarul din grajduri, împreună cu prietenul său.

— Eu ce voi face, domnule Price? întrebă Billy.

— Ia ghici! răspunse Price. De ce morții mă-tii crezi ca ți-am dat o lopată?

Billy fu șocat auzind înjurătura. Nu putea să ghicească ce urma să facă, dar nici nu mai puse întrebări. Tunelul era rotund, iar tavanul era susținut de suporți din oțel curbat. O țeavă de cinci centimetri trecea de-a lungul tunelului, transportând probabil apă. În fiecare noapte tunelurile erau stropite cu apă, în speranța de a se reduce praful. Nu pentru că praful ar fi fost un pericol pentru plămânii oamenilor – și, dacă ar fi fost, celor de la Celtic Minerals oricum nu le-ar fi păsat –, dar era un risc de incendiu. Cu toate astea, sistemul de stropit nu era eficient. Tata le explicase că ar fi fost nevoie de o țeavă de cincisprezece centimetri, dar Perceval Jones refuzase să investească în asta.

După câteva sute de metri, o luară printr-un alt tunel și urcară o pantă. Acesta era un pasaj mai vechi și mai mic, cu stâlpi de susținere din lemn, nu din oțel. Price era nevoit să meargă cu capul plecat prin zonele unde tavanul se încovoia. Din treizeci în treizeci de metri treceau pe lângă intrările în zonele în care minerii începuseră deja să taie cărbunele. Billy auzi un huruit, iar Price spuse:

— În canal.

— Ce?

Billy privi pe jos. Un canal era caracteristic trotuarelor din oraș, iar el nu putea vedea nimic pe jos în afara șinelor de cale ferată pe care mergeau vagonetele. Uitându-se din nou înainte, văzu un ponei care venea în trap către el, înaintând rapid și trăgând un șir de vagonete.

— În canal! țipă Price.

Billy încă nu înțelegea ce i se cere, însă putea să constate și sigur că tunelul era doar cu puțin mai lat decât vagonetele și că urma să fie strivit. Apoi Price păru să facă un pas în perete și dispăru. Billy aruncă lopata, se întoarse și începu să alerge în direcția din care venise. Încercă să rămână înaintea poneiului, dar acesta părea să înainteze surprinzător de repede. Apoi văzu în perete o nișă de înălțimea tunelului și își dădu seama că mai văzuse astfel de nișe, fără să le ia în seamă, cam o dată la douăzeci și cinci de metri. Asta trebuia să însemne ceea ce Price numea canal. Se aruncă înăuntru, iar trenul trecu repede pe lângă el. După ce îl depășii, ieși afară respirând greu. Price se prefăcu enervat, dar zâmbea.

— Trebuie să ai prezență de spirit în mină, spuse el. Altfel o să mori aici, ca frate-tu.

Majorității bărbaților le făcea plăcere să își bată joc și să expună ignoranța băieților, descoperi Billy. Era hotărât ca el să fie altfel când avea să se facă mare. Își ridică lopata. Era întreagă.

— Norocul tău, comentă Price. Dacă o rupea vagonetul, trebuia să plătești una nouă.

Merseră mai departe și ajunseră în scurt timp într-o zonă în care locurile de muncă erau pustii. Pe jos era mai puțină apă, iar podeaua era acoperită cu un strat gros de praf de cărbune. Cotiră de mai multe ori, iar Billy simți că pierduse direcția. Ajunseră apoi într-un loc unde tunelul era blocat de un vagonet vechi și murdar.

— Zona asta trebuie curățată, spuse Price.

Era pentru prima oară când se deranjase să-i explice ceva, iar Billy avea impresia că îl mințea.

— Treaba ta este să aduni murdăria cu lopata și să o pui în vagonet.

Billy se uită în jur. Praful era gros de treizeci de centimetri pe toată suprafața luminată de lămpaș, iar Billy bănuia că se întindea și mai departe. Putea să dea cu lopata timp de o săptămână și tot nu s-ar fi simțit vreo diferență. Dar nu puse întrebări. Probabil că era un test.

— Mă întorc mai încolo ca să văd ce faci, spuse Price, apoi o luă înapoi pe unde veniseră, lăsându-l singur pe Billy.

Billy nu se așteptase la așa ceva. Crezuse că urmează să lucreze cu alți oameni mai în vârstă, învățând de la ei. Dar nu

putea să facă altceva decât ce i se spunea. Își scoase lampa de la brâu și se uită în jur, pentru a găsi un loc potrivit pentru ea. Nu era nimic ce putea fi folosit ca suport. Puse lampa pe jos, deși era inutilă în acel unghi. Apoi își aminti de cuiele pe care i le dăduse Tata. Deci pentru asta erau. Scoase un cui din buzunar. Cu partea de metal a lopeții bătu cuiul în suportul de lemn, apoi își atârnă lampa. Așa era mai bine. Căruciorul i-ar fi venit până la piept unui bărbat, dar lui Billy îi venea până la umeri, iar când se apucă de treabă, își dădu seama că cea mai mare parte a prafului alunecă din lopată înainte să îl poată arunca peste marginea căruciorului. Stabili o mișcare prin care răsucea lopata astfel încât să nu se mai întâmple asta. Era plin de sudoare și realiză deodată pentru ce era al doilea cui. Îl bătu în alt lemn de susținere și își atârnă pantalonii și bluza. După o vreme simți că cineva îl privește. Cu colțul ochiului văzu o siluetă care stătea nemișcată ca o statuie.

— Oh, Doamne! țipă el ascuțit, în timp ce se întorcea cu fața spre aceasta.

Era Price.

— Am uitat să îți verific lampa, spuse acesta.

Luă lampa lui Billy din cui și mesteri ceva la ea.

— Nu arată prea bine, spuse. Ți-o las pe-a mea.

Atârnă cealaltă lampă și dispăru imediat.

Era un personaj straniu, dar cel puțin părea să fie interesat de siguranța lui Billy.

Băiatul își reluă lucrul. În scurt timp brațele și picioarele începură să îl doară. Era obișnuit să dea cu lopata și își tot spunea: „Tata avea un porc în locul liber din spatele casei și era treaba lui Billy să curăță mizeria din cocină o dată pe săptămână”. Dar asta dura un sfert de oră. Putea el oare să o țină astfel o zi întreagă?

Sub stratul de praf erau piatră și argilă. După o vreme curățase o porțiune de circa o sută douăzeci de centimetri, cam cât lățimea tunelului. Mizeria abia acoperea fundul vagonetului, dar el se simțea deja epuizat. Încercă să tragă vagonetul mai în față, pentru a nu mai fi nevoit să meargă prea departe ca să descarce lopata, dar roțile păreau să fie blocate în loc.

Nu avea niciun ceas și era foarte greu să estimeze cât timp trecuse. Începu să lucreze mai încet, încercând să își păstreze puterile.

Apoi i se stinse lumina.

Mai întâi pâlpâi, iar el se uită speriat la felinarul atârnat în cui, dar știa că flacăra s-ar fi alungit dacă existau emisii de gaz. Nu vedea nicio flacără alungindu-se și se simți împăcat. Apoi flacăra se stinse de tot.

Nu cunoscuse până atunci o beznă ca aceea. Nu vedea nimic. Nici măcar porțiuni gri, nici măcar nuanțe de negru. Ridică lopata la nivelul feței și o ținu la câțiva centimetri în fața nasului, dar nu o vedea. Probabil că așa se simțeau orbii.

Rămase nemișcat. Ce putea să facă? Ar fi trebuit să ducă felinarul la stația de luminat, dar nu ar fi reușit să parcurgă drumul înapoi prin toate tunelurile nici dacă ar fi putut să vadă ceva. În bezna aceea ar fi putut bâjbâi ore întregi. Nu știa pe câți kilometri se întindeau galeriile ieșite din uz și nu voia ca minerii să trimită pe alții să-l caute. Trebuia să îl aștepte pe Price. Maistrul spusese că se va întoarce „puțin mai încolo”. Asta putea însemna câteva minute, o oră sau chiar mai mult. Iar Billy bănuia că o să dureze mai degrabă mai mult. Cu siguranță Price făcuse asta intenționat. O lampă de siguranță nu se putea stinge pur și simplu și era foarte puțin curent acolo. Price îi luase lampa lui Billy și o înlocuise cu una cu mai puțin ulei. Simți un val de milă pentru propria-i persoană și ochii i se umplură de lacrimi. Ce făcuse ca să merite asta? Apoi își reveni. Era un alt test, precum cel cu ascensorul. O să le arate că era destul de stăpân pe sine.

Ar trebui să continue să lucreze, chiar și pe întuneric, hotărî el. Mișcându-se pentru prima oară de când se stinsese lumina, puse lopata în pământ și o împinse înainte, încercând să adune praful în ea. Când o ridică în aer, judecând după greutate, lopata era încărcată. Se întoarse și făcu doi pași, apoi o ridică mai mult, încercând să arunce gunoiul în vagonet, dar nu aprecie bine înălțimea. Lopata se lovi de marginea vagonetului și deodată o simți mai ușoară, căci conținutul căzuse pe jos. Trebuia să regleze ținta. Mai încercă o dată, ridicând lopata mai sus. După ce descărcă lopata, o lăsă să cadă până când mânerul de lemn lovi buza căruciorului. Așa era mai bine.

Pe măsură ce lucrul îl ducea mai departe de vagon, mai dădea pe alături din când în când, apoi începu să își numere pașii cu voce tare. Căpătă un ritm și, cu toate că mușchii îl dureau, reuși să continue. Treaba mergea mecanic, iar mintea îi era liberă să

umble aiurea, ceea ce nu era foarte bine. Se întrebă cât de departe se prelungea tunelul și de cât timp ieșise din uz. Se gândi la pământul de deasupra lui, care se întindea pe vreo opt sute de metri și a cărui greutate era susținută de niște stâlpi de lemn învechit. Își aminti de fratele său, Wesley, și de ceilalți oameni care muriseră în mina aceea. Dar spiritele lor nu erau acolo, bineînțeles. Wesley era cu Iisus. Poate că și ceilalți erau. Dacă nu, erau într-un loc diferit. Începu să i se facă teamă și își dădu seama că greșise gândindu-se la spirite. Îi era foame. Era timpul să-și mănânce pachetul? Habar nu avea, dar se gândi că ar putea să mănânce. Se duse până în locul unde își atârnase hainele, bâjbâi pe jos, dedesubtul lor, și își găsi cutia de tablă și sticla cu ceai. Se rezemă cu spatele de perete și dădu pe gât niște ceai rece și dulce. Când mâncă pâinea cu untură, auzi un zgomot stins. Spera să fie un sunet făcut de cizmele lui Rhys Price, dar era doar o dorință deșartă. Recunoștea acel sunet ascuțit: erau șobolani. Nu îi era frică. Erau șobolani în toate șanțurile aflate de-a lungul străzilor din Aberowen. Dar păreau să capete mai mult tupeu în întuneric, căci un moment mai târziu unul dintre ei îi trecu peste picioare. Își mută mâncarea în mâna stângă, luă lopata și o agită în aer. Nici măcar nu se speriară – simți din nou ghearele lor mici pe picioare. De data asta unul încercă să i se cațere pe mână. Cu siguranță puteau mirosi mâncarea. Chițăitul deveni mai intens, iar Billy se întrebă cam câți erau. Se ridică în picioare și înfulecă ultima bucată de pâine. Mai bău niște ceai, apoi își mâncă prăjitura. Era delicioasă, plină cu fructe uscate și cu migdale; dar un șobolan i se cățără pe picioare și fu nevoit să o înghită repede.

Părea că știau că mâncarea se terminase, pentru că imediat chițăitul se estompă, apoi dispăru de tot. Mâncarea îi dădu lui Billy forțe proaspete pentru un timp și se întoarse la muncă, deși simțea o durere ascuțită în spate. Se mișca mai încet, făcând pauze mai dese. Pentru a se înveseli, își spuse că era mai târziu decât credea el. Poate că era deja amiază. Cineva va veni să îl ia la sfârșitul turei. Lămparul verifica numerele, așa că știau mereu dacă un om nu se întorsese. Dar Price luase lampa lui Billy și o înlocuise cu alta. Oare plănuise să îl lase pe Billy acolo peste noapte? Nu ar fi mers. Tata ar fi făcut mare scandal. Șefilor le era frică de Tata – Perceval Jones recunoscuse asta, într-un fel

sau altul. Mai devreme sau mai târziu, cineva avea să îl caute pe Billy.

Apoi i se făcu foame din nou și se simțea de parcă mai trecuseră câteva ore. Începu să i se facă frică și de data asta nu mai reuși să o înlăture. Întunericul îl scotea din sărite. Ar fi suportat așteptarea dacă ar fi putut să vadă. În bezna aceea completă însă, simțea că o ia razna. Nu avea niciun simț al direcției și, de fiecare dată când se îndepărta de cărucior, se întreba dacă o să se lovească de latura tunelului. Mai devreme se temuse să nu înceapă să plângă precum un copil. Acum trebuia să se abțină să nu urle. Apoi își aminti că Mama îi spusese: „Iisus este mereu cu tine, chiar și jos, în mină”. Pe moment crezuse că îi spusese asta doar ca să îl facă să se poarte frumos, dar ea fusese mai înțeleaptă de atât. Bineînțeles că Iisus era cu el; Iisus era pretutindeni. Întunericul nu conta, nici trecerea timpului. Billy avea pe cineva care îi purta de grijă. Pentru a-și aminti de asta, cântă un psalm. Nu îi plăcea vocea lui, care era încă subțire, dar nimeni nu îl auzea, așa că putea cânta cât voia el de tare. După ce cântă toate versurile, sentimentul de frică se întoarse, așa că și-l imagină pe Iisus stând chiar de partea cealaltă a vagonetului și privind cu o expresie de compasiune pe fața lui acoperită de barbă. Billy mai cântă un psalm. După fiecare psalm, starea de spirit i se schimba. Din când în când i se făcea din nou frică să nu fie uitat, că ziua de lucru se încheiase și că ar fi putut fi singur acolo jos; apoi iar își amintea de silueta care îl ocrotea în întuneric.

Știa destul de multe cântece bisericești. Mersese la Capela Bethesda de trei ori în fiecare duminică, de când crescuse suficient de mare încât să poată sta locului. Cărțile cu cântece erau scumpe și nu toți enoriașii știau să citească, așa că toți le învățau pe de rost.

După ce cântă douăsprezece cântece, socoti că trecuse o oră. Cu siguranță trebuia să fie sfârșitul turei. Mai cântă alte douăsprezece cântece. După aceea îi veni greu să le mai țină socoteala. Le cântă pe cele care îi plăceau de două ori. Lucra din ce în ce mai încet.

În timp ce cânta *Din mormânt s-a ridicat* cât îl țineau plămânii, zări o lumină. Munca devenise automată, așa că nu se opri, ci umplu o altă lopată și o cără până la cărucior, continuând să cânte, în timp ce lumina devenea tot mai

puternică. După ce termină cântecul, se sprijini în lopată. Rhys Price stătea și se uita la el, cu lampa atârnată de brâu, cu o privire ciudată pe fața umbrită.

Billy nu voia să pară ușurat. Nu voia să îi arate lui Price cum se simțea. Se îmbrăcă la loc, apoi luă lampa stinsă și și-o atârnă de curea.

— Ce s-a întâmplat cu felinarul? îl întrebă Price.

— Știi foarte bine ce s-a întâmplat, spuse Billy, iar vocea lui părea în mod straniu mult mai matură.

Price se întoarse cu spatele și porni de-a lungul tunelului.

Billy ezită. Se uită în direcția opusă. De partea cealaltă a vagonului, aproape că vedea o siluetă cu barbă, în robă, care dispăru ca un gând.

— Mulțumesc, spuse Billy către tunelul gol.

Când îl urmă pe Price, simți în picioare o durere cumplită de parcă urma să cadă, dar puțin îi mai păsa dacă ar fi căzut. Putea să vadă, iar ziua de lucru se încheiase. În curând avea să fie acasă și putea să se întindă.

Ajunseră la capătul puțului și urcară în ascensor împreună cu alți mineri cu fețele înnegrite. Tommy Griffiths nu era printre aceștia, în schimb era Suet Hewitt. În timp ce așteptau semnalul de sus, Billy observă că toți se uitau la el rânjind șmecherește.

— Cum a fost în prima ta zi de lucru, Billy Dublu?

— Foarte bine, mulțumesc, spuse Billy.

Hewitt avea pe chip o expresie malițioasă. Cu siguranță nu uitase că Billy îi spusese „cap sec”.

— Nicio problemă? întrebă el.

Billy ezită. Cu siguranță știau ei ceva. Voia să îi facă să afle că nu i se făcuse frică.

— Mi s-a stins lampa, răspunse el.

Și reuși să își țină în frâu tonul vocii. Se uită la Price, dar se gândi că e mai bărbătește să nu îl acuze direct.

— A fost cam greu să dau cu lopata în întuneric toată ziua.

Era o subestimare – poate că nici nu ar crede că a fost un mare chin –, dar era mai bine decât să spună că îi fusese frică.

Un om mai în vârstă vorbi. Era John Jones Prăvălie, poreclit astfel pentru că nevastă-sa avea o mică prăvălie în centru.

— Toată ziua? întrebă el.

— Da, răspunse Billy.

John Jones se uită la Price și spuse:

— Ce nenorocit ești! Trebuia să îl lași doar o oră.

Suspiciunile lui Billy se confirmară. Toți știau ce se întâmplase și se părea că tuturor băieților noi le făceau ceva similar. Dar Price întrecuse măsura.

Suet Hewitt rânjea.

— Nu ți-a fost frică, Billy, băiete, tu singur în bezna aia?

Se gândi ce să răspundă. Toți se uitau la el, așteptând să vadă ce are de zis. Rânjetele șmechere dispăruseră de pe fețe și parcă toți se simțeau rușinați. Hotărî să spună adevărul.

— Da, mi-a fost frică, dar nu am fost de unul singur.

Hewitt era nedumerit.

— Nu ai fost de unul singur?

— Nu, sigur că nu, spuse Billy. L-am avut pe Iisus cu mine.

Hewitt râse tare, dar nu și ceilalți. Hohotul răsună scurt și se opri brusc.

Liniștea dură doar câteva secunde. Apoi se auzi un scrâșnet metalic și colivia se ridică. Billy se întoarse cu spatele.

Noua lui poreclă era de acum Billy-cu-Iisus.

• PARTEA ÎNTÂI •

CERUL ÎNTUNECAT

Capitolul 2

Ianuarie 1914

(I)

Contele Fitzherbert, în vârstă de 28 de ani, cunoscut familiei și prietenilor drept Fitz, era al nouălea în rândul celor mai bogați oameni din Marea Britanie.

Nu făcuse nimic pentru a-și obține imensul venit. Pur și simplu moștenise mii de pogoane de pământ în Țara Galilor și în Yorkshire. Fermele nu-i aduceau prea mulți bani, dar sub ele se găsea cărbune, așa că bunicul lui Fitz devenise putred de bogat prin exploatarea minieră.

În mod clar era voia lui Dumnezeu ca Fitzherberții să domnească peste semenii lor și să trăiască într-un mare stil; însă Fitz simțea că nu făcuse prea multe ca să justifice încrederea Domnului în el.

Tatăl său, precedentul conte, fusese cu totul diferit. Ofițer de marină, el fusese promovat la rangul de amiral după bombardarea Alexandriei, în 1882, devenise ambasadorul Marii Britanii la Sankt Petersburg și, în cele din urmă, ajunsese ministru în cabinetul lordului Salisbury. Conservatorii pierduseră alegerile parlamentare din 1906, iar tatăl lui Fitz murise câteva săptămâni mai târziu – Fitz era convins că sfârșitul îi fusese grăbit de vederea unor liberali iresponsabili precum David Lloyd George și Winston Churchill preluând guvernarea țării.

Fitz luase în primire locul său din Camera Lorzilor, camera superioară a parlamentului britanic, ca membru conservator. Vorbea bine franceza și se descurca rezonabil în rusă, și și-ar fi

dorit să ajungă într-o bună zi ministru de externe. În mod regretabil însă, liberalii continuaseră să câștige alegeri după alegeri, așa că nu avusese încă șansa să intre în guvern.

Cariera lui militară fusese la fel de puțin remarcabilă. Urmase cursurile Academiei de ofițeri de la Sandhurst și petrecuse trei ani în regimentul de pușcași galezi, ajungând căpitan. Când se căsătorise, renunțase la cariera militară, dar primise gradul onorific de colonel al trupelor teritoriale din South Wales. Din păcate, din funcția de colonel de onoare nu câștigai medalii.

Și totuși, avea ceva de care să fie mândru, se gândea el în timp ce trenul gonea prin văile din South Wales. Peste două săptămâni, regele urma să vină în vizită la conacul lui Fitz de la țară. Regele George al V-lea și tatăl lui Fitz fuseseră în tinerețe camarazi pe navă. Regele își exprimase recent dorința de a afla ce gândesc tinerii, iar Fitz organizase o petrecere discretă pentru ca Majestatea Sa să îi cunoască pe câțiva dintre ei. Acum, Fitz și soția lui, Bea, se întorceau acasă pentru a pune totul la punct.

Fitz prețuia tradițiile. Nimic nu era mai bun pe lume decât ordinea confortabilă care făcea deosebirea dintre monarhie, aristocrație, negustorime și țărănime. Însă acum, când se uita pe fereastra trenului, i se părea că vede o amenințare a modului de viață britanic cum nu mai existase alta într-o sută de ani. Acoperind dealurile cândva verzi, ca o mană neagră-cenușie într-o tufă de rododendron, casele terasate ale minerilor se puteau vedea pretutindeni. În acele cocioabe murdare se vorbea despre republicanism, ateism și revoltă. Trecuse doar un veac de când nobilimea franceză fusese mânată la ghilotină și același lucru avea să se întâmple și aici, dacă unii dintre acei mineri musculoși și înnegriți la față ar fi obținut ce voiau.

Fitz ar fi renunțat cu dragă inimă la câștigurile din afacerea sa cu cărbuni dacă Marea Britanie s-ar fi putut întoarce într-o epocă mai simplă. Familia regală era o pavăză puternică împotriva insurecției. Însă Fitz era neliniștit din cauza vizitei regelui, chiar dacă asta îl făcea să se simtă mândru. Se puteau întâmpla atâtea… Familia regală ar fi tratat orice omisiune drept un semn de neglijență, adică de lipsă de respect. Orice detaliu din acel sfârșit de săptămână avea să fie raportat de către servitorii musafirilor altor servitori, apoi stăpânilor acestora, astfel încât toate femeile din societatea londoneză aveau să afle cât de

curând dacă regele primise o pernă prea tare, un cartof stricat sau o marcă greșită de șampanie.

Rolls-Royce-ul lui Fitz aștepta în gara din Aberowen. Cu Bea alături, fu condus pe drumul de o milă până la Tŷ Gwyn, conacul său de la țară. Cădea o burniță ușoară, dar persistentă, cum se întâmpla adeseori în Țara Galilor.

„Tŷ Gwyn” însemna „Casa Albă” în galeză, însă numele devenise ironic. Ca orice altceva în această parte a lumii, clădirea era acoperită cu un strat de pulbere de cărbune, iar blocurile sale de piatră cândva albe căpătaseră acum nuanța cenușie ce păta fustele doamnelor dacă îi atingeau din neatenție zidurile.

Cu toate acestea, clădirea era superbă, iar Fitz se simți extrem de mândru când mașina opri pe aleea din față. Cea mai mare casă particulară din Țara Galilor, Tŷ Gwyn avea două sute de camere. Pe când erau copii, el și sora sa, Maud, număraseră ferestrele și descoperiseră că erau 523. Fusese ridicată de bunicul său și exista o anumită ordine, foarte plăcută, în clădirea cu trei nivele. Ferestrele de la parter erau înalte, îngăduind luminii să inunde imensele săli de recepție. La etaj se aflau zeci de camere de oaspeți, iar la mansardă nenumărate cămăruțe pentru servitori, după cum se vedea din lungul șir de ferestre de fronton ce punctau acoperișul abrupt.

Cele cincizeci de pogoane de grădini erau bucuria lui Fitz. Îi supraveghea personal pe grădinari, luând decizii cu privire la sădit, curățat și tuns.

— O casă demnă de vizita unui rege, zise el când mașina se opri în fața porticului impunător.

Bea nu răspunse. Drumurile îi stricau buna-dispoziție.

Când ieși din mașină, Fitz fu întâmpinat de Gelert, câinele său de munte din Pirinei, o făptură mare cât un urs care îl linse pe mână, apoi începu să alerge de bucurie prin curte.

Ajuns în garderobă, Fitz își schimbă hainele de drum cu un costum cafeniu din tweed. Apoi deschise ușa ce dădea spre camerele lui Bea.

Servitoarea rusoaică, Nina, tocmai desprindea pălăria complicată pe care Bea o purtase în călătorie. Fitz zări chipul soției sale în oglinda de pe măsuță și simți cum îi tresaltă inima. Se simți transportat în urmă cu patru ani, în sala de bal din Sankt Petersburg, unde văzuse pentru prima oară acel chip

incredibil de frumos, încadrat de bucle blonde ce nu voiau să se lase aranjate. Și atunci, ca și acum, ea avea o expresie îmbufnată, care lui i se părea straniu de atrăgătoare. Hotărâse pe loc că ea era femeia cu care voia să se căsătorească.

Nina era o femeie de vârstă mijlocie și mâna îi era nesigură – adeseori Bea își făcea servitorii să se piardă cu firea. Sub ochii lui Fitz, un ac îi înțepă lui Bea scalpul, făcând-o să țipe.

Nina se albi la față.

— Îmi pare foarte rău, Înălțimea Voastră, rosti ea în rusă.

Bea înșfăcă un ac de pălărie de pe măsuță.

— Poftim, îți place? strigă ea, înțepând-o în braț pe servitoare.

Nina izbucni în lacrimi și ieși în fugă din cameră.

— Dă-mi voie să te ajut, îi zise Fitz soției sale pe un ton liniștitor.

Ea însă nu voia să se liniștească.

— Mă descurc singură.

Fitz se duse la fereastră. Vreo duzină de grădinari trebăluiau prin curte, curățând tufele, nivelând peluza și greblând pietrișul. Câteva tufișuri erau înflorite: viburnumul roz, iasomia galbenă de iarnă, hamamelisul și caprifoiul înmiresmat de iarnă. Dincolo de grădină se vedea coama lină și înverzită a munților.

Trebuia să aibă răbdare cu Bea și să nu uite că ea este o străină izolată într-o țară stranie, departe de familia ei și de tot ce-i era familiar. Fusese ușor în primele luni ale căsniciei lor, când încă era vrăjit de felul în care arăta ea, de parfumul și de atingerea pielii sale catifelate. Acum trebuia să se străduiască puțin.

— Ce-ar fi să te odihnești? îi zise el. O să vorbesc eu cu Peel și cu doamna Jevons și o să aflu în ce stadiu sunt cu pregătirile.

Peel era majordomul, iar doamna Jevons era menajera-șefă. Bea se ocupa de organizarea angajaților, însă Fitz era agitat din cauza vizitei regelui și căuta un pretext ca să se implice în pregătiri.

— O să-ți spun cum stăm ceva mai târziu, după ce te înviorezi un pic.

Își scoase tabachera.

— Nu fuma aici, îi spuse ea.

El luă replica ei drept aprobare și plecă spre ușă. Oprindu-se puțin, îi zise:

— Nu o să te porți așa în fața regelui și-a reginei, nu-i așa? Nu o să lovești servitorii de față cu ei, sper…

— Nu am lovit-o. Am înțepat-o ca să se învețe minte.

Rușii făceau astfel de lucruri. Când tatăl lui Fitz se plânsese de lenea servitorilor de la ambasada Marii Britanii din Sankt Petersburg, prietenii săi ruși îi spuseseră că nu îi bate destul.

Fitz îi zise lui Bea:

— Regele s-ar simți stânjenit dacă ar fi nevoit să asiste la o asemenea scenă. După cum ți-am mai spus, în Anglia nu se face așa ceva.

— Când eram mică, am fost silită să asist la spânzurarea a trei țărani, replică ea. Mama nu a fost de acord, dar bunicul a insistat. A zis: „Asta-i ca să înveți să-ți pedepsești servitorii. Dacă nu îi plesnești sau biciuiești pentru fărădelegi mărunte, izvorâte din neglijență sau din lene, vor ajunge în cele din urmă să săvârșească păcate mai mari și vor sfârși în laț”. El m-a învățat că indulgența față de clasele inferioare este un semn de cruzime pe termen lung.

Fitz începea să-și piardă răbdarea. Bea își amintea copilăria ei lipsită de griji, într-o familie putred de bogată, înconjurată de armate întregi de servitori obedienți și de mii de țărani fericiți. Dacă bunicul ei neîndurător și capabil ar mai fi trăit, acea viață ar fi putut continua; însă averea familiei fusese irosită de tatăl lui Bea, un bețiv, și de fratele ei neisprăvit, Andrei, care vindea mereu lemn fără să planteze la loc pădurile.

— Vremurile s-au schimbat, rosti Fitz. Te rog – îți cer – să nu mă faci de râs în fața regelui meu. Sper că nu am lăsat loc de îndoială în mintea ta.

Apoi ieși și închise ușa.

Porni de-a lungul holului spațios, nervos și ușor trist. La începutul căsătoriei lor, astfel de ciorovăieli îl uluiau și-l făceau să-i pară rău; acum devenise imun. Oare toate căsniciile erau astfel? Nu știa.

Un lacheu înalt ce lustruia mânerul unei uși se îndreptă de spate și se lipi de perete, lăsându-și privirea în podea, așa cum erau învățați să facă toți servitorii de la Tŷ Gwyn când contele trecea pe lângă ei. În unele case mari, angajații trebuiau să se întoarcă cu fața la perete, însă asta i se părea lui Fitz prea feudal. Fitz îl recunoscu pe om, fiindcă îl văzuse jucând crichet

într-un meci dintre angajații de la Tŷ Gwyn și minerii din Aberowen. Lovea foarte bine cu stânga.

— Morrison, rosti Fitz, amintindu-și numele omului. Spune-le lui Peel și doamnei Jevons să vină în bibliotecă.

— Am înțeles, Înălțimea Voastră.

Fitz coborî scara impunătoare. E drept că se căsătorise cu Bea pentru că îl fermecase, dar avusese și un motiv rațional. Visa să întemeieze o mare dinastie anglo-rusă, care să domnească peste regiuni vaste, așa cum dinastia de Habsburg domnise peste o parte a Europei secole de-a rândul.

Însă pentru asta avea nevoie de un moștenitor. Proasta dispoziție de care Bea dădea dovadă însemna că nu avea să-l primească în patul ei în noaptea aceea. Putea insista, însă asta nu era niciodată satisfăcător. Trecuseră vreo două săptămâni de la ultima lor întâlnire intimă. Nu își dorea o soție vulgară, căreia să-i stea gândul numai la asta, dar – pe de altă parte – două săptămâni reprezentau totuși o perioadă cam lungă.

Sora sa, Maud, era încă singură la 23 de ani. În plus, copiii ei ar fi fost probabil crescuți astfel încât să fie socialiști turbați, care ar fi cheltuit averea familiei tipărind manifeste revoluționare.

Era căsătorit de trei ani și începea să își facă griji. Bea rămăsese însărcinată doar o singură dată, în anul care trecuse, dar pierduse sarcina după trei luni. Se întâmplase chiar după o ceartă. Fitz anulase o călătorie planificată la Sankt Petersburg, iar Bea devenise extrem de emotivă, plângând că ar vrea să se întoarcă acasă. Fitz pusese piciorul în prag – bărbatul nu putea să-și lase soția să-i dicteze, la urma urmei –, însă apoi, după ce ea pierduse sarcina, fusese convins că el purta vina. Dacă Bea ar mai fi rămas însărcinată, ar fi avut grijă să nu o mai supere cu nimic până la nașterea copilului.

Alungându-și pentru moment această grijă, se duse în bibliotecă și se așeză la biroul furniruit ca să compună o listă.

Peste un minut sau două, Peel intră împreună cu o menajeră. Majordomul era mezinul unui fermier, având o înfățișare de țăran pistruiat, cu părul grizonat, însă lucrase ca servitor la Tŷ Gwyn aproape toată viața sa.

— Doamna Jevons căzu la pat, Înălțimea Voastră, rosti el.

Fitz renunțase de multă vreme să mai încerce să corecteze gramatica servitorilor săi galezi.

— Stomacul, adăugă Peel pe un ton lugubru.

— N-am nevoie de detalii.

Fitz o privi pe menajeră, o fată drăguță, de vreo 20 de ani. Chipul ei îi era oarecum familiar.

— Ea cine este? întrebă el.

Fata se prezentă singură:

— Ethel Williams, Înălțimea Voastră. Sunt adjuncta doamnei Jevons.

Fata avea accentul cântat al locuitorilor din văile South Wales.

— Ei bine, Williams, pari cam tânără ca să faci treabă de menajeră.

— Dacă Înălțimea Voastră îmi permite: doamna Jevons a zis c-o veți aduce aici probabil pe menajera din Mayfair, însă speră ca eu să dau satisfacție până atunci.

Oare zărise o sclipire în ochii ei când îi pomenise de dat satisfacție? Deși vorbea cu deferența cuvenită, avea un aer obraznic.

— Foarte bine, rosti Fitz.

Williams ținea un caiet gros într-o mână și două creioane în cealaltă.

— Am vizitat-o pe doamna Jevons în camera ei și a reușit să treacă totul în revistă pentru mine.

— De ce ai două creioane?

— În caz că se rupe unul, spuse ea zâmbind.

Menajerele nu ar fi trebuit să-i zâmbească contelui, însă Fitz nu se putu abține și-i întoarse zâmbetul.

— În regulă, zise el. Spune-mi ce ți-ai notat acolo.

— Trei subiecte, rosti ea. Oaspeții, angajații și proviziile.

— Foarte bine.

— Din scrisoarea Înălțimii Voastre, am înțeles că vor fi douăzeci de oaspeți. Cei mai mulți vor veni însoțiți de un servitor sau doi, să zicem o medie de doi, ceea ce înseamnă alte patruzeci de persoane. Vor sosi toți sâmbătă și vor pleca luni.

— Corect.

Fitz simți un amestec de plăcere și neliniște asemănător cu senzația pe care o avusese înainte să țină primul lui discurs în Camera Lorzilor: era încântat că face asta și îngrijorat totodată de felul în care se va prezenta.

Williams continuă:

— Evident, Majestățile Lor vor fi cazate în Apartamentul Egiptean.

Fitz încuviință. Acela era apartamentul cu cele mai multe camere. Tapetul avea motive decorative din templele egiptene.

— Doamna Jevons a sugerat celelalte camere care ar trebui deschise și eu le-am notat p-aici.

Fitz zise:

— Arată-mi.

Ea ocoli biroul și îi puse în față caietul deschis. Servitorii din casă erau obligați să facă baie o dată pe săptămână, așa că ea nu mirosea neplăcut, cum se întâmpla în general cu cei din clasa muncitoare. De fapt, trupul ei cald răspândea un parfum floral. Poate că-i furase lui Bea săpunul aromat. El citi lista.

— Bine, rosti el. Prințesa va decide cum vor fi repartizați oaspeții în camere – s-ar putea să aibă niște opinii de nezdruncinat.

Williams dădu pagina.

— Iată o listă cu personalul suplimentar de care avem nevoie: șase fete la bucătărie, pentru curățatul și spălatul legumelor; doi bărbați cu mâinile curate care să ajute la servit; încă trei cameriste și trei băieți care să se ocupe de încălțăminte și de lumânări.

— Știi cumva și de unde o să-i luăm?

— A, da, Înălțimea Voastră. Am o listă cu oameni de prin partea locului care au mai lucrat aici înainte și, dacă nu sunt de ajuns, o să le cerem să ne mai recomande și alții.

— Ai grijă să nu fie socialiști, rosti Fitz neliniștit. Ar putea încerca să discute cu regele despre relele capitalismului.

Nu puteai ști niciodată la ce să te aștepți de la galezi.

— Bineînțeles, Înălțimea Voastră.

— Și proviziile?

Ea mai dădu o pagină.

— Iată de ce avem nevoie, ținând cont de petrecerile din trecut.

Fitz se uită pe listă: o sută de franzele, douăzeci de duzini de ouă, patruzeci și cinci de litri de smântână, patruzeci de kilograme de slănină, trei sute douăzeci de kilograme de cartofi… Îl apucă plictiseala.

— Nu ar trebui să lăsăm asta la urmă, până când prințesa se hotărăște asupra meniului?

— Trebuie să comandăm totul în Cardiff, replică Williams. Prăvăliile din Aberowen nu pot satisface comenzi atât de mari. Și chiar și furnizorii din Cardiff trebuie anunțați din timp, pentru a ne asigura că au cantitățile respective în acea zi.

Avea dreptate. Se bucura că ea se ocupă de tot. Avea capacitatea de a planifica totul din timp – o calitate rară, după cum aflase.

— Mi-ar prinde bine să am pe cineva ca tine în regimentul meu, îi zise el.

— Nu-mi stă bine în kaki, replică ea cu impertinență.

Pe chipul majordomului se citea indignarea.

— Williams, nu fi obraznică!

— Vă rog să mă iertați, domnule Peel.

Fitz simți că era vina lui pentru că-i vorbise fetei pe un ton glumeț. Oricum, nu îl deranja obrăznicia ei. De fapt, chiar îi plăcea de ea.

Peel zise:

— Bucătarul a venit cu câteva sugestii pentru meniu, Înălțimea Voastră.

Îi înmână lui Fitz o foaie de hârtie soioasă, pe care se vedea scrisul îngrijit, ca de copil, al bucătarului.

— Din păcate, nu a venit încă vremea mieilor, dar putem face rost de o grămadă de pește proaspăt din Cardiff.

— Seamănă mult cu ce am servit la ospățul vânătoresc din noiembrie, rosti Fitz. Pe de altă parte, nu vrem să încercăm nimic nou de data aceasta – mai bine să rămânem la felurile de mâncare încercate și testate deja.

— Întocmai, Înălțimea Voastră.

— Și-acum, vinurile. Se ridică în picioare și adăugă: Hai să coborâm în pivniță.

Peel păru surprins. Contele nu cobora prea des în beci.

Undeva, în adâncul minții lui Fitz, începea să încolțească o idee pe care nu voia să o admită. Șovăi, apoi spuse:

— Williams, vino și tu ca să iei notițe.

Majordomul deschise ușa, iar Fitz ieși din bibliotecă și coborî scările din spate. Bucătăria și camerele servitorilor se aflau la demisol. Aici se aplicau alte reguli de etichetă, iar fetele și băieții din casă îi făceau reverențe sau își duceau mâna la frunte când trecea pe lângă ei.

Pivnița cu vinuri ocupa o parte a subsolului. Peel deschise ușa și spuse:

— Cu permisiunea dumneavoastră, vă voi arăta eu drumul.

Fitz încuviință. Peel aprinse o feștilă de pe perete cu un chibrit, apoi porni pe trepte. Când ajunse jos, mai aprinse o feștilă.

Fitz deținea o pivniță modestă, de vreo douăsprezece mii de sticle, majoritatea puse la păstrare de către tatăl și bunicul lui. Predominau șampania, coniacul și rislingul, completate cu cantități mai mici de vin roșu de Bordeaux și vin alb de Burgundia. Fitz nu era mare amator de vin, dar îi plăcea pivnița pentru că îi amintea de tatăl său. „O pivniță de vinuri necesită ordine, prevedere și bun gust, obișnuia să spună bătrânul. Acestea sunt virtuțile care au făcut ca Marea Britanie să fie măreață.”

Fitz avea să-l servească pe rege cu cel mai bun vin al său, desigur, dar tot mai avea de făcut unele alegeri. Șampania avea să fie din soiul Perrier-Jouët, cel mai scump, dar din ce an? Șampania veche de douăzeci sau treizeci de ani era mai puțin spumoasă și avea un buchet mai puternic, însă cea din producțiile mai recente avea un gust încântător și delicios. Luă la întâmplare o sticlă de pe un rând. Era plină de praf și de pânze de păianjen. Șterse eticheta cu batista sa albă din buzunarul de la pieptul hainei. Tot nu putea să vadă data la lumina palidă a lumânării. Îi arătă sticla lui Peel, care își pusese ochelarii la ochi.

— 1857, citi majordomul.

— Ah, îmi amintesc anul acela, rosti Fitz. Primul soi pe care l-am gustat vreodată și probabil cel mai bun.

Prezența menajerei îl neliniștea puțin, așa cum se aplecase lângă el pentru a se uita la sticla pusă la păstrare acolo cu mult timp înainte ca ea să se nască. Spre consternarea lui, apropierea ei îi tăia răsuflarea.

— Mă tem că a trecut vremea lui ’57, zise Peel. Pot să vă sugerez anul 1892?

Fitz se uită la o altă sticlă, șovăi, apoi luă o decizie.

— Nu pot citi la lumina asta, spuse el. Peel, poți să-mi aduci o lupă?

Peel urcă treptele de piatră.

Fitz o privi pe Williams. Era pe punctul de a face ceva nesăbuit, dar nu se mai putea abține.

— Ești foarte drăguță, rosti el.

— Vă mulțumesc, Înălțimea Voastră.

Buclele ei negre ieșeau de sub boneta de menajeră. El îi atinse părul. Știa că avea să regrete asta mai târziu.

— Ai auzit vreodată de *droit du seigneur*?

Remarcă tonul răgușit al propriului glas.

— Eu sunt galeză, nu franțuzoaică, rosti ea ridicându-și bărbia cu neobrăzare, într-un gest pe care el îl percepea deja drept caracteristic.

El își duse mâna de la părul ei la ceafă, privind-o în ochi. Ea îi întoarse privirea cu o încredere plină de cutezanță. Dar ce voia să-i transmită cu acea expresie? Voia ca el să meargă mai departe sau se pregătea să-l pună într-o postură umilitoare?

Auzi pași grei pe treptele pivniței. Se întorcea Peel. Fitz se trase de lângă menajeră.

Ea îl luă prin surprindere, chicotind.

— Aveți o expresie atât de vinovată! exclamă ea. Ca de școlar.

Peel apăru în lumina palidă a lumânării, ducând o tavă de argint pe care se afla o lupă cu mâner de fildeș.

Fitz încercă să-și calmeze bătăile inimii. Luă lupa și reluă examinarea sticlelor de vin. Avu grijă să nu dea ochii cu Williams.

„Dumnezeule, se gândi el, ce fată extraordinară!”

(II)

Ethel Williams se simțea plină de energie. Nimic nu o deranja; putea să se ocupe de orice problemă, să treacă peste orice obstacol. Când se uită în oglindă, văzu că pielea îi strălucește și ochii îi sclipesc. După ce se întorseseră de la biserică, duminică, tatăl ei comentase cu umorul lui obișnuit, ușor sarcastic:

— Ești veselă. Ai primit bani?

Se trezea că aleargă – în loc să meargă – pe holurile nesfârșite de la Tŷ Gwyn. În fiecare zi umplea tot mai multe pagini din caietul ei cu liste de cumpărături, orare ale angajaților, orele la care să se strângă mesele și cele la care să fie puse din nou,

precum și calcule: numărul fețelor de pernă, al vazelor, al șervețelelor, al lumânărilor, al lingurilor…

Era marea ei șansă. În ciuda tinereții sale, era menajeră-șefă interimară chiar pe timpul vizitei familiei regale. Doamna Jevons nu dădea niciun semn că s-ar putea ridica din pat, așa că întreaga responsabilitate a pregătirii conacului pentru rege și regină îi revenea lui Ethel. Simțise dintotdeauna că ar putea excela, dacă i s-ar da prilejul; însă în ierarhia rigidă a servitorilor aveai foarte rar oportunitatea să arăți că ești mai bun decât ceilalți. Deodată se ivise o astfel de șansă, iar ea era hotărâtă să profite de ea. Poate că, după asta, bolnava doamnă Jevons avea să primească o îndeletnicire mai puțin solicitantă și Ethel avea să devină noua menajeră-șefă, cu un salariu dublu, cu un dormitor numai al ei și cu un loc al ei în zona servitorilor.

Însă mai avea până acolo. Contele era evident mulțumit de felul în care ea își făcea treaba și hotărâse să nu mai cheme menajera de la Londra, ceea ce era un mare compliment pentru Ethel; însă, se gândi ea neliniștită, încă mai era timp să aibă o mică scăpare, să comită o greșeală fatală, care să compromită totul: o farfurie murdară la masă, o canalizare stricată, un șoarece mort în cadă, iar contele avea să se înfurie.

În dimineața sâmbetei în care trebuiau să sosească regele și regina, vizită fiecare cameră de oaspeți, asigurându-se că focul este făcut și că pernele sunt umflate. Fiecare cameră avea cel puțin o vază cu flori, culese chiar în acea dimineață din seră. Exista hârtie de scris cu antetul de la Tŷ Gwyn pe fiecare scrin. Erau prosoape, săpun și apă pentru spălat. Răposatului conte nu îi plăcuse țevăria și Fitz nu apucase să instaleze robinete în toate camerele. Erau doar trei closete cu apă într-o casă cu o sută de dormitoare, așa că majoritatea camerelor aveau nevoie și de olițe de noapte. Erau pregătite potpourriuri, făcute de doamna Jevons după rețeta ei personală, ca să alunge mirosurile neplăcute.

Alaiul regelui trebuia să sosească la ora ceaiului. Contele avea să îi întâmpine la gara din Aberowen. Fără îndoială că avea să se strângă acolo o mulțime, sperând să-l zărească pe monarh, dar regele și regina nu aveau să se întâlnească cu oamenii la acel moment. Fitz urma să îi aducă la conac cu Rolls-Royce-ul său, o mașină mare și închisă. Comisul regelui, Sir Alan Tite, și restul alaiului cu care călătorea regele aveau să-i urmeze, cu bagajul,

în diverse vehicule trase de cai. În fața conacului, un batalion de pușcași galezi se strângea deja de ambele părți ale aleii, ca să asigure garda de onoare.

Perechea regală avea să se arate supușilor luni dimineață. Plănuiau să facă un tur al satelor din împrejurimi într-o trăsură deschisă și să se oprească la primăria din Aberowen, ca să se întâlnească cu primarul și cu consilierii locali, înainte de a porni spre gară.

Ceilalți oaspeți începură să sosească pe la amiază. Peel stătea în sala de la intrare și repartiza cameriste care să îi conducă în camerele lor și lachei care să le ducă bagajele. Primii care ajunseră fură unchiul și mătușa lui Fitz, ducele și ducesa de Sussex. Ducele era un văr de-al regelui și fusese invitat pentru ca monarhul să se simtă mai confortabil. Ducesa era mătușa lui Fitz și, ca toți ceilalți din familie, era extrem de interesată de politică. În casa lor din Londra organiza un salon frecventat de membri ai cabinetului.

Ducesa o informă pe Ethel că regele George al V-lea era ușor obsedat de ceasuri și detesta să vadă că ceasurile din aceeași casă indică ore diferite. Ethel blestemă în sinea ei: în Tŷ Gwyn erau peste o sută de ceasuri. Împrumută ceasul de buzunar al doamnei Jevons și începu să fixeze la aceeași oră toate ceasurile din casă.

În sala cea mică de mese dădu peste conte. Stătea la fereastră, cu mintea rătăcită aiurea. Ethel îl studie pentru o clipă. Era cel mai chipeș bărbat pe care îl văzuse vreodată. Fața sa palidă, luminată de lumina blândă a soarelui de iarnă, părea sculptată în marmură albă. Avea o bărbie colțuroasă, pomeți pronunțați și nasul drept. Părul său era negru, însă avea ochii verzi – o combinație neobișnuită. Nu avea barbă, mustăți sau favoriți. Cu o față ca a lui, se gândi Ethel, ce rost avea să lași părul s-o acopere?

El îi surprinse privirea.

— Tocmai am fost informat că regelui îi place să aibă un castron cu portocale în cameră! zise el. Nu-i nicio portocală în toată casa.

Ethel se încruntă. Niciunul dintre băcanii din Aberowen nu avea portocale atât de devreme în sezon – clienții lor nu își permiteau asemenea produse de lux. Același lucru era valabil și pentru toate celelalte orașe din South Wales.

— Dacă mi-ați îngădui să folosesc telefonul, aș putea vorbi cu unul sau doi băcani din Cardiff, zise ea. S-ar putea să aibă portocale din Africa de Sud în această perioadă a anului.

— Dar cum o să le aducem aici?

— O să cer prăvăliei să pună un paner în tren.

Se uită la ceasul pe care tocmai îl fixase.

— Cu puțin noroc, portocalele vor ajunge aici odată cu regele, spuse ea.

— Asta e, zise el. Așa vom face. Se uită drept la ea și îi spuse: Ești uluitoare. Nu cred că am mai cunoscut o fată ca tine.

Ea îi întoarse privirea. El îi mai vorbise astfel, mult prea familiar și cu o oarecare intensitate, de câteva ori în ultimele două săptămâni, iar asta îi dăduse lui Ethel un sentiment straniu, un soi de entuziasm tulburător, de parcă urma să se întâmple ceva periculos de incitant. Era ca acel moment dintr-un basm când prințul intră în castelul fermecat.

Vraja fu întreruptă de sunetul roților de mașină pe aleea de afară, apoi de o voce familiară:

— Peel! Cât mă bucur să te văd!

Fitz se uită pe fereastră. Expresia de pe chipul lui era de-a dreptul comică.

— O, nu! îngăimă el. Sora mea!

— Bine ați venit acasă, Lady Maud, se auzi glasul lui Peel. Chiar dacă nu vă așteptam.

— Contele a uitat să mă invite, dar am venit singură.

Ethel își înăbuși un zâmbet. Fitz își iubea năbădăioasa soră, însă o considera foarte dificilă. Opiniile ei politice erau alarmant de liberale: era o sufragetă, o militantă pentru acordarea dreptului de vot femeilor. Maud i se părea minunată lui Ethel – era exact genul de femeie independentă care și-ar fi dorit și ea să fie.

Fitz ieși cu pași mari din cameră, iar Ethel îl urmă în sala de la intrare, o încăpere impunătoare, decorată în stilul gotic îndrăgit de victorienii din generația tatălui lui Fitz: furniruri închise la culoare, tapet cu model complicat și jilțuri din lemn de stejar ce arătau ca niște tronuri medievale. Maud tocmai intra pe ușă.

— Fitz, dragul meu, ce mai faci? rosti ea.

Maud era înaltă, ca fratele său, și semănau la înfățișare, însă trăsăturile sculpturale care îl făceau pe conte să aducă a statuie de zeu nu erau la fel de măgulitoare la o femeie, astfel că Maud

era mai degrabă izbitoare decât frumoasă. Contrar părerii populare conform căreia feministele erau neîngrijite, ea era îmbrăcată cu foarte mult gust, purtând o fustă strâmtă peste cizmele cu cataramă, o haină bleumarin cu o curea supradimensionată și cu mânșete mari, și o pălărie cu o pană înaltă prinsă de boruri ca un drapel de regiment.

Era însoțită de mătușa Herm. Lady Hermia era cealaltă mătușă a lui Fitz. Spre deosebire de sora ei, care se căsătorise cu un duce bogat, Herm se măritase cu un baron nechibzuit, care murise tânăr și falit. Cu zece ani în urmă, după ce părinții lui Fitz și ai lui Maud muriseră la un interval de câteva luni unul față de celălalt, mătușa Herm se mutase la ei ca să o crească pe nepoata ei, în vârstă de 13 ani pe atunci. Continua să se poarte ca o însoțitoare oarecum ineficientă pentru Maud.

Fitz îi zise lui Maud:

— Ce cauți aici?

Mătușa Herm murmură:

— Ți-am spus eu că n-o să-i placă, dragă.

— Nu puteam lipsi exact când vine regele în vizită, rosti Maud. Ar fi fost o lipsă de respect din partea mea.

Tonul lui Fitz era exasperat:

— Nu vreau să vorbești cu regele despre drepturile femeilor.

Ethel nu credea că existau motive de îngrijorare. În ciuda vederilor politice radicale ale lui Maud, ea știa cum să-i flateze și cum să flirteze cu bărbații puternici, și chiar și prietenii conservatori ai lui Fitz o plăceau.

— Ia-mi haina, te rog, Morrison, zise Maud.

Își desfăcu nasturii și se întoarse ca să-i permită lacheului să îi scoată haina.

— Bună, Williams, ce mai faci? îi spuse ea lui Ethel.

— Bine ați venit acasă, Înălțimea Voastră, rosti Ethel. Doriți să stați în Apartamentul cu Gardenii?

— Da, te rog. Îmi place panorama de acolo.

— Vreți să serviți prânzul până vă pregătesc camera?

— Da, te rog. Mi-e foame de mor.

— Astăzi servim în regim de club, întrucât oaspeții sosesc la ore diferite.

Regimul de club însemna că oaspeții erau serviți oricând intrau în sala de mese, ca într-un club de gentilomi sau ca într-un restaurant, în loc să se pună masa o dată pentru toată

lumea. Prânzul era modest în ziua aceea: supă fierbinte, concentrată și condimentată, platouri cu aperitive reci și pește afumat, păstrăv umplut, cotlete de miel și câteva dulciuri și brânzeturi.

Ethel deschise ușa și le urmă pe Maud și pe Herm în marea sală de mese. Acolo se aflau deja verii von Ulrich. Walter von Ulrich, cel mai tânăr dintre ei, era chipeș și fermecător și părea încântat să se afle la Tŷ Gwyn. Robert era un tip mofturos: îndreptase tabloul ce înfățișa castelul din Cardiff aflat pe peretele din camera sa, ceruse mai multe perne și descoperise că în călimara de pe scrinul său cerneala se uscase – o scăpare care o făcu pe Ethel să se întrebe îngrijorată ce altceva mai uitase.

Se ridicară în picioare când doamnele intrară în sală. Maud se duse țintă la Walter și-i zise:

— Nu te-ai schimbat deloc de când aveai 18 ani! Mă mai ții minte?

Chipul lui se lumină.

— Da, deși tu te-ai *schimbat* de când aveai 13 ani.

Își dădură mâna și apoi Maud îl sărută pe obraji, de parcă ar fi fost rude.

— Făcusem o adevărată pasiune de fetișcană pe vremea aceea, rosti ea cu o candoare dezarmantă.

Walter zâmbi.

— Și tu îmi plăceai foarte mult.

— Dar te purtai mereu ca și cum aș fi fost o pacoste!

— Trebuia să îmi ascund sentimentele față de Fitz, care te proteja ca un câine de pază.

Mătușa Herm tuși, manifestându-și astfel dezaprobarea față de acest acces brusc de intimitate. Maud zise:

— Mătușă, dumnealui este Herr Walter von Ulrich, un vechi prieten și coleg de școală de-al lui Fitz, care obișnuia să vină aici în vacanțe. Acum este diplomat la ambasada germană din Londra.

Walter spuse:

— Permiteți-mi să vi-l prezint pe vărul meu, graful Robert von Ulrich.

Graf era termenul german pentru conte, după cum își amintea Ethel.

— Este atașat militar la ambasada austriacă.

De fapt, erau veri de gradul al doilea, îi explicase sobru Peel lui Ethel: bunicii lor erau frați, iar cel mai tânăr dintre ei se căsătorise cu o moștenitoare germană și părăsise Viena, mutându-se în Berlin, ceea ce explica de ce Walter era german, iar Robert austriac. Lui Peel îi plăcea să lămurească aceste chestiuni.

Toată lumea se așează. Ethel îi ține scaunul mătușii Herm.

— Ați dori niște supă concentrată și condimentată, Lady Hermia? întrebă ea.

— Da, Williams, te rog.

Ethel îi făcu semn unui lacheu, care se duse la bufetul pe care supa era ținută fierbinte într-o oală. Văzând că nou-veniții se făcuseră comozi, Ethel plecă repede să le pregătească dormitoarele. Când ușa se închidea în spatele ei, îl auzi pe Walter von Ulrich spunând:

— Îmi amintesc cât de mult îți plăcea muzica, Lady Maud. Tocmai discutam despre baletul rusesc. Ce părere ai despre Diaghilev?

Nu mulți bărbați le cereau femeilor părerea. Maud avea să aprecieze asta. În timp ce Ethel cobora în grabă treptele ca să găsească două cameriste care să se ocupe de dormitoare, se gândi: „Germanul acela este fermecător”.

(III)

Sala cu Sculpturi de la Tŷ Gwyn era o anticameră a sălii de mese. Oaspeții se adunau acolo înainte de cină. Fitz nu era foarte interesat de obiectele de artă – acestea fuseseră colecționate de bunicul său însă sculpturile le ofereau oamenilor ceva de discutat în timp ce așteptau să se servească cina.

Pe când vorbea cu mătușa sa, ducesa, Fitz se uită neliniștit împrejur, la bărbații în smoching și la femeile cu rochii decoltate de seară și cu diademe pe cap. Protocolul cerea ca toți oaspeții să se afle în încăpere atunci când regele și regina aveau să intre. Unde era Maud? Doar nu avea de gând să provoace un incident? Nu, iat-o, într-o rochie mov de mătase, purtând diamantele mamei lor, vorbind însuflețită cu Walter von Ulrich.

Fitz și Maud fuseseră dintotdeauna apropiați. Tatăl lor fusese un erou distant, iar mama lor – acolita sa nefericită; cei doi copii

își oferiseră unul altuia afecțiunea de care aveau nevoie. După ce muriseră părinții lor, ei se apropiaseră și mai mult, uniți de suferință. Fitz avea pe atunci 18 ani și încercase să-și protejeze surioara de cruzimea lumii. Ea, la rândul ei, îl adorase. Acum, că erau amândoi adulți, ea devenise independentă, în vreme ce el continua să creadă că, în calitatea sa de cap al familiei, încă avea autoritate asupra ei. Totuși, afecțiunea pe care și-o purtau unul altuia se dovedise suficient de puternică ca să treacă amândoi peste diferențele dintre ei – cel puțin până atunci.

Ea îi atrăgea acum atenția lui Walter asupra unui Cupidon din bronz. Spre deosebire de Fitz, ea înțelegea asemenea lucruri. Fitz se ruga ca ea să vorbească toată seara numai despre artă și să nu abordeze subiectul drepturilor femeilor. George al V-lea detesta liberalii – toată lumea știa asta. Monarhii erau de obicei ultraconservatori, însă evenimentele accentuaseră antipatia regelui. El urcase pe tron în toiul unei crize politice. Împotriva voinței sale, fusese silit de către premierul liberal H.H. Asquith – puternic susținut de opinia publică – să mai reducă din atribuțiile Camerei Lorzilor. Această umilință încă îl îndurera. Majestatea Sa știa că Fitz, ca membru conservator în Camera Lorzilor, se opusese din toate puterile acestei așa-zise reforme. Cu toate acestea, dacă Maud l-ar fi sâcâit în seara aceea, el nu i-ar fi iertat-o niciodată lui Fitz.

Walter se afla abia la începutul carierei sale de diplomat, însă tatăl lui era unul dintre cei mai vechi prieteni ai kaizerului. Și Robert avea relații sus-puse: era unul dintre apropiații arhiducelui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Imperiului Austro-Ungar. Un alt oaspete ce frecventa cercurile înalte era americanul înalt și tânăr care vorbea acum cu ducesa. Numele lui era Gus Dewar, iar tatăl său, un senator, era consilierul președintelui Statelor Unite, Woodrow Wilson. Fitz considera că se descurcase bine, izbutind să adune laolaltă un asemenea grup de tineri, elita ce avea să conducă lumea în viitor. Spera ca regele să fie mulțumit.

Gus Dewar avea o fire agreabilă, deși era ușor stingher. Se apleca de spate, de parcă ar fi preferat să fie mai scund și să sară în ochi cât mai puțin. Părea nesigur pe sine, dar era curtenitor cu toată lumea.

— Poporul american este interesat mai degrabă de problemele interne decât de politica externă, îi spunea el

ducesei. Însă președintele Wilson este liberal, astfel încât este firesc să fie mai atras de regimurile democrate, precum cel din Franța și din Marea Britanie, decât de monarhiile autoritare din Austria și Germania.

În acel moment ușa dublă se deschise, camera se cufundă în tăcere, iar regele și regina își făcură intrarea. Prințesa Bea făcu o reverență, Fitz se înclină, iar toți cei prezenți le urmară exemplul. Urmară câteva clipe de tăcere stingheră, căci nimeni nu avea voie să vorbească până când una dintre altețe nu spunea ceva. În cele din urmă, regele îi zise lui Bea:

— Am stat în această casă acum douăzeci de ani, să știi!

După aceea oamenii începură să se relaxeze.

Regele era un bărbat dichisit, reflectă Fitz în timp ce discutau nimicuri toți patru. Avea barba și mustața atent îngrijite. Părul începuse să i se rărească, dar încă mai avea suficient cât să și-l pieptene cu o cărare dreaptă ca o riglă. Hainele strâmte de seară se potriveau cu silueta lui suplă: spre deosebire de tatăl său, Edward al VII-lea, el nu era gurmand. Se destindea cu hobby-uri ce necesitau precizie: îi plăcea să colecționeze timbre, lipindu-le cu meticulozitate în albume, un obicei care îi atrăsese disprețul intelectualilor londonezi nerespectuoși.

Regina era ceva mai spectaculoasă – avea bucle cărunte, o gură severă și un piept mărinimos, dezvăluit în mod măgulitor de decolteul extrem de adânc care era atunci la modă. Era fiica unui prinț german. Fusese logodită inițial cu Albert, fratele mai mare al lui George, însă acesta murise de pneumonie exact înainte de nuntă. Când George deveni noul moștenitor al tronului, el o preluă și pe logodnica fratelui său, o uniune privită de unii oameni ca fiind puțin cam medievală.

Bea era în mediul ei. Purta o rochie seducătoare din mătase roz, iar buclele sale blonde erau aranjate perfect, astfel încât să pară ușor dezordonate, de parcă tocmai s-ar fi desprins dintr-un sărut nepermis. Vorbea cu regele plină de însuflețire. Simțind că sporovăiala fără rost nu l-ar fi fermecat pe George al V-lea, îi povestea cum crease Petru cel Mare flota Rusiei, iar el dădea din cap, vizibil interesat.

Peel apăru în ușa sălii de mese, cu o expresie întrebătoare pe chipul său pistruiat. Îi atrase atenția lui Fitz și îi făcu un semn cu capul. Fitz o întrebă pe regină:

— Doriți să mergem la cină, Majestatea Voastră?

Ea îi dădu brațul. În spatele lor, regele mergea la braț cu Bea, iar restul oaspeților se așezară, perechi-perechi, în ordinea prestanței. Când toată lumea fu gata, intrară în sala de mese în alai.

— Ce frumos, murmură regina când văzu masa.

— Vă mulțumesc, rosti Fitz, răsuflând ușurat.

Bea făcuse o treabă nemaipomenită. Trei candelabre atârnau deasupra mesei lungi. Reflexiile lor sclipeau în paharele de cristal de pe masă. Toate tacâmurile erau din aur, la fel ca solnițele de sare și de piper și ca micile cutii de chibrituri pentru fumători. Pe fața de masă albă erau împrăștiați trandafiri din seră și, pentru o notă teatrală, Bea lăsase să atârne ferigi delicate de pe candelabre până la piramidele de struguri de pe tipsiile de aur.

Se așezară cu toții, episcopul rosti rugăciunea, iar Fitz se relaxă. O petrecere care începea bine continua aproape întotdeauna cu succes. Vinul și mâncarea îi făceau pe oameni mult mai puțin dispuși să găsească nod în papură.

Meniul era deschis de aperitive rusești, în semn de curtoazie pentru țara de origine a lui Bea: biscuiți cu caviar și smântână, triunghiuri de pâine prăjită și pește afumat, tartine cu hering afumat, toate servite cu șampania Perrier-Jouët din 1892, care era fină și delicioasă, așa cum îi promisese Peel. Fitz era cu ochii pe Peel, iar acesta stătea cu ochii pe rege. De îndată ce Majestatea Sa lăsa jos tacâmurile, majordomul îi lua farfuria, iar acesta era semnalul pentru ca ceilalți lachei să debaraseze masa. Oaspeții care nu își terminaseră încă felul erau nevoiți să îl abandoneze, din respect pentru monarh.

Urmă supa, servită cu un vin de Xeres sec din Sanlúcar de Barrameda. Peștele ales era calcan și fu însoțit de un vin vechi Meursault Charmes, cu un gust ca de aur. La medalioanele de miel galez, Fitz alesese un Château Lafite din 1875 – soiul din 1870 nu era gata încă de băut. Vinul roșu continuă să fie servit cu pateul din ficat de gâscă care urma și cu ultimul fel de mâncare pe bază de carne – prepelițe cu struguri coapte în aluat franțuzesc.

Nimeni nu mâncă totul. Bărbații luară ce le plăcea mai mult, ignorând restul. Femeile ciuguliră dintr-un fel sau două. Multe farfurii se întoarseră neatinse la bucătărie.

Urmă apoi o salată, un desert, un aperitiv, fructe și fursecuri. Într-un final, prințesa Bea ridică discret din sprânceană către regină, care răspunse cu o înclinare aproape imperceptibilă a capului. Se ridicară amândouă în picioare, toți cei prezenți le urmară exemplul, iar doamnele ieșiră din încăpere.

Bărbații se așezară din nou, lacheii aduseră cutii cu trabucuri, iar Peel amplasă un clondir cu coniac de Ferreira din 1847 lângă mâna dreaptă a regelui. Fitz trase cu nesaț dintr-un trabuc. Lucrurile mergeau bine. Regele era cunoscut pentru firea sa nesociabilă, simțindu-se confortabil doar în prezența bătrânilor săi camarazi din vremurile fericite când se afla în marină, însă în seara aceea fusese fermecător și nimic nu mersese prost. Sosiseră chiar și portocalele.

Fitz vorbise mai devreme cu Sir Alan Tite, comisul regelui, un fost ofițer de armată cu favoriți demodați. Se înțeleseseră ca a doua zi regele să se întâlnească între patru ochi, câte o oră, cu fiecare dintre bărbații de la masă, care aveau cu toții informații prețioase despre guvernele țărilor lor. În seara aceea însă, Fitz trebuia să spargă gheața cu o discuție generală despre politică. Își drese glasul și i se adresă lui Walter von Ulrich:

— Walter, noi doi suntem prieteni de cincisprezece ani – am învățat împreună la Eton. Se întoarse spre Robert: Iar pe vărul tău îl cunosc din studența noastră, când noi trei împărțeam același apartament în Viena.

Robert zâmbi și încuviință. Lui Fitz îi plăceau amândoi: Robert era un tradiționalist, ca Fitz; Walter, deși nu era la fel de conservator, era foarte inteligent.

— Acum aflăm că lumea vorbește despre un război între țările noastre, continuă Fitz. Chiar există șanse să se întâmple o asemenea tragedie?

Walter răspunse:

— Dacă discuțiile despre război îl pot face să devină real, atunci da, putem vorbi despre un război, căci toată lumea pare să se pregătească pentru unul. Însă chiar există un motiv real? Eu unul nu îl văd.

Gus Dewar ridică mâna, ușor nesigur. Fitz îl plăcea pe Dewar, în ciuda înclinațiilor sale liberale. Americanii erau obraznici de obicei, însă Gus era manierat și puțin timid. De asemenea, era și surprinzător de bine informat. El zise:

— Marea Britanie și Germania au multe motive de dispută.

Walter se întoarse spre el.

— Ați putea să-mi dați un exemplu?

Gus suflă fumul de la trabuc.

— Rivalitatea navală.

Walter dădu din cap.

— Kaizerul meu nu crede că există o lege lăsată de Dumnezeu care să spună că flota germană ar trebui să rămână mai mică decât cea britanică pentru totdeauna.

Fitz privi neliniștit spre rege. Monarhul ținea nespus la flota regală și s-ar fi putut simți ofensat. Pe de altă parte, kaizerul Wilhelm era vărul său. Tatăl lui George și mama lui Willy erau frați, fiind amândoi copiii reginei Victoria. Fitz fu ușurat să constate că Majestatea Sa zâmbea cu indulgență.

Walter continuă:

— Acest subiect a provocat fricțiuni în trecut, însă în ultimii doi ani ne-am înțeles, în mod informal, asupra mărimilor relative ale flotelor noastre.

Dewar spuse:

— Atunci rivalitatea economică?

— Este adevărat că Germania devine tot mai prosperă pe zi ce trece, iar curând ar putea ajunge din urmă producția economică a Marii Britanii și a Statelor Unite. Dar de ce ar fi asta o problemă? Germania este unul dintre cei mai mari clienți ai Marii Britanii. Cu cât avem mai mult de cheltuit, cu atât cumpărăm mai mult. Forța noastră economică este un factor pozitiv pentru industriașii britanici!

Dewar încercă din nou:

— Se zvonește că Germania și-ar dori mai multe colonii.

Fitz se uită din nou la rege, întrebându-se dacă nu cumva acesta era deranjat de faptul că discuția era monopolizată de cei doi; însă Majestatea Sa părea să fie fascinat de discuție.

Walter spuse:

— Au existat războaie pentru controlul coloniilor, mai ales în țara dumneavoastră, domnule Dewar. Însă în ziua de azi cred că suntem în stare să lămurim asemenea dispute fără să mai apelăm la arme. Acum trei ani, Germania, Marea Britanie și Franța s-au ciorovăit în privința Marocului, însă disputa a fost rezolvată fără război. Mai recent, Marea Britanie și Germania au ajuns la o înțelegere cu privire la chestiunea spinoasă a căii

ferate din Bagdad. Dacă o să continuăm în aceeași manieră, nu vom ajunge la război.

Dewar spuse:

— Îmi permiteți să folosesc termenul de *militarism german*?

Era o remarcă puțin cam dură și Fitz tresări.

Walter se îmbujoră, dar răspunse pe un ton calm:

— Vă apreciez francheța. Imperiul German este dominat de prusaci, care joacă un rol similar cu cel jucat de englezi în Regatul Unit al Majestății Voastre.

Era îndrăzneț să compari Marea Britanie cu Germania și Anglia cu Prusia. Walter se afla la limita a ceea ce era îngăduit într-o conversație politicoasă, se gândi Fitz neliniștit.

Walter continuă:

— Prusacii au o tradiție militară puternică, însă nu pornesc războaie fără motiv.

Dewar rosti cu scepticism:

— Deci Germania nu este agresivă.

— Dimpotrivă, spuse Walter. Vă asigur că Germania este singura mare putere din Europa continentală care nu este agresivă.

Un murmur de surprindere străbătu încăperea, iar Fitz îl văzu pe rege ridicând din sprâncene. Dewar se trase înapoi surprins și zise:

— Cum ați ajuns la această concluzie?

Manierele impecabile și tonul amiabil al lui Walter atenuară duritatea vorbelor sale provocatoare:

— Mai întâi, gândiți-vă la Austria, continuă el. Vărul meu vienez, Robert, nu va tăgădui că Imperiul Austro-Ungar ar dori să-și extindă granițele înspre sud-est.

— Nu fără motiv, protestă Robert. Acea parte a lumii, pe care britanicii o numesc Balcani, a făcut parte din sfera otomană de influență vreme de sute de ani; însă stăpânirea otomană a fost spulberată și acum Balcanii sunt o zonă instabilă. Împăratul austriac crede că este datoria sa sfântă să mențină ordinea și religia creștină acolo.

— Într-adevăr, încuviință Walter. Însă și Rusia vrea teritorii din Balcani.

Fitz consideră că lui îi revenea rolul de apărător al guvernului rus, poate și datorită lui Bea.

— Și ei ar avea motive întemeiate, rosti el. Jumătate din comerțul lor exterior traversează Marea Neagră și trece de acolo prin strâmtori în Marea Mediterană. Rusia nu poate permite niciunei alte mari puteri să controleze strâmtorile prin obținerea unor teritorii în estul Balcanilor. Ar fi ca un laț la gâtul economiei rusești.

— Întocmai, confirmă Walter. Revenind acum la vestul Europei, Franța nutrește ambiția de a lua Germaniei provinciile Alsacia și Lorena.

În acest moment, oaspetele francez, Jean-Pierre Charlois, izbucni:

— Răpite Franței acum patruzeci și trei de ani!

— Nu vreau să intru în acest subiect, rosti Walter pe un ton calm. Haideți să spunem că Alsacia și Lorena au fost alipite la Imperiul German în 1871, după înfrângerea suferită de Franța în războiul franco-prusac. Fie că au fost răpite sau nu, veți recunoaște, domnule conte, că Franța vrea acele pământuri înapoi.

— Firește.

Francezul se lăsă pe spate și sorbi din coniac. Walter zise:

— Chiar și Italia ar dori să ia Trentino de la Austria…

— Unde majoritatea populației vorbește italiana! strigă *signor* Falli.

— … plus o mare parte din coasta Dalmației…

— Plină de lei venețieni, biserici catolice și coloane romane!

— … și Tirolul, o provincie cu o istorie îndelungată de autoguvernare, unde majoritatea populației vorbește germana.

— O necesitate strategică.

— Desigur.

Fitz își dădu seama cât de abil acționase Walter. Fără să fie nepoliticos, ci doar ușor provocator, el îi întărâtase pe reprezentanții fiecărei națiuni, făcându-i să-și confirme, într-un limbaj mai mult sau mai puțin beligerant, ambițiile teritoriale.

Acum Walter spuse:

— Însă ce teritoriu nou cere Germania?

Îi privi pe cei de la masă, dar nimeni nu scoase o vorbă.

— Niciunul, rosti el, triumfător. O singură altă mare putere din Europa poate spune același lucru: Marea Britanie!

Gus Dewar trecu clondirul de coniac mai departe și zise cu accentul său tărăgănat de american:

— Presupun că aveți dreptate.

Walter încheie:

— Deci, vechiul meu prieten Fitz, ce motiv am avea să pornim un război?

(IV)

Duminică dimineață, înainte de micul dejun, Lady Maud o chemă la ea pe Ethel.

Ethel trebui să-și rețină un suspin de exasperare. Era extrem de ocupată. Era devreme, însă servitorii munceau deja din greu. Înainte ca oaspeții să se trezească, toate șemineurile trebuiau curățate, focurile reaprinse, iar coșurile umplute cu cărbuni. Încăperile principale – sala de mese, salonul de zi, biblioteca, fumoarul și sălile comune mai mici – trebuiau curățate și aranjate. Când fu chemată, Ethel tocmai verifica florile din sala de biliard, înlocuindu-le pe cele care se ofileau. Oricât de mult i-ar fi plăcut de sora radicală a lui Fitz, spera ca Maud să nu aibă o sarcină prea complicată pentru ea.

Când Ethel venise să lucreze la Tŷ Gwyn, la vârsta de 13 ani, familia Fitzherbert și oaspeții acesteia i se păruseră aproape ireali: păreau a fi desprinși din basme sau precum triburile străine din Biblie, ca hitiții poate, și o îngrozeau. O speria gândul că ar putea face vreo boacănă care să o coste slujba, dar era și foarte curioasă să vadă aceste făpturi stranii mai îndeaproape.

Într-o zi, o fată de la bucătărie îi spusese să urce la etaj, până în sala de biliard, și să aducă de-acolo *tantalicul*. Fusese prea agitată ca să mai întrebe ce era acela un *tantalic*. Se dusese în camera respectivă și se uitase peste tot, sperând că era ceva evident, cum ar fi fost o tavă cu vase murdare, dar nu-i sări nimic în ochi. Plângea când în încăpere intrase Maud.

Maud era pe atunci o lungană de 15 ani, o femeie în haine de fetiță, nefericită și rebelă. De-abia mai târziu avea să-și transforme nemulțumirea într-o cruciadă. Însă chiar și la 15 ani, avea acea compasiune care o făcea sensibilă la nedreptate și la asuprire.

O întrebase pe Ethel ce se întâmplase. *Tantalicul* se dovedise a fi un recipient de argint cu clondire de coniac și whisky. Era un chin, deoarece avea un mecanism de închidere care-i împiedica

pe servitori să tragă vreo duşcă, îi explicase ea. Ethel îi mulţumise din tot sufletul. Era primul dintr-un lung şir de gesturi de bunăvoinţă şi, cu trecerea anilor, Ethel ajunsese să o adore pe fata mai mare.

Ethel urcă în camera lui Maud, ciocăni la uşă şi intră. Apartamentul cu Gardenii avea un tapet cu un motiv floral complicat, care nu mai era la modă de la începutul secolului. Cu toate acestea, fereastra sa boltită dădea spre cea mai fermecătoare parte a grădinii lui Fitz, Aleea de Vest, o cărare lungă şi dreaptă ce ducea printre răzoarele de flori spre o casă de vară.

Maud îşi trăgea cizmele, observă Ethel nemulţumită.

— Mă duc să mă plimb, trebuie să mă însoţeşti, îi zise ea. Ajută-mă să-mi pun pălăria şi pune-mă la curent cu toate bârfele.

Ethel nu-şi vedea capul de treabă, dar era pe cât de intrigată, pe atât de deranjată. Cu cine voia să se plimbe Maud? Unde era însoţitoarea ei obişnuită, mătuşa Herm? Şi de ce îşi punea o pălărie atât de fermecătoare dacă se ducea să se plimbe prin grădină? Oare era vreun bărbat prin peisaj?

În timp ce prindea pălăria de părul negru al lui Maud, Ethel îi spuse:

— În dimineaţa asta a izbucnit un adevărat scandal sub scări.

Maud colecţiona bârfele aşa cum regele colecţiona timbre.

— Morrison s-a dus la culcare de-abia la ora patru. E unul dintre lachei – cel înalt, cu mustaţă blondă.

— Îl ştiu pe Morrison. Şi ştiu unde şi-a petrecut noaptea.

Maud ezită. Ethel aşteptă o clipă, apoi zise:

— Şi nu aveţi de gând să-mi spuneţi?

— O să fii şocată.

Ethel rânji.

— Cu atât mai bine.

— Şi-a petrecut noaptea cu Robert von Ulrich.

Maud o privi pe Ethel în oglinda de la măsuţa de toaletă.

— Eşti îngrozită?

Ethel era fascinată.

— Vai, n-aş fi crezut! Ştiam că Morrison nu e prea fustangiu din fire, dar nu credeam că este unul dintre aceia, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

— Ei bine, Robert este cu siguranță unul dintre aceia și l-am văzut uitându-se la Morrison de câteva ori în timpul cinei.

— De față cu regele! De unde știți de Robert?

— Walter mi-a zis.

— Ce mai lucru pe care să-l spună un cavaler unei doamne! Oamenii vă destăinuie tot. Ce se mai bârfește prin Londra?

— Se vorbește despre domnul Lloyd George.

David Lloyd George era ministrul de finanțe, responsabil cu vistieria statului. Galez de fel, era un înfocat orator de stânga. Tatăl lui Ethel îi zisese că Lloyd George ar fi trebuit să fie în Partidul Laburist. În timpul grevei din minerit din 1912, el pomenise chiar de naționalizarea minelor.

— Ce se spune despre el? întrebă Ethel.

— Că are o amantă.

— Nu!

De data aceasta Ethel chiar era șocată.

— Dar a fost crescut baptist!

Maud râse.

— Ar fi fost mai puțin scandalos dacă era anglican?

— Da!

Ethel se abținu să mai adauge evident.

— Cine este amanta? întrebă ea.

— Frances Stevenson. La început a fost guvernanta fetei sale, dar este o femeie inteligentă – are o diplomă în limbile clasice – și acum este secretara lui personală.

— Este îngrozitor.

— El îi zice Păsărică.

Ethel aproape că se înroși. Nu știa ce replică să mai dea. Maud se ridică în picioare, iar Ethel o ajută să-și pună haina. Apoi Ethel o întrebă:

— Și soția lui, Margaret?

— Ea stă aici, în Țara Galilor, cu cei patru copii.

— Au fost cinci, numai că unul a murit. Biata femeie!

Maud era gata. Străbătură holul și coborâră scările. Walter von Ulrich aștepta în sala de la intrare, înfășurat într-o pelerină lungă, închisă la culoare. Avea o mustăcioară și ochii căprui și blânzi. Arăta spilcuit, într-un fel îngrijit, de german – era genul de bărbat care s-ar înclina, și-ar pocni călcâiele și apoi ți-ar face cu ochiul, se gândi Ethel. Deci el era motivul pentru care Maud nu o voia pe Lady Hermia drept însoțitoare.

Maud îi zise lui Walter:

— Williams a venit să lucreze aici când eu eram copilă și de-atunci suntem prietene.

Lui Ethel îi plăcea de Maud, dar era prea mult să spui că erau prietene. Maud era cumsecade, iar Ethel o admira, însă erau în continuare stăpână și servitoare. Maud voia de fapt să spună că Ethel era de încredere.

Walter i se adresă lui Ethel cu politețea elaborată pe care oamenii ca el o foloseau atunci când le vorbeau celor din clasele inferioare:

— Încântat de cunoștință, Williams. Ce mai faci?

— Sunt bine, mulțumesc, domnule. Îmi iau imediat haina.

Fugi în jos pe scări. Chiar nu voia să meargă la plimbare cât timp era regele acolo – ar fi preferat să fie pe-aproape ca să supravegheze menajerele –, dar nici nu putea refuza.

În bucătărie, camerista prințesei Bea, Nina, îi făcea un ceai rusesc stăpânei sale. Ethel îi spuse unei alte cameriste:

— Herr Walter s-a trezit. Poți să faci curat în Camera Cenușie.

De îndată ce apăreau oaspeții, cameristele trebuiau să se ducă în dormitoare și să facă curat, să strângă paturile, să golească oalele de noapte și să schimbe apa de spălat.

Îl văzu pe Peel, majordomul, numărând farfuriile.

— Vreo mișcare la etaj? îl întrebă.

— Nouăsprezece, douăzeci, zise el. Domnul Dewar a sunat și a cerut apă fierbinte pentru bărbierit, iar *signor* Falli a cerut o cafea.

— Lady Maud vrea să mă duc cu ea la plimbare.

— Este inoportun, rosti Peel îmbufnat. E nevoie de tine în casă.

Ethel știa asta. Îi răspunse sarcastic:

— Ce vreți să fac, domnule Peel, să-i spun să mă mai slăbească?

— Ai grijă: fără neobrăzare! Întoarce-te cât poți de repede.

Când urcă la etaj, câinele contelui, Gelert, stătea la ușa din față, gâfâind nerăbdător, intuind că era rost de plimbare. Plecară cu toții și traversară Peluza de Est, îndreptându-se spre pădure.

Walter îi spuse lui Ethel:

— Presupun că Lady Maud te-a învățat să fii o sufragetă.

— A fost invers, de fapt, interveni Maud. Williams a fost prima persoană care m-a familiarizat cu ideile liberale.

Ethel explică:

— Le-am căpătat de la tatăl meu.

Ethel știa că nu voiau de fapt să vorbească cu ea. Însă eticheta nu le îngăduia să rămână singuri, așa că se mulțumeau cu mai puțin. Îl strigă pe Gelert, apoi țâșni în față, jucându-se cu câinele și oferindu-le intimitatea după care probabil tânjeau. Aruncând o privire în urmă, văzu că se țineau de mână.

Maud se mișca repede, se gândi Ethel. Din câte zisese ieri, nu îl mai văzuse pe Walter de zece ani. Nici atunci nu existase vreo idilă fățișă, ci doar o atracție nerostită. Ceva trebuie să se fi întâmplat în noaptea precedentă. Poate că au stat până târziu să vorbească. Maud flirta cu toată lumea – așa obținea informații de la toți –, însă era limpede că aici era vorba de ceva mai serios.

O clipă mai târziu, Ethel îl auzi pe Walter fredonând o melodie. Maud i se alătură, apoi se opriră și izbucniră în râs. Lui Maud îi plăcea muzica la nebunie și cânta destul de bine la pian, spre deosebire de Fitz, care era afon. Se pare că și Walter avea o fire muzicală. Vocea lui plăcută – de bariton – ar fi fost foarte apreciată în Capela Bethesda, se gândi Ethel.

Mintea îi rătăci la îndatoririle ei. Nu văzuse pantofi lustruiți în fața dormitoarelor. Trebuia să-i mâne de la spate pe lustragii și să-i zorească. Se întreba agitată cât era ceasul. Dacă plimbarea mai dura mult, avea să fie nevoită să insiste să se întoarcă acasă.

Aruncă o privire în spate, însă de această dată nu-i mai văzu pe Walter și pe Maud. Oare se opriseră și o luaseră într-o altă direcție? Rămase pe loc câteva minute, dar nu putea aștepta acolo toată dimineața, așa că o luă înapoi printre copaci.

O clipă mai târziu îi zări. Erau îmbrățișați, sărutându-se pătimaș. Mâinile lui Walter erau pe spatele lui Maud și o țineau lipită de el. Aveau gurile întredeschise, iar Ethel o auzea pe Maud gemând.

Se holbă la ei. Se întreba dacă o va săruta vreodată astfel și pe ea vreun bărbat. Llewellyn Pestrițul o sărutase odată pe plajă, când ieșiseră împreună enoriașii, dar nu își deschiseseră gurile și nici nu se lipiseră unul de celălalt – și în niciun caz nu o făcuse pe Ethel să geamă. Micul Dai Haleală, fiul măcelarului, îi

băgase mâna pe sub fustă la Palace Cinema din Cardiff, însă ea îi dăduse mâna la o parte după câteva secunde. Îi plăcuse cu adevărat de Llewellyn Davies, fiul unui profesor, care îi vorbise despre guvernarea liberală și îi zisese că are sânii ca niște pui calzi de pasăre într-un cuib; însă el plecase la facultate și nu-i mai scrisese. Cu ei fusese intrigată, chiar curioasă să meargă mai departe, dar nu fusese niciodată pătimașă. O invidia pe Maud.

Maud își deschise atunci ochii, o zări pe Ethel și se desprinse din îmbrățișare.

Gelert scheună deodată și le dădu ocol, cu coada între picioare. Ce-o mai fi pățit și el?

O clipă mai târziu, Ethel simți o vibrație în pământ, de parcă ar fi trecut un accelerat, însă calea ferată se termina la o milă mai încolo.

Maud se încruntă și dădu să spună ceva, apoi se auzi un bubuit ca de tunet.

— Ce-a mai fost și asta? zise Maud.

Dar Ethel știa.

Țipă și o luă la fugă.

(V)

Billy Williams și Tommy Griffiths erau în pauză.

Lucrau la un filon numit Cărbunele de-un Metru, adânc de vreo cinci sute de metri, nu atât de adânc precum Orizontul Principal. Filonul era împărțit în cinci sectoare, toate numite după hipodromurile britanice, iar acum se aflau în Ascot, cel mai apropiat de puțul de aeraj. Ambii băieți lucrau ca ucenici, ajutoare pentru minerii mai în vârstă. Ortacul își folosea târnăcopul cu lamă dreaptă ca să îndepărteze cărbunele de pe abataj, iar ucenicul său îl strângea cu lopata într-un vagonet. Începuseră lucrul la șase dimineața, ca întotdeauna, și acum se odihneau după vreo două ore de muncă, așezați pe pământul jilav, cu spatele rezemat de latura tunelului, lăsând suflul domol al sistemului de ventilație să le răcorească pielea, în timp ce sorbeau înghițituri lungi de ceai călduț și dulce din ploștile lor.

Erau născuți amândoi în aceeași zi din 1898 și mai aveau șase luni până să împlinească 16 ani. Diferența fizică dintre ei, atât

de stânjenitoare pe vremea când Billy avea 13 ani, dispăruse. Acum erau amândoi bărbați tineri, lați în umeri și cu brațe puternice; se bărbiereau o dată pe săptămână, deși nu ar fi avut de ce. Purtau doar pantalonii scurți și bocancii, iar trupurile lor erau înnegrite de la combinația de sudoare și praf de cărbune. În lumina palidă a lămpașelor, sclipeau ca niște statui de abanos ale unor zei păgâni. Efectul era spulberat doar de bășțile lor.

Munca era grea, dar se obișnuiseră cu ea. Nu se plângeau de dureri de spate și de articulații înțepenite, precum bărbații mai în vârstă. Aveau energie din belșug și în zilele libere găseau tot lucruri solicitante de făcut, jucând rugby, plantând răzoare de flori sau boxând în hambarul din spatele tavernei Două Coroane.

Billy nu uitase inițierea sa din urmă cu trei ani – încă mai fierbea de indignare când își amintea de ea. Jurase atunci că nu se va purta urât cu niciun băiat nou. Chiar astăzi îl avertizase pe micul Bert Morgan: „Să nu fii surprins dacă oamenii o să-ți joace o festă. S-ar putea să te lase pe întuneric vreo oră sau ceva la fel de prostesc. Lucruri meschine pe măsura minților meschine”. Bărbații mai în vârstă din cușcă se uitaseră urât la el, însă el îi privise în ochi: știa că are dreptate și o știau și ei.

Mama se înfuriase și mai tare decât Billy.

— Zi-mi și mie, îl întrebase ea pe Tata, stând în mijlocul sufrageriei cu mâinile înfipte în șold și cu ochii ei negri scânteind mânioși, cum poate fi slujită voia Domnului chinuind băieței neajutorați?

— Nu ai pricepe. Ești femeie, replicase Tata, un răspuns neobișnuit de slab din partea lui.

Billy credea că lumea în general – și puțul din Aberowen în particular – ar fi un loc mai bun dacă toți oamenii și-ar duce viața cu frica lui Dumnezeu. Tommy, al cărui tată era ateu și discipol al lui Karl Marx, credea că sistemul capitalist avea să se autodistrugă în curând, cu puțin ajutor din partea clasei muncitoare revoluționare. Cei doi băieți se certau înflăcărat, dar rămâneau în continuare cei mai buni prieteni.

— Nu-ți stă în fire să lucrezi duminica, remarcă Tommy.

Era adevărat. Mina organiza ture suplimentare pentru a satisface cererea de cărbune, dar, din respect pentru religie, Celtic Minerals lăsase ca turele de duminică să fie opționale. Și totuși, Billy lucra în ciuda strictețiii cu care respecta Sabatul.

— Cred că Domnul vrea să-mi iau bicicletă, rosti el.

Tommy râse, însă Billy nu glumea. Capela Bethesda deschisese o mică bisericuță într-un cătun aflat la vreo zece mile distanță, iar Billy era unul dintre enoriașii din Aberowen care se oferise voluntar să treacă muntele în fiecare duminică, pentru a-și oferi sprijinul noului lăcaș de cult. Dacă ar fi avut o bicicletă, ar fi putut ajunge acolo și în timpul săptămânii, reușind astfel să pună bazele unei ore de religie sau ale unei întâlniri de rugăciune. Discutase acest plan cu bătrânii, iar ei fuseseră de acord că Domnul binecuvânta faptul că Billy muncea în ziua de Sabat vreme de câteva săptămâni.

Billy tocmai voia să-i explice asta lui Tommy, când pământul de sub ei se cutremură, un bubuit înfiorător se auzi și plosca îi zbură din mână, suflată de un vânt cumplit.

Simți că-i stă inima. Își aminti deodată că se aflau la jumătate de milă sub pământ, cu milioane de tone de pământ și de piatră deasupra capului, ținute pe loc de doar câteva bârne.

— Ce dracu’ a mai fost și asta? rosti Tommy cu glas speriat.

Billy sări în picioare, tremurând de spaimă. Își ridică lămpașul și se uită în ambele părți ale tunelului. Nu văzu flăcări, nici căderi de pietre sau mai mult praf decât de obicei. Când ecourile se stinseră, nu se mai auzi niciun zgomot.

— A fost o explozie, zise el cu voce tremurată.

Asta era cea mai mare teamă a minerilor în fiecare zi. O scăpare bruscă de grizu putea fi produsă de o cădere de pietre sau de un ortac care cioplea printr-o fisură din filon. Dacă nu observa nimeni semnalele de avertizare – sau dacă pur și simplu concentrația creștea mult prea repede –, gazul inflamabil putea fi aprins de scăpărarea unei potcoave de ponei, de clopoțelul electric al unei cuști sau de vreun miner nesăbuit care-și aprindea pipa, sfidând toate regulamentele.

Tommy zise:

— Dar unde?

— Cred că jos, la Orizontul Principal… de-aia noi am scăpat.

— Să ne-ajute Dumnezeu!

— O să ne ajute, spuse Billy și groaza începu să i se domolească. Mai ales dacă ne ajutăm și singuri.

Cei doi ortaci pentru care lucraseră băieții dispăruseră – ei se duseseră să-și petreacă pauza în sectorul Goodwood. Billy și Tommy erau nevoiți să ia singuri decizii.

— Cred că ar fi mai bine să mergem la puțul de aeraj.

Își traseră hainele pe ei, își prinseră lămpașele la brâu și fugiră spre puțul de aeraj, numit Pyramus. Manipulatorul manivelei, responsabil cu liftul, era Dai Halealã.

— Nu mai coboară colivia! rosti el cu panică în voce. Am sunat întruna!

Frica omului era contagioasă și Billy trebui să-și înfrângă propria-i groază. După o clipă spuse:

— Dar telefonul?

Manipulatorul comunica cu corespondentul său de la suprafață prin semnalele unui clopoțel electric, însă de curând fuseseră instalate telefoane la ambele orizonturi, conectate la biroul directorului ortacilor, Maldwyn Morgan.

— Niciun răspuns, zise Dai.

— Mai încerc o dată.

Telefonul era prins de peretele de lângă cușcă. Billy luă receptorul și începu să învârtă manivela.

— Haide, haide!

Se auzi o voce tremurândă.

— Da?

Era Arthur Llewellyn, secretarul directorului.

— Pestrițule, Billy Williams la telefon, răcni Billy în receptor. Unde-i domnul Morgan?

— Nu-i aici. Ce-a fost bubuitura aia?

— A fost o explozie în subteran, nătărăule! Unde-i șeful?

— Se duse la Merthyr, rosti Pestrițul pe un ton plângăreț.

— De ce s-a dus... nu contează, lasă! Uite ce trebuie să faci. Pestrițule, mă auzi?

— Da.

Vocea se auzi puțin mai tare.

— Mai întâi, trimite pe cineva la biserica metodistă și spune-i lui Dai Plângăciosul să adune o echipă de salvare.

— Așa.

— Apoi sună la spital și zi-le să trimită ambulanța la gura puțului.

— E cineva rănit?

— Sigur trebuie să fie, după o bubuitură de-asta! În al treilea rând, pune-i pe toți oamenii din magazia de spălare a cărbunilor să scoată furtunurile de incendiu.

— Incendiu?

— Pulberea o să ia foc. În al patrulea rând, sună la secția de poliție și spune-i lui Geraint că s-a produs o explozie. El o să sune la Cardiff.

Lui Billy nu-i mai trecea prin minte vreo altă urgență.

— În regulă?

— În regulă, Billy.

Billy puse receptorul înapoi în furcă. Nu era sigur cât de eficiente aveau să se dovedească instrucțiunile sale, însă convorbirea cu Pestrițul îl ajutase să-și limpezească mintea.

— Sunt oameni răniți la Orizontul Principal, le zise el lui Dai Halleală și lui Tommy. Trebuie să coborâm acolo.

Dai spuse:

— Nu putem, colivia nu-i aici.

— E o scară pe peretele puțului, nu?

— Sunt aproape două sute de metri!

— Păi dacă eram fătălău, nu mă mai făceam ortac, nu?

Cuvintele sale erau curajoase, dar asta nu însemna că nu era speriat. Scara din puț era rareori folosită și era posibil să nu fie bine întreținută. Orice scăpare, orice treaptă ruptă l-ar fi făcut să se prăbușească în gol.

Dai deschise poarta cu un zăngănit. Pereții puțului erau din cărămidă alunecoasă și mucegăită. O bordură îngustă străbătea cărămida de jur împrejur, pe dinafara adăpostului din lemn al coliviei. O scară de fier era fixată cu scoabe cimentuite în zidărie. Nu era nimic liniștitor la barele laterale subțiri și la treptele înguste. Billy șovăi, regretându-și bravada impulsivă. Însă ar fi fost prea umilitor dacă ar fi dat înapoi acum. Trase adânc aer în piept și rosti o rugăciune în gând, apoi păși pe bordură.

Ocoli până ajunse la scară. Își șterse mâinile de pantalonii scurți, apucă barele laterale ale scării și-și puse tălpile pe trepte.

Începu să coboare. Fierul era aspru la atingere și rugina i se sfărâma sub degete. În unele locuri scoabele se desprinseseră și scara se legăna în mod neliniștitor sub picioarele sale. Lămpașul prins la brâu era suficient de strălucitor ca să lumineze treptele de sub el, dar nu și ca să-i arate fundul puțului. Nu știa dacă asta era de bine sau de rău.

Din păcate, coborârea îi lăsa timp să se gândească. Își aminti toate felurile în care puteau muri minerii. Cea mai rapidă și nedureroasă moarte era să fii ucis de explozie. Arderea

metanului producea un dioxid de carbon sufocant, căruia minerii îi spuneau gaz de explozie. Mulți erau prinși sub căderile de pietre și puteau muri din cauza hemoragiei până ajungeau să fie salvați. Unii mureau de sete, în timp ce colegii lor încercau să-și croiască drum prin dărâmături la doar câțiva pași de ei.

Se simți cuprins deodată de dorința de a se întoarce, de a urca înapoi la adăpost, în loc să coboare în mijlocul distrugerii și-al haosului de jos – dar nu putea, căci Tommy era exact deasupra lui, venind după el.

— Ești cu mine, Tommy? strigă el.

Vocea lui Tommy se auzi chiar de deasupra capului său.

— Da!

Asta îl mai îmbărbătă pe Billy. Începu să coboare mai repede, simțind cum îi revine încrederea. În curând văzu o lumină și o clipă mai târziu auzi voci. Când se apropie de Orizontul Principal, simți miros de fum.

Auzea acum o hărmălaie înfiorătoare, țipete și ciocănituri, pe care se strădui să le identifice. Simțea deja cum îi piere curajul. Își veni însă în fire: trebuia să existe o explicație rațională. O clipă mai târziu își dădu seama că auzea nechezatul îngrozit al poneilor și loviturile lor de copită, în timp ce încercau disperați să dărâme pereții de lemn ai grajdului și să scape. Însă faptul că înțelesese care era sursa zgomotelor nu făcea ca acestea să fie mai puțin tulburătoare: știa prea bine cum se simțeau, pentru că și el se simțea la fel.

Ajunse la Orizontul Principal, ocoli pe bordura de cărămidă, deschise poarta din interior și păși ușurat pe pământul noroios. Lumina palidă din subteran era și mai încețoșată din cauza trâmbelor de fum, dar putea vedea totuși tunelurile principale.

Manipulatorul manivelei de pe fundul puțului era Patrick O'Connor, un bărbat de vârstă mijlocie, care-și pierduse o mână când se prăbușise un acoperiș. Fiind catolic, era cunoscut în mod inevitabil ca Pat Papa. Se holbă la Billy, nevenindu-i a crede.

— Billy-cu-Iisus! exclamă el. Tu de unde dracu' ai mai răsărit?

— De la Cărbunele de-un Metru, răspunse Billy. Am auzit bubuitura.

Tommy ieși și el din puț și zise:

— Ce s-a întâmplat, Pat?

— Din câte-mi dau eu seama, explozia trebuie să se fi produs la celălalt capăt al nivelului, lângă Thisbe, răspunse Pat. Maistrul miner și toți ceilalți s-au dus să vadă.

Vorbea calm, dar avea o privire disperată.

Billy se duse la telefon și întoarse manivela. O clipă mai târziu, auzi vocea tatălui său.

— Williams aici. Cine-i acolo?

Billy nu se opri să se mai gândească de ce ar fi răspuns un lider de sindicat din biroul directorului minei – orice era posibil în caz de urgență.

— Tată, sunt eu, Billy.

— O, slavă Domnului, ești teafăr! exclamă tatăl său cu glas ușor tremurat; apoi redeveni energic, cum era de obicei: Spune-mi tot ce știi, băiete.

— Eu și cu Tommy eram în Cărbunele de-un Metru. Am coborât prin Pyramus până la Orizontul Principal. Explozia s-a produs undeva pe lângă Thisbe, credem noi. Este un pic de fum, nu mult. Însă colivia nu mai merge.

— Mecanismul de ridicare a fost deteriorat de suflul exploziei, rosti tatăl său pe un ton calm. Dar lucrăm la el și o să-l reparăm în câteva minute. Adună cât mai mulți oameni pe fundul puțului, ca să începem să-i aducem sus de îndată ce reparăm colivia.

— Mă duc să le zic.

— Puțul Thisbe este complet nefuncțional, așa că ai grijă să nu încerce nimeni să scape pe-acolo – ar putea nimeri exact în mijlocul incendiului.

— Am înțeles.

— Sunt aparate de oxigen lângă biroul maiștrilor.

Billy știa asta. Era o inovație de ultimă oră, cerută de sindicat și impusă prin legea minelor de cărbune din 1911.

— Aerul nu este chiar atât de rău momentan, rosti el.

— Unde sunteți voi, poate, dar s-ar putea să devină irespirabil cu cât înaintați.

— Am înțeles.

Billy puse receptorul în furcă.

Le repetă lui Tommy și lui Pat cele spuse de tatăl său. Pat arătă spre un rând de vestiare noi.

— Cheia ar trebui să fie în birou.

Billy intră repede în biroul maiștrilor, dar nu văzu nicio cheie. Își dădu seama că erau prinse la cureaua cuiva. Se uită din nou

la rândul de vestiare pe care scria „Aparate de oxigen”. Erau făcute din tablă.

— Ai cumva o rangă, Pat? zise el.

Manipulatorul avea o cutie cu scule pentru reparații minore. Pat îi dădu o șurubelniță solidă. Billy deschise iute primul vestiar.

Era gol. Billy se holbă la el, nevenindu-i să creadă.

Pat spuse:

— Ne-au păcălit!

Tommy zise:

— Capitaliști ticăloși!

Billy deschise încă un vestiar. Și acesta era gol. Furios, le deschise pe toate cu sălbăticie, vrând parcă să demaște ticăloșia lui Perceval Jones și a celor de la Celtic Minerals.

Tommy zise:

— Ne descurcăm și fără ele.

Tommy era nerăbdător să acționeze, însă Billy încerca să-și limpezească mintea. Ochii îi căzură pe un vagonet de incendiu. Era ceea ce înțelegea conducerea printr-o pompă de incendiu: un vagonet de cărbune umplut cu apă, cu o pompă manuală prinsă de el. Nu era complet nefolositoare: Billy o văzuse în acțiune după câte o „străfulgerare”, cum îi ziceau minerii, când o cantitate mică de grizu din apropierea tavanului tunelului se aprindea, pentru scurtă vreme, iar ei se aruncau la pământ. Străfulgerarea aprindea uneori pulberea de cărbune de pe pereții tunelului, care trebuiau apoi stropiți.

— O să luăm vagonetul de incendiu cu noi, îi strigă el lui Tommy.

Acesta era deja pe șine, așa că reușiră să îl împingă. Billy se gândi pentru o clipă să înhame un ponei la vagonet, apoi decise că i-ar lua prea mult, mai ales atunci, când dobitoacele erau cuprinse de panică.

Pat Papa spuse:

— Băiatul meu, Micky, lucrează în sectorul Marigold, dar nu pot merge să-l caut pentru că trebuie să rămân aici.

Pe chip i se citea disperarea, însă în caz de urgență manipulatorul trebuia să rămână lângă puț – era o regulă strictă.

— O să mă uit după el, îi promise Billy.

— Îți mulțumesc, Billy, băiete.

Cei doi băieți împinseră vagonetul pe ruta principală. Vagonetele nu aveau frâne: cei care le conduceau le frânau

introducând o bucată zdravănă de lemn între spițele roților. Vagonetele scăpate de sub control provocaseră multe morți și nenumărate răniri.

— Nu foarte repede, rosti Billy.

Se aflau la vreo patru sute de metri în interiorul tunelului, când temperatura crescu și fumul se îngroșă. În curând auziră voci. Ghidându-se după sunete, cotiră printr-un tunel lateral. Această parte a filonului era în prezent exploatată. De ambele părți Billy putea vedea, la intervale regulate, intrările spre locurile în care munceau minerii, numite de obicei porți, și uneori doar găuri. Cum zgomotul creștea tot mai tare, se opriră din împins vagonetul și se uitară în față.

Tunelul era cuprins de flăcări. Văpăile se întindeau pe jos și pe pereți. Câțiva oameni stăteau la limita incendiului, siluetele lor distingându-se pe fundalul strălucitor ca niște suflete pierdute în iad. Unul avea în mâini o pătură și încerca să stingă cu ea un morman de lemne, fără sorți de izbândă. Alții țipau; nimeni nu asculta. În depărtare, abia vizibil, era un șir de vagonete. Fumul avea un iz ciudat de carne friptă și Billy realiză cu dezgust că mirosul venea de la poneiul care trăsese vagonetele.

Billy îl întrebă pe unul dintre oameni:

— Ce se întâmplă?

— Sunt oameni prinși în porțile lor, dar nu putem ajunge la ei.

Billy văzu că bărbatul care vorbea era Rhys Price. Nu era de mirare că nu se încerca nimic.

— Am adus vagonetul de incendiu, zise el.

Un alt bărbat se întoarse spre el și Billy fu ușurat să-l recunoască pe John Jones Prăvălie, un individ cu capul pe umeri.

— Bravo! spuse Jones. Hai să punem furtunul pe nenorocirea asta.

Billy întinse furtunul, în timp ce Tommy lega pompa. Billy îndreptă jetul spre tavanul tunelului, astfel încât apa să se scurgă pe pereți. În curând își dădu seama că sistemul de ventilație al minei, suflând în jos prin Thisbe și în sus prin Pyramus, împingea flăcările și fumul către el. Cu prima ocazie ar fi trebuit să le spună celor de la suprafață să inverseze sensul de rotație. Ventilatoarele reversibile erau acum obligatorii – o altă exigență a legii din 1911.

În ciuda dificultății, focul începu să dea înapoi, iar Billy izbuti să înainteze, chiar dacă foarte încet. După câteva minute,

flăcările care blocau cea mai apropiată poartă fură stinse. Doi mineri ieșiră imediat afară, trăgând cu nesaț în piept aerul relativ curat din tunel. Billy îi recunoscu pe frații Ponti, Giuseppe și Giovanni, cunoscuți ca Joey și Johnny.

O parte dintre oameni se năpustiră în poartă. John Jones ieși purtând pe brațe trupul nemișcat al lui Dai Ponei, îngrijitorul de cai. Billy nu-și dădea seama dacă era mort sau doar leșinat. Zise:

— Duceți-l la Pyramus, nu la Thisbe.

Price interveni:

— Cine ești tu să dai ordine, Billy-cu-Iisus?

Billy nu avea de gând să-și piardă vremea certându-se cu Price. I se adresă lui Jones:

— Am vorbit la telefon cu cei de la suprafață. Thisbe este grav avariat, însă colivia ar trebui să fie funcțională în curând în Pyramus. Mi s-a spus să le comunic tuturor să se îndrepte spre Pyramus.

— Am înțeles. O să dau de veste, rosti Jones și plecă.

Billy și Tommy continuară să se lupte cu focul, eliberând porțile pe rând și ajutând să iasă alți oameni blocați acolo. Unii sângerau, mulți erau arși și câțiva fuseseră răniți de pietrele căzute. Cei care puteau să meargă îi duceau pe morți și pe cei grav răniți într-o procesiune lugubră.

În curând apa se termină.

— O să împingem vagonetul înapoi și o să-l umplem din bazinul de pe fundul puțului, rosti Billy.

Se grăbiră amândoi înapoi. Cușca încă nu funcționa, iar acum erau cam o duzină de mineri salvați care așteptau și câteva trupuri pe jos, unele gemând în agonie, altele nefiresc de nemișcate. În timp ce Tommy umplea vagonetul cu apă noroioasă, Billy apucă telefonul. Tot tatăl său fu cel care răspunse.

— Mecanismul de ridicare o să fie funcțional în cinci minute, îi zise acesta. Cum stau lucrurile acolo jos?

— Am scos din porți câțiva morți și răniți. Trimiteți jos vagonete pline cu apă cât puteți de repede.

— Tu cum ești?

— Eu sunt bine. Ascultă, tată, ar trebui să inversezi ventilația. Să sufle Pyramus în jos și Thisbe în sus. Asta o să împingă fumul și gazele de explozie departe de echipele de salvare.

— Nu se poate face asta, îi spuse tatăl său.

— Dar scrie în lege – ventilația din puțuri trebuie să fie reversibilă!

— Perceval Jones i-a dus de nas pe inspectori cu o poveste lacrimogenă și ei i-au mai lăsat un an la dispoziție ca să modifice ventilatoarele.

Billy ar fi înjurat dacă s-ar fi aflat altcineva la celălalt capăt al firului, și nu tatăl său.

— Dar stropitoarele puteți să le porniți?

— Da, putem, zise tatăl său. De ce nu m-am gândit la asta?

Vorbi apoi cu altcineva.

Billy puse receptorul în furcă. Îl ajută pe Tommy să umple din nou vagonetul, făcând cu rândul la pompa manuală. Le luă la fel de mult să-l umple pe cât le luase să-l golească. Fluxul de oameni din sectorul afectat încetini cât timp focul își făcu de cap. În cele din urmă vagonetul se umplu și ei făcură cale întoarsă.

Stropitorile porniră, dar când Billy și Tommy ajunseră la foc, descoperiră că jetul de apă de la țeava îngustă fixată de plafon era mult prea firav ca să stingă flăcările. Însă Jones Prăvălie îi organizase acum pe mineri. Îi ținea cu el pe supraviețuitorii care nu fuseseră răniți, ca să-l ajute la operațiunea de salvare, trimițându-i la puț pe răniții care se puteau ține pe picioare. De îndată ce Billy și Tommy legară furtunul, el îl prinse și puse un alt om să pompeze apa.

— Voi doi mergeți și mai aduceți un vagonet cu apă! le spuse el. În felul ăsta putem să păstrăm un flux constant.

— Bine, zise Billy, însă ceva îi atrase atenția înainte de a se întoarce.

O siluetă venea în fugă prin foc, cu hainele în flăcări.

— O, Doamne Dumnezeule! exclamă Billy îngrozit.

În timp ce privea, alergătorul se împletici și căzu.

Billy îi strigă lui Jones:

— Udă-mă!

Fără să aștepte vreo confirmare, se năpusti în tunel. Simți un jet de apă izbindu-l în spate. Dogoarea era cumplită. Fața îl durea și hainele îi fumegau. Îl apucă pe minerul căzut de umeri și trase de el, făcând cale întoarsă. Nu-i putea vedea chipul, dar putea ghici că era un băiat de vârsta lui.

Jones ținea furtunul îndreptat spre Billy, udându-i părul, spatele și picioarele, însă partea din față era uscată, iar el simțea mirosul propriei piei arse. Țipă de durere, dar reuși să țină strâns trupul inert din brațele sale. O clipă mai târziu ieși din foc. Se întoarse și-l lăsă pe Jones să-l ude și în față. Apa de pe față fu o binecuvântată ușurare: deși avea încă dureri, acum era suportabil.

Jones îl udă și pe băiatul de pe jos. Billy îl întoarse cu fața în sus și văzu că era Michael O'Connor, cunoscut ca Micky Papa, fiul lui Pat. Acesta îl rugase pe Billy să se uite după el. Billy zise:

— O, Iisuse, îndură-te de Pat.

Se aplecă și-l ridică pe Micky. Trupul lui era inert și neînsuflețit.

— Îl duc la puț, rosti Billy.

— În regulă, răspunse Jones.

Îl privea pe Billy cu o expresie ciudată.

— Așa să faci, Billy, băiete.

Tommy merse cu Billy. Deși se simțea ametit, putea să îl ducă pe Micky. Pe ruta principală se întâlniră cu o echipă de salvare, care ducea un ponei ce trăgea un mic șir de vagonete pline cu apă. „Probabil că au venit de la suprafață, ceea ce înseamnă că acum colivia este funcțională și că operațiunea de salvare este condusă cum trebuie", se gândi Billy ostenit.

Avea dreptate. Când ajunse la puț, colivia coborâse din nou și din ea ieșiră alți salvatori în costume de protecție și alte vagonete cu apă. După ce nou-veniții se împrăștiară, îndreptându-se în grabă spre foc, răniții începură să urce în colivie, ducându-i cu ei pe cei morți și pe cei care-și pierduseră cunoștința.

După ce Pat Papa trimise colivia sus, Billy se duse la el, ținându-l pe Micky în brațe.

Pat se holbă la Billy cu o privire îngrozită, dând din cap de parcă ar fi vrut să nege vestea.

— Îmi pare rău, Pat, zise Billy.

Pat nu voia să se uite la trupul neînsuflețit.

— Nu, murmură el. Nu Micky al meu.

— L-am scos din flăcări, Pat, rosti Billy. Dar am ajuns prea târziu, atâta tot.

Apoi izbucni în lacrimi.

(VI)

Cina fusese un mare succes, din toate punctele de vedere. Bea fusese în toane nemaipomenite: ar fi vrut să organizeze petreceri regale în fiecare săptămână. Fitz se dusese în patul ei și, așa cum se așteptase, ea îl primise cu brațele deschise. Rămăsese acolo până în zori, plecând doar cu puțin înainte ca Nina să sosească cu ceaiul.

Se temea ca nu cumva dezbaterea dintre bărbați să nu fi fost prea controversată pentru o cină regală, dar nu avea motive de îngrijorare. Regele îi mulțumise la micul dejun, zicându-i:

— Fascinantă discuție, foarte edificatoare, exact ce-mi doream.

Fitz nu-și mai încăpea în piele de mândrie.

Gândindu-se din nou la subiectul discuției în timp ce-și fuma trabucul de după micul dejun, Fitz își dădu seama că ideea unui război nu îl îngrozea. Vorbise despre acest lucru ca despre o tragedie în mod reflex, dar nu ar fi fost un lucru complet rău. Războiul avea să unească națiunea împotriva unui dușman comun, calmând tulburările interne. Nu aveau să mai fie greve, iar aducerea în discuție a republicanismului avea să fie socotită drept nepatriotică. Poate că nici femeile nu aveau să mai ceară drept de vot. Iar el personal era atras în mod straniu de această perspectivă. Războiul ar fi reprezentat șansa lui de a fi util, de a-și dovedi curajul, de a-și sluji țara, de a face ceva în schimbul averii și al privilegiului cu care fusese răsfățat toată viața.

Veștile din mină, primite pe la jumătatea dimineții, le stricaseră cheful oaspeților. Numai unul dintre aceștia se dusese în Aberowen – Gus Dewar, americanul. Cu toate acestea, toți aveau sentimentul, neobișnuit pentru ei, că nu mai erau în centrul atenției. Prânzul fu moderat, iar divertismentul pregătit pentru după-amiază fu anulat. Fitz se temea că regele avea să fie nemulțumit de el, chiar dacă el nu avea nimic de-a face cu felul în care funcționa mina. Nu era nici director, nici acționar la Celtic Minerals. El doar concesionase drepturile de exploatare ale companiei, ceea ce îi oferea o redevență pe tonă. În consecință, era convins că nicio persoană rezonabilă n-ar fi putut da vina pe el pentru cele întâmplate. Totuși, nobilimea nu putea să-și piardă timpul cu activități frivole în vreme ce în

subteran erau oameni captivi, mai ales cu regele și regina aflați acolo în vizită. Asta însemna că fumatul și cititul erau singurele activități acceptabile. Perechea regală avea să se plictisească, cu siguranță.

Fitz era mânios. Mureau oameni tot timpul: soldații erau uciși în război, marinarii se scufundau cu corăbiile lor, trenurile deraiau, hotelurile pline ochi ardeau din temelii. De ce trebuise să se producă un accident în mină tocmai când el îl întreținea pe rege?

Cu puțin timp înainte de cină, Perceval Jones, primarul din Aberowen și președintele de la Celtic Minerals, veni la conac să îi raporteze contelui, iar Fitz îl întrebă pe Sir Alan Tite dacă regele ar dori să audă raportul. Majestatea Sa își dorea acest lucru, veni răspunsul, și Fitz se simți ușurat: măcar monarhul va avea ceva de făcut.

Bărbații se strânseră în micul salon de recepție, un spațiu neprotocolar, cu scaune moi, palmieri în ghivece și un pian. Jones purta smochingul negru cu care, cel mai probabil, fusese îmbrăcat și la slujba de dimineață. Scund și pompos, îi plăcea să arate ca o pasăre țanțoșă în vesta sa dublă.

Regele purta un costum de seară.

— Mă bucur că ați putut veni, rosti el energic.

Jones răspunse:

— Am avut onoarea de a strânge mâna Majestății Voastre în 1911, când ați venit în Cardiff pentru ceremonia de învestire a prințului de Wales.

— Mă bucur că ne reîntâlnim, în acest caz, deși regret împrejurările nefericite în care are loc această revedere, zise regele. Spuneți-mi ce s-a întâmplat cât mai pe șleau, ca și cum i-ați explica asta unuia dintre colegii dumneavoastră directori, la o ieșire în societate.

Era o mișcare inteligentă, se gândi Fitz; stabilea tonul potrivit – deși nimeni nu-i oferi vreo băutură lui Jones, iar regele nu îl invită să ia loc.

— Ce mărinimos din partea Majestății Voastre!

Jones vorbea cu un accent de Cardiff, mai aspru decât accentul cântat al oamenilor din văi.

— Erau în puț două sute douăzeci de oameni când s-a produs explozia, mai puțini decât de obicei, pentru că era o tură specială, de duminică.

— Știți numărul exact? întrebă regele.

— A, desigur, sire, ne notăm numele fiecărui om care coboară în mină.

— Scuzați-mă că v-am întrerupt. Vă rog să continuați.

— Ambele puțuri au fost avariate, dar echipele de pompieri au izbutit să țină flăcările sub control, cu ajutorul sistemului nostru de stropitori, și au evacuat oamenii. Se uită la ceas și adăugă: Până acum două ore fuseseră aduși la suprafață 215.

— Se pare că v-ați ocupat de această situație de urgență cu maximă eficiență, domnule Jones.

— Vă mulțumesc, Majestate.

— Toți cei 215 sunt în viață?

— Nu, sire. Opt au murit. Alți cincizeci au suferit răni suficient de grave cât să necesite îngrijiri medicale.

— Dumnezeule! exclamă regele. Ce trist!

În timp ce Jones îi explica pașii urmați pentru localizarea și salvarea celor cinci oameni rămași în subteran, Peel se furișă în cameră și se apropie de Fitz. Majordomul era în ținută de seară, gata să servească cina. Pe un ton foarte scăzut, îi spuse:

— În caz că vă interesează, Înălțimea Voastră…

Fitz șopti:

— Da?

— Menajera Williams tocmai s-a întors de la gura puțului. Se pare că fratele ei s-a purtat ca un adevărat erou. Dacă regele ar dori să audă povestea din gura ei…

Fitz se gândi o clipă. Williams era probabil tulburată și ar fi putut spune ceva nepotrivit. Pe de altă parte însă, regele și-ar fi dorit probabil să poată vorbi cu cineva afectat în mod direct. Se hotărî să riște.

— Majestate, rosti el, una dintre servitoarele mele tocmai s-a întors de la gura puțului și s-ar putea să aibă vești ceva mai proaspete. Fratele ei se afla în subteran atunci când s-a produs explozia. Doriți să îi puneți întrebări?

— Da, răspunse regele. Să vină aici.

Câteva momente mai târziu, intră Ethel Williams. Avea uniforma murdară de praf de cărbune, dar se spălase pe față. Făcu o reverență și regele o întrebă:

— Care sunt cele mai recente vești?

— Sire, sunt cinci oameni blocați de o cădere de pietre în sectorul Carnation. Echipa de salvare sapă prin dărâmături, dar focul încă arde.

Fitz observă că felul în care reacționase regele la vederea lui Ethel era ușor diferit. Abia dacă îl privise pe Perceval Jones, ciocănind nerăbdător cu degetul în brațul scaunului în timp ce-l asculta; însă pe Ethel o privi drept în față, părând mult mai interesat de ea. O întrebă pe un ton mai blând:

— Ce spune fratele dumitale?

— Explozia grizului a aprins pulberea de cărbune și aceasta arde acum. Focul a blocat mai mulți oameni aflați la locul lor de muncă și unii s-au sufocat. Fratele meu și ceilalți mineri nu i-au putut salva, întrucât nu au avut aparate de oxigen.

— Nu-i adevărat, interveni Jones.

— Ba cred că este, îl contrazise Gus Dewar.

Ca întotdeauna, americanul avea o atitudine ușor rezervată, dar se străduia să vorbească pe un ton insistent. Spuse:

— Am vorbit cu câțiva dintre cei care au urcat la suprafață. Ei mi-au spus că vestiarele pe care scria „Aparate de oxigen” s-au dovedit a fi goale.

Părea că abia reușește să-și înăbușe mânia.

Ethel Williams adăugă:

— Și nu au putut stinge flăcările pentru că nu exista suficientă apă în rezervorul din subteran.

Ochii îi scânteiară de furie într-un fel care lui Fitz i se păru foarte atrăgător și simți cum îi stă inima.

— Există o pompă de incendiu! protestă Jones.

Gus Dewar vorbi din nou:

— Un vagonet de cărbuni umplut cu apă și o pompă manuală.

Ethel Williams continuă:

— Ar fi trebuit să se poată inversa sistemul de ventilație, dar domnul Jones nu a modificat mecanismul în conformitate cu prevederile legale.

Jones părea indignat.

— Nu a fost posibil…

Fitz îl întrerupse:

— Liniștește-te, Jones, nu ești la o audiere publică. Majestatea Sa vrea doar să afle impresiile oamenilor.

— Întocmai, rosti regele. Totuși, este un subiect asupra căruia ai putea să mă sfătuiești, Jones.

— Aș fi onorat…

— Plănuisem să vizitez Aberowen și unele dintre satele învecinate mâine dimineață și chiar să-ți fac o vizită la primărie. În aceste împrejurări însă, o paradă nu pare cel mai potrivit lucru.

Sir Alan, aflat în spatele regelui, clătină din cap și murmură:

— De-a dreptul imposibil.

— Pe de altă parte, continuă regele, nu mi se pare corect nici să plecăm fără să ne arătăm interesul față de catastrofa petrecută. Lumea ar putea crede că nu ne pasă.

Fitz intui că exista un dezacord între rege și consilierii săi. Ei voiau probabil să anuleze vizita, închipuindu-și că aceea era soluția cea mai puțin riscantă, în vreme ce regele simțea nevoia să facă un gest pentru oameni.

Se lăsă tăcerea, timp în care Perceval chibzui la cele spuse de rege. Când vorbi, nu zise decât:

— Este o alegere dificilă.

Ethel Williams interveni:

— Pot să fac eu o sugestie?

Peel era perplex.

— Williams! șuieră el. Vorbește numai când ești întrebată!

Fitz fu surprins de impertinența ei în prezența regelui. Încercă să-și păstreze un ton calm când zise:

— Poate mai târziu, Williams.

Însă regele zâmbi. Spre ușurarea lui Fitz, părea să o placă pe Ethel.

— Cred că nu strică să auzim ce propune tânăra, spuse el.

Lui Ethel nu-i trebui mai mult. Fără vreo altă introducere, zise:

— Majestatea Voastră și regina ar trebui să le vizitați pe văduve. Fără paradă, doar într-o trăsură cu cai negri. Ar însemna enorm pentru ele. Și toată lumea va spune că ați fost minunat.

Își mușcă buza și tăcu.

Ultima propoziție reprezenta o încălcare flagrantă a etichetei, se gândi Fitz neliniștit; regele nu trebuia să facă vreun gest anume pentru ca oamenii să creadă că este minunat.

Sir Alan părea de-a dreptul îngrozit.

— Nu s-a mai făcut niciodată, rosti el alarmat.

Însă regele părea intrigat de idee.

— Să vizităm văduvele… rosti el, mai mult pentru sine. Se întoarse spre marele comis: Pe toți sfinții, Alan, cred că-i crucial.

Să arăt că sufăr alături de supușii mei în ceasul lor de restriște. Fără alai, doar cu o singură trăsură. Se întoarse spre menajeră: Excelent, Williams, îi zise el. Îți mulțumesc că ți-ai spus părerea.

Fitz răsuflă ușurat.

(VII)

În cele din urmă bineînțeles că nu a existat doar o singură trăsură. Regele și regina au ocupat prima trăsură, împreună cu Sir Alan și cu o doamnă de onoare; Fitz și Bea i-au urmat în a doua trăsură, împreună cu episcopul; o amestecătură de tot soiul de servitori încheia alaiul. Perceval Jones dorise să vină și el, dar Fitz respinsese ideea. Așa cum atrăsese Ethel atenția, văduvele ar fi putut încerca să-l strângă de gât.

Era o zi cu vânt și o ploaie rece biciuia caii când plecară pe aleea lungă de la Tŷ Gwyn. Ethel se afla în al treilea vehicul. Datorită funcției tatălui său, ea știa toate familiile de mineri din Aberowen. Era singura persoană de la Tŷ Gwyn care știa numele tuturor morților și răniților. Ea le dăduse indicații vizitiilor și tot ea trebuia să-i amintească comisului cine era fiecare om în parte. Avea emoții. Fusese ideea ei și, dacă ceva nu mergea bine, a ei ar fi fost vina.

Când ieșiră pe porțile mari de fier fu izbită, ca întotdeauna, de tranziția bruscă. Pe pământurile contelui domneau ordinea, farmecul și frumusețea; afară se afla urâțenia lumii reale. Un șir de bordeie de țărani se întindea de-a lungul drumului – cocioabe cu două camere, cu mormane ciudate de lemne și gunoaie îngrămădite în față și cu copii murdari jucându-se în șanțuri. Curând după aceea începeau terasele minerilor, ceva mai arătoase decât cocioabele fermierilor, însă tot neatrăgătoare și monotone în ochii lui Ethel, obișnuită cu proporțiile perfecte ale ferestrelor, ușilor și acoperișurilor de la Tŷ Gwyn. Oamenii de aici aveau haine ieftine care se uzau repede, pierzându-și formele, colorate cu vopsele ce se decolorau cu timpul, astfel încât toți bărbații purtau costume cenușii, iar femeile rochii maronii. Uniforma de menajeră pe care o purta Ethel era invidiată pentru fusta ei din lână călduroasă și pentru bluza apretată din bumbac, chiar dacă unele fete susțineau că ele nu s-ar coborî niciodată într-atât încât să fie servitoare. Însă cea

mai mare diferență se putea observa la oameni. Cei de aici aveau pielea pătată, părul murdar și unghiile negre. Bărbații tușeau, femeile se smiorcăiau, iar copiilor le curgea nasul. Săracii șchiopătau și își târșâiau picioarele acolo unde bogații pășeau plini de încredere.

Trăsurile coborâră pe coasta muntelui până la Terasa Mafeking. Majoritatea localnicilor se înșiraseră de-a lungul drumului, așteptând, dar fără steaguri sau urale, ci doar cu reverențe și plecăciuni, apoi alaiul se opri la numărul 19.

Ethel sări din trăsură și îi șopti lui Sir Alan:

— Sian Evans, cinci copii, și-a pierdut soțul, pe David Evans, îngrijitor de cai în subteran.

Ethel îl știa pe David Evans, cunoscut și ca Dai Ponei, drept unul dintre bătrânii de la Capela Bethesda.

Sir Alan dădu din cap, iar Ethel se trase prompt înapoi, în timp ce el murmura în urechea regelui. Ethel îi surprinse privirea lui Fitz, iar el îi făcu un semn aprobator cu capul. Simți cum crește inima în ea. Îl asista pe rege – și contele era mulțumit de ea.

Regele și regina se duseră la ușa din față. Vopseaua se scorojise, dar pragul era lustruit. „N-aș fi crezut să apuc ziua asta, se gândi Ethel, regele bătând la ușa unui ortac.” Regele purta frac și joben negru: Ethel îi explicase lui Sir Alan că oamenii din Aberowen nu ar fi vrut să-l vadă pe monarh într-un costum din tweed asemănător celor purtate de ei.

Ușa fu deschisă de văduvă, îmbrăcată în hainele sale bune de duminică și cu pălărie pe cap. Fitz sugerase ca regele să îi surprindă pe oameni, însă Ethel se opusese, iar Sir Alan fusese de acord cu ea. O vizită neanunțată la o familie îndurerată putea face ca perechea regală să se confrunte cu bărbați beți, femei pe jumătate dezbrăcate și copii care se băteau. Mai bine ar fi fost ca toată lumea să fie prevenită din timp.

— Bună dimineața, eu sunt regele, rosti monarhul, ridicându-și politicos jobenul. Dumneavoastră sunteți doamna David Evans?

Femeia îl privi o clipă cu o expresie pierdută. Se obișnuise să i se spună doamna Dai Ponei.

— Am venit să vă spun cât de mult regret pierderea soțului dumneavoastră, David, continuă regele.

Doamna Dai Ponei părea prea agitată ca să mai simtă vreo emoție.

— Vă mulțumesc mult, rosti ea anevoios.

Era mult prea formal, observă Ethel. Regele era la fel de stingher ca și văduva. Niciunul dintre ei nu era în stare să spună cum se simțea cu adevărat.

Și atunci regina îi atinse brațul doamnei Dai.

— Probabil că îți este foarte greu, draga mea, zise ea.

— Într-adevăr, doamnă, îmi este greu, răspunse văduva în șoaptă, apoi izbucni în plâns.

Ethel își șterse și ea o lacrimă de pe obraz.

Regele era cât se poate de stânjenit, dar – spre cinstea lui – rezistă eroic, murmurând:

— Foarte trist, foarte trist.

Doamna Evans plângea necontrolat, dar părea înfiptă pe loc, neputându-și întoarce fața de la ei. Suferința nu avea nimic grațios în ea, observă Ethel: chipul doamnei Dai se înroșise, iar hohotele răgușite de deznădejde îi dezvăluiau gura pe jumătate știrbă.

— Gata, gata, spuse regina.

Strecură batista ei în mâna doamnei Dai.

— Poftim.

Doamna Dai nu avea nici treizeci de ani, însă mâinile sale mari erau noduroase și aspre din cauza artritei, ca cele ale unei bătrâne. Își șterse fața cu batista reginei. Hohotele i se potoliră.

— A fost un om bun, doamnă, rosti ea. N-a ridicat niciodată mâna la mine.

Regina nu știa ce să spună despre un bărbat a cărui virtute consta în faptul că nu-și bătuse niciodată soția.

— Era blând până și cu poneii săi, adăugă doamna Dai.

— Sunt sigură că era, răspunse regina, revenind pe un teren mai familiar. Un țânc apăru din adâncul casei și se agăță de fusta mamei sale. Regele încercă din nou:

— Am înțeles că aveți cinci copii, zise el.

— O, sire, ce vor face ei fără tată?

— Este foarte trist, repetă regele.

Sir Alan tuși, iar regele spuse:

— Acum trebuie să mergem să vedem și alte femei aflate în aceeași situație tristă ca și dumneavoastră.

— O, sire, a fost foarte frumos din partea Majestății Voastre să veniți până aici. Nu vă pot spune cât de mult înseamnă asta pentru mine. Vă mulțumesc, vă mulțumesc…

Regele se întoarse cu spatele.

Regina zise:

— Mă voi ruga pentru dumneata la noapte, doamnă Evans.

Apoi îl urmă pe rege.

Când urcau în trăsură, Fitz îi dădu doamnei Dai un plic. Ethel știa că înăuntru se aflau cinci galbeni și un bilet scris pe o hârtie albastră, cu antetul de la Tŷ Gwyn: „Contele Fitzherbert dorește să primiți acest semn al compasiunii sale”.

Și aceasta fusese tot ideea lui Ethel.

(VIII)

La o săptămână după explozie, Billy se duse la capelă împreună cu părinții și cu bunicul său.

Capela Bethesda era o încăpere pătrată și văruită, fără picturi pe pereți. Scaunele erau rânduite îngrijit pe cele patru laturi ale unei mese simple. Pe masă se aflau o franzelă albă pusă pe o farfurie din porțelan de Woolworth și o carafă cu vin ieftin de Xeres – pâinea și vinul simbolice. Slujba nu se chema împărtășanie sau mesă, ci pur și simplu împărțitul pâinii.

La ora 11, congregația formată din aproximativ o sută de enoriași își ocupase locurile pe scaune – bărbații erau în costumele lor bune, femeile purtau pălării pe cap, iar copiii, spălați, se foiau pe rândurile din spate. Nu exista un ritual dinainte stabilit: bărbații aveau să procedeze sub imboldul Duhului Sfânt – aveau să improvizeze o rugăciune, să intoneze un imn, să citească un pasaj din Biblie sau să țină o scurtă predică. Femeile aveau să păstreze tăcerea, desigur.

În practică însă, exista totuși un tipar. Prima rugăciune era întotdeauna rostită de unul dintre bătrâni, care rupea apoi franzela și înmâna farfuria celei mai apropiate persoane. Fiecare membru al congregației, mai puțin copiii, lua câte o bucățică de pâine și o mânca. Apoi vinul trecea din mână în mână și toată lumea bea din carafă, femeile de-abia sorbind, iar unii dintre bărbați savurând o înghițitură ceva mai zdravănă. După aceea păstrau cu toții tăcerea, până când cineva simțea nevoia să vorbească.

Când Billy îl întrebase pe tatăl său la ce vârstă ar trebui să înceapă să participe activ la slujbă, acesta îi spusese: „Nu există

o regulă scrisă. Noi ne îndreptăm încotro ne îndrumă Sfântul Duh”. Billy îl crezuse pe cuvânt. Dacă îi venea în minte primul vers dintr-un imn, la un moment dat în timpul slujbei, el lua asta drept un semn de la Sfântul Duh, se ridica în picioare și cânta imnul. Știa că era cam devreme pentru el să procedeze astfel de la o vârstă atât de fragedă, însă congregația acceptase acest lucru. Povestea felului în care îi apăruse Iisus în timpul inițierii sale din subteran fusese relatată în jumătate dintre capelele din zona minieră din South Wales, iar Billy era socotit ca fiind un băiat deosebit.

În acea dimineață, fiecare rugăciune cerea alinare pentru cei îndoliați, în special pentru doamna Dai Ponei, care stătea acolo cu un văl pe chip, cu fiul ei cel mare lângă ea, părând de-a dreptul speriat. Tatăl lui Billy îi ceruse lui Dumnezeu să-i dea mărinimia necesară pentru a ierta ticăloșia proprietarilor minei, care încălcaseră legile cu privire la echipamentul de oxigen și la ventilația reversibilă. Billy simțea că lipsește ceva. Era prea puțin să ceri doar vindecare. Voia ajutor pentru a înțelege cum se încadra explozia în planul Domnului.

Nu improvizase niciodată până atunci o rugăciune. Mulți bărbați se rugau folosind fraze meșteșugite și citate din Scriptură, de parcă ar fi ținut o predică. Însă Billy nu credea că Dumnezeu se lasă impresionat atât de ușor. Întotdeauna se simțise mișcat mai mult de rugăciunile simple, ce păreau rostite din suflet.

Spre sfârșitul slujbei, cuvintele și propozițiile începură să i se clarifice în minte și simți un imbold puternic de a le rosti cu voce tare. Luând asta drept un semn de la Duhul Sfânt, se ridică în picioare.

Cu ochii strâns închiși, zise:

— O, Doamne, Ți-am cerut în această dimineață să le aduci alinare celor care și-au pierdut un soț, un tată, un fiu, în special surorii noastre întru Domnul, doamna Evans, și ne-am rugat ca toți cei văduviți să-și deschidă inimile și să-Ți primească binecuvântarea.

Și alții mai spuseseră asta. Billy făcu o pauză, apoi continuă:

— Și acum, Doamne, îți mai cerem o favoare: binecuvântează-ne cu darul înțelegerii. Trebuie să știm, Doamne, de ce s-a produs această explozie în puț. Toate lucrurile sunt în puterea Ta, Doamne, deci cum de ai lăsat gazul metan să umple

Orizontul Principal și cum de ai îngăduit să ia foc? Cum se face, Doamne, că deasupra noastră sunt oameni, directori la Celtic Minerals, care în lăcomia lor după bani au devenit nepăsători cu viețile oamenilor Tăi? Cum pot morțile unor oameni buni și mutilarea trupurilor create de Tine să-Ți slujească țelul Tău sfânt?

Făcu o nouă pauză. Știa că era greșit să-i ceri lucruri lui Dumnezeu, de parcă ai fi negociat cu conducerea minei, așa că adăugă:

— Știm că suferința oamenilor din Aberowen trebuie să joace un rol în planul Tău veșnic. Se gândi că ar fi mai bine să lase lucrurile așa, însă nu se putu abține să nu adauge: însă, Doamne, nu putem înțelege cum, așa că Te rugăm să ne luminezi.

Încheie cu „În numele Domnului nostru Iisus Hristos”.

Ceilalți enoriași completară:

— Amin.

(IX)

În acea după-amiază, oamenii din Aberowen fuseseră invitați să viziteze grădinile de la Tŷ Gwyn. Asta presupunea foarte multă muncă pentru Ethel.

Un afiș fusese pus în taverne sâmbătă noaptea și mesajul fu repetat în biserici și în capele după slujbele de duminică dimineață. Grădinile fuseseră amenajate deosebit de frumos pentru rege, în ciuda iernii, iar contele Fitzherbert dorea acum să împărtășească frumusețea acestora cu vecinii săi, după cum stătea scris în invitație. Contele urma să poarte cravată neagră și ar fi fost recunoscător dacă și oaspeții săi ar fi putut purta articole asemănătoare, din respect pentru cei morți în explozie. Deși era evident că nu se cuvenea să se țină o petrecere, aveau să se servească aperitive.

Ethel ceruse să se ridice trei marchize pe Peluza de Est. Într-una se aflau șase butoaie de aproape 500 de litri cu bere, aduse cu trenul de la Berăria Coroanei din Pontyclun. Pentru persoanele care nu beau, foarte numeroase în Aberowen, se găseau în următorul cort, pe mese așezate pe capre de lemn, ceainice imense și sute de cești și de farfurioare. În cel de-al

treilea cort, ceva mai mic, se servea vin de Xeres pentru micuța clasă mijlocie a orașului, care-i cuprindea pe vicarul anglican, pe cei doi doctori și pe directorul minei, Maldwyn Morgan, poreclit deja Morgan Dus-la-Merthyr.

Din fericire era o zi însorită, rece dar uscată, cu câțiva nori albi și inofensivi pe cerul albastru. Veniseră patru mii de persoane – aproape toată populația orașului – și cam toată lumea purta cravată, o fundă sau o banderolă neagră. Se plimbau prin tufăriș, aruncând priviri curioase spre ferestrele casei, și bătătoreau peluza.

Prințesa Bea rămăsese în camera sa: nu era genul ei de eveniment monden. Toți aristocrații erau egoiști, din câte observase Ethel, însă Bea dusese acest egoism la rang de artă. Își concentra toată energia în încercarea de a-și face sieși pe plac și de a obține tot ce voia. Chiar și atunci când dădea o petrecere – ceva la care se pricepea de minune –, principalul ei motiv era să ofere un decor pentru propria-i frumusețe și pentru propriu-i farmec.

Fitz se întreținea cu invitații în splendoarea gotic-victoriană a Sălii Mari, cu câinele său imens întins pe podea lângă el, ca o carpetă de blană. Purta costumul său cafeniu din tweed care îl făcea să pară mai abordabil, în ciuda gulerului scrobit și a cravatei negre. Arăta mai chipeș ca niciodată, se gândi Ethel. Ea aducea rudele morților și ale răniților să-l vadă în grupuri de câte trei-patru, astfel încât el să-și poată exprima compasiunea pentru fiecare locuitor din Aberowen care avusese de suferit. Le vorbea cu farmecu-i caracteristic și fiecare om pleca de lângă el simțindu-se deosebit.

Ethel era acum noua menajeră-șefă. După vizita regelui, prințesa Bea insistase ca doamna Jevons să se pensioneze: nu avea timp de pierdut cu servitori bătrâni și bolnavi. Văzuse în Ethel pe cineva dispus să trudească din greu ca să-i îndeplinească dorințele, așa că o promovase, în ciuda tinereții sale. Și iată cum Ethel își vedea realizată ambiția. Preluase cămăruța menajerei-șefe din zona servitorilor și atârnase acolo o fotografie a părinților săi, îmbrăcați în hainele lor bune de duminică, fotografie făcută în fața Bisericii Bethesda în ziua inaugurării acesteia.

Când Fitz ajunse la sfârșitul listei, Ethel îi ceru permisiunea să petreacă puțin timp cu familia ei.

— Desigur, zise contele. Cât timp dorești. Ai fost absolut nemaipomenită. Nu știu cum m-aș fi descurcat fără tine. Și regele ți-a fost recunoscător pentru ajutor. Cum poți să ții minte toate numele astea?

Ea zâmbi. Nu știa sigur de ce simțea un fior atât de plăcut când el o lăuda.

— Majoritatea acestor oameni au fost la noi acasă, la un moment dat, ca să vorbească cu tatăl meu despre compensațiile pentru răni sau pentru o dispută cu un supraveghetor, sau pentru a-și exprima o îngrijorare cu privire la vreo măsură de siguranță din subteran.

— Ei bine, eu cred că ești remarcabilă, spuse el, oferindu-i zâmbetul irezistibil care-i lumina din când în când chipul, făcându-l să pară un bărbat ca oricare altul. Transmite-i salutările mele tatălui tău.

Ea ieși din casă și o luă la fugă pe peluză, simțindu-se în al nouălea cer. Îi găsi pe Mama, pe Tata, pe Billy și pe Bunicul în cortul cu ceai. Tata arăta foarte distins în costumul său negru de duminică și cu o cămașă albă cu guler scrobit. Billy avea o arsură urâtă pe obraz. Ethel îl întrebă:

— Cum te mai simți, Billy, băiete?

— Sunt bine. Arată oribil, dar doctorul spune că este mai bine să rămână nebandajată.

— Toată lumea vorbește despre cât de curajos ai fost.

— N-a fost suficient ca să-l salvez pe Micky Papa, totuși.

Aici nu mai era nimic de zis, însă Ethel atinse brațul fratelui ei, drept consolare.

Mama rosti cu mândrie:

— Billy ne-a condus în rugăciune azi-dimineață, la Bethesda.

— Bravo, Billy! Îmi pare rău că am ratat momentul.

Ethel nu fusese la biserică – erau mult prea multe de făcut prin casă.

— Pentru ce te-ai rugat? întrebă ea.

— I-am cerut Domnului să ne ajute să înțelegem de ce a îngăduit să se producă explozia din mină.

Billy aruncă o privire neliniștită spre Tata, care nu zâmbea. Acesta spuse pe un ton sever:

— Billy ar fi făcut mai bine să îi ceară Domnului să-i întărească credința, astfel încât să creadă *fără* să mai înțeleagă.

Era limpede că se certaseră deja pe tema asta. Ethel nu avusese niciodată răbdare pentru disputele teologice care oricum nu duceau la nicio schimbare. Încercă să mai destindă atmosfera.

— Contele Fitzherbert m-a rugat să-ți transmit salutări, tată, zise ea. Nu ți se pare că-i un gest frumos din partea sa?

Tatăl său nu se lăsă înduplecat.

— Mi-a părut rău să te văd participând la farsa aceea de luni, rosti el pe un ton aspru.

— Luni? repetă ea, nevenindu-i să creadă. Când regele a fost să viziteze văduvele?

— Te-am văzut șoptindu-i numele acelui lacheu.

— Acela era Sir Alan Tite!

— Nu-mi pasă cum își spune el. Știu eu cum arată un lingău atunci când văd unul!

Ethel era șocată. Cum putea Tata să fie atât de zeflemitor la adresa momentului ei de glorie? Îi venea să plângă.

— Am crezut că o să fii mândru de mine pentru că l-am ajutat pe rege!

— Cum îndrăznește regele să-și arate compasiunea față de oamenii de-aici? Ce știe un rege despre greutăți și pericole?

Ethel se strădui să-și înăbușe lacrimile.

— Dar, tată, pentru oameni a contat foarte mult că s-a dus să-i vadă!

— A distras atenția tuturor de la acțiunile periculoase și ilegale ale celor de la Celtic Minerals.

— Dar aveau nevoie de alinare.

De ce nu putea oare să înțeleagă asta?

— Regele le-a slăbit determinarea. Duminica trecută, tot orașul era gata de revoltă. Luni seară nu se mai vorbea decât despre gestul reginei de a-i da batista ei doamnei Dai Ponei.

Ethel trecu iute de la dezamăgire la mânie.

— Îmi pare rău că așa simți, rosti ea cu răceală.

— Nu trebuie să-ți pară rău…

— Îmi pare rău pentru că greșești, îl întrerupse ea cu autoritate.

Tatăl său fu luat prin surprindere. Rareori i se întâmpla să i se spună că greșește, cu atât mai puțin de către o fată.

Mama dădu să intervină:

— Ei, Eth…

— Oamenii au și sentimente, tată, rosti ea cu nesăbuință. Asta e ce uiți tu mereu.

Tatăl său rămase fără grai. Mama spuse:

— Ajunge!

Ethel se uită la Billy. Prin perdeaua de lacrimi, îi văzu expresia de admirație uluită. Asta o încurajă. Își trase nasul, se șterse la ochi cu dosul palmei și zise:

— Tu și sindicatul tău, și normele de protecție, și Scripturile tale… Știu că sunt importante, tată, dar nu poți să nu ții cont de sentimentele oamenilor. Sper ca într-o zi socialismul să facă lumea un loc mai bun pentru oamenii muncii, dar între timp au și ei nevoie de consolare.

Tatei îi reveni în sfârșit glasul:

— Cred că am auzit destule din partea ta, spuse el. Cred că ți s-a urcat la cap faptul că te-ai aflat în prezența regelui. Ești doar o fetișcană și nu se cade să le faci morală celor mai în vârstă decât tine.

Ea plângea prea tare ca să-i mai dea vreo replică.

— Îmi pare rău, tată. După o tăcere grea, adăugă: Cred că ar fi mai bine să mă întorc la lucru.

Contele îi spusese să stea cât timp vrea ea, dar acum nu dorea decât să fie singură. Se întoarse cu spatele sub privirea încruntată a tatălui său și porni înapoi spre conac. Își ținea ochii în pământ, sperând ca oamenii să nu-i observe lacrimile.

Nu voia să dea ochii cu nimeni, așa că se furișă în Apartamentul cu Gardenii. Lady Maud se întorsese la Londra, astfel încât camera era goală și patul nefăcut. Ethel se aruncă pe saltea și începu să plângă.

Se simțise atât de mândră… Cum putea tatăl ei să subestimeze tot ce făcuse? Ce ar fi vrut, ca ea să-și facă *prost* treaba? Lucra pentru nobili. La fel făceau și toți minerii din Aberowen. Chiar dacă erau angajații celor de la Celtic Minerals, ei exploatau cărbunele contelui, iar el primea aceeași sumă pe tona de cărbune ca și minerul care îl scotea din pământ – un fapt pe care tatăl ei nu obosea niciodată să i-l amintească. Dacă era în regulă să fii un ortac bun, eficient și productiv, ce era greșit în a fi o menajeră bună?

Auzi ușa deschizându-se. Sări repede în picioare. Era contele.

— Ce s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? rosti el cu blândețe. Te-am auzit de pe hol.

— Îmi pare rău, Înălțimea Voastră, nu ar fi trebuit să intru aici.

— Nu-i nimic.

Pe chipul său incredibil de frumos se citea o îngrijorare sinceră.

— De ce plângi?

— Eram atât de mândră că l-am ajutat pe rege, zise ea cu amărăciune, însă tatăl meu spune că totul a fost doar o farsă realizată pentru a abate mânia oamenilor dinspre cei de la Celtic Minerals.

Izbucni din nou în lacrimi.

— Ce prostie, spuse el. Oricine îți poate spune că îngrijorarea regelui a fost sinceră. La fel și cea a reginei.

Își scoase batista albă din buzunarul de la piept al jachetei. Ea crezu că o să i-o dea, însă el îi șterse lacrimile cu o atingere blândă.

— Eu am fost foarte mândru de tine lunea trecută, chiar dacă tatăl tău nu a fost.

— Sunteți atât de bun…

— Gata, gata, șopti el, aplecându-se și sărutându-i buzele.

Ea rămase năucită. Era ultimul lucru la care s-ar fi așteptat. Când el se îndreptă de spate, ea îl privi fără să priceapă.

El se uită la ea.

— Ești absolut fermecătoare, rosti el pe un ton scăzut, apoi o sărută din nou.

De această dată, ea îl împinse la o parte.

— Înălțimea Voastră, ce faceți? spuse pe un ton șocat, în șoaptă.

— Nu știu.

— Dar ce vă trece prin minte?

— Nimic.

Ea îi privi vrăjită chipul sculptat. Ochii lui verzi o scrutau cu intensitate, de parcă ar fi încercat să-i citească gândurile. Își dădu seama că îl adoră. Deodată fu năpădită de entuziasm și de dorință.

— Nu mă pot abține, zise el.

Ea oftă fericită.

— Atunci sărută-mă din nou, îi spuse.

Capitolul 3

Februarie 1914

(I)

La ora zece și jumătate, oglinda din salonul casei din Mayfair a contelui Fitzherbert arăta un bărbat înalt, în hainele impecabile ale unui aristocrat englez. Purta un guler ridicat – căci nu agrea moda gulerelor lăsate –, iar cravata sa argintie era prinsă cu o perlă. Unii dintre prietenii săi considerau că era nedemn să te îmbraci bine. „Serios, Fitz, arăți ca un blestemat de croitor gata să-și deschidă prăvălia dimineața”, îi spusese odată tânărul marchiz de Lowther. Însă Lowthie era șleampăt, cu firimituri pe jiletcă și cu scrum de țigară pe mânecile cămășii, și voia ca toată lumea să arate la fel de rău ca el. Detesta să fie neîngrijit; îi stătea mai bine dichisit.

Își puse pe cap un joben gri. Cu bastonul în mâna dreaptă și cu o pereche nouă de mănuși gri din velur în stânga, ieși din casă și coti spre miazăzi. În Berkeley Square, o fetișcană blondă de vreo 14 ani îi făcu cu ochiul și-i zise:

— Ți-o sug pentru un șiling?

Traversă Piccadilly și intră în Green Park. Câțiva fulgi de zăpadă se adunaseră la rădăcinile copacilor. Trecu de Palatul Buckingham și pătrunse într-un cartier dezagreabil de lângă Victoria Station. Fu nevoit să întrebe un polițist cum poate ajunge pe Ashley Gardens. Strada se dovedi a fi cea din spatele catedralei romano-catolice. Acum, se gândi Fitz, dacă tot îi ceri unui nobil să-ți facă o vizită, ar trebui să ai biroul într-o zonă mai respectabilă.

Fusese chemat de un vechi prieten de-al tatălui său, pe nume Mansfield Smith-Cumming. Ofițer de marină în rezervă, Smith-Cumming ocupa acum o funcție ambiguă din cadrul Biroului de Război. Îi trimisese lui Fitz un bilet relativ scurt: „V-aș fi recunoscător dacă ați dori să discutați cu mine într-o chestiune de importanță națională. Puteți trece pe la biroul meu mâine

dimineață pe la ora 11, să zicem?” Biletul era scris la mașină și semnat cu cerneală verde, cu o singură literă – „C”.

La drept vorbind, Fitz era încântat că exista cineva din guvern care voia să-i vorbească. Îl îngrozea gândul că ar putea fi perceput drept un personaj de decor, un aristocrat bogat fără vreo altă funcție decât apariția pe la diverse evenimente sociale. Spera să i se ceară sfatul, poate cu privire la fostul său regiment de pușcași galezi. Sau poate că era vreo altă sarcină pe care o putea îndeplini, ceva legat de trupele teritoriale din South Wales, trupe al căror colonel onorific era el. Oricum, simpla sa convocare la Biroul de Război îl făcea să nu se mai simtă atât de inutil.

Dacă acesta chiar era Biroul de Război. Adresa se dovedi a fi un bloc modern de apartamente. Un ușier îi indică lui Fitz liftul. Apartamentul lui Smith-Cumming părea să aibă o funcție dublă, de casă și de birou, însă un tânăr eficient și energic cu o alură militară îi spuse lui Fitz că C îl poate primi de îndată.

C nu avea o alură militară. Scund, îndesat și cu un început de chelie, avea un nas cât toate zilele și purta monoclu. Biroul său era aglomerat cu tot soiul de obiecte: o machetă de aeroplan, un telescop, o busolă și un tablou ce înfățișa niște țărani în fața plutonului de execuție. Tatăl lui Fitz se referea mereu la Smith-Cumming ca la „căpitanul de corabie cu rău de mare”, căci cariera sa navală nu fusese strălucitoare. Ce făcea aici?

— Ce este acest departament, mai exact? întrebă Fitz în timp ce se așeza.

— Aceasta este Secțiunea Externă a Biroului Serviciilor Secrete, răspunse C.

— Nu știam că avem un Birou al Serviciilor Secrete.

— Dacă ar ști lumea, nu ar mai fi secret.

— Înțeleg.

Fitz simți un fior de exaltare. Era măgulitor să primească informații confidențiale.

— Sper că veți fi destul de bun încât să nu menționați acest lucru altcuiva.

Acesta era un ordin, chiar dacă fusese spus pe un ton atât de politicos.

— Desigur, rosti el.

Era încântat să se simtă membru al unui cerc restrâns. Oare asta însemna că C avea să îi ceară să lucreze pentru Biroul de Război?

— Felicitări pentru succesul pe care l-ați avut în organizarea vizitei regale. Cred că ați strâns laolaltă un grup impresionant de oameni cu relații pe care să-i întâlnească Majestatea Sa.

— Vă mulțumesc. A fost un eveniment social discret de fapt, dar mă tem că lumea a aflat.

— Și acum urmează să mergeți în Rusia cu soția dumneavoastră.

— Prințesa este rusoaică. Vrea să-și viziteze fratele. Este o călătorie pe care am tot amânat-o.

— Și Gus Dewar urmează să vă însoțească.

C părea să știe totul.

— El face un tur al lumii, rosti Fitz. Planurile noastre au coincis, atâta tot.

C se lăsă pe spate în scaunul său și spuse pe un ton lejer de conversație:

— Știți de ce amiralul Alexeev a fost pus la comanda armatei ruse în războiul împotriva Japoniei, chiar dacă nu știa absolut nimic despre lupta pe uscat?

Dat fiind faptul că își petrecuse o mare parte din copilărie în Rusia, Fitz urmărise evoluția războiului ruso-japonez din 1904-1905, dar nu știa această poveste.

— Spuneți-mi, vă rog.

— Ei bine, se pare că marele duce Alexis fusese implicat într-o încăierare într-un bordel din Marsilia, fiind arestat de poliția franceză. Alexeev i-a sărit în ajutor, spunându-le jandarmilor că el provocase scandalul, nu marele duce. Asemănarea numelor lor a oferit plauzibilitate poveștii și marele duce a fost eliberat din închisoare. Drept răsplată, Alexeev a primit comanda armatei.

— Nu-i de mirare că au pierdut.

— Chiar și așa, rușii tot au la dispoziție cea mai mare armată din istorie – șase milioane de soldați, după unele calcule, punând la socoteală și rezerviștii. Indiferent cât de incompetentă ar fi conducerea lor, rămân o forță formidabilă. Însă cât de eficienți ar fi ei în cazul unui, să zicem, război european?

— Nu am mai fost acolo de când m-am căsătorit, zise Fitz. Nu sunt sigur.

— Nici noi nu suntem. Și aici intervine rolul dumneavoastră. Aș dori să aflați câte ceva cât timp veți fi acolo.

Fitz fu surprins.

— Dar asta pot face și cei de la ambasada noastră de acolo, cu siguranță.

— Desigur, zise C ridicând din umeri. Însă diplomații sunt întotdeauna mai interesați de jocurile politice decât de chestiunile militare.

— Totuși, trebuie să existe și un atașat militar.

— Un om din afară, cum sunteți dumneavoastră, ne poate oferi o perspectivă nouă – la fel cum grupul de persoane pe care le-ați strâns laolaltă la Tŷ Gwyn i-au oferit regelui ceva ce nu ar fi putut afla de la Biroul de Externe. Însă dacă socotiți că nu puteți…

— Nu vă refuzam, se grăbi să spună Fitz.

Dimpotrivă, era încântat că i se cerea să-și servească patria.

— Eram doar surprins că așa se fac lucrurile.

— Departamentul nostru este relativ nou și dispune de puține resurse. Cei mai buni informatori ai mei sunt călătorii inteligenți, cu suficientă experiență militară încât să știe după ce trebuie să se uite.

— Foarte bine.

— Aș fi interesat să aflu dacă vi se pare că gruparea ofițerilor ruși a avansat față de 1905. S-au modernizat sau sunt încă prizonierii ideilor învechite? Vă veți întâlni cu cei mai de seamă oameni din Sankt Petersburg – soția dumneavoastră este înrudită cu jumătate dintre aceștia.

Fitz se gândea la ultimul război purtat de Rusia.

— Motivul principal pentru care au pierdut în fața Japoniei a constat în faptul că sistemul feroviar rusesc nu a fost performant, împiedicându-i să-și aprovizioneze armata.

— Dar de atunci au încercat să-și perfecționeze rețeaua de căi ferate – folosind bani împrumutați de la Franța, aliatul lor.

— Mă întreb dacă lucrurile au avansat suficient.

— Aceasta este întrebarea esențială. Veți călători cu trenul. Trenurile ajung la timp? Stați cu ochii în patru. Liniile de cale ferată sunt încă simple sau duble? Generalii germani au luat în calcul, în planul lor de război, inclusiv timpul necesar pentru

mobilizarea armatei rusești. În caz de război, multe vor depinde de acuratețea mersului trenurilor.

Fitz se simțea nerăbdător, ca un școlar, însă se străduia să vorbească pe un ton sobru.

— Voi afla tot ce pot.

— Vă mulțumesc.

C se uită la ceas.

Fitz se ridică și își strânseră mâna.

— Când plecați, mai exact? întrebă C.

— Mâine, rosti Fitz. La revedere!

(II)

Grigori Peshkov își urmărea fratele mai tânăr, pe Lev, făcându-l de bani pe americanul înalt. Pe chipul atrăgător al lui Lev era întipărită o expresie de nerăbdare ca de băiețandru, de parcă țelul său principal era să-și arate măiestria. Grigori simți aceeași neliniște familiară. Într-o zi, se temea el, farmecul lui Lev nu-l va mai putea salva din bucluc.

— Este un exercițiu de memorie, rosti Lev în engleză; învățase cuvintele pe de rost. Alegeți ce carte doriți.

Vorbea tare, ca să i se audă vocea peste hărmălaia din fabrică: utilajele grele zăngănind, aburul șuierând, oamenii răcnind instrucțiuni și întrebări.

Numele vizitatorului era Gus Dewar. Purta haină, vestă și pantaloni din aceeași stofă fină de lână cenușie. Grigori era cu atât mai interesat de el cu cât auzise că venea din Buffalo.

Dewar era un tânăr cu o fire plăcută. Ridicând din umeri, trase o carte din pachetul lui Lev și se uită la ea.

Lev zise:

— Lăsați-o pe banc, cu fața în jos.

Dewar lăsă cartea pe bancul de lucru aspru, din lemn.

Lev scoase o bancnotă de o rublă din buzunar și o așeză pe carte.

— Acum puneți jos un dolar.

Asta se putea face numai cu vizitatorii bogați.

Grigori știa că Lev înlocuise deja cartea de joc. În mâna sa, ascunsă de bancnota de-o rublă, se aflase o carte diferită. Trucul – pe care Lev îl exersase ore în șir – consta în ridicarea primei

cărți și ascunderea acesteia în palma mâinii imediat după lăsarea bancnotei și a celeilalte cărți.

— Sunteți sigur că vă permiteți să pierdeți un dolar, domnule Dewar? rosti Lev.

Dewar zâmbi, la fel ca toate celelalte victime când se ajungea în acest punct.

— Așa cred, răspunse el.

— Vă mai amintiți cartea?

Lev nu vorbea de fapt engleza. Putea rosti aceste fraze în germană, franceză și italiană.

— Cinci de pică, zise Dewar.

— Greșit.

— Sunt chiar sigur.

— Întoarceți cartea.

Dewar întoarse cartea. Era dama de treflă.

Lev luă dolarul și rubla sa.

Grigori își ținu respirația. Acesta era momentul periculos. Oare americanul avea să se plângă că a fost jefuit și să-l acuze pe Lev?

Dewar surâse trist și spuse:

— Ai câștigat.

— Mai știu încă un joc, spuse Lev.

Era suficient: Lev își forța norocul. Deși avea 20 de ani, Grigori tot trebuia să-l protejeze.

— Nu jucați cu fratele meu, îi zise el lui Dewar în rusă. Câștigă întotdeauna.

Dewar zâmbi și răspunse ezitant în aceeași limbă:

— Pare un sfat bun.

Dewar era primul dintr-un mic grup de vizitatori care făceau turul Uzinei Constructoare de Mașini Putilov, cea mai mare fabrică din Sankt Petersburg – avea treizeci de mii de angajați, bărbați, femei și copii. Treaba lui Grigori era să le arate secția sa, care, deși mică, era importantă. Fabrica producea locomotive și alte mașinării mari din oțel. Grigori era maistrul secției care realiza roțile de tren.

Grigori ardea de nerăbdare să vorbească cu Dewar despre Buffalo. Însă înainte să apuce să pună o întrebare, apăru Kanin, supraveghetorul de la secția de turnătorie. Inginer calificat, acesta era înalt, slab și cu părul tot mai rar.

Împreună cu el se afla un al doilea vizitator. Grigori își dădu seama după hainele acestuia că trebuie să fie un lord britanic. Era îmbrăcat ca nobilii ruși, cu smoching și joben. Poate că așa se îmbrăcau cei din clasa conducătoare peste tot în lume.

Numele lordului, aflase Grigori, era contele Fitzherbert. Era cel mai chipeș bărbat pe care îl văzuse vreodată Grigori, cu părul negru și cu ochii de un verde intens. Femeile din secția de roți se holbau la el ca la un zeu.

Kanin vorbea cu Fitzherbert în rusă.

— Acum producem aici câte două locomotive pe săptămână, zise el cu mândrie.

— Uimitor, replică lordul englez.

Grigori știa de ce erau atât de interesați acești străini. Citea și el ziarele și participa la prelegerile și la grupurile de discuții organizate de Comitetul Bolșevic din Sankt Petersburg. Locomotivele fabricate aici erau esențiale pentru capacitatea de apărare a Rusiei. Vizitatorii puteau pretinde că sunt doar curioși, dar el își dădea seama că strângeau informații pentru armată.

Kanin îl prezentă pe Grigori.

— Peshkov este campionul la șah al fabricii.

Chiar dacă făcea parte din conducerea uzinei, Kanin era un om cumsecade.

Fitzherbert era fermecător. I se adresă Varyei, o femeie de vreo 50 de ani, cu părul cărunt prins sub un batic.

— Este foarte frumos din partea dumneavoastră să ne arătați unde munciți, spuse el într-o rusă fluentă, dar cu accent puternic.

Varya, o femeie cu o statură impunătoare, musculoasă și cu pieptul impresionant, chicoti ca o școlăriță.

Demonstrația era pregătită. Grigori pusese drugi de oțel în bara de încărcare și alimentase furnalul, iar metalul se topise acum. Însă mai trebuia să vină un vizitator: soția contelui, care părea să fie rusoaică – de aceea cunoștea el limba, un lucru neobișnuit la un străin.

Grigori voia să-l întrebe pe Dewar despre Buffalo, însă – înainte să aibă ocazia – soția contelui intră în secția de roți. Fusta ei lungă până în pământ mătura praful și așchiile metalice din fața ei. Purta o jachetă scurtă peste rochie, fiind urmată de un servitor ce ducea o mantie de blană, de o cameristă cu o geantă și de unul dintre directorii fabricii, contele Maklakov, un

tânăr îmbrăcat ca Fitzherbert. Era evident că Maklakov era cât se poate de fermecat de musafira sa, zâmbind, vorbind pe un ton scăzut și luându-i brațul fără să fie necesar. Ea era extraordinar de frumoasă, cu bucle blonde și având o înclinare cochetă a capului.

Grigori o recunoscu imediat. Era prințesa Bea.

Simți cum îl înțeapă inima și i se face rău. Își înăbuși amintirea urâtă ce se înălța dintr-un trecut îndepărtat. Apoi, cum se întâmpla mereu în caz de urgență, se uită spre fratele său. Oare Lev își amintea? Pe atunci avea doar șase ani. Lev o privea curios pe prințesă, de parcă ar fi încercat să-și dea seama de unde o știe. Apoi, chiar sub ochii lui Grigori, chipul lui Lev se transformă și el își aminti. Păli, părând subit bolnav, după care se înroși de furie.

Grigori ajunse imediat lângă Lev.

— Păstrează-ți calmul, murmură el. Nu spune nimic. Nu uita, plecăm în America – nu trebuie să intervină nimic!

Lev scoase un sunet dezgustat.

— Du-te înapoi la grajduri, rosti Grigori.

Lev era vizitiu, ocupându-se de caii folosiți în fabrică.

Lev se mai uită urât o clipă spre prințesa neștiutoare. Apoi se răsuci și plecă, iar pericolul trecu.

Grigori începu demonstrația. Îi făcu un semn lui Isaak, un bărbat de-o seamă cu el, căpitanul echipei de fotbal a fabricii. Isaak deschise matrița. El și Varya ridicară șablonul de lemn lustruit al unei roți de tren cu talon. Aceasta era în sine o lucrare meșteșugită, cu spițe eliptice în secțiune transversală, subțiate cu a douăzecea parte de la centru spre margini. Roata era produsă pentru o locomotivă mare, de 4-6-4, iar șablonul era aproape la fel de înalt precum oamenii care îl ridicau.

O așezară într-o cuvă adâncă plină cu un amestec nisipos și umed. Isaak așează deasupra placa de răcire din fontă, pentru a forma ecartamentul și flanșa, apoi capacul matriței.

Deschiseră agregatul și Grigori verifică gaura făcută de șablon. Nu erau neregularități vizibile. Stropi nisipul cu un lichid negru și uleios, apoi închiseră din nou rama de formare.

— Vă rog să vă dați înapoi acum, le zise el vizitatorilor.

Isaak mută duza barei de încărcare deasupra pâlniei de pe matriță, apoi Grigori trase mânerul care înclina bara de încărcare.

Oțelul topit începu să se scurgă încet în matriță. Aburul ridicat de pe nisipul umed șuieră prin supape. Grigori știa din experiență când să ridice bara de încărcare și să oprească șuvoiul.

— Următorul pas este ajustarea formei roții, spuse el. Pentru că durează foarte mult ca metalul încins să se răcească, am adus aici o roată turnată mai devreme.

Aceasta era deja așezată pe strung, iar Grigori îi făcu semn lui Konstantin, strungarul, care era fiul Varyei Konstantin, un intelectual slab și șleampăt, cu părul negru și înfoiat. Era președintele grupului bolșevic de discuții și cel mai bun prieten al lui Grigori. El porni motorul electric, făcând ca roata să se învârtă la viteză maximă, apoi începu să o pilească.

— Vă rog să păstrați distanța față de strung, le spuse Grigori vizitatorilor, vorbind mai tare ca să acopere vaietul utilajului. Dacă îl atingeți, vă puteți pierde degetul. Își ridică mâna stângă: Cum am pățit eu, chiar în această fabrică, pe când aveam 12 ani. În locul inelarului se afla un ciot hidos.

Observă privirea iritată a contelui Maklakov, căruia nu-i plăcea să i se aducă aminte care erau costurile umane ale profitului său. În privirea prințesei Bea era un amestec de dezgust și de fascinație și se întrebă dacă ea manifesta cumva un interes macabru pentru mizerie și suferință. Era neobișnuit ca o doamnă să viziteze o fabrică.

Îi făcu un semn lui Konstantin, care opri strungul.

— După aceea, dimensiunile roții sunt verificate cu șublerul.

Ridică unealta menționată.

— Roțile de tren trebuie să aibă dimensiuni perfect egale. Dacă diametrul variază cu mai mult de un milimetru și jumătate – adică lățimea unei mine de creion roata trebuie topită și refăcută.

Fitzherbert rosti într-o rusă stricată:

— Câte roți puteți face pe zi?

— Șase sau șapte în medie, ținând cont și de rebuturi.

Americanul, Dewar, întrebă:

— Care este programul de lucru?

— De la șase dimineața până la șapte seara, de luni până sâmbătă. Duminică avem voie să mergem la biserică.

Un băiat de vreo opt ani intră în goană în secția de roți, fugărit de o femeie care țipa – probabil mama lui. Grigori întinse

mâna ca să-l prindă și să îl țină departe de furnal. Băiatul se feri și intră în plin în prințesa Bea, nimerind-o în coaste cu capul său tuns scurt. Ea icni de durere. Băiatul se opri, buimac. Furioasă, prințesa își trase brațul înapoi și îl plesni peste față atât de tare, încât el se clătină pe picioare, iar Grigori crezu că o să cadă. Americanul exclamă ceva în engleză, pe un ton surprins și indignat. În clipa următoare, mama îl prinse pe băiat în brațe și-l trase de-acolo.

Kanin, supraveghetorul, părea speriat, știind că ar fi putut să fie tras la răspundere. O întrebă pe prințesă:

— Excelența Voastră, sunteți teafără?

Era limpede că prințesa Bea se înfuriase, dar trase adânc aer în piept și răspunse:

— Nu am nimic.

Soțul ei și contele se duseră la ea, cu o expresie de îngrijorare pe fețe. Numai Dewar rămase pe loc, cu o mască de dezaprobare și de repulsie pe chip. Fusese șocat de palmă, își dădu seama Grigori, întrebându-se dacă toți americanii erau la fel de miloși. O palmă nu era nimic: Grigori și fratele său fuseseră bătuți cu bastonul în această fabrică, pe când erau copii.

Vizitatorii dădură să plece. Grigori se temea că ar putea pierde ocazia de a-i pune întrebări turistului din Buffalo. Prinzând curaj, îi atinse mâneca lui Dewar. Un nobil rus ar fi fost indignat, împingându-l sau lovindu-l pentru neobrăzarea lui, însă americanul se întoarse spre el cu un zâmbet politicos pe chip.

— Sunteți din Buffalo, New York, domnule? zise Grigori.

— Exact.

— Fratele meu și cu mine am pus ceva bani deoparte ca să emigrăm în America. Vrem să ne stabilim în Buffalo.

— De ce tocmai acolo?

— Este o familie aici, în Sankt Petersburg, care ne va face rost de actele necesare – în schimbul unei sume de bani, desigur – și ei ne-au promis slujbe la rudele lor din Buffalo.

— Cum se numesc acești oameni?

— Vyalov este numele lor de familie.

Familia Vyalov era o bandă de infractori, deși aveau și ceva afaceri legale. Nu prea erau cei mai de încredere oameni din lume, așa că Grigori voia să le verifice afirmațiile dintr-o sursă independentă.

— Domnule, familia Vyalov din Buffalo, New York, chiar este bogată și importantă?

— Da, rosti Dewar. Josef Vyalov are câteva sute de angajați în hotelurile și în barurile sale.

— Vă mulțumesc. Grigori se simțea ușurat. Mă bucur să aflu asta.

(III)

Cea mai veche amintire a lui Grigori era din ziua în care țarul venise la Bulovnir. Avea șase ani.

Sătenii vorbeau numai despre asta de zile bune. Toată lumea se trezise cu noaptea-n cap, deși era limpede că țarul va servi mai întâi micul dejun înainte să pornească la drum, așa că nu avea cum să ajungă acolo înainte de jumătatea dimineții. Tatăl lui Grigori scosese masa din bordeiul lor cu o singură odaie și o așezase pe marginea drumului. Pe ea pusese o franzelă, un buchet de flori și o solniță mică, explicându-i fiului său cel mare că acestea erau simbolurile tradiționale rusești pentru întâmpinarea oaspeților. Majoritatea sătenilor procedaseră la fel. Bunica lui Grigori își pusese un batic nou, galben.

Era o zi uscată de la începutul toamnei, înainte de instalarea crivățului iernii. Țăranii ședeau pe vine, așteptând. Bătrânii satului se plimbau de colo-colo în hainele lor de sărbătoare, încercând să pară importanți, dar așteptând de fapt ca toți ceilalți. Grigori se plictisi în curând și începu să se joace în țărâna de lângă casă. Fratele său Lev, în vârstă de doar un an, era încă la sânul mamei.

Trecu și amiaza, dar nimeni nu voia să intre în casă și să pregătească masa, de teamă că ar putea rata trecerea țarului. Grigori încercă să mănânce din franzela de pe masă și primi o scatoalcă, însă mama sa îi aduse un castron cu terci rece de ovăz.

Grigori nu era prea sigur cine sau ce anume era țarul. Acesta era pomenit la biserică, spunându-se despre el că îi iubește pe țărani și că veghează asupra somnului lor, ceea ce însemna că se află la același nivel cu Sfântul Petru, Iisus și arhanghelul Gabriel. Grigori se întreba dacă avea aripi sau o coroană de spini, ori doar o haină brodată, ca bătrânii satului. Oricum, era

limpede că oamenii se simțeau binecuvântați la simpla sa vedere, precum mulțimile care îl urmau pe Iisus.

Spre sfârșitul după-amiezii, un nor de colb apăru în depărtare. Grigori simțea vibrațiile în pământ sub ciubotele sale de pâslă și în scurt timp auzi tropotul copitelor. Sătenii îngenuncheară. Grigori îngenunche lângă bunica sa. Bătrânii se culcară cu fața la pământ, așa cum făceau când veneau prințul Andrei și prințesa Bea.

Mai întâi apărură câțiva călăreți, urmați de o trăsură închisă trasă de patru cai. Caii erau uriași, cei mai mari pe care-i văzuse Grigori vreodată, și goneau în galop, cu trupurile lucind de sudoare și cu gurile spumegând. Bătrânii își dădură seama că nu aveau să se oprească și se dădură din calea lor, ca să nu fie călcați în picioare. Grigori țipă de frică, însă nu-l auzi nimeni. După ce trăsura trecu, tatăl său strigă:

— Trăiască țarul, părintele poporului său!

Nici bine nu zise asta, că trăsura lăsă deja satul în urmă. Grigori nu izbutise să vadă pasagerii din cauza prafului. Își dădu seama că nu îl văzuse pe țar și că avea să rămână fără binecuvântare, așa că izbucni în plâns.

Mama sa luă franzela de pe masă, rupse un colț și i-l dădu să mănânce, ceea ce îl făcu să se simtă mai bine.

(IV)

La ora șapte, când se termina tura la Uzina Constructoare de Mașini Putilov, Lev obișnuia să se ducă să joace cărți cu amicii săi sau să bea cu prietenele sale flușturatice. Grigori mergea adesea la câte-o întrunire: o prelegere despre ateism, un grup de discuții socialist, un spectacol cu lumini și umbre despre meleaguri străine, o lectură de poezie. Însă în această seară nu avea nimic de făcut. Avea să se ducă acasă, să facă o tocană pentru cină, să-i lase o parte în oală lui Lev, ca să mănânce mai târziu, și să se culce devreme.

Fabrica se afla la marginea sudică a orașului, furnalele și halele sale acoperind o suprafață imensă de pe țărmul Mării Baltice. Mulți muncitori locuiau chiar în fabrică, unii în barăci, alții întinși pe jos, dormind printre utilaje. De aceea erau atâția copii care alergau pe-acolo.

Grigori era printre cei care avea un cămin în afara fabricii. Știa că într-o societate socialistă casele muncitorilor aveau să fie proiectate în același timp cu uzinele, însă capitalismul rusesc haotic lăsa mii de oameni pe drumuri. Grigori era bine plătit, dar locuia într-o singură cameră, la jumătate de oră de mers de fabrică. Știa că în Buffalo muncitorii din uzine aveau electricitate și instalație de apă în casele lor. I se spusese că unii aveau și telefoane, dar asta i se părea ridicol – era ca și cum ai fi zis că străzile erau pavate cu aur.

Când o văzuse pe prințesa Bea, își amintise de copilărie. În timp ce-și croia drum pe străzile friguroase, își alungă din minte amintirea de-a dreptul insuportabilă pe care i-o trezea vederea ei. Cu toate acestea, se gândi la cocioaba din lemn în care locuia pe-atunci și revăzu cu ochii minții colțul sfânt unde erau atârnate icoanele, față în față cu cotlonul în care dormea el noaptea, ținând de obicei o capră sau un vițel lângă el. Cel mai clar își amintea ceva ce pe atunci de-abia dacă băga în seamă: mirosul. Venea din cuptor, de la animale, de la fumul negru al lămpii cu kerosen sau de la tutunul făcut în casă, pe care tatăl său îl fuma înfășurat în hârtie de ziar. Ferestrele erau bine închise, cu cârpe îndesate pe la cercevele, ca să împiedice frigul să intre înăuntru, așa că aerul era dens. Îl putea mirosi acum în imaginația sa și asta îl făcu să simtă nostalgie pentru zilele de dinaintea coșmarului, ultima oară când viața sa păruse sigură.

Nu departe de fabrică, se confruntă cu o scenă care îl făcu să se oprească. La lumina unui felinar stradal, doi polițiști, purtând uniforme negre căptușite cu verde, interogau o tânără. Haina ei țesută de mână și felul în care își lega baticul, cu un nod la ceafă, sugerau că fata era o țărăncuță de-abia sosită la oraș. La prima vedere îi dădu vreo 16 ani – vârsta la care el și Lev rămăseseră orfani.

Polițistul îndesat spuse ceva și-i mângâie fetei fața. Ea tresări, iar celălalt polițist pufni în râs. Grigori își amintea ce urât se purtaseră cu el toți cei cu o oarecare autoritate, pe când avea 16 ani, și o compătimi pe fata aceea vulnerabilă. Lăsând apoi la o parte orice precauție, se apropie de micul grup. Ca să intre în vorbă, zise:

— Dacă vrei să ajungi la Uzina Putilov, îți arăt eu drumul.

Polițistul cel îndesat râse și spuse:

— Scapă de el, Ilya.

Aghiotantul lui avea un cap mic și o față răutăcioasă.

— Dispari, scursură, zise el.

Grigori nu se temea. Era înalt și puternic, cu mușchii călițI de munca grea și constantă. Fusese implicat în bătăi de stradă de când era mic și nu mai pierduse vreuna de ani buni. Lev era la fel. Cu toate acestea, era mai bine să nu-i enervezi pe polițiști.

— Eu sunt maistru la uzină, îi explică el fetei. Dacă vrei să-ți găsești o slujbă, te pot ajuta.

Fata îi adresă o privire recunoscătoare.

— Un maistru nu face doi bani, rosti polițistul îndesat.

Se uită direct la Grigori pe când spunea asta, pentru prima oară. În lumina galbenă a felinarului cu kerosen, Grigori recunoscu chipul rotund și expresia de agresivitate prostească. Omul se numea Mikhail Pinsky și era căpitanul secției locale de poliție. Grigori se simți descumpănit. Era o nebunie să se ia la harță cu căpitanul secției – dar mersese prea departe ca să mai dea acum înapoi.

Fata vorbi și vocea ei îi dezvălui lui Grigori că era mai apropiată de 20 de ani decât de 16.

— Vă mulțumesc, domnule. O să vin cu dumneavoastră, îi zise ea lui Grigori.

Era frumușică, remarcă el, cu trăsături delicate și cu buze cărnoase și senzuale.

Grigori se uită împrejur. Din păcate, nu mai era nimeni prin preajmă: el plecase din fabrică la câteva minute după îmbulzeala de la ora șapte. Știa că ar fi trebuit să bată în retragere, dar nu o putea lăsa pe fată de izbeliște.

— Te duc la biroul uzinei, zise el, deși biroul era închis la ora aceea.

— Ba vine cu mine, nu-i așa, Katerina? rosti Pinsky, strângându-i sânii prin haina subțire și vârându-i o mână între picioare.

Ea sări un pas înapoi și spuse:

— Ia-ți mâinile alea jegoase de pe mine.

Cu o rapiditate și o precizie surprinzătoare, Pinsky îi dădu un pumn în gură.

Ea strigă și sângele îi țâșni din buze.

Grigori se înfurie. Lăsând la o parte orice precauție, făcu un pas în față, îi puse lui Pinsky o mână pe umăr și îl îmbrânci.

Pinsky se clătină într-o parte și căzu într-un genunchi. Grigori se întoarse spre Katerina, care plângea.

— Fugi cât te țin picioarele! îi zise el, apoi simți o lovitură dureroasă în ceafă.

Al doilea polițist, Ilya, își scosese bastonul mai repede decât se așteptase Grigori. Durerea era cruntă, făcându-l să cadă în genunchi, însă nu își pierdu cunoștința.

Katerina se întoarse să o ia la fugă, dar nu ajunse prea departe. Pinsky se întinse și o apucă de picior, iar ea căzu lată pe jos.

Grigori se răsuci și văzu bastonul îndreptându-se din nou spre el. Se feri și sări în picioare. Ilya încercă din nou să-l lovească, ratând și de data aceasta. Apoi Grigori îl izbi cu toată forța în tâmplă și Ilya se prăbuși la pământ.

Grigori se întoarse și îl văzu pe Pinsky deasupra Katerinei, lovind-o repetat cu bocancii săi grei.

O mașină se apropia dinspre fabrică. Când ajunse lângă ei, șoferul frână brusc, oprind mașina sub felinarul stradal.

Din două salturi lungi, Grigori ajunse în spatele lui Pinsky. Îl prinse într-o strânsoare de urs pe căpitanul de poliție, ridicându-l în aer. Pinsky dădea din mâini și din picioare fără niciun folos.

Portiera mașinii se deschise și, spre surprinderea lui Grigori, din ea coborî americanul din Buffalo.

— Ce se petrece aici? întrebă acesta.

Chipul său tânăr, luminat de felinar, exprima o revoltă cruntă când i se adresă lui Pinsky:

— De ce loviți o femeie neajutorată?

„Mare noroc am”, se gândi Grigori. Numai un străin ar fi putut comenta dacă vedea un polițist lovind o țărancă.

Silueta înaltă și subțire a lui Kanin, supraveghetorul, ieși din mașină în spatele lui Dewar.

— Dă-i drumul polițistului, Peshkov, îi zise el lui Grigori.

Grigori îl lăsă pe Pinsky pe pământ și îi dădu drumul din strânsoare. Acesta se răsuci, iar Grigori se pregăti să se ferească de o nouă lovitură, însă Pinsky se abținu. Cu o voce plină de ură, rosti:

— O să te țin minte, *Peshkov*.

Grigori oftă: omul îi știa numele.

Katerina se ridică în genunchi, gemând. Galant, Dewar o ajută să se ridice în picioare, spunând:

— Sunteți rănită grav, domnișoară?

Kanin părea ușor jenat. Niciun rus nu s-ar fi adresat atât de curtenitor unei țărănci.

Ilya se ridică, năucit. Avea un cap mic și o față răutăcioasă.

Din mașină se auzi vocea prințesei Bea, vorbind în engleză pe un ton iritat și nerăbdător.

Grigori i se adresă lui Dewar:

— Cu permisiunea dumneavoastră, Excelență, aș dori să o duc la doctor pe această femeie.

Dewar o privi pe Katerina.

— Asta dorești și dumneata?

— Da, domnule, rosti ea printre buzele însângerate.

— Foarte bine, zise el.

Grigori o luă de mână și se îndepărtară de acolo, înainte ca cineva să sugereze altfel.

Când ajunseră la colț, privi în urmă. Cei doi polițiști se certau cu Dewar și cu Kanin sub felinar.

Ținând-o încă pe Katerina de braț, grăbi pasul în ciuda faptului că ea șchiopăta. Trebuiau să se îndepărteze rapid de Pinsky.

De îndată ce dădură colțul, ea zise:

— Nu am bani de doctor.

— Pot să te împrumut eu, rosti el, cu o umbră de vinovăție la gândul că banii lui erau destinați drumului spre America, și nu vindecării vânătăilor fetelor drăguțe.

Ea îl măsură din priviri.

— N-am nevoie de doctor, spuse ea. Am nevoie de-o slujbă, în schimb. Ai putea să mă duci la biroul uzinei?

Avea tupeu, se gândi el cu admirație. Tocmai fusese bătută de un polițist și ei nu-i stătea gândul decât la obținerea unei slujbe.

— Biroul este închis. Am zis asta doar ca să-i zăpăcesc pe polițiști. Dar te pot duce acolo mâine dimineață.

— Nu am unde să dorm.

Îl privi cu o expresie precaută, pe care el nu o înțelese. Oare i se oferea? Multe țărăncuțe care ajungeau la oraș sfârșeau prin a face asta. Dar poate că expresia ei însemna exact invers, și anume faptul că voia un pat fără a fi însă dispusă să îl plătească în natură.

— În casa în care locuiesc eu este o cameră unde stau câteva femei, rosti el. Dorm câte trei în pat și se găsește mereu loc pentru încă o persoană.

— Cât de departe stai?

El îi arătă spre o stradă paralelă cu calea ferată.

— Chiar acolo.

Ea dădu din cap încuviințând, iar peste câteva clipe intrară în casă.

Grigori avea o cameră la primul etaj. Patul îngust pe care-l împărțea cu Lev era lipit de perete. Mai aveau o vatră cu plită, o masă și două scaune lângă fereastra ce dădea spre calea ferată. O ladă răsturnată servea drept noptieră; pe ea se aflau un ulcior și un castron pentru spălat.

Katerina măsură locul din priviri, observând fiecare detaliu, apoi spuse:

— Ai toate astea numai pentru tine?

— Nu – nu sunt bogat! Le împart cu fratele meu. O să vină și el mai târziu.

Ea părea să fi căzut pe gânduri. Poate că se temea că va trebui să facă sex cu amândoi. Pentru a o liniști, Grigori îi zise:

— Vrei să te prezint femeilor de-aici?

— Avem timp berechet pentru asta. Se așeză pe un scaun și adăugă: Lasă-mă să-mi trag sufletul puțin.

— Sigur că da.

Lemnele erau deja așezate în vatră, gata să fie aprinse: le pregătea mereu dimineața, înainte să plece la lucru. Aprinse focul cu un chibrit.

Dintr-odată se auzi un zgomot ca de tunet, iar Katerina păru înfricoșată.

— E doar un tren, îi spuse Grigori. Stăm chiar lângă calea ferată.

Turnă apă din ulcior în castron, apoi puse castronul pe plită ca să-l încălzească. Se așeză în fața Katerinei și se uită la ea. Avea părul blond și drept și pielea palidă. La început i se păruse frumușică, însă acum vedea că era de-a dreptul frumoasă – avea trăsături orientale, iar structura feței ei sugera o obârșie siberiană. Pe chip i se citea o remarcabilă tărie de caracter: avea o gură atrăgătoare, dar fermă, iar în ochii săi albaștri-verzui se putea observa o hotărâre nestrămutată.

Buzele începuseră să i se umfle din cauza pumnului primit de la Pinsky.

— Cum te simți? o întrebă Grigori.

Ea își trecu mâinile peste umeri, coaste, șolduri și coapse.

— Sunt vânătă peste tot, răspunse ea. Însă l-ai tras pe animalul ăla de pe mine înainte să mă rănească grav.

Nu voia să-și plângă de milă. Lui îi plăcu asta. Îi spuse:

— După ce se încălzește apa, o să te șterg de sânge.

Păstra mâncarea într-o cutie de tablă. Scoase o bucată de șuncă și o azvârli în cratiță, apoi adăugă niște apă din ulcior. Curăță un nap și începu să-l taie deasupra cratiței. Observă expresia surprinsă de pe chipul Katerinei. Ea îl întrebă:

— Tatăl tău gătea?

— Nu, răspunse Grigori și în doar o clipă fu din nou transportat la vârsta de 11 ani.

Amintirile de coșmar cu prințesa Bea nu mai puteau fi înăbușite. Trânti cratița pe masă, apoi se așeză pe marginea patului și își prinse capul cu mâinile, copleșit de durere.

— Nu, repetă el, tatăl meu nu gătea.

(V)

Sosiseră în sat în zori: căpitanul de plai și șase călărași. De îndată ce Mama auzi tropotul copitelor, îl luă în brațe pe Lev. Era o povară grea la cei șase ani ai săi, dar Mama era lată în umeri și avea brațe puternice. Îl apucă pe Grigori de mână și ieșiră din casă în fugă. Călărețiii erau conduși de bătrânii satului, cu care se întâlniseră probabil la marginea așezării. Cum aveau doar o singură ușă, nu puteau spera să se ascundă, așa că – imediat ce ieșiră – soldații își struniră armăsarii.

Mama fugi în jurul casei, speriind găinile și capra care scăpase din pripon. O luă la fugă spre pârleazul din spatele casei, îndreptându-se către copaci. Ar fi putut scăpa dacă Grigori nu și-ar fi dat seama deodată că bunica nu era cu ei. Se opri și-și trase mâna din strânsoarea mamei.

— Am uitat-o pe bunica! scânci el.

— Nu poate alerga! zbieră Mama drept răspuns.

Grigori știa asta. Bunica de-abia putea să meargă. Dar, chiar și-așa, tot nu credea că ar fi trebuit s-o lase în urmă.

— Grishka, haide! strigă Mama, fugind mai departe cu Lev în brațe, care țipa acum de frică.

Grigori o urmă, dar întârzierea se dovedi fatală. Călărețiii se apropiară, venind câte unul de fiecare parte. Calea spre pădure

era tăiată. Disperată, Mama fugi în iaz, însă picioarele i se cufundară în noroi, ceea ce o încetini, făcând-o apoi să cadă în apă.

Soldații hohotiră de râs.

Îi legară Mamei mâinile la spate și o duseră înapoi.

— Asigurați-vă că vin și băieții, rosti căpitanul de plai. Porunca prințului.

Tatăl lui Grigori fusese ridicat în urmă cu o săptămână, împreună cu alți doi oameni. Cu o zi înainte, tâmplarii prințului Andrei construiseră un eșafod pe pajiștea din nord. Acum, în timp ce Grigori o urma pe Mama spre pajiște, văzu trei bărbați pe eșafod, legați la mâini și la picioare, cu frânghii de gât. Lângă eșafod se afla un preot.

Mama țipă:

— Nu!

Începu să se zbată, încercând să scape din prinsoare. Un călăraș scoase pușca din tocul prins de șa și o lovi cu patul armei peste față. Ea încetă să se mai zbată și începu să plângă.

Grigori știa ce însemna asta: tatăl său urma să moară. Mai văzuse hoți de cai spânzurați de bătrânii satului, deși atunci fusese o senzație diferită, fiindcă victimele erau oameni pe care nu-i cunoștea. Se simți cuprins de o groază care-i amorți trupul, slăbindu-l.

Poate că avea să se întâmple ceva care să împiedice execuția. Țarul urma să intervină, dacă avea într-adevăr grijă de poporul său. Sau poate un înger. Grigori își simți fața umedă și își dădu seama că plânge.

El și mama lui fură siliți să stea exact în fața eșafodului. Ceilalți săteni se strânseseră împrejur. La fel ca Mama, soțiile celorlalți doi bărbați fuseseră târâte acolo, țipând și plângând, cu mâinile legate și cu copiii ținându-se de fustele lor, urlând îngroziți.

Pe cărarea colbuită din spatele porții dinspre pajiște se afla o trăsură închisă – caii săi înhămați rumegau iarba de pe marginea drumului. După ce se strânse toată lumea, un bărbat cu barbă neagră, îmbrăcat într-o haină lungă și închisă la culoare, ieși din trăsură: era prințul Andrei. Acesta se întoarse și îi dădu mâna surioarei sale, prințesa Bea, purtând pe umeri blănuri care s-o protejeze de frigul dimineții. Prințesa era frumoasă, nu putu Grigori să nu remarce, cu pielea albă și cu

părul blond, așa cum își închipuia el că ar fi trebuit să arate îngerii, deși era limpede că ea era un diavol.

Prințul se adresă sătenilor:

— Această pajiște este proprietatea prințesei Bea, rosti el. Nimeni nu poate să-și aducă vitele la păscut aici fără voia ei. Cine face asta fură iarba prințesei.

Dinspre mulțime se auzi un murmur dezaprobator. Oamenii nu credeau în acest gen de proprietate, în ciuda a ce li se spunea duminică de duminică la biserică. Ei respectau un cod moral mai vechi, țărănesc, care spunea că pământul le aparține celor care îl lucrează.

Prințul arătă spre cei trei bărbați de pe eșafod.

— Acești nesăbuiți au încălcat legea – nu o dată, ci în mod repetat.

Avea glasul ascuțit și revoltat, ca cel al unui copil căruia i se furase jucăria.

— Mai rău decât atât, le-au spus altora că prințesa nu are niciun drept să-i oprească și că terenurile pe care proprietarul nu le folosește ar trebui lăsate la dispoziția țăranilor săraci.

Grigori îl auzise adeseori pe tatăl său spunând asemenea lucruri.

— Drept urmare, oamenii din alte sate au început să își ducă vitele la păscut pe câmpuri ce aparțin nobililor. În loc să se căiască pentru păcatele lor, cei trei pe care-i vedeți aici i-au făcut și pe vecinii lor să cadă în păcat! De aceea au fost condamnați la moarte.

Îi făcu un semn preotului. Acesta urcă treptele improvizate și vorbi în șoaptă cu fiecare bărbat în parte. Primul dădu din cap, inexpresiv. Al doilea începu să plângă și să se roage cu voce tare. Al treilea, tatăl lui Grigori, îl scuipă pe preot în față. Nimeni nu fu șocat: sătenii aveau o părere proastă despre cler, iar Grigori îl auzise pe tatăl său spunând că aceștia dezvăluiau poliției tot ce aflau la spovedanie.

Preotul coborî treptele, iar prințul Andrei îi făcu semn unuia dintre servitori, care aștepta în apropiere cu un baros. Grigori observă de-abia atunci că cei trei condamnați stăteau pe o platformă din lemn ce se sprijinea pe un singur stâlp și realiză îngrozit că barosul avea să doboare acel stâlp.

Acum, se gândi el. Acum ar trebui să apară un înger.

Sătenii gemură. Femeile începură să zbiere, dar de această dată soldații nu le mai opriră. Micul Lev era isteric. Probabil că nu înțelegea el prea bine ce urma să se întâmple, se gândi Grigori, dar era speriat de răcnetele mamei lor.

Tata nu lăsa să se vadă nicio emoție – chipul său era împietrit. Privea în depărtare și-și aștepta soarta. Grigori ar fi vrut să fie la fel de puternic. Se străduia să-și păstreze cumpătul, chiar dacă și-ar fi dorit să urle ca Lev. Nu-și putu înăbuși lacrimile, dar își mușcă buza și rămase tăcut, ca tatăl său.

Servitorul săltă barosul, atinse cu el stâlpul ca să-și calculeze lovitura, îl trase înapoi, apoi izbi. Stâlpul zbură în aer. Platforma se prăbuși cu o bufnitură. Cei trei bărbați căzură, apoi se smuciră, căderea fiindu-le oprită brusc de frânghiile pe care le aveau la gât.

Grigori nu putu să-și întoarcă privirea. Se holba la tatăl său – acesta nu murise pe loc. Își deschisese gura, încercând să respire sau să țipe, dar nu putea să facă niciuna, nici cealaltă. Fața i se înroșise, iar el începu să se zvârcolească, încercând să se elibereze din frânghiile care-l legau. Asta păru să dureze foarte mult. Fața i se înroși apoi din ce în ce mai tare, după care pielea i se învineți, iar mișcările sale deveniră tot mai slabe. În cele din urmă rămase nemișcat.

Mama se opri din țipat și începu să plângă în hohote.

Preotul rostea acum o rugăciune cu voce tare, însă sătenii nu îi acordau nicio atenție și, unul câte unul, începură să plece spre casele lor.

Prințul și prințesa se întoarseră în trăsură și, după o clipă, vizitiul pocni din bici, iar trăsura se urni din loc.

(VI)

Grigori se calmă când ajunse la sfârșitul poveștii. Își șterse lacrimile de pe față cu mâneca, apoi își îndreptă din nou atenția asupra Katerinei. Ea îl ascultase în tăcere, cu compasiune, dar fără să fie șocată. Probabil că asistase și ea la asemenea lucruri: spânzuratul, biciuitul și mutilatul erau pedepse normale la sate.

Grigori puse castronul cu apă caldă pe masă și aduse un prosop curat. Katerina își dădu capul pe spate și Grigori atârnă

lampa cu kerosen de un cârlig din perete ca să poată vedea mai bine.

Ea avea o tăietură pe frunte și o vânătaie pe obraz, iar buzele îi erau umflate. Chiar și așa, Grigori simți cum i se taie respirația văzând-o mai de aproape. Ea se uită la el cu o privire neînfricată, plină de candoare, care lui i se păru fermecătoare.

Înmuie un colț al prosopului în apă.

— Fii blând, rosti ea.

— Desigur.

Începu să-i șteargă fruntea. Nu era decât o zgârietură, constată el după ce îndepărtă sângele.

— Mă simt mai bine, zise ea.

Îi privea chipul în timp ce el o oblojea. Grigori îi șterse obrajii și gâtul, apoi spuse:

— Am lăsat ce era mai dureros la sfârșit.

— O să fie bine, rosti ea. Ai o atingere foarte ușoară.

Totuși, tresări puternic când el îi atinse cu prosopul buzele umflate.

— Îmi pare rău, zise el.

— Nu te opri.

Rănile se vindecau deja, observă el în timp ce le curăța. Ea avea dinți albi, de fetișcană. Îi șterse apoi colțurile gurii generoase. Când se aplecă deasupra ei, îi simți pe față răsuflarea caldă.

După ce termină, avu un sentiment de dezamăgire, de parcă s-ar fi așteptat să se întâmple ceva și nu se întâmplase.

El se așeză la loc și clăti prosopul, care se înroșise de sânge.

— Îți mulțumesc, spuse ea. Ai mâini foarte pricepute.

Grigori simțea că inima îi zvâcnește cu putere. Mai oblojise și înainte rănile altor oameni, dar nu avusese niciodată această senzație de amețeală. Simți că este pe punctul de a face ceva nesăbuit.

Deschise fereastra și goli castronul, făcând o pată roșiatică în zăpada din curte.

Îi trecu prin minte gândul nebunesc că ea era doar un vis. Se întoarse, așteptându-se să nu mai vadă pe nimeni în scaun. Însă ea era tot acolo, privindu-l cu ochii ei albaștri-verzui, iar Grigori își dădu seama că nu voia ca ea să mai plece vreodată de lângă el.

Îi trecu prin minte că ar putea fi îndrăgostit.

Nu se mai gândise niciodată la asta. Era mult prea ocupat să aibă grijă de Lev ca să mai alerge după femei. Nu era virgin: făcuse sex cu trei femei. De fiecare dată fusese o experiență searbădă, poate pentru că nu ținuse prea mult la niciuna dintre ele.

Însă acum, se gândi el șovăielnic, voia, mai presus de orice pe lume, să se întindă pe patul îngust, lipit de perete, să îi sărute chipul rănit și să-i spună… Și să-i spună că o iubește.

„Nu fi prost, își zise în sinea lui. Ai cunoscut-o acum o oră. Ea nu vrea iubirea ta, ci doar un împrumut, o slujbă și un loc unde să doarmă.”

Trânti fereastra.

Ea zise:

— Deci gătești pentru fratele tău, ai mâini blânde și totuși poți doborî un polițist la pământ cu un singur pumn.

El nu știa ce să răspundă.

— Mi-ai povestit cum a murit tatăl tău, continuă ea. Însă și mama ta a murit când erai mic, nu-i așa?

— De unde știi?

Katerina ridică din umeri.

— Pentru că ai fost nevoit să-i iei locul.

(VII)

Ea murise pe 9 ianuarie 1905, după vechiul calendar rusesc. Era într-o duminică, iar în zilele și în anii care urmaseră ajunsese să fie cunoscută drept Duminica Sângeroasă.

Grigori avea 16 ani, iar Lev 11. La fel ca mama lor, cei doi băieți lucrau la Uzina Putilov. Grigori era ucenic turnător, iar Lev măturător. În acel ianuarie erau toți trei în grevă, împreună cu alți peste o sută de mii de muncitori din Sankt Petersburg, militând pentru o zi de lucru de opt ore și pentru dreptul de a forma sindicate. În dimineața celei de-a noua zile, își puseseră straiele de sărbătoare și se duseseră la o biserică de lângă Uzina Putilov, ținându-se de mâini și pășind prin omătul proaspăt depus. După slujbă li se alăturaseră miilor de muncitori care mărșăluiau din toate colțurile orașului spre Palatul de Iarnă.

— De ce trebuie să mărșăluim și noi? scânci micul Lev.

Ar fi preferat să joace fotbal pe o alee.

— Pentru tatăl tău, rosti Mama. Pentru că prinții și prințesele sunt niște brute criminale. Pentru că trebuie să-l dăm jos pe țar și pe toți cei ca el. Pentru că nu voi avea pace până ce Rusia nu va deveni republică.

Era o zi perfectă în Sankt Petersburg, rece dar uscată, iar Grigori avea fața încălzită de soare și inima însuflețită de sentimentul susținerii unei cauze juste.

Conducătorul lor, părintele Gapon, părea un profet din Vechiul Testament, cu barba sa lungă, cu vorbele sale desprinse parcă din Biblie și cu lumina slavei în ochi. Nu era vreun revoluționar: cluburile sale de autoperfecționare, aprobate de guvern, își începeau toate întrunirile cu Tatăl Nostru și se sfârșeau cu imnul național.

— Acum înțeleg ce ar fi vrut țarul să fie Gapon, îi zise Grigori Katerinei nouă ani mai târziu, în odaia lui ce dădea spre calea ferată. O supapă concepută să preia presiunea reformelor și să o elibereze fără niciun risc în băut de ceai și dansuri populare. Dar nu i-a mers.

Purtând un anteriu lung și alb și un crucifix, Gapon conducea alaiul de-a lungul șoselei Narva. Grigori, Lev și Mama se aflau exact în spatele lui: el încuraja familiile să stea cât mai în față, explicându-le că soldații nu ar îndrăzni niciodată să tragă în prunci. În spatele lor, doi vecini duceau un tablou mare ce-l înfățișa pe țar. Gapon le spusese că țarul era părintele poporului său. Avea să le audă strigătele, avea să treacă peste hotărârile miniștrilor săi cu inimi împietrite și să le acorde muncitorilor răspunsuri favorabile la cererile rezonabile.

— Domnul Iisus a zis: „Lăsați copiii să vină la mine”. Și țarul spune la fel, strigase Gapon, iar Grigori îl crezuse.

Se apropiaseră de Poarta Narva, un arc de triumf masiv, și Grigori își aminti că văzuse o statuie ce înfățișa un car tras de șase cai uriași; apoi, un detașament de cavalerie șarjă muncitorii, ca și cum caii de cupru de pe monument ar fi prins brusc viață.

Unii demonstranți o rupseseră la fugă, alții căzuseră sub copitele cailor. Grigori înghețase pe loc, îngrozit, la fel ca Mama și ca Lev.

Soldații nu scoseseră armele, părând că ar vrea doar să-i sperie pe oameni și să-i pună pe fugă; însă erau mult prea mulți

muncitori, așa că, după câteva minute, cavaleriștii își întoarseră caii și plecară.

Marșul se reluă într-o notă diferită. Grigori simți că s-ar putea ca ziua să nu se încheie cu bine. Se gândi la forțele coalizate împotriva lor: nobilimea, miniștrii și armata. Cât de departe erau dispuși să meargă pentru a-i împiedica pe oameni să discute cu țarul?

Primi răspunsul aproape imediat. Uitându-se peste crestetele din fața sa, văzu un rând de infanteriști și realiză, cu un fior de groază, că aceștia își luaseră poziție de tragere.

Marșul încetini când oamenii pricepură cu ce se confruntau. Părintele Gapon, aflat la doi pași de Grigori, se întoarse și le strigă celor care îl urmau:

— Țarul nu va permite niciodată armatelor sale să tragă în poporul său mult iubit!

Se auzi imediat un zăngănit asurzitor, precum grindina pe un acoperiș de tablă: soldații trăseseră o salvă. Mirosul pătrunzător al prafului de pușcă îi înțepă lui Grigori nările, iar frica îi încolți în inimă.

Preotul strigă:

— Nu vă temeți – se trage în aer!

Urmă un alt răpăit, însă gloanțele nu păreau să mai cadă. Grigori își simți măruntaiele încleștându-i-se de groază.

Urmă apoi o a treia salvă, dar de această dată gloanțele nu mai zburară pe sus, fără să facă vreun rău. Grigori auzi țipete și văzu oameni căzând pe jos. Zăpăcit, privi o clipă în jurul său, apoi Mama îl împinse brutal, răcnind:

— Culcat!

Căzu lat. În același timp Mama îl aruncă pe Lev la pământ, acoperindu-l cu propriu-i trup.

„O să murim”, se gândi Grigori, iar inima îi dudui mai tare decât armele de foc.

Împușcăturile nu mai încetau – era un zgomot de coșmar ce nu putea fi acoperit. Cum oamenii fugeau panicați, Grigori se simțea călcat în picioare, însă Mama le proteja capetele celor doi băieți. Rămaseră acolo tremurând ca varga, în timp ce împușcăturile și țipetele continuau să se audă pe deasupra.

Apoi împușcăturile încetară. Mama se mișcă, iar Grigori își înălță capul ca să se uite împrejur. Oamenii fugeau în toate

direcțiile, strigându-se unul pe altul, dar țipetele se auzeau tot mai stins.

— Hai, în picioare! le zisese Mama, iar ei se ridicaseră de jos și se îndepărtaseră de drum, sărind peste trupurile neînsuflețite și ocolindu-i pe răniții însângerați.

Ajunseră pe o stradă lăturalnică și încetiniră. Lev îi șopti lui Grigori:

— Am făcut pe mine! Nu-i spune mamei!

Mamei i se urcase sângele la cap.

— Vom VORBI cu țarul! striga ea, iar oamenii se opriră să se uite la fața ei mare de țărancă și la expresia sa hotărâtă.

Avea plămâni robuști și vocea ei răsuna puternic pe stradă.

— Nu ne pot opri – trebuie să mergem la Palatul de Iarnă!

Unii oameni întâmpinară spusele ei cu urale, alții încuviințară dând din cap. Lev începu să plângă.

Ascultând povestea, nouă ani mai târziu, Katerina zise:

— De ce a făcut asta? Ar fi trebuit să-și ducă acasă copiii, la adăpost!

— Obișnuia să spună că nu ar vrea ca fiii ei să ducă viața pe care o dusese ea, răspunse Grigori. Cred că s-a gândit că ne-ar fi fost mai bine morți decât să renunțăm la speranța unei vieți mai bune.

Katerina căzu pe gânduri.

— Cred că a fost o dovadă de curaj din partea ei.

— A fost mai mult decât curaj, rosti Grigori hotărât. A fost eroism.

— Ce s-a întâmplat după aceea?

Porniseră spre centrul orașului, alături de alte mii de oameni. Cum soarele se înălța tot mai sus deasupra orașului înzăpezit, Grigori își desfăcuse nasturii hainei și își dezlegase fularul. Era un drum lung pentru picioarele scurte ale lui Lev, dar băiatul era mult prea șocat și speriat ca să se mai plângă.

În cele din urmă ajunseseră la Nevsky Prospekt, bulevardul larg ce străbătea inima orașului. Acesta era deja plin ochi de oameni. Tramvaiele și omnibuzele treceau în sus și-n jos, iar trăsurile țâșneau periculos în toate direcțiile – pe atunci, își aminti Grigori, nu existau taxiuri motorizate.

Dăduseră apoi peste Konstantin, un strungar de la Uzina Putilov. Acesta îi zisese Mamei că în alte părți ale orașului fuseseră omorâți demonstranți, însă ea nu dăduse înapoi, iar

restul mulțimii părea la fel de hotărâtă. Trecuseră pe lângă prăvălii ce vindeau piane germane, pălării confecționate la Paris și boluri speciale din argint pentru trandafirii de seră. În magazinele de bijuterii de acolo, i se zisese lui Grigori, un nobil ar fi putut cheltui pe un fleac pentru amanta lui mai mult decât ar fi putut câștiga un muncitor într-o viață. Trecuseră pe lângă Cinema Soleil, pe care Grigori dorea nespus să-l viziteze. Vânzătorilor le mergea bine, oferind ceai din samovare și baloane colorate pentru copii.

În capătul străzii ajunseră la trei puncte de referință din Sankt Petersburg, aflate unul lângă altul pe malul Nevei înghețate: statuia ecvestră a lui Petru cel Mare, numită dintotdeauna Călărețul de Bronz, clădirea Amiralității cu turla ei și Palatul de Iarnă. Când văzuse palatul pentru prima oară, la vârsta de 12 ani, el refuzase să creadă că o clădire imensă ca aceea putea fi locuința cuiva. Părea de neconceput – la fel ca o sabie magică sau ca o mantie care te face invizibil.

Piața din fața palatului era albă de zăpadă. În partea opusă, înșiruiți în fața clădirii de un roșu închis, se aflau cavaleriștii, pușcașii în mantale lungi și tunurile. Mulțimile se opriseră la marginile pieței, păstrând distanța, temându-se de soldați; însă nou-veniții continuaseră să se reverse de pe străzile din jur, ca apele afluenților ce se vărsau în Neva, iar Grigori era împins întruna înainte. Nu toți cei de-acolo erau muncitori, observă Grigori cu surprindere: mulți purtau hainele calde ale celor din clasa mijlocie, în drumul lor spre casă de la biserică; unii păreau să fie studenți, iar câțiva purtau chiar uniforme de școlari.

Prudentă, Mama îi dusese pe băieți din calea armelor, până în Grădina Alexandrovski, un parc aflat în fața clădirii lungi, colorate în galben și alb, a Amiralității. Și alți oameni se gândiseră să facă la fel, așa că și mulțimea de acolo se însuflețise. Omul care îi plimba de obicei cu sania pe copiii celor din clasa mijlocie plecase acasă. Toți cei prezenți vorbeau despre masacre: manifestanții fuseseră seceraţi de focurile de armă și hăcuiți de săbiile cazacilor prin tot orașul. Grigori vorbise cu un băiat de-o seamă cu el și-i povestise ce se întâmplase la Poarta Narva. Când demonstranții aflară ce li se întâmplase altora, fură cuprinși de mânie.

Grigori se holba la fațada lungă a Palatului de Iarnă, cu sutele sale de ferestre. Unde era țarul?

— Nu se afla în Palatul de Iarnă în acea dimineață, după cum am aflat mai târziu, îi spuse Grigori Katerinei, auzindu-și în glas amărăciunea credinciosului dezamăgit. Nici măcar nu era în oraș. Părintele poporului plecase la palatul său de la Tsarskoye Selo, ca să-și petreacă sfârșitul de săptămână plimbându-se și jucând domino. Însă atunci nu știam asta și l-am strigat, implorându-l să se arate supușilor săi fideli.

Mulțimea sporise în număr; strigătele deveniseră tot mai insistente; unii dintre demonstranți începuseră să-i zeflemisească pe soldați. Toată lumea era încordată și mânioasă. Deodată, un detașament de gărzi șarjase în grădini, poruncindu-le tuturor să plece de-acolo. Grigori privise, înfricoșat și nevenindu-i să creadă, cum soldații biciuiau la întâmplare în dreapta și-n stânga, unii folosindu-se chiar de latul săbiilor. Se uitase întrebător la Mama. Ea zisese:

— Nu putem să ne dăm bătuți acum!

Grigori nu știa ce așteptau manifestanții să facă țarul mai exact: era doar convins, la fel ca toți ceilalți, că monarhul avea să repare nedreptățile pe care le suferiseră dacă ar fi aflat despre ele.

Ceilalți demonstranți erau la fel de îndârjiți ca și Mama și, deși cei atacați de gărzi bătuseră în retragere, nimeni nu părăsise zona.

Și-atunci soldații își luaseră poziții de tragere.

Câțiva dintre oamenii din prima linie căzuseră în genunchi, își scoseseră căciulile și își făcuseră cruce.

— Îngenunchează! le spusese Mama, iar ei îngenuncheaseră, la fel ca mulți dintre cei din jurul lor, până când aproape toată mulțimea ajunsese în poziția de rugăciune.

Se lăsase o tăcere care-l speriase pe Grigori. Se holbase la puștile îndreptate spre el, în timp ce pușcașii se uitau spre ei cu priviri inexpresive, ca niște statui.

Apoi Grigori auzise o goarnă.

Era un semnal. Soldații începuseră să tragă. În jurul lui Grigori oamenii țipau și se prăbușeau. Un băiat care se cățărase pe o statuie ca să vadă mai bine strigase, apoi căzuse la pământ. Un copil picase dintr-un copac ca o pasăre împușcată.

Grigori o văzuse pe Mama căzând cu fața la pământ. Crezând că făcuse asta ca să evite focurile de armă, o imitase. Apoi,

uitându-se la ea în timp ce erau întinși pe jos, văzuse sângele de un roșu strălucitor ce murdărea zăpada de lângă capul ei.

— Nuu! țipase el. Nu!

Lev țipase și el. Grigori o apucase pe Mama de umeri și o ridicase în capul oaselor. Trupul ei era moale în brațele sale. Se holbase la fața ei. La început fusese năucit de ceea ce vedea. Și ce vedea, de fapt? Acolo unde ar fi trebuit să fie fruntea și ochii ei, nu mai era acum decât un terci de nerecunoscut.

Lev fusese cel care pricepuse primul adevărul.

— E moartă! zbierase el. Mama este moartă! Mama mea e moartă!

Împușcăturile încetaseră. Pretutindeni oamenii fugeau, șchiopătau sau se târau. Grigori încercase să se gândească. Ce ar fi trebuit să facă? Trebuia să o ia pe Mama de-acolo, hotărâse el. Își pusese brațele sub ea și o ridicase. Nu era ușoară, dar el era puternic.

Apoi se întorsese, căutând drumul spre casă. Avea vederea încețoșată și își dădu seama că plânge.

— Haide, îi zisese el lui Lev. Nu mai zbiera! Trebuie să plecăm.

La marginea pieței fuseseră opriți de un bătrân cu pielea încrețită în jurul ochilor lăcrimoși. Purta tunica albastră a muncitorilor de la fabrică.

— Ești tânăr, îi spusese el lui Grigori.

În glas i se simțeau durerea și furia.

— Să nu uiți niciodată ce s-a întâmplat aici. Să nu uiți niciodată crimele săvârșite astăzi de țar!

Grigori dădu din cap.

— Nu voi uita, domnule, rostise el.

— Să trăiești, zisese bătrânul. Să trăiești destul cât să te răzbuni pe țarul acesta pătat de sânge pentru răul pe care ni l-a făcut astăzi.

(VIII)

— Am dus-o pe brațe cam o milă, apoi am obosit, așa că am urcat într-un tramvai, ținând-o în continuare, continuă Grigori să-i povestească Katerinei.

Se uită la ea. Chipul ei frumos și vânăt era livid de groază.

— Ți-ai dus acasă cu tramvaiul mama ucisă?

El ridică din umeri.

— În acele clipe, nu mi-a trecut prin minte că făceam ceva ciudat. Sau, mai bine zis, tot ce se întâmplase în ziua aceea fusese atât de ciudat, încât nimic nu mă mai mira.

— Și ceilalți oameni din tramvai?

— Vatmanul nu a zis nimic. Cred că era prea șocat ca să mă dea afară și nici nu mi-a cerut biletul – pe care oricum nu aș fi putut să îl plătesc, desigur.

— Și te-ai așezat pur și simplu acolo?

— M-am așezat acolo, cu trupul ei în brațe și cu Lev lângă mine, plângând. Pasagerii se holbau la noi. Nu-mi păsa ce cred ei. Mă concentram pe ce aveam de făcut, respectiv pe faptul că trebuia să o duc acasă.

— Și astfel ai ajuns capul familiei, la vârsta de 16 ani.

Grigori dădu din cap afirmativ. Deși amintirile erau dureroase, atenția ei concentrată asupra lui îi producea o plăcere nemaipomenită. Ochii ei erau ațintiți asupra lui, ascultându-l cu gura căscată și cu o expresie de fascinație amestecată cu groază pe chipu-i fermecător.

— Cel mai bine îmi amintesc că nu ne-a ajutat nimeni, rosti el, retrăind panica de a fi rămas singur într-o lume ostilă.

Această amintire îi umplea de fiecare dată sufletul de mânie. „Gata, a trecut, își zise în sinea lui. Acum am o casă și o slujbă, iar fratele meu a crescut mare și frumos. Ce-a fost rău a trecut.” Și totuși, îi venea să apuce pe cineva de gât – un soldat, un polițist, un ministru sau chiar pe țar – și să-l strângă până nu mai rămânea niciun strop de viață în el. Își închise ochii, tremurând, până când acel sentiment trecu.

— Imediat după înmormântare, proprietarul ne-a dat afară, motivând că nu vom mai putea plăti chiria; și ne-a luat și mobila – ca o compensație pentru chiria restantă, a zis el, deși mama nu întârzia niciodată cu plățile. M-am dus la biserică și i-am spus preotului că nu avem unde dormi.

Katerina râse aspru.

— Îmi imaginez ce s-a întâmplat acolo.

El fu surprins.

— Da?

— Preotul ți-a oferit un pat – patul lui. Așa am pățit eu.

— Da, ceva de genul ăsta, rosti Grigori. Mi-a dat câteva copeici și m-a trimis să cumpăr cartofi copți. Prăvălia nu era

acolo unde îmi spusese el, dar – în loc să o caut – m-am întors în grabă la biserică, fiindcă omul nu îmi inspira deloc încredere. Într-adevăr, când am intrat în sacristie, l-am prins dându-i jos nădragii lui Lev.

Ea dădu din cap.

— Preoții mi-au făcut asta de când am împlinit 12 ani.

Grigori era șocat. Crezuse că doar acel preot fusese corupt. Katerina credea însă că depravarea era de fapt regula generală.

— Sunt toți așa? spuse el mânios.

— Majoritatea, din câte știu eu.

El clătină din cap, dezgustat.

— Și știi ce m-a uimit cel mai mult? Când l-am prins, nici măcar nu s-a rușinat! Părea doar iritat, de parcă l-aș fi întrerupt din contemplarea Bibliei.

— Și ce-ai făcut?

— I-am zis lui Lev să-și tragă nădragii pe el și am plecat. Preotul mi-a cerut copeicile înapoi, dar i-am spus că erau pomană pentru sărmani. Le-am folosit ca să plătesc pentru un pat în noaptea aceea.

— Și după aceea?

— În cele din urmă am reușit să obțin o slujbă suficient de bună, mințind în privința vârstei, am găsit o odaie și am învățat, zi de zi, cum să fiu pe picioarele mele.

— Și acum ești fericit?

— În niciun caz. Mama voia ca noi să ducem o viață mai bună și o să mă asigur că așa se va întâmpla. Plecăm din Rusia. Mai am puțin și strâng suficienți bani. O să plec în America și, după ce ajung acolo, o să-i trimit bani de bilet lui Lev. În America nu există țari – nici împărați sau regi. Armata nu poate împușca după bunul său plac. Poporul conduce țara!

Ea îl privi sceptică.

— Chiar crezi asta?

— E adevărat!

Se auzi o bătaie în geam. Katerina tresări – dar Grigori știa că este Lev. Târziu în noapte, când ușa casei era încuiată, Lev trebuia să traverseze calea ferată până în curtea din spate, să se cațere pe acoperișul spălătoriei și să intre pe fereastră.

Grigori deschise geamul și Lev intră în cameră. Era îmbrăcat elegant, cu o jachetă cu butoni de sidef și o beretă cu bandă de catifea pe cap. La vestă avea un lanț de ceas din aramă. Părul îi

era tuns în stilul „polonez”, la mare modă atunci, cu cărare într-o parte, în loc de cărarea pe mijloc purtată de țărani. Katerina păru surprinsă și Grigori își dădu seama că ea nu se așteptase ca fratele său să fie atât de spilcuit.

În mod normal Grigori se bucura să-l vadă pe Lev, ușurat că era treaz și teafăr. Însă acum și-ar fi dorit să mai fi rămas o vreme singur cu Katerina.

Le făcu cunoștință, iar ochii lui Lev sclipiră când dădu mâna cu ea. Ea își șterse lacrimile de pe obraji.

— Grigori tocmai îmi povestea despre moartea mamei voastre, se scuză ea.

— El mi-a fost mamă și tată vreme de nouă ani, zise Lev. Adulmecă în aer. Și face tocană bună.

Grigori scoase castroane și linguri, apoi puse pe masă o pâine neagră. Katerina îi povesti lui Lev despre lupta cu polițistul Pinsky. Felul în care prezenta ea lucrurile îl făcea pe Grigori să pară mai curajos decât se simțea el, dar se bucura că în ochii ei era un erou.

Lev era fermecat de Katerina – se aplecase în față, ascultând ca și cum nu ar mai fi auzit niciodată ceva atât de fascinant, zâmbind și dând din cap aprobator, părând uluit sau dezgustat în funcție de ce povestea ea.

Grigori puse tocană în castroane și trase lada lângă masă, în loc de al treilea scaun. Mâncarea era bună: pusese în oală și o ceapă, iar osul din șuncă oferea o savoare cărnoasă napilor. Atmosfera se destinse când Lev începu să le vorbească despre tot felul de fleacuri, incidente bizare de la fabrică sau lucruri amuzante pe care le spuneau oamenii. O făcu pe Katerina să râdă.

După ce terminară de mâncat, Lev o întrebă pe Katerina cum ajunsese în oraș.

— Tatăl meu a murit și mama s-a recăsătorit, explică ea. Din păcate, tatăl meu vitreg părea să mă placă pe mine mai mult decât pe mama.

Își dădu părul pe spate și Grigori nu-și dădu seama dacă se simțea rușinată sau era sfidătoare.

— În orice caz, așa a crezut mama, drept pentru care m-a dat afară din casă.

Grigori zise:

— Jumătate din populația orașului e venită aici de la sat. În curând n-o să mai rămână nimeni să are pământul.

Lev spuse:

— Cum a fost drumul până aici?

Fusese un drum obișnuit, cu bilete la clasa a treia și cu porțiuni parcurse cu căruța, însă Grigori era vrăjit de chipul ei atunci când vorbea.

Lev o ascultă din nou captivat, făcând comentarii amuzante și punând din când în când întrebări.

În curând, observă Grigori, Katerina se întorsese în scaun și vorbea numai cu Lev.

„Aproape ca și cum, se gândi Grigori, nici nu aș fi aici.”

Capitolul 4

Martie 1914

(I)

— Deci, îi spuse Billy tatălui său, toate cărțile din Biblie au fost scrise mai întâi în diverse limbi și apoi traduse în engleză.

— Da, spuse Tata. Și biserica romano-catolică a încercat să interzică traducerile – nu voia ca oamenii ca noi să citească Biblia și să îi contrazică pe preoți.

Tata nu vorbea foarte creștinește despre catolici. Părea să îi urască pe catolici mai mult decât îi ura pe atei. Dar îi plăceau dezbaterile.

— Păi și atunci unde sunt originalele? întrebă Billy.

— Care originale?

— Cărțile originale ale Bibliei, scrise în ebraică și în greacă. Unde sunt păstrate?

Stăteau față în față la masa pătrată din bucătăria casei din Wellington Row. Era după-amiază. Billy venise de la mină și se spălase pe mâini și pe față, dar încă purta hainele de muncă. Tata își atârnase în cui haina de la costum și stătea în vestă și în cămașă, cu guler și cravată – urma să iasă din nou din casă după cină, la o întâlnire de sindicat. Mama încălzea niște tocană.

Bunicul stătea cu ei la masă ascultând discuția cu un surâs, ca și cum o mai auzise cândva.

— Păi nu avem adevăratele originale, spuse Tata. S-au deteriorat cu secole în urmă. Avem cópii.

— Unde sunt copiile atunci?

— În mai multe locuri, în mănăstiri, muzee…

— Ar trebui ținute toate într-un loc.

— Dar există mai multe cópii ale aceleiași cărți – iar unele sunt mai bune decât celelalte.

— Cum poate fi o copie mai bună decât o altă copie? Nu sunt diferite, bănuiesc.

— Ba da. De-a lungul anilor, eroarea umană și-a făcut simțită prezența.

Asta îl sperie pe Billy.

— Atunci cum putem ști care e cea adevărată?

— Există un domeniu de studiu numit literatură comparată – se compară diferite versiuni ale unui text și se convine asupra formei textului.

Billy era șocat.

— Vrei să spui că nu există o singură carte, nedisputată, care să fie Adevăratul Cuvânt al lui Dumnezeu? Oamenii poartă dezbateri asupra textului și judecă ei?

— Da.

— Păi și de unde știm noi că au dreptate?

Tata zâmbi ca și cum ar fi știut răspunsul, semn clar că se simțea pus la zid.

— Credem că dacă lucrează în umilința rugăciunii, Dumnezeu le va conduce truda.

— Dar dacă nu fac asta?

Mama puse pe masă patru castroane.

— Nu te mai contrazice cu taică-tu, spuse ea.

Tăie bucata de pâine în patru.

Bunicul interveni:

— Lasă-l în pace, Cara, fata mea. Lasă băiatul să pună întrebări.

Tata spuse:

— Avem credință în puterea lui Dumnezeu, credința că ne va dezvălui Cuvântul Lui așa cum El dorește.

— Ești complet ilogic!

Mama interveni din nou:

— Nu vorbi așa cu taică-tu! Ești încă un copil, nu știi nimic.

Billy nu o băgă în seamă.

— De ce nu a condus Dumnezeu munca celor care au copiat textele, oprindu-i să facă greșelile, dacă voia cu adevărat să îi descoperim Cuvântul?

— Unele lucruri nu trebuie înțelese de noi, spuse Tata.

Acest răspuns fu cel mai puțin convingător dintre toate, iar Billy îl ignoră.

— Dacă cei care au copiat textul au făcut greșeli, atunci și cei care îl interpretează ar putea face greșeli.

— Trebuie să avem credință, Billy.

— Da, credință în Cuvântul lui Dumnezeu – nu credință în niște profesori de greacă!

Mama se așeză la masă și își îndepărtă șuvițele de păr cărunt din ochi.

— Deci tu ai dreptate și toți ceilalți greșesc, ca de obicei, nu?

Șiretlicul acesta, folosit mult prea frecvent, chiar îl atingea de fiecare dată pentru că părea justificat. Nu era posibil ca el să fie mai înțelept decât restul lumii.

— Nu e vorba că am eu dreptate, dar așa e logic! protestă el.

— Oh, tu și logica ta, spuse mama. Ia și mănâncă.

Ușa se deschise și doamna Dai Ponei intră înăuntru. Era ceva normal în Wellington Row: numai străinii ciocăneau înainte de a intra. Doamna Dai purta un șorț și era încălțată cu bocanci de bărbat: orice avea de zis era cu siguranță ceva urgent, pentru că nu mai apucase să își pună pălărie pe cap înainte să plece de acasă. Vizibil agitată, flutura o bucată de hârtie.

— Sunt dată afară! spuse ea. Ce mă fac?

Tata se ridică în picioare și îi dădu scaunul.

— Ia și stai aici, trage-ți sufletul, doamnă Dai Ponei, spuse el calm. Dă-mi și mie să citesc scrisoare aia.

I-o luă din mâna roșie și noduroasă și o puse pe masă.

Billy putea vedea că era scrisă pe o hârtie cu sigla Celtic Minerals.

— „Dragă doamnă Evans”, începu Tata să citească cu voce tare. „Casa de la adresa de mai sus ne este necesară pentru un lucrător al minei.”

Celtic Minerals construise cea mai mare parte a caselor din Aberowen. Odată cu trecerea anilor, multe dintre acestea fuseseră vândute celor care le locuiau, inclusiv cea a familiei

Williams; însă majoritatea erau închiriate de mineri de la Celtic Minerals.

— „În conformitate cu termenii contractului de închiriere, vă…”

Tata făcu o pauză, iar Billy văzu că era foarte surprins.

— „… vă înștiințez că în termen de două săptămâni trebuie să părăsiți reședința”, încheie el.

— „Vă înștiințez că trebuie să părăsiți reședința”, iar bărbatul ei este îngropat abia de șase săptămâni! spuse Mama.

— Unde să mă duc eu cu cinci copii? se plânse doamna Dai.

Billy era la fel de șocat. Cum putea compania să facă asta unei femei al cărei bărbat murise la ei în mină?

— E semnată de Perceval Jones, președinte al consiliului de administrație, adăugă Tata.

— Ce contract de închiriere? Nu știam că minerii au contracte de închiriere, spuse Billy.

— Nu există niciun contract scris, dar legea implică un asemenea contract. Deja ne-am judecat pentru asta și am pierdut, îi răspunse Tata, apoi se întoarse spre doamna Dai. Casa vine odată cu munca, în teorie, dar sunt cazuri în care văduvele rămân în casă. Câteodată pleacă pur și simplu ca să locuiască în altă parte, poate cu părinții. De multe ori se recăsătoresc cu un alt miner și acela preia chiria. De obicei au măcar un băiat care ajunge miner la vârsta potrivită. Nu este în interesul companiei să dea afară văduvele.

— Atunci de ce vor să scape de mine și de copiii mei? se plânse doamna Dai.

— Perceval Jones se grăbește. Probabil se gândește că prețul cărbunelui va crește. Poate de aia au băgat tura de duminică, spuse Bunicul.

Tata dădu din cap.

— Vor producție mai mare, cu siguranță, oricare ar fi motivul. Dar nu vor obține asta lăsând pe drumuri o văduvă.

Se ridică în picioare.

— Nu dacă am și eu de-a face cu asta, adăugă el.

(II)

Opt femei urmau să fie date afară, toate văduve ale bărbaților care muriseră în explozie. Primiseră scrisori identice din partea lui Perceval Jones, după cum observase Tata, mergând în vizită pe la toate împreună cu Billy. Reacțiile lor variau – de la isteria doamnei Hywel Jones, care nu putea să se oprească din plâns, până la fatalismul sumbru al doamnei Roley Hughes, care spunea că țara are nevoie de o ghilotină precum cele de la Paris pentru oamenii ca Perceval Jones.

Billy fierbea de mânie. Nu era de ajuns că acele femei își pierduseră bărbații în mină? Erau nevoite să rămână acum și fără casă, și fără soț?

— Chiar poate face compania așa ceva, tată? întrebă el în timp ce coborau pe terasele cenușii spre gura de puț.

— Numai dacă-i lăsăm noi, băiete. Clasa muncitoare este mai numeroasă decât cea conducătoare și mult mai puternică. Ei depind de noi din toate punctele de vedere. Noi le asigurăm mâncarea, le construim casele și le croim hainele și fără noi ar muri. Nu pot face nimic dacă nu-i lăsăm noi. Să ții minte asta, întotdeauna!

Intrară în biroul directorului, îndesându-și beretele în buzunare.

— Bună ziua, domnule Williams, zise Llewellyn Pestrițul agitat. Așteptați o clipă să-l întreb pe domnul Morgan dacă vă poate primi.

— Nu fi prost, băiete. Sigur că mă poate primi, spuse Tata și, fără să mai aștepte, intră în biroul următor.

Billy îl urmă. Maldwyn Morgan se uita într-un registru, însă Billy avu senzația că doar se preface. Își ridică privirea și îi văzură obrajii trandafirii, bărbieriți ca întotdeauna.

— Intră, Williams, rosti el, chiar dacă nu mai era necesar.

Spre deosebire de majoritatea oamenilor, el nu se temea de Tata. Morgan era născut în Aberowen, fiind fiu de învățător, și studiase ingineria. El și Tata semănau, își dădu seama Billy: erau inteligenți, încăpățânați și convinși că numai ei au dreptate.

— Știi de ce am venit, domnule Morgan, începu Tata.

— Pot să ghicesc, dar spune-mi totuși.

— Vreau să anulezi aceste somații de evacuare.

— Compania are nevoie de case pentru mineri.

— O să se lase cu scandal.

— Mă amenințI?

— Nu mai face pe grozavul, rosti Tata pe un ton împăciuitor. Femeile astea și-au pierdut soții în mina ta. Nu te simți responsabil pentru ele?

Morgan își ridică bărbia, ușor defensiv.

— Ancheta procuraturii a stabilit că explozia nu a fost provocată de neglijența companiei.

Billy ar fi vrut să-l întrebe cum poate un om inteligent să spună așa ceva fără să-i fie rușine.

Tata zise:

— Ancheta a depistat o listă de nereguli lungă cât trenul spre Paddington – echipamentul electric neizolat, lipsa aparatelor de respirat, lipsa unei pompe de incendiu corespunzătoare…

— Însă nu aceste nereguli au provocat explozia sau moartea minerilor.

— Nu s-a putut *dovedi* că neregulile au provocat explozia sau moartea minerilor.

Morgan se foi stânjenit în scaunul său.

— Nu ai venit aici ca să ne certăm în privința anchetei.

— Am venit aici ca să te fac să procedezi rezonabil. Chiar acum, în timp ce vorbim noi, vestea despre aceste scrisori face ocolul orașului.

Tata făcu un gest spre fereastră și Billy văzu că soarele de iarnă cobora dincolo de munți.

— Oamenii sunt la repetiții de cor, la băut în cârciumi, la ședințe de rugăciuni, la un joc de șah – și cu toții vorbesc despre evacuarea văduvelor. Și poți fi sigur că sunt mânioși.

— Te mai întreb o dată: încerci să intimidezi compania?

Billy ar fi vrut să-l strângă de gât pe omul acesta, dar Tata oftă.

— Uite ce-i, Maldwyn, ne știm de când eram la școală. Fii rezonabil. Știi că sunt oameni la sindicat mai agresivi decât mine.

Tata se referea la tatăl lui Tommy Griffiths. Len Griffiths credea în revoluție și spera mereu ca următoarea dispută să reprezinte scânteia ce avea să pornească vâlvătaia. În plus, voia funcția Tatei. Nu încăpea îndoială că avea să propună măsuri drastice.

Morgan spuse:

— Vrei să zici că veți intra în grevă?

— Îți spun că oamenii vor fi mânioși. Nu pot prevedea ce vor face. Dar nu vreau să am necazuri și nici tu nu vrei. Vorbim de opt case din câte? Opt sute? Am venit să te întreb dacă merită!

— Compania a luat deja o decizie, rosti Morgan, iar Billy intui că Morgan nu era de acord cu decizia companiei.

— Cere consiliului de administrație să reexamineze problema. Ce îi costă?

Billy nu mai avea răbdare cu tonul împăciuitor al Tatei. Nu ar fi trebuit să ridice glasul, să arate cu degetul și să-l acuze pe Morgan pentru cruzimea nemăsurată de care dădea dovadă compania? Asta ar fi făcut Len Griffiths.

Morgan rămase neclintit pe poziție.

— Eu sunt aici ca să execut deciziile consiliului, nu ca să le discut.

— Deci evacuările au fost deja aprobate de consiliu, zise Tata.

Morgan se fâstâci.

— Nu am spus asta.

Însă asta lăsase de înțeles, se gândi Billy, mulțumită întrebărilor iscusite ale Tatei. Poate că tonul împăciuitor nu era o idee chiar atât de rea.

Tata schimbă tactica.

— Și dacă ți-aș găsi eu opt case ai căror ocupanți ar fi dispuși să ia în chirie noii mineri?

— Oamenii ăștia au familii.

Tata rosti încet și apăsat:

— Am *putea* ajunge la un compromis, *dacă* ai da dovadă de înțelegere.

— Compania trebuie să aibă posibilitatea de a-și administra propriile afaceri.

— Indiferent de urmările asupra altora?

— Asta este mina noastră de cărbuni. Compania a făcut prospecțiunea terenului, a negociat cu contele, a săpat puțul, a cumpărat aparatura și a construit casele în care să locuiască minerii. Am plătit pentru toate astea și sunt proprietatea noastră, așa că nu vom permite nimănui să ne spună ce să facem cu ele.

Tata își puse basca pe cap.

— Însă nu voi ați pus cărbunele în pământ, nu-i așa, Maldwyn? zise el. Dumnezeu a făcut asta.

(III)

Tata încercă să rezerve sala de ședințe a primăriei pentru o întrunire la ora 7:30 în seara următoare, dar spațiul fusese deja rezervat de Clubul de Teatru Amator din Aberowen, care repeta piesa *Henric al IV-lea*, *Prima Parte*, așa că Tata decise ca minerii să se întâlnească în Capela Bethesda. Billy și Tata – împreună cu Len, cu Tommy Griffiths și cu alți câțiva membri activi de sindicat – bătură la pas orașul și anunțară întrunirea, lipind totodată afișe scrise de mână în cârciumi și în capele.

La ora 7:15 în seara următoare, capela era plină ochi. Văduvele stăteau înșirate pe rândul din față, iar toți ceilalți stăteau în picioare. Billy stătea într-o parte, aproape de rândul din față, de unde putea vedea chipurile oamenilor. Lângă el se afla Tommy Griffiths.

Billy era mândru de tatăl său pentru cutezanța lui și pentru istețimea lui, dar și pentru că își pusese basca pe cap înainte să iasă din biroul lui Morgan. Cu toate acestea, și-ar fi dorit ca Tata să fi fost mai bătăios. Ar fi trebuit să vorbească cu Morgan așa cum vorbea cu enoriașii de la Bethesda, prevestind foc și pucioasă pentru cei care refuzau să vadă adevărul gol-goluț.

La ora 7:30, Tata ceru să se facă liniște. Cu vocea sa autoritară de predică, citi scrisoarea trimisă de Perceval Jones doamnei Dai Ponei.

— Aceeași scrisoare a fost trimisă văduvei fiecăruia dintre cei opt oameni uciși în explozia din mină de acum șase săptămâni.

Câțiva oameni strigară:

— Rușine!

— Regula noastră este ca oamenii să vorbească doar cu permisiunea celui care prezidează ședința, nu altfel, pentru ca fiecare om să fie ascultat atunci când îi vine rândul, așa că vă voi ruga să respectați această regulă chiar și într-un asemenea moment, când sentimentele pot umbri rațiunea.

Cineva strigă:

— Este o rușine, la naiba!

— Griff Pritchard, fără înjurături, te rog. Suntem într-o capelă și, în plus, sunt și doamne de față.

Doi-trei bărbați adăugară:

— Așa-i, așa-i.

Griff Pritchard, care fusese la Două Coroane după ce ieșise din tura de la mină, rosti spășit:

— Îmi cer scuze, domnule Williams.

— Am fost ieri să mă întâlnesc cu directorul minei și i-am cerut în mod formal să anuleze somațiile de evacuare, însă el a refuzat. A lăsat să se înțeleagă că nu-i stă în putere să schimbe sau să discute măcar decizia. Am încercat să aduc în discuție câteva alternative, însă el mi-a comunicat că este dreptul companiei să-și administreze afacerile fără intervenții din exterior. Acestea sunt toate informațiile pe care le am pentru voi.

Era o prezentare cam placidă, se gândi Billy. Ar fi vrut ca Tata să instige la revoluție. Însă Tata arătă spre un bărbat care ridicase mâna.

— John Jones Prăvălie.

— Eu am locuit toată viața mea pe Gordon Terrace, la numărul 23, zise Jones. M-am născut acolo și încă stau acolo. Însă tatăl meu a murit când aveam 11 ani. A fost foarte greu pentru mama, dar i s-a îngăduit să rămână acolo. Când am făcut 13 ani, am coborât în mină, iar acum plătesc eu chiria. Așa a fost dintotdeauna. N-a spus nimeni niciodată că vom fi dați afară.

— Îți mulțumesc, John Jones. Vrei să faci o propunere?

— Nu, ziceam și eu așa.

— Am eu o propunere, se auzi o altă voce. Grevă!

Urmă un cor de aprobări.

Tatăl lui Billy zise:

— Dai Plângăciosul.

— Iată cum văd eu lucrurile, rosti căpitanul echipei de rugby a orașului. Nu putem lăsa compania să scape cu așa ceva. Dacă li se permite să evacueze văduvele, nimeni nu se va mai simți în siguranță. Un om ar putea lucra toată viața pentru Celtic Minerals și, dacă ar muri la serviciu, două săptămâni mai târziu familia i-ar putea rămâne pe drumuri. Dai Sindicat a fost la birou și a încercat să-i bage mințile în cap lui Morgan Dus-la-Merthyr, însă fără sorți de izbândă, așa că nu avem de ales decât să intrăm în grevă.

— Îți mulțumesc, Dai, spuse Tata. Pot considera intervenția ta drept o propunere formală de a intra în grevă?

— Da.

Billy fu surprins că Tata acceptase această variantă atât de repede. Știa că tatăl său voia să evite greva.

— Să votăm! strigă cineva.

Tata rosti:

— Înainte să supun propunerea la vot, trebuie să hotărâm când să intrăm în grevă.

A, se gândi Billy, deci nu acceptă.

Tata continuă:

— Am putea începe luni. Între timp, în vreme ce lucrăm, amenințarea unei greve i-ar putea face pe directori să revină la gânduri mai bune – așa am putea obține ceea ce dorim fără să ne pierdem din leafă.

Tata propunea o amânare drept alternativă, pricepu Billy.

Însă Len Griffiths ajunsese la aceeași concluzie.

— Pot lua cuvântul, domnule președinte? zise el.

Tatăl lui Tommy era chel în creștetul capului, având doar o bandă de păr negru și o mustață neagră. Făcu un pas în față, venind lângă Tata și privind mulțimea, astfel încât să pară că ei doi aveau aceeași autoritate. Lumea amuți. Len, la fel ca Tata și ca Dai Plângăciosul, era printre puținii oameni pe care îi ascultau mereu într-o tăcere respectuoasă.

— Vreau să vă întreb: este înțelept din partea noastră să acordăm companiei o perioadă de grație de patru zile? Să zicem că nu se răzgândesc – lucru destul de plauzibil, dacă ținem cont de încăpățânarea de care au dat dovadă până acum. În acest caz, vom sta până luni fără să obținem nimic, iar văduvele vor avea și mai puțin timp la dispoziție. Își ridică tonul pentru un efect retoric: Eu spun, tovarăși, să nu le dăm nimic!

Urmară urale, iar Billy strigă și el.

— Îți mulțumesc, Len, zise Tata. Am două propuneri pe masă: grevă începând de mâine sau grevă începând de luni. Cine mai vrea să ia cuvântul?

Billy îl urmări pe tatăl său conducând ședința. Următorul bărbat care luă cuvântul fu Giuseppe „Joey” Ponti, solistul principal al Corului de bărbați din Aberowen, fratele mai mare al colegului de școală al lui Billy, Johnny. În ciuda numelui său italian, se născuse în Aberowen și vorbea cu același accent ca toți ceilalți oameni din încăpere. Și el ceru să se intre imediat în grevă.

Tata rosti:

— Pentru a avea o discuție echilibrată, aș putea avea un vorbitor care să susțină lunea ca zi de începere a grevei?

Billy se întrebă de ce Tata nu profita de autoritatea sa personală. Dacă ar fi argumentat chiar el pentru luni, ar fi putut să-i facă să se răzgândească. Însă dacă ar fi eșuat, s-ar fi aflat într-o poziție stânjenitoare, conducând o grevă căreia i se împotrivise. Tata nu era complet liber să spună ce are pe suflet, își dădu seama Billy.

Discuția începu să devieze de la subiect. Rezervele de cărbuni erau mari, permițând conducerii să reziste o vreme; însă cererea era la fel de mare, iar compania ar fi putut să-și dorească să vândă câtă vreme putea. Venea primăvara, așa că familiile minerilor aveau să se poată descurca în curând fără rațiile de cărbuni pe care compania li le oferea gratis. Solicitarea minerilor era fondată pe practica îndelung stabilită, însă litera legii era de partea conducerii.

Tata lăsă discuția liberă și unele discursuri deveniră plictisitoare. Billy se întrebă care era scopul tatălui său și intui că acesta spera ca oamenii să se mai calmeze. Însă într-un final fu nevoit să supună propunerile la vot.

— Mai întâi, cei care nu vor grevă deloc.

Câțiva oameni ridicară mâinile.

— Apoi, cei care doresc ca greva să înceapă de luni.

Lumea votă în număr destul de mare pentru această propunere, dar Billy nu era sigur că avea să fie de ajuns pentru ca ea să treacă. Totul depindea de numărul de abțineri.

— Și, în cele din urmă, cei care doresc ca greva să înceapă de mâine.

Se auziră urale și o pădure de brațe fluturară în aer. Nu încăpea îndoială care era rezultatul.

— Se adoptă propunerea ca greva să înceapă de mâine, rosti Tata.

Nimeni nu ceru să se numere voturile.

Ședința se încheie. La plecare, Tommy zise încântat:

— Avem zi liberă mâine.

— Da, spuse Billy. Și niciun ban de cheltuit.

(IV)

Prima oară când Fitz fusese cu o prostituată, încercase să o sărute – nu pentru că ar fi vrut, ci pentru că așa credea că trebuie să facă. „Eu nu sărut”, i-o retezase ea, cu accentul ei de East End, și de atunci nu mai încercase asta niciodată. Bing Westhampton spunea că multe prostituate refuzau să sărute, ceea ce era bizar, ținând cont de lucrurile pe care acceptau să le facă. Poate că prin acea interdicție trivială își păstrau o fărâmă de demnitate.

Fetele din clasa socială a lui Fitz nu aveau voie să sărute pe nimeni înainte de căsătorie. O făceau, desigur, dar numai în clipele rare de intimitate, într-o cameră rămasă goală la un bal sau în spatele unei tufe de rododendron dintr-o grădină de conac. Pasiunea nu apuca să se dezvolte.

Singura femeie pe care Fitz o sărutase așa cum trebuie fusese soția sa, Bea. Ea îi oferea trupul său la fel cum prezintă bucătarii o prăjitură deosebită, înmiresmată, dulce și ornată frumos pentru plăcerea lui. Îl lăsa să facă orice, dar nu cerea nimic în schimb. Îi oferea buzele pentru ca el să le sărute, își deschidea gura pentru a-i lăsa limba înăuntru, însă el nu simțise niciodată că ea ar tânji după atingerea lui.

Ethel săruta de parcă mai avea doar câteva secunde de trăit.

Se aflau în Apartamentul cu Gardenii, lângă patul acoperit cu cuvertură, încleștați într-o îmbrățișare. Ea îi sugea limba, îl mușca de buze și îl lingea pe gât, mângâindu-i părul, apucându-l de ceafă și strecurându-și mâinile pe sub vesta lui ca să-l poată atinge pe piept. Când se desprinseră din îmbrățișare pentru a-și trage răsuflarea, ea îi prinse fața în mâini, ținându-i capul nemișcat și uitându-se la el:

— Ești atât de frumos…

El stătea pe marginea patului, ținându-i mâinile într-ale sale, iar ea stătea în picioare, în fața lui. Știa că unii bărbați își seduceau în mod regulat servitoarele, însă el nu se număra printre aceștia. Pe când avea 15 ani, se îndrăgostise de o cameristă din casa lor de la Londra: mama sa își dăduse seama după câteva zile și o concediase imediat pe fată. Tatăl său zâmbise și-i zisese: „Totuși, alegerea n-a fost rea”. De atunci nu

se mai atinsese de nicio angajată, însă lui Ethel nu-i putea rezista.

Ea spuse:

— De ce te-ai întors? Parcă trebuia să stai la Londra toată luna mai.

— Voiam să te văd.

Își dădea seama că ei îi venea greu să-l creadă.

— Mă gândeam numai la tine în fiecare zi, așa că a trebuit să mă întorc.

Ea se aplecă și îl sărută din nou. Fără să se desprindă din sărutare, el se lăsă ușor pe spate, trăgând-o și pe ea până ajunse să stea întinsă deasupra lui. Era ușoară ca un copil. Părul i se despletise și el își îngropă degetele în buclele ei strălucitoare.

După o vreme, ea se rostogoli și rămase întinsă lângă el, gâfâind. El își rezemă capul într-un cot și o privi. Zisese despre el că este frumos, dar în acele momente el nu se putea gândi la nimic mai minunat pe lume decât ea. Avea obrajii îmbujorați, părul ciufulit, iar buzele sale roșii erau umede și ușor depărtate. Ochii ei negri îl priveau cu adorație.

Își puse o mână pe șoldul ei, apoi îi mângâie coapsa. Ea îi acoperi mâna cu a sa, oprindu-i-o, ca și cum s-ar fi temut să nu meargă prea departe, îl întrebă:

— De ce ți se spune Fitz? Numele tău este Edward, nu?

Vorbea ca să mai domolească focul pasiunii, se gândi el.

— A început la școală, zise el. Toți băieții aveau porecle. Apoi Walter von Ulrich a venit cu mine acasă într-o vacanță și Maud l-a auzit pe el spunându-mi așa.

— Și înainte de asta cum îți ziceau părinții?

— Teddy.

— Teddy, repetă ea, ca să vadă cum sună. Îmi place mai mult decât Fitz.

El începu să-i mângâie din nou coapsa și de această dată ea nu-l mai opri. Sărutând-o, îi ridică încet fusta lungă din uniforma de menajeră. Purta ciorapi lungi până la gambă, așa că îi mângâie genunchii dezgoliți. Deasupra genunchilor avea chiloți lungi de bumbac. Îi atinse picioarele prin bumbac, apoi își duse mâna spre îmbinarea coapselor. Când o atinse acolo, ea gemu și se împinse în mâna lui.

— Dă-ți-i jos, îi șopti el.

— Nu!

El găsi șnurul din talie. Era legat cu o fundă. Desfăcu nodul dintr-o smucitură.

Ea își puse din nou mâna peste mâna lui.

— Oprește-te.

— Vreau doar să te ating acolo.

— Eu vreau asta mai mult decât tine, zise ea. Dar nu.

El îngenunche pe pat.

— Nu vom face nimic din ce nu vrei, rosti el. Îți promit.

Apoi el îi apucă chiloții cu ambele mâini și sfâșie materialul. Ea scăpă un sunet de surprindere, dar nu protestă. Se așeză la loc și începu să exploreze cu mâna. Ea își depărtă imediat picioarele. Avea ochii închiși și respira greu, de parcă ar fi alergat. El își dădu seama că nimeni nu-i mai făcuse așa ceva înainte și un glas stins îi spuse că nu ar trebui să profite de inocența ei, însă era mult prea stăpânit de patimă ca să-l mai asculte.

Își descheie nasturii de la pantaloni și se așeză deasupra ei.

— Nu, spuse ea.

— Te rog.

— Și dacă rămân grea cu copil?

— O să mă retrag înainte de final.

— Promiți?

— Promit, zise el, apoi pătrunse în ea.

Simți o obstrucție. Era virgină. Auzi din nou glasul conștiinței și de această dată nu mai era atât de stins. Se opri. Însă acum ea era cea copleșită de patimă. Îl apucă de șolduri și îl trase în ea, ridicându-se ușor în același timp. El simți ceva rupându-se, apoi ea scoase un strigăt ascuțit de durere și obstrucția dispăru. În timp ce își mișca șoldurile într-un du-te-vino, ea își potrivi ritmul după al lui. Își deschise ochii și îl privi. „O, Teddy, Teddy”, exclamă ea, iar el văzu că îl iubește. Gândul îl emoționă până la lacrimi, excitându-l totodată dincolo de orice închipuire, și orgasmul veni mai repede decât se așteptase. Grăbindu-se disperat, ieși din ea și își vărsă sămânța pe coapsa ei, cu un geamăt de pasiune amestecată cu dezamăgire. Ea îl prinse de ceafă și îl trase spre ea, sărutându-l pătimaș, apoi își închise ochii și scoase un mic țipăt de surprindere și de plăcere; apoi se termină totul.

„Sper că m-am retras la timp”, se gândi el.

(V)

Ethel își vedea de treabă ca de obicei, însă simțea mereu că are în buzunar o nestemată ascunsă, pe care o putea atinge din când în când, mângâindu-i suprafețele netede și marginile ascuțite atunci când nu se uita nimeni.

În momentele în care cobora cu picioarele pe pământ, își făcea griji cu privire la semnificația acestei iubiri și a viitorului ei, iar câteodată era îngrozită la gândul că tatăl ei, socialist și om cu frică de Dumnezeu, ar fi putut afla și ar fi judecat-o. Însă de cele mai multe ori se simțea de parcă s-ar fi aflat în cădere liberă, cu niciun obstacol în cale. Iubea felul în care mergea el, mirosul lui, hainele lui, manierele sale alese, aerul său autoritar. De asemenea, iubea felul în care arăta atunci când era năucit. Iar când ieșea din camera soției sale cu acea expresie rănită pe chip, îi venea să plângă. Era îndrăgostită și nu se mai putea controla.

În majoritatea zilelor vorbea cu el cel puțin o dată și reușeau de obicei să rămână singuri câteva clipe și să se sărute pătimaș. Se uda atunci când îl săruta și trebuia să-și spele chiloții în plină zi uneori. El își mai permitea și alte lucruri când se ivea prilejul, atingându-i tot trupul, ceea ce o excita și mai mult. De două ori izbutiseră să se întâlnească în Apartamentul cu Gardenii și să profite de pat.

Un lucru o nedumerea totuși pe Ethel: de fiecare dată când făcuseră dragoste, Fitz o mușcase destul de tare, o dată de interiorul coapsei și o dată de sân. Asta o făcuse să scoată un țipăt de durere, pe care și-l înăbușise repede. Țipătul păruse să îl atâțe și mai tare. Și, deși o duruse, se simțea și ea excitată de mușcătură sau măcar de gândul că dorința lui era atât de pătimașă, încât îl determina să și-o exprime în felul acesta. Nu avea nici cea mai mică idee dacă era ceva normal și nici nu avea pe cine să întrebe.

Însă cea mai mare grijă a sa era că într-o bună zi Fitz nu va mai reuși să se retragă la timp. Tensiunea era atât de mare, încât aproape că se simți ușurată când el și prințesa Bea fură nevoiți să se întoarcă la Londra.

Înainte să plece, ea îl convinse să îi hrănească pe copiii minerilor aflați în grevă.

— Nu pe părinți, pentru că nu trebuie să se creadă că le iei apărarea, zise ea. Doar pe băieței și pe fetițe. Greva durează deja de două săptămâni și ei primesc doar rații de subzistență. Nu te-ar costa prea mult. Cred că sunt vreo cinci sute de copii. Și au să te iubească pentru treaba asta, Teddy.

— Am putea amplasa o marchiză pe peluză, spuse el, stând întins pe patul din Apartamentul cu Gardenii, descheiat la pantaloni și cu capul în poala ei.

— Și putem face mâncarea aici, la bucătărie, rosti Ethel entuziasmată. O tocană de cartofi cu carne și câtă pâine poftesc.

— Și budincă cu coacăze, nu?

O iubea oare? se întrebă ea. În acel moment, lui Ethel i se părea că el ar fi făcut orice i-ar fi cerut: i-ar fi dat bijuterii, ar fi dus-o la Paris, le-ar fi cumpărat părinților ei o casă frumoasă. Nu voia nimic din toate acestea – dar ce voia, totuși? Nu știa și nu voia să lase ca fericirea lor să fie umbrită de întrebări fără răspuns cu privire la viitor.

Câteva zile mai târziu se afla pe Peluza de Est, într-o duminică la amiază, uitându-se cum înfulecau copiii din Aberowen prima lor masă gratuită. Fitz nu știa că mâncarea oferită de el era mai bună decât cea pe care le-o puteau pune pe masă tații lor, chiar și atunci când munceau. Budincă cu coacăze, auzi! Părinții nu aveau voie înăuntru, dar majoritatea mamelor stăteau la poartă, urmărindu-și odraslele norocoase. Aruncând o privire într-acolo, Ethel văzu că-i face cineva cu mâna și se duse la poartă.

Grupul de acolo era format în mare parte din femei: bărbații nu aveau grijă de copii nici măcar pe timpul grevei. Acestea se adunară în jurul lui Ethel, părând foarte agitate.

— Ce s-a întâmplat? le întrebă ea.

Doamna Dai Ponei îi răspunse:

— Toată lumea a fost evacuată!

— Toată lumea? rosti Ethel fără să priceapă. Cine?

— Toți minerii care și-au închiriat casele de la Celtic Minerals.

— Doamne ferește!

Ethel era îngrozită.

— Domnul să ne aibă-n pază!

Șocul fu urmat de nedumerire.

— Dar de ce? întrebă ea. Cum ajută treaba asta compania? Nu o să mai aibă mineri deloc.

— Bărbații ăștia! zise doamna Dai. Când se iau la harță, nu le mai pasă decât să câștige. Nu vor să cedeze indiferent de costuri. Sunt toți la fel. Nu că nu l-aș vrea înapoi pe Dai al meu, dacă s-ar putea.

— Este cumplit!

Cum mai putea compania să găsească suficienți ortaci ca să continue lucrul la mină? se întrebă ea. Dacă închideau mina, orașul avea să moară. Nu ar mai fi rămas mușterii pentru prăvălii, copii care să meargă la școală, pacienți care să se ducă la doctori… Și tatăl ei avea să rămână fără slujbă. Nimeni nu se așteptase ca Perceval Jones să fie atât de încăpățânat.

Doamna Dai spuse:

— Mă întreb ce-ar zice regele dacă ar ști.

Și Ethel se întreba același lucru. Regele păruse să manifeste o compasiune sinceră. Însă probabil că nu știa că văduvele fuseseră evacuate. Și atunci îi veni o idee.

— Poate că ar trebui să-i zici dumneata, rosti ea.

Doamna Dai pufni în râs.

— Sigur că da! Cu prima ocazie când îl mai văd!

— Ai putea să-i trimiți o scrisoare.

— Nu face pe deșteapta acum, Eth.

— Nu glumesc. Ar trebui s-o faceți, toate…

Se uită în jur, spre tot grupul.

— O scrisoare semnată de cele opt văduve pe care le-a vizitat regele, prin care îl informați că sunteți date afară din case și că tot orașul este în grevă. Sunt sigură că va trebui să vă bage în seamă.

Doamna Dai părea speriată.

— N-aș vrea să am necazuri.

Doamna Minnie Ponti, o femeie slabă și blondă, dar plină de îndrăzneală, îi spuse:

— Nu mai ai soț, nici casă, nici unde să te duci – ce alte necazuri crezi că ai mai putea avea?

— Așa este. Dar nu aș ști ce să scriu. Cum zici, „Dragă rege” sau „Dragă George al Cincilea” sau cum?

Ethel spuse:

— Zici așa: „Sire, cu îndatorire și umilință…” Știu toate prostiile astea pentru că lucrez aici. Hai s-o scriem chiar acum. Veniți în sala servitorilor.

— Sigur e în regulă?

— Eu sunt menajera-șefă acum, doamnă Dai. Eu sunt cea care stabilește ce este în regulă.

Femeile o urmară pe alee și prin spatele casei, până la bucătărie. Se așezară în jurul mesei servitorilor și bucătarul le făcu un ibric de ceai. Ethel avea o rezervă de hârtie de scris, pe care o folosea în corespondența cu comercianții.

— „Sire, cu îndatorire și umilință”, începu ea să scrie. Și-acum?

Doamna Dai Ponei zise:

— „Iertați-ne neobrăzarea de a îi scrie Majestății Voastre.”

— Nu, rosti Ethel cu hotărâre. Nu vă scuzați. Este regele nostru, avem tot dreptul să îi scriem. Hai să spunem așa: „Suntem văduvele pe care Majestatea Voastră le-a vizitat în Aberowen după explozia de la mină”.

— Foarte bine, zise doamna Ponti.

Ethel continuă:

— „Am fost onorate de vizita dumneavoastră și alinate de condoleanțele dumneavoastră sincere, precum și de compasiunea Majestății Sale Regina.”

Doamna Dai rosti:

— Te pricepi la asta, exact ca tatăl tău.

Doamna Ponti interveni:

— Și totuși, să terminăm cu lingușeala.

— În regulă. Și acum… „Cerem ajutorul Majestății Voastre, ca Rege. Fiindcă ne-au murit soții, suntem evacuate din case…”

— De Celtic Minerals, adăugă doamna Ponti.

— „… de Celtic Minerals. Toți minerii au intrat în grevă pentru noi și acum sunt evacuați și ei.”

— Nu o lungi prea mult, zise doamna Dai. S-ar putea să fie prea ocupat ca să o citească.

— În regulă, atunci. Hai să încheiem cu: „Să fie oare permis un asemenea lucru în regatul Majestății Voastre?”

Doamna Ponti spuse:

— Este un pic cam placid.

— Nu, e bine, replică doamna Dai. Face apel la simțul lui moral.

Ethel zise:

— „Avem onoarea de a fi, Sire, cele mai umile și mai credincioase slujitoare ale Majestății Voastre.”

— Chiar trebuie să scriem asta? pufni doamna Ponti. Eu nu-s slujitoarea nimănui. Fără supărare, Ethel.

— Este formula obișnuită. Așa scrie și contele când trimite câte o scrisoare la *The Times*.

— Fie, atunci.

Ethel trecu scrisoarea în jurul mesei.

— Treceți-vă adresa lângă semnătură.

Doamna Ponti rosti:

— Scrisul meu e prea urât. Semnează tu pentru mine.

Ethel fu cât pe ce să protesteze, însă își dădu seama că doamna Ponti ar fi putut fi analfabetă, așa că nu mai comentă, ci scrise: „Doamna Minnie Ponti, Wellington Row nr. 19”.

La destinatar trecu:

Majestății Sale Regele
Palatul Buckingham
Londra

Sigilă scrisoarea și îi lipi un timbru.

— Și cu asta am terminat, zise ea.

Femeile o aplaudară. Puse scrisoarea la poștă în aceeași zi.

Nu primiră niciun răspuns.

(VI)

Ultima sâmbătă din martie fu o zi cenușie în South Wales. Nori joși învăluiră piscurile munților și o burniță neîncetată se abătu asupra Aberowenului. Ethel și majoritatea servitorilor de la Tŷ Gwyn își părăsiră posturile – contele și prințesa erau plecați la Londra – și se duseră în oraș.

Fuseseră trimiși polițiști de la Londra pentru a pune în aplicare evacuările, iar aceștia se aflau pe toate străzile, cu mantalele de ploaie ude. Greva Văduvelor ajunsese în presa națională și reporteri din Cardiff și din Londra sosiseră acolo cu primul tren de dimineață, fumând țigări și notându-și în carnețele. Instalaseră chiar și un aparat mare de fotografiat pe un trepied.

Ethel stătea alături de familia sa în fața casei și privea. Tata era angajatul sindicatului, nu al celor de la Celtic Minerals, și era proprietarul casei lor; însă majoritatea vecinilor erau dați afară. De-a lungul dimineții, aceștia își scoseseră lucrurile în stradă: paturi, mese și scaune, oale de gătit și oale de noapte, câte o

fotografie înrămată, un ceas, o cutie portocalie cu veselă și tacâmuri, câteva haine împăturite în ziare și legate cu sfoară. O mică grămăjoară de bunuri aproape fără valoare se înălța ca o ofrandă în fața fiecărei uși.

Pe chipul Tatei se citea o mânie înăbușită. Billy arăta de parcă ar fi vrut să se ia la bătaie cu cineva. Bunicul clătina întruna din cap și zicea:

— N-am văzut așa ceva de când sunt eu.

Mama avea o expresie îndârjită pe față.

Ethel plângea și nu se mai putea opri.

Unii dintre mineri își găsiseră alte slujbe, dar nu era ușor: un miner nu se putea adapta cu una, cu două la meseria de vânzător într-o prăvălie sau de vatman, iar angajatorii știau asta și îi refuzau când le vedeau praful de cărbune de sub unghii. Vreo șase dintre ei deveniseră marinari pe vase comerciale, semnând ca fochiști și primind câte un avans pe care să-l lase soțiilor lor înainte să plece. Câțiva intenționau să se ducă la Cardiff sau la Swansea, sperând să se angajeze în oțelării. Mulți aveau de gând să se mute la rudele din orașele învecinate. Toți ceilalți se îngrămădeau în casele familiilor celor care nu erau mineri, până avea să se rezolve cumva greva.

— Regele nu a răspuns nici până acum la scrisoarea văduvelor, îi zise Ethel Tatei.

— Nu așa trebuia să procedezi, rosti el sec. Uită-te la doamna Pankhurst. Chiar dacă nu sunt de acord ca femeile să primească drept de vot, măcar ea știe să atragă atenția.

— Ce ar fi trebuit să fac? Să mă las arestată?

— Nu trebuie să mergi chiar atât de departe. Dacă aș fi știut ce faci, ți-aș fi spus să trimiți o copie a scrisorii la *Western Mail*.

— Nu m-am gândit la asta.

Ethel era descumpănită la gândul că ar fi putut face ceva pentru a împiedica aceste evacuări și că dăduse greș.

— Cei de la ziar l-ar fi întrebat pe rege dacă a primit scrisoarea și acestuia i-ar fi fost greu să le spună că a ales să o ignore pur și simplu.

— O, la naiba, ar fi trebuit să-ți cer sfatul!

— Nu blestema, rosti mama ei.

— Iartă-mă, Mamă.

Polițiștii din Londra urmăreau scena consternați, nepricepând mândria și încăpățânarea nesăbuită care duseseră la asta.

Perceval Jones nu era de găsit nicăieri. Un reporter de la *Daily Mail* îi ceruse Tatei un interviu, însă ziarul le era ostil muncitorilor, așa că Tata îl refuzase.

În oraș nu existau destule roabe, astfel că oamenii le foloseau pe rând ca să-și mute lucrurile. Acest proces dură câteva ore bune, dar pe la jumătatea după-amiezii ultimul morman de obiecte dispăruse, iar cheile fuseseră lăsate în broaștele ușilor. Polițiștii se întoarseră la Londra.

Ethel rămase pe stradă o vreme. Ferestrele caselor pustii o priveau ca niște ochi goi, iar apa de ploaie șiroia fără rost pe stradă. Se uită la țiglele cenușii și ude de pe acoperișuri, apoi la clădirile împrăștiate de la gura puțului, în josul văii. Văzu o pisică trecând calea ferată, însă nu se mai vedea nicio altă mișcare. Din camera motoarelor nu ieșea fum, iar cele două roți ale scripetelui stăteau nemișcate și de prisos în ploaia măruntă și neîntreruptă.

Capitolul 5

Aprilie 1914

(I)

Ambasada germană se afla într-o vilă impunătoare din Carlton House Terrace, una dintre cele mai elegante străzi din Londra. Dădea, dincolo de o grădină înfrunzită, spre porticul cu coloane al Athenaeumului, clubul gentilomilor intelectuali. În spate, grajdurile sale dădeau spre Mall, bulevardul larg ce ducea de la Trafalgar Square la Palatul Buckingham.

Walter von Ulrich nu locuia acolo – nu încă. Numai ambasadorul – prințul Lichnowsky – avea acest privilegiu. Walter, un simplu atașat militar, locuia în Piccadilly, într-un apartament de burlac aflat la zece minute distanță. Totuși, spera ca într-o bună zi să ajungă să locuiască în apartamentul personal al ambasadorului din cadrul clădirii ambasadei. Walter nu era prinț, însă tatăl său era prieten apropiat al kaizerului Wilhelm al II-lea. Walter vorbea engleza ca un fost student la

Eton, ceea ce chiar și era. Petrecuse doi ani în armată și trei ani la Academia de Război înainte de a intra în Serviciul de Externe. Avea 28 de ani și era o stea în plină ascensiune.

Nu era atras doar de prestigiul și de gloria de a fi ambasador. Credea cu tărie că nu există o datorie mai importantă decât aceea de a-ți sluji țara. Tatăl său era de aceeași părere.

În toate celelalte privințe însă, nu puteau să cadă de acord.

Stăteau în sala ambasadei și se uitau unul la celălalt. Aveau aceeași înălțime, însă Otto era mai masiv și chel, iar mustața sa era stufoasă și demodată, în vreme ce Walter avea o mustață tăiată ca o perie, cum era la modă. Erau îmbrăcați la fel, în costume negre din catifea, cu pantaloni scurți până la genunchi, ciorapi de mătase și pantofi cu cataramă. Purtau amândoi săbii și tricornuri. În mod paradoxal, aceasta era ținuta normală la curtea regală britanică.

— Parcă urmează să urcăm pe scenă, zise Walter. Ce costumație ridicolă!

— Ba nu-i deloc ridicolă, ripostă tatăl său. Este o splendidă tradiție veche.

Otto von Ulrich își petrecuse o mare parte din viață în armata germană. Tânăr ofițer în războiul franco-prusac, el își condusese compania peste un pod de pontoane în bătălia de la Sedan. Mai târziu, Otto fusese unul dintre prietenii la care apelase tânărul kaizer Wilhelm după ce îl îndepărtase pe Bismarck, Cancelarul de Fier. Otto colinda acum capitalele europene, ca o albină ce zboară din floare în floare, sorbind nectarul informațiilor diplomatice și ducându-l înapoi în stup. Credea în monarhie și în tradiția militară prusacă.

Walter era la fel de patriot, însă credea că Germania trebuie să devină modernă și egalitaristă. La fel ca tatăl său, era mândru de realizările țării sale în materie de știință și de tehnologie, precum și de poporul german, conștiincios și eficient; însă era de părere că mai aveau multe de învățat – democrația de la americanii liberali, diplomația de la britanicii vicleni și arta traiului grațios de la francezii stilați.

Tatăl și fiul plecară de la ambasadă și coborâră scările largi ce duceau spre Mall. Walter urma să-i fie prezentat regelui George al V-lea, un ritual socotit un privilegiu, deși nu atrăgea după sine vreun avantaj. Tinerii diplomați precum Walter nu erau onorați în mod normal în felul acesta, însă tatăl său nu avea nicio reținere

în a trage sforile pentru a-l ajuta pe Walter să avanseze în carieră.

— Mitralierele fac ca toate armele de mână să devină inutile, rosti Walter, continuând o discuție pe care o începuseră mai devreme.

Armele erau specialitatea lui și credea cu tărie că armata germană ar fi trebuit să dețină ultimele inovații tehnice în materie de arme de foc.

Otto era însă de altă părere.

— Se blochează, se încing și ratează ținta. Un om cu o pușcă țintește mai bine. Însă dacă îi dai o mitralieră, o va mânui ca pe un furtun de grădină.

— Când îți arde casa, nu arunci apă pe ea cu ceașca, indiferent de precizia acesteia. Îți *trebuie* un furtun.

Otto își flutură degetul.

— Tu nu ai fost niciodată într-o bătălie – nu ai idee cum e la război. As- cultă-mă pe mine, că știu eu ce spun.

Așa se terminau adeseori disputele lor.

Walter considera că generația tatălui său era una arogantă. Înțelegea de ce ajunseseră astfel. Câștigaseră un război, creaseră Imperiul German pornind de la Prusia și un grup de state independente mai mici, apoi făcuseră din Germania una dintre cele mai prospere țări din lume. Normal că se credeau minunați. Însă asta îi făcea să fie imprudenți.

La câteva sute de metri de Mall, Walter și Otto dădură de Palatul St. James. Această clădire din cărămidă datând din secolul al XVI-lea era mai veche și mai puțin impresionantă decât Palatul Buckingham, cu care se învecina. Se prezentară unui ușier îmbrăcat la fel ca ei.

Walter era ușor neliniștit. Era atât de simplu să faci o greșeală de etichetă – și nu existau erori minore atunci când aveai de-a face cu monarhii.

Otto i se adresă ușierului în engleză:

— *Señor* Diaz este aici?

— Da, domnule, a sosit acum câteva momente.

Walter se încruntă. Juan Carlos Diego Diaz era un reprezentant al guvernului mexican.

— De ce te interesează Diaz? întrebă el în germană în timp ce străbăteau o serie de încăperi decorate cu săbii și cu arme pe pereți.

— Marina Regală Britanică își trece navele de la alimentarea cu cărbuni la cea cu petrol.

Walter dădu din cap. Majoritatea națiunilor avansate făceau la fel. Petrolul era mai ieftin, mai curat și mai ușor de manevrat – pur și simplu îl pompai, fără să mai ai nevoie de armate întregi de fochiști negri la față.

— Și britanicii importă petrol din Mexic.

— Au cumpărat sondele de petrol mexicane pentru a asigura aprovizionarea marinei lor.

— Dar dacă intervenim în Mexic, ce vor spune americanii?

Otto își lovi ușor nasul.

— Ascultă și ia aminte. Și, orice-ar fi, nu scoate nicio vorbă.

Bărbații care urmau să îi fie prezentați regelui așteptau într-o anticameră. Majoritatea purtau aceeași ținută de curte, din catifea, deși unul sau doi erau îmbrăcați în costumele comice ale generalilor din secolul trecut, iar unul – probabil un scoțian – purta o uniformă completă, cu tot cu kilt. Walter și Otto făcură turul camerei, înclinând ușor din cap către chipurile cunoscute din circuitul diplomatic, până când ajunseră în fața lui Diaz, un bărbat îndesat, cu o mustață răsucită în sus la vârfuri.

După obișnuitele fleacuri de introducere, Otto zise:

— Cred că sunteți bucuros că președintele Wilson a ridicat embargoul pe vânzarea de arme către Mexic.

— Vânzarea de arme către rebeli, rosti Diaz, corectându-l.

Președintele american, mereu înclinat să adopte o poziție morală, refuzase să-l recunoască pe generalul Huerta, care venise la putere după asasinarea predecesorului său. Numindu-l pe Huerta criminal, Wilson sprijinea un grup de rebeli, Constituționaliștii.

Otto spuse:

— Dacă pot fi vândute arme către rebeli, nu-i normal ca și guvernul să poată cumpăra?

Diaz păru surprins.

— Vreți să spuneți că Germania ar fi dispusă să facă asta?

— Ce vă trebuie?

— Cred că știți deja că avem o nevoie disperată de puști și de muniție.

— Am putea dezvolta subiectul.

Walter era la fel de surprins precum Diaz. Cu siguranță asta avea să provoace neplăceri. Încercă să spună:

— Dar, tată, Statele Unite…

— O clipă!

Tatăl său ridică o mână ca să-l reducă la tăcere.

Diaz rosti:

— Bineînțeles, trebuie să dezvoltăm subiectul. Spuneți-mi însă, ce alte subiecte ar mai putea intra în discuție?

Intuise că Germania dorea ceva în schimb.

Ușa sălii tronului se deschise și un lacheu ieși ținând o listă. Prezentările urmau să înceapă. Însă Otto continuă, fără să se zorească:

— În vreme de război, un stat suveran are dreptul de a păstra resursele strategice.

Diaz zise:

— Vă referiți la petrol.

Era singura resursă strategică de care dispunea Mexicul. Otto încuviință. Diaz rosti:

— Deci ne veți da arme…

— Vom vinde, nu vom da, murmură Otto.

— Ne veți vinde arme în schimbul promisiunii ca noi să sistăm aprovizionarea cu petrol a Marii Britanii în caz de război.

Era evident că Diaz nu era obișnuit cu dansul complex pe care îl presupunea o conversație diplomatică normală.

— Ar merita discutat.

În limbajul diplomatic acesta era un da.

Lacheul strigă:

— *Monsieur* Honoré de Picard de la Fontaine!

Și prezentările începură.

Otto îi aruncă o privire directă lui Diaz.

— Aș vrea să îmi spuneți cum ar fi primită o asemenea propunere în Mexico City.

— Cred că președintele Huerta ar fi interesat.

— Deci dacă ambasadorul german din Mexic, amiralul Paul von Hintze, l-ar aborda în mod formal pe președintele dumneavoastră, nu ar fi admonestat.

Walter își dădu seama că tatăl său era hotărât să primească un răspuns fără echivoc la această întrebare. Nu voia ca guvernul german să riște să fie pus în situația stânjenitoare ca o asemenea ofertă să le fie azvârlită în față.

Din punctul de vedere al lui Walter, nu aceasta ar fi fost cea mai mare primejdie pentru Germania în respectiva mișcare

diplomatică. Exista riscul ca Statele Unite să le devină inamice. Însă era frustrant de dificil să sublinieze acest lucru de față cu Diaz.

Diaz răspunse:

— Nu ar fi admonestat.

— Sunteți sigur? insistă Otto.

— Vă garantez.

Walter rosti:

— Tată, pot vorbi cu tine…

Însă lacheul strigă:

— Herr Walter von Ulrich!

Walter ezită, apoi tatăl său îi zise:

— E rândul tău. Du-te!

Walter se întoarse și intră în Sala Tronului.

Britanicilor le făcea o adevărată plăcere să își copleșească oaspeții. Tavanul casetat și înalt avea bolte în formă de romb, pereții capitonați și roșii erau decorați cu portrete enorme, iar în capătul opus al sălii se afla tronul amplasat sub un baldachin înalt cu draperii din catifea închisă la culoare. În fața tronului stătea regele, în uniformă de ofițer de marină. Walter se bucură să vadă lângă rege figura familiară a lui Sir Alan Tite – șoptindu-i acestuia, fără îndoială, numele celor prezentați.

Walter se apropie și se înclină. Regele zise:

— Mă bucur să te văd din nou, von Ulrich.

Walter repetase ce urma să spună:

— Sper ca Majestății Voastre să i se fi părut interesante discuțiile de la Tŷ Gwyn.

— Foarte interesante! Deși petrecerea a fost umbrită în mod cumplit, desigur.

— De dezastrul din mină. Cu adevărat tragic.

— Aștept cu mare interes și următoarea noastră întâlnire.

Walter înțelese că era liber să plece. Merse cu spatele, înclinându-se în mod repetat după cum cerea protocolul, până când ajunse la prag.

Tatăl său îl aștepta în camera alăturată.

— A fost rapid! rosti Walter.

— Dimpotrivă, a ținut mai mult decât de obicei, zise Otto. În mod normal, regele spune doar: „Mă bucur să vă văd în Londra!” Și cu asta se termină conversația.

Plecară de la palat împreună.

— Un popor admirabil în multe privințe, cel britanic, deși cam moale, rosti Otto pe când mergeau pe strada St. James spre Piccadilly. Regele este condus de miniștrii săi, miniștrii sunt supușii parlamentului, iar membrii parlamentului sunt aleși de oamenii de rând. Ce mod de a cârmui o țară mai e și ăsta?

Walter nu răspunse acestei provocări – el credea că sistemul politic german era deja perimat, cu parlamentul său slab ce nu îndrăznea să-i înfrunte pe kaizer și pe generali; însă purtase această discuție cu tatăl său de nenumărate ori și, pe lângă asta, era încă îngrijorat din cauza conversației cu trimisul mexican.

— Ce i-ai spus lui Diaz a fost extrem de riscant, zise el. Președintelui Wilson nu o să-i convină că îi trimitem puști lui Huerta.

— Ce contează ce crede Wilson?

— Există pericolul să ne împrietenim cu o națiune slabă, Mexicul, atrăgându-ne dușmănia unei națiuni puternice, Statele Unite.

— Nu o să fie niciun război în America.

Walter nu putea nega asta, dar rămânea în continuare neliniștit. Nu îi plăcea ideea că țara sa ar putea să fie la cuțite cu Statele Unite.

După ce ajunseră în apartamentul său, se dezbrăcară de costumele demodate și își puseră costume din tweed, cu cămăși cu guler lăsat și pălării moi, cafenii, din fetru. Ieșiră apoi în Piccadilly și urcară la bordul unui omnibuz motorizat ce se îndrepta spre est.

Otto fusese impresionat de invitația primită de Walter de a-l întâlni pe rege la Tŷ Gwyn în ianuarie.

— Contele Fitzherbert este o relație bună, spusese el. Dacă ajunge la putere Partidul Conservator, ar putea fi numit ministru, poate chiar ministru de externe la un moment dat. Trebuie să rămâi prieten cu el.

Lui Walter îi veni o idee.

— Ar trebui să-i vizitez clinica de filantropie și să las o mică donație.

— Excelentă idee.

— Vrei să vii cu mine?

Tatăl său mușcă momeala.

— Cu atât mai bine.

Walter avea și un alt motiv, însă tatăl său nu bănuia nimic.

Vehiculul îi duse pe lângă teatrele de pe Strand, birourile ziarelor de pe Fleet Street și băncile din cartierul financiar. Apoi străzile deveniră tot mai înguste și murdare. Jobenele și pălăriile melon fură înlocuite de berete din pânză. Predominau vehiculele trase de cai, iar vehiculele cu motor erau tot mai rare. Acesta era East End.

Coborâră la Aldgate. Otto privi împrejur cu dispreț.

— Nu știam că mă duci în mahalale, rosti el.

— Mergem la o clinică pentru săraci, replică Walter. Unde te așteptai să fie?

— Contele Fitzherbert vine și el aici?

— Cred că doar o sponsorizează.

Walter știa foarte bine că Fitz nu fusese niciodată acolo.

— Însă va afla de vizita noastră, cu siguranță, adăugă el.

Străbătură străduțele lăturalnice până ajunseră la o capelă nonconformistă. Un semn vopsit anunța: „Capela Evanghelică a Golgotei”. Prinsă de semn, era o foaie de hârtie pe care erau scrise cuvintele:

Clinică de copii
Gratuită
Astăzi și în fiecare miercuri

Walter deschise ușa și intrară înăuntru.

Otto icni dezgustat, apoi își scoase batista și și-o duse la nas. Walter mai fusese acolo, așa că se așteptase la miros – dar, chiar și așa, rămânea totuși extrem de neplăcut. Sala era plină de femei în zdrențe și copii pe jumătate goi, toți cât se poate de murdari. Femeile stăteau pe bănci și copiii se jucau pe jos. În capătul opus al încăperii se aflau două uși, fiecare cu câte o etichetă temporară, pe una scriind „Doctorul”, iar pe cealaltă „Proprietara”.

Lângă ușă se afla mătușa lui Fitz, Herm, trecând numele celor prezenți într-un catastif. Walter îl prezentă pe tatăl său.

— Lady Hermia Fitzherbert, tatăl meu, Herr Otto von Ulrich.

În celălalt capăt al camerei, ușa pe care scria „Doctorul” se deschise și o femeie în zdrențe ieși ținând în brațe un bebeluș și o cutie cu medicamente. O asistentă scoase capul și strigă:

— Următorul pacient, vă rog.

Lady Hermia își consultă lista și strigă:

— Doamna Blatsky și Rosie!

O femeie în vârstă intră împreună cu o fată în cabinetul doctorului.

Walter zise:

— Așteaptă o clipă aici, tată. Mă duc să-l aduc pe șef.

Se grăbi spre capătul îndepărtat al încăperii, pășind printre ținții de pe podea. Bătu la ușa pe care scria „Proprietara” și intră.

Camera era ceva mai mare decât o debara și, într-adevăr, într-un colț se vedeau un mop și o căldare. Lady Maud Fitzherbert stătea la o măsuță și scria într-un registru. Purta o rochie simplă și cenușie și o pălărie cu boruri largi. Își ridică privirea și zâmbetul ce-i lumină fața când îl văzu pe Walter fu atât de strălucitor, încât ochii i se umplură de lacrimi. Sări din scaun și-și încolăci brațele în jurul gâtului său.

Așteptase acest moment toată ziua. O sărută pe buze, care se întredeschiseră imediat. Sărutase mai multe femei în viața lui, dar ea era singura care își lipea trupul de al lui astfel. Se simți stânjenit, temându-se că ea avea să-i simtă erecția, și își trase trupul înapoi; însă ea insistă, ca și cum și-ar fi dorit s-o simtă, așa că el se lăsă purtat de val.

Maud punea suflet în orice o interesa: sărăcia, drepturile femeilor, muzica… și Walter. Era uimit și se simțea privilegiat că ea se îndrăgostise de el.

Maud se desprinse din sărut, gâfâind:

— Mătușa Herm va intra la bănuieli, spuse ea.

Walter dădu din cap.

— E și tatăl meu afară.

Maud își aranjă părul și rochia.

— În regulă.

Walter deschise ușa și se întoarseră amândoi în sală. Otto sporovăia afabil cu Hermia: îi plăceau doamnele în vârstă, respectabile.

— Lady Maud Fitzherbert, permiteți-mi să vi-l prezint pe tatăl meu, Herr Otto von Ulrich.

Otto se înclină deasupra mâinii ei. Învățase să nu pocnească din călcâie: englezilor li se părea comic.

Walter îi urmări măsurându-se din priviri. Maud surâse ușor amuzată, iar Walter își dădu seama că ea se întreba dacă așa va

arăta și el în viitor. Otto privi aprobator rochia scumpă din cașmir și pălăria elegantă a lui Maud. Până acum era bine.

Otto nu știa că ei erau îndrăgostiți. Planul lui Walter era ca mai întâi tatăl său să o cunoască mai bine. Otto era de acord cu munca filantropică depusă de femeile cu stare, insistând ca mama și sora lui Walter să viziteze familiile sărace de la Zumwald, moșia lor de la țară, aflată în Prusia de Est. Avea să afle ce femeie minunată și excepțională era Maud, iar Walter avea să-l prindă cu garda jos când urma să îi spună că vrea să se căsătorească cu ea.

Walter știa că nu ar fi trebuit să fie atât de agitat. Avea 28 de ani: avea tot dreptul să aleagă femeia pe care o iubea. Însă cu opt ani în urmă se îndrăgostise de o altă femeie. Tilde era pasională și inteligentă, ca Maud, dar avea 17 ani și era catolică. Familia von Ulrich era protestantă. Părinții ambilor tineri se opuseseră mânioși poveștii lor de dragoste, iar Tilde nu fusese în stare să-și sfideze tatăl. Acum Walter se îndrăgostise pentru a doua oară de o femeie nepotrivită. Tatăl său nu avea să accepte cu ușurință o feministă și o străină. Însă Walter era mai înțelept și mai iscusit acum, iar Maud era mai puternică și mai independentă decât Tilde.

Chiar și așa, tot era îngrozit. Nu mai simțise asta pentru nicio femeie, nici măcar pentru Tilde. Voia să se însoare cu Maud și să-și petreacă viața alături de ea; de fapt, nu-și putea închipui viața fără ea. Și nu voia ca tatăl său să-i pună bețe în roate.

Maud se purta ireproșabil.

— Este foarte frumos din partea dumneavoastră să ne vizitați, Herr von Ulrich, zise ea. Cred că sunteți extrem de ocupat. Pentru un sfetnic atât de apropiat al unui monarh, cum sunteți dumneavoastră pentru kaizer, îmi închipui că munca nu se termină niciodată.

Otto era măgulit, cum și intenționase ea.

— Mă tem că astfel stau lucrurile, rosti el. Totuși, fratele dumneavoastră, contele, este un prieten atât de statornic de-al lui Walter, încât am ținut neapărat să vin.

— Dați-mi voie să vă fac cunoștință cu doctorul nostru.

Maud îi conduse în cealaltă parte a încăperii și bătu la ușa cabinetului. Walter era curios – nu îl întâlnise încă pe doctor.

— Putem intra? strigă ea.

Intrară în ceea ce părea să fie biroul pastorului, mobilat cu un mic scrin și cu un raft plin cu registre și cărți cu imnuri de slavă. Doctorul, un tânăr chipeș cu sprâncene negre și cu o gură senzuală, îi examina mâna lui Rosie Blatsky. Walter simți un junghi de gelozie: Maud petrecea zile întregi cu tipul ăsta atrăgător.

Maud spuse:

— Domnule doctor Greenward, avem un oaspete distins. Permiteți-mi să vi-l prezint pe Herr von Ulrich.

Otto rosti bățos:

— Ce mai faceți?

— Domnul doctor lucrează aici gratuit, zise Maud. Îi suntem foarte recunoscători.

Greenward înclină scurt din cap. Walter se întrebă care ar putea fi motivul tensiunii evidente dintre tatăl său și doctor.

Doctorul se întoarse la pacientă. Aceasta avea o tăietură urâtă în palmă, iar mâna și încheietura îi erau umflate. Se uită la mamă și întrebă:

— Cum a pățit asta?

Copilul răspunse în locul femeii:

— Mama nu vorbește engleza. M-am tăiat la muncă.

— Și tatăl tău?

— Tata a murit.

Maud rosti încet:

— Clinica îi are în vedere pe copiii orfani de tată, dar noi nu refuzăm pe nimeni.

Greenward îi zise lui Rosie:

— Câți ani ai?

— Unsprezece.

Walter murmură:

— Credeam că există o lege care le interzice copiilor să lucreze până la vârsta de treisprezece ani.

— Există artificii prin care legea poate fi ocolită, replică Maud.

Greenward întrebă:

— Ce lucrezi?

— Fac curat la fabrica de confecții a lui Mannie Litov. Era o lamă printre gunoaie.

— Când te tai, trebuie să speli rana și să pui un bandaj curat peste ea. Apoi trebuie să schimbi bandajul zilnic, ca să nu se murdărească prea tare.

Greenward vorbea pe un ton aspru, fără să fie însă lipsit de simpatie.

Mama o întrebă ceva pe fată într-o rusă cu accent puternic. Walter nu o înțelese, dar pricepu replica fetei, care era o traducere a spuselor doctorului.

Doctorul se întoarse apoi spre asistentă:

— Curăță-i rana și bandajeaz-o, te rog. Lui Rosie îi zise: O să îți dau un unguent. Dacă ți se umflă și mai tare brațul, trebuie să mai vii o dată aici săptămâna viitoare. Ai înțeles?

— Da, domnule.

— Dacă lași infecția să se extindă, ai putea să-ți pierzi mâna.

Ochii lui Rosie se umplură de lacrimi.

Greenward spuse:

— Îmi pare rău că te-am speriat, dar vreau să înțelegi cât de important este să-ți păstrezi mâna curată.

Asistenta pregăti un bol cu un fluid antiseptic. Walter rosti:

— Permiteți-mi să-mi exprim admirația și respectul pentru munca pe care o depuneți aici, domnule doctor.

— Vă mulțumesc. Sunt bucuros să mă pun la dispoziția clinicii, dar trebuie să cumpărăm produse medicale. Orice ajutor ne puteți oferi va fi foarte apreciat.

Maud zise:

— Trebuie să-l lăsăm pe doctor să continue – mai sunt cel puțin douăzeci de pacienți care așteaptă.

Vizitatorii ieșiră din cabinet. Walter era mândru nevoie mare – Maud nu era doar miloasă. Când li se povestea despre copiii mici care lucrau în ateliere, multe aristocrate vărsau o lacrimă și se ștergeau la ochi cu batistele lor brodate; însă Maud dădea dovadă de hotărâre, dar și de sângele rece necesar pentru a oferi efectiv o mână de ajutor.

Și, se gândi el, mă iubește!

Maud spuse:

— Pot să vă ofer ceva de băut, Herr von Ulrich? Biroul meu nu este prea spațios, dar am o sticlă din cel mai bun vin de Xeres al fratelui meu.

— Foarte amabil din partea dumneavoastră, dar trebuie să plecăm.

Era puțin cam devreme, se gândi Walter. Farmecul lui Maud nu mai funcționa asupra lui Otto. Avea un sentiment neplăcut că se întâmplase ceva.

Otto își scoase portmoneul și extrase din el o bancnotă.

— Vă rog să acceptați această contribuție modestă la munca extraordinară pe care o depuneți aici, Lady Maud.

— Cât de generos! exclamă ea.

Walter îi dădu o bancnotă similară.

— Poate că îmi veți permite să donez și eu ceva.

— Sunt recunoscătoare pentru orice îmi puteți oferi, spuse ea.

Walter spera că fusese singurul care observase privirea ei vicleană când rostise asta.

Otto adăugă:

— Vă rog să îi transmiteți considerația mea contelui Fitzherbert.

Își luară rămas-bun. Walter era îngrijorat din cauza reacției tatălui său.

— Nu-i așa că Lady Maud este minunată? spuse el vioi în timp ce se întorceau spre Aldgate. Fitz plătește totul, desigur, însă Maud face toată treaba.

— Este o rușine, rosti Otto. O rușine fără margini.

Walter simțise că era ursuz, dar asta îl ului de-a dreptul.

— Ce vrei să spui? Doar ești de acord ca femeile din familiile bune să ajute săracii cum pot!

— Să vizitezi țărani bolnavi cu câteva merinde într-un paner e una, răbufni Otto, dar sunt oripilat să văd cum sora unui conte lucrează într-un asemenea loc, cu un doctor evreu!

— O, Doamne, gemu Walter.

Desigur: doctorul Greenward era evreu. Părinții lui fuseseră probabil germani pe nume Grunwald. Walter nu-l mai întâlnise pe doctor până atunci, dar oricum nu i-ar fi observat rasa și nici nu i-ar fi păsat de asta. Însă Otto, ca majoritatea celor din generația lui, socotea aceste lucruri ca fiind importante. Walter zise:

— Tată, omul lucrează gratis! Lady Maud nu-și poate permite să refuze ajutorul unui doctor cât se poate de competent doar pentru că este evreu.

Otto nu-l asculta.

— Copii orfani de tată… Oare de unde-a scos sintagma asta? rosti el cu dezgust. Odrasle de prostituate… asta înseamnă.

Walter era descumpănit. Planul său dăduse greș.

— Nu vezi cât de curajoasă este? zise el cu mâhnire.

— În niciun caz, rosti Otto. Dacă ar fi sora mea, i-aș trage o mamă de bătaie.

(II)

Casa Albă era în plină criză.

În zorii zilei de 21 aprilie, Gus Dewar se afla în Aripa de Vest. Această nouă clădire oferea un spațiu de birouri extrem de necesar, lăsând clădirea originală să funcționeze exclusiv ca rezidență. Gus stătea în biroul președintelui, aflat lângă Biroul Oval, o încăpere mică și mohorâtă luminată palid de un bec. Pe birou se afla o mașină de scris ponosită Underwood, folosită de Woodrow Wilson la redactarea discursurilor și a comunicatelor de presă.

Gus era mai interesat de telefon. Dacă suna, trebuia să hotărască dacă să îl trezească sau nu pe președinte.

Un operator telefonic nu putea lua o asemenea decizie. Pe de altă parte, consilierii-șefi ai președintelui trebuiau să se odihnească și ei. Gus se afla pe treapta cea mai de jos a consilierilor lui Wilson sau pe cea mai înaltă a secretarilor săi, în funcție de punctul de vedere. În orice caz, el primise sarcina de a sta toată noaptea lângă telefon și de a decide dacă să-l deranjeze din somn pe președinte – sau pe prima doamnă, Ellen Wilson, care suferea de o boală misterioasă. Gus era neliniștit, temându-se că va spune sau va face ceva necuvenit. Dintr-odată, întreaga sa înaltă educație părea total inutilă: nici măcar la Harvard nu existase vreodată un curs la care să se învețe când trebuie trezit din somn președintele. Spera ca telefonul să nu sune totuși.

Gus se afla acolo din cauza unei scrisori pe care o redactase. Îi descrisese tatălui său vizita regelui la Tŷ Gwyn și discuția de după cină cu privire la riscul unui război în Europa. Scrisoarea i se păruse atât de interesantă și de amuzantă senatorului Dewar, încât i-o arătase prietenului său Woodrow Wilson, care spusese: „Aș vrea să-l am pe băiatul ăsta în biroul meu”. Gus se afla într-un an sabatic, între absolvirea cursurilor de la Harvard, unde studiase dreptul internațional, și prima sa slujbă într-o firmă de avocatură din Washington. Tocmai făcea un tur al

mapamondului, însă își întrerupsese călătoria și se întorsese în grabă acasă, pentru a-și servi președintele.

Nimic nu îl fascina mai mult pe Gus decât relațiile dintre națiuni – prieteniile și vrajba, alianțele și războaiele. În adolescență, participase la ședințe ale Comisiei Senatoriale de Relații Externe – tatăl său era membru al acesteia – și i se păruseră mai fascinante decât o piesă de teatru.

— Iată cum produc țările pace și prosperitate – sau război, devastare și foamete, îi spusese tatăl său. Dacă vrei să schimbi lumea, atunci domeniul relațiilor externe este cel în care poți face cel mai mult bine – sau rău.

Iar acum Gus se afla în mijlocul primei sale crize internaționale.

Un oficial mexican, mult prea zelos, arestase opt marinari americani în portul Tampico. Oamenii fuseseră deja eliberați, oficialul își ceruse scuze și incidentul minor ar fi putut să se sfârșească acolo. Însă comandantul escadronului, amiralul Mayo, ceruse un salut cu 21 de salve de tun. Președintele Huerta refuzase. Cum situația escaladase, Wilson amenințase cu ocuparea Veracruzului, cel mai mare port al Mexicului.

Și astfel America se trezise pe picior de război. Gus îl admira nespus pe principialul Woodrow Wilson. Președintele nu era mulțumit cu perspectiva cinică de a-i trata pe toți mexicanii ca pe niște infractori. Huerta era un reacționar care își omorâse predecesorul, iar Wilson căuta un pretext ca să-l dea jos. Gus era încântat că un lider mondial declara că este inacceptabil să ajungi la putere prin crimă. Oare avea să vină o zi în care acest principiu să fie îmbrățișat de toate națiunile?

Criza fusese intensificată și de germani. O navă germană numită *Ypiranga* se apropiase de Veracruz cu o încărcătură de puști și muniție pentru guvernul lui Huerta.

Tensiunea fusese la cote maxime toată ziua, însă Gus se străduia acum să rămână treaz. Pe biroul din fața lui, sub lumina unei veioze cu abajur verde, se afla un raport dactilografiat de la serviciul de contrainformații al armatei, cu privire la forțele rebelilor din Mexic. Contrainformațiile erau unul dintre departamentele cele mai mici ale armatei, cu doar doi ofițeri și doi funcționari, iar raportul era cam dezlânat.

Gândurile lui Gus zburau spre Caroline Wigmore. Când sosise în Washington, trecuse să-l vadă pe profesorul Wigmore, unul

dintre profesorii lui de la Harvard care se transferase la Universitatea Georgetown. Wigmore nu era acasă, însă cea de-a doua sa soție era. Gus o întâlnise pe Caroline de câteva ori la evenimente din campus și fusese puternic atras de atitudinea ei rezervată și contemplativă și de inteligența ei sclipitoare. „Mi-a zis că trebuie să-și comande niște cămăși noi”, îi spusese ea, însă Gus îi văzuse suferința de pe chip. Apoi ea adăugase: „Dar știu că s-a dus la amantă”. Gus îi șterse lacrimile cu batista lui și ea îl sărutase, zicându-i: „Mi-aș dori să fiu căsătorită cu cineva de încredere”.

Caroline se dovedise a fi surprinzător de pătimașă. Deși nu accepta să întrețină relații sexuale cu el, făceau orice altceva. Ea avea orgasme violente când el doar o atingea.

Aventura lor nu dura decât de o lună, dar Gus știa deja că își dorește ca ea să divorțeze de Wigmore și să se mărite cu el. Însă ea nu voia nici să audă de așa ceva, chiar dacă nu aveau copii. Spunea că asta avea să-i ruineze lui Gus cariera și probabil că avea dreptate. Nu putea fi păstrată discreția pentru că scandalul era mult prea spumos – soția atrăgătoare ce părăsea un reputat profesor și se căsătorea rapid cu un tânăr mai bogat. Gus știa exact ce avea să-i spună mama sa cu privire la o asemenea căsătorie: „Este de înțeles, dacă profesorul era infidel, însă nimeni nu se poate întâlni cu această femeie în societate, desigur”. Președintele avea să fie pus, la rândul său, într-o poziție jenantă. Și cu siguranță că avea să pună capăt oricăror speranțe pe care Gus le-ar fi avut de a o lua pe urmele tatălui său și de a intra în Senat.

Gus își zise că nu-i păsa. O iubea pe Caroline și voia să o salveze din mariajul ei nefericit. Avea o grămadă de bani, iar după moartea tatălui său avea să devină milionar. Își va găsi o altă carieră. Poate că ar trece la jurnalism, făcând reportaje prin capitalele lumii.

Cu toate acestea, simțea un junghi dureros de regret. De-abia obținuse o slujbă la Casa Albă, ceva la care tinerii doar visau. Ar fi fost extrem de greu să renunțe la ea, cât și la toate oportunitățile de viitor.

Telefonul sună, iar Gus fu speriat de zbârnâitul brusc ce rupse tăcerea nopții în Aripa de Vest. „O, Doamne”, își zise el, holbându-se la aparat. „O, Doamne, se întâmplă.” Ezită câteva

secunde, apoi ridică receptorul. Auzi vocea sonoră a secretarului de stat William Jennings Bryan.

— Îl am pe Joseph Daniels pe altă linie, Gus.

Daniels era ministrul marinei.

— Iar secretarul președintelui ascultă pe o linie secundară.

— Am înțeles, domnule secretar, rosti Gus.

Încercă să vorbească pe un ton calm, însă inima îi bubuia.

— Trezește-l te rog pe președinte, îi zise secretarul Bryan.

— Da, domnule.

Gus trecu prin Biroul Oval și ieși în Grădina cu Trandafiri, în aerul rece al nopții. Fugi până la vechea clădire. Un gardian îi permise să intre. Se grăbi pe scara principală și străbătu holul, până la ușa dormitorului. Trase adânc aer în piept și ciocăni cu putere, rănindu-se la degete.

După o clipă auzi vocea lui Wilson.

— Cine este?

— Gus Dewar, domnule președinte, spuse el. Secretarul Bryan și ministrul Daniels sunt la telefon.

— Un minut.

Președintele Wilson ieși din dormitor, punându-și ochelarii și arătând vulnerabil în pijamale și în halat. Era înalt, deși nu la fel de înalt ca Gus. La 57 de ani ai săi, avea părul negru și pe alocuri cărunt. Se considera urât și nu greșea prea mult. Avea nasul ca un cioc și urechile clăpăuge, însă bărbia impunătoare conferea feței sale o expresie hotărâtă, ce reflecta cu acuratețe tăria de caracter pe care Gus o respecta atât de mult. Când vorbi, i se văzu dantura stricată.

— Bună dimineața, Gus, rosti el pe un ton amical. Ce-i cu agitația asta?

— Nu mi-au zis.

— Păi, atunci ai face bine să asculți pe linia secundară din camera alăturată.

Gus intră în încăperea indicată și ridică receptorul.

Auzi glasul sonor al lui Bryan.

— *Ypiranga* urmează să acosteze la ora 10, în această dimineață.

Gus simți un fior de teamă. Președintele mexican avea să cedeze acum, nu? Altfel urma să se ajungă la vărsare de sânge.

Bryan citi o telegramă de la consulul american din Veracruz:

— „Vaporul cu aburi *Ypiranga*, aflat în proprietatea companiei Hamburg-Amerika, va sosi mâine din Germania cu două sute de mitraliere și cincisprezece milioane de cartușe la bord; va acosta la docul numărul 4 și va începe să descarce armele la ora 10:30.”

— Îți dai seama ce înseamnă asta, domnule Bryan? rosti Wilson, iar lui Gus i se păru că aude o notă de nemulțumire în glasul său. Daniels, ești pe fir, Daniels? Dumneata ce crezi?

Daniels replică:

— Nu trebuie să permitem ca muniția să ajungă la Huerta.

Gus fu surprins de această afirmație dură venită din partea pașnicului ministru al marinei.

— Îi pot telegrafia amiralului Fletcher să o intercepteze și să ocupe vama.

Urmă o pauză lungă. Gus strângea receptorul atât de tare, încât îl durea mâna. Într-un final, președintele zise:

— Daniels, trimite-i acest ordin amiralului Fletcher. Ocupați imediat Veracruzul.

— Da, domnule președinte, spuse ministrul marinei.

Și America intră în război.

(III)

Gus nu dormi deloc în acea noapte și nici a doua zi.

Puțin după ora 8:30, ministrul Daniels transmise vestea că o navă americană de război blocase calea vasului *Ypiranga*. Nava germană, un cargobot neînarmat, făcuse cale întoarsă. Pușcașii marini americani aveau să debarce în Veracruz ceva mai târziu în acea dimineață, le zisese Daniels.

Gus era descumpănit de repeziciunea cu care escalada criza, dar și încântat să se afle în mijlocul acestor lucruri.

Woodrow Wilson nu se temea de război. Piesa sa preferată era *Henric al V-lea* de Shakespeare și îi plăcea să citeze replica: „Dacă-i un păcat să tânjești după onoare, atunci sufletu-mi este cel mai păcătos”.

Veștile veneau atât în persoană, cât și telegrafic, și era treaba lui Gus să-i transmită președintelui mesajele. La amiază pușcașii marini ocupară vama din Veracruz.

La scurt timp după aceea fu informat că este căutat de cineva – o anume doamnă Wigmore.

Gus se încruntă îngrijorat. Era o indiscreție. Ceva nu era în regulă.

Se grăbi la recepție. Caroline părea tulburată. Deși purta o haină îngrijită din tweed și o pălărie simplă, avea părul răvășit și ochii roșii de plâns. Gus era șocat și tulburat să o vadă într-o asemenea stare.

— Draga mea! rosti el pe un ton scăzut. Ce naiba s-a întâmplat?

— Este sfârșitul, zise ea. Nu ne mai putem vedea. Îmi pare atât de rău…

Începu să plângă.

Gus ar fi vrut să o îmbrățișeze, dar nu putea să facă asta acolo. Nu avea un birou personal. Se uită împrejur. Gardianul de la ușă se holba la ei. Nu exista niciun loc unde să poată vorbi între patru ochi. Iar asta îl scotea din minți.

— Vino afară, îi spuse el, luând-o de braț. O să ne plimbăm puțin.

Ea clătină din cap.

— Nu. O să-mi revin. Rămâi aici.

— Ce te-a supărat?

Ea nu voia să îl privească în ochi – rămăsese cu privirea ațintită în podea.

— Trebuie să-i fiu credincioasă soțului meu. Am obligații.

— Lasă-mă să-ți fiu eu soț.

Ea își ridică fața spre el și privirea ei plină de dor îi frânse inima.

— O, cât mi-aș dori să se poată!

— Dar se poate!

— Am deja un soț.

— El nu îți este credincios, de ce ar trebui să-i fii tu?

Ea nu-i răspunse la întrebare.

— A acceptat un post la Berkeley. Ne mutăm în California.

— Nu pleca.

— M-am hotărât.

— Evident, rosti Gus pe un ton sec.

Se simțea de parcă tocmai ar fi fost doborât la pământ. Îl durea pieptul și îi venea greu să respire.

— California, zise el. La dracu!

Ea văzu resemnarea de pe chipul lui și începu să-și recapete cumpătul.

— Aceasta este ultima noastră întâlnire, spuse ea.

— Nu!

— Te rog să mă asculți. Vreau să-ți spun ceva și aceasta este ultima ocazie să o fac.

— Bine.

— Acum o lună eram gata să mă sinucid. Nu te uita așa la mine – este adevărat. Credeam că sunt atât de neînsemnată, încât nimănui nu-i va păsa dacă voi muri. Apoi ai apărut tu la ușa mea. Erai atât de afectuos, de curtenitor, de grijuliu, încât m-ai făcut să cred că merită să rămân în viață. M-ai prețuit. Lacrimile îi șiroiau pe obraji, dar ea continuă: Și ai fost atât de fericit când te-am sărutat... Dacă pot oferi cuiva atâta bucurie, înseamnă că nu sunt chiar fără rost pe lume, mi-am dat eu seama; și acest gând m-a făcut să merg mai departe. Mi-ai salvat viața, Gus. Fii binecuvântat pentru asta!

El se simți aproape mânios.

— Și eu cu ce rămân?

— Cu amintirile, rosti ea. Sper că le vei prețui așa cum le voi prețui și eu pe ale mele.

Îi întoarse spatele. Gus o urmări până la ușă, dar ea nu se mai uită înapoi. Ieși și el o lăsă să plece.

După ce n-o mai văzu, se îndreptă automat spre Biroul Oval, apoi schimbă direcția: era într-o stare mult prea deplorabilă pentru a se duce la președinte. Intră în toaleta bărbaților ca să-și adune gândurile. Din fericire, nu era nimeni acolo. Se spălă pe față, apoi se uită în oglindă. Văzu un bărbat slab, cu capul mare: avea formă de acadea. Cu părul castaniu deschis și ochii căprui, nu era foarte chipeș, dar femeile îl plăceau de obicei, iar Caroline îl iubea.

Sau măcar îl iubise pentru scurtă vreme.

Nu ar fi trebuit să o lase să plece. Cum de putuse să se uite după ea plecând, fără să facă nimic? Ar fi trebuit să o convingă să-și amâne decizia, să se gândească mai bine, să mai discute cu el. Poate că ar fi găsit împreună alternative. Însă în adâncul sufletului știa că nu existau alternative. Își dădea seama că ea se gândise deja la toate aceste lucruri. Probabil că nu dormise nopți la rând, cu soțul ei adormit lângă ea, gândindu-se la această situație. Se hotărâse dinainte să vină acolo.

Trebuia să se întoarcă la post. America era în război. Dar cum ar fi putut să nu se gândească la asta? Când nu putea să o vadă, își petrecea toată ziua așteptând cu nerăbdare momentul în care urma să o întâlnească. Acum nu își mai putea închipui viața fără ea. Părea deja o perspectivă stranie. Ce avea să facă?

Un funcționar intră în toaletă, iar Gus își șterse mâinile cu un prosop și se întoarse la postul lui din biroul aflat lângă Biroul Oval.

Câteva clipe mai târziu, un mesager îi aduse o telegramă de la consulul american din Veracruz. Gus o citi și exclamă: „O, nu!” Scria: PATRU OAMENI UCIȘI VIRGULĂ DOUĂZECI RĂNIȚI VIRGULĂ FOCURI DE ARMĂ ÎMPREJURUL CONSULATULUI PUNCT.

Patru oameni uciși, se gândi Gus cu groază; patru soldați americani, cu mame și tați, cu soții și iubite. Vestea părea să-i pună într-o altă perspectivă propria tristețe. Măcar el și Caroline erau în viață, se gândi el.

Ciocăni la ușa Biroului Oval și îi înmână telegrama lui Wilson. Președintele o citi și se albi la față.

Gus îl privi cu atenție. Cum se simțea oare, știind că acei oameni muriseră ca urmare a unei decizii pe care el o luase în miez de noapte?

Nu ar fi trebuit să se întâmple astfel. Mexicanii voiau să fie eliberați de sub jugul unui guvern tiranic, nu? Ar fi trebuit să îi primească pe americani ca pe niște eliberatori. Ce nu mersese cum trebuie?

Bryan și Daniels apărură câteva minute mai târziu, urmați de ministrul de război Lindley Garrison, un om care era în mod normal mai beligerant decât Wilson, și de Robert Lansing, consilierul de la Departamentul de Stat. Se adunară în Biroul Oval în așteptarea unor alte vești.

Președintele era mai încordat decât o coardă de vioară. Palid, agitat și nervos, umbla fără astâmpăr prin cameră. „Păcat că nu fumează, se gândi Gus, asta l-ar fi calmat. Știam cu toții că s-ar putea ajunge la violență, dar realitatea este mai șocantă decât am anticipat.”

Veniră apoi și alte detalii, sporadic, iar Gus îi înmână mesajele lui Wilson. Toate veștile erau proaste. Trupele mexicane opuseseră rezistență, trăgând din fortul lor asupra pușcașilor marini. Trupele erau sprijinite de cetățeni, care trăgeau și ei în americani de la ferestrele de la etaj. Drept represalii, vasul USS

Prairie, ancorat în larg, întorsese tunurile de 75 de milimetri asupra orașului și îl bombardase.

Numărul victimelor creștea: șase americani morți, opt, doisprezece – și tot mai mulți răniți. Însă era o confruntare inegală și fără speranțe pentru mexicani, care pierduseră peste o sută de oameni.

Președintele părea năucit.

— Nu vrem să ne luptăm cu mexicanii, rosti el. Vrem să îi ajutăm, dacă putem. Vrem să ajutăm omenirea.

Pentru a doua oară într-o singură zi, Gus se simți doborât de pe picioare. Președintele și consilierii săi nu avuseseră decât cele mai bune intenții. Cum de luaseră lucrurile o turnură atât de nefericită? Chiar atât de dificil era să faci bine în relațiile internaționale?

Sosi apoi un mesaj de la Departamentul de Stat. Ambasadorul german, contele Johann von Bernstorff, primise instrucțiuni de la kaizer să-i facă o vizită secretarului de stat și dorea să știe dacă ora nouă în dimineața următoare era un moment potrivit. Neoficial, personalul său indicase că ambasadorul urma să înainteze un protest formal împotriva opririi navei *Ypiranga*.

— Un protest? zise Wilson. Despre ce naiba vorbesc?

Gus își dădu seama imediat că germanii aveau dreptul internațional de partea lor.

— Domnule, nu a existat nicio declarație de război, nicio blocadă impusă, așa că, din punct de vedere tehnic, germanii au dreptate.

— Poftim?

Wilson se întoarse spre Lansing.

— Așa este? întrebă el.

— Vom verifica, desigur, zise consilierul de la Departamentul de Stat. Dar sunt sigur că Gus are dreptate. Ce am făcut noi este împotriva dreptului internațional.

— Și ce înseamnă asta?

— Înseamnă că trebuie să ne cerem scuze.

— Niciodată! rosti Wilson mânios.

Însă și-au cerut.

(IV)

Maud Fitzherbert era surprinsă că se îndrăgostise de Walter von Ulrich. Pe de altă parte, ar fi fost surprinsă dacă s-ar fi îndrăgostit de oricine altcineva. Rareori întâlnea oameni pe care măcar să-i placă. Fuseseră destui bărbați atrași de ea, mai ales de când fusese introdusă pentru prima oară în înalta societate, însă majoritatea fuseseră puși pe fugă repede de feminismul ei. Alții plănuiseră să o trateze cu o mână de fier – precum neîngrijitul marchiz de Lowther, care îi zisese lui Fitz că ea avea să-și dea seama cât de mult greșește atunci când va da peste un bărbat cu adevărat impunător. Bietul Lowthie, de fapt văzuse cât de mult greșește el.

Walter o considera minunată exact așa cum era. Orice ar fi făcut, el se minuna. Dacă expunea puncte de vedere extreme, el era impresionat de argumentele ei; când șoca societatea ajutând mamele necăsătorite și pe copiii acestora, îi admira curajul; și îi plăcea la nebunie felul în care arăta ea în ținute îndrăznețe.

Maud se săturase de englezii bogați din clasa de sus, care credeau că felul în care era organizată societatea în prezent era suficient de satisfăcător. Walter era diferit. Chiar dacă provenea dintr-o familie de germani conservatori, era surprinzător de radical. Din locul în care se afla ea, pe rândul din spate al lojei de la operă a fratelui său, îl putea vedea pe Walter în boxele de jos, cu un mic grup de la ambasada germană. Nu arăta ca un rebel, cu părul său atent pieptănat, cu mustața tăiată scurt și cu hainele sale de seară impecabile. Chiar și stând jos, își ținea spatele și umerii drepți. Se uita la scenă extrem de concentrat, în timp ce Don Giovanni, acuzat că ar fi încercat să violeze o fată simplă de la țară, pretindea cu nerușinare că îl prinsese pe servitorul său, Leporello, săvârșind fărădelegea.

De fapt, se gândi ea, „rebel” nu era cuvântul potrivit pentru Walter. Deși era neobișnuit de deschis la minte, Walter era uneori extrem de convențional. Era mândru de bogata tradiție muzicală a vorbitorilor de germană și se înfuria pe spectatorii londonezi blazați care fie întârziau la spectacol, fie sporovăiau cu prietenii lor în timpul acestuia, fie plecau mai devreme. L-ar fi enervat acum Fitz, căci acesta comenta despre silueta sopranei

cu amicul său, Bing Westhampton, dar și Bea, pentru că vorbea cu ducesa de Sussex despre magazinul lui Madame Lucille din Hanover Square, de unde își cumpăraseră rochiile. Știa chiar și ce ar fi zis Walter; „Ascultă muzica doar când termină de bârfit!”

Maud era și ea de aceeași părere, însă ei doi erau în minoritate. Pentru majoritatea celor din înalta societate a Londrei, opera era doar un prilej de a-și scoate la paradă hainele și bijuteriile. Totuși, chiar și aceștia amuțiră spre finalul primului act, când Don Giovanni amenința să îl ucidă pe Leporello, iar orchestra interpreta o furtună la tobe și la contrabas. Apoi, cu nonșalanța-i caracteristică, Don Giovanni îi dădu drumul lui Leporello și plecă voios mai departe, provocându-i pe toți să îl oprească; iar cortina se lăsă.

Walter se ridică imediat, uitându-se spre lojă și făcându-le cu mâna. Fitz îi făcu și el cu mâna.

— Iată-l pe von Ulrich, îi spuse el lui Bing. Germanii de-acolo sunt foarte mulțumiți că i-au pus într-o poziție jenantă pe americani în Mexic.

Bing era un drăcușor de Lothario cu părul cârlionțat, înrudit de departe cu familia regală. Nu știa foarte multe despre politică, fiind mai interesat să bea și să participe la jocurile de noroc din orașele importante ale Europei. Se încruntă și rosti nedumerit:

— Ce le pasă germanilor de Mexic?

— Bună întrebare, replică Fitz. Dacă ei cred că pot obține colonii în America de Sud, se înșală – Statele Unite nu vor permite așa ceva niciodată.

Maud părăsi loja și coborî scara cea mare, înclinând din cap și zâmbindu-le cunoscuților. Cunoștea cam jumătate dintre persoanele de acolo: înalta societate londoneză era de fapt un grup surprinzător de restrâns. Când ajunse jos, pe covorul roșu, dădu peste un grup format în jurul siluetei firave și fâșnețe a lui David Lloyd George, ministrul de finanțe.

— Bună seara, Lady Maud, rosti el, cu licărul ce-i apărea în ochii săi albaștri de fiecare dată când vorbea cu o femeie atrăgătoare. Am auzit că vizita regelui a decurs foarte bine.

Avea accentul nazal al celor din North Wales, mult mai puțin muzical în comparație cu felul cântat în care vorbeau cei din South Wales.

— Însă ce tragedie cu mina din Aberowen! adăugă el.

— Văduvele s-au simțit foarte alinate de condoleanțele regelui, zise Maud.

În grup se mai afla o femeie atrăgătoare, de vreo douăzeci și ceva de ani.

Maud îi spuse:

— Bună seara, domnișoară Stevenson, ce bine-mi pare să vă văd din nou.

Secretara politică și amanta lui Lloyd George era o rebelă și Maud se simțea atrasă de ea. În plus, un bărbat era întotdeauna recunoscător oamenilor care erau politicoși cu amanta lui.

Lloyd George se adresă grupului:

— Acea navă germană a livrat până la urmă armele Mexicului. Pur și simplu s-a dus în alt port și a descărcat liniștită. Așa că cei nouăsprezece soldați americani au murit în zadar. Este o umilință cumplită pentru Woodrow Wilson.

Maud zâmbi și-i atinse în treacăt brațul lui Lloyd George.

— Puteți să îmi explicați ceva, domnule ministru?

— Desigur, draga mea, rosti el cu indulgență.

Majoritatea bărbaților se simțeau încântați când erau rugați să explice diverse lucruri, mai ales de către tinerele atrăgătoare, după cum constatase Maud.

Ea zise:

— De ce trebuie să ne pese de ce se întâmplă în Mexic?

— Din cauza petrolului, dragă doamnă, replică Lloyd George. A petrolului.

Apoi altcineva i se adresă și el se întoarse cu spatele.

Maud îl zări pe Walter. Se întâlniră la scări. El se înclină deasupra mâinii ei înmănușate, iar ea fu nevoită să reziste tentației de a-i atinge părul bălai. Iubirea sa pentru Walter trezise din toropeală leul adormit al poftei trupești, o fiară ce era aţâţată și chinuită totodată de săruturile lor pe ascuns.

— Cum vă place la operă, Lady Maud? rosti el pe un ton formal, însă ochii săi căprui spuneau: „Cât mi-aș dori să fim singuri!”

— Foarte mult – Donul are o voce minunată.

— Mie mi se pare că dirijorul e puțin cam zorit.

El era singura persoană din câte cunoscuse vreodată care lua muzica la fel de în serios ca ea.

— Nu sunt de acord, spuse ea. Este o comedie, așa că melodiile trebuie să fie săltărețe.

— Dar nu-i doar o comedie.

— Într-adevăr.

— Poate că va încetini atunci când lucrurile vor lua o turnură neplăcută, în actul al doilea.

— Se pare că ați obținut o victorie diplomatică în Mexic, zise ea, schimbând brusc subiectul.

— Tatăl meu este... Își căută cuvintele, ceea ce nu-i prea stătea în fire. Cam lăudăros, rosti el după o pauză.

— Și dumneata nu ești?

El se încruntă.

— Eu mă tem că președintele american va dori să își ia revanșa la un moment dat.

Chiar atunci Fitz trecu pe lângă ei și spuse:

— Salut, von Ulrich, vino în loja noastră, avem un loc liber.

— Cu plăcere! zise Walter.

Maud era încântată. Fitz era doar politicos – nu știa că sora lui este îndrăgostită de Walter. Trebuia să îl pună la curent cât de curând. Nu prea își dădea seama cum avea să primească el vestea. Țările lor erau pe picior de război și, chiar dacă Fitz îl considera pe Walter prieten, era cale lungă până la a-l accepta drept cumnat.

Ea și Walter urcară treptele și străbătură coridorul. Rândul din spate al lojei lui Fitz avea doar două scaune, cu o vedere proastă. Fără nicio discuție, Maud și Walter ocupară acele locuri.

Câteva minute mai târziu, luminile din sală se stinseră. În penumbra astfel creată, Maud aproape că-și putea închipui că este singură cu Walter. Actul al doilea începu cu duetul Donului cu Leporello. Lui Maud îi plăcea mult faptul că Mozart dispunea ca stăpânii și servitorii să cânte împreună, dezvăluind astfel relațiile complexe și strânse dintre clasa de sus și cea de jos. Multe drame prezentau doar clasa de sus, înfățișându-i pe servitori ca și cum ar fi fost doar parte din mobilier – așa cum și-ar fi dorit mulți să fie.

Bea și ducesa reveniră în lojă în timpul trioului *Ah*! *Taci, ingiusto core*. Cum toată lumea părea să fi epuizat subiectele de conversație, se vorbea mai puțin și se asculta mai mult. Nimeni nu vorbea cu Maud sau cu Walter – nici măcar nu se întorceau să îi privească – și Maud se întrebă excitată dacă nu cumva ar putea profita de această situație. Prinzând curaj, îl apucă pe Walter de mână, pe furiș. El zâmbi și-i mângâie degetele cu

degetul său mare. Și-ar fi dorit să îl poată săruta, însă ar fi fost totuși mult prea riscant.

Când Zerlina cântă aria *Vedrai*, *carino* în nota sentimentală de trei optimi, un impuls irezistibil puse stăpânire pe Maud, iar când Zerlina apăsă mâna lui Masetto pe inima sa, Maud călăuzi mâna lui Walter spre sânul ei. El scăpă un icnet involuntar, însă nimeni nu observă, căci Masetto scotea niște sunete similare, după ce tocmai fusese bătut de Don.

Ea îi întoarse mâna astfel încât el să-i poată simți sfârcul sub palmă. Lui îi plăceau la nebunie sânii ei și îi atingea de câte ori avea ocazia, ceea ce se întâmpla foarte rar. Maud și-ar fi dorit ca asta să se întâmple mai des: și ei îi plăcea nespus. Era o altă descoperire pe care o făcuse. Și alți oameni îi mai atinseseră sânii – un doctor, un preot anglican, o fată mai mare de la școală, un bărbat dintr-o mulțime –, iar ea fusese tulburată și în același timp măgulită la gândul că poate stârni poftele oamenilor, dar nu simțise plăcere până acum. Se uită la chipul lui Walter și văzu că el avea privirea ațintită spre scenă, însă pe frunte i se zărea un licăr de transpirație. Se întrebă dacă era greșit din partea ei să îl excite astfel, când știa prea bine că nu-i poate oferi satisfacție; dar el nu încercă nicio clipă să-și retragă mâna, ceea ce o făcu să concluzioneze că îi plăcea ce face ea. Și ei îi plăcea. Dar, ca întotdeauna, voia mai mult.

Ce o schimbase? Nu fusese niciodată astfel. Era el, bineînțeles, și conexiunea pe care simțea că o au, o intimitate atât de intensă, încât avea senzația că ar fi putut spune orice, că ar fi putut face tot ce voia, fără absolut nicio reținere. Ce îl făcea să fie atât de diferit de toți ceilalți bărbați cărora le căzuse cu tronc? Bărbații ca Lowthie sau chiar ca Bing se așteptau ca femeia să se poarte ca un copil cuminte: să asculte respectuoasă când el ar fi plictisitor, să râdă admirativ la vorbele sale de duh, să se supună când el ar fi poruncitor și să-l sărute oricând i-ar cere-o el. Walter o trata ca pe un om mare. Nu flirta cu ea, nu o trata cu condescendență, nu se dădea mare și o asculta la fel de mult pe cât îi vorbea.

Muzica deveni sinistră când statuia prinse viață, iar Commendatorele intră cu pași mari în salonul Donului pe un dezacord pe care Maud îl recunoscu drept o septimă diminuată. Acesta era punctul culminant al operei, iar Maud era aproape sigură că nimeni nu va privi împrejur. Poate că îi va da totuși

satisfacție lui Walter, se gândi ea; iar ideea o făcu să-și piardă răsuflarea.

Când tromboanele urlară peste vocea adâncă, de bass, a Commendatorelui, ea își puse mâna peste coapsa lui Walter. Îi putea simți căldura pielii prin țesătura elegantă a pantalonilor de seară. El nu o privi nici acum, dar ea observă că avea gura întredeschisă și respira greu. Își strecură mâna mai sus pe coapsa lui și, când Donul îi luă cutezător mâna Commendatorelui, ea găsi penisul erect al lui Walter și îl strânse.

Era excitată și în același timp curioasă. Nu mai făcuse asta niciodată. Îl exploră prin țesătura pantalonilor – era mai mare decât se așteptase și mai tare, părând mai degrabă o bucată de lemn decât o parte a corpului. Cât de ciudat era, se gândi ea, că o schimbare fizică atât de remarcabilă se poate produce la simpla atingere a unei femei! Când se simțea ea excitată, nu aveau loc decât modificări nesemnificative: acea senzație aproape imperceptibilă de umflare și umezeala din interior. În cazul bărbaților, era ca și cum ar fi înălțat un drapel.

Știa ce făceau băieții, pentru că îl spionase pe Fitz când avea 15 ani; acum imită mișcarea în sus și-n jos pe care o văzuse la el, în vreme ce Commendatorele îi cerea Donului să se căiască, iar Donul refuza în mod repetat. Walter gâfâia acum, dar nimeni nu îl putea auzi din cauza orchestrei. Se bucura nespus că îi putea oferi o asemenea plăcere. Urmărea cefele celorlalte persoane din lojă, îngrozită de gândul că vreuna dintre acestea s-ar fi putut uita împrejur, dar era prea concentrată asupra a ceea ce făcea ca să se oprească. Walter îi acoperi mâna cu a lui, arătându-i cum s-o facă, punând-o să-l strângă mai tare la coborâre și să slăbească presiunea la urcare, iar ea imită mișcarea. Când Donul fu târât în flăcări, Walter se zbuciumă în scaunul său. Ea simți un fel de zvâcnet în penisul lui – o dată, de două ori, de trei ori – și apoi, când Donul muri de frică, Walter păru să se prăbușească, extenuat.

Maud își dădu seama deodată că făcuse ceva cu adevărat nebunesc. Își retrase mâna rapid. Apoi se înroși de rușine. Gâfâia, așa că încercă să-și calmeze respirația.

Pe scenă începu ansamblul final, iar Maud se relaxă. Nu știa ce-o apucase, dar scăpase fără consecințe neplăcute. Eliberarea tensiunii o făcu să își dorească să râdă. Își înăbuși un chicot.

Surprinse privirea lui Walter – o privea cu adorație și ea simți un val de plăcere. El se aplecă spre ea și-i șopti la ureche:

— Îți mulțumesc.

Ea oftă și spuse:

— A fost plăcerea mea.

Capitolul 6

Iunie 1914

(I)

La începutul lui iunie, Grigori Peshkov izbutise în sfârșit să strângă suficienți bani pentru un bilet spre New York. Familia Vyalov din Sankt Petersburg îi vânduse atât biletul, cât și actele necesare pentru imigrarea în Statele Unite, inclusiv o scrisoare de la domnul Josef Vyalov din Buffalo, prin care îi promitea lui Grigori o slujbă.

Grigori sărută biletul. De-abia aștepta să plece. Era ca un vis și se temea să nu cumva să se trezească înainte ca vasul să ridice ancora. Acum, că momentul plecării era atât de aproape, tânjea și mai mult după clipa în care avea să stea pe punte și să se uite înapoi, urmărind cum dispare Rusia dincolo de orizont și din viața lui, pentru totdeauna.

În seara dinaintea plecării, prietenii săi organizaseră o petrecere. Aceasta se desfășură la Mishka's, un bar aflat în apropierea Uzinei Constructoare de Mașini Putilov. Erau acolo vreo duzină de colegi de la muncă, majoritatea membrilor Grupului Bolșevic de Discuții pe tema socialismului și a ateismului, precum și fetele din casa unde locuiau Grigori și Lev. Erau cu toții în grevă – jumătate dintre fabricile din Sankt Petersburg erau în grevă –, așa că nimeni nu avea prea mulți bani, însă puseseră mână de la mână și cumpăraseră un butoi de bere și niște heringi. Era o seară caldă de vară și stăteau pe bănci, pe un teren viran de lângă bar.

Grigori nu era un tip prea petrecăreț. Ar fi preferat să-și petreacă seara jucând șah. Alcoolul îi prostea pe oameni, iar

flirtul cu soțiile sau cu iubitele altor bărbați părea pur și simplu fără rost. Prietenul său cu părul răvășit, Konstantin, președintele grupului de discuții, se ciondănea în privința grevei cu bătăiosul Isaak, fotbalistul, sfârșind prin a țipa unul la celălalt. Masiva Varya, mama lui Konstantin, bău aproape o sticlă de votcă, își pocni soțul, apoi leșină. Lev adusese o mulțime de prieteni – bărbați pe care Grigori nu-i cunoscuse niciodată și fete pe care nu voia să le cunoască – și aceștia băură toată berea fără să plătească nimic.

Grigori își petrecu seara privind-o cu amărăciune pe Katerina. Era în toane foarte bune – îi plăceau nespus petrecerile. Fusta ei lungă flutura și ochii săi albaștri-verzui scânteiau când se plimba printre ei, tachinându-i pe bărbați și fermecându-le pe femei, cu zâmbetul mereu pe buzele-i cărnoase și generoase. Hainele îi erau vechi și peticite, însă avea un trup minunat, genul de siluetă pe care rușii o adorau, cu bust proeminent și șolduri late. Grigori se îndrăgostise de ea din ziua în care o cunoscuse și la fel de îndrăgostit era și acum, după patru luni. Dar ea îl prefera pe fratele lui.

De ce? Nu avea nimic de-a face cu aspectul fizic. Cei doi frați semănau atât de mult, încât lumea îi confunda deseori. Aveau aceeași înălțime și greutate și fiecare putea să poarte cu ușurință hainele celuilalt. Însă Lev era extrem de șarmant. Era egoist, nu te puteai bizui pe el și era mereu la limita legii – însă femeile îl adorau. Grigori era cinstit și de nădejde, un muncitor conștiincios și un gânditor serios, și totuși era singur.

Lucrurile aveau să se schimbe în Statele Unite. Totul avea să se schimbe acolo. Latifundiarii americani nu aveau voie să își spânzure țăranii. Poliția americană trebuia să aducă oamenii în fața legii înainte de a-i pedepsi. Guvernul nu putea nici măcar să-i bage la închisoare pe socialiști. Nu existau nobili: erau cu toții egali, chiar și evreii.

Oare să fi fost totul aievea? Câteodată America i se părea mai degrabă o născocire, precum poveștile pe care le spuneau oamenii despre insulele din mările de la miazăzi, unde fecioare frumoase își ofereau trupurile oricui le-ar fi vrut. Însă trebuia să fie adevărat: mii de emigranți trimiseseră scrisori acasă. La fabrică, mai mulți socialiști revoluționari începuseră o serie de prelegeri despre democrația americană, dar poliția le interzisese.

Se simțea vinovat că-și lasă fratele acolo, însă așa era cel mai bine.

— Ai grijă de tine, îi spuse el lui Lev spre sfârșitul serii. Nu o să mai fiu aici ca să te scot din belele.

— O să fiu bine, îi zise Lev nepăsător. Tu să ai grijă de tine.

— O să-ți trimit bani pentru bilet. Nu o să-mi ia prea mult, date fiind salariile americanilor.

— O să aștept.

— Nu te muta – am putea pierde legătura.

— Nu plec nicăieri, frățioare.

Nu discutaseră încă dacă și Katerina avea să vină în America. Grigori îl lăsase pe Lev să aducă subiectul în discuție, dar acesta nu scosese o vorbă. Grigori nu știa dacă să spere sau să se teamă că Lev ar fi putut dori să o aducă și pe ea.

Lev o luă de braț pe Katerina și îi spuse:

— Trebuie să plecăm acum.

Grigori era surprins.

— Unde vă duceți la ora asta târzie din noapte?

— Mă întâlnesc cu Trofim.

Trofim era un membru mai mărunt al familiei Vyalov.

— De ce trebuie să te vezi cu el în noaptea asta?

Lev îi făcu cu ochiul.

— Nu-ți face griji. Ne întoarcem până dimineață – la timp ca să te ducem la Insula Gutuyevsky.

De acolo plecau vapoarele cu aburi transatlantice.

— În regulă, rosti Grigori. Să nu faci nimic periculos, adăugă el, știind că era inutil să i-o spună.

Lev îi făcu voios cu mâna și dispăru.

Era aproape miezul nopții. Grigori își luă rămas-bun de la prietenii săi. Câțiva dintre ei lăcrimară, însă el nu-și dădea seama dacă lacrimile lor erau provocate de mâhnire sau de băutură. Se întoarse acasă cu câteva dintre fete și îl sărutară toate în hol. Apoi urcă în cameră.

Valiza lui de mâna a doua se afla pe masă. Deși mică, era pe jumătate goală. Își lua cu el cămăși, lenjerie și jocul de șah. Avea o singură pereche de ghete. Nu agonisise prea mult în cei nouă ani care trecuseră de la moartea mamei lor.

Înainte să se ducă la culcare, se uită în dulapul în care Lev își ținea revolverul Nagant M1895, un model belgian. Văzu, cu un nod în gât, că pistolul nu era la locul său.

Scoase zăvorul de la fereastră, ca să nu mai fie nevoit să se dea jos din pat când Lev se întorcea acasă.

Stând treaz și ascultând duduitul familiar al trenurilor care treceau pe-acolo, se întreba cum avea să fie când va ajunge la patru mii de mile depărtare. Locuise cu Lev toată viața, fiindu-i și mamă, și tată. Începând de a doua zi, nu avea să mai știe când Lev lipsea toată noaptea, cu pistolul la el. Avea să fie o ușurare sau doar un motiv suplimentar de griji?

Ca întotdeauna, Grigori se trezi la ora cinci. Vaporul lui pleca la opt, iar docul se afla la o oră de mers pe jos. Avea suficient timp la dispoziție.

Lev nu se întorsese acasă.

Grigori se spălă pe mâini și pe față. Uitându-se într-un ciob de oglindă, își tăie mustața și barba cu un foarfece de bucătărie. Apoi își puse cel mai bun costum pe care-l avea. Pe celălalt i-l lăsa lui Lev.

Tocmai încălzea niște terci pe foc când auzi o bătaie puternică în ușa casei.

Cu siguranță erau niște vești proaste. Prietenii rămâneau afară și strigau; numai oamenii legii băteau la ușă. Grigori își puse basca pe cap, apoi ieși pe hol și se uită la baza scării. Proprietara tocmai lăsa să intre doi bărbați îmbrăcați în uniformele negre cu verde ale poliției. Privind mai atent, Grigori recunoscu fața buhăită și rotundă a lui Mikhail Pinsky și capul mic, de șobolan, al aghiotantului său, Ilya Kozlov.

Își făcu repede câteva calcule. Era clar că cineva din casă era suspectat de comiterea vreunei infracțiuni. Cel mai probabil era ca făptașul să fie Lev. Fie că era vorba de Lev sau de vreun alt chiriaș, toate persoanele din clădire urmau să fie interogate. Cei doi polițiști aveau să își amintească incidentul din februarie, când Grigori o salvase pe Katerina din ghearele lor, și vor profita de ocazie ca să îl aresteze pe Grigori.

Iar Grigori nu va mai ajunge la timp pe vapor.

Acest gând cumplit îl paraliză. Să nu mai ajungă la timp pe vapor! După ce economisise, așteptase și tânjise atâta după această zi! Nu, se gândi el, nu o să las să se întâmple una ca asta.

Se furișă din nou în cameră, în timp ce polițiștii începură să urce treptele. Nu avea niciun rost să se roage de ei, ba din contră: dacă Pinsky descoperea că Grigori era pe punctul de a

emigra, i-ar fi făcut și mai mare plăcere să-l țină încarcerat. Grigori nu ar mai fi avut nici măcar ocazia de a-și vinde biletul ca să-și primească banii înapoi. Toți acei ani de economii aveau să se ducă pe apa sâmbetei.

Trebuia să fugă.

Își aruncă ochii prin cameră cu frenezie. Aceasta avea o ușă și o fereastră. Trebuia să iasă pe unde obișnuia Lev să intre noaptea. Se uită afară: curtea din spate era pustie. Poliția din Sankt Petersburg era renumită pentru brutalitate, dar nimeni nu-i acuzase vreodată pe polițiști că ar fi fost prea deștepți, iar lui Pinsky și lui Kozlov nu le trecuse prin cap să acopere și partea din spate a casei. Poate că știau că singura ieșire din curte era peste calea ferată – dar o cale ferată nu era cine știe ce obstacol pentru un om disperat.

Grigori auzi țipete și strigăte din camera fetelor de vizavi: poliția intrase mai întâi acolo.

Pipăi buzunarul jachetei. Biletul, actele și banii erau la locul lor. Toate celelalte posesiuni lumești erau deja împachetate în valiză.

Apucând valiza, se aplecă peste fereastră cât putu de mult. Scoase valiza pe geam și o azvârli afară. Aceasta ateriză fără să pățească nimic.

Ușa camerei sale se trânti de perete.

Grigori își scoase picioarele pe fereastră, rămase o fracțiune de secundă în echilibru pe bara de susținere, apoi sări pe acoperișul spălătoriei. Picioarele îi alunecară pe țigle și se lăsă să cadă în fund. Își dădu drumul pe acoperișul înclinat până la burlan. Auzi un răcnet în spatele său, dar nu întoarse capul. Sări de pe acoperișul spălătoriei pe pământ și ateriză nevătămat.

Își ridică apoi valiza și o luă la fugă.

Se auzi o împușcătură, ceea ce îl făcu să alerge și mai repede. Majoritatea polițiștilor nu ar fi fost în stare să nimerească Palatul de Iarnă de la trei metri, dar se mai întâmplau și accidente. Se cățără pe terasamentul căii ferate, conștient că, ajungând la nivelul ferestrei, devenea o țintă mai ușor de ochit. Auzi zgomotul sacadat și distinctiv al unei locomotive și, când se uită în dreapta, văzu un mărfar apropiindu-se în viteză. Urmă o nouă împușcătură și simți o zvâcnitură, însă fără nicio urmă de durere, ceea ce-l făcu să presupună că glonțul îi nimerise valiza. Ajunse pe terasament, știind că trupul său se vedea acum clar

pe cerul limpede al dimineții. Trenul se afla la doar câțiva metri distanță. Conductorul trase de sirenă cu putere. Răsună și o a treia împușcătură. Grigori se aruncă dincolo de linie exact prin fața trenului.

Locomotiva șuieră pe lângă el, cu roțile de oțel scrâșnind pe șinele de oțel, în timp ce aburul lăsa în urmă o dâră pe măsură ce sirena trenului se auzea tot mai stins. Grigori se ridică în picioare. Acum era ferit de împușcături, aflându-se în spatele unui tren cu vagoane încărcate cu cărbuni. Alergă de-a lungul acestora, apoi, când trecu și de ultimul vagon, coborî în partea opusă a terasamentului și ieși în stradă prin curtea unei mici fabrici.

Se uită la valiză. Într-una dintre margini se vedea o gaură de glonț. Îl ratase la mustață.

Porni cu pași mari, trăgându-și răsuflarea și întrebându-se ce ar fi trebuit să facă mai departe. Acum, că era în siguranță – cel puțin pentru moment începu să-și facă griji în privința fratelui său. Trebuia să afle dacă Lev avea necazuri și, dacă da, ce fel de necazuri.

Se hotărî să înceapă cu ultimul loc în care îl văzuse pe Lev, respectiv cu barul Mishka’s.

Se îndreptă spre bar, temându-se să nu fie zărit. Ar fi fost un ghinion, dar nu era chiar cu neputință: Pinsky ar fi putut să bântuie pe străzi. Își trase basca peste frunte, fără să creadă cu adevărat că își ascunde astfel identitatea. Dădu peste niște muncitori care se îndreptau către docuri și se lipi și el de grup, însă valiza îl dădea de gol.

Cu toate acestea, ajunse la Mishka’s fără niciun incident. Barul era mobilat cu bănci și cu mese din lemn, făcute în casă. Mirosea a bere și a fumul de țigară din noaptea care trecuse. Mishka servea dimineața pâine și ceai oamenilor care nu puteau să-și facă acasă micul dejun, însă afacerile mergeau prost din cauza grevei, așa că locul era aproape pustiu.

Grigori ar fi vrut să-l întrebe pe Mishka dacă știa cumva încotro se dusese Lev după ce plecase, dar – înainte să poată face asta – o văzu pe Katerina. Părea să nu fi închis ochii toată noaptea. Ochii ei albaștri-verzi erau injectați, părul bălai era răvășit, iar fusta îi era mototolită și pătată. Era cât se poate de tulburată, cu mâinile tremurânde și cu dâre de lacrimi pe obrajii murdari. Însă asta o făcea și mai frumoasă în ochii lui Grigori, iar

el simți că ar vrea să o ia în brațe și s-o aline. De vreme ce nu putea face asta însă, avea măcar să-i vină în ajutor.

— Ce s-a întâmplat? rosti el. Ce-ați pățit?

— Slavă Domnului că ești aici, zise ea. Poliția este pe urmele lui Lev.

Grigori scăpă un geamăt. Deci fratele lui chiar avea necazuri – și tocmai azi, dintre toate zilele posibile…

— Ce-a făcut?

Grigori nu-și mai bătu capul să ia în considerare posibilitatea ca Lev să fi fost nevinovat.

— A fost o încurcătură azi-noapte. Trebuia să descărcăm niște țigări de pe o barjă.

Țigări furate, presupuse Grigori. Katerina continuă:

— Lev a plătit pentru ele, apoi barcagiul a spus că nu erau suficienți bani și s-au luat la ceartă. Cineva a început să tragă. Lev a tras și el, apoi am fugit.

— Slavă Domnului că nu ați fost răniți!

— Acum nu mai avem nici țigările, nici banii.

— Ce pocinog!

Grigori se uită la ceasul de deasupra barului. Era șase și un sfert. Încă mai avea suficient timp.

— Haide să stăm jos un pic. Vrei niște ceai?

Îi făcu semn lui Mishka și îi ceru două căni cu ceai.

— Mulțumesc, spuse Katerina. Lev crede că unul dintre răniți l-a turnat la poliție. Iar acum este urmărit.

— Și tu?

— Eu nu. Nu-mi știe nimeni numele.

Grigori dădu din cap.

— Deci tot ce trebuie să facem este să nu lăsăm poliția să pună mâna pe Lev. Va trebui să stea ascuns o săptămână și ceva, apoi să fugă din Sankt Petersburg.

— Nu are bani.

— Evident.

Lev nu avea niciodată bani pentru lucrurile esențiale, deși putea mereu să cumpere băutură, să pună rămășaguri și să întrețină fetele.

— Îi pot da eu niște bani.

Grigori era nevoit să intre în banii pe care-i economisise pentru călătorie.

— Unde este?

— A zis că se întâlnește cu tine la vapor.

Mishka le aduse ceaiul. Lui Grigori îi era foame – își lăsase terciul pe foc – și ceru și niște supă.

Katerina îl întrebă:

— Cât poți să-i dai lui Lev?

Îl privea cu înfrigurare și asta îl făcea întotdeauna să simtă că ar face orice i-ar cere ea. Își întoarse privirea.

— Cât va avea nevoie, rosti el.

— Ești atât de bun…

Grigori ridică din umeri.

— E fratele meu.

— Îți mulțumesc.

Grigori se simțea mulțumit atunci când Katerina îi era recunoscătoare, dar era și ușor stânjenit. Îi fu adusă supa și el începu să mănânce, bucuros că astfel îi este distrasă atenția. Mâncarea îl făcu să se simtă ceva mai optimist. Lev intra mereu în câte un bucluc. Avea să scape și de această dată, cum se mai întâmplase de nenumărate alte ori înainte. Nu însemna că Grigori avea să rateze plecarea.

Katerina îl urmărea, sorbindu-și ceaiul. Nu mai avea expresia agitată de dinainte. „Lev te pune în primejdie, se gândi Grigori, și eu te salvez, iar tu îl preferi totuși pe el.”

Lev era probabil la doc acum, pitindu-se după vreo macara și uitându-se neliniștit după polițiști în timp ce aștepta. Grigori trebuia să o ia din loc. Însă era posibil să nu o mai vadă niciodată pe Katerina și nu suporta gândul de a-și lua adio de la ea.

Își termină supa și se uită la ceas. Era aproape șapte. Mai avea puțin și ar fi întârziat.

— Trebuie să plec, rosti el fără tragere de inimă.

Katerina îl conduse până la ușă.

— Nu fi prea aspru cu Lev, îi zise ea.

— Când am fost eu aspru cu el?

Ea își puse mâinile pe umerii lui, se înălță pe vârfuri și îl sărută ușor pe buze.

— Mult noroc, îi spuse ea.

Grigori plecă.

Străbătu grăbit străzile din sud-vestul Sankt Petersburgului, o zonă industrială cu depozite, fabrici, magazii și mahalale supraaglomerate. După câteva minute îi trecu și impulsul

rușinos de a da frâu liber lacrimilor. Mergea pe la umbră și își ținea basca trasă pe ochi și capul plecat, evitând zonele expuse. Dacă Pinsky transmisese mai departe descrierea lui Lev, un polițist mai atent l-ar fi putut aresta cu ușurință pe Grigori.

Ajunse însă la docuri fără să fie observat. Vaporul lui, *Arhanghelul Gabriel*, era un vas mic și ruginit, care transporta atât marfă, cât și pasageri. Acum era încărcat cu lăzi mari de lemn, marcate cu numele celui mai important blănar din oraș. Exact sub ochii lui, ultima cutie fu adusă în cală și echipajul închise trapa acesteia.

O familie de evrei își prezenta biletele în capătul pasarelei. Toți evreii voiau să meargă în America, din câte știa Grigori. Aveau chiar și mai multe motive decât el s-o facă. În Rusia existau legi care le interziceau să dețină pământ, să ocupe o funcție publică sau să fie ofițeri de armată; în plus, aveau nenumărate alte interdicții: nu aveau voie să locuiască unde doreau, iar numărul celor care puteau frecventa cursurile universităților era limitat. Era un miracol că unii reușeau să-și facă totuși un rost. Și dacă prosperau, în ciuda tuturor acestor opreliști, nu trecea mult și erau atacați de gloată – atâtată de obicei de polițiști precum Pinsky –, bătuți, familiile lor îngrozite, geamurile sparte, proprietățile incendiate. Era surprinzător că unii alegeau să rămână.

Se auzi sirena vasului chemându-i pe toți la bord.

Nu își vedea fratele. Ce se întâmplase? Își schimbase Lev din nou planurile? Sau fusese deja arestat?

Un băiețel îl trase pe Grigori de mânecă.

— E un om acolo care vrea să vorbească cu tine, îi zise băiatul.

— Ce om?

— Arată cam ca tine.

Slavă Domnului, se gândi Grigori.

— Unde este?

— În spatele dulapilor.

Pe doc era o stivă de scânduri. Grigori se grăbi să o ocolească și îl găsi pe Lev ascuns în spatele ei, trăgând nervos dintr-o țigară. Era agitat și palid – ceva rar la el, căci de obicei își păstra voia bună chiar și în împrejurări potrivnice.

— Am necazuri, rosti Lev.

— Din nou.

— Barcagiii ăia au mințit!

— Probabil că au și furat.

— Lasă sarcasmul cu mine. N-avem timp.

— Nu, ai dreptate. Trebuie să te scoatem din oraș până se liniștesc apele. Lev clătină din cap, suflând fumul de țigară în același timp.

— Unul dintre barcagii a murit. Sunt căutat pentru crimă.

— O, la dracu'!

Grigori se așează pe niște scânduri și se luă cu mâinile de cap.

— Crimă, rosti el.

— Trofim a fost rănit grav și poliția l-a făcut să vorbească. Iar el m-a dat în gât.

— De unde știi toate astea?

— M-am întâlnit cu Fyodor acum jumătate de oră.

Fyodor era un polițist corupt pe care îl cunoștea Lev.

— Sunt vești proaste.

— Stai, că-i și mai rău de-atât! Pinsky a jurat să mă prindă – ca să se răzbune pe tine.

Grigori dădu din cap.

— De asta mă temeam.

— Ce mă fac?

— Trebuie să te duci la Moscova. Sankt Petersburgul nu va mai fi un loc sigur pentru tine vreme îndelungată, poate chiar niciodată.

— Nu știu dacă Moscova este destul de departe, acum că poliția are telegraf.

Avea dreptate, realiză Grigori.

Sirena vaporului sună din nou. În curând pasarelele aveau să fie trase pe vas.

— Mai avem doar câteva secunde, rosti Grigori. Spune-mi ce-o să faci?

Lev zise:

— Aș putea să plec în America.

Grigori se holbă la el.

Lev spuse repede:

— Ai putea să-mi dai biletul tău.

Grigori nu voia nici măcar să se gândească la una ca asta.

Însă Lev continuă cu logica sa lipsită de remușcări:

— Aș putea folosi pașaportul și actele tale ca să intru în Statele Unite – nimeni nu și-ar da seama de diferență.

Grigori văzu cum dispare visul său, precum sfârșitul unui film la Cinema Soleil din Nevsky Prospekt, când se aprindeau din nou luminile, dezvăluind culorile mohorâte și podelele murdare ale lumii reale.

— Să-ți dau biletul meu, repetă el, amânând disperat clipa deciziei.

— Mi-ai salva viața, rosti Lev.

Grigori știa că trebuie s-o facă și această conștientizare era ca un junghi în inimă.

Scoase actele din buzunarul costumului și i le dădu lui Lev. Îi dădu apoi toți banii pe care îi economisise pentru călătorie. După care îi dădu fratelui său valiza găurită de glonț.

— O să-ți trimit bani pentru un alt bilet, zise Lev cu fervoare.

Grigori nu răspunse, însă probabil că i se citea scepticismul pe față, așa că Lev insistă:

— Chiar o să-ți trimit, jur. O să pun deoparte.

— În regulă, spuse Grigori.

Se îmbrățișară, apoi Lev zise:

— Mereu ai avut grijă de mine.

— Da, așa este.

Lev se întoarse și fugi spre vapor.

Marinarii dezlegau parâmele. Erau pe cale să tragă pasarelele la bord, dar Lev strigă și ei îl mai așteptară câteva secunde.

Fugi pe punte. Apoi se întoarse, se aplecă peste balustradă și îi făcu lui Grigori cu mâna.

Grigori nu avu suficientă tărie sufletească pentru a-i face și el cu mâna. Se răsuci pe călcâie și plecă de acolo.

Se auzi sirena vaporului, dar el nu se mai întoarse.

Își simțea brațul drept ciudat de ușor fără povara valizei. Se plimbă puțin pe docuri, uitându-se la apa neagră, și prin gând îi trecu că ar fi putut să se arunce. Apoi se cutremură: nu-i stătea în fire să cadă pradă unor idei atât de nesăbuite. Cu toate acestea, era deprimat și îndurerat. Viața nu-i dădea niciodată o mână câștigătoare.

Nu izbuti să se înveselească deloc în timp ce se întorcea spre cartierul industrial. Mergea cu ochii în pământ, fără să-și mai bată capul să se uite după polițiști: nu mai conta dacă îl arestau acum.

Ce putea să facă? Simțea că nu are vlagă în el pentru nimic. Avea să-și primească vechea slujbă de la fabrică, după

încheierea grevei: era un muncitor bun și ei știau asta. Ar fi trebuit probabil să se ducă acolo și să afle dacă se înregistrase vreun progres în conflict – însă nu avea chef de asta.

După o oră se trezi în apropiere de Mishka's. Intenționase să treacă pe lângă bar fără să se oprească, însă – aruncând o privire înăuntru – o zări pe Katerina, stând în același loc unde o lăsase cu două ore în urmă, cu un pahar de ceai rece în față. Trebuia să-i spună ce se întâmplase.

Intră. Locul era pustiu. Numai Mishka era acolo, măturând podeaua.

Katerina se ridică în picioare, speriată.

— De ce ești aici? zise ea. Ai pierdut vaporul?

— Nu chiar.

Grigori nu știa cum să-i dea vestea.

— Atunci ce s-a întâmplat? rosti ea. A murit Lev?

— Nu, este teafăr. Dar este căutat pentru crimă.

Ea se holbă la el uluită.

— Și unde este?

— A trebuit să plece.

— Unde?

Nu putea să i-o spună altfel.

— Mi-a cerut să-i dau biletul meu.

— Biletul tău?

— Și pașaportul. A plecat în America.

— Nuu! urlă ea.

Grigori dădu din cap.

— Nu! strigă ea din nou. Nu m-ar părăsi! Să nu zici asta... niciodată!

— Încearcă să-ți păstrezi cumpătul.

Ea îl plesni. Era doar o fetișcană, așa că abia dacă-l făcu să tresară.

— Porcule! țipă ea. Tu l-ai gonit!

— Am făcut-o ca să-i salvez viața.

— Ticălosule! Jigodie! Te urăsc! Îți urăsc moaca aia de prost!

— Nimic din ce mi-ai spune nu m-ar putea face să mă simt mai rău decât mă simt deja, rosti Grigori, deși ea nu-l mai asculta.

Fără să-i bage în seamă ocările, el plecă, iar vocea ei pieri când ieși pe ușă.

Țipetele încetară brusc, apoi el auzi pași în urma lui.

— Oprește-te! strigă ea. Te rog, Grigori, oprește-te! Nu-mi întoarce spatele. Iartă-mă!

Grigori se întoarse spre ea.

— Grigori, trebuie să ai grijă de mine, acum că Lev a plecat.

El clătină din cap.

— Nu ai nevoie de mine. Bărbații din orașul ăsta vor face coadă ca să aibă grijă de tine.

— Nu, n-or să facă, rosti ea. E ceva ce nu știi.

Grigori se gândi: „Ce mai e acum?”

Ea spuse:

— Lev nu a vrut să-ți spun.

— Spune-mi.

— Sunt gravidă, rosti ea, izbucnind în lacrimi.

Grigori încremeni. Copilul lui Lev, desigur. Iar Lev știa. Și totuși plecase în America.

— Un copil, murmură Grigori.

Ea încuviință, plângând.

Copilul fratelui său. Nepotul sau nepoata sa. Parte din familia lui.

O luă în brațe și o trase spre el. Ea plângea în hohote. Își afundă fața în jacheta lui, iar el îi mângâie părul.

— În regulă, zise el. Nu-ți face griji. Nu o să pățești nimic. Și nici copilul tău. Oftă. O să am eu grijă de voi doi.

(II)

Călătoria cu *Arhanghelul Gabriel* era grea, chiar și pentru un băiat din mahalalele Sankt Petersburgului. Nu exista decât o singură clasă, a patra, și pasagerii erau tratați de parcă ar fi fost mărfuri. Vaporul era murdar și insalubru, mai ales când erau valuri mari și oamenii aveau rău de mare. Nu aveai cui să te plângi, pentru că nimeni din echipaj nu vorbea rusa. Lev nu era sigur de naționalitatea acestora, însă nu reuși să se înțeleagă cu ei nici bâiguind în engleză, nici apelând la puținele cuvinte pe care le știa în germană. Cineva îi spuse că erau olandezi. Lev nu mai auzise de olandezi până atunci.

Cu toate acestea, în rândul pasagerilor domnea optimismul. Lev se simțea de parcă tocmai dărâmase zidurile temniței țarului și scăpase – acum era liber. Se afla în drum spre America,

acolo unde nu existau nobili. Când marea era liniștită, pasagerii stăteau pe punte și își istoriseau poveștile pe care le auziseră despre America: apa caldă de la robinet, bocancii din piele de bună calitate purtați până și de muncitori și mai ales libertatea de a practica orice religie, de a te alătura oricărui grup politic, de a-ți rosti opiniile în public și de a nu te teme de poliție.

În seara celei de-a zecea zile, Lev lua parte la un joc de cărți. El le împărțea, dar pierdea tot timpul. Toți pierdeau, mai puțin Spirya, un băiat cu o înfățișare inocentă, de-o seamă cu Lev, care călătorea tot singur.

— Spirya câștigă în fiecare seară, spuse un alt jucător, Yakov.

Adevărul era că Spirya câștiga doar atunci când făcea Lev cărțile.

Înaintau încet prin ceață. Marea era liniștită și singurul sunet care se auzea era torsul înfundat al motoarelor. Lev nu izbutise să afle când urmau să ajungă. Oamenii îi dădeau răspunsuri diferite. Cei mai pricepuți erau de părere că depindeau doar de vreme. Echipajul era la fel de enigmatic ca și până atunci.

Când se înnoptă, Lev își aruncă pe masă cărțile.

— Gata, m-ați curățat, rosti el.

De fapt, mai avea încă destui bani în cămașă, dar observase că toți ceilalți erau aproape faliți, mai puțin Spirya.

— Asta e. Când ajungem în America, va trebui să-i iau ochii unei bogătașe bătrâne și să trăiesc ca un animal de companie în palatul ei de marmură.

Ceilalți pufniră în râs.

— Dar de ce te-ar vrea cineva pe post de animal de companie? întrebă Yakov.

— Bătrânelor li se face frig noaptea, răspunse el. Vor avea nevoie de căldura mea.

Jocul se termină într-o notă destinsă, iar jucătorii se împrăștiară care încotro.

Spirya se duse la pupa și se aplecă peste balustradă, urmărind cum dispare siajul în ceață. Lev veni lângă el.

— Jumătatea mea este de șapte ruble, rosti Lev.

Spirya scoase niște bancnote din buzunar și i le dădu lui Lev, acoperind tranzacția cu trupul său, pentru ca nimeni să nu vadă banii trecând de la unul la celălalt.

Lev puse bancnotele în buzunar și își umplu pipa.

Spirya zise:

— Spune-mi ceva, Grigori.

Lev folosea actele fratelui său, așa că trebuia să le spună tuturor că numele său este Grigori.

— Ce-ai face dacă aș refuza să-ți dau partea?

Genul acesta de conversație era cât se poate de periculos. Lev își puse încet tutunul la loc și pipa neaprinsă în buzunarul hainei. Apoi îl înșfăcă pe Spirya de rever și-l împinse în balustradă, făcându-l să atârne pe jumătate deasupra mării. Spirya era mai înalt decât Lev, însă nici pe departe la fel de dur.

— Ți-aș rupe gâtul, rosti Lev. Apoi aș lua toți banii pe care i-ai făcut cu mine.

Îl împinse pe Spirya și mai mult.

— Apoi te-aș azvârli în afurisita asta de mare.

Spirya era de-a dreptul îngrozit.

— Bine, bine! spuse el. Dă-mi drumul!

Lev îi dădu drumul din strânsoare.

— Dumnezeule! icni Spirya. Am pus și eu o întrebare...

Lev își aprinse pipa.

— Iar eu ți-am dat răspunsul, zise el. Nu-l uita.

Spirya se îndepărtă.

Când ceața se ridică, zăriră uscatul. Era încă noapte, dar Lev văzu luminile unui oraș. Unde erau? Unii spuneau că în Canada, alții în Irlanda, însă nimeni nu știa cu precizie.

Luminile păreau tot mai apropiate, iar vasul încetini – urmau să acosteze. Lev auzi pe cineva zicând că ajunseseră deja în America! Zece zile păreau totuși cam puține. Dar ce știa el? Veni lângă balustradă cu valiza fratelui său în mână. Inima îi bătea nebunește.

Valiza îi amintea că Grigori era cel care ar fi trebuit să ajungă în America acum. Lev nu-și uitase jurământul pe care i-l făcuse lui Grigori înainte de plecare, de a-i trimite banii de bilet. Era o promisiune pe care chiar ar fi trebuit s-o respecte. Grigori îi salvase probabil viața – din nou. „Sunt norocos, se gândi Lev, să am un asemenea frate.”

Făcea el bani pe vapor, dar nu suficient de repede. Cu șapte ruble nu făcea mare lucru – avea nevoie de potul cel mare. Însă America era țara tuturor posibilităților. Avea să facă o avere acolo.

Lev fusese intrigat când descoperise gaura din valiză și un glonț înfipt într-o cutie în care se afla un set de șah. Vânduse

setul de șah unuia dintre evrei pentru cinci copeici. Se întreba însă cum de ajunsese cineva să tragă în Grigori în ziua aceea.

Îi era foarte dor de Katerina. Îi plăcea nespus să se afișeze cu o fată ca ea la braț, știind că toți bărbații îl invidiau. Însă aveau să fie destule fete și în America.

Se întreba dacă Grigori aflase deja despre copilul Katerinei. Lev simți o urmă de regret: avea să-și vadă fiul sau fiica vreodată? Își spuse apoi că nu trebuie să-și facă griji pentru că o lăsase pe Katerina să crească singură copilul. O să își găsească ea pe cineva care să-i poarte de grijă! Era o supraviețuitoare.

Era trecut de miezul nopții când vasul acostă. Cheiul era slab luminat și nu se vedea picior de om. Pasagerii debarcară, cu tot cu sacii, cutiile și geamantanele lor. Un ofițer de pe *Arhanghelul Gabriel* îi îndrumă spre o baracă unde se aflau câteva bănci. „Va trebui să așteptați aici până când vor veni oamenii de la imigrări, mâine dimineață”, rosti el, demonstrând că vorbea totuși puțină rusă.

Era oarecum dezamăgitor pentru oamenii care economisiseră ani la rândul ca să ajungă aici. Femeile se așezară pe bănci și copiii se culcară, în timp ce bărbații fumau în așteptarea dimineții. După o vreme auziră motoarele vaporului, iar Lev ieși din baracă și îl văzu îndepărtându-se încet de doc. Poate că lăzile cu blănuri trebuiau descărcate în altă parte.

Încercă să își aducă aminte ce îi zisese Grigori despre primii pași în noua țară. Imigranții trebuiau să treacă de o inspecție medicală – un moment tensionat, căci oamenii găsiți într-o stare necorespunzătoare erau trimiși înapoi, cu banii pierduți și cu speranțele năruite. Uneori ofițerii de la imigrări schimbau numele oamenilor, ca să le facă mai ușor de pronunțat pentru americani. La ieșirea din docuri, un reprezentant al familiei Vyalov avea să-i aștepte ca să-i ducă cu trenul la Buffalo. Acolo urmau să primească slujbe în hotelurile și în fabricile deținute de Josef Vyalov. Lev se întreba cât de departe era Buffalo de New York. Avea să fie un drum de o oră sau de o săptămână? Își dorea acum să-l fi ascultat cu mai multă atenție pe Grigori.

Soarele se ridică deasupra docurilor înghesuite și Lev se simți revigorat. Catarge și vele demodate stăteau alături de coșuri de aburi. Oriunde priveai, erau clădiri impunătoare și cocioabe dărăpănate, macarale înalte și cabestane îndesate, scări, parâme și cărucioare. În partea cealaltă, spre țărm, Lev observă

șiruri înseriate de vagoane pline cu cărbuni, sute – nu, mii – de vagoane dispărând în depărtare, dincolo de raza lui vizuală. Era dezamăgit că nu poate vedea celebra Statuie a Libertății cu făclia sa legendară: probabil că este ascunsă vederii de vreun promontoriu, se gândi el.

Hamalii începură să apară pe docuri, mai întâi în grupuri mici, apoi în număr tot mai mare. Vasele veneau și plecau. O duzină de femei începură să descarce saci cu cartofi dintr-o mică ambarcațiune aflată în fața barăcii. Lev se întrebă când aveau să vină agenții de la imigrări.

Spirya veni la el. Părea să nu fi pus la suflet felul în care îl amenințase Lev.

— Au uitat de noi, rosti el.

— Așa se pare, răspunse Lev nedumerit.

— Ce-ar fi să dăm o raită pe-aici, să vedem dacă putem găsi pe cineva care vorbește rusa?

— Bună idee.

Spirya i se adresă unuia dintre oamenii mai în vârstă:

— Ne ducem să vedem dacă putem afla ce se petrece.

Bărbatul părea agitat.

— Poate că ar trebui să rămânem cu toții aici, cum ni s-a spus.

Băieții îl ignorară și se duseră la femeile cu cartofi. Lev le oferi cel mai frumos zâmbet al său și zise:

— Vorbește vreuna dintre voi rusa?

Una dintre femeile mai tinere îi întoarse zâmbetul, însă nimeni nu-i răspunse la întrebare. Lev se simți frustrat: de obicei avea numai de câștigat atunci când oamenii nu înțelegeau ce spune.

Lev și Spirya se îndreptară apoi în direcția din care veniseră cei mai mulți dintre muncitori. Nimeni nu-i băgă în seamă. Ajunseră lângă niște porți mari, trecură dincolo de ele și se treziră pe o stradă aglomerată, încărcată de prăvălii și birouri. Drumul era plin de automobile, tramvaie, cai și cotigi. La fiecare câțiva pași, Lev încerca să vorbească cu cineva, dar nimeni nu-i răspundea.

Lev era nedumerit. Ce fel de loc le-ar fi îngăduit oamenilor să coboare de pe un vas și să intre în oraș fără permisiune?

Apoi zări o clădire care îl intrigă. Semăna cu un hotel, însă în față, pe treptele de la intrare, se aflau doi oameni îmbrăcați sărăcăcios în ținută de marinari, care fumau.

— Uită-te la locul ăla, spuse Lev.

— Ce-i cu el?

— Cred că este o misiune marinărească, precum cea din Sankt Petersburg.

— Însă noi nu suntem marinari.

— Da, dar am putea găsi acolo oameni care să vorbească limbi străine.

Intrară în clădire. O femeie căruntă le vorbi din spatele unui ghișeu.

Lev rosti în limba sa:

— Nu vorbim americana.

Ea răspunse cu un singur cuvânt în aceeași limbă:

— Ruși?

Lev dădu din cap în semn că da.

Ea făcu un semn cu degetul și Lev simți că-și recapătă speranțele.

O urmară de-a lungul unui hol, până într-un mic ghișeu cu o fereastră ce dădea spre apă. În spatele biroului se afla un bărbat care îi aminti lui Lev de un evreu rus, fără să-și dea seama exact de ce. Lev îl întrebă:

— Vorbiți rusa?

— Sunt rus, răspunse omul. Cu ce vă pot ajuta?

Lui Lev îi venea să-l ia în brațe. În loc să facă asta, îl privi pe bărbat în ochi și-i oferi cel mai călduros zâmbet al său.

— Ar fi trebuit să ne întâlnim la vapor cu cineva care să ne ducă spre Buffalo, însă omul n-a mai apărut, rosti el pe un ton amabil, puțin îngrijorat. Suntem vreo trei sute de persoane... Pentru a câștiga și mai mult compasiunea celuilalt, adăugă: Inclusiv femei și copii. Credeți că ați putea să ne ajutați să găsim persoana de contact?

— Buffalo? spuse bărbatul. Dar unde credeți că vă aflați?

— În New York, desigur.

— Aici este Cardiff.

Lev nu mai auzise niciodată de Cardiff, dar măcar acum înțelegea care era problema.

— Prostul ăla de căpitan ne-a lăsat în portul greșit, zise el. Cum ajungem la Buffalo de-aici?

Bărbatul îi arătă pe fereastră, dincolo de mare, și Lev știu dinainte ce avea să spună.

— În direcția aceea este, rosti omul. La vreo trei mii de mile distanță.

(III)

Lev se interesă de prețul unui bilet de la Cardiff la New York. Când îl converti în ruble, își dădu seama că era de zece ori mai mult decât avea el în cămașă.

Își înăbuși mânia. Fuseseră înșelați cu toții de familia Vyalov sau de căpitanul vasului – sau de ambii, cel mai probabil, de vreme ce ar fi fost mai ușor să pună la cale înșelătoria împreună. Toți banii strânși cu greu de Grigori fuseseră furați de porcii ăia mincinoși. Dacă l-ar fi putut prinde de gât pe căpitanul de pe *Arhanghelul Gabriel*, l-ar fi sugrumat și ar fi râs când acesta ar fi murit.

Însă nu avea rost să-și facă visuri de răzbunare. Important era să nu se dea bătut. Avea să-și găsească o slujbă, să învețe engleza și să intre într-un joc de cărți cu miză mare. Avea să-i ia ceva timp. Va trebui să aibă răbdare. Va trebui să învețe să fie mai degrabă precum Grigori.

În acea primă noapte dormiră cu toții pe podeaua sinagogii. Lev rămase laolaltă cu ceilalți. Evreii din Cardiff nu știau – sau poate că nu le păsa – că o parte dintre pasageri erau creștini.

Pentru prima oară în viață vedea avantajul de a fi evreu. În Rusia evreii erau atât de persecutați, încât Lev se întrebase întotdeauna de ce nu renunțaseră mai mulți la religia lor, de ce nu-și schimbaseră hainele și nu se amestecaseră cu restul lumii. Asta ar fi salvat multe vieți. Însă acum își dădea seama că, dacă erai evreu, puteai să te duci oriunde în lume și să găsești mereu pe cineva care să te trateze ca și cum ai fi făcut parte din familia sa.

Se dovedi că acesta nu era primul grup de emigranți ruși care cumpăraseră bilete spre New York și sfârșiseră altundeva. Se mai întâmplase și înainte, în Cardiff și în alte porturi britanice; și, cum cei mai mulți dintre emigranții ruși erau evrei, bătrânii din sinagogă aveau deja o rutină. A doua zi, călătorii primiră câte un mic dejun cald și li se schimbară banii în lire sterline, șilingi și pence, apoi fură duși în hanuri unde reușiră să închirieze camere ieftine.

Ca orice alt oraș din lume, Cardiff avea mii de grajduri. Lev învăță destule cuvinte cât să spună că este un îngrijitor de cai experimentat, apoi începu să umble prin oraș în căutarea unei

slujbe. Oamenilor nu le lua mult până să-și dea seama că știa să se poarte cu animalele, dar chiar și cei mai binevoitori angajatori voiau să pună câteva întrebări, iar el nu le putea înțelege sau răspunde.

Disperat, începu să învețe mai repede și după câteva zile putea înțelege prețurile și era capabil să ceară pâine sau bere. Totuși, angajatorii puneau întrebări complicate, dorind să știe probabil dacă mai lucrase înainte și dacă avea probleme cu legea.

Se întoarse la misiunea marinărească și-i explică problema sa rusului din micul ghișeu. Primi o adresă în Butetown, cartierul cel mai apropiat de docuri, și i se spuse să întrebe de Filip Kowal, cunoscut drept Kowal Polonezul. Kowal se dovedi a fi un maistru care angaja muncitori străini pe bani puțini și care vorbea câte un pic din majoritatea limbilor europene. Îi spuse lui Lev să vină în curtea principalei gări din oraș, cu valiza, lunea următoare la ora zece dimineața.

Lev era atât de bucuros, încât nici nu mai întrebă în ce consta slujba.

Odată cu el ajunseră acolo încă vreo două sute de oameni, majoritatea ruși, dar și câțiva germani, polonezi, slavi și un african cu pielea închisă la culoare. Se bucură să-i vadă acolo pe Spirya și pe Yakov.

Fură urcați într-un tren – biletele fiindu-le plătite de Kowal – și porniră spre nord, printr-o zonă frumoasă de munte. Între dealurile verzi, orașele industriale se întindeau ca o apă întunecată în văi. Fiecare oraș avea cel puțin un turn cu două roți gigantice în vârf și Lev află că principala ocupație în regiune era mineritul. Câțiva dintre oamenii veniți cu el erau mineri; unii aveau alte meserii, cum ar fi prelucrarea metalelor; iar mulți erau muncitori necalificați.

După o oră coborâră din tren. Când ieșiră din gară, Lev realiză că nu era o slujbă ca oricare alta. Câteva sute de oameni, toți purtând beretele și hainele aspre de muncitori, îi așteptau în piață. La început oamenii păstrară o tăcere de rău augur, apoi unul dintre ei strigă ceva și ceilalți i se alăturară imediat. Lev nu avea idee ce spuneau, dar nu încăpea nicio îndoială că erau cu toții ostili la adresa lor. Mai erau prezenți și douăzeci-treizeci de polițiști, care stăteau în fața mulțimii și îi țineau pe oameni în spatele unei linii imaginare.

Spirya rosti cu glas înfricoșat:

— Cine sunt oamenii ăștia?

Lev răspunse:

— Bărbați scunzi și musculoși, cu fețe aspre și mâini curate – aș spune că sunt mineri în grevă.

— Parcă ar vrea să ne omoare. Ce naiba se petrece aici?

— Suntem spărgători de grevă, zise Lev pe un ton sumbru.

— Domnul să ne aibă-n pază!

Kowal Polonezul strigă „Urmați-mă!” în mai multe limbi, apoi porniră cu toții pe strada principală. Mulțimea continua să strige, iar oamenii le arătau pumnii amenințători, însă nimeni nu forța cordonul. Lev nu le mai fusese niciodată recunoscător polițiștilor până atunci.

— Este îngrozitor, rosti el.

Yakov zise:

— Acum știi cum e să fii evreu.

Îi lăsară în urmă pe minerii care strigau și urcară dealul pe străzi cu case goale. Lev observă că multe dintre case păreau pustii. Oamenii încă se uitau lung după ei când treceau, dar ocările încetară. Kowal începu să le repartizeze oamenilor case. Lev și Spirya fură uluiți când primiră o casă numai pentru ei. Înainte să plece, Kowal le arătă gura puțului – turnul cu cele două roți – și le spuse să fie acolo a doua zi, la șase dimineața. Cei care erau mineri aveau să sape după cărbune, iar ceilalți aveau să se ocupe de întreținerea tunelelor și a echipamentului sau, în cazul lui Lev, aveau să se îngrijească de ponei.

Lev se uită prin noua sa casă. Nu era vreun palat, dar era curată și uscată. Avea la parter o cameră mare și două sus – câte un dormitor pentru fiecare! Lev nu mai avusese niciodată o cameră numai a lui. Nu aveau mobilă, dar era obișnuit să doarmă pe podea, iar în iunie nici măcar nu aveau nevoie de pături.

Lui Lev nu-i prea dădea ghes să plece, dar în cele din urmă li se făcu foame. Nu aveau mâncare în casă, așa că plecară să-și caute cina. Temători, intrară în prima tavernă care le ieși în cale, însă duzina de mușterii de acolo le aruncară priviri mânioase, iar când Lev rosti în engleză: „Două halbe de jumătate-cu-jumătate, vă rog”, barmanul îl ignoră.

Coborâră în centrul orașului și găsiră o cafenea. Aici, cel puțin, clienții nu păreau să caute motive de bătaie. Rămaseră la

o masă jumătate de oră și văzură cum chelnerița îi servea pe toți cei sosiți după ei. Apoi plecară.

Avea să fie greu de trăit aici, intui Lev. Dar nu pentru prea mult timp. De îndată ce făcea rost de suficienți bani, avea să plece în America. Cu toate acestea, cât timp rămânea aici trebuia să mănânce.

Intrară apoi într-o brutărie. De această dată Lev era hotărât să obțină ce voia. Arătă spre un raft cu franzele și zise în engleză:

— O pâine, vă rog.

Brutarul se prefăcu că nu îl înțelege.

Lev se aplecă peste tejghea și înșfăcă franzela pe care o voia. „Și-acum, se gândi el, să-ncerce numai să mi-o ia înapoi.”

— Hei! strigă brutarul, însă rămase după tejghea.

Lev zâmbi și spuse:

— Cât costă, vă rog?

— Un penny și-un sfert, mormăi brutarul îmbufnat.

Lev puse monedele pe tejghea.

— Va mulțumesc foarte mult, zise el.

Rupse franzela și îi dădu jumătate lui Spirya, apoi plecară împreună pe stradă mâncând. Ajunseră la gară, însă mulțimea se împrăștiase. În curtea gării, un vânzător de ziare striga titlurile articolelor. Ziarele se vindeau repede, iar Lev se întrebă dacă se întâmplase ceva important.

O mașină mare veni cu viteză pe drum, iar ei fură nevoiți să sară în lături. Uitându-se la pasagera de pe bancheta din spate, Lev fu uluit să o recunoască pe prințesa Bea.

— Doamne Dumnezeule! exclamă el.

Într-o clipă fu transportat înapoi în Bulovnir, amintindu-și imaginea de coșmar cu tatăl său, care murise în ștreang sub privirile acestei femei. O groază ca atunci nu mai simțise niciodată. Nimic nu-l mai speriase astfel, nici luptele de stradă, nici bastoanele polițiștilor, nici armele îndreptate spre el.

Mașina opri la intrarea în gară. Ura, dezgustul și greața îl copleșiră și mai puternic pe Lev când prințesa Bea coborî. Pâinea pe care o mesteca avea dintr-odată gust de pietriș, așa că o scuipă.

Spirya îl întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

Lev își redobândi cumpătul.

— Femeia aia este o prințesă rusoaică, explică el. Ea a pus ca tatăl meu să fie spânzurat acum paisprezece ani.

— Nenorocita! Ce naiba caută aici?

— S-a căsătorit cu un lord englez. Cred că locuiesc prin apropiere. Poate că mina de cărbuni îi aparține lui.

Șoferul și o cameristă se ocupau de bagaje. Lev o auzi pe Bea vorbindu-i cameristei în rusă și pe cameristă răspunzându-i în aceeași limbă. Intrară cu toții în gară, apoi camerista ieși și cumpără un ziar.

Lev se apropie de ea. Dându-și basca jos, se aplecă până-n pământ și rosti în rusă:

— Dumneavoastră trebuie să fiți prințesa Bea.

Ea râse voios.

— Nu fi prost! Eu sunt camerista ei, Nina. Tu cine ești?

Lev se prezentă, apoi îl prezentă și pe Spirya și îi explică felul în care ajunseseră acolo, precum și faptul că nu-și puteau cumpăra cina.

— Mă întorc la noapte, rosti Nina. Ne ducem doar până în Cardiff. Veniți la ușa bucătăriei de la Tŷ Gwyn și vă voi da eu niște carne rece. Luați-o pe drumul spre nord la ieșirea din oraș, până ajungeți la un palat.

— Vă mulțumesc, frumoasă doamnă.

— Sunt destul de în vârstă ca să-ți fiu mamă, zise ea, dar zâmbi măgulită. Cred că ar fi cazul să-i duc ziarul prințesei.

— Care-i știrea zilei?

— Eh, știri din străinătate, rosti ea, cu un gest de lehamite. A avut loc un asasinat. Prințesa este extrem de supărată. Arhiducele Franz Ferdinand al Austriei a fost ucis într-un loc numit Sarajevo.

— E îngrozitor pentru o prințesă.

— Da, încuviință Nina. Totuși, nu cred că asta are o însemnătate prea mare pentru de-alde noi.

— Nu, spuse și Lev. Nu cred că o să aibă.

Capitolul 7

Începutul lunii iulie 1914

(I)

Biserica St. James din Piccadilly avea enoriașii cei mai elegant îmbrăcați din lume, fiind lăcașul de cult preferat de elita londoneză. Teoretic, parada nu era privită cu ochi buni; însă femeile trebuiau să poarte pălării, iar în acele vremuri era absolut imposibil să cumperi una care să nu aibă pene de struț, funde, panglici și flori de mătase. Din spatele naosului, Walter von Ulrich urmărea cu privirea o junglă de forme și de culori extravagante. Spre deosebire de femei, bărbații arătau toți la fel, cu hainele lor negre și cu gulerele albe și ridicate, ținându-și jobenele în poală.

Majoritatea acestor oameni chiar nu înțelegeau ce se petrecuse în Sarajevo cu șapte zile în urmă, se gândi el morocănos; unii dintre ei nici măcar nu știau unde se află Bosnia. Deși erau șocați de uciderea arhiducelui, nu știau sigur ce însemna asta pentru restul lumii. Erau doar ușor derutați.

Walter nu era derutat. Știa exact ce atrăgea după sine asasinatul. Crea o amenințare gravă la adresa securității Germaniei și ținea de oamenii ca Walter să-și protejeze și să-și apere țara în acele momente de pericol.

Prima lui sarcină pe ziua aceea era să afle ce părere avea țarul Rusiei. Asta voia să știe toată lumea: ambasadorul german, tatăl lui Walter, ministrul de externe din Berlin și kaizerul însuși. Iar Walter, ca un ofițer de informații destoinic ce era, avea sursa potrivită.

Se uită printre enoriași, încercând să-l identifice pe omul său printre toate acele cefe, temându-se că ar putea să nu fie acolo. Anton era un funcționar de la ambasada Rusiei. Se întâlneau în bisericile anglicane, pentru că astfel Anton putea fi sigur că nu vor da peste nimeni de la ambasadă acolo: majoritatea rușilor țineau de biserica ortodoxă, iar cei care nu erau ortodocși nu erau angajați niciodată în serviciul diplomatic.

Anton răspundea de biroul de telegrafie de la ambasada Rusiei, așa că vedea toate telegramele care soseau sau plecau. Informațiile sale erau neprețuite. Însă avea o fire dificilă și îi provoca multă neliniște lui Walter. Spionajul îl înspăimânta pe Anton, iar când se speria, nu mai apărea la întâlniri – ceea ce se

întâmpla des în momentele de tensiune internațională precum acesta, când Walter avea nevoie de el mai mult ca niciodată.

Atenția lui Walter fu distrasă când o zări pe Maud. Îi recunoscu gâtul lung și delicat înălțându-se dintr-un guler elegant, bărbătesc, și simți cum i se oprește inima. Săruta acel gât de fiecare dată când prindea ocazia.

Când se gândea la riscul unui război, mintea îi zbura mai întâi la Maud, apoi la țara sa. Îi era rușine de egoismul său, dar nu se putea abține. Cea mai mare teamă a lui era că ea îi va fi luată; amenințarea la adresa Patriei era pe locul al doilea. Era gata să moară pentru Germania – dar nu și să trăiască fără femeia pe care o iubea.

Un cap din al treilea rând din spate se întoarse și Walter dădu ochii cu Anton. Bărbatul avea un păr castaniu și rar și o barbă neregulată. Ușurat, Walter se duse în strana din sud, de parcă ar fi căutat un loc și, după o clipă de ezitare, se așeză.

Sufletul lui Anton era plin de amărăciune. Cu cinci ani în urmă, un nepot la care ținuse mult fusese acuzat de activități revoluționare de către poliția secretă a țarului și fusese întemnițat în Fortăreața Petru și Pavel, aflată în partea cealaltă a fluviului față de Palatul de Iarnă, în inima Sankt Petersburgului. Băiatul era seminarist și nu avea deloc gânduri subversive; însă, înainte să poată fi eliberat, făcuse pneumonie și murise. De atunci, Anton începuse să-și pună în practică răzbunarea tăcută și letală împotriva țarului.

Păcat că biserica era atât de bine luminată. Arhitectul, Christopher Wren, proiectase șiruri lungi de ferestre imense și boltite. Pentru ce le trebuia lor, o penumbră gotică și sumbră s-ar fi potrivit mai bine. Totuși, Anton se poziționase bine, în capătul unui rând, cu un copil lângă el și un stâlp masiv de lemn în spate.

— Bun loc de stat, murmură Walter.

— Tot am putea fi observați din galerie, se plânse Anton.

Walter clătină din cap.

— Toată lumea privește în față.

Anton era un burlac de vârstă mijlocie. Scund de statură, era îngrijit la modul extrem: cravata îi era strâns înnodată, fiecare nasture de la jachetă era închis, iar pantofii îi luceau. Costumul său tocit strălucea după toți anii de periere și călcare. Walter credea că asta era o reacție provocată de josnicia spionajului. La

urma urmei, omul era acolo ca să-și trădeze țara. „Iar eu sunt aici ca să-l încurajez”, se gândi Walter sinistru.

Nu mai spuse nimic în timpul șușotelii de dinainte de slujbă, dar de îndată ce începu primul imn, rosti cu voce scăzută:

— Care-i atmosfera din Sankt Petersburg?

— Rusia nu vrea război, răspunse Anton.

— Bun.

— Țarul se teme că războiul va duce la revoluție.

Când Anton îl pomeni pe țar, păru că-i vine să scuipe.

— Jumătate din Sankt Petersburg este deja în grevă. Desigur, nici măcar nu-i trece prin minte că propria-i brutalitate prostească este motivul pentru care lumea vrea o revoluție.

— Într-adevăr.

Walter trebuia mereu să ia în calcul faptul că opiniile lui Anton erau distorsionate de ură, însă în această privință spionul nu se înșela întru totul. Walter nu îl ura pe țar, dar se temea de el. Avea la dispoziție cea mai mare armată din lume. Toate discuțiile despre siguranța Germaniei trebuiau să țină cont de acea armată. Germania era precum un om al cărui vecin ține în lanț un urs enorm, în grădina din față.

— Ce va face țarul?

— Depinde de Austria.

Walter își înăbuși o remarcă nerăbdătoare. Toată lumea aștepta să vadă ce va face împăratul austriac. Trebuia totuși să facă ceva, întrucât arhiducele asasinat era moștenitorul tronului. Walter spera să afle mai multe despre intențiile austriecilor de la vărul său, Robert, ceva mai târziu. Acea ramură a familiei era catolică, la fel ca toată elita Austriei, iar Robert era acum la slujba din Catedrala Westminster, însă Walter avea să îl întâlnească la prânz. Între timp trebuia să afle mai multe despre ruși.

Fu nevoit să aștepte un nou imn. Încercă să își păstreze răbdarea. Își ridică privirea și studie poleiala extravagantă a boltelor lui Wren.

Enoriașii începură să cânte *Stânca veacurilor*.

— Să presupunem că ar izbucni un conflict în Balcani, îi murmură Walter lui Anton. Se vor ține rușii departe de el?

— Nu. Țarul nu poate sta deoparte dacă Serbia este atacată.

Walter simți un fior pe șira spinării. Acesta era exact genul de escaladare a conflictului de care se temea.

— Ar fi o nebunie să pornească la război din atâta lucru!

— Așa este. Însă rușii nu pot lăsa Austria să controleze Peninsula Balcanică – trebuie să-și protejeze ruta de la Marea Neagră.

Acest lucru nu putea fi contestat. Majoritatea exporturilor Rusiei – cerealele din câmpiile sudice și petrolul din puțurile din zona Baku – erau expediate în restul lumii din porturile de la Marea Neagră.

Anton continuă:

— Pe de altă parte, țarul îi îndeamnă pe toți să păsească cu grijă.

— Adică nu se poate gândi la o soluție.

— Dacă a gândit vreodată.

Walter încuviință. Țarul nu era un om inteligent. Visul său era să readucă Rusia la epoca de aur din secolul al XVII-lea și era suficient de prost cât să creadă că așa ceva mai era posibil. Era ca și cum regele George al V-lea ar fi încercat să recreeze Anglia din vremea lui Robin Hood. De vreme ce țarul era aproape irațional, era înnebunitor de greu să prezici ce urma să facă.

În timpul ultimului imn, privirea lui Walter se îndreptă spre Maud, care se afla la două rânduri mai în față, pe cealaltă parte. O urmări din profil cu drag, în timp ce ea cânta cu ardoare.

Raportul ambiguu al lui Anton era cât se poate de neliniștitor. Walter era și mai îngrijorat decât fusese cu o oră în urmă. Zise:

— De acum înainte trebuie să ne vedem zilnic.

Anton păru panicat.

— Nu se poate! rosti el. Este prea riscant.

— Dar situația se schimbă din oră în oră.

— Duminica viitoare, dimineață, în Smith Square.

Asta era problema cu spionii idealiști, se gândi Walter frustrat: nu-i aveai cu nimic la mână. Pe de altă parte, oamenii care spionau pentru bani nu puteau fi niciodată de încredere. Îți spuneau ce voiai să auzi, în speranța că vor primi un bonus. În cazul lui Anton, dacă el zicea că țarul șovăie, Walter putea fi sigur că țarul nu luase încă nicio decizie.

— Hai să ne întâlnim măcar o dată și pe la mijlocul săptămânii, îl imploră Walter când imnul se termină.

Anton nu-i răspunse. În loc să se așeze, se furișă afară din biserică. „La naiba”, bombăni Walter, iar copilul din scaunul alăturat îl privi dezaprobator.

Când se încheie slujba, rămase în curtea pavată a bisericii, salutându-și cunoștințele, până când ieși Maud, alături de Fitz și de Bea. Maud arăta ireal de grațioasă într-o rochie mulată din catifea, cenușie și elegantă, cu o haină din crep gri-închis pe deasupra. Poate că nu era o culoare foarte feminină, dar îi scotea în evidență frumusețea sculptată și părea să-i facă pielea să strălucească. Walter le strângea mâna celor din jur, dorindu-și cu disperare să poată rămâne singur cu ea câteva minute. Făcu schimb de amabilități cu Bea, o bomboană în dantelă roz-bombon și crem, și fu de acord cu un Fitz solemn, care afirmă că asasinatul era „de rău augur”. Familia Fitzherbert trecu apoi mai departe și Walter se temu că ratase ocazia; însă, în ultima clipă, Maud murmură:

— Voi fi la ducesă, la ceai.

Walter zâmbi spre spatele ei elegant. O văzuse pe Maud în urmă cu o zi și urma să o vadă și a doua zi, și totuși fusese îngrozit la gândul că era posibil să nu o vadă în ziua aceea. Chiar nu mai era în stare să petreacă 24 de ore fără ea? Nu se considera un om slab, însă ea aruncase o vrajă asupra lui. Cu toate acestea, nu-și dorea să iasă de sub această vrajă.

Cel mai mult îl atrăgea la ea spiritul ei independent. Majoritatea femeilor din generația sa păreau să se mulțumească să joace rolul pasiv pe care li-l repartiza societatea, îmbrăcându-se frumos, organizând petreceri și supunându-se soților lor. Walter se simțea plictisit de acest tip de femei inactive. Maud semăna mai degrabă cu femeile pe care le cunoscuse în Statele Unite, în timpul perioadei petrecute la ambasada germană din Washington. Erau elegante și fermecătoare, dar nu servile. Era nemaipomenit de incitant să fii iubit de o asemenea femeie.

Porni cu pas vioi prin Piccadilly și se opri la un chioșc de ziare. Nu-i făcea niciodată plăcere să citească ziarele britanice: majoritatea erau virulent și fățiș antigermane, în special înverșunatul *Daily Mail*. Îi determinau pe britanici să creadă că sunt împresurați de spioni germani. Cât și-ar fi dorit Walter să fi fost adevărat! Avea vreo duzină de agenți infiltrați în orașele de pe coastă, raportându-i venirile și plecările de la docuri, așa cum și britanicii aveau oamenii lor în porturile germane – dar în niciun caz miile de iscoade pe care redactorii isterici ai ziarelor le prezentau publicului.

Cumpără un exemplar al cotidianului *People*. Tensiunile din Balcani nu constituiau marea știre de aici: britanicii erau mai îngrijorați din cauza Irlandei. O minoritate de protestanți deținuse controlul acolo vreme de sute de ani, fără să bage prea mult în seamă majoritatea catolică. Dacă Irlanda dobândea independența, cizma asupritoare ar fi trecut în celălalt picior. Ambele părți erau puternic înarmate și exista amenințarea războiului civil.

Un singur paragraf din josul primei pagini se referea la „criza austro-sârbă”. Ca de obicei, ziarele habar nu aveau ce se petrecea cu adevărat.

Exact când Walter intra în hotelul Ritz, Robert sări dintr-un taxi. Purta o vestă neagră și o cravată de asemenea neagră, în semn de doliu pentru arhiducele asasinat. Robert fusese unul dintre apropiații lui Franz Ferdinand – progresist după standardele curții vieneze, dar conservator după oricare alte standarde. Îl plăcuse și îl respectase pe omul ucis și pe familia acestuia, iar Walter știa asta.

Își lăsară jobenele la garderobă și intrară împreună în sala de mese. Walter se simțea ușor protector față de Robert. Încă de când erau copii, știuse că vărul său este diferit. Lumea spunea despre asemenea bărbați că sunt efeminați, dar era o constatare mult prea grosolană: Robert nu era o femeie într-un trup de bărbat. Cu toate acestea, avea multe caracteristici specific feminine, iar lucrul acesta îl făcea pe Walter să îl trateze cu un soi de cavalerism moderat.

Arăta ca Walter, având aceleași trăsături regulate și ochii căprui, însă părul îi era mai lung și avea mustața ceruită și ondulată.

— Cum merge treaba cu Lady M? rosti el când se așezară.

Walter i se confesase: Robert știa totul despre iubirile interzise.

— Este minunată, dar tatăl meu nu poate trece peste faptul că lucrează într-o clinică de mahala împreună cu un doctor evreu.

— O, vai, ce aspru, zise Robert. Obiecția lui ar fi de înțeles dacă ea însăși ar fi evreică.

— Am sperat că va ajunge să o accepte treptat, întâlnind-o în societate din când în când și realizând că are relații amicale cu cei mai puternici oameni de aici; dar nu merge așa.

— Din păcate, criza din Balcani nu va face decât să sporească tensiunile din – Robert zâmbi –, iartă-mă, relațiile internaționale.

Walter se sili să râdă.

— Rezolvăm noi cumva, orice s-ar întâmpla.

Robert nu spuse nimic, dar nu părea la fel de încrezător.

Servind miel galez și cartofi cu sos de pătrunjel, Walter îi prezentă lui Robert informațiile neconcludente pe care le obținuse de la Anton.

Robert avea și el vești proaspete.

— Am stabilit că asasinii au obținut armele și bombele din Serbia.

— O, la dracu! înjură Walter.

Mânia lui Robert era evidentă.

— Armele au fost oferite de șeful contrainformațiilor militare sârbești. Ucigașii s-au antrenat într-un parc din Belgrad.

Walter rosti:

— Ofițerii de contrainformații mai acționează uneori pe cont propriu.

— Chiar adeseori. Iar secretul care le învăluie operațiunile le oferă posibilitatea să scape basma curată din încurcătura asta.

— Deci asta nu dovedește că guvernul sârb este cel care a pus la cale asasinatul. Și, dacă este să analizăm logic, o națiune mică și independentă ca Serbia, încercând cu disperare să își păstreze independența, ar fi nesăbuită dacă și-ar provoca puternicul vecin.

— Este posibil chiar ca serviciul de contrainformații sârb să fi acționat contrar dorințelor guvernului, recunoscu Robert. Însă apoi rosti pe un ton ferm: Asta nu contează absolut deloc. Austria trebuie să acționeze împotriva Serbiei.

De asta se temea Walter. Incidentul nu mai putea fi privit ca o simplă crimă de care aveau să se ocupe poliția și justiția. Escaladase cu mult, iar acum un imperiu trebuia să pedepsească o națiune mică. Împăratul Franz Josef al Austriei fusese un mare om la vremea lui – deși conservator și credincios, fusese un conducător cu o mână de fier. Deși avea acum 84 de ani, vârsta nu-l făcuse deloc mai puțin autoritar sau mai îngust la minte. Astfel de oameni credeau că știu totul doar pentru că sunt bătrâni. Tatăl lui Walter era la fel.

„Soarta mea este în mâinile a doi monarhi, se gândi Walter, țarul și împăratul. Unul este nesăbuit, celălalt e vârstnic; și

totuși, ei controlează atât destinul lui Maud și al meu, cât și soarta a nenumărate milioane de europeni. Ce argument redutabil împotriva monarhiei!”

Rămase pe gânduri în timp ce-și mâncau desertul. Când veni cafeaua, rosti cu optimism:

— Bănuiesc că scopul vostru va fi să-i dați o lecție aspră Serbiei fără să implicați vreo altă țară.

Robert îi spulberă repede speranțele.

— Dimpotrivă, zise el. Împăratul meu i-a trimis o scrisoare personală kaizerului.

Walter tresări. Nu auzise nimic despre așa ceva.

— Când?

— A ajuns ieri la el.

Ca toți diplomații, Walter detesta ocaziile în care monarhii își vorbeau direct unul altuia, în loc să apeleze la miniștrii lor. Orice se putea întâmpla în asemenea situații.

— Și ce i-a transmis?

— Că Serbia trebuie eliminată ca putere politică.

— Nu!

Era mai rău decât se temuse Walter. Șocat, întrebă:

— Chiar vorbește serios?

— Totul depinde de răspuns.

Walter se încruntă. Împăratul Franz Josef îi cerea sprijinul kaizerului Wilhelm – acesta era adevăratul scop al scrisorii. Cele două țări erau aliate, așa încât kaizerul avea obligația să-și ofere sprijinul, dar răspunsul putea fi entuziast sau șovăielnic, încurajator sau precaut.

— Am încredere că Germania va sprijini Austria, orice ar decide să facă împăratul meu, rosti Robert pe un ton sever.

— Doar nu te aștepți ca Germania să atace Serbia! protestă Walter.

Robert se simți jignit.

— Vrem să primim asigurarea că Germania își va respecta obligațiile sale de aliat.

Walter își ținu în frâu nerăbdarea.

— Problema cu acest mod de gândire este că ridică miza jocului. La fel ca bruiajul de fundal pe care-l face Rusia în sprijinul Serbiei, încurajează agresiunea. Ar trebui ca toată lumea să se calmeze.

— Nu sunt sigur că sunt de acord cu asta, zise Robert bățos. Austria a suferit o lovitură cumplită. Nu trebuie să se creadă că împăratul nu ia lucrurile în serios. Cel care sfidează uriașul trebuie să fie strivit.

— Hai să nu ne pierdem simțul măsurii!

Robert ridică tonul:

— Moștenitorul tronului a fost ucis!

Un client de la masa alăturată ridică privirea și se încruntă la auzul germanei vorbite pe un ton atât de mânios. Robert își calmă tonul, nu însă și expresia.

— Nu-mi vorbi mie de simțul măsurii!

Walter încercă să-și înăbușe propriile sentimente. Ar fi fost riscant și nesăbuit din partea Germaniei să se implice în acest conflict, dar nu ar fi ajutat la nimic dacă îi spunea lui Robert asta. Treaba lui Walter era să obțină informații, nu să se ia la ceartă.

— Înțeleg, rosti el. Și toți cei din Viena îți împărtășesc punctul de vedere?

— Cei din Viena, da, spuse Robert. Tisza se opune.

István Tisza era premierul Ungariei, dar subordonatul împăratului austriac.

— Propunerea sa este un embargou diplomatic pus asupra Serbiei.

— Mai puțin dramatic, poate, dar și mai puțin riscant, observă Walter cu prudență.

— O ripostă mult prea slabă.

Walter ceru nota. Era extrem de neliniștit din cauza celor auzite. Totuși, nu voia să existe vreun motiv de ceartă între el și Robert. Se ajutau reciproc și aveau încredere unul în celălalt, și nu voia ca asta să se schimbe. Ajunși afară, îi strânse mâna lui Robert și îl prinse de cot într-un gest de camaraderie nezdruncinată.

— Orice s-ar întâmpla, trebuie să ținem aproape, vere, rosti el. Suntem aliați și așa vom fi întotdeauna.

Îl lăsă pe Robert să decidă dacă vorbea despre ei doi sau despre țările lor. Se despărțiră prieteni.

Intră învigorat în Green Park. Londonezii se bucurau de lumina soarelui, însă Walter simțea deasupra capului un nor întunecat. Sperase ca Germania și Rusia să nu intervină în criza din Balcani, însă tot ce aflase astăzi părea să sugereze contrariul.

Ajungând la Palatul Buckingham, coti spre stânga și trecu pe lângă Mall până la intrarea de serviciu a ambasadei germane.

Tatăl său avea un birou în ambasadă: își petrecea acolo cam o săptămână din trei. Pe perete era un tablou cu kaizerul Wilhelm, iar pe scrin o fotografie înrămată cu Walter în uniforma sa de locotenent. Otto ținea în mână un obiect de lut. Colecționa obiecte englezești din ceramică și îi plăcea nespus să caute tot felul de lucruri stranii. Uitându-se mai de aproape, Walter observă că obiectul era un castron de fructe cu marginile modelate delicat, astfel încât să imite țesătura unui paner. Cunoscând gusturile tatălui său, intui că era un obiect din secolul al XVIII-lea.

La Otto se afla Gottfried von Kessel, un atașat cultural care lui Walter îi era extrem de antipatic. Gottfried avea părul negru și des, pieptănat cu cărare într-o parte, și purta ochelari cu lentile groase. Era de-o seamă cu Walter, iar tatăl lui era de asemenea în corpul diplomatic, dar, chiar dacă aveau atâtea în comun, nu erau prieteni. Walter îl considera pe Gottfried un lingău.

Înclină din cap către Gottfried și se așeză.

— Împăratul austriac i-a scris kaizerului nostru.

— Știm asta, se grăbi Gottfried să spună.

Walter îl ignoră. Gottfried încerca mereu să se dea mare.

— Fără îndoială că răspunsul kaizerului va fi prietenos, îi zise el tatălui său. Însă foarte multe pot depinde de nuanțe.

— Majestatea Sa nu mi-a destăinuit încă poziția pe care o va adopta.

— Însă o va face.

Otto încuviință.

— Este genul de lucru în privința căruia îmi cere uneori sfatul.

— Și dacă îndeamnă la calm, ar putea să-i convingă pe austrieci să fie mai puțin războinici.

Gottfried spuse:

— Și de ce-ar face asta?

— Pentru a evita ca Germania să fie atrasă într-un război din cauza unui teritoriu atât de neînsemnat precum Serbia!

— De ce te temi? rosti Gottfried cu dispreț. De armata sârbă?

— Mă tem de armata rusă și de asta ar trebui să te temi și tu, replică Walter. Este cea mai mare din istorie…

— Știu asta deja, zise Gottfried.

Walter nu luă în seamă întreruperea.

— Teoretic, țarul poate aduna șase milioane de soldați pe câmpul de luptă în doar câteva săptămâni…

— Știu…

— … și asta este mai mult decât întreaga populație a Serbiei.

— Știu.

Walter oftă.

— Pari să știi totul, von Kessel. Știi cumva și de unde au făcut rost asasinii de arme și de bombe?

— De la naționaliștii slavi, presupun.

— Te gândești la *anumiți* naționaliști slavi?

— Cine știe asta?

— Austriecii știu, se pare. Ei cred că armele provin de la șeful contrainformațiilor sârbești.

Otto gemu surprins.

— Asta o să-i *facă* pe austrieci cât se poate de răzbunători.

Gottfried zise:

— Austria încă este condusă de împărat. În cele din urmă, decizia pornirii unui război îi aparține în exclusivitate.

Walter încuviință.

— Nu-i ca și cum un împărat de Habsburg ar fi avut vreodată nevoie de cine știe ce pretext ca să fie necruțător și brutal!

— Cum altfel poate fi condus un imperiu?

Walter nu mușcă momeala.

— În afară de premierul maghiar, al cărui cuvânt nu are prea mare greutate, nu pare să existe cineva care să îndemne la prudență. Acest rol ne revine nouă.

Walter se ridică în picioare. Își raportase descoperirile și nu voia să mai stea în aceeași încăpere cu enervantul de Gottfried.

— Dacă îmi permiți, tată, mă voi duce la ceai la ducesa de Sussex și voi afla ce se mai zvonește prin oraș.

Gottfried rosti:

— Englezii nu fac vizite duminica.

— Eu sunt invitat, replică Walter, și plecă înainte de a-și pierde cumpătul.

Trecu prin Mayfair și se îndreptă spre Park Lane, unde se afla palatul ducelui de Sussex. Ducele nu juca niciun rol în guvernul britanic, însă ducesa organiza un salon politic. Când Walter sosise în Londra, în decembrie, Fitz îl prezentase ducesei, care se asigurase că el avea să fie invitat peste tot.

Intră în salonaș, se înclină, îi strânse mâna durdulie și spuse:

— Toată lumea din Londra vrea să știe ce se va întâmpla cu Serbia, astfel încât, deși este duminică, am venit să vă întreb ce știți dumneavoastră, Înălțimea Voastră.

— Nu va fi niciun război, rosti ea, fără să-și dea seama că el glumește. Luați loc și serviți o ceașcă de cafea. Bineînțeles, este tragic ce s-a întâmplat cu bietul arhiduce și cu soția sa și fără îndoială că făptașii vor fi pedepsiți, dar ce prostie să credem că națiuni mari precum Germania și Marea Britanie ar intra în război din cauza Serbiei!

Walter își dorea să aibă și el aceeași încredere. Își trase un scaun lângă Maud, care surâse fericită, și Lady Hermia, care înclină din cap. În cameră se aflau o duzină de oameni, inclusiv primul lord amiral, Winston Churchill. Decorul era extrem de demodat – prea multă mobilă greoaie și sculptată, materiale bogate cu o mulțime de modele diferite –, iar fiecare suprafață era acoperită cu ornamente, fotografii înrămate și vaze cu frunze uscate. Un lacheu îi oferi lui Walter o ceașcă de ceai, lapte și zahăr.

Walter era fericit să se afle aproape de Maud, dar – ca întotdeauna – își dorea mai mult; începu imediat să se întrebe dacă era vreo cale să rămână singuri, măcar pentru un minut sau două.

Ducesa zise:

— Problema, desigur, constă în slăbiciunea turcilor.

Hoașca bătrână avea dreptate, se gândi Walter. Imperiul Otoman intrase în declin, oprit de la modernizare de un cler musulman conservator. Secole de-a rândul sultanul păstrase ordinea în Peninsula Balcanică, de la coasta mediteraneeană a Greciei până în Ungaria, însă acum, cu fiecare deceniu care trecea, se retrăgea tot mai mult. Cele mai apropiate mari puteri, Austria și Rusia, încercau să ocupe locul rămas gol. Între Austria și Marea Neagră se aflau Bosnia, Serbia și Bulgaria, în linie. În urmă cu cinci ani, Austria preluase controlul asupra Bosniei. Austria era acum într-o dispută cu Serbia, țara din mijloc. Rușii se uitaseră pe hartă și văzuseră că Bulgaria era următoarea piesă de domino și că austriecii puteau ajunge să controleze coasta de vest a Mării Negre, amenințând comerțul internațional al Rusiei.

Între timp, popoarele supuse de Imperiul Austriac începeau să creadă că se pot conduce singure – acesta fiind motivul pentru

care naționalistul bosniac Gavrilo Princip îl împușcase pe arhiducele Franz Ferdinand în Sarajevo.

Walter zise:

— Este o tragedie pentru Serbia. Cred că premierul lor este gata să se azvârle în Dunăre.

Maud spuse:

— Vreți să spuneți Volga.

Walter se uită la ea, bucuros de pretextul ce i se oferise pentru a-i savura înfățișarea. Își schimbase hainele, purtând acum o rochie de seară bleumarin deasupra unei bluze din dantelă de un roz șters și o pălărie de fetru roz, cu o fundă albastră.

— În niciun caz, Lady Maud, rosti el.

Ea zise:

— Volga trece prin Belgrad, care este capitala Serbiei.

Walter era gata să protesteze din nou, apoi ezită. Ea știa foarte bine că Volga se afla la mai bine de o mie de mile de Belgrad. Ce-o fi punând la cale?

— Nu mă lasă inima să contrazic pe cineva atât de bine informat ca dumneavoastră, Lady Maud, spuse el. Cu toate acestea…

— O să verificăm, zise ea. Unchiul meu, ducele, are una dintre cele mai mari biblioteci din Londra. Se ridică în picioare și adăugă: Veniți cu mine și vă voi dovedi că vă înșelați.

Era o purtare îndrăzneață din partea unei tinere educate și ducesa își țuguie buzele.

Walter ridică neajutorat din umeri și o urmă pe Maud.

Pentru o clipă Lady Hermia păru să vrea să vină după ei, dar era scufundată mult prea confortabil în tapițeria de catifea, cu o ceașcă și o farfurioară în mână și cu o tavă în poală, și ar fi fost un efort prea mare să se miște.

— Nu stați prea mult, rosti ea încet și mai luă o mușcătură din prăjitură.

Și cu asta ieșiră din cameră.

Maud merse în fața lui Walter prin sală, unde câțiva lachei stăteau pe post de santinele. Se opri în fața unei uși și îl așteptă pe Walter să i-o deschidă. Apoi intrară.

Marea încăpere era cufundată în tăcere. Erau singuri. Maud se aruncă în brațele lui Walter. El o strânse cu putere, lipindu-i trupul de al său. Ea își întoarse privirea spre el.

— Te iubesc, rosti ea, sărutându-l pătimaș.

După un minut se desprinse din îmbrățișare, căutând să-și recapete răsuflarea. Walter o privi cu adorație.

— Ești incredibilă, zise el. Să spui că Volga trece prin Belgrad!

— A mers, nu?

El dădu din cap admirativ.

— Nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap. Ești atât de isteață!

— Avem nevoie de un atlas, spuse ea. În caz că intră cineva.

Walter căută pe rafturi. Era mai degrabă o bibliotecă de colecționar decât una de cititor. Toate cărțile erau legate elegant, majoritatea părând să nu fi fost deschise vreodată. Câteva cărți de referință zăceau într-un colț, iar el scoase un atlas și găsi o hartă a Balcanilor.

— Criza asta, rosti Maud, neliniștită. Pe termen lung… nu o să ne despartă, nu-i așa?

— Nu dacă am și eu un cuvânt de spus, replică Walter.

O trase în spatele unui raft de cărți, ca să nu fie văzuți imediat de cineva care ar fi intrat, și o sărută din nou. Era nemaipomenit de pătimașă astăzi, trecându-și mâinile peste umerii, brațele și spatele lui în timp ce-l săruta. Se desprinse din sărutare și îi șopti:

— Ridică-mi fusta.

El înghiți în sec. Visase la clipa asta. Apucă materialul și îl trase în sus.

— Și jupa, zise ea.

El apucă materialul cu ambele mâini.

— Nu-l mototoli, șopti ea.

El încercă să ridice obiectele vestimentare fără să apuce prea strâns mătasea, însă acestea continuau să-i alunece printre degete. Nerăbdătoare, ea se aplecă, își prinse fusta și jupa de margini și ridică totul până la talie.

— Atinge-mă, spuse ea, privindu-l în ochi.

Se simțea neliniștit, temându-se că cineva ar fi putut intra peste ei, dar era mult prea copleșit de iubire și de dorință ca să se mai abțină. Își puse mâna dreaptă la îmbinarea coapselor ei – și scăpă un geamăt de surprindere: era goală acolo. Gândul că ea plănuise totul ca să-i ofere lui această plăcere îl ațâță și mai mult. O mângâie cu blândețe, însă ea își împinse șoldurile în mâna lui, iar el apăsă mai tare.

— Așa, șopti ea.

El își închise ochii, dar ea zise:

— Uită-te la mine, iubitule, te rog, uită-te la mine în timp ce o faci, iar el și-i deschise din nou.

Ea se îmbujorase la față și respira greu printre buzele întredeschise. Îi apucă mâna și îl ghidă, așa cum o ghidase el în loja de la operă.

Îi șopti:

— Pune-ți degetul înăuntru.

Se sprijini de umărul lui. Îi putea simți prin haine bătăile inimii. Se împinse în el fără încetare, apoi scoase un sunet înfundat, precum strigătul înăbușit al cuiva care visează; și, în cele din urmă, se lăsă moale în brațele lui.

El auzi ușa deschizându-se și apoi vocea lui Lady Hermia:

— Haide, Maud, dragă, trebuie să ne luăm rămas-bun.

Walter își retrase mâna și Maud își netezi fusta în grabă. Rosti cu glas tremurat:

— Mă tem că m-am înșelat, mătușă Herm, și Herr von Ulrich a avut dreptate – într-adevăr, prin Belgrad trece Dunărea, nu Volga. Tocmai am găsit asta în atlas.

Se aplecară deasupra cărții în timp ce Lady Hermia ocolea raftul de cărți.

— Nu aveam nicio îndoială, zise ea. Bărbații au în general dreptate în aceste privințe, iar Herr von Ulrich este un diplomat care trebuie că știe foarte multe lucruri cu care femeile nu ar trebui să-și bată capul. Nu ar fi trebuit să te contrazici, Maud.

— Cred că ai dreptate, rosti Maud, cu o nesinceritate uluitoare.

Ieșiră toți trei din bibliotecă și traversară sala. Walter deschise ușa de la salonaș. Lady Hermia intră prima. Când Maud o urmă, își ridică ochii și îl privi în ochi. El își ridică mâna dreaptă, apoi băgă în gură vârful degetului și îl supse.

(II)

Nu mai puteau continua așa, se gândi Walter pe drumul de întoarcere spre ambasadă. Se purta ca un școlar. Maud avea 23 de ani, iar el 28, și totuși trebuiau să apeleze la subterfugii absurde ca să rămână singuri cinci minute. Era vremea să se căsătorească.

Trebuia să-i ceară permisiunea lui Fitz. Tatăl lui Maud murise, așa că fratele ei era acum capul familiei. Nu încăpea vreo îndoială că Fitz ar fi preferat ca ea să se mărite cu un englez. Probabil că avea să se împace totuși cu ideea: trebuie că era îngrijorat de faptul că ar fi putut să nu o vadă niciodată căsătorită pe sora lui cea arțăgoasă.

Nu, problema cea mare era reprezentată de Otto. El voia ca Walter să se căsătorească cu o fecioară prusacă bine-crescută, care să fie fericită să-și petreacă restul vieții născându-i moștenitori. Și, când Otto voia ceva, făcea tot posibilul să obțină acel lucru, zdrobind fără remușcări orice opoziție – ceea ce îl și făcuse, de altfel, un bun ofițer de armată. Nu i-ar fi trecut nicio clipă prin gând că fiul său avea dreptul de a-și alege singur mireasa, fără intervenții sau presiuni. Walter ar fi preferat ca tatăl lui să îl încurajeze și să îl sprijine: în niciun caz nu era încântat de perspectiva inevitabilei confruntări ce se prefigura la orizont. Totuși, iubirea lui era o forță mai presus de respectul față de tatăl său.

Era duminică seara, însă Londra era departe de a fi tăcută. Deși parlamentul nu își începuse încă sesiunea, iar birocrații din Whitehall se duseseră pe la casele lor din suburbii, politica continua în palatele de pe Mayfair, în cluburile de gentilomi de pe St. James și în ambasade. Walter recunoscu pe străzi câțiva membri ai parlamentului, vreo doi slujbași mărunți de la Biroul de Externe al Marii Britanii și câțiva diplomați europeni. Se întrebă dacă ministrul de externe britanic, Sir Edward Grey, rămăsese în oraș în acel week-end sau se retrăsese la căsuța lui mult iubită de la țară, aflată în Hampshire.

Walter își găsi tatăl la birou, citind telegrame decodate.

— Poate că nu-i cel mai bun moment să îți dau această veste, începu Walter.

Otto mormăi ceva și continuă să citească. Walter îi trânti pur și simplu:

— Sunt îndrăgostit de Lady Maud.

Otto își ridică privirea.

— De sora lui Fitzherbert? Bănuiam eu. Te compătimesc profund.

— Fii serios, tată. Te rog.

— Nu, tu să fii serios.

Otto trânti hârtiile pe care le citea.

— Maud Fitzherbert este o feministă, o sufragetă și o nonconformistă în societate. Nu este făcută să fie soția nimănui, cu atât mai puțin a unui diplomat german dintr-o familie bună. Hai să nu mai discutăm despre asta.

Lui Walter îi veniră pe limbă cuvinte aprinse, dar strânse din dinți și își păstră cumpătul.

— Este o femeie minunată și o iubesc, așa că ai face bine să vorbești politicos despre ea, oricare ți-ar fi părerile.

— O să spun exact ce gândesc, rosti Otto nepăsător. Este cumplită.

Își întoarse apoi atenția asupra telegramelor sale.

Ochii lui Walter căzură asupra bolului de fructe pe care îl cumpărase tatăl său.

— Nu, zise el. Ridică bolul. Nu o să spui ce gândești.

— Ai grijă cu acel obiect!

Walter captase acum toată atenția tatălui său.

— Eu mă simt protector față de Lady Maud, așa cum te simți tu față de acest bibelou de doi bani.

— Bibelou de doi bani? Dă-mi voie să-ți spun că valorează…

— Numai că, desigur, acea dragoste este mai puternică decât lăcomia unui colecționar.

Walter azvârli în aer obiectul fragil și îl prinse apoi într-o mână. Tatăl său scăpă un strigăt de protest. Walter continuă, nepăsător:

— Deci când vorbești insultător la adresa ei, eu mă simt așa cum te simți tu când crezi că o să scap asta – numai că e un sentiment mult mai intens.

— Țânc neobrăzat…

Walter își ridică vocea astfel încât să o acopere pe cea a tatălui său:

— Și dacă vei continua să-mi calci în picioare sentimentele, voi zdrobi acest produs de olărit sub călcâi.

— Bine, bine, am priceput. Acum lasă-l jos, pentru numele lui Dumnezeu!

Walter luă replica drept consimțământ și puse obiectul pe o măsuță.

Otto rosti malițios:

— Însă mai trebuie să știi cont de ceva… dacă pot menționa asta fără să-ți calc în picioare *sentimentele*.

— Spune.

— Este englezoaică.

— Pentru Dumnezeu! strigă Walter. De ani de zile germanii din familii bune se căsătoresc cu aristocrați englezi. Prințul Albert de Saxa-Coburg și Gotha s-a căsătorit cu regina Victoria – nepotul lui este acum regele Angliei. Iar regina Angliei s-a născut prințesă de Württemberg!

Otto ridică tonul:

— Lucrurile s-au schimbat! Englezii sunt hotărâți să ne țină la un nivel inferior de putere. Se împrietenesc cu adversarii noștri, cu Rusia și Franța. Ar însemna să te însori cu un dușman al patriei tale.

Walter știa că așa gândeau cei din vechea gardă, dar era de-a dreptul irațional.

— Nu ar trebui să fim dușmani, spuse el exasperat. Nu avem niciun motiv să fim dușmani.

— Nu ne vor permite niciodată să concurăm de pe poziții egale.

— Nu-i adevărat!

Walter se auzi țipând, așa că încercă să se calmeze.

— Englezii cred în comerțul liber – ne permit să ne vindem produsele prin tot Imperiul Britanic.

— Atunci citește asta.

Otto îi azvârli pe birou telegrama pe care tocmai o citise.

— Majestatea Sa kaizerul mi-a cerut să comentez.

Walter ridică hârtia. Era ciorna unui răspuns la scrisoarea personală a împăratului austriac. Walter o citi cu o panică crescândă. Se încheia astfel: „Împăratul Franz Josef poate totuși să fie sigur că Majestatea Sa va sprijini cu loialitate Austro-Ungaria, așa cum i-o cer obligațiile alianței noastre și vechea sa prietenie”.

Walter era îngrozit.

— Dar asta îi dă mână liberă Austriei! exclamă el. Pot face tot ce vor și noi îi vom sprijini!

— Există niște restricții.

— Nu multe. A fost deja trimisă?

— Nu, dar deja s-a convenit asupra ei. Va fi trimisă mâine.

— Putem să o oprim?

— Nu, și nici nu aș vrea asta.

— Dar ne obligă să sprijinim Austria într-un război împotriva Serbiei.

— Nimic rău în asta.

— Însă noi nu vrem război! protestă Walter. Avem nevoie de știință, de industrie și de comerț. Germania trebuie să se modernizeze, să devină liberală și să se dezvolte. Noi vrem pace și prosperitate.

„Și, adăugă el în sinea sa, vrem o lume în care un bărbat să se poată căsători cu femeia pe care o iubește fără să fie acuzat de trădare.”

— Ascultă la mine, zise Otto. Avem dușmani puternici de-o parte și de alta, Franța la vest și Rusia la est – iar ei sunt în tovărășie. Nu putem duce un război pe două fronturi.

Walter știa asta.

— De aceea avem Planul Schlieffen, spuse el. Dacă suntem siliți să purtăm un război, mai întâi invadăm Franța cu o forță copleșitoare, obținem victoria în câteva săptămâni și apoi, după ce am asigurat flancul de vest, ne întoarcem spre est ca să înfruntăm Rusia.

— Singura noastră speranță, rosti Otto. Însă când a fost adoptat acest plan de către armata germană, acum nouă ani, contrainformațiile noastre ne-au spus că armata rusă va avea nevoie de patruzeci de zile ca să se mobilizeze. Asta ne oferea aproape șase săptămâni pentru cucerirea Franței. De atunci, rușii și-au îmbunătățit rețeaua de căi ferate – cu bani împrumutați de la francezi!

Otto izbi cu pumnul în birou, de parcă astfel ar fi putut strivi Franța.

— Cu cât se scurtează mai mult timpul în care se mobilizează rușii, cu atât devine mai riscant Planul Schlieffen. Ceea ce înseamnă că – îndreptă teatral un deget spre Walter – cu cât vom avea mai repede acest război, cu atât va fi mai bine pentru Germania!

— Nu!

De ce nu putea bătrânul să vadă cât de periculos era un asemenea mod de gândire?

— Înseamnă că trebuie să căutăm soluții pașnice la dispute mărunte, spuse Walter.

— Soluții pașnice? Otto clătină atotcunoscător din cap. Ești un tânăr idealist. Crezi că există un răspuns la orice întrebare.

— Tu vrei război, spuse Walter, nevenindu-i a crede. Chiar vrei război!

— Nimeni nu vrea război, zise Otto. Dar uneori este mai bun decât alternativa.

(III)

Maud moștenise un venit derizoriu de la tatăl ei – trei sute de lire pe an, care de-abia dacă îi ajungeau să-și cumpere rochiile de sezon. Fitz se alesese cu titlul, cu pământul, cu casele și cu aproape toți banii. Așa funcționa sistemul englezesc. Însă nu asta o înfuria pe Maud. Banii nu însemnau mare lucru pentru ea: nici nu avea nevoie de cele trei sute de lire. Fitz plătea tot ce voia ea, fără să pună întrebări: i se părea lipsit de eleganță să fie cumpătat cu banii.

Ce o revolta cu adevărat era faptul că nu avusese parte de educație. Când împlinise șaptesprezece ani, anunțase că va merge la universitate – și toți râseseră de ea. Află că trebuie să vii de la o școală bună și să treci niște examene înainte să fii admis. Maud nu mersese niciodată la școală și, chiar dacă era capabilă să discute politică cu oamenii importanți din stat, o succesiune de guvernatoare și preceptori nu izbutiseră să o pregătească pentru a trece orice soi de examen. Plânsese și tunase zile întregi și chiar și acum i se strica buna dispoziție numai când se gândea la acest lucru. Asta o determinase să devină sufragetă: știa că fetele nu vor avea parte de o educație decentă până când femeile nu aveau să primească drept de vot.

Se întreba adeseori de ce se căsătoreau femeile. Se înhămau la o viață de roabe, și ce primeau în schimb? Acum, însă, aflase răspunsul. Nu mai simțise niciodată ceva atât de intens precum dragostea față de Walter. Iar lucrurile pe care le făceau ca să-și exprime această dragoste îi ofereau o plăcere nemaipomenită. Să poți să îl atingi astfel pe celălalt oricând dorești era ceva de vis. S-ar fi înrobit singură, de trei ori chiar, dacă acesta ar fi fost prețul pe care trebuia să-l plătească.

Însă nu robia era prețul, cel puțin nu în cazul lui Walter. Îl întrebase dacă o soție ar trebui să i se supună soțului în toate privințele, iar el îi răspunsese: „În niciun caz. Nu cred că supunerea intră în discuție. Doi adulți care se iubesc ar trebui să poată lua decizii împreună, fără ca unul să i se supună celuilalt”.

Ea își petrecuse mult timp gândindu-se la viața lor împreună. Câțiva ani probabil că el avea să fie mutat de la o ambasadă la alta și aveau să călătorească prin lume: Paris, Roma, Budapesta, poate chiar și mai departe, la Addis Abeba, Tokyo sau Buenos Aires. Se gândi la povestea lui Rut din Biblie: „Unde te vei duce tu, acolo voi merge și eu”. Fiii lor vor fi învățați să le trateze pe femei ca pe egalii lor, iar fiicele lor vor fi independente și vor avea o voință puternică. Poate că urmau să se stabilească în cele din urmă într-o casă din Berlin, pentru a-și putea trimite copiii la școli germane bune. La un moment dat, fără îndoială, Walter avea să moștenească Zumwald, conacul de la țară pe care tatăl său îl avea în Prusia de Est. Când aveau să îmbătrânească, iar copiii lor vor fi ajuns oameni mari, aveau să petreacă mai mult timp la țară, plimbându-se de mână pe moșie, citind alături seara și reflectând la cât de mult se schimbase lumea față de tinerețea lor.

Lui Maud îi venea greu să se gândească la altceva. Stătea în biroul ei de la Biserica Evanghelică a Golgotei, uitându-se fix la o listă de prețuri pentru produse medicale și amintindu-și cum își supsese Walter degetul în ușa de la salonul ducesei. Lumea începuse să observe că era cu mintea aiurea: doctorul Greenward o întrebase dacă se simțea bine, iar mătușa Herm îi spusese să se trezească din visare.

Încercă din nou să se concentreze asupra formularului de comandă, dar de această dată fu întreruptă de o bătaie în ușă. Mătușa Herm băgă capul înăuntru și zise:

— A venit cineva să te vadă.

Părea ușor uluită și îi dădu lui Maud o carte de vizită.

Generalul Otto von Ulrich
Atașat
Ambasada Imperiului German
Carlton House Terrace, Londra

— Tatăl lui Walter! exclamă Maud. Ce naiba...?

— Ce să-i spun? șopti mătușa Herm.

— Întreabă-l dacă vrea ceai sau vin de Xeres, apoi poftește-l înăuntru.

Von Ulrich era în ținută formală, purtând o redingotă neagră cu revere de satin, o vestă albă de pichet și pantaloni dungați.

Fața sa roșie era asudată din cauza arșiței verii. Era mai rotofei decât Walter și nu la fel de chipeș, dar aveau aceeași postură militară, dreaptă și cu bărbia scoasă în față. Maud apelă la nonșalanța ei obișnuită.

— Dragul meu Herr von Ulrich, ați venit într-o vizită formală?

— Aș dori să vorbesc cu dumneavoastră despre fiul meu, rosti el.

Engleza lui era aproape la fel de bună ca cea a lui Walter, deși avea un accent care îi lipsea fiului lui.

— Ce drăguț din partea dumneavoastră să treceți direct la subiect, replică Maud cu o notă de sarcasm, căreia el nu-i dădu nicio atenție. Vă rog să luați loc. Lady Hermia va cere să vi se aducă ceva de băut.

— Walter provine dintr-o familie aristocrată de viță veche.

— La fel ca mine, spuse Maud.

— Suntem tradiționali, conservatori, credincioși fervenți… poate un pic demodați.

— La fel ca familia mea, zise Maud.

Nu mergea după cum plănuise Otto.

— Noi suntem prusaci, rosti el cu o notă de exasperare în glas.

— Ah, făcu Maud, de parcă s-ar fi prins. În vreme ce noi suntem anglo-saxoni, firește.

Se duela cu el de parcă nu ar fi fost decât o întrecere de vorbe de duh, dar în adâncul sufletului era speriată. De ce venise aici? Care era scopul lui? Simțea că nu poate fi ceva nevinovat. Era împotriva ei. Avea să încerce să se bage între ea și Walter, simți ea cu o certitudine sumbră.

Oricum, nu avea să fie răpus cu glume nepotrivite.

— Germania și Marea Britanie sunt în dezacord. Marea Britanie îi are ca prieteni pe dușmanii noștri, Rusia și Franța. Asta face ca Marea Britanie să ne fie adversară.

— Îmi pare rău să aud că sunteți de această părere. Sunt mulți cei care văd lucrurile altfel.

— Nu ajungi la adevăr printr-un vot al majorității.

Din nou sesiză o notă de asprime în vocea lui. Era obișnuit să fie ascultat fără să fie contrazis, mai ales de către femei.

Asistenta doctorului Greenward aduse o tavă cu ceai și îl turnă în ceașcă. Otto nu mai scoase nicio vorbă până când femeia nu plecă. Apoi zise:

— S-ar putea să ajungem la război în următoarele câteva săptămâni. Dacă nu ne luptăm din cauza Serbiei, se va ivi un alt pretext. Mai devreme sau mai târziu, Marea Britanie și Germania vor fi obligate să se înfrunte pentru stăpânirea Europei.

— Îmi pare rău că sunteți atât de pesimist.

— Sunt mulți cei care gândesc la fel.

— Însă nu ajungi la adevăr printr-un vot al majorității.

Otto părea iritat. Era limpede că se așteptase ca ea să stea și să-i asculte în tăcere vorbele pline de importanță. Nu îi plăcea să fie luat în derâdere. Rosti mânios:

— Ar trebui să-mi acordați atenție. Vă spun ceva ce vă privește. Majoritatea germanilor consideră Marea Britanie drept dușmanul lor. Dacă Walter s-ar căsători cu o englezoaică, gândiți-vă la consecințe.

— M-am gândit, bineînțeles. Walter și cu mine am vorbit pe îndelete despre asta.

— Mai întâi, el ar avea de îndurat dezaprobarea mea. Nu aș putea primi cu brațele deschise o noră englezoaică în familia mea.

— Walter crede că iubirea pentru fiul dumneavoastră vă va ajuta într-un final să treceți peste repulsia pe care o simțiți față de mine. Chiar nu există nicio șansă să se întâmple asta?

— În al doilea rând, rosti el, ignorându-i întrebarea, el va fi socotit trădător față de kaizer. Oamenii din clasa lui socială nu-i vor mai fi prieteni. El și soția lui nu vor mai fi primiți în cele mai bune case.

Maud începea să se înfurie.

— Îmi vine greu să cred ce spuneți. Sunt sigură că nu toți germanii sunt atât de înguști la minte!

El nu păru să-i bage în seamă insolența.

— În al treilea rând, și ultimul, cariera lui Walter se desfășoară în Ministerul de Externe. Se va remarca. L-am trimis la școli și la universități din mai multe țări. Vorbește o engleză fără cusur și o rusă acceptabilă. În ciuda vederilor sale imature și idealiste, este bine văzut de superiorii săi, iar kaizerul i-a vorbit binevoitor de mai multe ori. Ar putea ajunge ministru de externe într-o zi.

— Este sclipitor, recunoscu Maud.

— Dar dacă se însoară cu dumneavoastră, cariera lui va fi terminată.

— Este ridicol, rosti ea șocată.

— Draga mea domnișoară, nu este limpede? Nu se poate avea încredere într-un bărbat care s-a căsătorit cu unul dintre dușmani.

— Am vorbit despre asta. Loialitatea lui va fi față de Germania, firește. Îl iubesc destul cât să accept asta.

— Ar putea să-și facă prea multe griji în privința familiei soției sale ca să-și mai poată oferi pe deplin loialitatea țării sale. Chiar dacă ar ignora legătura, fără scrupule, lumea tot și-ar pune întrebări.

— Exagerați, zise ea, simțind că începe să-și piardă încrederea.

— În niciun caz nu ar putea lucra în vreun domeniu care ar necesita discreție. Oamenii nu ar discuta chestiuni confidențiale de față cu el. Ar fi terminat.

— Nu trebuie să lucreze la contrainformațiile militare. Ar putea trece în alte domenii ale diplomației.

— Toate formele de diplomație necesită discreție. Și apoi, mai este vorba și despre poziția mea.

Maud fu luată prin surprindere. Ea și cu Walter nu se gândiseră la cariera lui Otto.

— Eu sunt un sfetnic apropiat al kaizerului. Oare ar mai avea el încredere absolută în mine dacă fiul meu s-ar căsători cu o străină din rândul dușmanilor țării?

— Așa ar trebui.

— Poate că da, dacă aș acționa cu fermitate și mi-aș dezmoșteni fiul.

Maud scăpă un geamăt.

— Nu ați face una ca asta.

Otto ridică tonul:

— Aș fi obligat să o fac!

Ea clătină din cap.

— Ați avea de ales, rosti ea cu disperare. Orice om are întotdeauna de ales.

— Nu voi sacrifica tot ce am dobândit – poziția mea, cariera, respectul concetățenilor mei – de dragul unei *fete*, spuse el cu dispreț.

Maud se simți de parcă tocmai fusese plesnită.

Otto continuă:

— Însă Walter o va face, desigur.

— Ce vreți să spuneți?

— Dacă Walter s-ar căsători cu dumneata, și-ar pierde familia, țara și cariera. Însă ar face-o. Și-a proclamat iubirea față de dumneata fără să se gândească la toate consecințele, dar – mai devreme sau mai târziu – va înțelege ce greșeală catastrofală a făcut. Însă nu încape îndoială că se consideră logodit în mod neoficial cu dumneata și că nu va renunța la angajament. Este mult prea domn ca să facă una ca asta. „Hai, dezmoștenește-mă”, o să-mi spună. S-ar socoti un laș altminteri.

— Este adevărat, rosti Maud.

Era zăpăcită. Acest om odios vedea adevărul mai limpede decât ea.

Otto continuă:

— Așa că *dumneata* trebuie să rupi angajamentul.

Ea simți un junghi.

— Nu!

— Este singura cale de a-l salva. Trebuie să renunți la el.

Maud își deschise gura ca să obiecteze din nou, dar Otto avea dreptate, așa că nu îi veni în minte nimic de spus.

Otto se aplecă în față și îi vorbi cu intensitate și cu stăruință:

— Vă veți despărți de el?

Lacrimile se scurgeau pe chipul lui Maud. Știa ce avea de făcut. Nu putea să-i distrugă viața lui Walter, nici măcar din dragoste.

— Da, suspină ea.

Îi pierise orice urmă de demnitate și nici că-i mai păsa; durerea era prea mare.

— Da, mă voi despărți de el.

— Promiteți?

— Da, promit.

Otto se ridică în picioare.

— Vă mulțumesc că ați avut bunăvoința de a mă asculta. Se înclină. Vă urez o după-amiază plăcută.

Ieși din încăpere, iar Maud își îngropă fața în palme.

Capitolul 8

Jumătatea lunii iulie 1914

(I)

În noul dormitor de la Tŷ Gwyn al lui Ethel exista o oglindă înaltă, cu rame mobile. Era veche, cu lemnăria crăpată și cu geamul aburit, dar încă se putea vedea în ea din cap până în picioare. O considera un obiect de mare lux.

Se privi îmbrăcată doar în lenjeria de corp. Părea să fi devenit mai voluptuoasă de când se îndrăgostise. Pusese pe ea, mai ales la talie și la șolduri, iar sânii păreau ceva mai umflați, poate pentru că Fitz îi mângâia și îi strângea atât de mult. Când se gândea la el, o dureau sfârcurile.

Fitz sosise în acea dimineață, cu prințesa Bea și cu Lady Maud, și-i șoptise că vrea să se întâlnească cu ea după prânz în Apartamentul cu Gardenii. Ethel o cazase pe Maud în Camera Roz, inventând o scuză despre niște reparații la parchetul din apartamentul obișnuit al lui Maud.

Ethel venise acum în camera ei, să se spele și să-și schimbe lenjeria. Îi plăcea la nebunie să se pregătească astfel pentru el, anticipând felul în care îi va atinge el trupul și îi va săruta buzele, auzind dinainte felul în care va geme de dorință și de plăcere, gândindu-se la mirosul pielii lui și la textura voluptuoasă a hainelor sale.

Deschise un sertar ca să scoată desuuri curate și ochii îi căzură asupra unui morman de fâșii curate de vată albă, pe care le folosea când îi venea menstruația. Își dădu seama că nu le mai spălase de când se mutase în camera aceea. Simți deodată o sămânță măruntă de groază pură înfiripându-i-se în minte. Se lăsă să cadă pe patul îngust. Era mijlocul lui iulie acum. Doamna Jevons plecase la începutul lui mai. Asta fusese cu zece săptămâni în urmă. În timpul acesta Ethel ar fi trebuit să folosească cârpele nu o dată, ci de două ori.

— O, nu, rosti ea cu glas tare. O, Doamne, te rog, nu!

Făcu un efort să se calmeze și să calculeze din nou. Vizita regelui avusese loc în ianuarie. Ethel fusese numită menajeră-șefă imediat după aceea, dar doamna Jevons fusese prea bolnavă ca să poată pleca atunci. Fitz se dusese în Rusia în februarie și se întorsese în martie și tot atunci făcuseră dragoste cum trebuie pentru prima oară. În aprilie doamna Jevons își recăpătase forțele, iar contabilul lui Fitz, Albert Solman, venise

de la Londra ca să-i explice cum va primi pensia. Ea plecase la începutul lui mai, la câteva zile după ce Celtic Minerals adusese muncitorii străini în Aberowen într-o încercare de a sparge greva, și atunci se mutase Ethel în această cameră și pusese acel morman mic și înspăimântător de fâșii albe de vată în sertar. Asta se petrecea în urmă cu zece săptămâni. Ethel nu putea să obțină alt rezultat, oricum ar fi calculat.

De câte ori se întâlniseră în Apartamentul cu Gardenii? De cel puțin opt ori. De fiecare dată, Fitz se retrăsese înainte de final, însă uneori mai întârzia puțin și ea îi simțea primele convulsii când era încă înăuntru. Fusese incredibil de fericită să fie cu el în felul acesta și în extazul ei nu luase în seamă riscurile. Acum fusese prinsă.

— O, Doamne, iartă-mă, zise ea cu voce tare.

Prietena ei, Dilys Pugh, rămăsese grea cu copil. Dilys era de-o seamă cu Ethel. Lucrase ca menajeră pentru soția lui Perceval Jones și se văzuse cu Johnny Bevan. Ethel își aminti cum i se măriseră sânii lui Dilys exact în perioada în care își dăduse seama că poți să rămâi gravidă și dacă o faci stând în picioare. Acum erau căsătoriți.

Ce urma să se întâmple cu Ethel? Nu se putea căsători cu tatăl copilului ei. Fără să mai pună și altceva la socoteală, el era deja căsătorit.

Era momentul să se ducă și să-l întâlnească. Astăzi nu aveau să se mai hârjonească în pat. Trebuiau să vorbească despre viitor. Își puse rochia neagră de mătase de la uniforma de menajeră-șefă.

Ce avea să spună el? Nu avea copii. O să fie mulțumit sau îngrozit? O să-și iubească copilul din flori sau o să se rușineze cu el? O va iubi mai mult pe Ethel pentru că îl zămislise sau o va urî?

Ieși din camera de la mansardă și porni pe holul îngust, coborând treptele ce duceau în aripa de vest. Tapetul familiar cu modelul său cu gardenii îi trezi dorința, la fel cum vederea chiloților ei îl excita pe Fitz.

El era deja acolo, stând lângă fereastră, privind grădina luminată de soare și fumând un trabuc; și, când îl văzu, o izbi din nou frumusețea lui. Îl cuprinse cu brațele pe după gât. Costumul său cafeniu din tweed era moale la atingere, căci, descoperise ea, era făcut din cașmir.

— O, Teddy, iubitule, mă bucur atât de mult să te văd! exclamă ea.

Îi plăcea să fie singura persoană care îi spunea Teddy.

— Și eu mă bucur să te văd, zise el, însă nu îi mângâie imediat sânii.

Ea îl sărută pe ureche.

— Am ceva să-ți spun, rosti ea pe un ton solemn.

— Și eu am ceva să-ți spun! Pot să zic eu primul?

Ea fu cât pe ce să spună nu, însă el se desprinse din îmbrățișare și se trase un pas înapoi și deodată ea simți că urmează ceva de rău augur.

— Ce? spuse ea. Ce este?

— Bea a rămas însărcinată.

El trase din trabuc și lăsă să iasă fumul ca un oftat.

La început ea păru că nu cuprinde înțelesul vorbelor sale.

— Ce spui? zise ea zăpăcită.

— Prințesa Bea, soția mea, este însărcinată. O să aibă un copil.

— Vrei să spui că ai fost și în patul ei în același timp în care o făceai cu mine? zise Ethel mânioasă.

El era surprins. Părea să nu se fi așteptat ca ea să-i reproșeze asta.

— Trebuia! protestă el. Am nevoie de un moștenitor.

— Dar mi-ai spus că mă iubești!

— Te iubesc! Și într-un fel te voi iubi mereu.

— Nu, Teddy! strigă ea. Nu spune una ca asta, te rog, nu!

— Vorbește mai încet!

— Să vorbesc mai încet? Mă părăsești! Ce mai contează pentru mine acum dacă află lumea?

— Pentru mine contează enorm.

Ethel era cuprinsă de deznădejde.

— Teddy, te rog! Te iubesc!

— Dar acum s-a terminat. Trebuie să fiu un soț bun și un tată bun pentru copilul meu. Trebuie să înțelegi.

— Să înțeleg pe naiba! se înfurie ea. Cum poți să o zici atât de detașat? Te-am văzut arătând mai multă compasiune pentru un câine care trebuia împușcat!

— Nu este adevărat, rosti el și glasul i se poticni ușor.

— M-am lăsat în voia ta în această cameră, pe patul de acolo.

— Iar eu nu voi…

Se opri. Chipul său, încremenit până atunci într-o expresie de autocontrol rigid, lăsă deodată să se întrevadă suferința. Se întoarse cu spatele, ferindu-se de privirea ei.

— Nu voi uita niciodată asta, șopti el.

Ea se apropie mai mult de el și îi văzu lacrimile de pe obraji, iar mânia i se evaporă.

— O, Teddy, îmi pare atât de rău, șopti ea.

El încercă să-și vină în fire.

— Țin foarte mult la tine, dar trebuie să-mi fac datoria, zise el.

Cuvintele lui erau reci, însă glasul îi era sugrumat.

— O, Doamne!

Ea încercă să se oprească din plâns. Nu îi dăduse încă vestea ei. Își șterse ochii cu mâneca, își trase nasul și înghiți.

— Datorie? spuse ea. Nu știi încă totul.

— Despre ce vorbești?

— Și eu sunt însărcinată.

— O, Dumnezeule!

Își duse trabucul la buze în mod mecanic, apoi îl coborî din nou fără să tragă din el.

— Dar m-am retras de fiecare dată!

— Nu destul de repede, se pare.

— De câtă vreme știi?

— Tocmai mi-am dat seama. M-am uitat în sertar și am văzut cârpele curate.

El tresări. Era clar că nu îi plăcea s-o audă vorbind despre menstruație. Ei bine, va trebui să îndure de această dată.

— Am calculat că nu mi-a mai venit ciclul de când m-am mutat în fosta cameră a doamnei Jevons, iar asta s-a întâmplat acum zece săptămâni.

— Două cicluri. Înseamnă că-i lucru sigur. Așa a zis și Bea. O, la dracu'!

Își duse din nou trabucul la buze, însă își dădu seama că se stinsese, așa că-l lăsă să cadă pe podea cu un bombănit iritat.

Ei i se năzări un gând sucit.

— Ai putea avea doi moștenitori.

— Nu fi ridicolă, rosti el cu asprime. Bastarzii nu au dreptul la moștenire.

— Ah, șopti ea.

Nu avusese de gând să ridice pretenții pentru copilul ei. Pe de altă parte însă, nu se gândise încă la el ca la un bastard.

— Bietul copilaș, se tângui ea. Pruncul meu, bastardul…

El afișă o expresie vinovată pe chip.

— Îmi pare rău, zise el. Nu am vrut să spun asta. Iartă-mă!

Ea văzu că firea lui bună se afla în conflict cu instinctele egoiste. Îi atinse brațul.

— Bietul Fitz…

— Doamne ferește să afle Bea de asta, murmură el.

Ea își simți orgoliul rănit. De ce trebuia el să se concentreze numai asupra celeilalte femei? Bea avea să fie în regulă: era bogată și măritată, și purta în pântece iubitul și cinstitul moștenitor al clanului Fitzherbert.

Fitz continuă:

— Șocul ar putea să o afecteze.

Ethel își aminti un zvon conform căruia Bea suferise un avort în anul precedent. Toate servitoarele vorbiseră despre asta. După spusele Ninei, camerista rusoaică, prințesa dăduse vina pentru avort pe Fitz, care o supărase atunci când anulase o călătorie planificată în Rusia.

Ethel se simți cumplit de respinsă.

— Deci principala ta grijă este că vestea despre copilul nostru ar putea să o supere pe soția ta.

El o privi țintă.

— Nu vreau să avorteze – este important să nu avorteze!

Nu avea nici cea mai vagă idee cât de insensibil era.

— La naiba cu tine, exclamă Ethel.

— La ce te așteptai? Copilul pe care Bea îl poartă în pântec este cel la care am sperat și pentru care m-am rugat. Copilul tău nu este dorit nici de tine, nici de mine și nici de altcineva.

— Eu nu văd lucrurile așa, murmură ea și începu să plângă din nou.

— Trebuie să mă gândesc la asta, zise el. Trebuie să fiu singur. O apucă de umeri și spuse: Mai vorbim mâine. Între timp, nu spune nimănui. Ai înțeles?

Ea dădu din cap în semn că da.

— Promite-mi.

— Îți promit.

— Așa te vreau, rosti el, apoi ieși din cameră.

Ethel se aplecă și culese de jos trabucul stins.

(II)

Ea nu spuse nimănui, dar nu putea să pretindă că totul este în ordine, așa că se prefăcu bolnavă și se duse în pat. Cum stătea singură, oră după oră, suferința lăsa locul neliniștii. Cum aveau să trăiască ea și copilul ei?

Avea să-și piardă slujba de la Tŷ Gwyn – era de la sine înțeles, chiar dacă pruncul nu ar fi fost al contelui. Numai gândul acesta era insuportabil de dureros. Fusese atât de mândră de sine când fusese numită menajeră-șefă… Bunicului îi plăcea să spună că mândria vine mereu înainte de o prăbușire. Avea dreptate în acest caz.

Nu era sigură că se mai putea întoarce în casa părinților săi: rușinea l-ar fi omorât pe tatăl ei. Era aproape la fel de supărată din cauza asta pe cât era din cauza propriei rușini. Într-un fel, avea să îl rănească mai mult pe el decât o rănise pe ea; el era atât de rigid în aceste privințe…

Oricum, nu voia să-și ducă viața ca mamă nemăritată în Aberowen. Existau deja două fete ca ea: Maisie Owen și Gladys Pritchard. Erau niște personaje triste, fără un loc anume în ordinea socială a orașului. Erau singure, dar niciun bărbat nu era interesat de ele; deși mame, locuiau încă cu părinții, de parcă ar fi fost copii; nu erau binevenite în nicio biserică, tavernă, prăvălie sau club. Cum ar fi putut ea, Ethel Williams, care se considerase dintotdeauna cu un cap deasupra celorlalți, să coboare până la cel mai de jos nivel?

Asta însemna că era nevoită să plece din Aberowen. Nu îi părea rău. Avea să întoarcă spatele bucuroasă șirurilor de case mohorâte, micuțelor capele pretențioase și nesfârșitelor certuri dintre mineri și conducere. Însă unde avea să se ducă? Avea să îl mai vadă pe Fitz?

Când se lăsă întunericul ea rămase trează, uitându-se pe fereastră la stele, și în cele din urmă își încropi un plan. Avea să înceapă o nouă viață, într-un loc nou. Avea să poarte verighetă și să spună că i-a murit soțul. Avea să găsească pe cineva care să aibă grijă de copil, să obțină o slujbă și să câștige bani. Își va trimite copilul la școală. Simțea că era fată – avea să fie deșteaptă, să devină scriitoare sau doctor sau poate o activistă

ca doamna Pankhurst, militând pentru drepturile femeilor și lăsându-se arestată în fața Palatului Buckingham.

Crezuse că nu o să poată adormi, dar emoția o secătuise de vlagă, așa că ațipi pe la miezul nopții și căzu într-un somn profund, fără vise.

Răsăritul soarelui o trezi. Se ridică în capul oaselor, așteptând cu nerăbdare să vadă ce-i va aduce noua zi; apoi își aminti că vechea ei viață era terminată, distrusă, și că se afla în mijlocul unei tragedii. Aproape că se lăsă din nou pradă suferinței, dar luptă împotriva senzației. Nu își putea permite luxul unor lacrimi. Trebuia să înceapă o nouă viață.

Se îmbrăcă și coborî în sala servitorilor, unde anunță că își revenise complet după boala din ziua precedentă și că este gata să-și îndeplinească atribuțiile obișnuite.

Lady Maud trimise după ea înainte de micul dejun. Ethel pregăti o tavă cu cafea și i-o duse în Camera Roz. Maud era la măsuța de toaletă, într-un neglijeu mov de mătase. Plânsese. Ethel avea pe cap propriile probleme, dar chiar și așa, nu putu să n-o compătimească pe Maud.

— Ce s-a întâmplat, Înălțimea Voastră?

— O, Williams, a trebuit să renunț la el!

Ethel presupuse că se referea la Walter von Ulrich.

— Dar de ce?

— A venit tatăl său să mă vadă. Nu conștientizasem încă faptul că Marea Britanie și Germania sunt inamice, iar căsătoria cu mine ar putea să-i ruineze lui Walter cariera – poate chiar și pe cea a tatălui său.

— Dar toată lumea spune că nu va fi niciun război. Serbia este destul de importantă pentru noi.

— Dacă nu acum, atunci mai târziu; și, chiar dacă nu va mai izbucni niciodată, amenințarea în sine este suficientă.

Masa de toaletă era mărginită de un volănaș de dantelă roz, iar Maud trăgea nervoasă de acesta, rupând dantela scumpă. Va avea nevoie de ore bune ca să repare stricăciunile, se gândi Ethel. Maud continuă:

— Nimeni din Ministerul de Externe german nu i-ar mai încredința lui Walter secrete dacă ar fi căsătorit cu o englezoaică.

Ethel turnă cafeaua și îi dădu lui Maud o ceașcă.

— Herr von Ulrich va renunța la slujba lui dacă vă iubește cu adevărat.

— Dar nu vreau să renunțe!

Maud încetă să mai rupă dantela și sorbi niște cafea.

— Nu pot fi cea care îi pune capăt carierei. Ce fel de temelie mai e și asta pentru o căsnicie?

„Ar putea să-și schimbe cariera, se gândi Ethel; și, dacă v-ar iubi cu adevărat, chiar ar face-o.” Apoi se gândi la bărbatul pe care îl iubea ea și la cât de repede i se temperase pasiunea când devenise neconvenabilă. „O să-mi păstrez părerile pentru mine, se gândi ea; nu știu absolut nimic.” întrebă:

— Ce a zis Walter?

— Nu l-am văzut. I-am trimis o scrisoare. Nu mă mai duc în locurile în care ne întâlneam de obicei. Apoi el a început să treacă pe la mine pe acasă și a devenit stânjenitor să le tot spun servitorilor că nu sunt acasă pentru el, așa că am venit aici cu Fitz.

— De ce nu vreți să vorbiți cu el?

— Pentru că știu ce se va întâmpla. El mă va lua în brațe și mă va săruta, iar eu voi ceda.

„Știu sentimentul”, se gândi Ethel.

Maud oftă.

— Ești tăcută în această dimineață, Williams. Probabil că ai și tu grijile tale. Lucrurile s-au îngreunat mult de când cu greva?

— Da, Înălțimea Voastră. Tot orașul a trecut pe rații de subzistență.

— Încă îi mai hrănești pe copiii minerilor?

— În fiecare zi.

— Așa. Fratele meu este foarte generos.

— Da, Înălțimea Voastră.

„Când îi convine”, adăugă ea în gând.

— Ei bine, ar trebui să-ți vezi de treaba ta. Îți mulțumesc pentru cafea. Cred că te plictisesc cu problemele mele.

Ușor impulsiv, Ethel o apucă pe Maud de mână.

— Vă rog să nu spuneți asta. Ați fost mereu atât de bună cu mine! Îmi pare foarte rău pentru ce s-a întâmplat cu Walter și sper că îmi veți împărtăși mereu necazurile dumneavoastră!

— Ce frumos din partea ta!

Lacrimile îi umplură din nou ochii lui Maud.

— Îți mulțumesc foarte mult, Williams.

Îi strânse mâna lui Ethel, apoi îi dădu drumul.

Ethel ridică tava și plecă. Când ajunse în bucătărie, Peel, majordomul, o întrebă:

— Ai greșit cu ceva?

„Nici n-ai tu idee”, se gândi ea.

— De ce întrebi?

— Înălțimea Sa vrea să te duci în bibliotecă la ora zece și jumătate.

Deci avea să fie o discuție formală, se gândi Ethel. Poate că era mai bine așa. Aveau să fie despărțiți de un birou și ea nu se va simți tentată să i se arunce în brațe. Asta o va ajuta să-și țină lacrimile în frâu. Trebuia să fie rece și lipsită de orice emoție. Tot cursul vieții ei avea să fie stabilit în această discuție.

Își văzu mai departe de treburile din casă. Avea să-i lipsească Tŷ Gwyn. În anii în care lucrase aici, ajunsese să îndrăgească mobila veche și elegantă. Reținuse numele pieselor de mobilier și învățase să recunoască un lampadar, un bufet, un armoar sau o etajeră. În timp ce le ștergea de praf și le lustruia, observa incrustația pe lemn, încovoierile și canelurile, picioarele în formă de labe de leu ținând sfere între gheare. Ocazional, cineva ca Peel obișnuia să spună: „Acela este franțuzesc – Ludovic al XV-lea”, iar ea realizase astfel că fiecare cameră era decorată și mobilată într-un singur stil – baroc, neoclasic sau gotic. Nu avea să mai vadă asemenea mobilă în viața ei.

După o oră se îndreptă spre bibliotecă. Cărțile fuseseră colecționate de predecesorii lui Fitz. Camera nu mai era acum atât de folosită: Bea citea numai romane franțuzești, iar Fitz nu citea deloc. Oaspeții mai veneau aici uneori pentru o clipă de tihnă și de liniște sau pentru a folosi setul de șah din fildeș de pe masa centrală. În această dimineață obloanele erau trase până la jumătate, la instrucțiunile lui Ethel, ca să ferească încăperea de soarele dogoritor de iulie și să o păstreze răcoroasă. Drept urmare, camera era întunecoasă.

Fitz stătea într-un fotoliu din piele verde. Spre surprinderea lui Ethel, era acolo și Albert Solman, într-un costum negru și o cămașă cu guler scrobit. Avocat de profesie, Solman era ceea ce gentilomii din perioada edwardiană numeau om de afaceri. El administra banii lui Fitz, verificând veniturile din redevențele de cărbune și din chirii, plătind facturile și scoțând bani pentru salariile angajaților. Tot el se ocupa de închirieri și de alte

contracte și ocazional intenta procese oamenilor care încercau să-l înșele pe Fitz. Ethel îl mai întâlnise înainte și nu îl plăcea. Îl considera doar un vulpoi bătrân. Poate că toți avocații erau așa, nu știa sigur: el era singurul pe care îl cunoscuse vreodată.

Fitz se ridică, ușor jenat.

— I-am împărtășit domnului Solman secretul nostru, zise el.

— De ce? rosti Ethel.

Ea fusese nevoită să promită că nu va spune nimănui. Faptul că Fitz îi mărturisise totul acestui avocat era o trădare.

Fitz părea rușinat – un lucru rar pentru el.

— Solman îți va spune ce îți propun, zise el.

— De ce? repetă Ethel.

Fitz o privi rugător, implorând-o parcă să nu-i îngreuneze și mai mult situația.

Însă ea nu simți nicio urmă de compasiune. Nici pentru ea nu era ușor – de ce ar fi fost ușor pentru el?

— Ce este de nu ai curajul să-mi spui chiar tu? rosti ea, provocându-l.

El își pierduse încrederea arogantă.

— Îl voi lăsa pe el să-ți explice, zise el; și, spre uimirea ei, plecă din cameră.

Când ușa se închise în urma lui, ea se holbă la Solman, gândindu-se:

„Cum pot vorbi despre viitorul copilului meu cu acest străin?”

Solman îi zâmbi.

— Deci nu ai fost cuminte, nu-i așa?

Asta o înfurie la culme.

— I-ați spus asta și contelui?

— Sigur că nu!

— Pentru că nici el nu a fost cuminte, să știți. E nevoie de doi oameni ca să faci un copil.

— În regulă, nu trebuie să vorbim despre asta.

— Vreau doar să nu vorbiți de parcă am făcut asta de capul meu.

— Prea bine.

Ethel se așează, apoi îl privi din nou.

— Puteți să luați loc, dacă doriți, rosti ea, ca și cum ar fi fost stăpâna casei și i-ar fi vorbit de sus majordomului.

El se înroși. Nu știa dacă să stea și să dea astfel impresia că așteptase permisiunea ei sau dacă să rămână în picioare, ca un servitor. În cele din urmă, începu să se plimbe de colo-colo.

— Înălțimea Sa m-a instruit să îți fac o ofertă, spuse el.

Plimbarea prin încăpere de colo-colo nu ținea, așa că se opri și rămase în picioare în fața ei.

— Este o ofertă generoasă și te sfătuiesc să o accepți.

Ethel nu scoase nicio vorbă. Insensibilitatea lui Fitz avea și un efect folositor: o făcuse să realizeze că se afla într-o negociere. Iar la asta se pricepea. Tatăl ei avusese tot timpul de negociat câte ceva, certându-se și înțelegându-se cu conducerea minei, încercând mereu să obțină salarii mai mari, programe de lucru mai scurte și norme de siguranță mai eficiente. Una dintre maximele lui era: „Nu vorbi niciodată decât dacă trebuie neapărat”. Așa că rămase tăcută.

Solman o privi, părând să aștepte ceva. Când pricepu că ea nu are de gând să răspundă, păru încurcat. Reluă:

— Înălțimea Sa este de acord să îți ofere o pensie de 24 de lire sterline pe an, plătită lunar în avans. Cred că este foarte generos din partea Domniei Sale, nu crezi?

Ce zgârcit mârșav și vrednic de dispreț, se gândi Ethel. Cum putea să fie atât de rău cu ea? 24 de lire sterline era salariul unei cameriste! Era jumătate din ce primea Ethel ca menajeră-șefă, fără a mai pune la socoteală că avea să-și mai piardă și cazarea și masa.

De ce cred bărbații că pot scăpa așa de ușor? Probabil pentru că pot, de obicei. Femeile nu au drepturi. Fusese nevoie de doi oameni ca să facă un copil, dar numai unul era obligat să aibă grijă de acesta. Cum de îngăduiau femeile să se afle mereu într-o poziție atât de slabă? Gândul o înfuria.

Și totuși, nu scoase nicio vorbă.

Solman trase un scaun și se așeză aproape de ea.

— Acum, cred că trebuie să privești partea bună a lucrurilor. Vei avea zece șilingi pe săptămână…

— Nu chiar, îl întrerupse ea repede.

— Ei bine, să zicem că vor fi 26 de lire pe an, asta înseamnă zece șilingi pe săptămână. Ce spui?

Ethel nu spuse nimic.

— Îți poți găsi o cămăruță frumoasă în Cardiff cu doi-trei șilingi, iar restul poți să-i cheltui cum vrei. O mângâie pe

genunchi și adăugă: Și, cine știe? Poate că vei găsi un alt bărbat generos care să-ți ușureze puțin viața… Ei? Ești o fată foarte atrăgătoare, să știi.

Ea se prefăcu că nu înțelege ce vrea el să spună. Ideea de a fi amanta unei târâturi de avocat ca Solman pur și simplu o scârbea. Chiar credea că i-ar putea lua locul lui Fitz? Nu răspunse la insinuarea lui.

— Există condiții? întrebă ea cu răceală.

— Condiții?

— Care vin împreună cu oferta contelui.

Solman tuși.

— Cele obișnuite, desigur.

— Cele obișnuite? Deci ați mai făcut asta înainte.

— Nu pentru contele Fitzherbert, se grăbi el să adauge.

— Dar pentru altcineva.

— Hai să rămânem la chestiunea în discuție, dacă nu te superi.

— Continuați.

— Nu trebuie să treci numele contelui pe certificatul de naștere al copilului sau să dezvălui în vreun alt fel că Domnia Sa este tatăl.

— Și, din experiența dumneavoastră, domnule Solman, femeile acceptă de obicei aceste condiții?

— Da.

Sigur că da, se gândi ea cu obidă. De parcă au de ales! Nu au dreptul la nimic, așa că iau și ele ce pot. Sigur că acceptă condițiile.

— Mai sunt și altele?

— După ce pleci de la Tŷ Gwyn, nu trebuie să încerci să mai iei legătura cu Înălțimea Sa în vreun fel.

„Deci, se gândi Ethel, nu vrea să mă mai vadă nici pe mine, nici copilul.” Dezamăgirea se înălță în ea ca un val de slăbiciune: dacă nu ar fi stat jos, probabil că s-ar fi prăbușit la pământ. Strânse din dinți ca să-și țină lacrimile în frâu. Când își recăpătă stăpânirea de sine, întrebă:

— Altceva?

— Cred că asta-i tot.

Ethel se ridică în picioare.

Solman rosti:

— Trebuie să mă contactezi cu privire la locul în care ar trebui trimise plățile lunare.

Scoase o cutie mică de argint și extrase din ea o carte de vizită.

— Nu, zise ea când i-o oferi.

— Dar va trebui să iei legătura cu mine…

— Nu, nu va trebui, repetă ea.

— Ce vrei să spui?

— Oferta nu este acceptabilă.

— Acum, nu fi nesăbuită, domnișoară Williams…

— Vă mai spun încă o dată, domnule Solman, ca să nu existe nicio urmă de îndoială. Oferta nu este acceptabilă. Răspunsul meu este nu. Nu mai am nimic să vă spun. Vă doresc o zi bună.

Ieși și trânti ușa în urma ei.

Se întoarse în camera sa, încuie ușa și începu să plângă în hohote.

Cum putea Fitz să fie atât de crud? Chiar nu mai voia să o vadă niciodată? Și nici copilul? Chiar credea că tot ce se întâmplase între ei putea fi șters cu 24 de lire pe an?

Chiar nu o mai iubea? Oare o iubise vreodată? Fusese oare o proastă?

Crezuse că o iubește. Fusese sigură că însemnase *ceva* pentru el. Poate că se prefăcuse în tot acest timp, păcălind-o – însă ea nu credea asta. O femeie își dă seama mereu când un bărbat se preface.

Și acum ce făcea? Probabil că își înăbușea sentimentele. Poate că era un bărbat fără profunzime în emoții. Era și asta posibil. Poate că o iubise sincer, dar cu o dragoste ce era ușor uitată când devenea neconvenabilă. O asemenea slăbiciune de caracter ar fi putut trece neobservată în focul pasiunii.

Cel puțin cruzimea lui o făcea să se poată târgui mai ușor. Nu trebuia să se mai gândească și la sentimentele lui. Se putea concentra asupra încercării de a obține tot ce era mai bine pentru ea și pentru copil. Trebuia să se gândească mereu cum ar gestiona Tata situația. O femeie nu era chiar complet neputincioasă, în ciuda a ceea ce spunea legea.

Fitz avea să se îngrijoreze acum, ghici ea. Probabil că se așteptase ca ea să primească oferta sau, în cel mai rău caz, să se târguiască pentru un preț mai mare; atunci ar fi simțit că

secretul lui este în siguranță. Acum avea să fie năucit și neliniștit totodată.

Nu îi oferise ocazia lui Solman să o întrebe ce voia, totuși. Lasă-i să orbecăie prin întuneric o vreme. Fitz va începe să se teamă că Ethel ar putea avea de gând să se răzbune spunându-i prințesei Bea despre copil.

Se uită pe fereastră la ceasul de pe acoperișul grajdului. Mai erau câteva minute până la amiază. Pe peluza din față, angajații se pregăteau să le servească prânzul copiilor de mineri. Prințesa Bea voia de obicei să o vadă pe menajera-șefă în jurul orei 12. Adeseori voia să se plângă de câte ceva: ba nu-i plăceau florile din sală, ba uniformele lacheilor nu erau netezite, ba vopseaua de pe palier se scorojea. La rândul ei, menajera-șefă avea de pus întrebări cu privire la repartizarea camerelor pentru oaspeți, înnoirea veselei și a paharelor de porțelan, angajarea și concedierea fetelor de la bucătărie. Fitz venea de obicei în salonaș cam pe la douăsprezece și jumătate, ca să servească un pahar de vin de Xeres înainte de prânz.

Și atunci Ethel avea să strângă șurubul.

(III)

Fitz îi privi pe copiii minerilor făcând coadă ca să-și primească prânzul – sau „masa principală”, cum îl numeau ei. Aveau fețele murdare, părul neîngrijit și hainele zdrențuite, dar păreau fericiți. Copiii erau uimitori. Aceștia erau printre cei mai săraci din tot ținutul, iar tații lor erau încleștați într-o dispută aprigă, și totuși asta nu se vedea deloc la copii.

Își dorise un copil de când se căsătorise cu Bea. Ea pierduse o sarcină, iar el era îngrozit că ar putea să o piardă și pe a doua. Ultima oară făcuse scandal doar pentru că el anulase călătoria lor în Rusia. Dacă ar fi aflat că o lăsase însărcinată pe menajera-șefă, furia ei ar fi fost incontrolabilă.

Iar cumplitul secret se afla în mâinile unei servitoare.

Grija îl măcina. Era o pedeapsă teribilă pentru păcatul său. În alte împrejurări poate că s-ar fi bucurat puțin că va avea un copil cu Ethel. Ar fi putut să ducă mama și copilul într-o căsuță din Chelsea și să-i viziteze o dată pe săptămână. Simți un alt junghi de regret și de dor din cauza amărăciunii provocate de

acest vis irealizabil. Nu voia să o trateze pe Ethel cu asprime. Iubirea ei îi fusese nespus de scumpă: sărutările ei pline de alean, atingerea ei înfrigurată, dogoarea patimii lor tinere. Chiar și atunci când îi dăduse vestea cea proastă, își dorise să-și treacă mâinile peste tot trupul ei și să-i simtă buzele lipindu-i-se de gât cu acea ardoare care îl excita nespus. Însă trebuia să rămână cu inima de piatră.

Pe lângă faptul că era cea mai incitantă femeie pe care o sărutase vreodată, mai era și inteligentă, bine informată și amuzantă. Tatăl ei vorbea mereu despre chestiunile aflate la ordinea zilei, îi spusese ea. Iar menajera-șefă de la Tŷ Gwyn avea dreptul să citească ziarele contelui după ce termina majordomul cu ele – o regulă de-a servitorilor despre care el nu știuse. Ethel îi punea întrebări neașteptate, la care nu putea răspunde întotdeauna, cum ar fi: „Cine a cârmuit Ungaria înaintea austriecilor?” Îi va lipsi teribil asta, se gândi el cu tristețe.

Însă ea nu voia să se poarte așa cum ar fi trebuit să facă o amantă părăsită. Solman fusese zdruncinat de conversația cu ea. Fitz îl întrebase: „Și ce vrea?”, însă Solman nu știa. Lui Fitz nu-i dădea pace cumplita posibilitate ca Ethel să-i povestească totul lui Bea, doar dintr-o dorință morală de a lăsa adevărul să iasă la lumină. „Doamne, ajută-mă să o țin departe de soția mea”, se ruga el.

Fu surprins să vadă forma îndesată și rotofeie a lui Perceval Jones, în pantaloni verzi, trei sferturi, și în cizme, venind cu pași mari pe peluză.

— Bună dimineața, Înălțimea Voastră, rosti primarul, scoțându-și pălăria cafenie de fetru.

— Bună dimineața, Jones.

Ca președinte al întreprinderii Celtic Minerals, Jones reprezenta sursa unei părți însemnate din averea lui Fitz; cu toate acestea însă, omul îi era antipatic.

— Nu avem vești bune, spuse Jones.

— Te referi la Viena? Am înțeles că împăratul austriac lucrează încă la formularea ultimatumului pentru Serbia.

— Nu, mă refer la Irlanda. Cei din Ulster nu vor accepta autoguvernarea, să știți. Asta îi va face să fie o minoritate sub un guvern romano-catolic. Armata este deja pe picior de răzvrătire.

Fitz se încruntă. Nu îi plăcea să audă vorbindu-se despre răzvrătire în rândurile armatei britanice. Rosti pe un ton bățos:

— Indiferent ce ar zice ziarele, eu nu cred că ofițerii britanici nu se vor supune ordinelor primite de la guvernul lor suveran.

— Dar au făcut-o deja! îl contrazise Jones. Cum rămâne cu Răscoala Curragh?

— Nimeni nu a refuzat să asculte ordinele.

— 57 de ofițeri au demisionat când li s-a ordonat să mărșăluiască împotriva Voluntarilor din Ulster. Poate că Înălțimea Voastră nu o consideră răscoală, însă toată lumea îi spune astfel.

Fitz bombăni. Jones avea dreptate, din păcate. Adevărul era că ofițerii englezi nu voiau să-și atace semenii protestanți pentru a apăra o gloată de catolici irlandezi.

— Nu ar fi trebuit să i se promită niciodată Irlandei independența, zise el.

— Sunt de acord cu Înălțimea Voastră în această privință, încuviință Jones. Însă eu am venit să vă vorbesc de fapt despre asta.

Arătă spre copii, așezați acum pe bănci la măsuțele improvizate, mâncând cod fiert cu varză de primăvară.

— Aș dori să-i puneți capăt.

Lui Fitz nu îi plăcea când cei dintr-o clasă inferioară îi spuneau ce să facă.

— Nu vreau să las copiii din Aberowen să moară de foame, chiar dacă este vina taților lor.

— Nu faceți decât să prelungiți greva.

Faptul că Fitz primea o redevență pentru fiecare tonă de cărbune extras nu însemna, din punctul lui de vedere, că era obligat să ia partea proprietarilor minei împotriva oamenilor săi. Jignit, replică:

— Greva este grija dumitale, nu a mea.

— Dar când trebuie să primiți bani, nu vă dați în lături.

Fitz era revoltat.

— Nu mai am nimic să-ți spun.

Se întoarse cu spatele.

Jones trecu de îndată la un ton spășit:

— Vă cer iertare, Înălțimea Voastră, vă rog, a fost o remarcă complet nepotrivită, spusă fără să o gândesc, însă chestiunea este extrem de agasantă.

Lui Fitz îi era greu să refuze o scuză. Nu se calmase, însă se întoarse și îi vorbi lui Jones pe un ton curtenitor:

— În regulă, dar voi continua să le ofer copiilor masa principală.

— Vedeți dumneavoastră, Înălțimea Voastră, un miner poate fi foarte încăpățânat când vine vorba de el și poate suferi nenumărate greutăți prin mândria-i nesăbuită; însă ceea ce îl doboară, în cele din urmă, este să-și vadă copiii înfometați.

— Dar puțul oricum funcționează în continuare.

— Cu muncitori străini, de mâna a treia. Majoritatea oamenilor nu sunt mineri de profesie, iar rezultatele lor sunt nesemnificative. Îi folosim mai ales pentru mentenanța tunelurilor și menținerea în viață a cailor. Nu extragem prea mult cărbune.

— Nu pot să înțeleg și pace de ce ați evacuat sărmanele văduve din case. Erau doar opt și, în fond, își pierduseră soții în blestematul acela de puț.

— Este un principiu periculos. Casa merge mână în mână cu ortacul. Dacă renunțăm la acest principiu, o să ajungem ca niște proprietari de case din mahalale.

„Poate că nu ar fi trebuit să ridicați mahalale, în acest caz”, se gândi Fitz, dar își ținu gura. Nu voia să lungească discuția cu acest mic tiran plin de sine. Se uită la ceas. Era ora douăsprezece și jumătate: venise timpul să bea un pahar de vin de Xeres.

— Nu are rost, Jones, spuse el. Nu o să lupt eu în locul tău. O zi bună.

Porni cu pași mari spre casă.

Jones era ultima sa grijă. Ce avea să facă în privința lui Ethel? Trebuia să se asigure că Bea nu era supărată. Dincolo de riscul pentru copilul nenăscut, simțea că sarcina ar fi putut reprezenta un nou început pentru căsnicia lor. Copilul i-ar fi putut apropia mai mult, recreând căldura și intimitatea pe care le avuseseră la început. Însă această speranță ar fi fost spulberată dacă Bea ar fi aflat că el își făcuse de cap cu menajera-șefă. Ar fi luat foc, nu alta.

Era recunoscător pentru răcoarea din impunătoarea sală, cu dalele sale din pardoseală și cu tavanul în stil gotic. Tatăl său alesese acest decor feudal. Singura carte pe care o citise *Papa* vreodată, în afară de Biblie, era *Declinul și căderea Imperiului*

Roman a lui Gibbon. Era de părere că și mai marele Imperiu Britanic avea să sufere aceeași soartă dacă nobilii nu se luptau să-și păstreze instituțiile, în special Marina Regală, Biserica Anglicană și Partidul Conservator.

Avea dreptate, Fitz nu se îndoia deloc în această privință.

Un pahar de vin sec de Xeres era exact ce-i trebuia înainte de prânz. Îl înviora și îi creștea pofta de mâncare. Cu un sentiment plăcut de anticipare, intră în salonaș. Fu îngrozit să o vadă acolo pe Ethel, vorbind cu Bea. Se opri în prag și se holbă consternat. Ce-i spunea? Oare ajunsese prea târziu?

— Ce se petrece aici? rosti el pe un ton aspru.

Bea se uită surprinsă la el și îi răspunse cu răceală:

— Vorbesc despre fețele de pernă cu menajera-șefă. Te așteptai la ceva mai dramatic?

Accentul ei rusesc scotea în evidență „r”-ul din „dramatic”.

O clipă el nu știu ce să spună. Își dădu seama că se holba la soția și la amanta lui. Gândul că fusese atât de intim cu ambele femei era cât se poate de neliniștitor.

— Nu prea știu, sunt sigur, îngăimă el, apoi se așeză la scrin, cu spatele la ele.

Cele două femei își continuară conversația. Chiar era vorba despre fețele de pernă: cât de mult țineau, cum puteau fi peticite cele uzate și oferite apoi servitorilor și dacă era mai bine să fie cumpărate gata brodate sau doar simple, pentru a pune cameristele să le brodeze. Însă Fitz era încă cutremurat. Micul tablou – stăpâna și servitoarea purtând o conversație liniștită – îi aminti cât de îngrozitor de ușor i-ar fi fost lui Ethel să-i dezvăluie adevărul lui Bea. Lucrurile nu mai puteau continua așa. Trebuia să ia atitudine.

Scoase din sertar o coală de hârtie albastră, înmuie un stilou în călimară și scrise: „Ne întâlnim după prânz”. Împături biletelul și îl strecură într-un plic asortat.

După câteva minute, Bea îi dădu liber lui Ethel. Când aceasta se pregătea să plece, Fitz i se adresă fără să-și întoarcă privirea.

— Williams, vino încoace, te rog.

Ea veni lângă el. El remarcă aroma de săpun parfumat pe care ea recunoscuse că îl fura de la Bea. În ciuda mâniei sale, era extrem de conștient de apropierea coapselor ei suple și puternice, sub mătasea neagră a rochiei de menajeră. Fără să o privească, îi dădu plicul.

— Trimite pe cineva la cabinetul veterinar din oraș ca să ia un flacon cu aceste pastile pentru câine. Sunt pentru tusea animalelor.

— Am înțeles, Înălțimea Voastră.

Ieși pe ușă.

Avea să rezolve situația peste vreo două ore.

Fitz își turnă vin de Xeres. Îi oferi și lui Bea un pahar, însă ea îl refuză. Vinul îi încălzi stomacul și îl mai destinse. Se duse lângă soția sa, iar ea îi zâmbi prietenos.

— Cum te simți? întrebă el.

— Supărător dimineața, răspunse ea. Însă îmi trece. Acum sunt bine.

Gândurile sale se întoarseră rapid la Ethel. Îl încolțise. Nu spusese nimic, dar îi dădea de înțeles că i-ar putea destăinui totul lui Bea. Era surprinzător de abil din partea ei. Se frământă, neputincios. Și-ar fi dorit să rezolve chestiunea chiar mai devreme decât în acea după-amiază.

Luară prânzul în sala mică de mese, așezați la o masă de stejar cu picioare pătrate, ce ar fi putut proveni dintr-o mănăstire medievală. Bea îi zise că descoperise în Aberowen niște ruși.

— Mi-a spus Nina că sunt peste o sută.

Cu un efort, Fitz și-o alungă pe Ethel din gânduri.

— Probabil că se numără printre spărgătorii de grevă aduși de Perceval Jones.

— Se pare că sunt ostracizați. Nu sunt serviți în prăvălii și în cafenele.

— Trebuie să îl pun pe pastorul Jenkins să țină o predică despre dragostea față de aproapele nostru, chiar și atunci când acesta este spărgător de grevă.

— Nu poți să le poruncești pur și simplu negustorilor să îi servească?

Fitz zâmbi.

— Nu, draga mea, nu în țara asta.

— Ei bine, mi-e milă de ei și aș vrea să îi ajut cumva.

El fu mulțumit.

— E o idee bună. Te-ai gândit la ceva anume?

— Cred că în Cardiff este o biserică ortodoxă rusă. O să aduc un preot aici să le țină o slujbă într-o duminică.

Fitz se încruntă. Bea se convertise la anglicanism atunci când se căsătoriseră, dar el știa că ea tânjea după biserica în sânul căreia crescuse și vedea în asta un semn că era nefericită în țara ei de adopție. Însă nu voia să o supere.

— Foarte bine atunci, rosti el.

— Și apoi, le putem oferi o masă în sala servitorilor.

— Este un gând frumos, draga mea, dar s-ar putea să fie oameni mai din popor.

— Le vom oferi mâncare doar celor care vin la slujbă. Astfel îi vom exclude pe evrei și pe scandalagii.

— Ce perspicacitate! Desigur, orășenii s-ar putea să nu te aibă la inimă pentru asta.

— Însă asta nu ne privește pe noi.

El încuviință.

— Foarte bine. Jones s-a plâns că sprijin greva oferindu-le de mâncare copiilor. Dacă te ocupi tu de spărgătorii de grevă, măcar nu se va mai putea spune că luăm partea cuiva.

— Îți mulțumesc, spuse ea.

Sarcina le îmbunătățise deja relația, se gândi Fitz.

Bău două pahare de risling la prânz, însă îl cuprinse din nou neliniștea când ieși din sala de mese și se îndreptă spre Apartamentul cu Gardenii. Ethel ținea în mâinile sale soarta lui. Avea firea emotivă și moale a unei femei, dar tot nu i se putea spune ce să facă. Nu o putea controla și asta îl speria.

Însă ea nu era acolo. Se uită la ceas. Era două și un sfert. El îi zisese „după prânz”. Ethel știa când se servise cafeaua și ar fi trebuit să îl aștepte. Nu specificase locul, însă mai mult ca sigur că își putea da seama singură.

Începu să simtă fiori de teamă.

După cinci minute fu tentat să plece. Nimeni nu-l făcea să aștepte așa. Însă nu voia să lase chestiunea nerezolvată pentru o altă zi sau chiar și pentru o altă oră, așa că rămase pe loc.

Ea intră în cameră la două și jumătate.

El o întrebă mânios:

— Ce încerci să-mi faci?

Ea îi ignoră întrebarea.

— Ce naiba te-a făcut să mă pui să vorbesc cu un avocat din Londra?

— M-am gândit că așa o să fie mai puțin emoțional.

— Nu fi prost!

Fitz era șocat. Nimeni nu-i mai vorbise astfel de când era la școală. Ea continuă:

— Sunt însărcinată cu copilul tău. Cum poate fi asta neemoțional?

Avea dreptate, fusese nesăbuit și vorbele ei îl înțepau, dar în același timp nu se putu abține să nu admire muzicalitatea accentului ei – cuvântul „neemoțional” avea o notă diferită pentru fiecare dintre cele șase silabe ale sale, astfel încât suna ca o melodie.

— Îmi pare rău, rosti el. O să-ți plătesc dublu…

— Nu înrăutăți situația, Teddy, zise ea pe un ton mai blând. Nu te târgui cu mine de parcă ar fi vorba de prețul corect aici.

El îndreptă spre ea un deget acuzator.

— Să nu care cumva să vorbești cu soția mea, mă auzi? Nu voi accepta așa ceva!

— Nu-mi da ordine, Teddy. Nu am niciun motiv să te ascult.

— Cum îndrăznești să îmi vorbești așa?

— Taci și ascultă și-o să-ți spun eu.

Tonul ei îl scotea din sărite, dar își aminti că nu-și permitea să se pună rău cu ea.

— Bine, continuă.

— Te-ai purtat cu mine într-un mod total lipsit de iubire.

El știa că este adevărat și simți o urmă de remușcare. Îi părea nespus de rău pentru că o făcuse să sufere. Însă se strădui să nu lase să se vadă acest lucru.

Ea continuă:

— Încă te iubesc prea mult ca să vreau să-ți distrug fericirea.

El se simți și mai rău.

— Nu vreau să te rănesc, zise ea.

Înghiți în sec și își întoarse privirea, iar el îi văzu lacrimile din ochi. Dădu să vorbească, însă ea își ridică mâna ca să îl reducă la tăcere.

— Îmi ceri să-mi las slujba și casa, așa că trebuie să mă ajuți să încep o nouă viață.

— Bineînțeles, rosti el. Dacă asta dorești.

Discuția în termeni practici îi ajuta pe amândoi să își țină în frâu sentimentele.

— Mă duc la Londra.

— Bună idee.

Nu putea să nu fie mulțumit: nimeni din Aberowen nu va ști că ea avea un copil și cu atât mai puțin al cui era acesta.

— O să îmi cumperi o căsuță. Nimic ieșit din comun – un cartier de muncitori mi se va potrivi foarte bine. Dar să aibă vreo șase camere, ca să pot sta la parter și să pot lua pe cineva în chirie. Din chirie voi plăti reparațiile și întreținerea. Va trebui să muncesc mai departe.

— Te-ai gândit foarte atent la acest lucru.

— Te întrebi cât de mult va costa totul, presupun, dar nu vrei să mă întrebi, pentru că domnilor nu le place să întrebe care este prețul lucrurilor.

Era adevărat.

— M-am uitat în ziar, rosti ea. O casă ca asta costă cam trei sute de lire. Probabil că pentru tine va fi mai ieftin decât să mă plătești cu două lire pe lună pentru tot restul vieții.

Trei sute de lire nu însemnau mai nimic pentru Fitz. Bea putea cheltui atât pe haine într-o singură după-amiază, la Maison Paquin din Paris. Spuse:

— Dar promiți că vei păstra secretul?

— Și promit să îți iubesc copilul și să am grijă de el, să o cresc – sau să îl cresc – astfel încât să fie fericit, sănătos și bine educat, chiar dacă tu nu dai niciun semn că ți-ar păsa de toate astea.

El se simți indignat, însă ea avea dreptate. Abia dacă se gândise la copil!

— Îmi pare rău, rosti el. Sunt prea îngrijorat în privința lui Bea.

— Știu, zise ea pe un ton mai blând, așa cum se întâmpla de fiecare dată când el lăsa să i se vadă neliniștea.

— Când vei pleca?

— Mâine dimineață. Mă grăbesc și eu la fel de mult ca tine. O să iau trenul până la Londra și o să încep să caut o casă imediat ce ajung acolo. După ce voi găsi locul potrivit, îi voi scrie lui Solman.

— Va trebui să stai cu chirie în timp ce-ți cauți casă.

Își scoase portofelul din buzunarul interior al hainei și îi dădu două bancnote de cinci lire.

Ea zâmbi.

— Tu chiar nu ai nici cea mai mică idee cât costă lucrurile, nu-i așa, Teddy?

Îi înapoie una dintre bancnote.

— Cinci lire sunt de ajuns.

El păru jignit.

— Nu vreau să crezi că îți dau mai puțin decât trebuie.

Atitudinea ei se schimbă, iar el prinse o fărâmă din mânia ei mocnită.

— A, dar așa faci, Teddy, așa faci, rosti ea cu amărăciune. Însă nu la bani mă refer.

— Amândoi am făcut-o, spuse el pe un ton defensiv, aruncând o privire spre pat.

— Dar numai unul dintre noi o să aibă un copil.

— Hai să nu ne certăm. O să-i spun lui Solman să facă exact cum ai sugerat tu.

Ea îi întinse mâna.

— Rămas-bun, Teddy. Știu că te vei ține de cuvânt.

Avea vocea calmă, însă el își dădu seama că ea se străduia să-și păstreze sângele rece.

Își strânseră mâna, chiar dacă părea bizar pentru doi oameni care făcuseră dragoste cu atâta pasiune.

— Așa voi face, rosti el.

— Te rog să pleci acum, repede, zise ea, apoi își întoarse privirea.

El ezită încă o clipă, apoi ieși din încăpere.

Când plecă de acolo, fu surprins și rușinat să simtă lacrimi nebărbătești umplându-i ochii.

— Rămas-bun, Ethel, șopti el către holul pustiu. Domnul să te binecuvânteze și să te aibă în pază.

(IV)

Se duse la depozitul de bagaje din pod și fură de acolo o valiză mică, veche și ponosită. Nimeni nu avea să-i simtă lipsa. Îi aparținuse tatălui lui Fitz și avea blazonul acestuia imprimat în piele: poleiala se șterse de ceva vreme, însă blazonul încă se distingea. Împachetă ciorapi, lenjerie intimă și câteva dintre săpunurile parfumate ale prințesei.

În timp ce stătea întinsă în pat în noaptea aceea, decise că nu voia să meargă la Londra, la urma urmei. Era prea speriată ca să treacă singură prin asta. Voia să fie împreună cu familia ei. Trebuia să-i pună mamei câteva întrebări cu privire la sarcină. Ar

fi trebuit să se afle într-un loc familiar când avea să vină pe lume copilul. Bebelușul va avea nevoie de bunicii și de unchiul său, Billy.

Dimineață se îmbrăcă cu hainele ei, lăsă rochia de menajeră-șefă atârnată în cui și se furișă devreme din Tŷ Gwyn. Din capătul aleii se uită înapoi spre casă – cu pietrele sale înnegrite de praf de cărbune, cu șirurile lungi de ferestre reflectând răsăritul soarelui – și se gândi la cât de multe învățase de când venise să lucreze aici prima oară, pe când avea 13 ani și de-abia terminase școala. Acum știa cum trăia elita. Aveau o mâncare ciudată, preparată în moduri complicate, și risipeau mai mult decât mâncau. Cu toții vorbeau cu același accent sugrumat, chiar și o parte dintre străini. Îi trecuseră prin mâini lenjerii frumoase de femei bogate, din bumbac de calitate sau din mătase alunecoasă, țesute de mână, brodate și tivite cu dantelă, în seturi de câte douăsprezece în sertarele lor. Putea să se uite la un bufet și să spună dintr-o privire în ce secol fusese făcut. Și, mai ales, se gândi ea cu amărăciune, aflase că nu trebuie să te încrezi în iubire.

Coborî în Aberowen pe povârnișul muntelui și se îndreptă spre Wellington Row. Ușa casei părintești era descuiată, ca întotdeauna. Intră în casă. Odaia principală, bucătăria, era mai mică decât Camera cu Vaze de la Tŷ Gwyn, folosită doar pentru aranjarea florilor.

Mama frământa aluatul de pâine, însă când văzu valiza, se opri și spuse:

— Ce s-a întâmplat?

— Am venit acasă, rosti Ethel.

Lăsă valiza jos și se așeză la masa din bucătărie. Era prea rușinată ca să spună ce se petrecuse.

Însă Mama ghici.

— Ai fost concediată! zise ea.

Ethel nu-și putea privi mama în ochi.

— Da. Îmi pare rău, mamă.

Mama își șterse mâinile cu un prosop.

— Ce ai făcut? zise ea mânioasă. Spune-mi totul acum!

Ethel oftă. De ce avea rețineri?

— Am rămas grea cu copil, spuse ea.

— O, nu… fată păcătoasă ce ești!

Ethel se luptă să-și țină lacrimile în frâu. Sperase să aibă parte de compasiune, nu de condamnare.

— Sunt o fată păcătoasă, recunoscu ea.

Își scoase pălăria, străduindu-se să-și păstreze cumpătul.

— Ți s-a urcat la cap – să lucrezi la conac, să te întâlnești cu regele și cu regina. Te-a făcut să uiți cum ai fost crescută.

— Presupun că ai dreptate.

— Taică-tău o să moară când o să audă.

— Nu el trebuie să nască, rosti Ethel pe un ton sarcastic. Cred că o să își revină.

— Nu fi neobrăzată! Asta o să-i frângă inima.

— El unde este?

— E plecat la o altă ședință a greviștilor. Gândește-te la poziția pe care o are în oraș: este unul dintre bătrânii de la capelă, reprezentant al minerilor, secretar al Partidului Laburist Independent... cum o să mai poată ține capul sus la întruniri, când toată lumea va crede că fiica lui este o târfă?

Ethel își pierdu controlul:

— Îmi pare foarte rău că i-am adus o asemenea rușine pe cap, rosti ea și începu să plângă.

Expresia de pe chipul mamei sale se schimbă.

— Ei bine, este cea mai veche poveste din lume.

Ocoli masa și îi lipi capul lui Ethel de pieptul său.

— Gata, gata, spuse ea, așa cum făcea și când Ethel era mică și se julea în genunchi.

După o vreme, hohotele lui Ethel se mai domoliră.

Mama îi dădu drumul și-i spuse:

— Hai mai bine să bem o ceașcă de ceai.

Pe vatră se afla mereu un ceainic. Puse frunze de ceai într-o oală și turnă apă fiartă peste ele, apoi amestecă totul cu o lingură de lemn.

— Când trebuie să vină copilul pe lume?

— În februarie.

— O, Doamne!

Mama se întoarse de la foc ca să se uite la Ethel.

— O să fiu bunică!

Pufniră amândouă în râs. Mama puse cești pe masă și turnă ceaiul. Ethel bău puțin și păru să se simtă mai bine.

— Tu ai avut nașteri ușoare sau dificile? întrebă ea.

— Nu există nașteri ușoare, însă ale mele au fost mai liniștite decât majoritatea, din câte mi-a spus mama. Dar, chiar și așa, de la Billy am rămas cu spatele încovoiat.

Billy coborî pe scări și întrebă:

— Cine vorbește despre mine?

Acum putea dormi până mai târziu, își dădu seama Ethel, căci erau în grevă. De fiecare dată când îl vedea, părea tot mai înalt și mai spătos.

— Bună, Eth, rosti el sărutând-o, iar ea îi simți mustața țepoasă. Ce-i cu valiza?

Se așeză și Mama îi turnă ceai.

— Am făcut o prostie, Billy, spuse Ethel. O să am un copil.

El se holbă la ea, prea șocat ca să mai poată scoate vreo vorbă. Apoi se înroși, gândindu-se, fără îndoială, la ce făcuse ea ca să rămână însărcinată. Își lăsă privirea în podea, stânjenit. Apoi bău niște ceai și în cele din urmă întrebă:

— Cine este tatăl?

— Nu-l știi tu.

Se gândise la asta și încropise un fel de poveste.

— Era un valet care a venit la Tŷ Gwyn cu unul dintre oaspeți, dar acum a plecat în armată.

— Dar o să îți fie alături…

— Nici măcar nu știu unde este.

— Îl găsesc eu pe tovarăș.

Ethel îi puse o mână pe braț.

— Nu te mânia, dragul meu. Dacă o să am nevoie de ajutorul tău, o să ți-l cer.

Evident, Billy nu știa ce să răspundă. Era limpede că amenințările de răzbunare nu ajutau la nimic, însă nu avea un alt răspuns. Părea năucit. Avea încă șaisprezece ani.

Ethel și-l amintea de pe vremea când era bebeluș. Avea doar cinci ani când se născuse el, dar o fascinaseră complet perfecțiunea și vulnerabilitatea lui. „În curând voi avea și eu un prunc frumos și neajutorat”, se gândi ea; și nu știa dacă să fie fericită sau îngrozită.

Billy spuse:

— Tata o să aibă ceva de comentat, bănuiesc.

— De asta mă tem și eu, rosti Ethel. Mi-aș dori să pot face ceva ca să-i ușurez situația.

Bunicul coborî și el.

— Concediată, nu-i așa? zise el când văzu valiza. Ai fost prea obraznică?

Mama spuse:

— Nu fi crud, Papa. Este gravidă.

— Ah! exclamă el. Unul dintre filfizonii de la conac, nu-i așa? Nu m-aș mira să fie contele însuși.

— Nu vorbi prostii, bunicule, îl întrerupse Ethel, descumpănită că el ghicise adevărul atât de repede.

Billy spuse:

— A fost un valet care a venit la conac cu un musafir. E plecat în armată acum. Ea nu vrea să ne ducem pe urmele lui.

— A, da? făcu Bunicul.

Ethel își dădu seama că Bunicul nu era deloc convins, dar nu mai insistă. În schimb, zise:

— Este sângele de italiancă din tine, fata mea. Bunicii tale îi clocotea sângele în vine. Ar fi dat de bucluc dacă nu mă însuram eu cu ea. Se pare că nu voia să aștepte nunta. De fapt…

Mama îl întrerupse:

— Papa! Nu în fața copiilor.

— Ce-o să-i mai șocheze după asta? rosti el. Sunt prea bătrân pentru basme. Femeile tinere vor să se culce cu bărbații tineri și o vor atât de aprig, încât chiar o fac, căsătorite sau nu. Oricine susține altceva este un prost – și aici îl includ și pe soțul tău, Cara, fata mea.

— Ai grijă ce spui, îl atenționă Mama.

— Da, bine, zise Bunicul, tăcând din gură și bându-și ceaiul.

Un minut mai târziu, Tata intră pe ușă. Mama îl privi surprinsă.

— Ai venit mai devreme! exclamă ea.

El sesiză neplăcerea din glasul ei.

— O spui de parcă nu aș fi binevenit.

Ea se ridică de la masă, făcându-i loc.

— O să mai fac o oală de ceai.

Tata nu se așeză.

— Întrunirea a fost anulată.

Ochii îi căzură pe valiza lui Ethel.

— Ce-i cu asta?

Cu toții se uitară la Ethel. Ea remarcă teama de pe chipul Mamei, sfidarea de pe cel al lui Billy și un soi de resemnare pe cel al Bunicului. Ea era cea care trebuia să răspundă la întrebare.

— Trebuie să-ți spun ceva, tată, începu ea. O să te superi și nu pot să-ți zic decât că-mi pare rău.

Chipul lui se posomorî.

— Ce ai făcut?

— Mi-am dat demisia de la Tŷ Gwyn.

— Nu are de ce să-ți pară rău. Nu mi-a plăcut niciodată cum te ploconeai în fața paraziților de acolo.

— Am avut un motiv ca să plec.

El se apropie și o privi de sus.

— Bun sau rău?

— Sunt în bucluc.

El arăta amenințător.

— Sper că nu te referi la ce se referă uneori fetele atunci când spun asta.

Ea își coborî privirea și dădu încet din cap.

— Ai…

Făcu o pauză, căutând cuvintele potrivite.

— Ai căzut cumva în păcat?

— Da.

— Fată păcătoasă ce ești!

Era exact ce spusese și Mama. Ethel se chirci în fața lui, deși nu se aștepta să o lovească.

— Uită-te la mine! zise el.

Ea îl privi printr-o perdea de lacrimi.

— Deci vrei să spui că ai comis păcatul preacurviei.

— Îmi pare rău, tată.

— Cu cine? zbieră el.

— Cu un valet.

— Cum îl cheamă?

— Teddy.

Numele îi ieși pe gură înainte să se gândească mai bine.

— Teddy și mai cum?

— Nu contează.

— Nu contează? Cum vine asta?

— A venit la conac într-o vizită cu stăpânul lui. Până am aflat ce-i cu mine, el plecase deja în armată. Am pierdut legătura cu el.

— Într-o vizită? Ai pierdut legătura?

Vocea Tatei se preschimbă într-un tunet de furie:

— Vrei să spui că nu ești nici măcar logodită cu el? Ai săvârșit acest păcat...

Se poticni, abia izbutind să rostească cuvintele dezgustătoare.

— Ai săvârșit acest păcat josnic *într-o doară*?

Mama zise:

— Nu te înfuria, tată.

— Să nu mă înfurii? Când ar trebui atunci să se înfurie cineva dacă nu acum?

Bunicul încercă să îl calmeze.

— Liniștește-te, Dai, băiete. Nu ajută la nimic dacă țipi.

— Îmi pare rău să-ți reamintesc, bunicule, dar asta este casa mea și eu hotărăsc ce ajută și ce nu.

— Bine, în regulă, rosti Bunicul împăciuitor. Cum zici tu.

Mama nu era gata să se dea bătută.

— Nu spune ceva ce-o să regreți, tată.

Aceste încercări de a potoli mânia Tatei nu făceau decât să-l înfurie și mai tare.

— N-o să îngădui femeilor sau bătrânilor să-mi spună ce să fac! țipă el. Își îndreptă degetul spre Ethel: Și nu voi lăsa pe cineva căzut în păcatul preacurviei să stea în casa mea! Ieși afară!

Mama începu să plângă.

— Nu, te rog, nu spune asta!

— Afară! zbieră el. Și să nu te mai întorci niciodată!

Mama zise:

— Dar e nepotul tău!

Billy spuse:

— Ce-ar fi să te lași condus de Cuvântul lui Dumnezeu, tată? Iisus a spus: „N-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință”. Evanghelia după Luca, capitolul 5, versetul 32.

Tata se întoarse spre el.

— Stai să-ți zic ceva, băiat neștiutor ce ești! Bunicii mei nu s-au căsătorit niciodată. Nimeni nu știe cine a fost bunicul meu. Bunica mea s-a coborât cât de mult se poate coborî o femeie.

Mama scăpă un icnet. Ethel era șocată și vedea că Billy era stupefiat. Bunicul părea să fi știut asta deja.

— O, da, rosti Tata, coborând tonul. Tatăl meu a fost crescut într-o casă rău famată, dacă știi ce-i aia; un loc unde se duceau marinarii, în josul docurilor din Cardiff. Și apoi, într-o bună zi, pe când mama lui era căzută într-o beție cruntă, Dumnezeu i-a

călăuzit pașii de copil spre o capelă, la școala de duminică, unde l-a întâlnit pe Iisus. Tot acolo a învățat să citească, să scrie și, în cele din urmă, să-și îndrume copiii pe calea cuviinței.

Mama rosti cu blândețe:

— Nu mi-ai spus niciodată asta, David.

Rareori îi spunea pe numele de botez.

— Speram să nu fie nevoie să mă mai gândesc vreodată la asta.

Chipul Tatei se schimonosi într-o mască de rușine și de furie. Se rezemă de masă și o privi pe Ethel în ochi, iar vocea i se preschimbă într-o șoaptă:

— Când i-am făcut curte mamei tale, ne-am ținut de mână și am sărutat-o pe obraz în fiecare seară până în ziua nunții.

Izbi cu pumnul în masă, făcând ceștile să zăngăne.

— Prin milostivirea Domnului nostru Iisus Hristos, familia mea s-a ridicat din șanțul puturos. Glasul îi redeveni tunător: Nu ne mai întoarcem acolo! Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Urmă un moment prelung de tăcere uluită. Tata se uită la Mama și spuse:

— Scoate-o pe Ethel de aici.

Ethel se ridică în picioare.

— Am valiza pregătită și am și ceva bani. O să mă duc cu trenul la Londra, îl privi aspru pe tatăl ei și adăugă: Nu o să-mi trag familia în șanț.

Billy îi ridică valiza.

Tata rosti:

— Tu unde te duci, băiete?

— O conduc la gară, zise Billy, părând de-a dreptul înspăimântat.

— Las-o să-și ducă singură valiza.

Billy dădu să lase jos valiza, apoi se răzgândi. Cu o expresie încăpățânată pe chip, repetă:

— O conduc la gară.

— Ba o să faci ce-ți zic eu! răcni Tata.

Billy părea încă speriat, dar devenise acum sfidător.

— Ce-o să faci, tată, o să mă dai și pe mine afară din casă?

— Te pun pe genunchi și te bat la fund, replică Tata. Nu ești prea mare pentru asta.

Billy era alb ca varul, dar îl privi pe Tata în ochi.

— Ba da, sunt, ripostă el. Sunt prea mare pentru asta.

Își trecu valiza în mâna stângă și își încleștă pumnul drept.

Tata făcu un pas în față.

— Te învăț eu minte să mă mai amenințI cu pumnul, băiete.

— Nu! țipă Mama.

Se băgă între ei și îi puse mâna în piept Tatei.

— Gata! Să nu vă prind că vă bateți în bucătăria mea. Îndreptă degetul spre chipul Tatei: David Williams, lasă mâna jos! Nu uita că ești unul dintre bătrânii Capelei Bethesda. Ce-o să creadă lumea?

Asta îl calmă. Mama se întoarse apoi spre Ethel și spuse:

— Mai bine pleci. Billy o să vină cu tine. Hai, grăbește-te!

Tata se așeză la masă. Ethel își sărută mama.

— Rămas-bun, mamă.

— Să-mi scrii, îi zise Mama.

Tata interveni:

— Să nu îndrăznești să scrii cuiva din casa asta! Scrisorile vor fi arse așa cum ajung, nedesfăcute!

Mama se întoarse cu spatele, plângând. Ethel ieși în stradă cu Billy în urma ei.

Porniră pe străzile abrupte din centrul orașului. Ethel își ținea privirea în pământ, pentru a evita să vorbească cu oamenii pe care îi cunoștea și să fie întrebată încotro mergea.

Ajunsă la gară, cumpără un bilet spre Paddington.

— Ei bine, spuse Billy în timp ce stăteau pe peron, două șocuri într-o singură zi. Mai întâi tu, apoi tata.

— A ținut chestia aia în el toți anii ăștia, rosti Ethel. Nu-i de mirare că este atât de sever. Aproape că îl pot ierta pentru că m-a dat afară.

— Eu nu pot să-l iert, zise Billy. Credința noastră vorbește de mântuire și de îndurare, nu de ținut lucruri în sine și de pedepsit oamenii.

În gară intră un tren din Cardiff și Ethel îl văzu pe Walter von Ulrich coborând. Își duse mâna la pălărie când o zări, ceea ce era un gest frumos din partea lui: în mod normal, gentilomii nu salutau astfel servitoarele. Lady Maud îi spusese că îl părăsise. Poate că venise să o câștige din nou. Îi ură noroc în sinea ei.

— Vrei să-ți cumpăr un ziar? întrebă Billy.

— Nu, mulțumesc, dragule, răspunse ea. Nu cred că m-aș putea concentra asupra lui.

În așteptarea trenului, ea îi zise:

— Îți mai amintești codul nostru, Billy?

În copilărie născociseră o modalitate simplă de a scrie bilețele, pe care părinții lor să nu le poată descifra.

Billy păru nedumerit pentru o clipă, apoi chipul i se lumină.

— Ah, da…

— O să îți scriu în acel cod, pentru ca tata să nu poată citi.

— Bun, spuse el. Și să trimiți scrisoare pe numele lui Tommy Griffiths.

Trenul intră în gară învăluit într-un nor de aburi. Billy o îmbrățișă pe Ethel. Ea îl vedea cum face eforturi să nu plângă.

— Să ai grijă de tine, rosti ea. Și ai grijă și de mama.

— Da, zise el, ștergându-și ochii cu mâneca. Noi o să fim bine. *Tu* să ai grijă acolo, în Londra.

— O să am.

Ethel se urcă în tren și se așeză la fereastră. Peste un minut trenul plecă, în timp ce prindea viteză, ea urmări cum scripetele de la gura puțului dispare în depărtare și se întrebă dacă avea să mai vadă vreodată Aberowenul.

(V)

Maud luă micul dejun târziu, cu prințesa Bea, în sala mică de mese de la Tŷ Gwyn. Prințesa era în toane bune. De obicei se plângea întruna de viața din Marea Britanie – deși, din câte își amintea Maud din perioada petrecută la ambasada britanică, viața în Rusia era cu mult mai puțin confortabilă: casele erau reci, oamenii ursuzi, serviciile neserioase și guvernul dezorganizat. Însă Bea nu se plângea de nimic astăzi. Era fericită că rămăsese în sfârșit însărcinată.

Vorbi generos până și la adresa lui Fitz.

— Mi-a salvat familia, știi, îi zise ea lui Maud. A plătit ipoteca pusă pe moșia noastră. Însă până acum nu ar fi avut cine să o moștenească – fratele meu nu are copii. Ar fi fost o tragedie dacă toate pământurile lui Andrei și ale lui Fitz ar fi încăput pe mâna vreunui văr îndepărtat.

Maud nu vedea nicio tragedie în asta. Vărul îndepărtat de care vorbea Bea ar fi putut fi chiar un fiu de-al ei. Însă nu se așteptase niciodată să moștenească o avere și nu se gândea prea mult la asemenea chestiuni.

Maud nu era o companie prea agreabilă în dimineața aceea, își dădu ea seama în timp ce își bea cafeaua și se juca cu pâinea prăjită. De fapt, se simțea groaznic. Se simțea apăsată până și de tapet, un frunziș victorian luxuriant ce acoperea atât tavanul, cât și pereții, deși îl știa de când se născuse.

Nu le dezvăluise celor din familie nimic despre povestea ei de dragoste cu Walter, așa că acum nu le putea spune că se încheiase, ceea ce însemna că nu avea pe nimeni care să o compătimească. Numai menajera cea fâșneață, Williams, știa povestea și ea părea să fi intrat în pământ.

Maud citi reportajul din *The Times* despre discursul lui Lloyd George din seara precedentă, la dineul de la Mansion House. Era optimist cu privire la criza balcanică, declarând că ar putea fi rezolvată pe cale pașnică. Ea spera din toată inima să aibă dreptate. Chiar dacă renunțase la Walter, era încă îngrozită de gândul că ar putea fi nevoit să-și pună uniforma și să fie ucis sau mutilat într-un război.

Citi un reportaj scurt din *The Times*, consemnat din Viena și intitulat *Sperietura sârbă*. O întrebă pe Bea dacă Rusia avea să apere Serbia împotriva austriecilor.

— Sper că nu! rosti Bea alarmată. Nu vreau ca fratele meu să plece la război.

Se aflau în sala mică de mese. Maud își amintea cum lua aici micul dejun cu Fitz și cu Walter, în vacanțele lor, când ea avea 12 ani, iar ei 17. Băieții aveau un apetit remarcabil, își amintea ea, devorând în fiecare dimineață ouă, cârnați și mormane imense de pâine prăjită cu unt înainte de a se duce să călărească sau să înoate în lac. Walter era un personaj atât de fermecător – era chipeș și străin. O trata la fel de curtenitor ca pe cineva de vârsta lui, ceea ce era extrem de măgulitor pentru o fetiță – și, realiza ea acum, era o cale mai subtilă de a flirta.

În timp ce se pierdea în amintiri, majordomul Peel intră și o șocă de-a dreptul când îi spuse prințesei Bea:

— Herr von Ulrich este aici, Înălțimea Voastră.

Walter nu avea cum să fie aici, se gândi Maud năucită. Oare să fi fost Robert? La fel de puțin probabil.

O clipă mai târziu, Walter intră în cameră.

Maud era prea contrariată ca să mai poată scoate vreo vorbă. Bea însă zise:

— Ce surpriză plăcută, Herr von Ulrich!

Walter purta un costum subțire de vară, din tweed albastru-cenușiu. Cravata sa albastră din satin avea aceeași culoare ca ochii lui. Maud își dorea să fi purtat altceva decât rochia simplă crem, care-i păruse alegerea perfectă pentru a lua micul dejun cu cumnata ei.

— Iertați-mi intruziunea, prințesă, îi spuse Walter lui Bea. A trebuit să vizitez consulatul nostru din Cardiff – o chestiune plictisitoare legată de câțiva marinari germani care au avut necazuri cu poliția locală.

Ce minciună! Walter era atașat militar: nu era treaba lui să scoată marinarii de la închisoare.

— Bună dimineața, Lady Maud, rosti el, strângându-i mâna. Ce surpriză plăcută să vă găsesc aici!

Altă minciună, se gândi ea. Venise aici să o vadă. Ea plecase din Londra pentru ca el să nu o mai poată găsi, însă în adâncul inimii nu putea să nu se bucure de insistența lui de a veni după ea până acolo. Fâstâcită, nu spuse decât:

— Bună ziua. Ce mai faceți?

Bea rosti:

— Beți o cafea cu noi, Herr von Ulrich. Contele este plecat la călărie, dar se va întoarce în curând.

Presupusese că Walter venise să îl vadă pe Fitz.

— Vă mulțumesc.

Walter se așeză.

— Rămâneți la prânz?

— Mi-ar face mare plăcere. Apoi va trebui să prind trenul spre Londra.

Bea se ridică.

— Ar trebui să vorbesc cu bucătăreasa.

Walter sări în picioare și îi trase scaunul.

— Vorbiți între timp cu Lady Maud, rosti Bea în timp ce ieșea din cameră. Înveseliți-o! Este foarte îngrijorată din cauza situației internaționale.

Walter ridică din sprâncene la auzul notei de sarcasm din vocea lui Bea.

— Toți oamenii cu capul pe umeri sunt îngrijorați din cauza situației internaționale, zise el.

Maud se simți stânjenită. Disperată să spună ceva, arătă spre *The Times*.

— Credeți că este adevărat că Serbia a mobilizat șaptezeci de mii de rezerviști?

— Mă îndoiesc că au șaptezeci de mii de rezerviști, rosti Walter pe un ton grav. Însă încearcă să ridice miza. Speră că pericolul unui război extins va determina Austria să acționeze mai prudent.

— De ce le ia atât de mult timp austriecilor să trimită guvernului sârb revendicările lor?

— În mod oficial, înainte de a face ceva ce ar putea necesita mobilizarea populației, ar vrea să strângă mai întâi recolta. Neoficial, ei știu că președintele Franței și ministrul său de externe se întâmplă să se afle în Rusia, ceea ce sporește mult pericolul unui răspuns concertat din partea celor doi aliați. Nu va exista nicio solicitare oficială din partea Austriei până când președintele Poincaré nu va pleca din Sankt Petersburg.

Avea o minte atât de limpede, reflectă Maud. Cât îl iubea pentru asta!

Atitudinea sa rezervată se evaporă subit. Masca lui de curtoazie formală căzu și pe chip i se citi suferința. Rosti deodată:

— Te rog, întoarce-te la mine!

Ea deschise gura și vru să vorbească, dar cuvintele i se opriră în gât de emoție și nu putu să le rostească.

El zise cu nefericire în glas:

— Știu că m-ai părăsit de dragul meu, dar nu o să țină. Te iubesc prea mult.

Maud își regăsi cuvintele:

— Dar tatăl tău…

— Trebuie să-și vadă de propriul destin. Nu îi pot da ascultare… nu în această privință. Glasul i se transformă în șoaptă: Nu pot să te pierd.

— Ar putea avea dreptate: un diplomat german nu poate avea o soție englezoaică, cel puțin nu acum.

— Atunci îmi voi găsi o altă carieră. Însă nu aș mai putea găsi pe cineva ca tine.

Hotărârea ei se spulberă și ochii i se umplură cu lacrimi.

El se întinse peste masă și o apucă de mână.

— Pot vorbi cu fratele tău?

Ea își mototoli șervetul de pânză și își șterse lacrimile cu el.

— Nu vorbi cu Fitz încă, spuse ea. Mai așteaptă câteva zile, până trece criza sârbească.

— S-ar putea să dureze mai mult de câteva zile.

— În acest caz, ne vom gândi din nou.

— Voi face cum dorești tu, desigur.

— Te iubesc, Walter. Orice s-ar întâmpla, vreau să fiu soția ta.

El îi sărută mâna.

— Îți mulțumesc, rosti el pe un ton solemn. M-ai făcut un om fericit.

(VI)

O tăcere încordată se pogorî asupra casei de pe Wellington Row. Mama pregăti masa principală, iar Tata, Billy și Bunicul o mâncară, dar nimeni nu spuse mare lucru. Billy era ros de o mânie pe care nu o putea exprima. După-amiază, urcă pe munte și se plimbă kilometri în șir de unul singur.

A doua zi dimineață, gândurile i se întoarseră la pilda lui Iisus și a femeii adultere. Stând în bucătărie în hainele sale de duminică, așteptând să meargă împreună cu părinții și cu Bunicul la Capela Bethesda pentru slujba de frângere a pâinii, deschise Biblia la *Evanghelia după Ioan* și găsi capitolul 8. Citi și reciti pilda. Părea să se refere exact la genul de criză prin care trecea familia sa.

Continuă să se gândească la aceasta și în capelă. Se uită împrejur la prietenii și la vecinii săi: doamna Dai Ponei, John Jones Prăvălie, doamna Ponti și cei doi fii mai mari ai săi, Suet Hewitt… Știau cu toții că Ethel plecase ieri de la Tŷ Gwyn și că își cumpărase un bilet către Paddington; și, deși nu știau motivul, puteau să-l intuiască. În mintea lor o judecau deja. Însă Iisus nu o judeca.

În timpul imnurilor și al rugăciunilor improvizate, decise că Sfântul Duh îl îndemna să citească acele versete. Spre sfârșitul slujbei, se ridică în picioare și își deschise Biblia.

Se auzi un murmur de surprindere. Era puțin cam tânăr ca să conducă congregația. Totuși, nu exista o limită de vârstă: Duhul Sfânt putea să acționeze prin oricine.

— Câteva versete din *Evanghelia lui Ioan*, începu el. Avea un ușor tremur în voce și încercă să și-l alunge. „Au zis Lui:

Învățătorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de adulter”.

Capela Bethesda se cufundă brusc în tăcere: nimeni nu se mai foi, nu mai șușoti sau tuși.

Billy citi mai departe:

— „Iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Dar Tu ce zici? Și aceasta ziceau, ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învinuiască. Iar Iisus, plecându-Se în jos, scria cu degetul pe pământ. Și stăruind să-L întrebe, El S-a ridicat și le-a zis…”

Aici Billy făcu o pauză și își ridică privirea.

Cu o emfază atent aleasă, el zise:

— „Cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei.”

Toate privirile din încăpere erau ațintite asupra lui. Nimeni nu se mișca.

Billy continuă:

— „Iarăși plecându-Se, scria pe pământ. Iar ei auzind aceasta și mustrați fiind de cuget, ieșeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni și până la cel din urmă, și a rămas Iisus singur cu femeia, stând în mijloc. Și ridicându-Se Iisus și nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: Femeie, unde sunt pârâții tăi? Nu te-a osândit niciunul? Iar ea a zis: Niciunul, Doamne.”

Billy își ridică privirea din carte. Nu avea nevoie să citească ultimul verset: îl știa pe de rost. Se uită spre chipul împietrit al tatălui său și rosti apăsat:

— „Și Iisus i-a zis: nu te osândesc nici Eu. Mergi, de acum să nu mai păcătuiești.”

După o clipă îndelungată, închise Biblia cu un zgomot ce răsună ca un tunet în tăcere.

— Acesta este Cuvântul Domnului, rosti el.

Nu se așeză la loc. Porni spre ieșire. Enoriașii îl priveau fascinați. Deschise ușa mare de lemn și ieși afară.

Nu se mai întoarse niciodată.

Capitolul 9

Sfârșitul lunii iulie 1914

(I)

Walter von Ulrich nu putea interpreta ritmurile de jazz.

Putea reda melodiile, care erau simple. Putea interpreta acordurile distincte, care foloseau de obicei intervalul septimei în bemol. Și le putea reda pe ambele în același timp – dar nu suna a jazz. Ritmul îi scăpa. Ceea ce ieșea semăna mai mult cu ceva ce-ai fi putut auzi la o fanfară dintr-un parc berlinez. Pentru cineva care putea interpreta sonatele lui Beethoven fără nicio problemă era foarte frustrant.

Maud încercase să îl învețe, în acea dimineață de sâmbătă de la Tŷ Gwyn, la pianul Bechstein aflat între palmierii în glastre din salonaș, cu soarele de vară trimițându-și razele prin ferestrele înalte. Stătuseră lipiți unul de celălalt pe scăunelul de lângă pian, iar Maud râsese de eforturile sale nereușite. Fusese un moment de minunată fericire.

Starea de spirit i se întunecase atunci când ea îi explicase felul în care o convinsese tatăl lui să se despartă de el. Dacă și-ar fi întâlnit tatăl în seara aceea, la întoarcerea la Londra, ar fi izbucnit un scandal monstru. Însă Otto plecase la Viena, iar Walter fusese nevoit să își țină în frâu mânia. De atunci nu-și mai văzuse tatăl.

Acceptase propunerea lui Maud de a-și păstra logodna secretă până la încheierea crizei balcanice. Aceasta era în plină desfășurare, deși lucrurile se mai calmaseră. Trecuseră aproape patru săptămâni de la asasinatul din Sarajevo, însă împăratul Austriei nu trimisese încă sârbilor solicitarea oficială la care lucra de atâta vreme. Întârzierea aceasta îl făcu pe Walter să spere că nervii se mai potoliseră și că sfaturile moderate avuseseră câștig de cauză în Viena.

Așezat la marele pian din salonașul apartamentului său din Piccadilly, el se gândea la toate soluțiile pe care le aveau austriecii în afara războiului, pentru a pedepsi Serbia și a-și alina orgoliul rănit. De exemplu, puteau sili guvernul sârb să închidă ziarele anti-austriece și să îi dea afară pe toți naționaliștii din armată și din serviciul public. Sârbii ar fi putut accepta asta: era umilitor, dar era o variantă mai bună decât un război pe care nu îl puteau câștiga.

Apoi conducătorii marilor puteri europene se puteau relaxa, concentrându-se asupra problemelor interne. Rușii puteau înăbuși greva generală, englezii îi puteau pacifica pe protestanții irlandezi răzvrătiți, iar francezii puteau savura procesul doamnei Caillaux, care îl împușcase pe redactorul de la *Figaro* pentru că publicase scrisorile de dragoste ale soțului ei.

Iar Walter se putea căsători cu Maud.

Asupra acestui lucru se concentra acum. Cu cât se gândea mai mult la dificultăți, cu atât mai hotărât era să treacă peste ele. După câteva zile în care contemplase perspectiva dezolantă de a-și petrece viața fără ea, era și mai sigur că vrea să o ia în căsătorie, indiferent de prețul pe care l-ar fi putut plăti amândoi. În timp ce urmărea cu înfrigurare jocul diplomatic desfășurat pe tabla de șah a Europei, cântărea fiecare mișcare din punctul de vedere al consecințelor pe care le-ar fi putut avea asupra lui și a lui Maud, și abia după aceea asupra Germaniei și asupra lumii.

Avea să o vadă azi, la cină și la balul organizat de ducesa de Sussex. Își pusese deja cravata albă și fracul. Era timpul să plece. Dar, exact când închidea clapeta pianului, auzi soneria de la ușă și valetul său îl anunță pe contele Robert von Ulrich.

Robert părea ursuz. Era o expresie obișnuită pe chipul său. Robert fusese un tânăr tulburat și nefericit în studențiia lor, la Viena. Sentimentele sale îl atrăgeau irezistibil către un grup pe care fusese crescut să îl considere drept decadent. Apoi, când se întorcea acasă după o seară petrecută în compania bărbaților ca el, avea pe chip acea expresie vinovată, dar sfidătoare. Descoperise cu timpul că homosexualitatea, ca și adulterul, era condamnată oficial, dar – cel puțin în cercurile sofisticate – era tolerată în mod neoficial; și se împăcase cu ceea ce era. Astăzi, avea pe chip acea expresie dintr-un alt motiv.

— Tocmai am văzut textul solicitării împăratului, începu Robert, fără vreo altă introducere.

Inima lui Walter tresări cu speranță. Ar fi putut fi rezolvarea pașnică pe care o aștepta cu atâta înfrigurare.

— Ce zice?

Robert îi înmână o foaie de hârtie.

— Am copiat ce-i mai important.

— A fost trimisă guvernului sârb?

— Da, la ora șase, ora Belgradului.

Erau zece revendicări. Primele trei erau în linia celor anticipate de Walter, văzu el cu ușurare: Serbia trebuia să închidă ziarele liberale, să destrame societatea secretă numită *Mâna Neagră* și să o lase mai moale cu propaganda naționalistă. Poate că moderații din Viena avuseseră câștig de cauză, se gândi el ușurat.

Punctul patru părea rezonabil la început – austriecii ceruseră eliminarea naționaliștilor din serviciul public sârbesc –, însă asta nu era tot: austriecii aveau să furnizeze o listă de nume.

— Pare puțin cam drastic, rosti Walter neliniștit. Guvernul sârb nu-i poate concedia pe toți cei indicați de austrieci.

Robert ridică din umeri.

— Va trebui să o facă.

— Da, presupun că da.

De dragul păcii, Walter spera că așa avea să se întâmple.

Însă răul abia acum urma.

Punctul cinci cerea ca Austria să ajute guvernul sârb în zdrobirea elementelor subversive, iar punctul șase, citi Walter deznădăjduit, insista ca oficialii austrieci să ia parte la ancheta judiciară întreprinsă de Serbia în cazul asasinatului.

— Dar Serbia nu poate accepta așa ceva! protestă Walter. Ar însemna să renunțe la suveranitate.

Chipul lui Robert se întunecă și mai mult.

— Nici chiar așa, rosti el morocănos.

— Nicio țară din lume nu poate accepta o asemenea condiție.

— Serbia o va face. Trebuie, altminteri va fi nimicită.

— Într-un război?

— Dacă va fi necesar.

— Care ar cuprinde întreaga Europă!

Robert își flutură degetul.

— Nu și dacă celelalte guverne reacționează rațional.

„Spre deosebire de al tău”, gândi Walter, dar păstră remarca mușcătoare pentru sine și citi mai departe. Punctele rămase erau exprimate în termeni aroganți, dar sârbii puteau probabil să se împace și cu acestea: arestarea conspiratorilor, prevenirea traficului ilegal de arme pe teritoriul austriac și limitarea declarațiilor anti-austriece ale oficialilor sârbi.

Însă răspunsul trebuia dat în cel mult 48 de ore.

— Dumnezeule, dar sunt condiții dure, exclamă Walter.

— Toți cei care îl sfidează pe împăratul austriac trebuie să se aștepte la o ripostă dură.

— Știu, știu, dar nici măcar nu le-a lăsat timp la dispoziție ca să mai salveze aparențele.

— De ce ar fi trebuit să o facă?

Walter lăsă să i se vadă exasperarea.

— Pentru numele lui Dumnezeu, chiar *vrea* război?

— Familia împăratului, dinastia de Habsburg, a guvernat regiuni caste din Europa timp de sute de ani. Împăratul Franz Josef știe că este voia lui Dumnezeu ca el să domnească asupra popoarelor slave inferioare. Este destinul lui.

— Să ne apere Domnul de oamenii predestinați, bombăni Walter. Cei de la ambasada mea au văzut documentul?

— O să-l vadă, dintr-o clipă într-alta.

Walter se întrebă cum aveau să reacționeze ceilalți. Aveau să accepte asta, cum făcea Robert, sau aveau să fie revoltați, ca Walter? Avea să se pornească un vuiet de proteste internaționale sau doar ridicări neputincioase din umeri? Urma să afle în seara aceea. Se uită la ceasul de pe poliță.

— Am întârziat la cină. Vii la balul ducesei de Sussex?

— Da. Ne vedem acolo.

Ieșiră din clădire și se despărțiră în Piccadilly. Walter se îndreptă spre casa lui Fitz, unde urma să cineze. Se simțea fără aer, de parcă ar fi fost doborât la pământ. Războiul de care se temuse atât se apropiase periculos de mult.

Sosi la timp ca să se încline în fața prințesei Bea, îmbrăcată într-o rochie de seară violacee, împodobită cu funde de mătase, și ca să dea mâna cu Fitz, extrem de chipeș în cămașa sa cu guler scrobit și cu papion alb; apoi fu anunțată cina. Fu bucuros să descopere că el era cel care trebuia să o escorteze pe Maud până în sala de mese. Ea purta o rochie stacojie dintr-un material moale, lipită de corp, cum îi plăcea lui Walter. Când îi trase scaunul, îi spuse:

— Ce rochie de seară atrăgătoare!

— Paul Poiret, spuse ea; numele acestui creator de modă era atât de celebru, încât până și Walter auzise de el. Își coborî ușor glasul: M-am gândit eu că o să-ți placă.

Deși doar ușor intimă, remarca ei îi provocă un fior, urmat imediat de un altul, de data aceasta de teamă, la gândul că încă ar fi putut să o piardă pe această femeie fermecătoare.

Casa lui Fitz nu era chiar un palat. Sala lungă de mese, aflată în colțul străzii, dădea spre două șosele aglomerate. Candelabrele electrice erau aprinse, în ciuda serii de vară strălucitoare de afară, iar reflexiile luminii scânteiau în paharele de cristal și în tacâmurile de argint din fața fiecărei persoane. Aruncând o privire în jurul mesei, către celelalte invitate, Walter se minună din nou de piepturile dezvăluite atât de generos la cină de englezoaicele din clasa de sus.

Asemenea observații erau adolescentine – era timpul să se însoare.

De îndată ce se așeză, Maud își scoase un picior din pantof și i-l strecură pe sub pantalon. Deși îi zâmbi, ea sesiză imediat că el era cu mintea aiurea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

— Pornește o conversație despre ultimatumul Austriei, murmură el. Spune că ai auzit că a fost trimis.

Maud i se adresă lui Fitz, aflat în capul mesei.

— Cred că solicitarea împăratului Austriei a fost trimisă în sfârșit la Belgrad, zise ea. Ai auzit ceva despre asta, Fitz?

Fitz lăsă jos lingura de supă.

— Ce-ai auzit și tu. Dar nimeni nu știe precis ce scrie în aceasta.

Walter rosti:

— Cred că este foarte aspră. Austriecii insistă să participe la procesul juridic din Serbia.

— Să participe! exclamă Fitz. Dacă premierul sârb acceptă una ca asta, va fi nevoit să demisioneze.

Walter încuviință. Fitz prevedea aceleași consecințe ca și el.

— Este ca și cum austriecii ar vrea război.

Era periculos de aproape de punctul în care ar fi vorbit necuviincios despre unul dintre aliații Germaniei, însă era atât de neliniștit, încât nu-i mai păsa. Surprinse privirea lui Maud. Era palidă și tăcută. Și ea simțise imediat amenințarea.

— Franz Josef este de compătimit, desigur, rosti Fitz. Subversiunea naționalistă poate destabiliza un imperiu dacă nu primește un răspuns pe măsură.

Walter își dădu seama că Fitz se gândea la militanții pentru independența Irlandei și la burii din Africa de Sud care amenințau Imperiul Britanic.

— Însă nu ai nevoie de un baros ca să spargi o nucă, încheie el.

Valeții luară castroanele de supă și turnară un alt vin în pahare. Walter nu bău nimic. Urma să fie o seară lungă și avea nevoie de o minte limpede.

Maud rosti încet:

— L-am văzut pe premierul Asquith astăzi. Mi-a spus că s-ar putea ajunge la o adevărată apocalipsă. Părea speriată când adăugă: Mă tem că nu l-am crezut, însă acum văd că s-ar putea să fi avut dreptate.

Fitz spuse:

— De asta ne temem cu toții.

Ca de obicei, Walter era impresionat de relațiile lui Maud. Era prietenă la cataramă cu cei mai puternici oameni din Londra. Walter își aminti cum, pe vremea când ea era doar o fetiță de 11-12 ani, iar tatăl ei ministru într-un guvern conservator, obișnuia să îi ia la întrebări cu un aer solemn pe colegii lui de cabinet aflați în vizită la Tŷ Gwyn; și, chiar și atunci, acei oameni o ascultau cu atenție și îi răspundeau cu răbdare.

Ea continuă:

— Dacă e să privim partea bună a lucrurilor, în caz de război, Asquith crede că Marea Britanie nu este obligată să intervină.

Inima lui Walter tresăltă. Dacă Marea Britanie nu se implica, războiul nu l-ar fi despărțit de Maud.

Însă Fitz nu părea să fie de acord.

— Serios? făcu el. Chiar dacă… Se uită la Walter. Iartă-mă, von Ulrich, chiar dacă Franța este invadată de Germania?

Maud replică:

— Vom rămâne simpli spectatori, zice Asquith.

— După cum mă temeam, rosti Fitz pompos, guvernul nu înțelege ideea de balanță a puterilor în Europa.

Fiind conservator, nu avea încredere în guvernul liberal și îl detesta pe Asquith, care slăbise Camera Lorzilor; însă, cel mai important, nu era complet îngrozit de perspectiva unui război. În unele privințe, se temea Walter, ar fi putut chiar să se delecteze cu acest gând, cum o făcea Otto. Și era clar că prefera să fie război decât să vadă slăbită puterea britanică.

Walter spuse:

— Ești atât de sigur, dragul meu Fitz, că o victorie germană asupra Franței *ar răsturna* balanța puterilor?

Această direcție a discuției era relativ sensibilă pentru o cină, însă chestiunea era prea importantă ca să fie ascunsă sub preșul scump al lui Fitz.

Fitz răspunse:

— Cu tot respectul pe care-l am față de onorabila ta țară și față de Majestatea Sa, kaizerul Wilhelm, mă tem că Marea Britanie nu i-ar putea îngădui Germaniei să preia controlul asupra Franței.

Aici era problema, se gândi Walter, străduindu-se din răsputeri să nu-și arate mânia și frustrarea pe care i le provocau aceste vorbe superficiale. Un atac german asupra aliatului Rusiei, Franța, ar fi fost în realitate defensiv – însă englezii vorbeau de parcă Germania ar fi încercat să domine Europa. Silindu-se să zâmbească amabil, el zise:

— Am învins Franța acum 43 de ani, în conflictul pe care voi îl numiți războiul franco-prusac. Marea Britanie a rămas spectatoare atunci. Și nu ați avut de suferit de pe urma victoriei noastre.

Maud adăugă:

— Așa a spus și Asquith.

— Există o diferență, rosti Fitz. În 1871, Franța a fost învinsă de Prusia și de un grup de mici regate germane. După război, acea coaliție a devenit o singură țară, Germania modernă – și sunt sigur că-mi vei da dreptate, von Ulrich, vechiul meu prieten, când spun că Germania de azi este un stat mult mai impunător decât vechea Prusie.

Oamenii ca Fitz erau atât de periculoși, se gândi Walter. Cu bunele lor maniere fără de cusur, erau gata să împingă lumea la nimicire. Se strădui să păstreze un ton detașat când replică:

— Ai dreptate, desigur, dar poate că impunător nu este totuna cu ostil.

— Aceasta este întrebarea, nu-i așa?

În celălalt capăt al mesei, Bea tuși cu reproș. Fără îndoială că socotea acest subiect mult prea controversat pentru o conversație politicoasă. Rosti pe un ton destins:

— Așteptați cu nerăbdare balul ducesei, Herr von Ulrich?

Walter simți mustrarea din spatele vorbelor ei.

— Sunt sigur că balul va fi absolut splendid, se grăbi el să spună, iar Bea îl răsplăti cu o privire recunoscătoare.

Mătușa Herm adăugă:

— Ești un dansator atât de bun...!

Walter îi zâmbi cu căldură bătrânei.

— Poate că îmi veți acorda onoarea primului dans, Lady Hermia!

Ea se simți măgulită.

— O, Doamne, eu sunt prea bătrână ca să mai dansez. În plus, tinerii din ziua de azi au niște pași care nici nu existau pe vremea când eram eu domnișoară.

— Acum e la modă ceardașul. Este un dans popular maghiar. Poate că ar trebui să vă învăț pașii.

Fitz rosti:

— Oare ar fi considerat un incident diplomatic?

Deși nu era foarte amuzant, toată lumea râse și conversația se întoarse spre alte subiecte neînsemnate, dar sigure.

După cină, urcară în trăsuri ca să străbată cei patru sute de metri până la Sussex House, palatul ducelui din Park Lane.

Se lăsase noaptea și lumina strălucea la toate ferestrele: ducesa cedase în cele din urmă și instalase electricitatea. Walter urcă treptele scării mari și intră în prima dintre cele trei săli mari de recepție. Orchestra interpreta cea mai populară melodie a ultimilor ani: *Alexander's Ragtime Band*. Mâna lui stângă zvâcni: sincopa era elementul crucial.

Își păstră promisiunea și dansă cu mătușa Herm. Spera ca ea să aibă cât mai mulți parteneri: voia să obosească și să aștipească într-o cameră alăturată, astfel încât Maud să rămână nesupravegheată. Își tot amintea ce făcuseră în biblioteca acestei case cu doar câteva săptămâni în urmă. Mâinile îi ardeau din cauza nerăbdării de a o atinge prin acea rochie mulată.

Însă mai întâi avea de lucru. Se înclină în fața mătușii Herm, luă un pahar cu șampanie roz de la un valet și începu să se plimbe prin încăpere. Trecu prin sala mică de bal, prin salon și apoi prin sala mare de bal, discutând cu politicienii și cu diplomații prezenți. Fuseseră invitați toți ambasadorii din Londra și mulți veniseră, inclusiv șeful lui Walter, prințul Lichnowsky. Se aflau acolo și numeroși membri ai parlamentului. Majoritatea erau conservatori, ca ducesa, dar erau și câțiva liberali, inclusiv câțiva membri ai guvernului. Robert era prins într-o conversație cu lordul Remarc, un secretar adjunct de la Biroul de Război. Nu

se vedea niciun parlamentar laburist: ducesa se considera o femeie deschisă la minte, dar chiar și ea avea limitele sale.

Walter află că austriecii trimiseseră cópii după ultimatumul lor tuturor ambasadelor importante din Viena. Acesta avea să fie telegrafiat și tradus la Londra în timpul nopții și, până dimineață, toată lumea avea să afle ce conține. Cei mai mulți erau șocați din cauza revendicărilor, dar nimeni nu știa ce să facă în această privință.

Până la unu noaptea aflase cam tot ce se putea, așa că se duse să o caute pe Maud. Coborî treptele și ieși în grădină, unde cina era întinsă sub un pavilion vărgat. Se servea atâta mâncare în înalta societate englezească! O găsi pe Maud jucându-se cu niște struguri. Din fericire, mătușa Herm nu se vedea nicăieri.

Walter își lăsă deoparte grijile.

— Cum puteți voi, englezii, să mâncați atât de mult? o întrebă el jucăuș pe Maud. Cei mai mulți dintre oamenii ăștia au servit un mic dejun copios, un prânz cu vreo cinci-șase feluri de mâncare, ceai cu sandviciuri și prăjituri și o cină cu cel puțin opt feluri de mâncare. Chiar mai au nevoie de supă, prepelițe umplute, homari, piersici și înghețată?

Ea pufni în râs.

— Crezi că suntem vulgari, nu-i așa?

Nu credea asta, dar o tachină prefăcându-se că se gândește la acest lucru.

— Ei bine, ce cultură au englezii?

O luă de braț și, de parcă ar fi mers la întâmplare, o scoase din cort. Copacii erau plini cu luminițe palide ce nu răspândeau prea multă lumină. Pe aleile șerpuite dintre tufe mai erau și alte cupluri care se plimbau și vorbeau, unele ținându-se discret de mână în penumbră. Walter îl zări pe Robert tot cu lordul Remarc și se întrebă dacă și între ei se înfiripase vreo poveste de dragoste.

— Compozitori englezi?? spuse el, tachinând-o în continuare pe Maud. Gilbert și Sullivan. Pictori? În timp ce impresioniștii francezi schimbau felul în care se vede lumea, englezii pictau copii rumeni în obraji jucându-se cu cățeluși. Opera? Toată italiană, atunci când nu este germană. Balet? Rus.

— Și totuși, noi stăpânim jumătate din lume, rosti ea cu un surâs zeflemitor.

El o luă în brațe.

— Și puteți cânta jazz.
— Este ușor, după ce prinzi ritmul.
— Tocmai asta este partea care mi se pare mie grea.
— Ai nevoie de lecții.
El își lipi gura de urechea ei și murmură:
— Vrei să mă înveți, te rog?
Murmurul se preschimbă într-un geamăt atunci când ea îl sărută, iar după aceea nu mai scoaseră nicio vorbă.

(II)

Asta se întâmpla în primele ore ale dimineții de vineri, 24 iulie. În seara acelei zile, când Walter participă la o altă cină și la un alt bal, toată lumea spunea că sârbii urmau să accepte revendicările austriecilor, cu excepția punctelor cinci și șase, pe care le voiau clarificate. În niciun caz austriecii nu puteau respinge un asemenea răspuns înfricoșat, se gândi Walter entuziasmat. Decât dacă își doreau război cu orice preț.

Pe drumul de întoarcere spre casă, în zorii zilei de sâmbătă, se opri pe la ambasadă ca să scrie un raport despre cele aflate în seara aceea. Se afla la biroul lui când ambasadorul însuși, prințul Lichnowsky, apăru în haine imaculate de dimineață, purtând pe cap un joben cenușiu. Speriat, Walter sări în picioare și zise:

— Bună dimineața, Excelență.

— Ești foarte devreme aici, von Ulrich, spuse ambasadorul. Apoi, remarcând ținuta de seară a lui Walter, se corectă: Sau, mai bine zis, foarte târziu.

Era chipeș, în ciuda trăsăturilor sale cam colțuroase, având un nas mare și coroiat deasupra mustății.

— Tocmai vă scriam un mic raport cu privire la bârfa din această seară. Pot face ceva pentru Excelența Voastră?

— Am fost convocat la Sir Edward Grey. Poți veni cu mine ca să consemnezi, dacă ai o altă haină.

Walter era încântat. Ministrul britanic de externe era unul dintre cei mai puternici oameni de pe pământ. Walter îl cunoscuse, bineînțeles, în cercul restrâns al diplomației londoneze, dar nu schimbase mai mult de câteva cuvinte cu el. Acum, la invitația nonșalantă a lui Lichnowsky, Walter urma să

fie prezent la o întâlnire informală dintre doi oameni care decideau soarta Europei. Gottfried von Kessel avea să moară de ciudă, se gândi el.

Se admonestă singur pentru acest gând meschin. Ar fi putut fi o întâlnire crucială. Spre deosebire de împăratul Austriei, era posibil ca Grey să nu-și dorească războiul. Oare întâlnirea era menită să prevină războiul? Grey era imprevizibil. În ce direcție avea să vireze? Dacă se opunea războiului, Walter avea să profite de orice ocazie ca să-l ajute.

Avea o redingotă în cuierul din spatele ușii, exact pentru urgențe ca aceasta. Își dădu jos fracul de seară și își încheie la nasturi haina de zi peste vesta sa albă. Luă un carnet și părăsi clădirea alături de ambasador.

Cei doi bărbați traversară Parcul St. James în aerul răcoros al dimineții. Walter îi relată șefului său zvonul legat de sârbi. Ambasadorul avea și el un zvon de împărtășit.

— Albert Ballin a cinat cu Winston Churchill aseară.

Ballin, un magnat al flotei comerciale germane, era un apropiat al kaizerului, în ciuda faptului că era evreu. Churchill se afla la conducerea Marinei Regale.

— Aș vrea să știu ce s-a discutat, încheie Lichnowsky.

Era evident că se temea ca nu cumva kaizerul să treacă peste capul lui și să le trimită mesaje britanicilor prin Ballin.

— Voi încerca să aflu, rosti Walter, bucuros de oportunitatea ivită.

Intrară în Ministerul de Externe, o clădire în stil neoclasic, care îl duse pe Walter cu gândul la un tort de nuntă. Fură conduși în biroul opulent al ministrului. Britanicii sunt cei mai bogați oameni de pe pământ, părea să transmită clădirea, și putem face tot ce vrem cu restul lumii.

Sir Edward Grey era un bărbat slab, cu o față ce părea un craniu. Nu îi plăceau străinii și nu călătorea aproape niciodată în afara granițelor; în opinia britanicilor, asta îl făcea perfect pentru poziția de ministru de externe.

— Vă mulțumesc că ați venit, spuse el politicos.

În încăpere se mai afla doar un asistent cu un carnețel. De îndată ce se așezară, trecu la subiect:

— Trebuie să facem tot posibilul să calmăm spiritele în Balcani.

Walter simți cum îi cresc speranțele. Era o declarație pașnică.

Grey nu voia război.

Lichnowsky încuviință. Prințul făcea parte din fracțiunea pacifistă a guvernului german. El trimisese o telegramă incisivă la Berlin, îndemnându-i pe cei de acasă să pondereze Austria. Nu era de acord cu tatăl lui Walter și cu ceilalți care credeau că acela era, pentru Germania, momentul potrivit pentru declanșarea războiului, și nu mai târziu, când Rusia și Franța aveau să fie mai puternice.

Grey continuă:

— Orice ar face austriecii, nu trebuie să fie un lucru atât de amenințător pentru Rusia încât să determine o ripostă militară din partea țarului.

„Exact”, se gândi Walter entuziasmat.

Era limpede că Lichnowsky îi împărtășea punctul de vedere.

— Dacă pot spune asta, domnule ministru, ați pus punctul pe i.

Grey nu lua în seamă complimentele.

— Aș sugera ca Domniile Voastre și noi, adică Germania și Marea Britanie, să cerem împreună austriecilor să prelungească termenul-limită.

Aruncă o privire meditativă spre ceasul de pe perete: abia trecuse de ora șase dimineața.

— Au cerut un răspuns până diseară la ora șase, ora Belgradului. Nu văd cum ar putea refuza să le mai acorde sârbilor încă o zi.

Walter era dezamăgit. Sperase că ministrul Grey avea un plan de salvare a lumii. Această amânare era mult prea neînsemnată. Era posibil să nu facă nicio diferență. Și, din punctul de vedere al lui Walter, austriecii erau atât de arțăgoși, încât ar fi *putut* refuza cu ușurință cererea, oricât de neînsemnată ar fi fost aceasta. Totuși, nimeni nu îi ceruse părerea, iar în această companie elevată nu putea să vorbească decât dacă i se adresa cineva.

— O idee splendidă, rosti Lichnowsky. O voi transmite la Berlin împreună cu aprobarea mea.

— Vă mulțumesc, zise Grey. Însă, dacă propunerea nu are succes, mai am o alta.

Deci, se gândi Walter, Grey nu era prea convins că austriecii aveau să le acorde sârbilor mai mult timp.

Grey continuă:

— Propun ca Marea Britanie, Germania, Italia și Franța să acționeze concertat ca mediatori, întâlnindu-se la o conferință a acestor patru mari puteri, în ideea de a veni cu o soluție care să mulțumească Austria fără să amenințe Rusia.

Așa mai merge, se gândi Walter înviorat.

— Desigur, Austria nu va accepta în avans să fie constrânsă de decizia conferinței, continuă Grey. Însă nici nu este nevoie de asta. I-am putea cere împăratului austriac să nu întreprindă nicio acțiune până nu aude ce are de spus conferința.

Walter era încântat – Austriei i-ar fi venit greu să refuze un plan oferit atât de aliații săi, cât și de rivali.

Lichnowsky părea la fel de mulțumit.

— Voi recomanda Berlinului din toată inima această propunere.

Grey spuse:

— Mă bucur că ați putut veni să mă vedeți atât de devreme.

Lichnowsky luă aceste cuvinte drept sfârșitul discuției și se ridică în picioare.

— Nicio problemă, rosti el. Plecați în Hampshire astăzi?

Pasiunile lui Grey erau pescuitul și privitul păsărilor și cel mai bine se simțea la căsuța lui de pe Râul Itchen din Hampshire.

— Diseară, sper, zise Grey. Este o vreme minunată pentru pescuit.

— Sper să aveți o duminică odihnitoare, spuse Lichnowsky, apoi plecară.

Întorcându-se prin parc, Lichnowsky zise:

— Englezii sunt uimitori. Europa este în pragul unui război, iar ministrul de externe se duce la pescuit.

Walter era entuziasmat. Chiar dacă Grey părea să nu aprecieze corect gravitatea situației, era totuși prima persoană care venise cu o soluție funcțională. Walter îi era recunoscător. „L-aș invita la nunta mea și i-aș mulțumi în discurs”, se gândi el.

Când ajunseră înapoi la ambasadă, fu surprins să îl găsească acolo pe tatăl său.

Otto îi făcu semn lui Walter să intre în biroul lui. Gottfried von Kessel stătea lângă scrin. Walter ardea de nerăbdare să îl confrunte pe tatăl său cu privire la Maud, dar nu avea de gând să vorbească despre asemenea lucruri de față cu von Kessel, așa că spuse:

— Când ai ajuns aici?

— Acum câteva minute. Am venit azi-noapte cu trenul și cu vasul de la Paris. Ce făceai cu ambasadorul?

— Am fost convocați de Sir Edward Grey.

Walter se bucură să vadă expresia de invidie de pe chipul lui von Kessel.

Otto zise:

— Și ce-a avut el de spus?

— A propus o conferință a celor patru mari puteri, care să medieze între Austria și Serbia.

Von Kessel rosti:

— Pierdere de vreme.

Walter îl ignoră și își întrebă tatăl:

— Ce părere ai?

Otto își miji ochii.

— Interesant, spuse el. Grey este iscusit.

Walter nu își putea ascunde entuziasmul.

— Crezi că împăratul Austriei va fi de acord?

— În niciun caz.

Von Kessel chicoti înfundat.

Walter se simțea devastat.

— De ce nu?

Otto zise:

— Dacă la conferință este propusă o soluție și Austria o respinge?

— Grey a pomenit această posibilitate. A zis că Austria nu ar fi obligată să accepte recomandarea conferinței.

Otto clătină din cap.

— Sigur că nu, dar atunci ce se va întâmpla? Dacă Germania ia parte la o conferință care face o propunere de pace și Austria respinge această propunere, cum am mai putea noi să-i sprijinim pe austrieci când va izbucni războiul?

— Nu am mai putea.

— Deci scopul lui Grey, când a făcut această sugestie, a fost să bage un fitil între Austria și Germania.

— Ah…

Walter se simțea înșelat. Nu văzuse nimic din toate astea. Optimismul său pieri brusc. Nefericit, rosti:

— Deci nu vom susține planul de pace propus de Grey?

— În niciun caz, confirmă tatăl său.

(III)

Propunerea lui Sir Edward Grey nu se materializă, iar Walter și Maud urmăriră, cu fiecare ceas care trecea, cum lumea se apropia tot mai mult de dezastru.

Ziua următoare fu duminică și Walter se întâlni cu Anton. Din nou, toată lumea era disperată să afle ce vor face rușii. Sârbii cedaseră la aproape toate revendicările austriecilor, solicitând doar ceva mai mult timp pentru a discuta cele mai aspre două clauze; însă austriecii anunțaseră că așa ceva era inacceptabil, iar Serbia începuse să își mobilizeze micuța armată. Avea să se ajungă la un conflict armat, dar urma să se implice și Rusia?

Walter se duse la biserica St. Martin-in-the-Fields – care nu se afla pe câmp, ci în Trafalgar Square, cea mai aglomerată intersecție din Londra. Biserica era o clădire din secolul al XVIII-lea în stil paladian, iar Walter reflectă la faptul că întâlnirile sale cu Anton îi ofereau, pe lângă informațiile legate de intențiile rușilor, și o educație în istoria arhitecturii englezești.

Urcă treptele și trecu printre coloanele mari, până în naos. Se uită împrejur neliniștit: chiar și în cele mai bune momente, se temea că Anton ar putea să nu apară – iar acesta era, cu siguranță, cel mai nepotrivit moment în care omul să-și piardă curajul. Interiorul era puternic luminat de o fereastră venețiană mare aflată în capătul estic și îl zări pe Anton imediat. Ușurat, se așeză lângă spionul răzbunător cu câteva secunde înainte de începerea slujbei.

Ca de obicei, vorbiră doar în timpul imnurilor.

— Consiliul de Miniștri s-a întrunit vineri, îi zise Anton.

Walter știa deja asta.

— Ce au decis?

— Nimic. Ei fac doar recomandări. Țarul decide.

Walter știa și asta. Își stăpâni nerăbdarea.

— Scuză-mă. Ce au *recomandat*?

— Să permită începerea pregătirilor de mobilizare în patru districte militare din Rusia.

— Nu!

Strigătul lui Walter fu involuntar și persoanele din apropiere se întoarseră și se holbară la el. Acesta era primul pas

preliminar către război. Calmându-se cu mult efort, Walter întrebă:

— Și țarul a acceptat?

— A ratificat decizia ieri.

Disperat, Walter întrebă:

— Ce districte?

— Moscova, Kazan, Odessa și Kiev.

În timpul rugăciunilor, Walter își imagină harta Rusiei. Moscova și Kazan se aflau în mijlocul acelei țări imense, la peste o mie de mile de hotarele europene, însă Odessa și Kiev se aflau în sud-vest, aproape de Balcani. La următorul imn, el spuse:

— Se mobilizează împotriva Austriei.

— Nu este mobilizare – este pregătire de mobilizare.

— Înțeleg asta, rosti Walter răbdător. Însă ieri discutam despre Austria atacând Serbia, un conflict balcanic minor. Astăzi discutăm despre Austria și Rusia, ceea ce poate declanșa un război care să cuprindă toată Europa.

Imnul se încheie și Walter îl așteptă cu nerăbdare pe următorul. Fusese crescut de o mamă protestantă foarte credincioasă și simțea de fiecare dată o mustrare de conștiință pentru că folosea slujbele drept acoperire pentru munca lui clandestină. Rosti o scurtă rugăciune pentru iertarea păcatelor.

Când enoriașii începură să cânte din nou, Walter întrebă:

— De ce sunt atât de zoriți să înceapă aceste pregătiri de război?

Anton ridică din umeri.

— Generalii îi zic țarului: „Fiecare zi în care amânați îi oferă inamicului un avantaj”. Așa se întâmplă mereu.

— Nu înțeleg că pregătirile nu fac decât să sporească riscul unui război?

— Soldații vor să câștige războaie, nu să le evite.

Imnul se încheie și slujba se termină. Când Anton se ridică, Walter îl apucă de braț.

— Trebuie să te văd mai des, îi spuse el.

Anton părea panicat.

— Am mai discutat asta…

— Nu-mi pasă. Europa este în pragul războiului. Tu zici că rușii se *pregătesc* de mobilizare în *câteva* districte. Dacă autorizează pregătiri și în alte districte? Ce alți pași vor face? Când se va

transforma pregătirea în ceva real? Trebuie să am rapoarte zilnice. Din oră în oră ar fi și mai bine.

— Nu pot să-mi asum riscul.

Anton încercă să-și elibereze brațul din strânsoare.

Walter îl strânse și mai tare.

— Ne întâlnim la Westminster Abbey în fiecare dimineață, înainte să te duci la ambasadă. În Colțul Poeților, în transeptul de sud. Biserica este atât de mare, încât nimeni nu ne va observa.

— În niciun caz.

Walter oftă. Trebuia să recurgă la amenințări și asta nu-i plăcea deloc, nu în ultimul rând pentru că risca să-și piardă de tot spionul. Însă trebuia să riște.

— Dacă nu ești acolo mâine, voi veni la ambasada voastră și voi întreba de tine.

Anton se albi la față.

— Nu poți face asta! Mă vor omorî!

— Trebuie să obțin informațiile acestea! Încerc să previn un război.

— Eu sper să se *ajungă* la război, rosti funcționarul cu sălbăticie. Vocea i se preschimbă într-un șuierat: Sper ca țara mea să fie nimicită și făcută una cu pământul de către armata germană.

Walter se holbă la el, uluit.

— Sper ca țarul să fie ucis în mod brutal, alături de întreaga sa familie. Și sper să ajungă cu toții în iad, după cum merită.

Se întoarse pe călcâie și ieși din biserică, pierzându-se în aglomerația din Trafalgar Square.

(IV)

Prințesa Bea era „acasă” în după-amiezile de marți, la ora ceaiului. Acesta era momentul în care treceau prietenele ei ca să discute despre petrecerile pe la care fuseseră și să facă paradă cu ținutele lor de zi. Maud era obligată să participe, la fel ca și mătușa Herm, fiind amândouă rude sărace care trăiau din generozitatea lui Fitz. Conversația i se părea lui Maud și mai ridicolă astăzi, când tot ce-și dorea ea era să afle dacă va izbucni sau nu un război.

Salonașul din casa de pe Mayfair era modern. Bea căuta să rămână mereu în pas cu moda amenajărilor interioare. Scaune și canapele din bambus, asortate, erau aranjate pentru a forma mici grupuri de discuții, cu spațiu suficient între ele, astfel ca oamenii să se miște fără probleme. Tapițeria avea un model mov, discret, iar covorul era maro deschis. Pereții nu erau acoperiți cu tapet, ci vopsiți într-un bej odihnitor. Nu se vedea nicio îngrămădeală victoriană de fotografii înrămate, ornamente, perne și vaze. Oamenii cu gust spuneau că nu trebuie să-ți arăți prosperitatea aglomerându-ți camerele cu obiecte. Maud era de acord.

Bea vorbea cu ducesa de Sussex despre amanta premierului, Venetia Stanley. Ar fi trebuit să fie îngrijorată, se gândi Maud; dacă Rusia avea să intre în război, fratele ei, prințul Andrei, era nevoit să meargă la luptă. Însă Bea părea complet lipsită de griji. Ba chiar arăta deosebit de strălucitoare în ziua aceea. Poate că avea un amant. Nu era ceva neobișnuit în cercurile înaltei societăți, unde multe căsătorii erau aranjate. Unii oameni îi dezaprobau pe adulteri – ducesa ar fi tăiat pentru totdeauna de pe lista invitaților o asemenea femeie –, însă alții închideau ochii. Totuși, Maud nu credea că Bea ar fi genul de femeie care să aibă un amant.

Fitz intră pentru ceai – după ce scăpase din Camera Lorzilor vreme de o oră – și Walter îl urmă îndeaproape. Erau amândoi eleganți în costumele lor cu veste gri. Fără să vrea, Maud și-i închipui pe amândoi în uniforme militare. Dacă războiul se extindea, ar fi trebuit să lupte amândoi – aproape sigur fiecare de altă parte a baricadei. Ar fi fost ofițeri, dar niciunul dintre ei nu ar fi căutat să obțină un post sigur la cartierul general: amândoi ar fi vrut să-și conducă oamenii în bătălie. Cei doi bărbați pe care îi iubea ar fi putut sfârși împușcându-se unul pe celălalt. Se cutremură. Nici nu voia să se gândească la așa ceva.

Maud îi evită privirea lui Walter. Avea senzația că femeile mai intuitive din cercul lui Bea observaseră cât de mult timp își petrecea vorbind cu el. Nu o deranjau suspiciunile lor – oricum aveau să afle adevărul cât de curând –, însă nu voia ca zvonul să ajungă la urechile lui Fitz înainte de a fi anunțat oficial. S-ar fi putut simți extrem de jignit. Așa că încercă să își ascundă sentimentele.

Fitz se așează lângă ea. Căutând un subiect de conversație care să nu-l implice pe Walter, se gândi la Tŷ Gwyn și întrebă:

— Ce s-a întâmplat cu menajera ta galeză, Williams? A dispărut deodată și, când i-am întrebat pe ceilalți servitori, mi-au răspuns în termeni cât se pate de vagi.

— A trebuit să mă descotorosesc de ea, rosti Fitz.

— O! făcu Maud surprinsă. Nu știu de ce, dar mi se păruse că îți place de ea.

— Nu în mod deosebit.

Fitz părea stânjenit.

— Ce a făcut ca să te supere?

— A suferit consecințele pierderii castității.

— Fitz, nu mai fi așa pompos! râse Maud. Vrei să spui că a rămas însărcinată?

— Vorbește mai încet, te rog. Știi cum este ducesa.

— Biata Williams! Cine este tatăl?

— Draga mea, chiar crezi că am întrebat?

— Nu, sigur că nu. Sper să „îi fie alături”, cum se zice.

— Nu am de unde să știu. Este o servitoare, pentru numele lui Dumnezeu!

— În mod normal, nu ești atât de nepăsător față de servitorii tăi.

— Imoralitatea nu trebuie răsplătită.

— Mie îmi plăcea de Williams. Era mai inteligentă și mai interesantă decât majoritatea acestor femei de societate.

— Nu fi absurdă!

Maud nu mai insistă. Dintr-un motiv anume, Fitz pretindea că nu îi pasă de Williams. Însă nu-i plăcea niciodată să se explice și era inutil să îl presezi.

Walter veni lângă ei, străduindu-se să țină într-o mână o ceașcă cu o farfurioară și o farfurie cu o prăjitură. Îi zâmbi lui Maud, dar i se adresă lui Fitz:

— Îl știi pe Churchill, nu-i așa?

— Pe micul Winston? rosti Fitz. Sigur că da. Și-a început cariera politică în partidul meu, dar a trecut la liberali. Cred că în adâncul sufletului a rămas totuși conservator.

— Vinerea trecută a luat cina cu Albert Ballin. Aș vrea să știu ce a avut Ballin de zis.

— Îți pot spune eu – Winston a spus tuturor, oricum. În caz de război, Ballin a spus că, dacă Marea Britanie nu intervine,

Germania promite să lase Franța intactă după terminarea conflagrației, fără să mai ia teritorii suplimentare – spre deosebire de data trecută, când a anexat Alsacia și Lorraine.

— Aha, spuse Walter satisfăcut. Îți mulțumesc. De câteva zile tot încerc să aflu asta.

— Ambasada voastră nu știa?

— Acest mesaj a fost gândit astfel încât să ocolească orice canal diplomatic normal, evident.

Maud era intrigată. Părea să fie o formulă încurajatoare prin care Marea Britanie să rămână în afara oricărui război european. Poate că Fitz și Walter nu aveau să se împuște unul pe celălalt, până la urma urmei. Ea interveni în discuție:

— Ce a răspuns Winston?

— Nu s-a angajat cu nimic, spuse Fitz. A transmis conversația celorlalți membri ai cabinetului, dar nu a fost discutată.

Maud fu cât pe ce să întrebe indignată de ce nu, când își făcu apariția Robert von Ulrich, cu o înfățișare îngrozită, de parcă tocmai ar fi aflat de moartea cuiva drag.

— Ce naiba a pățit Robert? rosti Maud când el se înclină în fața lui Bea.

El se întoarse pentru a se adresa tuturor celor din încăpere.

— Austria a declarat război Serbiei, anunță el.

Pentru o clipă, Maud simți că lumea s-a oprit în loc. Nimeni nu se mișcă și nimeni nu scoase o vorbă. Ea se uită la gura lui Robert, sub acea mustață răsucită, și își dori ca el să își retragă cuvintele. Apoi, ceasul de pe poliță anunță ora exactă și un murmur de consternare se înălță dintre bărbații și femeile din cameră.

Lacrimile îi umplură ochii lui Maud. Walter îi oferi o batistă albă, împăturită cu grijă. Ea îi zise lui Robert:

— Va trebui să mergeți la luptă.

— Cu siguranță, răspunse Robert.

Deși o spuse pe un ton energic, de parcă ar fi confirmat o evidență, părea totuși speriat.

Fitz se ridică în picioare.

— Mai bine mă întorc la Cameră să aflu ce se petrece.

Și alții se scuzară și își luară rămas-bun. În învălmășeala generală, Walter îi spuse încet lui Maud:

— Propunerea lui Albert Ballin a devenit de zece ori mai importantă.

Maud era de aceeași părere.

— Putem să facem ceva?

— Trebuie să știu ce crede cu adevărat guvernul britanic despre această propunere.

— Voi încerca să aflu.

Era bucuroasă că i se oferea o șansă de a face ceva.

— Trebuie să mă întorc la ambasadă.

Maud îl urmări pe Walter cum pleacă, dorindu-și să-l fi putut săruta de rămas-bun. Majoritatea invitaților plecară în același timp, iar Maud se retrase în camera ei de la etaj.

Își scoase rochia și se întinse pe pat. Gândul că Walter va merge la război o făcu să plângă neputincioasă. După o vreme adormi plângând.

Când se trezi, era deja vremea să plece. Fusese invitată la serata muzicală a lui Lady Glenconner. Era tentată să rămână acasă, apoi realiză că ar fi putut da peste un ministru sau doi în casa familiei Glenconner. Ar fi putut afla ceva folositor pentru Walter. Se ridică și se îmbrăcă.

Ea și mătușa Herm luară trăsura lui Fitz și porniră prin Hyde Park spre Queen Anne’s Gate, unde locuia familia Glenconner. Printre oaspeți se număra și prietenul lui Maud, Johnny Remarc, secretar adjunct la Biroul de Război; însă și mai important era că se afla acolo Sir Edward Grey. Maud se hotărî să vorbească imediat cu el despre Albert Ballin.

Muzica începu înainte să apuce s-o facă și ea se așeză ca să asculte. Campbell McInnes interpreta fragmente din Händel – un compozitor german care își petrecuse aproape toată viața la Londra, se gândi Maud cu o ironie amară.

Îl urmări pe ascuns pe Sir Edward în timpul recitalului. Nu îl plăcea prea mult: făcea parte dintr-un grup politic numit Imperialiștii Liberali, mai tradiționalist și mai conservator decât restul partidului. Totuși, simțea o ușoară compasiune pentru el. Nu era niciodată prea voios, însă în această seară chipul său cadaveric era de-a dreptul livid, ca și cum ar fi purtat povara întregii lumi pe umerii săi – ceea ce chiar așa și era, bineînțeles.

McInnes interpreta bine și Maud se gândi cu regret cât de mult i-ar fi plăcut lui Walter dacă nu ar fi fost prea ocupat ca să vină.

De îndată ce se termină partitura, ea îl abordă pe ministrul de externe.

— Domnul Churchill mi-a spus că v-a transmis un mesaj interesant din partea lui Albert Ballin, rosti ea.

Văzu cum Grey se crispează, dar insistă:

— Dacă nu intervenim într-un război european, germanii promit să nu anexeze niciun teritoriu francez.

— Ceva de genul acesta, zise Grey cu răceală.

Era limpede că Maud atinsese un subiect neplăcut – eticheta îi cerea să îl încheie imediat. Însă aceasta nu era o simplă manevră diplomatică: era vorba despre intrarea lui Fitz și a lui Walter în război. Așa că stărui:

— Înțeleg că principala noastră preocupare este ca balanța puterilor din Europa să nu fie tulburată, așa că m-am gândit că și propunerea lui Herr Ballin ne-ar putea mulțumi. M-am înșelat?

— Absolut, rosti el. Este o propunere infamă! zise el de-a dreptul revoltat.

Maud se simți descumpănită. Cum putea să o respingă? Oferea un licăr de speranță! îi zise:

— Vreți să-i explicați unei simple femei, care nu înțelege aceste chestiuni la fel de ușor ca dumneavoastră, de ce spuneți asta pe un ton atât de definitiv?

— Dacă am face ce a sugerat Ballin, ar însemna să înlesnim invadarea Franței de către Germania. Am fi complici. Ar fi o trădare sordidă a unui prieten.

— Ah, spuse ea, cred că înțeleg. Este ca și cum cineva ar spune: „O să-ți jefuiesc vecinul, dar dacă nu intervii, promit să nu-i ard și casa”. Așa este?

Grey deveni ceva mai cald.

— O analogie reușită, rosti el cu un surâs scheletic. O voi folosi și eu.

— Vă mulțumesc, zise Maud.

Se simțea extrem de dezamăgită și știa că asta i se citește pe chip, însă nu se putea abține. Rosti pe un ton sumbru:

— Din păcate, asta ne lasă periculos de aproape de război.

— Mă tem că da, încuviință ministrul de externe.

(V)

La fel ca majoritatea parlamentelor din lume, Parlamentul Marii Britanii avea două camere. Fitz făcea parte din Camera

Lorzilor, care cuprindea marea nobilime, episcopii și judecătorii în vârstă. Camera Comunelor era constituită din reprezentați aleși cunoscuți drept membri ai parlamentului. Ambele camere se întruneau în Palatul Westminster, o clădire construită în stil gotic victorian, cu un turn cu ceas. Ceasul se numea Big Ben, deși Fitz atrăgea cu drag atenția tuturor că acesta era de fapt numele marelui clopot.

Când Big Ben bătu ceasul amiezii, miercuri, pe 29 iulie, Fitz și Walter comandară un vin de Xeres înainte de prânz, pe terasa de lângă Tamisa cea urât mirositoare. Fitz privea cu satisfacție palatul, la fel ca întotdeauna: era extraordinar de mare, bogat și solid, la fel ca imperiul condus de pe coridoarele și din camerele sale. Clădirea părea să poată rezista o mie de ani – însă avea să reziste oare și imperiul tot atât? Fitz tremura când se gândea la toate amenințările cu care se confrunta: sindicaliști care agitau gloatele, mineri greviști, kaizerul, Partidul Laburist, irlandezii, feministele militante – chiar propria sa soră. Totuși, nu dădea glas unor asemenea îngrijorări, mai ales că oaspetele său era un străin.

— Locul ăsta este ca un club, rosti el pe un ton destins. Are baruri, săli de mese și o bibliotecă pe cinste; și numai oamenii potriviți au voie înăuntru.

Un parlamentar laburist trecu pe lângă ei exact în acel moment, împreună cu un coleg liberal, și Fitz adăugă:

— Deși uneori mai sunt și scursuri care scapă de vigilența portarului.

Walter fierbea să-i împărtășească vestea.

— Ai auzit? zise el. Kaizerul a făcut stânga-împrejur.

Fitz nu auzise.

— În ce sens?

— Spune că replica sârbilor nu mai lasă loc de război și că austriecii trebuie să se oprească la Belgrad.

Fitz era suspicios în privința planurilor de pace. Principala lui grijă era ca Marea Britanie să își mențină poziția de primă putere a lumii. Se temea că guvernul liberal ar fi putut pierde această poziție, dintr-o credință stupidă cum că toate națiunile lumii aveau același drept de suveranitate. Sir Edward Grey era destul de rezonabil, însă putea fi copleșit de aripa stângă a partidului – condusă de Lloyd George, cel mai probabil – și atunci orice ar fi devenit posibil.

— Să se oprească la Belgrad, rosti el, căzut pe gânduri.

Capitala se afla la graniță: ca să o ocupe, armata austriacă nu ar fi trebuit să se aventureze mai mult de o milă în interiorul teritoriului Serbiei. Rușii ar fi putut fi convinși să privească incidentul drept o acțiune polițienească locală care nu îi amenința cu nimic.

— Mă întreb…

Fitz nu voia război, însă o parte din el se bucura de această perspectivă. Ar fi fost șansa lui de a-și dovedi curajul. Tatăl său se remarcase în confruntări navale, însă Fitz nu intrase niciodată în focul luptei. Erau anumite lucruri pe care trebuia să le faci înainte să te poți numi bărbat, iar războiul pentru rege și patrie se număra printre acestea.

Se apropie de ei un mesager în ținută de curte – pantaloni scurți, până la genunchi, și ciorapi albi de mătase.

— Bună ziua, domnule conte Fitzherbert, spuse el. Invitații dumneavoastră au sosit și s-au dus direct în sala de mese, Înălțimea Voastră.

După ce plecă, Walter îl întrebă:

— De ce îi obligați să se îmbrace așa?

— Este o tradiție, răspunse Fitz.

Își goliră paharele și intrară înăuntru. Pe coridor se afla un covor roșu, iar pereții erau căptușiți cu pânză. Merseră în sala de mese a pairilor. Maud și mătușa Herm erau deja acolo.

Acest prânz fusese ideea lui Maud: Walter nu fusese niciodată în palat, zisese ea. Când Walter se înclină, iar Maud îi zâmbi cu căldură, un gând răzleț îi trecu prin minte lui Fitz: oare sesiza o urmă de tandrețe între cei doi? Nu, era ridicol. Maud putea face ce voia ea, desigur, însă Walter era mult prea rațional ca să se gândească la o căsătorie anglo-germană în acele vremuri tensionate. În plus, erau ca niște frați.

Când se așezară, Maud spuse:

— Am fost la clinica ta de copii azi-dimineață, Fitz.

El ridică din sprâncene.

— Este clinica *mea*?

— De vreme ce tu plătești pentru ea…

— Din câte-mi amintesc, tu ai fost cea care mi-a spus că ar trebui să existe o clinică în East End pentru mamele cu copii, fără un bărbat care să le întrețină, iar eu am spus că sunt de

acord, chiar ar trebui să existe una. De-atunci au început să-mi vină facturile.

— Ești atât de generos!

Pe Fitz nu-l deranja asta. Un om în poziția lui trebuia să întreprindă și acțiuni caritabile și faptul că Maud făcea toată treaba îl ajuta mult. Nu le spuse celorlalți că majoritatea mamelor nu erau căsătorite și nici nu fuseseră vreodată: nu voia ca mătușa sa, ducesa, să se simtă ofensată.

— N-o să ghicești cine a venit acolo azi-dimineață, continuă Maud. Williams, menajera de la Tŷ Gwyn.

Lui Fitz îi îngheță sângele în vine. Maud adăugă pe un ton voios:

— Doar ce-am vorbit de ea azi-noapte!

Fitz încercă să-și păstreze pe chip o expresie de indiferență rece. Însă Maud, ca majoritatea femeilor, se pricepea destul de bine să-l citească. Nu voia ca sora lui să bănuiască adevărata sa relație cu Ethel: era mult prea stânjenitor.

Știa că Ethel se află în Londra. Își găsise o casă în Aldgate și Fitz îl însărcinase pe Solman să o cumpere în numele ei. Fitz se temuse de situația jenantă în care ar fi putut da ochii cu Ethel pe stradă, dar iată că Maud fusese cea care se întâlnise cu ea.

De ce se dusese la clinică? Spera că nu pățise nimic.

— Sper că nu este bolnavă, rosti el, încercând să-și facă întrebarea să sune doar curtenitor, nu și iscoditor.

— Nimic grav, îi zise Maud.

Fitz știa că femeile însărcinate pot suferi mici neplăceri. Bea sângerase puțin și se îngrijorase, însă profesorul Rathbone îi spusese că asta se poate întâmpla adeseori pe la trei luni și că, de obicei, nu înseamnă nimic, dar că ar fi fost mai bine să nu se extenueze – nu că ar fi existat pericolul ca Bea să facă asta.

Walter zise:

— Îmi amintesc de Williams – păr cârlionțat și zâmbet neobrăzat. Cine este soțul?

Maud răspunse:

— Un valet care a vizitat Tŷ Gwyn împreună cu stăpânul lui acum câteva luni. Numele său este Teddy Williams.

Fitz se simți ușor fâstâcit. Deci Ethel își numise soțul fictiv Teddy! Își dorea ca Maud să nu o fi întâlnit. Voia să o uite pe Ethel. Însă ea pur și simplu nu dispărea. Pentru a-și ascunde stânjeneala, se făcu că se uită după un chelner.

Își zise că nu are de ce să fie atât de afectat. Ethel era o servitoare, iar el era conte. Oamenii de rang înalt profitaseră dintotdeauna de orice prilej de desfătare. Asemenea lucruri se întâmplau de sute, probabil chiar de mii de ani. Ce prostie să se emoționeze din această cauză!

Schimbă subiectul, repetând pentru doamne veștile primite de la Walter în legătură cu kaizerul.

— Și eu am auzit asta, confirmă Maud. Doamne, sper ca austriecii să îl asculte, adăugă ea cu fervoare.

Fitz ridică din sprâncene.

— De ce ești atât de pătimașă?

— Nu vreau să fii împușcat! spuse ea. Și nu vreau ca Walter să ne fie dușman.

Glasul i se poticni. Femeile erau atât de emotive…

Walter rosti:

— Se întâmplă cumva să știți, Lady Maud, cum a fost primită sugestia kaizerului de către Asquith și Grey?

Maud își veni în fire.

— Grey spune că, în combinație cu propunerea sa de organizare a unei conferințe a celor patru puteri, ar putea preveni războiul.

— Excelent! exclamă Walter. Asta și speram.

Era nerăbdător ca un băiețandru, iar expresia de pe chipul lui îi amintea lui Fitz de vremea în care fuseseră colegi de școală. Walter avusese aceeași expresie și când câștigase Premiul pentru Muzică în Ziua Discursului.

Mătușa Herm rosti:

— Ați văzut că acea îngrozitoare doamnă Caillaux a fost declarată nevinovată?

Fitz era uluit.

— Nevinovată? Dar l-a împușcat pe omul acela! S-a dus într-un magazin, a cumpărat o armă, a încărcat-o, s-a dus la biroul ziarului *Le Figaro*, a cerut să îl vadă pe redactor și l-a împușcat – cum să nu fie vinovată?

Mătușa Herm răspunse:

— Ea a zis: „Armele acestea se declanșează din senin”. Sincer vă spun!

Maud râse.

— Probabil că asta a plăcut juriului, rosti Fitz.

Era deranjat că Maud râdea. Juriile capricioase erau o amenințare la adresa unei societăți disciplinate. Crima nu trebuia tratată cu atâta ușurință.

— Specific franțuzesc, adăugă el dezgustat.

— Eu o admir pe doamna Caillaux, rosti Maud.

Fitz mormăi dezaprobator.

— Cum poți spune așa ceva despre o criminală?

— Cred că oamenii ar trebui să împuște mai mulți redactori de ziare, explică Maud pe un ton voios. Poate că așa s-ar mai îmbunătăți calitatea presei.

(VI)

Walter era încă plin de speranță în ziua următoare, joi, când se duse să îl vadă pe Robert.

Kaizerul ezita tocmai acum, în pragul războiului, în ciuda presiunii exercitate de oameni ca Otto. Ministrul de război Erich von Falkenhayn ceruse o declarație *Zustand drohender Kriegsgefahr*, un document preliminar care ar fi aprins scânteia războiului – însă kaizerul refuzase, considerând că un conflict general ar fi putut fi evitat dacă austriecii se opreau la Belgrad. Iar când țarul Rusiei ordonase mobilizarea armatei, Wilhelm îi trimisese o telegramă personală, prin care îl ruga să reexamineze situația.

Cei doi monarhi erau veri. Mama kaizerului și soacra țarului erau surori, ambele fiind fiice ale reginei Victoria. Kaizerul și țarul comunicau în engleză, spunându-și „Nicky” și „Willy”. Țarul Nicolae fusese înduplecat de mesajul vărului său Willy, hotărând să contramandeze ordinul de mobilizare.

Dacă ar fi rămas amândoi fermi pe poziție, atunci viitorul ar fi putut fi luminos atât pentru Walter și Maud, cât și pentru alte milioane de oameni care voiau doar să trăiască în pace.

Ambasada Austriei se afla într-una dintre cele mai impunătoare case din prestigioasa Belgrave Square. Walter fu condus în biroul lui Robert. Mereu își împărtășeau veștile unul altuia. Nici nu aveau de ce să n-o facă: popoarele lor erau aliate.

— Kaizerul pare hotărât să facă să funcționeze planul său de „oprire la Belgrad”, rosti Walter pe când se așeza. Apoi pot fi rezolvate toate problemele rămase.

Robert nu îi împărtășea optimismul.

— Planul nu are sorți de izbândă, zise el.

— De ce nu?

— Nu avem de gând să ne oprim la Belgrad.

— Pentru Dumnezeu! exclamă Walter. Ești sigur?

— Este un subiect care va fi discutat de miniștrii din Viena mâine dimineață, dar mă tem că rezultatul este stabilit dinainte. Nu ne putem opri la Belgrad fără garanții din partea Rusiei.

— Garanții? spuse Walter indignat. Trebuie să vă opriți din luptă și apoi să discutați despre probleme. Nu puteți cere garanții dinainte!

— Mă tem că noi nu vedem lucrurile așa, rosti Robert bățos.

— Dar noi suntem aliații voștri! Cum puteți să ne respingeți planul de pace?

— Foarte ușor. Gândește-te puțin! Ce puteți face voi? Dacă Rusia se mobilizează, vă simțiți amenințați și sunteți siliți să vă mobilizați și voi.

Walter era gata să protesteze, însă își dădu seama că Robert avea dreptate. Armata rusă, odată mobilizată, reprezenta o amenințare mult prea mare.

Robert continuă fără scrupule:

— Trebuie să luptați de partea noastră, fie că vreți, fie că nu. Arborâ o expresie spășită: Iartă-mă dacă par arogant. Nu fac decât să spun lucrurilor pe nume.

— La dracu', zise Walter.

Îi venea să plângă. Se agățase de acest firicel de speranță, însă cuvintele sumbre ale lui Robert i-l spulberaseră.

— Lucrurile se îndreaptă în direcția greșită, nu-i așa? spuse el. Cei care își doresc pacea vor pierde.

Glasul lui Robert se schimbă și el păru să se întristeze brusc.

— Eu am știut asta de la bun început, rosti el. Austria trebuie să atace.

Robert păruse până acum nerăbdător, nu trist. Ce se schimbase? Tatonând terenul, Walter zise:

— Ai putea să fii silit să părăsești Londra.

— La fel și tu.

Walter dădu din cap aprobator. Dacă Marea Britanie intra în război, toți angajații ambasadelor Austriei și Germaniei trebuiau să se întoarcă imediat acasă. Își coborî vocea:

— E cineva… de care o să-ți fie dor în mod deosebit?

Robert încuviință și lacrimile îi umplură ochii.

Walter se hazardă, încercând să ghicească:

— Lordul Remarc?

Robert râse fără haz.

— Este atât de evident?

— Numai pentru cineva care te cunoaște.

— Eu și cu Johnny credeam că suntem discreți. Robert clătină din cap, nefericit: Măcar tu te poți căsători cu Maud.

— Aș vrea să fi putut.

— De ce nu?

— O căsătorie între un german și o englezoaică acum, când popoarele noastre sunt în război? Toți cei care o cunosc s-ar feri de ea. Și eu aș păți la fel. Pe mine unul nu mă afectează atât de tare, dar nu i-aș putea impune în veci o asemenea soartă ei.

— Faceți-o în secret.

— La Londra?

— Căsătoriți-vă în Chelsea. Nimeni nu vă știe acolo.

— Nu trebuie să fii rezident ca să faci asta?

— Trebuie să oferi un plic cu numele tău și cu o adresă locală. Eu locuiesc în Chelsea – îți pot da o scrisoare adresată domnului von Ulrich.

Scotoci printr-un sertar al biroului și spuse:

— Poftim. O factură de la croitorul meu, adresată domnului Von Ulrich. Ei cred că Von este prenumele meu.

— S-ar putea să nu mai fie timp.

— Poți obține un certificat special.

— O, Doamne! exclamă Walter.

Era uluit.

— Ai dreptate. Chiar îl pot obține.

— Trebuie să mergi la primărie.

— Da.

— Vrei să te conduc?

Walter rămase o clipă pe gânduri, apoi rosti:

— Da, te rog.

(VII)

— Generalii au câștigat, rosti Anton, stând în picioare în fața cavoului lui Edward Confesorul, în Westminster Abbey, vineri, 31 iulie. Țarul a cedat ieri după-amiază. Rușii se mobilizează.

Era ca o condamnare la moarte. Walter simți cum îi îngheață inima.

— Este începutul sfârșitului, continuă Anton, iar Walter zări în ochii lui sclipirea răzbunării. Rușii cred că sunt puternici pentru că au cea mai mare armată din lume. Dar au o conducere slabă. O să fie apocalipsa pentru ei.

Era a doua oară în săptămâna aceea când Walter auzea acest cuvânt. Însă de data asta știa că este cât se poate de justificat. Peste câteva săptămâni, armata rusă de șase milioane de soldați – șase milioane – avea să ajungă la granițele Germaniei și ale Ungariei. Niciun conducător din Europa nu putea ignora o asemenea amenințare. Germania era nevoită să se mobilizeze: kaizerul nu mai avea de ales.

Walter nu mai putea face nimic. La Berlin, statul-major al armatei insista ca Germania să își mobilizeze trupele, iar cancelarul, Theobald von Bethmann-Hollweg, promisese că va lua o decizie până în ziua aceea, la amiază. Această veste însemna că nu mai putea lua decât o singură decizie.

Walter trebuia să informeze imediat Berlinul. Se despărți abrupt de Anton și ieși din impunătoarea biserică. Merse cât putu de repede pe străduța Storey’s Gate, mări pasul în marginea de est a Parcului St. James, apoi urcă în fugă treptele de lângă memorialul ducelui de York și pe cele de la intrarea în ambasada germană.

Ușa ambasadorului era deschisă. Prințul Lichnowsky stătea la birou, iar Otto se afla în picioare, lângă el. Gottfried von Kessel vorbea la telefon. Mai erau în încăpere încă o duzină de oameni, iar secretarii intrau și ieșeau zoriți.

Walter își trase răsuflarea. Gâfâind, îl întrebă pe tatăl său:

— Ce se întâmplă?

— Berlinul a primit un mesaj telegrafic de la ambasada noastră din Sankt Petersburg, în care se spune doar atât: „Prima zi de mobilizare – 31 iulie”. Berlinul încearcă să confirme raportul.

— Ce face von Kessel?

— Ține deschisă linia telefonică spre Berlin ca să putem afla imediat.

Walter trase adânc aer în piept și făcu un pas în față.

— Excelență, îi zise el prințului Lichnowsky.

— Da?

— Vă pot confirma eu mobilizarea rușilor. Sursa mea mi-a dat vestea acum nici jumătate de oră.

— În regulă.

Lichnowsky întinse mâna după telefon și von Kessel i-l dădu.

Walter se uită la ceas. Mai erau zece minute până la ora 11 – la Berlin, asta însemna ora 12, termenul-limită.

Lichnowsky rosti în receptor:

— Mobilizarea rușilor a fost confirmată de o sursă de încredere de aici.

Ascultă câteva clipe. Încăperea se cufundă în tăcere. Nimeni nu se mișca.

— Da, zise Lichnowsky, într-un final. Am înțeles. În regulă.

Trânti receptorul cu un zgomot ca de tunet.

— Cancelarul a decis, spuse el, apoi repetă cuvintele de care se temuse atât de mult Walter: *Zustand drohender Kriegsgefahr*. Pregătiți-vă de un război iminent!

Capitolul 10

1-3 august 1914

(I)

Maud era înnebunită de îngrijorare. În dimineața de sâmbătă stătea la masă în casa de pe Mayfair, fără să mănânce nimic. Soarele de vară strălucea prin ferestrele înalte. Decorul ar fi trebuit să fie odihnitor – covoare persane, vopsea galben-verzuie, perdele albastre –, însă nimic nu o putea calma. Venea războiul și nimeni nu părea în stare să îl oprească: nici kaizerul, nici țarul, nici Sir Edward Grey.

Bea intră, purtând o rochie de vară transparentă și un șal de dantelă. Grout, majordomul, îi turnă cafea cu mâinile lui înmănușate, iar ea luă o piersică dintr-un bol.

Maud se uita în ziar, însă nu putea trece mai departe de titluri. Era prea neliniștită ca să se poată concentra. Azvârli ziarul deoparte. Grout îl ridică și îl împături cu grijă.

— Nu vă faceți griji, Înălțimea Voastră, rosti el. O să le administrăm o corecție pe cinste germanilor dacă trebuie.

Ea se uită urât la el, dar nu zise nimic. Nu avea rost să te cerți cu servitorii – ei sfârșeau mereu prin a-ți da dreptate, din considerație.

Mătușa Herm scăpă de el cu tact.

— Sunt sigur că ai dreptate, Grout, rosti ea. Fii drăguț și mai adu-ne niște cornuri fierbinți.

Fitz intră. O întrebă pe Bea cum se simte, iar ea ridică din umeri. Maud simți că ceva se schimbase în relația lor, dar era prea distrasă ca să se gândească la asta. Îl întrebă imediat pe Fitz:

— Ce s-a întâmplat azi-noapte?

Știa că el participase la o conferință a liderilor conservatori într-o casă de țară numită Wargrave.

— F.E. ne-a adus un mesaj de la Winston.

F.E. Smith, un parlamentar conservator din Camera Comunelor, era prieten apropiat al liberalului Winston Churchill.

— El a propus formarea unui guvern de coaliție liberal-conservator.

Maud era șocată. De obicei știa ce se petrece în cercurile liberale, însă premierul Asquith păstrase secretă această informație.

— Este revoltător! exclamă ea. Nu face decât să *sporească* riscul de război.

Cu un calm enervant, Fitz își luă niște cârnați de pe bufetul lateral.

— Aripa stângă a Partidului Liberal este formată din pacifiști. Îmi închipui că Asquith se teme că aceștia vor încerca să-l lege la mâini. Dar nu are suficient sprijin în propriul partid ca să îi reducă la tăcere. La cine poate apela pentru ajutor? Numai la conservatori. Ceea ce explică propunerea unei coaliții.

De asta se temuse Maud.

— Cum a răspuns Bonar Law la această ofertă?

Andrew Bonar Law era liderul conservator.

— A refuzat-o.

— Slavă Domnului!

— Și eu l-am sprijinit.

— De ce? Nu vrei ca Bonar Law să aibă un loc în cabinet?

— Eu sper să obținem mai mult de atât. Dacă Asquith vrea război și Lloyd George pornește o rebeliune a aripii stângi, liberalii ar putea ajunge prea dezbinați pentru a mai conduce. Și atunci ce se va întâmpla? Noi, conservatorii, va trebui să preluăm frâiele puterii – iar Bonar Law devine prim-ministru.

Furioasă, Maud zise:

— Nu vezi cum pare să ducă totul spre război? Asquith vrea o coaliție cu conservatorii pentru că ei sunt mai agresivi. Dacă Lloyd George pornește o rebeliune împotriva lui Asquith, conservatorii vor prelua oricum puterea. Toată lumea caută să obțină poziții înalte în loc să militeze pentru pace!

— Dar tu? rosti Fitz. Ai fost la Halkyn House aseară?

Casa contelui de Beauchamp era cartierul general al fracțiunii pacifiste.

Maud se lumină la față. Exista până la urmă o rază de speranță.

— Asquith a convocat o ședință a cabinetului azi-dimineață.

Era ceva neobișnuit pentru o zi de sâmbătă.

— Morley și Burns vor o declarație că Marea Britanie nu va lupta cu Germania indiferent de circumstanțe.

Fitz clătină din cap.

— Nu pot pune problema așa. Grey și-ar da demisia.

— Grey amenință mereu cu demisia, dar nu și-o scrie niciodată.

— Totuși, nu poți risca să pierzi un membru al cabinetului acum, când partidul meu așteaptă pe turnantă, gata să preia puterea.

Maud știa că Fitz are dreptate. Îi venea să urle de frustrare.

Bea scăpă cuțitul și scoase un sunet ciudat.

Fitz spuse:

— Ești bine, draga mea?

Ea se ridică, ținându-se de stomac. Era palidă la față.

— Scuzați-mă, rosti ea, ieșind în fugă din cameră.

Maud se ridică și ea, îngrijorată.

— Mai bine mă duc la ea.

— Mă duc eu, zise Fitz, luând-o prin surprindere. Tu termină-ți micul dejun.

Curiozitatea lui Maud nu îi permitea să lase lucrurile astfel. Când Fitz se îndrepta spre ușă, ea spuse:

— Bea suferă cumva de grețuri matinale?

Fitz se opri în prag.

— Să nu spui nimănui, spuse el.

— Felicitări! Mă bucur mult pentru voi.

— Mulțumesc.

— Dar copilul…

Lui Maud i se puse un nod în gât.

— O! zise mătușa Herm, pricepând într-un final. Ce drăguț!

Maud continuă cu un efort:

— Copilul o să se nască în plin război?

— O, vai! exclamă mătușa Herm. Nu m-am gândit la asta.

Fitz ridică din umeri.

— Un nou-născut nu va face diferența.

Maud simți că-i dau lacrimile.

— Când trebuie să se nască bebelușul?

— În ianuarie, rosti Fitz. De ce ești atât de tulburată?

— Fitz, zise Maud, care plângea acum în hohote. Fitz, o să mai fii în viață atunci?

(II)

În dimineața de sâmbătă, ambasada germană era cuprinsă de frenezie. Walter se afla în biroul ambasadorului, răspunzând la telefon, aducând telegrame și luând notițe. Ar fi trebuit să fie cea mai minunată experiență din viața lui, dacă nu ar fi fost atât de îngrijorat în privința viitorului său alături de Maud. Însă nu putea savura senzația de participant direct la un joc internațional al puterii, pentru că era torturat de teama ca nu cumva el și femeia pe care o iubea să devină dușmani în război.

Nu se mai schimbau mesaje prietenoase între Willy și Nicky. În după-amiaza precedentă, guvernul german transmisese un ultimatum sec rușilor, oferindu-le douăsprezece ore pentru a opri mobilizarea monstruoasei lor armate.

Termenul-limită trecuse, iar de la Sankt Petersburg nu sosise niciun răspuns.

Totuși, Walter tot mai credea că războiul ar putea fi restrâns la Europa de Est, astfel încât Germania și Marea Britanie să rămână în relații amicale. Ambasadorul Lichnowsky îi împărtășea optimismul. Până și Asquith spusese că Franța și Marea Britanie pot rămâne spectatoare. La urma urmei, niciuna dintre țări nu era prea interesată de viitorul Serbiei și al regiunii balcanice.

Franța era de fapt cheia. Berlinul trimisese un al doilea ultimatum în după-amiaza precedentă, de data aceasta la Paris, cerându-le francezilor să își declare neutralitatea. Era o speranță firavă, dar Walter se agăța de ea cu disperare. Ultimatumul expirase la amiază. Între timp, șeful statului-major, Joseph Joffre, ceruse mobilizarea imediată a armatei franceze, iar cabinetul se întrunea în acea dimineață pentru a lua o decizie. La fel ca și în celelalte țări, se gândi Walter sumbru, ofițerii își presau stăpânii politici să facă primii pași spre război.

Era frustrant de dificil să ghicești în ce direcție o vor apuca francezii.

La unsprezece fără un sfert, când mai erau doar 75 de minute până la expirarea termenului-limită acordat Franței, Lichnowsky primi o vizită neașteptată: Sir William Tyrrell. Oficial important, cu o experiență îndelungată în relațiile externe, Tyrrell era secretarul particular al lui Sir Edward Grey. Walter îl conduse imediat în biroul ambasadorului. Lichnowsky îi făcu semn lui Walter să rămână.

Tyrrell vorbi în germană:

— Ministrul de externe mi-a cerut să vă informez că ședința Consiliului de Miniștri, ce se desfășoară chiar în aceste clipe, ar putea avea ca rezultat o declarație din partea Domniei Sale.

Era evident un discurs repetat, iar germana lui Tyrrell era fără cusur, dar – cu toate acestea – înțelesul vorbelor sale îi scăpa lui Walter. Se uită la Lichnowsky și văzu că și acesta era nedumerit.

Tyrrell continuă:

— O declarație care s-ar putea dovedi de ajutor în prevenirea marii catastrofe.

Asta părea să le dea ceva speranțe, deși încă foarte vag. Lui Walter îi venea să-i spună: „Treci odată la subiect!”

Lichnowsky replică cu aceeași formalitate diplomatică încordată:

— Ce indicații îmi puteți da cu privire la conținutul declarației, Sir William?

„Pentru numele lui Dumnezeu, se gândi Walter, e o chestiune de viață și de moarte la mijloc!”

Funcționarul vorbi cu o precizie calculată:

— Declarația ar putea stipula că, dacă Germania s-ar abține să atace Franța, atunci atât Franța, cât și Marea Britanie ar putea să mai chibzuiască dacă sunt într-adevăr obligate să intervină în conflictul din Europa de Est.

Walter fu atât de șocat, încât scăpă creionul din mână. Franța și Marea Britanie neimplicate în război – era exact ce-și dorea el. Se uită la Lichnowsky. Și ambasadorul părea surprins și vizibil încântat.

— Este dătător de speranțe, rosti el.

Tyrrell ridică o mână de atenționare.

— Vă rog să înțelegeți că nu fac nicio promisiune.

„Bine, se gândi Walter, dar nici n-ai venit aici ca să vorbim vrute și nevrute.”

Lichnowsky zise:

— Atunci dați-mi voie să vă spun că o propunere de restrângere a războiului la partea de est a continentului ar fi examinată cu mare interes de Majestatea Sa kaizerul Wilhelm și de guvernul german.

— Vă mulțumesc.

Tyrrell se ridică în picioare.

— Îi voi transmite spusele dumneavoastră lui Sir Edward.

Walter îl conduse afară pe Tyrrell. Era încântat. Dacă Franța și Marea Britanie ar fi putut fi ținute în afara războiului, nu ar mai fi existat nimic care să îl oprească să se căsătorească cu Maud. Era oare un țel atât de ireal?

Reveni în biroul ambasadorului. Înainte să apuce să discute declarația lui Tyrrell, sună telefonul. Walter ridică receptorul și auzi o voce familiară rostind în engleză:

— Grey la telefon. Pot vorbi cu Excelența Sa?

— Desigur, domnule.

Walter îi dădu telefonul ambasadorului.

— Sir Edward Grey.

— Lichnowsky aici. Bună dimineața… Da, Sir William tocmai a plecat…

Walter se holba la ambasador, sorbind cu nesaț jumătatea de conversație pe care o auzea și încercând să-i citească restul pe chip.

— O sugestie foarte interesantă... Permiteți-mi să clarific poziția noastră. Germania nu are nimic de împărțit cu Franța sau cu Marea Britanie.

Părea că Sir Grey tocmai repeta ce le zisese deja Tyrrell. Era clar că englezii vorbeau serios.

Lichnowsky spuse:

— Mobilizarea rușilor este o amenințare ce nu poate fi ignorată, însă ea reprezintă o amenințare la granița noastră de est și la granița estică a aliatului nostru, Austro-Ungaria. Noi am cerut Franței o garanție a neutralității. Dacă Franța ne oferă asta – sau dacă Marea Britanie poate garanta neutralitatea Franței – nu va exista niciun motiv de război în vestul Europei... Vă mulțumesc, domnule ministru. Perfect, vă voi suna la trei și jumătate în această după-amiază.

Închise apoi telefonul.

Îl privi pe Walter. Își zâmbiră amândoi triumfători.

— Ei bine, făcu Lichnowsky, la asta chiar că nu mă așteptam!

(III)

Maud se afla la Sussex House, unde un grup de parlamentari conservatori influenți din ambele camere se adunaseră să ia ceaiul în salonașul ducesei, când Fitz intră fierbând de mânie.

— Determinarea lui Asquith și a lui Grey se fărâmă! rosti el.

Arătă spre platoul argintiu cu prăjituri.

— Se fărâmă precum biscuitul acela strivit. Vor să ne trădăm prietenii. Îmi este rușine să fiu britanic.

Maud se temuse de asta. Fitz nu știa să facă compromisuri. Credea că Marea Britanie trebuie să dea ordine și lumea să se supună. Detesta ideea că guvernul trebuia să negocieze cu alții de pe picior de egalitate. Și erau îngrijorător de mulți cei care erau de acord cu punctul său de vedere.

Ducesa spuse:

— Calmează-te, dragă Fitz, și spune-ne ce s-a întâmplat.

Fitz explică:

— Asquith i-a trimis o scrisoare lui Douglas azi-dimineață.

Maud presupuse că se referea la generalul Sir Charles Douglas, șeful statului-major imperial.

— Premierul nostru vrea să se consemneze faptul că guvernul nu s-a angajat niciodată să trimită trupe britanice în Franța în caz de război cu Germania!

Maud, fiind singura liberală prezentă, se simți obligată să ia apărarea guvernului:

— Dar este adevărat, Fitz. Asquith nu face decât să precizeze că avem și alte opțiuni.

— Și atunci care naiba a mai fost rostul discuțiilor purtate cu armata franceză?

— Ne exploram posibilitățile! Făceam planuri de rezervă! Discuțiile nu sunt totuna cu contractele – mai ales în politica internațională.

— Prietenii sunt prieteni. Marea Britanie este un lider mondial. O femeie nu înțelege perfect aceste lucruri, dar lumea se așteaptă ca noi să fim alături de vecinii noștri. Ca oameni de onoare, detestăm și cea mai măruntă urmă de înșelăciune și ar trebui să procedăm la fel și ca țară.

Genul acesta de vorbe putea încă să implice Marea Britanie într-un război, se gândi Maud cu un fior de panică. Nu putea să-și facă fratele să înțeleagă primejdia. Iubirea dintre ei fusese mereu mai puternică decât diferențele de opinii politice, însă acum erau atât de mânioși, încât s-ar fi putut certa serios. Și când Fitz răcea relațiile cu cineva, nu le mai repara niciodată. Totuși, el era cel care ar fi fost nevoit să lupte și care ar fi putut să moară, împușcat, sfârtecat cu baioneta sau spulberat de un obuz – Fitz și Walter. De ce nu putea Fitz să vadă asta? Îi venea să urle de frustrare.

În timp ce se străduia să-și găsească cuvintele potrivite, un alt invitat vorbi. Maud îl recunoscu pe redactorul secțiunii externe din *The Times*, un individ pe nume Steed.

— Eu vă pot spune că există o încercare financiară internațională murdară, inițiată de evrei și de germani, de a intimida ziarul la care lucrez astfel încât să militeze pentru neutralitate.

Ducesa se îmbufnă: nu îi plăcea limbajul presei de scandal.

— Ce vă face să spuneți asta? îl întrebă Maud cu răceală pe Steed.

— Lordul Rothschild a vorbit ieri cu redactorul nostru de la financiar, explică jurnalistul. Vrea să moderăm tonul antigerman al articolelor noastre, în scopul menținerii păcii.

Maud îl cunoștea pe Natty Rothschild, care era liberal, așa că zise:

— Și ce părere are lordul Northcliffe despre cererea lui Rothschild?

Northcliffe era proprietarul publicației *The Times*.

Steed rânji.

— Ne-a ordonat să publicăm articole și mai dure astăzi.

Ridică o copie a ziarului de pe un bufet și o flutură.

— Pacea nu este interesul nostru de căpătâi, cită el.

Maud nu se putea gândi la nimic mai demn de dispreț decât încurajarea deliberată a războiului. Observă că până și Fitz era dezgustat de atitudinea frivolă a jurnalistului. Fu cât pe ce să spună ceva, când Fitz, cu curtoazia lui caracteristică, pe care o arăta până și față de brute, schimbă subiectul.

— Tocmai l-am văzut pe ambasadorul francez, Paul Cambon, ieșind din Ministerul de Externe, rosti el. Era alb ca fața aceea de masă. A zis: *Ils vont nous lacher*. „Ne vor lăsa singuri.” Se întâlnise cu Grey.

Ducesa întrebă:

— Știi cumva ce a spus Grey de l-a supărat atât de tare pe *monsieur* Cambon?

— Da, mi-a zis Cambon. Se pare că germanii sunt dispuși să lase Franța în pace dacă Franța promite să nu intervină în război – și, dacă francezii refuză această ofertă, britanicii nu se vor simți obligați să ajute la apărarea Franței.

Lui Maud îi părea rău pentru ambasadorul francez, însă inima îi tresăltă cu speranță la sugestia că Marea Britanie ar putea rămâne neimplicată în război.

— Dar Franța trebuie să refuze această ofertă, rosti ducesa. Are un tratat cu Rusia, conform căruia trebuie să se ajute reciproc în caz de război.

— Exact! spuse Fitz mânios. Care mai este rostul alianțelor internaționale dacă acestea sunt încălcate în momentul izbucnirii unei crize?

— Prostii, zise Maud, știind că era nepoliticoasă, dar nemaipăsându-i de asta. Alianțele internaționale sunt încălcate oricând este convenabil. Nu asta este problema.

— Și care ar fi problema, mă rog? spuse Fitz pe un ton înghețat.

— Cred că Asquith și Grey încearcă pur și simplu să-i sperie pe francezi cu o doză de realitate. Franța nu poate învinge Germania fără ajutorul nostru. Dacă vor crede că rămân pe cont propriu, poate că francezii vor începe și ei să militeze pentru pace, punând presiune asupra aliaților lor ruși să nu pornească război împotriva Germaniei.

— Și cum rămâne cu Serbia?

Maud rosti:

— Chiar și în acest punct, încă nu este prea târziu pentru ca Rusia și Austria să se așeze la masa negocierilor și să ajungă la o soluție pentru Balcani, care să le împace pe amândouă.

Urmă o tăcere de câteva secunde, apoi Fitz zise:

— Mă îndoiesc că se va întâmpla așa ceva.

— Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să ne păstrăm speranța vie, nu? replică Maud, auzindu-și disperarea din glas chiar în timp ce vorbea.

(IV)

Maud stătea în camera ei și nu putea să-și adune forțele ca să se schimbe în hainele de seară. Camerista îi întinsese pe pat o rochie și niște bijuterii, însă Maud se uita la acestea fără să facă nimic.

Mergea la dineuri aproape în fiecare seară în timpul sezonului londonez, pentru că o mare parte din politica și diplomația care o fascinau atât de mult se discuta la aceste evenimente sociale. Dar, în această seară, simțea că nu poate s-o facă – că nu poate să fie fermecătoare și încântătoare, că nu poate vrăji bărbații puternici astfel încât să-i dezvăluie ce gândesc, că nu poate să le schimbe părerile fără ca ei să bănuiască măcar ce se întâmplă.

Walter se va duce la război. Își va pune o uniformă și va avea o armă, iar trupele inamice vor trage obuze, mortiere și rafale de mitralieră în el, încercând să îl omoare sau să îl rănească atât de grav, încât să nu se mai poată ține pe picioare. Îi era greu să se gândească la altceva și îi venea să plângă întruna. Avusese chiar și un schimb de replici dur cu fratele ei mult iubit.

Se auzi apoi un ciocănit la ușă. Era Grout.

— Herr von Ulrich este aici, Înălțimea Voastră, rosti el.

Maud era șocată. Nu îl aștepta pe Walter. De ce venise?

Observându-i surpriza de pe chip, Grout adăugă:

— Când i-am spus că stăpânul nu este acasă, a întrebat de dumneavoastră.

— Mulțumesc, spuse Maud, apoi trecu pe lângă Grout și coborî treptele.

Grout strigă după ea:

— Herr von Ulrich este în salonaș. O voi ruga pe Lady Hermia să vi se alăture.

Până și Grout știa că Maud nu trebuie să rămână singură cu un tânăr, însă mătușa Herm nu se mișca prea repede, așa că aveau să treacă minute bune până să sosească.

Maud dădu buzna în salonaș și se azvârli în brațele lui Walter.

— Ce-o să facem? se tângui ea. Walter, ce-o să facem?

El o strânse cu putere în brațe, apoi o privi sobru. Era pământiu și tras la față. Arăta de parcă tocmai ar fi aflat de moartea cuiva. Îi zise:

— Franța nu a răspuns la ultimatumul german.

— Nu au spus absolut nimic? strigă ea.

— Ambasadorul nostru de la Paris a insistat să primească un răspuns. Mesajul premierului Viviani a fost: „Franța își va urmări propriile interese”. Nu vor promite neutralitatea.

— Dar ar mai putea să fie încă timp…

— Nu. Au hotărât să se mobilizeze. Joffre a câștigat disputa – așa cum au făcut ofițerii din toate țările. Telegramele au fost trimise la ora patru după-amiaza, ora Parisului.

— Trebuie să puteți face ceva!

— Germania nu mai are de ales, rosti el. Nu ne putem lupta cu Rusia având în spate o Franță ostilă, înarmată și nerăbdătoare să redobândească Alsacia și Lorena. Așa că trebuie să atacăm Franța. Planul Schlieffen a intrat deja în funcțiune. În Berlin, mulțimile cântă pe străzi imnul kaizerului.

— Va trebui să te întorci la regimentul tău, zise ea, fără să-și mai poată ține în frâu lacrimile.

— Firește.

Ea se șterse la ochi. Batista ei era prea mică, o bucată stupidă de pânză brodată. Își folosi mâneca.

— Când? întrebă ea. Când va trebui să părăsești Londra?

— Nu chiar în următoarele zile.

Se străduia și el să își înăbușe lacrimile, observă ea.

El adăugă:

— Există vreo șansă ca Marea Britanie să nu se implice în război? Măcar atunci nu aș lupta împotriva țării tale.

— Nu știu, răspunse ea. Mâine vom afla. Îl trase mai aproape. Te rog, ține-mă strâns.

Își rezemă capul de umărul lui și își închise ochii.

(V)

Fitz se înfurie când văzu demonstrația împotriva războiului din Trafalgar Square, duminică după-amiaza. Vorbea Keir Hardie, un parlamentar laburist, îmbrăcat într-un costum de tweed – precum un paznic de vânătoare, se gândi Fitz. Omul stătea pe soclul Columnei lui Nelson, răcnind grosolan cu accentul său de scoțian, profanând amintirea eroului care murise pentru Marea Britanie în bătălia de la Trafalgar.

Hardie spunea că iminentul război avea să fie cea mai mare catastrofă pe care o cunoscuse lumea. El reprezenta o circumscripție electorală de mineri – Merthyr, din apropiere de Aberowen. Era fiul nelegitim al unei cameriste și fusese miner înainte de a intra în politică. Ce știa el despre război?

Fitz trecu mai departe, dezgustat, ducându-se să ia ceaiul la ducesă. În sala cea mare dădu peste Maud, cufundată într-o conversație cu Walter. Criza îl îndepărta de amândoi, spre profundul său regret. Își iubea sora și ținea la Walter, însă Maud era liberală, iar Walter era german și, în vremuri ca acelea, îi era greu până să le și vorbească. Totuși, făcu tot posibilul să pară amabil când i se adresă lui Maud:

— Am auzit că ședința de dimineață a cabinetului a fost furtunoasă.

Ea încuviință.

— Churchill a mobilizat flota azi-noapte fără să întrebe pe nimeni. John Burns și-a dat demisia azi-dimineață în semn de protest.

— Nu pot să mint și să spun că-mi pare rău.

Burns era un vechi radical, manifestând cea mai fervență atitudine împotriva războiului.

— Deci toți ceilalți au fost de acord cu acțiunea lui Winston.

— Fără tragere de inimă.

— Trebuie să ne mulțumim și cu puțin.

Era îngrozitor, se gândi Fitz, ca în acele momente de primejdie națională guvernul să se afle în mâinile acelor stângiști nehotărâți.

Maud zise:

— Însă au refuzat solicitarea lui Grey de a ne angaja să apărăm Franța.

— Încă se poartă ca niște lași, atunci, rosti Fitz.

Știa că este nepoliticos cu sora lui, dar era prea înverșunat ca să se mai abțină.

— Nu chiar, spuse Maud pe un ton echilibrat. Au acceptat să împiedice flota germană să treacă prin Canalul Mânecii ca să atace Franța.

Fitz se mai lumină un pic la față.

— Măcar atât.

Walter interveni:

— Guvernul german a replicat că nu are nicio intenție să trimită nave în Canalul Mânecii.

Fitz îi zise lui Maud:

— Vezi ce se întâmplă când rămâi tare pe poziție?

— Nu te umfla în pene, Fitz, ripostă ea. Dacă se va ajunge la război, asta va fi din cauză că oameni ca tine nu s-au străduit îndeajuns ca să îl prevină.

— A, da? zise el ofensat. Ei bine, dă-mi voie să-ți spun ceva. Am vorbit cu Sir Edward Grey aseară, la clubul Brooks's. El le-a cerut atât francezilor, cât și germanilor să respecte neutralitatea Belgiei. Francezii au acceptat imediat.

Fitz îl privi provocator pe Walter.

— Germanii nu au răspuns încă.

— Este adevărat.

Walter ridică din umeri, cerându-și parcă scuze.

— Dragul meu Fitz, ca soldat cred că îți dai seama că noi nu puteam răspunde la această întrebare într-un fel sau altul fără să nu ne dăm de gol planurile de război.

— Îmi dau seama, dar aș vrea să știu, ținând cont de asta, de ce sora mea crede că eu sunt cel care îndeamnă la război, iar tu cel care încearcă să facă pace.

Maud evită întrebarea.

— Lloyd George crede că Marea Britanie ar trebui să intervină numai dacă armata germană încalcă teritoriul Belgiei în mod *substanțial*. S-ar putea să facă această sugestie în ședința de cabinet de diseară.

Fitz știa ce înseamnă asta. Furios, zise:

— Deci vor da voie Germaniei să atace Franța prin colțul sudic al Belgiei?

— Cred că exact asta înseamnă.

— Știam eu, făcu Fitz. Trădătorii! Plănuiesc să se eschiveze de la datorie. Vor face tot posibilul să evite războiul!

— Sper să ai dreptate, spuse Maud.

(VI)

Maud fu nevoită să se ducă la Camera Comunelor luni după-amiază, ca să îl asculte pe Sir Edward Grey adresându-se membrilor parlamentului. Discursul său avea să reprezinte un moment de cotitură, toată lumea era de acord. Mătușa Herm veni cu ea. Pentru prima oară, Maud se bucura să fie însoțită de bătrâna doamnă.

Soarta lui Maud urma să fie decisă în acea după-amiază, alături de soarta a mii de oameni apți de luptă. În funcție de ce spunea Grey și de felul în care avea să reacționeze parlamentul, femei din toată Europa puteau ajunge văduve, iar copiii lor orfani.

Maud încetase să mai fie mânioasă – o obosise deja această stare. Acum era doar înspăimântată. Război sau pace, căsătorie sau singurătate, viață sau moarte: destinul ei.

Era zi de sărbătoare, așa că toți funcționarii publici și bancari, avocații, agenții de bursă și negustorii aveau zi liberă. Majoritatea păreau să se fi adunat în apropierea ministerelor importante din Westminster, sperând să afle primii veștile. Șoferul își croi încet drum cu Cadillacul de șapte locuri al lui Fitz prin vastele mulțimi din Trafalgar Square, Whitehall și Piața Parlamentului. Vremea era înnorată, dar caldă, iar tinerii, mai în pas cu moda, purtau pălării de paie. Maud zări un afiș de la *Evening Standard* pe care scria: ÎN PRAGUL CATASTROFEI.

Mulțimea izbucni în urale când mașina opri în fața Palatului Westminster, apoi urmă un murmur de dezamăgire când din ea

coborâră doar două doamne. Privitorii voiau să-și vadă eroii, oameni ca Lloyd George și Keir Hardie.

Palatul era un exemplu strălucit al maniei victoriene pentru decorații, se gândi Maud – piatra era cioplită în mod minuțios, căptușelile de pânză erau peste tot, dalele de pe pardoseală erau multicolore, la ferestre existau vitralii, iar covoarele aveau modele.

Deși era sărbătoare, Camera se afla în sesiune și locul era ticsit de membri ai parlamentului și pairi, îmbrăcați majoritatea în uniforma parlamentară, ce consta în costumul negru de dimineață și jobenul negru de mătase. Numai parlamentarii laburiști sfidau codul vestimentar purtând costume din tweed sau de plimbare.

Fracțiunea pro-pace deținea încă majoritatea în cabinet, după cum știa Maud. Lloyd George își impusese punctul de vedere în seara precedentă, iar guvernul nu avea să se implice dacă Germania nu încălca decât tehnic teritoriul belgian.

Mai mult, italienii își declaraseră neutralitatea, spunând că tratatul lor cu Austria îi obligă să o ajute pe aceasta doar într-un război defensiv, în vreme ce acțiunea Austriei împotriva Serbiei era clar agresivă. Până acum, se gândi Maud, Italia era singura țară care dăduse dovadă de o judecată sănătoasă.

Fitz și Walter așteptau în Sala Centrală de Recepție, o încăpere octogonală. Maud spuse imediat:

— Nu am auzit ce s-a întâmplat la ședința de cabinet de azi-dimineață – tu ai aflat ceva?

— Încă trei demisii, rosti Fitz. Morley, Simon și Beauchamp.

Toți trei erau împotriva războiului. Maud se simți descurajată și nedumerită.

— Nu și Lloyd George?

— Nu.

— Bizar.

Maud simți un fior de rău augur. Oare se produsese o scindare în fracțiunea pro-pace? Ce-o fi punând la cale Lloyd George?

Walter zise:

— Nu știu, dar pot ghici.

Avea pe chip o expresie solemnă.

— Azi-noapte, zise el, Germania a cerut drept de liberă trecere prin Belgia pentru trupele noastre.

Maud scăpă un icnet.

Walter continuă:

— Cabinetul belgian s-a aflat în ședință de la nouă seara până la patru dimineața, apoi a respins solicitarea și a spus că va lupta la nevoie.

Era cumplit.

Fitz rosti:

— Deci Lloyd George s-a înșelat – armata germană nu are de gând să comită o simplă încălcare tehnică de teritoriu.

Walter nu zise nimic, ci doar își întinse brațele în semn de neputință.

Maud se temea că ultimatumul german brutal și sfidarea nesăbuită oferită drept răspuns de guvernul belgian ar fi putut fi cauza scindării din tabăra pro-pace din cadrul cabinetului. Belgia și Germania aduceau prea mult a David și Goliat. Lloyd George avea fler în privința opiniei publice: simțise oare că starea de spirit a englezilor era pe punctul de a se schimba?

— Trebuie să ne ocupăm locurile, rosti Fitz.

Plină de teamă, Maud intră printr-o ușiță și urcă o scară lungă ce dădea în Galeria Străinilor, în partea de sus a Camerei Comunelor. Aici era instalat guvernul suveran al Imperiului Britanic. În această încăpere, chestiuni de viață și de moarte erau decise pentru cele 444 de milioane de oameni care trăiau sub vreo formă sau alta de stăpânire britanică. De fiecare dată când venea aici, Maud era uimită de spațiul restrâns, mai neîncăpător decât o biserică londoneză medie.

Guvernul și opoziția stăteau față în față, pe rânduri de bănci etajate, separate de un spațiu liber care, conform legendei, era de două lungimi de spadă, astfel ca adversarii să nu se poată lupta. La majoritatea dezbaterilor Camera era aproape goală, cu doar vreo zece-cincisprezece membri întinși confortabil pe tapițeria verde din piele. Astăzi însă băncile erau pline ochi, iar parlamentarii care nu mai găsiseră locuri stăteau în picioare la intrare. Numai primele rânduri erau libere, acele locuri fiind rezervate în mod tradițional miniștrilor, pe partea guvernului, și liderilor opoziției, pe cealaltă parte.

Era semnificativ, se gândi Maud, că dezbaterea din acea zi se desfășura în Camera Comunelor și nu în Camera Lorzilor. De fapt, mulți dintre pairi se aflau în galerie, la fel ca și Fitz, privind. Camera Comunelor avea autoritatea oferită de votul popular – chiar dacă doar vreo jumătate dintre bărbați aveau drept de vot,

iar femeile nu-l aveau deloc. Asquith își petrecuse o mare parte din mandatul său de prim-ministru ciondănindu-se cu lorzii, mai ales în privința planului lui Lloyd George de a le acorda tuturor bătrânilor o mică pensie. Bătăliile fuseseră aprige, însă de fiecare dată Camera Comunelor avusese câștig de cauză. Motivul pentru care se întâmpla asta era, după părerea lui Maud, faptul că aristocrația engleză era îngrozită de gândul că revoluția franceză s-ar fi putut repeta aici, așa că în cele din urmă accepta un compromis.

Cei care urmau să ia loc în primele bănci intrară în încăpere, iar Maud observă imediat atmosfera din rândul liberalilor. Prim-ministrul Asquith zâmbea la ceva spus de quakerul Joseph Pease, iar Lloyd George vorbea cu Sir Edward Grey.

— O, Doamne, murmură Maud.

Walter, aflat lângă ea, o întrebă:

— Ce este?

— Uită-te la ei, rosti ea. Sunt toți buni prieteni. Au trecut peste diferende.

— Nu poți să-ți dai seama doar dintr-o privire.

— Ba pot.

Intră președintele Camerei, purtând pe cap o perucă demodată, și se așeză pe tronul înălțat. Îl anunță pe ministrul de externe, iar Grey se ridică în picioare, cu chipul său supt, palid și ros de griji.

Nu avea calități de orator. Discursul său era lung și greoi. Cu toate acestea, parlamentarii se înghesuiră unul într-altul pe bănci, iar spectatorii din galeria ticsită ascultară într-o tăcere atentă, așteptând cu răbdare cea mai importantă parte.

El vorbi trei sferturi de oră înainte să pomenească de Belgia. Apoi, în cele din urmă, dezvălui detaliile ultimatumului german de care Walter îi zisese lui Maud cam cu o oră în urmă. Parlamentarii luară foc. Maud înțelese că, așa cum se temuse, asta schimba complet datele problemei. Ambele tabere din Partidul Liberal – imperialiștii de aripă dreaptă și apărătorii drepturilor micilor națiuni din aripa stângă – erau revoltați.

Grey îl cită pe Gladstone, întrebând dacă, „date fiind împrejurările, această țară, hărăzită după cum era cu influență și putere, va sta liniștită deoparte și va rămâne martoră la săvârșirea celei mai crunte mișelii ce a pătat vreodată paginile istoriei, devenind astfel complice întru păcat”.

Niște prostii, se gândi Maud. Invadarea Belgiei nu putea fi cea mai cruntă mișelie din istorie – cum rămânea atunci cu masacrul de la Cawnpore? Cum rămânea cu negoțul cu sclavi? Marea Britanie nu intervenea de fiecare dată când era invadată o țară. Era ridicol să spui că o asemenea lipsă de acțiune i-ar fi făcut pe britanici complici întru păcat.

Însă puțini dintre cei prezenți vedeau lucrurile la fel ca ea. Parlamentari din ambele tabere izbucniră în urale. Maud se holbă consternată la prima bancă a guvernului. Toți miniștrii care se opuseseră cu ardoare războiului mai ieri încuviințau acum dând din cap: tânărul Herbert Samuel, Lewis „Lulu" Harcourt, quakerul Joseph Pease, președintele Societății pentru Pace, și, cel mai dureros, Lloyd George însuși. Faptul că Lloyd George îl sprijinea pe Grey însemna că bătălia politică se încheiase, realiză Maud cu disperare. Amenințarea germană la adresa Belgiei unise taberele adverse.

Grey nu știa să apeleze la emoțiile publicului, precum Lloyd George, nici nu putea să vorbească precum un proroc din Vechiul Testament, cum făcea Churchill; însă astăzi nici nu avea nevoie de asemenea calități, reflectă Maud: faptele îi făceau toată treaba. Se întoarse spre Walter și îi șopti cu încrâncenare:

— De ce? De ce a făcut Germania asta?

Chipul lui se schimonosi într-o expresie de agonie, însă îi răspunse cu logica sa calmă:

— La sud de Belgia, granița dintre Germania și Franța este puternic fortificată. Dacă atacăm acolo, am câștiga, dar ne-ar lua prea mult timp – Rusia ar avea vreme să se mobilizeze și să ne atace din spate. Singura modalitate care ne asigură o victorie rapidă este să trecem prin Belgia.

— Dar asta va determina și intrarea Marii Britanii în război împotriva voastră!

Walter încuviință.

— Da, însă armata britanică este mică. Voi vă bazați pe flotă, iar acesta nu este un război dus pe mare. Generalii noștri cred că Marea Britanie nu va influența prea mult desfășurarea ostilităților.

— Și tu ești de acord cu asta?

— Eu cred că nu este niciodată înțelept să-ți faci dușman un vecin bogat și puternic. Însă am pierdut acea dispută.

Iar asta se întâmplase în mod repetat în ultimele două săptămâni, se gândi Maud cu disperare. În fiecare țară, cei care se împotriveau războiului fuseseră învinși. Austriecii atacaseră Serbia, deși s-ar fi putut abține; rușii se mobilizaseră în loc să negocieze; germanii refuzaseră să participe la o conferință internațională care să lămurească problema; francezilor li se oferise șansa de a rămâne neutri și îi dăduseră cu piciorul; iar acum britanicii erau pe punctul de a intra în război, deși ar fi putut rămâne cu ușurință pe margine.

Grey ajunsese să peroreze.

— Am prezentat faptele esențiale în fața Camerei și dacă, după cum nu mai pare atât de improbabil, suntem siliți – și încă repede – să luăm poziție în aceste chestiuni, atunci – de vreme ce țara realizează care este miza, care sunt adevăratele lucruri aflate în joc, magnitudinea pericolelor ce pândesc vestul Europei, pe care m-am străduit să le descriu în fața Camerei – cred că noi vom primi sprijin deplin, nu doar de la Camera Comunelor, ci și din determinarea, hotărârea, curajul și rezistența întregii țări.

Se așeză în mijlocul uralelor venite din toate părțile. Nu se votase, iar Grey nici măcar nu propusese ceva anume; însă era clar din reacția parlamentarilor că erau gata de război.

Liderul opoziției, Andrew Bonar Law, se ridică să spună că guvernul se poate baza pe sprijinul conservatorilor. Maud nu era surprinsă: aceștia fuseseră dintotdeauna mai războinici decât liberalii. Însă fu uimită, la fel ca restul lumii, când liderul naționaliștilor irlandezi spuse același lucru. Maud se simțea ca între nebuni. Oare era singura persoană de pe lume care își dorea pacea?

Numai liderul Partidului Laburist exprimă o poziție diferită.

— Cred că dumnealui se înșală, rosti Ramsay MacDonald, referindu-se la Grey. Cred că guvernul pe care îl reprezintă și în numele căruia vorbește se înșală. Cred că istoria va dovedi că s-au înșelat.

Însă nimeni nu mai asculta. Unii parlamentari părăseau deja încăperea. Galeria se golea și ea. Fitz se ridică în picioare și restul celor din grupul său îl urmară de îndată. Maud se ridică și ea, indiferentă la ce se petrecea în jur. Jos, în Cameră, MacDonald zicea:

— Dacă bunul și distinsul domn ar fi venit azi aici ca să ne spună că țara noastră este în primejdie, nu mi-ar fi păsat cărui partid i se adresează ori cărei clase sociale, noi l-am fi susținut... Ce rost are să vorbești despre a sări în ajutorul Belgiei când, de fapt, ne amesteci într-un război european?

Maud ieși din galerie și nu mai auzi nimic.

Era cea mai groaznică zi din viața ei. Țara sa urma să poarte un război fără rost; fratele ei și bărbatul pe care îl iubea aveau să-și riște viețile, iar ea avea să fie despărțită de logodnicul ei, poate pentru totdeauna. Pierduse orice speranță și era complet deznădăjduită.

Coborâră scările, cu Fitz în față.

— Foarte interesant, dragă Fitz, rosti mătușa Herm politicos, de parcă ar fi fost dusă la o expoziție de artă ce se dovedise a fi mai bună decât se așteptase.

Walter o prinse de braț pe Maud și o făcu să se oprească. Ea lăsă trei-patru oameni să treacă înaintea lor, pentru ca Fitz să nu-i poată auzi. Însă nu era deloc pregătită pentru ce urmă.

— Căsătorește-te cu mine, rosti Walter încet.

Inima ei începu să bată cu putere.

— Poftim? șopti ea. Cum?

— Căsătorește-te cu mine, te rog! Mâine.

— Nu se poate face...

— Am un certificat special. Bătu în buzunarul de la piept al hainei. Am fost vineri la Registrul de Evidență a Populației din Chelsea.

Ea simți cum i se învârte capul. Nu putu să rostească decât atât:

— Dar am căzut de acord să așteptăm.

De îndată ce vorbele îi ieșiră pe gură, își dori să nu le fi spus.

Însă el vorbea deja:

— Am așteptat. Criza s-a încheiat. Mâine sau poimâine, țările noastre se vor afla în război. Voi fi nevoit să părăsesc Marea Britanie. Vreau să mă căsătoresc cu tine înainte să plec.

— Nu știm ce se va întâmpla! zise ea.

— Într-adevăr, nu știm. Dar, indiferent ce ne rezervă viitorul, vreau să fii soția mea.

— Dar...

Maud se opri brusc. De ce se împotrivea atât? El avea dreptate. Nimeni nu știa ce urma să se întâmple, însă asta nu

mai conta acum. Ea voia să fie soția lui și niciun viitor pe care și l-ar fi imaginat nu ar fi putut schimba asta.

Înainte să poată spune mai multe ajunseră la capătul scărilor și ieșiră în Sala de Recepție Centrală, unde o mulțime de oameni sporovăiau febril. Maud voia cu disperare să-i mai pună câteva întrebări lui Walter, însă Fitz insistă în mod galant să le escorteze, pe ea și pe mătușa Herm, afară din clădire, din cauza mulțimilor. În Piața Parlamentului, Fitz se asigură că femeile intră cu bine în mașină. Șoferul întoarse cheia în contact, motorul hurui și mașina demară încet, lăsându-i pe Fitz și pe Walter în urmă, alături de mulțimea de trecători care așteptau să-și afle soarta.

(VII)

Maud voia să fie soția lui Walter. Era singurul lucru de care era sigură. Ținea cu dinții de acest gând, în timp ce o mulțime de întrebări și speculații îi goneau nebunește prin minte. Să accepte planul lui Walter sau mai bine să aștepte? Dacă accepta să se căsătorească cu el a doua zi, cui avea să-i spună despre asta? Unde s-ar fi dus după ceremonie? Ar fi locuit împreună? Dacă da, atunci unde?

În acea seară, înainte de cină, camerista ei îi aduse un plic pe o tavă de argint. Acesta conținea o singură foaie de hârtie crem, acoperită cu scrisul precis și drept al lui Walter.

Ora șase după-amiaza.

Scumpa mea iubită,

Mâine, la ora trei și jumătate, te voi aștepta într-o mașină peste drum de casa lui Fitz. Voi aduce cu mine cei doi martori necesari. Am făcut o programare la ofițerul stării civile pentru ora patru. Am un apartament la hotelul Hyde. L-am rezervat deja, ca să putem merge direct acolo, fără să mai zăbovim la recepție. Suntem trecuți ca domnul și doamna Woolridge. Să porți un voal.

Te iubesc, Maud.

Logodnicul tău,
W.

Cu o mână tremurândă, ea lăsă foaia de hârtie pe măsuța ei de toaletă din mahon lustruit. Avea respirația întretăiată. Privea fix tapetul cu model floral, încercând să analizeze cu calm situația.

El alesese bine momentul: jumătatea după-amiezii reprezenta o perioadă liniștită, în care Maud ar fi putut să se furișeze neobservată din casă. Mătușa Herm trăgea un pui de somn după prânz, iar Fitz urma să se afle la Camera Lorzilor.

Fitz nu trebuia să afle dinainte, căci ar fi încercat să o oprească. Ar fi putut să o încuie pur și simplu în cameră. Ba chiar ar fi putut să o interneze într-un ospiciu. Un bărbat bogat din înalta societate putea să se descotorosească astfel de o rudă, mai ales dacă era femeie, fără prea mare bătaie de cap. Fitz nu trebuia decât să găsească doi doctori dispuși să îi dea dreptate că sora lui o luase razna pentru că voia să se căsătorească cu un german. Nu avea să spună *nimănui*.

Numele false și voalul demonstrau că Walter dorea să păstreze totul secret. Hyde era un hotel discret din Knightsbridge, unde era puțin probabil să dea peste cineva cunoscut. Se înfioră la gândul că avea să-și petreacă noaptea cu Walter.

Însă ce urmau să facă în ziua următoare? O căsătorie nu putea fi ținută secretă pentru totdeauna. Walter ar fi trebuit să părăsească Marea Britanie după două-trei zile. Avea să plece oare cu el? Se temea că asta i-ar putea nenoroci cariera. Cum ar mai fi putut cineva să aibă încredere în el că va lupta pentru țara sa dacă se căsătorea cu o englezoaică? Și dacă totuși lupta, avea să o facă departe de casă – deci ce rost ar fi avut să se ducă și ea în Germania?

În ciuda tuturor necunoscutelor, era plină de o nerăbdare minunată.

— Doamna Woolridge, rosti ea în dormitorul gol, apoi se îmbrățișă singură de bucurie.

Capitolul 11

4 august 1914

(I)

Când se lumină de ziuă, Maud se trezi și se așeză la măsuța de toaletă ca să scrie o scrisoare. Avea în sertar un vraf de foi albastre de la Fitz, iar călimara argintie era umplută în fiecare zi. *Scumpul meu*, începu ea, apoi se opri o clipă să se gândească.

Se zări în oglinda ovală. Avea părul răvășit și cămașa de noapte mototolită. O încruntătură îi încrețea fruntea și îi trăgea în jos colțurile gurii. Își scoase dintre dinți un fragment dintr-o legumă verde. „Dacă m-ar vedea acum, se gândi ea, poate că nici nu ar mai vrea să se căsătorească cu mine.” Apoi își dădu seama că, dacă îi accepta planul, el avea să o vadă exact așa a doua zi dimineață. Era un gând straniu, înspăimântător și incitant în același timp.

Scrise:

Da, din toată inima, vreau să mă căsătoresc cu tine. Dar care este planul tău? *Unde vom locui*?

Se gândise la asta jumătate de noapte. Obstacolele păreau de netrecut.

Dacă rămâi în Marea Britanie, vei fi trimis într-un lagăr de război. Dacă mergem în Germania, nu te voi vedea pentru că vei fi plecat pe front, cu armata.

Rudele lor le-ar fi putut face chiar mai multe probleme decât autoritățile.

Când le vom spune familiilor noastre despre căsătorie? *În niciun caz înainte, te rog, altminteri Fitz va găsi o cale să ne oprească. Chiar și după aceea vor*

exista dificultăți cu el și cu tatăl tău. Spune-mi ce părere ai.

Te iubesc din tot sufletul.

Sigilă plicul și trecu pe el adresa apartamentului lui, care se afla la vreo patru sute de metri distanță. Sună clopoțelul și câteva minute mai târziu camerista ciocăni la ușă. Sanderson era o fată durdulie, cu un zâmbet larg. Maud îi zise:

— Dacă domnul Ulrich este plecat de acasă, te duci la ambasada Germaniei din Carlton House Terrace. Orice ar fi, îi aștepți răspunsul. Ai priceput?

— Da, Înălțimea Voastră.

— Nu trebuie să mai spui și celorlalți servitori ce faci.

O expresie îngrijorată străbătu chipul tânăr al lui Sanderson. Multe cameriste erau la curent cu intrigile stăpânelor lor, însă Maud nu mai avusese niciodată povești de dragoste secrete, iar Sanderson nu era obișnuită cu viclenia.

— Și ce să spun când mă va întreba domnul Grout unde mă duc?

Maud se gândi o clipă.

— Spune-i că trebuie să îmi cumperi câteva articole femeiești.

Stânjeneala avea să-i astâmpere curiozitatea lui Grout.

— Am înțeles, Înălțimea Voastră.

Sanderson plecă și Maud începu să se îmbrace.

Nu știa sigur cum avea să păstreze aparența normalității în fața familiei. Poate că Fitz nu avea să-i bage de seamă starea de spirit – bărbații rareori o făceau –, însă mătușa Herm nu era chiar atât de ușor de păcălit.

Coborî la parter la ora micului dejun, deși era prea încordată ca să simtă vreo urmă de foame. Mătușa Herm mânca pește afumat și mirosul îi provocă greață lui Maud. Își bău cafeaua.

Fitz apăru un minut mai târziu. Luă un pește afumat de pe bufet și deschise *The Times*. „Ce fac eu în mod normal? se întrebă Maud. Discut politică. Atunci asta va trebui să fac și acum.”

— S-a întâmplat ceva aseară? întrebă ea.

— L-am văzut pe Winston după ședința cabinetului, îi răspunse Fitz. Vom cere guvernului german să retragă ultimatumul adresat Belgiei.

Puse un accent disprețuitor pe cuvântul *cere*.

Maud nu îndrăznea să mai spere.

— Asta înseamnă că nu am renunțat complet la menținerea păcii?

— Ba e ca și cum am fi făcut-o, zise el cu dispreț. Orice ar fi în mintea germanilor, nu se vor răzgândi doar pentru că îi rugăm noi frumos.

— Un om care se îneacă se agață și de-un pai.

— Noi nu ne agățăm de paie. Trecem prin preliminariile obișnuite înainte de a declara război.

Avea dreptate, se gândi ea, deznădăjduită. Toate guvernele vor dori să spună că nu și-au dorit războiul, dar că au fost silite să participe. Fitz nu dădea niciun semn că ar fi conștient de pericolul în care urma să se afle, niciun semn că această manevră diplomatică ar fi putut să-i provoace o rană mortală. Ea își dorea să-l ocrotească și, în același timp, ar fi vrut să-l sugrume pentru încăpățânarea lui nesăbuită.

Pentru a-și lua gândurile de la asta, răsfoi *Manchester Guardian*. Acesta conținea un anunț de o pagină din partea Ligii pentru Neutralitate, cu sloganul „Britanici, faceți-vă datoria și nu vă lăsați țara să intre într-un război periculos și prostesc”. Maud se bucura să știe că încă mai erau oameni care gândeau ca ea, deși aceștia nu mai aveau nicio șansă să se impună.

Sanderson intră cu un plic pe o tipsie de argint. Șocată, Maud recunoscu scrisul lui Walter. Se sperie la culme. Ce naiba era în mintea cameristei? Oare nu-și dădea seama că, dacă răvașul inițial era secret, la fel trebuia să rămână și răspunsul?

Nu putea citi biletul de la Walter în fața lui Fitz. Cu inima bătându-i nebunește, îl luă cu o nepăsare prefăcută și îl lăsă lângă farfurie, apoi îi mai ceru lui Grout niște cafea.

Se uita în ziar ca să-și ascundă panica. Fitz nu îi cenzura corespondența, însă – din poziția sa de cap al familiei – avea dreptul să citească orice scrisoare adresată unei femei care locuia în casa lui. Nicio femeie respectabilă nu putea obiecta.

Trebuia să-și termine micul dejun cât mai repede posibil și să ia biletul de acolo nedesfăcut. Încercă să mănânce o bucată de pâine prăjită, îndesându-și-o în gâtlejul uscat.

Fitz își ridică privirea din ziar.

— Nu-ți citești scrisoarea? întrebă el. Apoi, spre groaza ei, adăugă: Pare a fi scrisul lui von Ulrich.

Nu mai avea de ales. Desfăcu plicul cu un cuțit curat și încercă să afișeze o expresie neutră pe chip.

Ora nouă dimineața.

Scumpa mea iubită,

Tot personalul ambasadei a fost informat să își facă bagajele, să își plătească facturile și să fie gata să părăsească Marea Britanie în orice moment.

Nu ar trebui să spunem nimănui despre planul nostru. După această noapte, eu mă voi întoarce în Germania și tu vei rămâne aici, la fratele tău. Toată lumea este de acord că acest război nu poate dura mai mult de câteva săptămâni, cel mult luni. De îndată ce se va termina, dacă vom fi în continuare în viață, vom da lumii vestea cea bună și ne vom începe noua viață împreună.

Iar în caz că nu voi supraviețui, te rog să petreci cu mine o noapte de desfătare ca soț și soție.

Te iubesc.
W.
P.S. Germania a invadat Belgia acum o oră.

În mintea lui Maud era un vârtej de gânduri. Căsătoriți în secret! Nimeni nu va ști. Superiorii lui Walter vor avea în continuare încredere în el, neștiind despre căsătoria sa cu o femeie din tabăra inamică, iar el va putea lupta așa cum i-o cerea onoarea, ba chiar putea lucra la contrainformații. Bărbații aveau să o curteze mai departe pe Maud, crezând-o singură, însă avea să se ocupe ea de ei: doar își respinsese pretendenții timp de atâția ani. Vor fi despărțiți până la sfârșitul războiului, care avea să vină după cel mult câteva luni.

Fitz îi întrerupse gândurile.

— Ce zice?

Maud se pierdu cu firea. Nu-i putea spune nimic din toate astea lui Fitz. Cum putea să-i răspundă la întrebare? Se uită din nou la foaia de hârtie crem și la scrisul drept și ochii îi căzură pe post-scriptum.

— Zice că Germania a invadat Belgia azi-dimineață, la ora opt.

Fitz își lăsă jos furculița.

— Deci asta e!

Până și el părea șocat.

Mătușa Herm rosti:

— Biata Belgie! Cred că germanii sunt cei mai groaznici bătăuși. Apoi avu brusc un aer confuz și adăugă: Cu excepția lui Herr von Ulrich, desigur. Dumnealui este fermecător.

Fitz zise:

— S-a cam ales praful de cererea politicoasă a guvernului britanic.

— Este o nebunie, rosti Maud dezolată. Mii de oameni vor muri într-un război pe care nu și-l dorește nimeni.

— Credeam că o să susții războiul, spuse Fitz un pic contrariat. La urma urmei, vom apăra Franța, care este singura democrație adevărată din Europa, în afară de a noastră. Iar dușmanii noștri vor fi Germania și Austria, ale căror parlamente alese nu au practic nicio putere.

— Însă aliatul nostru va fi Rusia, rosti Maud cu amărăciune. Deci vom lupta să conservăm cea mai brutală și înapoiată monarhie din Europa.

— Ah, înțeleg ce vrei să zici.

— Toți cei de la ambasadă au primit ordin să împacheteze, spuse ea. S-ar putea să nu-l mai vedem niciodată pe Walter.

Lăsă scrisoarea jos, nepăsătoare. Dar nu-i merse. Fitz zise:

— Pot să văd și eu?

Maud îngheță. Nu putea să-i arate răvașul. Nu numai că ar fi închis-o undeva: dacă ar fi citit propoziția despre *noaptea de desfătare*, ar fi luat pistolul și l-ar fi împușcat pe Walter.

— Pot? repetă Fitz, cu mâna întinsă.

— Bineînțeles, rosti ea.

Ezită încă o secundă, apoi se întinse după scrisoare. În ultima clipă îi veni inspirația și își dărâmă ceașca, vărsând cafea peste foaia de hârtie.

— O, la naiba, exclamă ea, observând cu ușurare că, din cauza cafelei, cerneala albastră se împrăștiase, iar cuvintele deveniseră ilizibile.

Grout se apropie și începu să facă curat. Prefăcându-se că îl ajută, Maud ridică scrisoarea și o împături, asigurându-se că scrisul care nu fusese afectat de cafea era astfel șters.

— Îmi pare rău, Fitz, zise ea. Dar adevărul este că nu mai erau și alte informații.

— Nicio problemă, răspunse el, întorcându-se la lectura ziarului.

Maud își lăsă mâinile în poală pentru a le ascunde tremurul.

(II)

Acesta era însă doar începutul.

Lui Maud avea să-i fie greu să iasă din casă singură. Ca toate doamnele din înalta clasă, nu trebuia să meargă nicăieri neînsoțită. Bărbații pretindeau că asta se datora grijii lor de a ocroti femeile, însă de fapt era o modalitate de control. Fără îndoială că lucrurile nu aveau să se schimbe până când femeile nu câștigau dreptul de vot.

Maud își petrecuse jumătate din viață încercând să găsească modalități de a încălca această regulă. Trebuia să se furișeze din casă fără să fie văzută. Asta urma să fie însă destul de greu de realizat. Deși în casa lui Fitz din Mayfair locuiau doar patru membri ai familiei, mai erau încă o duzină de servitori la orice oră.

Și apoi, trebuia să-și petreacă noaptea în altă parte fără ca nimeni să-și dea seama.

Își pregăti planul cu atenție.

— Mă doare capul, zise ea după ce termină prânzul. Bea, te superi pe mine dacă nu cobor diseară la cină?

— Sigur că nu, rosti Bea. Te pot ajuta cu ceva? Vrei să trimit după profesorul Rathbone?

— Nu, mulțumesc, nu-i nimic grav.

O durere de cap care nu era gravă reprezenta eufemismul obișnuit pentru ciclul menstrual și toată lumea accepta scuza fără vreun alt comentariu.

Până acum, toate bune.

Urcă în camera ei și sună după cameristă.

— Mă duc să mă întind în pat, Sanderson, spuse ea, începând un discurs pe care și-l pregătise cu grijă. Probabil că o să stau

acolo toată ziua. Te rog să le spui celorlalți servitori că nu vreau să fiu deranjată pentru nimic în lume. S-ar putea să sun pentru cină, dar mă îndoiesc: simt că aș putea dormi o zi întreagă.

Astfel, absența ei avea să treacă neobservată tot restul zilei.

— Sunteți bolnavă, Înălțimea Voastră? întrebă Sanderson, părând îngrijorată.

Unele doamne cădeau des la pat, însă pentru Maud era ceva rar.

— Este bătaia de cap a femeilor, doar că acum este mai rău decât de obicei.

Sanderson nu o credea, își dădu Maud seama. Deja o trimisese azi pe cameristă cu un mesaj secret, ceea ce nu se mai întâmplase înainte. Sanderson știa că se petrecea ceva neobișnuit. Însă cameristele nu aveau voie să-și ia stăpânele la întrebări, așa că Sanderson avea să rămână cu mirarea.

— Și nu mă trezi dimineață, adăugă Maud.

Nu știa la cât urma să se întoarcă sau cum urma să se strecoare neobservată în casă.

Sanderson plecă. Era trei și un sfert. Maud se dezbrăcă repede, apoi se uită în garderobă.

Nu era obișnuită să-și scoată singură hainele – în mod normal, Sanderson se ocupa de asta. Rochia ei neagră de plimbare avea o pălărie cu voal, însă nu putea purta negru la nuntă.

Se uită la ceasul de pe poliță: trei și douăzeci. Nu mai avea timp de pierdut.

Își alese o ținută elegantă, franțuzească. Își puse o bluză mulată de dantelă cu guler înalt, care să-i scoată în evidență gâtul lung. Pe deasupra îmbrăcă o rochie de un bleu atât de deschis, încât părea aproape alb. După ultima modă, care presupunea un pic de îndrăzneală, aceasta se oprea la câțiva centimetri deasupra gleznelor. Adăugă o pălărie din paie cu boruri largi de un albastru-închis, cu un voal de aceeași culoare, și o umbrelă de soare albastră, cu căptușeală albă. Avea o poșetă din catifea albastră care se asorta la această ținută. Își puse în ea un pieptene, o sticluță de parfum și o pereche curată de chiloți.

Ceasul bătu ora trei și jumătate. Walter era deja afară, probabil, așteptând-o. Își simți inima bătând cu putere.

Își lăsă voalul peste față și se privi într-o oglindă mare. Nu era tocmai o rochie de mireasă, dar probabil că avea să arate bine

într-un oficiu al stării civile. Nu mai fusese niciodată la o cununie civilă, așa că nu era sigură.

Scoase cheia din broască și rămase lângă ușa închisă, ascultând. Nu voia să dea ochii cu nimeni care să o ia la întrebări. Poate că n-ar fi contat dacă ar fi fost văzută de vreun lacheu sau de vreun lustragiu, cărora nu le-ar fi păsat ce face ea, însă toate cameristele aflaseră până acum că ea nu se simțea bine, iar dacă dădea peste cineva din familie, înșelătoria la care recursese avea să fie dată în vileag instantaneu. Nu-i păsa de situația jenantă, dar se temea că ar fi încercat să o oprească.

Era gata să deschidă ușa când auzi pași grei și simți un ușor miros de fum. Probabil era Fitz, fumându-și încă trabucul de după masa de prânz, plecând spre Camera Lorzilor sau poate la Clubul White's. Așteptă nerăbdătoare.

După câteva momente de tăcere, scoase capul pe ușă. Holul larg era pustiu. Ieși din cameră, închise ușa, o încuie și puse cheia în poșeta de catifea. Dacă cineva ar fi încercat ușa, ar fi presupus că ea doarme.

Porni încet pe holul cu covor până în capul scărilor și se uită jos. Nu era nimeni în sala de la intrare. Coborî repede treptele. Când ajunse la jumătatea scărilor, auzi un zgomot și încremeni. Ușa de la pivniță se deschise și de acolo ieși Grout. Maud își ținu respirația. Se uită de sus la chelia lui Grout, în vreme ce acesta străbătea sala ducând două clondire cu coniac. Era cu spatele la scări și intră în sala de mese fără să-și ridice privirea.

Când ușa se închise în spatele lui, ea alergă pe ultimele trepte rămase, renunțând complet la orice urmă de prudență. Deschise ușa din față, ieși și o trânti cu putere în urma ei. De îndată ce făcu asta, își dori să o fi închis mai încet.

Liniștita stradă Mayfair dogorea sub soarele de august. Ea se uită în susul și-n josul străzii și văzu cotiga unui negustor de pește, o dădacă cu un cărucior și un taximetrist schimbând roata de la mașină. O sută de metri mai încolo, pe cealaltă parte a străzii, se afla o mașină albă cu capotă albastră. Lui Maud îi plăceau mașinile și recunoscu imediat modelul – era un Benz 10/30 care îi aparținea vărului lui Walter, Robert.

Când traversă strada, Walter ieși din mașină, iar ea simți cum i se umple inima de bucurie. El purta un costum de dimineață, gri-deschis, cu o garoafă albă în piept. Privirile li se întâlniră și

ea pricepu, din expresia lui, că până în clipa aceea el nu fusese sigur că ea va veni. Gândul acesta îi aduse lacrimi în ochi.

Acum însă, chipul i se lumină de fericire. Ce ciudat și cât de minunat era să poți face pe cineva atât de fericit, se gândi ea.

Aruncă o privire temătoare înapoi spre casă. Grout era în pragul ușii, uitându-se în susul și în josul străzii cu o expresie nedumerită. Își întoarse chipul în față, sigură pe ea, și gândul care-i trecu prin cap fu: „În sfârșit, liberă!”

Walter îi sărută mâna. Ea voia să îl sărute din toată inima, însă voalul o împiedica. În plus, nu se cuvenea să facă asta înainte de nuntă. Nu trebuia să renunțe la *toate* normele de bună creștere.

La volan era Robert, remarcă ea. El o salută, atingându-și jobenul gri. Walter avea încredere în el, așa că urma să fie probabil unul dintre martori.

Walter deschise portiera și Maud urcă pe bancheta din spate. Cineva era deja acolo, iar Maud o recunoscu pe fosta menajeră-șefă de la Tŷ Gwyn.

— Williams! strigă ea.

Ethel zâmbi.

— Ar fi cazul să-mi spui Ethel de-acum, zise ea. O să fiu martoră la nunta ta.

— Desigur, iartă-mă.

Impulsivă, Maud o îmbrățișă.

— Îți mulțumesc că ai venit.

Mașina demară.

Maud se aplecă în față și-l întrebă pe Walter:

— Cum ai găsit-o pe Ethel?

— Mi-ai spus că a trecut pe la clinică. Am făcut rost de adresă de la doctorul Greenward. Știu că aveai încredere în ea, pentru că ai ales-o să ne însoțească atunci când ne-am plimbat, la Tŷ Gwyn.

Ethel îi dădu lui Maud un mic buchet de flori.

— Buchetul tău.

Erau trandafiri roz-coral – floarea pasiunii. Oare Walter știa simbolistica florilor?

— Cine le-a ales?

— A fost sugestia mea, rosti Ethel. Iar lui Walter i-a plăcut când i-am explicat simbolul.

Ethel roși. Ea știa cât de pătimași erau, pentru că îi văzuse sărutându-se, își dădu seama Maud.

— Sunt perfecte, spuse ea.

Ethel purta o rochie roz-deschis, ce părea nouă, și o pălărie decorată cu câțiva trandafiri roz. Probabil că Walter plătise pentru ele. Cât de atent era!

Străbătură Park Lane și se îndreptară spre Chelsea. „Mă căsătoresc”, se gândi Maud. În trecut, ori de câte ori își imaginase nunta sa, crezuse că va fi la fel ca nunțile prietenelor ei, o zi lungă de ceremonie plictisitoare. Era mult mai bine așa. Nu planificaseră nimic, nu avuseseră o listă de invitați și nici furnizori de mâncare. Nu aveau să fie imnuri, discursuri sau rude bete care să încerce să o sărute: doar mireasa, mirele și doi oameni pe care îi plăceau și în care aveau încredere.

Își alungă din minte toate gândurile despre viitor. Europa era în război și orice s-ar fi putut întâmpla. Trebuia doar să se bucure de acea zi – și de noaptea care urma.

Intrară pe Kings Road și deodată deveni agitată. O prinse pe Ethel de mână ca să-și recapete curajul. Avu o viziune de coșmar cu Fitz, urmărindu-i în Cadillacul său și urlând: „Opriți-o pe femeia aceea!” Se uită înapoi – firește că nu era nici urmă de Fitz sau de mașina sa.

Opriră în fața clădirii în stil clasic a primăriei din Chelsea. Robert o luă de braț pe Maud și o conduse pe treptele de la intrare, iar Walter îi urmă împreună cu Ethel. Trecătorii se opriră să-i privească: tuturor le plăceau nunțile.

În interior clădirea era decorată cât se poate de extravagant, în stil victorian, cu dale colorate și simeze din ipsos pe pereți. Părea locul potrivit în care să te căsătorești.

Fură nevoiți să aștepte în sala de recepție: la trei și jumătate fusese o altă nuntă, care încă nu se terminase. Cei patru formară un mic cerc și niciunul dintre ei nu știu ce să spună. Maud inspiră parfumul trandafirilor, iar acesta o făcu să se simtă de parcă tocmai dăduse pe gât un pahar de șampanie.

După câteva minute ieșiră și nuntașii dinaintea lor – mireasa purta o rochie obișnuită, iar mirele uniforma unui sergent de armată. Poate că și ei luaseră brusc această decizie, din cauza războiului care amenința să înceapă.

Veni apoi rândul lor să intre. Ofițerul stării civile stătea la o masă simplă, purtând o haină de dimineață și o cravată argintie.

Avea o garoafă prinsă la butonieră, un detaliu drăguț, se gândi Maud. Lângă el se afla un funcționar îmbrăcat într-un costum de plimbare. Își prezentară numele – domnul von Ulrich și domnișoara Maud Fitzherbert. Maud își ridică voalul.

Ofițerul stării civile spuse:

— Domnișoară Fitzherbert, vă puteți atesta identitatea?

Ea nu înțelese la ce se referă omul.

Văzându-i expresia nedumerită, acesta adăugă:

— Poate aveți certificatul de naștere?

Nu avea la ea certificatul de naștere. Nu știuse că va avea nevoie de el și, chiar dacă ar fi știut, tot nu l-ar fi putut obține, pentru că Fitz îl ținea în seif, alături de alte documente ale familiei, precum testamentul lui. Simți cum o cuprinde panica.

Apoi Walter rosti:

— Cred că asta va fi suficient.

Scoase din buzunar un plic ștampilat și timbrat trimis domnișoarei Maud Fitzherbert pe adresa clinicii de copii. Probabil că îl luase atunci când se dusese să îl vadă pe doctorul Greenward. Cât de inteligent din partea lui!

Ofițerul stării civile îi înapoie plicul fără vreun alt comentariu. Zise:

— Este de datoria mea să vă amintesc natura solemnă și constrângătoare a jurămintelor pe care urmează să le depuneți.

Maud se simți ușor ofensată de sugestia că nu ar ști ce urmează să facă, apoi realiză că era un lucru care li se spunea tuturor.

Walter își îndreptă spatele. Ăsta-i momentul, se gândi Maud, nu mai e cale de întoarcere. Era suficient de sigură că vrea să se căsătorească cu Walter – însă, mai mult decât atât, era cât se poate de sigură de faptul că ajunsese la 23 de ani fără să întâlnească un alt bărbat pe care să-l ia în considerare ca potențial soț. Toți ceilalți bărbați pe care îi cunoscuse le tratau pe femei ca pe niște copii ceva mai mari. Numai Walter era diferit. Fie era el soțul ei, fie nu mai era nimeni.

Ofițerul stării civile rosti cuvintele pe care trebuia să le repete Walter:

— Declar solemn că nu cunosc niciun impediment legal pentru care eu, Walter von Ulrich, să nu mă pot căsători cu Maud Elizabeth Fitzherbert.

Walter își pronunță numele în stil englezesc, cu „u” în loc de „v”-ul din germană.

Maud îi urmări fața în timp ce vorbea. Avea vocea fermă și clară.

La rândul lui, și Walter o privi în timp ce ea își rostea declarația. Seriozitatea lui era unul dintre lucrurile pe care le iubea atâta la el. Majoritatea bărbaților, chiar și cei deștepți, se purtau prostește atunci când vorbeau cu femeile. Walter vorbea cu ea la fel de inteligent precum vorbea cu Robert sau cu Fitz și – chiar și mai neobișnuit – el îi asculta întotdeauna răspunsurile.

Urmară apoi jurămintele. Walter o privi în ochi când o luă de soție și de această dată ea simți un mic tremur de emoție în glasul lui. Acesta era un alt lucru pe care îl iubea la el: știa că îi poate submina seriozitatea. Îl putea face să tremure de dragoste, de fericire sau de dorință.

Rosti și ea același jurământ.

— Le cer celor de față să fie martori că eu, Maud Elizabeth Fitzherbert, te iau de soț pe tine, Walter von Ulrich.

Nu avea nicio ezitare în voce și se simțea ușor stânjenită de faptul că nu era mișcată în mod vizibil – însă nu-i stătea în fire. Prefera să pară rece chiar și atunci când nu era. Walter înțelegea asta, iar el știa cel mai bine dintre toți oamenii ce furtuni de pasiune nevăzută îi mistuiau inima.

— Aveți un inel? rosti ofițerul stării civile.

Maud nici măcar nu se gândise la asta – însă o făcuse Walter. Scoase o verighetă simplă de aur din buzunarul vestei, îi luă mâna și i-o strecură pe deget. Probabil că încercase să-i ghicească mărimea, însă inelul era un pic mai mare. Cum căsătoria lor trebuia să rămână secretă, ea nu avea să-l poarte o vreme după ziua aceea.

— Vă declar soț și soție, spuse ofițerul stării civile. Puteți săruta mireasa.

Walter o sărută delicat pe buze. Ea își încolăci un braț pe după mijlocul lui și îl trase mai aproape.

— Te iubesc, îi șopti ea.

Ofițerul stării civile spuse:

— Și acum, pentru certificatul de căsătorie. Poate că doriți să luați loc… doamnă Ulrich.

Walter zâmbi, Robert chicoti, iar Ethel scoase un mic chiot. Maud își dădu seama că ofițerul stării civile se bucura fiindcă era

prima persoană care i se adresa miresei cu noul său nume. Se așezară cu toții, iar secretarul începu să completeze certificatul. Walter spuse că tatăl său este ofițer de armată și că locul său de naștere este Gdansk. Maud își trecu tatăl drept George Fitzherbert, fermier – chiar exista o mică turmă de oi la Tŷ Gwyn, așa că descrierea nu era complet falsă –, iar la locul de naștere spuse Londra. Robert și Ethel semnară ca martori.

Apoi totul se termină, iar ei ieșiră din încăpere și traversară sala de recepție – unde o altă mireasă frumușică aștepta, alături de un mire agitat, să facă un angajament pe viață. Când coborâră la braț scările spre mașina parcată la colțul străzii, Ethel aruncă peste ei o mână de confetti. Printre trecători, Maud observă o femeie din clasa mijlocie, cam de-o seamă cu ea, ducând o sacoșă de cumpărături. Femeia se uită intens la Walter, apoi își întoarse privirea spre Maud, iar Maud îi citi invidia în ochi. „Da, se gândi Maud, sunt o fată norocoasă."

Walter și Maud urcară pe bancheta din spate a mașinii, iar Robert și Ethel pe scaunele din față. Când demarară, Walter luă mâna lui Maud și i-o sărută. Se uitară unul în ochii celuilalt și râseră. Maud văzuse multe cupluri făcând asta – și crezuse mereu că era o prostie sentimentală –, însă acum i se părea cel mai natural lucru din lume.

Ajunseră la hotelul Hyde în câteva minute. Maud își lăsă voalul pe față; Walter o apucă de braț și trecură pe la recepție, îndreptându-se spre scări. Robert spuse:

— O să comand eu șampania.

Walter rezervase cel mai bun apartament și îl umpluse cu flori. Probabil că erau vreo sută de trandafiri roz-coral. Lacrimile îi umplură ochii lui Maud, iar Ethel scăpă o exclamație de uimire. Pe un bufet se aflau un bol mare cu fructe și o cutie cu bomboane de ciocolată. Soarele după-amiezii strălucea prin ferestrele mari, luminând scaunele și canapelele tapițate în culori vesele.

— Hai să ne facem comozi! rosti Walter cu jovialitate.

În timp ce Maud și Ethel inspectau apartamentul, Robert intră urmat de un chelner, care aducea pe o tavă șampanie și pahare. Walter scoase dopul sticlei și turnă în pahare. După ce avu fiecare paharul plin, Robert zise:

— Aș dori să propun un toast.

Își drese glasul, iar Maud realiză amuzată că voia să țină un discurs.

— Vărul meu Walter este un om neobișnuit, începu el. A părut mereu mai în vârstă decât mine, deși suntem de-o seamă. Nu s-a îmbătat niciodată cât am fost studenți la Viena. Dacă ieșeam în grup în oraș, să vizităm anumite localuri, el rămânea acasă ca să învețe. M-am gândit că poate este genul de bărbat căruia nu-i plac femeile.

Robert surâse șiret și spuse:

— De fapt, eu astfel am fost făcut – însă asta este o altă poveste, după cum spun englezii. Walter își iubește familia și munca, și iubește Germania, însă nu mai iubise niciodată o femeie… până acum. S-a schimbat.

Robert rânji răutăcios.

— Își cumpără cravate noi. Îmi pune întrebări – când să săruți o fată, ar trebui și bărbații să se dea cu parfum, ce culori îi vin bine –, de parcă eu aș ști ce le place femeilor. Și… ce-i mai cumplit, din punctul meu de vedere… – Robert făcu o pauză pentru un plus de dramatism… – cântă jazz!

Ceilalți râseră. Robert ridică paharul.

— Haideți să toastăm pentru femeia care a produs asemenea schimbări! În cinstea miresei!

Sorbiră din pahare, apoi, spre surprinderea lui Maud, vorbi Ethel:

— Mie îmi revine sarcina de a propune un toast pentru mire, rosti ea, ca și cum ar fi ținut discursuri toată viața.

Cum căpătase oare o servitoare din Țara Galilor atâta încredere în sine? Apoi Maud își aminti că tatăl ei era predicator și activist politic, așa că avusese un exemplu de urmat.

— Lady Maud este diferită de oricare altă femeie din clasa ei socială pe care am cunoscut-o eu, începu Ethel. Când am început să lucrez ca menajeră la Tŷ Gwyn, ea a fost singura din familie care m-a băgat în seamă. Aici, la Londra, când tinerele necăsătorite au copii, cele mai venerabile doamne bombăne despre decadența morală – însă Maud le ajută cât se poate de practic pe femei. În cartierul East End din Londra, ea este văzută ca o sfântă. Totuși, are și ea defectele ei, iar acestea sunt grave.

„Ce mai e acum?”, se întrebă Maud.

— Este prea serioasă ca să atragă un bărbat normal, continuă Ethel. Cei mai râvniți burlaci din Londra au fost atrași de

frumusețea și de personalitatea ei plină de viață, numai ca să fie apoi speriați de inteligența și de realismul ei politic. Cu ceva vreme în urmă, mi-am dat seama că doar un bărbat ieșit din comun o poate câștiga. Acesta ar fi trebuit să fie deștept, dar deschis la minte; cât se poate de moral, dar nu ortodox; puternic, dar nu dominator. Ethel zâmbi și adăugă: Am crezut că așa ceva este cu neputință. Și apoi, în ianuarie, acel bărbat a urcat dealul din Aberowen cu taxiul și a intrat la Tŷ Gwyn, iar așteptarea a luat sfârșit.

Își ridică paharul.

— În cinstea mirelui!

Băură din nou cu toții, apoi Ethel îl apucă de braț pe Robert.

— Acum poți să mă duci la Ritz pentru cină, Robert, zise ea.

Walter păru surprins.

— Credeam că o să servim împreună cina, aici, rosti el.

Ethel îi aruncă o privire urâtă.

— Nu fi prost, omule, spuse ea.

Se îndreptă spre ușă, trăgându-l pe Robert după ea.

— Noapte bună, zise Robert, deși era abia ora șase.

Cei doi ieșiră și închiseră ușa în urma lor.

Maud râse, iar Walter rosti:

— Menajera asta este extrem de inteligentă.

— Mă înțelege, spuse Maud.

Se duse la ușă și întoarse cheia în broască.

— Acum, zise ea, dormitorul.

— Preferi să te dezbraci în intimitate? rosti Walter, părând îngrijorat.

— Nu chiar, spuse Maud. Nu ai vrea să mă privești?

El înghiți în sec, apoi vorbi ușor răgușit:

— Ba da, te rog, aș vrea.

Îi ținu deschisă ușa dormitorului și ea intră înăuntru.

În ciuda îndrăznelii pe care o afișa, Maud se simți cuprinsă de teamă când se așeză pe marginea patului și își scoase pantofii. Nu o mai văzuse nimeni goală de când avea opt ani. Nu știa dacă trupul ei este frumos, pentru că nu mai văzuse vreun altul. În comparație cu nudurile de la muzeu, ea avea sânii mici și șoldurile late. Și avea păr între picioare, păr care nu apărea niciodată în tablouri. Oare lui Walter avea să i se pară urât trupul ei?

El își scoase haina și vesta, agățându-le în cuier cu un gest banal. Ea crezuse că aveau să se obișnuiască cu gândul acelei zile, însă senzația era oarecum stranie, mai degrabă intimidantă decât incitantă.

Maud își scoase desuurile, apoi și pălăria. Nu avea nimic în plus. Următorul pas era pasul cel mare. Se ridică în picioare.

Walter se opri din desfăcutul cravatei.

Cu repeziciune, Maud își desfăcu rochia și o lăsă să cadă pe podea. Apoi își dădu jos juponul și își trase peste cap bluza de dantelă. Rămase în chiloți în fața lui, urmărindu-i expresia de pe chip.

— Ești atât de frumoasă… murmură el.

Ea zâmbi. Mereu spunea lucrul potrivit.

El o luă în brațe și o sărută. Ea începu să se mai destindă puțin, aproape relaxându-se. Îi savura atingerea buzelor delicate și înțepătura mustății. Îi mângâie obrazul, îi strânse lobul urechii între degete și își trecu mâna peste gâtul lui, simțind totul cu o sensibilitate acută și gândindu-se: „Toate acestea sunt ale mele acum!”

— Hai să ne întindem în pat, zise el.

— Nu, răspunse ea. Nu încă. Se trase de lângă el și spuse: Așteaptă.

Își scoase cămașa, dezvăluind sutienul de modă nouă pe care îl purta pe dedesubt. Duse mâna la spate, desfăcu clema și îl azvârli pe podea. Îl privi sfidătoare, provocându-l astfel încât să poată vedea dacă îi plac sânii ei.

El spuse:

— Sunt frumoși… pot să-i sărut?

— Poți face tot ce dorești, rosti ea, simțindu-se într-o dispoziție zburdalnică.

El se aplecă până la nivelul sânilor ei, îl sărută pe unul, apoi pe celălalt, lăsându-și buzele să treacă delicat peste sfârcuri, care se întăriră brusc, de parcă aerul din cameră tocmai se răcise brusc. Ea simți deodată dorința de a-i face și lui același lucru și se întrebă dacă i se va părea ciudat.

Walter ar fi putut continua la nesfârșit să-i sărute sânii. Îl împinse cu blândețe.

— Scoate-ți și celelalte haine, îi zise ea. Repede.

El își scoase pantofii, ciorapii, cravata, cămașa, maioul și pantalonii; apoi ezită.

— Mă simt total lipsit de îndrăzneală, mărturisi el râzând. Nu știu de ce.

— Eu prima, atunci, răspunse ea.

Își dezlegă funda de la chiloți și îi scoase. Când ridică privirea, văzu că și el era gol, apoi observă șocată că penisul lui se ivea din smocul de păr bălai de pe pântece. Își aminti că i-l strânsese prin haine la operă, iar acum voia să îl atingă din nou.

El spuse:

— Acum putem să ne întindem în pat?

Rosti asta pe un ton atât de corect, încât ea pufni în râs. O expresie rănită străbătu fața lui Walter și ea își ceru scuze de îndată.

— Te iubesc, șopti ea, iar chipul lui se înseninã. Hai să ne întindem în pat, te rog.

Era atât de nerăbdătoare, încât simțea că explodează.

La început rămaseră unul lângă celălalt, sărutându-se și atingându-se.

— Te iubesc, spuse ea din nou. Cât de repede te vei plictisi să mă auzi rostind asta?

— Niciodată, răspunse el galant.

Iar ea îl credea.

După o vreme, el spuse:

— Acum?

Iar Maud încuviință.

Își desfăcu picioarele, iar el se așeză deasupra ei, sprijinindu-se în coate. Era încordată ca un arc din cauza anticipației. Rezemându-se pe brațul stâng, el întinse mâna dreaptă între coapsele ei, iar ea îi simți degetele deschizându-i labiile umede, apoi simți ceva mai mare. El împinse și ea simți deodată o durere. Țipă.

— Iartă-mă! rosti el. Te-am rănit! Îmi pare nespus de rău!

— Așteaptă o clipă, zise ea.

Durerea nu era foarte mare. Era mai mult șocată decât speriată.

— Încearcă din nou. Cu grijă.

Ea simți capul penisului atingându-i din nou labiile și își dădu seama că nu avea să pătrundă înăuntru: era prea mare sau locul era mult prea mic, sau poate ambele. Însă îl lăsă să împingă, sperând că va merge. O durea, dar de această dată strânse din

dinți și își înăbuși un țipăt. Stoicismul nu o ajută însă cu nimic. După câteva momente, el se opri.

— Nu intră, spuse el.

— Dar ce nu este în regulă? rosti ea nefericită. Credeam că asta se întâmplă de la sine.

— Nu înțeleg, șopti el. Nu am deloc experiență.

— Eu nici atât.

Întinse mâna și îi atinse penisul. Îi plăcea la nebunie să îl simtă în mână, tare și mătăsos. Încercă să îl ghideze înăuntru, ridicându-și coapsele ca să înlesnească penetrarea; însă, după o clipă, el se trase înapoi, exclamând:

— Ah! Îmi pare rău, mă doare și pe mine.

— Crezi că ești mai mare decât majoritatea bărbaților? rosti ea cu sfială.

— Nu. Am văzut mulți bărbați goi când eram în armată. Unii tipi erau extrem de mari și se mândreau cu asta, însă eu sunt un tip obișnuit. Și, oricum, nu am auzit pe niciunul dintre ei să se plângă de asemenea dificultăți.

Maud dădu din cap. Singurul penis pe care îl văzuse vreodată fusese cel al lui Fitz și, din câte își amintea, acesta era cam de aceeași mărime cu cel al lui Walter.

— Poate că sunt eu prea strâmtă.

El clătină din cap.

— Când aveam șaisprezece ani, am stat o perioadă la castelul familiei lui Robert, din Ungaria. Era acolo o cameristă, Greta, foarte… vivace. Nu am întreținut raporturi sexuale, însă am experimentat. Am atins-o cum te-am atins pe tine în biblioteca Casei Sussex. Sper că nu te supăr dezvăluindu-ți asta.

Ea îl sărută pe bărbie.

— Deloc.

— Greta nu era foarte diferită de tine în zona aceea.

— Atunci care este problema?

El oftă și se ridică de deasupra ei. Își puse brațul sub capul ei și o trase spre el, sărutându-i fruntea.

— Am auzit că tinerii căsătoriți au dificultăți la început. Uneori, bărbatul este atât de agitat, încât nici nu poate avea erecție. Am auzit și de bărbați care devin supraexcitați și ejaculează exact înainte de a-și penetra partenera. Cred că trebuie să avem răbdare, să ne iubim și să vedem ce se întâmplă.

— Dar nu avem decât o noapte!

Maud izbucni în lacrimi. Walter o mângâie și-i șopti „Gata, gata”, însă fără folos. Ea se simțea ca o ratată. „Mă credeam atât de deșteaptă, se gândi ea, pentru că am scăpat de fratele meu și m-am căsătorit cu Walter în secret, dar totul s-a transformat acum într-un dezastru.” Era dezamăgită pentru ea însăși, dar mai ales pentru Walter. Cât de cumplit era pentru el să aștepte până la vârsta de 28 de ani, pentru ca apoi să se căsătorească cu o femeie care nu îl putea satisface!

Își dorea să poată vorbi cu cineva despre asta, poate cu o altă femeie – dar cu cine? Gândul de a discuta subiectul cu mătușa Herm era de-a dreptul ridicol. Unele femei își împărtășeau tainele cu cameristele, însă Maud nu avusese niciodată o astfel de relație cu Sanderson. Poate că ar fi putut vorbi cu Ethel. Acum, că se gândea la asta, își dădu seama că Ethel fusese cea care îi spusese că era normal să aibă păr între picioare. Însă Ethel plecase cu Robert.

Walter se ridică în capul oaselor.

— Hai să comandăm cina și poate o sticlă de vin, rosti el. Vom sta la masă ca soț și soție, vorbind de una și de alta. Apoi, mai târziu, vom încerca din nou.

Maud nu avea poftă de mâncare și nu-și putea închipui cum ar fi putut vorbi „de una și de alta”, dar nu avea nicio idee mai bună, așa că acceptă. Nefericită, își puse hainele la loc. Walter se îmbrăcă repede, se duse în camera alăturată și sună clopoțelul pentru chelner. Îl auzi comandând aperitive, pește afumat, salate și o sticlă de risling.

Ea se duse la fereastra deschisă și se uită pe stradă. Pe un stand de ziare se putea citi ULTIMATUM BRITANIC PENTRU GERMANIA. Walter ar fi putut fi ucis în acest război. Nu voia ca el să moară virgin.

Walter o chemă după ce sosi mâncarea și ea i se alătură în cealaltă cameră. Chelnerul întinsese o față de masă albă, pe care aranjase somon afumat, șuncă feliată, salată verde, roșii, castraveți și pâine albă feliată. Ei nu îi era foame, dar sorbi din vinul alb pe care Walter i-l turnă și ciuguli puțin somon, ca să arate că se străduiește.

În cele din urmă, chiar ajunseră să vorbească de una și de alta. Walter își aminti unele lucruri despre copilăria sa, despre mama sa și despre perioada petrecută la Eton. Maud vorbi

despre petrecerile de la Tŷ Gwyn, de pe vremea când tatăl ei încă trăia. Cei mai puternici oameni din țară erau invitați, iar mama sa trebuia să se ocupe de repartizarea camerelor astfel încât bărbații să fie aproape de amantele lor.

La început, Maud se strădui să întrețină conversația, ca și cum ar fi fost doi oameni care nu se cunoșteau mai deloc; însă treptat se relaxară, revenind la intimitatea lor obișnuită, și ea îi spuse tot ce-i trecu prin cap. Chelnerul strânse masa și ei se mutară pe canapea, unde continuară să vorbească, ținându-se de mână. Începură apoi să facă speculații despre viața sexuală a altor oameni: părinții lor, Fitz, Robert, Ethel, chiar și ducesa. Maud era fascinată să afle mai multe despre bărbații ca Robert: unde se întâlneau, cum se recunoșteau între ei și ce făceau. Se sărutau așa cum sărută bărbații femeile, îi zise Walter, și făceau ce-i făcuse ea lui la operă, precum și alte lucruri… Îi spuse că nu era sigur de detalii, însă ei i se păru că el știa mai multe, doar că era prea stânjenit să-i relateze.

Fu surprinsă când ceasul de pe poliță bătu miezul nopții.

— Hai să ne întoarcem în pat, îi zise ea. Vreau să stau întinsă în brațele tale, chiar dacă lucrurile nu se întâmplă cum ar trebui.

— Bine.

Se ridică în picioare.

— Te superi dacă fac ceva mai întâi? Este un telefon pentru oaspeți la recepție. Aș vrea să sun la ambasadă.

— Sigur că da. Sună.

El ieși din cameră. Maud se duse la toaleta din capătul holului, apoi se întoarse în apartament. Își scoase hainele și se băgă în pat, goală. Aproape că nu-i mai păsa ce se va întâmpla de-acum. Se iubeau și erau împreună și, dacă doar asta putea avea, era îndeajuns.

Walter reveni peste câteva minute. Era încruntat și ea își dădu imediat seama că veștile erau proaste.

— Marea Britanie a declarat război Germaniei, rosti el.

— Of, Walter, îmi pare atât de rău!

— Ambasada a primit informația acum o oră. Tânărul Nicolson a adus-o de îndată de la Ministerul de Externe și l-a trezit pe prințul Lichnowsky.

Știuseră că era ceva ce urma să se întâmple, însă – chiar și așa – realitatea tot o izbi din plin pe Maud. Putea vedea că și Walter era la fel de supărat.

El își scoase apoi hainele în mod mecanic, ca și cum s-ar fi dezbrăcat în fața ei de ani buni.

— Mâine plecăm, îi spuse el.

Își scoase chiloții, iar ea văzu că penisul lui neerect era mic și încrețit.

— Trebuie să ajung la stația de pe Liverpool Street, cu bagajele făcute, până la ora zece.

Închise apoi lumina electrică și se băgă în pat, lângă ea.

Se întinseră unul lângă celălalt, fără să se atingă, și pentru o clipă Maud se gândi cu groază că el avea să se culce pur și simplu; apoi el se întoarse spre ea, o luă în brațe și o sărută pe buze. Uitând de orice, ea se simți copleșită de o dorință fără margini; de fapt, problemele lor păreau să o facă să îl iubească și mai pătimaș, cu și mai multă disperare. Îi simți penisul crescând și întărindu-se, lipit de pântecul ei moale. După o clipă, el se așeză din nou deasupra ei. Ca și înainte, se rezemă în brațul stâng și o atinse cu mâna dreaptă. Ca și înainte, o duru – dar numai pentru un moment. De această dată, reuși să o penetreze.

Urmă o altă clipă de rezistență, apoi ea își pierdu virginitatea; și deodată, el intră cu totul și se treziră încleștați în cea mai veche îmbrățișare.

— O, slavă Domnului! exclamă ea, apoi ușurarea lăsă loc încântării – începu să se miște în același ritm fericit cu el; iată că, în cele din urmă, făceau dragoste.

• PARTEA A DOUA •

RĂZBOIUL URIAȘILOR

Capitolul 12

August 1914

(I)

Katerina era îngrijorată la culme. Când afișele de mobilizare începură să împânzească Sankt Petersburgul, ea izbucni în lacrimi în camera închiriată de Grigori la han, trecându-și mâinile prin păr și spunând:

— Ce-o să mă fac? Ce-o să mă fac?

Asta îl făcea pe Grigori să tânjească să o ia în brațe și să-i sărute lacrimile, promițându-i că nu o va părăsi niciodată. Însă nu putea să-i promită așa ceva și, oricum, ea îl iubea pe fratele lui.

Grigori își făcuse stagiul militar și acum era rezervist, deci teoretic era pregătit pentru luptă. Însă cea mai mare parte a pregătirii sale constase în marșuri și în construcția de drumuri. Cu toate acestea, se aștepta să fie printre primii luați cu arcanul.

Iar asta îl făcea să fiarbă de furie. Războiul era la fel de prostesc și de inutil ca orice altă acțiune de-a țarului Nicolae. Din pricina unei crime săvârșite în Bosnia, Rusia era, o lună mai târziu, în război cu Germania! Mii de muncitori și de țărani urmau să fie uciși de ambele părți, fără să se obțină nimic. Era încă o dovadă pentru Grigori și pentru toți cunoscuții lui că nobilimea rusă era mult prea incapabilă să cârmuiască țara.

Chiar dacă supraviețuia, războiul avea să-i distrugă planurile. Începuse să pună bani deoparte pentru un alt bilet spre America. Cu salariul pe care îl câștiga la fabrica Putilov, ar fi strâns banii în doi-trei ani, însă având numai solda, i-ar fi luat o

veșnicie. Câți ani mai trebuia să îndure nedreptatea și brutalitatea cârmuirii țariste?

Era și mai îngrijorat din cauza Katerinei. Ce-avea ea să facă dacă el pleca la război? Ea locuia într-o cameră împreună cu alte trei fete și lucra la fabrica Putilov – împacheta cartușe de pușcă în cutii. Însă avea să fie nevoită să ia o pauză de la muncă după naștere, măcar pentru o vreme. Fără Grigori, cum avea ea să se întrețină, pe sine și pe bebeluș? Avea să dispere, iar el știa ce făceau fetele de la țară în Sankt Petersburg când aveau nevoie disperată de bani! Doamne ferește să ajungă să-și vândă trupul la colț de stradă!

Totuși, nu fu chemat la oaste nici în prima zi, nici în prima săptămână. Conform ziarelor, două milioane și jumătate de rezerviști fuseseră mobilizați în ultima zi din iulie, însă toate astea erau doar scorneli. Era imposibil ca atâția oameni să fie adunați, să primească uniforme și să fie urcați în trenuri care mergeau spre front într-o singură zi sau chiar și într-o lună. Erau chemați în grupuri, unii mai devreme, alții mai târziu.

Cum primele zile fierbinți din august treceau, Grigori începu să creadă că nu va mai fi convocat. Era o posibilitate tentantă. Armata era una dintre cele mai prost administrate instituții dintr-o țară complet dezorganizată și probabil că mii de oameni aveau să fie trecuți cu vederea din pricina unei incompetențe crase.

Katerina își făcuse obiceiul de a veni în camera lui în fiecare dimineață, devreme, în timp ce el pregătea micul dejun. Era cea mai luminoasă parte a zilei pentru el. Era mereu spălat și îmbrăcat până atunci, însă ea părea că poartă cămășuța în care dormise, având părul ciufulit într-un mod fermecător și căscând întruna. Haina îi rămăsese mică acum, că se mai îngrășase puțin. El estimă că sarcina trebuia să fi ajuns la patru luni și jumătate. Sânii și șoldurile i se măriseră, iar în pântece i se zărea o umflătură mică, dar sesizabilă. Voluptatea ei era un chin minunat. Grigori se străduia din răsputeri să nu se holbeze la trupul ei.

Într-o dimineață, ea intră în timp ce el ținea două ouă de găină deasupra focului, într-o tigaie. Nu se mai mulțumea doar cu terci la micul dejun: copilul nenăscut al fratelui său avea nevoie de mâncare bună ca să crească puternic și sănătos. În cele mai multe zile, Grigori împărțea cu ea la masă ceva hrănitor: șuncă, heringi sau cârnați, preferații ei.

Katerina era mereu flămândă. Se așeză la masă, tăie o felie groasă de pâine neagră și începu să mănânce, prea nerăbdătoare ca să mai aștepte. Zise, cu gura plină:

— Când este omorât un soldat, cine primește restanțele care i se cuveneau?

Grigori își aminti că el trecuse numele și adresa celei mai apropiate rude.

— În cazul meu, Lev, rosti el.

— Mă întreb dacă a ajuns deja în America.

— Așa ar trebui. Nu-ți ia mai mult de opt săptămâni ca să ajungi acolo.

— Sper că și-a găsit o slujbă.

— Nu trebuie să-ți faci griji. O să fie în regulă. Toată lumea îl place.

Grigori simți o ușoară invidie mânioasă față de fratele său. Lev era cel care ar fi trebuit să fie acolo, în Rusia, ocupându-se de Katerina și de copilul lor nenăscut, făcându-și griji din cauza recrutării, în vreme ce Grigori ar fi început o viață nouă, pe care o plănuise și pentru care pusese bani deoparte atâta timp. Însă Lev îi răpise această oportunitate. Cu toate acestea însă, Katerina se frământa din pricina bărbatului care o părăsise, nu din cauza celui care rămăsese.

Ea zise:

— Sunt sigură că o duce bine în America, dar tot aș fi vrut să ne trimită o scrisoare.

Grigori răzui niște brânză tare peste ouă și adăugă sare. Se întrebă cu tristețe dacă aveau să primească vreodată vești din America. Lev nu fusese niciodată prea sentimental și era genul care ar fi putut hotărî să își lase în urmă trecutul, ca o șopârlă ce se leapădă de piele. Însă Grigori nu dădu glas acestui gând, din grijă față de Katerina, care încă spera că Lev avea să o cheme la el.

Ea spuse:

— Crezi că vei lupta?

— Nu, dacă ține de mine. Pentru ce luptăm?

— Se zice că pentru Serbia.

Grigori răsturnă ouăle pe două farfurii și se așeză la masă.

— Problema este dacă Serbia va fi tiranizată de împăratul austriac sau de țarul rus. Mă îndoiesc că sârbii îl au pe vreunul dintre ei la inimă; eu unul știu că nu-i am.

Începu să mănânce.

— Pentru țar atunci.

— Aș lupta pentru tine, pentru Lev, pentru mine sau pentru pruncul tău… dar pentru țar? Niciodată.

Katerina își mâncă repede oul și șterse farfuria cu o altă felie de pâine.

— Ce nume ți-ar plăcea pentru copil dacă ar fi băiat?

— Tatăl meu se numea Serghei, iar tatăl lui, Tihon.

— Mie îmi place Mihail, rosti ea. Ca arhanghelul.

— Da, multora le place, de aceea este un nume atât de comun.

— Poate că trebui să-i spun Lev. Sau chiar Grigori.

Grigori fu mișcat de asta. Ar fi fost încântat să aibă un nepot numit după el. Însă nu îi plăcea să pretindă nimic.

— Lev ar fi frumos, spuse el.

Sirena fabricii șuieră – un sunet ce putea fi auzit în tot cartierul Narva – și Grigori se ridică, gata de plecare.

— Spăl eu vasele, spuse Katerina.

Ea își începea serviciul abia la șapte, o oră mai târziu decât Grigori.

Își întoarse obrazul spre el, iar Grigori o sărută. Fu un sărut scurt și nu-și îngădui să zăbovească cu buzele, însă chiar și așa, tot savură netezimea pielii ei și mirosul cald, de după somn, al gâtului.

Apoi își puse basca și ieși pe ușă.

Vremea de vară era caldă și umedă, chiar dacă era foarte devreme. Grigori începu să transpire în timp ce mergea energic pe străzi.

În cele două luni care trecuseră de la plecarea lui Lev, Grigori și Katerina stabiliseră o relație de prietenie ușor incomodă. Ea se bizuia pe el, iar el îi purta de grijă, dar nu era ceea ce își doreau. Grigori voia dragoste, nu prietenie. Katerina îl voia pe Lev, nu pe Grigori. Însă Grigori găsea un soi de satisfacție atunci când se asigura că ea mănâncă bine. Era singurul mod în care își putea exprima iubirea. Cu greu putea fi considerat un aranjament pe termen lung, dar momentan era greu să se gândească la orice altceva pe termen lung. Încă plănuia să scape din Rusia și să ajungă în țara făgăduinței – America.

La poarta fabricii fuseseră lipite noi afișe și bărbații se înghesuiau în jurul lor – cei care nu știau să citească îi rugau pe

ceilalți să citească cu voce tare. Grigori ajunse lângă Isaak, căpitanul echipei de fotbal. Erau de-o seamă și fuseseră rezerviști împreună. Grigori parcurse anunțurile, căutând numele unității lor.

Astăzi era trecut pe listă.

Se mai uită o dată, dar nu era nicio greșeală: regimentul Narva.

Se uită în josul listei și își găsi numele.

Nu crezuse că se va întâmpla totuși. Însă se amăgise. Avea 25 de ani, era bine făcut și puternic, exact ce i-ar fi trebuit unui soldat. Sigur că era luat la război.

Ce avea să se întâmple cu Katerina și cu copilul ei?

Isaak înjură cu glas tare. Și numele lui era pe listă.

O voce din spatele lor spuse:

— Nu trebuie să vă faceți griji.

Se întoarseră și văzură silueta lungă și subțire a lui Kanin, supraveghetorul amabil al secției de turnătorie, un inginer de vreo treizeci și ceva de ani.

— Nu trebuie să ne facem griji? rosti Grigori cu scepticism. Katerina urmează să nască copilul lui Lev și nu mai este nimeni care să-i poarte de grijă. Ce-o să mă fac?

— Am fost să îl văd pe responsabilul cu recrutările din acest cartier, zise Kanin. Mi-a promis că îmi va scuti muncitorii. Doar scandalagiii trebuie să meargă.

Inima lui Grigori tresăltă din nou cu speranță. Suna prea bine ca să fie adevărat.

Isaak spuse:

— Ce trebuie să facem?

— Pur și simplu nu vă duceți la cazarmă. Va fi totul bine. S-a aranjat deja.

Isaak era un individ agresiv – fără îndoială că tocmai acest lucru îl făcea să fie un sportiv atât de bun – și nu se mulțumi cu răspunsul lui Kanin.

— Cum adică s-a aranjat? întrebă el.

— Armata îi dă poliției o listă cu oamenii care nu se prezintă la ordin, iar poliția trebuie să îi aducă cu forța. Numele voastre nu vor apărea pe acea listă și cu asta basta.

Isaak bombăni nemulțumit. Grigori îi împărtășea antipatia pentru asemenea aranjamente semioficiale – multe puteau merge prost –, însă așa se desfășura mai tot timpul relația cu

stăpânirea. Kanin fie mituise un oficial, fie făcuse vreo altă favoare. Nu avea niciun rost să fie nerecunoscători.

— Grozav, îi zise Grigori lui Kanin. Îți mulțumim.

— Nu-mi mulțumiți mie, răspunse Kanin blajin. Am făcut-o pentru mine – și pentru Rusia. Avem nevoie de oameni pricepuți ca voi doi, care să facă trenuri, nu să oprească gloanțele germanilor – un țăran analfabet poate face asta la fel de bine. Guvernul nu și-a dat seama încă de acest lucru, dar va realiza în timp că am dreptate și atunci îmi va mulțumi.

Grigori și Isaak intrară pe porți.

— Putem să avem încredere în el, rosti Grigori. Ce-avem de pierdut?

Se așezară la coada de la pontaj, introducând fiecare un pătrat metalic numerotat într-o cutie.

— Este o veste bună, adăugă el.

Isaak nu era prea convins.

— Mi-aș dori să mă pot simți mai sigur, spuse el.

Se îndreptară spre departamentul de roți. Grigori își alungă grijile și se pregăti pentru ce avea de făcut în ziua aceea. Uzinele Putilov produceau mai multe trenuri ca niciodată. Armata trebuia să presupună că locomotivele și vagoanele aveau să fie distruse de obuze, așa că urmau să aibă nevoie de altele în loc de îndată ce începea lupta. Presiunea cădea asupra echipei lui Grigori, care trebuia să producă roțile cât mai repede.

Începu să își suflece mânecile imediat ce intră în departamentul de roți. Era o baracă mică, pe care furnalul o făcea să fie foarte fierbinte iarna, iar în toiul verii devenea un adevărat cuptor. Metalul scrâșnea și răsuna când strungurile îl forjau și îl netezeau.

Îl văzu pe Konstantin stând lângă strung și postura prietenului său îl făcu să se încrunte. Chipul lui Konstantin îi transmitea un avertisment: ceva nu era în regulă. Isaak observă și el acest lucru. Reacționând mai repede decât Grigori, se opri prinzându-l de braț și zise:

— Ce…?

Nu mai apucă să ducă întrebarea până la capăt.

O siluetă într-o uniformă neagră ieși din spatele furnalului și îl izbi pe Grigori în față cu un baros.

El încercă să evite lovitura, dar reacția sa întârzie puțin și, deși se feri, capătul de lemn al ciocanului imens îl lovi în pomete

și îl doborî la pământ. O durere agonizantă îi săgetă cutia craniană și începu să țipe.

Trecură câteva clipe până când privirea i se limpezi. În cele din urmă reuși să privească în sus și văzu silueta îndesată a lui Mikhail Pinsky, căpitanul local de poliție.

Ar fi trebuit să se aștepte la asta. Scăpase prea ușor după acea încăierare din februarie. Polițiștii nu uitau niciodată asemenea lucruri.

În același timp, îl văzu pe Isaak luptându-se cu aghiotantul lui Pinsky, Ilya Kozlov, și cu alți doi polițiști.

Grigori rămase culcat la pământ. Nu avea de gând să riposteze, dacă acest lucru ar fi fost posibil. Dacă Pinsky s-ar fi răzbunat, poate s-ar fi simțit satisfăcut în cele din urmă.

În următoarea secundă însă, nu-și mai putu menține hotărârea.

Pinsky ridică barosul. Într-o fracțiune de secundă, Grigori își recunoscu propria unealtă, pe care o folosea pentru baterea modelelor în nisipul de formare. Apoi, aceasta coborî spre capul său.

Se rostogoli spre dreapta, însă Pinsky își curbă lovitura, așa încât unealta din lemn masiv de stejar se năpusti peste umărul stâng al lui Grigori. Acesta răcni de durere și de mânie. În timp ce Pinsky își recăpăta echilibrul, Grigori sări în picioare. Brațul stâng îi era inert și nefolositor, însă nu avea nimic la dreptul, așa că și-l trase în spate ca să îl pocnească pe Pinsky, indiferent de consecințe.

Însă nu mai apucă să dea lovitura. Două siluete pe care nu le remarcase până atunci ieșiră ca din pământ în ambele părți, purtând aceleași uniforme negre cu verde și îl înșfăcară de brațe, ținându-l bine. El încercă să se elibereze din strânsoare, dar nu izbuti. Îl văzu ca prin ceață pe Pinsky ducând ciocanul în spate și lovindu-l. Lovitura îl nimeri în piept și își simți coastele rupându-se. Următoarea lovitură veni ceva mai jos, în burtă. Spasmele îl făcură să-și vomite micul dejun. Apoi, o altă lovitură îl nimeri în tâmplă. Își pierdu cunoștința o clipă și, când își reveni, atârna fără vlagă în strânsoarea celor doi polițiști. Isaak era ținut și el la fel de alți doi.

— Ei, te-ai mai calmat? rosti Pinsky.

Grigori scuipă sânge. Îl durea tot trupul și simțea că nu mai poate gândi. Ce se întâmpla? E drept că Pinsky îl ura, dar trebuie

că se întâmplase ceva care declanșase acel atac. În plus, era o dovadă de îndrăzneală din partea lui Pinsky să acționeze astfel chiar în mijlocul fabricii, înconjurat de muncitori care nu aveau niciun motiv să-i placă pe polițiști. Trebuie să fi existat un motiv pentru care se simțea atât de sigur pe sine.

Pinsky legănă barosul în mână, cu o expresie gânditoare pe chip, de parcă ar fi cântărit avantajele unei noi lovituri. Grigori se pregăti sufletește și se luptă cu ispita de a cere îndurare. Apoi Pinsky îl întrebă:

— Cum te numești?

Grigori încercă să vorbească. La început îi ieși din gură doar sânge. În cele din urmă izbuti să bolborosească:

— Grigori Sergheievici Peshkov.

Pinsky îl lovi din nou în stomac. Grigori gemu și vomită sânge.

— Mincinosule, rosti Pinsky. Cum te numești?

Își ridică din nou barosul. Konstantin făcu un pas de lângă strung și ieși în față.

— Domnule căpitan, acest om este Grigori Peshkov! protestă el. Îl știm cu toții de ani de zile!

— Nu mă minți, zise Pinsky. Ridică ciocanul și spuse: Sau o încasezi și tu.

Mama lui Konstantin, Varya, interveni și ea:

— Nu-i nicio minciună, Mikhail Mihailovici, spuse ea.

Faptul că îi folosea al doilea nume arăta că îl cunoaște bine pe Pinsky.

— Chiar este cine spune că este.

Își puse mâinile în sân, părând că îl provoacă pe polițist să se îndoiască de ea.

— Atunci explică-mi asta, șuieră Pinsky, scoțând din buzunar o foaie de hârtie. Grigori Sergheievici Peshkov a plecat din Sankt Petersburg acum două luni, la bordul vasului *Arhanghelul Gabriel*.

Kanin, supraveghetorul, apăru și întrebă nedumerit:

— Ce se petrece aici? De ce nu lucrează nimeni?

Pinsky arătă spre Grigori.

— Acest om este Lev Peshkov, fratele lui Grigori, căutat pentru uciderea unui ofițer de poliție!

Începură imediat să strige toți deodată. Kanin își ridică mâna, cerând să se facă liniște, apoi zise:

— Domnule căpitan, eu îi știu foarte bine pe Grigori și pe Lev Peshkov și i-am văzut pe amândoi aproape în fiecare zi din ultimii doi ani. Seamănă, că doar sunt frați, dar vă pot asigura că omul acesta este Grigori. Iar dumneavoastră împiedicați desfășurarea activității în această secție.

— Dacă acesta este Grigori, spuse Pinsky, cu aerul cuiva care își joacă cea mai mare carte, atunci cine a plecat pe *Arhanghelul Gabriel*?

De îndată ce rosti întrebarea, răspunsul fu limpede pentru toată lumea. După o clipă își dădu seama și Pinsky, ceea ce îl făcu să cadă de prost.

Grigori spuse:

— Mi s-au furat pașaportul și biletul.

Pinsky încercă să îl intimideze.

— De ce nu ai raportat furtul la poliție?

— Ce rost mai avea? Lev plecase deja din țară. Nu îl mai puteați aduce înapoi și nici nu-mi mai puteați recupera proprietatea.

— Asta te face complice la fuga lui.

Kanin interveni din nou:

— Domnule căpitan Pinsky, ați început prin a-l acuza pe acest om de crimă. Poate că acesta ar fi fost un motiv suficient de bun ca să opriți producția din departamentul de roți. Însă ați recunoscut că v-ați înșelat și acum tot ce susțineți este că el nu a raportat la timp furtul unor documente. Între timp, țara noastră se află în război, iar dumneavoastră întârziați producerea locomotivelor atât de necesare armatei ruse. Dacă nu doriți ca numele dumneavoastră să fie menționat în următorul nostru raport către înalta conducere a armatei, vă sugerez să vă încheiați rapid treaba aici.

Pinsky se uită la Grigori.

— În ce unitate de rezerviști ești?

Fără să se gândească, Grigori răspunse pe loc:

— Regimentul Narva.

— Aha! zise Pinsky. Ăsta a fost convocat astăzi.

Se uită la Isaak.

— Pun pariu că și tu ești acolo.

Isaak nu zise nimic.

— Dă-le drumul, rosti Pinsky.

Grigori se împletici când îi eliberară brațele, însă izbuti să se țină pe picioare.

— Aveți grijă să vă prezentați la cazarmă, așa cum vi s-a ordonat, le spuse Pinsky lui Grigori și lui Isaak. Altminteri vin după voi.

Se răsuci pe călcâie și ieși, cu fărâma de demnitate rămasă, în timp ce oamenii săi îl urmară.

Grigori se lăsă să cadă pe un taburet. Avea o durere de cap îngrozitoare, coastele îl dureau și își simțea abdomenul învinețit. Îi venea să se chircească într-un cotlon și să leșine. Singurul gând care îl ținea în stare de conștiență era dorința mistuitoare de a-l distruge pe Pinsky și întregul sistem din care acesta făcea parte. „Cât de curând, se gândi el, o să măturăm pe jos cu Pinsky și cu țarul, și cu tot ce reprezintă ei.”

Kanin zise:

— Armata nu va veni după voi doi – m-am asigurat eu de asta –, dar mă tem că nu pot face nimic în privința poliției.

Grigori dădu din cap, posomorât. De ce-i fusese frică nu scăpase. Cea mai sălbatică lovitură a lui Pinsky, mai rea decât oricare dintre loviturile aplicate cu barosul, fusese să se asigure că Grigori și Isaak aveau să plece în armată.

Kanin spuse:

— Îmi pare foarte rău să te pierd. Ai fost un muncitor bun.

Părea sincer emoționat, însă era neputincios. Mai zăbovi un moment, făcu un gest de neajutorare din mâini și plecă din departament.

Varya apăru în fața lui Grigori cu un castron cu apă și cu o cârpă curată. Îi spălă sângele de pe față. Era o femeie mătăhăloasă, dar mâinile sale late aveau o atingere cât se poate de delicată.

— Ar trebui să te duci într-una dintre barăcile fabricii, îi zise ea. Găsește un pat liber și întinde-te o oră.

— Nu, răspunse obosit Grigori. Mă duc acasă.

Varya ridică din umeri și trecu la Isaak, care nu era atât de grav rănit.

Cu un efort, Grigori se ridică în picioare. Simțea cum fabrica se învârte în jurul lui, dar Konstantin îl sprijini cu un braț când se împletici; în cele din urmă însă, se simți în stare să se țină singur pe picioare.

Konstantin îi ridică basca de pe jos și i-o dădu.

Se simți nesigur pe picioare când începu să meargă, dar refuză orice sprijin și, după câțiva pași, începu să meargă normal. Mintea i se limpezise datorită efortului, dar durerea din coaste îl silea să pășească încet, cu băgare de seamă. Își croi agale drum prin labirintul de bănci și de strunguri, furnale și prese de lucru, ieșind din clădire și apoi pe poarta fabricii.

Acolo se întâlni cu Katerina, care tocmai venea la muncă.

— Grigori! exclamă ea. Ai fost chemat în armată, am văzut afișul!

Apoi îi observă fața vânătă.

— Ce s-a întâmplat?

— O întâlnire cu căpitanul tău de poliție preferat.

— Porcul ăla de Pinsky?! Ești rănit!

— Vânătăile se vor vindeca.

— Te duc acasă.

Grigori fu surprins. Ce schimbare de roluri: Katerina nu se mai oferise niciodată să aibă grijă de el.

— Mă descurc și singur, rosti el.

— Vin cu tine, pentru orice eventualitate.

Îl apucă de braț și porniră pe străduțele înguste, mergând împotriva valului de muncitori care veneau spre fabrică. Pe Grigori îl durea tot trupul și se simțea bolnav, însă în același timp se bucura să meargă la braț cu Katerina, în vreme ce soarele se înălța peste casele dărăpănate și străzile murdare.

Totuși, drumul familiar îl obosi mai mult decât se așteptase, iar când ajunseră în sfârșit acasă, el se lăsă să cadă pe pat și apoi, după o clipă, se întinse.

— Am o sticlă de votcă ascunsă în camera fetelor, zise Katerina.

— Nu, mulțumesc, dar aș bea niște ceai.

Nu avea samovar, așa că ea făcu ceai într-o cratiță și îi dădu o cană cu un cub de zahăr. După ce îl bău, se simți puțin mai bine. Spuse:

— Ce-i mai rău este că aș fi putut evita recrutarea, dar Pinsky a jurat că va avea el grijă să n-o ratez.

Ea se așeză pe pat lângă el și scoase din buzunar o broșură.

— Una dintre fete mi-a dat asta.

Grigori se uită la ea. Părea plictisitoare și formală, ca o publicație guvernamentală. Titlul era *Ajutor pentru familiile soldaților*.

Katerina spuse:

— Dacă ești soție de soldat, primești o alocație lunară din partea armatei. Nu-i doar pentru săraci, toată lumea o primește.

Grigori își aminti vag că auzise despre asta. Nu-i acordase prea mare atenție, căci nu se aplica în cazul lui.

Katerina continuă:

— Și nu-i doar atât. Primești mai ieftin cărbuni și bilete de tren, plus ajutor la școlarizarea copiilor.

— Asta-i bine, rosti Grigori.

Voia doar să doarmă.

— E neobișnuit din partea armatei să fie atât de atentă, adăugă el.

— Dar trebuie să fii căsătorit.

Grigori ciuli urechile. Doar nu se gândea să…

— De ce-mi zici mie toate astea? o întrebă el.

— Așa cum stau lucrurile acum, eu nu o să primesc nimic.

Grigori se ridică într-un cot și se uită la ea. Simți deodată cum inima îi bate cu putere. Ea zise:

— Dacă m-aș căsători cu un soldat, aș duce-o mai bine. La fel și copilul meu.

— Dar… îl iubești pe Lev.

— Știu.

Începu să plângă.

— Însă Lev este în America și nu-i pasă deloc de mine, de vreme ce nu mi-a scris să mă întrebe ce mai fac.

— Deci… ce vrei să facem?

Grigori știa răspunsul, însă trebuia să îl audă de la ea.

— Vreau să mă căsătoresc, rosti ea.

— Doar ca să primești alocația cuvenită unei soții de soldat.

Ea încuviință și, cu acea încuviințare, stinse brusc în el speranța palidă și nesăbuită ce se înfiripase pentru scurt timp.

— Ar însemna atât de mult… spuse ea. Să am niște bani când vine sorocul copilului, mai ales că tu vei fi plecat în armată.

— Înțeleg, zise el cu inima grea.

— Putem să ne căsătorim? întrebă ea. Te rog!

— Da, zise el. Bineînțeles.

(II)

Cinci cupluri se cununară în același timp la Biserica Binecuvântatei Fecioare. Preotul ținu slujba repede, iar Grigori observă iritat că nici măcar nu îi privea în ochi pe miri. Omul nu ar fi băgat de seamă nici dacă una dintre mirese ar fi fost o gorilă.

Lui Grigori nu-i păsa prea mult. De fiecare dată când trecea pe lângă o biserică, își amintea de preotul care încercase să facă sex cu Lev, în vârstă de doar 11 ani pe atunci. Disprețul lui Grigori față de creștinism fusese consolidat mai târziu de predicile despre ateism din Grupul Bolșevic de Discuții al lui Konstantin.

Grigori și Katerina se căsătoreau pe nepusă masă, precum celelalte patru cupluri. Toți bărbații purtau uniformă. Mobilizarea provocase o inflație de căsătorii, iar biserica se străduia să țină pasul. Grigori ura uniforma, pe care o considera un simbol al servituții.

Nu zisese nimănui despre căsătorie. Nu o considera un motiv de sărbătoare. Katerina îi spusese verde-n față că era doar o măsură pur practică, o modalitate prin care ea avea să obțină o alocație. Că era o idee foarte bună, iar Grigori avea să fie mai puțin neliniștit când va fi plecat cu armata, știind că ea avea o siguranță financiară. Cu toate acestea, nu putea să nu simtă că nunta lor avea ceva groaznic de burlesc.

Katerina nu fusese la fel de sfioasă, așa că toate fetele de la han se aflau printre enoriași, ba chiar și câțiva muncitori de la fabrica Putilov.

După nuntă urmă o petrecere în camera fetelor de la han, cu bere, votcă și un lăutar, care cântă melodiile populare cunoscute de toată lumea. Când oamenii începură să se îmbete, Grigori se furișă afară și se retrase în camera lui. Își scoase bocancii și rămase întins pe pat, în pantalonii și cămașa de la uniformă. Suflă în lumânare, dar încă putea vedea în cameră datorită luminii de pe stradă. Suferea încă din cauza bătăii încasate de la Pinsky: brațul stâng îl durea când încerca să îl folosească și coastele rupte îi provocau dureri săgetătoare de fiecare dată când se răsucea în pat.

A doua zi urma să se afle la bordul unui tren care mergea spre vest. Împușcăturile puteau începe din zi în zi de-acum. Era speriat: numai un nebun nu ar fi fost. Însă era inteligent și hotărât, și avea să facă tot posibilul să rămână în viață, ceea ce făcuse încă de când murise mama lui.

Era încă treaz când intră Katerina.

— Ai plecat devreme de la petrecere, spuse ea cu reproș.

— Nu am vrut să mă îmbăt.

Ea își ridică poalele rochiei.

El era uluit. Se holbă la trupul ei, bine conturat în lumina felinarelor din stradă, la curbele prelungi ale coapselor ei și la buclele bălaie. Era excitat și confuz.

— Ce faci? zise el.

— Vin în pat, firește.

— Nu aici.

Ea își scoase pantofii.

— Ce tot vorbești? Suntem căsătoriți.

— Doar ca să poți lua alocația.

— Chiar și așa, tot meriți ceva în schimb.

Se întinse pe pat și îl sărută pe gură, iar el simți mirosul de votcă din respirația ei.

Simțea că nu-și poate ține în frâu dorința ce se înălța în el, făcându-l să se înroșească de patimă și de rușine. Cu toate acestea, izbuti să îngaime un „nu” chinuit.

Ea îi luă mâna și i-o duse la sân. Fără să vrea el o mângâie, strângând ușor carnea moale, iar degetele sale găsiră sfârcul prin materialul aspru al rochiei.

— Vezi? spuse ea. Și tu vrei.

Nota de triumf din glasul ei îl înfurie.

— Normal că vreau, rosti el. Te-am iubit din ziua în care te-am văzut pentru prima oară. Însă tu îl iubești pe Lev.

— Of, de ce trebuie să te gândești tot timpul la Lev?

— Este un obicei pe care l-am căpătat de pe vremea când el era mic și vulnerabil.

— Ei bine, acum e om mare și nu dă doi bani pe tine sau pe mine. Ți-a luat pașaportul, biletul și banii și nu ne-a lăsat decât copilul său, nenăscut încă.

Avea dreptate, Lev fusese mereu egoist.

— Dar nu îți iubești rudele pentru că sunt cumsecade și atente cu tine. Le iubești pentru că-ți sunt rude și-atât.

— Of, hai, acordă-ți și tu o plăcere, rosti ea iritată. Mâine pleci în armată. Nu vrei să mori cu regretul că nu mi-ai tras-o când ai avut ocazia.

Era foarte ispitit de propunerea ei. Chiar dacă era pe jumătate beată, trupul ei era cald și ademenitor lângă el. Oare nu avea și el dreptul la o noapte de fericire?

Ea își urcă mâna pe piciorul lui și îi apucă penisul tare.

— Haide, te-ai căsătorit cu mine, a venit acum vremea să iei ce ți se cuvine.

Asta era problema, se gândi el. Ea nu îl iubea. I se oferea drept răsplată pentru ce făcuse el. Iar asta era prostituție. Se simți insultat la culme, iar faptul că își dorea să cadă în ispită nu făcea decât să înrăutățească lucrurile.

Ea începu să-și miște mâna pe penisul lui, în sus și în jos. Turbat de mânie, el îi dădu mâna la o parte. O împinse mai tare decât intenționase, făcând-o să cadă din pat.

Ea strigă de surprindere și de durere.

Grigori nu își dorise să se întâmple asta, dar era prea furios ca să-și mai ceară scuze.

Vreme de câteva momente lungi, ea rămase întinsă pe podea, plângând și blestemând în același timp. Grigori rezistă tentației de a o ajuta. Ea se ridică cu greu în picioare, împleticindu-se din cauza votcii.

— Porcule! țipă ea. Cum poți fi atât de crud?

Își îndreptă rochia, acoperindu-și picioarele frumoase.

— Ce fel de noapte a nunții mai e și asta pentru o fată, să fie azvârlită din patul soțului ei?

Grigori se simți rănit de cuvintele ei, dar rămase neclintit și nu scoase o vorbă.

— Nu am crezut că poți să fii atât de nemilos, continuă ea. Du-te dracu'! Du-te dracu'!

Își ridică pantofii, deschise ușa până la perete și ieși furtunos din cameră.

Grigori se simțea jalnic. În ultima sa zi de civilie reușise să se certe cu femeia pe care o adora. Dacă murea în bătălie, ar fi murit nefericit. „Ce lume mizerabilă, se gândi el, ce viață nenorocită."

Se duse la ușă ca să o închidă. În timp ce făcea asta, o auzi pe Katerina în camera alăturată, sporovăind cu o voioșie forțată:

— Lui Grigori nu i se scoală – e prea beat! spunea ea. Dați-mi niște votcă și hai să mai dansăm!

El trânti ușa și se aruncă în pat.

(III)

În cele din urmă căzu într-un somn zbuciumat. Dimineață se trezi devreme. Se spălă, își îmbrăcă uniforma și mâncă niște pâine.

Când băgă capul pe ușa camerei fetelor, le văzu pe toate dormind buștean – podeaua era plină de sticle, iar aerul duhnea a fum de tutun și a bere vărsată. O privi îndelung pe Katerina, care dormea cu gura căscată. Apoi plecă din casă, fără să știe dacă avea s-o mai vadă vreodată, spunându-și că nici măcar nu-i pasă.

Însă starea lui de spirit se mai amelioră datorită agitației și confuziei favorizate de prezentarea la regiment, de primirea armei și a muniției, de găsirea trenului potrivit și de întâlnirea noilor săi camarazi. Nu se mai gândi la Katerina, îndreptându-și atenția spre viitor.

Urcă la bordul trenului cu Isaak și cu alte câteva sute de rezerviști, în noile lor uniforme cenușii-verzui. Grigori avea, ca și ei, o pușcă rusească model Mosin-Nagant, înaltă cât el, dacă ar fi pus la socoteală și baioneta lungă și ascuțită. Vânătaia imensă pe care i-o făcuse barosul și care îi acoperea aproape jumătate de față îi făcu pe ceilalți să-l creadă un soi de bătăuș, astfel că toți îl tratau cu respect și precauție. Trenul porni din Sankt Petersburg și își începu drumul peste câmpii și prin păduri.

Soarele ce asfințea rămânea în cea mai mare parte a timpului fie în față, fie spre dreapta, ceea ce însemna că se îndreptau spre sud-vest, către Germania. Era un lucru cât se poate de evident pentru Grigori, deși – când îl rosti – ceilalți soldați fură surprinși și impresionați: majoritatea nici nu aveau habar în ce direcție se afla Germania.

Era abia a doua oară când Grigori se afla la bordul unui tren și își aminti foarte clar prima sa călătorie. Când avea 11 ani, mama lui îi dusese, pe el și pe micul Lev, la Sankt Petersburg. Tatăl lor fusese spânzurat cu numai câteva zile în urmă, iar mintea de copil a lui Grigori era plină de frică și de suferință,

însă – ca orice băiat – fusese încântat de călătorie: mirosul uleios al locomotivei puternice, roțile imense, camaraderia țăranilor din vagonul de clasa a treia și viteza impresionantă cu care peisajul zbura pe lângă ei. O parte din acel entuziasm îi reveni acum și nu putu să nu simtă că se afla într-o aventură ce s-ar fi putut dovedi pe cât de teribilă, pe atât de incitantă.

De această dată însă, călătorea într-un vagon de marfă, la fel ca toți ceilalți, cu excepția ofițerilor. În vagon se aflau vreo patruzeci de oameni: muncitori palizi și cu priviri lunecoase de la fabricile din Sankt Petersburg; țărani bărboși și molcomi ce priveau totul cu o curiozitate uimită; și o jumătate de duzină de evrei cu părul și cu ochii negri.

Unul dintre evrei se așeză lângă Grigori și se prezentă drept David. Tatăl său confecționa căldări de fier în curtea din spatele casei lor, zise el, și mergea din sat în sat ca să le vândă. Erau mulți evrei în armată, explică el, pentru că le venea mult mai greu decât celorlalți să fie scutiți de serviciul militar.

Erau cu toții sub comanda unui anume sergent Gavrik, soldat de meserie, ce părea mereu agitat, lătrându-le ordine și folosind extrem de multe înjurături. Se purta de parcă toți cei de-acolo erau țărani și le spunea tuturor iubitori de vaci. Era cam de-o seamă cu Grigori, prea tânăr ca să fi luptat în războiul cu japonezii din 1904-1905, și Grigori intui că, sub toată acea fanfaronadă, omul era de fapt speriat.

La fiecare câteva ore trenul se oprea într-o stație și oamenii coborau. Uneori primeau supă și bere, alteori doar apă. Între stații stăteau așezați pe podeaua vagonului. Gavrik se asigură că știu să își curețe puștile și le aminti diversele grade militare și felul în care trebuiau să li se adreseze ofițerilor. Locotenenții și căpitanii erau „Înălțimea Voastră”, însă pentru ofițerii superiori era nevoie de o gamă largă de termeni de deferență, ce ajungeau până la „Luminăția Voastră” pentru cei care erau în plus și aristocrați.

Până a doua zi, după cum calculă Grigori, trebuiau să ajungă pe teritoriul Poloniei rusești.

Îl întrebă pe sergent în ce parte a armatei erau ei. Grigori știa că făceau parte din regimentul Narva, dar nimeni nu-i zisese care era locul lor în imaginea de ansamblu. Gavrik îi răspunse:

— Nu-i treaba ta! Tu trebuie doar să te duci unde ești trimis și să faci ce ți se spune.

Grigori realiză că nici el nu știa răspunsul.

După o zi și jumătate, trenul se opri într-un oraș numit Ostrolenka. Grigori nu auzise niciodată de acesta, dar văzu că acolo se termina calea ferată și își dădu seama că se aflau în apropierea graniței cu Germania. Aici se descărcau sute de vagoane. Oameni și cai asudau laolaltă, opintindu-se să scoată din trenuri tunuri imense. Mii de soldați se vânzoleau de colo până colo, în timp ce ofițeri nervoși încercau să îi organizeze pe plutoane și companii. În același timp, tone de provizii trebuiau transferate în căruțe trase de cai: hălci de carne, saci de făină, butoaie de bere, lăzi de gloanțe, obuze de artilerie și tone de ovăz pentru toți caii.

Grigori zări, la un moment dat, chipul pe care îl ura atât de mult, al prințului Andrei. Acesta purta o uniformă splendidă – Grigori nu era destul de familiarizat cu insignele și dungile ca să poată identifica regimentul sau gradul – și călărea un cal înalt, de culoarea castanei. În spatele lui venea un caporal care ducea o colivie cu un canar. „L-aș putea împușca chiar acum, se gândi Grigori, ca să-mi răzbun tatăl.” Era o idee prostească, desigur, dar mângâie trăgaciul puștii pe când prințul și pasărea se făceau nevăzuți în mulțime.

Vremea era dogoritoare și uscată. În noaptea aceea, Grigori dormi pe pământ alături de ceilalți oameni din vagon. Înțelesese că ei formau un pluton și că aveau să rămână împreună în viitorul imediat. A doua zi dimineață își cunoscură ofițerul, un sublocotenent supărător de tânăr pe nume Tomchak. Acesta îi scoase din Ostrolenka pe un drum ce mergea în direcția nord-vest.

Sublocotenentul Tomchak îi spuse lui Grigori că făceau parte din Corpul 13 de armată, comandat de generalul Klyuev, corp ce făcea parte din Armata a II-a, aflată sub comanda generalului Samsonov. Când Grigori transmise această informație și celorlalți oameni, aceștia se speriară, gândindu-se că numărul 13 aduce ghinion, dar sergentul Gavrik interveni:

— Ți-am zis că nu-i treaba ta, Peshkov, poponar pervers ce ești!

Nu ajunseseră prea departe de oraș când drumul se termină, transformându-se într-o cărare nisipoasă ce traversa o pădure. Căruțele cu provizii se împotmoliră, iar căruțașii descoperiră în curând că un singur cal nu putea trage prin nisip un vagon

încărcat de armată. Toți caii fură deshămați și puși câte doi la o căruță, jumătate dintre vagoane fiind abandonate pe marginea drumului.

Mărșăluiră toată ziua și dormiră din nou sub cerul liber. În fiecare noapte, în timp ce se pregătea de culcare, Grigori își zicea: „Încă o zi și sunt încă în viață, ca să pot avea grijă de Katerina și de copil”.

În seara aceea Tomchak nu primi alte ordine, așa că rămaseră sub copaci toată dimineața următoare. Grigori se bucură – picioarele îl dureau de la marșul din ziua precedentă, iar tălpile îl chinuiau din cauza noilor bocanci. Țăranii erau obișnuiți să meargă toată ziua și râdeau de slăbiciunea orășenilor.

Spre amiază, un mesager aduse ordinul care spunea că plecarea avea să se facă la ora opt dimineața, cu patru ore mai devreme.

Nu avusese nimeni grijă ca oamenii aflați în marș să primească apă, așa că erau nevoiți să bea din fântânile și din pâraiele pe care le întâlneau pe drum. În curând învățară că era bine să bea pe săturate cu fiecare prilej și să-și țină închise sticlele de apă primite de la armată. Nu puteau nici să gătească, iar singura mâncare pe care o aveau erau biscuiții uscați numiți pesmet marinăresc. La fiecare câteva mile erau puși să tragă câte un tun pe roți din mlaștină sau din nisip.

Mărșăluiră până la asfințit și dormiră din nou sub copaci.

La jumătatea celei de-a treia zile, ieșiră dintr-o pădure și văzură o fermă frumoasă în mijlocul unor câmpuri mănoase de ovăz și de grâu. Era o clădire cu două caturi și cu un acoperiș abrupt. În curte se aflau o fântână de beton și o structură joasă din piatră, ce părea a fi cocina de porci, doar că era curată. Locul părea să fie casa unui căpitan de plai prosper sau poate aparținea mezinului vreunui nobil. Era încuiată și părăsită.

La o milă mai departe, spre uimirea tuturor, drumul trecea printr-un sat în care se aflau numai astfel de gospodării, toate părăsite. Grigori realiză că trecuseră granița cu Germania și că acele case prospere erau gospodăriile fermierilor germani, care fugiseră din calea armatei ruse împreună cu familiile lor și cu toate animalele. Însă unde erau cocioabele țăranilor sărmani? Ce se întâmplase cu murdăria porcilor și a vacilor? De ce nu existau staule dărăpănate din lemn, cu pereții cârpiți și cu găuri în acoperiș?

Soldații jubilau.

— Fug de noi! zise un țăran. Le este frică de ruși! O să ocupăm Germania fără să tragem un glonț!

Grigori știa, de la grupul de discuții al lui Konstantin, că planul german avea în vedere să cucerească mai întâi Franța și abia apoi să înfrunte Rusia. Germanii nu se predau, ci doar își alegeau momentul potrivit pentru a lupta. Chiar și așa, ar fi fost cu totul surprinzător să cedeze fără luptă acel teritoriu înfloritor.

— Ce parte a Germaniei este aceasta, Înălțimea Voastră? îl întrebă el pe Tomchak.

— Se numește Prusia de Est.

— Este cea mai bogată parte a Germaniei?

— Nu cred, spuse sublocotenentul. Nu văd niciun palat.

— Oamenii de rând din Germania sunt atât de bogați încât să trăiască în asemenea case?

— Bag seamă că da.

Era evident că Tomchak, care părea abia ieșit de pe băncile școlii, nu știa mai multe decât avea habar Grigori.

Grigori merse mai departe, simțindu-se demoralizat – se socotise un om bine informat, dar nu avusese nici cea mai vagă idee despre cât de bine o duceau germanii.

Isaak fu cel care dădu glas îndoielilor lui:

— Armata noastră are deja probleme să ne hrănească și încă nu s-a tras niciun foc de armă, spuse el cu voce joasă. Cum putem războiri împotriva unor oameni atât de bine organizați, care își țin porcii în cotețe din piatră?

(IV)

Walter era încântat de desfășurarea evenimentelor în Europa. Existau toate șansele ca războiul să se încheie rapid și Germania să repurteze o victorie facilă. Până la Crăciun, ar fi putut fi din nou împreună cu Maud.

Asta dacă nu cumva murea, bineînțeles. Însă acum ar fi murit ca un om fericit.

Se înfiora de plăcere când își amintea noaptea pe care o petrecuseră împreună. Nu pierduseră momentele prețioase dormind. Făcuseră dragoste de trei ori. Dificultatea inițială, atât de dezamăgitoare, nu făcuse decât să le sporească euforia. Între

partidele de sex, stăteau întinși unul lângă celălalt, vorbind și mângâindu-se alene unul pe celălalt. Era o conversație diferită de oricare alta. Orice lucru pe care Walter și-l putea spune în sinea lui, i-l putea spune și lui Maud. Nu se mai simțise niciodată atât de apropiat de o altă persoană.

Spre zori, mâncaseră deja toate fructele din bol și toate bomboanele din cutie. Apoi, într-un final, fuseseră nevoiți să plece: Maud să se strecoare înapoi în casa lui Fitz, pretinzând că ieșise să se plimbe un pic; Walter la apartamentul său, ca să-și schimbe hainele, să-și pregătească bagajul și să lase instrucțiuni valetului pentru expedierea celorlalte bunuri ale sale înapoi la Berlin.

În taxi, pe drumul scurt dintre Knightsbridge și Mayfair, se ținuseră strâns de mână și rostiseră puține cuvinte. Walter oprise șoferul după colț, înainte să ajungă la casa lui Fitz. Maud îl sărutase încă o dată, limba ei căutând-o pe a lui cu o patimă înfrigurată, apoi plecase, lăsându-l să se întrebe dacă avea să o mai vadă vreodată.

Războiul începuse bine. Armata germană năvălise ca o furtună în Belgia. Ceva mai la sud, francezii – mânați mai degrabă de sentimente decât de strategie – invadaseră Lorena, numai ca să fie secerați de artileria germană. Acum băteau în retragere.

Japonia trecuse de partea aliaților Franței și ai Marii Britanii, ceea ce din păcate făcuse ca soldații ruși din Extremul Orient să poată fi aduși pe frontul european. Însă americanii își reconfirmaseră neutralitatea, spre marea ușurare a lui Walter. Cât de mică devenise lumea, cugetă el: Japonia era în capătul estic, iar America în cel vestic. Acest război cuprindea tot globul.

Conform contrainformațiilor germane, francezii trimiseseră un val de telegrame la Sankt Petersburg, implorându-l pe țar să atace, în speranța că asta le-ar fi putut distrage atenția germanilor. Iar rușii se mișcaseră mai repede decât se așteptaseră toți. Armata uluise întreaga lume, trecând granița Germaniei la doar douăsprezece zile după începerea mobilizării. Între timp, Armata a II-a invadase mai la sud, pe la Ostrolenka, într-o traiectorie care avea să închidă colții cleștelui în apropierea unui oraș numit Tannenberg. Ambele armate înaintau fără să întâmpine vreo rezistență.

Această apatie necaracteristică a germanilor, care lăsaseră să se întâmple asta, se sfârși însă în curând. Comandantul-șef al regiunii, generalul Prittwitz, cunoscut drept *der Dicke*, Grăsanul, fu dat afară din funcție de statul-major și înlocuit de un duo format din Paul von Hindenburg, chemat din rezervă, și Erich Ludendorff, unul dintre puținii ofițeri de rang înalt fără un „von” aristocratic în nume. La 49 de ani, Ludendorff se număra de asemenea printre cei mai tineri generali. Walter îl admira pentru că urcase scara ierarhică doar prin merit și era bucuros să fie ofițerul său de legătură cu contrainformațiile.

Pe drumul din Belgia spre Prusia, se opriră pentru scurtă vreme la Berlin, într-o duminică, pe 23 august, iar Walter avu parte de câteva momente cu mama lui pe peronul gării. Nasul ei ascuțit era înroșit din cauza unei răceli de vară. Îl îmbrățișă cu putere, tremurând de emoție.

— Ești teafăr, spuse ea.

— Da, mamă, sunt teafăr.

— Sunt teribil de îngrijorată cu privire la Zumwald. Rușii sunt atât de aproape!

Zumwald era moșia din est a familiei von Ulrich.

— Sunt sigur că nu va păți nimic.

Ea nu se lăsă amăgită.

— Am vorbit cu împărăteasa.

O știa bine pe soția kaizerului.

— Și alte doamne de viță nobilă au făcut la fel.

— Nu ar trebui să deranjezi familia regală cu astfel de lucruri, o mustră Walter. Au și-așa destule pe cap.

Ea își trase nasul.

— Nu ne putem lăsa moșiile să cadă în mâinile armatei ruse!

Walter o înțelegea. Și el ura gândul că primitivii țărani ruși și stăpânii lor barbari, care-i mânau din urmă cu biciul, ar fi putut cotropi pajiștile și livezile bine întreținute ale familiei von Ulrich. Acei fermieri germani harnici – cu soțiile lor corpolente, copiii curați și vitele grase – chiar meritau să fie ocrotiți. În fond, nu la asta se rezuma războiul? Plănuia să o ducă pe Maud la Zumwald într-o bună zi, să-i arate locul soției sale.

— Ludendorff va opri înaintarea armatei ruse, mamă, spuse el.

Spera să aibă dreptate.

Înainte ca ea să poată răspunde, se auzi fluierul trenului, iar Walter o sărută și se urcă la bord.

Se simțea responsabil în mod personal pentru toate pierderile înregistrate de germani pe frontul de răsărit. El era unul dintre experții de la contrainformații care preziseseră că rușii nu vor putea ataca atât de repede după începerea mobilizării. Îi venea să intre în pământ de rușine de fiecare dată când se gândea la asta. Însă bănuia că nu se înșelase complet și că rușii trimiteau la înaintare trupe slab pregătite, cu provizii insuficiente.

Această suspiciune îi fu întărită când sosi în Prusia de Est, ceva mai târziu în acea duminică, cu restul suitei lui Ludendorff, de rapoarte care spuneau că Armata I Rusă se oprise în nord. Apucaseră să pătrundă doar câteva mile pe teritoriul german, iar logica militară cerea în mod imperios ca ei să avanseze. Ce așteptau oare? Walter intui că li se terminase mâncarea.

Însă armata din sud înainta în continuare, iar prioritatea lui Ludendorff era să o oprească.

În dimineața următoare, luni, pe 24 august, Walter îi aduse lui Ludendorff două rapoarte extrem de prețioase. Ambele erau mesaje telegrafiate de ruși, interceptate și traduse de contrainformațiile germane.

Primul mesaj, trimis la ora cinci și jumătate în acea dimineață de către generalul Rennenkampf, cuprindea ordinele cu privire la direcția în care trebuia să se îndrepte Armata I Rusă. Rennenkampf se urnise din loc, în sfârșit – însă, în loc să se îndrepte spre sud ca să închidă cleștele prin conjuncția cu Armata a II-a, el o apucase în mod inexplicabil spre vest, într-o direcție care nu amenința niciuna dintre armatele germane.

Cel de-al doilea mesaj fusese trimis o jumătate de oră mai târziu de către generalul Samsonov, comandantul Armatei a II-a Ruse. El ordona Corpurilor 13 și 15 să pornească în urmărirea Corpului German XX, despre care credea că bate în retragere.

— Este uluitor! rosti Ludendorff. Cum am obținut aceste informații?

Părea suspicios, ca și cum Walter ar fi încercat să-l înșele. Walter avea sentimentul că Ludendorff nu are încredere în el, pentru că făcea parte din vechea aristocrație militară.

— Le știm codurile? întrebă Ludendorff.

— Ei nu folosesc coduri, îi zise Walter.

— Își trimit ordinele necodificate? Pentru numele lui Dumnezeu! De ce?

— Soldații ruși nu sunt suficient de educați ca să se descurce cu codurile, îi explică Walter. Estimările noastre de dinaintea războiului sugerează că abia dacă sunt destui oameni cu carte care să opereze transmițătoarele telegrafice.

— Și atunci de ce nu folosesc telefoane pe câmpul de bătălie? Apelurile telefonice nu pot fi interceptate.

— Cred că au rămas probabil fără cablu telefonic.

Ludendorff avea colțurile gurii lăsate și bărbia proeminentă, astfel că tot timpul părea că se încruntă cu un aer agresiv.

— Nu crezi că-i vorba de un truc?

Walter clătină din cap.

— Ideea este de neconceput, Domnia Voastră. Rușii abia dacă reușesc să organizeze comunicațiile normale. Folosirea semnalelor telegrafice false pentru înșelarea inamicului este un concept la fel de îndepărtat pentru ei ca zborul spre lună.

Ludendorff își înclină capul plesuv deasupra hărții de pe masă. Era un muncitor neobosit, însă suferea adesea de îndoieli teribile, iar Walter intui că era chinuit de teama de eșec. Își puse apoi degetul pe hartă și spuse:

— Corpurile 13 și 15 ale lui Samsonov formează centrul liniei rusești, zise el. Dacă înaintează…

Walter înțelese imediat la ce se gândea Ludendorff: rușii puteau fi atrași într-o capcană și înconjurați apoi din trei părți.

Ludendorff spuse:

— În dreapta, noi îl avem pe von François și Corpul I. În centru, Scholtz și Corpul XX, care s-au retras, dar nu sunt pe fugă, contrar așteptărilor rușilor. Iar în stânga, la numai cincizeci de kilometri spre nord, îl avem pe Mackensen și Corpul XVII. Mackensen supraveghează brațul nordic al cleștelui rusesc, dar dacă rușii aceia se îndreaptă în direcția greșită, poate că îi putem ignora pentru moment și îl putem chema pe Mackensen înapoi în sud.

— O manevră clasică, rosti Walter.

Era simplu, însă nici el nu o observase până nu îi explicase Ludendorff. De aceea, se gândi el admirativ, era Ludendorff generalul.

Ludendorff zise:

— Dar nu va funcționa decât dacă Rennenkampf și Armata I Rusă continuă să se îndrepte în direcția greșită.

— Ați văzut mesajul interceptat, Domnia Voastră. Ordinele rușilor au fost deja trimise.

— Să sperăm că Rennenkampf nu se răzgândește.

(V)

Batalionul lui Grigori nu mai avea mâncare, însă primise un vagon de cazmale, așa că soldații începură să sape tranșee. Oamenii săpau în ture de câte jumătate de oră, așa că nu le luă prea mult. Rezultatul nu era foarte prezentabil, dar avea să le fie de folos.

Mai devreme în acea zi, Grigori, Isaak și camarazii lor trecuseră de o poziție germană abandonată și Grigori observase că tranșeele lor aveau un soi de zigzag la intervale regulate, astfel încât nu puteai vedea foarte departe prin ele. Sublocotenentul Tomchak le spusese că zigzagul se numește meterez, însă nu știa exact la ce era bun acesta. Nu le ordonase oamenilor săi să copieze modelul german. Însă Grigori era sigur că acesta avea un scop precis.

Grigori nu trăsese cu pușca încă. Auzise focuri de armă, puști, mitraliere și artileria, iar unitatea sa ocupase o porțiune însemnată din teritoriul german, dar până atunci nu trăsese în nimeni și nimeni nu trăsese în el. Oriunde se îndrepta Corpul 13, descopereau că germanii tocmai plecaseră de acolo.

Nu exista nicio logică în asta. Războiul era în mare parte confuzie, își dădu el seama. Nimeni nu era foarte sigur unde se află sau unde se aflau inamicii. Doi oameni din plutonul lui Grigori muriseră fără să fie uciși de germani: unul se împușcase în mod accidental în coapsă cu propria pușcă, murind uluitor de repede din cauza sângerării, iar celălalt fusese călcat în picioare de un cal scăpat din hățuri și nu-și mai recăpătase cunoștința.

Nu văzuseră un vagon-bucătărie de zile bune. Își terminaseră rațiile de urgență și chiar și pesmetul marinăresc. Niciunul dintre ei nu mai mâncase din dimineața precedentă. După ce săpară tranșeea, se culcară flămânzi. Din fericire era vară, așa că cel puțin nu le era frig.

Împușcăturile începură în ziua următoare.

Porniră de la o oarecare distanță de ei, de undeva din stânga, însă Grigori văzu nori de șrapnel împrăștiindu-se prin aer și bucăți de pământ azvârlite în sus de obuze. Știa că ar fi trebuit să-i fie frică, dar nu-i era. Era flămând, însetat, obosit, vânăt și plictisit, dar nu îi era frică. Se întreba dacă și germanii se simțeau la fel.

Apoi se auziră focuri de armă și din dreapta lor, la câteva mile mai spre nord, însă la ei era liniște.

— Parcă suntem în centrul furtunii, rosti David, vânzătorul evreu de căldări.

Apoi începură să primească ordine. Precauți, ieșiră din tranșee și porniră înainte.

— Presupun că ar trebui să fim recunoscători, zise Grigori.

— Pentru ce? întrebă Isaak.

— Păi e mai bine să mărșăluim decât să luptăm. Avem bătături, dar măcar suntem în viață.

Spre după-amiază se apropiară de un oraș numit Allenstein, după cum le spuse sublocotenentul Tomchak. Se strânseră în șir de marș la marginea acestuia și pătrunseră în formație în centrul localității.

Spre surprinderea lor, în Allenstein era plin de cetățeni germani bine îmbrăcați care își vedeau de treabă, ca într-o după-amiază obișnuită de marți, punând scrisori la poștă, cumpărând de-ale gurii și plimbându-și copiii cu cărucioarele. Unitatea lui Grigori se opri într-un părculeț, unde oamenii se așezară la umbra copacilor înalți. Tomchak intră într-o frizerie din apropiere și ieși de-acolo bărbierit și tuns. Isaak se duse să cumpere votcă, dar se întoarse spunând că armata postase santinele în fața tuturor cramelor, cu ordinul de a ține soldații la distanță de acestea.

În cele din urmă apăru o cotigă trasă de un cal, cu un butoi de apă proaspătă. Oamenii se înșirară să-și umple butelcile. Când se lăsă răcoarea serii, sosiră și alte cotigi cu franzele, cumpărate sau rechiziționate de la brutarii din oraș. Apoi veni noaptea și ei se culcară sub copaci.

În zori nu primiră micul dejun. Lăsând un batalion în urmă ca să controleze orașul, Grigori și restul Corpului 13 fură scoși din Allenstein, îndreptându-se spre sud-vest pe drumul către Tannenberg.

Deși nu avuseseră încă parte de nicio confruntare, Grigori remarcă o schimbare de atitudine printre ofițeri. Mergeau de-a lungul liniei și discutau în mici grupuri agitate. Se auzeau voci ridicate, certându-se – un maior arăta într-o direcție, iar un căpitan făcea semn către cealaltă. Grigori continua să audă artileria grea la nord și la sud, deși aceasta părea să se îndrepte către est, în vreme ce Corpul 13 mărșăluia spre vest.

— A cui o fi artileria aceea? se întrebă sergentul Gavrik. A noastră sau a lor? Și de ce se îndreaptă spre est, în timp ce noi mergem în vest?

Faptul că nu folosise deloc injurii îi sugera lui Grigori că era extrem de îngrijorat.

La câțiva kilometri de Allenstein, un batalion fu lăsat în ariergardă, ceea ce îl surprinse pe Grigori, de vreme ce se presupunea că inamicul se află în fața lor, și nu în spate. Corpul 13 se subția tot mai tare, se gândi el, încruntându-se.

Pe la mijlocul zilei, batalionul său fu desprins de grosul corpului. În timp ce camarazii săi își continuară înaintarea spre sud-vest, ei fură direcționați spre sud-est, pe o cărare largă ce străbătea o pădure.

Abia acolo avu parte Grigori de prima confruntare cu inamicul.

Se opriră să se odihnească lângă un pârâu, iar oamenii își umplură sticlele. Grigori se duse după copaci pentru a-și rezolva o necesitate fiziologică. Stătea în spatele unui trunchi gros de pin când auzi un zgomot în stânga sa și observă uluit, la câțiva metri de el, un ofițer german, în uniformă completă, cu tot cu cască țintată, călare pe un cal negru și frumos. Germanul se uita printr-un telescop spre locul în care se oprise batalionul. Grigori se întrebă la ce se uită: omul nu putea vedea prea departe printre copaci. Poate că încerca să afle dacă uniformele erau rusești sau germane. Stătea nemișcat ca un monument dintr-o piață din Sankt Petersburg, însă calul său nu era la fel de liniștit, foindu-se și repetând zgomotul care îl alertase pe Grigori.

Grigori se încheie cu grijă la pantaloni, își ridică pușca și se dădu în spate, păstrând copacul ca pavăză între el și german.

Deodată omul se mișcă. O clipă Grigori încremeni de frică, crezând că fusese zărit; însă germanul își întoarse calul cu pricepere și porni în galop spre vest.

Grigori fugi înapoi la sergentul Gavrik.

— Am văzut un german! zise el.

— Unde?

Grigori îi arătă direcția cu degetul.

— Acolo… tocmai mă ușuram.

— Ești sigur că era german?

— Avea și cască țintată.

— Ce făcea?

— Stătea pe cal, uitându-se la noi printr-un telescop.

— O iscoadă! făcu Gavrik. Ai tras în el?

Abia atunci își aminti Grigori că el trebuia de fapt să omoare soldații germani, nu să fugă de ei.

— Am crezut că trebuie să vă spun, rosti el cu glas stins.

— Poponarul naibii, de ce crezi că ți-am dat o nenorocită de armă? urlă Gavrik.

Grigori se uită la pușca încărcată din mâna lui, cu baioneta sa înspăimântătoare. Sigur că ar fi trebuit să tragă. La ce naiba îi fusese capul?

— Îmi pare rău, zise el.

— Acum, că l-ai lăsat să scape, inamicul știe unde suntem!

Grigori se simțea umilit. Această situație nu fusese pomenită niciodată pe vremea când făcuse el armata, însă ar fi trebuit să își dea seama și singur.

— Încotro a plecat? îl întrebă Gavrik.

Măcar la asta Grigori putea să răspundă.

— Spre vest.

Gavrik se întoarse și porni cu pași iuți către sublocotenentul Tomchak, care se sprijinea de un copac, fumând. O clipă mai târziu, Tomchak își aruncă țigara și fugi la maiorul Bobrov, un ofițer chipeș, mai în vârstă, cu părul lung și cărunt.

După aceea totul se petrecu cu repeziciune. Ei nu aveau artilerie, însă subunitatea de mitraliori își descărcă armele. Cei șase sute de oameni din batalion erau întinși într-o linie neregulată, de la nord la sud, pe o distanță de aproape un kilometru. Fură aleși câțiva oameni care să pornească înainte. Apoi ceilalți se mișcară încet spre vest, spre soarele după-amiezii ce cobora printre frunze.

Câteva minute mai târziu ateriză primul obuz, care șuieră asurzitor prin aer, apoi se prăvăli prin frunzișul pădurii, izbind pământul undeva în spatele lui Grigori și explodând cu un bubuit puternic ce cutremură pământul.

— Iscoada aceea le-a asigurat distanța, rosti Tomchak. Acum trag spre locul în care eram noi atunci. Bine că ne-am mutat de-acolo.

Însă germanii erau foarte logici și păreau să-și fi dat seama de greșeala lor, pentru că următorul obuz căzu în fața liniei de ruși care avansau.

Oamenii din preajma lui Grigori erau din ce în ce mai speriați. Se uitau împrejur întruna, ținându-și puștile la îndemână și înjurându-se între ei la cea mai mică provocare. David privea mereu în sus, ca și cum ar fi putut vedea obuzul la timp ca să se ferească din calea lui. Isaak avea pe chip o expresie agresivă, așa cum se întâmpla pe terenul de fotbal atunci când cealaltă echipă începea să joace murdar. Era extrem de împovărător gândul că cineva făcea tot posibilul să te omoare, descoperi Grigori. Se simțea de parcă tocmai ar fi primit vești proaste, dar nu-și mai amintea exact care erau acelea. Avu deodată dorința fantezistă de a săpa o groapă în pământ și de a se adăposti acolo.

Se întreba ce vedeau artileriștii. Oare exista vreun observator staționat pe un deal, scrutând pădurea cu un binoclu german de calitate? Nu puteai vedea un om în pădure, dar poate că puteai zări șase sute mișcându-se în grup printre copaci.

Cineva hotărâse că distanța era cea potrivită, căci în următoarele secunde aterizară câteva obuze, unele drept la țintă. Din ambele părți se auziră bubuituri asurzitoare, arteziene de pământ țâșniră în sus, oamenii țipară și bucăți de corpuri umane începură să zboare prin aer. Grigori se cutremură de groază. Nu aveai ce să faci, nu puteai să te aperi în niciun fel: obuzul fie te nimerea, fie își rata ținta. Grăbi pasul, de parcă l-ar fi ajutat la ceva dacă se mișca mai repede. Probabil că și ceilalți oameni se gândiseră la fel, pentru că, fără să mai aștepte vreun ordin, porniră cu toții în pas alergător.

Grigori strânse pușca în mâinile transpirate și încercă să nu intre în panică. Căzură apoi și alte obuze, unele în spate, altele în față, la stânga sau la dreapta, iar el alergă și mai repede.

Focul de artilerie se înteți atât de tare, încât nu se mai deosebea de obuze: era un zgomot continuu, ca și cum ar fi trecut o sută de accelerate. Apoi batalionul păru să intre în raza de bătaie a tunurilor, căci obuzele începură să aterizeze în spatele lor, iar după un timp bombardamentul se mai domoli.

Câteva clipe mai târziu, Grigori pricepu de ce – în fața lui porni tirul unei mitraliere și el își dădu seama cu un sentiment oribil de groază că se apropiaseră de linia inamică.

Tirul de mitralieră începu să mănture pădurea, făcând frunzișul ferfeniță și străpungând pinii. Grigori auzi lângă el un țipăt și îl văzu pe Tomchak căzând. Îngenunche lângă sublocotenent și văzu sânge pe chipul acestuia și pe partea din față a tunicii. Cu groază, observă că un ochi îi fusese distrus. Tomchak încercă să se miște, apoi țipă de durere. Grigori se întrebă: „Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?" Putea să bandajeze o rană superficială, dar cum putea ajuta un om împușcat în ochi?

Simți o lovitură la cap și, când ridică privirea, îl văzu pe Gavrik alergând pe lângă el și strigând:

— Nu te opri, Peshkov, dobitocule!

Se mai holbă o clipă la Tomchak și i se păru că ofițerul nu mai respiră. Nu putea fi sigur, însă chiar și așa, se ridică în picioare și o luă la fugă.

Tirul se intensifică. Frica lui Grigori se transformă în mânie. Gloanțele inamicului îi trezeau un puternic sentiment de revoltă. În adâncul inimii știa că este irațional, însă nu se putea abține. Simți deodată că vrea să îi omoare pe toți acei ticăloși. La vreo două sute de metri în față, dincolo de un luminiș, văzu uniforme cenușii și căști țintate. Se lăsă într-un genunchi în spatele unui copac, ochi de după trunchi, își ridică pușca, fixă un german și trase pentru prima oară trăgaciul.

Nu se întâmplă nimic și el își aminti de piedică.

Nu puteai trage piedica unui model Mosin-Nagant ținându-l pe umăr. Coborî arma, se așeză pe pământ în spatele copacului și prinse cu putere butucul, apoi răsuci butonul moletat mare care bloca bine cartușul.

Privi împrejur – camarazii săi se opriseră din fugă și se adăpostiseră la fel ca el. Unii trăgeau, alții reîncărcau, unii se zvârcoleau în agonie din cauza rănilor, iar alții zăceau întinși în nemișcarea morții.

Grigori trase din nou cu ochiul pe după trunchi, își sprijini arma de umăr și se uită de-a lungul țevii. Văzu o pușcă ieșind dintr-o tufă și o cască țintată deasupra ei. Inima i se umplu de ură și trase de cinci ori. Pușca pe care o ochise se retrase în grabă, dar nu căzu, și Grigori realiză că ratase ținta. Se simți dezamăgit și frustrat.

Modelul Mosin-Nagant avea doar cinci cartușe. Își deschise cutia cu muniție și reîncărcă arma. Acum voia să îi omoare cât mai repede pe germani.

Uitându-se din nou de după copac, zări un german care alerga printr-un spațiu dintre arbori. Își descărcă încărcătorul, însă omul continuă să alerge și dispăru în spatele unui pâlc de puieți.

Nu era suficient doar să tragă, hotărî Grigori. Nimerirea inamicului se dovedea a fi dificilă – mult mai dificilă într-o luptă reală decât în poligonul în care se pregătiseră ei pentru scurt timp. Trebuia să se străduiască mai mult.

În timp ce reîncărcă, auzi tirul unei mitraliere și vegetația din jurul lui fu spulberată în toate părțile. Se lipi cu spatele de copac și își trase picioarele la piept, încercând să devină o țintă cât mai mică. Din câte își dăduse seama, arma se afla probabil la vreo două sute de metri în stânga lui.

Când tirul se opri, îl auzi pe Gavrik strigând:

— Ochiți mitraliera aia, cretinilor! Trageți în ei cât reîncărcă!

Grigori își scoase capul și se uită după cuibul de mitralieră. Zări trepiedul înălțat între doi copaci mari. Ochi, apoi se opri. Nu era de ajuns doar să tragă, își reaminti el. Își calmă respirația, echilibră țeava grea a puștii și luă în cătare o cască ascuțită. Coborî țeava ușor, pentru a putea vedea pieptul omului. Tunica uniformei era desfăcută la gât: omul asudase de atâta trudă.

Grigori apăsă trăgaciul.

Rată. Germanul nu părea să fi băgat de seamă împușcătura. Grigori nu avea idee unde ajunsese glonțul.

Trase din nou, golindu-și încărcătorul fără niciun efect. Asta îl scotea din minți. Porcii de germani încercau să îl omoare și el nu era în stare să nimerească nici măcar unul. Poate că era prea departe. Sau poate că era pur și simplu un trăgător jalnic.

Mitraliera își începu din nou tirul și toată lumea încremeni.

Apăru maiorul Bobrov, târându-se pe mâini și pe genunchi printre copaci.

— Soldați! răcni el. La comanda mea, năpustiți-vă asupra acelei mitraliere!

„Cred că nu ești în toate mințile, se gândi Grigori. Ei bine, eu încă nu am luat-o razna.”

Sergentul Gavrik repetă ordinul:

— Fiți gata să vă năpustiți asupra cuibului de mitralieră! Așteptați comanda mea!

Bobrov se ridică în picioare și țâșni, ghemuit, de-a lungul liniei. Grigori îl auzi strigând același ordin ceva mai încolo. „Îți pierzi timpul, se gândi Grigori, chiar ne crezi pe toți sinucigași?”

Răpăitul mitralierei se opri, iar maiorul se ridică, expunându-se cu nesăbuință. Își pierduse șapca, iar părul său cărunt îl făcea să fie o țintă cât se poate de vizibilă.

— Porniți! strigă el.

Gavrik repetă ordinul.

— Porniți, porniți, porniți!

Bobrov și Gavrik conduseră asaltul prin puterea exemplului, fugind printre copaci spre cuibul de mitralieră. Grigori se trezi deodată făcând același lucru, năpustindu-se prin tufe și sărind peste capcane, alergând pe jumătate ghemuit, încercând să nu-și scape pușca incomodă. Mitraliera rămase tăcută, însă germanii începură să tragă cu tot ce mai aveau la dispoziție; efectul zecilor de puști trăgând concomitent părea să fie aproape la fel de rău, însă Grigori fugea de parcă doar atât știa să facă. Văzu cum echipa de mitraliori încearcă cu disperare să reîncarce, căutând febril magazia de cartușe, cu chipurile albe de frică. Unii ruși trăgeau, dar Grigori nu avu atâta prezență de spirit – el pur și simplu continua să fugă. Se afla încă la ceva distanță de mitralieră când văzu trei germani ascunzându-se în spatele unei tufe. Păreau extrem de tineri și se holbau la el cu chipuri înspăimântate. Îi șarjă cu pușca cu baionetă, pe care o ținea ca pe o lance medievală. Auzi pe cineva țipând și își dădu seama că era chiar el. Cei trei soldați tineri o rupseră la fugă.

Se luă după ei, însă era prea slăbit de foame, iar ei reușiră să scape cu ușurință. După o sută de metri, se opri epuizat. Peste tot în jur germanii fugeau și rușii îi urmăreau. Mitraliorii își abandonaseră arma. Grigori presupuse că ar fi trebuit să tragă, dar pe moment nu mai avea destulă energie ca să ridice pușca.

Maiorul Bobrov reapăru, fugind de-a lungul liniei rusești.

— Înainte! răcni el. Nu-i lăsați să scape! Omorâți-i pe toți sau se vor întoarce să vă împuște altădată! După ei!

Istovit, Grigori începu să alerge. Apoi peisajul se schimbă. În stânga sa se produse o ambuscadă: împușcături, țipete, înjurături. Deodată, soldați ruși se iviră din acea direcție, fugind ca să scape cu viață. Bobrov, stând lângă Grigori, exclamă:

— Ce dracu’?

Grigori își dădu seama că erau atacați dintr-o parte.

Bobrov țipă:

— Rămâneți pe poziții! Adăpostiți-vă și trageți!

Nimeni nu mai asculta. Nou-veniții se revărsau prin pădure panicați, iar camarazii lui Grigori începură să i se alăture gloatei, întorcându-se spre dreapta și fugind către nord.

— Rămâneți pe poziții, soldați! zbieră Bobrov.

Își scoase pistolul.

— Rămâneți pe poziții, am zis!

Ținti spre șuvoiul de soldați ruși care fugeau pe lângă el.

— Vă avertizez, voi împușca dezertorii!

Se auzi apoi o pocnitură și sângele îi pătă părul, după care se prăbuși la pământ. Grigori nu își dădea seama dacă fusese doborât de un glonț german rătăcit sau de unul din propria tabără. Se întoarse și o luă la fugă împreună cu ceilalți.

Se trăgea acum din toate părțile. Grigori nu mai știa cine trage în cine. Rușii se împrăștiară prin pădure și treptat zgomotul bătăliei păru să rămână în urmă. Continuă să alerge cât de mult putu, apoi se prăbuși pe un covor de frunze, fără să se mai poată mișca. Zăcu acolo vreme îndelungată, simțindu-se paralizat. Încă avea pușca, ceea ce îl surprinse: nu știa de ce nu o aruncase.

Într-un final se ridică încet în picioare. De o vreme începuse să îl doară urechea dreaptă. O atinse și țipă de durere. Când își privi degetele, văzu că erau pline de sânge. Cu grijă, își pipăi din nou urechea. Spre groaza sa, descoperi că o mare parte din ea nu mai era acolo. Fusese rănit fără să-și dea seama – la un moment dat, un glonț îi retezase jumătatea superioară a urechii.

Își verifică pușca. Magazia era goală. Reîncărcă, deși nu era sigur de ce o face: nu părea să fie în stare să nimerească pe cineva. Trase piedica.

Rușii fuseseră prinși într-o ambuscadă, intui el. Fuseseră ademeniți în față până când fuseseră înconjurați, apoi germanii închiseseră capcana.

Ce-ar fi trebuit să facă? Nu se vedea nimeni, deci nu putea întreba vreun ofițer care erau ordinele următoare. Dar nici nu putea rămâne pe loc. Corpurile se retrăgeau, asta era clar, așa că presupuse că ar fi trebuit să se întoarcă și el. Dacă mai rămăseseră forțe rusești, probabil că acestea se aflau în est.

Se întoarse, astfel încât soarele ce asfințea să-i rămână în spate, și începu să meargă. Se mișca cât de încet putea prin

pădure, neștiind de unde ar fi putut apărea germanii. Se întrebă dacă întreaga Armată a II-a fusese învinsă și împrăștiată. Era posibil să moară de foame în pădure.

După o oră se opri să bea apă dintr-un pârâu. Se gândi să-și spele rana, apoi decise că era mai bine să o lase așa. După ce bău pe săturate, se odihni, ghemuit la pământ, cu ochii închiși. În curând avea să se întunece. Din fericire, vremea era uscată, așa că putea dormi pe pământ.

Era pe jumătate adormit când auzi un zgomot. Ridică privirea și fu șocat să observe un ofițer german călare, trecând încet printre copaci, la nici zece metri distanță de el. Omul trecu pe lângă Grigori fără să-l observe ghemuit lângă pârâu.

Tiptil, Grigori ridică pușca și săltă piedica. Îngenunche, o puse pe umăr și ochi cu grijă în mijlocul spatelui germanului. Omul se afla acum la cincisprezece metri de el, o distanță perfectă pentru o pușcă.

În ultimul moment, germanul fu alertat de un al șaselea simț și se răsuci în șa.

Grigori apăsă trăgaciul.

Împușcătura fu asurzitoare în liniștea pădurii. Calul sări în față; ofițerul alunecă într-o parte și se izbi de pământ, însă rămase cu un picior agățat în scară. Calul îl târî prin tufe vreo sută de metri, apoi încetini și se opri.

Grigori ascultă cu atenție, ca nu cumva sunetul împușcăturii să fi atras și pe altcineva în zonă. Nu auzi nimic în afară de foșnetul frunzelor în adierea blândă a serii.

Se îndreptă spre cal. Când se apropie suficient, își sprijini pușca de umăr și o ațintì spre ofițer, însă această prudență nu mai era necesară – bărbatul zăcea nemișcat, cu fața în sus, cu ochii larg deschiși și cu casca ascuțită lângă el. Avea părul blond, tuns scurt, și ochii verzi, frumoși. Ar fi putut fi chiar omul pe care îl văzuse Grigori mai devreme, dar nu putea fi sigur de asta. Lev ar fi știut – el și-ar fi amintit cu siguranță calul.

Grigori desfăcu coburii. Într-unul erau hărți și un telescop. În celălalt erau un cârnat și o bucată de pâine neagră. Grigori era lihnit de foame. Mușcă din cârnat. Era condimentat cu piper, mirodenii și usturoi. Piperul îi făcu obrajii să se înroșească și să transpire. Mestecă rapid, înghiți, apoi își îndesă în gură niște pâine. Mâncarea era atât de bună, încât îi venea să plângă. Rămase acolo, rezemat de calul masiv, mâncând cât putea de

repede, în vreme ce omul pe care îl omorâse se holba la el cu ochii săi verzi, lipsiți de viață.

(VI)

Walter îi comunică lui Ludendorff:

— Estimăm că au murit cam treizeci de mii de ruși, domnule general.

Încerca să nu-și arate încântarea prea ostentativ, însă victoria germanilor era atât de covârșitoare, încât nu-și mai putea șterge zâmbetul de pe față.

Ludendorff era calm și controlat.

— Prizonierii? întrebă el.

— La ultima numărătoare au rezultat circa nouăzeci și două de mii, să trăiți.

Era o statistică uluitoare, însă Ludendorff o realizase cu ușurință.

— Vreun general?

— Generalul Samsonov s-a împușcat. Avem cadavrul său. Martos, comandantul Corpului 15, a fost luat prizonier. Am capturat cinci sute de tunuri.

— Ca să rezumăm, rosti Ludendorff, ridicându-și în sfârșit privirea de pe biroul său de campanie, Armata a II-a Rusă a fost nimicită. Nu mai există.

Walter nu-și putu înăbuși un rânjet.

— Da, să trăiți.

Ludendorff nu-i întoarse însă zâmbetul. Flutură foaia pe care o studiase.

— Ceea ce face ca această veste să fie și mai ironică.

— Ce vreți să spuneți?

— Ne trimit întăriri.

Walter era uluit.

— Poftim? Să-mi fie cu iertare, domnule general, dar… întăriri?

— Sunt la fel de surprins ca tine. Trei corpuri și o divizie de cavalerie.

— De unde?

— Din Franța – unde avem nevoie până și de ultimul om pentru a face să funcționeze Planul Schlieffen.

Walter își aminti că Ludendorff lucrase la detaliile Planului Schlieffen cu energia și cu meticulozitatea sa obișnuită, așa că știa prea bine care erau necesitățile în Franța, până la ultimul om, cal și glonț.

— Dar de ce a fost luată această decizie? întrebă Walter.

— Nu știu, dar pot ghici.

Tonul lui Ludendorff deveni acru.

— Este o chestiune politică. Prințesele și contesele din Berlin s-au plâns și s-au văitat la împărătească că moșiile familiilor lor sunt cotropite de ruși. Statul-major a cedat în fața presiunii.

Walter simți cum se înroșește. Mama lui se număra printre cele care o bătuseră la cap pe împărătească. Faptul că femeile își făceau griji și cereau protecție era de înțeles, însă ca armata să cedeze la rugămințile lor, riscând să dea peste cap toată strategia de război, asta era de neiertat.

— Nu tocmai asta își doreau Aliații? rosti el indignat. Francezii i-au convins pe ruși să invadeze cu o armată nepregătită, sperând astfel că noi ne vom panica și vom trimite întăriri pe frontul de est, slăbindu-ne armata din Franța!

— Exact. Francezii sunt puși pe fugă, fiind depășiți din toate punctele de vedere – numeric, al armamentului, al moralului. Singura lor speranță era să ne distragă cumva atenția. Și dorința le-a fost îndeplinită.

— Deci, rosti Walter disperat, în ciuda victoriei noastre din est, rușii au obținut totuși avantajul strategic de care aveau nevoie aliații lor în vest!

— Exact, încuviință Ludendorff. Întocmai.

Capitolul 13

Septembrie – decembrie 1914

(I)

Plânsul unei femei îl trezi pe Fitz.

La început se gândi că este Bea. Apoi își aminti că soția sa era la Londra, iar el se afla la Paris. Femeia din patul lui nu era o

prințesă de 23 de ani, însărcinată, ci o chelneriță franțuzoaică de 19 ani, cu chip angelic.

Se ridică într-un cot și o privi. Avea gene blonde, care îi atârnau pe obraji ca niște fluturi deasupra petalelor – erau acum ude din cauza lacrimilor.

— *J'ai peur*, scânci ea. Îmi este frică.

El îi mângâie părul.

— *Calme-toi*, rosti el. Calmează-te.

Învățase mai multă franceză de la femei precum Gini decât învățase vreodată la școală. Gini era forma prescurtată a lui Ginette, însă chiar și acesta părea un nume născocit. Probabil că fusese botezată cu un nume prozaic, gen Françoise.

Era o dimineață frumoasă și o adiere caldă intra prin fereastra deschisă de la camera lui Gini. Nu se auzeau împușcături sau pas de marș pe caldarâm.

— Parisul nu a căzut încă, murmură el pe un ton liniștitor.

Nu era cel mai nimerit lucru pe care l-ar fi putut spune, căci o făcu să scâncească din nou.

Fitz își privi ceasul de la mână. Era opt și jumătate. Trebuia să se întoarcă la hotel până la ora zece, nicio clipă mai târziu.

Gini zise:

— Dacă vin germanii, o să ai grijă de mine?

— Desigur, *chérie*, spuse el, simțind un ghimpe de remușcare.

Ar fi făcut-o dacă ar fi putut, numai că ea nu era prima pe lista lui de priorități.

— Vor veni? întrebă ea cu glas stins.

Fitz își dorea să fi știut ce să-i răspundă. Armata germană era de două ori mai numeroasă decât prezisese spionajul francez. Trecuse ca o vijelie prin nord-estul Franței, câștigând toate bătăliile. Acum avalanșa atinsese o linie la nord de Paris – cât de departe în nord, Fitz avea să afle în următoarele ore.

— Sunt unii care spun că orașul nu va fi apărat, scânci Gini. Este adevărat?

Fitz nu știa nici el cu siguranță. Dacă Parisul opunea rezistență, avea să fie bombardat de artileria germană. Clădirile sale splendide urmau să fie distruse, bulevardele sale largi aveau să fie presărate cu cratere, iar bistrourile și buticurile – transformate în mormane de moloz. Era tentant să gândești că orașul putea și *ar fi trebuit* să se predea, ca să scape de această soartă.

— S-ar putea să fie mai bine pentru voi, îi zise el lui Gini cu falsă voioșie. O să faci dragoste cu un general prusac gras, care îți va spune *Liebling*.

— Nu vreau un prusac. Vocea ei scăzu până ajunse o șoaptă: Pe tine te iubesc.

Poate că îl iubea, se gândi el, sau poate că vedea în el doar o cale de a fugi de acolo. Toți cei care puteau plecau din oraș, dar nu era ușor. Majoritatea mașinilor particulare fuseseră rechiziționate. Trenurile puteau avea aceeași soartă în orice clipă, pasagerii civili fiind dați jos și lăsați în mijlocul pustietății. Un taxi până la Bordeaux costa 1 500 de franci, cât prețul unei căsuțe.

— S-ar putea să nu se ajungă la asta, îi spuse el. Cred că germanii au obosit până acum. Mărșăluiesc și se luptă de o lună. Nu pot să o țină tot așa la nesfârșit.

Nu era chiar convins de asta. Francezii se luptaseră din răsputeri în timp ce bătuseră în retragere. Soldații erau extenuați, flămânzi și demoralizați, însă doar câțiva căzuseră prizonieri și pierduseră doar o mână de tunuri. Imperturbabilul comandant suprem, generalul Joffre, ținuse forțele Aliaților laolaltă și se retrăsese pe o linie de apărare la sud-est de Paris, unde se regrupa. De asemenea, îi concediase fără milă pe ofițerii francezi de rang înalt care nu acționaseră cu hotărâre: doi comandanți de armată, șapte comandanți de corpuri și alte zeci de ofițeri fuseseră dați afară fără nicio remușcare.

Germanii nu știau asta. Fitz văzuse mesaje germane decriptate, care indicau un exces de încredere de sine. Înaltul comandament german luase trupe din Franța și le trimisese pe post de întăriri în Prusia de Est. Fitz credea că aceasta era o greșeală. Francezii nu erau încă distruși.

Nu era însă la fel de sigur în privința britanicilor.

Forța Expediționară Britanică era mică – cinci divizii și jumătate, spre deosebire de cele șaptezeci de divizii ale francezilor. Luptaseră vitejește la Mons, făcându-l mândru pe Fitz, însă în decurs de cinci zile pierduseră cincisprezece mii din cei o sută de mii de soldați și fuseseră siliți să bată în retragere.

Pușcașii Galezi făceau parte din trupele britanice, dar Fitz nu era alături de aceștia. La început, fusese dezamăgit să fie repartizat la Paris pe post de ofițer de legătură: dorea să lupte alături de regimentul său. Era sigur că generalii îl tratau ca pe

un amator, care trebuia plasat într-o poziție din care să nu poată face prea mult rău. Însă știa Parisul și vorbea franceza, deci nu putea nega că era cât se poate de calificat pentru această funcție.

Se dovedise că postul era mai important decât crezuse. Relațiile dintre comandanții francezi și corespondenții lor britanici erau periculos de proaste. Forța Expediționară Britanică era comandată de un pesimist țâfnos, al cărui nume, în mod ușor derutant, era Sir John French. Omul se simțise ofensat de la bun început de ceea ce considerase a fi o lipsă de consultare din partea generalului Joffre și de atunci era bosumflat. Fitz se străduia să mențină fluxul de informații și veștile dintre cei doi comandanți ai Aliaților, în pofida atmosferei ostile.

Situația era stânjenitoare și puțin rușinoasă, iar Fitz, ca reprezentant al britanicilor, era oripilat de disprețul abia mascat al ofițerilor francezi. Însă în urmă cu o săptămână lucrurile degeneraseră și mai mult. Sir John îi zisese lui Joffre că trupele sale au nevoie de două zile de odihnă. În ziua următoare, schimbase această solicitare, pretinzând zece zile. Francezii fuseseră îngroziți, iar Fitz se simțise extrem de rușinat de propria țară.

Se plânsese colonelului Hervey, un aghiotant lingușitor de-al lui Sir John, însă plângerea sa fusese primită cu indignare și ostilitate. În cele din urmă Fitz vorbise la telefon cu lordul Remarc, un secretar de stat de la Ministerul de Război. Fuseseră colegi de școală la Eton, iar Remarc era unul dintre prietenii de bârfă ai lui Maud. Lui Fitz nu-i făcuse plăcere să acționeze pe la spatele superiorilor săi, însă lupta pentru Paris era atât de echilibrată, încât simțise că trebuie să acționeze cumva. Patriotismul nu era chiar atât de simplu, constatase el.

Efectul plângerii sale fusese exploziv. Premierul Asquith îl trimisese în mare grabă la Paris pe noul ministru de război, lordul Kitchener, iar Sir John fusese mustruluit de șeful său cu două zile în urmă. Fitz spera din toată inima să fie înlocuit din funcție cât de curând. Dacă nu, măcar fusese trezit din letargie.

Fitz avea să afle asta mai repede decât credea.

Se întoarse cu spatele la Gini și își coborî picioarele pe podea.

— Pleci? întrebă ea.

El se ridică.

— Am ceva treabă.

Ea dădu la o parte cearșaful. Fitz se uită la sânii ei perfecți. Observându-i privirea, ea zâmbi printre lacrimi și își despărți îmbietor picioarele.

El rezistă tentației.

— Fă niște cafea, *chérie*, îi spuse el.

Ea se acoperi cu un șal de mătase de un verde șters și încălzi apă, în vreme ce Fitz se îmbrăca. Cu o seară în urmă, el cinase la ambasada Marii Britanii, în uniforma sa de regiment, însă după cină, când se dusese în mahala, se descotorosise de jacheta militară stacojie ce bătea la ochi și își pusese un smoking scurt.

Ea îi dădu o cafea tare, într-o ceașcă mare cât un bol.

— Te aștept diseară la Albert's Club, rosti ea.

Cluburile de noapte erau oficial închise, la fel ca teatrele și cinematografele. Chiar și la Folies Bergère era întuneric. Cafenelele se închideau la opt, iar restaurantele la nouă și jumătate. Însă nu era atât de ușor să sistezi viața de noapte a unei metropole, iar tipii întreprinzători precum Albert deschiseseră rapid localuri ilegale, unde vindeau șampanie la prețuri exorbitante.

— O să încerc să ajung până la miezul nopții, zise el.

Cafeaua era amară, dar îi alungă și ultimele urme de somn. Îi dădu lui Gini un galben britanic. Era o plată mai mult decât generoasă pentru o singură noapte, iar în acele vremuri toată lumea prefera aurul în locul bancnotelor.

Când o sărută de rămas-bun, ea se agăță de el.

— Vei veni diseară, nu? șopti ea.

Îi părea rău pentru ea. Lumea ei se prăbușea și nu știa ce să facă. I-ar fi plăcut să o poată lua sub aripa sa și să-i promită că îi va purta de grijă, dar nu putea. Avea o soție însărcinată și, dacă o necăjea cu ceva pe Bea, ar fi putut pierde copilul. Iar dacă ar fi fost burlac, asocierea cu o franțuzoaică desfrânată l-ar fi făcut de râsul lumii. Gini era oricum doar una din atâtea milioane. Toți erau speriați, mai puțin cei care muriseră.

— O să fac tot posibilul, rosti el, apoi se desprinse din îmbrățișare.

Cadillacul său albastru era parcat la colțul străzii. Un steguleț britanic flutura pe capotă. Erau puține mașini particulare pe străzi și majoritatea aveau un steag, de obicei un tricolor sau o

cruce roșie, care să indice faptul că erau folosite pentru operațiuni esențiale în război.

Aducerea mașinii de la Londra fusese posibilă doar prin intermediul numeroaselor relații ale lui Fitz și costase o mică avere constând în șpăgi, dar se bucura că insistase atâta. Trebuia să se deplaseze zilnic între cartierele generale ale britanicilor și francezilor și era o ușurare să nu fie nevoit să se milogească pentru o mașină sau un cal de împrumut din partea armatelor strâmtorate.

Întoarse cheia în contact și motorul prinse viață. Străzile erau aproape pustii. Chiar și autobuzele fuseseră rechiziționate pentru aprovizionarea armatei de pe front. Fu nevoit să se oprească pentru a lăsa să treacă o turmă imensă de oi ce străbăteau orașul, aflate probabil în drum spre Gara de Est, de unde aveau să fie expediate cu trenul ca să hrănească trupele.

Fu intrigat să vadă o mică mulțime adunată în jurul unui afiș abia lipit pe peretele Palatului Bourbon. Opri mașina și se strecură printre oamenii care îl citeau.

ARMATA PARISULUI
CETĂȚENI AI PARISULUI

Ochii lui Fitz coborâră până în josul înștiințării și văzu că aceasta era semnată de generalul Galliéni, guvernatorul militar al orașului. Galliéni, un soldat bătrân și ursuz, fusese rechemat din rezervă. Era celebru pentru faptul că la ședințele organizate de el nimeni nu avea voie să stea jos: credea că astfel oamenii iau decizii mai repede.

Cuprinsul mesajului său era anost, ca de obicei.

Membrii guvernului Republicii au plecat din Paris pentru a impulsiona apărarea patriei.

Fitz era deznădăjduit. Guvernul fugise! Circulau zvonuri de câteva zile conform cărora miniștrii urmau să se mute la Bordeaux, însă politicienii ezitaseră, nedorind să abandoneze capitala. Și totuși, acum plecaseră. Era un semn de prost augur.

Restul anunțului era sfidător:

Am fost însărcinat cu apărarea Parisului în fața cotropitorilor.

„Deci, se gândi Fitz, Parisul nu se va preda totuși. Orașul va lupta. Bun!” Acest lucru era categoric în interesul britanicilor. Dacă ar fi căzut capitala, dușmanul trebuia cel puțin să plătească scump pentru cucerirea sa.

Voi îndeplini această datorie până la capătul puterilor.

Fitz nu se putu abține să nu surâdă. Slavă Domnului pentru soldații bătrâni.

Lumea din jurul său părea să aibă sentimente contradictorii. Unele comentarii erau admirative. Galliéni era un luptător, rosti cineva cu satisfacție; nu avea să lase Parisul să cadă. Alții erau mai realiști. „Guvernul ne-a abandonat, zise o femeie; asta înseamnă că germanii vor ajunge aici astăzi sau mâine.” Un bărbat cu servietă spuse că el își trimisese soția și copiii la țară, la fratele său. O femeie bine îmbrăcată zise că strânsese treizeci de kilograme de fasole uscată în dulapul din bucătărie.

Fitz simțea cum contribuția britanicilor la efortul presupus de război (și implicit rolul pe care îl juca el însuși în aceasta) devenise și mai importantă.

Cu un sentiment puternic de rău-augur, îl conduse până la Ritz.

Ajuns la recepția hotelului său preferat, se duse într-o cabină telefonică. De acolo sună la ambasada britanică și lăsă un mesaj pentru ambasador, informându-l despre înștiințarea lui Galliéni, pentru eventualitatea în care veștile nu ajunseseră încă în Rue du Faubourg St. Honoré.

Când ieși din cabină, dădu nas în nas cu aghiotantul lui Sir John, colonelul Hervey.

Acesta se uită la smokingul lui Fitz și spuse:

— Maior Fitzherbert! De ce dracu ești îmbrăcat așa?

— Bună dimineața, domnule colonel, rosti Fitz, evitând în mod deliberat să răspundă la întrebare.

Era evident că fusese plecat toată noaptea.

— Este nouă dimineața, la naiba! Nu știi că suntem în război?

O altă întrebare care nu necesita răspuns. Fitz rosti cu sânge rece:

— Pot să vă ajut cu ceva, domnule?

Hervey avea o fire agresivă și îi detesta pe oamenii pe care nu-i putea intimida.

— Scutește-mă de insolența aceasta, maior Fitzherbert, spuse el. Avem o grămadă de treburi de făcut, mai ales că se bagă acum și musafirii nepoftiți de la Londra.

Fitz ridică o sprânceană.

— Lordul Kitchener *este* ministrul de război.

— Politicienii ar trebui să ne lase să ne vedem de treabă. Însă cineva cu relații sus-puse i-a întărâtat.

Părea să îl suspecteze pe Fitz, dar nu avea curajul să i-o spună în față.

— Nu cred că ați fost surprinși de îngrijorarea Ministerului de Război, replică Fitz. Zece zile de odihnă, când germanii sunt la porțile orașului!

— Oamenii sunt extenuați!

— În zece zile se poate termina războiul. De ce suntem aici, dacă nu pentru a salva Parisul?

— Kitchener l-a luat pe Sir John din cartierul general într-o zi crucială pentru bătălie, izbucni Hervey.

— Sir John nu se prea grăbea să se întoarcă la trupele sale, din câte am observat eu, ripostă Fitz. L-am văzut cinând la Ritz în seara aceea.

Știa că este insolent, dar nu se putea abține.

— Dispari din ochii mei, șuieră Hervey.

Fitz se răsuci pe călcâie și urcă la etaj.

Nu era atât de impasibil precum pretinsese. Nu s-ar fi ploconit în fața unor idioți ca Hervey pentru nimic în lume, însă era important pentru el să aibă o carieră militară de succes. Se cutremura la gândul că lumea ar fi putut spune că nu se ridica la înălțimea tatălui său. Hervey nu era de mare folos armatei, fiindcă își petrecea tot timpul și își consuma toată energia ocrotindu-și favoriții și punându-le bețe în roate rivalilor – tocmai de aceea ar fi putut distruge carierele celor care se concentrau asupra altor lucruri, cum era câștigarea războiului.

Fitz medită la aceste lucruri în timp ce se spăla, se bărbierea și se îmbrăca în uniforma kaki de maior a Pușcașilor Galezi.

Știind că era posibil să nu mai pună nimic în gură până la cină, comandă o omletă și o cafea în apartamentul său.

La ora zece fix își începu ziua de muncă și și-l scoase din minte pe răuvoitorul Hervey. Locotenentul Murray, un scoțian tânăr și ager, veni de la cartierul general britanic, aducând în apartamentul lui Fitz colbul de pe drum și raportul de recunoaștere aeriană al dimineții.

Fitz traduse rapid documentul în franceză și îl trecu cu scrisul său citeț și înclinat pe hârtia albastră de la Ritz. În fiecare dimineață avioanele britanicilor survolau pozițiile germane și notau direcția în care se îndreptau trupele inamice. Treaba lui Fitz consta în a-i trimite generalului Galliéni aceste informații cât mai repede cu putință.

Când ieși pe la recepție, fu chemat de portar să răspundă la telefon.

Vocea care spuse „Fitz, tu ești?” se auzea înfundat și distorsionat, însă, spre uimirea lui, era fără nicio îndoială vocea surorii sale, Maud.

— Cum dracu’ ai reușit să mă suni? spuse el.

Numai guvernul și armata puteau suna de la Londra la Paris.

— Sunt în biroul lui Johnny Remarc, la Ministerul de Război.

— Mă bucur să-ți aud vocea, zise Fitz. Ce mai faci?

— Toată lumea este teribil de îngrijorată aici, răspunse ea. La început ziarele nu au publicat decât veștile bune. Numai cei care știu bine geografie au înțeles că, după fiecare victorie franceză galantă, germanii păreau să avanseze încă cincizeci de mile în interiorul Franței. Însă duminică, *The Times* a publicat o ediție specială. Nu-i straniu? Ziarul de zi cu zi este plin de minciuni, așa că trebuie să scoată o ediție specială atunci când spun adevărul.

Încerca să fie spirituală și cinică, dar Fitz îi simțea în voce frica și mânia.

— Și ce zicea ediția specială?

— Vorbea despre armata noastră „înfrântă, care bate în retragere”. Asquith este furios. Acum toată lumea se așteaptă ca Parisul să cadă de pe o zi pe alta.

Apoi nu se mai putu abține și în glas i se auzi un scâncet când spuse:

— Fitz, o să fii bine?

Nu putea să o mintă.

— Nu știu. Guvernul s-a mutat la Bordeaux. Sir John French a fost mustruluit, însă a rămas în funcție.

— Sir John s-a plâns la Ministerul de Război că lordul Kitchener a venit la Paris în uniformă de feldmareșal, ceea ce ar reprezenta o încălcare a etichetei, pentru că el este acum membru al guvernului, deci civil.

— Of, Doamne! Într-un moment ca ăsta el se gândește la etichetă! De ce nu a fost concediat?

— Johnny zice că ar părea recunoașterea unei erori.

— Și cum ar părea dacă Parisul va cădea în mâinile germanilor?

— O, Fitz!

Maud începu să plângă.

— Cum rămâne cu copilul pe care o să-l nască Bea, copilul tău? întrebă ea.

— Ce mai face Bea? zise Fitz, amintindu-și cu vinovăție unde își petrecuse noaptea.

Maud își trase nasul și înghiți. Apoi, ceva mai calmă, rosti:

— Bea arată nemaipomenit și nu mai suferă de grețurile acelea cumplite de dimineață.

— Spune-i că îmi este dor de ea.

Urmă un bruiaj și o altă voce se auzi pe linie pentru câteva secunde, apoi dispăru. Asta însemna că legătura s-ar fi putut întrerupe din clipă în clipă. Când Maud vorbi din nou, glasul ei era rugător:

— Fitz, când se va sfârși totul?

— În următoarele câteva zile, spuse Fitz. Într-un fel sau altul.

— Te rog să ai grijă de tine!

— Desigur.

Apoi legătura se întrerupse.

Fitz puse receptorul în furcă, îi dădu un bacșiș portarului și ieși în Place Vendôme.

Urcă în mașină și porni. Maud îl tulburase vorbindu-i despre sarcina lui Bea. Fitz era gata să moară pentru țara sa și spera să aibă parte de o moarte vitejească, dar voia să își vadă copilul. Nu mai fusese părinte până atunci și era nerăbdător să își cunoască pruncul, să îl vadă învățând și crescând, să îl ajute să se maturizeze. Nu voia ca fiul sau fiica lui să crească fără tată.

Conduse de-a lungul Senei până la complexul de clădiri militare cunoscut ca Les Invalides. Galliéni își stabilise cartierul

general într-o școală din apropiere, liceul Victor-Duruy, ascuns în spatele unor copaci. Intrarea era păzită cu strictețe de santinele în tunici de un albastru strălucitor, în pantaloni roșii și cu mantii roșii, care arătau mult mai elegant decât kakiul noroios al britanicilor. Francezii încă nu se obișnuiseră cu ideea că, dată fiind acuratețea puștilor moderne, se presupunea că soldații ar fi trebuit să poată dispărea ușor în peisaj.

Gărzile îl cunoșteau bine pe Fitz, așa că intră direct în clădire. Era o școală de fete, având pe pereți tablouri înfățișând animale de companie și flori, precum și verbe latine conjugate pe tablele ce fuseseră date la o parte. Puștile santinelelor și bocancii ofițerilor păreau să fie o ofensă adusă rafinamentului existent înainte.

Fitz se duse direct în camera statului-major. De îndată ce intră, simți în aer agitația. Pe perete se afla o hartă mare cu centrul Franței, pe care fuseseră marcate pozițiile armatelor. Gallién era înalt, slab și drept, în ciuda cancerului de prostată care îl determinase să se pensioneze în februarie. Revenit acum în uniformă, se holba agresiv la hartă printr-un lornion.

Fitz îl salută, apoi dădu mâna în stil franțuzesc cu omologul său, maiorul Dupuys, pe care îl întrebă în șoaptă ce se întâmplă.

— Suntem pe urmele lui von Kluck, rosti Dupuys.

Gallién avea un escadron de nouă avioane vechi, pe care îl folosea ca să monitorizeze mișcările de trupe ale inamicului. Generalul von Kluck era la comanda Armatei I, forța militară germană cea mai apropiată de Paris.

— Ce ați aflat? întrebă Fitz.

— Am primit două rapoarte. Dupuys arătă spre hartă și adăugă: Recunoașterea aeriană sugerează că von Kluck se îndreaptă spre sud-est, către Râul Marna.

Acest lucru confirma rapoartele britanicilor. Continuând această traiectorie, Armata I urma să treacă prin estul Parisului. Și, cum von Kluck comanda aripa dreaptă germană, însemna că întreaga lor forță armată avea să ocolească orașul. Oare Parisul avea să scape până la urmă?

Dupuys continuă:

— Și mai avem un raport de la un cercetaș călare, care indică același lucru.

Fitz încuviință, căzut pe gânduri.

— Teoria militară germană cere ca mai întâi să fie distrusă armata inamică și abia apoi să fie ocupate orașele.

— Dar nu înțelegi?! rosti Dupuys entuziasmat. Își expun flancul!

Fitz nu se gândise la asta. Singurul lucru care-i trecuse prin minte fusese soarta Parisului. Acum realiza că Dupuys avea dreptate și că acesta era motivul agitației generale. Dacă informațiile erau corecte, von Kluck tocmai făcuse o clasică eroare tactică. Flancul unei armate era mai vulnerabil decât prima linie. Un atac în flanc era ca un pumnal înfipt în spate.

Dar de ce făcuse von Kluck o asemenea greșeală? Probabil că îi credea pe francezi atât de slabi, încât erau incapabili de un contraatac.

În acest caz, se înșela.

Fitz se adresă generalului:

— Cred că vă va interesa această informație, domnule, zise el dându-i plicul său. Este raportul recunoașterii noastre aeriene din această dimineață.

— Aha! spuse Galliéni nerăbdător.

Fitz se duse la hartă.

— Dacă îmi permiteți, domnule general…

Generalul îi acordă permisiunea. Britanicii nu erau foarte îndrăgiți, dar orice informații în plus erau binevenite.

Consultând originalul în limba engleză, Fitz spuse:

— Oamenii noștri plasează aici armata lui von Kluck.

Înfipse o nouă țintă în hartă.

— Îndreptându-se în această direcție, continuă el.

Asta confirma ceea ce credeau și francezii deja.

Pentru un moment, încăperea se cufundă în tăcere.

— Atunci este adevărat, zise Dupuys încet. Și-au expus flancul.

Ochii generalului Galliéni sclipiră în spatele lornionului.

— Iată momentul în care trebuie să atacăm, rosti el.

(II)

Fitz atinse maximul pesimismului la ora trei noaptea, întins lângă trupul zvelt al lui Gini, după ce sexul se terminase și lui i

se făcuse dor de soția sa. Apoi se gândi descurajat că von Kluck își va da seama de greșeala comisă și va face cale întoarsă.

Însă a doua zi dimineață, vineri, 4 septembrie, spre încântarea apărătorilor francezi, von Kluck continuă să înainteze spre sud-est. Asta îi fu de ajuns generalului Joffre. Ordonă Armatei a VI-a Franceze să iasă din Paris în dimineața următoare și să atace ariergarda lui von Kluck.

Însă britanicii continuau să se retragă.

Fitz era disperat în seara aceea, când se întâlni cu Gini la Albert's.

— Este ultima noastră șansă, îi explică el la un pahar de șampanie, care nu îl înveseli cu nimic. Dacă i-am putea scutura bine pe germani acum, când sunt epuizați și liniile lor de aprovizionare sunt întinse la maximum, am putea să le oprim înaintarea. Însă dacă acest contraatac dă greș, Parisul va cădea.

Ea stătea pe un scaun de bar și se așeză picior peste picior cu un foșnet al desuurilor de mătase.

— Și de ce ești atât de posomorât?

— Fiindcă tocmai în aceste momente s-au găsit britanicii să se retragă. Dacă Parisul cade acum, rușinea va rămâne pentru totdeauna pe umerii noștri.

— Generalul Joffre trebuie să-l confrunte pe Sir John și să ceară ca britanicii să lupte! Trebuie să vorbești chiar tu cu Joffre!

— El nu acordă audiențe maiorilor britanici. Pe deasupra, probabil că ar crede că este vreun truc de-al lui Sir John. Iar eu aș da de belea, nu că mi-ar păsa de asta…

— Atunci vorbește cu unul dintre consilierii lui.

— Aceeași problemă. Nu pot să intru pur și simplu în cartierul general francez și să anunț că britanicii îi trădează.

— Dar ai putea să-i șoptești ceva la ureche generalului Lourceau, fără să mai știe nimeni.

— Cum?

— Uite-l acolo.

Fitz îi urmări privirea și văzu un francez de vreo șaizeci de ani îmbrăcat în haine de civil, stând la masă cu o tânără într-o rochie roșie.

— Este foarte amabil, adăugă Gini.

— Îl cunoști?

— Am fost prieteni o vreme, dar el a preferat-o pe Lizette.

Fitz ezită. Urma să acționeze din nou pe la spatele superiorilor săi. Însă de data aceasta nu mai era timp de amabilități. Era în joc soarta Parisului. Trebuia să facă tot ce îi stătea în putință.

— Fă-mi cunoștință cu el.

— Așteaptă puțin.

Gini coborî elegant de pe scaun și traversă clubul, legănându-se ușor în ritmul jazzului interpretat la pian, până când ajunse la masa generalului. Îl sărută pe buze, îi zâmbi însoțitoarei sale și se așeză. După câteva clipe de conversație aprinsă, îi făcu semn lui Fitz.

Lourceau se ridică și cei doi bărbați își strânseră mâna.

— Sunt onorat să vă cunosc, domnule, rosti Fitz.

— Nu este locul potrivit pentru conversații serioase, răspunse generalul. Însă Gini m-a asigurat că ai să îmi spui ceva extrem de urgent.

— Da, domnule, așa este, zise Fitz, apoi se așeză la masă.

(III)

A doua zi, Fitz se duse în tabăra britanică de la Melun, aflată la 25 de mile în sud-estul Parisului, și află cu deznădejde că Forța Expediționară continua să se retragă.

Poate că mesajul său nu ajunsese la Joffre. Sau poate că ajunsese și Joffre considerase pur și simplu că nu poate face nimic în această privință.

Fitz intră în Vaux-le-Pénil, magnificul castel al lui Ludovic al XV-lea pe care Sir John îl folosea pe post de cartier general, și dădu în sală peste colonelul Hervey.

— Pot să vă întreb, domnule, de ce noi ne retragem în vreme ce aliații noștri lansează un contraatac? rosti el cât putu de politicos.

— Nu, nu poți, i-o întoarse Hervey.

Fitz insistă, înfrânându-și mânia:

— Francezii sunt de părere că ei și germanii au forțe relativ egale și corpul nostru, chiar așa mic cum este el, ar putea înclina balanța.

Hervey râse cu dispreț.

— Sunt sigur că asta cred.

Vorbea de parcă francezii nu aveau niciun drept să ceară ajutorul aliaților lor.

Fitz simți că își pierde cumpătul.

— Parisul ar putea fi pierdut din cauza timidității noastre!

— Să nu îndrăznești să folosești un asemenea cuvânt, maior Fitzherbert.

— Am fost trimiși aici ca să salvăm Franța. Asta ar putea fi bătălia decisivă. Fitz nu se putu abține să nu ridice tonul: Dacă pierdem Parisul – și Franța odată cu el –, cum le vom explica celor de acasă că ne *odihneam* în timp ce se întâmpla asta?

În loc să răspundă, Hervey se holba peste umărul lui Fitz. Acesta se întoarse și văzu o siluetă masivă și înceată, în uniformă franceză: o tunică neagră, descheiată peste un mijloc rotofei, pantaloni roșii neîncăpători, jambiere mulate și chipiul de general, roșu cu auriu, tras peste frunte. Ochii lipsiți de culoare îi priviră pe Fitz și pe Hervey de sub sprâncenele cărunte. Fitz îl recunoscu imediat pe generalul Joffre.

După ce generalul trecu de ei, urmat de suita sa, Hervey îl întrebă pe Fitz:

— Tu ești responsabil pentru asta?

Fitz era prea mândru ca să mintă.

— Posibil, spuse el.

— Lasă că ne socotim noi, îl amenință Hervey, apoi se întoarse și porni în grabă după Joffre.

Sir John îl primi pe Joffre într-o cameră mică, cu doar câțiva ofițeri prezenți, dar Fitz nu se numără printre aceștia. El așteptă la popota ofițerilor, întrebându-se ce spunea Joffre și dacă îl putea convinge pe Sir John să oprească retragerea rușinoasă a britanicilor și să se alăture asaltului.

Află răspunsul două ore mai târziu, de la locotenentul Murray.

— Se zvonește că Joffre a încercat absolut totul, îi dezvălui Murray. A implorat, a plâns, a insinuat că onoarea britanicilor este în pericol să fie pătată pentru totdeauna. Dar a avut succes. Mâine ne întoarcem spre nord.

Fitz rânji cu gura până la urechi.

— Slavă Domnului, rosti el.

Un minut mai târziu, colonelul Hervey se apropie de el. Fitz se ridică politicos.

— Ai mers mult prea departe, spuse Hervey. Generalul Lourceau mi-a povestit ce ai făcut. Credea că îți face un compliment.

— Nu voi tăgădui, rosti Fitz. Rezultatul sugerează că am făcut ceea ce trebuia.

— Ascultă la mine, Fitzherbert, zise Hervey, coborându-și vocea. Ești terminat. I-ai fost neloial unui superior. Pata neagră de pe numele tău nu va fi ștearsă niciodată. Nu vei fi promovat nici dacă războiul continuă încă un an. Ești maior și maior o să rămâi mereu.

— Vă mulțumesc pentru franchețe, domnule colonel, replică Fitz. Însă eu am intrat în armată ca să câștig bătălii, nu promovări.

(IV)

Lui Fitz i se păru jenant de prudentă înaintarea de duminică a lui Sir John, însă – spre ușurarea lui – aceasta îl sili pe von Kluck să răspundă în fața pericolului, trimițând trupe de care nu se putea lipsi cu una, cu două. Germanii luptau acum pe două fronturi, la vest și la sud, ceea ce era coșmarul oricărui comandant.

Fitz se trezi luni dimineață, după o noapte petrecută pe o pătură întinsă pe pardoseala castelului, simțindu-se optimist. Servi micul dejun la popota ofițerilor, apoi așteptă nerăbdător ca avioanele de recunoaștere să se întoarcă din raidul de dimineață. Războiul însemna fie o confruntare îndârjită, fie o inactivitate inutilă. Pe proprietatea castelului se afla o biserică, despre care se spunea că ar fi datat din anul 1 000, și el se duse să o viziteze, deși nu prea înțelegea ce apreciau oamenii la bisericile vechi.

Raportul raidului de recunoaștere fu prezentat în magnificul salon ce dădea spre parc și spre râu. Ofițerii stăteau pe scaune de campanie la o masă ieftină, înconjurați de decorul luxos al secolului al XVIII-lea. Sir John avea bărbia ieșită înainte și o gură ce părea în permanență strâmbă, într-o expresie de orgoliu rănit, sub mustața albă de morsă.

Aviatorii raportară că în fața trupelor britanice terenul era liber, coloanele germane mărșăluind spre nord.

Fitz era încântat. Contraatacul Aliaților fusese neașteptat, iar germanii fuseseră luați pe nepregătite, din câte se părea. Sigur că aveau să se regrupeze cât de curând, dar pe moment păreau să aibă dificultăți.

Era de așteptat ca Sir John să ordone o înaintare rapidă, dar – cu totul dezamăgitor – comandantul confirmă doar obiectivele limitate stabilite mai înainte.

Fitz își scrise raportul în franceză, apoi urcă în mașină. Conduse cele 25 de mile până la Paris cât putu de repede, având în vedere fluxul de camioane, mașini și vehicule trase de cai ce părăseau orașul, pline ochi de oameni și de mormane imense de bagaje, îndreptându-se spre sud ca să scape de germani.

În Paris fu întârziat de o companie de soldați algerieni cu pielea măslinie, care traversau orașul de la o gară la alta. Ofițerii lor mergeau călare pe catâri și purtau mantii de un roșu strălucitor. În timp ce treceau, femeile le ofereau flori și fructe, iar patronii de cafenele le aduceau băuturi răcoritoare.

După ce trecură, Fitz porni mai departe spre Les Invalides și intră cu raportul în școală.

Din nou, informațiile britanicilor confirmau rapoartele francezilor – unele trupe germane se retrăgeau.

— Trebuie să continuăm atacul! rosti bătrânul general. Unde sunt britanicii?

Fitz se duse spre hartă și indică poziția britanicilor și obiectivele de marș stabilite de Sir John pentru sfârșitul acelei zile.

— Nu este suficient! zise Galliéni mânios. Trebuie să fiți mai agresivi! Avem nevoie să atacați, astfel încât von Kluck să fie prea ocupat cu voi ca să își mai întărească flancul! Când veți traversa Marna?

Fitz nu știa; îi era rușine. Era de acord cu fiecare cuvânt caustic rostit de Galliéni, dar nu putea recunoaște asta, așa că se mulțumi să zică:

— Voi scoate în evidență tot ce ați spus dumneavoastră în fața lui Sir John, domnule general.

Însă Galliéni găsise deja o cale de a compensa delăsarea britanicilor.

— Vom trimite în această după-amiază Divizia a 7-a din Corpul 4 pentru a întări armata lui Manoury de pe fluviul Ourcq, zise el hotărât.

Oamenii săi începură imediat să redacteze ordinele.

Apoi colonelul Dupuys spuse:

— Domnule general, nu avem suficiente trenuri ca să-i transportăm pe toți acolo până diseară.

— Atunci folosiți mașini, spuse Galliéni.

— Mașini?

Dupuys părea nedumerit.

— De unde să găsim atâtea mașini?

— Angajați taxiuri!

Toți cei din cameră se holbară la el contrariați. Oare generalul își pierduse mințile?

— Sunați-l pe șeful poliției, le explică Galliéni. Spuneți-i să le ordone oamenilor săi să oprească toate taxiurile din oraș, să dea jos pasagerii și să-i trimită pe șoferi aici. Le vom umple cu soldați și le vom trimite pe câmpul de bătălie.

Fitz rânji când își dădu seama că Galliéni vorbea serios. „Asta da atitudine, se gândi el. Să facem tot posibilul ca să câștigăm!”

Dupuys dădu din umeri și ridică receptorul din furcă.

— Faceți-mi imediat legătura cu șeful poliției, rosti el.

Fitz se gândi: „Trebuie să văd asta”.

Ieși afară și își aprinse un trabuc. Nu fu necesar să aștepte prea mult. După câteva minute, un Renault roșu traversă Podul Alexandru al III-lea, ocoli peluza mare, ornamentală, și parcă în fața clădirii principale. Acesta fu urmat de alte două, apoi de o duzină, apoi de o sută.

Peste vreo două ore, câteva sute de taxiuri roșii identice erau parcate la Les Invalides. Fitz nu mai văzuse niciodată așa ceva.

Taximetriștii stăteau rezemați de mașini, fumând pipă și vorbind cu însuflețire, în timp ce așteptau instrucțiuni. Fiecare șofer avea propria teorie cu privire la motivul pentru care fuseseră chemați acolo.

Într-un final, Dupuys ieși din școală și traversă strada cu o portavoce într-o mână și cu un vraf de formulare de rechiziționare în cealaltă. Se cocoță pe capota unui taxi, iar șoferii amuțiră.

— Comandantul militar al Parisului are nevoie de cinci sute de taxiuri care să meargă până la Blagny, strigă el prin portavoce.

Șoferii îl priviră în tăcere, nevenindu-le să-și creadă urechilor.

— Acolo, fiecare mașină va lua la bord cinci soldați și îi va duce la Nanteuil.

Nanteuil se afla la treizeci de mile în est și foarte aproape de linia frontului. Șoferii începură să-și dea seama ce li se cere de fapt. Se priviră între ei, dând din cap și rânjind. Fitz realiză că erau mulțumiți să ajute la efortul presupus de război, mai ales într-o asemenea modalitate neobișnuită.

— Vă rog să luați unul dintre aceste formulare înainte să plecați și să îl completați pentru a putea fi plătiți la întoarcere.

Mulțimea fu străbătută de un zumzet. Aveau să fie plătiți! Cu asta li se câștigă sprijinul.

— După ce vor pleca primele cinci sute de mașini, voi da instrucțiuni următoarelor cinci sute. *Vive Paris*! *Vive la France*!

Șoferii izbucniră în urale, apoi se îngrămădiră în jurul lui Dupuys pentru a obține formulare. Fitz, încântat, ajută la distribuirea hârtiilor.

Curând după aceea micile mașini începură să plece, întorcând în fața clădirii uriașe și traversând podul, claxonând cu entuziasm – o punte de legătură roșie, lungă și strălucitoare spre trupele de pe front.

(V)

Britanicilor le luă trei zile ca să parcurgă douăzeci și cinci de mile. Fitz era înmărmurit. Înaintarea lor fusese neobstrucționată: dacă s-ar fi mișcat mai repede, ar fi putut da o lovitură decisivă.

Totuși, în dimineața de miercuri, 9 septembrie, el îi găsi pe oamenii lui Galliéni în toane bune. Von Kluck se retrăgea.

— Germanii s-au speriat! rosti colonelul Dupuys.

Fitz nu credea că germanii se speriaseră, iar harta oferea o explicație mai plauzibilă. Britanicii, oricât de începători și de sfioși ar fi fost, intraseră într-un gol apărut între Armata I și Armata a II-a germane, un gol creat atunci când von Kluck își întorsese forțele spre vest pentru a înfrunta atacul din Paris.

— Am găsit un punct slab și acum înfigem o pană în el, zise Fitz cu un tremur de speranță în glas.

Se străduia să se calmeze. Germanii câștigaseră toate bătăliile de până atunci. Pe de altă parte însă, liniile lor de aprovizionare

erau întinse, oamenii lor epuizați, iar efectivul trupelor scăzuse după ce fuseseră obligați să trimită întăriri în Prusia de Est. În schimb, francezii din această zonă primiseră întăriri consistente și nu trebuiau să-și facă griji cu privire la liniile de aprovizionare, fiind pe propriul teren.

Speranțele lui Fitz scăzură când britanicii se opriră la o distanță de cinci mile la nord de Râul Marna. De ce se oprise Sir John? Nu întâmpinase nicio opoziție!

Însă germanii nu păreau să observe timiditatea britanicilor, fiindcă își continuară retragerea, iar speranțele reapărură în clădirea liceului.

Pe măsură ce umbrele copacilor se lungeau afară, iar ultimele rapoarte ale zilei sosiră, o senzație de jubilație reprimată începu să pună stăpânire pe oamenii lui Galliéni. Până la sfârșitul zilei, germanii fuseseră puși pe fugă.

Lui Fitz aproape că nu-i venea să creadă. Disperarea din urmă cu o săptămână se transformase în speranță. Se așeză pe un scaun prea mic pentru el și se holbă la harta de pe perete. În urmă cu șapte zile, linia germană părea o trambulină de pe care să-și lanseze atacul final; acum părea un zid de care se izbiseră.

Când soarele coborî în spatele Turnului Eiffel, Aliații nu câștigaseră o victorie propriu-zisă, însă pentru prima oară după săptămâni bune înaintarea germanilor fusese oprită.

Dupuys îl îmbrățișă pe Fitz, apoi îl sărută pe ambii obraji; dar de această dată Fitz nu se supără deloc.

— I-am oprit, zise Galliéni și, spre surprinderea lui Fitz, lacrimile scânteiară în spatele lornionului bătrânului general. I-am oprit.

(VI)

La scurt timp după Bătălia de pe Marna, ambele părți începură să sape tranșee.

Arșița din septembrie lăsă locul ploii reci și deprimante din octombrie. Fundătura în care se ajunsese în capătul estic al liniei se împrăștie implacabil și la vest, ca o paralizie ce cuprinde trupul unui muribund.

Bătălia decisivă din toamnă se dădu pentru orașul belgian Ypres, exact în capătul vestic al liniei, la douăzeci de mile de

mare. Germanii atacară cu îndârjire, într-o tentativă de a copleși flancul armatei britanice. Luptele se lungiră pe durata a patru săptămâni. Spre deosebire de bătăliile precedente, aceasta era statică, ambele părți ascunzându-se în tranșee de artileria celeilalte armate și ieșind doar în asalturi sinucigașe împotriva mitralierelor inamice. În cele din urmă britanicii fură salvați de întăriri, incluzând un corp de indieni ce dârdâiau în uniformele lor tropicale. Când se isprăvi totul, muriseră deja 75 000 de soldați britanici, iar Forța Expediționară se destrămase; însă Aliații izbutiseră să închidă o baricadă defensivă ce se întindea de la granița cu Elveția până la Canalul Mânecii, iar trupele invadatoare germane fuseseră oprite.

Pe 24 decembrie, Fitz se afla la cartierul general britanic din orașul St.-Omer, nu departe de Calais, într-o stare de spirit foarte sumbră. Își aminti cu câtă ușurință le spusese oamenilor săi că se vor întoarce acasă până la Crăciun. Acum părea că războiul ar fi putut continua încă un an sau chiar mai mult. Armatele adverse stăteau în tranșee zi de zi, mâncând hrană de proastă calitate, îmbolnăvindu-se de dizenterie, alegându-se cu jupuirea țesuturilor și cu păduchi și omorând de plictiseală șobolanii ce se înfruptau din cadavrele împrăștiate pe terenul dintre ele. Cândva, lui Fitz îi fusese foarte clar de ce Marea Britanie trebuia să meargă la război, însă acum nu își mai amintea motivele.

În ziua aceea ploaia se opri și vremea se răci. Sir John trimise un mesaj tuturor unităților, avertizându-le că inamicul lua în calcul un atac de Crăciun. Fitz știa că asta nu era decât o născocire: nu existau informații care să sprijine această variantă. Adevărul era că Sir John nu voia ca oamenii lui să lase garda jos de Crăciun.

Fiecare soldat trebuia să primească un cadou de la prințesa Maria, fiica de 17 ani a regelui și a reginei. Cadoul consta într-o cutie de alamă cu tutun și țigări, o fotografie a prințesei și o felicitare de Crăciun de la rege. Nefumătorii, cei de religie Sikh și infirmierele aveau să primească ciocolată sau dulciuri în loc de tutun. Fitz ajută la distribuirea cutiilor către Pușcașii Galezi. La sfârșitul zilei, fiind prea târziu pentru a reveni la confortul relativ de la St.-Omer, fu nevoit să rămână în cartierul general al Batalionului al IV-lea, un buncăr jilav aflat la un sfert de milă în spatele liniei frontului, citind o poveste cu Sherlock Holmes și

fumând trabucurile mici și subțiri cu care se obișnuise. Nu erau la fel de bune ca țigările sale de foi lungi și subțiri, însă în acele vremuri nu mai apuca oricum să fumeze un trabuc mare. Era cu Murray, care fusese promovat la rangul de căpitan după Ypres. Fitz nu fusese promovat: Hervey își ținea promisiunea.

La scurt timp după lăsarea nopții, fu surprins să audă focuri de armă răzlețe. Se dovedi că oamenii văzuseră lumini și crezuseră că inamicul încearcă un atac prin surprindere. De fapt, luminile erau felinarele colorate cu care germanii își împodobeau parapetul.

Murray, care se afla de ceva vreme în prima linie, vorbea despre trupele de indieni care apărau sectorul alăturat.

— Sărmanii nătărăi au venit în uniformele lor de vară, fiindcă li s-a zis că războiul se va încheia înainte să se răcească vremea, spuse el. Dar lasă-mă să-ți spun ceva, Fitz: soldatul tuciuriu este un tip ingenios. Știi că am cerut Ministerului de Război să ne dea aruncătoare pentru tranșee precum cele pe care le au germanii, care aruncă grenada peste parapet? Ei bine, indienii și le-au improvizat singuri, din bucăți de țevi din fontă. Poți spune că sunt țevi stricate dintr-o toaletă publică, doar că funcționează!

În dimineața următoare se lăsă o ceață geroasă, iar pământul îngheță. Fitz și Murray împărțiră în zori cadourile prințesei. Deși unii oameni se strânseseră în jurul mangalurilor încercând să se încălzească, spuneau că sunt recunoscători pentru îngheț, care era de preferat noroiului, mai ales din punctul de vedere al celor cărora li se jupuiseră țesuturile. Alții vorbeau între ei în galeză, observă Fitz, deși foloseau întotdeauna engleza când se adresau ofițerilor.

Linia germană, aflată la patru sute de metri distanță, era ascunsă de ceața dimineții, ce avea aceeași culoare cu uniformele germane – un albastru-argintiu șters, numit cenușiu de câmp. Fitz auzi muzică în surdină: germanii cântau colinde. El nu era o fire foarte înclinată spre muzică, dar i se păru că recunoaște acordurile de la *Silent Night*.

Se întoarse în buncăr pentru un mic dejun sărăcăcios, constând în pâine râncedă și o conservă de șuncă, alături de ceilalți ofițeri. După aceea ieși să fumeze. Nu mai fusese atât de nefericit niciodată. Se gândi la micul dejun servit în acel moment la Tŷ Gwyn: cârnați fierbinți, ouă proaspete, rinichi umpluți, scrumbii afumate, pâine prăjită cu unt și cafea aromată

cu frișcă. Tânjea după o lenjerie intimă curată, o cămașă netezită cu fierul de călcat și un costum din lână moale. Voia să stea lângă focul dogoritor din salonaș, cu nimic altceva mai bun de făcut decât să citească glumele stupide din revista *Punch*.

Murray ieși după el din buncăr și îi zise:

— Sunteți căutat la telefon, domnule maior. De la cartierul general.

Fitz era surprins. Cineva se străduise din răsputeri ca să dea de el. Spera că francezii și britanicii nu se luaseră la harță cât împărțise el cadourile de Crăciun. Cu o expresie îngrijorată pe chip, intră și luă receptorul.

— Fitzherbert.

— Bună dimineața, domnule maior, rosti o voce pe care nu o recunoscu. Căpitanul Davies la telefon. Nu mă cunoașteți, dar mi s-a cerut să vă transmit un mesaj de acasă.

De acasă? Fitz nădăjduia să nu fie vești proaste.

— Foarte frumos din partea dumitale, căpitane, spuse el. Care este mesajul?

— Soția dumneavoastră a născut un băiețel viguros, domnule. Atât mama, cât și fiul sunt bine sănătoși.

— Ooo…

Fitz se așeză brusc pe o cutie. Era prea devreme – copilul ar fi trebuit să se nască abia peste o săptămână sau două. „Copiii născuți prematur sunt vulnerabili”, se gândi el. Însă mesajul spunea că este sănătos. La fel și Bea.

Fitz avea un fiu căruia urma să-i treacă titlul de conte.

— Mai sunteți pe fir, domnule maior? întrebă căpitanul Davies.

— Da, da, răspunse Fitz. Sunt doar puțin șocat. Este un pic cam devreme.

— Cum astăzi este Crăciunul, ne-am gândit că vestea vă va bucura, domnule.

— Mă bucură, desigur!

— Permiteți-mi să fiu primul care vă felicită.

— Frumos din partea dumitale, rosti Fitz. Îți mulțumesc!

Însă căpitanul Davies închisese deja.

După o clipă, Fitz realiză că ceilalți ofițeri din buncăr îl priveau în tăcere. Într-un final, unul dintre ei zise:

— Vești bune sau proaste?

— Bune! spuse Fitz. Grozave, de fapt. Sunt tată.

Îi strânseră cu toții mâna și îl bătură pe spate. Murray scoase sticla de whisky, în ciuda faptului că era dimineață, și băură în cinstea copilului.

— Cum o să-l cheme? întrebă Murray.

— Vicontele de Aberowen, cât voi trăi eu, rosti Fitz, apoi își dădu seama că Murray nu îl întrebase de titlu, ci de nume. George, ca pe tatăl meu, și William, ca pe bunicul. Pe tatăl lui Bea îl chema Petr Nikolaevich, așa că poate le vom adăuga și pe acestea două.

Murray părea amuzat.

— George William Peter Nicholas Fitzherbert, viconte de Aberowen, zise el. Ce de nume pentru un singur copil!

Fitz încuviință, binedispus.

— Mai ales dacă te gândești că probabil nu cântărește nici trei kilograme.

Era copleșit de mândrie și de bucurie și simțea nevoia să le anunțe și altora vestea.

— Cred că o să mă duc până la linia frontului, spuse el după ce-și terminară whisky-ul. Să împart câteva trabucuri soldaților.

Ieși din buncăr și traversă tranșeea de comunicații. Era euforic. Nu se auzeau focuri de armă, iar aerul era rece și curat, cu excepția momentului când trecu pe lângă latrină. Realiză că nu se gândește la Bea, ci la Ethel. Oare ea născuse? Era fericită în casa ei, după ce-l șantajase pe Fitz să i-o cumpere? Deși era consternat de felul în care se târguise cu el, nu putea uita că era însărcinată cu copilul lui. Spera să aibă o naștere fără probleme, așa cum avusese Bea.

Toate aceste gânduri îi zburară din minte când ajunse în linia întâi. Când dădu colțul și intră în tranșeea frontului, fu șocat: nu se afla nimeni acolo.

Porni de-a lungul tranșeei, ocolind meterezele pe măsură ce îi ieșeau în cale, și nu văzu pe nimeni. Era ca o poveste cu fantome sau ca una dintre acele corăbii găsite plutind în derivă, fără niciun suflet la bord.

Trebuia să existe o explicație. Avusese loc vreun atac de care Fitz nu știa?

Îi trecu prin minte să se uite peste parapet.

Nu putea face asta oricum. Mulți oameni muriseră în prima lor zi pe front fiindcă trăseseră cu ochiul peste parapet.

Fitz ridică una dintre cazmalele cu mâner scurt, numite unelte de tranșee. Săltă încet lama deasupra marginii parapetului, apoi puse piciorul pe prima treaptă și își ridică încet capul, până când ajunse să privească prin spațiul îngust dintre parapet și cazma.

Ceea ce văzu îl lăsă cu gura căscată.

Soldații se aflau în pustiul presărat cu cratere dintre cele două tabere, însă nu se luptau – formaseră grupuri și vorbeau.

Era ceva bizar în înfățișarea lor și, după o clipă, Fitz realiză: unele uniforme erau kaki, iar altele – cenușiu de câmp.

Soldații vorbeau cu dușmanii.

Fitz scăpă unealta de tranșee, își săltă capul deasupra parapetului și privi consternat. Erau sute de soldați pe terenul dintre tabere, întinzându-se cât putea vedea cu ochii în ambele părți, britanici și germani laolaltă.

Ce dracu' se petrecea?

Găsi o scară de tranșee și se cățără pe parapet, apoi porni pe pământul răscolit. Oamenii își arătau unii altora fotografii cu familiile și cu iubitelor lor, își ofereau țigări și încercau să comunice, rostind lucruri precum: „Eu Robert, tu cine?"

Zări doi sergenți, unul britanic și celălalt german, cufundați într-o conversație. Îl bătu pe britanic pe umăr.

— Hei, tu! zise el. Ce dracu' faci aici?

Omul îi răspunse în accentul plat și gutural al docurilor din Cardiff:

— Nu știu exact cum s-a întâmplat, să trăiți! Niște nemți s-au urcat pe parapetul lor, neînarmați, și au strigat „Crăciun fericit", apoi unul dintre băieții noștri a făcut la fel, după care au început să meargă unii spre ceilalți și, cât ai zice pește, toată lumea a procedat la fel.

— Dar nu este nimeni în tranșee! spuse Fitz mânios. Nu pricepi că ar putea fi un șiretlic?

Sergentul se uită de-a lungul liniei.

— Nu, domnule, dacă e să fiu sincer! Nu pot spune că ar putea fi vorba de așa ceva, rosti el cu sânge rece.

Omul avea dreptate. Cum ar fi putut inamicul să profite de faptul că soldații din linia întâi a celor două tabere se împrieteneau?

Sergentul arătă spre german.

— El este Hans Braun, domnule. A fost chelner la hotelul Savoy din Londra. Vorbește engleza!

Sergentul german îl salută pe Fitz.

— Îmi pare bine de cunoștință, domnule maior, spuse el. Crăciun fericit!

Avea un accent mai puțin pronunțat decât sergentul din Cardiff. Scoase o butelcă și i-o întinse.

— Vreți o gură de șnaps?

— Dumnezeule! exclamă Fitz și porni mai departe.

Nu se putea face nimic. Ar fi fost greu să oprească asta chiar și având sprijinul ofițerilor neimplicați, cum era acel sergent galez. Fără ajutorul lor, era imposibil. Hotărî că ar fi mai bine să raporteze situația unui superior și să lase problema pe umerii altcuiva.

Înainte însă de a apuca să plece de acolo, își auzi numele strigat.

— Fitz! Fitz! Chiar tu ești?

Vocea îi suna familiar. Se întoarse și văzu un german apropiindu-se. Când omul ajunse lângă el, îl recunoscu.

— Von Ulrich? rosti el uimit.

— Eu, în carne și oase!

Walter zâmbi larg și îi întinse mâna. Fitz i-o întinse și el, mecanic, iar Walter i-o strânse cu putere. Era mai slab, iar pielea sa altădată foarte netedă părea aspră și bătucită. „Cred că și eu m-am schimbat”, se gândi Fitz.

Walter zise:

— Este uimitor… ce coincidență!

— Mă bucur să văd că ești bine și sănătos, spuse Fitz. Deși probabil că nu ar trebui.

— Asemenea!

— Ce-o să facem cu toată nebunia asta?

Fitz flutură din mână spre soldații care fraternizau.

— Mă îngrijorează, adaugă el.

— Sunt de acord. Mâine s-ar putea să nu mai vrea să tragă în noii lor prieteni.

— Și atunci ce-i de făcut?

— Trebuie să pornim o confruntare cât de curând, ca să-i readucem la normal. Dacă ambele tabere încep să se bombardeze mâine dimineață, o să ajungă să se urască din nou foarte curând.

— Sper să ai dreptate.

— Tu cum mai ești, prietene?

Fitz își aminti vestea bună și se lumină la față.

— Sunt tată, rosti el. Bea a născut un băiat. Ia un trabuc.

Își aprinseră trabucurile. Walter îi relată că fusese pe frontul de răsărit.

— Rușii sunt corupți, spuse el dezgustat. Ofițerii lor vând proviziile pe piața neagră și lasă infanteria să moară de foame și de frig. Jumătate din populația Prusiei de Est poartă bocanci militari rusești, în vreme ce soldații ruși umblă desculți.

Fitz îi zise că el fusese în Paris.

— Restaurantul tău preferat, Voisin's, este încă deschis.

Oamenii începură un meci de fotbal, Marea Britanie împotriva Germaniei, cu chipie pe post de bare.

— Trebuie să raportez asta, rosti Fitz.

— Și eu, încuviință Walter. Dar, spune-mi mai întâi, ce mai face Lady Maud?

— Bine, din câte știu.

— Țin neapărat să îi fiu pomenit.

Fitz fu surprins de emfaza cu care Walter grăise aceste cuvinte, altminteri banale.

— Bineînțeles, răspunse el. Ai vreun motiv special pentru asta?

Walter își întoarse privirea și spuse:

— Chiar înainte să părăsesc Londra… am dansat cu ea la balul organizat de Lady Westhampton. A fost ultimul lucru civilizat pe care l-am făcut înainte de acest război *verdammten*.

Walter părea copleșit de emoție. În glas i se simțea un tremur, iar lui nu-i stătea în fire să amestece germana cu engleza. Poate că atmosfera Crăciunului pusese stăpânire și pe el.

Walter continuă:

— Aș dori din tot sufletul să știe că m-am gândit la ea în ziua de Crăciun.

Îl privi pe Fitz cu lacrimi în ochi.

— Pot să te rog să-i spui tu asta, prietene?

— O să-i spun, îi zise Fitz. Sunt sigur că va fi foarte încântată.

Capitolul 14

Februarie 1915

(I)

— Am fost la doctor, rosti femeia de lângă Ethel. I-am zis că mă mănâncă păsărica.

Un val de hohote de râs străbătu încăperea. Aceasta se afla la ultimul etaj al unei căsuțe din estul Londrei, în apropiere de Aldgate. Douăzeci de femei erau așezate în fața mașinilor de cusut, înghesuite pe ambele părți ale unei bănci lungi. Focul nu era făcut, iar singura fereastră a camerei era închisă bine pentru a nu lăsa să intre gerul de februarie. Pe podea nu se afla nimic. Tencuiala văruită de pe pereți se scorojise cu timpul, iar șipcile de dedesubt se iteau din loc în loc. Aerul din încăpere era stătut – fiind respirat de douăzeci de femei –, dar nu părea să se încălzească, iar femeile purtau toate pălării și haine.

Tocmai se opriseră pentru o pauză, iar pedalele de sub tălpile lor amuțiseră pentru scurtă vreme. Vecina lui Ethel era Mildred Perkins, o londoneză din East End de-o seamă cu ea. Mildred era și chiriașa lui Ethel – ar fi fost o fată frumoasă dacă nu ar fi avut dinții prea ieșiți în afară. Bancurile porcoase erau specialitatea ei. Își continuă povestirea:

— Și doctorul zice: „Nu ar trebui să spui asta, este un cuvânt obscen”.

Ethel rânji. Mildred izbutea să creeze momente de voioșie în ziua lor lungă de lucru, de douăsprezece ore. Ethel nu mai auzise asemenea cuvinte înainte. La Tŷ Gwyn, angajații erau de o politețe exagerată. Londonezele însă ziceau tot ce le venea la gură. Erau de toate vârstele și naționalitățile, iar unele abia dacă îndrugau câteva vorbe în engleză, inclusiv cele două refugiate din Belgia ocupată de germani. Singurul lucru pe care îl aveau toate în comun era faptul că fuseseră suficient de disperate încât să accepte acea slujbă.

— Iar eu zic: „Atunci ce-ar trebui să spun, dom’ doctor?” Și el răspunde: „Spune că te mănâncă degetul”.

Coseau mii de uniforme militare britanice, tunici și pantaloni. În fiecare zi, bucățile de material kaki, gros, veneau de la o fabrică de tăiere de pe o stradă alăturată, cutii mari de carton pline cu mâneci și craci, iar femeile de aici le coseau laolaltă și le trimiteau la o altă fabrică, unde se adăugau nasturii și

butonierele pentru nasturi. Erau plătite pentru câte reușeau să termine.

— El îmi zice: „Și degetul te mănâncă tot timpul, doamnă Perkins, sau doar din când în când?”

Mildred făcu o pauză, iar femeile amuțiră, așteptând poanta.

— Și eu zic: „Nu, dom’ doctor, numai când mă piș prin el”.

Femeile izbucniră în râs și urale.

O fetiță slabă, cam de 12 ani, intră pe ușă purtând pe umăr o prăjină de care erau atârnate douăzeci de căni mari și ulcioare. Fata așeză cu grijă prăjina pe bancă. Cănile conțineau ceai, ciocolată caldă, zeamă de supă sau cafea apoasă. Fiecare femeie avea cana ei. De două ori pe zi, la jumătatea dimineții și la jumătatea după-amiezii, ele îi dădeau câțiva bănuți fetei, pe nume Allie, iar ea le umplea cănile la cafeneaua de vizavi.

Femeile își sorbiră băuturile, întinzându-și mâinile și picioarele și frecându-se la ochi. Munca nu era la fel de grea ca cea a unui miner, se gândi Ethel, dar era istovitoare – stăteau aplecate deasupra mașinii ore în șir, mijindu-și ochii la cusătură, care trebuia făcută perfect. Șeful, Mannie Litov, verifica fiecare bucată și, dacă nu era bine făcută, nu te plătea, deși Ethel bănuia că el trimitea mai departe și uniformele cu defecte.

După cinci minute, Mannie intră în camera de lucru, bătu din palme și zise:

— Hai, înapoi la treabă.

Ele își goliră cănile și se întoarseră la lucru.

Mannie le muncea din greu, dar nu era cel mai rău șef posibil, din câte ziceau femeile. Cel puțin el nu le pipăia și nu le cerea favoruri sexuale. Avea vreo treizeci de ani, ochii negri și barba neagră. Tatăl său era un croitor venit din Rusia, care își deschisese o prăvălie pe Mile End Road, realizând costume ieftine pentru funcționarii bancari și pentru curierii agenților de bursă. Mannie învățase meseria de la tatăl său, apoi pornise o întreprindere mai ambițioasă.

Războiul era bun pentru afaceri. Un milion de oameni intraseră ca voluntari în armată între august și Crăciun și toți aveau nevoie de uniforme. Mannie angaja toate cusătoresele pe care le găsea. Din fericire, Ethel învățase să coasă la mașină la Tŷ Gwyn.

Avea nevoie de o slujbă. Deși casa fusese cumpărată și Mildred îi plătea chirie, trebuia să pună bani deoparte pentru

clipa în care avea să vină pe lume copilul. Însă căutarea unui loc de muncă fusese o experiență frustrantă și enervantă.

Femeile aveau acum acces la tot felul de meserii, dar Ethel aflase rapid că bărbații și femeile încă nu erau egali. Meseriile pentru care bărbații câștigau trei-patru lire erau oferite femeilor pentru o liră pe săptămână. Și, chiar și atunci, femeile erau nevoite să îndure ostilitatea și persecuția șefilor. Bărbații care mergeau cu autobuzul refuzau să își prezinte biletele unei controloare, inginerii turnau ulei în trusele de scule ale femeilor, iar muncitoarele nu aveau voie să intre în tavernele de la poarta fabricii. Ceea ce o înfuria și mai mult pe Ethel era faptul că aceiași bărbați ar fi făcut o femeie leneșă și netoată dacă se întâmpla să aibă copiii îmbrăcați în zdrențe.

În cele din urmă, mânioasă și fără prea mare tragere de inimă, optase pentru o industrie în care femeile erau angajate în mod tradițional, jurând să schimbe acest sistem nedrept înainte să moară.

Își masă spatele. Trebuia să nască peste o săptămână sau două și, din zi în zi, avea să fie nevoită să se oprească din lucru. Cusutul era greu când aveai un pântece mare și bombat, însă cel mai mult o deranja osteneala care amenința să pună stăpânire pe ea.

În încăpere intrară alte două femei, una dintre ele bandajată la mână. Cusătoresele se tăiau adesea cu acele mașinilor sau cu foarfecele ascuțite pe care le foloseau.

Ethel zise:

— Uite ce-i, Mannie, ar trebui să ai la îndemână o trusă de prim ajutor, cu pansament, o sticlă de iod și alte câteva lucruri de trebuință.

El răspunse:

— Da’ ce, sunt făcut cumva din bani?

Era răspunsul lui clasic la orice solicitare din partea muncitoarelor.

— Dar pierzi bani de fiecare dată când una dintre noi se rănește, insistă Ethel, pe un ton dulce și rezonabil. Uite două femei care au stat departe de mașinile lor aproape o oră, pentru că au fost nevoite să meargă la spițer ca să le oblojească tăieturile.

Femeia bandajată rânji și spuse:

— Plus că a trebuit să mă opresc și pe la Dog and Duck ca să mă mai calmez.

Mannie îi zise lui Ethel cu sarcasm:

— Bănuiesc că vrei ca în trusa de prim ajutor să fie și o sticlă de gin.

Ethel nu-i luă în seamă remarca.

— O să-ți fac o listă și o să aflu cât ar costa totul, apoi te poți hotărî și singur, ce zici?

— Nu promit nimic, spuse Mannie, ceea ce pentru el reprezenta aproape o promisiune.

— Bine, atunci.

Ethel se întoarse la mașina ei.

Ea era mereu cea care îi cerea lui Mannie mici îmbunătățiri la locul de muncă sau care protesta atunci când el făcea diverse schimbări, cum fusese momentul în care le ceruse să plătească pentru a-și ascuți foarfecele. Fără să vrea, părea să aibă rolul pe care îl juca și tatăl ei.

Prin fereastra soioasă se vedea cum se întunecă. Lui Ethel, ultimele trei ore din ziua de muncă i se păreau cele mai grele – o durea spatele, iar strălucirea orbitoare a luminilor din tavan îi dădea dureri de cap.

Când se făcea însă ora șapte, nu mai voia să plece acasă. Gândul unei noi seri petrecute în singurătate era prea deprimant.

Când ajunsese la Londra, atrăsese atenția câtorva tineri. Ei nu-i plăcuse cu adevărat de niciunul dintre ei, dar le acceptase invitațiile la cinematograf, la teatrul de estradă, la recitaluri și prin taverne, iar pe unul chiar îl sărutase, deși nu prea pătimaș. Totuși, de îndată ce sarcina începuse să se vadă, își pierduseră cu toții interesul. O fată drăguță era una, o femeie cu un copil era cu totul altceva.

Din fericire, în seara aceea avea loc o întrunire a Partidului Laburist. Ethel se înscrisese la filiala din Aldgate a Partidului Laburist Independent imediat după ce își cumpărase casa. Se întreba adesea ce ar fi zis tatăl său dacă ar fi știut. Oare ar fi vrut să o dea afară din partid, așa cum o dăduse și din casă? Sau ar fi fost mulțumit în sinea lui? Probabil că nu avea să afle niciodată.

În seara aceea se înscrisese la cuvânt Sylvia Pankhurst, una dintre conducătoarele sufragetelor, militantele pentru acordarea

dreptului de vot femeilor. Războiul dezbinase celebra familie Pankhurst. Emmeline, mama, renunțase la campanie pe durata războiului. Una dintre fete, Christabel, urmase exemplul mamei, însă cealaltă, Sylvia, continuase campania pe cont propriu. Ethel era de partea Sylviei: femeile erau asuprite și pe timp de război, la fel ca și pe timp de pace, și avea să li se facă dreptate abia când vor fi primit dreptul de vot.

Își luă rămas-bun de la celelalte femei în fața clădirii. Strada luminată de felinare era aglomerată – muncitori care plecau acasă, cumpărători ce-și luau cele de trebuință pentru cină și cheflii în drum spre o noapte de benchetuială. Un damf cald de drojdie ieșea pe ușa deschisă de la Dog and Duck. Ethel le înțelegea pe femeile care își petreceau toată seara în asemenea locuri. Tavernele erau locuri mai primitoare decât casele celor mai mulți dintre oameni și aveai parte acolo nu numai de o companie plăcută, dar și de anestezicul ieftin oferit de gin.

Lângă crâșmă se afla o băcănie numită Lippmann’s, care era închisă: fusese vandalizată de o gașcă patriotică din cauza numelui său german și avea acum scânduri pe ușă. În mod ironic, patronul era un evreu din Glasgow, al cărui fiu făcea parte din Infanteria Ușoară de Munte.

Ethel luă autobuzul. Avea de mers doar două stații, dar era prea obosită ca să le mai parcurgă pe jos.

Întrunirea se desfășura la Biserica Evanghelică a Golgotei, locul în care se afla și clinica lui Lady Maud. Ethel venise în Aldgate fiindcă era singurul cartier din Londra de care auzise vreodată – Maud îi pomenise numele în mai multe rânduri.

Sala era luminată de lămpi incandescente înșirate pe pereți, iar o vatră cu cărbuni amplasată în mijlocul încăperii alunga frigul. Scaune pliante ieftine fuseseră înșirate în fața unei mese și a unui pupitru. Ethel fu întâmpinată de secretarul filialei, Bernie Leckwith, un bărbat studios și pedant, cu suflet bun. În seara aceea părea îngrijorat.

— Am rămas fără orator, spuse el.

Ethel era dezamăgită.

— Ce-o să facem? întrebă ea. Se uită prin încăpere. S-au strâns deja peste cincizeci de oameni.

— O să ne fie trimisă o înlocuitoare, dar nu a ajuns încă și nu știu cât de bine se va descurca. Nici măcar nu este membră de partid.

— Cum o cheamă?

— Lady Maud Fitzherbert. Bernie adăugă dezaprobator: Bag seamă că este dintr-o familie de proprietari de mină.

Ethel râse.

— Ca să vezi! Am lucrat pentru ea.

— Este o bună oratoare?

— N-am nicio idee.

Ethel era intrigată. Nu o mai văzuse pe Maud din acea fatidică zi de marți, când aceasta se căsătorise cu Walter von Ulrich, iar Marea Britanie declarase război Germaniei. Ethel încă mai avea rochia pe care i-o cumpărase Walter, împachetată cu grijă în hârtie de mătase și atârnată în șifonier. Era din mătase roz cu un jupon transparent, cu siguranță cel mai frumos lucru pe care îl avusese vreodată. Sigur că acum nu-i mai venea. În plus, era o rochie mult prea bună ca să o poarte la o întrunire a Partidului Laburist. Mai avea și pălăria, în cutia originală de la magazinul de pe Bond Street.

Se așează, bucuroasă că poate să-și elibereze picioarele de povară, și așteptă să înceapă întrunirea. Nu avea să uite niciodată cum se dusese la Ritz, după nuntă, cu chipeșul văr al lui Walter, Robert von Ulrich. Când intraseră în restaurant, câteva femei o priviseră aspru și ea își dăduse seama că, în pofida rochiei scumpe pe care o purta, era ceva la ea care o dădea de gol că face parte din clasa muncitoare. Însă nici că îi păsa. Robert o făcuse să râdă cu comentariile sale răutăcioase la adresa hainelor și bijuteriilor celorlalte femei, iar ea îi povestise un pic despre viața dintr-un oraș minier galez, care lui i se păruse mai ciudată decât însăși existența eschimoșilor.

Unde erau ei acum? Atât Walter, cât și Robert plecaseră la război, desigur, Walter cu armata germană, iar Robert cu cea austriacă, iar Ethel nu avea de unde să știe dacă mai erau în viață sau nu. Nici de Fitz nu mai știa nimic. Bănuia că plecase în Franța cu Pușcașii Calezi, dar nu era sigură nici măcar de acest lucru. Chiar și așa, citea înfrigurată listele din ziare cu cei căzuți pe front, uitându-se cu frică după numele Fitzherbert. Îl ura pentru felul în care se purtase cu ea, însă tot se simțea extrem de recunoscătoare de fiecare dată când nu dădea peste numele lui.

Ar fi putut păstra legătura cu Maud, ducându-se pur și simplu la clinică miercurea, dar cum și-ar fi explicat vizita? În afară de o

mică spaimă trasă în iulie – o pată mică de sânge pe lenjerie, în legătură cu care doctorul Greenward o asigurase că nu trebuie să-și facă griji –, nu avusese probleme de sănătate.

Și totuși, Maud nu se schimbase în cele șase luni. Intră în sală îmbrăcată la fel de bine ca întotdeauna, purtând o pălărie cu boruri largi, din care se ivea o pană mare precum catargul unei corăbii. Ethel se simți brusc ponosită în vechea ei haină cafenie.

Maud o zări și veni spre ea.

— Bună, Williams! Scuză-mă, vreau să spun Ethel. Ce surpriză plăcută!

Ethel îi strânse mâna.

— Iartă-mă că nu mă ridic, rosti ea, mângâindu-și pântecele bombat. În clipa asta nu cred că m-aș putea ridica nici în fața regelui.

— Nu-ți face probleme. Putem sporovăi câteva minute după întrunire?

— Ar fi minunat.

Maud se duse la masă, iar Bernie deschise ședința. Bernie era un evreu rus, ca mulți dintre locuitorii din East End. De fapt, foarte puțini dintre cei de-acolo erau englezi pursânge – mulți erau galezi, scoțieni și irlandezi, înainte de război fuseseră și mulți germani; acum erau mii de refugiați belgieni. Vasele îi lăsau în East End, așa că se stabileau acolo, firește.

Deși aveau un invitat special, Bernie insistă ca mai întâi să treacă în revistă prezența, procesele-verbale ale ședinței precedente și alte lucruri plictisitoare, de rutină. El lucra la biblioteca consiliului local și era obsedat de detalii.

Într-un final, o prezentă pe Maud. Ea vorbi cu încredere și în cunoștință de cauză despre asuprirea femeilor.

— O femeie care face aceeași muncă precum un bărbat ar trebui plătită la fel, spuse ea. Însă ni se spune adesea că bărbatul trebuie să-și întrețină familia.

Câțiva bărbați din încăpere dădură din cap cu subînțeles: așa ziceau întotdeauna, într-adevăr.

— Dar cum rămâne cu *femeia* care trebuie să-și întrețină familia?

Asta provocă murmure aprobatoare în rândul femeilor.

— Săptămâna trecută am întâlnit o fată în Acton, care încerca să își hrănească și să își îmbrace cei cinci copii cu două lire pe săptămână, în vreme ce soțul ei, care a părăsit-o, câștiga patru

lire și zece șilingi fabricând elice pentru vapoare în Tottenham și cheltuindu-și banii la crâșmă!

— Așa este! zise o femeie din spatele lui Ethel.

— Am vorbit de curând cu o femeie din Bermondsey, al cărei soț a fost omorât la Ypres – ea trebuie să-și întrețină cei patru copii și totuși primește un salariu de femeie.

— E o rușine! rostiră mai multe femei.

— Dacă patronul poate plăti cu un șiling un bărbat ca să facă un bolț cu piston, atunci poate plăti la fel și o femeie pentru aceeași muncă.

Bărbații se foiră neliniștiți în scaune.

Maud își trecu privirea de oțel peste public.

— Când aud bărbații socialiști protestând împotriva plății egale, eu le zic: cum le permiteți patronilor lacomi să trateze femeile ca pe o forță de muncă ieftină?

Ethel considera că era nevoie de mult curaj și de multă independență pentru ca o femeie din clasa socială a lui Maud să aibă asemenea vederi. O și invidia pe Maud. Era geloasă pe hainele ei frumoase și pe fluența discursului său. Pe deasupra, Maud era căsătorită cu bărbatul pe care îl iubea.

După discurs, Maud fu luată la întrebări în mod agresiv de către bărbații din Partidul Laburist. Trezorierul filialei, un scoțian roșu la față pe nume Jock Reid, spuse:

— Cum vă puteți văicări atâta, cerând dreptul de vot pentru femei, când băieții noștri mor în Franța?

Se auziră aprobări zgomotoase.

— Mă bucur că m-ați întrebat asta, pentru că este o întrebare care tulbură mulți oameni, bărbați și femei deopotrivă, rosti Maud.

Ethel admiră tonul conciliant al răspunsului, care contrasta cu ostilitatea celui care pusese întrebarea.

— Oare activitatea politică ar trebui să continue netulburată în vreme de război? Oare ar trebui să participați la o ședință a Partidului Laburist? Oare sindicatele ar trebui să continue lupta împotriva exploatării muncitorilor? S-a închis cumva Partidul Conservator pe durata războiului? Au fost cumva suspendate temporar nedreptatea și asuprirea? Eu spun că nu, tovarășe. Nu trebuie să le îngăduim dușmanilor progresului să profite de avantajul războiului. Acesta nu trebuie să devină o scuză pentru

ca tradiționaliștii să ne țină pe loc. După cum zice domnul Lloyd George, lucrurile merg mai departe ca de obicei.

După ședință se făcu ceai – bineînțeles de către femei – și Maud se așeză lângă Ethel, scoțându-și mănușile ca să țină o ceașcă și o farfurioară din ceramică groasă, albastră, în mâinile sale fine. Ethel considera că nu s-ar fi cuvenit să-i destăinuie lui Maud adevărul despre fratele ei, așa că îi oferi ultima versiune a poveștii sale născocite, conform căreia „Teddy Williams” fusese omorât în luptele din Franța.

— Le spun oamenilor că eram căsătoriți, rosti ea, atingând inelul ieftin pe care îl purta pe deget. Nu că i-ar mai păsa cuiva în ziua de azi. Când băieții pleacă la război, fetele vor să le facă pe plac, fie că se căsătoresc, fie că nu. Își coborî vocea: Nu cred că ai primit vești de la Walter, nu?

Maud zâmbi.

— S-a întâmplat ceva uimitor. Ai citit în ziare despre armistițiul de Crăciun?

— Da, firește – britanicii și germanii au făcut schimb de cadouri și au jucat fotbal pe terenul dintre tabere. Păcat că nu au continuat armistițiul, refuzând să lupte după aceea.

— Categoric. Dar Fitz s-a întâlnit cu Walter!

— Ei bine, asta chiar că-i nemaipomenit.

— Bineînțeles, Fitz nu știe că suntem căsătoriți, așa că Walter a trebuit să fie foarte atent cu ce-i spune. Însă mi-a trimis mesajul că se gândește la mine în ziua de Crăciun.

Ethel îi strânse mâna lui Maud.

— Deci este teafăr!

— A participat la luptele din Prusia de Est și acum a ajuns pe frontul din Franța, dar nu a fost rănit.

— Slavă Domnului! Dar nu cred că vei mai primi vești de la el, nu-i așa? Un asemenea noroc nu prea se repetă.

— Așa este. Singura mea speranță este să ajungă într-o țară neutră, precum Suedia sau Statele Unite, de unde să-mi poată trimite o scrisoare. Altminteri va trebui să aștept până la terminarea războiului.

— Și contele?

— Fitz este bine. Și-a petrecut primele săptămâni de război la Paris.

„În vreme ce eu îmi căutam de lucru într-un atelier”, se gândi Ethel cu ciudă.

Maud continuă:

— Prințesa Bea a născut un băiețel.

— Cred că Fitz este bucuros să aibă un moștenitor.

— Toți suntem bucuroși, răspunse Maud, iar Ethel își aminti că ea nu era doar rebelă, ci și aristocrată pe deasupra.

Ședința se încheie. Pe Maud o aștepta taxiul afară și își luară rămas-bun. Bernie Leckwith luă autobuzul împreună cu Ethel.

— S-a descurcat mai bine decât mă așteptam, zise el. E din înalta clasă, desigur, dar a avut argumente sănătoase. Și a fost prietenoasă, mai ales cu tine. Bănuiesc că ai ajuns să-i cunoști foarte bine familia cât ai lucrat pentru ei.

„Nici n-ai idee”, se gândi Ethel.

Ethel locuia pe o stradă liniștită, cu căsuțe ce aveau etaje retrase și care – deși vechi – erau construite temeinic, fiind majoritatea ocupate de muncitori ceva mai înstăriți, artizani și supraveghetori și de familiile acestora. Bernie o conduse până la intrare. Probabil că ar fi vrut să o sărute de noapte bună. Ea se gândi o clipă să îl lase, doar pentru că se simțea recunoscătoare fiindcă mai exista pe lume un bărbat care o considera încă atrăgătoare. Însă în final rațiunea învinse: nu voia să îi dea speranțe false.

— Noapte bună, tovarășe! îi spuse ea voioasă, apoi intră în casă.

La etaj nu se auzea niciun sunet și nu se vedea lumina aprinsă: Mildred și copiii ei se culcaseră deja. Ethel se dezbrăcă și se băgă în pat. Era istovită, dar mintea îi era agitată, așa că nu putu să adoarmă. După o vreme se ridică și își făcu un ceai.

Se hotărî să îi scrie fratelui său. Deschise blocnotesul și începu:

Scumpa și draga mea soră Libby,

În codul lor din copilărie, doar al treilea cuvânt conta, iar literele din numele familiare erau amestecate, astfel încât ceea ce scrisese însemna pur și simplu *Dragă Billy*.

Își aminti că metoda ei era să scrie mesajul pe care voia să-l trimită, apoi să umple spațiile goale. Scrise:

Stau singură, simțindu-mă cât se poate de nefericită.

Apoi îl transformă cu ajutorul codului:

Acolo unde stau, dacă ești singură, nu te simți nicicum: *nici foarte fericită, nici foarte nefericită.*

În copilărie îndrăgise acest joc, născocind mesaje imaginare care să le ascundă pe cele adevărate. Ea și Billy concepuseră și câteva șiretlicuri ajutătoare: cuvintele tăiate contau, pe când cele subliniate nu erau puse la socoteală.

Hotărî să scrie tot mesajul, apoi să revină și să îl codifice.

Străzile Londrei nu sunt pavate cu aur, cel puțin nu în Aldgate.

Se gândi să redacteze o scrisoare veselă, tratându-și necazurile cu umor. Apoi se gândi: „La dracu' cu asta, îi pot spune fratelui meu adevărul".

Obișnuiam să cred că sunt deosebită, nu mă întreba de ce. Se crede prea bună pentru Aberowen, zicea lumea, și avea dreptate.

Trebui să își țină în frâu lacrimile când se gândi la acele vremuri: uniforma curată, mesele îmbelșugate din imaculata sală a servitorilor și, mai presus de toate, trupul zvelt și frumos pe care îl avusese cândva.

Și acum, uită-te la mine. Lucrez douăsprezece ore pe zi în atelierul lui Mannie Litov. Mă doare capul în fiecare seară, iar spatele în permanență. *O să nasc un copil pe care nu și-l dorește nimeni. Nici pe mine nu mă vrea nimeni, cu excepția unui bibliotecar plictisitor cu ochelari.*

Rontăi capătul creionului o clipă îndelungată, apoi încheie:

E ca și cum aș fi murit.

(II)

În cea de-a doua duminică a fiecărei luni, un preot ortodox venea cu trenul de la Cardiff până în vale, la Aberowen, ducând cu el o valiză plină cu icoane și sfeșnice împachetate cu grijă, ca să oficieze Sfânta Liturghie pentru ruși.

Lev Peshkov ura preoții, dar venea întotdeauna la slujbă – trebuia să vii dacă voiai să primești după aceea masa principală gratis. Slujba se desfășura în sala de lectură a bibliotecii publice. Era o bibliotecă Carnegie, construită din donațiile unui filantrop american, conform plăcii din hol. Lev putea să citească, dar nu-i prea înțelegea pe oamenii care considerau cititul o plăcere. Ziarele de aici erau prinse pe suporți masivi de lemn, ca să nu poată fi furate, și în jur erau afișe pe care scria: LINIȘTE. Cum puteai să te distrezi într-un asemenea loc?

Lui Lev nu îi plăcea cam nimic din Aberowen.

Caii erau la fel peste tot, însă detesta să lucreze în subteran: stătea mereu în penumbră, iar praful înecăcios de cărbune îl făcea să tușească. La suprafață ploua întruna. Nu mai văzuse niciodată atâta ploaie. Nu venea în furtuni sau în ruperi bruște de nori, pentru ca după aceea să se limpezească cerul și să se usuce totul. Era o burniță măruntă ce cădea de dimineață până seara, uneori întreaga săptămână, strecurându-i-se pe sub pantaloni și pe sub cămașă.

Greva se stinsese în august, după izbucnirea războiului, și minerii se întorseseră la lucru. Majoritatea fuseseră reangajați și își primiseră casele înapoi. Excepție făceau doar cei pe care conducerea îi socotise ca fiind agitatori, iar aceștia se înrolaseră în rândurile Pușcașilor Galezi. Văduvele evacuate își găsiseră unde să stea. Spărgătorii de grevă nu mai erau ostracizați: localnicii ajunseseră la concluzia că și străinii fuseseră manipulați de sistemul capitalist.

Însă Lev nu scăpase din Sankt Petersburg ca să facă asta. Marea Britanie era un loc mai bun decât Rusia, firește: aici erau permise sindicatele, poliția nu era complet scăpată de sub control și până și evreii erau liberi. Totuși, nu avea de gând să se mulțumească cu atât, spetindu-se o viață întreagă într-un oraș minier din mijlocul pustietății. Nu la asta visaseră el și Grigori. Asta nu era America.

Și, chiar dacă ar fi fost tentat să rămână acolo, tot îi datora lui Grigori să meargă mai departe. Știa că se purtase urât cu fratele său, dar jurase să îi trimită banii de bilet. Lev încălcase multe promisiuni în scurta sa viață, dar avea de gând să o respecte pe aceasta.

Strânsese o mare parte din prețul unui bilet de la Cardiff la New York. Banii erau ascunși sub o lespede din bucătăria casei sale de pe Wellington Row, alături de pistol și de pașaportul fratelui său. Nu economisise suma din salariul său săptămânal, desigur: din salariu abia dacă își putea cumpăra bere și tutun. Economiile sale veneau din jocul săptămânal de cărți.

Spirya nu mai era colaboratorul lui. Tânărul plecase din Aberowen după câteva zile, întorcându-se la Cardiff în căutarea unei slujbe mai ușoare. Însă nu era niciodată greu să găsești un om lacom, iar Lev se împrietenise cu un maistru miner pe nume Rhys Price. Lev se asigura că Rhys câștigă constant și după aceea împărțeau câștigul. Era important să nu exagereze: uneori era necesar să mai câștige și alții. Dacă minerii își dădeau seama ce se întâmplă, nu numai că asta ar fi pus capăt jocului de cărți, dar probabil că l-ar fi omorât pe Lev. Deci banii se strângeau cu greu, iar Lev nu își putea permite să refuze o masă gratuită.

Preotul era întâmpinat mereu la gară de mașina contelui. Era condus apoi la Tŷ Gwyn, unde primea vin de Xeres și prăjituri. Dacă prințesa Bea se afla acasă, îl însoțea la bibliotecă și intra în încăpere cu câteva clipe înaintea lui, ceea ce îi îngăduia să nu petreacă prea mult timp în prezența oamenilor de rând.

Astăzi prințesa își făcu apariția la câteva minute după ora unsprezece, după cum arăta ceasul mare din sala de lectură, îmbrăcată într-o haină de blană și cu o pălărie îmblănită, care să-i țină de cald în gerul din februarie. Lev își înăbuși un fior: nu o putea privi fără să nu simtă din nou groaza nestăpânită a unui copil de șase ani, obligat să-și vadă tatăl spânzurat.

Preotul intră după ea, într-o sutană crem cu cingătoare de aur. Astăzi, pentru prima oară, era însoțit de un alt bărbat, îmbrăcat în veșminte de neofit – și Lev fu șocat și îngrozit să îl recunoască pe fostul său partener de fărădelegi, Spirya.

Mintea lui Lev era extrem de tulburată în timp ce clericii pregăteau cele cinci pâini și îndoiau vinul roșu pentru slujbă. Oare Spirya îl descoperise pe Dumnezeu și își schimbase

obiceiurile? Sau veșmintele preoțești nu erau decât un paravan pentru furt și înșelăciune?

Preotul mai vârstnic cântă binecuvântările. Câțiva dintre oamenii mai credincioși formaseră un cor – o idee aprobată cu însuflețire de vecinii lor galezi – și acum cântau primul amin. Lev își făcu cruce odată cu ceilalți, însă gândurile îi zburau neliniștite la Spirya. Nu ar fi fost deloc neobișnuit pentru un preot să mărturisească adevărul și să strice totul: adio jocuri de cărți, bilet spre America sau bani pentru Grigori.

Lev își aminti ultima zi petrecută la bordul vasului *Arhanghelul Gabriel*, când îl amenințase cu brutalitate pe Spirya că îl va azvârli în apă doar pentru că pomenise de înșelăciune. Spirya ar fi putut să-și amintească și de asta acum. Lev își dorea să nu-l fi umilit pe om în asemenea hal.

Îl urmări pe Spirya în timpul slujbei, încercând să-i citească pe față intențiile. Când se duse în primul rând ca să primească împărtășania, încercă să îi atragă atenția fostului său prieten, însă acesta nu dădu niciun semn că l-ar recunoaște: Spirya era complet absorbit de ritual sau se prefăcea că este.

După aceea clericii plecară în mașină cu prințesa, iar cei treizeci și ceva de creștini ruși îi urmară pe jos. Lev se întreba dacă Spirya avea să-i vorbească la Tŷ Gwyn și începu să se frământe, neștiind ce avea să-i spună. Oare avea să pretindă că escrocheria lor nu se întâmplase niciodată? Oare avea să îl dea de gol și să atragă mânia minerilor asupra lui Lev? Sau avea să-i ceară ceva în schimb pentru a păstra tăcerea?

Pe Lev îl bătu gândul să plece imediat din oraș. Erau trenuri spre Cardiff cam la o oră sau două. Dacă ar fi avut mai mulți bani, poate că ar fi ales să fugă. Dar nu strânsese destul pentru bilet, așa că urcă încet dealul de la ieșirea din oraș, îndreptându-se spre palatul contelui pentru masa principală.

Masa era servită în sala servitorilor, aflată sub scări. Masa era copioasă: tocană de oaie cu pâine, cât puteai mânca, și bere blondă cu care s-o dai pe gât. Camerista rusoaică de vârstă mijlocie a prințesei, Nina, li se alătură și făcu pe translatoarea. Avea o slăbiciune pentru Lev și se asigură că primește bere în plus.

Preotul mâncă împreună cu prințesa, dar Spirya coborî în sala servitorilor și i se alătură lui Lev, care arboră pe chip cel mai binevoitor zâmbet de care era în stare.

— Ce surpriză, vechiul meu prieten! rosti el în rusă. Felicitări!

Spirya nu se lăsă vrăjit.

— Încă mai joci cărți, fiule? întrebă el.

Lev zâmbi în continuare, dar își coborî vocea:

— O să-mi țin gura dacă ți-o ții și tu. E bine așa?

— Vorbim după masă.

Lev era frustrat. Pe ce cale avea s-o apuce Spirya – pe cea a virtuții sau pe cea a șantajului?

După ce terminară de mâncat, Spirya ieși pe ușa din spate, iar Lev îl urmă. Fără să scoată o vorbă, Spirya îl conduse într-o rotondă albă, ce semăna cu un templu grecesc în miniatură. De pe platforma sa ridicată, puteau vedea pe oricine s-ar fi apropiat. Ploua, iar apa picura pe coloanele de marmură. Lev își scutură basca și și-o puse din nou pe cap.

Spirya zise:

— Îți mai amintești când te-am întrebat pe vapor ce ai face dacă aș refuza să îți dau jumătatea ta de bani?

Lev îl suspendase pe Spirya deasupra balustradei și îl amenințase că-i va rupe beregata și că-i va azvârli cadavrul în mare.

— Nu, nu-mi mai amintesc, minți el.

— Nu contează, rosti Spirya. Voiam doar să te iert.

„Calea virtuții deci”, se gândi Lev ușurat.

— Ce am făcut noi a fost un păcat, spuse Spirya. Eu m-am spovedit și am primit iertarea.

— În cazul ăsta, nu-i voi cere preotului tău să joace cărți cu mine.

— Nu glumi!

Lui Lev îi venea să îl înșface pe Spirya de gât, așa cum făcuse pe vapor, însă Spirya nu mai părea să poată fi intimidat. În mod ironic, sutana îi dădea tupeu.

Spirya continuă:

— Ar trebui să le dezvălui fărădelegea ta celor pe care i-ai jefuit.

— Nu îți vor mulțumi. S-ar putea să se răzbune și pe tine, nu doar pe mine.

— Veșmintele mele preoțești mă vor ocroti.

Lev clătină din cap.

— Majoritatea oamenilor pe care i-am jefuit noi erau evrei săraci. Probabil că își amintesc de preoții care urmăreau cu

zâmbetul pe chip cum îi băteau cazacii. S-ar putea să te omoare în bătaie cu și mai mult sârg dacă ești în sutană.

O umbră de mânie îi întunecă lui Spirya chipul, însă el se sili să surâdă binevoitor.

— Eu îmi fac mai multe griji pentru tine, fiule. Nu aș vrea să fii ținta unei agresiuni.

Lev știa întotdeauna când este amenințat.

— Ce-ai de gând să faci?

— Întrebarea este ce-ai tu de gând să faci.

— O să-ți ții gura dacă mă opresc?

— Dacă te spovedești, te căiești în mod sincer și te oprești din păcat, Dumnezeu te va ierta – și atunci nu va mai ține de mine să te pedepsesc.

„Iar tu vei scăpa basma curată”, se gândi Lev.

— În regulă, am s-o fac, rosti el.

De îndată ce vorbele îi ieșiră pe gură, realiză că cedase mult prea repede.

Următoarele cuvinte grăite de Spirya îi confirmară lui Lev că nu se lăsa păcălit cu una cu două.

— Voi verifica, zise el. Iar dacă aflu că ți-ai încălcat promisiunea făcută în fața mea și a lui Dumnezeu, le voi dezvălui fărădelegea ta victimelor.

— Iar ele mă vor omorî. Bună treabă, părinte.

— Din câte văd eu, este cea mai bună cale de a ieși dintr-o dilemă morală. Și preotul meu a fost de acord. Așa că fie accepți, fie nu.

— Nu prea am de ales.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, fiule, spuse Spirya.

Lev plecă de lângă el.

Părăsi Tŷ Gwyn și se întoarse prin ploaie în Aberowen, fierbând de mânie. Cât de caracteristic pentru un preot, se gândi el cu ciudă, să lipsească un om de șansa de a deveni mai bun! Spirya o ducea bine acum – mâncarea, hainele și cazarea îi erau asigurate pentru totdeauna de biserică și de credincioșii flămânzi care îi dădeau bani. Pentru restul vieții sale, Spirya nu mai avea nimic altceva de făcut decât să cânte la slujbe și să își facă de cap cu paracliserii.

Ce ar fi putut să facă Lev? Dacă renunța la jocurile de cărți, i-ar fi luat o veșnicie să strângă banii necesari pentru călătorie. Avea să fie silit să petreacă ani buni îngrijind ponei la jumătate

de milă sub pământ. Și nu avea să-și mai achite datoria față de Grigori, trimițându-i banii pentru un bilet spre America.

Nu alesese niciodată calea cea sigură.

Porni spre taverna Două Coroane. În Țara Galilor, unde se respecta Sabatul, tavernele nu aveau voie să rămână deschise duminica, dar regulile nu erau atât de stricte în Aberowen. Exista un singur polițist în tot orașul și, ca majoritatea oamenilor, și el își lua liber duminica. Taverna Două Coroane își închidea ușa din față, de dragul aparențelor, însă muștеriii obișnuiți intrau prin bucătărie, iar afacerea mergea netulburată.

La bar îi găsi pe frații Ponti – Joey și Johnny. Cu totul necaracteristic lor, aceștia beau whisky. Minerii beau de obicei bere. Whisky-ul era o licoare pentru cei bogați și probabil că o sticlă le ajungea tot anul celor de la Două Coroane.

Lev comandă o vadră de bere și i se adresă fratelui mai mare:

— Salutare, Joey.

— Salutare, Grigori.

Lev încă folosea numele fratelui său, care era trecut pe pașaport.

— Te simți în vână azi, Joey?

— Desigur. Am fost ieri cu puștiul la Cardiff ca să vedem meciul de box.

Frații arătau chiar ei a boxeri, se gândi Lev: doi bărbați lați în umeri, cu grumaz de taur și cu mâinile mari.

— A fost bun meciul? întrebă el.

— Darkie Jenkins contra Roman Tony. Noi am pariat pe Tony, fiindcă este italian ca noi. Avea cotă de 13 la 1 și l-a făcut knockout pe Jenkins în trei runde.

Lev avea uneori probleme cu înțelegerea englezei formale, dar știa ce înseamnă „13 la 1”. Zise:

— Ar trebui să veniți să jucați cărți. V-ați… Ezită, apoi își aminti expresia: V-ați intrat în mână.

— A, nu vreau să pierd banii la fel de repede cum i-am câștigat, spuse Joey.

Totuși, când jucătorii se adunară în hambar, după o jumătate de oră, Joey și Johnny se aflau și ei acolo. Restul jucătorilor erau o amestecătură de ruși și galezi.

Jucau o versiune locală de poker, numită „lauda la trei cărți”. Lui Lev îi plăcea. După primele trei cărți, nu se mai împărțeau și nici nu se mai schimbau altele, așa că jocul mergea repede.

Dacă un jucător ridica miza, cel care venea la rând trebuia să pună imediat aceeași sumă – nu putea rămâne în joc pariind miza inițială –, ceea ce făcea ca potul să crească cu repeziciune. Pariurile continuau până mai rămâneau doar doi jucători, moment în care unul dintre ei putea pune capăt partidei dublând pariul precedent și silindu-și astfel adversarul să își dea cărțile pe față. Cea mai bună mână era cea de trei bucăți, cunoscută drept „cui”, iar cel mai mare era cuiul de treiari, adică trei de trei.

Lev era un jucător înnăscut și ar fi putut câștiga și fără să trișeze, doar că i-ar fi luat prea mult timp.

Cel care împărțea cărțile se schimba la fiecare mână, deci Lev putea aranja cărțile doar din când în când. Totuși, existau mii de feluri de a trișa, iar Lev născocise un cod simplu, cu ajutorul căruia Rhys îi putea indica atunci când avea o mână bună. Lev continua atunci să parieze, indiferent de cărțile pe care le avea, ridicând astfel miza și crescând potul. De cele mai multe ori, toți ceilalți se retrăgeau, iar Lev pierdea în fața lui Rhys.

Când se împărți prima mână, Lev decise că acela avea să fie ultimul său joc. Dacă îi curăța de bani pe frații Ponti, probabil că ar fi strâns suficient cât să poată cumpăra biletul. Duminica următoare, Spirya avea să descoasă lumea ca să afle dacă Lev mai organiza jocuri de cărți. Până atunci Lev intenționa să fie pe mare.

În următoarele două ore, Lev urmări cum cresc câștigurile lui Rhys și își spuse că America era tot mai aproape cu fiecare bănuț. În mod normal, nu îi plăcea să curețe pe cineva de bani, pentru că voia ca persoana respectivă să revină și săptămâna următoare. Însă astăzi voia să ia potul cel mare.

Când afară începu să se însereze, îi veni rândul să împartă cărțile. Îi dădu lui Joey Ponti treiași și lui Rhys trei treiari. În acest joc, treiarii băteau așii. Își dădu și sieși o pereche de popi, ca să justifice faptul că paria mult. Rămase în joc până când Joey ajunse aproape falit – nu voia să colecteze creanțe. Joey își folosi și ultimii bani ca să vadă ce avea Rhys în mână. Expresia de pe chipul lui Joey când Rhys îi arătă cuiul de treiari fu comică și jalnică în același timp.

Rhys trase banii spre el, apoi Lev se ridică și zise:

— Eu sunt lefter.

Jocul se sfârși și se întoarseră cu toții la bar, unde Rhys făcu cinste cu un rând de băutură ca să-i mai îmbuneze pe cei care pierduseră. Frații Ponti se întoarseră la bere, iar Joey spuse:

— Eh, cum au venit, așa s-au dus.

Câteva minute mai târziu, Lev ieși afară și Rhys îl urmă. La Două Coroane nu exista toaletă, așa că oamenii se ușurau pe ulița din spatele hambarului. Singura lumină venea de la un felinar din depărtare. Rhys îi dădu iute lui Lev jumătatea sa din câștiguri, atât în monede, cât și în noile bancnote colorate, verzi pentru o liră și maronii pentru zece șilingi.

Lev știa exact cât i se cuvenea. Aritmetica era pentru el ceva natural, întocmai ca și calculul șanselor la cărți. Avea să numere banii mai târziu, dar era sigur că Rhys nu l-ar fi înșelat. Omul încercase o dată. Lev descoperise că primise cu cinci șilingi mai puțin – o sumă pe care un om neatent ar fi trecut-o cu vederea. Lev se dusese acasă la Rhys, îi băgase țeava de la revolver în gură și trăsese piedica – Rhys făcuse pe el de frică. De atunci își primea partea corect, până la ultimul bănuț.

Lev îndesă banii în buzunarul hainei și se întoarseră împreună la bar. Când intrară, Lev îl văzu pe Spirya.

Renunțase la veșmintele preoțești și îmbrăcase paltonul pe care îl purtase pe vapor. Stătea la bar, fără să bea, vorbind însă însuflețit cu un mic grup de ruși, printre care se numărau și câțiva jucători de cărți.

Se uită la Lev pentru o clipă. Acesta se răsuci pe călcâie și ieși afară, știind însă că era prea târziu.

Se îndepărtă repede, urcând dealul spre Wellington Row. Spirya avea să îl dea în vileag, era sigur de asta. Chiar în acele momente, le-ar fi putut explica tuturor felul în care Lev izbutise să trișeze la cărți, părând totuși că pierde. Oamenii aveau să se înfurie, iar frații Ponti aveau să își ceară banii înapoi.

Când ajunse aproape de casă, văzu un om care venea din direcția opusă cu o valiză în mână, iar la lumina felinarului îl recunoscu pe tânărul său vecin, poreclit Billy-cu-Iisus.

— Salutare, Billy, rosti el.

— Salutare, Grigori.

Băiatul părea să plece din oraș, ceea ce îl făcu pe Lev curios.

— Pleci undeva?

— La Londra.

Interesul lui Lev crescu.

— Cu ce tren?

— Cu trenul de Cardiff, cel de la șase.

Pasagerii care mergeau la Londra trebuiau să schimbe trenul la Cardiff.

— Cât este ceasul acum?

— Șase fără douăzeci.

— Rămas-bun, atunci.

Lev intră iute în casă. Trebuia să prindă trenul cu care pleca Billy, hotărî el imediat.

Aprinse lumina electrică din bucătărie și ridică lespedea. Își luă economiile, pașaportul cu numele și cu fotografia fratelui său, o cutie cu gloanțe și pistolul său, un Nagant M1895, pe care îl câștigase la un joc de cărți de la un căpitan de infanterie. Verifică butoiașul pentru a se asigura că în toate camerele erau gloanțe noi: cartușele folosite nu erau eliminate în mod automat, ci trebuiau îndepărtate manual la reîncărcare. Puse banii, pașaportul și pistolul în buzunarele hainei sale.

La etaj găsi valiza lui Grigori, cu gaura de glonț în ea, și puse acolo muniția și cealaltă cămașă, lenjeria intimă și două pachete de cărți.

Nu avea ceas, dar estimă că trecuseră cam cinci minute de când îl văzuse pe Billy. Asta însemna că mai avea cincisprezece minute pentru a ajunge la gară, ceea ce era suficient.

Auzi în stradă glasuri de bărbați.

Nu voia să se ajungă la o confruntare. Era dur din fire, dar și minerii erau la fel. Chiar dacă ar fi ieșit învingător, tot ar fi pierdut trenul. Își putea folosi pistolul, desigur, dar în această țară poliția nu se lăsa până nu prindea criminalii, chiar dacă victimele erau niște neica-nimeni. În cel mai fericit caz, aveau să se mulțumească să verifice pasagerii care se îmbarcau de pe docurile din Cardiff, încurcându-l în încercarea lui de a-și cumpăra un bilet. Oricum ar fi întors-o, era mai bine să plece din oraș fără violență.

Ieși pe ușa din spate și porni grăbit pe drum, pășind cât putea de ușor cu bocancii săi grei. Pământul era noroios, cum se întâmpla de obicei în Țara Galilor, așa că – din fericire – pașii săi nu făceau prea mult zgomot.

La capătul drumului coti pe o alee și ieși la lumina de pe stradă. Toaletele din mijlocul drumului îl adăposteau de ochii celor aflați în fața casei sale. Plecă de acolo cât putu de repede.

Două străzi mai departe, își dădu seama că urma să treacă pe lângă Două Coroane. Se opri și se gândi o clipă. Știa planul orașului și singura rută alternativă l-ar fi silit să se întoarcă pe unde venise. Însă oamenii pe care îi auzise în fața casei lui ar fi putut fi încă acolo.

Trebuia să riște și să treacă pe lângă Două Coroane. Coti pe o altă alee și o apucă pe drumul ce trecea prin spatele crâșmei.

Când se apropie de hambarul în care jucaseră cărți, auzi glasuri și zări siluetele mai multor bărbați, abia perceptibile la lumina felinarului din celălalt capăt al străzii. Nu prea mai avea timp, dar – chiar și așa – se opri și așteptă ca bărbații să intre din nou înăuntru. Se trase lângă un gard înalt din lemn, ca să nu fie în pericol de a fi văzut.

Bărbații păreau să stea acolo o veșnicie.

— Haideți odată, șopti el. Nu vreți să intrați înapoi la căldură?

Ploaia îi șiroia pe bască și apa i se scurgea pe ceafă.

Într-un final ei intrară, iar Lev ieși din umbră și porni la drum cu pas grăbit. Trecu pe lângă hambar fără niciun incident, însă pe când se îndepărta auzi alte voci. Scăpă o înjurătură. Mușteriii băuseră bere încă de la prânz și, la ora aceea târzie din după-amiază, erau nevoiți să iasă tot mai des în spatele crâșmei. Auzi pe cineva strigând după el: „Salutare, tovarășe”. Termenul lor pentru prieten era „tovarăș”. Faptul că fusese strigat astfel însemna că nu fusese recunoscut.

Se prefăcu că nu auzise și merse mai departe. Auzi apoi murmurul conversației. Majoritatea cuvintelor nu erau inteligibile, dar i se păru că unul dintre oameni zisese: „Pare să fie un rusnac”. Hainele rușilor erau diferite de cele ale britanicilor, iar Lev își dădu seama că ei i-ar fi putut observa croiala hainei și forma băștii la lumina felinarului de care tocmai se apropia. Totuși, chemarea naturii era de obicei urgentă pentru oamenii care ieșeau dintr-o tavernă, așa că se gândi că nu se vor lua după el înainte să se ușureze.

Coti pe următoarea alee și dispăru din raza lor vizuală. Din păcate, se îndoia că avea să le dispară și din minte. Probabil că Spirya își istorisise deja povestea și cineva avea să-și dea seama cât de curând de semnificația unui bărbat în haine rusești îndreptându-se spre centrul orașului cu o valiză în mână.

Trebuia să urce în trenul acela.

O rupse la fugă.

Calea ferată se afla în fundul văii, așa că drumul spre gară era în coborâre. Lev alerga cu ușurință, în salturi mari. Vedea luminile gării pe deasupra acoperișurilor și, pe măsură ce se apropia, fumul scos de coșul unui tren tras la peron.

Traversă piațeta în fugă și intră în sala de bilete. Acele ceasului mare indicau ora șase fără un minut. Se grăbi până la ghișeul de bilete și scoase banii din buzunar.

— Un bilet, vă rog, spuse el.

— Încotro ați vrea să mergeți în seara aceasta? îl întrebă funcționarul cu amabilitate.

Lev arătă grăbit spre peron.

— Cu trenul de acolo!

— Acest tren oprește la Aberdare, Pontypridd…

— Cardiff!

Lev ridică privirea și văzu minutarul parcurgând ultima porțiune și oprindu-se, cu un ușor tremurat, la ora șase fix.

— Dus sau dus-întors? întrebă imperturbabil funcționarul.

— Dus, repede, vă rog!

Lev auzi șuieratul trenului. Disperat, se uită la monedele din mâna sa. Știa prețul – fusese la Cardiff de două ori în ultimele șase luni – și puse banii pe tejghea.

Trenul se puse în mișcare. Funcționarul îi dădu biletul. Lev îl înșfăcă și se întoarse cu spatele.

— V-ați uitat restul! strigă funcționarul după el.

Lev parcurse rapid distanța scurtă până la barieră.

— Biletul, vă rog, rosti controlorul, deși tocmai îl văzuse pe Lev cumpărându-l.

Uitându-se peste barieră, Lev văzu cum trenul prinde viteză.

Controlorul îi capsă biletul și zise:

— Nu doriți și restul?

Ușa sălii de bilete se trânti în lături și frații Ponti intrară vijelios.

— Aici erai! strigă Joey, apoi se năpusti spre Lev.

Lev îl luă prin surprindere, făcând un pas spre el și pocnindu-l drept în față. Joey se opri brusc. Johnny se izbi de spatele fratelui său mai mare și căzură amândoi în genunchi.

Lev înhăță biletul din mâna controlorului și o luă la fugă pe peron. Trenul se mișca deja destul de repede. Alergă pe lângă el câteva clipe, apoi o ușă se deschise deodată și Lev văzu chipul prietenos al lui Billy-cu-Iisus.

Billy îi strigă:

— Sări!

Lev sări spre tren și puse un picior pe scara acestuia, iar Billy îl prinse de braț. Se clătinară o clipă, cât Lev încerca disperat să se cațere la bord, apoi Billy se opinti și îl trase pe Lev în tren. Acesta se așeză pe un scaun, recunoscător. Billy închise ușa și se așeză în fața lui.

— Îți mulțumesc, spuse Lev.

— A fost cât pe ce să-l scapi, rosti Billy.

— Dar l-am prins, spuse Lev cu un rânjet. Asta-i tot ce contează.

(III)

A doua zi dimineață, în gara din Paddington, Billy ceru să fie îndrumat spre Aldgate. Un londonez amabil îi oferi un șuvoi rapid de instrucțiuni detaliate, din care nu pricepu absolut nimic. Îi mulțumi omului și ieși din gară.

Nu mai fusese niciodată la Londra, dar știa că Paddington se află în vest, iar populația săracă în est, așa că porni în direcția soarelui de dimineață. Orașul era chiar mai mare decât își închipuise, mult mai aglomerat și mai derutant decât Cardiff, însă lui îi plăcea totul: zgomotul, traficul intens, mulțimile și, mai presus de toate, magazinele. Nu știuse că existau atâtea magazine pe lume. Se întreba cât se cheltuia oare într-o zi în magazinele londoneze. Probabil că mii de lire – poate milioane.

Îl cuprinse o senzație îmbătătoare de libertate. Nimeni nu-l cunoștea aici. În Aberowen – sau chiar și în drumurile ocazionale pe care le făcea la Cardiff – exista mereu posibilitatea să fie zărit de prieteni sau de rude. În Londra însă, putea să meargă pe stradă ținând de mână o fată drăguță, iar părinții lui nu ar fi aflat niciodată. Nu avea de gând să facă asta, dar gândul că ar fi putut – și faptul că erau atât de multe fete drăguțe și bine îmbrăcate pe străzi – era amețitor.

După o vreme văzu un autobuz pe care scria „Aldgate” și se urcă în el. Ethel îi pomenise în scrisoare de Aldgate.

După ce-i decodase scrisoarea, fusese cât se poate de îngrijorat. Sigur că nu putea discuta despre Ethel cu părinții săi.

Așteptase până plecaseră la slujba de seară de la Capela Bethesda – unde el nu se mai ducea –, apoi scrisese un bilețel.

Dragă mamă,
Îmi fac griji în privința lui Eth și am plecat să o caut. Îmi pare rău că o fac pe furiș, dar nu vreau să se ajungă la scandal.

Fiul tău iubitor,
Billy

Cum era duminică, era deja spălat, ras și îmbrăcat în hainele lui cele mai bune. Moștenise costumul sărăcăcios de la tatăl lui, însă avea o cămașă albă și curată și o cravată neagră, cu nod. Trăsese un pui de somn în sala de așteptare din Cardiff și prinsese cursa din zorii zilei de luni.

Vatmanul îl anunță când ajunseră în Aldgate, iar el coborî. Era un cartier sărăcăcios, cu cocioabe dărăpănate, tarabe la care se vindeau haine la mâna a doua și copii desculți, care se jucau gălăgios pe casa scării. Nu știa unde locuiește Ethel – nu-i dăduse nicio adresă în scrisoare. Singurul indiciu pe care îl avea era *Lucrez douăsprezece ore pe zi în atelierul lui Mannie Litov.*

Abia aștepta să îi împărtășească lui Eth toate veștile din Aberowen. Probabil că aflase din ziare despre greva văduvelor, care eșuase. Billy fierbea de furie numai când se gândea la asta. Șefii se puteau purta revoltător, pentru că aveau toate atuurile – erau proprietarii minelor și ai caselor și păreau să creadă că până și oamenii erau tot proprietatea lor. Din cauza unor reguli complicate de franciză, majoritatea minerilor nu aveau drept de vot, așa că parlamentarul de Aberowen – un conservator – lua mereu partea companiei. Tatăl lui Tommy Griffiths spunea că nimic nu se va schimba vreodată fără o revoluție precum cea din Franța. Tatăl lui Billy era de părere că aveau nevoie de un guvern laburist. Billy nu știa cine avea dreptate.

Se duse spre un tânăr care părea prietenos și îl întrebă:

— Știți cumva cum pot ajunge la atelierul lui Mannie Litov?

Omul îi răspunse într-o limbă care suna ca rusa.

Încercă din nou și de această dată dădu peste un vorbitor de engleză care nu auzise niciodată de Mannie Litov. Aldgate nu era ca Aberowen, unde toată lumea de pe stradă știa drumul

spre fiecare prăvălie din oraș. Oare bătuse atâta drum – și cheltuise atâția bani pe biletul de tren – în zadar?

Nu era dispus să se dea bătut. Scrută strada aglomerată, în căutarea oamenilor care arătau a britanici și care păreau să se îndeletnicească cu ceva, cărând unelte sau împingând cotigi. Întrebă alți cinci oameni fără să aibă noroc, apoi dădu peste un spălător de geamuri care ducea o scară.

— Mannie Litov? repetă omul.

Reuși să rostească „Litov” fără să pronunțe litera T, scoțând în locul acesteia un sunet gutural ce semăna cu un tușit înfundat.

— Febrica de brăcăminte? întrebă el.

— Poftim? răspunse Billy politicos. Cum ați spus?

— Febrica de brăcăminte. Lăcul unde ’sface brăcăminte – jichete, penteloni și de-alea.

— Ăă… da, cred că da, zise Billy disperat.

Spălătorul de geamuri dădu din cap.

— ’Rept ’nainte, un sfert de mil’, faci drea’, Ark Rav Rahd.

— Drept înainte? repetă Billy. Un sfert de milă?

— ’Zact, ’poi faci drea.

— Fac dreapta?

— Ark Rav Rahd.

— Ark Rav Road?

— N-ai ’um s’ ratezi.

Numele străzii se dovedi a fi de fapt Oak Grove[1] Road – nu că ar fi fost vreun crâng acolo, cu atât mai puțin unul de stejari; era o stradă îngustă și șerpuită, cu clădiri dărăpănate din cărămidă, plină cu oameni, cai și cotigi. După ce mai întrebă alte două persoane, Billy ajunse la o casă îngrămădită între taverna Dog and Duck și un magazin cu scânduri pe ușă, numit Lippmann’s. Ușa din față era deschisă și Billy urcă scările până la ultimul etaj, unde se trezi într-o încăpere cu vreo douăzeci de femei care coseau la mașină uniforme militare britanice.

Acestea continuară să lucreze, operând pedalele și părând să nu-l bage în seamă pe Billy, până când una dintre ele rosti într-un final:

— Intră, dragule, că nu te mâncăm… deși, dacă mă gândesc mai bine, parcă te-aș gusta un pic.

Pufniră toate în râs.

— O caut pe Ethel Williams, zise el.

---

1 Oak Grove (în lb. engleză în original) – crâng de stejari (n. trad.).

— Nu-i aici, spuse femeia.

— De ce nu? întrebă el cu teamă. Este bolnavă?

— Ce te interesează pe tine?

Femeia se ridică de la mașina de cusut.

— Eu sunt Mildred, tu cine ești?

Billy se holbă la ea. Era drăguță, chiar dacă avea dinți ca de cal. Era dată cu un ruj de un roșu intens și de sub bonetă îi ieșeau câteva bucle bălaie. Era îmbrăcată cu o haină cenușie, groasă și fără formă, dar îi zări chiar și așa unduirea șoldurilor când se îndreptă spre el. Era mult prea vrăjit de ea ca să mai poată scoate vreo vorbă.

Ea zise:

— Nu ești ticălosul care a lăsat-o borțoasă și după aia și-a luat tălpășița, nu?

Billy își găsi cuvintele și spuse:

— Sunt fratele ei.

— O! făcu ea. Futu-i! Tu ești Billy?

Billy rămase cu gura căscată. Nu mai auzise până atunci nicio femeie folosind acest cuvânt.

Ea îl măsură din priviri.

— Da, ești fratele ei, se vede. Deși pari să ai mai mult de 16 ani.

Tonul ei se îmblânzi într-un fel care îl făcu să se simtă cald pe dinăuntru.

— Ai ochii ei negri și părul cârlionțat.

— Unde pot s-o găsesc? întrebă el.

Ea îi aruncă o privire provocatoare.

— Întâmplarea face să știu că nu vrea ca familia ei să afle unde locuiește.

— Se teme de tatăl meu, explică Billy. Însă mi-a trimis o scrisoare. Am fost atât de îngrijorat din cauza ei, încât am luat trenul și am venit încoace.

— Tocmai din fundătura aia din Țara Galilor de unde-i ea de loc?

— Nu-i o fundătură, ripostă Billy indignat. Apoi ridică din umeri și zise: De fapt, cred că este.

— Îmi place la nebunie accentul tău, spuse Mildred. Parcă ai cânta tot timpul.

— Știi unde locuiește?

— Cum ai dat de locul ăsta? îl întrebă ea.

— Mi-a zis că lucrează la Mannie Litov, în Aldgate.

— Măi să fie! Ești un adevărat Sherlock Holmes, nu-i așa? spuse ea pe un ton ușor admirativ.

— Dacă nu vrei să-mi zici unde este, o să aflu de la altcineva, rosti el cu mai multă încredere de sine decât simțea. Nu mă întorc acasă până n-o văd.

— O să mă omoare, dar fie, spuse Mildred. Nutley Street numărul 23.

Billy o întrebă cum putea ajunge acolo.

— Nu-mi mulțumi, zise ea când își luară rămas-bun. Doar apără-mă dacă Ethel va încerca să mă omoare.

— În regulă, spuse Billy, gândindu-se cât de incitant ar fi să o apere pe Mildred, indiferent de cine.

Celelalte femei își luară rămas-bun în gura mare, trimițându-i bezele în timp ce pleca și făcându-l să se simtă stânjenit.

Nutley Street era o oază de liniște. Casele cu etajul retras erau clădite după un tipar care îi era deja familiar lui Billy, după o singură zi petrecută în Londra. Erau mult mai mari decât cocioabele minerilor și aveau în față curți mici, astfel că nu dădeau direct în stradă. Efectul de ordine și regularitate era creat de ferestrele glisante identice, fiecare cu câte douăsprezece ochiuri de geam, înșiruite la etaj.

Ciocăni la numărul 23, dar nu răspunse nimeni.

Era îngrijorat. De ce nu se dusese Ethel la muncă? Era bolnavă? Dacă nu, de ce nu era acasă?

Trase cu ochiul prin cutia poștală și zări un hol cu pardoseala lustruită și un cuier pe care recunoscu haina veche și maronie a surorii lui. Era o zi friguroasă: Ethel nu ar fi ieșit din casă fără haină.

Se apropie de fereastră și încercă să privească înăuntru, dar nu putu să vadă prin perdeaua de plasă.

Se întoarse la ușă și se uită din nou prin cutia poștală. Scena din interior era neschimbată, dar de această dată auzi un zgomot. Era un geamăt lung, de agonie. Își lipi gura de cutia poștală și strigă:

— Eth! Tu ești? Sunt Billy.

Urmă o tăcere lungă, apoi geamătul se auzi din nou.

— Pe toți dracii, țipă el.

Ușa avea o încuietoare cu yală. Asta însemna că zăvorul era prins probabil de tocul ușii cu două șuruburi. Izbi ușa cu podul

palmei. Nu părea deosebit de rezistentă și își dădu seama că lemnul era pin ieftin și vechi. Se trase în spate, își ridică piciorul stâng și lovi în ușă cu călcâiul bocancului său greu de miner. Se auziră așchii sărind. Lovi de alte câteva ori, însă ușa tot nu se deschise.

Își dorea să fi avut un ciocan.

Se uită în susul și-n josul drumului, sperând să vadă vreun muncitor cu scule, însă strada era pustie, cu excepția a doi băieți murdari pe față care îl urmăreau cu interes.

Reveni pe cărarea scurtă din grădină, până la poartă, apoi se întoarse și se repezi spre ușă, intrând în ea cu umărul drept. Ușa se trânti la perete și el se prăbuși înăuntru.

Se ridică de jos, masându-și umărul rănit și dând la o parte de pe el ușa distrusă. Casa părea cufundată în tăcere.

— Eth? strigă el. Unde ești?

Auzi din nou geamătul și se ghidă după sunet până ajunse în camera principală de la parter. Era un dormitor de femeie, cu bibelouri de porțelan pe poliță și cu perdele înflorate la fereastră. Ethel era pe pat, purtând o rochie cenușie ce stătea pe ea ca un cort. Nu era întinsă, ci stătea în patru labe, gemând.

— Ce-ai pățit, Eth? rosti Billy, iar vocea lui sună ca un chițăit îngrozit.

Ea își trase răsuflarea.

— Iese copilul.

— O, la dracu'! Mă duc să aduc un doctor.

— Prea târziu, Billy. O, Doamne, cât de tare doare!

— Vorbești de parcă ai muri!

— Nu, Billy, așa sunt durerile facerii. Vino încoace și ține-mă de mână.

Billy îngenunche lângă pat, iar Ethel îl apucă de mână. Îl strânse cu putere și începu din nou să geamă. Vaietul era mai prelung și mai îndurerat decât înainte, iar ea îl strânse atât de tare de mână, încât el crezu că o să-i rupă vreun os. Geamătul se sfârși într-un țipăt ascuțit, apoi ea gâfâi de parcă tocmai alergase o milă.

După un minut, ea zise:

— Îmi pare rău, Billy, dar va trebui să te uiți sub fusta mea.

— O! făcu el. A, da.

Nu prea înțelegea el mare lucru, dar se gândi că era mai bine să procedeze cum i se spune. Ridică poalele rochiei lui Ethel.

— O, Doamne! exclamă el.

Așternutul de sub ea era plin de sânge. Acolo, în mijlocul băltoacei de sânge, se vedea o chestie mică și roz, acoperită de mâzgă. Distinse un cap mare și rotund, cu ochii închiși, două brațe minuscule și două piciorușe.

— Este un bebeluș! țipă el.

— Ridică-l, Billy, zise Ethel.

— Cine, eu? exclamă el. Ah, bine atunci.

Se aplecă deasupra patului, puse o mână sub capul bebelușului și una sub fundulețul său. Era băiat, văzu el. Bebelușul era mânjit și alunecos, însă Billy izbuti să îl ridice. Era încă prins de Ethel cu un cordon.

— L-ai luat? întrebă ea.

— Da, zise el. L-am luat. Este băiat.

— Respiră?

— Nu știu. Cum îți dai seama?

Billy încercă să își învingă panica.

— Nu, nu respiră… nu cred.

— Plesnește-l la fund, nu prea tare.

Billy răsuci bebelușul, ținându-l cu ușurință într-o singură mână, apoi îl plesni peste fund. Copilul își deschise imediat gura, trase aer în piept și țipă în semn de protest. Billy era încântat.

— I-auzi la el!

— Ține-l puțin, până mă întorc pe spate.

Ethel se așeză în capul oaselor și își îndreptă rochia.

— Dă-mi-l! zise ea.

Billy i-l dădu cu grijă. Ethel luă copilul la piept și îi șterse fața cu mâneca.

— Este frumos, rosti ea.

Billy nu era chiar atât de sigur. Cordonul prins de buricul bebelușului fusese vânăt și întins, însă acum se încrețise și se deschidea la culoare. Ethel îi zise:

— Deschide sertarul acela și dă-mi foarfecele și ața.

Ethel făcu două noduri la cordon, apoi tăie între acestea.

— Gata, rosti ea. Se descheie la nasturii rochiei și adăugă: Nu cred că o să te mai jenezi, după tot ce ai văzut, spuse ea, scoțând un sân afară și punându-i sfârcul în gură bebelușului.

Acesta începu să sugă. Avea dreptate: Billy nu mai era jenat. Cu numai o oră în urmă, ar fi rămas înmărmurit dacă ar fi văzut sânul gol al surorii sale, însă acel sentiment părea neînsemnat

acum. Nu simțea decât o mare ușurare că bebelușul este sănătos. Se holbă la el, urmărindu-l cum suge, minunându-se de degețelele lui. Se simțea ca și cum tocmai fusese martorul unui miracol. Avea chipul scăldat de lacrimi și se întrebă când mai plânsese: nu-și amintea să o fi făcut vreodată.

În curând copilul adormi, iar Ethel își încheie rochia.

— O să-l spălăm în curând, zise ea. Apoi închise ochii și șopti: Dumnezeule! Nu credeam că o să doară atât de tare!

Billy rosti:

— Cine-i tatăl, Eth?

— Contele Fitzherbert, răspunse ea. Apoi își deschise brusc ochii: O, la naiba! Nu voiam să-ți spun asta.

— Porcul nenorocit, strigă Billy. Îl omor!

Capitolul 15

Iunie – septembrie 1915

(I)

Când vaporul intră în portul din New York, Lev Peshkov se gândi că era posibil ca America să nu fie chiar atât de minunată precum îi zisese fratele său, Grigori. Se pregăti sufletește pentru o dezamăgire cruntă. Însă nu era cazul. America era tot ce sperase vreodată: bogată, agitată, incitantă și liberă.

Trei luni mai târziu, într-o după-amiază fierbinte de iunie, lucra la un hotel din Buffalo, la grajduri, țesălând calul unui oaspete. Locul îi aparținea lui Josef Vyalov, care amplasase o cupolă deasupra fostei Taverne Centrale și o rebotezase Hotelul Sankt Petersburg, poate din nostalgie pentru orașul din care plecase în copilărie.

Lev lucra pentru Vyalov, la fel ca mulți alți imigranți ruși din Buffalo, dar nu îl întâlnise niciodată pe acesta. Dacă l-ar fi întâlnit, nu ar fi știut ce să spună. Familia Vyalov din Rusia îl păcălise pe Lev lăsându-l în Cardiff, iar asta nu-i dădea pace. Pe de altă parte însă, documentele furnizate de Vyalovii din Sankt Petersburg îl ajutaseră pe Lev să treacă fără probleme de biroul

american de imigrări. Iar pomenirea numelui de Vyalov într-un bar de pe Canal Street îl ajutase să obțină imediat o slujbă.

Trecuse deja un an de când vorbea engleza zi de zi – încă din clipa în care debarcase în Cardiff – și devenise fluent. Americanii spuneau că are accent britanic și nu cunoșteau unele expresii pe care el le învățase în Aberowen, cum ar fi *p-aici* și *p-acolo* sau *așa-i*? și *nu-i așa*? la sfârșitul propozițiilor. Însă putea exprima cam tot ce intenționa să transmită, iar fetele erau fermecate când le spunea *drăguța mea*.

La șase fără câteva minute, puțin înainte de sfârșitul zilei de lucru, prietenul său Nick intră în curtea grajdului cu țigara în gură.

— Este o Fatima, rosti el.

Trase fumul în piept cu o satisfacție exagerată.

— Tutun turcesc. Excelent.

Numele întreg al lui Nick era Nicolai Davidovici Fomek, însă aici i se spunea Nick Forman. Juca ocazional rolul pe care îl avuseseră înainte Spirya și Rhys Price în partidele de cărți ale lui Lev, deși era mai degrabă un hoț.

— Cât costă? întrebă Lev.

— În magazine costă 50 de cenți o cutie cu o sută de țigări. Ție ți le dau cu 10 cenți. Poți să le vinzi cu 25.

Lev știa că Fatima era o marcă de succes. Avea să-i fie ușor să le vândă la jumătate de preț. Se uită prin curte. Șeful nu se vedea nicăieri.

— S-a făcut.

— Câte vrei? Am un portbagaj plin.

Lev avea în buzunar un dolar.

— Douăzeci de cutii, rosti el. Îți dau un dolar acum și unul mai târziu.

— Nu vând pe datorie.

Lev rânji și-și puse mâna pe umărul lui Nick.

— Hai, prietene, știi că poți avea încredere în mine. Suntem amici sau nu?

— Douăzeci, atunci. Mă întorc imediat.

Lev găsi într-un ungher un sac vechi de pânză. Nick se întoarse cu douăzeci de cutii verzi și lungi, fiecare cu imaginea unei femei cu văl pe capac. Lev puse cutiile în sac și-i dădu lui Nick un dolar.

— Îmi face întotdeauna plăcere să ajut un frate rus, spuse Nick, apoi își luă tălpășița.

Lev curăță țesala și cârligul. La șase și cinci își luă rămas-bun de la grăjdarul-șef și porni spre First Ward. Se simțea oarecum ciudat, cărând pe străzi un sac de pânză care putea părea suspect, și se întreba ce ar fi putut spune dacă îl oprea vreun polițist și îi cerea să-i arate ce are în sac. Însă nu-și făcea prea multe griji: putea să iasă basma curată cam din orice situație.

Se duse într-un bar mare și foarte cunoscut, numit Irish Rover. Își croi drum prin mulțime, cumpără o vadră de bere și o dădu pe gât însetat. Apoi se așeză lângă un grup de muncitori care vorbeau un amestec de poloneză și engleză. După câteva momente, zise:

— Fumează vreunul dintre voi Fatima?

Un bărbat chel, cu un șorț de piele, îi spuse:

— Da, eu mai fumez câte-o Fatima din când în când.

— Vrei să cumperi o cutie la jumătate de preț? 25 de cenți pentru o sută de bucăți.

— Dar ce au?

— Au fost pierdute și cineva le-a găsit.

— Sună cam riscant.

— Uite cum facem. Pune banii pe masă, iar eu nu îi iau până nu-mi zici tu.

Oamenii erau interesați acum. Bărbatul chel băgă mâna în buzunar și scoase o monedă de 25 de cenți. Lev luă o cutie din sac și i-o dădu. Bărbatul deschise cutia. Scoase un mic dreptunghi de hârtie împăturită și îl desfăcu, dezvăluind o fotografie.

— Hei, are și cartonaș de baseball! exclamă el.

Luă o țigară în gură și o aprinse.

— E în regulă, îi zise el lui Lev. Ia-ți moneda.

Un alt bărbat care urmărise scena peste umărul lui Lev îl întrebă:

— Cât costă?

Lev îi spuse și omul cumpără două cutii.

În următoarea jumătate de oră Lev vându toate țigările. Era mulțumit: făcuse cinci dolari investind doar doi în mai puțin de o oră. La muncă îi lua o zi și jumătate să câștige trei dolari. Poate că avea să mai cumpere și a doua zi câteva cutii furate de la Nick.

Cumpără încă o bere, o bău și ieși, lăsând sacul gol pe podea. Ajuns afară, se îndreptă spre cartierul Lovejoy, o zonă săracă din Buffalo în care locuiau majoritatea rușilor, alături de mulți italieni și polonezi. Putea să cumpere pe drum o halcă de carne și să facă friptură cu cartofi prăjiți. Sau putea să treacă pe la Marga și să o scoată la dans. Sau putea să-și cumpere un costum nou.

Ar fi trebuit să pună banii deoparte pentru biletul lui Grigori spre America, se gândi el, știind că nu avea s-o facă, totuși. Trei dolari erau doar o picătură în ocean. Îi trebuia o lovitură mare. Apoi i-ar fi putut trimite toți banii deodată lui Grigori, înainte să fie tentat să-i cheltuie.

Fu tulburat din reverie de o bătaie pe umăr.

Simțindu-se cu musca pe căciulă, se întoarse, aproape așteptându-se să vadă o uniformă de polițist. Însă persoana care îl abordase nu era polițist – era un bărbat solid, în salopetă, cu nasul strâmb și cu o căutătură agresivă. Lev se încordă: un asemenea om nu putea avea decât un singur rol.

Bărbatul îl întrebă:

— Cine ți-a zis să vinzi țigări în Irish Rover?

— Încercam și eu să câștig câteva parale, rosti Lev cu un zâmbet. Sper că nu am jignit pe nimeni.

— Nicky Forman ți-a spus? Am auzit că Nick a furat un camion de țigări.

Lev nu avea de gând să-i dea unui străin această informație.

— Nu știu pe nimeni cu numele ăsta, zise el, pe același ton plăcut.

— Nu știi că Irish Rover îi aparține domnului V?

Lev simți un val de furie. Domnul V era probabil Josef Vyalov. Renunță la tonul împăciuitor și spuse:

— Păi, puneți și voi un semn.

— Nu vinzi nimic în barurile domnului V fără încuviințarea lui.

Lev ridică din umeri.

— N-am știut.

— Uite ceva care să te ajute să ții minte, rosti omul, pregătindu-se să-i dea un pumn.

Lev se aștepta la lovitură, așa că se trase imediat înapoi. Brațul bătăușului lovi în gol și omul se clătină, pierzându-și echilibrul. Lev făcu un pas în față și îl izbi în tibie. Pumnul nu era o armă prea grozavă, în general, în niciun caz la fel de puternică

precum un bocanc. Lev lovi cât de tare putu, dar nu izbuti să-i rupă osul. Omul răcni de furie, încercă să-l lovească din nou, dar nu-l nimeri nici de această dată.

Nu avea niciun rost să pocnească un asemenea om în plină figură – probabil că nu mai simțea nimic acolo –, așa că Lev decise să îl lovească în vintre. Bărbatul se apucă cu mâinile de locul vătămat și trase adânc aer în piept, aplecându-se înainte. Lev îl lovi apoi în stomac. Omul deschise și închise gura repetat, precum un pește, pierzându-și suflul. Lev se trase apoi în lături și îl lovi peste picioare, iar omul căzu pe spate. Lev ținti cu atenție și îl pocni apoi în genunchi, astfel încât să nu se poată mișca prea repede după ce se ridica de pe jos.

Gâfâind epuizat, Lev îi spuse:

— Comunică-i domnului V că ar trebui să fie mai politicos.

O luă din loc, respirând sacadat. În spatele său, auzi pe cineva zicând:

— Hei, Ilya, ce dracu' s-a întâmplat?

Două străzi mai departe, respirația i se mai liniști și pulsul îi coborî ușor. „La dracu' cu Josef Vyalov, se gândi el. Ticălosul m-a tras pe sfoară și nu o să mă las intimidat."

Vyalov nu avea de unde să afle cine îl bătuse pe Ilya. Nimeni de la Irish Rover nu-l știa pe Lev. Vyalov se putea înfuria, dar nu prea avea ce să facă în privința asta.

Lev începu să se simtă entuziast. „L-am doborât pe Ilya la pământ și eu n-am nicio zgârietură", se gândi el.

Avea încă buzunarul plin de bani. Se opri să cumpere două hălci de carne și o sticlă de gin.

Locuia pe o stradă cu case din cărămidă dărăpănate, separate în mici apartamente. Marga stătea pe prispa casei vecine, făcându-și unghiile. Era o rusoaică frumușică, de vreo 19 ani, cu părul negru și cu un zâmbet seducător. Lucra ca ospătăriță, dar spera la o carieră de cântăreață. El îi cumpărase de băut de vreo două ori și o sărutase o dată. Îl sărutase și ea, entuziastă.

— Bună, puștoaico! îi strigă el.

— De ce îmi spui puștoaică?

— Ce faci diseară?

— Am o întâlnire, rosti ea.

Lui Lev nu-i prea venea să creadă. Ea nu ar fi recunoscut nici în ruptul capului că nu avea nimic de făcut.

— Trage-i clapa, zise el. Îi miroase gura.

Ea râse.

— Nici măcar nu știi cine este!

— Vino pe la mine! Ridică punga de hârtie și adăugă: Fac friptură!

— Mă mai gândesc.

— Adu gheață!

Apoi intră în casa sa.

Apartamentul lui era un locșor modest, după standardele americane, însă lui Lev i se părea spațios și luxos. Avea o cameră de zi și un dormitor, precum și o bucătărie, cu apă la robinet și cu lumină electrică – și toate astea erau doar ale lui! În Sankt Petersburg ar fi stat cel puțin zece oameni într-un asemenea apartament.

Își scoase haina, își suflecă mânecile și se spălă pe față și pe mâini la chiuveta din bucătărie. Spera că Marga va veni. Era genul de fată care-i plăcea – mereu gata să râdă, să danseze sau să petreacă, fără să-și facă prea multe griji în privința viitorului. Curăță și tăie câțiva cartofi, apoi așeză tigaia pe plită și puse o bucată de untură în ea. În timp ce se prăjeau cartofii, Marga intră cu o vadră de gheață. Pregăti băuturile, punând zahăr în gin.

Lev sorbi din paharul său, apoi o sărută delicat pe buze.

— Mmm, ce gust bun! spuse el.

— Măi, dar știu că-ți permiți cam multe, rosti ea, fără să protesteze însă cu adevărat.

El începu să se întrebe dacă nu cumva ar fi putut să se și culce cu ea mai târziu.

Se apucă să prăjească friptura.

— Sunt impresionată, zise ea. Nu-s prea mulți tipii care știu să gătească.

— Tatăl meu a murit când aveam șase ani, iar mama când aveam unsprezece, îi explică Lev. Am fost crescut de fratele meu, Grigori. Am învățat să ne descurcăm singuri. Nu că am fi mâncat vreodată friptură în Rusia…

Ea îl întrebă de Grigori, iar el îi povesti la masă despre viața lui. Majoritatea fetelor erau emoționate auzind povestea celor doi băieți orfani, care se străduiseră să se descurce pe cont propriu, lucrând într-o fabrică imensă de locomotive și închiriindu-și un loc în care să poată dormi. Cu conștiința

încărcată, el sări peste partea în care își părăsise iubita însărcinată.

Serviră al doilea pahar în camera de zi și în dormitor. Când ajunseră la al treilea, afară se întuneca și ea stătea în brațele lui. Lev o sărută, printre înghițituri. Când ea își deschise gura pentru a primi limba lui, el îi puse mâna pe sân.

În acel moment, ușa se trânti de perete. Marga țipă. În încăpere intrară trei bărbați. Marga sări din brațele lui Lev, țipând în continuare. Unul dintre bărbați o plesni peste gură și spuse:

— Taci naibii din gură, târfo.

Ea țâșni spre ușă, ținându-se cu mâinile de gura însângerată. Ei o lăsară să plece.

Lev sări în picioare și se năpusti asupra bărbatului care o pocnise pe Marga. Apucă să îl lovească în plin, dându-i un pumn între ochi. Apoi, ceilalți doi bărbați îl înșfăcară de brațe. Erau tipi solizi și nu reuși să scape din strânsoarea lor. În timp ce îl țineau, primul bărbat, care părea să fie căpetenia lor, îl lovi în gură și în stomac de câteva ori. Scuipă sânge și își vomită friptura.

Slăbit și agonizând, fu târât pe scări și scos din clădire. Un Hudson albastru aștepta la colț cu motorul pornit. Îl azvârliră sub bancheta din spate. Doi dintre ei se așezară cu picioarele pe el, iar al treilea urcă la volan și demară.

Durerea pe care o simțea era mult prea mare ca să se mai gândească unde mergeau. Presupunea că oamenii aceia lucrau pentru Vyalov, dar cum de îl găsiseră? Și ce aveau de gând să facă cu el? Încercă să nu cedeze în fața fricii.

După câteva minute, mașina se opri și el fu tras afară. Se aflau în fața unui depozit. Strada era pustie și întunecată. Se simțea mirosul unui lac, ceea ce însemna că se aflau aproape de malul apei. Era un loc bun în care să omori pe cineva, se gândi el, cuprins de un fatalism sumbru. Nu existau martori, iar cadavrul putea fi azvârlit în Lacul Erie, băgat într-un sac alături de câteva cărămizi, ca o asigurare că se va duce la fund.

Îl duseră târâș în clădire, iar el încercă să-și vină în fire. Era cea mai cruntă belea în care intrase vreodată. Nu era sigur că mai poate scăpa basma curată de data asta. „De ce continui să fac chestii de-astea?” se întrebă în sinea lui.

Depozitul era plin cu cauciucuri noi, în stive de câte cincisprezece sau douăzeci de bucăți. Îl duseră printre rânduri până în spate și se opriră în fața unei uși păzite de un alt bărbat voinic, care ridică brațul și îi opri.

Nu se rosti nicio vorbă.

După un minut, Lev zise:

— Se pare că avem câteva minute de așteptat. Are vreunul dintre voi un pachet de cărți?

Bărbații nici măcar nu zâmbiră.

În cele din urmă ușa se deschise și pe acolo ieși Nick Forman. Avea buza de sus umflată și un ochi învinețit. Când îl văzu pe Lev, îi spuse:

— A trebuit s-o fac. Altfel m-ar fi omorât.

„Deci, se gândi Lev, prin Nick au dat de mine.”

Un bărbat slab, cu ochelari, veni până în ușa biroului. Nu avea cum să fie Vyalov, se gândi Lev, era prea uscățiv.

— Adu-l înăuntru, Theo, rosti el.

— Sigur, domnule Niall, răspunse căpetenia bătăușilor.

Biroul îi amintea lui Lev de cocioaba țărănească în care se născuse. Era prea cald și aerul era îmbâcsit de fum. Într-un cotlon se afla o măsuță, cu icoane de sfinți așezate pe ea.

În spatele unui birou de oțel stătea un bărbat de vârstă mijlocie, foarte lat în umeri. Purta un costum de plimbare scump, cu guler și cu cravată, și avea două inele pe mâna cu care ținea țigara. Întrebă:

— Ce-i cu duhoarea asta?

— Îmi cer scuze, domnule V, este de la vomă, răspunse numitul Theo. A făcut pe nebunul, așa că a trebuit să-l calmăm un pic și și-a borât prânzul.

— Dați-i drumul.

Bărbații îi dădură drumul lui Lev, dar rămaseră în apropiere.

Domnul V se uită la el.

— Am primit mesajul tău, rosti el. Cel în care îmi ziceai să fiu mai politicos.

Lev își făcu curaj. Nu avea de gând să moară milogindu-se. Spuse:

— Tu ești Josef Vyalov?

— Dumnezeule, dar știu că ai tupeu! pufni bărbatul. Să mă-ntrebi pe mine cine sunt…

— Te-am căutat.

— *Tu* m-ai căutat pe *mine*?

— Familia Vyalov mi-a vândut un bilet de la Sankt Petersburg la New York, apoi m-a lăsat baltă în Cardiff, zise Lev.

— Așa, și?

— Îmi vreau banii înapoi.

Vyalov se holbă la el îndelung, apoi râse.

— Nu știu de ce, dar chiar te plac.

Lev își ținu răsuflarea. Oare asta însemna că Vyalov nu îl va omorî?

— Ai o slujbă? îl întrebă Vyalov.

— Lucrez pentru tine.

— Unde?

— La hotelul Sankt Petersburg, la grajduri.

Vyalov dădu din cap.

— Cred că îți putem oferi ceva mai bun de-atât, rosti el.

(II)

În iunie 1915, America făcu încă un pas spre intrarea în război.

Gus Dewar era oripilat. Nu credea că Statele Unite ar trebui să participe la războiul european. Poporul american era de aceeași părere, la fel și președintele Woodrow Wilson. Însă cumva primejdia era din ce în ce mai aproape.

Criza se produse în mai, când un submarin german torpilă *Lusitania*, un vas britanic ce transporta 173 de tone de puști, muniție și obuze cu fragmentație. Vaporul mai avea la bord și două mii de pasageri, inclusiv 128 de cetățeni americani.

America intră în stare de șoc, de parcă ar fi avut loc un asasinat. Ziarele musteau de indignare.

— Oamenii vă cer să faceți imposibilul! îi zise Gus indignat președintelui, stând în Biroul Oval. Vor să fiți dur cu germanii, dar să nu riscați intrarea în război.

Wilson încuviință. Ridicându-și privirea de la mașina de scris, el spuse:

— Nu există nicio regulă care să afirme că opinia publică trebuie să fie coerentă.

Gus considera admirabil calmul șefului său, dar și un pic frustrant.

— Și cum naiba o să ieșiți din încurcătură?

Wilson zâmbi, dezvelindu-și dinții stricați.

— Gus, cine ți-a zis ție că politica este ușoară?

În cele din urmă Wilson trimise o notă aspră guvernului german, cerându-i acestuia să înceteze atacul asupra vaselor comerciale. Alături de consilierii săi, inclusiv Gus, spera că germanii vor accepta un compromis. Însă dacă hotărau să fie sfidători, Gus nu vedea nicio cale prin care Wilson ar fi putut evita escaladarea conflictului. Era un joc periculos, iar Gus descoperi că nu putea rămâne la fel de detașat în privința riscurilor, cum părea să fie Wilson.

În timp ce telegramele diplomatice traversau Atlanticul, Wilson se duse la casa lui de vară din New Hampshire, iar Gus plecă în Buffalo, la vila părinților săi de pe Delaware Avenue. Tatăl său avea o casă și în Washington, însă Gus locuia acolo în propriul apartament, iar când se întoarse acasă, în Buffalo, savură din plin confortul unei case organizate de mama sa: bolul de argint cu trandafiri tăiați de pe noptieră; cornurile fierbinți de la micul dejun; fața de masă din pânză albă și netedă, schimbată înainte de fiecare masă; felul în care îi apărea în șifonier câte un costum curățat și călcat, fără ca el să fi băgat de seamă că fusese luat de-acolo.

Casa era intenționat mobilată simplu, ca o reacție a mamei sale la moda ornamentală caracteristică generației părinților ei. Mare parte din mobilă era Biedermeier, un stil utilitarist german ce revenea la modă. Sala de mese avea câte un tablou frumos pe fiecare dintre cei patru pereți și un singur sfeșnic cu trei brațe pe masă. În prima zi, la prânz, mama lui zisese:

— Bănuiesc că ai de gând să te duci în mahalale și să vezi meciurile de box?

— Nu-i nimic în neregulă cu boxul, răspunse Gus.

Era marea lui pasiune. Îl încercase și el, pe când avea 18 ani și era nesăbuit: brațele sale lungi îi oferiseră câteva victorii, dar îi lipsea instinctul de ucigaș.

— E atât de… *canaille*, rosti ea cu dispreț.

Era o expresie snoabă pe care o adoptase din Europa, cu referire la clasa de jos.

— Mi-ar plăcea să-mi iau gândul de la politica internațională, dacă voi putea.

— Este o prelegere despre Tițian, cu diapozitive, la Albright, în această după-amiază, spuse ea.

Galeria de Artă Albright, o clădire albă în stil clasic din Parcul Delaware, era una dintre cele mai importante instituții culturale din Buffalo.

Gus crescuse înconjurat de tablouri renascentiste și îi plăceau în mod deosebit portretele lui Tițian, dar nu era foarte interesat să meargă la o prelegere. Totuși, era exact genul de eveniment la care participau de obicei tinerii înstăriți ai orașului, așa că reprezenta un bun prilej să reînnoiască vechile prietenii.

Albright era aproape de Delaware Avenue. Intră în atriul cu coloane și se așeză. După cum se așteptase, erau în public și câțiva oameni pe care îi cunoștea. Lângă el stătea o fată nespus de frumoasă, care i se părea cunoscută.

Îi zâmbi ușor, iar ea rosti surâzătoare:

— Ați uitat cine sunt, nu-i așa, domnule Dewar?

El bâigui:

— Ăă… am fost plecat din oraș o bună bucată de vreme.

— Sunt Olga Vyalov.

Îi întinse o mână într-o mănușă albă.

— Desigur, spuse el.

Tatăl ei era un imigrant rus a cărui primă slujbă fusese să dea afară bețivii dintr-un bar de pe Canal Street. Acum toată strada era a lui. Era consilier local și un sprijin pentru Biserica Ortodoxă Rusă. Gus o întâlnise pe Olga de câteva ori, deși nu și-o amintea atât de fermecătoare: poate că dintr-odată crescuse sau ceva de acest gen. Avea vreo 20 de ani, ghici el, pielea palidă și ochii albaștri și purta o jachetă roz cu gulerul ridicat și o pălărie cloș cu flori roz de mătase.

— Am auzit că lucrați pentru președinte, continuă ea. Ce părere aveți despre domnul Wilson?

— Îl admir enorm, îi răspunse Gus. Este un politician pragmatic, care nu a renunțat totuși la idealurile sale.

— Ce incitant trebuie să fie să te afli în centrul puterii!

— Este incitant, dar – în mod ciudat – nu ai deloc senzația că te afli în centrul puterii. Într-o democrație președintele este supusul alegătorilor.

— Dar sunt convinsă că nu face doar ce dorește publicul.

— Nu, nu tocmai. Președintele Wilson este de părere că un lider trebuie să se poarte cu opinia publică așa cum se poartă un

marinar cu vântul, folosindu-l ca să cârmească corabia într-o parte sau în alta, fără a încerca vreodată să meargă împotriva sa.

Ea oftă.

— Mi-ar fi plăcut nespus să studiez aceste lucruri, dar tatăl meu nu m-a lăsat să merg la facultate.

Gus râse.

— Probabil crede că ați învăța să fumați țigări și să beți gin.

— Și chiar mai rău de-atât, îmi închipui, zise ea.

Era o remarcă riscantă pentru o femeie necăsătorită, iar surpriza pesemne că i se citise pe chip lui Gus, fiindcă ea adăugă:

— Iertați-mă, v-am șocat.

— Deloc.

De fapt, era captivat de ea. Ca să o facă să vorbească în continuare, el spuse:

— Ce ați dori să studiați dacă ați putea merge la facultate?

— Istoria, cred.

— Iubesc istoria. Vă interesează o anumită perioadă?

— Aș vrea să-mi înțeleg trecutul. De ce a trebuit tatăl meu să plece din Rusia? De ce este America atât de bună? Trebuie să existe motive pentru asemenea lucruri.

— Exact!

Gus era încântat că o fată atât de frumoasă îi împărtășea curiozitatea intelectuală. Avu o viziune subită cu ei doi căsătoriți, stând în garderoba ei după o petrecere, vorbind despre afacerile externe în timp ce se pregătesc să se bage în pat, el în pijama, urmărind-o în vreme ce ea își scoate fără grabă bijuteriile și hainele… Apoi îi surprinse privirea și avu senzația că ea ghicise ce-i trecea lui prin cap, ceea ce îl făcu să se simtă stânjenit. Căută ceva de spus, dar descoperi că rămăsese fără glas.

Apoi sosi lectorul și publicul se cufundă în tăcere.

Îi plăcu prelegerea mai mult decât se așteptase. Vorbitorul făcuse cópii color Autochrome după câteva dintre pânzele lui Tițian și diapozitivul le proiecta pe un ecran mare și alb.

După ce se isprăvi totul, vru să mai discute cu Olga, însă fu împiedicat. Chuck Dixon, un tip pe care îl știa de la școală, veni lângă ei. Chuck avea un farmec detașat, pe care Gus îl invidia.

Erau de-o seamă, având 25 de ani, dar Chuck îl făcea pe Gus să se simtă ca un școlar stângaci.

— Olga, trebuie să îl cunoști pe vărul meu, rosti el jovial. Se tot holbează la tine din partea cealaltă a încăperii.

Îi surâse amabil lui Gus.

— Iartă-mă că te privez de o companie atât de fermecătoare, Dewar, dar nu poți s-o ai toată după-amiaza numai pentru tine.

O cuprinse cu brațul de mijloc pe Olga și o luă de lângă Gus.

El se simți nefericit. Se înțelegea atât de bine cu ea! Pentru Gus, primele conversații cu o fată erau de obicei cele mai grele, dar cu Olga cuvintele îi veneau ușor. Și acum Chuck Dixon, care fusese mereu la coada clasei, i-o suflase la fel de ușor cum iei o băutură de pe tava unui chelner.

În vreme ce Gus se uita după cineva cunoscut, se apropie de el o fată cu un singur ochi.

Prima oară când o întâlnise pe Rosa Hellman – la un dineu caritabil organizat pentru orchestra simfonică din Buffalo, în care cânta fratele ei –, i se păruse că-i face cu ochiul. De fapt, ea avea un ochi închis în permanență. Avea trăsături frumoase altminteri, ceea ce îi scotea și mai mult în evidență acest defect. Mai mult, se îmbrăca mereu cu stil, oarecum sfidător. Astăzi purta o pălărie elegantă de paie și reușea să arate chiar drăguț.

Când o văzuse ultima oară, ea era redactor la un ziar radical mărunt, numit *Buffalo Anarchist*, așa că Gus îi zise:

— Anarhiștii sunt interesați de artă?

— Acum lucrez la *Evening Advertiser*, răspunse ea.

Asta îl surprinse pe Gus.

— Și redactorul știe despre vederile tale politice?

— Vederile mele nu mai sunt atât de extreme ca altădată, însă da, știe despre trecutul meu.

— Probabil s-a gândit că, dacă ai putut face un ziar anarhist să aibă succes, înseamnă că ești pricepută.

— Zice că mi-a dat slujba pentru că am mai mult sânge în instalație decât oricare dintre bărbații din redacție.

Gus știa că ei îi place să șocheze, dar – chiar și așa – tot rămase cu gura căscată.

Rosa râse.

— Și totuși, încă mă trimite să fac reportaje la expoziții de artă și spectacole de modă.

Schimbă apoi subiectul.

— Cum este să lucrezi la Casa Albă?

Gus era conștient că orice ar fi spus putea să apară în ziarul ei.

— Nemaipomenit de incitant, răspunse el. Cred că Wilson este un președinte grozav, poate cel mai mare pe care l-am avut vreodată.

— Cum poți spune una ca asta? Este pe punctul de a ne implica într-un război european.

Atitudinea Rosei era răspândită în cadrul etnicilor germani, care vedeau lucrurile din punctul de vedere al Germaniei, firește, și printre stângiști, care voiau să îl vadă învins pe țar. Totuși, foarte mulți oameni – care nu erau nici germani, nici stângiști – adoptau aceeași perspectivă. Gus răspunse precaut:

— Când submarinele germane ucid cetățeni americani, președintele nu poate…

Fu cât pe ce să spună *să închidă ochii*. Șovăi, se înroși și zise:

— … să ignore asta.

Ea nu păru să-i bage de seamă stânjeneala.

— Dar britanicii au instituit o blocadă asupra porturilor germane – încălcând dreptul internațional – și, drept urmare, femeile și copiii din Germania mor de foame. Între timp, războiul din Franța a ajuns într-un punct mort: niciuna dintre părți nu și-a schimbat poziția cu mai mult de câțiva metri în ultimele șase luni. Germanii *trebuie* să scufunde vasele britanice, altminteri vor pierde războiul.

Ea cunoștea în amănunt complexitățile situației: era motivul pentru care lui Gus îi plăcuse întotdeauna să discute cu ea.

— Am studiat dreptul internațional, rosti el. Din punct de vedere tehnic, britanicii nu acționează ilegal. Blocadele navale au fost interzise prin Declarația de la Londra din 1909, însă aceasta nu a fost ratificată niciodată.

Ea nu se lăsă dusă de nas.

— Lasă chichițele juridice. Germanii i-au avertizat pe americani să nu călătorească pe navele de linie britanice. Au dat până și anunț în ziare, pentru Dumnezeu! Ce altceva să mai facă? Imaginează-ți că am fi fost în război cu Mexicul și *Lusitania* ar fi fost o navă mexicană ce transporta armament, cu care ar fi fost omorâți soldați americani. Oare am fi lăsat-o să treacă?

Era o întrebare bună și Gus nu avea niciun răspuns rezonabil. Zise:

— Ei bine, secretarul de stat Bryan a fost de acord cu dumneata.

William Jennings Bryan demisionase în semn de protest față de nota trimisă de Wilson germanilor.

— El a considerat că nu ar fi fost necesar decât să-i avertizăm pe americani să nu călătorească cu navele națiunilor combatante.

Rosa nu avea de gând să-l lase să scape cu una, cu două, așa că spuse:

— Bryan a înțeles că Wilson și-a asumat un risc prea mare. Dacă germanii nu o lasă mai moale acum, nu prea mai putem evita războiul cu ei.

Gus nu avea de gând să recunoască în fața unei jurnaliste că îi împărtășea temerile. Wilson ceruse ca guvernul german să dezavueze atacurile asupra vaselor comerciale, să plătească daune și să prevină orice alt asemenea act pe viitor – cu alte cuvinte, să le lase britanicilor libertate pe mare, acceptând totodată ca navele germane să rămână prizoniere în porturi din cauza blocadei. Era greu de crezut că exista vreun guvern care ar fi acceptat asemenea solicitări.

— Însă opinia publică aprobă acțiunile președintelui.

— Opinia publică se mai poate înșela uneori.

— Dar președintele nu poate să o ignore. Uite ce-i, Wilson merge pe sârmă. Vrea să ne țină în afara războiului, dar nu vrea ca America să pară slabă în ochii diplomației internaționale. Cred că pe moment a nimerit echilibrul perfect.

— Dar pe viitor?

Aceasta era o întrebare îngrijorătoare.

— Nimeni nu poate prezice ce ne rezervă viitorul, replică Gus. Nici măcar Woodrow Wilson.

Ea râse.

— Un răspuns de politician. O să ajungi departe la Washington.

Cineva i se adresă, iar ea îi întoarse spatele. Gus trecu mai departe, simțindu-se ca și cum ar fi fost într-o partidă de box ce se terminase nedecis.

O parte a publicului fu invitată să ia ceaiul cu lectorul. Gus se numără printre privilegiați, fiind un sponsor al muzeului. O lăsă

pe Rosa și se îndreptă spre o încăpere retrasă. Când intră, fu încântat să o zărească acolo pe Olga. Fără îndoială că și tatăl ei dona bani muzeului.

Își luă o ceașcă de ceai și se apropie de ea.

— Dacă ajungeți vreodată la Washington, mi-ar face plăcere să vă prezint Casa Albă, rosti el.

— O! Ați putea să mă prezentați și președintelui?

Ar fi vrut să spună „da, orice”, însă avu rețineri să-i promită ceva ce ar fi putut să nu depindă de el.

— Probabil, zise el. Depinde cât de ocupat va fi la momentul respectiv. Când trece la mașina de scris și începe să redacteze discursuri sau comunicate de presă, nimeni nu mai are voie să îl deranjeze.

— Am fost foarte tristă când am auzit despre moartea soției dumnealui, spuse Olga.

Ellen Wilson murise cu aproape un an în urmă, la scurt timp după izbucnirea războiului din Europa.

Gus încuviință.

— A fost devastat.

— Dar am auzit că îi face deja curte unei văduve înstărite.

Gus fu pus în încurcătură. Toată lumea de la Washington știa că Wilson se îndrăgostise pătimaș, ca un băiețandru, la numai opt luni de la moartea soției sale, de voluptuoasa doamnă Edith Galt. Președintele avea 58 de ani, iar iubita sa 41. Chiar atunci se aflau împreună în New Hampshire. Gus era unul dintre puținii oameni care știau și că Wilson o ceruse în căsătorie cu o lună în urmă, însă doamna Galt nu îi dăduse încă niciun răspuns. Îi zise Olgăi:

— Cine v-a spus asta?

— Este adevărat?

Dorea cu disperare să o impresioneze cu secretele pe care le știa, dar izbuti să reziste ispitei.

— Nu pot vorbi despre asemenea lucruri, spuse el fără tragere de inimă.

— O, ce dezamăgitor! Speram că o să-mi dezvăluiți puțin din bârfele din interior.

— Îmi pare rău că v-am dezamăgit.

— Stați liniștit.

Îi atinse brațul, făcându-l să se înfioare de parcă ar fi fost curentat.

— Organizez un meci de tenis mâine după-amiază, zise ea. Jucați cumva?

Gus avea brațe și picioare lungi și era un jucător destul de bun.

— Da, spuse el. Îmi place mult tenisul.

— Deci veniți?

— Mi-ar face mare plăcere, răspunse el.

(III)

Lev învață să conducă într-o singură zi. Îi mai luă vreo două ore să deprindă și cealaltă competență principală a unui șofer – schimbarea cauciucurilor sparte. Până la sfârșitul săptămânii putea să facă și plinul, să schimbe uleiul și să regleze frânele. Dacă mașina nu pornea, știa că trebuie să verifice dacă nu cumva bateria este descărcată sau dacă țeava de aspirat benzina nu este blocată.

Caii erau mijlocul de transport al trecutului, îi zisese Josef Vyalov. Grăjdarii erau plătiți prost – erau o grămadă. Șoferii erau mai rari și câștigau salarii mari.

Pe deasupra, Vyalov voia să aibă un șofer destul de dur, astfel încât să poată face și pe garda de corp.

Mașina lui Vyalov era un Packard Twin Six, nou-nouț, o limuzină cu șapte locuri. Ceilalți șoferi erau impresionați. Modelul fusese lansat abia cu câteva săptămâni în urmă și motorul său de doisprezece cilindri era invidiat până și de șoferii de Cadillac V8.

Lev nu se prea dădea în vânt după vila ultramodernă a lui Vyalov. I se părea că arată ca un staul imens de oi. Era lungă și joasă, cu streșini largi la acoperiș. Grădinarul-șef îi spusese că era o „casă de prerie”, construită după ultima modă.

— Dacă aș avea o casă atât de mare, eu aș vrea să *arate* ca un palat, zisese Lev.

Se gândi să-i scrie lui Grigori și să-i povestească totul despre Buffalo, despre slujbă și mașină, însă ezită. Ar fi vrut să-i spună că pusese bani deoparte pentru biletul lui, dar de fapt nu economisise nimic. După ce avea să strângă ceva bănuți, îi va scrie, își jură el. Grigori nu-i putea scrie, pentru că nu știa adresa lui Lev.

Familia Vyalov era compusă din trei persoane: Josef, soția sa, Lena, care vorbea foarte rar, și Olga, o fiică frumușică, de-o seamă cu Lev, cu o privire îndrăzneață. Josef era atent și curtenitor cu soția sa, deși își petrecea majoritatea serilor în compania tovarășilor săi. Era afectuos cu fiica sa, deși foarte sever. Venea adeseori acasă la amiază, ca să ia prânzul cu Lena și cu Olga. După prânz, el și Lena trăgeau un pui de somn.

În timp ce Lev aștepta să îl ducă pe Josef înapoi în centru, vorbea uneori cu Olga.

Ei îi plăcea să fumeze, ceva cu totul interzis de tatăl său, care ținea neapărat ca ea să fie o domnișoară respectabilă și să se căsătorească cu cineva din elita socială din Buffalo. Erau câteva locuri pe proprietate unde Josef nu se ducea niciodată și garajul se număra printre acestea, așa că Olga venea acolo să fumeze. Se așeza cu rochia ei de mătase pe bancheta din spate a mașinii, pe căptușeala nouă din piele, iar Lev se rezema de ușă, cu piciorul pe treapta mașinii, și vorbea cu ea.

Era conștient că arăta chipeș în uniforma sa de șofer și își purta șapca dată pe spate. Descoperi în curând că modul în care îi puteai face Olgăi pe plac era să o complimentezi pentru apartenența ei la înalta societate. Îi plăcea la nebunie să i se spună că merge ca o prințesă, că vorbește ca o soție de președinte și că se îmbracă precum o pariziană de familie bună. Era o snoabă, la fel ca tatăl ei. De cele mai multe ori, Josef era un bătăuș și un dur, însă Lev observă că devenea manierat, aproape respectuos atunci când discuta cu oamenii de rang înalt, precum președinții de bancă și congresmenii.

Lev intui câte ceva și în curând o descifră pe Olga – ea era o fată bogată ținută din scurt, care nu putea da frâu liber impulsurilor sale romantice și sexuale firești. Spre deosebire de fetele pe care le cunoscuse Lev în mahalalele din Sankt Petersburg, Olga nu se putea furișa ca să se întâlnească cu vreun băiat la amurg, pe care să-l lase să o pipăie în întunericul unei uși de prăvălie. Avea 20 de ani și era virgină. Era foarte posibil ca nici măcar să nu fi fost sărutată vreodată.

Lev urmări meciul de tenis de la distanță, desfătându-și privirea cu trupul puternic și zvelt al Olgăi, precum și cu felul în care sânii i se mișcau pe sub bumbacul ușor al rochiei, în timp ce zburda pe teren. Juca împotriva unui bărbat foarte înalt, în pantaloni albi de flanel. Lev simțea că îl știe de undeva.

Privindu-l mai atent, își aminti în cele din urmă unde îl mai văzuse: la Uzina Putilov. Lev îl ușurase de un dolar și Grigori îl întrebase dacă Josef Vyalov chiar era un om important în Buffalo. Cum îl chema oare? Era numele unei mărci de whisky… Dewar, ăsta era. Gus Dewar.

Un grup de vreo șase tineri urmăreau meciul – fetele erau îmbrăcate în rochii strălucitoare de vară, iar bărbații purtau pălării de paie. Doamna Vyalov privea de sub umbrela sa de soare, cu un surâs mulțumit. O cameristă în uniformă îi servea cu limonadă.

Gus Dewar o învinse pe Olga și părăsiră terenul. Locurile lor fură luate imediat de un alt cuplu. Îndrăzneață, Olga acceptă o țigară de la adversarul ei. Lev îl urmări cum i-o aprinde. Tânjea să fie în locul lor, jucând tenis în haine frumoase și bând limonadă.

O lovitură puternică trimise mingea în direcția lui. El o ridică și, în loc să o arunce înapoi, se duse până la teren și i-o dădu unuia dintre jucători. Se uită la Olga. Aceasta era cufundată într-o conversație cu Dewar, fermecându-l și flirtând cu el, așa cum făcea și cu Lev în garaj. Simți un junghi de gelozie și vru să îl pocnească în gură pe tipul înalt. Surprinse privirea Olgăi și îi oferi cel mai fermecător zâmbet de care era în stare, însă ea se uită în altă parte fără să-l bage în seamă. Ceilalți tineri îl ignorau complet.

Era perfect normal, își zise el: o fată putea fi prietenoasă cu șoferul atunci când fuma în garaj, pentru ca apoi să-l trateze ca pe o piesă de mobilier când se afla în compania prietenilor ei. Chiar și așa, se simțea rănit în orgoliu.

Se întoarse cu spatele și îl văzu pe tatăl ei venind spre terenul de tenis, pe aleea cu pietriș. Vyalov era îmbrăcat de afaceri, într-un costum de plimbare, cu vestă. Venise să îi salute pe oaspeții fiicei sale înainte de a se întoarce în centru, ghici Lev.

Din clipă în clipă, avea să o vadă pe Olga fumând și atunci chiar că avea să fie groasă treaba!

Lev avu un moment de inspirație. Din doi pași ajunse lângă locul în care se afla Olga și cu o mișcare iute înșfacă țigara aprinsă dintre degetele ei.

— Hei! protestă ea.

Gus Dewar se încruntă și spuse:

— Ce naiba te-a apucat?

Lev se întoarse cu spatele, punându-și țigara între buze. O clipă mai târziu, Vyalov îl zări.

— Ce cauți aici? rosti el supărat. Scoate mașina din garaj.

— Da, domnule, spuse imediat Lev.

— Și stinge țigara aia blestemată când vorbești cu mine.

Lev stinse țigara și puse chiștocul în buzunar.

— Îmi pare rău, domnule Vyalov, nu știu ce-a fost în capul meu.

— Ai grijă să nu se mai întâmple.

— Desigur, domnule.

— Acum șterge-o de-aici.

Lev plecă în grabă, apoi se uită peste umăr. Tinerii săriseră în picioare, iar Vyalov dădea mâna cu toți, foarte jovial. Olga, cu o înfățișare vinovată, își prezenta prietenii. Fusese cât pe ce să fie prinsă. Dădu ochii cu Lev și îi aruncă o privire recunoscătoare.

Lev îi făcu cu ochiul și merse mai departe.

(IV)

În salonul Ursulei Dewar se aflau puține ornamente, toate prețioase dintr-o diversitate de motive: un cap de marmură sculptat de Elie Nadelman, o primă ediție a Bibliei de la Geneva, un singur trandafir într-o vază de sticlă șlefuită și o fotografie înrămată a bunicului ei, care deschisese unul dintre primele magazine universale din America. Când Gus intră în cameră, la ora șase, ea era îmbrăcată într-o rochie de seară din mătase, citind un roman nou, intitulat *Soldatul cel bun*.

— Cum este cartea? o întrebă el.

— Este nemaipomenit de bună, deși am auzit că, în mod paradoxal, autorul este un bădăran fără pereche.

El îi pregăti un cocteil cum îi plăcea ei, cu biter și fără zahăr. Era agitat. „La vârsta mea, nu ar trebui să-mi mai fie frică de mama”, se gândi el. Însă ea putea fi extrem de critică uneori. Îi dădu băutura.

— Mulțumesc, zise ea. Sper că te bucuri de această pauză de vară.

— Foarte mult.

— M-am temut că până acum vei fi arzând de nerăbdare să te întorci în tumultul Washingtonului și al Casei Albe.

Și Gus se așteptase la asta; însă vacanța îi adusese plăceri neașteptate.

— Mă voi întoarce de îndată ce revine președintele, însă între timp mă distrez de minune.

— Crezi că Woodrow o să declare război Germaniei?

— Sper că nu. Germanii sunt dispuși să dea înapoi, dar vor ca americanii să oprească vânzările de arme către Aliați.

— Și le vom opri?

Ursula era dintr-o familie de germani, la fel ca jumătate din populația orașului Buffalo, dar când spunea „noi”, se referea la America.

— În niciun caz. Fabricile noastre fac prea mulți bani din comenzile britanicilor.

— Deci s-a ajuns într-un impas?

— Încă nu. Încă mai dansăm unul în jurul celuilalt. Între timp, ca pentru a ne reaminti presiunea pusă pe țările neutre, Italia s-a alăturat Aliaților.

— Și asta va face diferența?

— Nu, nu va fi suficient. Gus trase adânc aer în piept și adăugă: Am jucat tenis la reședința familiei Vyalov în această după-amiază, rosti el.

Tonul său nu suna nepăsător, cum sperase.

— Ai câștigat, dragule?

— Da. Au o casă de prerie. Este impresionantă.

— Vai, ce *nouveau riche* din partea lor!

— Cred că și noi am fost *nouveau riche* cândva, nu-i așa? Poate atunci când și-a deschis bunicul banca?

— Mi se pare obositor când te aud vorbind ca un socialist, Angus, chiar dacă știu că nu crezi ce spui. Sorbi din băutură și adăugă: Mmm… este perfectă!

Gus inspiră adânc și spuse:

— Mamă, faci ceva pentru mine?

— Desigur, dragule, dacă pot…

— Nu o să-ți placă.

— Ce este?

— Vreau să o inviți pe doamna Vyalov la ceai.

Mama lui lăsă băutura jos, încet și cu grijă.

— Înțeleg, spuse ea.

— Nu ai de gând să mă întrebi care-i motivul?

— Știu motivul, spuse ea. De fapt, există un singur motiv posibil. Le-am cunoscut fiica, este răpitor de frumoasă.

— Să nu fii nepoliticoasă. Vyalov este unul dintre oamenii de seamă ai orașului și este foarte bogat. Iar Olga este un înger.

— Sau, dacă nu un înger, măcar e creștină.

— Vyalovii sunt ruși ortodocși, zise Gus.

„Măcar să dau toate cărțile pe față”, se gândi el.

— Obișnuiesc să meargă la Biserica Sfinților Petru și Pavel de pe Ideal Street.

Dewarii erau episcopaliști.

— Măcar nu sunt evrei, slavă Domnului.

Mama lui se temuse cândva că Angus s-ar fi putut căsători cu Rachel Abramov, de care îi plăcuse enorm, dar pe care nu o iubise niciodată.

— Și bănuiesc că pot fi recunoscătoare și pentru că Olga nu este o vânătoare de zestre.

— În niciun caz. Cred că Vyalov este mai bogat decât tata.

— Iar eu sunt sigură că nu am nici cea mai vagă idee.

Femeile ca Ursula nu trebuiau să știe de bani. Gus bănuia că ele știau până la ultima centimă suma netă pe care o dețineau soții lor, dar erau nevoite să pretindă că sunt neștiutoare.

Constată că nu se opunea atât de tare precum se temuse el.

— Deci ai s-o faci? întrebă el tulburat.

— Bineînțeles. Îi voi trimite doamnei Vyalov un bilețel.

Gus era încântat, dar fu cuprins imediat de o nouă teamă.

— Ai grijă: nu-ți invita prietenele snoabe ca să o facă pe doamna Vyalov să se simtă inferioară.

— Eu nu am prietene snoabe.

Această remarcă era mult prea ridicolă ca să fie băgată în seamă.

— Invit-o pe doamna Fischer, ea este amabilă. Și pe mătușa Gertrude.

— Bine.

— Îți mulțumesc, mamă.

Gus simți o mare ușurare, de parcă tocmai supraviețuise unei ordalii.

— Știu că Olga nu este mireasa pe care ai visat-o pentru mine, dar sunt convins că o vei îndrăgi cât se poate de repede.

— Dragul meu fiu, ai aproape 26 de ani. Acum cinci ani, poate că aș fi încercat să te fac să renunți la ideea căsătoriei cu fiica

unui afacerist dubios, însă în ultima vreme, am început să mă întreb dacă voi avea vreodată nepoți. Dacă m-ai anunța acum că vrei să te însori cu o chelneriță poloneză divorțată, mă tem că prima mea grijă ar fi să aflu dacă este destul de tânără ca să-ți facă copii.

— Nu te pripi – Olga nu a acceptat încă să se căsătorească cu mine. Nici măcar nu am întrebat-o.

— Cum ți-ar putea rezista? Se ridică în picioare, îl sărută și adăugă: Și-acum pregătește-mi încă un pahar.

(V)

— Mi-ai salvat viața! îi zise Olga lui Lev. Tata m-ar fi omorât.

Lev rânji.

— L-am văzut venind, așa că a trebuit să reacționez repede.

— Îți sunt atât de recunoscătoare… rosti Olga, apoi îl sărută pe buze.

Asta îl luă prin surprindere. Ea se trase însă de lângă el înainte să apuce să profite de ocazie, dar el își dădu seama imediat că relația lor se schimbase din temelii. Se uită neliniștit prin garaj, dar erau singuri.

Ea scoase un pachet de țigări și își băgă una între buze. El i-o aprinse, imitând gestul lui Gus Dewar din ziua precedentă. Era un gest intim, care obliga femeia să își coboare capul și îi îngăduia bărbatului să se holbeze la buzele ei. Era romantic.

Ea se lăsă pe spate pe bancheta mașinii și suflă fumul. Lev intră în mașină și se așeză lângă ea. Ea nu protestă. Își aprinse și el o țigară. Rămaseră o vreme în penumbră, fumul lor amestecându-se cu mirosul de benzină, de piele și cu parfumul floral al Olgăi.

Ca să rupă tăcerea, Lev zise:

— Sper că ți-a plăcut meciul de tenis.

Ea oftă.

— Toți băieții din oraș se sperie de tata. Au impresia că o să-i împușt dacă îndrăznesc să mă sărute.

— Și o să-i împuști?

Ea râse.

— Probabil.

— Eu nu mă tem de el.

Nu era tocmai adevărat – de fapt nu era vorba că lui Lev nu-i era teamă, doar că el își ignora temerile, sperând întotdeauna că va scăpa cumva basma curată din toate belelele.

Însă ea nu părea să-l creadă.

— Serios?

— De-aia m-a angajat.

Nici asta nu era tocmai adevărat.

— Poți să-l întrebi.

— Poate că o să-l întreb.

— Gus Dewar chiar te place.

— Tatăl meu ar fi încântat dacă m-aș căsători cu el.

— De ce?

— Este bogat, familia lui face parte din vechea aristocrație din Buffalo, iar tatăl lui este senator.

— Și tu faci mereu ce vrea tăticul?

Ea trase gânditoare din țigară.

— Da, spuse ea, scoțând fumul din piept.

Lev zise:

— Îmi place să-ți privesc buzele când fumezi.

Ea nu-i răspunse, dar îl privi cu o curiozitate nemascată.

Lev luă asta drept o invitație și o sărută.

Ea gemu înfundat și îl împinse slab cu mâna în piept, însă niciunul dintre protestele ei nu era serios. El azvârli țigara afară din mașină și îi puse mâna pe sân. Ea îl apucă de încheietură, părând că vrea să-i dea mâna la o parte, însă nu făcu decât să i-o apese mai tare de pielea sa moale.

Lev îi atinse buzele închise cu limba. Ea se trase înapoi și îl privi speriată. El își dădu seama că ea nu știe să sărute așa. Chiar nu avea experiență.

— Este în regulă, îi zise el. Ai încredere în mine.

Ea își azvârli țigara, îl trase mai aproape și îl sărută cu gura deschisă.

După aceea, totul se desfășură cu repeziciune. În dorința ei se simțea nu numai disperare, dar și insistență. Lev fusese cu mai multe femei și credea că e mai înțelept să le lase pe ele să stabilească ritmul – o femeie ezitantă nu putea fi zorită, iar una nerăbdătoare nu trebuia stăvilită. Când ajunse la chiloții Olgăi și mângâie movilița moale a sexului ei, ea se excită atât de tare, încât gemu pătimaș. Dacă era adevărat că ajunsese la vârsta de 20 de ani fără să fie sărutată de vreunul dintre băieții sfioși din

Buffalo, trebuie că acumulase multă frustrare, realiză el. Ea își ridică șoldurile, arzând de nerăbdare ca el să-i dea jos chiloții. Când o sărută între picioare, ea scăpă un strigăt de șoc și de excitare. Sigur era virgină, dar el era mult prea încins ca să se mai gândească la asta.

Ea se întinse pe spate, cu un picior pe banchetă și cu celălalt pe podea, cu fusta trasă până la brâu și cu coapsele depărtate pentru el. Avea gura întredeschisă și respira sacadat. Îl urmări cu ochii mari când se descheie la pantaloni. El o penetră cu grijă, știind cât de ușor era să rănești o fată acolo, însă ea îi prinse șoldurile și îl trase spre ea cu nerăbdare, de parcă s-ar fi temut că o să rateze în ultimul moment ceea ce își dorea cu atâta ardoare. El simți membrana virginității ei rezistându-i o clipă, apoi rupându-se cu ușurință, provocându-i doar un icnet înfundat, ca o urmă de durere ce trecuse la fel de repede precum venise. Începu să se miște în propriul ei ritm și din nou el o lăsă pe ea să preia controlul, simțind că răspunde unei chemări ce nu putea fi înfrânată.

Asta îl incită mai mult ca niciodată. Unele fete erau pricepute; altele erau inocente, dar gata să-i facă pe plac; iar altele aveau grijă să-și satisfacă bărbatul înainte de a atinge propriul lor orgasm. Însă Lev nu mai întâlnise niciodată o nevoie atât de neprefăcută ca cea a Olgăi și asta îl aținea peste măsură.

El rezistă cât de mult putu, apoi Olga strigă cu putere, iar el îi puse o mână peste gură ca să înăbușe sunetul. Ea se zvârcoli sub el ca un ponei nărăvaș, apoi își îngropă fața în umărul lui. Cu un strigăt înăbușit ajunse la orgasm și el o urmă o clipă mai târziu.

După câteva momente, Lev se ridică de deasupra ei și se așeză pe podeaua mașinii. Ea rămase nemișcată, gâfâind. Niciunul dintre ei nu scoase o vorbă vreme de un minut. În cele din urmă, ea se ridică în capul oaselor.

— O, Doamne, șopti ea. Nu am știut niciodată că va fi așa.

— De obicei nu este așa, răspunse el.

Urmă o pauză lungă, de gândire, apoi ea rosti cu glas scăzut:

— Ce-am făcut?

El nu-i răspunse.

Ea își ridică de pe jos lenjeria și se îmbrăcă. Rămase nemișcată încă o clipă, trăgându-și sufletul, apoi ieși din mașină.

Lev o privi, așteptând ca ea să spună ceva, însă ea nu scoase nicio vorbă. Porni spre ușa din spate a garajului, o deschise și ieși.

Însă se întoarse a doua zi.

(VI)

Edith Galt acceptă propunerea de căsătorie a președintelui Wilson pe 29 iunie. În iulie, președintele reveni pentru o vreme la Casa Albă.

— Trebuie să mă întorc la Washington pentru câteva zile, îi spuse Gus Olgăi, în timp ce se plimbau prin grădina zoologică din Buffalo.

— Pentru câte zile?

— Pentru cât va avea nevoie de mine președintele.

— Ce palpitant!

Gus încuviință.

— Este cea mai bună slujbă din lume! Deși asta înseamnă că nu sunt propriul meu stăpân. Dacă va escalada criza cu Germania, s-ar putea să treacă mult timp până mă voi întoarce în Buffalo.

— O să ne fie dor de tine.

— Și mie o să-mi fie dor de tine. Am fost atât de apropiați de când m-am întors…

Se plimbaseră cu barca pe lacul din Parcul Delaware și se scăldaseră la Crystal Beach; urcaseră pe râu cu vaporul cu aburi, până la Niagara, și traversaseră lacul până în partea canadiană; jucaseră tenis din două în două zile – mereu cu un grup de tineri prieteni, supravegheați de cel puțin o mamă grijulie. Astăzi era doamna Vyalov cu ei, mergând la câțiva pași în spate și vorbind cu Chuck Dixon.

Gus continuă:

— Mă întreb dacă îți dai seama cât de mult îmi vei lipsi.

Olga surâse, dar nu răspunse. Gus zise:

— A fost cea mai fericită vară din viața mea.

— Și dintr-a mea! rosti ea, învârtindu-și umbrela de soare cu picățele roșii și albe.

Asta îl încântă pe Gus, deși nu era foarte sigur dacă ea era fericită datorită companiei lui. Încă nu o citise pe deplin. Ea

părea mereu bucuroasă să îl vadă și discuta cu el cu mare plăcere, ore în șir. Însă el nu observase nicio urmă de emoție, niciun semn conform căruia sentimentele ei față de el ar fi fost mai degrabă pasionale decât de prietenie. Desigur, nicio fată respectabilă nu ar fi trebuit să dezvăluie astfel de semne, cel puțin nu înainte de logodnă; însă, chiar și așa, Gus se simțea dezorientat. Poate că asta făcea ca atracția pe care o simțea față de ea să fie și mai irezistibilă.

El își amintea cu însuflețire felul în care Caroline Wigmore îi comunicase, cât se poate de clar, nevoile ei. Se gândea mult la Caroline – era singura femeie pe care o iubise până atunci. Dacă ea îi putea spune ce voia, de ce nu putea și Olga să facă la fel? Însă Caroline era o femeie căsătorită, în vreme ce Olga era o virgină ce fusese crescută cu o mână de fier.

Gus se opri în fața cuștii ursului și se uitară printre gratiile de oțel la un mic urs cafeniu, ce stătea pe vine și îi privea la rândul lui.

— Mă întreb dacă ar fi posibil ca toate zilele noastre să fie la fel de fericite ca aceasta, rosti Gus.

— De ce nu? spuse ea.

Oare îl încuraja? O privi. Ea nu îi întoarse privirea, uitându-se în continuare la urs. El îi studie ochii albaștri, curba moale a obrazului trandafiriu, pielea delicată a gâtului…

— Aș dori să fiu Tițian, rosti el. Te-aș picta…

Mama ei și Chuck trecură pe lângă ei, lăsându-i în spate. Nu aveau să mai fie mai singuri de-atât.

Ea își întoarse în sfârșit privirea spre el, iar el crezu că observă în ochii ei un soi de cordialitate. Asta îi dădu curaj. Se gândi: „Dacă un președinte care a fost văduv mai puțin de-un an poate să o facă, eu de ce n-aș putea?” îi spuse:

— Te iubesc, Olga.

Ea nu zise nimic, ci continuă să îl privească.

El înghiți în sec – din nou nu reușea să-i citească intențiile. Rosti:

— Există vreo șansă… Aș putea spera să mă iubești și tu într-o zi?

O privi intens, ținându-și răsuflarea. În acel moment, ea îi ținea viața în mâinile sale.

Urmă o pauză îndelungată – oare se gândea? Oare cântărea lucrurile? Sau doar ezita înainte de o decizie ce avea să-i schimbe viața? Într-un final, ea zâmbi și răspunse:

— A, da…

Lui pur și simplu nu-i venea să creadă.

— Serios?

Ea râse, fericită.

— Serios.

El îi luă mâna.

— Mă iubești?

Ea dădu din cap.

— Trebuie s-o spui.

— Da, Gus, te iubesc.

El îi sărută mâna.

— Voi vorbi cu tatăl tău înainte să plec la Washington.

Ea surâse.

— Cred că știu ce va spune.

— După aceea le vom putea spune tuturor.

— Da.

— Îți mulțumesc, rosti el cu ardoare. M-ai făcut extrem de fericit.

(VII)

Gus trecu pe la biroul lui Josef Vyalov a doua zi dimineață și îi ceru permisiunea formală de a o cere în căsătorie pe fiica sa. Vyalov fu încântat. Deși era răspunsul la care Gus se așteptase, se simți ușurat după ce îl auzi.

Era acum în drum spre gară, unde trebuia să prindă trenul spre Washington, așa că hotărâseră să sărbătorească de îndată ce avea să se întoarcă. Între timp, Gus era bucuros să lase planurile de nuntă în seama mamei lui Olga și a mamei sale.

Când intră în Gara Centrală de pe Exchange Street, cu pasul săltat, dădu peste Rosa Hellman, care tocmai ieșea, purtând o pălărie roșie și ducând un mic bagaj pentru o noapte.

— Bună, o salută el. Pot să te ajut cu bagajul?

— Nu, mulțumesc, este ușor, răspunse ea. Am fost plecată doar o noapte. Am fost pentru un interviu la radio.

El ridică din sprâncene.

— Pentru un post de reporter?

— Da – și l-am obținut.

— Felicitări! Iartă-mă dacă am părut surprins – nu știam că angajează femei.

— Este neobișnuit, dar nu fără precedent. *New York Times* a angajat prima femeie reporter în 1869. O chema Maria Morgan.

— Și ce vei face?

— Voi fi asistenta corespondentului lor din Washington. Adevărul este că viața amoroasă a președintelui i-a făcut să creadă că au nevoie și de o femeie acolo. Bărbații pot rata cu ușurință poveștile de dragoste.

Gus se întrebă dacă ea pomenise cumva că este în relații amicale cu unul dintre asistenții apropiați ai lui Wilson. Presupuse că o făcuse: reporterii nu se dădeau în lături de la nimic. Fără îndoială că asta o ajutase să obțină postul.

— Eu trebuie să mă întorc, îi zise. Înseamnă că ne vom vedea acolo.

— Așa sper.

— Am și eu câteva vești bune, rosti el fericit. Am cerut-o de soție pe Olga Vyalov, iar ea a acceptat. Urmează să ne căsătorim.

Ea se uită lung la el, apoi spuse:

— Prostule.

Gus nu ar fi fost mai șocat nici dacă l-ar fi pălmuit. Rămase cu gura căscată, holbându-se la ea.

— Prost afurisit ce ești, zise ea, apoi plecă.

(VIII)

Încă doi americani muriră pe 19 august, când germanii torpilară un alt vas uriaș de linie britanic, *Arabic*.

Lui Gus îi era milă de victime, dar era și mai oripilat de gândul că America era trasă în mod inexorabil spre conflictul european. Simțea că președintele ajunsese la capătul răbdării. Gus voia să se căsătorească într-o lume a păcii și a fericirii; era îngrozit de perspectiva unui viitor afectat de război, cu prăpădul, cruzimea și distrugerea aduse de acesta.

La instrucțiunile lui Wilson, Gus le spuse câtorva reporteri, neoficial, că președintele este pe punctul de a rupe relațiile

diplomatice cu Germania. Între timp, noul secretar de stat, Robert Lansing, se străduia să ajungă la un anumit compromis cu ambasadorul german, contele Johann von Bernstorff.

Lucrurile puteau lua o întorsătură urâtă, se gândi Gus. Germanii ar fi putut considera că Wilson blufează, sfidându-l. Și-atunci, ce ar mai fi putut face? Dacă nu făcea nimic, ar fi fost pus într-o lumină proastă. Îi zisese lui Gus că ruperea relațiilor diplomatice nu avea să ducă la război *neapărat*. Gus rămase cu sentimentul îngrozitor că practic criza scăpase de sub control.

Însă kaizerul nu își dorea un război cu America și, spre imensa ușurare a lui Gus, pariul lui Wilson fu câștigător. La sfârșitul lui august, germanii promiseră să nu mai atace navele de pasageri fără avertisment. Nu era o asigurare complet satisfăcătoare, dar măcar puse capăt impasului.

Ziarele americane, pierzând din vedere toate nuanțele, erau în extaz. Pe 2 septembrie, Gus îi citi triumfător lui Wilson un paragraf dintr-un articol laudativ din ediția ziarului *Evening Post* din New York:

— „Fără să mobilizeze vreun regiment sau să strângă vreo flotă, prin insistența sa stăruitoare și neclintită în slujba binelui, el a făcut cea mai mândră, cea mai arogantă și cea mai bine înarmată națiune să se predea.”

— Nu s-au predat încă, remarcă președintele.

(IX)

Într-o seară de la sfârșitul lunii septembrie, Lev fu dus la depozit, dezbrăcat până la piele și legat cu mâinile la spate; apoi Vyalov ieși din biroul său.

— Câine! urlă el. Câine turbat ce ești!

— Ce-am făcut? întrebă Lev pe un ton rugător.

— Știi prea bine ce-ai făcut, javră jegoasă, tună Vyalov.

Lev era îngrozit. Nu putea să scape basma curată dacă Vyalov nici măcar nu-l asculta.

Vyalov își scoase haina și își suflecă mânecile.

— Adu-mi-l, zise el.

Norman Niall, contabilul lui uscățiv, intră în birou și se întoarse cu un cnut.

Lev se holbă la el – era modelul rusesc standard, folosit în mod tradițional pentru pedepsirea infractorilor. Avea un mâner de lemn lung și trei chingi din piele tăbăcită, care se terminau cu câte o bilă de plumb. Lev nu mai fusese biciuit niciodată, dar mai văzuse așa ceva. La țară era o pedeapsă comună pentru furturi mărunte sau adulter. În Sankt Petersburg, cnutul era adeseori folosit pentru deținuții politici. Douăzeci de lovituri puteau schilodi un om; o sută îl puteau omorî.

Vyalov, îmbrăcat încă în vesta sa cu lanț de aur, ridică cnutul. Niall chicoti. Ilya și Theo urmăreau scena cu interes.

Lev se chirci, întorcându-se cu spatele și lipindu-se de o stivă de cauciucuri. Biciul șfichiui cu cruzime, mușcând din gâtul și din umerii lui, iar el zbieră de durere.

Vyalov lovi din nou cu biciul. De această dată, durerea fu și mai mare.

Lui Lev nu-i venea să creadă cât de prost fusese. Și-o trăsese cu fiica virgină a unui om puternic și violent, ce naiba fusese în capul lui? De ce nu putea rezista niciodată ispitei?

Vyalov îl biciui din nou. De data aceasta Lev se feri de cnut, încercând să evite lovitura. Numai capetele chingilor îl atinseră, însă tot se înfipseră agonizant în carnea lui, iar el urlă din nou de durere. Încercă să scape, dar oamenii lui Vyalov îl împinseră la loc, râzând.

Vyalov ridică biciul din nou, dădu să-l coboare, se opri la mijlocul loviturii când Lev se feri și abia apoi îl lovi. Picioarele lui Lev erau deja crestate și el își văzu sângele curgându-i din răni. Când Vyalov lovi din nou cu biciul, Lev se azvârli disperat într-o parte, împleticindu-se și prăbușindu-se pe podeaua de beton. În timp ce stătea pe spate, simțind cum îl lasă puterile, Vyalov îl biciui pe burtă și pe coapse. Lev se rostogoli, prea copleșit de durere și de groază ca să se mai poată ridica, însă cnutul nu se oprea niciun moment. Își adună energia rămasă ca să se ridice în genunchi, ca un prunc, dar alunecă în propriul sânge și biciul îl lovi din nou. Nu mai urlă: nu mai avea suflu. Vyalov avea de gând să-l biciuiască până la moarte. Își dorea să se scufunde în uitare.

Însă Vyalov îi refuză această alinare. Aruncă cnutul, gâfâind extenuat.

— Ar trebui să te omor, zise el după ce își trase sufletul, dar nu pot.

Lev era nedumerit. Zăcea într-o baltă de sânge, privindu-și torționarul.

— Este însărcinată, rosti Vyalov.

Printr-o pâclă de frică și de durere, Lev încercă să se gândească. Folosiseră prezervative. Le puteai cumpăra din orice oraș american mare. Își pusese mereu unul – cu excepția acelei prime dăți, desigur, când nu se așteptase la nimic… și a dății în care ea îi arătase casa goală și o făcuseră pe patul cel mare din camera oaspeților… și o dată în grădină, după lăsarea întunericului…

Se întâmplase de câteva ori, realiză el.

— Trebuia să se căsătorească cu băiatul senatorului Dewar, rosti Vyalov, iar Lev simți amărăciunea și furia din vocea lui aspră. Nepotul meu ar fi putut ajunge președinte.

Lui Lev îi era greu să mai gândească cum trebuie, dar își dădea seama totuși că nunta avea să fie contramandată. Gus Dewar nu avea să se căsătorească cu o fată însărcinată cu copilul altui bărbat, indiferent cât de mult ar fi iubit-o. Asta dacă nu…

Lev izbuti să îngaime câteva vorbe.

— Nu este obligată să păstreze copilul… sunt doctori chiar aici, în oraș…

Vyalov înșfacă din nou cnutul, iar Lev se chirci. Vyalov răcni:

— Nici măcar să nu te gândești la așa ceva! Este împotriva vrerii Domnului!

Lev fu uimit. În fiecare duminică conducea familia Vyalov la biserică, dar crezuse că religia este doar o fățărnicie de-a lui Josef. Omul trăia din necinste și violență. Și totuși, nici nu concepea să i se pomenească de avort! Lev ar fi vrut să îl întrebe dacă biserica nu îi interzicea cumva și mituirea și baterea oamenilor.

Vyalov zise:

— Îți închipui ce umilință îmi provoci? Toate ziarele din oraș au publicat știrea logodnei. Chipul i se înroși și vocea i se transformă într-un răget: Ce-o să-i spun senatorului Dewar? Am rezervat până și biserica! Am angajat furnizori de mâncare! Invitațiile sunt la tipărit! Parcă o și văd pe doamna Dewar, târfa aia bătrână și mândră, râzând de mine cu mâna la gură. Și totul din cauza unui blestemat de șofer!

Ridică cnutul din nou, apoi îl aruncă într-o parte cu un gest violent.

— Nu te pot ucide. Se întoarse spre Theo: Duceți-l pe rahatul ăsta cu ochi la doctor, rosti el. Să-l cârpească. O să se însoare cu fiică-mea.

Capitolul 16

Iunie 1916

(I)

Tatăl lui Billy zise:

— Putem să vorbim puțin, băiete?

Billy era uimit. Vreme de aproape doi ani, de când Billy nu mai mergea la Capela Bethesda, abia dacă își mai spuseseră vreo vorbă. Încordarea plutea mereu în aer în căsuța din Wellington Row. Billy aproape că uitase cum era să auzi voci liniștite, vorbind pe tonuri rezonabile în bucătărie – sau chiar și glasuri ridicate în disputele înfierbântate pe care le aveau în trecut. Atmosfera neplăcută era unul dintre motivele pentru care Billy se înrolase în armată.

Tonul de acum al Tatei era aproape umil. Billy îi cercetă cu atenție fața. Expresia sa dădea aceeași impresie: nici urmă de agresivitate sau provocare, ci doar rugăminte.

Chiar așa stând lucrurile, Billy tot nu era pregătit să joace cum i se cânta.

— De ce? întrebă el.

Tata deschise gura, dând să îl admonesteze, apoi se stăpâni și răspunse:

— M-am purtat cu trufie, rosti el. Iar ăsta este un păcat. S-ar putea ca și tu să fi fost trufaș, dar asta rămâne între tine și Dumnezeu și nu este o scuză pentru purtarea mea.

— Ți-au trebuit doi ani ca să-ți dai seama.

— Mi-ar fi trebuit și mai mult dacă nu te înrolai.

Billy și Tommy se oferiseră voluntari cu un an în urmă, mințind cu privire la vârsta lor. Intraseră în rândurile Batalionului al 8-lea

al Pușcașilor Calezi, cunoscut sub numele de *Amicii din Aberowen*. Batalioanele de Amici erau o idee nouă. Bărbații din același oraș erau ținuți laolaltă, pentru a se antrena și a lupta alături de oamenii cu care crescuseră. Se credea că asta ajuta la ridicarea moralului.

Grupul lui Billy făcuse instrucție timp de un an, mare parte din aceasta într-o nouă tabără de lângă Cardiff. Lui îi plăcuse – era mai ușor decât săpatul după cărbune și mult mai puțin periculos. În afară de o doză de plictiseală cruntă – instrucția era echivalentă adeseori cu așteptarea –, avusese parte de sport, jocuri și de camaraderia unui grup de tineri ce deprindeau lucruri noi. În timpul unei perioade lungi în care nu avuseseră nimic de făcut, luase o carte la întâmplare și se trezise citind *Macbeth*. Spre surprinderea sa, povestea i se păruse captivantă, iar poezia ciudat de fascinantă. Limba folosită de Shakespeare nu era grea pentru cineva care-și petrecuse atâtea ore buchisind engleza de secol XVII din Biblia protestantă. De atunci citise operele complete ale lui Shakespeare, recitind de câteva ori cele mai bune piese.

Instrucția se terminase acum, iar Amicii aveau două zile libere înainte de plecarea în Franța. Tata credea că asta ar fi putut fi ultima oară când îl vedea în viață pe Billy. Acesta trebuie să fi fost motivul pentru care se umilea, acceptând să discute cu el.

Billy se uită la ceas. Venise acasă doar ca să-și ia rămas-bun de la mama sa. Avea de gând să-și petreacă zilele de permisie la Londra, cu sora sa Ethel și cu chiriașa ei atât de atrăgătoare. Chipul drăguț al lui Mildred, cu buzele ei roșii și cu dinții ca de iepure, i se întipărise în minte încă din clipa în care rostise *Futu-i*! *Tu ești Billy*?, șocându-l. Geanta sa de voiaj se afla pe podea, lângă ușă, cu totul deja împachetat. Avea acolo și opera completă a lui Shakespeare. Tommy îl aștepta la gară.

— Trebuie să prind trenul, zise el.

— Sunt o grămadă de trenuri, răspunse Tata. Stai jos, Billy… te rog.

Billy nu se simțea în largul lui când tatăl său se afla într-o asemenea stare.

Tata era convins că numai el are dreptate, era arogant și aspru, dar măcar era puternic. Billy nu voia să-i vadă slăbiciunile.

Bunicul stătea în scaunul lui obișnuit, ascultându-i.

— Fii băiat bun, Billy, rosti el cu convingere. Dă-i tatălui tău o șansă, bine?

— Bine, atunci.

Billy se așează la masa din bucătărie.

Mama lui intră, întorcându-se de la spălătorie.

Urmă un moment de tăcere. Billy știa că era posibil să nu mai pună piciorul vreodată în casa aceea. Întors din tabăra militară, observase pentru prima oară cât de mică era casa, cât de întunecate erau camerele, cât de încărcat era aerul de praf de cărbune și miros de gătit. Mai presus de toate, după zeflemeaua lejeră din cazarmă, înțelesese că în casa aceea fusese crescut ca să se conformeze unei respectabilități în litera Bibliei, în care nu-și aveau locul multe lucruri omenești și firești. Și totuși, se întrista la gândul că trebuie să plece. Nu era vorba doar de locul în sine, ci și de viața pe care o lăsa în urmă. Totul fusese simplu aici: crezuse în Dumnezeu, își ascultase tatăl și se bizuise pe tovarășii săi de lucru din mină. Patronii minei erau oameni răi, sindicatul îi proteja pe muncitori și socialismul oferea un viitor mai luminos. Însă viața nu era atât de simplă. Poate că avea să se întoarcă pe Wellington Row, dar nu mai avea să fie niciodată băiatul care trăise aici cândva.

Tata își împreună mâinile, închise ochii și spuse:

— O, Doamne, ajută-l pe robul tău să fie umil și blajin ca Iisus. Apoi își deschise ochii și rosti: De ce-ai făcut-o, Billy? De ce te-ai înrolat?

— Pentru că suntem în război, răspunse Billy. Fie că-ți place, fie că nu, trebuie să luptăm.

— Dar nu vezi…

Tata se opri și-și ridică mâinile, împăciuitor.

— Stai să pun altfel problema, zise el. Nu crezi ce scrie în ziare, cum că germanii sunt oameni răi care violează călugărițe, nu?

— Nu, zise Billy. Ziarele nu spuneau decât minciuni despre mineri, deci nu cred că spun adevărul nici despre germani.

— La cum văd eu lucrurile, ăsta este un război capitalist, care nu are nimic de-a face cu muncitorii, continuă Tata. Însă tu s-ar putea să nu-mi dai dreptate.

Billy era uimit de efortul pe care îl făcea tatăl său ca să fie conciliant. Nu îl mai auzise niciodată pe Tata zicând *s-ar putea să nu-mi dai dreptate*. Răspunse:

— Nu știu multe despre capitalism, dar bănuiesc că ai dreptate. Însă, chiar și așa, germanii tot trebuie opriți. Ei cred că au dreptul să stăpânească întreaga lume!

Tata spuse:

— Noi suntem britanici. Imperiul nostru are peste patru sute de milioane de supuși. Foarte puțini dintre aceștia au drept de vot. Nu au deloc control asupra propriilor țări. Dacă-l întrebi pe omul de rând de ce se întâmplă asta, o să-ți spună că este destinul nostru să guvernăm peste popoarele inferioare.

Tata își întinse brațele într-un gest care voia să însemne *Nu este evident*?

— Billy, băiete, continuă el, nu germanii sunt cei care cred că ar trebui să stăpânească întreaga lume, ci noi!

Billy oftă. Era de acord cu tot ce auzise.

— Dar suntem atacați. Motivele din spatele războiului ar putea fi greșite, însă trebuie să luptăm chiar și așa.

— Câți oameni au murit în ultimii doi ani? întrebă Tata. Milioane!

Vorbi ceva mai tare, dar nu cu mânie, ci mai degrabă cu tristețe.

— Războiul va continua câtă vreme tinerii sunt dispuși să se omoare între ei *chiar și așa*, cum zici tu.

— Va continua până va câștiga cineva, presupun.

Mama lui interveni:

— Probabil că te temi ca lumea să nu creadă cumva că ți-e frică.

— Nu, rosti el, însă ea avea dreptate.

Explicațiile sale raționale pentru care se înrolase nu erau totul. Ca de obicei, Mama vedea până în adâncul sufletului său. Vreme de aproape doi ani, auzise și citise că tinerii în putere ca el erau lași dacă nu luptau. Era o idee care apărea peste tot în ziare; oamenii o repetau în prăvălii și în crâșme; în centrul Cardiffului, fetele drăguțe le dădeau pene albe băieților care nu purtau uniforme, iar sergenții de recrutare făceau glume răutăcioase pe seama tinerilor civili de pe stradă. Billy știa că era doar propagandă, însă tot îl afectase. Îi venea greu să suporte gândul că lumea îl socotea laș.

Și-ar fi dorit să le poată explica acelor fete cu pene albe că mineritul era mai periculos decât armata. În afara trupelor de pe front, majoritatea soldaților aveau șanse mai mici decât minerii

să fie omorâți sau răniți. Iar Marea Britanie avea nevoie de cărbune. Acesta alimenta jumătate din flotă. Guvernul chiar declarase – cât se poate de răspicat – că nu voia ca minerii să se înroleze. Însă nimic din toate acestea nu contase. De când își pusese tunica și pantalonii kaki, bocancii noi și chipiul, se simțise mai bine.

Tata zise:

— Oamenii cred că la sfârșitul lunii se va declanșa un asalt.

Billy încuviință.

— Ofițerii nu scot nicio vorbă în privința asta, dar toată lumea vorbește despre asalt. Cred că ăsta-i motivul pentru care vor să ducă tot mai mulți oameni pe front.

— Ziarele spun că ar putea fi bătălia care să schimbe mersul lucrurilor – sau începutul sfârșitului.

— Să sperăm.

— Acum ar trebui să aveți suficientă muniție, mulțumită lui Lloyd George.

— Da.

Cu un an în urmă existase o criză de obuze. Agitația ziarelor cu privire la Scandalul Obuzelor fusese cât pe ce să provoace căderea de la putere a premierului Asquith. Acesta formase un guvern de coaliție, crease un post nou de ministru al muniției și îl învestise pe cel mai popular membru al cabinetului, David Lloyd George. De atunci, producția crescuse continuu.

— Încearcă să ai grijă de tine, rosti Tata.

Mama zise:

— Nu face pe eroul. Lasă asta în seama celor ce au pornit războiul – clasa de sus, conservatorii, ofițerii. Tu fă doar ce ți se spune și nimic mai mult.

Bunicul spuse:

— Războiul e război. Nu există o cale sigură de a-l purta.

Își luară apoi rămas-bun. Billy simți că-i vine să plângă și își înăbuși impulsul cu asprime.

— Bine, atunci, rosti el, ridicându-se în picioare.

Bunicul îi strânse mâna. Mama îl sărută. Tata dădu mâna cu el, apoi îl îmbrățișă. Billy nu-și mai amintea când îl îmbrățișase ultima oară tatăl său.

— Domnul să te binecuvânteze și să te aibă-n pază, Billy, zise Tata.

Avea lacrimi în ochi.

Billy fu cât pe ce să-și piardă stăpânirea de sine.

— Pe curând, atunci, spuse el.

Își ridică geanta de voiaj. O auzi pe mama sa plângând. Fără să se uite înapoi, ieși, apoi închise ușa.

Trase adânc aer în piept și se calmă, după care porni pe drumul abrupt ce ducea la gară.

(II)

Râul Somme șerpuia de la est la vest, străbătând Franța în drumul său spre mare. Linia frontului, ce cobora de la nord la sud, se intersecta cu râul nu departe de Amiens. La sud de acel punct, linia Aliaților era formată din trupe franceze până la granița cu Elveția. Spre nord, Forțele Aliate erau constituite în mare parte din britanici și supușii imperiului.

Din acest punct pornea spre nord-vest un șir de dealuri, lung de vreo douăzeci de mile. Tranșeele germane din acest sector fuseseră săpate în versanții dealurilor. Dintr-o asemenea tranșee, Walter von Ulrich privea – prin puternicul său binoclu Zeiss *Doppelfernrohr* – pozițiile britanice.

Era o zi însorită de la începutul verii și se auzea ciripit de păsări. Într-o livadă din apropiere, care scăpase până atunci de bombardament, merii înfloriseră cu îndrăzneală. Oamenii erau singurele animale care se măcelăreau între ei cu milioanele, preschimbând peisajul într-un pustiu de cratere de obuze și sârmă ghimpată. Poate că rasa umană avea să se autodistrugă complet, lăsând vie lumea păsărilor și a copacilor, se gândi Walter, cuprins de idei apocaliptice. Poate că ar fi mai bine astfel.

Poziția înaltă avea multe avantaje, se gândi el, revenind la lucruri mai practice. Britanicii erau siliți să atace în pantă. Chiar și mai importantă era abilitatea germanilor de a vedea tot ce fac britanicii. Iar Walter era convins că ei pregăteau acum un asalt crucial.

Asemenea activități puteau fi ascunse cu greu. Luni de-a rândul, în mod amenințător, britanicii îmbunătățiseră calitatea drumurilor și a căilor ferate în acea zonă liniștită din provincia franceză. Acum foloseau acele linii de aprovizionare ca să aducă pe front sute de tunuri grele, mii de cai și zeci de mii de soldați.

În spatele liniilor, șiruri constante de camioane și trenuri descărcau lăzi cu muniție, butoaie cu apă potabilă și snopi de paie. Walter își concentră atenția asupra unei trupe de comunicații, care săpa o tranșee îngustă și desfășura o bobină imensă de cablu telefonic.

Probabil că au speranțe mari, se gândi el, simțind cum îl trece un fior. Risipa de oameni, bani și efort era colosală. Nu putea fi justificată decât dacă britanicii credeau că acesta avea să fie atacul decisiv al războiului. Walter spera că așa avea să fie – indiferent cum urma să se încheie.

De fiecare dată când se uita în teritoriul inamic, se gândea la Maud. Fotografia pe care o avea în portofel, decupată din revista *Tatler*, o înfățișa într-o rochie simplă de bal la hotelul Savoy, deasupra explicației pozei: *Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă*. Își dădu seama că ea nu mai dansa atât de mult acum. Oare își găsise vreun rol în efortul de război, cum făcuse sora lui Walter, Greta, la Berlin, aducând mărunte articole de lux răniților din spitalele militare? Sau se retrăsese la țară, ca mama lui Walter, unde planta cartofi în răsadurile de flori din cauza crizei alimentare?

Nu știa dacă și britanicii se confruntau cu o criză de alimente. Flota Germaniei era ținută pe loc în porturi de blocada britanicilor, așa că nu se mai efectuaseră importuri pe mare de aproape doi ani. Însă britanicii continuau să primească provizii din America. Submarinele germane atacau navele transatlantice din când în când, însă comandamentul general ezita să instituie un tir continuu – cunoscut ca RSN, adică „război submarin nerestricționat” de teamă că i-ar putea atrage pe americani în conflagrație. Deci, intuia Walter, Maud nu suferea de foame ca el. Iar el o ducea mai bine decât civilii germani. În unele orașe, avuseseră loc greve și demonstrații împotriva crizei alimentare.

El nu îi scrisese și nici ea lui. Serviciul poștal dintre Germania și Marea Britanie fusese suspendat. Singura șansă ar fi fost dacă unul dintre ei s-ar fi dus într-o țară neutră, ca Statele Unite sau Suedia, poate, și ar fi expediat o scrisoare de acolo; însă până atunci nu i se ivise această oportunitate și bănuia că nici ei.

Era apăsător să nu știe nimic de ea. Era chinuit de teama că ea ar fi putut fi bolnavă, în spital, fără ca el să știe măcar. Aștepta cu nerăbdare sfârșitul războiului, ca să poată fi cu ea. Își dorea cu disperare ca Germania să câștige, desigur, dar erau

momente în care simțea că nu i-ar mai păsa dacă ar pierde, câtă vreme Maud era teafără. Coșmarul lui era că la sfârșitul războiului avea să se ducă la Londra ca să o găsească și să afle că între timp ea murise.

Alungă din minte gândul înspăimântător. Își reglă binoclul și examină liniile de sârmă ghimpată din partea germană a terenului dintre tabere. Erau două linii, late fiecare de câte patru metri și jumătate. Sârma era fixată ferm în pământ cu țăruși de fier, pentru a nu putea fi mișcată cu ușurință. Reprezenta o barieră formidabilă și liniștitoare.

Coborî de pe parapetul tranșeei, urmând un șir lung de trepte din lemn, până la un buncăr adânc. Dezavantajul poziției înalte de pe deal era că tranșeele erau mult mai expuse în fața artileriei inamice, așa că, pentru a compensa, buncărele din acest sector fuseseră săpate adânc în solul cretos, suficient de adânc pentru le proteja de orice, cu excepția unei lovituri directe cu cel mai mare tip de obuz. Înăuntru era loc suficient pentru a adăposti toți oamenii din garnizoana tranșeei în timpul unui bombardament. Unele buncăre erau legate între ele, oferind o cale alternativă de ieșire dacă bombardamentul ar fi blocat intrarea.

Walter se așeză pe o bancă de lemn și își scoase carnețelul. Câteva minute nu făcu decât să noteze abrevieri pentru tot ce văzuse. Raportul său avea să confirme alte surse de informații. Agenții secreți avertizaseră în legătură cu ceea ce britanicii numeau „marele asalt”.

Își croi drum prin hățișul de tranșee din spate. Germanii construiseră trei linii de tranșee, la doi-trei kilometri distanță una de cealaltă, astfel încât, dacă ar fi fost împinși înapoi de pe linia frontului, ar fi putut da de o altă tranșee și apoi de încă una. Orice s-ar fi întâmplat, se gândi el cu satisfacție, britanicii nu aveau să aibă parte de o victorie facilă.

Walter își găsi calul și se întoarse la cartierul general al Armatei a II-a, sosind acolo cam pe la prânz. Fu surprins să îl întâlnească la popota ofițerilor pe tatăl său. Bătrânul era ofițer de rang înalt din statul-major și trecea acum de la un câmp de bătălie la altul, așa cum trecuse dintr-o capitală europeană în alta pe timp de pace.

Otto arăta îmbătrânit. Slăbise – toți germanii slăbiseră. Părul său rar, ca o tonsură de călugăr, era tuns atât de scurt, încât

părea chel. Însă era sprinten și voios. Se simțea în elementul lui în război. Îi plăceau agitația, graba, deciziile rapide și senzația de urgență constantă.

Nu pomenea niciodată de Maud.

— Ce-ai văzut? îl întrebă el.

— O să aibă loc un asalt important în această zonă în următoarele câteva săptămâni, rosti Walter.

Tatăl lui clătină din cap, sceptic.

— Sectorul Sommei este cel mai bine apărat din toată linia noastră. Avem avantajul terenului și trei linii de tranșee. În război ataci în cel mai slab punct al inamicului, nu în cel mai puternic – până și britanicii știu asta.

Walter îi relată tot ce observase: camioanele, trenurile și trupa de comunicații întinzând cabluri telefonice.

— Cred că este un șiretlic, zise Otto. Dacă acesta ar fi adevăratul loc în care se va produce atacul, s-ar strădui mai mult să își ascundă eforturile. Aici doar vor simula, iar asaltul real se va produce mai la nord, în Flandra.

Walter spuse:

— Von Falkenhayn ce crede?

Erich von Falkenhayn era șeful statului-major de aproape doi ani.

Tatăl său zâmbi.

— El crede ce îi zic eu.

(III)

După masă, când se servi cafeaua, Lady Maud o întrebă pe Lady Hermia:

— În caz de urgență, ai ști cum să dai de avocatul lui Fitz, mătușă?

Mătușa Herm păru ușor șocată.

— Ce-aș avea eu de vorbit cu avocații, draga mea?

— Nu se știe niciodată.

Maud se întoarse spre majordom, în timp ce acesta lăsa ibricul de cafea pe un trepied de argint.

— Grout, adu-mi, te rog, o foaie de hârtie și un creion.

Grout ieși și reveni cu materialele de scris. Maud notă numele și adresa avocatului familiei.

— De ce am nevoie de asta? întrebă mătușa Herm.

— S-ar putea să fiu arestată în această după-amiază, răspunse Maud pe un ton voios. Dacă se întâmplă asta, te rog roagă-l să vină și să mă scoată din închisoare.

— O, suspină mătușa Herm, doar nu vorbești serios!

— Nu, sunt sigură că nu o să se ajungă la una ca asta, zise Maud. Dar, pentru orice eventualitate…

Își sărută mătușa și ieși din cameră.

Atitudinea mătușii Herm o scotea din minți pe Maud, însă majoritatea femeilor erau la fel. Considerau că nu se cuvine să știi nici măcar numele avocatului tău, cu atât mai puțin să-ți cunoști drepturile garantate prin lege. Nu era de mirare că femeile erau exploatate fără milă.

Maud își puse pălăria, mănușile și o haină subțire de vară, apoi ieși din casă și luă un autobuz spre Aldgate.

Era singură. Regulile de supraveghere se mai relaxaseră de la izbucnirea războiului. Nu se mai considera un lucru scandalos ca o femeie necăsătorită să iasă singură pe stradă, în plină zi. Mătușa Herm nu era de acord cu această schimbare, dar nu o putea încuia pe Maud în casă și nici nu putea să i se plângă lui Fitz, aflat în Franța, așa că trebuia să accepte situația, chiar dacă făcea mutre acre.

Maud era redactor la *The Soldier's Wife*, un ziar de circulație redusă ce milita pentru acordarea unui tratament mai bun celor aflați în grija soldaților. Un parlamentar conservator descrisese ziarul drept „o bătaie de cap pestilențială pentru guvern”, un citat trecut ca un blazon pe prima pagină a fiecărei ediții ulterioare. Mânia militantă a lui Maud era alimentată de indignarea ei față de înrobirea femeilor, combinată cu groaza față de măcelul fără rost al războiului. Maud subvenționa ziarul din modesta ei moștenire. Ei oricum nu îi erau necesari acei bani: Fitz îi plătea mereu pentru tot ce avea nevoie.

Ethel Williams era directorul ziarului. Ea plecase bucuroasă de la atelierul de confecții, pentru un salariu mai bun și un rol mai activ în campanie. Ethel împărtășea furia lui Maud, însă avea abilități complet diferite. Maud înțelegea politica de nivel înalt – se întâlnea cu miniștrii din cabinet în societate și vorbea cu ei despre chestiunile aflate la ordinea zilei. Ethel cunoștea o lume politică diferită: Sindicatul Național al Muncitorilor din Confecții,

Partidul Laburist Independent, greve, închideri ale întreprinderilor și manifestații.

După cum stabiliseră, Maud se întâlni cu Ethel vizavi de sediul din Aldgate al Asociației Familiilor Soldaților și Marinarilor.

Înainte de război, această fundație caritabilă bine intenționată le oferise doamnelor cu stare posibilitatea de a le sfătui și ajuta cu milostenie pe soțiile sărmane ale soldaților. Acum avea un rol nou. Guvernul plătea o liră și un șiling unei soții de militar cu doi copii, despărțită de bărbatul ei din cauza războiului. Nu era mult – cam jumătate din cât câștiga un miner, dar era suficient cât să scoată milioane de femei și copii dintr-o sărăcie cruntă. Asociația Familiilor Soldaților și Marinarilor administra această alocație de separare.

Însă alocația nu putea fi plătită decât femeilor cu o „purtare cuviincioasă”, iar doamnele de la asociație le refuzau uneori banii de la guvern femeilor care nu le ascultau sfaturile cu privire la creșterea copiilor, conducerea gospodăriei sau primejdiile care s-ar fi ivit din frecventarea teatrelor de estradă și din consumul de gin.

Maud considera că asemenea femei ar duce-o mult mai bine dacă ar renunța la gin, dar asta nu dădea nimănui dreptul de a le condamna la sărăcie. O scoteau din minți oamenii din clasa de mijloc care le judecau pe soțiile soldaților și le privau de mijloacele necesare pentru hrănirea copiilor. „Parlamentul nu ar permite un asemenea abuz, se gândi ea, dacă femeile ar primi dreptul de vot.”

Alături de Ethel mai erau vreo zece muncitoare și un bărbat, Bernie Leckwith, secretarul filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent. Partidul privea cu ochi buni ziarul lui Maud și îi sprijinea campaniile.

Când Maud se alătură grupului de pe stradă, Ethel vorbea cu un tânăr care ținea un carnețel.

— Alocația de separare nu este un cadou caritabil, zicea ea. Este dreptul soțiilor soldaților să o primească. Oare trebuie să treci un test de bună purtare înainte să primești salariul de reporter? Oare domnul Asquith este întrebat cât vin de Madeira bea înainte să-și poată lua salariul de parlamentar? Aceste femei au dreptul să primească banii ca și cum ar fi un salariu.

Ethel își găsise glasul, reflectă Maud. Se exprima simplu și cu însuflețire. Poate că moștenise acest talent de la tatăl ei predicator.

Reporterul o privea pe Ethel cu admirație: părea aproape îndrăgostit de ea. Oarecum scuzându-se, el spuse:

— Adversarii dumneavoastră susțin că o femeie nu ar trebui să primească sprijin dacă îi este necredincioasă soțului ei plecat în armată.

— Și cine-i verifică pe soți? întrebă Ethel indignată. Cred că există localuri rău famate în Franța, Mesopotamia și-n toate celelalte locuri în care se află soldații noștri. Oare armata consemnează numele bărbaților căsătoriți care frecventează aceste localuri și le reține solda? Adulterul este un păcat, dar nu poate fi un motiv pentru sărăcirea păcătoasei și înfometarea copiilor ei.

Ethel își ținea la șold copilul, pe Lloyd. El avea acum șaisprezece luni și putea să meargă sau măcar să se împleticească. Avea părul negru și frumos, ochii verzi și era frumușel ca mama lui. Maud își întinse mâinile spre el, iar copilul veni imediat în brațele sale. Simți un dor aprig: aproape că-și dorea să fi rămas însărcinată în timpul singurei nopți petrecute cu Walter, în pofida tuturor problemelor pe care i le-ar fi provocat o sarcină.

Nu mai auzise nimic de Walter de la Crăciunul din urmă cu doi ani. Nu știa dacă el era în viață sau dacă murise. Ar fi putut fi deja văduvă. Încerca să nu se gândească prea mult la asta, însă gândurile sumbre o năpădeau pe nesimțite uneori și atunci trebuia să își țină lacrimile în frâu.

Ethel termină discuția cu reporterul, care părea deja fermecat, apoi îi prezentă lui Maud o tânără cu doi copii agățați de poalele rochiei.

— Ea este Jayne McCulley, cea despre care ți-am vorbit.

Jayne avea un chip drăguț și o expresie hotărâtă. Maud îi strânse mâna.

— Sper să vă facem dreptate azi, doamnă McCulley, îi zise ea.

— E foarte cumsecade din partea dumneavoastră, doamnă.

Respectul împământenit era un obicei de care se dezbărau cu greu chiar și mișcările politice egalitariste.

— Toată lumea este gata? întrebă Ethel.

Maud i-l dădu înapoi pe Lloyd și grupul traversă împreună strada, oprindu-se în fața ușii principale a asociației caritabile. La intrare se afla o recepție, unde o femeie de vârstă mijlocie stătea în spatele unui birou. Părea speriată de mulțime. Maud îi zise:

— Nu trebuie să vă faceți griji. Doamna Williams și cu mine am venit să o vedem pe doamna Hargreaves, directoarea dumneavoastră.

Recepționera se ridică în grabă.

— Mă duc să văd dacă este la birou, rosti ea neliniștită.

Ethel spuse:

— Știu că este, am văzut-o intrând pe ușă acum o jumătate de oră.

Recepționera plecă în grabă.

Femeia care o însoțea la întoarcere nu părea la fel de intimidată. Doamna Hargreaves era o femeie îndesată, de vreo patruzeci și ceva de ani, care purta o haină și o fustă franțuzească, împreună cu o pălărie elegantă, decorată cu o fundă mare, plisată. Ținuta își pierdea orice urmă de șic continental pe trupul ei bondoc, se gândi Maud, răutăcioasă, însă femeia emana încrederea de sine oferită de bani. Pe deasupra, avea și un nas foarte mare.

— Da? întrebă ea nepoliticos.

„În lupta pentru egalitatea femeilor, reflectă Maud, trebuie să lupți câteodată și cu alte femei, nu doar cu bărbați.”

— Am venit să vă vedem pentru că ne îngrijorează felul în care o tratați pe doamna McCulley.

Doamna Hargreaves păru surprinsă, fără îndoială, de accentul din înalta clasă al lui Maud. O măsură din cap până-n picioare și observă probabil că hainele acesteia erau la fel de scumpe ca ale ei. Când vorbi din nou, tonul său nu mai era atât de arogant.

— Mă tem că nu pot comenta pe marginea unor cazuri individuale.

— Însă doamna McCulley mi-a cerut să vorbesc cu dumneavoastră – și este aici, de față, ca să confirme.

Jayne McCulley zise:

— Nu vă amintiți de mine, doamnă Hargreaves?

— Ba da, îmi amintesc. Ați fost foarte nepoliticoasă cu mine.

Jayne se întoarse spre Maud:

— I-am spus să-și bage nasul în treburile altora.

Femeile chicotiră la auzul mențiunii despre nas, iar doamna Hargreaves se înroși.

Maud rosti:

— Dar nu puteți refuza o solicitare pentru acordarea alocației de separare doar pentru că petiționara a fost nepoliticoasă cu dumneavoastră.

Maud își stăpânea cu greu mânia și încercă să vorbească pe un ton de dezaprobare glacială.

— Știți asta, nu?

Doamna Hargreaves scoase defensiv bărbia în față.

— Doamna McCulley a fost văzută în localul Dog and Duck și la teatrul de estradă Stepney, în ambele dăți însoțită de un tânăr. Alocația de separare se acordă femeilor care au o purtare cuviincioasă. Guvernul nu dorește să finanțeze comportamentul depravat.

Lui Maud îi venea să o strângă de gât.

— Cred că v-ați înțeles rolul greșit, zise ea. Nu ține de dumneavoastră să refuzați plata pe baza unei simple suspiciuni.

Doamna Hargreaves nu mai părea acum la fel de sigură pe ea. Ethel interveni:

— Bănuiesc că domnul Hargreaves este acasă, în siguranță, nu-i așa?

— Nu, nu este, replică repede femeia. E plecat cu armata în Egipt.

— Aha! făcu Ethel. Deci și dumneavoastră primiți o alocație de separare.

— Asta este irelevant.

— Și vine cineva la dumneavoastră acasă, doamnă Hargreaves, ca să vadă cum vă purtați? Vă verifică cineva nivelul de vin de Xeres din clondirul de pe bufet? Vă întreabă cineva de prietenia dintre dumneavoastră și băiatul de la băcănie?

— Cum îndrăzniți?!

Maud rosti:

— Indignarea dumneavoastră este de înțeles, însă poate că acum veți înțelege de ce a reacționat așa doamna McCulley la întrebările pe care i le-ați pus.

Doamna Hargreaves ridică tonul:

— Este ridicol, nu încape nicio comparație!

— Nicio comparație? spuse Maud mânioasă. Soțul dumneaei, la fel ca soțul dumneavoastră, își riscă viața pentru țara lui. Atât dumneavoastră, cât și dumneaei solicitați o alocație de separare. Însă dumneavoastră aveți dreptul să îi judecați purtarea și să-i refuzați banii, în vreme ce nimeni nu vă judecă pe dumneavoastră. De ce nu? Soțiile ofițerilor beau uneori cam mult.

Ethel rosti:

— Mai comit și adulter, pe deasupra.

— Destul! țipă doamna Hargreaves. Nu accept să fiu insultată.

— Nici Jayne McCulley nu acceptă asta, zise Ethel.

Maud adăugă:

— Bărbatul pe care l-ați văzut cu doamna McCulley era fratele dumneaei. Se întorsese acasă în permisie, de pe frontul din Franța. Avea doar două zile la dispoziție, iar dumneaei a vrut ca el să se simtă bine înainte să se întoarcă în tranșee. De aceea l-a dus la tavernă și la teatrul de estradă.

Doamna Hargreaves părea descumpănită, dar adoptă o expresie sfidătoare.

— Ar fi trebuit să-mi explice asta când am întrebat-o. Iar acum o să vă rog să părăsiți acest sediu.

— Acum, că ați aflat adevărul, sper că veți aproba solicitarea doamnei McCulley.

— Vom vedea.

— Insist să faceți asta chiar acum, aici.

— Imposibil.

— Nu plecăm până nu o veți face.

— Atunci voi suna la poliție.

— Foarte bine.

Doamna Hargreaves se retrase. Ethel se întoarse spre reporterul admirator.

— Unde este fotograful dumitale?

— Așteaptă afară.

Peste câteva minute, intră un polițist voinic, de vârstă mijlocie.

— Haideți, doamnelor, rosti el. Nu faceți probleme, vă rog. Plecați în liniște.

Maud făcu un pas în față.

— Eu refuz să plec, zise ea. Lasă-le pe celelalte.

— Și cine sunteți dumneavoastră, doamnă?

— Sunt Lady Maud Fitzherbert și, dacă vreți să plec, va trebui să mă luați pe sus.

— Dacă insistați, spuse polițistul, apoi o săltă.

La ieșirea din clădire, fotograful le făcu o poză.

(IV)

— Nu ți-e frică? întrebă Mildred.

— Ba da, recunoscu Billy. Îmi este un pic.

Putea vorbi deschis cu Mildred. Oricum, ea părea să știe totul despre el. Locuia de vreo doi ani cu sora lui și femeile își spuneau mereu totul una alteia. Totuși, mai era ceva la Mildred care îl făcea să se simtă confortabil. Fetele din Aberowen se străduiau întotdeauna să-i impresioneze pe băieți, zicând generalități și uitându-se cum arată în oglindă, însă Mildred era naturală. Uneori spunea lucruri scandaloase, făcându-l pe Billy să râdă. Simțea că i-ar fi putut mărturisi orice.

Era aproape copleșit de cât de atrăgătoare era. Nu părul cârlionțat și bălai, nu ochii albaștri, ci atitudinea ei nepăsătoare îl fermeca. Și apoi, mai era și diferența de vârstă. Ea avea 23 de ani, iar el nu împlinise încă 18. Deși părea foarte experimentată, ea era însă sincer interesată de el, iar asta era cât se poate de măgulitor. O privi cu alean din cealaltă parte a camerei, sperând să aibă ocazia de a vorbi cu ea între patru ochi, întrebându-se dacă va îndrăzni să îi atingă mâna și să o sărute.

Stăteau cu toții la masa pătrată din bucătăria lui Ethel: Billy, Tommy, Ethel și Mildred. Era o seară caldă, iar ușa dinspre curtea din spate era deschisă. Pe dalaj fetițele lui Mildred se jucau cu Lloyd. Enid și Lillian aveau trei, respectiv patru ani, însă Billy încă nu putea să le deosebească. Din cauza copiilor, femeile nu acceptaseră să iasă în oraș, așa că Billy și Tommy aduseseră de la tavernă câteva sticle de bere.

— O să fii în regulă, îi spuse Mildred lui Billy. Ai fost instruit.

— Da.

Instrucția nu-i crescuse lui Billy încrederea în sine. Exersaseră marșuri, saluturi și atacuri la baionetă, dar nu se simțea ca și cum ar fi fost învățat cum să supraviețuiască.

Tommy zise:

— Dacă germanii se dovedesc a fi niște momâi prinse de pari, o să știm cum să îi împungem cu baionetele.

Mildred întrebă:

— Puteți să și trageți cu armele, nu?

O vreme se antrenaseră cu puști ruginite și stricate, ștanțate cu „P.I.”, ceea ce însemna „pentru instrucție”, și se presupunea că nu ar trebui să se tragă cu ele sub nicio formă. Însă în cele din urmă primiseră câte o pușcă Lee Enfield, cu o magazie detașabilă în care încăpeau zece cartușe de calibrul 303. Se dovedise că Billy putea să tragă chiar bine, izbutind să golească magazia în mai puțin de un minut și să nimerească totuși o țintă de mărimea unui om aflată la trei sute de metri distanță. Modelul Lee Enfield era renumit pentru rata sa rapidă de focuri, li se explicase cadeților: recordul mondial era de 38 de cartușe pe minut.

— Echipamentul este în regulă, îi zise Billy lui Mildred. De ofițeri îmi fac eu griji. Până acum n-am dat de niciunul pe care m-aș putea bizui dacă aș fi în mină.

— Toți cei buni sunt în Franța, probabil, rosti Mildred optimistă. I-au lăsat pe amatori să se antreneze acasă.

Billy râse auzind cuvintele alese de ea. Nu avea deloc inhibiții.

— Sper să ai dreptate.

Teama lui cea mai mare era să nu cumva să o rupă la fugă atunci când germanii aveau să înceapă să tragă în el. Asta îl speria mai mult decât orice altceva. Umilința ar fi fost mai rea decât o rană, se gândea el. Uneori asta îl măcina atât de mult, încât își dorea să sosească acel moment cumplit și să afle, o dată pentru totdeauna.

— Oricum, mă bucur că o să-i împușcați pe nemernicii ăia de germani, spuse Mildred. Sunt niște violatori cu toții.

Tommy zise:

— Dacă aș fi în locul tău, nu aș crede chiar tot ce apare în *Daily Mail*. Ziarul ăla ar vrea să convingă lumea că nu există sindicaliști patrioți, iar eu știu că asta nu-i adevărat – cei mai mulți membri de sindicat din filiala mea s-au înrolat. Așa că germanii s-ar putea să nu fie chiar atât de răi cum îi prezintă *Daily Mail*.

— Da, probabil că ai dreptate. Mildred se întoarse din nou spre Billy: Ai văzut *Vagabondul*?

— Da, îmi place la nebunie Charlie Chaplin.

Ethel își ridică fiul de jos.

— Spune-i noapte bună unchiului Billy.

Țâncul se zbătu în brațele ei, nevrând să meargă la culcare. Billy și-l amintea nou-născut, felul în care căscase gura și urlase... Ce mare și puternic părea acum!

— Noapte bună, Lloyd, spuse el.

Ethel îl numise astfel după Lloyd George. Billy era singurul care știa că băiețelul mai are și un al doilea nume: Fitzherbert. Acesta era trecut pe certificatul de naștere, dar Ethel nu-l dezvăluise nimănui. Billy ar fi vrut să-l aibă în cătarea puștii pe contele Fitzherbert.

Ethel spuse:

— Seamănă cu Bunicul, nu-i așa?

Billy nu vedea asemănarea.

— O să-ți zic după ce-i crește mustața.

Mildred își duse și ea fetele la culcare. Apoi, femeile anunțară că vor să cineze. Ethel și Tommy se duseră să cumpere stridii, lăsându-l pe Billy singur cu Mildred.

Imediat ce plecară, Billy zise:

— Îmi place foarte mult de tine, Mildred.

— Și mie îmi place de tine, spuse ea.

Așa că Billy își apropie scaunul de al ei și o sărută. Îl sărută și ea, cu entuziasm.

Billy mai făcuse asta înainte. Sărutase și alte fete pe ultimul rând al Cinematografului Majestic, de pe Cwm Street. Acestea își deschideau gura de la bun început, iar el făcu acum același lucru.

Mildred îl împinse la o parte cu blândețe.

— Nu atât de repede, rosti ea. Fă așa!

Îl sărută cu gura închisă, trecându-și buzele peste obrazul, pleoapele și gâtul lui, oprindu-se apoi la buze. Era ciudat, dar îi plăcu. Ea spuse:

— Fă și tu la fel acum.

El îi urmă instrucțiunile.

— Acum fă asta, zise ea, iar el îi simți vârful limbii pe buzele sale, atingându-le cât putea de ușor.

O imită din nou. Apoi ea îi arătă un alt mod de a săruta, ronțăindu-i gâtul și urechile. El simțea că ar fi putut face asta la nesfârșit.

Când se opriră să-și tragă răsuflarea, ea îi mângâie gâtul și spuse:

— Înveți repede.

— Iar tu ești nemaipomenită, răspunse el.

O sărută din nou și îi strânse sânul cu mâna. Ea îl lăsă să facă asta o vreme, însă când el începu să respire sacadat, îi dădu mâna la o parte.

— Nu te ambala prea tare, rosti ea. Se vor întoarce din clipă în clipă.

Un moment mai târziu, auziră ușa de la intrare.

— O, la naiba, făcu el.

— Ai răbdare, șopti ea.

— Răbdare? zise el. Mâine plec în Franța.

— Păi încă nu e mâine, nu-i așa?

Billy încă se întreba ce intenționase ea să spună când Ethel și Tommy intrară pe ușă.

Mâncară cina și terminară berea. Ethel le relată povestea lui Jayne McCulley și cum fusese luată pe sus Lady Maud de la asociația caritabilă de către un polițist. Făcu totul să sune ca o comedie, însă Billy nu-și mai încăpea în piele de mândrie pentru sora lui și pentru felul în care lupta ea pentru drepturile femeilor sărmane. În plus mai era directoare de ziar și prietenă cu Lady Maud! Se hotărî ca, într-o bună zi, să lupte și el pentru oamenii de rând. Asta admira la tatăl său. Tata era încuiat și încăpățânat, dar toată viața lui luptase pentru muncitori.

Se lăsă întunericul și Ethel îi anunță că venise ora de culcare. Folosi câteva perne ca să improvizeze paturi pe podeaua bucătăriei pentru Billy și Tommy, apoi se retraseră toți la culcare.

Billy rămase treaz, întrebându-se ce intenționase Mildred să spună prin *încă nu-i mâine*. Poate că era doar o promisiune că avea să-l sărute din nou dimineață, când trebuia să plece pentru a prinde trenul spre Southampton. Însă păruse să insinueze ceva mai mult de atât. Oare voia să-l vadă din nou în noaptea aceea?

Gândul de a se duce în camera ei îl ațâța atât de mult, încât nu putea să adoarmă. Probabil că purta o cămașă de noapte și, sub așternuturi, trupul ei era cald la atingere, se gândi el. Își imagină chipul ei pe pernă și invidie fața de pernă pentru că îi atingea obrazul.

Când Tommy începu să respire regulat, Billy ieși din așternuturi.

— Unde te duci? îl întrebă Tommy, care nu dormea atât de adânc pe cât crezuse Billy.

— La toaletă, șopti Billy. Toată berea aia…

Tommy mormăi ceva și se întoarse pe cealaltă parte.

Îmbrăcat doar în chiloți, Billy se furișă la etaj. Pe palier erau trei uși. Ezită. Dacă interpretase greșit vorbele lui Mildred? Poate că avea să țipe când îl va vedea. Ce jenant ar fi fost!

Nu, se gândi el, nu pare genul care să țipe.

Deschise prima ușă la care ajunse. O lumină palidă se vedea dinspre stradă și zări un pat îngust și capetele bălaie ale celor două fetițe. Închise ușa ușor. Se simțea ca un spărgător.

Încercă ușa următoare. În camera aceea era aprinsă o lumânare și îi trebui un moment pentru a-și obișnui privirea cu lumina pâlpâitoare. Văzu un pat mai mare și un cap odihnindu-se pe pernă. Fața lui Mildred era îndreptată spre el, însă nu-și putea da seama dacă avea sau nu ochii deschiși. Așteptă să o audă protestând, dar odaia rămase cufundată în tăcere.

Intră în cameră și închise ușa în spatele său.

Șopti șovăitor:

— Mildred?

Ea îi răspunse cu glas limpede:

— Era și timpul, Billy. Treci în pat! Iute!

El se strecură în așternuturi și o cuprinse cu brațele. Ea nu purta cămașa de noapte la care se așteptase el. De fapt, realiză el cu un șoc incitant, era goală.

Se simți brusc agitat. Îngăimă:

— Eu nu am mai…

— Știu, îl întrerupse ea. Vei fi primul meu virgin.

(V)

În iunie 1916, maiorul Fitzherbert fu repartizat la Batalionul al 8-lea de Pușcași Galezi și pus la comanda Companiei B, numărând 128 de soldați și patru locotenenți. Nu mai condusese niciodată oameni în bătălie și în adâncul sufletului era ros de neliniște.

El se afla în Franța, dar batalionul său era încă în Marea Britanie. Erau recruți care abia își terminaseră instrucția. Lor aveau să li se alăture câțiva veterani, îi explică brigadierul lui Fitz. Armata profesionistă trimisă în Franța în 1914 nu mai exista – peste jumătate dintre acei soldați muriseră – și aceasta era Noua Armată a lui Kitchener. Trupa lui Fitz purta numele de *Amicii din Aberowen*. „Probabil că îi știți pe jumătate dintre ei”, îi zisese brigadierul, care nu părea să realizeze prăpastia ce îl despărțea pe conte de mineri.

Fitz își primi ordinele în același timp cu alți șase ofițeri și le făcu cinste cu un rând de băutură la popotă, pentru a sărbători. Căpitanul care primise Compania A își ridică paharul cu whisky și spuse:

— Fitzherbert? Probabil că sunteți proprietarul minei. Eu sunt Gwyn Evans, negustorul. Cred că vă cumpărați de la mine toate așternuturile și prosoapele.

În armată erau acum o mulțime de astfel de afaceriști încrezuți. Era caracteristic pentru un asemenea om să vorbească ca și cum el și Fitz erau egali, doar că aparțineau unor domenii diferite. Însă Fitz știa că abilitățile organizatorice ale comercianților erau apreciate de armată. Spunându-și negustor, căpitanul dădea dovadă de o ușoară falsă modestie. Gwyn Evans era numele magazinelor universale din orașele mai mari din South Wales. Avea mai mulți angajați decât soldați în Compania A. Fitz însuși nu organizase niciodată ceva mai complicat decât o echipă de cricket, iar complexitatea înfricoșătoare a mașinăriei de război îl făcea să fie extrem de conștient de lipsa sa de experiență.

— Presupun că acesta este atacul convenit la Chantilly, rosti Evans.

Fitz știa la ce se referă. În decembrie, Sir John French fusese înlocuit în sfârșit din funcția de comandant-șef al armatei britanice din Franța cu Sir Douglas Haig, iar câteva zile mai târziu, Fitz – care încă acționa ca ofițer de legătură – participase la o conferință a Aliaților la Chantilly. Francezii propuseseră o ofensivă masivă pe frontul de vest pentru 1916, iar rușii acceptaseră să pornească un asalt asemănător în est.

Evans continuă:

— Atunci am auzit că francezii vor ataca cu 40 de divizii și noi cu 25. Iar asta nu se mai poate întâmpla acum.

Lui Fitz nu îi plăcea tonul pesimist – își făcea destule griji și-așa –, însă, din păcate, Evans avea dreptate.

— E din cauza Verdunului, rosti Fitz.

De la acordul din decembrie, francezii pierduseră un sfert de milion de oameni apărând orașul-cetate Verdun și nu puteau să mai trimită foarte mulți pe Somme.

Evans zise:

— Oricare ar fi motivul, suntem practic pe cont propriu.

— Nu cred că-i o diferență prea mare, spuse Fitz, cu o detașare deloc sinceră. Noi vom ataca de-a lungul porțiunii noastre de front, indiferent ce vor face ei.

— Nu sunt de acord, rosti Evans, cu o încredere în sine ce nu era tocmai neobrăzare. Retragerea francezilor eliberează o grămadă de trupe germane. Acestea ar putea fi aduse acum în sectorul nostru, ca întăriri.

— Cred că ne vom mișca prea repede ca să mai apuce să facă asta.

— Chiar credeți, domnule? replică Evans cu răceală, din nou fără să dea dovadă de lipsă de respect. Dacă trecem de prima linie de sârmă ghimpată a germanilor, tot mai trebuie să ne croim drum prin celelalte două.

Evans începea să-l scoată din sărite pe Fitz. Genul ăsta de mentalitate nu ajuta deloc la moral.

— Sârma ghimpată va fi distrusă de artileria noastră, explică Fitz.

— Vă pot spune din experiență că artileria nu este foarte eficientă împotriva sârmei ghimpate. Un obuz cu șrapnel împrăștie bucăți de oțel în toate părțile…

— Cred că știu ce este șrapnelul, mulțumesc.

Evans ignoră remarca și continuă:

— … deci trebuie să explodeze la doar câțiva metri deasupra și înaintea țintei, altminteri nu are niciun efect. Și tunurile noastre pur și simplu nu sunt atât de precise. Iar un obuz cu exploziv puternic se declanșează la contactul cu solul, ceea ce face ca și o lovitură în plin să arunce uneori în aer sârma, lăsând-o apoi să cadă la loc fără să provoace pagube prea mari.

— Subestimați dimensiunea focului nostru de baraj.

Iritarea lui Fitz din cauza lui Evans era accentuată de o suspiciune ce nu-i dădea pace, cum că era posibil ca omul să

aibă dreptate. Ce era și mai rău, această suspiciune îi alimenta neliniștea lui Fitz.

— Nu va mai rămâne nimic după aceea. Tranșeele germane vor fi distruse complet.

— Sper să aveți dreptate. Dacă se ascund în buncăre pe durata focului de baraj și apoi ies cu mitralierele, oamenii noștri vor fi secerați.

— Se pare că nu pricepeți, rosti Fitz mânios. Nu a mai existat un bombardament atât de intens în întreaga istorie a războaielor! Avem un tun la fiecare douăzeci de metri de front. Avem de gând să tragem peste un milion de obuze! Nimeni nu o să mai scape cu viață!

— Ei bine, măcar ne înțelegem asupra unui aspect, zise căpitanul Evans. Nu s-a mai făcut niciodată așa ceva, cum spuneți și dumneavoastră, ceea ce înseamnă că nimeni nu poate ști sigur dacă va funcționa sau nu.

(VI)

Lady Maud se prezentă la Tribunalul de Magistrați din Aldgate purtând o pălărie mare și roșie, cu funde și pene de struț, și fu amendată cu o guinee pentru tulburarea liniștii publice.

— Sper că premierul Asquith va lua aminte, îi zise ea lui Ethel în timp ce părăseau sala de judecată.

Ethel nu era prea optimistă.

— Nu avem cum să-l constrângem să acționeze, rosti ea exasperată. Lucrurile acestea vor continua până când femeile vor avea puterea să dea jos un guvern prin vot.

Sufragetele plănuiseră să facă din dreptul de vot pentru femei principala chestiune a alegerilor generale din 1915, însă parlamentul amânase alegerile pe durata războiului.

— S-ar putea să fim silite să așteptăm până la sfârșitul războiului.

— Nu neapărat, rosti Maud.

Se opriră să facă o poză pe treptele tribunalului, apoi porniră spre sediul publicației *The Soldier's Wife*.

— Asquith se chinuie să păstreze închegată coaliția liberal-conservatoare. Dacă aceasta se destramă, va fi nevoie de alegeri. Iar aceea va fi ocazia noastră.

Ethel era surprinsă – crezuse că problema dreptului de vot al femeilor era muribundă.

— Cum așa?

— Guvernul are o problemă. În sistemul electoral din prezent, soldații aflați în activitate nu pot vota, pentru că nu întreține o gospodărie. Asta nu conta prea mult înainte de război, când erau doar o sută de mii de oameni în armată. Însă astăzi sunt peste un milion. Guvernul nu ar îndrăzni să organizeze alegeri și să-i lase pe dinafară – acești oameni își dau viața pentru țara lor. Ar izbucni răzmerițe în rândul lor.

— Și dacă reformează sistemul, cum pot lăsa femeile la o parte?

— În prezent, molâul de Asquith caută o soluție ca să facă exact asta.

— Dar nu poate! Femeile ajută la efortul de război la fel ca bărbații: produc muniție, au grijă de soldații răniți din Franța și îndeplinesc o grămadă de alte slujbe pe care înainte le făceau doar bărbații.

— Asquith speră să se fofileze și să nu deschidă subiectul.

— Atunci trebuie să ne asigurăm că va fi dezamăgit.

Maud zâmbi.

— Întocmai, rosti ea. Cred că asta este noua noastră campanie.

(VII)

— M-am înrolat ca să ies din Borstal, zise George Barrow, rezemându-se de balustrada vasului în timp ce acesta ieșea din Southampton.

Borstalul era o închisoare pentru infractorii de drept comun.

— Am fost prins pentru o spargere când aveam șaisprezece ani și am primit trei ani de temniță. După un an m-am săturat să-l pup în fund pe directorul închisorii, așa că am zis că vreau să merg voluntar în armată. El m-a dus la punctul de recrutare și asta a fost tot.

Billy se uită la el. Omul avea nasul strâmb, o ureche mutilată și o cicatrice pe frunte. Arăta ca un boxer retras din activitate.

— Câți ani ai acum? întrebă Billy.

— Șaptesprezece.

Băieții nu aveau voie să se înroleze în armată până la optsprezece ani și în mod oficial erau trimiși pe front doar după ce împlineau nouăsprezece, însă armata încălca în mod constant ambele legi. Sergenții de recrutare și ofițerii medici primeau câte o jumătate de coroană pentru fiecare om admis în armată și rareori îi luau la întrebări pe băieții care pretindeau că sunt mai în vârstă decât păreau. În batalion era un băiat, pe nume Owen Bevin, care arăta de cincisprezece ani.

— Aia pe lângă care am trecut a fost o insulă? întrebă George.

— Da, spuse Billy, Insula Wight.

— A, făcu George. Am crezut că este Franța.

— Nu, Franța e mult mai departe.

Călătoria se sfârși abia în zorii zilei următoare, când debarcară la Le Havre. Billy coborî de pe trepină și, pentru prima oară în viață, puse piciorul pe pământ străin. De fapt, nu era pământ, ci caldarâm, pe care era greu să mărșăluiești în bocanci cu ținte. Trecură prin oraș, priviți cu nepăsare de localnici. Billy auzise povești despre franțuzoaice tinere și drăguțe care-i îmbrățișau cu recunoștință pe britanicii proaspăt sosiți, dar aici nu văzu decât femei apatice, de vârstă mijlocie, cu basmale pe cap.

Mărșăluiră până la o tabără, unde petrecură noaptea. A doua zi dimineață fură urcați la bordul unui tren. Nu era chiar atât de incitant peste hotare, cum sperase Billy. Era totul diferit, dar nu cu mult. La fel ca Marea Britanie, Franța consta în primul rând în câmpuri și sate, drumuri și căi ferate. Câmpurile erau împrejmuite cu garduri, nu cu gard viu, iar căsuțele păreau mai mari și mai solide, însă asta era tot. Era dezamăgitor. La sfârșitul zilei ajunseră la locul de încartiruire, într-o tabără nouă și foarte mare de barăci ridicate la repezeală.

Billy fusese avansat la gradul de caporal, așa că era responsabil de secțiunea lui, formată din opt oameni, printre care se numărau Tommy, tânărul Owen Bevin și George Barrow, băiatul din Borstal. Lor li se alăturase și misteriosul Robin Mortimer, care – în ciuda faptului că părea să aibă treizeci de ani – era un simplu soldat. Când se așezară să mănânce pâine cu gem și să bea ceai, într-o sală lungă în care se mai aflau vreo mie de oameni, Billy spuse:

— Robin, noi suntem abia veniți pe-aici, dar tu pari mai experimentat. Care-i povestea ta?

Mortimer răspunse în graiul aproape lipsit de accent al galezilor educați, dar folosind limba minerilor:

— Nu-i treaba ta, galezule, spuse el, ducându-se să stea în altă parte.

Billy ridică din umeri. „Galez” nu era cine știe ce insultă, mai ales când venea din partea unui compatriot.

Patru secțiuni formau un pluton, iar plutonierul lor era Elijah Jones, în vârstă de douăzeci de ani, fiul lui John Jones Prăvălie – era considerat un veteran călit, fiindcă se afla pe front de un an. Jones mergea la Capela Bethesda și Billy îl știa din școală, unde fusese poreclit Prorocul Jones, din cauza numelui său din Vechiul Testament.

Prorocul auzi schimbul de replici dintre Billy și Mortimer și spuse:

— Lasă că vorbesc eu cu el, Billy! E un sărăntoc încrezut, dar nu poate vorbi așa cu un caporal.

— De ce-i așa morocănos?

— A fost maior. Nu știu ce-a făcut, dar a fost trimis în fața curții marțiale și dat afară, ceea ce înseamnă că și-a pierdut rangul de ofițer. Apoi, fiind apt pentru război, a fost recrutat imediat ca soldat. Asta pățesc ofițerii cu un comportament necorespunzător.

După ceai se întâlniră cu comandantul plutonului, sublocotenentul James Carlton-Smith, un băiat de-o seamă cu Billy. Era țeapăn și stingher și părea prea tânăr ca să conducă pe cineva în luptă.

— Soldați, rosti el cu accentul gâtuit al claselor de sus, sunt onorat să fiu comandantul vostru și știu că veți fi viteji ca niște lei în bătălia care urmează.

— Nesuferitul naibii, mormăi Mortimer.

Billy știa că sublocotenenților li se spunea nesuferiți, dar numai de către ceilalți ofițeri. Carlton-Smith îl prezentă apoi pe comandantul Companiei B, maiorul Fitzherbert.

— Să fiu al naibii, exclamă Billy.

Rămase cu gura căscată în timp ce omul pe care îl ura cel mai mult urcă pe un scaun ca să se adreseze companiei. Fitz purta o uniformă kaki bine croită și avea bastonul din lemn de frasin pe care îl afișau unii ofițeri. Vorbea cu același accent precum Carlton-Smith și rostea aceleași banalități. Lui Billy mai că nu-i venea să creadă ce ghinion dăduse peste el. Ce căuta Fitz aici?

Lăsa însărcinate și servitoarele franțuzoaice? Era greu de îndurat să-l aibă drept comandant pe acest pierde-vară.

După ce ofițerii plecară, Prorocul le spuse în șoaptă lui Billy și lui Mortimer:

— Sublocotenentul Carlton-Smith a fost la Eton până acum un an.

Eton era o școală de lux; și Fitz fusese acolo. Billy întrebă:

— Și cum de e ofițer?

— A fost prefect la Eton.

— A, bun, zise Billy pe un ton sarcastic. Atunci o să ne fie bine.

— Nu știe prea multe despre război, dar îl duce mintea suficient cât să nu umble cu nasul pe sus, așa că o să fie totul în regulă câtă vreme stăm cu ochii pe el. Dacă vedeți că-i pe cale să facă vreo prostie, spuneți-mi mie.

Își ațintă privirea asupra lui Mortimer:

— Tu știi la ce mă refer, nu?

Mortimer încuviință, ursuz.

— Mă bazez pe voi de-acum.

Peste câteva minute, se dădu stingerea. Nu existau paturi de campanie, ci doar saltele de paie înșirate pe podea. Încă treaz, Billy se gândi cu admirație la felul în care Prorocul se purtase cu Mortimer. Își făcea un aliat dintr-un subordonat dificil. Așa făcea și Tata cu scandalagiii.

Prorocul le transmisese lui Billy și lui Mortimer același mesaj. Oare îl percepuse și pe Billy drept rebel? Își aminti că Prorocul fusese printre enoriași în acea duminică în care Billy citise pilda femeii căzute în păcatul preacurviei. „Are și omul dreptatea lui, se gândi el, chiar sunt un scandalagiu.”

Billy nu se simțea obosit, iar afară era încă lumină, dar adormi imediat. Fu trezit de un zgomot înfiorător, ca de furtună cu tunete. Se ridică în capul oaselor. Lumina ștearsă a zorilor intra prin ferestrele prăfuite, dar afară nu ploua.

Și ceilalți oameni erau la fel de speriați. Tommy zise:

— Iisuse Hristoase, ce-a fost asta?

Mortimer tocmai își aprindea o țigară.

— Foc de artilerie, rosti el. Astea-s tunurile noastre. Bun venit în Franța, galezule!

Billy nu-l asculta, ci îl privea pe Owen Bevin, aflat în patul din fața lui. Owen se ghemuise, cu un colț de cearșaf în gură, plângând.

(VIII)

Maud visă că Lloyd George îi băgase mâna pe sub fustă, după care ea îi mărturisise că este căsătorită cu un german și el anunțase poliția, care venise să o aresteze și îi bătea la fereastra dormitorului.

Se ridică în capul oaselor, confuză. După o clipă realiză cât de neobișnuit ar fi fost ca poliția să bată la fereastra unui dormitor aflat la etaj, chiar dacă ar fi vrut să o aresteze. Visul se stinse, dar zgomotul nu încetă. Se auzea și un duduit înfundat, ca un tren în depărtare.

Aprinse veioza de lângă pat. Ceasul de argint în stil *art nouveau* de pe polița ei indica ora patru dimineața. Oare avusese loc un cutremur? O explozie la o fabrică de muniție? Un accident de tren? Dădu la o parte plapuma brodată și se ridică în picioare.

Trase în lături draperiile grele cu dungi, verde cu bleumarin, și se uită afară pe fereastră, la strada Mayfair. În lumina zorilor observă o tânără într-o rochie roșie, probabil o prostituată aflată în drum spre casă, vorbind neliniștită cu un căruțaș. Nu se vedea nimeni altcineva. Fereastra lui Maud continua să zăngăne fără vreun motiv vizibil. Nu era nici măcar vânt afară.

Își trase un capot din mătase marmorată peste cămașa de noapte și se privi în oglinda înaltă. Avea părul nearanjat, dar în afară de asta arăta destul de respectabil. Ieși pe hol.

Mătușa Herm era și ea acolo, cu boneta de noapte pe cap, lângă Sanderson, camerista lui Maud, albă la față de frică. Apoi se ivi pe scări și Grout.

— Bună dimineața, Lady Maud, bună dimineața, Lady Hermia, rosti el cu o formalitate imperturbabilă. Nu trebuie să vă îngrijorați. Sunt doar tunurile.

— Ce tunuri? întrebă Maud.

— Cele din Franța, Domnia Voastră, răspunse majordomul.

(IX)

Focul de baraj al artileriei britanice ținu o săptămână.

Ar fi trebuit să țină doar cinci zile, însă numai într-una dintre acele zile avuseseră parte de vreme frumoasă, spre consternarea lui Fitz. Chiar dacă era vară, în restul timpului fusese înnorat și plouase. Asta îngreuna sarcina tunarilor de a trage cu precizie. De asemenea, mai însemna și că avioanele de recunoaștere nu puteau raporta rezultatele tirului pentru a-i ajuta pe tunari să-și regleze ținta. Iar asta complica și mai mult misiunea celor care se ocupau de contraartilerie – distrugerea artileriei germane, pentru că germanii își tot mutau tunurile, astfel încât obuzele britanicilor cădeau de multe ori asupra unor poziții părăsite, fără să producă pagube.

Fitz stătea în buncărul jilav folosit pe post de cartier general al batalionului, trăgând îngândurat dintr-un trabuc și încercând să nu bage în seamă bubuiturile neîncetate. În lipsa unor fotografii din aer, el și ceilalți comandanți de companii organizau raiduri prin tranșee. Acestea le permiteau măcar observarea directă a inamicului. Totuși, era o întreprindere riscantă, iar trupele de raid care zăboveau prea mult nu se mai întorceau niciodată. Așa că oamenii trebuiau să observe pe fugă o secțiune scurtă din linia frontului și apoi să se furișeze înapoi la adăpost.

Spre marea iritare a lui Fitz, rapoartele aduse se băteau cap în cap. Unele tranșee germane erau distruse, altele rămăseseră intacte. O parte din sârma ghimpată fusese tăiată, dar în niciun caz toată. Iar cel mai îngrijorător era faptul că unele patrule erau respinse de focul inamic. Dacă germanii încă puteau să tragă, era clar că artileria nu izbutise să le nimicească pozițiile.

Fitz știa că Armata a IV-a luase exact doisprezece prizonieri germani în timpul focului de baraj. Fuseseră interogați cu toții, dar – în mod exasperant – dăduseră declarații contradictorii. Unii ziceau că buncărele lor fuseseră distruse, alții că germanii stau cât se poate de bine sub pământ, în vreme ce britanicii își irosesc muniția la suprafață.

Britanicii erau atât de nesiguri de efectele obuzelor lor, încât Haig amână atacul programat pentru 29 iunie. Însă vremea continuă să fie la fel de rea.

— Va trebui să anulăm, rosti căpitanul Evans la micul dejun din dimineața de 30 iunie.

— Puțin probabil, comentă Fitz.

— Nu putem ataca până nu avem confirmarea că fortificațiile inamicului au fost distruse, zise Evans. Este o axiomă a războiului de asediu.

Fitz știa că acest principiu fusese agreat la începutul planificării, fiind însă abandonat mai târziu.

— Fiți realist, îi spuse el lui Evans. Pregătim această ofensivă de șase luni. Este acțiunea noastră majoră pe anul 1916. Toate eforturile noastre au fost concentrate în această operațiune. Cum să fie anulată? Haig ar fi nevoit să demisioneze. Asta ar putea provoca chiar căderea guvernului Asquith.

Evans păru înfuriat de această remarcă. Se înroși la față și rosti cu glas ridicat:

— Mai bine să cadă guvernul decât să ne trimitem oamenii împotriva mitralierelor ascunse în tranșee.

Fitz clătină din cap.

— Uitați-vă la milioanele de tone de provizii expediate încoace, la drumurile și căile ferate pe care le-am construit ca să putem aduce aceste provizii, la sutele de mii de oameni instruiți, înarmați și aduși aici din întreaga Mare Britanie. Ce-o să facem – o să-i trimitem pe toți acasă?

Urmă un moment lung de tăcere, apoi Evans răspunse:

— Aveți dreptate, desigur, domnule maior.

Cuvintele sale erau împăciuitoare, însă fuseseră rostite pe un ton de mânie abia reținută.

— Nu o să-i trimitem acasă, zise el printre dinții încleștați, o să-i îngropăm aici.

La amiază, ploaia se opri și ieși soarele. Puțin mai târziu sosi și confirmarea telefonică: *Mâine atacăm*.

Capitolul 17

1 iulie 1916

(I)

Walter Ulrich era în iad.

Bombardamentul britanicilor continua fără întrerupere de șapte zile și șapte nopți. Toți oamenii din tranșeele germane păreau să fi îmbătrânit cu zece ani în ultima săptămână. Se înghesuiau în buncăre – peșteri făcute de om în adâncul pământului, în spatele tranșeelor –, însă zgomotul încă era asurzitor, iar pământul de sub picioarele lor se cutremura continuu. Ce era și mai rău, știau că o lovitură directă cu obuzul de calibru maxim putea distruge și cel mai rezistent buncăr.

Ori de câte ori bombardamentul se oprea, ieșeau din tranșee, gata să respingă marele atac pe care îl aștepta toată lumea. De îndată ce se asigurau că britanicii nu avansează, verificau pagubele produse. Găseau câte o tranșee surpată, o intrare de buncăr îngropată sub un morman de pământ și – într-o după-amiază de tristă amintire – o bucătărie de campanie distrusă, plină de vase de ceramică sparte, cutii cu gem găurite și săpun lichid. Osteniți, dădeau la o parte pământul, peticeau fățuiala cu scânduri noi și comandau alte provizii.

Proviziile comandate nu mai ajungeau la ei. Foarte puține mai soseau în prima linie. Bombardamentul făcuse ca orice apropiere să fie riscantă. Oamenii erau flămânzi și însetați. Walter băuse cu nesaț apă de ploaie dintr-o gaură de obuz și asta nu doar o dată.

Oamenii nu puteau sta în buncăre între bombardamente – trebuiau să fie în tranșee, pregătiți să-i întâmpine pe britanici. Santinelele stăteau mereu de pază. Ceilalți soldați așteptau înăuntru sau în apropierea intrărilor în buncăre, gata fie să fugă pe scări și să se adăpostească sub pământ când marile tunuri porneau tirul, fie să se grăbească la parapet și să-și apere poziția dacă începea atacul. Mitralierele trebuiau să fie duse în subteran de fiecare dată, apoi aduse din nou la suprafață și reașezate pe poziții.

Între focurile de baraj, britanicii atacau cu mortiere de tranșee. Deși aceste bombe mici nu făceau foarte mult zgomot când erau acționate, erau suficient de puternice ca să sfârtece scândurile fățuielii. Totuși, străbăteau terenul dintre tabere într-un arc de cerc, încet, și puteau fi zărite când se apropiau, astfel

că oamenii se puteau pune la adăpost. Walter evitase una, ajungând destul de departe cât să scape nevătămat, deși îi aruncase țărână în cină, silindu-l să azvârle un castron plin cu tocană de porc sățioasă. Aceea fusese ultima masă caldă de care avusese parte și, dacă ar fi putut să o mănânce acum, nu i-ar mai fi păsat de țărâna din ea.

Și nu erau doar obuze. Acest sector fusese atacat cu gaze toxice. Oamenii aveau măști de gaze, însă pe fundul tranșeei se vedeau cadavre de șobolani, șoareci și alte viețuitoare mici ucise de clorină. Țevile puștilor căpătaseră o tentă neagră verzuie.

La puțin timp după miezul nopții, în cea de-a șaptea noapte de bombardament, obuzele se mai răriră, așa că Walter se hotărî să meargă în patrulare.

Își puse o căciulă de lână pe cap și se frecă pe față cu pământ, ca să și-o înnegrească. Își luă pistolul, Lugerul standard de nouă milimetri pe care îl purtau ofițerii germani. Scoase magazia din patul armei și verifică muniția. Era încărcat.

Se cățără pe o scară și trecu peste parapet, un act ce sfida moartea la lumina zilei, însă relativ sigur pe întuneric. Alergă, cu spatele aplecat, în josul pantei line, până la hățișul de sârmă ghimpată german. În sârmă era o gaură, așezată intenționat exact în fața unui cuib de mitralieră german. Se târî prin gaură pe genunchi.

Asta îi amintea de poveștile de aventuri pe care le citea când era școlar. De obicei, acestea prezentau tineri germani cu trăsături colțuroase, amenințați de pieile roșii, de pigmei cu țevi de suflat sau de spioni englezi vicleni. Își amintea că printre arbuști, prin junglă și prin iarba preriei se mergea mult târâș.

Aici nu prea erau arbuști. Cele optsprezece luni care se scurseseră din război lăsaseră doar câteva petice de iarbă, tufe și pâlcuri ocazionale de copăcei, în jurul unui pustiu de noroi și găuri de obuze. Ceea ce nu făcea decât să înrăutățească lucrurile, pentru că nu aveai unde să te adăpostești. Era o noapte fără lună, dar peisajul era luminat din când în când de câte o explozie sau de o rachetă de semnalizare. Tot ce putea Walter să facă era să se trântească la pământ și să încremenească. Dacă se afla într-un crater, era mai greu de văzut. Altminteri, trebuia să spere că nu se uită nimeni în direcția lui.

Erau o grămadă de obuze britanice neexplodate pe pământ. Walter calculă că aproximativ o treime din proiectile nu explodaseră. Știa că Lloyd George fusese numit responsabil cu muniția și își dădu seama că demagogul pusese accent pe cantitate, nu pe calitate. Germanii nu ar face niciodată o asemenea greșeală, se gândi el.

Ajunse la sârma ghimpată britanică, se târî în lateral până găsi o spărtură și trecu prin aceasta.

Când începu să întrezărească linia britanică, precum dâra lăsată de o pensulă neagră pe un cer mohorât și cenușiu, se trânti pe burtă și încercă să se miște în tăcere. Trebuia să se apropie: asta era ideea. Voia să audă ce vorbeau oamenii din tranșee.

Ambele tabere trimiteau patrule în fiecare noapte. Walter apela de obicei la câțiva soldați mai isteți, suficient de plictisiți cât să savureze un pic de aventură, chiar și una periculoasă. Însă uneori mergea chiar el, atât pentru a arăta că este dispus să-și rișteze propria viață, cât și pentru că observațiile sale erau în general mai detaliate.

Își ciuli urechile, străduindu-se să audă o tuse, câteva cuvinte mormăite, poate un vânt urmat de un oftat satisfăcut. Părea să se afle în fața unei secțiuni tăcute. Coti spre stânga, se târî vreo cincizeci de metri, apoi se opri. Auzea acum un sunet neobișnuit, ca zumzetul unei mașinării aflate în depărtare.

Continuă să se târască, încercând din greu să-și păstreze direcția. Era foarte ușor să devii dezorientat în întuneric. Într-o noapte, după ce se târâse mai mult, dăduse peste sârma ghimpată pe lângă care trecuse cu jumătate de oră mai devreme și realizase că se învârtise în cerc.

Auzi o voce rostind în șoaptă: „P-aici”. Înlemni. O lanternă acoperită se ivi în câmpul său vizual, ca un licurici. La lumina sa palidă zări trei soldați cu căști britanice de oțel pe cap, la doar treizeci de metri distanță. Fu tentat să se îndepărteze de ei, dar decise că mișcarea l-ar fi dat de gol. Își scoase pistolul: dacă era să moară, măcar avea să ia cu el și niște inamici. Piedica era în partea stângă, chiar deasupra mânerului. O ridică. Aceasta făcu un zgomot ce lui i se păru că aduce a bubuit de tunet, dar soldații britanici nu părură să îl audă.

Doi dintre ei duceau o bobină de sârmă ghimpată. Walter intui că aveau de gând să repare o secțiune pusă la pământ în timpul

zilei de artileria germană. „Poate că ar trebui să îi împușc repede, se gândi el, un-doi-trei. Mâine vor încerca ei să mă omoare pe mine.” Însă avea treburi mai importante de făcut, așa că nu apăsă trăgaciul pe când ei se pierdeau în întuneric.

Trase la loc piedica, își puse pistolul în toc și se târî mai aproape de tranșeea britanică.

Acum zgomotul era mai puternic. Rămase nemișcat o clipă, concentrându-se. Părea sunetul unei mulțimi. Încercau să vorbească în șoaptă, dar oamenii în număr mare puteau fi mereu auziți. Era un sunet de picioare târșâite, de foșnet de haine, de pufnete, căscaturi și râgâieli. Peste toate acestea se mai auzea, din când în când, și câte un cuvânt șoptit, rostit pe un ton autoritar.

Însă ceea ce îl intrigă și neliniști mai mult pe Walter era faptul că părea să fie o mulțime foarte mare. Nu putea estima cât de mare. În ultima vreme, britanicii săpaseră tranșee noi, mai încăpătoare, de parcă ar fi vrut să aducă acolo cantități imense de provizii sau piese de artilerie foarte mari. Însă poate că erau gândite pentru mulțimi mari de oameni.

Walter trebuia să vadă cu ochii lui.

Se târî înainte, iar sunetul crescu în intensitate. Trebuia să privească în tranșee, dar cum putea face asta fără să fie văzut la rândul lui?

Auzi o voce în spatele lui și simți că-i stă inima.

Se întoarse și văzu lanterna de mai devreme. Trupa cu sârma ghimpată se întorcea. Se afundă în noroi și își scoase încet pistolul.

Se grăbeau, nemaifăcând eforturi să păstreze liniștea, bucuroși că își rezolvaseră treaba și nerăbdători să ajungă înapoi la adăpost. Se apropiară, dar nu se uitară spre el.

După ce trecură, el avu un moment de inspirație și sări în picioare.

Acum, dacă cineva îndrepta o lumină spre el și era văzut, ar fi părut că face parte din grup.

Îi urmări. Nu credea că îi vor auzi pașii atât de clar încât să-i distingă de ai lor. Niciunul dintre ei nu privi înapoi.

Își miji ochii în direcția din care venea zgomotul. Putea vedea acum în tranșee, dar la început reuși să zărească doar câteva puncte luminoase, probabil lanterne. Pe măsură ce ochii i se adaptau, își dădea clar seama ce vede și fu uluit.

Se uita la mii de oameni.

Se opri. Tranșeea încăpătoare, al cărei scop nu păruse clar, se dovedea acum a fi o tranșee de adunare. Britanicii își masau trupele pentru marele asalt. Așteptau, foindu-se, iar lumina de la făcliile ofițerilor scânteia din baionete și din căști de oțel, rânduri-rânduri. Walter încercă să-i numere: zece rânduri de câte zece oameni erau o sută, cu alte zece rânduri se făceau două sute, patru sute, opt... numai în raza sa vizuală erau o mie șase sute de oameni, apoi ceilalți se pierdeau în întuneric.

Urmau să pornească asaltul.

Trebuia să se întoarcă de îndată cu această informație. Dacă artileria germană deschidea focul acum, putea ucide mii de inamici chiar aici, în spatele liniilor britanice, înainte ca atacul să înceapă. Era o oportunitate trimisă din ceruri sau poate de către diavolii ce aruncau zarurile crude ale războiului. De îndată ce avea să ajungă înapoi, trebuia să sune la cartierul general.

Fu lansată o rachetă de semnalizare. La lumina ei văzu o santinelă britanică uitându-se peste parapet, cu pușca pregătită, holbându-se la el.

Walter se trânti la pământ și își îngropă fața în noroi.

Se auzi o împușcătură. Apoi, unul dintre membrii trupei cu sârma ghimpată strigă:

— Nu trage, tâmpitule, suntem noi!

Accentul lui îi aminti lui Walter de angajații din casa lui Fitz din Țara Galilor și intui că acela era un regiment galez.

Lumina se stinse. Walter sări în picioare și o luă la fugă, îndreptându-se spre tabăra germană. Santinela nu avea să-l vadă timp de câteva secunde, până când ochii i se adaptau din nou la întuneric. Walter alergă mai repede ca niciodată, așteptându-se în orice clipă ca pușca să tragă. Peste o jumătate de minut, ajunse la sârma ghimpată britanică și se trânti în genunchi, recunoscător. Se târî rapid înainte printr-o spărtură. O nouă rachetă de semnalizare fu lansată. Se afla încă în bătaia puștii, dar nu mai era atât de vizibil. Se trânti la pământ. Racheta era exact deasupra lui, iar o bucată periculoasă de magneziu incandescent căzu la un metru de mâna sa, dar nu se mai auziră împușcături.

După ce racheta se stinse, el se ridică în picioare și fugi până la linia germană.

(II)

La două mile în spatele liniei de front britanice, Fitz urmărea neliniștit cum se adună Batalionul al 8-lea puțin după ora două noaptea. Se temuse că acești soldați abia instruiți îl vor face de râs, dar nu era cazul. Erau supuși și îndeplineau ordinele cu promptitudine.

Generalul de brigadă, stând în șa, se adresă soldaților. Era luminat de o lanternă purtată de un sergent și arăta ca un răufăcător din filmele americane.

— Artileria noastră a făcut praf fortificațiile germane, rosti el. Când veți ajunge în cealaltă parte, nu veți găsi decât germani morți.

O voce cu accent galez murmură în apropiere:

— Minunat! Germanii ăștia pot trage în noi și după ce au crăpat.

Fitz scrută rândurile, încercând să-l identifice pe cel ce vorbise, dar nu izbuti în întuneric.

Generalul de brigadă continuă:

— Ocupați și apărați tranșeele lor, iar bucătăriile de campanie vor veni după voi cu o cină caldă.

Compania B porni spre câmpul de bătălie, condusă de sergenți de pluton. Aceștia o luară pe câmpuri, lăsând drumurile libere pentru vehiculele pe roți. Când plecară, începură să cânte *Călăuzește-mă, o, mărețe Iehova*. Vocile lor se auziră în aerul nopții câteva minute bune după ce dispăruseră în întuneric.

Fitz se întoarse la cartierul general al batalionului. Un camion deschis aștepta să ducă ofițerii la linia frontului. Fitz se așeză lângă locotenentul Roland Morgan, fiul directorului minei din Aberowen.

Fitz făcea tot posibilul pentru a descuraja mentalitatea defetistă, dar nu se putea abține să nu se întrebe dacă nu cumva generalul de brigadă exagerase. Nicio armată nu mai organizase vreodată o asemenea ofensivă și nimeni nu putea ști sigur care avea să fie rezultatul. Șapte zile de bombardament al artileriei nu făcuseră praf fortificațiile inamicului: germanii încă trăgeau în ei, așa cum observase cu sarcasm acel soldat. Fitz spusese și el același lucru într-un raport, iar colonelul Hervey îl întrebase dacă îi este frică.

Fitz era îngrijorat. Când statul-major nu voia să audă veștile proaste, mureau oameni.

Parcă pentru a-i întări temerile, un obuz explodă pe drumul din spate. Fitz se uită înapoi și văzu părți dintr-un camion precum cel în care se afla el zburând prin aer. O mașină aflată în spatele camionului derapă într-un șanț, fiind lovită la rândul ei de un alt camion. Era un carnagiu, dar șoferul vehiculului lui Fitz procedă corect, neoprindu-se ca să ofere ajutor. Răniții trebuiau lăsați în seama medicilor.

Căzură apoi și alte obuze pe câmpurile din dreapta și din stânga. Germanii trăgeau în cei care se apropiau de linia frontului mai degrabă decât în linia în sine. Probabil că își dăduseră seama că urma să înceapă marele asalt – asemenea mișcări masive de trupe nu puteau fi ascunse de spionajul lor – și, cu o eficiență ucigătoare, omorau soldații înainte ca aceștia să ajungă la tranșee. Fitz își înăbuși un sentiment de panică, însă nu reuși să scape de teamă. Era posibil ca de această dată Compania B să nici nu ajungă pe câmpul de bătălie.

Ajunse la zona de întâlnire fără vreun alt incident. Acolo se aflau deja câteva mii de oameni, rezemați de puști și discutând pe un ton jos. Fitz auzi că unele grupuri fuseseră deja decimate de bombardament. Așteptă, întrebându-se sumbru dacă încă mai exista compania lui. Însă, în cele din urmă, *Amicii din Aberowen* sosiră în formulă completă, spre ușurarea lui, și se aranjară în formație. Fitz îi conduse pe ultimele câteva sute de metri, până la tranșeea de adunare.

Apoi, nu mai avură altceva de făcut decât să aștepte momentul declanșării atacului. În tranșee era apă, iar jambierele lui Fitz se făcură în curând leoarcă. Nu mai erau permise cântecele acum: ar fi putut fi auzite din liniile inamice. Și fumatul era interzis. Unii oameni se rugau. Un soldat înalt își scoase agenda și începu să completeze pagina de *Testament* la lumina lanternei sergentului Elijah Jones. Omul scria cu stânga și Fitz îl recunoscu pe Morrison, fost lacheu la Tŷ Gwyn și component al echipei de cricket.

Zorii veniră repede – abia trecuse solstițiul de vară. Lumina zilei îi făcu pe unii oameni să scoată fotografii și să le privească sau să le sărute. Părea o dovadă de sentimentalism, iar Fitz șovăi în a-i imita pe soldați, dar după o vreme o făcu. Fotografia lui îl înfățișa pe fiul său, George, pe care îl porecliseră Băiatul.

Avea optsprezece luni acum, însă fotografia fusese făcută la prima sa aniversare. Probabil că Bea îl dusese la un studio fotografic, pentru că în spatele lui se vedea un fundal de prost gust, o poiană cu flori. Nu părea prea băiețos, fiind îmbrăcat într-o rochiță albă, cu bonetă pe cap; însă era teafăr și sănătos și era acolo, gata să-i moștenească rangul dacă Fitz murea în ziua aceea.

Bea și Băiatul trebuiau să fie la Londra acum, presupuse Fitz. Era iulie și sezonul social continua, chiar dacă într-o notă ceva mai discretă: fetele trebuiau să iasă în societate, căci altfel cum și-ar fi putut găsi soți potriviți?

Lumina deveni tot mai puternică și apoi se ivi soarele. Căștile de oțel ale *Amicilor din Aberowen* străluceau, iar baionetele reflectau lumina unei noi zile. Majoritatea oamenilor nu mai fuseseră implicați în luptă. Ce botez urmau să primească, indiferent dacă pierdeau sau câștigau!

Un foc de baraj mamut al artileriei britanice începu odată cu lumina zorilor. Tunarii dădeau tot ce aveau. Poate că acest ultim efort avea să distrugă în sfârșit pozițiile germane. Probabil că pentru asta se ruga generalul Haig.

Amicii din Aberowen nu făceau parte din primul val, însă Fitz se duse mai departe pentru a vedea câmpul de bătălie, lăsând Compania B în seama locotenenților. Străbătu mulțimile de oameni care așteptau, până ajunse la tranșeea din linia întâi, unde se cățără pe bordura de tragere și se uită printr-o gaură făcută în parapetul cu saci de nisip.

Ceața de dimineață se împrăștia, alungată de razele soarelui ce se înălța pe cer. Cerul albastru era pătat de fumul negru al obuzelor ce explodau. Avea să fie bine, remarcă Fitz, era o frumoasă zi de vară franceză.

— O vreme bună pentru omorât germani, rosti el, fără să se adreseze cuiva anume.

Rămase pe front în așteptarea momentului-cheie. Voia să vadă ce se va întâmpla cu primul val. Poate că erau câteva lecții de învățat din asta. Deși era ofițer în Franța de aproape doi ani, aceasta avea să fie prima dată când își conducea oamenii în bătălie, iar asta îl neliniștea mai mult decât gândul că ar putea fi ucis.

Fiecare om primi o rație de rom. Fitz bău și el puțin. În ciuda căldurii induse de tărie, se simțea tot mai încordat. La șapte și

jumătate se declanșa atacul. După ce trecu ora șapte, oamenii amuțiră.

La șapte și douăzeci, tunurile britanice își încetară tirul.

— Nu! zise Fitz cu glas tare. Nu încă, este prea devreme!

Nimeni nu îl asculta, desigur, însă el era înspăimântat. Asta avea să le dea germanilor de știre că atacul este iminent. Ei urmau să iasă din buncăre, să își pună la loc mitralierele și să-și ocupe pozițiile.

„Tunarii noștri i-au dat inamicului zece minute ca să se pregătească! Ar fi trebuit să se tragă până în ultima clipă – până la șapte și douăzeci și nouă de minute și cincizeci și nouă de secunde.”

Însă acum nu mai era nimic de făcut.

Fitz se întrebă sumbru câți soldați aveau să moară din cauza acestei gafe.

Sergenții începură să dea ordine, iar oamenii din jurul lui Fitz se cățărară pe scările de asalt și trecură peste parapet. Se strânseră în formație lângă cea mai apropiată parte a sârmei ghimpate britanice. Se aflau la vreun sfert de milă de linia germană, dar nimeni nu trăgea încă în ei. Spre surprinderea lui Fitz, sergenții răcniră: „Aranjarea!” Soldații începură să se aranjeze de parcă erau la paradă, ajustând cu grijă distanțele dintre ei până se ordonară perfect, ca popicele. Lui Fitz, asta i se părea o nebunie – nu făceau decât să le dea și mai mult timp de pregătire germanilor.

La șapte și jumătate se auzi un fluier și toți semnalizatorii lăsară jos steagurile, iar prima linie avansă.

Nu sprintară, fiind îngreunați de echipament: muniție suplimentară, pânză impermeabilă, mâncare și apă și două bombe Mills de om, grenade de aproape un kilogram fiecare. Porniră în pas alergător, călcând prin găurile lăsate de obuze, și trecură prin spărtura din sârma ghimpată britanică. Așa cum fuseseră instruiți, strânseră din nou rândurile și continuară să străbată umăr la umăr terenul dintre tabere.

Când ajunseră la jumătatea distanței, se porniră mitralierele germane.

Fitz văzu cum încep să cadă soldații cu o secundă înainte de a-i ajunge la urechi răpăitul atât de familiar. La început unul, apoi o duzină, apoi douăzeci, apoi și mai mulți. „O, Doamne”, rosti Fitz, urmărindu-i cum cad, cincizeci, apoi o sută. Se holba

înmărmurit la măcel. Unii oameni ridicau mâinile în aer când erau nimeriți; alții țipau sau se zvârcoleau; alții deveneau inerți și cădeau la pământ ca niște saci de voiaj.

Era mai rău decât prevăzuse până și pesimistul de Gwyn Evans, mai rău decât cele mai cumplite temeri ale lui Fitz.

Înainte să ajungă la sârma ghimpată germană, majoritatea soldaților căzuseră deja.

Se auzi un alt fluier și cea de-a doua linie avansă.

(III)

Soldatul Robin Mortimer era furios.

— Este o tâmpenie, spuse el când auzi tirul mitralierelor. Ar fi trebuit să atacăm noaptea. Nu poți traversa terenul dintre tabere la lumina zilei. Nici măcar n-au făcut perdea de fum. E sinucidere curată, la dracu'!

Oamenii din tranșeea de adunare erau descurajați. Billy era îngrijorat de căderea moralului în rândurile *Amicilor din Aberowen*. În marșul de la cazarmă la linia frontului, avuseseră parte de primul atac de artilerie. Nu fuseseră nimeriți din plin, dar grupuri din fața și din spatele lor fuseseră masacrate. Și, aproape la fel de rău, trecuseră pe lângă o serie de gropi proaspăt săpate, toate adânci de exact doi metri, și pricepuseră că acelea erau gropi comune, gata să-i primească pe cei care aveau să moară în ziua aceea.

— Vântul nu bate cum trebuie ca să putem face perdea de fum, replică blajin Prorocul Jones. Tot din acest motiv nu folosim nici gaze.

— E o nebunie, bombăni Mortimer.

George Barrow rosti pe un ton voios:

— Superiorii știu mai bine. Au fost crescuți să conducă. Lasă asta pe seama lor, zic eu.

Tommy Griffiths nu putea lăsa să-i scape prilejul.

— Cum poți crede una ca asta când ei te-au trimis la Borstal?

— Trebuie să bage la închisoare oamenii ca mine, răspunse George hotărât. Altminteri toată lumea ar fura. Poate că și eu aș fi jefuit!

Râseră cu toții, mai puțin ursuzul Mortimer.

Maiorul Fitzherbert reapăru, cu o expresie sumbră pe chip, aducând un ulcior cu rom. Locotenentul le dădu tuturor câte o rație, turnând-o în cutiile de tinichea pe care le întinseră soldații. Billy își bău porția fără să o savureze. Tăria alcoolului îi înveselea pe oameni, dar nu pentru multă vreme.

Singura dată când Billy se mai simțise așa fusese în prima lui zi în mină, când Rhys Price îl lăsase singur și lămpașul i se stinsese. Atunci îl ajutase o viziune. Din păcate, Iisus le apărea băieților cu imaginație bogată, nu bărbaților sobri și cu picioarele pe pământ. Billy era pe cont propriu astăzi.

Testul suprem era aproape, la doar câteva minute distanță. Oare își va păstra cumpătul? Dacă dădea greș – dacă se ghemuia la pământ și își închidea ochii sau dacă izbucnea în lacrimi, sau dacă o lua la fugă, i-ar fi fost rușine pentru tot restul vieții sale. „Mai bine mor, se gândi el, dar oare o să mai simt la fel și când vor începe împușcăturile?”

Înaintară cu toții câțiva pași.

Își scoase portofelul. Mildred îi dăduse o fotografie de-a ei – era îmbrăcată într-o haină și avea pe cap o pălărie: el ar fi preferat să și-o amintească așa cum fusese în seara în care se dusese în dormitorul ei.

Se întrebă ce făcea ea acum. Astăzi era sâmbătă, deci era probabil la Mannie Litov, cosând uniforme. Era jumătatea dimineții, iar femeile aveau să facă o pauză în curând. Mildred urma să le povestească o nouă întâmplare nostimă.

Se gândea la ea tot timpul. Noaptea pe care o petrecuseră împreună fusese o prelungire a lecției sărutului. Ea îl oprise când el se repezise ca un taur, arătându-i moduri mai lenețe și mai jucăușe, mângâieri ce-i produseseră o plăcere nemaipomenită, mai grozavă decât și-ar fi putut închipui vreodată. Îi sărutase sexul, apoi îi ceruse să-i facă și el la fel. Ba mai mult, îi arătase cum să o sărute pentru a o face să strige în extaz. În cele din urmă, scosese un prezervativ din sertarul de lângă pat. El nu mai văzuse unul înainte, deși băieții vorbeau despre acestea, numindu-le pute de cauciuc. I-l pusese chiar ea, iar asta fusese la fel de incitant.

Părea un vis cu ochii deschiși și trebuia să-și amintească în permanență că se întâmplase cu adevărat. Nimic din felul în care fusese crescut nu îl pregătise pentru atitudinea nepăsătoare și dornică a lui Mildred față de sex, iar asta fusese

pentru el o adevărată revelație. Părinții lui și majoritatea celor din Aberowen ar fi spus despre ea că este „nepotrivită”, având doi copii și nici urmă de soț; însă lui Billy nu i-ar fi păsat nici dacă ea ar fi avut șase copii. Îi deschisese porțile raiului și tot ce voia el acum era să se întoarcă acolo. Mai mult decât orice altceva, voia să supraviețuiască astăzi pentru a o putea vedea din nou pe Mildred și pentru a petrece o altă noapte cu ea.

Pe măsură ce *Amicii* înaintau, apropiindu-se încet de tranșeea din linia întâi, Billy descoperi că este transpirat.

Owen Bevin începu să plângă, iar Billy îi zise cu glas aspru:

— Vino-ți în fire, soldat Bevin. Ce rost are să plângi?

Băiatul răspunse:

— Vreau să merg acasă.

— Și eu la fel, băiete, și eu la fel.

— Vă rog, domnule caporal, nu am crezut că o să fie așa.

— Câți ani ai de fapt?

— Șaisprezece.

— Pe toți dracii, țipă Billy, cum de-ai fost recrutat?

— I-am zis doctorului câți ani am, iar el a spus: „Pleacă și întoarce-te mâine dimineață. Ești înalt pentru vârsta ta, așa că până mâine s-ar putea să ai optsprezece ani”. Și mi-a făcut cu ochiul, așa că mi-am dat seama că trebuie să mint.

— Ticălosul, rosti Billy.

Se uită la Owen. Băiatul nu avea să le fie de niciun folos pe câmpul de bătălie – tremura și plângea.

Billy i se adresă sublocotenentului Carlton-Smith:

— Domnule, Bevin are doar șaisprezece ani, să trăiți!

— Dumnezeule! exclamă sublocotenentul.

— Ar trebui trimis înapoi. Mai mult o să ne încurce.

— Nu știu ce să zic.

Carlton-Smith părea zăpăcit și neajutorat.

Billy își aminti cum încercase Prorocul Jones să și-l facă aliat pe Mortimer. Prorocul era un conducător bun, gândindu-se dinainte și acționând pentru a preveni problemele. Spre deosebire de el, Carlton-Smith părea să fie un ageamiu, și totuși, el era ofițerul superior. De aceea este numit sistem de clasă, ar fi spus Tata.

După un minut, Carlton-Smith se duse la Fitzherbert și-i zise ceva pe un ton scăzut. Maiorul clătină din cap, în semn de refuz, iar Carlton-Smith ridică din umeri neputincios.

Billy nu fusese crescut astfel încât să treacă cu vederea cruzimea fără să protesteze.

— Băiatul are doar șaisprezece ani, domnule!

— E prea târziu acum, răspunse Fitzherbert. Și nu mai vorbi dacă nu-ți cere nimeni părerea, caporal.

Billy știa că Fitzherbert nu îl recunoscuse. Billy fusese doar unul dintre sutele de oameni care lucrau în minele contelui. Fitzherbert nu știa că el este fratele lui Ethel. Chiar și așa, nepăsarea cu care trata problema îl înfurie pe Billy.

— Dar este împotriva legii, continuă el încăpățânat.

În alte împrejurări, Fitzherbert ar fi fost primul care ar fi militat pentru respectarea legii.

— Lasă-mă pe mine să decid asta, ripostă Fitz iritat. De aceea sunt ofițer.

Billy simți cum începe să-i fiarbă sângele în vene. Fitzherbert și Carlton-Smith stăteau acolo, în uniformele lor impecabile, holbându-se la Billy, îmbrăcat în uniforma sa aspră kaki, crezând că pot face orice.

— Legea e lege, rosti Billy.

Prorocul vorbi în șoaptă:

— Văd că v-ați uitat bastonul în această dimineață, domnule maior Fitzherbert. Vreți să-l trimit pe Bevin înapoi la cartierul general ca să vi-l aducă?

Era un compromis prin care nu era știrbit prestigiul nimănui, se gândi Billy. „Bine lucrat, Prorocule!”

Însă Fitzherbert nu se lăsă dus de nas.

— Nu fi ridicol! zise el.

Deodată, Bevin sări în picioare. Se strecură printr-o mulțime de oameni aflați în spate și se făcu nevăzut într-o clipă. Mișcarea fusese atât de surprinzătoare, încât unii soldați pufniră în râs.

— Nu o să ajungă prea departe, spuse Fitzherbert. Și n-o să mai fie de râs când îl vor prinde.

— Este un copil!

Fitzherbert îl țintui cu privirea.

— Cum te numești? întrebă el.

— Williams, să trăiți.

Fitzherbert tresări, dar își reveni repede.

— Sunt sute de Williams aici, insistă el. Care ți-e numele mic?

— William, să trăiți. Mi se zice Billy Dublu.

Fitzherbert îi aruncă o privire aspră.

„Știe, se gândi Billy. Știe că Ethel are un frate pe nume Billy Williams.” îi întoarse privirea.

Fitzherbert zise:

— Dacă mai scoți o vorbă, soldat William Williams, vei fi pus sub acuzație.

Se auzi un șuierat deasupra. Billy se feri. Din spatele lui se auzi o bubuitură asurzitoare. Un uragan mătură totul în jurul lui: bucăți de pământ și fragmente de scânduri zburară pe lângă el. Auzi țipete. Apoi se trezi deodată întins la pământ, nemaiștiind sigur dacă fusese dărâmat de suflul exploziei sau dacă se aruncase singur. Un obiect tare îl lovi în cap și el înjură. Apoi un bocanc căzu pe pământul din fața lui. În bocanc era și un picior…

— O, Hristoase! șopti el.

Se ridică în picioare. Era nevătămat. Se uită împrejur la membrii secțiunii sale: Tommy, George Barrow, Mortimer… stăteau cu toții în picioare. Toată lumea se îmbulzi înainte, văzând deodată o scăpare în linia frontului.

Maiorul Fitzherbert răcni:

— Stați pe loc, soldați!

Prorocul Jones îl completă:

— Pe loc repaus, pe loc repaus.

Valul de oameni se opri pe loc. Billy încercă să-și scuture noroiul de pe uniformă. Apoi, un alt obuz căzu în spatele lor. Acesta nimerise ceva mai departe, dar asta nu schimba prea mult lucrurile. Se auzi o bubuitură, urmată de un uragan și de o ploaie de resturi și de bucăți de trupuri. Oamenii începură să se cațere afară din tranșeea de adunare, fugind care încotro. Billy și secțiunea lui procedară la fel. Fitzherbert, Carlton-Smith și Roland Morgan zbierau la oameni să rămână pe loc, dar nimeni nu-i mai asculta.

Fugiră înainte, încercând să ajungă la o distanță sigură de locul în care aterizau obuzele. Când se apropiară de sârma ghimpată britanică încetiniră, oprindu-se la marginea terenului dintre tabere și realizând că în fața lor există o primejdie la fel de mare precum cea de care fugeau.

Împăcându-se cu ideea, ofițerii li se alăturară.

— Formați rânduri! strigă Fitzherbert.

Billy se uită la Proroc. Sergentul ezită, apoi se resemnă.

— Rânduri, rânduri! strigă el.

— Uită-te la asta, îi zise Tommy lui Billy.

— La ce?

— Dincolo de sârma ghimpată.

Billy se uită.

— Cadavrele, rosti Tommy.

Billy pricepu la ce se referă – pământul era presărat cu cadavre în kaki, unele mutilate oribil, altele zăcând liniștite ca și cum ar fi dormit, iar altele îmbrățișate ca niște amanți.

Erau cu miile.

— Doamne ferește, șopti Billy.

Simțea că i se face rău. Ce fel de lume era asta? Care putea fi scopul lui Dumnezeu dacă lăsa să se întâmple așa ceva?

Compania A formă rânduri, iar Billy și restul Companiei B se poziționară în spatele acesteia.

Groaza lui Billy se preschimbă în mânie. Contele Fitzherbert și alții ca el planificaseră asta. Ei erau responsabili și ei erau vinovați pentru acest măcel. Ar fi trebuit împușcați, se gândi el furios, până la ultimul.

Sublocotenentul Morgan suflă într-un fluier, iar Compania A o luă la fugă ca niște atacanți de rugby. Carlton-Smith suflă din fluier și Billy porni în pas alergător.

Apoi începu răpăitul mitralierelor germane.

Oamenii din Compania A începură să cadă, iar Morgan fu primul dintre ei. Nici nu apucaseră să tragă măcar. Asta nu era bătălie, ci masacru. Billy se uită la oamenii din jurul lui. Se simțea sfidător. Ofițerii dăduseră greș. Soldații trebuiau să ia propriile decizii. La naiba cu ordinele!

— La dracu'! răcni el. Adăpostiți-vă!

Apoi se aruncă într-o groapă de obuz.

Pereții gropii erau noroioși și apa de pe fundul ei duhnea, dar el se lipi recunoscător de țărâna lipicioasă, în timp ce gloanțele îi zburau pe deasupra capului. O clipă mai târziu Tommy ateriză lângă el, urmat apoi de restul secțiunii. Soldații din alte secțiuni îl imitară pe Billy.

Fitzherbert trecu în fugă pe lângă groapă.

— Mergeți mai departe, soldați! răcni el.

Billy zise:

— Dacă insistă, îl împușc pe ticălos.

Apoi Fitzherbert fu nimerit de focurile de mitralieră. Sângele îi țâșni din obraz și un picior se îndoi sub el. Căzu la pământ.

Ofițerii erau la fel de expuși primejdiei ca și soldații. Billy nu mai era mânios, acum îi era rușine pentru armata britanică. Cum de erau atât de neputincioși? După tot efortul depus, după toți banii cheltuiți, după lunile de planificare... marele asalt era doar un fiasco. Era umilitor.

Billy privi în jur. Fitz zăcea nemișcat și părea fără simțire. Nici sublocotenentul Carlton-Smith, nici sergentul Jones nu se vedeau pe nicăieri. Ceilalți oameni din secțiune se uitau la Billy. Era doar un caporal, dar se așteptau cu toții să le spună ce era de făcut.

Se întoarse spre Mortimer, care fusese cândva ofițer.

— Ce crezi că...

— Nu te uita la mine, galezule, rosti Mortimer cu acreală. Tu ești caporalul, la dracu!

Billy trebuia să vină cu un plan.

Nu avea de gând să-i ducă înapoi. Nici măcar nu lua în calcul această variantă. Ar fi fost o risipă a vieților celor căzuți deja. „Trebuie să câștigăm ceva din asta, se gândi el, trebuie să dăm cumva socoteală."

Pe de altă parte, nu avea de gând nici să se expună focurilor de mitralieră.

Primul lucru pe care trebuia să-l facă era să inspecteze scena.

Își scoase casca de oțel și o ridică deasupra buzei craterului pe post de momeală, în caz că era vreun german cu ochii pe groapa în care se adăpostiseră. Însă nu se întâmplă nimic.

Își săltă capul deasupra marginii, așteptându-se să fie împușcat în orice clipă. Supraviețui și de această dată.

Se uită în susul dealului, dincolo de sârma ghimpată a germanilor și până la linia frontului lor, săpată în pantă. Putea vedea țevile puștilor ițindu-se prin găurile din parapet.

— Unde-i blestemata aia de mitralieră? îl întrebă el pe Tommy.

— Nu știu sigur.

Compania C trecu pe lângă ei. Unii se adăpostiră, iar alții înaintară. Mitraliera își porni iar focul, secerându-le rândurile, și oamenii căzură ca niște popice. Billy nu mai era șocat. Căuta sursa gloanțelor.

— Gata, știu unde e, rosti Tommy.

— Unde?

— Uită-te drept înainte, până la pâlcul ăla de tufe din vârful dealului.

— Așa.
— Vezi unde se intersectează linia asta cu tranșeea germană?
— Da.
— Acum uită-te un pic la dreapta.
— Cât de departe… a, gata, i-am văzut pe ticăloși.

În fața lor și puțin la dreapta lui Billy, ceva ce aducea a scut protector de fier se înălța deasupra parapetului, iar țevile distinctive ale unei mitraliere ieșeau din acesta. Lui Billy i se păru că vede trei căști germane în preajma mitralierei, dar nu era foarte sigur.

Probabil că se concentrează asupra spărturii din sârma ghimpată britanică, se gândi Billy. Trăgeau în mod repetat asupra oamenilor care treceau prin acel loc. Poate că ar fi trebuit atacați dintr-un alt unghi. Dacă secțiunea lui ar fi putut să străbată terenul dintre tabere de-a curmezișul, poate că ar fi fost posibil să ajungă la armă din stânga germanilor, în timp ce aceștia se uitau în dreapta.

Calculă o rută orientându-se după trei cratere mari, al treilea aflat imediat după o porțiune de sârmă ghimpată germană culcată la pământ.

Nu avea nicio idee dacă aceasta era o strategie militară corectă. Însă strategia corectă provocase mii de morți în acea dimineață, așa că putea să se ducă naibii.

Coborî la loc și se uită la oamenii din jurul său. George Barrow era un trăgător bun, în ciuda vârstei sale fragede.

— Data viitoare când mitraliera va deschide focul, pregătește-te să tragi. Imediat ce se oprește, începi tu. Cu puțin noroc, o să fugă să se adăpostească. Eu o să alerg până la groapa de obuz de-acolo. Țintește bine și golește-ți încărcătorul. Ai zece cartușe – fă-le să dureze jumătate de minut. Până să apuce germanii să-și ridice capetele, ar trebui să ajung deja la groapa următoare. Îi privi pe ceilalți și adăugă: Așteptați o altă pauză, apoi fugiți cu toții și lăsați-l pe Tommy să vă acopere. A treia oară o să îl acopăr, eu ca să poată fugi și el.

Compania D se năpusti în terenul dintre tabere. Mitraliera deschise focul. Puștile și mortierele de tranșee traseră în același timp. Însă pierderile nu mai fură la fel de mari, pentru că tot mai mulți oameni se adăposteau în gropile de obuze în loc să alerge în fața gloanțelor.

„Din clipă în clipă”, se gândi Billy. Le spusese deja oamenilor ce are de gând să facă și ar fi fost prea rușinos să mai dea înapoi. Strânse din dinți. „Mai bine mort decât laș”, își zise el din nou.

Focul mitralierei încetă.

Într-o clipă, Billy sări în picioare. Acum era o țintă vie. Se aplecă și fugi.

Îl auzi pe Barrow trăgând din spatele lui. Viața lui era în mâinile unui băiat de 17 ani din Borstal. George trăgea constant: un-doi-trei, un-doi-trei, exact cum îi ordonase.

Billy străbătu câmpul cât putu de repede, fiind îngreunat de echipament. Bocancii i se afundau în noroi, respirația îi era sacadată, pieptul îl durea, însă singurul gând pe care îl avea era să fugă cât mai repede. Era mai aproape ca niciodată de moarte.

Când ajunse la câțiva metri de groapa de obuz, își azvârli arma în aceasta și se aruncă după ea, ca și cum ar fi placat un adversar la rugby. Aterizâ pe marginea craterului și se prăbuși în noroi. Mai că nu-i venea să creadă că este încă în viață.

Auzi urale răzlețe. Secțiunea lui îi aplauda sprintul. Era uimit că puteau fi atât de voioși în mijlocul unui asemenea carnagiu. Ce ciudați erau oamenii!

După ce-și trase sufletul, se uită precaut peste margine. Alergase cam o sută de metri. Avea să-i ia ceva vreme să străbată terenul dintre tabere în acest mod. Însă alternativa era sinucidere curată.

Mitraliera deschise focul din nou. Când se opri, Tommy începu să tragă. Urmă exemplul lui George și făcu pauze între focuri. „Cât de repede învățăm când viețile ne sunt în primejdie”, se gândi Billy. După ce Tommy trase și ultimul cartuș din încărcător, ceilalți membri ai secțiunii se prăbușiră în groapă lângă Billy.

— Veniți încoace, strigă el, făcându-le semn să înainteze.

Poziția germană era pe deal, iar Billy se temea ca nu cumva inamicul să vadă jumătatea din spate a craterului.

Își rezemă pușca de buza gropii și luă în cătare mitraliera. După o vreme, germanii deschiseră focul din nou. Când se opriră, Billy trase. Se rugă în gând ca Tommy să alerge repede. Îi păsa mai mult de Tommy decât de restul secțiunii laolaltă. Ținu strâns pușca și trase la interval de vreo cinci secunde. Nu conta

dacă nimerea sau nu pe cineva, câtă vreme îi silea pe germani să stea cu capul la cutie în timp ce Tommy alerga.

Încărcătorul i se goli, iar Tommy ateriză lângă el.

— Pe toți dracii! exclamă Tommy. De câte ori mai trebuie să facem asta?

— De două ori, cred, răspunse Billy, reîncărcând. Apoi, fie vom ajunge destul de aproape ca să aruncăm o bombă Mills… fie vom fi cu toții morți, la dracu'!

— Billy, te rog să nu înjuri, rosti Tommy cu o expresie serioasă pe chip. Știi că mi se pare dezgustător.

Billy chicoti. Apoi se întrebă cum de putea să râdă. „Sunt într-o groapă de obuz și armata germană trage în mine, iar eu râd", se gândi el. „Doamne ferește!"

Repetară operațiunea până la următoarea groapă de obuz, însă aceasta era mai departe și de această dată pierdură un om. Joey Ponti fu nimerit în cap în timp ce alerga. George Barrow îl ridică și îl duse de-acolo, însă omul era mort, cu o gaură sângerândă în țeastă. Billy se întrebă unde era fratele lui mai mic, Johnny: nu îl mai văzuse de când ieșiseră din tranșeea de adunare. „Eu voi fi cel care va trebui să-i dea vestea", se gândi Billy. Johnny îl idolatriza pe fratele său mai mare.

În această groapă mai erau și alți morți. Trei cadavre îmbrăcate în kaki pluteau în apa murdară. Probabil că fuseseră printre primii care trecuseră parapetul. Billy se întrebă cum de ajunseseră atât de departe. Poate că fusese doar o chestiune de șansă. Era inevitabil ca armele să rateze câțiva oameni la prima secerare, doborându-i ceva mai târziu.

Și alte grupuri încercau acum să se apropie de linia germană folosind tactici similare. Fie imitau ideea lui Billy, fie – și mai probabil – cântăriseră la fel lucrurile în minte, renunțând la șarja în linie ordonată de ofițeri și venind cu propriile lor tactici, ceva mai practice. Partea bună era că germanilor nu le mai era atât de ușor. Aflați și ei sub foc acum, nu mai puteau menține ritmul drăcesc de mai înainte. Poate că acesta fu și motivul pentru care grupul lui Billy ajunse la ultima groapă de obuz fără alte pierderi.

Mai mult, câștigară un om. Un străin se întinse lângă Billy.

— Tu de unde dracu' ai mai apărut? îl întrebă Billy.

— Mi-am pierdut grupul, răspunse omul. Voi păreți să știți ce faceți, așa că m-am luat după voi. Sper că nu vă supărați.

Vorbea cu un accent de canadian, din câte-și dădea seama Billy.

— Ești un aruncător bun? îl întrebă Billy.

— Am jucat în echipa de baseball a liceului.

— Bun. Când îți zic eu, vezi dacă poți nimeri cuibul ăla de mitralieră cu o bombă Mills.

Billy le spuse lui Llewellyn Pestrițul și lui Alun Pritchard să-și arunce grenadele în timp ce restul secțiunii le asigura foc de acoperire. Așteptară din nou să se oprească mitraliera.

— Acum! răcni Billy, ridicându-se în picioare.

Din tranșeea germană veni o scurtă rafală de gloanțe. Pestrițul și Alun, speriați de gloanțe, aruncară la nimereală. Niciuna dintre bombe nu ajunse până în tranșeea aflată la cincizeci de metri distanță; căzură în apropiere și explodară fără să producă pagube. Billy înjură: mitraliera era neatinsă, așa că deschise focul din nou și, o clipă mai târziu, Pestrițul se zvârcoli oribil în timp ce o rafală de gloanțe îi sfârteca trupul.

Billy se simțea straniu de liniștit. Stătu o secundă să se concentreze asupra țintei și întinse brațul cât putu de mult. Calculă distanța ca și cum ar fi aruncat o minge de rugby. Realiză vag că și canadianul de lângă el era la fel de calm. Mitraliera răpăia, întorcându-se spre ei.

Aruncară în același timp.

Ambele bombe căzură în tranșee, aproape de cuib. Se auzi o bufnitură dublă. Billy văzu țeava unei mitraliere zburând prin aer și urlă victorios. Scoase cuiul de la a doua grenadă și se cățără pe pantă, răcnind:

— La atac!

Entuziasmul i se scurgea prin vene ca un drog. Abia dacă mai realiza că este în pericol. Nu avea nicio idee cam câți germani s-ar fi putut afla în acea tranșee, cu armele îndreptate asupra sa. Ceilalți îl urmară. Aruncă și a doua grenadă, iar ei îi urmară exemplul. Unele zburară la întâmplare, altele aterizară în tranșee și explodară.

Billy ajunse la tranșee. În acel moment, realiză că are pușca pe umăr. Până să o aducă în poziție de tras, ar fi putut fi împușcat mortal de un german.

Însă niciun german nu rămăsese în viață.

Grenadele provocaseră pagube cumplite. Tranșeea era plină de cadavre și – mult mai greu de suportat – cu bucăți de

cadavre. Dacă mai existau germani care supraviețuiseră asaltului, aceștia se retrăseseră. Billy sări în tranșee și luă pușca în mâini, gata să tragă. Însă nu mai era cazul – nu mai avea în cine să tragă.

Tommy sări lângă el.

— Am făcut-o! strigă el în culmea fericirii. Am ocupat o tranșee germană!

Billy simți o bucurie nestăpânită. Încercaseră să îl omoare, dar izbutise el să-i omoare pe ei. Era un sentiment de satisfacție profundă, cum nu mai cunoscuse niciodată înainte.

— Ai dreptate, îi zise el lui Tommy. Am făcut-o!

Billy fu uluit de calitatea fortificațiilor germane. Ochiul său format de miner putea recunoaște o structură sigură – pereții erau întăriți cu bârne, schelele erau pătrate, iar buncărele erau surprinzător de adânci, de șase sau nouă metri, cu uși clar delimitate și cu trepte de lemn. Asta explica cum de supraviețuiseră atâția germani după șapte zile de bombardament neîncetat.

Se presupunea că germanii își săpau tranșeele în rețele, cu tranșee de comunicații care legau frontul de zonele de depozitare și de mentenanță din spate. Billy trebuia să se asigure că nu erau trupe inamice care să-i prindă în ambuscadă. Îi conduse pe ceilalți într-o patrulă de explorare, cu puștile la îndemână, însă nu descoperiră pe nimeni.

Rețeaua se termina în vârful dealului. De acolo, Billy se uită împrejur. În stânga poziției lor, dincolo de o zonă avariată serios de obuze, alte trupe britanice ocupaseră următorul sector; în dreapta, tranșeea se termina, dând într-o văioagă cu un pârâu.

Privi apoi spre est, în teritoriul inamic. Știa că la o milă sau două distanță se află un alt sistem de tranșee, a doua linie de apărare a germanilor. Era gata să-și conducă micul grup înainte, dar ezită. Nu vedea alte trupe britanice avansând și intuia că oamenii săi își consumaseră o mare parte din muniție. Din clipă în clipă, presupunea că vor apărea camioane cu provizii printre gropile de obuze, aducându-le muniție suplimentară și ordine pentru faza următoare.

Se uită spre cer. Era amiază. Soldații nu mai mâncaseră de noaptea trecută.

— Hai să vedem dacă germanii au lăsat ceva mâncare în urmă, zise el.

Îl puse pe Suet Hewitt în vârful dealului pe post de santinelă, în caz că germanii contraatacau.

Nu găsiră prea multe merinde. Se părea că germanii nu erau prea bine hrăniți. Găsiră niște pâine neagră și uscată și un cârnat tare, ca un salam. Nu era nici măcar bere. Germanii erau renumiți pentru berea lor.

Generalul de brigadă le promisese că bucătăriile de campanie aveau să vină după trupele care avansau, însă când Billy se uită nerăbdător peste terenul dintre tabere, nu văzu nici urmă de provizii.

Se așezară să-și mănânce rațiile de biscuiți tari și conservă de vită.

Trebuia să trimită pe cineva înapoi ca să raporteze. Dar, înainte să apuce să facă asta, artileria germană își schimbă ținta. Începuseră prin bombardarea ariergardei britanice, iar acum se concentrau asupra terenului dintre tabere. Vulcani de pământ țâșneau între linia britanică și cea germană. Bombardamentul era atât de intens, încât nimeni nu ar fi putut scăpa cu viață dacă se întorcea.

Din fericire, tunarii evitau să tragă în propria lor linie de front. Probabil că nu știau care dintre sectoare fuseseră ocupate de britanici și care rămăseseră în mâinile germanilor.

Grupul lui Billy era blocat. Nu puteau înainta fără muniție și nici nu se puteau retrage, din cauza bombardamentului. Însă Billy părea să fie singurul care își făcea griji din pricina poziției lor. Ceilalți începură să caute suveniruri. Strângeau căști țintate, insigne de chipiu și briceaguri. George Barrow trecu pe la toți germanii morți și le luă ceasurile și inelele. Tommy luă Lugerul de nouă milimetri al unui ofițer, cu tot cu o cutie de muniție.

Începură să se simtă letargici. Nu era de mirare: nu dormiseră toată noaptea. Billy postă două santinele și îi lăsă pe ceilalți să moțăie. Se simțea dezamăgit. În prima lui zi de bătălie câștigase o mică victorie și ar fi vrut să poată împărtăși asta cuiva.

Seara, focul de baraj se mai domoli. Billy se gândi dacă era cazul să se retragă. Nu părea să aibă rost să facă altceva, dar îi era teamă că va fi acuzat de dezertare din fața inamicului. Nu putea ști de ce erau în stare ofițerii superiori.

Totuși, germanii luară decizia în locul lui. Suet Hewitt, santinela de pe culme, îi zări avansând din est. Billy văzu o forță impresionantă – cincizeci sau o sută de oameni – traversând în

fugă valea spre el. Oamenii lui nu puteau să-și apere poziția fără muniție suplimentară.

Pe de altă parte, ar fi putut fi învinovățiți dacă băteau în retragere.

Își convocă mâna de oameni.

— Așa, băieți, spuse el. Foc de voie, apoi vă retrageți când rămâneți fără muniție.

Își goli încărcătorul înspre trupele care avansau, aflate încă la o jumătate de milă în afara bătăii puștii, apoi se întoarse și o luă la fugă. Ceilalți îi urmară exemplul.

Se cățărară prin tranșeele germane și peste terenul dintre tabere, îndreptându-se spre soarele ce asfințea, sărind peste morți și ferindu-se de echipele cu tărgi care ridicau răniții. Însă nimeni nu trase în ei.

Când Billy ajunse în tabăra britanică, sări într-o tranșee plină cu cadavre, răniți și supraviețuitori, epuizați ca el. Îl văzu pe maiorul Fitzherbert întins pe o targă, cu fața însângerată, dar cu ochii deschiși, încă viu. „Uite unul pentru care n-aș fi suferit dacă l-am fi pierdut”, se gândi el. Mulți oameni stăteau pur și simplu în noroi, holbându-se în gol, zăpăciți de șoc și paralizați de oboseală. Ofițerii încercau să organizeze întoarcerea oamenilor și a cadavrelor în secțiunile din spate. Nu era nicio senzație de izbândă, nimeni nu înainta, iar ofițerii nici măcar nu se uitau spre câmpul de bătălie. Marele atac eșuase.

Oamenii rămași din secțiunea lui Billy îl urmară într-o tranșee.

— Ce lucru de mântuială, spuse Billy. Ce mai lucru de mântuială!

(IV)

O săptămână mai târziu, Owen Bevin fu condamnat de curtea marțială pentru lașitate și dezertare.

Avusese dreptul să fie apărat la proces de un ofițer desemnat pe post de „prieten al prizonierului”, însă refuzase. Pentru că ofensa atrăgea după sine pedeapsa capitală, era introdusă în mod automat o moțiune de susținere a nevinovăției. Totuși, Bevin nu zise nimic în apărarea sa. Procesul dură mai puțin de o oră, iar Bevin fu găsit vinovat: fu condamnat la moarte.

Actele fură trimise la cartierul general pentru trecerea în revistă. Co- mandantul-șef aprobă pedeapsa cu moartea. Două săptămâni mai târziu, pe o pajiște franceză noroioasă, în zorii zilei, Bevin fu legat la ochi și dus în fața plutonului de execuție.

Unii soldați trăseseră aiurea intenționat, pentru că Bevin rămăsese în viață după focurile lor, chiar dacă era plin de sânge. Ofițerul responsabil cu plutonul de execuție se apropie atunci, scoase pistolul și trase două gloanțe în fruntea băiatului.

Și atunci, în cele din urmă, Owen Bevin muri.

Capitolul 18

Sfârșitul lunii iulie 1916

(I)

Ethel se gândea mult la viață și la moarte de când Billy plecase în Franța. Știa că era posibil să nu-l mai vadă vreodată. Era bucuroasă că își pierduse virginitatea cu Mildred.

— L-am lăsat pe frățiorul tău să-și facă de cap cu mine, îi mărturisise Mildred voioasă după ce el plecase. E o scumpete de băiat! Mai ai și alți de-ăștia pe-acolo, în Țara Galilor?

Însă Ethel bănuia că sentimentele lui Mildred nu erau chiar atât de superficiale precum pretindea, căci în rugăciunea lor de dinainte de culcare, Enid și Lillian îl rugau acum pe Dumnezeu să vegheze asupra unchiului Billy în Franța și să-l aducă înapoi acasă, teafăr și nevătămat.

Lloyd făcuse o infecție urâtă la piept câteva zile mai târziu și Ethel îl legănase disperată în brațe, în timp ce el se chinuia să respire. Temându-se că ar fi putut muri, ea regreta din tot sufletul că părinții ei nu apucaseră să îl vadă vreodată. Când avea să se mai întremeze, hotărî să îl ducă în Aberowen.

Se întorcea exact după doi ani de când plecase. Ploua.

Locul nu se schimbase prea mult, dar ei i se păru mohorât. Vreme de douăzeci și unu de ani, nu îl văzuse astfel, însă acum, după ce locuise la Londra, observă că Aberowen este unicolor.

Totul era cenușiu: casele, străzile, mormanele de zgură și norii joși de ploaie, ce pluteau nefericiți de-a lungul șirului muntos.

Se simți istovită când ieși din gară în toiul după-amiezii. Era o mare bătaie de cap să iei un copil de optsprezece luni într-o călătorie lungă de-o zi. Lloyd fusese foarte cuminte, fermecându-i pe ceilalți călători, cărora le zâmbise cu gura până la urechi. Totuși, trebuia hrănit într-o cușetă care se zgâlțâia, schimbat într-o toaletă puturoasă și convins să adoarmă când devenea morocănos, ceea ce era greu de realizat cu toți acei străini care se uitau la ei.

Cu Lloyd la șold și cu o valijoară în mână, ea străbătu piața din fața gării și începu să urce pe Clive Street. În curând, începu să gâfâie. Încă un lucru de care uitase: Londra era întinsă, în mare parte, însă în Aberowen nu prea puteai să mergi nicăieri fără să urci sau să cobori un deal abrupt.

Nu știa ce se mai întâmplase pe aici de când plecase. Billy era singura ei sursă de noutăți și bărbații nu prea știau să bârfească. Fără îndoială că ea fusese subiectul principal de discuție o bucată de vreme. Totuși, trebuie să mai fi fost și alte scandaluri de atunci.

Întoarcerea ei avea să fie o știre importantă. Câteva femei se holbară la ea în timp ce urca pe stradă cu copilul în brațe. Știa ce le trece prin minte. Ethel Williams, care credea că-i mai bună decât noi, se întoarce într-o rochie maronie, ponosită, cu un plod în brațe și fără soț. Mândria vine înaintea căderii, aveau să spună, cu o milă ce abia le masca răutatea.

Se duse pe Wellington Row, dar nu la casa părintească. Tatăl ei îi spusese să nu se mai întoarcă niciodată. Îi scrisese mamei lui Tommy Griffiths, poreclită doamna Griffiths Socialista din cauza vederilor politice radicale ale soțului său. (Pe aceeași stradă mai era și o doamnă Griffiths Bisericoasa.) Griffithșii nu mergeau la capelă și dezaprobau asprimea tatălui lui Ethel.

Ethel îi oferise găzduire lui Tommy la Londra, iar doamna Griffiths era bucuroasă să-i poată întoarce favoarea. Tommy era singur la părinți, așa că era un pat liber în casă câtă vreme el era plecat în armată.

Tata și Mama nu știau că Ethel venise.

Doamna Griffiths o întâmpină pe Ethel cu brațele deschise și îl dezmierdă pe Lloyd. Avusese o fată de vârsta lui Ethel, care

murise de tuse convulsivă – Ethel și-o amintea vag, era o fată blondă pe nume Gwenny.

Ethel îl hrăni și îl schimbă pe Lloyd, apoi se așeză la masa din bucătărie pentru o ceașcă de ceai. Doamna Griffiths îi observă verigheta.

— Măritată, deci? rosti ea.

— Văduvă, zise Ethel. A murit la Ypres.

— Ah, ce păcat!

— Și pe el îl chema tot Williams, așa că nu a trebuit să-mi schimb numele.

Această poveste urma să facă ocolul orașului. Unii aveau să se întrebe dacă existase într-adevăr un domn Williams și dacă el chiar se căsătorise cu Ethel. Nu conta dacă o credeau sau nu. O femeie care pretindea că e căsătorită era ceva acceptabil; o mamă care recunoștea că este singură era o otreapă nerușinată. Oamenii din Aberowen aveau principiile lor.

Doamna Griffiths spuse:

— Când o să-ți vezi mama?

Ethel nu știa cum aveau să reacționeze părinții ei când o vor vedea. Ar fi putut să o dea afară din nou, ar fi putut să-i ierte totul sau ar fi putut găsi o cale de a-i condamna păcatul fără să o alunge.

— Nu știu, rosti ea. Mi-e teamă.

Doamna Griffiths o privi înțelegătoare.

— Mda, păi tatăl tău poate fi ca un tătar câteodată. Dar să știi că te iubește.

— Lumea chiar crede asta. Tatăl tău te iubește de fapt, zic oamenii. Dar dacă mă poate azvârli afară din casă, nu știu de ce i se mai spune iubire.

— Oamenii fac tot felul de lucruri la repezeală, când sunt răniți în orgoliu, zise doamna Griffiths pe un ton liniștitor. Mai ales bărbații.

Ethel se ridică în picioare.

— Ei bine, cred că nu mai are rost să amân.

Îl ridică pe Lloyd de pe jos.

— Vino încoace, scumpul meu. A sosit momentul să afli că ai și bunici.

— Mult noroc, îi ură doamna Griffiths.

Familia Williams locuia la doar câteva case distanță. Ethel spera ca tatăl ei să fie plecat. Astfel ar fi putut măcar să

petreacă puțin timp cu mama ei, care nu era la fel de neînduplecată.

Se gândi să bată la ușă, apoi hotărî că ar fi fost ridicol, așa că intră pur și simplu în casă.

Păși în bucătăria în care își petrecuse atâtea zile; niciunul dintre părinții ei nu era acolo, însă Bunicul moțăia în scaunul lui. Își deschise ochii, păru mai întâi nedumerit, apoi rosti cu căldură:

— Este Eth a noastră!

— Bună, Bunicule.

El se ridică și veni spre ea. Era ceva mai plăpând: se rezemă de masă ca să poată traversa odaia. O sărută pe obraz și își întoarse atenția asupra copilului.

— Măi, măi, pe cine avem noi aici? zise el încântat. Oare să fie primul meu strănepot?

— El este Lloyd, rosti Ethel.

— Ce nume frumos!

Lloyd își ascunse fața în umărul lui Ethel.

— Este sfios, explică ea.

— Ah, s-a speriat de bătrânul ciudat, cu mustață albă! O să se obișnuiască el cu mine. Stai jos, draga mea, și povestește-mi totul.

— Unde este mama?

— S-a dus la Co-op pentru un borcan de gem.

Băcănia locală era o cooperativă, împărțind profiturile clienților săi. Asemenea prăvălii erau răspândite în South Wales, deși nimeni nu știa cum să pronunțe Co-op.

— Trebuie să se întoarcă din clipă în clipă.

Ethel îl lăsă pe Lloyd jos, pe podea. Copilul începu să exploreze camera, pășind nesigur de la un lucru la altul și ținându-se de ele, cam cum făcuse Bunicul. Ethel îi povesti despre slujba ei de directoare la *The Soldier's Wife*: lucrul cu tipograful, distribuirea teancurilor de ziare, colectarea cópiilor nevândute, convingerea oamenilor de a pune anunțuri. Bunicul se întreba cum de știa ea ce să facă, iar Ethel recunoscu că ea și Maud învățau din mers. Tipograful i se părea un individ dificil – nu îi plăcea să primească instrucțiuni de la femei –, însă se pricepea la vânzarea spațiului de publicitate. În timp ce vorbeau, Bunicul își scoase lanțul de la ceas și începu să-l legene în mână, fără să se uite la Lloyd. Copilul privi un timp

lanțul strălucitor, apoi se întinse după el. Bunicul îl lăsă să îl prindă, și în scurt timp Lloyd se rezema de genunchii Bunicului, examinând ceasul.

Ethel se simțea ciudat în casa părintească. Își închipuise că i se va părea totul familiar și confortabil, ca o pereche de ghete ce iau forma piciorului care le-a purtat ani la rând. Însă, de fapt, se simțea ușor stingheră. Parcă s-ar fi aflat în casa unor vecini. Se tot uita la mileurile învechite, cu versetele lor biblice expirate și se întreba de ce mama ei nu le schimbase de atâtea zeci de ani. Nu simțea că aparține acelui loc.

— Aveți vești de la Billy al nostru? îl întrebă ea pe Bunicul.

— Nu. Tu ai?

— Deloc de când a plecat în Franța.

— Cred că-i prins în bătălia aia mare de lângă Râul Somme.

— Sper că nu. Se zvonește că lucrurile merg prost.

— Da, cumplit chiar, dacă e să dai crezare zvonurilor.

Zvonurile erau tot ce le mai rămăsese oamenilor, căci relatările ziarelor erau cât se poate de vagi. Dar mulți dintre răniți fuseseră aduși în spitalele britanice, iar relatările lor teribile despre incompetența superiorilor și despre măcel treceau din gură în gură.

Deodată intră Mama.

— Stau și pălăvrăgesc în prăvălia aia de parcă n-au nimic mai bun de făcut... o! Amuți. O, Doamne, e Eth a noastră?

Izbucni în lacrimi. Ethel o îmbrățișă și Bunicul zise:

— Uite, Cara, el e nepotul tău, Lloyd.

Mama se șterse la ochi și luă copilul în brațe.

— Cât de frumos e! spuse ea. Ce păr cârlionțat are! Arată exact ca Billy la vârsta asta.

Lloyd se holbă cu teamă la Mama pentru câteva clipe, apoi izbucni în plâns.

Ethel îl luă în brațe.

— E cam răsfățat de la o vreme, rosti ea, scuzându-se.

— Așa sunt toți copiii la vârsta asta, răspunse Mama. Profită cât poți, o să se schimbe în curând.

— Unde este tata? întrebă Ethel, încercând să nu pară prea neliniștită.

Mama părea încordată.

— E plecat la Caerphilly pentru o ședință de sindicat. Se uită la ceas și spuse: O să ajungă acasă din clipă în clipă, dacă nu a pierdut trenul.

Ethel își dădu seama că Mama spera ca el să întârzie. Și ea nădăjduia același lucru. Voia să petreacă cât mai mult timp cu mama sa înainte să izbucnească criza.

Mama făcu un ceai și puse pe masă o farfurie de prăjituri galeze cu zahăr. Ethel luă una.

— Nu am mai mâncat de-ăstea de doi ani, spuse ea. Sunt excelente.

Bunicul rosti fericit:

— Ei, asta chiar că-mi place: fiica, nepoata și strănepotul meu în aceeași cameră. Ce poate cere un om mai mult de la viață?

Luă și el o prăjitură galeză.

Ethel se gândi că unii oameni poate ar fi considerat că Bunicul nu dusese cine știe ce viață, stând zi de zi într-o bucătărie afumată, în singurul său costum. Însă el era recunoscător pentru viața lui, iar ea îi făcuse o bucurie cel puțin în ziua aceea.

Apoi intră tatăl ei. Mama era în mijlocul unei propoziții.

— Am avut ocazia să merg la Londra o dată, când eram de vârsta ta, dar bunicul tău a zis…

Ușa se deschise și ea amuți. Se uitară cu toții cum Tata intră pe ușă, purtând costumul său de ședință și o bască plată de miner, transpirat de la urcatul dealului. Făcu un pas în cameră, apoi se opri și făcu ochii mari.

— Uite cine-a venit, rosti Mama cu o voioșie forțată. Ethel și nepotul tău.

Era albă la față din cauza încordării. El nu scoase nicio vorbă. Nu își scoase basca.

Ethel zise:

— Bună, tată. El este Lloyd.

El nici nu se uită la ea. Bunicul spuse:

— Micuțul seamănă cu tine, Dai, băiete… la gură, vezi?

Lloyd simți ostilitatea din cameră și începu să plângă.

Tata tot nu zise nimic. Ethel își dădu seama că făcuse o greșeală venind pe nepusă masă. Nu voise să-i lase posibilitatea de a îi interzice să vină acolo, însă acum vedea că surpriza îl făcuse să se simtă pus cu spatele la perete. Avea o privire încolțită. Nu era indicat niciodată să îl pui pe Tata cu spatele la zid, își aminti ea.

Chipul lui se împietri. Se uită la soția sa și spuse:

— Eu nu am niciun nepot.

— Oh, haide… bâigui Mama rugătoare.

Expresia lui rămase rigidă. Stătea nemișcat, holbându-se la Mama fără să vorbească. Aștepta ceva și nu avea de gând să se clintească până când Ethel nu pleca. Ea începu să plângă.

Bunicul zise:

— O, la naiba!

Ethel îl luă în brațe pe Lloyd.

— Îmi pare rău, mamă, rosti ea printre hohote. Am crezut că poate…

Glasul i se sugrumă de emoție și nu-și putu termina propoziția. Cu Lloyd în brațe, trecu pe lângă tatăl ei. El nu o privi în ochi.

Ethel ieși afară și trânti ușa.

(II)

Dimineața, după ce bărbații coborau la lucru în mină și copiii plecau la școală, femeile trebăluiau de obicei pe-afară. Spălau caldarâmul, lustruiau pragul ușii sau curățau ferestrele. Unele se duceau la prăvălie sau făceau comisioane. Voiau să vadă și lumea de dincolo de căsuțele lor, se gândi Ethel, ceva care să le aducă aminte că viața nu era cuprinsă doar între cei patru pereți ai lor, ridicați la repezeală.

Rămase în lumina soarelui, în fața ușii doamnei Griffiths Socialista, rezemându-se de perete. Peste tot pe stradă, femeile găsiseră motive ca să stea la soare. Lloyd se juca cu o minge. Văzuse alți copii aruncând câte o minge și încerca să îi imite, dar nu reușea. Ce acțiune complicată este o aruncare, se gândi Ethel – folosirea simultană a umărului și a brațului, a încheieturii și a mâinii. Degetele trebuiau să slăbească strânsoarea exact înainte ca brațul să se întindă la maximum. Lloyd nu stăpânea încă această mișcare, dând drumul mingii fie prea devreme, scăpând-o uneori în spate, fie prea târziu, astfel încât nu mai avea tărie. Însă încerca în continuare. În cele din urmă avea să nimerească mișcarea, presupunea Ethel, și apoi n-o va mai uita niciodată. Până nu aveai un copil, nu înțelegeai cât de multe trebuie să învețe.

Nu pricepea cum putea tatăl ei să îl respingă pe acest băiețel. Lloyd nu greșise cu nimic. Ethel era o păcătoasă, într-adevăr, dar așa erau cei mai mulți dintre oameni. Dacă Dumnezeu le putea ierta păcatele, cine era Tata ca să o judece? Asta o înfuria și o întrista totodată.

Băiatul de la poștă urcă strada călare pe poneiul său, legându-l aproape de toalete. Numele său era Geraint Jones. Treaba lui era să aducă telegrame și colete, dar astăzi nu părea să aibă vreun pachet. Ethel simți brusc un fior, ca și cum soarele intrase subit în nori. Telegramele erau o raritate pe Wellington Row și de obicei aduceau vești rele.

Geraint coborî dealul, îndepărtându-se de Ethel. Ea se simți ușurată: veștile nu erau pentru familia ei.

Mintea îi zbură spre scrisoarea pe care o primise de la Lady Maud. Ethel, Maud și alte femei porniseră o campanie prin care voiau să se asigure că dreptul de vot pentru femei avea să facă parte din orice discuție despre reforma electorală ce-i privea pe soldați. Stârniseră suficientă vâlvă cât să fie sigure că premierul Asquith nu mai putea evita subiectul.

Maud o anunța că ministrul se eschivase, pasând problema unei comisii numite Conferința Președintelui Parlamentului. Însă asta era de bine, zicea Maud, pentru că urma să aibă loc o dezbatere calmă, în particular, în loc de discursurile histrionice din Camera Comunelor. Poate că rațiunea avea să triumfe în final. În orice caz, ea încerca din răsputeri să afle pe cine nominaliza Asquith în această comisie.

Câteva uși mai încolo, Bunicul ieși din casa familiei Williams, se așeză pe pervazul jos și își aprinse prima pipă a acelei zile. O zări pe Ethel, îi zâmbi și îi făcu cu mâna.

În cealaltă parte, Minnie Ponti, mama lui Joey și a lui Johnny, începu să bată un covor cu un băț, scoțând praful din el și tușind din această cauză.

Doamna Griffiths ieși cu o lopată de cenușă din bucătărie și o aruncă într-o groapă de pe drumul prăfuit.

Ethel o întrebă:

— Pot să vă ajut cu ceva? Aș putea să trag o fugă până la Co-op dacă vreți.

Făcuse deja paturile și spălase vasele după micul dejun.

— Bine, răspunse doamna Griffiths. O să-ți fac o listă într-un minut.

Se rezemă de perete, gâfâind. Era o femeie masivă și orice trudă o făcea să-și piardă suflul.

Atenția lui Ethel fu atrasă de agitația iscată în capătul străzii. Auzi glasuri mânioase, apoi auzi un țipăt.

Ea și doamna Griffiths se uitară una la cealaltă, apoi Ethel îl luă pe Lloyd în brațe și se grăbiră să afle ce se întâmplă în cealaltă parte a toaletelor.

Primul lucru pe care Ethel îl văzu fu un mic grup de femei îngrămădite în jurul doamnei Pritchard, care se tânguia de mama focului. Celelalte femei încercau să o calmeze. Însă ea nu era singura care plângea. Ciot Pugh, un fost miner care își pierduse un picior la o surpare de galerie, stătea în mijlocul drumului, de parcă tocmai ar fi fost doborât la pământ, cu câte doi vecini într-o parte și-n cealaltă. Peste drum, doamna John Jones Prăvălie stătea în prag și hohotea, ținând în mână o foaie de hârtie.

Ethel îl văzu pe Geraint, băiatul de la poștă, alb la față și pe punctul de a izbucni în lacrimi, traversând și ciocănind la altă ușă.

Doamna Griffiths zise:

— Telegrame de la Ministerul de Război… o, Doamne ferește!

— Bătălia de pe Somme, încuviință Ethel. *Amicii din Aberowen* sunt implicați acolo.

— Înseamnă că Alun Pritchard a murit, la fel și Clive Pugh și Profetul Jones – era sergent, părinții lui erau atât de mândri…

— Biata doamnă Jones Prăvălie… Celălalt fiu i-a murit în explozia din mină.

— O, Doamne, sper că Tommy al meu nu a pățit nimic, se rugă doamna Griffiths, chiar dacă soțul ei era un ateu notoriu. O, cruță-l, Doamne, pe Tommy!

— Și pe Billy, rosti Ethel; apoi, șoptind în urechiușa lui Lloyd, adăugă: Și pe tăticul tău.

Geraint avea pe umăr un sac de pânză. Ethel se întrebă cu teamă câte telegrame mai erau în acesta. Băiatul mergea în zigzag de-a lungul străzii, un înger al morții cu șapcă de poștaș.

Până trecu de toalete și ajunse în partea de sus a străzii, toată lumea ieșise la ușă. Femeile se opriseră din ce făceau, așteptând. Părinții lui Ethel ieșiseră și ei – Tata nu plecase încă la muncă. Stăteau alături de Bunicul, tăcuți și temători.

Geraint se apropie apoi de doamna Llewellyn. Asta însemna că și fiul ei, Arthur, murise. I se spunea Pestrițul, își aminti Ethel. Bietul băiat! Nu mai trebuia să-și facă griji în privința tenului acum.

Doamna Llewellyn întinse mâinile în față, încercând parcă să îl alunge pe Geraint.

— Nu! strigă ea. Nu, te rog!

El îi întinse o telegramă.

— Nu am ce face, doamnă Llewellyn, rosti el.

Avea doar șaptesprezece ani.

— Are adresa dumneavoastră pe ea, vedeți?

Și totuși, ea tot nu voia să ia plicul.

— Nu! zise ea, întorcându-i spatele și îngropându-și fața în palme.

Băiatul spuse cu glas tremurat:

— Vă rog să o luați, insistă el. Mai am o grămadă de livrat. Și mai sunt și la oficiu, cu sutele! Este deja ora zece și nu știu cum o să le pot duce pe toate până diseară. Vă rog!

Vecina ei de vizavi, doamna Parry Price, interveni:

— O iau eu pentru ea. Eu nu am băieți.

— Vă mulțumesc mult, doamnă Price, rosti Geraint, apoi trecu mai departe.

Scoase o altă telegramă din sac, se uită la adresă și trecu pe lângă casa familiei Griffiths.

— O, slavă Domnului! exclamă doamna Griffiths. Tommy al meu este teafăr, slavă Domnului!

Începu să plângă de ușurare. Ethel îl trecu pe Lloyd pe celălalt șold și o cuprinse cu brațul pe după umeri.

Băiatul se apropie apoi de Minnie Ponti. Ea nu țipă, însă lacrimile îi și- roiau deja pe față.

— Care dintre ei? întrebă ea cu o voce spartă. Joey sau Johnny?

— Nu știu, doamnă Ponti, răspunse Geraint. Trebuie să citiți ce scrie p-acolo.

Ea rupse plicul.

— Nu văd! strigă ea.

Se frecă la ochi, încercând să-și șteargă lacrimile, și citi din nou.

— Giuseppe! Joey al meu a murit. O, bietul meu băiețel!

Doamna Ponti locuia aproape de capătul străzii. Cu inima mai să-i sară din piept, Ethel așteptă să vadă dacă Geraint trece și pe la casa familiei Williams. Oare Billy era viu sau mort?

Băiatul îi întoarse spatele doamnei Ponti, care încă plângea. Se uită peste drum și îi văzu pe Tata, pe Mama și pe Bunicul holbându-se la el, cu sufletul la gură. Se mai uită o dată în sac, apoi își ridică privirea.

— Asta a fost tot pentru Wellington Row, zise el.

Ethel fu cât pe ce să se prăbușească – Billy era în viață.

Se uită la părinții ei. Mama plângea. Bunicul încerca să-și aprindă pipa, dar mâinile îi tremurau.

Tata o țintuia cu privirea. Nu-i putea citi expresia de pe față. Era limpede că îl stăpânea o anumită emoție, dar Ethel nu-și putea da seama care era aceea.

Făcu un pas spre ea.

Nu era mult, dar pentru ea era suficient. Cu Lloyd în brațe, porni în fugă spre Tata.

El îi cuprinse pe amândoi în brațe.

— Billy trăiește, spuse el. Și tu la fel.

— O, Tată, rosti ea. Îmi pare atât de rău că te-am dezamăgit!

— Lasă asta, spuse el. Lasă asta acum!

O bătu ușor pe spate, cum făcea când ea era mică și își julea genunchii.

— Gata, gata, zise el. E totul bine acum.

(III)

O slujbă comună era un eveniment rar printre creștinii din Aberowen, iar Ethel știa asta. Pentru galezi, diferențele doctrinale nu erau niciodată minore. Un grup refuza să sărbătorească Crăciunul, motivând că nu existau dovezi în Biblie care să ateste că aceasta era data nașterii lui Hristos. Altul interzicea participarea la procesul electoral, deoarece Apostolul Paul zisese: „Cetatea noastră este în ceruri”. Niciunii dintre ei nu doreau să se roage alături de oameni care nu erau de acord cu vederile lor.

Totuși, după Miercurea Telegramelor, asemenea diferențe încetară să mai fie importante, chiar dacă pentru scurt timp.

Rectorul din Aberowen, pastorul Thomas Ellis-Thomas, propuse o slujbă comună de pomenire a celor căzuți. După ce fuseseră livrate toate telegramele, numărul morților se ridica la 211 și, cum bătălia continua, în fiecare zi mai soseau câteva anunțuri triste. Nu era stradă în oraș care să nu fi pierdut pe cineva, iar în șirurile înghesuite de cocioabe ale minerilor se țineau priveghiuri la tot pasul.

Metodiștii, baptiștii și catolicii acceptaseră propunerea rectorului anglican. Grupurile mai mici poate că ar fi preferat să se țină deoparte: Baptiștii întregii Evanghelii, Martorii lui Iehova, Evangheliștii celei de-a Doua Veniri și Capela Bethesda. Ethel văzu cum tatăl ei se lupta cu această idee. Însă nimeni nu voia să rămână pe dinafară la ceea ce promitea să fie cel mai mare serviciu religios din istoria orașului, așa că în cele din urmă participară cu toții. În Aberowen nu exista nicio sinagogă, însă tânărul Jonathan Goldman se număra printre morți, așa că cei câțiva evrei practicanți din oraș hotărâră să participe și ei, chiar dacă religia lor nu avea să primească nicio concesie.

Slujba fu ținută duminică după-amiază, la ora două și jumătate, într-un parc municipal cunoscut drept Rec, varianta scurtă de la Terenul de Recreație. Consiliul local ridică o platformă temporară pentru cler. Era o zi frumoasă și însorită și la slujbă veniră trei mii de oameni.

Ethel scrută mulțimea: era acolo și Perceval Jones, cu jobenul pe cap. Pe lângă faptul că era primar al orașului, acum mai era și membru în Camera Comunelor. Era și comandantul de onoare al *Amicilor din Aberowen* și se ocupase chiar el de recrutări. Mai erau câțiva directori de la Celtic Minerals cu Perceval Jones – de parcă ei ar fi avut ceva de-a face cu eroismul celor căzuți, se gândi Ethel cu amărăciune. Veni și Maldwyn „Plecat la Merthyr” Morgan împreună cu soția sa, însă ei măcar aveau ce căuta acolo, se gândi ea, căci fiul lor Roland murise în bătălie.

Și atunci îl văzu pe Fitz.

La început nu îl recunoscu. O văzu pe prințesa Bea, într-o rochie neagră și cu pălărie neagră pe cap, urmată de o doică ce îl ducea pe tânărul viconte de Aberowen, un băiat de-o seamă cu Lloyd. Alături de Bea se afla un bărbat în cârje, cu piciorul stâng în ghips și cu un bandaj peste o jumătate de cap, care îi acoperea ochiul stâng. După ceva vreme, Ethel realiză că acela este Fitz și scăpă un strigăt de uimire.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă mama ei.

— Uită-te la conte!

— El este? O, Doamne, bietul om!

Ethel se uită consternată la el. Nu mai era îndrăgostită de Fitz – fusese mult prea crud cu ea dar nu putea fi indiferentă. Sărutase fața de sub acel bandaj și mângâiase trupul lung și puternic, schilodit atât de teribil. Fiind un om vanitos – cea mai măruntă dintre slăbiciunile sale –, Ethel știa că suferă mai mult când se vede astfel în oglindă decât din cauza rănilor.

— Mă mir că nu a rămas acasă, rosti Mama. Lumea ar fi înțeles.

Ethel clătină din cap.

— E prea mândru, spuse ea. Și-a condus oamenii la moarte. Trebuia să vină.

— Îl cunoști bine, zise Mama, cu o privire care o făcu pe Ethel să se întrebe dacă nu cumva bănuia adevărul. Dar cred că vrea ca oamenii să vadă că și clasa de sus a avut de suferit.

Ethel încuviință. Mama avea dreptate. Fitz era arogant și cu nasul pe sus, dar – în mod paradoxal – tânjea să fie respectat de oamenii de rând.

Dai Halează, fiul măcelarului, veni la ele.

— Mă bucur să te văd din nou în Aberowen, îi spuse el lui Ethel.

Era un bărbat mărunt, într-un costum îngrijit.

— Ce mai faci, Dai? îl întrebă ea.

— Sunt bine, mulțumesc. Mâine apare noul film cu Charlie Chaplin. Îți place Chaplin?

— Nu prea am timp să merg la filme.

— Ce-ar fi să-ți lași băiețelul cu mama ta mâine seară și să vii cu mine?

Dai îi băgase mâna pe sub fustă lui Ethel la Cinema Palace, în Cardiff. Asta se întâmplase cu cinci ani în urmă, dar ea își dădu seama din privirea lui că nu uitase.

— Nu, mulțumesc, Dai, spuse ea ferm.

El nu era dispus să se dea bătut atât de ușor.

— E adevărat că acum lucrez în mină, dar o să preiau prăvălia tatei după ce se retrage.

— O să te descurci foarte bine, sunt convinsă.

— Unii bărbați nici nu s-ar uita la o fată cu un copil, insistă el. Eu nu-s ca ei.

Ceea ce spusese suna ușor condescendent, dar Ethel hotărî să nu pună la suflet.

— La revedere, Dai. A fost foarte drăguț din partea ta să mă inviți.

El surâse cu mâhnire.

— Ai rămas cea mai frumoasă fată pe care am cunoscut-o vreodată.

Duse mâna la bască și plecă. Mama rosti indignată:

— El ce are? Ai nevoie de un soț, iar el e o partidă bună!

Ce *avea*? Era puțin cam scund, dar compensa prin farmec. Avea în față un viitor luminos și era dispus să crească copilul unui alt bărbat. Ethel se întrebă de ce fusese atât de convinsă că nu vrea să meargă la film cu el. Oare încă mai credea, în adâncul sufletului, că era prea bună pentru Aberowen?

În față se afla un rând de scaune, pentru elită. Fitz și Bea se așezară lângă Perceval Jones și Maldwyn Morgan și slujba începu.

Ethel credea vag în religia creștină. Presupunea că există un Dumnezeu, însă bănuia că El era mai rezonabil decât și-l închipuia tatăl ei. Neînțelegerile pătimașe pe care Tata le avea cu biserica de stat ajunseseră până la Ethel doar ca o ușoară antipatie față de statui, tămâie și latină. La Londra se mai ducea ocazional la Biserica Evanghelică a Golgotei, duminica dimineața, îndeosebi pentru că pastorul de acolo era un socialist pasionat care îngăduia ca lăcașul lui de cult să fie folosit pentru clinica lui Maud și pentru ședințele Partidului Laburist.

Nu era nicio orgă la Rec, desigur, așa că puritanii nu trebuiau să-și înăbușe aversiunea față de folosirea instrumentelor muzicale. Ethel știa de la Tata că existaseră neînțelegeri cu privire la cel care ar fi trebuit să dirijeze corul – un rol care, în acest oraș, era mai important decât rostirea predicii. În cele din urmă, Corul Vocal al Bărbaților din Aberowen fu adus în față și dirijorul său, care nu ținea de nicio biserică anume, fu desemnat responsabil cu muzica.

Începură cu o bucată din Händel, *El va paște turma Sa ca un păstor*, un imn popular cu porțiuni complexe, pe care enoriașii le interpretară fără greșeală. Când sute de voci de tenor se înălțară deasupra parcului la versul *Pe miei îi va purta la sânul Său*, Ethel își dădu seama cât de mult îi lipsise această muzică încântătoare cât fusese la Londra.

Preotul catolic recită Psalmul 129, *De Profundis*, în latină. Deși îl strigă din toate puterile, cei aflați la marginea mulțimii abia dacă îl puteau auzi. Rectorul anglican citi *Scurta Rugăciune de înmormântare a Morților din Cartea de Rugăciuni Comune*. Dilys Jones, un tânăr metodist, cântă *Iubire Dumnezeiască*, *mai presus de toate iubirile*, un imn compus de Charles Wesley. Pastorul baptist citi de la versetul 20 până la sfârșitul capitolului 15 din *Epistola întâia către Corinteni*.

Grupurile independente trebuiau reprezentate de un predicator, și cel ales fu Tata.

El începu prin a citi un singur verset din capitolul 8 al *Epistolei către Romani*: „Iar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi”. Glasul puternic al Tatei răsuna în tot parcul.

Ethel era mândră de el. Prin această onoare, i se recunoștea statutul de stâlp al comunității, de lider spiritual și politic. Mai arăta și elegant pe deasupra: Mama îi cumpărase o cravată nouă, din mătase neagră, de la magazinul universal Gwyn Evans din Merthyr.

El începu să vorbească despre înviere și despre viața de apoi, iar Ethel își pierdu concentrarea: mai auzise toate astea înainte. Bănuia că există viață și după moarte, dar nu era sigură, și oricum avea să afle la un moment dat pe pielea ei.

Când mulțimea începu să se foiască, își dădu seama că Tata se îndepărtase de la temele obișnuite. Îl auzi spunând:

— Când țara asta a decis să meargă la război, sper că fiecare parlamentar și-a consultat conștiința, în mod sincer și umil, cerând îndrumarea Domnului. Dar cine i-a dus pe acei oameni în parlament?

„Aha, deci trece la politică”, se gândi Ethel. „Bravo, tată! Asta o să-i șteargă rectorului expresia încrezută de pe față.”

— Toți bărbații din această țară sunt apți, în principiu, de stagiu militar, însă nu toți bărbații au dreptul să ia parte la decizia de a declanșa un război.

Se auziră strigăte de susținere din mulțime.

— Regulile francizei exclud mai bine de jumătate dintre bărbații acestei țări!

Ethel rosti cu glas tare:

— Și toate femeile!

Mama zise:

— Sstt! Tatăl tău predică acum, nu tu.

— Peste două sute de bărbați din Aberowen au fost uciși în prima zi din iulie pe malurile râului Somme. Mi s-a spus că pierderile armatei britanice se ridică la peste cincizeci de mii!

Mulțimea scoase un oftat de groază. Foarte puțină lume știa această cifră. Tata o aflase de la Ethel, iar Maud o aflase de la prietenii ei din Ministerul de Război.

— Cincizeci de mii, dintre care douăzeci de mii sunt morți, continuă Tata. Și bătălia este în plină desfășurare. Zi de zi, alți tineri sunt masacrați.

Se auziră sunete dezaprobatoare din public, însă acestea fură acoperite de strigătele de aprobare. Tata își ridică mâna, cerând să se facă liniște.

— Nu dau vina pe nimeni. Vreau să spun doar atât: un asemenea măcel nu poate fi justificat câtă vreme oamenii nu au dreptul să participe la decizia de a porni un război.

Rectorul făcu un pas în față, încercând să îl întrerupă pe Tata, iar Perceval Jones încercă fără succes să urce pe platformă.

Însă Tata aproape că isprăvise.

— Dacă ni se va mai cere vreodată să mergem la război, asta nu se va mai putea face fără consimțământul *întregului* popor.

— Și al femeilor, nu doar al bărbaților! strigă Ethel, însă glasul îi fu acoperit de uralele de susținere ale minerilor.

Câțiva oameni ajunseseră acum în fața Tatei, mustrându-l, însă glasul lui se auzea peste toată larma din jur.

— Niciodată nu vom mai purta un război la comanda unei minorități! strigă el. Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Se așeză și uralele duduiră ca un tunet.

Capitolul 19

Iulie – octombrie 1916

(I)

Kovel era un nod de cale ferată în acea parte a Rusiei care aparținuse cândva Poloniei, în apropierea graniței cu Austro-Ungaria. Armata rusă se adună la douăzeci de mile la est de oraș, pe malurile Râului Stokhod. Ținutul era mlăștinos, sute de kilometri pătrați de smârcuri străbătute de poteci. Grigori găsi o porțiune de teren mai uscat și ordonă plutonului să așeze tabăra. Nu aveau corturi: maiorul Azov le vânduse pe toate, cu trei luni în urmă, unei fabrici de croitorie de damă din Pinsk. Le zisese că soldații nu au nevoie de corturi vara și că oricum aveau să moară cu toții până la iarnă.

Grigori era încă în viață, ca prin minune. Era sergent, iar prietenul său Isaak era caporal. Puținii oameni rămași din leatul 1914 erau acum OP, ofițeri promovați. Batalionul lui Grigori fusese decimat, transferat, întărit și decimat din nou. Fuseseră trimiși oriunde, numai acasă nu.

Grigori omorâse mulți oameni în ultimii doi ani, cu pușca, cu baioneta sau cu grenada, majoritatea fiind destul de aproape cât să îi vadă murind. Unii dintre camarazii săi aveau coșmaruri din cauza asta, mai ales cei educați, însă nu și Grigori. El se născuse în brutalitatea de la țară și supraviețuise ca orfan pe străzile Sankt Petersburgului: violența nu îi provoca vise urâte.

Fusese însă șocat de prostia, de nepăsarea și de corupția ofițerilor. De când trăia și lupta alături de clasa conducătoare, devenise revoluționar. Intrase în rândurile bolșevicilor, la fel ca Isaak.

Trebuia să rămână în viață, altfel nu putea să aibă grijă de Katerina.

Îi scria regulat, primind la rândul lui scrisori sporadice, redactate îngrijit, dar cu multe greșeli și tăieturi. Le păstrase pe toate, legate într-un mănunchi din sacul său de voiaj, și după ce trecea o vreme fără să primească vreo scrisoare, le recitea pe cele vechi.

În prima, ea îi spusese că născuse un băiat, Vladimir, acum în vârstă de optsprezece luni – fiul lui Lev. Grigori își dorea nespus să îl vadă. Își amintea clar de fratele său pe când era bebeluș. Oare Vladimir avea zâmbetul afectuos al lui Lev? se întrebă el. Probabil că îi dăduseră dinții până acum, mergea și rostea

primele sale cuvinte. Grigori voia ca bebelușul să învețe să-i zică „unchiul Grishka”.

Se gândea adeseori la noaptea în care Katerina venise în patul lui. Când visa cu ochii deschiși, schimba uneori cursul evenimentelor, astfel încât, în loc să o dea afară, o lua în brațe, îi săruta gura generoasă și făcea dragoste cu ea. Însă în viața reală știa deja că ea își dăruise inima fratelui său.

Grigori nu primise nicio veste de la Lev, care era plecat de mai bine de doi ani. Se temea că pățise ceva rău în America. Slăbiciunile lui Lev îl băgau adesea în belele, deși părea să reușească mereu să scape cumva din necaz. Problema venea din felul în care fusese crescut, trăind de pe o zi pe alta, fără o disciplină corespunzătoare și doar cu Grigori pe post de părinte. Grigori își dorea să fi făcut o treabă mai bună, dar pe-atunci nu era nici el decât un băiat neștiutor.

Drept urmare, Katerina nu avea pe nimeni care să aibă grijă de ea și de copilul ei, cu excepția lui Grigori. El era hotărât să rămână în viață, în ciuda ineficienței și haosului care domneau în sânul armatei ruse, pentru a se putea întoarce la un moment dat acasă, la Katerina și la Vladimir.

Comandantul din această regiune era generalul Brusilov, un soldat de meserie – spre deosebire de mulți alți generali, care erau nobili de la curte. Sub comanda lui Brusilov, rușii câștigaseră teren în iunie, făcându-i pe austrieci să se retragă în dezordine. Grigori și oamenii lui luptaseră cu îndârjire când ordinele începuseră să aibă sens. Altfel, își consacrau toată energia în a se ține departe de focul inamic. Grigori ajunsese să se priceapă la asta, câștigând astfel loialitatea plutonului său.

În iulie, înaintarea rușilor încetini din cauza lipsei proviziilor, așa cum se întâmpla întotdeauna. Însă acum sosise Armata de Gardă, ca întăriri. Garda reprezenta un grup de elită, format din cei mai înalți și mai bine pregătiți soldați ruși. Spre deosebire de restul armatei, aceștia purtau uniforme elegante – verde-închis cu fir aurit – și bocanci noi. Însă aveau un comandant neisprăvit, pe generalul Bezobrazov, un alt nobil de la curte. Grigori simțea că Bezobrazov nu avea să ocupe Kovelul, indiferent cât de pricepuți erau soldații lui.

Maiorul Azov fu cel care aduse ordinele în zori. Era un om înalt și masiv, purtând o uniformă strâmtă și, ca de obicei, ochii săi erau roșii la acea oră a dimineții. Locotenentul Kirillov era cu el.

Locotenentul îi convocă pe sergenți și Azov le zise să treacă vadul râului și să urmeze cărările din mlaștină, îndreptându-se spre vest. Austriecii se stabiliseră în mlaștină, deși nu făcuseră tranșee: terenul era prea moale pentru tranșee.

Grigori intuia deja dezastrul care era pe cale să se producă. Austriecii aveau să îi aștepte la adăpost, din poziții pe care și le putuseră alege cu grijă. Trupele rusești aveau să fie concentrate pe poteci, neputându-se deplasa prea repede prin terenul mocirlos – urmau să fie masacrați.

Pe deasupra, mai duceau și lipsă de gloanțe. Grigori zise:

— Excelența Voastră, avem nevoie de muniție.

Azov se mișca foarte repede pentru un om gras. Fără niciun avertisment, îl pocni pe Grigori în gură. Grigori simți o durere arzătoare în buze și căzu pe spate.

— Poate că așa o să taci o vreme, rosti Azov. Veți primi muniție atunci când ofițerii voștri vor spune că aveți nevoie de ea.

Se întoarse spre ceilalți și spuse:

— Așezați-vă în formație și avansați când auziți semnalul.

Grigori se ridică în picioare, simțind gustul sângelui. Atingându-și fața cu grijă, descoperi că își pierduse un dinte din față. Se blestemă pentru neglijența sa. Într-un moment de neatenție, se apropiase prea mult de un ofițer. Ar fi trebuit să știe asta foarte bine: superiorii reacționau la cea mai mică provocare. Norocul lui fusese că Azov nu avea pușca la el, altfel l-ar fi lovit în față cu patul ei.

Își convocă plutonul și ordonă oamenii într-o linie neregulată. Avea de gând să zăbovească și să-i lase pe alții să o ia înainte, însă, spre dezamăgirea lui, Azov își trimise compania la înaintare, iar plutonul lui Grigori era printre cele mai avansate. Trebuia să se gândească la o altă soluție.

Intră în râu, iar cei 35 de soldați din plutonul său îl urmară. Apa era rece, dar vremea era însorită și caldă, așa că oamenilor nu le păsa prea mult că se udă. Grigori se mișca încet, iar oamenii săi îi urmau exemplul, rămânând în spatele lui și așteptând să vadă ce avea să facă.

Stokhodul era lat, dar nu adânc, astfel că ajunseră pe celălalt mal fără să se ude deasupra coapselor. Fuseseră deja depășiți de oamenii mai energici, observă Grigori cu satisfacție.

Odată ajunși pe cărarea îngustă din mlaștină, oamenii din plutonul lui Grigori fură nevoiți să meargă în același ritm cu ceilalți, astfel că nu mai puteau să rămână în urmă, așa cum plănuise Grigori. Începu să-și facă griji. Nu voia ca oamenii lui să facă parte din această mulțime asupra căreia austriecii aveau să deschidă focul.

După ce merseră cam o milă, cărarea se îngustă din nou și ritmul încetini pe măsură ce soldații se strângeau într-un singur rând. Grigori văzu o oportunitate. Ca și cum ar fi fost nerăbdător din cauza întârzierii, părăsi poteca și intră în apa mocirloasă. Oamenii săi îl urmară de îndată. Plutonul din spate le luă locul și acoperi gaura formată în rând.

Apa îi ajungea până la piept lui Grigori, iar noroiul era lipicios. Se înainta foarte încet prin mlaștină și – așa cum anticipase Grigori – plutonul său rămase în urmă.

Locotenentul Kirillov îi observă și strigă mânios:

— Hei, voi de-acolo! Treceți înapoi pe potecă!

Grigori răspunse:

— Da, Excelență.

Însă își duse oamenii ceva mai departe, părând să caute un teren mai solid. Locotenentul înjură și se dădu bătut.

Grigori verifica terenul din față la fel de atent ca oricare dintre ofițeri, deși din alte motive. Ei căutau armata austriacă; el căuta un loc în care să se ascundă.

Continuă să înainteze, în timp ce lăsa sute de soldați să îl depășească. „Cei din Gardă sunt atât de mândri de sine, se gândi el, n-au decât să lupte ei.”

Pe la mijlocul dimineții, auzi primele împușcături în depărtare. Avangarda intrase în luptă cu inamicul. Era momentul să caute adăpost.

Grigori ajunse la o moviliță, unde pământul era mai uscat. Restul companiei maiorului Azov ieșise acum din raza lor vizuală, fiind mult în față. Grigori strigă de pe moviliță:

— Adăpostiți-vă! Poziție inamică în față și la stânga!

Nu era nicio poziție inamică, iar oamenii săi știau asta, însă se trântiră la pământ, în spatele tufelor și al copacilor, îndreptându-și puștile spre locul indicat. Grigori trase un cartuș de probă într-un pâlc de vegetație aflat la cinci sute de metri depărtare, pentru a se asigura că nu alesese un loc în care chiar să se afle austrieci; însă focul rămase fără răspuns.

Erau în siguranță câtă vreme rămâneau aici, se gândi Grigori cu satisfacție. Odată cu trecerea timpului, se putea întâmpla doar unul din două lucruri. Cel mai probabil, peste câteva ore soldații ruși aveau să se întoarcă de-a valma prin mlaștină, târându-i după ei pe răniți, fugăriți de inamici – iar în acest caz plutonul lui Grigori avea să se alăture retragerii. Cealaltă variantă era ca, spre seară, Grigori să ajungă la concluzia că rușii câștigaseră bătălia și să-și ducă grupul mai în față, pentru a participa la sărbătorirea victoriei.

Între timp, nu trebuia decât să-și oblige oamenii să păstreze aparența unei lupte cu o poziție austriacă. Era plictisitor să stai întins la pământ ore în șir, scrutând terenul din față de parcă ai fi căutat trupele inamice. Soldații aveau tendința de a începe să mănânce și să bea, să fumeze, să joace cărți sau să tragă un pui de somn, ceea ce spulbera iluzia.

Însă înainte de a apuca să se facă comozi, locotenentul Kirillov apăru la vreo două sute de metri în dreapta lui Grigori, de cealaltă parte a unei bălți. Grigori gemu: asta îi putea strica tot planul.

— Ce faceți acolo, soldați? răcni Kirillov.

— Capul jos, Excelență! strigă Grigori drept răspuns.

Isaak trase un foc în aer, iar Grigori se trânti la pământ. Kirillov îl imită, apoi se retrase pe unde venise.

Isaak chicoti.

— Funcționează de fiecare dată.

Grigori nu era la fel de sigur. Kirillov păruse iritat, nu mulțumit, ca și cum ar fi știut că este păcălit, dar nu putea decide ce să facă în această privință.

Grigori ascultă bubuiturile, hărmălaia și mugetul bătăliei din fața lor. Estimă că se aflau cam la o milă de locul în care se desfășura lupta și că momentan era statică.

Soarele urcă mai sus pe cer și îi uscă hainele ude. Simți că îi este foame, așa că începu să ronțăie dintr-un biscuit uscat din cutia de tablă, evitând locul dureros din care Azov îi zburase dintele.

După ce se mai risipi ceața, văzu avioane germane zburând la joasă Înălțime, la vreo milă mai în față. Judecând după sunetul care le însoțea, acestea mitraliau trupele de la sol. Soldații din Gardă, înghesuiți pe poteci înguste sau împotmoliți în noroi,

reprezentau niște ținte extrem de ușoare. Grigori se bucură încă o dată că se asigurase ca el și oamenii săi să nu se afle acolo.

Pe la jumătatea după-amiezii, sunetul bătăliei păru să se apropie. Rușii erau împinși înapoi. Se pregăti să le ordone oamenilor săi să se alăture trupelor ce se retrăgeau – dar încă nu sosise momentul. Nu voia să dea de bănuit. Era aproape la fel de important să se retragă încet cum fusese și să avanseze încet.

Zări câțiva oameni în dreapta și-n stânga întorcându-se spre râu prin mlaștină, unii dintre ei răniți. Începuse retragerea, dar armata nu era încă în plină derută.

Auzi apoi un nechezat de undeva din apropiere. Asta însemna că un ofițer era prin preajmă. Grigori începu imediat să tragă în austriecii imaginari. Oamenii săi îi urmară exemplul și se porni un răpăit de foc răzleț. Apoi privi în jur și îl văzu pe maiorul Azov, călare pe un cal mare și cenușiu de vânătoare, gonind prin mocirlă. Azov trăgea într-un grup de soldați care se retrăgeau, ordonându-le să se întoarcă pe câmpul de bătălie. Aceștia se certaseră cu el până când Azov își scosese pistolul, un revolver Nagant – exact ca al lui Lev, se gândi Grigori într-o doară și îl ațintise asupra lor, moment în care ei se întorseseră și porniseră fără tragere de inimă pe drumul pe care veniseră.

Azov își puse din nou arma în toc și se îndreptă spre poziția lui Grigori.

— Ce faceți aici, netoților? întrebă el.

Grigori rămase întins la pământ, dar se rostogoli și își reîncărcă pușca cu ultimele cinci cartușe, prefăcându-se că se grăbește.

— Poziție inamică în pâlcul de copaci din fața noastră, Excelența Voastră, spuse el. Mai bine descălecați, domnule, altfel au să vă vadă.

Azov rămase pe cal.

— Și ce faceți acum, vă ascundeți de ei?

— Excelența Sa locotenentul Kirillov ne-a zis să îi eliminăm. Am trimis o patrulă să îi atace din flanc, în timp ce noi asigurăm foc de acoperire.

Azov nu era prea ușor de dus de nas.

— Nu par să tragă în voi.

— I-am încolțit.

El clătină din cap.

— S-au retras – asta dacă au fost acolo de la bun început.

— Nu cred, Înălțimea Voastră. Acum câteva clipe încă trăgeau în noi.

— Nu-i nimeni acolo. Azov ridică tonul: Opriți focul! Soldați, opriți focul!

Plutonul lui Grigori încetă focul și oamenii se uitară la maior.

— La semnalul meu, atacați! rosti el.

Își scoase pistolul. Grigori nu prea mai știa ce să facă. Era clar că bătălia se transformase în dezastrul pe care îl preconizase el. După ce o evitase toată ziua, nu voia să riște viețile oamenilor săi tocmai atunci, când era evident că lupta se încheiase. Însă era periculos să intre într-un conflict fățiș cu ofițerii.

În acel moment, un grup de soldați se năpusti prin pâlcul de vegetație din locul în care Grigori pretinsese că se află poziția inamică. Grigori îi privi surprins. Totuși, nu erau austrieci, își dădu el seama de îndată ce le zări uniformele; erau ruși în retragere.

Însă Azov nu se răzgândi.

— Oamenii ăia sunt niște dezertori lași! zbieră el. Atacați-i!

Apoi trase cu pistolul în rușii care se apropiau.

Oamenii din pluton erau bulversați. Ofițerii amenințau adesea că-i vor împușca pe soldații ce nu păreau să vrea să intre în toiul luptei, însă oamenii lui Grigori nu mai primiseră ordin niciodată să își atace camarazii. Se uitară la el, așteptându-i îndrumarea.

Azov își aținti pistolul asupra lui Grigori.

— Atacați! zbieră el. Împușcați-i pe trădătorii ăia!

Grigori luă o decizie.

— Soldați! strigă el.

Se ridică în picioare. Întorcându-le spatele rușilor care se apropiau, privi în dreapta și-n stânga și își ridică pușca.

— Ați auzit ce-a spus domnul maior!

Își roti pușca, ca și cum ar fi vrut să se întoarcă, apoi o aținti asupra lui Azov.

Dacă tot trebuia să-i împuște pe cei din tabăra lui, mai degrabă ar fi omorât un ofițer decât un soldat.

Azov se holbă la el înmărmurit și, în clipa următoare, Grigori apăsă pe trăgaci.

Primul foc nimeri calul lui Azov, care se clătină pe picioare. Asta îi salvă viața lui Grigori, căci Azov reuși să tragă și el, însă

mișcarea bruscă a calului schimbă direcția glonțului. În mod mecanic, Grigori acționă pivotul puștii și trase din nou.

Rată al doilea foc. Grigori înjură. Acum era într-un pericol real; însă la fel s-ar fi putut spune și despre maior.

Azov se chinuia să-și strunească armăsarul și de aceea nu putea să țintească. Grigori îi urmări mișcările smucite cu cătarea puștii, trase a treia oară și îl nimeri pe Azov în piept. Îl văzu pe maior alunecând încet de pe cal. Simți o satisfacție sumbră când trupul mătăhălos se prăbuși într-o băltoacă de noroi.

Calul mai făcu nesigur câțiva pași, apoi se așeză deodată pe picioarele din spate, ca un câine.

Grigori se duse la Azov. Maiorul zăcea întins pe spate în noroi, cu privirea în sus, nemișcat dar încă în viață, cu sângele curgându-i din partea dreaptă a pieptului. Grigori se uită în jur. Soldații care se retrăgeau erau încă prea departe ca să vadă clar ce se petrece. Avea încredere în oamenii lui: le salvase viețile în mai multe rânduri. Lipi țeava puștii de fruntea lui Azov.

— Asta-i pentru toți rușii de ispravă pe care i-ai omorât, câine ticălos ce ești, rosti el.

Apoi se schimonosi, rânjindu-și dinții.

— Și pentru dintele meu, adăugă el, apoi apăsă pe trăgaci.

Maiorul încremeni și încetă să mai respire. Grigori se uită la oamenii săi.

— Din păcate, domnul maior a fost ucis de focul inamic, zise el. Retragerea!

Aceștia izbucniră în urale și o rupseră la fugă. Grigori se duse la cal. Acesta încercă să se ridice, dar Grigori văzu că are un picior rupt. Lipi țeava puștii de urechea animalului și trase ultimul cartuș. Calul căzu într-o parte și rămase nemișcat.

Grigori simți mai multă milă pentru cal decât pentru maiorul Azov.

O luă apoi la fugă după oamenii săi.

(II)

După ce Ofensiva Brusilov se opri, Grigori fu trimis în capitală, numită acum Petrograd, pentru că „Sankt Petersburg” suna prea german. Se părea că este nevoie de trupe călite în luptă care să apere familia țarului și pe miniștrii săi de mânia cetățenilor.

Rămășițele batalionului fuzionară cu forțele de elită ale Regimentului I de Mitraliori, iar Grigori se mută în cazarma acestora din Sampsoniyevsky Prospekt, în cartierul Vyborg, o zonă muncitorească de fabrici și mahalale. Regimentul I de Mitraliori primea mâncare și cazare de calitate, în încercarea de a-i ține suficient de mulțumiți cât să apere detestatul regim.

Se bucura că se întorsese acasă, deși gândul de a o vedea pe Katerina îl neliniștea. Își dorea nespus să o privească, să-i audă vocea și să-i țină copilul în brațe, pe nepoțelul său. Însă patima pe care o simțea pentru ea era cea care îl neliniștea. Deși era soția lui, asta era doar o formalitate. În realitate, ea îl alesese pe Lev, iar copilul ei era al lui Lev. Grigori nu avea niciun drept să o iubească.

Îi trecu prin minte nici să nu-i spună că se întorsese. Într-un oraș cu peste două milioane de locuitori, erau șanse mari să nu se întâlnească din întâmplare. Însă gândul acesta i se părea mult prea greu de suportat.

În prima zi de după întoarcere nu avu voie să plece din cazarmă. Se simțea frustrat fiindcă nu putea să meargă la Katerina. Însă în seara aceea, el și Isaak luară legătura cu ceilalți bolșevici din cazarmă. Grigori acceptă să fondeze un grup de discuții.

A doua zi dimineață, plutonul său fu integrat într-un escadron desemnat să păzească locuința prințului Andrei, fostul său stăpân, în timpul unui banchet. Prințul locuia într-un palat roz cu galben de pe Cheiul Englez, cu vedere spre fluviul Neva. La amiază, soldații se înșiruiră pe trepte. Nori joși de ploaie întunecau orașul, însă lumina răzbătea de la ferestrele tuturor caselor. În spatele geamurilor, încadrate de draperii din catifea ca la o piesă de teatru, lachei și cameriste în uniforme curate alergau de colo colo, ducând sticle cu vin, platouri cu delicatese și tăvi de argint pline cu fructe. În sală se afla o mică orchestră și răzbăteau afară acordurile unei simfonii. Mașinile mari și lucioase începură să oprească la baza treptelor, iar lacheii se grăbiră să deschidă portierele; invitații ieșiră din mașini, bărbații în redingote negre și purtând jobenuri, femeile înfășurate în blănuri. O mică mulțime se adună pe celălalt trotuar, privindu-i.

Era o scenă familiară, dar exista o diferență. De fiecare dată când cineva cobora din mașină, mulțimea huiduia și îl lua în derâdere. Pe vremuri, poliția ar fi împrăștiat mulțimea cu

bastoanele în doar câteva minute. Acum nu mai era poliție, iar invitații urcau treptele cât de repede puteau, încadrați de cele două rânduri de soldați, furișându-se imediat pe ușa cea mare; era limpede că nu-și doreau să rămână prea mult la vedere.

Grigori considera că trecătorii aveau tot dreptul să ia în batjocură nobilimea care purtase războiul într-un mod de-a dreptul catastrofal. Dacă izbucnea scandalul, ar fi luat mai degrabă partea mulțimii. În niciun caz nu avea de gând să tragă în ei și bănuia că o mare parte dintre soldați gândeau la fel.

Cum puteau nobilii să dea petreceri luxoase într-un asemenea moment? Jumătate din Rusia era înfometată și chiar și soldații de pe front aveau rații reduse. Oamenii ca Andrei meritau să fie omorâți în patul lor. „Dacă îl văd, se gândi Grigori, va trebui să mă abțin să nu îl împușc ca pe maiorul Azov.”

Alaiul de mașini se derulă până la capăt fără incidente, iar mulțimea se plictisi și se împrăștie. Grigori își petrecu după-amiaza scrutând cu atenție fețele femeilor care treceau pe acolo, sperând nerăbdător să o zărească pe Katerina, în pofida șanselor infime. Când invitații începură să plece, afară se lăsase întunericul și se făcuse frig, așa că nimeni nu mai rămase pe stradă și nu mai avură parte de huiduieli.

După petrecere soldații fură chemați la ușa din spate, unde li se împărțiră resturile pe care nu le mâncaseră servitorii: bucăți de carne și de pește, legume reci, chifle pe jumătate mâncate, mere și pere. Mâncarea fusese aruncată pe o masă improvizată și era amestecată în mod neplăcut – bucăți de șuncă mânjite cu pateu de pește, fructe în sos, pâine cu scrum de trabuc, însă avuseseră parte de mâncare mult mai proastă în tranșee și trecuse mult timp de la micul dejun de terci și cod sărat, așa că înfulecă totul cu poftă.

Grigori nu văzu deloc chipul detestat al prințului Andrei – poate că era mai bine așa.

După ce se întoarseră în cazarmă și își predară armele, primiră liber pentru restul serii. Grigori era încântat: venise prilejul mult visat de a o vizita pe Katerina. Se duse la ușa din spate a bucătăriei cazărmii și ceru niște pâine și ceva carne, pe care să i le ducă: existau și avantaje când erai sergent. Apoi își lustrui bocancii și plecă.

Vyborg – unde se afla cazarma – era în nord-estul orașului, iar Katerina locuia în partea opusă, în cartierul Narva din sud-vest,

asta în cazul în care încă mai avea vechea lui cameră de lângă Uzina Putilov.

Porni spre sud de-a lungul străzii Sampsoniyevsky Prospekt și traversă Podul Liteiny, intrând în centrul orașului. O parte dintre magazinele de lux erau încă deschise, cu vitrinele luminate electric, însă multe erau închise. În prăvăliile mărunte nu erau prea multe de vânzare. În vitrina unei brutării se afla o singură prăjitură și un semn pe care scria: „Nu mai avem pâine până mâine”.

Largul bulevard Nevsky Prospekt îi aminti de momentele în care mersese pe acolo cu mama lui, în acea zi fatidică din 1905, când văzuse cum a fost împușcată de soldații țarului. Însă el nu avea de gând să tragă în femei și în copii. Dacă țarul ar fi încercat ceva de felul acesta acum, avea să provoace tulburări de cu totul alt nivel.

Văzu vreo 10-12 tineri în haine negre și cu șepci pe cap, ducând un portret al țarului Nicolae în tinerețea lui, cu părul negru încă des, cu barba roșcovană încă bogată. Unul dintre ei strigă: „Trăiască țarul!”, apoi se opriră cu toții, își scoaseră șepcile și izbucniră în urale. Câțiva trecători își scoaseră și ei pălăriile.

Grigori mai întâlnise asemenea trupe și înainte. Erau cunoscuți sub numele de Sutele Negre și făceau parte din Uniunea Poporului Rus, un grup de extremă dreaptă care dorea revenirea la epoca de aur, când țarul era părintele necontestat al poporului său, iar în Rusia nu existau liberali, socialiști și evrei. Ziarele lor erau finanțate de guvern, iar pamfletele erau tipărite în subsolul sediului central al poliției, conform informațiilor pe care le obținuseră bolșevicii de la sursele lor din poliție.

Grigori trecu pe lângă ei cu o expresie de dispreț pe față, însă unul dintre ei îl acostă.

— Hei, tu de colo! De ce nu-ți scoți pălăria?

Grigori merse mai departe fără să răspundă, însă un alt membru al gășții îl înșfăcă de braț.

— Ce-ai? Ești evreu cumva? îl întrebă cel de-al doilea. Dă-ți jos basca!

Grigori îi spuse cu voce joasă:

— Dacă mă mai atingi o dată, îți smulg capul, țânc slobod la gură ce ești!

Omul se trase înapoi, după care îi oferi lui Grigori un pamflet.

— Citește asta, prietene, îi zise el. Îți explică felul în care evreii vă trădează pe voi, soldații.

— Dispari din fața mea sau îți bag în fund pamfletul ăla stupid, ripostă Grigori.

Omul se uită spre camarazii săi căutând sprijin, însă aceștia începuseră să bată un bărbat de vârstă mijlocie, cu o căciulă de blană pe cap. Grigori plecă mai departe.

Când trecu pe lângă ușa unei prăvălii închise, auzi un glas de femeie:

— Hei, băiatu', rosti ea. Poți să mi-o tragi pentru o rublă!

Vorbele ei erau specifice unei prostituate, dar vocea îl surprinse: părea educată. Se uită în direcția din care se auzise glasul. Avea o haină lungă și, când se uită spre ea, femeia și-o desfăcu ostentativ pentru a-i arăta că nu poartă nimic pe dedesubt, în ciuda frigului de afară. Avea vreo treizeci de ani, sânii mari și un pântece rotund.

Grigori se simți năpădit de dorință. Nu se mai culcase cu o femeie de ani buni. Prostituatele din tranșee erau vulgare, murdare și pline de boli, însă se putea vedea în brațele acestei femei.

Ea își încheie haina.

— Da sau ba?

— Nu am bani la mine, îi zise Grigori.

— Ce-ai în geanta aia?

Făcu un semn spre sacul pe care îl ducea Grigori.

— De-ale gurii.

— Te rezolv pentru o franzelă, spuse femeia. Copiii mei mor de foame.

Grigori se gândi la sânii ei rotunzi.

— Unde?

— În odaia din spate a prăvăliei.

„Măcar nu o să mai fiu înnebunit de dorință când mă voi întâlni cu Katerina", se gândi Grigori.

— Bine.

Ea deschise ușa, îl băgă înăuntru, apoi o închise și o zăvorî. Traversară prăvălia pustie, intrând într-o altă cameră. Grigori văzu la lumina slabă a felinarelor de pe stradă că pe podea se află o saltea acoperită cu o pătură.

Femeia se întoarse cu fața la el, desfăcându-și din nou haina. El se holbă la smocul de păr negru dintre picioarele ei, în timp ce ea întinse mâna.

— Te rog, mai întâi pâinea, sergent.

El scoase o franzelă mare din sac și i-o dădu.

— Revin imediat, zise ea.

Urcă în fugă niște scări și deschise o ușă. Grigori auzi o voce de copil. Apoi un bărbat tuși sec și hârșâit. Câteva momente se auziră zgomote înăbușite și voci coborâte. Apoi auzi ușa din nou și ea coborî scările.

Își scoase haina, se întinse pe saltea și își desfăcu picioarele. Grigori se întinse lângă ea și o cuprinse în brațe. Avea un chip atrăgător și inteligent, deși foarte încordat. Femeia îi spuse:

— Mm, ești atât de puternic…!

El îi mângâie pielea moale, simțind cum își pierde orice urmă de dorință. Scena era prea înduioșătoare: prăvălia pustie, soțul bolnav, copiii flămânzi și cochetăria falsă a femeii.

Ea îi descheie nasturii de la pantaloni și îi apucă penisul flasc.

— Vrei să ți-o sug?

— Nu.

Se ridică în capul oaselor și îi dădu haina.

— Pune-ți asta pe tine.

Ea rosti cu glas înspăimântat:

— Nu pot să-ți dau pâinea înapoi… deja este mâncată pe jumătate.

El clătină din cap.

— Ce ați pățit? o întrebă.

Ea își puse haina la loc și se încheie la nasturi.

— Ai cumva țigări?

El îi dădu o țigară și luă și el una.

Ea suflă fumul.

— Am avut un magazin de încălțăminte – calitate bună la prețuri rezonabile pentru clasa de mijloc. Soțul meu este un om de afaceri destoinic, așa că o duceam bine.

Tonul ei era amar.

— Însă, în afară de nobilime, nimeni din orașul ăsta nu a mai cumpărat pantofi noi în ultimii doi ani.

— Nu puteți face altceva?

— Ba da. Ochii îi scânteiară mânioși și adăugă: Nu am stat degeaba, resemnându-ne cu soarta asta. Soțul meu a aflat că

poate furniza bocanci buni pentru soldați, la jumătate din prețul plătit de armată. Toate micile manufacturi care aprovizionau magazinul erau disperate să primească comenzi. S-a dus la Comisia pentru Industriile de Război.

— Ce-i asta?

— Ai lipsit ceva vreme, nu-i așa, sergent? În ziua de azi, tot ce mișcă pe aici este coordonat de comisii independente: guvernul este prea incompetent ca să facă ceva. Comisia pentru Industriile de Război se ocupă cu aprovizionarea armatei – sau cel puțin se ocupa pe când Polivanov era ministru de război.

— Și ce s-a întâmplat?

— Am primit comanda, soțul meu și-a investit toate economiile în plata cizmarilor, apoi țarul l-a concediat pe Polivanov.

— De ce?

— Polivanov acceptase prezența unor reprezentanți aleși ai muncitorilor în comisie, așa că țarina a crezut că-i vreun revoluționar. În orice caz, comanda a fost anulată, iar noi am dat faliment.

Grigori clătină scârbit din cap.

— Și eu credeam că doar comandanții de pe front sunt nebuni!

— Am încercat și alte lucruri. Soțul meu era dispus să facă orice, să lucreze ca ospătar, vatman sau drumar, dar nu mai făcea nimeni angajări; apoi, din cauza grijilor și a lipsei de mâncare, s-a îmbolnăvit.

— Așa că acum faci asta.

— Nu mă pricep prea bine. Însă unii bărbați sunt cumsecade, așa ca tine. Alții… Se cutremură și își întoarse privirea.

Grigori își termină țigara și se ridică în picioare.

— Bun rămas. Nu o să te întreb cum te cheamă.

Ea se ridică în picioare.

— Familia mea este încă în viață mulțumită ție. Glasul i se poticni când spuse: Și nu trebuie să mai fac trotuarul până mâine.

Se ridică pe vârfuri și îl sărută ușor pe buze.

— Îți mulțumesc, sergent.

Grigori ieși afară.

Se lăsase frigul. Se grăbi pe străzi până în cartierul Narva. Pe măsură ce se îndepărta de soția negustorului, simțea cum îi

revine apetitul sexual și se gândi cu părere de rău la trupul ei moale.

Își dădu seama că și Katerina avea nevoile ei. Doi ani erau o perioadă prea lungă ca să treacă fără vreo idilă, mai ales pentru o femeie tânără – ea avea doar 23 de ani. Nu prea avea motive să îi fie credincioasă, nici lui, nici lui Lev. O femeie cu copil i-ar fi speriat pe cei mai mulți bărbați, dar – pe de altă parte – era cât se poate de ademenitoare sau cel puțin așa era în urmă cu doi ani. Era posibil să nu fie singură în seara aceea. Cât de cumplit ar fi fost!

Se îndreptă spre casa lui, aflată lângă calea ferată. Oare doar își închipuia sau strada chiar era mai părăginită decât în urmă cu doi ani? Nimic nu părea să fi fost vopsit, reparat sau măcar curățat între timp. Observă o coadă în fața brutăriei de la colț, deși magazinul era închis.

Încă mai avea cheia de la casă, așa că descuie și intră.

Urcă treptele cu o strângere de inimă. Nu voia să o găsească cu un bărbat. Acum își dorea să o fi anunțat dinainte, pentru a se asigura că este singură.

Ciocăni la ușă.

— Cine este?

Sunetul glasului ei aproape că îl făcu să plângă.

— Un musafir, rosti el morocănos, apoi deschise ușa.

Ea stătea lângă vatră, ținând în mână o cratiță. Scăpă cratița, vărsând laptele din ea, și își duse mâinile la gură. Lăsă să-i scape un mic strigăt.

— Eu sunt, spuse Grigori.

Pe podea, lângă ea, se afla un băiețel cu o lingură de tablă în mână. Părea că până atunci bătuse într-o cutie goală. Se holbă speriat la Grigori, apoi începu să plângă.

Katerina îl ridică de jos.

— Nu plânge, Volodya, zise ea, legănându-l. Nu trebuie să te temi.

El tăcu. Katerina adăugă:

— E doar tăticul tău.

Grigori nu era sigur că voia ca Vladimir să creadă că el este tatăl său, dar nu era momentul potrivit să comenteze. Intră în cameră și închise ușa după el. Îi cuprinse în brațe, îl sărută pe copil și apoi o sărută pe Katerina pe frunte.

Se trase înapoi și îi privi. Ea nu mai era puștoaica rumenă la față pe care o salvase din mâinile căpitanului de poliție Pinsky. Era mai slabă și avea o expresie istovită și încordată.

Cu totul ciudat, copilul nu semăna prea mult cu Lev – nu avea nimic din înfățișarea sa plăcută, nici zâmbetul său fermecător. Vladimir avea mai degrabă ochii albaștri și pătrunzători pe care Grigori îi vedea când se uita în oglindă.

Zâmbi și spuse:

— Este frumos.

Katerina îl întrebă:

— Ce ai pățit la ureche?

Grigori atinse ceea ce mai rămăsese din urechea lui dreaptă.

— Am pierdut-o în Bătălia de la Tannenberg.

— Și dintele?

— Am supărat un ofițer. Însă acum e mort, așa că până la urmă eu am ieșit mai bine.

— Nu mai ești la fel de chipeș.

Ea nu-i mai spusese niciodată că este chipeș.

— Sunt răni minore. Sunt norocos că am rămas în viață.

Se uită prin vechea sa cameră. Arăta ușor diferit. Pe polița de deasupra vetrei, acolo unde Grigori și Lev își țineau pipele, tutunul – depozitat într-un borcan, chibriturile și surcelele, Katerina pusese o vază din ceramică, o păpușă și o ilustrată color cu Mary Pickford. La fereastră erau perdele, ce-i drept făcute din petice, ca o cuvertură, însă Grigori nu mai avusese niciodată perdele. Observă de asemenea mirosul – sau mai bine zis lipsa acestuia – și își dădu seama că locul avusese înainte un aer greu din cauza fumului de tutun, a verzei fierte și a bărbaților nespălați. Acum mirosea a proaspăt.

Katerina șterse laptele vărsat pe jos.

— Asta era cina lui Volodya, spuse ea cu năduf. Nu știu ce-o să-i mai dau să mănânce acum. Nu mai am lapte în sâni.

— Nu-ți face griji.

Grigori scoase din sac un șirag de cârnați, o varză și un borcan cu gem. Katerina se holbă la ele, nevenindu-i să creadă.

— Sunt de la bucătăria cazărmii, îi explică el.

Ea deschise gemul și îi dădu lui Vladimir să mănânce cu lingura. După ce mâncă, acesta spuse:

— Mai vreau.

Katerina luă și ea o lingură de gem, apoi îi dădu din nou copilului.

— Parcă-i un basm, rosti ea. Toată mâncarea asta! Nu va trebui să mai dorm în fața brutăriei.

Grigori se încruntă.

— Ce vrei să spui?

Ea mai luă o gură de gem.

— Nu-i niciodată destulă pâine. Dimineața, imediat ce se deschide brutăria, se vinde toată pâinea. Singura posibilitate de a o obține este să stai la coadă. Iar dacă nu te așezi la coadă înainte de miezul nopții, nu mai apuci până îți vine rândul.

— Dumnezeule!

Se cutremură la gândul că ea trebuia să doarmă pe caldarâm.

— Și cum faci cu Volodya?

— Una dintre celelalte fete stă cu urechile ciulite cât sunt eu plecată. Oricum el doarme dus toată noaptea.

Nu era de mirare că nevasta negustorului fusese dispusă să facă sex cu Grigori pentru o franzelă. Probabil că o plătise peste așteptări.

— Cum te descurci?

— Câștig douăsprezece ruble pe săptămână la fabrică.

El era nedumerit.

— Dar asta-i dublu față de cât câștigai când am plecat eu!

— Da, însă chiria era doar patru ruble pe săptămână – acum e opt. Așa că rămân cu patru ruble pentru toate celelalte. Iar un sac de cartofi, care înainte era o rublă, costă acum șapte.

— Șapte ruble pentru un sac de cartofi!

Grigori era îngrozit.

— Și lumea cum mai poate să trăiască?

— Toți suferă de foame. Copiii se îmbolnăvesc și mor. Bătrânii se sting pur și simplu. E tot mai rău pe zi ce trece și nimeni nu face nimic.

Grigori se simți cuprins de disperare. În timp ce suferea în armată, se consolase cu gândul că ei doi – Katerina și copilul – o duc mai bine, au un loc cald în care să stea și destui bani pentru mâncare. Însă se amăgise. Se înfuria la gândul că ea era nevoită să îl lase pe Vladimir în cameră, în timp ce dormea în fața brutăriei.

Se așezară la masă și Grigori tăie cârnatul cu cuțitul.

— N-ar fi rău niște ceai, zise el.

Katerina zâmbi.

— Nu mai am ceai de un an.

— O să-ți aduc eu de la cazarmă.

Katerina mușcă din cârnat. Grigori observă că ea se abține să nu îl înfulece pe nemestecate. Îl luă în brațe pe Vladimir și îi mai dădu să mănânce niște gem. Băiatul era încă prea mic ca să mănânce cârnați.

O stare de mulțumire detașată puse stăpânire pe Grigori. Visase cu ochii deschiși la scena asta când se aflase pe front: cămăruța, masa cu mâncare, copilul, Katerina. Acum totul era aievea.

— Nu ar trebui să fie atât de greu de găsit, murmură el, căzut pe gânduri.

— Ce vrei să spui?

— Noi doi suntem puternici și sănătoși și muncim din greu. Tot ce vreau eu este să am o odaie, ceva de mâncare și odihnă la sfârșitul zilei. Ar trebui să avem parte de asta zi de zi.

— Am fost trădați de filogermanii de la curtea imperială, zise ea.

— Serios? Cum așa?

— Păi, știi că țarina este nemțoaică.

— Da.

Soția țarului fusese prințesa Alix de Hesse și Rin în Imperiul German înainte de căsătorie.

— Și Stürmer este german, evident.

Grigori ridică din umeri. Premierul Stürmer se născuse în Rusia, din câte știa Grigori. Mulți ruși aveau nume germane și invers: locuitorii celor două țări trecuseră mereu granița de-a lungul secolelor.

— Și Rasputin este pro-german.

— Da?

Grigori îl bănuia pe călugărul nebun că este mai interesat să farmece femeile de la curte și să dobândească influență și putere.

— Sunt cu toții în cârdășie. Stürmer a fost plătit de germani să înfometeze țărănimea. Țarul îi telefonează vărului său, kaizerul Wilhelm, și îi destăinuie pozițiile trupelor noastre. Rasputin vrea să ne predăm. Iar țarina și doamna ei de companie, Anna Vyrubova, se culcă amândouă cu Rasputin… în același timp.

Grigori auzise majoritatea acestor zvonuri. El nu credea că oamenii de la curte erau filogermani, ci doar proști și incompetenți. Însă mulți soldați credeau asemenea povești și, judecând după spusele Katerinei, chiar și unii civili le dădeau ascultare. Bolșevicii aveau sarcina de a explica adevăratele motive pentru care rușii pierdeau războiul și mureau de foame.

Însă nu în această seară. Vladimir căscă, așa că Grigori se ridică în picioare și începu să îl legene, umblând prin cameră în timp ce Katerina vorbea mai departe. Ea îi povesti despre viața de la fabrică, despre ceilalți chiriași din casă și despre oamenii pe care îi cunoștea el. Căpitanul Pinsky era acum locotenent în poliția secretă, aflat pe urmele liberalilor și a democraților periculoși. Pe străzi erau mii de copii orfani, trăind din furat și prostituție sau murind de foame și frig. Konstantin, cel mai apropiat prieten al lui Grigori de la uzinele Putilov, era acum membru în Comitetul Bolșevic din Petrograd. Cei din familia Vyalov erau singurii care se îmbogățeau: indiferent cât de mare era criza, ei îți puteau vinde oricând votcă, caviar, țigări și ciocolată. Grigori îi urmări gura generoasă și buzele cărnoase. Era o încântare să o privești în timp ce vorbea. Avea o bărbie hotărâtă și ochi albaștri și îndrăzneți, însă lui i se păruse mereu vulnerabilă.

Legănatul lui Grigori și glasul Katerinei îl adormiră repede pe Vladimir. Grigori îl așeză grijuliu într-un pat improvizat de Katerina într-un colț al odăii. Era doar un sac umplut cu cârpe și acoperit cu o pătură, însă el se ghemui tihnit și își băgă degetul în gură.

Se auzi ceasul bisericii bătând ora nouă, iar Katerina zise:

— La ce oră trebuie să te întorci?

— La zece, rosti Grigori. Ar fi cazul să plec.

— Nu încă.

Îl cuprinse cu brațele pe după gât și îl sărută. Era un moment de tandrețe. Buzele ei erau atât de moi și de mobile… El își închise ochii pentru o clipă și inspiră parfumul pielii ei, apoi se trase brusc înapoi.

— E greșit ce facem, spuse el.

— Nu fi caraghios!

— Dar îl iubești pe Lev!

Ea îl privi în ochi și spuse:

— Eram o fetișcană de 20 de ani de la țară, abia sosită în oraș. Îmi plăceau costumele elegante ale lui Lev, țigările și votca lui, larghețea sa. Era fermecător, arătos și haios. Însă acum am 23 de ani și am un copil… și unde-i Lev?

Grigori ridică din umeri.

— Nu știm.

— Dar tu ești aici.

Îl mângâie pe obraz. El știa că ar fi trebuit s-o îndepărteze, dar nu putea.

— Tu plătești chiria și-i aduci mâncare copilului meu, rosti ea. Nu crezi că mi-am dat seama cât de proastă am fost să îl iubesc pe Lev în loc să te iubesc pe tine? Nu pricepi că acum văd lucrurile limpede? Nu înțelegi că am învățat să te iubesc?

Grigori o privi cu ochi mari, nevenindu-i să creadă ce-i aud urechile.

Ochii aceia albaștri îl priviră cu candoare.

— E adevărat, rosti ea. Te iubesc.

El gemu, își închise ochii, o luă în brațe și se lăsă în voia ei.

Capitolul 20

Noiembrie – decembrie 1916

(I)

Ethel Williams verifică neliniștită lista cu victime din ziar. Erau câțiva Williams, însă niciun caporal William Williams de la Pușcașii Galezi. Mulțumind Cerului în sinea ei, împături ziarul, i-l dădu lui Bernie Leckwith și puse ibricul pe foc pentru ciocolata caldă.

Nu putea fi sigură că Billy este încă în viață. Ar fi putut fi omorât în ultimele zile sau ore. O bântuia încă amintirea Zilei Telegramelor din Aberowen, precum și fețele femeilor, schimonosite de frică și de suferință, fețe pe care aveau să rămână întipărite pentru totdeauna semnele crude ale veștilor primite în acea zi. Îi era rușine fiindcă se bucurase că Billy nu se număra printre cei morți.

Telegramele veniseră întruna în Aberowen. Bătălia de pe Somme nu se încheiase în acea primă zi. Din iulie până în octombrie, armata britanică își azvârlise tinerii soldați în terenul dintre tabere, pentru a fi secerați de mitraliere. Ziarele vorbeau despre victorii, dar telegramele prezentau o altă variantă.

Bernie se afla în bucătăria lui Ethel, așa cum se întâmpla în majoritatea serilor. Micul Lloyd ținea mult la „unchiul” Bernie. De obicei stătea în poala lui Bernie, iar acesta îi citea cu voce tare din ziar. Copilul nu pricepea sensul cuvintelor, dar totuși părea să-i placă asta. În acea seară însă, Bernie era încordat, dintr-un anume motiv, și nu-l băga în seamă pe Lloyd.

Mildred coborî de la etaj cu un ceainic.

— Dă-ne și nouă o lingură de ceai, Eth, zise ea.

— Ia-ți singură, știi unde este. Nu vrei o ceașcă de ciocolată caldă?

— Nu, mulțumesc, ciocolata mă balonează. Bună, Bernie. Ce se mai aude cu revoluția?

Bernie își ridică ochii din ziar, zâmbind. O plăcea pe Mildred. Toată lumea o plăcea.

— Revoluția are o mică întârziere, răspunse el.

Mildred puse frunzele de ceai în ibric.

— Vreo veste de la Billy?

— Nimic recent, spuse Ethel. Tu?

— Nimic în ultimele săptămâni.

Ethel aducea corespondența din sala de la parter în fiecare dimineață, prin urmare știa că Mildred primea des scrisori de la Billy. Ethel bănuia că erau scrisori de dragoste: altfel de ce i-ar fi scris un băiat chiriașei surorii sale? Mildred părea să împărtășească sentimentele lui Billy: cerea în mod regulat vești despre el, adoptând un aer de nepăsare ce nu izbutea să-i mascheze neliniștea.

Și Ethel o plăcea pe Mildred, dar se întreba dacă Billy, la cei 18 ani ai săi, era pregătit să aibă grijă de o femeie de 24 de ani și de doi copii care nu erau ai săi. Era adevărat că Billy fusese mereu extrem de matur și de responsabil pentru vârsta lui. Și era posibil ca până la sfârșitul războiului să aibă câțiva ani în plus. Oricum, Ethel nu voia decât ca el să se întoarcă viu acasă; după aceea chiar nu mai conta nimic.

Ethel zise:

— Nu i-am văzut numele pe lista victimelor din ziarul de azi, slavă Domnului.

— Mă întreb când va primi permisie.

— E plecat doar de cinci luni.

Mildred lăsă jos ceainicul.

— Ethel, pot să te întreb ceva?

— Bineînțeles.

— Mă gândesc să lucrez pe cont propriu – croitoreasă, vreau să zic.

Ethel era surprinsă. Mildred era acum croitoreasă-șefă la Mannie Litov, ceea ce însemna că avea un salariu mai bun.

Mildred continuă:

— Am pe cineva care îmi poate aduce comenzi de pălării – voaluri, funde, pene și mărgele. Este o muncă mai migăloasă și se plătește mult mai bine decât cusutul uniformelor.

— Sună nemaipomenit.

— Singura problemă este că ar trebui să lucrez de acasă, măcar la început. Pe termen lung aș vrea să angajez și alte fete și să-mi închiriez un locșor.

— Chiar te-ai gândit în perspectivă!

— Trebuie, nu-i așa? Când se va termina războiul, nu va mai exista cerere de uniforme.

— Așa este.

— Deci nu te deranjează dacă folosesc etajul ca atelier pentru o vreme?

— Sigur că nu. Mult succes!

— Mulțumesc.

Într-un impuls de moment, o sărută pe Ethel pe obraz, apoi luă ceainicul și ieși. Lloyd căscă și se frecă la ochi. Ethel îl luă în brațe și îl puse în pătuțul din camera principală. Îl urmări cu drag câteva minute, până adormi. Ca de obicei, vulnerabilitatea lui o emoționa nespus. „O să fie o lume mai bună când o să crești tu mare, Lloyd, îi promise ea în gând. O să avem noi grijă.”

Când reveni în bucătărie, încercă să îl scoată pe Bernie din pasa sa proastă.

— Ar trebui să existe mai multe cărți pentru copii, zise ea.

El încuviință.

— Mi-aș dori ca fiecare bibliotecă să aibă o mică secțiune dedicată cărților pentru copii, spuse el fără să își ridice ochii din ziar.

— Poate că dacă voi, bibliotecarii, veți face asta, veți încuraja editurile să publice mai multe cărți pentru copii.

— Asta sper și eu.

Ethel mai puse niște cărbuni pe foc și turnă ciocolată caldă în cești. Lui Bernie nu-i stătea în fire să fie atât de rezervat. În mod normal, ei îi plăceau aceste seri tihnite. Erau doar doi străini, o galeză și un evreu – nu că n-ar fi fost în Londra o mulțime de galezi și de evrei! Oricare ar fi fost însă motivul, în cei doi ani în care locuise la Londra, el devenise cel mai apropiat prieten al ei, alături de Mildred și de Maud.

Ethel bănuia ce îl roade. În seara precedentă, un vorbitor tânăr și inteligent de la Societatea Fabian se adresase filialei locale a Partidului Laburist pe tema „socialismului de după război”. Ethel se implicase în dezbatere și era limpede că tânărul începuse să o placă. După întrunire flirtase cu ea, deși toată lumea știa că este căsătorit, iar ea se bucurase că i se dă atenție, fără să îl ia deloc în serios. Poate că Bernie era gelos.

Hotărî să îl lase în pace dacă nu voia să vorbească. Se așeză la masa din bucătărie și deschise un plic mare, plin cu scrisori trimise de soldații de pe front. Cititoarele publicației *The Soldier's Wife* trimiteau scrisorile soților lor la redacție, iar aceasta le plătea cu un șiling pentru a le publica. Scrisorile ofereau o imagine a vieții de pe front mai apropiată de adevăr decât orice se publica în presa centrală. Maud se ocupa de cea mai mare parte din tot ce însemna *The Soldier's Wife*, însă scrisorile fuseseră ideea lui Ethel și ea redacta acea pagină, care devenise cea mai îndrăgită din tot ziarul.

I se oferise o slujbă mai bine plătită, de organizatoare cu normă întreagă pentru Uniunea Națională a Muncitorilor din Confecții, însă ea o refuzase, alegând să rămână alături de Maud și să continue campaniile lor.

Citi o duzină de scrisori, apoi oftă și se uită la Bernie.

— Ai crede că oamenii se vor revolta împotriva războiului, rosti ea.

— Dar nu-i așa, răspunse el. Uită-te la rezultatele alegerilor.

Luna trecută fuseseră alegeri parțiale în Ayrshire – organizate într-o singură circumscripție electorală, pentru că reprezentantul

acesteia în Camera Comunelor decedase. Conservatorul, generalul-locotenent Hunter-Weston, care luptase pe Somme, îl avusese drept adversar pe candidatul partidei păcii, pastorul Chalmers. Ofițerul de armată câștigase detașat, cu 7 149 de voturi la 1 300.

— E din cauza presei, spuse Ethel cu obidă. Cum poate promova pacea mica noastră publicație, când presa nenorocitului de Northcliffe face atâta propagandă?

Lordul Northcliffe, un militarist încrâncenat, deținea publicațiile *The Times* și *Daily Mail*.

— Nu-i numai presa, replică Bernie. E vorba și de bani.

Bernie urmărea îndeaproape finanțele guvernului, ceea ce era ciudat pentru un om care nu avea niciodată mai mult de câțiva șilingi la el. Ethel văzu în asta o oportunitate de a-l scoate din dispoziția sa proastă, așa că întrebă:

— Ce vrei să zici?

— Înainte de război, guvernul nostru cheltuia cam jumătate de milion de lire pe zi pentru toate domeniile – armată, tribunale și închisori, educație, pensii, administrarea coloniilor, tot.

— Atât de mult!

Ea îi zâmbi cu căldură și adăugă:

— Este exact genul de statistică pe care tatăl meu o știe întotdeauna.

El sorbi din ciocolată, apoi zise:

— Ghici cât cheltuim acum.

— Dublu? Un milion pe zi? Pare imposibil.

— Nu ești nici măcar pe-aproape. Războiul costă cinci milioane de lire pe zi. Adică de zece ori mai mult decât costul normal al administrării țării.

Ethel era șocată.

— Și de unde vin banii aceștia?

— Asta-i problema: îi împrumutăm.

— Dar războiul durează deja de mai bine de doi ani. Asta înseamnă că am împrumutat… aproape patru mii de milioane de lire?!

— Ceva de genul ăsta. Bani care ne-ar fi ajuns vreme de 25 de ani, în condiții normale.

— Cum o să putem să-i dăm înapoi vreodată?

— Nu o să-i putem restitui niciodată. Un guvern care ar încerca să introducă suficiente taxe cât să plătească împrumutul ar provoca o revoluție.

— Deci ce se va întâmpla?

— Dacă pierdem războiul, creditorii noștri – în special americanii – vor da faliment. Iar dacă îl câștigăm, îi vom pune pe germani să plătească. „Reparații” este termenul folosit.

— Și ei cum se vor descurca?

— Ei vor muri de foame. Însă nimănui nu-i pasă ce se întâmplă cu învinșii. Oricum, germanii le-au făcut la fel francezilor în 1871.

Se ridică și își puse ceașca în chiuvetă.

— Deci înțelegi acum de ce nu putem face pace cu Germania? Cine ar mai plăti factura?

Ethel era oripilată.

— Așa că trebuie să trimitem în continuare băieți care să moară prin tranșee. Pentru că altfel nu putem plăti factura. Bietul Billy! În ce lume crudă trăim!

— Dar noi o vom schimba.

„Așa sper”, se gândi Ethel. Bernie credea că este nevoie de o revoluție. Ea citise despre Revoluția Franceză și știa că asemenea lucruri nu luau mereu turnura pe care și-o doreau oamenii. Chiar și așa însă, era hotărâtă să îi ofere o viață mai bună fiului ei.

Rămaseră tăcuți o vreme, apoi Bernie se ridică în picioare. Se duse la ușă, gata de plecare, apoi se răzgândi.

— Vorbitorul de aseară a fost interesant.

— Da, zise ea.

— Și deștept.

— Da, și deștept.

Bernie se așeză din nou.

— Ethel… acum doi ani mi-ai spus că vrei o relație de prietenie, nu una amoroasă.

— Mi-a părut foarte rău că te-am rănit.

— Nu e cazul. Prietenia noastră este cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat vreodată.

— Și mie îmi place.

— Ai zis că o să uit repede toate chestiile alea siropoase și că vom fi doar amici. Dar te-ai înșelat.

Se aplecă în față în scaunul său și spuse:

— Pe măsură ce am ajuns să te cunosc mai bine, am început să te iubesc din ce în ce mai tare.

Ethel îi vedea dorința din privire și îi părea nespus de rău că nu îi poate împărtăși sentimentele.

— Și eu țin foarte mult la tine, spuse ea. Dar nu în felul acela.

— Ce rost are să rămâi singură? Ne plăcem unul pe altul. Formăm o echipă nemaipomenită! Împărtășim aceleași idealuri, avem aceleași țeluri în viață, opinii asemănătoare... suntem făcuți unul pentru celălalt.

— O căsnicie se bazează pe mai mult decât atât.

— Știu. Și tânjesc să te iau în brațe.

Își întinse brațul, ca și cum ar fi vrut să se întindă și să o atingă, însă ea se așeză picior peste picior și se răsuci în scaun. El își retrase mâna și un zâmbet amar îi schimonosi expresia.

— Nu sunt cel mai chipeș bărbat pe care l-ai cunoscut. Dar nu cred că te-a iubit cineva mai mult decât mine.

Avea dreptate în această privință, cugetă ea cu tristețe. Mulți bărbați o plăcuseră, iar unul izbutise să o și seducă, dar niciunul nu dăduse dovadă de același devotament plin de răbdare ca Bernie. Dacă se căsătorea cu el, putea fi sigură că este pentru totdeauna. Și, undeva în adâncul sufletului ei, chiar își dorea să facă asta.

Simțindu-i ezitarea, Bernie continuă:

— Căsătorește-te cu mine, Ethel. Te iubesc! O să-mi petrec toată viața încercând să te fac fericită. Nu-mi doresc nimic altceva.

Oare avea ea nevoie de un bărbat? Nu era nefericită. Lloyd reprezenta un motiv constant de bucurie, cu mersul lui de-a bușilea, cu încercările lui de a vorbi și cu curiozitatea lui nemărginită. El era de ajuns pentru ea.

Bernie zise:

— Micul Lloyd are nevoie de un tată.

Asta o făcu să simtă un junghi de vinovăție. Bernie juca deja parțial acest rol. Oare ar fi trebuit să se căsătorească cu Bernie de dragul lui Lloyd? Nu era prea târziu ca el să înceapă să-i spună „tati” lui Bernie. Însă ar fi însemnat să renunțe la speranța firavă pe care o mai avea de a regăsi acea pasiune covârșitoare pe care o simțise pentru Fitz. Încă mai simțea împunsătura dorului când se gândea la asta. „Dar, se întrebă ea, încercând să gândească obiectiv în ciuda sentimentelor ei, ce-

am obținut din acea aventură? Am fost dezamăgită de Fitz, respinsă de familia mea și surghiunită într-o altă țară. De ce mi-aș dori așa ceva din nou?”

Oricât de tare s-ar fi străduit, nu o lăsa inima să accepte propunerea lui Bernie.

— Lasă-mă să mă gândesc, îi spuse ea.

El radia deja de fericire. Era limpede că răspunsul ei era mai încurajator decât cutezase el să spere.

— Gândește-te oricât de mult ai nevoie, rosti el. Eu o să aștept.

Ea deschise ușa de la intrare.

— Noapte bună, Bernie.

— Noapte bună, Ethel.

Se aplecă în față, iar ea îi întoarse obrazul ca să o sărute. Buzele lui zăboviră o clipă pe pielea ei. Ea se trase imediat înapoi, iar el o prinse de încheietură.

— Ethel…

— Somn ușor, Bernie, zise ea.

El ezită, apoi dădu din cap.

— Și ție la fel, rosti el, apoi ieși din casă.

(II)

În noaptea alegerilor din noiembrie 1916, Gus Dewar crezu că i s-a încheiat cariera politică.

Se afla la Casa Albă, răspunzând la apeluri telefonice și transmițându-i mesaje președintelui Wilson, care era la Shadow Lawn, noul sediu de vară din New Jersey al Casei Albe, cu cea de-a doua soție a sa, Edith. Serviciul Poștal American trimitea ziarele de la Washington la Shadow Lawn în fiecare zi, însă uneori trebuia ca președintele să primească știrile mai repede.

Până la ora nouă seara fu clar că adversarul său republican, un judecător de la Curtea Supremă pe nume Charles Evans Hughes, câștigase patru state nehotărâte: New York, Indiana, Connecticut și New Jersey.

Însă realitatea nu îl izbi pe Gus decât atunci când un mesager îi aduse prima ediție a ziarelor din New York și văzu titlul:

PREȘEDINTELE ALES HUGHES

Fu șocat. Credea că Woodrow Wilson era pe cale să câștige. Alegătorii nu uitaseră abilitatea de care dăduse dovadă Wilson în criza *Lusitaniei*: izbutise să fie dur cu germanii, rămânând în același timp neutru. Sloganul de campanie al lui Wilson era: „Ne-a ținut în afara războiului”.

Hughes îl acuzase pe Wilson că nu pregătise America cum se cuvine pentru război, însă această afirmație se întorsese împotriva lui. Americanii erau mai hotărâți ca niciodată să nu intervină în conflagrație după reprimarea brutală a Revoltei de Paște din Dublin. Felul în care îi tratase Marea Britanie pe irlandezi nu era cu nimic mai bun decât felul în care îi trata Germania pe belgieni, deci ce motiv ar fi avut America să ia partea cuiva?

După ce citi ziarele, Gus își slăbi nodul de la cravată și încercă să tragă un pui de somn pe canapeaua din biroul aflat lângă Biroul Oval. Era neliniștit la gândul că va trebui să plece de la Casa Albă. Munca în serviciul lui Wilson devenise reazemul său. Viața lui amoroasă era dezastruoasă, însă măcar știa că îi este de folos președintelui Statelor Unite.

Nu-și făcea griji doar pentru el. Wilson era hotărât să creeze o ordine internațională în care războaiele să poată fi evitate. Așa cum vecinii nu își mai rezolvau neînțelegerile cu pistoalele, era momentul ca și țările să își ducă disputele în fața unei judecăți independente. Ministrul britanic de externe, Sir Edward Grey, folosise sintagma de „ligă a națiunilor” într-o scrisoare trimisă lui Wilson, iar președintele o adoptase. Ar fi însemnat enorm pentru Gus dacă l-ar fi putut ajuta să transforme acest ideal în realitate.

Însă acum părea că acest vis nu avea să se mai împlinească, se gândi el, alunecând într-un somn deznădăjduit.

Fu trezit dimineață devreme de un mesaj telegrafic care anunța că Wilson câștigase Ohio – un stat de muncitori care apreciase poziția președintelui în privința zilei de lucru de opt ore – și Kansasul. Wilson avea din nou șanse la victorie. Puțin mai târziu câștigă Minnesota, la o diferență de nicio mie de voturi.

Deci nu era totul pierdut, la urma urmei. Lui Gus îi reveni optimismul.

Până miercuri seară, Wilson conducea cu 264 de electori la 254. Însă un stat, California, nu anunțase încă rezultatul votului și acesta oferea 13 voturi de electori. Cel care câștiga California avea să devină președinte.

Telefonul lui Gus amuți. Nu prea mai avea nimic de făcut. Numărătoarea din Los Angeles se desfășura cu încetineală. Fiecare urnă nedeschisă era păzită cu strășnicie de democrați înarmați, care credeau că măsluirea votului le suflase victoria la alegerile prezidențiale din 1876.

Rezultatul era încă nedecis când cei de la recepție îl sunară pe Gus ca să-l anunțe că are un vizitator. Spre surprinderea lui, descoperi că este vorba de Rosa Hellman, fosta redactoare de la *Buffalo Anarchist*. Asta îl bucură pe Gus: îi făcea mereu plăcere să stea de vorbă cu Rosa. Își aminti că un anarhist îl asasinase pe președintele McKinley în Buffalo, în 1901. Însă președintele Wilson era plecat tocmai în New Jersey, așa că o invită pe Rosa în biroul său și îi oferi o ceașcă de cafea.

Ea purta o haină roșie. Când o ajută să și-o scoată, ajunse deasupra ei și simți aroma unui ușor parfum floral.

— Ultima oară când ne-am văzut mi-ai zis că sunt un prost pentru că vreau să mă logodesc cu Olga Vyalov, spuse el în timp ce-i atârna haina în cuier.

Ea se fâstâci.

— Îmi cer scuze.

— Ah, dar ai avut dreptate… Schimbă apoi subiectul: Deci acum lucrezi pentru un serviciu telegrafic?

— Într-adevăr.

— Ești corespondentul lor la Washington.

— Nu, sunt asistenta lui cu un singur ochi.

Ea nu-și mai pomenise niciodată handicapul. Gus șovăi, apoi zise:

— Înainte, mă întrebam de ce nu porți un bandaj pentru ochi. Însă acum mă bucur că nu o faci. Ești doar o femeie frumoasă cu un ochi închis.

— Mulțumesc. Ești un tip cumsecade. Cu ce îl ajuți pe președinte?

— Pe lângă faptul că ridic receptorul când sună… citesc rapoartele onctuoase ale Departamentului de Stat și apoi îi spun lui Wilson adevărul.

— Cum ar fi…?

— Ambasadorii noștri din Europa spun că Bătălia de pe Somme își atinge o parte dintre obiective, dar nu pe toate, și că pierderile sunt mari de ambele părți. Este aproape imposibil să dovedești că această declarație este falsă – iar ea nu îl ajută cu nimic pe președinte. Așa că eu îi spun că operațiunea de pe Somme este un dezastru pentru britanici.

Ridică din umeri.

— Cel puțin asta făceam. S-ar putea să rămân fără slujbă.

Încerca să își ascundă adevăratele sentimente – gândul că Wilson ar putea pierde îl înspăimânta.

Ea încuviință.

— Se renumără voturile în California. Au votat aproape un milion de oameni, iar diferența este de vreo cinci mii.

— Cât de multe lucruri depind de deciziile unui număr redus de oameni needucați.

— Asta-i democrația.

Gus zâmbi.

— Un mod jalnic de a conduce o țară, însă toate celelalte sisteme sunt chiar și mai rele.

— Dacă Wilson câștigă, care va fi prioritatea sa?

— Rămâne între noi?

— Desigur.

— Pacea în Europa, rosti Gus fără ezitare.

— Serios?

— Nu s-a simțit niciodată confortabil cu sloganul „Ne-a ținut în afara războiului”. Nu depinde numai de el. S-ar putea să fim atrași în război fie că ne place, fie că nu.

— Dar ce putem face noi?

— O să pună presiune pe ambele părți ca să se ajungă la un compromis.

— Are sorți de izbândă?

— Nu știu.

— Doar nu vor continua să se măcelărească unii pe alții cum au făcut-o pe Somme.

— Cine poate ști? Schimbă din nou subiectul: Spune-mi, ce mai e nou prin Buffalo?

Ea îl privi cu candoare.

— Vrei să afli despre Olga sau este prea stânjenitor?

Gus își întoarse privirea. Ce ar fi putut fi mai stânjenitor de atât? Mai întâi primise un bilețel de la Olga, prin care aceasta

rupea logodna. Îi ceruse iertare în cel mai umil mod cu putință, dar nu-i oferise nicio explicație. Gus nu se mulțumise doar cu atât și îi scrisese, cerându-i să o vadă în persoană. Nu putea înțelege ce se petrece și credea că cineva pune presiune asupra ei. Însă, ceva mai târziu în ziua aceea, mama lui aflase, prin rețeaua ei de prietene bârfitoare, că Olga urma să se căsătorească cu șoferul tatălui ei. „Dar de ce?" întrebase Gus îndurerat, iar mama lui îi replicase: „Dragul meu băiat, există un singur motiv pentru care o fată se mărită cu șoferul". El o privi fără să înțeleagă, iar mama îi spusese în cele din urmă: „Înseamnă că este însărcinată". Fusese cel mai umilitor moment din viața lui Gus și, chiar și un an mai târziu, tresărea de durere când și-l amintea.

Rosa ghici ce simte și spuse:

— Nu ar fi trebuit să o aduc în discuție. Te rog să mă ierți.

Gus se gândi că putea la fel de bine să afle și el ce știa deja toată lumea. Atinse ușor mâna Rosei.

— Îți mulțumesc că ai fost directă. Prefer ca oamenii să fie direcți. Și da, sunt curios în privința Olgăi.

— Ei bine, s-au cununat la biserica ortodoxă rusă de pe Ideal Street, iar petrecerea a fost organizată la hotelul Statler. Au venit șase sute de invitați, iar Josef Vyalov a închiriat sala de bal și sala de mese și le-a servit tuturor caviar. A fost cea mai costisitoare nuntă din istoria orașului Buffalo.

— Și cum este soțul ei?

— Lev Peshkov este chipeș, fermecător și cât se poate de nedemn de încredere. Îți dai seama de la prima vedere că este un potlogar. Iar acum este ginerele unuia dintre cei mai bogați oameni din Buffalo.

— Și copilul?

— Este o fată, Darya, însă ei îi spun Daisy. S-a născut în martie. Iar Lev nu mai este șofer, desigur. Cred că acum se ocupă de unul dintre cluburile de noapte ale lui Vyalov.

Vorbiră vreme de o oră, apoi Gus o conduse la parter și chemă un taxi care să o ducă acasă.

A doua zi dimineață, Gus primi prin telegraf rezultatul votării din California. Wilson câștigase cu 3 777 de voturi. Fusese reales președinte.

Gus era în al nouălea cer. Mai aveau la dispoziție patru ani în care să obțină ce își propuseseră. Putea schimba lumea în patru ani.

În timp ce se uita în neștire la telegramă, sună telefonul.

Ridică receptorul și auzi telefonista spunând:

— Un apel de la Shadow Lawn. Președintele dorește să vorbească cu dumneavoastră, domnule Dewar.

— Mulțumesc.

O clipă mai târziu, auzi vocea familiară a lui Wilson:

— Bună dimineața, Gus.

— Felicitări, domnule președinte.

— Mulțumesc. Fă-ți bagajul! Vreau să pleci la Berlin.

(III)

Când Walter von Ulrich veni acasă în permisie, mama lui organiză o petrecere.

Nu prea mai erau petreceri în Berlin. Mâncarea se găsea greu, chiar dacă erai o femeie înstărită, cu un soț influent. Suzanne von Ulrich nu arăta bine: era slabă și tușea întruna; totuși ținea neapărat să facă ceva pentru Walter.

Otto avea o pivniță plină cu vinuri bune, pe care le cumpărase înainte de război. Suzanne hotărî să organizeze o recepție după-amiaza, pentru a nu fi nevoită să le ofere invitaților o cină completă. Le servi mici gustări, pește afumat și triunghiuri de cașcaval pe pâine prăjită, dar compensă mâncarea sărăcăcioasă cu cantități nelimitate de șampanie.

Walter era recunoscător pentru gest, dar nu avea starea de spirit potrivită pentru o petrecere. În cele două săptămâni libere, departe de câmpul de bătălie, nu voia decât un pat moale, haine uscate și ocazia de a se destinde toată ziua în salonul elegant din casa de la oraș a părinților săi, uitându-se pe fereastră și gândindu-se la Maud sau stând la pianul Steinway și interpretând *Frülingsglaube* de Schubert: „Acum totul, totul trebuie să se schimbe”.

Ce naivi fuseseră el și Maud în august 1914, când crezuseră că vor fi din nou împreună până la Crăciun! Trecuseră mai bine de cinci ani de când văzuse ultima oară chipul ei frumos. Și probabil că aveau să mai treacă încă doi ani până ca Germania

să câștige războiul. Walter spera ca Rusia să se prăbușească, permițându-le germanilor să-și concentreze forțele într-un asalt final în vest, prin care să pună capăt conflagrației.

Lui Walter îi era greu uneori să își aducă aminte chipul lui Maud, fiind nevoit să privească fotografia veche și ștearsă din revistă: *Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă*. Nu putea să se bucure de o petrecere fără ea. În timp ce se pregătea, își dorea ca mama lui să nu se fi deranjat atât.

Casa era lipsită de strălucire. Nu existau suficienți servitori care să păstreze locul curat lună. Bărbații erau în armată, femeile deveniseră vatmane sau poștărițe, iar angajații mai bătrâni care rămăseseră se străduiau să mențină standardele de curățenie și lustruire ale mamei. Iar casa era rece, nu doar neîngrijită. Rația de cărbuni nu era suficientă pentru a asigura încălzirea centrală, așa că mama instalase sobe în sala principală, în sala de mese și în salon, însă acestea nu făceau față frigului specific lunii noiembrie în Berlin.

Totuși, Walter se mai înveseli un pic atunci când încăperile reci se umplură cu tineri și o mică formație începu să cânte în sala principală. Sora lui mai mică, Greta, își invitase toate prietenele. Realiză cât de mult îi lipsise viața socială. Îi plăcea să vadă fete în rochii frumoase de seară și bărbați în costume imaculate. Îi plăceau glumele, flirtul și bârfele. Îi plăcuse la nebunie să fie diplomat – era o viață care i se potrivea. Îi venea ușor să fie fermecător și să flecărească.

Casa familiei von Ulrich nu avea sală de bal, însă lumea începu să danseze pe podeaua cu dale din sala principală. Walter dansă de câteva ori cu cea mai bună prietenă a Gretei, Monika von der Helbard, o roșcată înaltă și mlădioasă, cu păr lung, care îi amintea de tablourile artiștilor englezi ce își spuneau prerafaeliți.

Îi aduse un pahar cu șampanie și se așeză lângă ea. Ea îl întrebă cum era viața în tranșee, așa cum îl întreba toată lumea. De obicei el spunea că este o viață aspră, dar că soldații au moralul ridicat și că aveau să câștige în cele din urmă. Fără să știe de ce, îi zise Monikăi adevărul:

— Cel mai mult doare inutilitatea, spuse el. Suntem pe aceleași poziții – plus sau minus câțiva metri – de doi ani și nu văd ce pot face cei din statul-major pentru a schimba lucrurile. Suferim de frig și de foame, de tuse, de jupuirea țesuturilor și de

dureri de stomac și suntem plictisiți la culme – totul fără niciun rost.

— Ziarele nu zic deloc asta, replică ea. Ce trist!

Îi strânse brațul, compătimitoare. Atingerea ei fu ca un mic șoc electric. Nicio femeie din afara familiei sale nu îl mai atinsese de doi ani. Se gândi deodată ce minunat ar fi fost să o ia pe Monika în brațe, să o strângă la piept și să-i sărute buzele. Ochii ei de chihlimbar îl priviră cu candoare și, după o clipă, el își dădu seama că ea îi citise gândurile. Descoperise că femeile știau adeseori ce gândesc bărbații. Se fâstâci, dar era evident că ei nu-i pasă, iar acest gând îl excită și mai mult.

Cineva se apropie de ei, iar Walter își ridică privirea iritat, bănuind că bărbatul intenționează să o invite pe Monika la dans. Apoi recunoscu un chip familiar.

— Dumnezeule! exclamă el.

Își aminti imediat numele: avea o memorie excelentă când venea vorba de oameni, ca orice diplomat iscusit. Rosti în engleză:

— Gus Dewar, nu-i așa?

Gus răspunse în germană:

— Da, dar putem vorbi în germană. Ce mai faceți?

Walter se ridică și îi strânse mâna.

— Permiteți-mi să v-o prezint pe domnișoara Monika von der Helbard. Dumnealui este Gus Dewar, consilier al președintelui Woodrow Wilson.

— Încântată de cunoștință, domnule Dewar, spuse ea. Vă las să discutați.

Cu o părere de rău amestecată cu un sentiment de vină, Walter o urmări plecând. Timp de o clipă, uitase că este un bărbat însurat.

Îl privi pe Gus. Îl plăcuse de la bun început pe american, când se cunoscuseră la Tŷ Gwyn. Gus arăta ciudat – avea un cap mare și un trup firav și lung –, dar era ager la minte. Abia ieșit de pe băncile Harvardului, Gus avea atunci o timiditate fermecătoare, însă cei doi ani petrecuți la Casa Albă îl făcuseră mult mai sigur pe sine. Stilul fără formă al costumului de ocazie specific americanilor arăta chiar bine pe el. Walter zise:

— Mă bucur să vă revăd. Nu prea mai vine lumea în vacanță aici.

— Nu este chiar o vacanță, spuse Gus.

Walter așteptă ca el să-i spună mai mult, dar fiindcă se opri, îl întrebă:

— Dar ce este atunci?

— Se poate spune că încerc apa cu degetul, ca să văd dacă este suficient de caldă pentru ca președintele să poată înota în ea.

Deci venise cu treabă acolo.

— Înțeleg.

— Ca să trec la subiect…

Gus ezită din nou, iar Walter așteptă cu răbdare. În cele din urmă, Gus rosti pe un ton coborât.

— Președintele Wilson ar vrea ca germanii și Antanta să poarte negocieri de pace.

Walter simți cum inima îi bate mai tare, însă ridică sceptic din sprâncene.

— Te-a trimis pe *dumneata* să-mi spui *mie* asta?

— Știți cum decurg lucrurile acestea. Președintele nu poate risca oprobriul public – l-ar face să pară slab. Desigur, i-ar putea spune ambasadorului nostru de la Berlin să discute cu ministrul vostru de externe. Însă atunci totul ar deveni oficial și mai devreme sau mai târziu s-ar afla. Așa că i-a cerut celui mai mărunt dintre consilierii săi – adică mie – să vin la Berlin și să apelez la relațiile pe care mi le-am făcut în 1914.

Walter încuviință. Multe lucruri se făceau astfel în lumea diplomației.

— Dacă vă refuzăm, nu va afla nimeni.

— Și chiar dacă s-ar afla, este vorba doar de tineri neînsemnați, care au acționat din proprie inițiativă.

Avea sens și Walter începu să se simtă ceva mai optimist.

— Și ce vrea mai exact domnul președinte Wilson?

Gus trase adânc aer în piept.

— Dacă Majestatea Sa kaizerul le-ar propune Aliaților o conferință de pace, atunci președintele Wilson ar susține această propunere în mod public.

Walter își înăbuși entuziasmul. Această conversație neașteptată între patru ochi ar fi putut avea urmări care să zguduie din temelii lumea. Oare chiar era posibil să se pună capăt coșmarului luptei în tranșee? Iar el să o poată vedea din nou pe Maud peste câteva luni, nu peste câțiva ani? Se sili să nu se lase purtat de val. Asemenea tatonări diplomatice neoficiale

rămâneau de obicei fără urmări. Însă nu putea să nu se entuziasmeze.

— Este ceva extrem de important, Gus, zise el. Ești sigur că Wilson vorbește serios?

— Absolut. A fost primul lucru pe care mi l-a spus după ce a câștigat alegerile.

— Dar care este motivația lui?

— Nu vrea ca America să intre în război. Însă există riscul să fim târâți în el fără voia noastră. El vrea pace. Și apoi, își dorește un nou sistem internațional prin care să se asigure că nu va mai izbucni niciodată un război ca acesta.

— Aș vota pentru asta, rosti Walter. Ce vrei să fac?

— Vorbește cu tatăl tău.

— S-ar putea să nu îi placă această propunere.

— Folosește-ți puterea de convingere.

— Voi face tot ce-mi stă în puteri. Pot da de tine la ambasada americană?

— Nu. Aceasta a fost o vizită personală. Eu stau la hotelul Adlon.

— Sigur că da, Gus, zise Walter zâmbind.

Adlon era cel mai bun hotel din oraș și fusese considerat cândva cel mai luxos hotel din lume. Se simțea nostalgic când se gândea la acei ultimi ani de pace.

— Oare vom mai fi vreodată doar doi tineri al căror singur scop este să îi atragă atenția ospătarului pentru a comanda o altă sticlă de șampanie?

Gus luă întrebarea cât se poate de serios.

— Nu, nu cred că acele vremuri se vor mai întoarce vreodată. Cel puțin nu cât vom trăi noi.

Apăru apoi Greta, sora lui Walter. Avea un păr blond și cârlionțat, ce sălta grațios când își dădea capul pe spate.

— De ce sunteți atât de mohorâți? rosti ea cu voioșie. Domnule Dewar, veniți să dansați cu mine!

Gus se lumină la față.

— Cu mare bucurie! spuse el.

Ea îl luă de lângă Walter.

Acesta se întoarse la petrecere, însă – pe când sporovăia cu prietenii și cu rudele – gândurile îi zburau mereu la propunerea lui Gus și la cele mai bune metode de a o promova. Când avea să discute cu tatăl său, trebuia să încerce să nu pară prea

nerăbdător. Tatăl său putea fi îndărătnic. Walter trebuia să joace rolul mesagerului neutru.

După ce plecară invitații, mama lui îl încolți în salon. Încăperea era decorată în stilul rococo, încă preferat de germanii de modă veche: oglinzi împodobite, mese cu picioare curbate și fusiforme, candelabre mari.

— Cât de drăguță este Monika von der Helbard, spuse ea.

— Foarte fermecătoare, încuviință Walter.

Mama lui nu purta bijuterii. Era președinta comisiei de colectare a aurului și își dăduse toate podoabele ca să fie vândute. Nu-i mai rămăsese decât verigheta.

— Trebuie să o invit din nou, de data aceasta împreună cu părinții. Tatăl ei este margraful von der Helbard.

— Da, știu.

— Este o familie foarte bună. Fac parte din *Uradel*, vechea nobilime.

Walter porni spre ușă.

— La ce oră aștepți să se întoarcă tata acasă?

— În curând. Walter, stai jos și hai să vorbim puțin.

Walter lăsase clar să se înțeleagă că nu voia decât să scape. Motivul? Trebuia să se gândească în liniște, măcar timp de o oră, la mesajul lui Gus Dewar. Dar fusese nepoliticos cu mama sa, pe care o iubea, așa că se hotărî să își repare greșeala.

— Cu plăcere, mamă.

Trase un scaun pentru ea.

— M-am gândit că poate ai vrea să te odihnești, dar dacă nu vrei, mi-ar face plăcere să mai vorbim, spuse el așezându-se în fața ei. A fost o petrecere nemaipomenită. Îți mulțumesc că ai organizat-o.

Ea dădu mulțumită din cap, dar schimbă rapid subiectul.

— Vărul tău Robert este dat dispărut, rosti ea. Nu se mai știe nimic de el de la Ofensiva Brusilov.

— Știu. S-ar putea ca rușii să îl fi luat prizonier.

— La fel de bine s-ar putea să fie mort. Iar tatăl tău are șaizeci de ani. Ai putea ajunge în curând graf von Ulrich.

Walter nu era încântat de această posibilitate. Titlurile aristocratice contau din ce în ce mai puțin în zilele acelea. Poate că ar fi fost mândru să fie conte, dar asta ar fi putut să reprezinte un dezavantaj în lumea de după război.

Oricum, titlul nu era încă al lui.

— Moartea lui Robert nu a fost confirmată.

— Sigur că nu. Dar trebuie să fii pregătit.

— Cum adică?

— Ar trebui să te căsătorești.

— Ah!

Walter era surprins. „Ar fi trebuit să mă aștept la asta”, se gândi el.

— Trebuie să ai un moștenitor care să preia titlul după moartea ta. Și asta s-ar putea întâmpla foarte curând, deși eu mă rog…

Se poticni și se opri. Își închise ochii timp de o clipă pentru a-și veni în fire.

— … deși eu mă rog Cerului în fiecare zi să te aibă în pază. Ar fi foarte bine să ai un băiat cât mai curând.

Se temea să nu cumva să îl piardă, însă la fel de mult se temea și el să n-o piardă pe ea. O privi cu dragoste. Era blondă și drăguță ca Greta, și poate că fusese odată la fel de vivace ca ea. Chiar și acum însă, ochii îi scăpărau și obrajii îi erau îmbujorați de la agitația petrecerii și de la șampanie. Și totuși, era suficient să urce scările și își pierdea suflul. Avea nevoie de o vacanță, de mâncare bună din belșug și de mai puține griji pe cap. Însă războiul nu îi permitea să aibă niciunul dintre aceste lucruri. Nu doar soldații mureau, se gândi Walter îngrijorat.

— Te rog să o iei în calcul pe Monika, îi zise brusc mama sa.

El ar fi vrut din tot sufletul să îi spună de Maud.

— Monika este o fată încântătoare, mamă, dar nu o iubesc. Abia dacă o cunosc.

— Nu mai e timp pentru așa ceva! În vreme de război, se poate trece peste multe. Întâlnește-te din nou cu ea! Mai ai zece zile de permisie. Întâlnește-te cu ea în fiecare zi. Ai putea să o ceri în căsătorie în ultima zi.

— Cum rămâne cu sentimentele ei? S-ar putea să nu vrea să se căsătorească cu mine.

— Te place și ea, zise mama sa întorcându-și privirea, apoi adaugă: Și va face cum îi vor spune părinții ei.

Walter nu știa dacă să fie iritat sau amuzat.

— Deci tu și mama ei ați aranjat asta, nu-i așa?

— Sunt vremuri disperate. Ați putea să vă căsătoriți în trei luni. Tatăl tău se va asigura că vei primi o permisie specială pentru nuntă și pentru luna de miere.

— A zis el asta?

În mod normal, tatăl său se opunea din răsputeri oricăror privilegii acordate soldaților cu relații.

— Înțelege și el nevoia de a avea un moștenitor pentru titlu.

Deci tata fusese convins. Oare cât îi luase asta? El nu ceda prea ușor.

Walter încercă să nu se foiască în scaun. Era pus într-o poziție imposibilă. Căsătorit cu Maud, nu putea nici măcar să se prefacă interesat de o căsătorie cu Monika – însă nu putea explica de ce.

— Mamă, regret să te dezamăgesc, dar nu am de gând să o cer în căsătorie pe Monika von der Helbard.

— Și de ce nu, mă rog? strigă ea.

El se simțea prost.

— Nu pot să-ți spun decât că mi-aș dori să te pot face fericită.

Ea îi aruncă o privire aspră.

— Vărul tău Robert nu s-a căsătorit niciodată. În cazul lui, nu a fost o surpriză. Sper că nu ai și tu o problemă de acea natură…

Walter se simți stânjenit de această referire la homosexualitatea lui Robert.

— Of, mamă, te rog! Știu exact ce vrei să spui despre Robert și eu nu sunt ca el în această privință, așa că poți să stai liniștită.

Ea își întoarse privirea.

— Îmi pare rău că am pomenit asta. Dar ce este, atunci? Ai treizeci de ani!

— E greu să găsești fata potrivită.

— Nu-i chiar atât de greu.

— Caut pe cineva ca tine.

— Acum mă iei peste picior, rosti ea îmbufnată.

Walter auzi afară o voce de bărbat. O clipă mai târziu intră tatăl său, în uniformă, frecându-și mâinile.

— O să ningă, zise el.

Își sărută soția și înclină capul spre Walter.

— Sper că petrecerea a fost un succes! Nu am avut cum să ajung – am avut după-amiaza plină de întâlniri.

— A fost splendidă, spuse Walter. Mama a pregătit gustări minunate, numai ea știe de unde, iar Perrier-Jouët a fost superb.

— Ce an ai ales?

— 1899.

— Ar fi trebuit să încerci ’92-ul.

— Nu a mai rămas prea mult din acel an.

— Ah…

— Am purtat o conversație fascinantă cu Gus Dewar.

— Mi-l amintesc… americanul al cărui tată este apropiat de președintele Wilson.

— Fiul este acum și mai apropiat decât tatăl. Gus lucrează la Casa Albă.

— Și ce-a avut de zis?

Mama se ridică în picioare.

— Vă las să vorbiți, spuse ea.

Se ridicară și ei.

— Te rog să te gândești la ce ți-am zis, Walter dragă, rosti ea în timp ce ieșea pe ușă.

Un moment mai târziu, majordomul intră cu o tavă pe care se afla un pocal cu coniac auriu-cafeniu. Otto luă paharul.

— Vrei și tu unul? îl întrebă el pe Walter.

— Nu, mulțumesc. Sunt plin de șampanie.

Otto bău coniacul și își întinse picioarele spre foc.

— Deci a apărut tânărul Dewar… cu un soi de mesaj?

— Cât se poate de confidențial.

— Desigur.

Walter nu se simțea foarte atașat de tatăl său. Neînțelegerile lor erau prea pătimașe, iar tatăl său era mult prea insensibil și intransigent. Era îngust la minte, demodat și surd la argumente raționale, perseverând în aceste defecte cu un soi de încăpățânare voioasă, care lui Walter i se părea de-a dreptul respingătoare. Iar o urmare a nesăbuinței lui și a nesăbuinței generației sale din toate țările europene era măcelul de pe Somme. Walter nu putea ierta asta.

Totuși, îi vorbi tatălui său cu glas potolit și într-o manieră prietenoasă. Voia ca această conversație să fie cât se poate de amicală și de rezonabilă.

— Președintele american nu vrea să fie atras în război, începu el.

— Bun.

— De fapt, ar dori ca noi să facem pace.

— Ha!

Otto pufni cu dispreț.

— Calea cea mai ieftină de a ne învinge! Ce tupeu are omul ăsta!

Walter era deznădăjduit să vadă o asemenea desconsiderare a ideii, însă insistă, alegându-și cuvintele cu grijă.

— Dușmanii noștri susțin că militarismul și agresiunea germanilor au provocat războiul, or asta nu este deloc adevărat.

— Sigur că nu, rosti Otto. Am fost amenințați de mobilizarea rușilor la granița de est și de cea a francezilor în vest. Planul Schlieffen a fost singura soluție posibilă.

Ca de obicei, Otto îi vorbea lui Walter de parcă acesta încă avea 12 ani.

Walter răspunse cu răbdare:

— Exact. Îmi amintesc cum ai spus că pentru noi acesta este un război de apărare, un răspuns la o amenințare intolerabilă. Trebuia să ne protejăm.

Dacă Otto era surprins să îl audă pe Walter repetându-i clișeele de justificare a războiului, nu o arătă.

— Corect, zise el.

— Și asta am și făcut, continuă Walter, jucându-și cartea. Acum ne-am atins țelul.

Tatăl său tresări.

— Ce vrei să spui?

— Amenințarea a fost îndepărtată. Armata rusă este distrusă, iar regimul țarist este pe punctul de a se prăbuși. Am cucerit Belgia, am invadat Franța și am ajuns într-un impas în lupta cu trupele franceze și britanice. Am obținut ce ne-am propus. Am protejat Germania.

— Un triumf.

— Și atunci, ce ne putem dori mai mult?

— Victoria totală!

Walter se aplecă în scaun, sfredelindu-l pe tatăl său cu privirea.

— De ce?

— Dușmanii noștri trebuie să plătească pentru agresiunea lor! Trebuie să se plătească reparații, poate și retrasări ale granițelor, concesii coloniale…

— Dar nu acestea au fost țintele noastre inițiale… nu?

Însă Otto voia să împace și capra, și varza.

— Nu, dar acum, că am făcut atâta risipă de efort și de bani și am plătit cu viețile atâtor tineri germani de ispravă, trebuie să primim ceva în schimb.

Era un argument slab, însă Walter știa că nu are rost să încerce să-i schimbe tatălui său părerea. Oricum, demonstrase deja că scopurile Germaniei fuseseră atinse. Acum schimbă tactica.

— Chiar ești sigur că putem obține o victorie totală? întrebă el.

— Desigur!

— În februarie am lansat un asalt total asupra fortăreței franceze de la Verdun. Nu am reușit să o ocupăm. Rușii ne-au atacat în est, iar britanicii și-au concentrat toate forțele în ofensiva de pe Râul Somme. Aceste eforturi colosale din partea ambelor tabere nu au înclinat balanța în nicio parte.

Așteptă un răspuns. Otto rosti cu jumătate de gură:

— Până acum, așa este.

— De fapt, chiar statul nostru major a recunoscut acest lucru. Din august, de când von Falkenhayn a fost înlocuit cu Ludendorff din postul de șef al statului-major, ne-am schimbat tactica, trecând de la atac la apărare în adâncime. Cum crezi că vom obține victoria totală apărându-ne în adâncime?

— Printr-un război submarin nerestricționat! răspunse Otto. Aliații sunt aprovizionați de America, în vreme ce porturile noastre sunt blocate de flota britanică. Trebuie să le tăiem liniile de aprovizionare – doar asta îi va determina să cedeze.

Walter nu intenționase să intre în această discuție, dar acum, că începuse, trebuia să meargă până la capăt. Strângând din dinți, rosti cât putu de blând:

— Asta ar atrage cu siguranță America în război.

— Știi câți soldați are armata Statelor Unite?

— Cam o sută de mii, dar…

— Corect. Nu pot nici măcar să pacifice Mexicul! Nu reprezintă o amenințare pentru noi.

Otto nu fusese niciodată în America. Puțini oameni din generația lui fuseseră acolo. Pur și simplu nu știau despre ce vorbesc.

— Statele Unite sunt o țară mare, cu o avere impresionantă, zise Walter, fierbând de frustrare, dar păstrând un ton degajat și încercând să mențină aparența unei discuții amicale. Pot să sporească efectivele armatei.

— Dar nu destul de repede. Le va lua cel puțin un an. Până atunci, britanicii și francezii se vor preda.

Walter dădu din cap.

— Am mai purtat această discuție, tată, spuse el pe un ton împăciuitor. La fel ca toți cei care se ocupă de strategia de război. Există argumente de ambele părți.

Otto nu putea nega asta, așa că se mulțumi să bombăne dezaprobator.

Walter continuă:

— Oricum, sunt sigur că nu eu sunt cel în măsură să decidă răspunsul Germaniei la această abordare informală de la Washington.

Otto înțelese apropoul.

— Nici eu, desigur.

— Wilson spune că, dacă Germania le va scrie oficial Aliaților, propunându-le negocieri de pace, va susține în mod public propunerea. Cred că este de datoria noastră să transmitem acest mesaj suveranului.

— Așa este, recunoscu Otto. Kaizerul trebuie să decidă.

(IV)

Walter îi scrise lui Maud o scrisoare, pe o foaie simplă de hârtie albă, fără niciun antet.

Scumpa mea iubită,
Este iarnă în Germania și în inima mea.

Scria în engleză. Nu își trecu adresa în partea de sus a paginii și nici nu îi spuse pe nume.

Nu-ți poți imagina cât de mult te iubesc și cât de dor îmi este de tine.

Era greu să decidă ce să scrie. Scrisoarea ar fi putut fi interceptată de un polițist băgăcios și trebuia să se asigure că nici Maud, nici el nu puteau fi identificați.

Sunt doar unul dintre cei peste un milion de bărbați despărțiți de femeile pe care le iubesc, iar vântul de miazănoapte suflă prin sufletele noastre.

Se gândea că o astfel de scrisoare putea fi trimisă de orice soldat aflat departe de familia lui din cauza războiului.

Este o lume rece și mohorâtă pentru mine, cum cred că este și pentru tine, însă cel mai greu de îndurat este despărțirea noastră.

Își dorea să-i poată spune despre munca sa în contraspionajul militar, despre încercarea mamei lui de a-l face să se căsătorească cu Monika, despre criza alimentară din Berlin, chiar și despre cartea pe care o citea, o saga de familie intitulată *Buddebrooks*. Însă se temea că orice amănunte i-ar fi pus pe amândoi în pericol.

Nu pot spune mai multe, dar vreau să știi că îți sunt credincios...

Se opri, gândindu-se cu vinovăție la impulsul pe care îl avusese de a o săruta pe Monika. Însă nu cedase ispitei.

... și am rămas credincios promisiunilor sacre pe care ni le-am făcut ultima oară când am fost împreună.

Era singurul mod în care putea să pomenească de căsătoria lor. Nu voia să riște ca cineva din familia ei să citească scrisoarea și să afle adevărul.

Mă gândesc în fiecare zi la clipa revederii, când ne vom privi în ochi și ne vom spune: „*Bine te-am găsit, dragostea mea*”.

Până atunci, nu mă uita.

Nu se semnă.

Puse scrisoarea într-un plic și o strecură în buzunarul interior al jachetei.

Serviciul poștal dintre Germania și Anglia era suspendat.

Ieși din cameră, coborî la parter, își puse pălăria pe cap și un palton gros, cu guler îmblănit, apoi păși în frigul de pe străzile Berlinului.

Se întâlni cu Gus Dewar în barul de la Adlon. Hotelul păstra o umbră a distincției sale de dinainte de război, cu ospătari în ținută de seară și cu un cvartet de coarde, însă nu mai existau băuturi importate – nici scotch, nici coniac, nici gin englezesc –, așa că se mulțumiră să comande șnaps.

— Deci? rosti Gus nerăbdător. Cum a fost primit mesajul meu?

Walter era plin de speranță; însă știa că nu are prea multe motive de optimism și voia să își mai tempereze entuziasmul. Avea vești bune pentru Gus, dar nimic mai mult.

— Kaizerul îi va scrie președintelui, zise el.

— Bun! Ce are de gând să-i scrie?

— Am văzut o ciornă. Mă tem că tonul nu este foarte conciliant.

— Ce vrei să spui?

Walter își închise ochii pentru a-și aminti cuvintele, apoi cită din memorie:

— „Cel mai formidabil război din istorie se desfășoară deja de doi ani și jumătate. În acest conflict, Germania și aliații săi au dovedit din plin tăria noastră indestructibilă. Liniile noastre de neclintit rezistă în fața atacurilor neîncetate. Evenimentele recente arată că prelungirea războiului nu ne poate frânge puterea de rezistență…” Și așa mai departe.

— Înțeleg de ce spui că tonul nu este foarte conciliator.

— În cele din urmă, ajunge și la subiect.

Walter își aminti următoarea parte:

— „Conștienți de forța noastră militară și economică și gata să purtăm până la sfârșit, dacă va trebui, încleștarea ce ne-a fost impusă, dar însuflețiți totodată de dorința de a opri vărsarea de sânge și de a pune capăt grozăviilor războiului” – aici vine partea importantă – „propunem începerea negocierilor de pace.”

Gus era încântat.

— E minunat! A zis da!

— Liniște, te rog!

Walter se uită în jur neliniștit, însă nimeni nu părea să-i fi băgat în seamă. Muzica cvartetului le acoperea conversația.

— Iartă-mă, rosti Gus.

— Ai dreptate, totuși.

Walter zâmbi, lăsând să se întrevadă puțin din exuberanța proprie.

— Tonul este arogant, combativ și disprețuitor – dar propune totuși negocieri de pace, spuse el.

— Nu-ți pot spune cât de recunoscător îți sunt.

Walter ridică o mână, în semn de avertizare.

— Dă-mi voie să îți mărturisesc ceva, cât se poate de sincer. Oamenii puternici din preajma kaizerului, care sunt împotriva păcii, au sprijinit această propunere din cinism, doar ca să dea bine în fața președintelui vostru, fiind convinși că Aliații o vor respinge oricum.

— Să sperăm că se înșală!

— Amin!

— Când vor trimite scrisoarea?

— Se ceartă încă în privința formulării. După ce se va ajunge la un acord, scrisoarea va fi înmânată ambasadorului american de aici, din Berlin, cu solicitarea de a o transmite mai departe guvernelor Aliaților.

Acest joc diplomatic care presupunea trimiterea coletului mai departe era necesar pentru că guvernele inamice nu aveau mijloace oficiale de comunicare.

— Ar fi cazul să mă duc la Londra, zise Gus. Poate că pot face ceva pentru a pregăti primirea scrisorii.

— M-am gândit eu că vei spune asta. Am o rugăminte.

— După tot ce-ai făcut ca să mă ajuți? Orice!

— Este o chestiune strict personală.

— Nicio problemă.

— Trebuie să îți dezvălui un secret.

Gus zâmbi.

— Interesant!

— Aș dori să îi dai o scrisoare din partea mea lui Lady Maud Fitzherbert.

— Ah…

Gus căzu pe gânduri. Știa că nu putea exista decât un singur motiv pentru care Walter i-ar fi scris lui Maud în taină.

— Înțeleg necesitatea discreției. Dar este în regulă.

— Dacă ești percheziționat la plecarea din Germania sau la intrarea în Anglia, va trebui să spui că aceasta este o scrisoare de dragoste din partea unui american din Germania către

logodnica lui din Londra. Scrisoarea nu dezvăluie niciun nume și nicio adresă.

— Am înțeles.

— Îți mulțumesc, rosti Walter cu fervoare. Nici nu știi ce mult înseamnă pentru mine.

(V)

Sâmbătă, pe 2 decembrie, la Tŷ Gwyn se organiză o vânătoare. Contele Fitzherbert și prințesa Bea fură reținuți la Londra, așa că prietenul lui Fitz, Bing Westhampton, îi ținu locul în calitate de gazdă, alături de Lady Maud.

Înainte de război, lui Maud îi plăceau asemenea ieșiri. Femeile nu trăgeau, desigur, dar îi plăcea să aibă casa plină de oaspeți, picnicul la care veneau atât doamnele, cât și domnii, focurile învăpăiate și mâncarea sățioasă la care se întorceau seara acasă. Însă acum nu se putea bucura, știind că soldații sufereau în tranșee. Își zise că nu putea totuși să-și petreacă restul vieții fiind nefericită, chiar și pe timp de război; însă asta nu o ajută prea mult. Arboră cel mai strălucitor zâmbet, îndemnându-i pe toți să mănânce și să bea pe săturate, dar când auzi focurile de armă, mintea îi zbură la câmpul de bătălie. Mâncarea scumpă rămase neatinsă pe farfuria ei, iar paharele cu neprețuitele vinuri vechi ale lui Fitz fură luate din fața sa fără să fi gustat din ele.

Nu se mai putea bucura de clipele de răgaz, pentru că se gândea mereu la Walter. Era în viață sau murise? Bătălia de pe Somme se încheiase în cele din urmă. Fitz zicea că germanii pierduseră jumătate de milion de oameni. Oare Walter se număra printre aceștia? Sau zăcea schilodit printr-un spital pe undeva?

Poate că sărbătorea victoria. Ziarele nu puteau ascunde faptul că efortul major din 1916 al armatei britanice nu dusese decât la un neînsemnat câștig de șapte mile de teren. Germanii aveau tot dreptul să se felicite. Chiar și Fitz recunoștea, între patru ochi și cu jumătate de gură, că singura speranță de care se mai agăța Marea Britanie era ca americanii să intre în război. Oare Walter se relaxa în vreun bordel din Berlin, cu o sticlă de șnaps într-o mână și cu o domnișoară drăguță și blondă în cealaltă?

„Aș prefera să fie rănit”, se gândi ea, apoi se rușină de acest gând.

Gus Dewar se număra printre oaspeții de la Tŷ Gwyn, iar la ora ceaiului veni să o caute pe Maud. Toți bărbații purtau pantaloni de golf, încheiați chiar sub genunchi, iar americanul înalt arăta și mai ridicol în ei decât ceilalți. Ținea o ceașcă de ceai într-o mână, în timp ce traversa salonul aglomerat în care se afla ea.

Ea își înăbuși un suspin. Când era abordată de un burlac, de obicei se întâmpla din motive sentimentale, iar ea trebuia să îl îndepărteze fără să admită că este căsătorită, ceea ce era destul de dificil uneori. În zilele acelea, fuseseră uciși în război atâția burlaci buni de însurătoare din clasa de sus, încât până și cei mai neatrăgători indivizi își încercau norocul cu ea: mezinii baronilor faliți, clerici uscățivi cu respirația urât mirositoare, ba chiar și homosexuali care își căutau o femeie pentru a le asigura respectabilitate.

Nu că ar fi fost Gus Dewar o partidă proastă. Nu era chipeș, nici nu avea grația detașată a lui Walter și a lui Fitz, însă avea mintea ascuțită și idealuri înalte, împărtășind interesul pasionat al lui Maud pentru politica internațională. Iar combinația de ușoară stângăcie, atât fizică, cât și socială, cu francheța lipsită de menajamente îi oferea un anumit farmec. Dacă ar fi fost singură, poate că ar fi avut și el șansa lui.

Se așeză lângă ea, pe o canapea din mătase galbenă.

— E o plăcere să mă aflu din nou la Tŷ Gwyn, zise el.

— Ați fost aici cu puțin timp înainte de război, își aminti Maud.

Nu avea să uite niciodată acel week-end din ianuarie 1914, când regele venise să stea acolo și se produsese cumplitul dezastru de la mina din Aberowen. Însă, realiză ea rușinată, cel mai clar își amintea cum îl sărutase pe Walter. Și-ar fi dorit să îl poată săruta și acum. Ce proști fuseseră că se mulțumiseră doar cu sărutări! Își dorea acum să fi făcut dragoste și să fi rămas însărcinată, pentru a fi obligați astfel să se căsătorească în grabă și să fie trimiși să trăiască în dizgrație în vreun loc oribil ca Rhodesia sau Bengal. Toate lucrurile care îi opriseră să facă asta – părinții, societatea, cariera – păreau neînsemnate în comparație cu teribila posibilitate ca Walter să fie ucis, iar ea să nu-l mai vadă niciodată.

— Cum pot fi bărbații atât de proști încât să meargă la război? îl întrebă ea pe Gus. Și să continue să lupte chiar dacă aportul înfricoșător de vieți a umbrit demult orice câștig imaginabil?

El spuse:

— Președintele Wilson crede că taberele ar trebui să ia în calcul varianta păcii fără victorie.

Maud fu ușurată să constate că el nu voia de fapt să-i spună ce ochi frumoși are sau alte asemenea prostii.

— Sunt de acord cu președintele, rosti ea. Armata britanică a pierdut deja aproape un milion de oameni. Numai operațiunea de pe Somme ne-a costat patru sute de mii de victime.

— Dar ce părere are poporul britanic?

Maud se gândi puțin.

— Majoritatea ziarelor încă pretind că Somme a fost o mare victorie. Orice încercare de a prezenta în mod realist situația este etichetată drept lipsă de patriotism. Sunt convinsă că lordul Northcliffe ar prefera să trăiască într-o dictatură militară, însă cei mai mulți dintre oameni știu că nu am făcut niciun progres.

— S-ar putea ca germanii să propună negocieri de pace.

— O, sper să aveți dreptate!

— Cred că o abordare formală va fi întreprinsă în curând.

Maud făcu ochii mari.

— Iertați-mă, rosti ea. Credeam că faceți doar conversație. Însă văd că nu este așa.

Se simți entuziasmată. Negocieri de pace? Oare chiar era cu putință?

— Nu, nu făceam doar conversație, spuse Gus. Știu că aveți prieteni în guvernul liberal.

— Nu mai este un guvern liberal, zise ea. Este o coaliție, cu câțiva miniștri conservatori în cabinet.

— Îmi cer scuze. Greșeala mea. Știam de existența coaliției. Totuși, Asquith este în continuare premier, este liberal și știu că dumneavoastră sunteți apropiată de mai mulți lideri liberali.

— Într-adevăr.

— De aceea am venit să vă cer părerea cu privire la felul în care ar fi primită propunerea germanilor.

Ea chibzui cu migală. Știa pe cine reprezintă Gus. Președintele Statelor Unite îi punea această întrebare. Trebuia să fie foarte exactă. Din fericire, avea o informație esențială.

— Acum zece zile, cabinetul a discutat un articol al lordului Lansdowne, un fost ministru de externe conservator, care susținea că nu putem câștiga războiul.

Gus se lumină la față.

— Serios? Nu știam.

— Sigur că nu știați. Este o informație secretă. Totuși, au existat zvonuri și Northcliffe a tunat și a fulgerat împotriva a ceea ce el consideră că sunt discuții defetiste despre o pace negociată.

Gus rosti cu entuziasm:

— Și cum a fost primit articolul lui Lansdowne?

— Aș spune că patru membri ai cabinetului tind să îi dea dreptate: ministrul de externe, Sir Edward Grey; ministrul de finanțe, McKenna; președintele Departamentului de Comerț, Runciman; și premierul însuși.

Fața lui Gus se lumină de speranță.

— Este o facțiune puternică!

— Mai ales acum, când bătăiosul Winston Churchill a dispărut din peisaj. Nu și-a mai revenit după catastrofa expediției din Dardanele, proiectul său de suflet.

— Care dintre membrii cabinetului i se opun lui Lansdowne?

— David Lloyd George, ministrul de război, cel mai popular politician din țară. Și lordul Robert Cecil, ministrul blocadei; Arthur Henderson, ministrul trezoreriei, care este și liderul Partidului Laburist; și Arthur Balfour, primul lord al Amiralității.

— Am văzut interviul acordat presei de Lloyd George. A zis că ar vrea ca lupta să continue până la knockout.

— Din păcate, cei mai mulți oameni sunt de acord cu el. Bineînțeles, nici nu au ocazia să audă și alte puncte de vedere. Oamenii care se opun războiului – cum ar fi filosoful Bertrand Russell – sunt hărțuiți întruna de guvern.

— Dar care a fost concluzia cabinetului?

— Niciuna. Ședințele lui Asquith se încheie deseori fără o concluzie. Lumea se plânge că este nehotărât.

— Ce frustrant! Totuși, se pare că nu vor rămâne surzi la propunerea de pace.

Era atât de reconfortant să vorbească cu un bărbat care o lua în serios, se gândi Maud. Chiar și cei cu care purta conversații inteligente aveau tendința de a fi ușor condescendenți. Numai Walter mai vorbea cu ea de la egal la egal.

În acel moment Fitz intră în încăpere. Purta haine londoneze, negre cu cenușiu, și era evident că abia coborâse din tren. Avea un bandaj la ochi și se sprijinea într-un baston.

— Îmi pare foarte rău că v-am dezamăgit, rosti el, adresându-se tuturor celor prezenți. A trebuit să rămân în oraș azi-noapte. Londra este în fierbere din cauza ultimelor evenimente politice.

Gus întrebă:

— Ce evenimente? Nu am apucat să citim ziarele de azi.

— Lloyd George i-a scris ieri lui Asquith, cerându-i o schimbare în felul în care purtăm acest război. Vrea ca un consiliu de război atotputernic, format din trei miniștri, să ia toate deciziile.

Gus zise:

— Și Asquith va accepta?

— Sigur că nu. A replicat spunând că, dacă ar exista un asemenea organism, premierul ar trebui să îl prezideze.

Prietenul pișicher al lui Fitz, Bing Westhampton, stătea la fereastră cu picioarele ridicate.

— Așa nu se rezolvă nimic, spuse el. Orice consiliu condus de Asquith va fi la fel de slab și de nehotărât precum cabinetul. Se uită spășit în jur și adăugă: Cu scuzele de rigoare față de miniștrii prezenți aici.

— Ai dreptate totuși, răspunse Fitz. Scrisoarea reprezintă o provocare la adresa autorității lui Asquith, mai ales că prietenul lui Lloyd George, Max Aitken, a oferit știrea tuturor ziarelor. Nu mai există nicio posibilitate de compromis acum. O să fie o bătaie pe viață și pe moarte, cum ar spune Lloyd George. Dacă nu va obține ce a cerut, va fi nevoit să demisioneze din cabinet. Și, dacă va obține ce a cerut, Asquith va fi cel care va pleca – și atunci va trebui să alegem un nou premier.

Maud îl privi pe Gus. Împărtășeau același gând nerostit, își dădu ea seama. Câtă vreme Asquith se afla în Downing Street, inițiativa de pace mai avea o șansă. Dacă bătăiosul Lloyd George câștiga această dispută, totul avea să se schimbe.

Gongul răsună în sală, anunțând invitații că este momentul să se schimbe în ținuta de seară. Oaspeții plecară pe rând, iar Maud se duse în camera ei.

Hainele îi fuseseră întinse pe pat. Își cumpărase rochia de la Paris, pentru sezonul londonez din 1914. De atunci își mai achiziționase foarte puține haine. Își scoase rochia purtată la

ceai și se acoperi cu un șal de mătase. Nu voia să o sune încă pe cameristă: mai avea la dispoziție câteva minute. Se așeză la măsuța de toaletă și își privi chipul în oglindă. Avea 26 de ani și asta începuse să se vadă. Nu fusese niciodată frumoasă, dar lumea o considerase mereu atrăgătoare. Austeritatea războiului o făcuse să își piardă rotunjimile de fetișcană, iar unghiurile feței sale deveniseră mai pronunțate. Ce avea să creadă Walter când o va vedea, dacă se vor mai întâlni vreodată? Își atinse sânii. Erau încă fermi; măcar atât. Asta avea să îl bucure. Numai gândul la el îi întări sfârcurile. Se întrebă dacă mai avea timp să…

Se auzi o bătaie în ușă și ea își coborî rușinată mâinile.

— Cine este? întrebă ea.

Ușa se deschise și Gus Dewar intră în cameră.

Maud se ridică, trăgându-și și mai strâns șalul pe ea, și rosti pe tonul ei cel mai autoritar:

— Domnule Dewar, vă rog să plecați de îndată!

— Nu vă alarmați, zise el. Trebuie să vă vorbesc între patru ochi.

— Nu-mi pot închipui ce motiv ați…

— L-am văzut pe Walter la Berlin.

Maud amuți, șocată. Se holbă la Gus. Cum de știa despre ea și Walter?

Gus spuse:

— Mi-a dat o scrisoare pentru dumneavoastră.

Băgă mâna în jacheta sa de tweed și scoase un plic. Maud îl luă cu o mână tremurândă.

— Mi-a zis că nu v-a folosit numele de teamă ca nu cumva scrisoarea să fie citită la frontieră, dar nimeni nu mi-a căutat prin bagaje, spuse Gus.

Maud ținu scrisoarea, nesigură. De atâta vreme își dorea să primească vești de la el, însă acum se temea că acestea aveau să fie proaste. Poate că Walter își luase o ibovnică și o ruga în scrisoare să îl înțeleagă. Poate că se căsătorise cu o nemțoaică și îi scria ca să îi ceară să păstreze taina căsătoriei lor. Sau, cel mai rău, poate că intentase divorț.

Rupse plicul și citi:

Scumpa mea iubită,

Este iarnă în Germania și în inima mea. Nu-ți poți imagina cât de mult te iubesc și cât de dor îmi este de tine.

Ochii i se umplură de lacrimi.

— O! șopti ea. O, domnule Dewar, vă mulțumesc că mi-ați adus această scrisoare!

El făcu un pas nesigur spre ea.

— Gata, gata, spuse el.

O bătu ușor pe braț.

Ea încercă să citească și restul scrisorii, dar nu mai vedea cuvintele de pe hârtie.

— Sunt atât de fericită! spuse ea printre lacrimi.

Își lăsă capul pe umărul lui Gus, iar el o cuprinse în brațe.

— E totul bine, zise el.

Maud se lăsă în voia sentimentelor și începu să plângă în hohote.

Capitolul 21

Decembrie 1916

(I)

Fitz lucra la Amiralitate, la Whitehall. Nu era slujba pe care și-o dorea. Tânjea să revină în rândurile Pușcașilor Galezi, în Franța. Oricât de mult ar fi urât mizeria și disconfortul din tranșee, nu se simțea bine știind că el este în siguranță la Londra, în vreme ce toți ceilalți își riscau viețile. Era îngrozit de gândul că ar putea fi considerat laș. Însă medicii insistaseră că piciorul său nu este încă suficient de puternic și armata nu îl lăsa să se întoarcă pe front.

Deoarece Fitz vorbea germana, Smith-Cumming de la Serviciul Secret – omul care își spunea „C” – îl recomandase celor de la contraspionajul naval, așa că Fitz fusese instalat temporar într-un departament cunoscut drept Camera 40. Nu își dorea cu niciun chip o slujbă de birou, dar – spre surprinderea lui

– descoperi că munca pe care o făcea era extrem de importantă în efortul de război.

În prima zi de război, un vapor poștal numit CS *Alert* pornise spre Marea Nordului, ridicase la suprafață cablurile submarine de telecomunicații germane și le tăiase pe toate. Prin acea lovitură dată pe furiș, britanicii siliseră inamicul să folosească mijloacele de comunicații fără fir pentru majoritatea mesajelor. Semnalele radio puteau fi interceptate. Germanii nu erau proști, așa că își codificau toate mesajele. Camera 40 era locul în care britanicii încercau să spargă codurile.

Fitz lucra cu tot felul de oameni – unii de-a dreptul bizari, majoritatea lipsiți de orice spirit militar –, care se străduiau să descifreze păsărească interceptată de stațiile de ascultare de pe coastă. Fitz nu se pricepea la munca migăloasă și complicată a decodării – nu izbutise niciodată să descopere criminalul dintr-o nuvelă cu Sherlock Holmes –, însă putea traduce decriptările în engleză și, mai important, experiența lui de pe câmpul de bătălie îi permitea să judece care dintre acestea erau nesemnificative.

Nu că asta făcea cine știe ce diferență. La sfârșitul lui 1916, frontul de vest abia dacă se mișcase față de începutul anului, în ciuda eforturilor colosale depuse de ambele tabere – asaltul neîncetat al germanilor asupra Verdunului și atacul chiar și mai costisitor de pe Somme al britanicilor. Aliații aveau nevoie cu disperare de un sprijin. Dacă Statele Unite intrau în război, ar fi putut înclina balanța – însă, până atunci, nu se întrezărea niciun semn în această privință.

Comandanții din toate armatele dădeau ordinele noaptea târziu sau la prima oră a dimineții, așa că Fitz începea devreme și lucra cu sârguință până la amiază. În miercurea de după vânătoare plecă de la Amiralitate la ora 12:30 și luă un taxi până acasă. Drumul în pantă de la Whitehall la Mayfair, deși scurt, era prea solicitant pentru el.

Cele trei femei cu care locuia – Bea, Maud și mătușa Herm – tocmai se pregăteau să ia prânzul. Îi dădu lui Grout bastonul și chipiul și li se alătură doamnelor. După mediul utilitarist al biroului său, savura tihna căminului în care trăia: mobila scumpă, servitorii discreți, porțelanul franțuzesc de pe fața de masă albă.

O întrebă pe Maud ce vești politice are: o bătălie între Asquith și Lloyd George era în plină desfășurare. Cu o zi în urmă, Asquith demisionase în mod teatral din funcția de premier. Fitz era îngrijorat: nu era el un admirator al liberalului Asquith, dar ce s-ar fi făcut dacă noul premier ar fi sprijinit ideea negocierilor pentru pace?

— Regele s-a întâlnit cu Bonar Law, zise Maud.

Andrew Bonar Law era liderul conservatorilor. Ultimul vestigiu al puterii regale era dreptul monarhului de a desemna premierul – deși candidatul pe care îl alegea trebuia să obțină și sprijinul parlamentului.

Fitz spuse:

— Și ce s-a întâmplat?

— Bonar Law a refuzat funcția de premier.

Fitz se enervă.

— Cum a putut să îl refuze pe rege?

Oamenii erau datori să își asculte monarhul, era de părere Fitz, și mai ales conservatorii.

— Crede că funcția ar trebui să îi revină lui Lloyd George. Însă regele nu îl vrea pe Lloyd George.

Bea interveni:

— Sper că nu. Omul nu-i cu nimic mai bun decât un socialist.

— Într-adevăr, încuviință Fitz. Însă este mai agresiv decât toți ceilalți laolaltă. Măcar ar energiza efortul de război.

Maud spuse:

— Mă tem că nu ar face prea mult pentru orice șansă am avea să cădem la pace.

— Pace? pufni Fitz. Nu cred că trebuie să-ți faci prea multe griji în această privință.

Încercă să nu se înfierbânte prea tare, dar discuțiile defetiste despre pace îi aduceau aminte de toate viețile pierdute: bietul sublocotenent Carlton-Smith, atâția *Amici din Aberowen*, chiar și nefericitul Owen Bevin, împușcat de plutonul de execuție. Oare sacrificiul lor fusese în zadar? Gândul i se părea o blasfemie. Silindu-se să vorbească pe un ton liniștit, rosti:

— Nu o să se facă pace până când nu va câștiga una dintre tabere.

Ochii lui Maud scăpărară mânioși, dar se controlă și ea.

— Am putea avea ce-i mai bun din ambele părți: coordonarea energică a războiului de către Lloyd George, ca președinte al

Consiliului de Război, și un om de stat ca premier, cineva ca Arthur Balfour, care să negocieze pacea dacă vom hotărî că asta ne dorim.

— Hmmm…

Lui Fitz nu îi plăcea deloc această idee, dar Maud avea un fel de a pune problema pe care îți venea greu să-l contrazici. Fitz schimbă subiectul.

— Ce planuri aveți în această după-amiază?

— Mătușa Herm și cu mine vom merge în East End. Avem un club al soțiilor de soldați. Le oferim ceai și prăjituri – plătite de tine, Fitz, lucru pentru care îți suntem recunoscători – și încercăm să le ajutăm cu problemele lor.

— Cum ar fi?

Mătușa Herm fu cea care răspunse:

— Găsirea unui loc curat în care să locuiască și a unei îngrijitoare de încredere pentru copil, printre altele.

Fitz era amuzat.

— Mă surprinzi, mătușă! Parcă dezaprobai aventurile lui Maud în East End.

— Suntem în război, spuse Lady Hermia pe un ton sfidător. Trebuie să facem cu toții ce ne stă în puteri.

Fitz zise, într-o doară:

— Poate că o să vin și eu cu voi. O să le prindă bine să vadă că și conții sunt împușcați la fel de ușor precum hamalii.

Maud păru surprinsă, dar spuse:

— Da, sigur, dacă vrei…

El își dădu seama că ea nu este foarte încântată. Fără îndoială că la clubul ei se discutau destule prostii stângiste – dreptul de vot pentru femei și alte asemenea nimicuri. Totuși, nu îl putea refuza, de vreme ce el plătea pentru tot.

Prânzul se încheie și plecară să se pregătească. Fitz se duse în vestibulul soției sale. Camerista căruntă a lui Bea, Nina, o ajuta să își dea jos rochia pe care o purtase la prânz. Bea murmură ceva în rusă, iar Nina îi răspunse la fel, ceea ce îl irită pe Fitz, căci se simțea ca și cum ar fi vrut să îl excludă din conversație. Vorbi și el în rusă, sperând că ele vor crede că înțelege tot, și i se adresă cameristei:

— Lasă-ne singuri, te rog.

Ea făcu o reverență și ieși. Fitz spuse:

— Nu l-am văzut pe Băiat azi.

Plecase devreme în acea dimineață.

— Trebuie să trec pe la el înainte să fie scos la plimbare.

— Momentan nu iese din casă, rosti Bea neliniștită. Are o mică tuse.

Fitz se încruntă.

— Are nevoie de aer curat.

Spre surprinderea lui, ea păru pe punctul de a izbucni în lacrimi.

— Mă tem pentru el, zise ea. Cum tu și Andrei vă riscați viețile în război, Băiatul s-ar putea să fie tot ce-mi mai rămâne.

Fratele ei, Andrei, era căsătorit, dar nu avea copii. Dacă Andrei și Fitz mureau, Băiatul avea să fie singura familie a lui Bea. Asta explica de ce ea îl răsfăța atât.

— Chiar și așa, nu-i prinde bine să fie prea cocoloșit.

— Nu știu acest cuvânt, rosti ea îmbufnată.

— Cred că înțelegi ce vreau să spun.

Bea își scoase juponul. Silueta ei era mai voluptuoasă decât altădată. Fitz o urmări dezlegându-și fundele de la dresuri. Își imagină cum ar fi să-i muște carnea moale de pe interiorul coapsei.

Ea îi surprinse privirea.

— Sunt obosită, zise ea. Trebuie să dorm o oră.

— Aș putea să vin cu tine.

— Parcă trebuia să te duci prin mahalale cu sora ta.

— Nu neapărat.

— Chiar trebuie să mă odihnesc.

El se ridică, gata să plece, apoi se răzgândi. Se simțea respins și mânios.

— A trecut mult timp de când m-ai primit ultima oară în patul tău.

— Nu am numărat zilele.

— Eu le-am numărat. Și nu sunt zile, ci săptămâni.

— Îmi pare rău. Sunt atât de îngrijorată de tot ce se întâmplă! …

Păru iar gata să izbucnească în lacrimi.

Fitz știa că ea se teme pentru fratele ei și îi înțelegea neliniștea și neajutorarea, însă milioane de femei treceau prin aceleași cazne, iar nobilimea avea datoria să păstreze o atitudine stoică.

— Am auzit că ai mers la slujbele organizate la ambasada Rusiei cât eu am fost plecat în Franța.

În Londra nu existau biserici ortodoxe, însă ambasada avea o capelă.

— Cine ți-a zis?

— Nu contează cine mi-a zis.

Mătușa Herm îi spusese.

— Înainte să ne căsătorim, ți-am cerut să te convertești la anglicanism și tu ai acceptat.

Ea nu se uită în ochii lui.

— Nu am crezut că ar fi o problemă dacă merg la câteva slujbe, rosti ea cu glas coborât. Îmi pare rău dacă te-am supărat.

Fitz nu avea încredere în clericii străini.

— Ți-a zis cumva preotul de acolo că este un păcat dacă îți face plăcere să te culci cu soțul tău?

— Sigur că nu! Dar când ești plecat și mă simt singură, atât de departe de toate cele cu care am crescut, este o alinare pentru mine să aud imnuri și rugăciuni rusești familiare.

Fitz chiar o compătimea. Probabil că îi era greu. El unul nu-și putea închipui cum ar fi fost să se stabilească permanent într-o altă țară. Și știa, din conversațiile purtate cu alți bărbați însurați, că nu era neobișnuit ca soția să refuze avansurile soțului după naștere.

Însă el își împietri inima. Toată lumea trebuia să facă sacrificii. Bea ar fi trebuit să se bucure că nu este obligată să alerge în calea mitralierelor.

— Cred că eu mi-am făcut datoria față de tine, rosti el. Când ne-am căsătorit, am achitat datoriile familiei tale. Am adus experți ruși și englezi care să reorganizeze domeniile. Aceștia i-au spus atunci lui Andrei să sece mlaștinile pentru a obține mai mult teren cultivabil și să facă prospecțiuni pentru cărbune și alte minerale, însă el nu a făcut nimic din toate astea. Nu este vina mea că Andrei a irosit toate oportunitățile.

— Da, Fitz, zise ea. Ai făcut tot ce ai promis.

— Și îți cer să-ți faci și tu datoria. Trebuie să producem moștenitori. Dacă Andrei moare fără să aibă copii, fiul nostru va moșteni două domenii imense. Va fi unul dintre cei mai mari latifundiari din lume. Trebuie să avem mai mulți fii în caz că – Doamne ferește – Băiatul pățește ceva.

Ea rămase cu ochii în podea.

— Îmi cunosc datoria.

Fitz se simțea necinstit. Îi vorbise de un moștenitor – și tot ce-i zisese era adevărat –, dar nu îi mărturisise că tânjea să-i vadă trupul întins pentru el pe așternuturi, alb pe alb, și părul ei bălai răsfirat pe pernă. Își alungă din minte această imagine.

— Dacă îți cunoști datoria, atunci te rog să ți-o îndeplinești. Data viitoare când vin în această cameră, mă aștept să fiu întâmpinat ca un soț iubitor ce sunt.

— Da, Fitz.

Plecă. Era bucuros că pusese piciorul în prag, dar îl tulbura senzația că făcuse ceva greșit. Era ridicol: îi arătase lui Bea greșeala pe care o făcea, iar ea îi acceptase mustrarea. Așa ar fi trebuit să stea lucrurile între soț și soție, însă nu se simțea satisfăcut, cum sperase să fie.

Și-o scoase pe Bea din minte când se întâlni cu Maud și cu mătușa Herm în salon. Își puse chipiul pe cap și se uită în oglindă, apoi își întoarse repede privirea. Încerca să nu se gândească prea mult la felul în care arăta acum. Glonțul îi afectase mușchii din partea stângă a feței și pleoapa era lăsată pentru totdeauna. Era o desfigurare minoră, dar orgoliul lui nu avea să-și mai revină niciodată. Își zicea că trebuie să fie recunoscător că nu îi fusese afectată vederea.

Cadillacul său albastru se afla încă în Franța, însă izbutise să facă rost de altul. Șoferul lui știa drumul: era clar că o mai dusese pe Maud în East End în trecut. După o jumătate de oră, opriră în fața Bisericii Evanghelice a Golgotei, o capelă micuță și ponosită, cu acoperiș de tablă. Părea picată acolo din Aberowen. Fitz se întrebă dacă pastorul este galez.

Ceaiul se servea deja și locul era ticsit de femei tinere și de copiii lor. Mirosea mai urât decât într-o cazarmă, iar Fitz fu nevoit să reziste tentației de a-și duce o batistă la nas.

Maud și Herm trecură imediat la lucru – Maud primea femeile pe rând în biroul din spate, iar Herm le conducea înăuntru. Fitz șchiopătă de la o masă la alta, întrebându-le pe femei unde își îndeplineau soții lor serviciul militar și care fuseseră experiențele lor, în vreme ce copiii se rostogoleau pe podea. De obicei, tinerele femei chicoteau și amuțeau când Fitz li se adresa, însă acest grup nu se fâstâcea atât de ușor. Îl întrebară în ce regiment luptă și cum căpătase rănile.

Abia când ajunse pe la jumătatea încăperii o zări pe Ethel.

Observase că în spatele sălii erau două birouri, dintre care unul al lui Maud, și se întrebase în treacăt cine se afla în cel de-al doilea. Ridică privirea când ușa se deschise și o văzu pe Ethel ieșind.

Nu o mai văzuse de doi ani, însă ea nu se schimbase prea mult. Buclele ei negre săltau în timp ce mergea, iar zâmbetul îi era luminos ca o rază de soare. Avea o rochie cenușie și ponosită, asemănătoare hainelor purtate de celelalte femei, cu excepția lui Maud și a lui Herm, dar silueta îi rămăsese la fel de îngrijită, iar el nu se putu abține să nu se gândească la trupul ei minion pe care îl știa atât de bine. Ea îl vrăji fără ca măcar să se uite la el. Era ca și cum nu trecuse decât o clipă de când se hârjoniseră, chicotind și sărutându-se, în patul din Apartamentul cu Gardenii.

Ea vorbea cu celălalt bărbat din încăpere, un tip aplecat de spate, într-un costum cenușiu-închis de ocazie, dintr-un material aspru, aflat la o masă și notând ceva într-un catastif. Omul purta ochelari cu lentile groase, însă asta nu îl împiedică pe Fitz să observe adorația din privirea lui când se uita la Ethel. Ea i se adresă pe un ton amical, iar Fitz se întrebă dacă sunt căsătoriți.

Ethel se răsuci și dădu cu ochii de Fitz. Sprâncenele i se arcuiră și gura i se rotunji de surprindere. Se trase un pas înapoi, de parcă ar fi fost agitată, și dădu peste un scaun. Femeia așezată pe scaun îi aruncă o privire iritată. Ethel rosti un „Iertați-mă!” fără să se uite la ea.

Fitz se ridică de pe scaun, un lucru deloc ușor din cauza piciorului vătămat, pironind-o cu privirea pe Ethel. Ea tremura în mod vizibil, deloc sigură dacă să se apropie de el sau dacă să se retragă la adăpostul biroului. El zise:

— Bună, Ethel.

Cuvintele lui nici nu ajunseră în cealaltă parte a încăperii, însă ea îi văzuse buzele mișcându-se și ghicise ce rostise el.

Ea luă pe loc o hotărâre și se îndreptă spre el.

— Bună ziua, lord Fitzherbert, zise ea, iar accentul ei galez cântat făcu ca banalul salut să sune ca o melodie.

Dădu mâna cu el; avea pielea aspră. El îi urmă exemplul, revenind la tonul formal:

— Ce mai faceți, doamnă Williams?

Ea își trase un scaun și se așeză. În timp ce se lăsa și el într-un scaun, nu putu să nu remarce abilitatea cu care ea îl pusese pe picior de egalitate, fără să lase impresia de intimitate.

— V-am văzut la slujba de la Recul din Aberowen, rosti ea. Mi-a părut foarte rău…

Glasul i se poticni. Își lăsă privirea în podea și repetă:

— Mi-a părut foarte rău să vă văd rănit. Sper că vă simțiți mai bine.

— Treptat.

Se vedea că îngrijorarea ei este sinceră. Se părea că nu îl urăște, în ciuda a tot ce se întâmplase, iar asta îl emoționă.

— Cum ați căpătat rănile?

El spusese această poveste de atâtea ori, încât ajunsese să îl plictisească.

— S-a întâmplat în prima zi a ofensivei de pe Somme. Nu am apucat să lupt aproape deloc. Am urcat pe parapet, am trecut de sârma noastră ghimpată și am început să străbatem terenul dintre tabere, iar următorul lucru pe care mi-l amintesc este că eram dus pe o targă și că mă durea totul.

— Fratele meu v-a văzut căzând.

Fitz își aminti de insubordonatul caporal William Williams.

— Da? Ce s-a întâmplat cu el?

— Unitatea lui a capturat o tranșee germană, apoi au fost nevoiți să o abandoneze când au rămas fără muniție.

Fitz pierduse raportul, aflându-se în spital.

— A primit vreo medalie?

— Nu. Colonelul i-a spus că ar fi trebuit să își apere poziția până la moarte. Billy a zis: „Adică așa cum ați făcut dumneavoastră?” Și a fost pus sub acuzare.

Fitz nu era surprins. Williams îi dăduse și lui bătăi de cap.

— Deci, ce faceți aici?

— Lucrez cu sora dumneavoastră.

— Nu mi-a spus nimic.

Ethel îl privi netulburată.

— Nu a crezut că v-ar interesa să aflați vești despre foștii dumneavoastră servitori.

Era o împunsătură, însă el o ignoră.

— Și ce faceți mai exact?

— Sunt redactor la publicația *The Soldier's Wife*. Mă ocup de tipărire și de distribuție, și redactez totodată pagina cu scrisori. Și mă ocup de bani.

El fu impresionat. Era un pas uriaș de la munca ei de menajeră. Însă ea fusese întotdeauna o organizatoare extraordinar de capabilă.

— Banii mei, presupun?

— Nu cred. Maud este atentă. Știe că nu vă deranjează să plătiți pentru ceai și pentru prăjituri sau pentru îngrijirea copiilor de soldați, dar nu vă folosește banii pentru propaganda împotriva războiului.

El continuă conversația doar pentru a-i mai vedea chipul în timp ce vorbea.

— Deci cu asta se ocupă ziarul? întrebă el. Cu propaganda împotriva războiului?

— Discutăm în mod public ceea ce dumneavoastră discutați doar în secret: posibilitatea reinstaurării păcii.

Avea dreptate. Fitz știa că politicienii importanți din ambele partide mari vorbesc despre pace, iar asta îl înfuria. Dar nu voia să se certe cu Ethel.

— Eroul dumneavoastră, Lloyd George, este în favoarea unui război și mai îndârjit.

— Credeți că va ajunge prim-ministru?

— Regele nu îl vrea. Însă e posibil să fie singurul candidat care să poată unifica parlamentul.

— Mă tem că va prelungi războiul.

Maud ieși din birou. Serata se apropia de sfârșit, iar femeile debarasau mesele de cești și de farfurii, strunindu-și între timp copiii. Fitz se minună să o vadă pe mătușa Herm ducând un morman de farfurii murdare. Cât de mult schimbase războiul oamenii!

O privi din nou pe Ethel. Era încă cea mai atrăgătoare femeie pe care o cunoscuse vreodată. Cedă unui impuls de moment și îi zise pe un ton scăzut:

— Vrei să te întâlnești mâine cu mine?

Ea părea șocată.

— De ce? întrebă ea în șoaptă.

— Da sau nu?

— Unde?

— La stația Victoria. La ora unu. La intrarea de la peronul 3.

Înainte ca ea să poată răspunde, bărbatul cu ochelari se apropie și Ethel făcu prezentările.

— Domnule conte Fitzherbert, permiteți-mi să vi-l prezint pe domnul Bernie Leckwith, președintele filialei din Aldgate a Partidului Laburist Independent.

Fitz îi strânse mâna. Leckwith avea vreo douăzeci și ceva de ani. Fitz intui că vederea proastă nu îi permisese să se înroleze.

— Îmi pare rău să vă văd rănit, lord Fitzherbert, rosti Leckwith cu un accent de East End.

— Sunt doar unul dintre atâtea mii, dar sunt norocos că am rămas în viață.

— Privind acum în urmă, ați schimba ceva la operațiunea de pe Somme, care să modifice în mod esențial rezultatul acesteia?

Fitz se gândi o clipă. Era o întrebare cât se poate de pertinentă. În timp ce el chibzuia, Leckwith zise:

— Am fi avut nevoie de mai mulți oameni și muniție, așa cum susțin generalii? Sau de tactici mai flexibile și de o comunicare mai bună, cum declară politicienii?

Fitz rosti cu prudență:

— Toate acele lucruri ar fi fost de ajutor, dar, sincer să fiu, nu cred că ne-ar fi adus victoria. Asaltul a fost sortit eșecului de la bun început. Însă nu am fi avut cum să știm asta dinainte. A trebuit să încercăm.

Leckwith încuviință, de parcă i s-ar fi confirmat propriul punct de vedere.

— Vă mulțumesc pentru franchețe, spuse el, ca și cum Fitz tocmai îi mărturisise ceva.

Plecară de la capelă. Fitz le ajută pe mătușa Herm și pe Maud să urce în mașină, apoi urcă și el, iar șoferul demară.

Fitz își dădu seama că respiră greu – suferise un mic șoc. În urmă cu trei ani, Ethel număra fețe de pernă la Tŷ Gwyn. Astăzi era redactor la un ziar care, deși cu tiraj redus, era considerat de miniștrii importanți drept un ghimpe în coasta guvernului.

Care era oare relația ei cu surprinzător de inteligentul Bernie Leckwith?

— Cine era flăcăul ăla… Leckwith? o întrebă el pe Maud.

— Un politician local important.

— Este soțul lui Williams?

Maud râse.

— Nu, deși toată lumea crede că ar trebui. Este un tip isteț care îi împărtășește idealurile și care îi este foarte devotat fiului ei. Nu știu de ce nu s-a măritat Ethel cu el mai demult.

— Poate că nu îi face inima să bată tare.

Maud ridică din sprâncene, iar Fitz își dădu seama că fusese mult prea sincer. Adăugă repede:

— Fetele de acest fel vor dragoste, nu-i așa? O să se mărite cu un erou de război, nu cu un bibliotecar.

— Nu este o *fată de acest fel* sau de vreun alt fel, rosti Maud cu răceală. Este de-a dreptul excepțională. Nu întâlnești două ca ea într-o viață.

Fitz își întoarse privirea – știa că așa este.

Se întrebă cum era copilul lor. Probabil că era unul dintre țâncii murdari care se jucau pe podeaua capelei. Probabil că își văzuse fiul în acea după-amiază. Gândul acesta îl emoționă ciudat de mult. Din nu știu ce motiv, îl făcea să vrea să plângă.

Mașina tocmai trecea prin Trafalgar Square și Fitz îi zise șoferului să oprească.

— Mai bine rămân la birou, îi explică el lui Maud.

Șchiopătă până la vechea clădire a Amiralității și urcă scările. Biroul său se afla în departamentul diplomatic din Camera 45. Sublocotenentul Carver, un student de la limbile clasice care venise acolo de la Cambridge ca să-i ajute să decodeze semnalele germane, îi zise că nu primiseră prea multe interceptări în acea după-amiază, ceea ce era normal, și că nu avea nimic de făcut. Totuși, avea niște vești politice.

— Ați auzit? îi spuse Carver. Regele l-a convocat pe Lloyd George.

(II)

A doua zi dimineață, Ethel își zise că nu avea să se întâlnească cu Fitz. Cum îndrăznea el să sugereze așa ceva? Nu îi mai dăduse niciun semn vreme de mai bine de doi ani. Și apoi, când se întâlniseră, nici măcar nu o întrebase de Lloyd – propriul lui copil! Era același escroc egoist și nesocotit pe care îl știa.

Chiar și așa, gândurile îi zburau nebunește prin minte. Fitz o privise cu ochii săi verzi și pătrunzători, punându-i întrebări despre viața ei care o făceau să se simtă importantă – în ciuda

oricăror dovezi ce susțineau contrariul. Nu mai era bărbatul perfect și dumnezeiesc de altădată: fața lui frumoasă era desfigurată din cauza ochiului pe jumătate închis și mergea acum cocoșat în baston. Însă slăbiciunea lui nu o făcea decât să-și dorească și mai mult să aibă grijă de el. Își spuse că este o proastă. El avea parte de toată grija pentru care plătea. Nu avea să se ducă să se întâlnească cu el.

La ora 12 plecă de la sediul publicației *The Soldier's Wife* – două cămăruțe deasupra unei tipografii, împărțite cu Partidul Laburist Independent – și luă autobuzul. Maud nu era la birou în acea dimineață, ceea ce o scuti pe Ethel de necesitatea de a inventa o scuză.

Era un drum lung cu autobuzul și cu metroul din Aldgate până în Victoria, iar Ethel sosi la locul de întâlnire la câteva minute după ora unu. Se întreba dacă Fitz își pierduse răbdarea și plecase, iar gândul o făcu să se simtă rău; însă el era acolo, purtând un costum din tweed de parcă se pregătea să plece la țară, și ea se simți deodată mult mai bine.

El îi zâmbi.

— M-am temut că nu o să vii, spuse el.

— Nu știu de ce am venit, răspunse ea. De ce m-ai chemat aici?

— Voiam să îți arăt ceva.

O luă de braț. Ieșiră apoi împreună din stație. Ethel simți o mulțumire nesăbuită pentru că era la braț cu Fitz. O mira cutezanța lui. Era o figură destul de cunoscută. Dacă dădea de vreun prieten? Probabil că aveau să pretindă că nu se văzuseră. În clasa socială a lui Fitz, nimeni nu se aștepta ca un bărbat căsătorit de câțiva ani să mai fie fidel.

Luară autobuzul câteva stații și coborâră în Chelsea, o suburbie gălăgioasă, cu chirii mici, populată în mare parte de artiști și de scriitori. Ethel se întrebă ce voia Fitz să îi arate. Porniră de-a lungul unei străzi cu vile mici și Fitz spuse:

— Ai urmărit vreodată o dezbatere în parlament?

— Nu, zise ea. Dar mi-ar plăcea nespus.

— Trebuie să fii invitată de un membru al parlamentului sau de un pair. Vrei să mă ocup eu?

— Da, te rog!

El păru să se bucure că ea acceptase.

— Voi întreba când va avea loc ceva interesant. Cred că ți-ar plăcea să îl vezi pe Lloyd George în acțiune.

— Foarte mult.

— Își întocmește astăzi lista de miniștri. Cred că diseară va săruta mâna regelui în calitate de prim-ministru.

Ethel se uită în jur cu băgare de seamă. În anumite privințe, Chelsea încă arăta precum satul de acum o sută de ani. Clădirile mai vechi erau cocioabe și ferme joase, cu grădini și livezi mari. Nu era prea multă vegetație în decembrie, dar chiar și așa, cartierul dădea o senzație plăcută, aproape rurală.

— Politica este o afacere dubioasă, spuse Ethel. Mi-am dorit ca Lloyd George să ajungă prim-ministru încă de când am fost suficient de mare cât să citesc ziarele singură, însă acum, că s-a întâmplat asta, sunt dezamăgită.

— De ce?

— El este cel mai războinic ministru din guvern. Desemnarea lui ar putea înăbuși în fașă orice șansă de pace. Pe de altă parte…

Fitz părea intrigat.

— Ce-i?

— El este singurul om care ar putea accepta negocierile de pace fără să fie crucificat de presa însetată de sânge a lui Northcliffe.

— Asta așa este, zise Fitz, cu un aer îngrijorat. Dacă ar face asta altcineva, toate ziarele ar turba: „Afară cu Asquith – sau Balfour, sau Bonar Law – și aduceți-l pe Lloyd George!” Dar dacă îl atacă pe Lloyd George, nu mai rămâne nimeni altcineva.

— Deci poate că există speranțe pentru pace.

El lăsă să i se audă iritarea în glas:

— De ce nu speri să obținem victoria în loc de pace?

— Pentru că asta ne-a băgat în asemenea bucluc, răspunse ea pe un ton cumpănit. Ce vrei să-mi arăți?

— Asta.

Deszăvorî o poartă și o ținu deschisă. Intrară pe terenul unei case izolate, cu două etaje. Grădina era părăginită și locul trebuia văruit, dar era o casă fermecătoare, de mărime medie, genul de loc care ar fi putut fi deținut de un muzician de succes, își imagină Ethel, sau poate de un actor cunoscut. Fitz scoase o cheie din buzunar și descuie ușa. Intrară înăuntru, iar el închise ușa în urma sa și o sărută. Ea se lăsă în voia lui. Nu mai fusese

sărutată de multă vreme și se simțea ca un drumeț însetat în deșert. Îi mângâie gâtul lung și își lipi sânii de pieptul lui. Simțea că și el este la fel de disperat ca ea. Înainte să-și piardă controlul, îl împinse la o parte.

— Oprește-te, rosti ea cu răsuflarea întretăiată. Oprește-te!

— De ce?

— Ultima oară când am făcut asta, am sfârșit prin a vorbi cu nenorocitul tău de avocat.

Se desprinse de el.

— Nu mai sunt atât de naivă ca înainte, zise ea.

— O să fie diferit de data asta, zise el gâfâind. Am fost un prost că te-am lăsat să pleci. Acum îmi dau seama de asta. Eram și eu tânăr.

Ea se uită prin camere ca să se calmeze. Erau pline cu mobilă veche și demodată.

— A cui este casa asta? întrebă ea.

— A ta, răspunse el. Dacă o vrei.

Ea îl privi nevenindu-i să creadă. Ce voia să spună cu asta?

— Ai putea să te muți aici cu copilul, îi explică el. Aici locuia o bătrână care a lucrat pentru tatăl meu ca menajeră-șefă. A murit acum câteva luni. Ai putea să o redecorezi și să cumperi mobilă nouă.

— Să locuiesc aici? întrebă ea. În ce calitate?

Lui nu-i venea să spună la ce se gândea.

— Drept ibovnica ta? rosti ea.

— Poți avea o dădacă, câteva cameriste și un grădinar. Chiar și o mașină cu șofer, dacă dorești.

Ea nu și-l dorea decât pe el. Fitz îi interpretă greșit expresia gânditoare.

— E o casă prea mică? Ai prefera să stai în Kensington? Vrei un majordom și o menajeră-șefă? Nu înțelegi că sunt dispus să-ți ofer tot ce vrei? Viața mea este pustie fără tine.

Ea își dădu seama că el vorbește serios. Cel puțin acum, când era excitat și nesatisfăcut. Dar știa dintr-o crudă experiență cât de repede se putea răzgândi el.

Problema era că și ea îl dorea la fel de mult.

Probabil că el îi citi asta pe față, căci o luă din nou în brațe. Ea își întoarse fața spre el, ca să fie sărutată. „Mai vreau asta”, se gândi ea.

Se desprinse apoi din nou din îmbrățișare, înainte să-și piardă controlul.

— Deci? întrebă el.

Ea nu putea să ia o decizie de bun-simț câtă vreme el o săruta.

— Trebuie să fiu singură, îi zise ea.

Se sili să se îndepărteze de el înainte să fie prea târziu.

— Mă duc acasă, spuse ea. Am nevoie de timp de gândire.

Ezită în pragul ușii.

— Gândește-te cât de mult poftești, spuse el. O să aștept.

Ea închise ușa și o luă la fugă.

(III)

Gus Dewar se afla în Galeria Națională din Trafalgar Square, stând în fața *Autoportretului la 63 de ani* al lui Rembrandt, când o femeie de lângă el rosti:

— Extrem de urât omul acesta.

Gus se întoarse și fu surprins să o vadă pe Maud Fitzherbert. Zise:

— Vă referiți la mine sau la Rembrandt?

Ea pufni în râs. Se plimbară împreună prin galerie.

— Ce coincidență minunată, rosti el. Să vă întâlnesc aici…

— Adevărul este că v-am văzut și am intrat după dumneavoastră, recunoscu ea. Își coborî glasul și spuse: Voiam să vă întreb de ce nu au făcut germanii oferta de pace de care mi-ați vorbit.

El nu știa răspunsul.

— S-ar putea să se fi răzgândit, rosti el pe un ton sumbru. Ca și aici, există și acolo o facțiune favorabilă păcii și una favorabilă războiului. Poate că facțiunea pro-război a avut câștig de cauză și a izbutit să îl facă pe kaizer să se răzgândească.

— Dar trebuie să priceapă și ei că bătăliile nu mai fac diferența! zise ea exasperată. Ați citit în ziarele de dimineață că germanii au ocupat Bucureștiul?

Gus dădu din cap în semn că da. România declarase război în august și, o vreme, britanicii speraseră că noul aliat ar putea da o lovitură crucială, însă Germania invadase țara în septembrie și acum capitala română căzuse.

— De fapt, rezultatul este bun pentru Germania, care a pus acum mâna pe petrolul României.

— Exact, spuse Maud. E același dans – un pas înainte, un pas înapoi. Când o să ne învățăm minte oare?

— Desemnarea lui Lloyd George ca prim-ministru nu este prea încurajatoare, rosti Gus.

— A... s-ar putea să vă înșelați în această privință.

— Serios? Omul și-a clădit reputația politică fiind mai agresiv decât oricine altcineva. I-ar fi greu să facă pace după așa ceva.

— Nu fiți atât de sigur! Lloyd George este imprevizibil. Ar putea face o întoarcere de 180 de grade. Iar asta i-ar surprinde doar pe cei destul de naivi încât să îl creadă pe cuvânt.

— Măcar ăsta-i un motiv de speranță.

— Totuși, îmi doresc să fi avut o femeie prim-ministru.

Gus nu credea că asta s-ar fi putut întâmpla vreodată, dar nu zise nimic.

— Mai voiam să vă întreb ceva, spuse Maud, oprindu-se.

Gus se întoarse cu fața spre ea. Poate pentru că îl sensibilizaseră tablourile, își dădu seama că îi admiră chipul. Îi remarcă liniile ascuțite ale nasului și ale bărbiei, pomeții înalți, gâtul lung. Ascuțimea trăsăturilor ei era atenuată de buzele cărnoase și de ochii mari și verzi.

— Orice doriți, spuse el.

— Ce v-a zis Walter?

Mintea lui Gus zbură înapoi la acea conversație surprinzătoare de la barul hotelului Adlon din Berlin.

— Mi-a zis că este obligat să îmi dezvăluie un secret. Însă apoi nu mi-a zis care este secretul.

— A crezut că vă veți da seama singur.

— M-am gândit că este îndrăgostit de dumneavoastră. Și, dată fiind reacția pe care ați avut-o când v-am dat scrisoarea la Tŷ Gwyn, înțeleg că dragostea lui este împărtășită.

Gus zâmbi, apoi adăugă:

— Permiteți-mi să spun că este un bărbat norocos.

Ea încuviință, iar Gus observă un soi de ușurare pe chipul ei. Probabil că secretul consta în mai mult de-atât, realiză el; de aceea voia ea să afle cât de mult știe el. Se întrebă ce altceva mai ascundeau. Poate că erau logodiți.

Porniră mai departe. „Înțeleg de ce te iubește, se gândi Gus. Și eu m-aș îndrăgosti de tine într-o clipită.”

Ea îl surprinse din nou spunând deodată:

— Ați fost vreodată îndrăgostit, domnule Dewar?

Era o întrebare indiscretă, dar el îi răspunse:

— Da, de două ori.

— Însă acum nu mai sunteți.

El simți nevoia de a i se confesa.

— În anul în care a izbucnit războiul, am fost destul de nesocotit încât să mă îndrăgostesc de o femeie măritată.

— Și ea vă iubea?

— Da.

— Ce s-a întâmplat?

— I-am cerut să își părăsească soțul pentru mine. A fost foarte urât din partea mea și știu că veți fi șocată. Însă ea a rămas cu capul pe umeri și mi-a respins propunerea imorală.

— Nu mă șochez atât de ușor. Când a fost a doua oară?

— Anul trecut m-am logodit în orașul meu natal, Buffalo; însă ea s-a căsătorit cu altcineva.

— Oh, îmi pare foarte rău! Poate că nu ar fi trebuit să vă întreb. Am trezit o amintire dureroasă.

— Extrem de dureroasă.

— Iertați-mă dacă spun că asta mă face să mă simt mai bine. Vreau să spun că dumneavoastră știți câtă mâhnire poate aduce dragostea.

— Da, știu.

— Și totuși... poate că se va cădea la pace și mâhnirea mea se va sfârși în curând.

— Sper din toată inima să aveți dreptate, Lady Maud, rosti Gus.

(IV)

Ethel se chinui cumplit câteva zile din cauza propunerii lui Fitz. În timp ce stătea în frig în curtea din spate, învârtind mangălăul ca să stoarcă rufele, își închipui cum ar fi fost să locuiască în acea casă drăguță din Chelsea, cu Lloyd alergând prin grădină sub ochii unei dădace grijulii. „Îți ofer tot ce vrei”, zisese Fitz, iar ea știa că spusese adevărul. Ar fi trecut casa pe numele ei. Ar fi dus-o în Elveția și în sudul Franței. Dacă își punea mintea, putea să-l facă să-i dea o rentă astfel încât să

aibă un venit până la moarte, chiar dacă se plictisea de ea – deși știa că poate să-l facă să nu se plictisească niciodată de ea.

Era rușinos și dezgustător, își zise ea cu asprime. Avea să fie o femeie plătită pentru sex; și ce altceva însemna cuvântul prostituată? Nu și-ar putea invita niciodată părinții în ascunzătoarea din Chelsea: ei și-ar da seama imediat ce însemna asta.

Dar oare îi păsa de toate astea? Poate că nu, însă mai erau și alte lucruri. Voia și altceva de la viață în afară de confort. I-ar fi fost greu să continue campania pentru femeile din clasa muncitoare dacă devenea amanta unui milionar. Viața ei politică s-ar fi încheiat. Ar fi pierdut legătura cu Bernie și cu Mildred și i-ar fi fost jenă să mai dea ochii cu Maud.

Însă cine era ea să ceară atâta de la viață? Era Ethel Williams, născută într-o cocioabă de miner! Cum putea să strâmbe din nas când i se oferea o viață tihnită? Unde n-ar avea altcineva norocul tău, își spuse ea, folosind una dintre vorbele lui Bernie.

Și apoi, mai era și Lloyd. Ar putea avea o guvernantă, iar mai târziu Fitz ar plăti pentru ca el să meargă la o școală de elită. Ar crește în rândul elitelor și ar duce o viață de huzur. Oare avea dreptul Ethel să-l lipsească de asta?

Nu ajunsese încă la nicio hotărâre când deschise ziarele în biroul pe care îl împărțea cu Maud și află o altă ofertă dramatică. Pe 12 decembrie, cancelarul german Theobald von Bethmann-Hollweg propusese negocieri de pace cu Antanta.

Ethel era încântată. Pace! Oare chiar era cu putință? Oare Billy avea să se întoarcă acasă?

Premierul francez descrisese imediat anunțul ca o mișcare abilă, iar ministrul rus de externe denunțase „propunerea mincinoasă” a germanilor, dar Ethel era de părere că reacția britanicilor era singura care conta.

Lloyd George nu ținea niciun discurs public, susținând că îl doare în gât. În Londra, în decembrie, jumătate din populație tușea și era răcită, însă Ethel bănuia că Lloyd George voia doar să câștige ceva timp de gândire. Luă asta drept un semn bun. Un răspuns imediat ar fi fost un refuz; orice altceva lăsa loc de speranță. Măcar lua în calcul pacea, se gândi ea cu optimism.

Între timp, președintele Wilson aruncă greutatea Americii în balanță, de partea păcii. Sugera, drept stadiu preliminar pentru

orice fel de convorbiri, ca toate puterile implicate în război să își declare scopurile – ce încercau să obțină prin luptă.

— Cu asta i-a făcut de râs, zise Bernie Leckwith în seara aceea. Au și uitat de ce au pornit războiul. Acum luptă doar pentru că vor să câștige.

Ethel își aminti ce îi zisese doamna Dai Ponei despre grevă: *Bărbații ăștia – odată ce se iau la harță, nu le mai pasă decât să câștige. Nu cedează, indiferent de costuri*. Se întrebă cum ar reacționa la o propunere de pace o femeie prim-ministru.

Însă Bernie avea dreptate, își dădu ea seama în următoarele zile. Sugestia președintelui Wilson fu întâmpinată cu o tăcere bizară. Nicio țară nu se grăbi să răspundă. Asta o înfurie pe Ethel și mai tare. Cum puteau să se poarte de parcă nici măcar nu știau pentru ce luptă?

La sfârșitul săptămânii, Bernie organiză o întrunire publică la care să se dezbată propunerea germanilor. În ziua întrunirii, Ethel se trezi și îl văzu pe fratele ei stând lângă pat, în uniforma lui kaki.

— Billy! strigă ea. Trăiești!

— Da, și am o săptămână de permisie, răspunse el. Hai, sus din pat, leneșo!

Ea sări din pat, își trase un halat peste cămașa de noapte și îl îmbrățișă.

— O, Billy, mă bucur atât de mult să te văd!

Îi observă tresele de la mânecă și spuse:

— Deci ești sergent acum?

— Da.

— Cum ai intrat în casă?

— Mi-a deschis Mildred. De fapt, sunt aici de azi-noapte.

— Și unde ai dormit?

El se fâstâci.

— La etaj.

Ethel rânji.

— Norocosule!

— Chiar îmi place de ea, Eth.

— Și mie, zise Ethel. Mildred este aur curat. Ai de gând să te însori cu ea?

— Da, dacă rămân în viață până la sfârșitul războiului.

— Nu te deranjează diferența de vârstă?

— Are 24 de ani... Nu-i ca și cum ar fi cu adevărat bătrână, la peste 30.

— Și copiii?

Billy ridică din umeri.

— Sunt copii buni, însă – și dacă nu ar fi fost – tot i-aș fi tolerat de dragul ei.

— Deci chiar o iubești.

— Nu-i deloc greu.

— A început o mică afacere pe cont propriu. S-ar putea să fi văzut toate pălăriile din camera ei.

— Da. Mi-a zis că merge treaba.

— Foarte bine. Este o fată muncitoare. E și Tommy cu tine?

— Am venit împreună pe vas, dar el a plecat în Aberowen cu trenul.

Lloyd se trezi, văzu o persoană străină în cameră și începu să plângă. Ethel îl luă în brațe și îl liniști.

— Hai în bucătărie, îi zise ea lui Billy. O să pregătesc micul dejun.

Billy se așeză și citi ziarul, în timp ce Ethel făcea terci. După o clipă exclamă:

— Pe toți dracii!

— Ce-i?

— Văd că ticălosul de Fitzherbert a început să dea din gura aia mare a lui.

Îi aruncă o privire lui Lloyd, ca și cum țâncul ar fi fost jignit de referirea disprețuitoare la adresa tatălui său.

Ethel se uită peste umărul lui și citi:

PACE: *PLEDOARIA UNUI SOLDAT*
„Nu ne lăsați baltă acum!”
Contele rănit își spune punctul de vedere

Un discurs emoționant a fost ținut ieri în Camera Lorzilor împotriva propunerii cancelarului german de organizare a unor negocieri de pace. Vorbitorul a fost contele Fitzherbert, maior în cadrul Pușcașilor Galezi, care se află la Londra pentru a se însănătoși de pe urma rănilor căpătate la Bătălia de pe Somme.

Lordul Fitzherbert e de părere că orice discuție despre pace cu germanii ar reprezenta o trădare față

de toți oamenii care și-au dat viața în război. „Noi credem că suntem pe punctul de a câștiga și că putem obține o victorie deplină dacă nu ne lăsați baltă acum” – acestea au fost cuvintele dumnealui.

Îmbrăcat în uniformă, cu un bandaj pe ochi și sprijinindu-se într-un baston, contele a ieșit în evidență în sala de dezbateri. A fost ascultat într-o tăcere desăvârșită și aplaudat atunci când s-a așezat, (*pag. 568, original*)

Și așa mai departe. Ethel era oripilată. Erau fraze sforăitoare și sentimentale, dar aveau să fie eficiente. Fitz nu purta de obicei bandajul de la ochi – și-l pusese probabil pentru a spori efectul dramatic. Discursul avea să întoarcă foarte mulți oameni împotriva planului de pace.

Mâncă micul dejun împreună cu Billy, apoi îl îmbrăcă pe Lloyd, se îmbrăcă și ea și ieșiră. Billy avea să petreacă ziua cu Mildred, însă îi promise că va veni la întrunirea din acea seară.

Când Ethel ajunse la sediul *The Soldier's Wife*, descoperi că toate ziarele relataseră despre discursul lui Fitz, iar unele îl folosiseră pe post de articol principal. Deși aveau puncte de vedere diferite, recunoșteau că fusese o lovitură puternică.

— Cum poate cineva să se împotrivească până și simplelor *discuții* despre pace? îi zise ea lui Maud.

— Poți să-l întrebi și singură, răspunse Maud. L-am invitat la întrunirea de diseară și a acceptat.

Ethel tresări.

— O să fie primit cu căldură!

— Asta și sper.

Cele două femei își petrecură ziua lucrând la o ediție specială a ziarului, cu titlul de pe copertă MIC PERICOL DE PACE. Lui Maud îi plăcu ironia, dar lui Ethel i se păru prea subtilă. Spre sfârșitul după-amiezii, Ethel îl luă pe Lloyd de la îngrijitoare, îl duse acasă, îi dădu să mănânce și îl duse la culcare. Îl lăsă apoi în grija lui Mildred, care nu participa la întruniri politice.

Biserica Evanghelică a Golgotei era aproape plină când sosi Ethel și în curând nu mai erau locuri decât în picioare. În public se aflau mulți soldați și marinari în uniformă. Bernie prezida întrunirea. Începu cu un discurs personal ce reuși să fie

plictisitor, chiar dacă fu scurt – nu era un orator priceput. Apoi îl anunță pe primul vorbitor, un filosof de la Oxford.

Ethel cunoștea argumentele pentru pace mai bine decât filosoful, așa că, în timp ce acesta vorbea, îi studie pe cei doi bărbați de pe platformă care o curtau. Fitz era produsul a sute de ani de bogăție și cultură. Ca întotdeauna, era îmbrăcat elegant, cu părul tuns, mâinile albe și unghiile curate. Bernie provenea dintr-un trib de nomazi persecutați, care supraviețuiseră fiind mai isteți decât cei care îi supuneau la cazne. Purta singurul său costum, din serj aspru și cenușiu. Ethel nu îl văzuse niciodată îmbrăcat altfel: când era cald afară, pur și simplu își scotea jacheta.

Publicul asculta în tăcere. Mișcarea laburistă era divizată în chestiunea păcii. Ramsay MacDonald, care vorbise împotriva războiului în parlament pe 3 august 1914, demisionase de la conducerea Partidului Laburist când se declarase război două zile mai târziu și de atunci parlamentarii partidului sprijiniseră războiul, la fel ca majoritatea votanților lor. Însă simpatizanții laburiști tindeau să fie cei mai sceptici dintre muncitori, așa că exista și o minoritate puternică în favoarea păcii.

Fitz începu prin a vorbi despre tradițiile mândre ale Marii Britanii. Vreme de sute de ani, zise el, Marea Britanie a menținut balanța de putere în Europa, în general luându-le partea națiunilor mai slabe pentru a se asigura că nicio țară nu domină continentul.

— Cancelarul german nu a spus nimic despre termenii unui acord de pace, însă orice discuție ar trebui să pornească de la status quo, rosti el. Pacea înseamnă acum că Franța este umilită și pierde teritorii, iar Belgia devine un satelit. Germania ar domina continentul prin forță militară. Nu putem îngădui să se întâmple una ca asta. Trebuie să luptăm pentru victorie.

Când începu dezbaterea, Bernie zise:

— Contele Fitzherbert a venit aici în calitate de civil, nu ca ofițer de armată, și mi-a dat cuvântul său de onoare că soldații aflați în public nu vor fi trași la răspundere pentru ce vor spune. De fapt, nici nu l-am fi invitat pe conte să participe la întrunire în alte condiții.

Bernie însuși puse prima întrebare. Ca de obicei, era una pertinentă.

— Dacă Franța este umilită și pierde teritorii, atunci asta va destabiliza Europa, conform analizei dumneavoastră, lord Fitzherbert.

Fitz încuviință.

— În schimb, dacă Germania este umilită și pierde teritoriile Alsacia și Lorena – cum se va întâmpla mai mult ca sigur –, asta ar stabiliza Europa.

Fitz rămase pe moment fără cuvinte, observă Ethel. Nu se așteptase la o opoziție atât de abilă tocmai acolo, în East End. Din punct de vedere intelectual, nu se ridica la înălțimea lui Bernie. Îi fu puțin milă de el.

— De ce această diferență? isprăvi Bernie, apoi urmă un murmur de aprobare din partea facțiunii pacifiste din public.

Fitz își reveni rapid.

— Diferența, rosti el, este că Germania e agresorul brutal, militarist și crud, iar dacă vom cădea acum la pace, îi vom răsplăti acest comportament – încurajând alte asemenea acțiuni pe viitor!

Asta provocă urale de cealaltă parte a publicului, iar Fitz reuși să scape basma curată, deși argumentul său nu stătea în picioare, se gândi Ethel; Maud se ridică pentru a remarca asta.

— Declanșarea războiului nu poate fi pusă pe seama unei singure națiuni! zise ea. Toată lumea aruncă vina pe Germania, iar presa noastră militaristă promovează acest basm. Ne amintim de invadarea Belgiei de către Germania și vorbim despre asta ca și cum ar fi fost ceva complet neprovocat. Am uitat de mobilizarea celor șase milioane de soldați ruși la granița Germaniei. Am uitat de refuzul francezilor de a-și declara neutralitatea.

Câțiva oameni o huiduiră. Nu erai niciodată aplaudat dacă le explicai oamenilor că situația nu este atât de simplă cum cred ei, reflectă Ethel în sinea ei.

— Nu zic că Germania este nevinovată! protestă Maud. Zic doar că nicio țară nu este nevinovată. Zic că nu luptăm pentru stabilitatea Europei sau ca să se facă dreptate pentru belgieni sau ca să pedepsim militarismul german. Luptăm pentru că suntem prea orgolioși ca să admitem că am făcut o greșeală!

Un soldat în uniformă se ridică în picioare ca să ia cuvântul și Ethel văzu cu mândrie că este Billy.

— Am luptat pe Somme, începu el, iar publicul amuți. Vreau să vă spun de ce am pierdut atâția oameni acolo.

Ethel auzi vocea puternică și convingerea nestrămutată a tatălui ei și realiză că Billy ar fi fost un predicator pe cinste.

— Ofițerii noștri ne-au zis – și îndreptă un deget acuzator spre Fitz – că asaltul o să fie floare la ureche.

Ethel îl văzu pe Fitz foindu-se stingher în scaunul său de pe platformă.

Billy continuă:

— Ni s-a spus că artileria noastră a distrus pozițiile inamice, a devastat tranșeele acestora și le-a demolat buncărele, iar când vom ajunge în cealaltă parte, nu vom găsi decât germani morți.

Nu se adresa oamenilor de pe platformă, observă Ethel, ci se uita de jur împrejur, măturând publicul cu o privire sfredelitoare, asigurându-se că toți ochii sunt ațintiți asupra lui.

— De ce ne-au spus aceste lucruri? întrebă Billy, iar acum se uită direct la Fitz, vorbind cu o emfază calculată. Lucruri care nu erau adevărate.

Se auzi un murmur de încuviințare din partea publicului. Ethel văzu cum Fitz se întunecă la față. Știa că pentru oamenii din clasa lui, acuzația de minciună era cea mai rea dintre toate insultele. Și Billy știa asta.

— Pozițiile germane nu fuseseră distruse, cum am descoperit când am nimerit în focul mitralierelor, continuă el.

Reacția publicului deveni ceva mai sonoră. Cineva strigă:

— Rușine!

Fitz se ridică pentru a vorbi, însă Bernie zise:

— Un moment, vă rog, lord Fitzherbert! Să-l lăsăm pe vorbitor să termine ce are de spus.

Fitz se așeză, clătinând viguros din cap. Billy ridică glasul:

— Au verificat ofițerii noștri, prin recunoașterea aeriană și trimițând patrule, care erau pagubele produse de artilerie asupra liniilor germane? Dacă nu, de ce nu?

Fitz se ridică din nou în picioare, furios. O parte din public aplauda, alții huiduiau. Încercă să vorbească.

— Nu înțelegeți…

Însă glasul lui Billy îl acoperi:

— Dacă știau adevărul, strigă el, de ce ne-au spus altceva?

Fitz începu să răcnească și jumătate din public striga alături de el, însă vocea lui Billy se putea auzi deasupra vacarmului:

— Pun o simplă întrebare! mugi el. Ofițerii noștri sunt proști… sau mincinoși?

(V)

Ethel primi o scrisoare redactată cu scrisul de mână mare și plin de încredere al lui Fitz, pe hârtia lui scumpă cu antet. Nu pomenea nimic despre întrunirea din Aldgate, dar o invita la Palatul Westminster în ziua următoare, marți, pe 19 decembrie, ca să ia loc în galeria Camerei Comunelor și să asculte primul discurs al lui Lloyd George în calitate de prim-ministru. Ea era încântată. Nu crezuse că va apuca să vadă vreodată interiorul Palatului Westminster, cu atât mai puțin să își asculte eroul vorbind.

— De ce crezi că te-a invitat? zise Bernie în seara aceea, punând întrebarea-cheie, cum făcea de obicei.

Ethel nu avea niciun răspuns plauzibil. Bunătatea sinceră nu fusese niciodată o trăsătură de-a lui Fitz. Putea fi generos când îi convenea. Bernie se întreba cu agerime dacă nu cumva voia ceva în schimb.

Bernie era mai degrabă o fire cerebrală decât una intuitivă, însă simțise existența unei legături între Fitz și Ethel, ceea ce îl determinase să fie ușor drăgăstos. Nu era nimic dramatic, căci Bernie nu era o persoană dramatică, însă îi ținu mâna o clipă mai mult decât ar fi trebuit, se apropie cu un deget mai mult de ea decât îi permitea de obicei, o bătu pe umăr în timp ce-i vorbea și o ținu de cot când coborî o treaptă. Simțindu-se brusc nesigur, Bernie făcea instinctiv gesturi prin care lăsa de înțeles că ea este a lui. Din păcate, ei îi venea greu să nu tresară când el făcea aceste lucruri. Fitz îi amintise cu cruzime tot ce *nu* putea simți pentru Bernie.

Marți, Maud intră în birou la 10:30 și lucrară cot la cot toată dimineața. Maud nu putea scrie prima pagină a următoarei ediții până nu auzea discursul lui Lloyd George, însă mai erau multe alte lucruri în ziar: slujbe, anunțuri pentru îngrijitoare de copii, sfaturi cu privire la sănătatea femeilor și a copiilor scrise de doctorul Greenward, rețete și scrisori.

— Fitz este turbat de furie după acea întrunire, rosti Maud.

— Ți-am zis eu că o să fie întâmpinat cu ostilitate.

— Nu-i pasă de asta, zise ea. Însă Billy l-a făcut mincinos.

— Ești sigură că nu îl deranjează de fapt că Billy a câștigat dezbaterea?

Maud zâmbi cu mâhnire.

— Poate că asta e.

— Sper doar să nu îl facă pe Billy să sufere.

— Nu o să facă asta, spuse Maud cu fermitate. Ar însemna să își calce cuvântul.

— Bun.

Serviră prânzul într-o cafenea de pe Mile End Road – „Un loc bun de tras pentru șoferi”, conform semnului de la intrare; și, într-adevăr, locul era plin de șoferi de camioane. Maud fu întâmpinată cu voioșie de către vânzători. Serviră plăcintă cu vită și scoici, scoicile ieftine fiind adăugate pentru a compensa insuficiența cărnii.

După aceea luară un autobuz și traversară Londra până în West End. Ethel se uită la ceasornicul imens de la Big Ben și văzu că este trei și jumătate. Lloyd George trebuia să își țină discursul la ora patru. Îi stătea în putere să pună capăt războiului și să salveze milioane de vieți. Oare avea să o facă?

Lloyd George luptase întotdeauna pentru muncitorime. Înainte de război se luptase cu Camera Lorzilor și cu regele pentru a introduce pensiile pentru bătrâni. Ethel știa cât de mult însemna asta pentru bătrânii lefteri. În prima zi în care se acordase pensia, văzuse mineri retrași din activitate – cândva oameni în putere, acum cocoșați și tremurânzi – ieșind de la poșta din Aberowen cu lacrimi de bucurie pe obraji, pentru că nu mai erau săraci lipiți pământului. Asta se întâmpla pe vremea când Lloyd George devenise eroul clasei muncitoare; lorzii ar fi vrut să cheltuie acei bani pe Marina Regală.

„Aș putea să-i scriu eu azi discursul”, se gândi ea. Aș zice: „Există momente în viața unui om și a unei națiuni când se cuvine să spui: am făcut tot posibilul și nu pot face nimic mai mult, de aceea mă voi opri din strădaniile mele și voi căuta o altă cale. Acum o oră am ordonat o încetare a focului de-a lungul întregii linii britanice din Franța. Domnilor, armele au amuțit”.

Se putea face. Francezii ar fi fost furioși, însă ar fi fost siliți să accepte armistițiul, altfel ar fi riscat ca Marea Britanie să facă pace separat și să-i lase în fața unei înfrângeri certe. Acordul de

pace urma să fie dur pentru Franța și Belgia, dar nu la fel de dur ca pierderea altor milioane de vieți.

Ar fi fost un act al unui mare om de stat. Ar fi reprezentat totodată sfârșitul carierei politice a lui Lloyd George: alegătorii nu l-ar mai fi votat pe omul care pierduse războiul. Dar ce mod remarcabil de a ieși din scenă ar fi fost!

Fitz aștepta în Sala Centrală. Gus Dewar era cu el. Fără îndoială că și el era la fel de nerăbdător ca toată lumea să afle răspunsul lui Lloyd George la inițiativa de pace.

Urcară scările lungi până la galerie și se așezară astfel încât să poată vedea sala de dezbateri. Ethel îi avea pe Fitz la dreapta și pe Gus la stânga. Sub ei, rândurile de bănci verzi din piele de pe ambele părți erau deja pline cu parlamentari, mai puțin cele câteva locuri de pe primul rând, rezervate în mod tradițional pentru membrii cabinetului.

— Toți parlamentarii sunt bărbați, rosti Maud cu glas tare.

Un plasator purtând ținuta formală de curte, cu pantaloni scurți până la genunchi din catifea și cu șosete albe, sâsâi în mod neceremonios:

— Liniște, vă rog!

Un parlamentar de pe rândurile din spate era în picioare, dar nimeni nu-l asculta. Toată lumea îl aștepta pe noul prim-ministru. Fitz îi zise în șoaptă lui Ethel:

— Fratele tău m-a insultat.

— Vai, bietul de tine! replică Ethel cu sarcasm. Ți-a rănit sentimentele?

— Oamenii se duelau pentru mai puțin de atât.

— Ei, iată ce idee bună pentru secolul XX!

El nu păru afectat de disprețul ei.

— Știe cine este tatăl lui Lloyd?

Ethel ezită, nedorind să-i spună, dar nici să-l mintă.

Ezitarea ei fu un răspuns suficient pentru el.

— Înțeleg, rosti el. Asta explică de ce m-a ocărât.

— Nu cred că trebuie să cauți vreun motiv ascuns, zise ea. Ce s-a întâmplat pe Somme este destul ca să-i înfurie pe soldați, nu crezi?

— Ar trebui adus în fața curții marțiale pentru neobrăzarea lui.

— Dar ai promis că nu vei…

— Da, mormăi el țâfnos. Din păcate am promis.

Lloyd George intră în sală – o siluetă măruntă și fragilă, într-o ținută formală de dimineață, cu părul lung ușor neîngrijit, cu mustața stufoasă acum complet albă. Avea 53 de ani, dar pasul încă vioi și, când se așeză și-i spuse ceva unui parlamentar de pe rândurile din spate, Ethel îi zări rânjetul familiar din fotografiile din ziare.

Începu să vorbească la ora patru și zece minute. Vocea îi era ușor răgușită și el se scuză, spunând că încă îl doare gâtul. Făcu o pauză, apoi rosti:

— Mă prezint astăzi în fața Camerei Comunelor cu cea mai cumplită responsabilitate ce poate cădea pe umerii unui om.

Era un început bun, se gândi Ethel. Măcar nu avea să trateze propunerea germană drept un șiretlic neînsemnat sau drept o diversiune, cum făcuseră francezii și rușii.

— Orice om sau grup de oameni care, fără motiv sau fără un motiv suficient, ar prelungi un conflict teribil ca acesta ar avea o pată pe suflet, pe care toate apele lumii nu ar putea să o spele.

Era o referire biblică, se gândi Ethel, o referire baptistă la păcatele ce sunt spălate.

Însă apoi, ca un predicator, el rosti afirmația contrară:

— Orice om sau grup de oameni care, din oboseală sau deznădejde, ar abandona încleștarea fără ca înaltul țel pe care ni l-am propus să fie atins ar fi vinovat de cel mai costisitor act de lașitate făcut vreodată de un om de stat.

Ethel se foi neliniștită. În ce parte avea să o apuce? Se gândi la Ziua Telegramelor din Aberowen și văzu din nou cu ochii minții chipurile rudelor îndoliate. Cu siguranță Lloyd George – el mai presus de toți politicienii – nu avea să lase ca asemenea suferință să continue, dacă putea face ceva în privința aceasta. Dacă nu făcea nimic, ce rost mai avea să fie în politică?

El îl cită pe Abraham Lincoln:

— „Am acceptat acest război pentru un țel, un țel demn, și războiul se va sfârși când vom atinge acel țel.”

Cuvintele erau de rău-augur. Ethel ar fi vrut să îl întrebe care era acest țel. Woodrow Wilson pusese această întrebare și nimeni nu-i dăduse încă vreun răspuns. Nici acum nu i se răspundea. Lloyd George spuse:

— Oare există șanse să ne atingem acel țel acceptând invitația cancelarului german? Aceasta este singura întrebare pe care trebuie să ne-o punem.

Ethel se simțea frustrată. Cum putea fi pusă în discuție această întrebare dacă nimeni nu știa care este de fapt țelul războiului?

Lloyd George ridică tonul, ca un predicator aflat pe punctul de a vorbi despre iad:

— Să intrăm la invitația Germaniei, ce se proclamă victorioasă, fără să cunoaștem propunerile pe care are de gând să le facă, într-o conferință – aici făcu o pauză și își roti privirea prin sală, mai întâi la liberalii din spatele său și de la dreapta, apoi la conservatorii aflați în băncile opoziției – înseamnă să ne vârâm capul într-un laț ținut în mâini de Germania!

Se auzi un murmur aprobator din partea parlamentarilor.

Avea de gând să respingă oferta de pace.

Aflat lângă Ethel, Gus Dewar își îngropă fața în palme.

Ethel rosti cu glas tare:

— Cum rămâne cu Alun Pritchard, ucis pe Somme?

Plasatorul zise:

— Liniște acolo!

Ethel se ridică în picioare.

— Sergentul Proroc Jones, mort! strigă ea.

Fitz spuse:

— Taci din gură și stai jos, pentru numele lui Dumnezeu!

Jos, în sală, Lloyd George continuă să vorbească, deși câțiva parlamentari își ridicaseră privirile spre galerie.

— Clive Pugh! țipă ea din toți rărunchii.

Doi plasatori se îndreptară spre ea din ambele părți.

— Llewellyn Pestrițul!

Plasatorii o înșfăcară de brațe și o luară de acolo.

— Joey Ponti! răcni ea, apoi ei o scoaseră pe ușă.

Capitolul 22

Ianuarie – februarie 1917

(I)

Walter Ulrich visa că se afla într-o trăsură, în drum spre Maud. Trăsura cobora la vale și începu să prindă viteză, tot mai tare, săltând pe drumul accidentat. El strigă „Încetinește! Încetinește!”, însă vizitiul nu îl putea auzi din cauza tropotului de copite, care semăna în mod bizar cu motorul unui automobil. În ciuda acestei anomalii, Walter era îngrozit că trăsura scăpată de sub control avea să se facă praf și că nu avea să mai ajungă niciodată la Maud. Încercă din nou să-i ordone vizitiului să încetinească, iar efortul făcut pentru a striga îl trezi.

În realitate se afla într-un automobil, un Mercedes 37/95 Double Phaeton condus de un șofer, călătorind cu viteză moderată pe un drum accidentat din Silezia. Tatăl său se afla lângă el, fumând un trabuc. Plecaseră din Berlin în primele ceasuri ale dimineții, înfășurați amândoi în haine de blană – mașina era decapotabilă – și se îndreptau spre cartierul general din est al statului-major.

Visul era ușor de interpretat. Aliații respinseseră cu dispreț oferta de pace pe care Walter se străduise din răsputeri să o promoveze. Această respingere întărise poziția armatei germane, care voia să reia războiul submarin nerestricționat, scufundând toate vasele din zona de război, indiferent că erau militare sau civile, de pasageri sau de marfă, combatante sau neutre, cu scopul de a înfometa Marea Britanie și Franța și de a le învinge astfel. Politicienii, mai ales cancelarul, se temeau că aceasta era calea sigură spre înfrângere, căci avea să atragă Statele Unite în război, însă susținătorii strategiei submarine erau pe punctul de a avea câștig de cauză. Kaizerul indicase varianta spre care înclina prin promovarea agresivului Arthur Zimmermann în funcția de ministru de externe. Iar Walter visa că se prăbușește la vale spre dezastru.

Walter era de părere că Statele Unite reprezentau cel mai mare pericol la adresa Germaniei. Scopul politicii germane ar fi trebuit să fie menținerea Americii în afara războiului. Era adevărat că Germania era înfometată din cauza blocadei navale impuse de Antanta. Însă rușii nu mai puteau rezista prea mult și, după capitularea lor, Germania avea să invadeze regiunile mănoase din vestul și din estul Imperiului Rus, cu câmpurile lor

vaste de cereale și cu puțurile de petrol fără fund. Și întreaga armată germană avea să poată să se concentreze atunci asupra frontului de vest. Era singura lor speranță.

Însă avea să înțeleagă oare și kaizerul asta? Decizia finală urma să fie luată în ziua aceea.

Lumina mohorâtă de iarnă scălda terenul presărat cu zăpadă. Walter simțea că se eschivează aflându-se atât de departe de focul bătăliei.

— Ar fi trebuit să mă întorc pe front încă de acum câteva săptămâni, rosti el.

— Este limpede că armata vrea să rămâi în Germania, zise Otto. Ești valoros ca analist de contraspionaj.

— Germania este plină de oameni mai în vârstă care pot face treaba asta cel puțin la fel de bine ca mine. Ai tras cumva niște sfori?

Otto ridică din umeri.

— Cred că dacă te-ai căsători și ai avea un fiu, ai putea fi transferat oriunde poftești.

Lui Walter nu-i venea să creadă.

— Mă ții în Berlin ca să mă faci să mă însor cu Monika von der Helbard?

— Nu-mi stă în putere să fac așa ceva. Dar s-ar putea ca unele persoane din statul-major să înțeleagă nevoia de conservare a obârșiilor nobile.

Walter recunoscu lipsa de sinceritate și dădu să protesteze, dar mașina coti chiar atunci, trecând printr-o poartă ornamentală și pornind apoi pe o alee lungă, mărginită de copaci desfrunziți și de o peluză acoperită cu zăpadă. În capătul aleii se afla o casă imensă, cea mai mare pe care Walter o văzuse vreodată în Germania.

— Castelul Pless? întrebă el.

— Exact.

— Este imens.

— Are trei sute de camere.

Coborâră din mașină și intrară într-o sală de mărimea unei gări. Pereții erau decorați cu capete de mistreți încadrate de mătase roșie și o scară masivă din marmură ducea la saloanele de la primul etaj. Walter își petrecuse jumătate din viață în clădiri splendide, însă aceasta era excepțională.

Un general se apropie de ei și Walter îl recunoscu pe von Henscher, un prieten bun de-al tatălui său.

— Aveți timp să vă spălați și să vă aranjați, dacă vă mișcați iute, rosti el pe un ton grăbit, dar amabil. Sunteți așteptați în sala de mese peste patruzeci de minute.

Se uită la Walter și adăugă:

— El este fiul tău, bănuiesc.

Otto spuse:

— Lucrează la departamentul de contraspionaj.

Walter îl salută milităreşte.

— Știu. I-am trecut numele pe listă.

Generalul i se adresă apoi lui Walter:

— Cred că dumneata cunoști America.

— Am petrecut trei ani la ambasada noastră de la Washington, domnule.

— Bun. Eu nu am fost niciodată în Statele Unite. Nici tatăl tău nu a fost. De fapt, aproape niciunul dintre cei prezenți aici nu a fost acolo – cu excepția notabilă a noului nostru ministru de externe.

În urmă cu douăzeci de ani, Arthur Zimmermann se întorsese în Germania din China, trecând prin Statele Unite și traversând țara cu trenul, de la San Francisco la New York; în baza acestei experiențe, era considerat un expert în America. Walter nu zise nimic.

Von Henscher continuă:

— Herr Zimmermann m-a rugat să vă consult pe amândoi într-o anumită privință.

Walter era măgulit, dar nedumerit. De ce l-ar fi interesat pe noul ministru de externe părerea lui?

— Însă vom avea mai mult timp pentru asta ceva mai târziu.

Von Henscher îi făcu semn unui lacheu îmbrăcat într-o livrea demodată, iar acesta îi conduse într-un dormitor. După jumătate de oră se aflau în sala de mese, transformată acum într-o sală de conferințe. Uitându-se împrejur, Walter fu uluit să vadă că toți oamenii importanți din Germania erau de față, inclusiv cancelarul Theobald von Bethmann-Hollweg, cu părul său tuns scurt, aproape alb, la cei șaizeci de ani ai săi.

Majoritatea comandanților militari ai Germaniei stăteau în jurul unei mese lungi. Pentru persoanele mai puțin importante, precum Walter, erau rânduri de scaune lângă perete. Un

aghiotant împărți cópii ale unui memorandum de două sute de pagini. Walter se uită la dosar peste umărul tatălui său. Văzu tabele cu tonajele care intrau și ieșeau din porturile britanice, tabele cu prețuri ale navlului și cu spații de depozitare, cu valorile calorice ale meselor servite de britanici, ba chiar și cu un calcul al cantității de lână din rochiile doamnelor.

Așteptară două ore, apoi intră kaizerul Wilhelm, purtând o uniformă de general. Toată lumea sări în picioare. Majestatea Sa era palid și prost dispus. Avea să împlinească 58 de ani peste câteva zile. Ca de obicei, își ținea nemișcat pe lângă trup brațul stâng, invalid, străduindu-se să nu atragă atenția asupra sa. Lui Walter îi venea greu să reînvie acel sentiment de loialitate sinceră pe care îl avusese în copilărie. Nu mai putea pretinde că împăratul este părintele înțelept al poporului. Wilhelm al II-lea era în mod evident un om fără nimic ieșit din comun, complet depășit de evenimente. Incompetent, năucit și extrem de nefericit, el era un argument remarcabil împotriva monarhiei ereditare.

Kaizerul se uită în jur, înclinând capul către câțiva favoriți, inclusiv către Otto; apoi se așeză și făcu un semn spre Henning von Holtzendorff, șeful de stat-major al Amiralității.

Amiralul începu să vorbească, citând din memorandumul său: numărul de submarine pe care marina le putea menține pe mare în orice moment, tonajul de marfă necesară pentru subzistența Aliaților și viteza cu care aceștia puteau înlocui vasele scufundate.

— Am calculat că am putea scufunda șase sute de mii de tone de marfă pe lună, rosti el.

Era o performanță impresionantă, fiecare afirmație fiind susținută cu cifre. Walter era sceptic doar pentru că amiralul era cât se poate de precis, prea sigur pe el. Iar războiul nu putea fi atât de previzibil, nu?

Von Holtzendorff indică spre un document legat cu fundă de pe masă, probabil ordinul imperial prin care se pornea războiul submarin nerestricționat.

— Dacă Majestatea Voastră îmi aprobă astăzi planul, vă garantez că Aliații vor capitula în exact cinci luni.

Se așeză la loc. Kaizerul se uită la cancelar. „Acum, se gândi Walter, vom auzi o estimare mai realistă.” Bethmann era

cancelar de șapte ani și, spre deosebire de monarh, înțelegea foarte bine complexitatea relațiilor internaționale.

Bethmann vorbi în termeni sumbri despre intrarea americanilor în război și despre incomensurabilele resurse de efective, provizii și bani ale Statelor Unite. Pentru a-și sprijini această afirmație, cită părerile tuturor germanilor de vază care erau familiari cu Statele Unite. Însă, spre dezamăgirea lui Walter, părea că face asta ca să justifice ce a întreprins. Era convins, probabil, că împăratul luase deja o hotărâre. Oare această întrunire trebuia doar să ratifice o decizie deja luată? Oare Germania era condamnată?

Kaizerul nu avea răbdare cu oamenii care nu erau de acord cu el, așa că începu să se foiască în timp ce cancelarul vorbea, bombănind și afișând expresii de dezaprobare. Bethmann începu să șovăie.

— Dacă autoritățile militare consideră că războiul submarin este esențial, eu nu sunt în poziția să le contrazic. Pe de altă parte…

Nu mai apucă să-și încheie fraza. Von Holtzendorff sări în picioare și îl întrerupse:

— Vă garantez – pe cuvântul meu de onoare ca ofițer de marină – că niciun american nu va pune piciorul pe continent! rosti el.

Era o absurditate, se gândi Walter. Ce-avea a face cuvântul lui de ofițer de marină cu această situație? Însă această afirmație avu un efect mai puternic decât toate statisticile sale. Kaizerul se lumină la față, iar câteva persoane înclinară aprobator din cap.

Bethmann păru să se dea bătut. Se prăbuși în scaun, încordarea de pe chip îi dispăru și vorbi pe un ton înfrânt:

— Dacă se întrezărește izbânda, trebuie să o obținem, rosti el.

Kaizerul făcu un gest și von Holtzendorff împinse pe masă documentul legat cu funde.

„Nu, se gândi Walter, nu este posibil să luăm această decizie fatidică pe un temei atât de inadecvat!”

Kaizerul luă un stilou și semnă: „Wilhelm I.R.” Apoi lăsă jos stiloul și se ridică. Toți cei din încăpere săriră în picioare.

Nu se poate încheia totul așa, se gândi Walter.

Kaizerul ieși din sală. Atmosfera se detensionă și izbucni zumzetul conversațiilor. Bethmann rămase jos, cu privirea

ațintită pe masă. Părea un om osândit. Mormăia ceva și Walter se apropie ca să audă. Era o sintagmă în latină: *Finis Germaniae* – sfârșitul germanilor.

Generalul von Henscher apăru și îi zise lui Otto:

— Dacă vrei să mă urmezi, vom lua prânzul în particular. Și tu, tinere.

Îi conduse într-o încăpere alăturată, unde era pregătit un bufet rece.

Castelul Pless slujea drept reședință pentru kaizer, așa că mâncarea era bună. Walter era mânios și deprimat, dar, la fel ca toată lumea din Germania – era și flămând, așa că își umplu farfuria cu pui rece, salată de cartofi și pâine albă.

— Decizia de azi a fost anticipată de ministrul de externe Zimmermann, începu von Henscher. Dumnealui vrea să știe ce putem face ca să îi descurajăm pe americani.

„Slabe șanse să se întâmple una ca asta, se gândi Walter. Dacă scufundăm vase americane și înecăm cetățeni americani, nu prea mai avem ce să facem ca să atenuăm lovitura.”

Generalul continuă:

— De exemplu, putem instiga o mișcare de protest printre cei un milion trei sute de mii americani născuți aici, în Germania?

Walter gemu în sinea lui.

— În niciun caz, spuse el. Este un basm prostesc.

Tatăl lui se răsti la el:

— Ai grijă cum te adresezi superiorilor tăi.

Von Henscher îl calmă cu un gest.

— Lasă băiatul să spună ce-are pe suflet, Otto. Prefer să aflu părerea lui sinceră. De ce spui asta, domnule maior?

Walter explică:

— Ei nu iubesc patria-mamă. De ce credeți că au plecat de aici? Poate că or mânca crenvurști și or bea bere, dar sunt americani și vor lupta pentru America.

— Cum rămâne cu cei născuți în familii irlandeze?

— Același lucru. Sigur că îi urăsc pe britanici, dar când submarinele noastre vor omorî americani, pe noi ne vor urî mai mult.

Otto spuse pe un ton iritat:

— Cum poate să ne declare război președintele Wilson? Tocmai a fost reales, fiind omul care a ținut America în afara războiului!

Walter ridică din umeri.

— Într-un fel, asta o să-i ușureze sarcina. Lumea va considera că nu a avut de ales.

Von Henscher spuse:

— Ce l-ar putea împiedica s-o facă?

— Protecție acordată vaselor din statele neutre…

— Nici nu se pune problema, îl întrerupse tatăl său. Nerestricționat înseamnă nerestricționat. Asta și-a dorit marina și asta le-a oferit Majestatea Sa.

Von Henscher zise:

— Dacă Wilson nu poate fi confruntat cu probleme interne, avem vreo șansă de a-i distrage atenția prin probleme externe în propria sa emisferă? Se întoarse spre Otto: Mexicul, de exemplu?

Otto zâmbi mulțumit.

— V-ați amintit de *Ypiranga*. Trebuie să recunosc că aceea a fost o mică victorie a diplomației agresive.

Walter nu împărtășise niciodată bucuria tatălui său cu privire la incidentul transportului de arme trimis Mexicului de Germania. Otto și amicii săi îl puseseră într-o postură stânjenitoare pe președintele Wilson și era încă posibil să ajungă să regrete asta.

— Și acum? întrebă von Henscher.

— O mare parte din armata americană se află fie în Mexic, fie e staționată la graniță, răspunse Walter. De ochii lumii, urmăresc un bandit pe nume Pancho Villa, care face raiduri dincolo de frontieră. Președintele Carranza fierbe de indignare în fața acestei încălcări a teritoriului său suveran, dar nu prea are ce să facă.

— Dacă ar primi ajutor de la noi, s-ar putea schimba această situație?

Walter chibzui. Acest gen de diplomație pusă pe rele i se părea riscantă, dar de datoria lui era să răspundă la întrebări cât putea de precis.

— Mexicanii sunt de părere că le-au fost răpite Texasul, New Mexico și Arizona. Încă visează să redobândească aceste teritorii, la fel cum francezii visează cu ochii deschiși să redobândească Alsacia și Lorena. Președintele Carranza ar putea fi suficient de nesăbuit încât să creadă că le poate obține.

Otto rosti nerăbdător:

— În orice caz, simpla tentativă le-ar distrage atenția americanilor de la Europa!

— Pentru o vreme, recunoscu Walter cu jumătate de gură. Pe termen lung, amestecul nostru ar putea consolida tabăra americană care dorește să intre în război de partea Antantei.

— Pe noi ne interesează doar ce se întâmplă pe termen scurt. L-ai auzit pe von Holtzendorff – submarinele noastre îi vor îngenunchea pe Aliați în cinci luni. Tot ce ne dorim este să-i ținem ocupați pe americani în acest timp.

Von Henscher rosti:

— Cum rămâne cu Japonia? Există vreo șansă ca japonezii să fie convinși să atace Canalul Panama sau chiar California?

— Realist vorbind, nu, spuse Walter ferm.

Discuția devia deja pe tărâmul fantasticului. Însă von Henscher insistă:

— Totuși, simpla amenințare ar putea bloca o parte din trupele americane pe Coasta de Vest.

— Da, presupun.

Otto se șterse la gură cu șervetul.

— Discuția este foarte interesantă, dar trebuie să văd dacă nu cumva Majestatea Sa are nevoie de mine.

Se ridicară toți trei, iar Walter zise:

— Dacă îmi permiteți, domnule general…

Tatăl său oftă, dar von Henscher spuse:

— Te rog.

— Cred că riscăm foarte mult, domnule. Dacă se aude că liderii germani discută despre instigarea Mexicului și despre încurajarea unei agresiuni japoneze în California, opinia publică americană va fi atât de revoltată, încât e posibil să ne declare război chiar mai repede decât ne-am aștepta, dacă nu chiar imediat. Iertați-mă că spun lucruri atât de evidente, dar această conversație ar trebui să rămână strict secretă.

— Ai dreptate, zise von Henscher. Îi zâmbi lui Otto. Tatăl tău și cu mine suntem din vechea generație, desigur, dar tot mai știm câte ceva. Poți să te bazezi pe discreția noastră.

(II)

Fitz era mulțumit că propunerea de pace a germanilor fusese respinsă și era mândru de rolul pe care îl jucase în această decizie, dar – după ce se isprăvi totul – începu să aibă îndoieli.

Se gândea numai la asta în timp ce mergea – sau mai bine zis șchiopăta pe Piccadilly, în dimineața zilei de miercuri, 17 ianuarie, spre biroul său de la Amiralitate. Negocierile de pace ar fi constituit o modalitate vicleană pentru germani de a-și consolida câștigurile, oferind legitimitate pretențiilor lor asupra Belgiei, nord-estului Franței și asupra unor părți din Rusia. Pentru Marea Britanie, simpla participare la astfel de negocieri ar fi reprezentat o recunoaștere a înfrângerii. Însă Marea Britanie încă nu câștigase.

Vorbele lui Lloyd George despre o victorie totală fură bine primite de presă, dar toți oamenii cu capul pe umeri știau că aceasta rămânea un simplu vis. Războiul avea să continue, poate un an, poate mai mult... Și, dacă americanii rămâneau în continuare neutri, se putea ajunge până la urmă la negocieri de pace. Dar dacă nu *putea* câștiga nimeni acest război? Alte milioane de oameni aveau să moară fără rost. Gândul care nu-i dădea pace lui Fitz era că Ethel ar fi putut avea dreptate, la urma urmei.

Și dacă Marea Britanie pierdea? Ar urma o criză financiară, șomaj și sărăcie. Clasa muncitoare ar prelua strigătul tatălui lui Ethel și ar spune că nu a avut ocazia să voteze pentru război. Furia oamenilor împotriva conducătorilor ar fi nemărginită. Protestele și marșurile se vor preschimba în răzmerițe. Acum mai bine de un secol, parizienii își executaseră regele și o mare parte din nobilime. Oare londonezii aveau să le urmeze exemplul? Fitz își imagină cum ar fi fost să fie legat la mâini și la picioare și dus într-o căruță spre eșafod, scuipat și huiduit de gloată. Ba, chiar mai rău de atât, își imagina cum ar fi fost dacă li s-ar întâmpla asta lui Maud, mătușii Herm, lui Bea și Băiatului. Își alungă din minte această imagine de coșmar.

Ce arțăgoasă era Ethel, se gândi el cu o admirație amestecată cu regret. Simțise că moare de rușine când invitata lui fusese evacuată din galerie în timpul discursului lui Lloyd George, însă fusese chiar și mai atras de ea după aceea.

Din păcate, ea se întorsese împotriva lui. Se luase după ea și o ajunsese din urmă în Sala Centrală, iar ea îl ocărâse, dând vina pe el și pe cei din clasa lui pentru prelungirea războiului. După felul în care vorbea, ai fi zis că toți soldații care muriseră în Franța fuseseră uciși chiar de Fitz.

Iar asta pusese capăt planului său cu casa din Chelsea. Îi mai trimisese câteva răvașe, dar ea nu îi răspunsese. Dezamăgirea îl afectase puternic. Când se gândea la toate după-amiezile de desfătare pe care le-ar fi putut petrece împreună în acel cuibușor de nebunii, simțea durerea pierderii în coșul pieptului.

Și totuși, avea o oarecare consolare – Bea îi ascultase dojana. Acum îl primea cu brațele deschise în dormitorul ei, îmbrăcată în cămăși de noapte drăguțe, oferindu-i trupul ei înmiresmat ca în primele zile de căsătorie. La urma urmei, ea era totuși o aristocrată bine educată și știa care era rolul soției.

Cu gândul la prințesa supusă și la activista irezistibilă, intră în vechea clădire a Amiralității și găsi pe biroul său o telegramă germană decodată parțial.

În partea de sus era trecut:

Berlin zu Washington. W.158. 16 ianuarie 1917.

Fitz se uită imediat în partea de jos a documentului decriptat, ca să vadă cine era expeditorul. Numele de la sfârșit era: *Zimmermann*.

Asta îi stârni interesul. Era un mesaj de la ministrul de externe german către ambasadorul său din Statele Unite. Fitz scrise traducerea cu un creion, trecând x-uri și semne de întrebare acolo unde bucățile de cod nu fuseseră decriptate.

> *Strict confidențial pentru informarea Excelenței Voastre și pentru a fi transmis ambasadorului imperial din* (? *Mexic*?) *cu xxxx prin mijloace sigure*.

Semnele de întrebare indicau un grup codat al cărui înțeles nu era sigur. Decodificatorii încercau să facă presupuneri. Dacă aveau dreptate, acest mesaj era destinat ambasadorului german din Mexic, doar că fusese trimis mai întâi ambasadei din Washington.

Mexic, se gândi Fitz, ce ciudat!

Următoarea propoziție era decodată în întregime:

Propunem începerea războiului submarin nerestricționat de la 1 februarie.

— Dumnezeule! rosti Fitz cu glas tare.

Toată lumea se aștepta la asta, însă acum aveau confirmarea fermă – și cu o dată precisă! Vestea avea să fie o reușită de proporții pentru Camera 40.

Făcând asta, vom încerca totuși să menținem neutralitatea Americii xxxx. Dacă nu vom reuși, propunem (?*Mexicului*?) *o alianță pe următoarea bază*: *purtarea războiului, obținerea păcii.*

— O alianță cu Mexicul? își zise Fitz în sinea lui. E ceva important. Americanii o să sară-n sus înnebuniți!

Excelența Voastră ar trebui momentan să informeze președintele în secret despre un război cu SUA xxxx și în același timp să negocieze între noi și Japonia xxxx submarinele noastre vor constrânge Anglia să cadă la pace în câteva luni. Confirmați primirea.

Fitz își ridică privirea și îl observă pe tânărul Carver, care – văzu el acum – era agitat la culme.

— Cred că citiți interceptarea Zimmermann, rosti sublocotenentul.

— Da, deși este așa cum este, răspunse Fitz cu calm.

Era la fel de euforic precum Carver, dar se pricepea să o ascundă mai bine.

— De ce este decriptarea atât de fragmentată? întrebă el.

— A fost trimisă într-un nou cod, pe care nu l-am spart complet. Dar chiar și așa, mesajul este nemaipomenit, nu-i așa?

Fitz se uită din nou peste traducere. Carver nu exagera – mesajul părea o tentativă a Germaniei de a obține ajutorul Mexicului împotriva Statelor Unite. Era senzațional.

Asta l-ar fi putut înfuria îndeajuns de tare pe președintele american încât să declare război Germaniei.

Fitz simți cum îi crește pulsul.

— Sunt de acord, zise el. Și o să i-l duc direct lui Hall Clipitorul.

Căpitanul William Reginald Hall, directorul spionajului naval, avea un tic facial cronic de la care își căpătase porecla; însă nu era nimic în neregulă cu creierul lui.

— O să-mi pună întrebări și va trebui să am răspunsurile pregătite. În cât timp estimați că putem obține o decriptare completă?

— O să ne ia câteva săptămâni ca să stăpânim bine noul cod.

Fitz scoase un icnet de exasperare. Reconstrucția codurilor noi de la principiile de bază era o chestiune anevoioasă ce nu putea fi zorită.

Carver continuă:

— Însă am observat că mesajul trebuie transmis mai departe de la Washington spre Mexic. Pe acea rută se folosește încă un vechi cod diplomatic pe care l-am spart acum mai bine de un an. Poate că am putea obține o copie a acelui mesaj!

— Poate că da! spuse Fitz cu entuziasm. Avem un agent la biroul telegrafic din Ciudad de Mexico. Începu să anticipeze: Când vom dezvălui această informație lumii…

Carver îl întrerupse, neliniștit:

— Nu putem face asta.

— De ce nu?

— Germanii ar ști că le citim corespondența.

Fitz știa că omul are dreptate. Era eterna problemă a serviciilor secrete: cum să te folosești de informații fără să-ți compromiți sursa. Spuse:

— Însă este ceva atât de important, încât s-ar putea să merite riscul.

— Mă îndoiesc. Acest departament a furnizat mult prea multe informații de încredere. Nimeni nu va dori să riște totul.

— La naiba! Doar nu vrei să-mi spui că acum, când am dat peste așa ceva, nu putem să folosim informația?

Carver ridică din umeri.

— Se mai întâmplă în branșa noastră.

Fitz nu era pregătit să accepte asta. Intrarea Americii în război le putea asigura victoria, iar asta merita orice sacrificiu. Însă știa destule despre armată ca să-și dea seama că unii oameni ar fi dat dovadă de mai mult curaj și ingeniozitate în apărarea unui

departament decât a unei redute. Obiecția lui Carver trebuia luată în serios.

— Vom avea nevoie de o poveste falsă, rosti el.

— Am putea spune că americanii au interceptat mesajul, zise Carver.

Fitz încuviință.

— Trebuie să fie transmis mai departe de la Washington către Mexic, deci am putea spune că guvernul american l-a obținut de la Western Union.

— Celor de la Western Union s-ar putea să nu le convină…

— La dracu' cu ei! Întrebarea este: cum, mai exact, am putea folosi această informație ca să obținem efectul maxim? Oare ar trebui ca guvernul nostru să facă anunțul? Îi lăsăm pe americani s-o facă? Sau punem pe altcineva să-i confrunte pe germani?

Carver își ridică mâinile, ca și cum s-ar fi predat.

— Asta mă cam depășește.

— Pe mine nu, zise Fitz, având un moment de inspirație. Și știu exact persoana care ne poate ajuta.

(III)

Fitz se întâlni cu Gus Dewar într-o tavernă din sudul Londrei, care se numea Ringul.

Spre surprinderea lui Fitz, Dewar era pasionat de box. În adolescență participase la un concurs de box organizat în Buffalo, pe o arenă de lângă țărm, iar în călătoriile sale prin Europa din 1914 urmărise competiții de box în toate capitalele. Își ascundea însă entuziasmul, se gândi Fitz cu șiretenie: boxul nu era un subiect de conversație popular la ceai în Mayfair.

Totuși, toate clasele erau reprezentate în Ring. Domni în ținută de seară stăteau cot la cot cu hamali în haine rupte. Agenți ilegali de pariuri se ocupau cu ce știau ei mai bine prin toate cotloanele, în timp ce chelnerii aduceau tăvi încărcate cu halbe de bere. Aerul era gros din cauza fumului de trabucuri, pipe și țigări. Nu existau scaune și nici femei.

Fitz îl găsi pe Gus adâncit într-o conversație cu un londonez cu nasul spart, certându-se pe seama luptătorului american Jack Johnson, primul campion negru de categorie grea, a cărui căsătorie cu o femeie albă îi făcuse pe predicatorii creștini să

ceară linșarea lui. Londonezul îl înfuriase pe Gus, dându-le dreptate clericilor.

Fitz nutrea speranța secretă ca Gus să se îndrăgostească de Maud. Ar fi fost o partidă bună. Erau amândoi intelectuali, liberali, înfiorător de serioși în toate privințele și citeau în permanență. Familia Dewar era înstărită și de viță veche, ceea ce era lucrul cel mai apropiat de aristocrație pe care îl aveau americanii.

În plus, atât Gus, cât și Maud erau în favoarea păcii. Maud fusese de la bun început pătimașă în privința încetării războiului; Fitz nu avea nici cea mai mică idee de ce. Iar Gus își venera șeful, pe Woodrow Wilson, al cărui discurs din urmă cu o lună cerea „o pace fără victorie”, o sintagmă care îl înfuriase atât pe Fitz, cât și pe majoritatea celor din conducerea britanicilor și a francezilor.

Însă compatibilitatea pe care o observase Fitz între Gus și Maud nu dusese la niciun rezultat. Fitz își iubea sora, dar se întreba ce este în neregulă cu ea. Voia oare să rămână fată bătrână?

După ce Fitz îl luă pe Gus de lângă bărbatul cu nasul spart, aduse în discuție subiectul Mexicului.

— Este o încurcătură fără margini, spuse Gus. Wilson l-a retras pe generalul Pershing, precum și trupele acestuia, într-o încercare de a-i face pe plac președintelui Carranza, însă fără rezultat – Carranza nu vrea nici măcar să ia în discuție păzirea frontierei. De ce întrebi?

— O să îți explic mai târziu, zise Fitz. Începe următoarea partidă.

În timp ce urmăreau un boxer pe nume Benny Jidanul, care îl bătea măr pe Chelul Albert Collins, Fitz hotărî să evite subiectul ofertei de pace a germanilor. Știa că Gus este devastat de eșecul inițiativei lui Wilson. Gus se întreba întruna dacă ar fi putut să facă lucrurile mai bine sau dacă ar fi putut să facă ceva în plus ca să sprijine planul președintelui. Fitz considera că planul fusese sortit eșecului de la bun început, întrucât niciuna dintre tabere nu își dorea cu adevărat pacea.

În cea de-a treia rundă, Chelul Albert căzu la podea și rămase acolo.

— M-ai prins la timp, spuse Gus. Tocmai voiam să plec acasă.

— De-abia aștepți, nu?

— Asta dacă ajung cu bine. S-ar putea să ne scufunde vreun submarin german pe drum.

Germanii reluaseră războiul submarin nerestricționat de la 1 februarie, exact cum se anunțase în interceptarea Zimmermann. Asta îi înfuriase pe americani, dar nu atât de mult pe cât sperase Fitz.

— Reacția președintelui Wilson la anunțul atacurilor submarine a fost surprinzător de moderată, rosti el.

— A rupe legăturile diplomatice cu Germania nu mi se pare o reacție moderată.

— Da, dar nu a declarat război.

Fitz fusese devastat din această cauză. Luptase din toate puterile împotriva convorbirilor de pace, însă Maud, Ethel și prietenii lor pacifiști aveau dreptate să spună că nu există speranța unei victorii în viitorul apropiat fără un ajutor suplimentar din altă parte. Fitz fusese convins că războiul submarin nerestricționat avea să îi atragă pe americani în război. Momentan însă, nu se întâmplase asta.

Gus spuse:

— Sincer să fiu, cred că președintele Wilson a fost înfuriat la culme din cauza deciziei cu privire la submarine, iar acum este gata să declare război. A încercat toate celelalte variante, pentru Dumnezeu! Însă a fost reales drept omul care ne-a ținut în afara războiului! Nu se poate răzgândi acum, decât purtat de un val de entuziasm public.

— În acest caz, zise Fitz, cred că am ceva ce i-ar putea fi de ajutor.

Gus ridică din sprâncene și Fitz continuă:

— De când am fost rănit, am fost repartizat la o unitate care decodează mesaje telegrafice interceptate de la germani.

Fitz scoase din buzunar o foaie de hârtie cu scrisul său pe ea.

— Guvernul tău va primi această înștiințare în mod oficial peste câteva zile. Ți-o arăt pentru că vrem să știm ce să facem.

Îi dădu foaia lui Gus.

Spionul britanic din Ciudad de Mexico pusese mâna pe mesajul transmis în vechiul cod, iar hârtia pe care Fitz i-o înmână lui Gus era o decriptare completă a interceptării Zimmermann. Varianta integrală a acesteia era:

De la Washington către Mexic, 19 ianuarie 1917

Intenționăm să începem războiul submarin nerestricționat de la 1 februarie. Totuși, ne vom strădui să păstrăm neutralitatea SUA. În caz că nu reușim, facem o propunere de alianță Mexicului, în următorii termeni:

Purtăm război împreună.

Facem pace împreună.

Oferim sprijin financiar generos și ne angajăm să susținem Mexicul în redobândirea teritoriilor pierdute – Texas, New Mexico și Arizona. Detaliile acordului cad în seama dumneavoastră.

Îl veți informa pe președinte în legătură cu toate acestea în secret, de îndată ce izbucnirea războiului cu SUA va fi sigură, și veți adăuga sugestia ca Domnia Sa, din proprie inițiativă, să invite Japonia să ni se alăture imediat și totodată să medieze între Japonia și noi.

Vă rog să-i atrageți atenția președintelui asupra faptului că folosirea necruțătoare a submarinelor noastre ne oferă acum perspectiva obligării Angliei de a cădea la pace în câteva luni.

Gus citi câteva rânduri, ținând foaia aproape de ochi la lumina scăzută a arenei de box și zise:

— Alianță? Dumnezeule!

Fitz se uită în jur. Începuse o nouă partidă, iar zgomotul făcut de mulțime era mult prea mare pentru ca oamenii din apropiere să-l poată auzi pe Gus.

Gus citi mai departe.

— Redobândirea Texasului?! exclamă el, nevenindu-i să creadă. Apoi adăugă mânios: Să invite Japonia? Ridică privirea din foaie. Este revoltător!

Aceasta era reacția la care sperase Fitz și fu nevoit să își înăbușe entuziasmul.

— Revoltător este cuvântul potrivit, spuse el cu o solemnitate forțată.

— Germanii se oferă să plătească Mexicul ca să invadeze Statele Unite!

— Exact.

— Și cer Mexicului să încerce să atragă Japonia în război!

— Da.

— Așteaptă să se facă public acest lucru!

— Despre asta voiam să îți vorbesc. Vrem să ne asigurăm că informația este publicată într-o manieră favorabilă președintelui vostru.

— De ce nu dezvăluie chiar guvernul britanic această informație?

Gus nu vedea imaginea în ansamblu.

— Din două motive, rosti Fitz. În primul rând, nu vrem ca germanii să afle că le citim mesajele. În al doilea rând, am putea fi acuzați că am falsificat această interceptare.

Gus încuviință.

— Iartă-mă. Sunt mult prea furios ca să mai gândesc limpede. Hai să privim situația cu sânge rece.

— Dacă s-ar putea, am dori ca guvernul Statelor Unite să declare că a obținut o copie a mesajului de la Western Union.

— Wilson nu va minți.

— Atunci obțineți o copie de la Western Union și nu va mai fi o minciună.

Gus încuviință.

— Ar trebui să putem rezolva asta. Cât privește a doua problemă, cine ar putea face publică telegrama fără să fie bănuit de falsificarea ei?

— Însuși președintele, presupun.

— Este o posibilitate, într-adevăr.

— Ai o idee mai bună?

— Da, rosti Gus, căzut pe gânduri. Cred că da.

(IV)

Ethel și Bernie se căsătoriră la Biserica Evanghelică a Golgotei. Niciunul dintre ei nu era rigid când venea vorba de religie și amândurora le plăcea pastorul de acolo.

Ethel nu mai comunicase cu Fitz din ziua discursului lui Lloyd George. Opoziția publică a lui Fitz față de varianta păcii îi reamintise în mod dur adevărata lui fire. El reprezenta tot ce ea ura: tradiția, conservatorismul, exploatarea clasei muncitoare, averea nemeritată. Nu putea fi amanta unui asemenea om și îi

fu rușine că se lăsase ispitită cu casa din Chelsea. Adevăratul ei suflet-pereche era Bernie.

Ethel purtă rochia de mătase roz și pălăria înflorată pe care i le cumpărase Walter von Ulrich pentru nunta lui cu Maud Fitzherbert. Nu aveau domnișoare de onoare, dar Mildred și Maud participară ca doamne de onoare. Părinții lui Ethel veniră din Aberowen cu trenul. Din nefericire, Billy se afla în Franța și nu putu obține o permisie. Micul Lloyd purtă o ținută azurie de paj, făcută special de Mildred pentru el, cu nasturi de aramă și cu un mic chipiu.

Bernie o surprinse pe Ethel aducând o familie despre care nu știa nimeni. Bătrâna lui mamă nu vorbea decât idiș și mormăi în barbă pe toată durata slujbei. Locuia cu fratele mai mare și mai prosper al lui Bernie, Theo, care – descoperi Mildred flirtând cu el – deținea o fabrică de biciclete în Birmingham.

După ceremonie se serviră ceai și prăjituri în sală. Nu existau băuturi alcoolice, ceea ce le convenea Tatei și Mamei, iar fumătorii trebuiau să iasă afară. Mama o sărută pe Ethel și îi zise:

— Mă bucur să te văd măcar așezată la casa ta.

Acest *măcar* era plin de înțelesuri, se gândi Ethel. Însemna: „Felicitări, chiar dacă ești o femeie decăzută, ai un copil nelegitim cu un tată pe care nu-l știe nimeni, te-ai căsătorit cu un evreu și locuiești în Londra, care este Sodoma și Gomora la un loc”. Însă Ethel acceptă binecuvântarea rezervată a Mamei și jură să nu îi spună niciodată asemenea lucruri copilului ei.

Mama și Tata cumpăraseră bilete de întoarcere ieftine, în aceeași zi, așa că plecară repede ca să prindă trenul. După ce se retraseră aproape toți invitații, cei rămași merseră la Dog and Duck pentru câteva băuturi.

Ethel și Bernie plecară acasă când se făcu ora de culcare a lui Lloyd. În dimineața aceea, Bernie își pusese într-o roabă cele câteva haine și mulțimea de cărți pe care le avea și dusese totul acasă la Ethel, din cămăruța unde stătea cu chirie.

Ca să aibă o noapte numai pentru ei, îl culcară pe Lloyd la etaj, împreună cu copiii lui Mildred, ceea ce lui Lloyd i se păru de-a dreptul special. Apoi, Ethel și Bernie băură câte o ciocolată caldă în bucătărie și se retraseră în pat.

Ethel avea o cămașă de noapte nouă; Bernie își pusese pijamale curate. Când se așeză în pat lângă ea, începu să transpire agitat. Ethel îl mângâie pe obraz.

— Deși sunt o femeie stricată, nu am prea multă experiență, spuse ea. Doar primul meu soț, iar asta a durat doar câteva săptămâni înainte să plece.

Nu îi spusese lui Bernie de Fitz și nici nu avea de gând să o facă vreodată. Numai Billy și avocatul Albert Solman știau adevărul.

— Oricum ai mai multă decât mine, zise Bernie, dar ea îl simți cum se relaxează. Doar câteva tentative.

— Și cum se numeau?

— O, nu vrei să știi.

Ea râse.

— Ba vreau. Câte femei? Șase? Zece? Douăzeci?

— O, Doamne, în niciun caz! Trei. Prima a fost Rachel Wright, pe când eram la școală. După aceea mi-a zis că trebuie să ne căsătorim și eu am crezut-o. Am fost atât de îngrijorat…

Ethel chicoti.

— Ce s-a întâmplat?

— După o săptămână, a făcut-o și cu Micky Armstrong, așa că eu am scăpat de belea.

— A fost plăcut cu ea?

— Cred că da. Aveam doar șaisprezece ani pe atunci. Voiam doar să pot spune că am făcut-o și eu.

Ea îl sărută cu blândețe, apoi zise:

— Cine a urmat?

— Carol McAllister. Era o vecină de-a noastră. I-am dat un șiling. A fost cam scurt – cred că știa ce trebuie să facă și să spună ca să se termine totul repede. Partea care i-a plăcut cel mai mult a fost când a luat banii.

Ethel se încruntă dezaprobator, apoi își aminti de casa din Chelsea și realiză că și ea fusese cât pe ce să facă același lucru precum Carol McAllister. Stânjenită, întrebă:

— Cine a fost cea de-a treia?

— O femeie mai în vârstă, la care am stat în chirie. Venea în patul meu noaptea, când soțul ei era plecat.

— A fost plăcut cu ea?

— Minunat. A fost o perioadă fericită pentru mine.

— Și ce s-a întâmplat?

— Soțul ei a intrat la bănuieli și a trebuit să plec.

— Și apoi?

— Apoi te-am întâlnit pe tine și mi-am pierdut interesul pentru celelalte femei.

Începură apoi să se sărute. În scurt timp el îi trase în sus cămașa de noapte și se așeză deasupra ei. Era blând și îngrijorat că ar fi putut să o rănească, însă o penetră cu ușurință. Ea simți un val de afecțiune pentru el, pentru bunătatea, inteligența și devotamentul lui față de ea și față de copilul ei. Îl cuprinse în brațe și îl trase mai aproape. El avu orgasm destul de repede, apoi se întinseră amândoi pe spate, mulțumiți, și adormiră.

(V)

Fustele femeilor se schimbaseră, își dădu seama Gus Dewar – acum li se vedeau gleznele. Cu zece ani în urmă, simpla întrezărire a unei glezne era de-a dreptul excitantă; acum devenise ceva banal. Poate că femeile își acopereau trupurile ca să devină mai atrăgătoare.

Rosa Hellman purta o haină purpurie ce se încrețea sub cusătura din spate, destul de modernă. Era tivită cu blană neagră, care probabil că era cât se poate de binevenită în Washington, în februarie. Pălăria ei cenușie era mică și rotundă, cu o bandă roșie și o pană, nu foarte practică – care fusese însă ultima oară când pălăriile femeilor americane fuseseră concepute pentru scopuri practice?

— Sunt onorată de această invitație, rosti ea.

El nu își putea da seama dacă îl lua peste picior sau nu.

— De-abia te-ai întors din Europa, nu?

Serveau prânzul în sala de mese a hotelului Willard, la două străzi distanță de Casa Albă. Gus o invitase dintr-un motiv cât se poate de specific.

— Am o știre pentru tine, îi zise el imediat ce comandară.

— O, ce bine! Lasă-mă să ghicesc: președintele o să divorțeze de Edith și o să se însoare cu Mary Peck?

Gus se încruntă. Wilson avusese o mică aventură cu Mary Peck în timp ce era căsătorit cu prima sa soție. Gus se îndoia că ajunseseră să comită adulter, însă Wilson fusese destul de

nesăbuit încât să îi trimită scrisori din care reieșea o afecțiune dincolo de limitele bunei cuviințe. Bârfitoarele din Washington știau totul despre asta, dar nimic nu apăruse în presă.

— Mă refer la ceva serios, spuse Gus sobru.

— Ah, iartă-mă, zise Rosa.

Afișă pe chip o expresie solemnă, care îl făcu pe Gus să vrea să râdă.

— Singura condiție pe care ți-o pun este ca nimeni să nu afle că ai primit informația de la Casa Albă.

— De acord.

— Îți voi arăta o telegramă de la ministrul de externe german, Arthur Zimmermann, către ambasadorul german din Mexic.

Ea părea uluită.

— De unde ai obținut-o?

— De la Western Union, minți el.

— Și nu este codată?

— Codurile pot fi sparte.

Îi înmână o copie dactilografiată a traducerii complete în engleză.

— Este ceva neoficial? întrebă ea.

— Nu. Singurul lucru pe care aș vrea ca tu să nu îl dezvălui este de unde ai făcut rost de ea.

— Bine.

Ea începu să citească. După o clipă, rămase cu gura căscată și își ridică privirea.

— Gus, începu ea, este adevărat?

— Când a fost ultima oară când ți-am jucat eu o festă?

— Ultima oară a fost niciodată.

Citi apoi mai departe.

— Germanii vor plăti Mexicul ca să invadeze Texasul?

— Asta spune Herr Zimmermann.

— Asta nu-i doar o simplă știre, Gus… Este știrea secolului!

El își îngădui un mic surâs, încercând să nu pară atât de triumfător pe cât se simțea.

— M-am gândit eu că o să spui asta.

— Acționezi pe cont propriu sau în numele președintelui?

— Rosa, chiar îți închipui că aș face așa ceva fără o aprobare de la cel mai înalt nivel?

— Cred că nu. Uau! Deci asta a ajuns la mine de la președintele Wilson.

— Nu în mod oficial.

— Dar cum pot să știu că este adevărată? Nu cred că pot publica știrea bazându-mă pe o bucată de hârtie și pe cuvântul tău de onoare.

Gus anticipase acest obstacol.

— Secretarul de stat Lansing îi va confirma personal șefului tău autenticitatea telegramei, câtă vreme conversația rămâne confidențială.

— Rezonabil. Se uită din nou la foaia de hârtie și spuse: Asta schimbă totul. Îți imaginezi ce vor spune americanii când o vor citi?

— Cred că îi va îndemna și mai tare să susțină intrarea în război împotriva Germaniei.

— Îi va îndemna? spuse ea. Poate vrei să zici că vor face spume la gură! Wilson va fi obligat să declare război.

Gus nu scoase nicio vorbă.

După un moment, Rosa ghici ce se afla de fapt în spatele tăcerii lui.

— Ah, înțeleg... De aceea scăpați telegrama în presă. Președintele *vrea* să declare război.

Avea perfectă dreptate. El zâmbi, savurând acest duel al minților cu o femeie inteligentă.

— Nu am spus asta.

— Însă această telegramă îi va înfuria pe americani atât de tare, încât vor cere declararea războiului. Iar Wilson va putea spune că nu și-a încălcat promisiunile electorale – a fost silit de opinia publică să își schimbe politica.

Era un pic cam prea inteligentă pentru scopul lui. O întrebă, neliniștit:

— Nu așa vei prezenta știrea, nu?

Ea zâmbi.

— A, nu! Doar că refuz să iau orice de bun. Am fost cândva anarhistă, totuși.

— Și acum?

— Acum sunt reporter. Iar această știre nu poate fi scrisă decât într-un fel.

El se simți ușurat.

Chelnerul le aduse mâncarea: somon fiert pentru ea, friptură și piure pentru el. Rosa se ridică.

— Trebuie să mă întorc la birou.

Gus era surprins.

— Cum rămâne cu prânzul? întrebă el.

— Glumești, nu? spuse ea. Nu pot mânca. Nu pricepi ce-ai făcut?

El credea că știe, dar totuși o întrebă:

— Zi-mi tu.

— Tocmai ai trimis America la război.

Gus încuviință.

— Știu. Du-te și scrie știrea!

— Hei, rosti ea, mulțumesc că m-ai ales pe mine.

O clipă mai târziu se făcuse nevăzută.

Capitolul 23

Martie 1917

(I)

Iarna fu friguroasă în Petrograd, iar foametea luă amploare. Termometrul din fața cazărmii Regimentului I de Mitraliori rămase blocat la minus 15 grade timp de o lună întreagă. Brutarii nu mai făcură plăcinte, prăjituri, foietaje sau orice altceva în afară de pâine, dar făina tot nu era de ajuns. Santinele înarmate fură postate la ușa bucătăriei cazărmii, din cauza soldaților care încercau să cerșească sau să fure mâncare în plus.

Într-o zi geroasă de la începutul lunii martie, Grigori primi liber după-amiază și se hotărî să meargă să-l vadă pe Vladimir, care stătea cu proprietăreasa în timp ce Katerina era la lucru. Își puse paltonul soldățesc și porni pe străzile înghețate. Pe Nevsky Prospekt văzu un copil cerșind, o fată de vreo nouă ani, stând la colțul străzii, în crivăț. Simți că îl deranjează ceva la ea și se încruntă când trecu mai departe. O clipă mai târziu își dădu seama ce îi atrăsese atenția: fetița îi aruncase o privire cu conotații sexuale. Fu atât de șocat, încât rămase stană de piatră. Cum putea să fie târfă de la vârsta aia? Se întoarse, gândindu-se să o ia la întrebări, însă ea dispăruse.

Porni mai departe, tulburat. Desigur, știa că există bărbați care căutau să facă sex cu copii: aflase asta pe vremea când el și micul Lev ceruseră ajutorul unui preot, cu mulți ani în urmă. Însă imaginea acelei copile de doar nouă ani imitând în mod jalnic un zâmbet de vino-încoa' i se păru sfâșietoare. Îl făcea să vrea să plângă pentru țara sa. „Ne împingem copiii la prostituție, se gândi el. Oare putem decădea mai mult de-atât?"

Era într-o stare sumbră când ajunse la fosta sa locuință. De îndată ce intră în casă, îl auzi pe Vladimir țipând. Urcă în camera Katerinei și găsi copilul singur, roșu la față și umflat de plâns. Îl luă în brațe și începu să îl legene.

Camera era curată și îngrijită și mirosea a Katerina. Grigori venea aici aproape în fiecare duminică. Aveau deja o rutină: ieșeau dimineața, apoi se întorceau acasă și pregăteau prânzul, cu mâncarea pe care Grigori reușea uneori să o aducă de la cazarmă. După aceea, în timp ce Vladimir își făcea somnul de după-amiază, ei făceau dragoste. În duminicile în care aveau suficientă mâncare, Grigori se simțea extrem de fericit în această cameră.

Țipetele lui Vladimir se preschimbară într-un scâncet nemulțumit, ca un zumzet. Cu copilul în brațe, Grigori se duse să o caute pe proprietăreasă, care ar fi trebuit să îl supravegheze pe Vladimir. O găsi la spălătorie, o anexă joasă ridicată în spatele casei, storcând așternuturi ude. Era o femeie de vreo cincizeci de ani, cu părul cărunt prins sub un batic. Când Grigori plecase în armată, în 1914, era durdulie, însă acum avea gâtul costeliv, lăsând să i se vadă gușa. Chiar și proprietăresele sufereau de foame în acele vremuri.

Ea păru surprinsă când îl văzu și-și luă imediat un aer vinovat. Grigori o întrebă:

— Nu ai auzit copilul plângând?

— Nu pot să-l legăn toată ziua, rosti ea pe un ton defensiv, continuând să întoarcă mânerul storcătorului de rufe.

— Poate că îi este foame.

— Și-a primit laptele, spuse ea de îndată.

Răspunsul ei, mult prea rapid, îl făcu pe Grigori să realizeze că ea băuse laptele copilului. Simți că îi vine să o strângă de gât.

În aerul rece din spălătoria neîncălzită, remarcă fierbințeala din pielea moale de bebeluș a lui Vladimir.

— Cred că are febră, zise el, nu ai observat?

— Dar ce-s eu, doctor?

Vladimir se opri din plâns și căzu într-o toropeală care îl îngrijoră și mai mult pe Grigori. De obicei era un copil vioi și activ, curios și pus pe șotii, însă acum stătea nemișcat în brațele lui Grigori, cu fața îmbujorată și cu privirea fixă.

Grigori îl puse din nou în pătuțul său din colțul camerei Katerinei. Luă un urcior de pe raft, ieși din casă și dădu o fugă pe strada alăturată, unde se afla un magazin universal. Cumpără niște lapte, un pic de zahăr într-o bucățică de hârtie și un măr.

Când se întoarse, Vladimir era în aceeași stare.

Grigori încălzi laptele, dizolvă zahărul în el și fărâmiță o coajă de pâine uscată în vas, apoi îi dădu bucățelele de pâine înmuiată lui Vladimir. Își amintise că mama lui obișnuia să îi dea asta lui Lev atunci când era bolnav. Vladimir mâncă de parcă ar fi fost cât se poate de flămând și însetat în același timp.

După ce termină pâinea și laptele, Grigori scoase mărul. Îl tăie în bucăți cu briceagul său și decoji o felioară. El mâncă coaja și restul îi dădu lui Vladimir, spunând: „Un pic pentru mine, un pic pentru tine”. Băiatul se distra de obicei când auzea asta, însă acum rămase indiferent, lăsând mărul să-i cadă din gură.

Nu se afla niciun doctor în apropiere, și oricum Grigori nu și-ar fi permis să-l plătească, dar era o moașă la câteva străzi distanță. O chema Magda și era frumoasa soție a vechiului prieten al lui Grigori, Konstantin, secretarul Comitetului Bolșevic de la Putilov. Grigori și Konstantin jucau șah de fiecare dată când puteau – iar Grigori câștiga de obicei.

Grigori îi schimbă scutecul lui Vladimir, apoi îl înfășă în pătura de pe patul Katerinei, lăsându-i afară doar ochii și nasul. Ieșiră în frig.

Konstantin și Magda locuiau într-un apartament cu două camere împreună cu mătușa Magdei, care avea grijă de cei trei copilași ai lor. Grigori se temea ca nu cumva Magda să fie plecată să asiste la vreo naștere, dar avu noroc și o găsi acasă.

Magda era pricepută și cumsecade, deși puțin cam repezită. Puse mâna pe fruntea lui Vladimir și zise:

— Are o infecție.

— Cât de grav este?

— Tușește?

— Nu.

— Cum este scaunul?

— Face diaree.

Ea îi scoase hainele lui Vladimir și spuse:

— Bănuiesc că sânii Katerinei nu mai au lapte.

— De unde știi asta? rosti surprins Grigori.

— E ceva comun. O femeie nu poate alăpta un copil dacă nu este bine hrănită. Nu poți stoarce ceva din nimic. De aceea copilul este atât de slab.

Grigori nu își dăduse seama că Vladimir este slab.

Magda îl împunse în burtă pe Vladimir, făcându-l să plângă.

— Inflamare a intestinelor, zise ea.

— O să se facă bine?

— Probabil. Copiii capătă tot soiul de infecții. De obicei supraviețuiesc.

— Ce putem face?

— Șterge-i fruntea cu apă călduță ca să-i cobori temperatura. Dă-i multe lichide, tot ce vrea el. Nu îți face griji cu privire la ce mănâncă. Hrănește-o pe Katerina, ca să îl poată alăpta. Îi trebuie lapte de mamă, nimic mai mult.

Grigori îl duse pe Vladimir acasă. Mai cumpără niște lapte de pe drum și îl încălzi pe foc. Î-l dădu lui Vladimir cu linguriță, iar băiatul îl bău pe tot. Apoi încălzi o oală cu apă și șterse fața copilului cu o cârpă. Eforturile sale dădură roade: în scurt timp, copilului îi dispărură expresia îmbujorată și privirea fixă și începu să respire normal.

Grigori se simțea deja mai puțin neliniștit când Katerina ajunse acasă, la șapte și jumătate. Părea obosită și înfrigurată. Cumpărase o varză și câteva grame de slană, iar Grigori le puse într-o cratiță ca să facă o tocană în timp ce ea se odihnea. Îi povesti despre febra lui Vladimir, despre neglijența proprietăresei și despre indicațiile Magdei.

— Ce pot să fac? spuse Katerina, disperată și istovită. Trebuie să mă duc la fabrică. Nu am pe altcineva care să aibă grijă de Volodya.

Grigori îi dădu copilului niște sos din tocană, apoi îl duse la culcare. După ce mâncară, Grigori și Katerina se întinseră în pat unul lângă celălalt.

— Nu mă lăsa să dorm prea mult, spuse Katerina. Trebuie să mă duc la coadă la pâine.

— Mă duc eu în locul tău, răspunse Grigori. Tu odihnește-te.

Avea să se întoarcă târziu la cazarmă, dar probabil că putea să scape basma curată: ofițerii se temeau să nu izbucnească vreo răzmeriță printre soldați, așa că nu mai făceau scandal la încălcările minore de regulament.

Katerina încuviință și adormi buștean.

Când auzi ceasul de la biserică bătând ora două, Grigori își puse bocancii și paltonul. Vladimir părea să doarmă normal. Ieși din casă și se duse la brutărie. Spre surprinderea lui, se formase deja o coadă lungă și realiză că venise puțin cam târziu. La coadă erau vreo sută de oameni înfofoliți bătând pasul pe loc în zăpadă. Unii își aduseseră scăunele. Un tânăr întreprinzător cu un mangal vindea terci, spălând castroanele cu zăpadă după ce oamenii terminau de mâncat. Încă o duzină de oameni se așezară la coadă în spatele lui Grigori.

Bârfeau și mormăiau în timp ce așteptau. Două femei din fața lui Grigori se certau cu privire la cei vinovați pentru criza de pâine: una dădea vina pe germanii de la Curte, cealaltă pe evreii care își făceau stocuri de făină.

— Cine cârmuiește țara? interveni Grigori în discuție. Dacă se răstoarnă un tramvai, dai vina pe vatman, pentru că el îl conducea. Nu evreii ne conduc pe noi. Nici germanii. Ci țarul și nobilimea. Acesta era mesajul bolșevicilor.

— Și cine ne-ar mai cârmui dacă nu am mai avea țar? întrebă cu scepticism femeia mai tânără.

Purta o pălărie galbenă de fetru.

— Cred că ar trebui să ne cârmuim singuri, răspunse Grigori. Cum se întâmplă în Franța și în America.

— Nu știu ce să zic, spuse femeia mai în vârstă. Dar lucrurile nu pot continua așa.

Prăvălia se deschise la ora cinci. Un minut mai târziu, se răspândi vestea că mușteriii aveau să primească doar o franzelă de persoană.

— Toată noaptea pentru o singură franzelă! zise femeia cu pălărie galbenă.

Îi luă încă o oră ca să ajungă în capătul cozii. Soția brutarului lăsa clienții să intre unul câte unul. Femeia mai în vârstă din fața lui Grigori intră, apoi soția brutarului anunță:

— Gata! Nu mai este pâine.

Femeia cu pălărie galbenă zise disperată:

— Nu, vă rog! Încă una!

Soția brutarului o privi cu o expresie împietrită pe chip. Probabil că se mai întâmplase asta în trecut.

— Dacă ar avea mai multă făină, ar face mai multă pâine, explică ea. Nu mai este, m-ați auzit? Nu vă pot vinde pâine dacă nu mai avem deloc.

Ultima clientă ieși din prăvălie cu franzela sub haină și plecă grăbită.

Femeia cu pălărie galbenă izbucni în lacrimi.

Soția brutarului trânti ușa.

Grigori se întoarse și plecă.

(II)

Primăvara sosi în Petrograd într-o joi, pe 8 martie, însă Imperiul Rus urma cu încăpățânare vechiul calendar al lui Iulius Cezar, așa că pentru ei era doar 23 februarie. Restul Europei folosea calendarul modern de trei sute de ani.

Creșterea temperaturii coincise cu Ziua Internațională a Femeii și muncitoarele din fabricile de confecții făcură grevă și porniră în marș din suburbiile industriale spre centrul orașului, pentru a protesta împotriva cozilor la pâine, a războiului și a țarului. Se anunțase raționalizarea pâinii, însă această măsură părea doar să agraveze criza.

Regimentul I de Mitraliori, la fel ca toate unitățile militare din oraș, fu desfășurat pentru a ajuta poliția și cazacii călare să mențină ordinea publică. Ce avea să se întâmple, se întrebă Grigori, dacă soldații primeau ordin să tragă în mulțime? Oare aveau să respecte ordinul? Sau aveau să întoarcă armele împotriva ofițerilor? În 1905 ascultaseră ordinele și trăseseră în muncitori. Dar de atunci, poporul rus suferise un deceniu de tiranie, asuprire, război și foamete.

Însă nu avură loc tulburări, așa că Grigori și plutonul său se întoarseră la cazarmă în seara aceea fără să fi tras vreun foc.

Vineri intrară în grevă și mai mulți muncitori.

Țarul se afla la cartierul general al armatei, la patru sute de mile distanță, la Mogilev. Orașul rămăsese pe seama comandantului Districtului Militar Petrograd, generalul Khabalov. Acesta decise să oprească accesul protestatarilor în centru, staționând soldați la poduri. Unitatea lui Grigori era postată în

apropiere de cazarmă, păzind Podul Liteiny ce traversa fluviul Neva până la Liteiny Prospekt. Însă apa era încă înghețată bocnă, iar manifestanții evitară armata pornind pur și simplu pe gheață – spre încântarea soldaților care îi priveau și care, la fel ca Grigori, simpatizau cu ei.

Greva nu fusese organizată de niciunul dintre partidele politice. Bolșevicii, asemenea celorlalte partide revoluționare de stânga, mai degrabă urmau decât să conducă clasa muncitoare.

Din nou, unitatea lui Grigori nu fu nevoită să recurgă la forță, dar situația nu era la fel pretutindeni. Când se întoarse la cazarmă sâmbătă noaptea, află că poliția atacase demonstranții în fața gării din capătul îndepărtat al bulevardului Nevsky Prospekt. În mod surprinzător, cazacii îi apăraseră pe manifestanți de poliție. Lumea vorbea de tovarășii cazaci. Grigori era sceptic. Cazacii nu fuseseră niciodată loiali cuiva anume, ci își urmăriseră propriile interese; unde mai pui că pur și simplu le plăcea să lupte.

Duminică dimineață Grigori fu trezit la ora cinci, cu mult înainte de prima geană de lumină. La micul dejun auzi un zvon conform căruia țarul îi ordonase generalului Khabalov să înăbușe grevele și marșurile folosind oricâtă forță ar fi fost necesară. Era o frază de rău-augur, se gândi Grigori: *oricâtă forță ar fi fost necesară*.

După micul dejun, sergenții își primiră ordinele. Fiecare pluton trebuia să păzească un punct diferit din oraș: nu doar podurile, ci și intersecțiile, gările și oficiile poștale. Posturile de pază aveau să păstreze legătura prin telefoane de campanie. Capitala trebuia fortificată ca un oraș inamic proaspăt cucerit. Cel mai rău era că regimentul trebuia să instaleze mitraliere în punctele cele mai sensibile.

Când Grigori le transmise instrucțiunile oamenilor săi, aceștia fură îngroziți. Isaak zise:

— Chiar are de gând țarul să ordone armatei să îi mitralieze supușii?

Grigori spuse:

— Dacă o face, oare îl vor asculta soldații?

Agitația crescândă a lui Grigori era însoțită de frică. Grevele îl încurajaseră, căci știa că poporul rus trebuia să își sfideze conducătorii. Altminteri războiul avea să se prelungească, oamenii aveau să moară de foame și nu ar mai fi existat nicio

șansă ca Vladimir să ducă o viață mai bună decât Grigori și Katerina. Tocmai această convingere îl determinase pe Grigori să intre în partid. Pe de altă parte, el nutrea în secret speranța că, dacă soldații refuzau pur și simplu să asculte ordinele, revoluția avea să se producă fără prea mare vărsare de sânge. Însă când propriul său regiment primi ordin să instaleze mitraliere la colțurile străzilor din Petrograd, începu să simtă că speranța lui fusese nesăbuită.

Oare era cu putință ca poporul rus să scape vreodată de tirania țarilor? Uneori i se părea un vis deșart. Și totuși, alte popoare avuseseră parte de revoluții în trecut și își dăduseră jos asupritorii. Chiar și englezii își omorâseră regele odată.

Petrogradul era ca o oală cu apă pe foc, se gândi Grigori: se vedeau fuioare de aburi și câteva bule de violență, iar suprafața vibra din cauza căldurii intense, însă apa părea să ezite, iar oala nu mai ajungea să fiarbă.

Plutonul său fu trimis la Palatul Tauride, vasta reședință de vară din oraș a Ecaterinei a II-a, acum sediu al inutilului parlament al Rusiei, Duma. Era o dimineață liniștită: chiar și oamenilor înfometați le plăcea să doarmă până mai târziu duminica. Însă vremea continuă să fie însorită, iar la amiază lumea începu să vină dinspre suburbii, pe jos sau cu tramvaiul. Unii se adunară în marea grădină a Palatului Tauride. Nu erau toți muncitori de la fabrică, remarcă Grigori. Erau și bărbați și femei din clasa de mijloc, studenți și câțiva oameni de afaceri ce păreau să o ducă mai bine. Unii își aduseseră copiii cu ei. Ieșiseră la o demonstrație politică sau doar la o plimbare prin parc? Grigori își dădu seama că nici ei nu știau sigur.

La intrarea palatului văzu un tânăr îmbrăcat îngrijit, a cărui față îi era cunoscută din ziare, și îl recunoscu pe deputatul trudovic Alexander Fiodorovici Kerensky. Trudovicii erau o facțiune moderată care se rupsese din Revoluționarii Socialiști. Grigori îl întrebă ce se petrece înăuntru.

— Țarul a dizolvat astăzi în mod formal Duma, îi zise Kerensky.

Grigori clătină din cap, scârbit.

— O reacție caracteristică, rosti el. Bagă-le pumnul în gură celor care se plâng, în loc să le asculți nemulțumirile.

Kerensky îl privi tăios. Poate că nu se așteptase la o asemenea analiză din partea unui soldat.

— Întocmai, spuse el. Oricum, deputații ignoră edictul țarului.

— Ce o să se întâmple?

— Majoritatea oamenilor cred că demonstrațiile se vor stinge de îndată ce autoritățile vor izbuti să refacă stocul de pâine, explică Kerensky, apoi intră în clădire.

Grigori se întrebă ce îi făcea pe moderați să creadă că lucrurile aveau să se petreacă astfel. Dacă autoritățile puteau reface stocul de pâine, de ce nu ar fi făcut asta deja în loc să o raționalizeze? Însă moderații păreau să opereze mereu cu speranțe mai degrabă decât cu fapte.

La începutul după-amiezii, Grigori fu surprins să vadă chipul zâmbitor al Katerinei și fața inocentă a lui Vladimir. De obicei își petrecea duminica alături de ei, dar presupusese că nu îi va vedea în ziua aceea. Vladimir părea sănătos și fericit, spre marea ușurare a lui Grigori. Era evident că băiatul se recuperase după infecție. Era destul de cald, iar Katerina avea haina descheiată, lăsând să i se întrezărească silueta voluptuoasă. Își dorea să o poată mângâia. Ea îi zâmbi, făcându-l să-și amintească felul în care îi săruta fața când se întindeau în pat, iar Grigori simți un junghi de patimă aproape insuportabil. Detesta faptul că avea să rateze îmbrățișarea ei în acea duminică după-amiază.

— Cum ai știut că o să fiu aici? o întrebă.

— Am mers la noroc.

— Mă bucur să vă văd, dar este periculos pentru voi să fiți în centrul orașului.

Katerina se uită spre mulțimea de oameni care se plimbau prin parc.

— Mie mi se pare destul de sigur.

Grigori nu putea să o contrazică. Nu se întrevedea niciun semn de pericol.

Mama și copilul plecară să se plimbe în jurul lacului înghețat. Lui Grigori îi stătu inima în gât când îl văzu pe Vladimir îndepărtându-se de ea și căzând aproape imediat. Katerina îl luă în brațe, îl liniști și merse mai departe. Păreau atât de vulnerabili… Ce avea să se întâmple cu ei?

Când se întoarseră, Katerina îi zise că vrea să îl ducă pe Vladimir acasă, pentru somnul de după-amiază.

— Luați-o pe străzile lăturalnice, îi spuse Grigori. Țineți-vă departe de mulțime. Nu știu ce se poate întâmpla.

— Bine, rosti ea.

— Promite-mi.

— Promit.

Grigori nu avu parte de vărsare de sânge în ziua aceea, însă auzi cu totul altceva de la alte grupuri seara, la cazarmă. În Piața Znamenskaya soldații primiseră ordin să tragă în demonstranți, și patruzeci de oameni fuseseră omorâți. Grigori simți cum îi îngheață sângele în vine. Katerina ar fi putut fi ucisă doar mergând pe stradă!

Alții erau la fel de revoltați, iar la popotă toată lumea era agitată. Simțind starea de spirit în care se aflau oamenii, Grigori se cocoță pe o masă și preluă controlul, cerându-le să facă liniște și să vorbească pe rând. Cina se transformă în curând într-un miting. Mai întâi îl rugă pe Isaak să ia cuvântul, cunoscut ca o vedetă a echipei de fotbal a regimentului.

— Eu m-am înrolat ca să omor germani, nu ruși, rosti Isaak, iar vorbele lui fură însoțite de strigăte de aprobare. Manifestanții sunt frații și surorile noastre, mamele și tații noștri – și singura lor crimă este că vor pâine!

Grigori îi știa pe toți bolșevicii din regiment și îi puse pe câțiva dintre ei să vorbească, însă avu grijă să îi lase și pe alții să își spună părerea, pentru a nu părea prea părtinitor. De obicei, oamenii se temeau să își exprime opiniile, de teamă că vorbele lor ar fi putut să ajungă la urechile superiorilor și că aveau să fie pedepsiți; însă astăzi nu mai părea să le pese de asta.

Vorbitorul care avu cel mai mare impact fu Yakov, un bărbat înalt, lat în spate ca un urs. Acesta urcă pe masă lângă Grigori, cu lacrimi în ochi.

— Când ne-au zis să deschidem focul, nu am știut ce să fac, începu el.

Nu părea să-și poată ridica glasul, așa că toți cei din sală amuțiră, străduindu-se să îl audă.

— Am spus: „Doamne, te rog ajută-mă acum”, și am așteptat îndrumare, dar Dumnezeu nu mi-a trimis niciun răspuns.

Toți oamenii îl ascultau în tăcere.

— Mi-am ridicat pușca, continuă Yakov. Căpitanul răcnea: „Trageți! Trageți!” Dar în cine era să trag? În Galiția știam care erau inamicii, pentru că trăgeau și ei în noi. Însă astăzi, în piață, nimeni nu ne ataca. Mulțimea era formată în mare parte din femei, unele cu copii. Nici măcar bărbații nu erau înarmați.

Tăcu. Oamenii rămăseseră stană de piatră, de parcă s-ar fi temut că și cea mai mică mișcare ar fi putut rupe vraja. După o clipă, Isaak îl întrebă:

— Și ce s-a întâmplat apoi, Yakov Davidovici?

— Am apăsat pe trăgaci, răspunse Yakov, și lacrimile îi șiroiră din ochi, pierzându-se în barba sa neagră și stufoasă. Nici măcar nu am ochit. Căpitanul zbiera la mine, așa că am tras ca să-i închid gura. Dar am nimerit o femeie. O fată, mai bine zis, cam de vreo nouăsprezece ani. Avea o haină verde. Am împușcat-o în piept și sângele i s-a întins pe toată haina, roșu pe verde. Apoi s-a prăbușit la pământ.

Acum plângea în hohote, vorbind printre sughițuri.

— Mi-am aruncat arma și am încercat să mă duc la ea ca să o ajut, dar mulțimea s-a repezit la mine, lovindu-mă din toate părțile, deși eu nu simțeam aproape nimic. Își șterse fața cu mâneca și continuă: Acum am dat de bucluc pentru că mi-am pierdut pușca.

Urmă o altă pauză lungă.

— Nouăsprezece, rosti el. Cred că avea vreo nouăsprezece ani.

Grigori nu remarcase când ușa se deschisese, însă locotenentul Kirillov apăruse deodată printre ei.

— Dă-te jos de pe masa aia, Yakov, țipă el. Se uită la Grigori. Și tu, Peshkov, scandalagiule! Se întoarse și se adresă soldaților așezați pe băncile din jurul meselor: Întoarceți-vă toți la cazarmă. Cine mai rămâne un minut în sala asta va fi biciuit.

Nimeni nu se clinti. Oamenii se holbau morocănoși la locotenent. Grigori se întrebă dacă așa începeau răzmerițele.

Însă Yakov era prea copleșit de nefericire ca să realizeze ce moment dramatic crease; coborî stângaci de pe masă și tensiunea se risipi. O parte dintre oamenii aflați în apropierea lui Kirillov se ridicară, cu priviri mohorâte, dar speriate. Grigori rămase sfidător pe masă câteva clipe în plus, însă simți că oamenii nu erau încă destul de mânioși ca să se revolte împotriva unui ofițer, așa că se dădu și el jos în cele din urmă. Soldații începură să iasă din încăpere. Kirillov rămase pe loc, privindu-i pe toți încruntat.

Grigori se întoarse la cazarmă și curând după aceea se sună stingerea. Ca sergent, avea dreptul la o firidă delimitată cu

draperii în capătul dormitorului plutonului. Îi auzea pe soldați șușotind între ei.

— Eu unul nu voi împușca femei.

— Nici eu.

O a treia voce zise:

— Dacă nu o faceți, unii dintre ticăloșii ăștia de ofițeri vă vor împușca pentru insubordonare!

— Voi ochi astfel încât să ratez ținta, spuse o altă voce.

— S-ar putea să observe.

— Trebuie doar să ții țintești puțin deasupra capetelor din mulțime. Nimeni nu poate ști sigur ce faci.

— Eu așa o să fac, rosti o altă voce.

— Și eu la fel.

— Și eu.

Vom vedea, se gândi Grigori în timp ce se cufunda în somn. Vorbele curajoase veneau mai ușor în întuneric. La lumina zilei, lucrurile ar fi putut sta cu totul altfel.

(III)

În cursul zilei de luni, plutonul lui Grigori străbătu Sampsoniyevsky Prospekt până la Podul Liteiny și primi ordin să împiedice demonstranții să traverseze fluviul pentru a pătrunde în centrul orașului. Podul avea patru sute de metri lungime și se rezema pe piloni din piatră masivă, înfipți în apa înghețată ca niște spărgătoare de gheață naufragiate.

Aveau de făcut același lucru ca vineri, doar că ordinele erau acum diferite. Locotenentul Kirillov îl informă despre acest lucru pe Grigori. De la o vreme, locotenentul vorbea ca și cum ar fi fost în permanență prost dispus și poate chiar așa era: probabil că ofițerii detestau să se întoarcă împotriva propriilor compatrioți la fel de mult ca soldații.

— Niciun manifestant nu trebuie să traverseze fluviul, nici pe pod, nici pe gheață, ai înțeles? Oamenii care nu îți respectă instrucțiunile trebuie împușcați.

Grigori își ascunse disprețul.

— Desigur, Excelența Voastră! rosti el prompt.

Kirillov repetă ordinele, apoi dispăru. Grigori credea că locotenentul este speriat – fără îndoială că se temea să nu fie

cumva tras la răspundere pentru ce avea să se întâmple, indiferent dacă ordinele sale aveau să fie îndeplinite sau nu.

Grigori nu avea nicio intenție să se supună ordinelor. Avea să le permită conducătorilor marșului să intre în vorbă cu el în timp ce restul lumii trecea pe gheață, exact cum se întâmplase vineri.

La primele ore ale dimineții, un detașament de poliție se alătură plutonului său. Spre groaza lui, Grigori văzu că acesta este condus de vechiul său dușman, Mihail Pinsky. Omul nu părea să sufere de lipsa pâinii: chipul său rotund era mai durduliu ca niciodată, iar uniforma de poliție îl strângea la mijloc. Avea cu el o portavoce. Aghiotantul său cu față de nevăstuică, Kozlov, nu se vedea nicăieri.

— Pe tine te știu, îi zise Pinsky lui Grigori. Parcă lucrai la uzinele Putilov.

— Da, până ai avut tu grijă să fiu recrutat, îi răspunse Grigori.

— Fratele tău este un criminal, dar a fugit în America.

— Așa zici tu.

— Nimeni nu o să treacă fluviul pe aici astăzi.

— Vom vedea.

— Mă aștept la o cooperare deplină din partea soldaților tăi, ne-am înțeles?

Grigori îi spuse:

— Nu ți-e frică?

— De gloata aia? Nu fi prost.

— Nu, mă refer la viitor. Să zicem că revoluționarii vor avea câștig de cauză. Ce crezi că îți vor face? Toată viața nu ai făcut decât să-i intimidezi pe cei neajutorați, să bați oameni, să hărțuiești femei și să iei șpagă. Nu te temi că va veni ziua judecății?

Pinsky îndreptă un deget înmănușat spre Grigori.

— Te raportez ca fiind un element subversiv, spuse el, apoi se îndepărtă.

Grigori ridică din umeri. Nu mai era atât de ușor pentru poliție să aresteze oamenii după bunul său plac. Isaak și ceilalți s-ar fi putut răzvrăti dacă Grigori era dus la închisoare, iar ofițerii știau asta.

Ziua începu în liniște, însă Grigori observă că pe străzi erau puțini muncitori. Multe fabrici erau închise din cauza lipsei de combustibil pentru motoarele lor cu aburi și furnale. Altele erau în grevă – angajații cereau creșteri salariale pentru a acoperi

costul inflației sau încălzire pentru atelierele friguroase, sau balustrade instalate în jurul utilajelor periculoase. Părea că nimeni nu mergea la muncă în ziua aceea. Însă soarele se înălța voios pe cer, iar oamenii nu aveau să stea în case. Într-adevăr, pe la jumătatea dimineții, Grigori văzu venind de-a lungul Sampsoniyevsky Prospekt o mare mulțime de bărbați și de femei, în hainele zdrențuite ale muncitorilor din industrie.

Grigori avea treizeci de soldați și doi caporali. Îi staționase pe patru linii de câte opt de-a curmezișul drumului, blocând capătul podului. Pinsky avea cam același număr de oameni, jumătate pe jos și jumătate călare, și îi plasase la marginile drumului.

Grigori urmări neliniștit manifestanții care se apropiau. Nu putea intui ce avea să se întâmple. Dacă ar fi fost doar el, ar fi putut preveni vărsarea de sânge, rezistând doar de ochii lumii și lăsând apoi demonstranții să treacă, însă nu știa ce avea de gând să facă Pinsky.

Manifestanții se apropiară. Erau sute de oameni – ba nu, erau mii. Erau bărbați și femei îmbrăcați în tunicile albastre și zdrențuite ale muncitorilor din industrie, purtând majoritatea banderole sau panglici roșii. Pe pancartele lor scria *Jos Țarul* și *Pâine, Pace și Pământ*. Asta nu mai era un simplu protest, realiză Grigori, devenise o mișcare politică.

Când liderii se apropiară și mai mult, simți neliniștea și încordarea din rândul oamenilor săi.

Ieși în calea manifestanților. În fruntea lor, spre surprinderea lui, se afla Varya, mama lui Konstantin. Părul ei cărunt era prins sub un batic purpuriu și ducea un steag roșu.

— Bună, Grigori Sergheievici, rosti ea pe un ton amical. Ai de gând să mă împuști?

— Nu, în niciun caz, răspunse el. Dar nu pot spune același lucru și despre poliție.

Deși Varya se oprise, ceilalți manifestanți continuau să se apropie, împinși din spate de alte mii. Grigori îl auzi pe Pinsky îndemnându-și oamenii călare să înainteze. Acești polițiști călare, numiți Faraoni, erau cei mai detestați dintre toți. Erau înarmați cu bice și bâte.

Varya zise:

— Noi nu vrem decât să ne câștigăm pâinea cea de toate zilele și să ne hrănim familiile. Nu vrei și tu asta, Grigori?

Manifestanții nu îi confruntau pe soldații lui Grigori, nici nu încercau să treacă pe pod pe lângă ei. În loc de asta, se răspândeau de-a lungul cheiului, pe ambele părți. Faraonii lui Pinsky își struniră agitați caii de-a lungul parâmelor de remorcare, vrând parcă să blocheze calea peste gheață, însă nu erau atât de mulți încât să poată forma o barieră continuă. Totuși, niciun manifestant nu voia să pornească primul, așa că ajunseră într-un moment de impas.

Locotenentul Pinsky strigă prin megafon:

— Întoarceți-vă de unde ați venit! răcni el.

Instrumentul era doar o bucată de tinichea în formă de con, care îi făcea vocea să sune puțin mai tare.

— Nu puteți intra în centrul orașului. Întoarceți-vă la locurile voastre de muncă în mod ordonat. Acesta este un ordin al poliției. Întoarceți-vă!

Nimeni nu se întoarse – majoritatea oamenilor nici nu îl puteau auzi măcar, însă demonstranții începură să huiduie și să fluiere. Cineva din mijlocul mulțimii azvârli o piatră. Aceasta nimeri crupa unui cal și animalul se sperie. Călărețul, luat prin surprindere, fu cât pe ce să cadă din șa. Furios, se îndreptă în șa, trase de hățuri și își biciui calul cu cravașa. Mulțimea râse, ceea ce îl enervă și mai tare, dar reuși în cele din urmă să își strunească bine calul.

Un manifestant curajos profită de diversiune, se strecură pe lângă un Faraon de pe chei și o luă la fugă pe gheață. Exemplul îi fu urmat și de alți oameni, de ambele părți ale podului. Faraonii începură să-și folosească bicele și bâtele, rotindu-și caii pe măsură ce loveau în stânga și-n dreapta. Unii manifestanți căzură la pământ, însă tot mai mulți scăpară, ceea ce îi încurajă și pe alții să încerce. În câteva secunde, treizeci și ceva de oameni alergau peste fluviul înghețat.

Pentru Grigori, acesta era un rezultat fericit. Putea spune că încercase să pună în aplicare interdicția și că izbutise să blocheze podul, dar numărul demonstranților fusese mult prea mare și se dovedise de-a dreptul imposibil să oprească lumea să străbată gheața.

Pinsky nu vedea însă lucrurile la fel. Își întoarse megafonul către polițiștii înarmați și strigă:

— Ochiți!

— Nu! zbieră Grigori, dar era prea târziu.

Polițiștii se așezară în poziție de tras, lăsându-se pe un genunchi, și își ridicară puștile. Manifestanții din primele rânduri încercară să fugă înapoi, dar fură împinși în față de miile de oameni din spatele lor. Unii fugiră spre fluviu, preferând să-i înfrunte pe Faraoni.

Pinsky strigă:

— Foc!

Se auziră păcăniturile împușcăturilor, ca niște focuri de artificii, urmate de țipete de frică și de durere, pe măsură ce manifestanții cădeau la pământ, uciși sau răniți.

Grigori simți că se întoarce cu doisprezece ani în urmă. Revăzu piața din fața Palatului de Iarnă, sutele de bărbați și de femei îngenunchind și rugându-se, soldații cu puștile lor și pe mama lui zăcând întinsă, cu sângele împrăștiindu-se pe zăpadă. În mintea lui îl auzi pe Lev, la cei unsprezece ani ai săi, țipând:

— E moartă! Mama este moartă, mama mea este moartă!

— Nu, rosti Grigori cu glas tare. Nu-i voi lăsa să facă asta din nou.

Răsuci butonul rotativ de la pușca sa Mosin-Nagant, ridicând piedica, apoi își puse arma pe umăr.

Oamenii din mulțime zbierau și alergau în toate părțile, călcându-i în picioare pe cei căzuți. Faraonii scăpaseră de sub control, lovind lumea la întâmplare. Poliția trăgea orbește în mulțime.

Grigori ținti cu grijă spre Pinsky, ochindu-i pântecul rotofei. Nu era un trăgător prea bun, iar Pinsky se afla la șaizeci de metri distanță, dar avea o șansă să-l nimerească. Apăsă pe trăgaci.

Pinsky continuă să răcnească prin megafon.

Grigori își ratase ținta. Coborî cătarea – reculul puștii o ridica ușor când trăgea – și apăsă din nou pe trăgaci.

Rată din nou.

Măcelul continua, poliția trăgând cu sălbăticie în mulțimea de oameni ce fugeau pe unde apucau.

Grigori avea cinci cartușe în magazia puștii – de obicei putea nimeri ceva cu unul din cinci. Trase a treia oară.

Pinsky scoase un strigăt de durere, amplificat de megafon. Genunchiul său drept păru să se îndoaie sub el. Scăpă megafonul și se prăbuși la pământ.

Oamenii lui Grigori îi urmară exemplul. Îi atacară pe polițiști, unii trăgând, iar alții folosindu-și puștile pe post de bâte. Alții îi

doborâră pe Faraoni de pe cai. Manifestanții prinseră curaj și li se alăturară. Unii dintre cei aflați pe gheață făcură cale întoarsă.

Furia gloatei nu era o priveliște plăcută. Poliția din Petrograd fusese dintotdeauna formată din brute batjocoritoare, nedisciplinate și necontrolate, iar acum lumea se răzbuna. Polițiștii căzuți la pământ fură loviți și călcați în picioare, cei rămași în picioare fură doborâți la pământ, iar caii Faraonilor fură împușcați sub aceștia. Poliția rezistă doar câteva momente, apoi supraviețuitorii o rupseră la fugă.

Grigori îl văzu pe Pinsky străduindu-se să se ridice în picioare. Ținti din nou, arzând de nerăbdare să-i vină de hac ticălosului, însă deodată apăru un Faraon care îl săltă pe Pinsky pe grumazul calului și apoi se îndepărtă în galop.

Grigori se trase în spate, uitându-se la polițiștii puși pe fugă.

Intrase în cel mai mare bucluc din viața lui.

Plutonul lui se răzvrătise. Încălcând flagrant ordinele primite, ei atacaseră poliția, nu manifestanții. Iar el dăduse tonul, împușcându-l pe locotenentul Pinsky, care supraviețuise și care putea acum să îl dea în vileag. Nu avea cum să mușamalizeze un astfel de lucru, nu putea oferi nicio scuză care să ajute la ceva și nu avea cum să scape de pedeapsă. Era vinovat de trădare – putea fi dus în fața curții marțiale și executat.

Și totuși, era fericit.

Varya își croi drum prin mulțime. Avea sânge pe față, dar zâmbea.

— Și acum, sergent?

Grigori nu avea de gând să se resemneze cu ideea pedepsei. Țarul își omora supușii. Ei bine, supușii aveau să riposteze.

— La cazarmă, zise Grigori. Haideți să înarmăm clasa muncitoare! înșfăcă steagul roșu și strigă: După mine!

Se întoarse spre Sampsoniyevsky Prospekt. Oamenii lui îl urmară, în frunte cu Isaak, și mulțimea veni după ei. Grigori nu era foarte sigur în legătură cu ce avea de gând să facă, dar nu simțea nevoia unui plan: faptul că se afla în fruntea mulțimii îi dădea senzația că poate face orice.

Santinela deschise porțile cazărmii pentru soldați, apoi nu mai reuși să le închidă în fața manifestanților. Simțindu-se invincibil, Grigori conduse alaiul peste terenul de defilare, până la arsenal. Locotenentul Kirillov ieși din cartierul general, văzu mulțimea și se întoarse spre oameni, luând-o la fugă.

— Hei, voi de colo! răcni el. Opriți-vă! Opriți-vă imediat!

Grigori nu îl băgă în seamă.

Kirillov se opri și își scoase revolverul.

— Opriți-vă! strigă el. Opriți-vă sau trag!

Doi sau trei soldați din plutonul lui Grigori își ridicară puștile și traseră în Kirillov. Câteva gloanțe îl nimeriră și omul căzu la pământ, plin de sânge.

Grigori merse mai departe.

Arsenalul era păzit de două santinele. Niciunul dintre cei doi soldați nu încercă să îl oprească pe Grigori. El își folosi ultimele două cartușe din magazie trăgând în lacătul de la ușile masive din lemn. Mulțimea dădu buzna în arsenal, împingându-se și îmbrâncindu-se ca să ajungă la arme. Unii dintre soldații lui Grigori preluară controlul, deschizând cutiile de lemn cu puști și revolvere, pe care le împărțiră celorlalți, împreună cu mai multe cutii de muniție.

Asta e, se gândi Grigori, asta-i revoluția. Se simțea entuziasmat și îngrozit în același timp.

Se înarmă cu două revolvere Nagant destinate în mod normal ofițerilor, își reîncărcă pușca și își umplu buzunarele cu muniție. Nu era prea sigur în legătură cu ce avea de gând să facă, dar acum – că era în afara legii – avea nevoie de arme.

Ceilalți soldați din cazarmă se alăturară și ei la jefuirea arsenalului și, curând după aceea, toată lumea era înarmată până în dinți.

Ducând steagul roșu al Varyei, Grigori conduse mulțimea în afara cazărmii. Demonstrațiile duceau mereu spre centrul orașului. Alături de Isaak, Yakov și Varya, străbătu podul spre Liteiny Prospekt, îndreptându-se spre inima prosperă a Petrogradului. Se simțea de parcă ar fi zburat sau ca și cum ar fi visat, de parcă ar fi tras o dușcă de votcă. Vorbise ani în șir despre sfidarea autorității regimului, însă abia astăzi trecuse la fapte, iar asta îl făcea să se simtă un om nou, o făptură diferită, o pasăre din văzduh. Își aminti cuvintele bătrânului care-i vorbise după ce mama sa fusese împușcată. „Să trăiești, îi zisese omul când Grigori plecase din Piața Palatului, ducând pe brațe cadavrul mamei sale, să trăiești destul cât să te răzbuni pe țarul pătat de sânge pentru răul pe care l-a făcut în această zi.” „S-ar putea să ți se împlinească dorința, bătrâne”, se gândi el cu exaltare.

Regimentul I de Mitraliori nu era singurul regiment care se răzvrătise în acea dimineață. Când ajunse în celălalt capăt al podului, fu și mai entuziasmat să constate că străzile erau pline de soldați cu chipiurile răsucite sau cu hainele descheiate, într-o sfidare voioasă a regulamentelor. Majoritatea aveau banderole sau funde roșii, prin care arătau că sunt revoluționari. Mașini confiscate goneau de colo colo, conduse la întâmplare, țevi de puști și baionete ieșeau pe la ferestre, iar fete zâmbitoare stăteau în poala soldaților. Posturile de pază și punctele de control de mai ieri dispăruseră – mulțimea ocupase străzile.

Grigori văzu o vinărie cu vitrinele sparte și cu ușa culcată la pământ. Un soldat și o fată ieșiră de acolo, cu sticle în ambele mâini, călcând prin cioburi. Alături, un proprietar de cafenea scosese farfurii cu pește afumat și felii de cârnați pe o masă, stând lângă ea cu o fundă roșie la rever, zâmbind nervos și invitându-i pe soldați să se servească. Grigori își dădu seama că omul voia să se asigure că locul său nu avea să fie prădat precum vinăria de alături.

Atmosfera de carnaval era tot mai pregnantă pe măsură ce se apropiau de centru. Unii oameni se îmbătaseră deja, deși era abia miezul zilei. Fetele păreau fericite să sărute pe oricine avea la braț o banderolă roșie, iar Grigori văzu un soldat pipăind în mod fățiș sânii mari ai unei femei zâmbitoare, de vârstă mijlocie. Unele fete se îmbrăcaseră în uniforme militare, colindând pe străzi cu chipiuri pe cap și cu bocanci prea mari în picioare, simțindu-se în mod evident libere.

Un Rolls-Royce lucios apăru pe stradă și mulțimea încercă să îl oprească. Șoferul apăsă accelerația, dar cineva deschise portiera și îl trase afară. Oamenii se îmbulziră, încercând să intre în mașină. Grigori îl văzu pe contele Maklakov, unul dintre directorii uzinelor Putilov, ieșind de-a bușilea de pe bancheta din spate. Grigori își aminti cât de fermecat fusese Maklakov de prințesa Bea când aceasta vizitase fabrica. Mulțimea îl huidui, dar nu îl agresă, iar contele se îndepărtă grăbit, trăgându-și gulerul îmblănit deasupra urechilor. Nouă sau zece oameni se îngrămădiră în mașina sa și cineva porni motorul, claxonând cu voioșie.

La următorul colț de stradă, o mână de oameni chinuiau un bărbat înalt, cu o pălărie moale de fetru pe cap și cu un palton ros, de specialist din clasa mijlocie. Un soldat îl împunse cu

țeava puștii, o bătrână îl scuipă, iar un tânăr în salopetă de muncitor aruncă în el cu gunoi.

— Lăsați-mă să trec! zise bărbatul, încercând să impună respect, însă lumea râse.

Grigori recunoscu silueta uscățivă a lui Kanin, supraveghetorul de la secția de turnătorie a uzinelor Putilov. Pălăria îi căzu pe jos și Grigori văzu că omul chelise.

Grigori își croi drum prin mulțime.

— Omul ăsta nu a greșit cu nimic! strigă el. Este inginer, am lucrat împreună cu el.

Kanin îl recunoscu.

— Îți mulțumesc, Grigori Sergheievici, spuse el. Încercam doar să ajung acasă la mama mea, să văd dacă este teafără.

Grigori se întoarse spre mulțime.

— Lăsați-l să treacă, zise el. Mă pun chezaș pentru el.

Văzu o femeie cu un sul de panglică roșie – furată probabil dintr-o mercerie – și îi ceru o fâșie. Ea tăie o bucată cu un foarfece, iar Grigori o legă de mâneca stângă a lui Kanin. Mulțimea izbucni în urale.

— Acum veți fi în siguranță, îi spuse Grigori.

Kanin dădu mâna cu el și plecă mai departe, iar oamenii îl lăsară să treacă.

Grupul lui Grigori ajunse apoi pe Nevsky Prospekt, bulevardul larg cu magazine ce ducea de la Palatul de Iarnă până la stația Nikolaevsky. Aici erau mulțimi de oameni care beau din sticle, mâncau, se sărutau și trăgeau focuri de armă în aer. Restaurantele încă deschise aveau afișe pe care scria „Mâncare gratuită pentru revoluționari!” sau „Mâncați ce vreți, plătiți cât puteți!” Multe magazine fuseseră sparte și caldarâmul era acoperit cu cioburi. Unul dintre tramvaiele detestate – fiind prea scump pentru muncitori – fusese răsturnat în mijlocul drumului și un Renault se ciocnise de el.

Grigori auzi o împușcătură, dar – cum era doar una dintr-atâtea – nu îi dădu atenție pentru o clipă, însă apoi Varya, aflată lângă el, se împletici și căzu la pământ. Grigori și Yakov îngenunchează de-o parte și de alta. Părea să-și fi pierdut cunoștința. Îi rostogoliră trupul masiv pe spate, cu oarecare dificultate, și realizară imediat că nu o mai puteau ajuta cu nimic: fruntea îi fusese străpunsă de un glonț, iar ochii ei erau sticloși.

Grigori nu își îngădui nicio clipă de amărăciune, pentru el sau pentru fiul Varyei, prietenul său cel mai bun, Konstantin. Învățase pe câmpul de bătălie că mai întâi trebuie să ripostezi și abia apoi să jelești. Însă chiar era un câmp de bătălie acolo? Cine ar fi vrut să o omoare pe Varya? Totuși rana era atât de precisă, încât nu putea crede că fusese victima vreunui glonț rătăcit, tras la întâmplare.

Primi răspunsul la întrebare o clipă mai târziu. Yakov se îndoi de mijloc, cu pieptul însângerat. Trupul său masiv căzu pe caldarâm cu o bufnitură.

Grigori se îndepărtă rapid de cele două cadavre, înjurând în gând. Se lăsă în jos pentru a nu mai fi o țintă atât de ușoară și se uită repede în jur după un loc în care s-ar fi putut adăposti.

Auzi o altă împușcătură și un soldat din apropiere, cu o eșarfă roșie la chipiu, căzu la pământ ținându-se de burtă.

Un lunetist țintea revoluționarii.

Grigori țâșni și din trei pași ajunse în spatele tramvaiului răsturnat.

O femeie țipă, apoi alta. Oamenii văzură trupurile însângerate și începură să o ia la fugă.

Grigori își ridică privirea și scrută clădirile din vecinătate. Trăgătorul trebuie să fi fost un pușcaș de la poliție, dar de unde trăgea? Lui Grigori i se păruse că pocnetul puștii se auzise de pe cealaltă parte a străzii, la mai puțin de un corp de case distanță. Clădirile scânteiau în lumina soarelui de după-amiază. Erau un hotel, un magazin de bijuterii cu obloanele de oțel trase, o bancă și în colțul străzii o biserică. Nu se vedea nicio fereastră deschisă, ceea ce însemna că lunetistul se afla pe un acoperiș. Niciunul dintre acoperișuri nu oferea adăpost – cu excepția celui al bisericii, o clădire de piatră în stil baroc, cu turnuri, frontoane și cupolă.

Răsună o altă împușcătură și o femeie în haine de muncitoare țipă și căzu, ținându-se de umăr. Grigori era convins că sunetul venise dinspre biserică, dar nu văzu nici urmă de fum. Asta însemna că poliția le dăduse lunetiștilor muniție specială, care nu scotea fum. Chiar că era război.

Un cvartal întreg de pe Nevsky Prospekt era acum pustiu.

Grigori își îndreptă pușca spre frontonul ce străbătea partea de sus a zidului lateral al bisericii. Aceea era poziția de tragere pe care și-ar fi ales-o el, pentru că astfel acoperea toată strada.

Privi cu atenție. Observă cu colțul ochiului alte două puști îndreptate în aceeași direcție cu a lui, ținute de soldați care se adăpostiseră în apropiere.

Un soldat și o fată veniră împleticindu-se pe stradă, amândoi beți. Fata dansa o gigă, ridicându-și poalele fustei ca să-și arate genunchii, în timp ce iubitul ei valsa în jurul său, ținându-și pușca la gât ca pe o vioară. Amândoi aveau banderole roșii la braț. Câțiva oameni strigară ca să-i avertizeze, însă chefliii nu îi auziră. Când trecură de biserică, fără nici cea mai mică idee despre pericolul care-i păștea, se auziră două împușcături, iar soldatul și prietena lui căzură la pământ.

Grigori nu văzu nici acum vreo urmă de fum, însă trase oricum în frontonul de deasupra ușii bisericii, golindu-și încărcătorul. Gloanțele lui mușcară din zidărie, ridicând nori de praf. Celelalte două puști pocniră și ele, iar Grigori observă că trăgeau în aceeași direcție, însă nu se vedea niciun semn că vreunul dintre ei nimerise ceva.

Era imposibil să aibă câștig de cauză, se gândi Grigori în timp ce reîncărca, trăgeau într-o țintă invizibilă. Probabil că lunetistul era întins pe burtă, departe de marginea frontonului, astfel încât să nu fie necesar ca vreo parte din arma lui să se ițească dintre gratii.

Însă trebuia oprit. Îi omorâse deja pe Varya, pe Yakov, pe cei doi soldați și pe acea fată nevinovată.

Nu se putea ajunge la el decât într-un singur fel – cățărându-te pe acoperiș.

Grigori trase din nou spre fronton. Așa cum se aștepta, cei doi soldați îi urmară exemplul. Presupunând că lunetistul își lăsase capul jos pentru câteva secunde, Grigori se ridică în picioare, părăsind adăpostul oferit de tramvaiul răsturnat, și fugi spre capătul opus al străzii, unde se lipi de vitrina unei librării – unul dintre puținele magazine ce nu fuseseră prădate.

Rămase în umbra clădirilor și își croi drum de-a lungul străzii până la biserică. Aceasta era despărțită de banca de alături de o alee. Așteptă răbdător câteva minute, până când începură din nou împușcăturile, apoi traversă în fugă aleea și se lipi cu spatele de zidul de la răsărit al bisericii.

Oare lunetistul îl văzuse fugind și ghicise ce plănuia? Nu avea cum să-și dea seama.

Porni pe lângă zid până ajunse la o ușă mică. Era descuiată – se strecură înăuntru.

Era o biserică bogată, splendid decorată cu marmură roșie, verde și galbenă. Nu se oficia momentan nicio slujbă, însă vreo douăzeci sau treizeci de enoriași stăteau în genunchi sau în picioare cu capetele plecate, rugându-se în tăcere. Grigori scrută cu privirea interiorul bisericii, căutând o ușă care ar fi putut duce spre o scară. Porni grăbit printre strane, temându-se că și alți oameni ar fi putut fi uciși cu fiecare clipă pe care o pierdea.

Un preot tânăr nemaipomenit de chipeș, cu părul negru și pielea albă, îi văzu pușca și deschise gura, gata să protesteze, dar Grigori îl ignoră și trecu grăbit pe lângă el.

În vestibul zări o ușă mică de lemn încastrată în perete. O deschise și văzu o scară în spirală care ducea sus. Auzi o voce în spatele său:

— Oprește-te, fiule. Ce faci?

Se întoarse și dădu cu ochii de tânărul preot.

— Scara asta duce la acoperiș?

— Eu sunt părintele Mihail. Nu poți intra cu arma aceea în casa Domnului.

— Este un lunetist pe acoperișul clădirii.

— Da, dar este ofițer de poliție!

— Știai de el?

Grigori se holbă la preot, nevenindu-i să creadă.

— Omoară oameni! strigă el.

Preotul nu răspunse.

Grigori o luă la fugă pe scări.

Un vânt rece venea de undeva de sus. Era limpede că părintele Mihail era de partea poliției. Oare putea să îl avertizeze cumva pe lunetist? Nu vedea cum altfel decât să fugă în stradă și să-i facă semn cu mâna – ceea ce probabil că l-ar fi costat viața.

După o ascensiune îndelungată în penumbră, Grigori văzu o altă ușă.

Când ajunse cu ochii la nivelul pragului – nefiind astfel o țintă foarte expusă –, o crăpă câțiva centimetri cu mâna stângă, ținându-și pușca în dreapta. Lumina strălucitoare a soarelui intră prin deschizătură. Împinse ușa și mai mult – nu se vedea nimeni.

Își miji ochii în lumina soarelui, pentru a scruta zona vizibilă prin micul dreptunghi al ușii. Era în clopotniță. Ușa dădea spre sud. Nevsky Prospekt se afla în partea de nord a bisericii. Lunetistul părea să fie în cealaltă parte – asta dacă nu cumva își schimbase poziția pentru a-l prinde în capcană pe Grigori.

Cu mare băgare de seamă, Grigori urcă o treaptă, apoi încă una, după care scoase capul pe ușă.

Nu se întâmplă nimic, așa că decise să iasă.

Acoperișul era ușor înclinat, ducând spre un jgheab care se întindea de-a lungul unui fronton decorativ. Grătare de lemn le permiteau muncitorilor să se deplaseze fără să calce pe țigle. În spatele său, turnul se înălța într-o clopotniță.

Cu arma în mână, începu să ocolească turnul.

La primul colț, se trezi cu fața spre apus și spre Nevsky Prospekt. În lumina clară, văzu Grădina Alexandru și Amiralitatea, aflate în capătul opus al bulevardului. Strada era aglomerată în depărtare, însă în imediata apropiere era pustie – probabil că lunetistul încă trăgea în oameni.

Grigori își ciuli urechile, dar nu auzi nicio împușcătură.

Continuă să meargă pe lângă turn, până când ajunse la următorul colț. Putea vedea acum toată latura de nord a bisericii. Fusese convins că urmează să-l găsească pe lunetist acolo, întins pe burtă și trăgând printre monturile frontonului – însă nu se vedea nimeni. Dincolo de fronton se vedea bulevardul larg de dedesubt, cu oameni ghemuindu-se pe lângă uși sau furișându-se pe la colțuri, așteptând să vadă ce se va întâmpla.

O clipă mai târziu răsună pușca lunetistului. Un țipăt de pe stradă îl făcu pe Grigori să înțeleagă că omul își nimerise ținta.

Împușcătura se auzise de deasupra lui Grigori.

Își ridică privirea. Clopotnița avea ferestre fără geam și era flancată de foișoare deschise dispuse diagonal la colțuri. Trăgătorul se afla undeva acolo, trăgând dintr-una dintre multele deschizături pe care le avea la dispoziție. Din fericire, Grigori rămăsese lipit de zid, așa încât lunetistul nu avusese cum să îl observe.

Grigori intră din nou în clădire. În strâmta casă a scării, pușca lui mare îl stingherea. O lăsă jos și scoase unul dintre pistoale. Își dădu seama cântărindu-l în mână că este descărcat. Înjură: încărcarea modelului Nagant M1895 dura prea mult. Scoase o cutie cu cartușe din buzunarul uniformei și introduse în magazie

șapte dintre acestea, unul câte unul, prin lăcașul de încărcare strâmt, apoi ridică piedica.

Lăsând pușca în spatele său, urcă scara în spiralăă, păși nd cu grijă. Se deplasa într-un ritm constant, pentru că nu voia să obosească atât de mult încât respirația să-i devină zgomotoasă. Ținea revolverul în mâna dreaptă, îndreptându-l în susul scărilor.

După câteva momente, simți miros de fum.

Lunetistul fuma o țigară. Însă mirosul înțepător de tutun ars putea să vină de oriunde, așa că Grigori nu putea fi sigur cât de aproape este omul.

Undeva în față, deasupra, văzu lumina reflectată a soarelui. Se furișă mai departe, gata să tragă. Lumina intra printr-o fereastră fără geam. Lunetistul nu era acolo.

Urcă mai departe și văzu din nou lumină. Mirosul de fum deveni mai puternic. Oare doar își închipuia sau chiar simțea prezența lunetistului ceva mai încolo, după cotul făcut de scară? Și dacă era astfel, oare omul îl putea simți și el?

Auzi zgomotul aerului tras în piept. Îl surprinse atât de tare, încât fu cât pe ce să apese pe trăgaci. Apoi realiză că era sunetul pe care omul îl făcea în timp ce trăgea fumul de țigară. O clipă mai târziu, auzi din nou expirația satisfăcută și mai domoală a fumătorului.

Ezită. Nu știa în ce parte se uita lunetistul sau în ce direcție avea îndreptată arma. Voia să audă din nou pușca trăgând, pentru a se asigura că atenția lunetistului este îndreptată spre exterior.

Așteptarea putea echivala cu o nouă moarte – un alt Yakov sau o altă Varya ar fi putut să zacă însângerați pe caldarâmul rece. Pe de altă parte, dacă Grigori dădea greș, câți oameni oare aveau să mai fie răpuși de lunetist în acea după-amiază?

Grigori își impuse să aștepte, răbdător. Parcă era din nou pe câmpul de bătălie – nu te repezeai să îți salvezi un camarad rănit, sacrificându-ți astfel viața, nu riscai decât atunci când aveai motive întemeiate.

Auzi din nou aerul tras în piept, apoi o expirație prelungă; o clipă mai târziu, un chiștoc strivit de țigară căzu pe casa scării, ricoșând din perete și aterizându-i lui Grigori la picioare. Se auzi apoi foșnetul cuiva care își schimbă poziția într-un loc strâmt, iar la urechile lui Grigori ajunseră niște vorbe de ocară bombănite înfundat:

— Porci… revoluționari… evrei împuțiți… târfe pline de boli… retardați… Lunetistul se pregătea să omoare din nou. Dacă Grigori izbutea să îl oprească acum, ar fi salvat cel puțin o viață.

Urcă o treaptă. Omul continua să bombăne:

— Vite… sclavi… hoți și criminali…

Vocea îi suna ușor familiar, iar Grigori se întrebă dacă îl mai întâlnise înainte pe omul acela.

Făcu încă un pas și îi văzu picioarele purtând bocancii negri din piele, noi și lucioși, caracteristici polițiștilor. Tălpile păreau mici: lunetistul era, așadar, un bărbat mărunt. Stătea într-un genunchi, adică în poziția de tras cea mai stabilă. Grigori vedea acum că se poziționase într-unul dintre foișoarele de la colț, astfel încât să poată trage în trei direcții diferite.

„Încă un pas, se gândi Grigori, și voi putea să îl împușc.”

Făcu un pas, însă încordarea îl determină să calce greșit. Se împletici, căzu și arma îi scăpă. Aceasta se lovi de treapta de piatră cu un zăngănit.

Lunetistul scoase o înjurătură înfricoșată și se uită împrejur.

Uluit, Grigori îl recunoscu pe Ilya Kozlov, aghiotantul lui Pinsky.

Se întinse după arma pe care o scăpase. Revolverul căzu pe scara de piatră cu o încetineală agonizantă, treaptă cu treaptă, apoi se opri undeva departe de el.

Kozlov încercă să se întoarcă, însă nu se putea mișca foarte repede din cauza poziției în care se afla.

Grigori își recăpătă echilibrul și mai urcă o treaptă.

Kozlov încercă să-și rotească pușca spre el. Era modelul standard Mosin-Nagant, însă avea atașată o lunetă; cu o lungime de peste un metru chiar și fără baionetă, Kozlov nu o putea controla cu suficientă precizie. Mișcându-se repede, Grigori se apropie, astfel încât țeava puștii îl lovi în umărul stâng. Kozlov apăsă trăgaciul fără rost, iar un glonț ricoșă din peretele curbat al casei scării.

Kozlov sări în picioare cu o agilitate surprinzătoare. Avea un cap mic și o expresie de răutate pe chip și Grigori ghici că omul se făcuse lunetist ca să se răzbune pe toți băieții – și fetele – mai mari care îl bruscaseră de-a lungul vieții.

Grigori apucă pușca cu mâinile și cei doi bărbați se luptară pentru ea, față în față, în foișorul mic și îngust, exact lângă fereastra fără geam. Grigori auzi strigăte agitate și își dădu seama că oamenii de pe stradă îi vedeau.

Grigori era mai înalt și mai vânjos și știa că avea să-i smulgă arma din mâini în cele din urmă. Kozlov realiză și el acest lucru și pe neașteptate dădu drumul puștii. Grigori se împletici în spate. Într-o clipită, polițistul scoase micul său baston de lemn și îl lovi pe Grigori în cap. Pentru câteva momente, Grigori văzu negru în fața ochilor. Cu privirea încețoșată, îl observă pe Kozlov ridicând din nou bâta. Ridică pușca și bâta nimeri în țeava acesteia. Înainte ca polițistul să poată lovi din nou, Grigori aruncă arma, îl înșfăcă pe Kozlov de rever și îl ridică în aer.

Omul era firav și foarte ușor. Grigori îl săltă de pe podea pentru o clipă, apoi – cu toată forța sa – îl aruncă pe fereastră.

Kozlov păru să cadă extrem de încet. Lumina soarelui scânteia din căptușeala verde a uniformei sale în timp ce el se prăbușea peste frontonul acoperișului bisericii. Un răcnet prelung de teroare pură rupse tăcerea. Apoi, se izbi de pământ cu o bufnitură ce se auzi din clopotniță, iar strigătul se întrerupse brusc.

După un moment de liniște și consternare, izbucniră urale.

Grigori realiză că lumea îl ovaționează. Oamenii văzuseră uniforma de poliție de jos și uniforma militară din foișor și intuiseră ce se petrecuse. Pe când se uita în stradă, oamenii începeau să iasă pe uși și de după colțurile clădirilor, strângându-se în mijlocul străzii, cu privirile îndreptate spre el, strigând și aplaudând. Era un erou.

Nu se simțea în apele lui știind asta – omorâse mulți oameni în război, iar gândul acesta nu îl mai dezgusta, dar tot îi venea greu să se bucure pentru încă o moarte, oricât de mult ar fi meritat-o Kozlov. Rămase acolo câteva momente, lăsându-i să-l aplaude și simțindu-se stingher. Apoi se strecură înăuntru și coborî scara în spirală.

Își recuperă revolverul și pușca la întoarcere. Când ajunse din nou în biserică, părintele Mihail aștepta speriat. Grigori îndreptă revolverul spre el.

— Ar trebui să te împușc, îi spuse el. Lunetistul pe care l-ai lăsat pe acoperișul tău mi-a omorât doi prieteni și cel puțin alți trei oameni, iar tu nu ești decât un drac împielițat pentru că l-ai lăsat să facă asta.

Preotul fu atât de șocat de aceste cuvinte, încât rămase fără replică. Însă pe Grigori nu îl lăsa inima să împuște un civil neînarmat, așa că bombăni a lehamite și ieși din biserică.

Oamenii din plutonul său îl așteptau și izbucniră în urale când el ieși la lumina soarelui. Nu îi putu împiedica să nu-l ridice ca să îl poarte pe umeri.

Remarcă, de sus, că atmosfera de pe stradă se schimbase – oamenii erau mult mai beți și în fața fiecărei clădiri se vedeau unul-doi leșinați în pragul ușilor. Observă cu surprindere că bărbații și femeile nu se mulțumeau doar să se sărute pe alei. Toată lumea era înarmată: era clar că gloata jefuise și alte arsenale, poate chiar și câteva fabrici de arme. În fiecare intersecție erau mașini ciocnite, iar în apropierea unora se vedeau ambulanțe și doctori care îngrijeau răniții. Pe străzi se aflau și copii, nu numai adulți – băieții păreau să se distreze în mod deosebit, furând mâncare, fumând țigări și jucându-se în automobilele abandonate.

Grigori văzu un magazin de blănuri care era prădat cu o eficiență de profesionist și îl zări pe Trofim, un fost partener de fărădelegi al lui Lev, scoțând pe brațe blănuri din magazin și încărcându-le într-o roabă, sub privirile vigilente ale unui alt amic de-al lui Lev, polițistul corupt Fyodor, îmbrăcat acum într-un cojoc țărănesc pentru a-și ascunde uniforma. Infractorii din oraș vedeau în revoluție o adevărată oportunitate.

După o vreme, soldații îl lăsară jos pe Grigori. Lumina după-amiezii era tot mai slabă și pe stradă fuseseră aprinse câteva focuri de tabără. Lumea se aduna în jurul acestora, bând și cântând.

Grigori fu oripilat să vadă un băiat de vreo zece ani luându-i pistolul unui soldat leșinat. Era un pistol automat cu țeavă lungă, model Luger P08, o armă specifică artileriștilor germani: probabil că soldatul îl luase de la vreun prizonier de pe front. Băiatul îl ținea în ambele mâini, rânjind, îndreptându-l spre omul inconștient care zăcea pe jos. Când Grigori dădu să-i ia arma, băiatul apăsă pe trăgaci și un glonț străpunse pieptul soldatului beat. Băiatul țipă, însă spaima îl făcu să țină degetul apăsat pe trăgaci, astfel încât pistolul automat continuă să tragă. Reculul smuci brațul băiatului în sus, iar el nimeri fără să vrea o bătrână și un alt soldat, până când magazia cu cele opt cartușe se goli. Apoi își aruncă arma.

Înainte ca Grigori să poată reacționa în vreun fel la această oroare, auzi un țipăt și se întoarse. În pragul unui magazin de pălării închis, un cuplu făcea sex. Femeia era rezemată cu

spatele de zid și avea poalele rochiei trase până la brâu, picioarele desfăcute larg și bine înfipte în pământ. Bărbatul, purtând uniforma de caporal, stătea între picioarele ei cu genunchii îndoiți, descheiat la pantaloni, penetrând-o. Plutonul lui Grigori stătea în jurul cuplului, scandând.

Bărbatul păru să ajungă la orgasm, se retrase repede, se întoarse și se încheie la fermoar, în timp ce femeia își lăsa în jos poalele fustei. Un soldat pe nume Igor zise:

— Stai puțin, e rândul meu!

Ridică fusta femeii, dezvelindu-i picioarele albe. Ceilalți izbucniră în urale.

— Nu! strigă femeia, încercând să îl împingă de pe ea.

Era beată, dar nu și neajutorată.

Igor era un bărbat scund și vânos, cu o forță neașteptată. O țintui de zid și o prinse de încheieturi.

— Haide, îi spuse el. Toți soldații sunt la fel de buni.

Femeia se zbătu, însă alți doi soldați o înșfăcară și o ținură nemișcată.

Primul ei partener zise:

— Hei, lăsați-o în pace!

— Ți-a trecut rândul, acum e al meu, spuse Igor, descheindu-se la pantaloni.

Grigori era peste măsură de revoltat din cauza scenei.

— Oprește-te! îi strigă el lui Igor, care îi aruncă o privire sfidătoare.

— Îmi ordoni ca ofițer, Grigori Sergheievici?

— Nu ca ofițer, ca om! răspunse Grigori. Haide, Igor, vezi bine că nu te vrea. Sunt o grămadă de alte femei.

— Eu o vreau pe asta. Igor se uită împrejur și spuse. Toți o vrem pe asta, nu-i așa, băieți?

Grigori făcu un pas în față și se proțăpi cu mâinile în șold.

— Da’ ce, sunteți oameni sau câini? se răsti el. Femeia a spus nu! Îl luă pe după gât pe furiosul Igor și adăugă: Zi-mi ceva, tovarășe, există vreun loc prin apropiere unde să putem găsi ceva de băut?

Igor rânji, soldații izbucniră în urale, iar femeia se furișă făcându-se nevăzută.

Grigori spuse:

— Văd un mic hotel peste drum. Ce-ați zice să-l întrebăm pe proprietar dacă nu are cumva niște votcă?

Oamenii izbucniră din nou în urale, apoi intrară cu toții în hotel.

Proprietarul înspăimântat servea bere gratis la recepție. Grigori se gândi că omul face un lucru înțelept – le lua mai mult timp oamenilor să bea bere decât votcă și era mai puțin probabil să devină violenți.

Acceptă un pahar și luă o gură de bere. Entuziasmul i se evaporase – se simțea de parcă fusese beat și acum își revenea. Incidentul cu femeia din pragul ușii îl oripilase, iar episodul cu băiețelul care trăsese cu pistolul automat fusese cât se poate de oribil. Revoluția nu însemna să rupi pur și simplu lanțurile robiei – existau și pericole în înarmarea poporului. Faptul că li se permitea soldaților să confiște mașinile burghezilor era aproape la fel de primejdios. Chiar și aparent nevinovata libertate de a săruta pe cine-ți place făcuse ca în doar câteva ore, plutonul lui Grigori să încerce un viol în grup. Lucrurile nu mai puteau continua astfel.

Trebuia să se facă ordine. Grigori nu voia ca situația de dinainte să revină, desigur. Țarul era responsabil pentru cozile la pâine, polițiștii brutali și soldații fără bocanci – însă trebuia să existe o libertate fără haos.

Grigori mormăi o scuză despre nevoia de a se ușura și plecă de lângă oamenii săi. Se întoarse pe unde venise, pe Nevsky Prospekt. Poporul câștigase bătălia de azi – poliția și ofițerii țarului fuseseră înfrânți. Însă dacă asta nu ducea decât la orgii și violență, nu avea să treacă mult timp până când oamenii aveau să ceară întoarcerea vechiului regim.

Cine se afla la comandă? Duma îl sfidase pe țar și refuzase să își suspende sesiunea, conform spuselor lui Kerensky de ieri. Parlamentul era neputincios, dar măcar simboliza democrația. Grigori decise să meargă la Palatul Tauride și să vadă ce se întâmplă acolo.

Porni spre nord, către fluviu, apoi coti spre est, către Palatul Tauride. Când ajunse acolo, se lăsase noaptea. Fațada clasică a palatului avea zeci de ferestre și la toate se vedea lumină. Câteva mii de oameni avuseseră aceeași idee ca Grigori și curtea largă din față era ticsită de soldați și muncitori ce se foiau de colo-colo.

Un bărbat cu un megafon făcea un anunț, repetându-l întruna. Grigori își croi drum spre primele rânduri, ca să îl poată auzi.

— Grupul Muncitorilor din Comitetul Industriei de Război a fost eliberat din închisoarea Kresty, striga omul.

Grigori nu știa prea bine cine erau acele persoane, dar numele grupului suna bine.

— Împreună cu alți tovarăși, ei au format comitetul executiv provizoriu al Sovietului Deputaților Muncitorilor.

Lui Grigori îi plăcea această idee. Un soviet era un consiliu de reprezentanți. Existase un soviet în Sankt Petersburg, în 1905. Grigori avea doar șaisprezece ani pe atunci, dar știa că sovietul fusese ales de muncitorii din fabrici și organizase greve. Avusese un lider carismatic, Lev Troțki, între timp exilat.

— Toate acestea vor fi anunțate oficial într-o ediție specială a ziarului *Izvestiia*. Comitetul executiv a înființat o comisie pentru aprovizionarea cu alimente, ca să se asigure că muncitorii și soldații vor fi bine hrăniți. De asemenea, a creat și o comisie militară pentru a apăra revoluția.

Nu se pomenea nimic despre Dumă. Mulțimea izbucni în urale, iar Grigori se întrebă dacă soldații aveau să primească ordine de la o comisie militară autoproclamată. Unde era democrația în toate acestea?

Întrebarea lui își primi răspunsul în ultima propoziție a discursului.

— Comitetul face apel la muncitori și la soldați să își aleagă reprezentanții în soviet cât mai repede cu putință și să-și trimită reprezentanții aici, la palat, pentru a lua parte la noua guvernare revoluționară!

Asta voia Grigori să audă. Noua guvernare revoluționară – un soviet al muncitorilor și al soldaților. Asta însemna schimbare fără dezordine. Plin de entuziasm, ieși din curte și porni înapoi spre cazarmă. Mai devreme sau mai târziu, soldații aveau să se întoarcă la paturile lor. Abia aștepta să le împărtășească vestea.

Apoi, pentru prima oară, aveau să organizeze alegeri.

(IV)

În dimineața următoare, Regimentul I Mitraliori se adună pe terenul de paradă, ca să aleagă un reprezentant în sovietul din Petrograd. Isaak îl propuse pe sergentul Grigori Peshkov.

Fu ales fără să existe vreun contracandidat.

Grigori era mulțumit. Știa foarte bine ce viață duceau soldații și muncitorii, așa că avea să aducă mirosul vieții reale pe coridoarele puterii. Nu avea să-și uite niciodată originile sau să poarte joben. Avea să se asigure că tulburările duc la îmbunătățiri, nu la violență și haos. Avea acum o șansă reală să le ofere o viață mai bună Katerinei și lui Vladimir.

Traversă tăcut Podul Liteiny, singur de această dată, și se îndreptă spre Palatul Tauride. Cea mai urgentă prioritate era problema pâinii. Katerina, Vladimir și celelalte două milioane și jumătate de locuitori ai Petrogradului trebuiau să mănânce. Însă acum, când își asumase responsabilitatea – cel puțin în mintea lui –, începea să se simtă descurajat. Fermierii și morarii de la țară trebuiau să trimită mai multă făină brutarilor din Petrograd, cât de repede posibil – însă nu aveau să facă asta dacă nu erau plătiți. Cum putea să se asigure sovietul că există suficienți bani? Începu să se întrebe dacă nu cumva dărâmarea guvernului fusese partea cea mai ușoară.

Palatul avea o fațadă centrală lungă și două aripi. Grigori descoperi că atât Duma, cât și sovietul erau în sesiune. Așa cum se impunea, Duma – vechiul parlament al clasei de mijloc – se afla în aripa dreaptă, iar sovietul în cea stângă. Însă cine se afla la comandă? Nimeni nu știa. Asta trebuia rezolvat mai întâi de toate, se gândi Grigori, înainte de a trece la adevăratele probleme.

Grigori zări pe treptele palatului silueta uscățivă a lui Konstantin, cu părul negru și stufos. Realiză cu stupoare că nu făcuse nicio încercare de a-l informa pe Konstantin despre moartea mamei lui, Varya. Însă își dădu seama imediat că prietenul lui știa deja asta. Pe lângă banderola roșie de la braț, Konstantin purta și o eșarfa neagră la pălărie.

Grigori îl îmbrățișă.

— Am văzut cu ochii mei când s-a întâmplat, rosti el.

— Tu l-ai omorât pe lunetist?

— Da.

— Mulțumesc. Însă adevărata ei răzbunare va fi revoluția.

Konstantin fusese ales drept unul din cei doi deputați de la uzinele Putilov. În timpul după-amiezii sosiră tot mai mulți deputați, iar la lăsarea serii se strânseseră deja trei mii în imensa Sală Ecaterina. Aproape toți erau soldați. Trupele erau deja organizate în regimente și plutoane, iar Grigori se gândi că

lor le fusese mai ușor să facă alegeri decât muncitorilor din fabrici, care erau în marea lor majoritate incapabili să intre la locul de muncă. Unii deputați fuseseră aleși de câteva zeci de oameni, alții de câteva mii. Democrația nu era chiar atât de simplă cum părea.

Cineva propuse ca sovietul să se redenumească Sovietul Deputaților Muncitorilor și Soldaților din Petrograd, iar ideea fu aprobată prin aplauze furtunoase. Nu părea să existe vreo procedură anume. Nu exista vreo ordine de zi, vreo propunere sau susținere a rezoluțiilor, vreun mecanism de vot. Oamenii se ridicau pur și simplu și vorbeau, deseori mai mulți în același timp. Pe podium, câțiva oameni ce păreau să aparțină clasei de mijloc își luau notițe, iar Grigori își dădu seama că aceștia erau membrii comitetului executiv constituit în urmă cu o zi. Măcar era cineva care să întocmească procesul-verbal.

În ciuda haosului îngrijorător, entuziasmul era excepțional. Toți simțeau că purtaseră o bătălie și o câștigaseră. Indiferent ce avea să se întâmple mai departe, chiar se puneau temeliile unei noi lumi.

Însă nimeni nu aduse vorba despre pâine. Frustrați de lipsa de acțiune a sovietului, Grigori și Konstantin ieșiră din Sala Ecaterina în timpul unui moment de haos și merseră în cealaltă parte a palatului, ca să afle ce punea la cale Duma. Pe drum văzură soldați cu banderole roșii la braț ducând în hol stocuri de alimente și muniție, pregătindu-se parcă pentru asediu. „Normal, se gândi Grigori, țarul nu va accepta cu una, cu două cele întâmplate. La un moment dat va încerca să recapete controlul prin forță. Iar asta înseamnă că va ataca această clădire.”

În aripa dreaptă dădură peste contele Maklakov, unul dintre directorii de la Uzinele Putilov. El era delegatul unui partid de centru-dreapta, însă li se adresă cât se poate de politicos. Contele le zise că fusese constituit încă un comitet, Comitetul Provizoriu al Membrilor Dumei pentru Restaurarea Ordinii în Capitală și pentru Stabilirea Relațiilor cu Cetățenii și cu Instituțiile. În pofida denumirii ridicole, Grigori vedea în asta o încercare de prost-augur a Dumei de a prelua controlul. Se îngrijoră și mai mult când Maklakov îi spuse că respectivul comitet îl numise pe un anumit colonel Engelhardt drept comandant al Petrogradului.

— Da, rosti Maklakov cu satisfacție. Și i-au instruit pe toți soldații să se întoarcă la cazărmi și să se supună ordinelor.

— Poftim? strigă Grigori șocat. Asta va distruge revoluția. Ofițerii țarului vor prelua din nou controlul!

— Membrii Dumei nu consideră că este vorba de o revoluție.

— Membrii Dumei sunt niște idioți, replică Grigori mânios.

Maklakov strâmbă din nas și plecă.

Konstantin împărtășea mânia lui Grigori.

— Asta-i o contrarevoluție! exclamă el.

— Și trebuie oprită, răspunse Grigori.

Se întoarseră de îndată în aripa stângă. În sala cea mare, un președinte de ședință încerca să țină sub control o dezbatere. Grigori sări pe podium.

— Am de făcut un anunț urgent! strigă el.

— La fel ca toată lumea, rosti președintele plictisit. Dar spune acum ce-ai de spus.

— Duma ordonă soldaților să se întoarcă la cazărmi – și să accepte autoritatea ofițerilor!

Un strigăt de protest se ridică din rândul delegaților.

— Tovarăși! strigă Grigori, încercând să îi liniștească. Nu vom reveni la vechea ordine!

Mulțimea vui, exprimându-și acordul.

— Locuitorii orașului trebuie să primească pâine. Femeile noastre trebuie să se simtă în siguranță pe străzi. Fabricile trebuie redeschise și morile trebuie să macine – însă nu ca până acum.

Oamenii îl ascultau, neștiind unde voia să ajungă.

— Noi, soldații, trebuie să încetăm să îi mai batem pe burghezi, sau să hărțuim femeile pe stradă, sau să jefuim cramele. Trebuie să ne întoarcem la cazărmi, să ne revenim din beție și să ne reluăm îndatoririle, dar – făcu o pauză teatrală – numai sub propriile noastre condiții!

Se auzi un vuiet de încuviințare.

— Și care ar trebui să fie aceste condiții?

Cineva răcni:

— Ordinele să fie date de comitetele alese, nu de ofițeri!

Altul zise:

— Să se renunțe la „Excelența Voastră” și la „Luminăția Voastră” – să ne adresăm doar cu „domnule colonel” și „domnule general”.

— Să renunțăm la salut! strigă altul.

Grigori nu știa ce să facă – toată lumea avea de făcut sugestii. Nu le putea asculta pe toate și cu atât mai puțin să și le amintească.

Președintele ședinței îl scoase din încurcătură.

— Propun ca toți cei cu sugestii să formeze un grup cu tovarășul Sokolov.

Grigori știa că Nikolai Sokolov era un avocat de stânga. „Asta-i bine, se gândi el, avem nevoie de cineva care să redacteze propunerea noastră în termeni corecți din punct de vedere legal.”

Președintele continuă:

— După ce veți cădea de acord asupra doleanțelor, veniți cu propunerea în fața sovietului, pentru aprobare.

— În regulă.

Grigori sări de pe podium. Sokolov se afla la o măsuță amplasată undeva în lateralul sălii. Grigori și Konstantin se apropiară de el, împreună cu încă o duzină de deputați.

— Foarte bine, rosti Sokolov. Cui trebuie să adresăm propunerea noastră?

Grigori fu pus din nou în încurcătură. Fu cât pe ce să spună „lumii”, însă un soldat i-o luă înainte:

— Garnizoanei din Petrograd.

Altul zise:

— Și tuturor soldaților din gardă, armată și artilerie.

— Și din flotă, adăugă altcineva.

— Foarte bine, spuse Sokolov, notându-și. Să se pună în aplicare imediat și cu precizie, presupun?

— Exact.

— Și muncitorilor din Petrograd pentru informare?

Grigori simțea cum își pierde răbdarea.

— Da, da, pufni el. Și acum, cine a venit cu propunerea comitetelor alese?

— Eu am fost, zise un soldat cu mustața încărunțită.

Stătea la marginea mesei, exact în fața lui Sokolov. Rosti ca și cum ar fi dictat:

— Toate trupele trebuie să constituie comitete cu reprezentanții lor aleși.

Sokolov, încă notându-și, spuse:

— În toate companiile, batalioanele, regimentele…

Cineva adăugă:

— Depourile, divizioanele, escadroanele, vasele de război…

Omul cu mustața încărunțită interveni:

— Cei care nu și-au ales încă deputați trebuie să o facă.

— Așa, rosti Grigori nerăbdător. Și acum… Armele de toate felurile, inclusiv mașinile blindate, vor fi sub controlul comitetelor de batalioane și de companii, nu al ofițerilor.

Câțiva soldați își exprimară acordul.

— Foarte bine, spuse Sokolov.

Grigori continuă:

— Unitățile militare sunt subordonate Sovietului Deputaților Muncitorilor și Soldaților și comitetelor acestuia.

Pentru prima dată, Sokolov își ridică privirea.

— Asta ar însemna că sovietul controlează armata.

— Întocmai, zise Grigori. Ordinele comisiei militare întemeiate de Dumă nu pot fi urmate decât dacă nu vin în contradicție cu deciziile sovietului.

Sokolov continuă să se uite la Grigori.

— Asta ar face ca Duma să rămână la fel de neputincioasă ca și până acum. Înainte era supusă toanelor țarului. Acum, toate deciziile vor avea nevoie de aprobarea sovietului.

— Exact, încuviință Grigori.

— Deci sovietul este suprem.

— Notează-ți, rosti Grigori.

Sokolov începu să scrie. Cineva zise:

— Să li se interzică ofițerilor să fie nepoliticoși cu ceilalți militari.

— În regulă, spuse Sokolov.

— Și să nu ni se mai adreseze cu *tyi*, ca și cum am fi animale sau copii.

Lui Grigori aceste clauze i se păreau jalnice.

— Documentul are nevoie de un titlu, zise el.

Sokolov îl întrebă:

— Ai vreo sugestie?

— Cum ai notat ordinele precedente date de soviet?

— Nu există alte ordine, replică Sokolov. Acesta este primul.

— Asta e, atunci, spuse Grigori. Numește-l „Ordinul Numărul Unu”.

(V)

Grigori simți o satisfacție profundă după ce trecu primul său act legislativ ca reprezentant ales. Urmară și altele, a doua și a treia zi, și el deveni tot mai absorbit de activitatea continuă pe care o presupunea un guvern revoluționar. Însă se gândea întruna la Katerina și la Vladimir și, într-o joi seară, prinse în sfârșit ocazia de a le face o vizită.

Avea inima strânsă în timp ce mergea spre suburbiile din sud-vest. Katerina îi promisese să se țină departe de primejdii, însă femeile din Petrograd socoteau că această revoluție era și a lor, nu doar a bărbaților. În fond, totul începuse de Ziua Internațională a Femeii. Nu era nimic nou. Mama lui Grigori murise în revoluția eșuată din 1905. Dacă ea hotărâse să meargă în centrul orașului cu Vladimir în brațe, nu ar fi fost singura mamă care făcea asta. Muriseră mulți oameni nevinovați – împușcați de poliție, călcați în picioare de mulțime, călcați de mașini confiscate de soldați beți sau loviți de gloanțe rătăcite. Când intră în clădirea veche, se temea că are să fie întâmpinat de una dintre chiriașe, cu o expresie solemnă pe chip și cu lacrimi în ochi, zicându-i *S-a întâmplat ceva groaznic.*

Urcă treptele, ciocăni la ușă și intră. Katerina sări din scaun și i se aruncă de gât.

— Trăiești! rosti ea. Îl sărută pătimaș. Am fost moartă de îngrijorare! Nu știu ce ne-am face fără tine.

— Îmi pare rău că nu am putut veni mai devreme, zise Grigori, dar am fost ales delegat în soviet.

— Delegat!

Katerina radia de fericire și de mândrie.

— Soțul meu!

Îl îmbrățișă. Grigori chiar o impresionase. Nu mai făcuse asta până atunci.

— Delegatul este doar un reprezentant al oamenilor care l-au ales, spuse el cu modestie.

— Da, dar întotdeauna sunt aleși cei mai deștepți și mai de încredere oameni.

— Cel puțin asta se încearcă.

Camera era slab luminată de o lampă cu gaz. Grigori puse un pachet pe masă. Noul său statut îi permitea să obțină fără nicio problemă mâncare de la bucătăria cazărmii.

— Sunt și niște chibrituri și o pătură înăuntru, spuse el.

— Mulțumesc!

— Sper că stai înăuntru cât poți de mult. Este încă periculos pe străzi. În timp ce unii încearcă să facă o revoluție, alții sunt pur și simplu scăpați de sub control.

— Nu am ieșit din casă mai deloc. Am așteptat să primesc vești de la tine.

— Ce face băiețelul nostru?

Vladimir dormea într-un colț.

— Îi este dor de tăticul lui.

Se referea la Grigori. El nu ținuse morțiș ca Vladimir să îi spună tată, însă îi făcuse pe plac Katerinei. Era foarte puțin probabil ca vreunul dintre ei să îl mai vadă vreodată pe Lev – nu le dăduse nicio veste de aproape trei ani –, deci copilul nu avea să afle niciodată adevărul, și poate că așa era mai bine.

Katerina zise:

— Îmi pare rău că doarme. Îi place nespus să te vadă.

— O să vorbesc dimineață cu el.

— Poți rămâne peste noapte? Ce minunat!

Grigori se așeză, iar Katerina îngenunche în fața lui și îi scoase bocancii.

— Pari obosit, spuse ea.

— Chiar sunt.

— Hai să ne băgăm în pat. Este târziu.

Începu să îi descheie nasturii de la tunică, iar el se lăsă pe spate.

— Generalul Khabalov se ascunde la Amiralitate, spuse el. Ne-a fost teamă că ar putea reocupa gările, dar nici măcar nu a încercat.

— De ce nu?

Grigori ridică din umeri.

— Din lașitate. Țarul i-a ordonat lui Ivanov să pornească în marș spre Petrograd și să instaureze o dictatură militară, dar oamenii lui Ivanov s-au răzvrătit și expediția a fost anulată.

Katerina se încruntă.

— Oare vechea clasă conducătoare s-a dat bătută?

— Așa se pare. Ciudat, nu-i așa? Însă este clar că nu va exista nicio contrarevoluție.

Se băgară în pat – Grigori în indispensabili, iar Katerina cu rochia încă pe ea. Nu se dezbrăcase niciodată până la piele în fața lui. Poate că simțea că trebuie să păstreze o anumită rezervă față de el. Era o ciudățenie de-a ei pe care el o accepta cu oarecare regret. O luă în brațe și o sărută. Când o penetră, ea spuse „Te iubesc”, iar el se simți cel mai norocos bărbat din lume.

După aceea, ea zise cu glas adormit:

— Ce se va întâmpla mai departe?

— Se va organiza o adunare constituantă, aleasă prin ceea ce se cheamă sufragiu cvadruplu: universal, direct, secret și egal. Între timp, Duma formează un guvern provizoriu.

— Cine îl va conduce?

— Lvov.

Katerina se ridică în capul oaselor, dezvelindu-și sânii.

— Un prinț! De ce?

— Vor să câștige încrederea tuturor claselor.

— La dracu’ cu toate clasele!

Indignarea o făcea să fie și mai frumoasă, îmbujorându-i obrajii și făcându-i ochii să sclipească.

— Muncitorii și soldații sunt cei care au făcut revoluția – de ce avem nevoie de încrederea altcuiva?

Această întrebare nu îi dăduse pace nici lui Grigori, însă răspunsul îl convinsese.

— Avem nevoie de oameni de afaceri ca să redeschidem fabricile, de angrosiști ca să reîncepem aprovizionarea orașului, de negustori care să-și redeschidă prăvăliile.

— Și cum rămâne cu țarul?

— Duma îi cere să abdice. Au trimis deja doi delegați la Pskov ca să îi dea de știre.

Katerina căscă ochii.

— Să abdice? Țarul? Dar cu asta s-ar sfârși totul.

— Da.

— Este oare cu putință?

— Nu știu, răspunse Grigori, vom afla mâine.

(VI)

Dezbaterea de vineri din Sala Ecaterina a Palatului Tauride fu haotică. Încăperea era plină până la refuz de două-trei mii de bărbați și câteva femei, iar aerul era greu din caza fumului de tutun și a mirosului soldaților nespălați. Toată lumea aștepta să audă ce avea să facă țarul.

Dezbaterea era permanent întreruptă de anunțuri. De cele mai multe ori, acestea nu erau foarte urgente – un soldat se ridica și informa că batalionul lui formase un comitet care îl arestase pe colonel. Uneori nu erau nici măcar anunțuri, ci discursuri care îndemnau la apărarea revoluției.

Însă Grigori își dădu seama că e vorba de ceva diferit atunci când un sergent cărunt sări pe podium, roșu la față și cu răsuflarea tăiată, ținând în mână o foaie de hârtie și cerând să se facă liniște.

Rosti apăsat și tare:

— „Țarul a semnat un document…

Oamenii izbucniră în urale după primele câteva cuvinte.

Sergentul ridică tonul și zise:

— … prin care renunță la coroană…

Uralele se preschimbară într-un vuiet. Grigori era în al nouălea cer. Oare chiar se întâmpla aievea? Oare visul devenise realitate?

Sergentul ridică mâna, cerând să se facă liniște. Nu încheiase încă ce avea de spus.

— … și, din cauza stării precare de sănătate a fiului său de 12 ani, Alexei, l-a numit drept succesor pe Marele Duce Mihail, fratele său mai tânăr.”

Uralele se transformară în huiduieli și proteste.

— Nu! urlă Grigori, iar vocea lui se pierdu printre cele câteva mii de glasuri.

După câteva minute, oamenii începură să se mai liniștească, când auziră un vuiet puternic de afară. Mulțimea din curte primise probabil aceeași veste și reacționa cu aceeași indignare.

Grigori îi zise lui Konstantin:

— Guvernul provizoriu nu trebuie să accepte asta.

— De acord, răspunse Konstantin. Hai să mergem și să le spunem.

Plecară din soviet și traversară palatul, pentru a ajunge în cealaltă parte. Miniștrii guvernului nou format își țineau ședința în încăperea în care se întrunise până atunci fostul comitet provizoriu – de fapt, în marea lor parte, erau aceleași persoane, care discutau deja despre comunicatul țarului.

Pavel Miliukov era în picioare. Moderatul cu monoclu susținea că monarhia trebuie să fie păstrată ca un simbol al legitimității.

— Ce tâmpenie, bombăni Grigori.

Monarhia simboliza incompetența, cruzimea și înfrângerea, în niciun caz legitimitatea. Din fericire, mai erau și alții de această părere. Kerensky, care era acum ministru al justiției, propuse să i se ceară Marelui Duce Mihail să refuze coroana și, spre marea ușurare a lui Grigori, majoritatea celor prezenți acceptară propunerea.

Kerensky și prințul Lvov primiră mandat să se întâlnească imediat cu Mihail. Miliukov se uită urât prin monoclul său și zise:

— Ar trebui să merg și eu cu ei, pentru a reprezenta punctul de vedere al minorității!

Grigori crezu că această sugestie nesăbuită avea să fie respinsă fără probleme, însă ceilalți miniștri o acceptară cu nevolnicie. În acel moment Grigori se ridică în picioare și, fără să se gândească, rosti:

— Iar eu îi voi însoți pe miniștri ca observator din partea sovietului din Petrograd.

— Bine, bine, zise Kerensky plictisit.

Ieșiră din palat pe o ușă lăturalnică și urcară în două limuzine Renault. Cu ei veni și fostul președinte al Dumei, extrem de corpolentul Mikhail Rodzianko. Lui Grigori nu îi venea să creadă că trăiește cu adevărat acele clipe. Făcea parte dintr-o delegație care mergea să îi ordone unui prinț al coroanei să refuze tronul. Nu se împlinise nicio săptămână de când coborâse spășit de pe o masă, pentru că îi ordonase locotenentul Kirillov. Lumea se schimba atât de repede, încât îi venea greu să țină pasul.

Grigori nu intrase niciodată în casa unui aristocrat înstărit, așa că pentru el fu ca și cum tocmai pășise într-o lume de vis. Casa era ticsită de tot soiul de obiecte prețioase – oriunde îți întorceai ochii, vedeai vaze splendide, ceasuri lucrate cu migală, candelabre de argint și ornamente cu lagăre de rubin. Dacă ar fi înșfăcat un castron de aur și ar fi fugit cu el, cu banii pe care i-ar fi luat vânzându-l și-ar fi putut cumpăra o casă – numai că

nimeni nu mai cumpăra acum castroane de aur, ci toată lumea voia pâine.

Prințul Georgy Lvov, un bărbat cu părul argintiu și cu o barbă imensă și stufoasă, nu părea deloc impresionat de decor, nici intimidat de solemnitatea misiunii sale, însă toți ceilalți erau agitați. Așteptară în salon, sub privirile încruntate ale tablourilor străvechi, foindu-se pe covoarele groase.

În cele din urmă, apăru și Marele Duce Mihail – era un bărbat de 38 de ani, cu un început de chelie și cu o mică mustață. Spre surprinderea lui Grigori, părea să fie mult mai agitat decât membrii delegației. Părea timid și năucit, în ciuda bărbiei împinse semeț înainte. Într-un sfârșit, își făcu suficient curaj cât să întrebe:

— Ce aveți să-mi spuneți?

Lvov replică:

— Am venit să vă cerem să nu acceptați coroana.

— O, Doamne! exclamă Mihail, cu aerul că nu știa ce ar fi trebuit să facă mai departe.

Kerensky își păstră prezența de spirit – vorbi clar și răspicat:

— Lumea din Petrograd a fost cât se poate de revoltată de decizia Majestății Sale, Țarul, rosti el. Există deja un contingent imens de soldați care mărșăluiesc spre Palatul Tauride. Dacă nu anunțăm imediat că ați refuzat tronul, se va produce o răzmeriță violentă, urmată de un război civil.

— O, Doamne! zise Mihail cu glas moale.

Marele Duce nu era foarte isteț, realiză Grigori. „Dar de ce mă mir? își spuse el. Dacă oamenii ăștia ar fi fost inteligenți, nu s-ar fi aflat pe punctul de a pierde tronul Rusiei.”

Miliukov interveni:

— Alteța Voastră, eu reprezint punctul de vedere al minorității din guvernul provizoriu. Noi considerăm că monarhia este singurul simbol al autorității acceptat de popor.

Mihail părea și mai năucit. Ultimul lucru de care avea nevoie era să fie pus în fața unei alegeri, se gândi Grigori; asta nu ar fi făcut decât să agraveze situația. Marele Duce spuse:

— Vă deranjează dacă discut puțin între patru ochi cu Rodzianko? Nu, nu plecați, ne vom retrage într-o altă cameră.

După ce șovăielnicul țar-desemnat și corpolentul președinte ieșiră din încăpere, ceilalți începură să vorbească în șoaptă. Nimeni nu i se adresă lui Grigori. El era singurul muncitor din

cameră și simțea că restul celor prezenți se tem oarecum de el, bănuind – pe bună dreptate – că buzunarele uniformei sale de sergent sunt pline cu arme și muniție.

Rodzianko reveni.

— M-a întrebat dacă îi putem garanta siguranța personală în cazul în care devine țar, zise el.

Grigori era dezgustat, dar nu foarte surprins de faptul că Marele Duce își făcea mai multe griji pentru propria persoană decât pentru țară.

— I-am spus că nu-i putem garanta asta, încheie Rodzianko.

Kerensky zise:

— Și…?

— Va veni și domnia sa în curând.

Urmă o pauză ce părea să nu se mai termine, apoi Mihail se întoarse. Rămaseră cu toții tăcuți. Nimeni nu scoase nicio vorbă timp de câteva minute.

În cele din urmă, Mihail rosti:

— Am decis să refuz coroana.

Grigori simți că îi stă inima. „Opt zile, se gândi el. În urmă cu opt zile, femeile din Vyborg porniseră în marș peste Podul Liteiny. Iar astăzi se încheie domnia Romanovilor.”

Își aminti cuvintele mamei lui din ziua în care murise: „Nu voi avea pace până când Rusia nu va deveni republică”. „Poți să te odihnești în pace acum, mamă”, se gândi el.

Kerensky îi strângea mâna Marelui Duce și rostea ceva pompos, însă Grigori nu-l mai asculta.

„Am reușit”, se gândi el. „Am făcut revoluția. L-am dat jos pe țar.”

(VII)

În Berlin, Otto von Ulrich desfăcu o sticlă mare de șampanie Perrier-Jouët din 1892.

Familia von Ulrich invitase la prânz familia von der Helbard. Tatăl Monikăi, Konrad, era graf sau conte, iar mama ei era gräfin sau contesă. Gräfin Eva von der Helbard era o femeie formidabilă, cu părul cărunt prins într-o coafură complicată. Înainte de prânz îl încolți pe Walter și îi zise că Monika este o violonistă desăvârșită și că fusese printre cele mai bune eleve

din clasa ei la toate materiile. Cu colțul ochiului, îl văzu pe tatăl său vorbind cu Monika și își dădu seama că și ea afla același lucru despre el.

Îl irita faptul că părinții lui insistau să i-o bage pe Monika pe gât. Faptul că se simțea extrem de atras de ea nu făcea decât să înrăutățească lucrurile. Ea era și inteligentă, nu doar frumoasă. Avea mereu părul aranjat cu grijă, însă el chiar nu se putea vedea desfăcându-i-l noaptea și trecându-și mâinile prin el pentru a-i elibera buclele. În ultima vreme îi venea greu și să și-o imagineze pe Maud.

Otto ridică paharul.

— Adio țarului! rosti el.

— Mă surprinzi, tată, zise Walter iritat. Chiar sărbătorești răsturnarea de la putere a unui monarh legitim de către o gloată de muncitori și de soldați răzvrătiți?

Otto se înroși la față. Sora lui Walter, Greta, mângâie brațul tatălui lor.

— Nu îl băga în seamă, tati, spuse ea. Walter zice lucrurile astea doar ca să te enerveze.

Konrad spuse:

— L-am cunoscut pe țarul Nicolae când am fost la ambasada noastră din Petrograd.

Walter întrebă:

— Și ce impresie v-a lăsat, domnule?

Monika răspunse în locul tatălui său, surâzându-i conspirativ lui Walter:

— Tati obișnuia să spună că, dacă țarul s-ar fi născut într-o altă familie, ar fi izbutit cu puțin efort să ajungă un poștaș destul de competent.

— Asta este tragedia monarhiei ereditare. Walter se întoarse spre tatăl lui și adăugă: însă sunt convins că nu ești de acord cu instaurarea democrației în Rusia.

— Democrație? pufni Otto, în bătaie de joc. Mai vedem noi. Momentan nu știm decât că noul premier este un aristocrat liberal.

Monika îl întrebă pe Walter:

— Crezi că prințul Lvov va încerca să facă pace cu noi?

Aceasta era întrebarea aflată la ordinea zilei.

— Așa sper, răspunse Walter, încercând să nu se uite la sânii Monikăi. Dacă am putea să ne aducem toate trupele de pe frontul răsăritean în Franța, am putea să-i copleșim pe Aliați.

Ea ridică paharul și îl privi pe Walter în ochi, peste marginea acestuia.

— Atunci haideți să ciocnim pentru asta, zâmbi ea.

•

Într-o tranșee rece și umedă din nord-vestul Franței, soldații din plutonul lui Billy beau gin.

Sticla fusese obținută de Robin Mortimer, ofițerul degradat.

— Am păstrat-o până acum, zise el.

— Măi să fie! Mi-ai luat piuitul, rosti Billy, folosind una dintre expresiile lui Mildred.

Mortimer era un calic ursuz, care nu făcea niciodată cinste cuiva.

Mortimer le turnă băutură în cutiile lor de tinichea.

— Pentru revoluție, la naiba, spuse el și băură cu toții, apoi își întinseră cutiile pentru o nouă tură.

Billy era binedispus încă dinainte să bea ginul. Rușii dovediseră că era încă posibil să îndepărtezi tiranii de la putere.

Oamenii cântau *Steagul roșu* când contele Fitzherbert trecu șchiopătând peste parapet, călcând într-o băltoacă. Acum era colonel și era mai arogant ca niciodată.

— Liniște, soldați! strigă el.

Cântecul se stinse treptat.

Billy zise:

— Sărbătorim răsturnarea țarului Rusiei!

Fitz rosti mânios:

— Era un monarh legitim, iar cei care l-au îndepărtat sunt niște nelegiuiți. Gata cu cântatul.

Billy simți cum îi crește disprețul față de Fitz.

— Era un tiran care și-a ucis mii de supuși și toți oamenii civilizați au motive de bucurie astăzi.

Fitz îl privi mai îndeaproape. Contele nu mai purta bandajul peste ochi, însă pleoapa stângă era pe jumătate închisă. Totuși, asta nu părea să îi afecteze vederea.

— Sergent Williams… mda, mă gândeam eu. Te știu… și îți știu și familia.

„Și încă cum”, se gândi Billy.

— Sora ta este o agitatoare care promovează pacea.

— La fel ca sora dumneavoastră, domnule, răspunse Billy, iar Robin Mortimer râse hârâit, apoi tăcu brusc.

Fitz îi spuse lui Billy:

— Dacă mai scoți vreo vorbă neobrăzată, te pun sub acuzare.

— Îmi cer scuze, domnule, spuse Billy.

— Și acum, calmați-vă cu toții. Și nu mai cântați.

Fitz plecă. Billy rosti cu glas coborât:

— Trăiască revoluția!

Fitz se prefăcu că nu aude.

•

În Londra, prințesa Bea țipă:

— Nu!

— Încearcă să îți păstrezi calmul, rosti Maud, care tocmai îi dăduse vestea.

— Nu se poate! urlă Bea. Nu se poate să-l silească pe iubitul nostru țar să abdice! El este părintele poporului!

— S-ar putea să fie mai bine…

— Nu te cred! Este o minciună sfruntată!

Ușa se deschise și Grout băgă capul înăuntru, cu un aer îngrijorat.

Bea apucă o vază japoneză care conținea un aranjament de ierburi uscate și o azvârli în cealaltă parte a camerei. Vaza se izbi de perete și se făcu țăndări. Maud o bătu ușor pe umăr.

— Gata, gata, îi spuse ea.

Nu știa ce altceva să facă. Ea una era încântată că țarul fusese dat jos, însă o compătimea pe Bea, al cărei univers tocmai fusese nimicit.

Grout făcu un semn cu degetul și o cameristă intră în cameră, cu o expresie înfricoșată pe chip. El îi arătă vaza spartă și camerista începu să adune cioburile.

Toate cele de trebuință pentru ceai se aflau pe o masă: cești, farfurioare, ceainice, carafe cu lapte și frișcă, castronele cu zahăr. Bea le mătură violent pe toate, împrăștiindu-le pe podea.

— Revoluționarii ăia îi vor omorî pe toți!

Majordomul îngenunche și începu să facă curat.

— Nu te agita, îi zise Maud.

Bea începu să plângă.

— Biata țarină! Și copiii ei! Ce-o să se aleagă de ei?

— Poate că ar trebui să te întinzi puțin, insistă Maud. Hai să mergem în camera ta.

O luă pe Bea de braț, iar prințesa se lăsă condusă de-acolo.

— A venit sfârșitul, rosti Bea printre sughițuri.

— Lasă asta, spuse Maud. Poate că este doar un nou început.

•

Ethel și Bernie se aflau în Aberowen, într-un soi de lună de miere. Lui Ethel îi făcea plăcere să îi arate lui Bernie locurile în care copilărise: mina, capela, școala. Ba chiar îi arătă și Tŷ Gwyn – Fitz și Bea nu erau acasă –, dar nu îl duse în Apartamentul cu Gardenii.

Stăteau la familia Griffiths, care îi oferise din nou lui Ethel camera lui Tommy, pentru a nu-l mai deranja pe Bunicul. Erau în bucătăria doamnei Griffiths când soțul acesteia, Len, socialist ateu și revoluționar, dădu buzna, fluturând un ziar.

— Țarul a abdicat! strigă el.

Toți cei de față izbucniră în urale și aplaudară. De o săptămână auzeau constant despre răzmerițele din Petrograd, iar Ethel se întrebase cum avea să se termine totul.

Bernie întrebă:

— Cine a preluat puterea?

— Un guvern provizoriu condus de prințul Lvov, zise Len.

— Înseamnă că nu-i chiar o izbândă a socialismului, spuse Bernie.

— Nu.

Ethel interveni:

— Capul sus, oameni buni, trebuie făcut totul pas cu pas! Haideți să mergem la Două Coroane și să sărbătorim. O să-l las pe Lloyd cu doamna Ponti o vreme.

Femeile își puseră pălăriile pe cap și plecară cu toții la tavernă. În mai puțin de o oră, locul se umplu ochi. Ethel fu uluită să își vadă părinții intrând pe ușă. Doamna Griffiths îi văzu și ea și zise:

— Ce dracu’ caută toți aici?

Câteva minute mai târziu, tatăl lui Ethel se urcă pe un scaun și ceru să se facă liniște.

— Știu că unii dintre voi se miră să mă vadă aici, dar ocaziile speciale necesită reacții speciale. Le arătă o halbă. Nu mi-am schimbat obiceiurile, dar cârciumarul a fost bun și mi-a pus apă de la robinet în halbă.

Lumea izbucni în hohote de râs.

— Am venit aici să mă bucur alături de vecinii mei pentru izbânda din Rusia. Își ridică paharul și adăugă: Un toast – pentru revoluție!

Izbucniră cu toții în urale și băură.

— Măi, măi! șopti Ethel. Tata la Două Coroane! N-am crezut că o să apuc ziua asta.

•

În casa ultramodernă din Buffalo a lui Josef Vyalov, Lev Peshkov își turnă o băutură de la bar. Nu mai obișnuia să bea votcă. De când locuia cu socrul său cel bogat, prinsese gustul scotch-ului. Îi plăcea felul în care îl beau americanii, cu câteva cuburi de gheață.

Lui Lev nu îi plăcea să stea cu socrii. Ar fi preferat ca el și Olga să aibă un loc numai al lor. Însă asta era dorința Olgăi, iar tatăl ei plătea totul. Până nu strângea suficienți bani, Lev era blocat acolo.

Josef citea ziarul și Lena cosea; Lev ridică paharul spre ei.

— Trăiască revoluția! rosti el exuberant.

— Ai grijă ce spui, răspunse Josef. E rău pentru afaceri.

Intră apoi și Olga.

— Te rog pune-mi și mie un păhărel de vin de Xeres, iubitule.

Lev își înăbuși un oftat. Ei îi plăcea nespus să îi ceară tot timpul câte ceva, iar el nu o putea refuza în fața părinților ei. Turnă vin dulce de Xeres într-un păhărel și i-l dădu, înclinându-se precum un ospătar. Ea zâmbi, fără să observe ironia din gestul lui.

El luă o gură de scotch, savurând gustul și tăria băuturii.

Doamna Vyalov zise:

— Îmi pare rău pentru biata țarină și pentru copiii ei. Ce vor face?

Josef spuse:

— Nu m-ar mira să fie linșați de mulțime.

— Bieții de ei! Ce le-a făcut țarul revoluționarilor ca să merite asta?

— Vă pot răspunde eu la această întrebare, interveni Lev.

Știa că ar fi trebuit să-și țină gura, dar nu se mai putea abține, mai ales acum, că whisky-ul îi încălzea măruntaiele.

— Când aveam unsprezece ani, fabrica unde lucra mama mea a intrat în grevă.

Doamna Vyalov țâțâi dezaprobator – nu avea încredere în greve.

— Poliția i-a strâns laolaltă pe toți copiii greviștilor. Nu voi uita asta niciodată. Am fost îngrozit.

— De ce au făcut una ca asta? întrebă doamna Vyalov.

— Poliția ne-a bătut pe toți, continuă Lev. La fund, cu bastoanele. Ca să le dea o lecție părinților.

Doamna Vyalov se albi la față. Nu suporta cruzimea față de copii și față de animale.

— Asta mi-au făcut mie țarul și regimul său, mamă, spuse Lev.

Ridică din nou paharul, făcând gheața din el să zăngăne.

— De aceea toastez pentru revoluție.

•

— Ce părere ai, Gus? întrebă președintele Wilson. Ești singura persoană de aici care a fost la Petrograd. Ce-o să se întâmple?

— Îmi pare rău că voi vorbi precum un oficial de la Departamentul de Stat, dar nu putem fi siguri cum vor evolua lucrurile, răspunse Gus.

Președintele râse. Se aflau amândoi în Biroul Oval, Wilson în spatele biroului său, iar Gus în picioare, în fața acestuia.

— Haide, spuse Wilson. Dă-ți și tu cu părerea. Se vor retrage rușii din război sau nu? Este cea mai importantă întrebare a anului.

— Am înțeles. Toți miniștrii din noul guvern fac parte din partide politice cu nume înfricoșătoare, care conțin fie *socialist*, fie *revoluționar*, însă ei nu sunt decât oameni de afaceri și specialiști din clasa de mijloc. Acești oameni își doresc de fapt o revoluție burgheză care să le permită să promoveze industria și comerțul. Însă poporul vrea pâine, pace și pământ: pâine pentru muncitorii din fabrici, pace pentru soldați și pământ pentru țărani. Niciuna dintre aceste cerințe nu este pe placul lui Lvov și al lui Kerensky. Deci, pentru a vă răspunde la întrebare, cred că guvernul lui Lvov va încerca să facă schimbarea în mod treptat. În această privință, pot spune că vor continua să poarte războiul. Însă muncitorimea nu va fi mulțumită.

— Și cine va avea câștig de cauză în cele din urmă?

Gus își aminti de călătoria sa la Sankt Petersburg și de bărbatul care le arătase cum se toarnă o roată de locomotivă într-o turnătorie murdară și dărăpănată de la Uzinele Putilov. Mai târziu, Gus îl văzuse pe același bărbat bătându-se cu un polițist

pentru o fată. Nu își mai amintea numele omului, dar imaginea lui i se întipărise în minte, cu umerii lui lați și brațele sale vânjoase, cu un deget redus la un ciot, însă cel mai mult îl marcase expresia lui de hotărâre nestrămutată.

— Poporul rus, răspunse Gus, el va avea câștig de cauză în cele din urmă.

Capitolul 24

Aprilie 1917

(I)

Într-o zi plăcută de la începutul primăverii, Walter se plimba cu Monika von der Helbard în grădina casei părinților ei din Berlin. Era o casă impunătoare, iar grădina era mare, cu un pavilion de tenis, o pajiște pentru jocul cu bile, un teren de echitație pentru antrenamentul cailor și un teren de joacă pentru copii, cu leagăne și un tobogan. Walter își aminti de copilăria sa, când venea aici și acest loc i se părea un paradis. Totuși, nu mai era un loc atât de idilic acum. În afară de caii bătrâni, toți ceilalți fuseseră luați de armată. Găinile zgurmau dalele de pe terasa lată. Mama Monikăi pusese un porc la îngrășat în pavilionul de tenis. Caprele pășteau pe pajiște și se zvonea că le mulgea însăși contesa.

Cu toate acestea, copacii bătrâni înfrunzeau, soarele strălucea, iar Walter rămăsese în vestă și în cămașă, cu haina atârnată pe umăr – fapt care ar fi nemulțumit-o pe mama lui, însă ea era în casă, bârfind cu contesa. Sora lui, Greta, venise la plimbare cu Walter și cu Monika, dar găsise o scuză și îi lăsase singuri – un alt lucru care i-ar fi displăcut mamei lui, măcar teoretic.

Monika avea un câine pe nume Pierre – era un pudel cu picioare lungi și delicate, cu blana creață și ruginie și cu ochii de un maro-deschis, iar Walter nu putea să alunge gândul că semăna puțin cu Monika, oricât de frumoasă ar fi fost ea.

Îi plăcea cum se purta ea cu câinele – nu îl mângâia întruna, nu îi dădea să mănânce resturi și nici nu se prostea când vorbea cu el, cum făceau unele fete. Îl lăsa pur și simplu să se țină după ea, aruncându-i din când în când o minge veche de tenis, pe care câinele i-o aducea imediat.

— Este dezamăgitor ce se întâmplă la ruși, zise ea.

Walter încuviință. Guvernul prințului Lvov anunțase că va continua să lupte. Germania nu avea să scape de frontul răsăritean, ceea ce însemna că nu putea trimite întăriri în Franța. Războiul urma să se prelungească.

— Singura noastră speranță este ca guvernul lui Lvov să cadă și tabăra pacifistă să îi ia locul, rosti Walter.

— Și chiar se poate întâmpla asta?

— E greu de spus. Revoluționarii de stânga încă mai cer pâine, pace și pământ. Guvernul a promis organizarea de alegeri democratice pentru o adunare constituantă – dar cine va câștiga?

Luă de jos o crenguță și i-o aruncă lui Pierre. Câinele porni în salturi după ea, aducând-o mândru înapoi. Walter se aplecă să îl mângâie pe cap și, când se ridică din nou, Monika era foarte aproape de el.

— Te plac mult, Walter, zise ea, privindu-l direct cu ochii ei chihlimbarii. Am impresia că nu am epuiza niciodată subiectele de discuție.

Și el avea aceeași impresie și știa că, dacă ar fi încercat să o sărute acum, ea l-ar fi lăsat.

Se trase de lângă ea.

— Și eu te plac, spuse el. Și îmi place și câinele tău.

Râse, ca să-i arate că glumește.

Chiar și așa însă, văzu că o rănise. Ea își mușcă buza și se întoarse cu spatele la el. Fusese cât putea fi de îndrăzneață o fată bine educată, iar el o respinsese.

Merseră mai departe. După o tăcere îndelungată, Monika spuse:

— Mă întreb care e secretul tău.

O, Doamne, chiar că-i ageră la minte, se gândi el.

— Nu am secrete, minți el. Tu?

— Niciunul care să merite menționat.

Își întinse mâna și îi scutură ceva de pe umăr.

— O albină, îi explică ea.

— Este cam devreme pentru albine.

— Poate că anul ăsta vara va sosi mai devreme.

— Nu este atât de cald.

Ea se prefăcu că îi este frig.

— Ai dreptate, este cam rece. Poți să-mi aduci un șal? Du-te în bucătărie și întreab-o pe cameristă, găsește ea unul.

— Desigur.

Nu era frig, însă un domn nu refuza niciodată o asemenea cerere, oricât de capricioasă ar fi fost. Era limpede că ea voia să rămână singură câteva clipe. Porni înapoi spre casă. Trebuia să îi respingă avansurile, dar îi părea rău că fusese nevoit să o rănească. *Chiar* se potriveau – mamele lor aveau dreptate – și era clar că Monika nu înțelegea de ce el o tot ține la distanță.

Intră în casă și coborî pe scările din spate până la subsol, unde găsi o menajeră bătrână într-o rochie neagră, cu o bonetă de dantelă pe cap. Femeia se duse să caute un șal.

Walter așteptă în sală. Casa era decorată după ultima modă *Jugendstil*, care renunțase la înfloriturile rococo atât de îndrăgite de părinții lui Walter în favoarea camerelor bine luminate și a tonurilor blânde. Sala cu coloane era toată numai marmură rece și cenușie și covoarele aveau culoarea ciupercilor.

Se părea că Maud se află la un milion de mile distanță sau pe o altă planetă. Într-un fel chiar așa și era, căci lumea de dinaintea războiului nu avea să se mai întoarcă niciodată. Nu își mai văzuse soția și nici nu mai primise vreo veste de la ea de aproape trei ani și era posibil să nu o mai întâlnească niciodată. Deși ea nu îi părăsise gândurile – el nu putea uita pasiunea dintre ei –, spre deznădejdea lui, nu își mai putea aminti detaliile mărunte din momentele petrecute împreună: ce purta ea, unde erau când se sărutau sau când se țineau de mână, sau ce obișnuiau să mănânce, să bea și să discute când se întâlneau la acele petreceri londoneze, extrem de asemănătoare între ele. Uneori îi trecea prin minte că războiul fusese ca un divorț pentru ei – însă alunga acest gând: era rușinos și necinstit.

Menajera îi aduse un șal galben de cașmir. Se întoarse la Monika, care stătea pe o buturugă, cu Pierre la picioare. Walter îi dădu șalul, iar ea și-l puse pe umeri. Culoarea i se potrivea, făcându-i să strălucească ochii și pielea.

Avea o expresie stranie pe chip și îi întinse lui Walter portofelul.

— Cred că ți-a căzut din haină, rosti ea.

— Ah, mulțumesc.

Îl băgă din nou în buzunarul interior al hainei, care îi atârna încă pe umăr.

Ea îi spuse:

— Hai să ne întoarcem în casă.

— Cum dorești.

Starea ei de spirit se schimbase. Poate că pur și simplu hotărâse să renunțe la el. Sau poate că se întâmplase altceva?

Îi trecu prin minte un gând înfiorător. Oare chiar îi căzuse portofelul din haină? Sau i-l luase ea, ca un hoț de buzunare, când îi alungase acea albină închipuită de pe umăr?

— Monika, zise el, oprindu-se și întorcându-se cu fața spre ea. Te-ai uitat în portofelul meu?

— Ai spus că nu ai secrete, rosti ea, înroșindu-se la față.

Probabil că văzuse fotografia decupată din ziar: *Lady Maud Fitzherbert se îmbracă mereu după ultima modă.*

— A fost foarte urât din partea ta, zise el mânios.

Era mai degrabă supărat pe sine însuși – nu ar fi trebuit să păstreze acea fotografie care îl incrimina. Dacă Monika îi putea intui semnificația, la fel puteau face și alții. Iar asta l-ar fi aruncat în dizgrație și ar fi putut fi dat afară din armată. Ar fi putut chiar să fie acuzat de trădare și întemnițat, ba chiar executat.

Fusese nesăbuit – însă – chiar și așa – știa că nu avea să arunce niciodată acea fotografie. Era tot ce-i rămăsese ca să-i amintească de Maud.

Monika îi puse o mână pe braț.

— Nu am mai făcut așa ceva în toată viața mea și îmi este rușine. Dar trebuie să înțelegi că eram disperată. O, Walter, m-aș putea îndrăgosti de tine cu atâta ușurință și îmi dau seama că și tu m-ai putea iubi – o văd în ochii tăi și în felul în care zâmbești când mă vezi. Dar tu nu ziceai nimic! Avea lacrimi în ochi. Iar asta mă scotea din minți.

— Îmi pare rău.

Nu mai simțea aceeași indignare – ea depășise limitele bunei-cuviințe spunându-i ce avea pe suflet. Se simți teribil de trist pentru ea, trist pentru amândoi.

— Voiam doar să înțeleg de ce mă țineai la distanță. Acum am priceput, bineînțeles. Este frumoasă, chiar seamănă puțin cu mine. Își șterse lacrimile. Te-a găsit înaintea mea, atâta tot.

Îl privi cu ochii ei pătrunzători de chihlimbar.

— Presupun că v-ați logodit.

Nu putea să mintă pe cineva care era atât de sincer cu el, dar nu știa ce să spună.

Ea ghici motivul ezitării lui.

— O, Doamne! exclamă ea. V-ați căsătorit, nu-i așa?

Era un dezastru.

— Voi avea mari necazuri dacă se află acest lucru, șopti el.

— Știu.

— Sper că pot avea încredere în tine că-mi vei păstra secretul.

— Mai trebuie să întrebi? Ești cel mai bun bărbat pe care l-am cunoscut vreodată. Nu aș face nimic care să te rănească. Nu o să scot o vorbă.

— Îți mulțumesc. Știu că îți vei ține promisiunea.

Ea își întoarse privirea, străduindu-se să nu plângă.

— Hai să intrăm.

Când ajunseră în sală, ea îi zise:

— Du-te tu înainte. Eu trebuie să mă spăl pe față.

— Bine.

— Sper... Glasul i se poticni, apoi adăugă în șoaptă: Sper că ea își dă seama cât de norocoasă este.

Se întoarse apoi cu spatele și se strecură într-o cameră lăturalnică.

Walter își puse haina pe el și se pregăti sufletește, apoi urcă treptele de marmură. Salonul era conceput în același stil nepretențios, cu lemn deschis la culoare și cu draperii de un verde-albăstrui pal. Părinții Monikăi aveau mai mult gust decât ai săi, decise el.

Mama lui îl privi și își dădu seama imediat că ceva nu este în regulă.

— Unde e Monika? întrebă ea aspru.

El ridică o sprânceană. Nu îi stătea în fire să pună întrebări al căror răspuns ar fi putut fi *S-a dus la toaletă* – încordarea ei era evidentă. Rosti cu glas scăzut:

— O să vină în câteva minute.

— Ia te uită, îi spuse tatăl său, fluturând o foaie de hârtie. Biroul lui Zimmermann tocmai mi-a trimis asta ca să îmi spun

părerea. Revoluționarii ăia ruși vor să traverseze Germania. Ce tupeu!

Băuse câteva pahare de șnaps și era într-o stare de spirit exuberantă.

Walter rosti politicos:

— Despre ce revoluționari e vorba, tată?

Nu îi păsa, dar voia să profite de subiectul tocmai apărut.

— Cei din Zürich! Martov, Lenin și toți ceilalți. Acum, că țarul a fost dat jos, ar trebui să existe libertate de exprimare în Rusia, așa că vor să se întoarcă acasă. Însă nu pot ajunge acolo!

Tatăl Monikăi, Konrad von der Helbard, rosti cu un aer meditativ:

— Da, nu prea au cum. Nu poți ajunge din Elveția în Rusia fără să treci prin Germania – și oricare alt traseu ar presupune traversarea câmpurilor de bătălie. Însă mai sunt acele vapoare cu aburi care merg din Anglia în Suedia, prin Marea Nordului, nu-i așa?

Walter zise:

— Da, dar nu vor risca să meargă prin Marea Britanie. Britanicii i-au reținut pe Troțki și pe Bukharin. Iar Franța și Italia nici nu intră în discuție.

— Deci sunt blocați! spuse Otto pe un ton triumfător.

Walter adăugă:

— Ce sfat îi vei da ministrului de externe Zimmermann, tată?

— Îl voi sfătui să refuze, desigur. Nu vrem ca scursurile alea să ne contamineze oamenii. Cine știe ce necazuri ar putea provoca diavolii ăia în Germania?

— Lenin și Martov, rosti Walter căzut pe gânduri. Martov este menșevic, dar Lenin e bolșevic.

Spionajul german se interesase extrem de mult în privința revoluționarilor ruși.

Otto zise:

— Bolșevici, menșevici, socialiști, revoluționari… sunt toți o apă și-un pământ.

— Nu, nu sunt, spuse Walter. Bolșevicii sunt cei mai periculoși.

Mama Monikăi rosti cu obidă:

— Un motiv în plus să nu îi lăsăm în țara noastră!

Walter nu o băgă în seamă.

— Mai important de-atât, bolșevicii din străinătate tind să fie mai radicali decât cei din țară. Bolșevicii din Petrograd susțin

guvernul provizoriu al prințului Lvov, însă tovarășii lor din Zürich nu îl susțin.

Sora lui, Greta, întrebă:

— De unde știi asta?

Walter știa fiindcă citise rapoartele trimise de spionii germani din Elveția care interceptau corespondența revoluționarilor; însă lor le zise:

— Lenin a ținut un discurs la Zürich acum câteva zile, în care a refuzat să recunoască autoritatea guvernului provizoriu.

Otto pufni disprețuitor, dar Konrad von der Helbard se aplecă în față în scaunul său.

— La ce te-ai gândit, tinere?

Walter răspunse:

— Dacă nu le acordăm revoluționarilor permisiunea de a traversa Germania, nu facem decât să protejăm Rusia de ideile lor subversive.

Mama părea năucită.

— Explică-ne, te rog!

— Eu sunt de părere că ar trebui să-i ajutăm pe acești indivizi periculoși să revină în țară. Odată ajunși acolo, fie vor încerca să submineze guvernul rus și să-i inhibe capacitatea de a purta războiul, fie vor prelua puterea și vor face pace. În ambele cazuri, Germania nu are decât de câștigat.

Urmă un moment de tăcere, în care toți se gândiră la cele auzite. Apoi Otto râse zgomotos și bătu din palme.

— Fiul meu! exclamă el. Are totuși ceva bătrânesc în el, la urma urmei!

(II)

Scumpa mea iubită,
Zürich este un oraș friguros aflat lângă un lac,

scrise Walter,

însă soarele lucește pe apă, pe dealurile împădurite dimprejur și pe Alpii din depărtare. Străzile sunt dispuse într-o rețea impecabilă: *elvețienii sunt chiar mai ordonați decât germanii*! *Mi-aș dori să fii și tu aici, iubita mea*

prietenă, așa cum îmi doresc să fii cu mine oriunde m-aș afla!!!

Semnele de exclamație aveau rolul de a-i lăsa cenzorului de la poștă impresia că expeditorul era o fată emotivă. Deși Walter se afla în Elveția, care era neutră, tot trebuia să aibă grijă ca textul scrisorii să nu dea în vileag nici expeditorul, nici destinatarul.

Mă întreb dacă ai și tu de suferit neplăcerea atenției nedorite din partea burlacilor buni de însurătoare. Ești atât de frumoasă și de fermecătoare, încât am convingerea că așa stau lucrurile. Și eu am aceeași problemă. Nu am nici frumusețea, nici farmecul tău, desigur, dar chiar și așa, tot mi se fac avansuri. Mama mi-a ales pe cineva cu care să mă căsătoresc, un amic de-al surorii mele, o persoană pe care o știu dintotdeauna și care îmi place. A fost foarte greu pentru o vreme și mă tem că până la urmă persoana respectivă a descoperit că sunt implicată într-o prietenie ce exclude posibilitatea căsătoriei. Totuși, cred că secretul nostru este în siguranță.

Dacă un cenzor se obosea să citească până în acest punct, avea să creadă că scrisoarea este trimisă de o lesbiană către iubita ei. La aceeași concluzie ar fi ajuns oricine altcineva din Anglia, dacă ar fi citit scrisoarea. Asta nu conta, oricum: fără îndoială că Maud, fiind o feministă și aparent singură la 26 de ani, era deja suspectată de tendințe safice.

Peste câteva zile voi ajunge la Stockholm, un alt oraș friguros aflat lângă o apă, și îmi poți trimite o scrisoare acolo, la Grand Hotel.

Suedia, la fel ca Elveția, era o țară neutră, legată prin poștă de Anglia.

Mi-ar plăcea nespus să primesc vești de la tine!!!
Până atunci, minunata mea iubită,
amintește-ți de draga ta...

Waltraud.

(III)

Statele Unite declarară război Germaniei vineri, 6 aprilie 1917.

Walter se așteptase la asta, dar tot resimți șocul. America era bogată, viguroasă și democrată: nu își putea imagina un inamic mai periculos. Singura speranță era acum ca Rusia să se prăbușească, oferind Germaniei ocazia de a câștiga pe frontul de vest înainte ca americanii să apuce să își strângă forțele.

Trei zile mai târziu, 32 de revoluționari ruși exilați se întâlniră la hotelul Zähringerhof din Zürich: bărbați, femei și un copil, un băiat de patru ani pe nume Robert. De acolo porniră spre arcada barocă a gării, pentru a se urca la bordul unui tren care să îi ducă spre casă.

Walter se temuse că ei nu vor vrea să plece. Martov, liderul menșevic, refuzase să plece fără acordul guvernului provizoriu de la Petrograd – o atitudine ciudat de respectuoasă din partea unui revoluționar. Acordul nu fusese dat, însă Lenin și bolșevicii hotărâseră să plece chiar și așa. Walter îi asigură că nu aveau să întâmpine obstacole pe drum și însoți grupul până la stația de lângă râu, urcând la bord împreună cu ei.

Asta este arma secretă a Germaniei, se gândi Walter: 32 de rebeli și proscriși care vor să dărâme guvernul rus. Dumnezeu cu mila!

Vladimir Ilici Ulianov, cunoscut ca Lenin, avea 46 de ani. Era un individ scund și îndesat, îmbrăcat îngrijit, dar nu elegant, prea ocupat ca să-și piardă timpul cu vestimentația. Fusese roșcat odinioară, dar își pierduse părul de timpuriu, iar acum avea un creștet lucios și o barbă Van Dyke tunsă îngrijit, roșcată și înspicată cu fire cărunte. La prima vedere nu îl impresionase cu nimic pe Walter, neavând nici șarm, nicio înfățișare foarte plăcută.

Walter se dădea drept un funcționar mărunt din Ministerul de Externe, care primise însărcinarea de a face toate aranjamentele necesare pentru călătoria bolșevicilor prin Germania. Lenin îl măsurase cu o privire aspră, ghicind că era de fapt un soi de agent de informații.

Merseră până la Schaffhausen, la graniță, unde trecură într-un tren german. Vorbeau cu toții puțină germană, fiindcă locuiseră în zona din Elveția în care aceasta era limba vorbită de majoritatea populației. Lenin o vorbea chiar bine. Era un lingvist remarcabil, descoperi Walter. Era fluent în franceză, vorbea o engleză decentă și îl citea pe Aristotel în greaca veche. Pentru Lenin, relaxarea însemna să frunzărească dicționarul unei limbi străine o oră sau două.

La Gottmadingen schimbară din nou, trecând într-un tren cu un vagon sigilat pregătit special pentru ei, de parcă ar fi fost purtătorii vreunei boli infecțioase. Trei din cele patru uși erau încuiate. A patra ușă se afla exact lângă compartimentul lui Walter. Se procedase astfel pentru liniștea autorităților germane, mult prea temătoare, dar precauția se dovedise inutilă: rușii nu doreau să scape, ci voiau să se întoarcă acasă.

Lenin și soția lui, Nadia, aveau o cameră numai a lor, însă ceilalți erau îngrămădiți câte patru în compartiment. Și cu asta s-a cam terminat egalitarismul, se gândi Walter cu cinism.

În timp ce trenul străbătea Germania de la sud la nord, Walter începu să simtă tăria de caracter din spatele înfățișării banale a lui Lenin – el nu era interesat de mâncare, băutură, confort sau avere, politica îi ocupa toată ziua. Discuta mereu despre politică, scria sau se gândea la asta și își făcea însemnări. În discuții, observă Walter, Lenin părea să știe mereu mai multe decât tovarășii săi și părea să se fi gândit mai mult și mai profund decât ei înainte – asta dacă nu cumva subiectul aflat în discuție nu avea nimic de-a face cu Rusia sau cu politica, caz în care era destul de neinformat.

Avea o fire cam acră. În prima seară, tânărul cu ochelari Karl Radek spunea bancuri în compartimentul vecin.

— Un om e arestat pentru că a zis „Nicolae este un imbecil”. Omul îi spune polițistului: „Mă referem la un alt Nicolae, nu la țarul nostru mult iubit”. Polițistul de colo: „Mincinosule! E clar că te-ai referit la țar dacă ai zis *imbecil*!”

Amicii lui Radek izbucniră în hohote de râs. Lenin ieși din compartimentul său cu o expresie mânioasă pe chip și le porunci să facă liniște.

Lui Lenin nu îi plăcea fumatul. El renunțase, la insistențele mamei sale, cu treizeci de ani în urmă. Din respect pentru el, oamenii fumau în toaleta din capătul vagonului. Cum exista doar

o singură toaletă pentru 32 de oameni, asta ducea la cozi și provoca ciondăneli. Lenin își concentră inteligența remarcabilă asupra acestei probleme, căutând o rezolvare. Tăie niște bucăți de hârtie și le dădu tuturor bilete de două feluri, unele pentru folosirea normală a toaletei și un număr redus pentru fumat. Asta reduse cozile și puse capăt disputelor. Walter era amuzat. Funcționa și toată lumea era fericită, însă nu avusese loc nicio discuție, nicio încercare de a se lua o decizie de către colectiv. În acest grup, Lenin era un dictator blajin. Dacă avea să câștige vreodată puterea, oare avea să conducă Imperiul Rus în același fel?

Însă avea să câștige puterea? Dacă nu se întâmpla asta, Walter își pierdea timpul.

Nu exista decât o cale de a-i spori șansele lui Lenin și hotărî să facă ceva în această privință.

Coborî din tren la Berlin, spunându-le rușilor că se va întoarce pentru a fi cu ei și pe ultima porțiune a călătoriei.

— Nu sta prea mult, îi zise unul dintre ei. Plecăm peste o oră.

— O să mă mișc repede, spuse Walter.

Trenul avea să plece atunci când spunea Walter, dar rușii nu știau asta.

Vagonul se afla pe o linie secundară din Gara Potsdamer și îi luă doar câteva minute să ajungă de acolo la Ministerul de Externe de pe Wilhelmstrasse nr. 76, în inima centrului vechi. Camera spațioasă a tatălui său avea un birou din lemn masiv de mahon, un tablou al kaizerului și o servantă cu vitrină în care își ținea colecția de ceramică, inclusiv bolul crem de fructe din secolul al XVIII-lea pe care îl cumpărase în ultima sa călătorie la Londra. Așa cum sperase Walter, Otto era la birou.

— Nu există nicio îndoială cu privire la vederile lui Lenin, îi raportă el tatălui său la cafea. El spune că au scăpat de simbolul asupririi – țarul – fără să schimbe societatea rusă. Muncitorii nu au reușit să preia controlul: clasa de mijloc încă este la putere. Pe deasupra, Lenin îl urăște personal pe Kerensky, din nu știu ce motiv.

— Dar poate să dea jos guvernul provizoriu?

Walter întinse brațele în lături, într-un gest de neputință.

— Este un individ extrem de inteligent și de hotărât, precum și un lider înnăscut, și nu face nimic altceva decât să lucreze. Însă bolșevicii nu sunt decât un alt partiduleț politic printre alte

zece care se luptă pentru putere și nu avem de unde să știm cine o să aibă câștig de cauză.

— Deci tot acest efort s-ar putea să fi fost în zadar.

— Asta dacă nu facem ceva care să-i ajute pe bolșevici să câștige.

— Cum ar fi?

Walter trase adânc aer în piept.

— Să le dăm bani.

— Poftim?

Otto era revoltat.

— Guvernul Germaniei să dea bani unor revoluționari socialiști?

— Cred că o sută de mii de ruble ar fi bune pentru început, rosti Walter cu calm. De preferat în monede de aur de zece ruble, dacă se poate.

— Kaizerul nu o să accepte nici în ruptul capului.

— Chiar trebuie să afle? Zimmermann ar putea aproba asta de unul singur.

— Nu ar face niciodată așa ceva.

— Ești sigur?

Otto îl privi pe Walter în tăcere o vreme, chibzuind.

Apoi zise:

— O să-l întreb.

(IV)

După trei zile de mers cu trenul, rușii părăsiră Germania. La Sassnitz, pe coastă, cumpărară bilete pentru feribotul *Regina Victoria*, care avea să îi ducă în cealaltă parte a Mării Baltice, în capătul sudic al Suediei. Walter îi însoți. Traversarea fu greoaie și toată lumea suferi de rău de mare, mai puțin Lenin, Radek și Zinoviev, care stăteau pe punte, purtând o discuție politică aprinsă și nepărând să bage în seamă marea tulburată.

Luară trenul de noapte spre Stockholm, unde primarul[2] socialist le oferi un mic dejun de bun venit. Walter se cază la Grand Hotel, sperând să găsească acolo o scrisoare de la Maud. Nu primise însă nimic.

2 *Borgmastare*, în original.

Fu atât de dezamăgit, încât îi venea să se arunce în apa rece a golfului. Aceasta fusese singura lui șansă de a lua legătura cu soția lui în aproape trei ani și ceva nu mersese cum trebuie. Oare îi primise măcar scrisoarea?

Plăsmuiri nefericite nu îi dădeau pace. Oare ei îi mai păsa de el? Nu cumva îl uitase? Avea oare pe altcineva? Nu știa absolut nimic.

Radek și socialiștii suedezi bine îmbrăcați îl duseră pe Lenin, oarecum împotriva voinței sale, la raionul de haine bărbătești din magazinul universal PUB. Bocancii munteneșți cu ținte pe care îi purta rusul se făcură nevăzuți. Primi o haină cu guler de catifea și o pălărie nouă. Acum, fusese de părere Radek, măcar era îmbrăcat ca un om care și-ar fi putut conduce poporul.

În seara aceea, la lăsarea întunericului, rușii plecară la gară pentru a urca la bordul unui alt tren, spre Finlanda. Walter se despărțea de grup în acest punct, dar îi conduse la gară. Înainte de a pleca trenul, avu o întrevedere între patru ochi cu Lenin.

Se așezară într-un compartiment, la lumina slabă a unui bec ce se reflecta în chelia lui Lenin. Walter era încordat. Trebuia să facă ce avea de făcut așa cum se cuvenea. Era convins că n-ar fi avut niciun rost să se milogească de Lenin. Și era evident că omul nu putea fi intimidat. Numai printr-o logică pură ar fi putut fi convins.

Walter avea pregătit un discurs.

— Guvernul german vă ajută să vă întoarceți acasă, îi spuse el direct. Știți că nu facem asta din bunăvoință.

Lenin îl întrerupse vorbind într-o germană fluentă:

— Credeți că asta va fi în detrimentul Rusiei! se răsti el.

Walter nu îl contrazise.

— Și totuși, ne-ați acceptat ajutorul.

— De dragul revoluției! Acesta este singurul standard după care putem judeca ce-i corect și ce nu.

— M-am gândit eu că o să spuneți asta.

Walter purta cu el o servietă grea, pe care o lăsă cu o bufnitură pe podeaua vagonului.

— În fundul fals al acestei serviete veți găsi o sută de mii de ruble în bancnote și monede.

— Poftim?

Lenin era imperturbabil de obicei, însă acum părea cât se poate de surprins.

— Pentru ce?

— Pentru dumneavoastră.

Lenin se simți jignit.

— O mită? întrebă el indignat.

— În niciun caz, replică Walter. Nu avem de ce să vă mituim. Scopurile voastre și ale noastre coincid. Ați cerut căderea guvernului provizoriu și retragerea din război.

— Și atunci?

— Pentru propagandă. Pentru a vă ajuta să vă faceți cunoscut mesajul. Este mesajul pe care și noi am vrea să îl transmiteți mai departe. Pace între Germania și Rusia.

— Pentru ca voi să vă puteți câștiga războiul capitalist-imperialist împotriva Franței!

— Așa cum spuneam, nu vă ajutăm din bunăvoință – și nici nu cred că v-ați aștepta la așa ceva din partea noastră. Este vorba de pragmatism politic, atâta tot. Pe moment, interesele voastre și ale noastre coincid.

Lenin avea aceeași expresie ca atunci când Radek insistase să-i cumpere haine noi: ura ideea, dar nu putea nega că are sens.

Walter spuse:

— O să vă trimitem o sumă similară o dată pe lună – evident, câtă vreme continuați să militați în mod eficient pentru pace.

Urmă o tăcere prelungă, iar Walter continuă:

— Ați zis că succesul revoluției este singurul standard după care poate fi judecat ce-i corect și ce nu. În acest caz, ar trebui să luați banii.

Pe peron se auzi un fluier. Walter se ridică în picioare.

— Trebuie să plec acum. La revedere și mult succes.

Lenin se holbă la servieta de pe podea și nu-i răspunse.

Walter ieși din compartiment și coborî din tren.

Se întoarse și se uită la fereastra compartimentului lui Lenin. Mai că se aștepta ca geamul să se deschidă și ca servieta să zboare spre el.

Urmă un nou fluierat și se auzi o sirenă. Vagoanele se smuciră și se urniră din loc, iar trenul ieși încet din gară cu Lenin, cu ceilalți exilați ruși și cu banii la bord.

Walter își scoase batista din buzunarul de la piept al hainei și se șterse pe frunte. În ciuda frigului, transpirase.

(V)

Walter porni de la gară spre Grand Hotel, mergând pe faleză. Era întuneric și un vânt rece bătea din est, peste Baltică. Ar fi trebuit să se bucure: îl mituise pe Lenin! Însă simțea o ușoară dezamăgire. Și era mai deprimat decât ar fi fost cazul, din cauza tăcerii lui Maud. Existau zeci de motive posibile pentru care ea să nu îi fi trimis nicio scrisoare. Nu ar fi trebuit să presupună ce era mai rău. Însă fusese cât pe ce să se îndrăgostească de Monika, deci cum putea fi sigur că Maud nu trecea prin ceva similar? Nu putea să-și alunge gândul că poate ea îl uitase.

Se hotărî să se îmbete în noaptea aceea.

Cei de la recepție îi înmânară un bilet dactilografiat: „Vă rugăm să mergeți la camera 201, unde se află cineva cu un mesaj pentru dumneavoastră”. Se gândi că poate era vreun funcționar de la Ministerul de Externe. Poate că se răzgândiseră cu privire la susținerea lui Lenin. Dacă așa stăteau lucrurile, era prea târziu.

Urcă treptele și ciocăni la ușa camerei 201. Dinăuntru o voce înfundată întrebă în germană:

— Da?

— Sunt Walter von Ulrich.

— Intrați, vă rog, este deschis.

Intră în cameră și închise ușa. Apartamentul era luminat de câteva lumânări.

— E cineva aici cu un mesaj pentru mine? întrebă el, mijindu-și ochii în penumbră.

O siluetă se ridică de pe scaun. Era o femeie care stătea cu spatele întors spre el, însă ceva din atitudinea ei îi făcu inima să tresară. Apoi ea se răsuci cu fața spre el.

Era Maud.

Walter rămase cu gura căscată, înlemnit.

Ea îi zise:

— Bună, Walter.

Apoi își pierdu stăpânirea de sine și i se aruncă în brațe.

Mirosul ei familiar îi umplu nările. Îi sărută părul și îi mângâie spatele. Nu putea să vorbească, de teamă că îl vor podidi lacrimile. Se lipi de ea, nevenindu-i să creadă că era totul aievea, că o ținea cu adevărat în brațe și că o atingea, un lucru

după care tânjise vreme de aproape trei ani. Ea îl privi cu ochii plini de lacrimi, iar el se uită în neștire la fața ei, savurând momentul. Era la fel cum o știa, și totuși ușor diferită: mai slabă, cu urme de cearcăne la ochi, și totuși cu acea privire pătrunzătoare și inteligentă atât de familiară.

Ea îi spuse în engleză:

— „Cu-atâta luare-aminte s-a uitat la chipu-mi, de parcă îmi făcea portretul.”

El surâse.

— Nu suntem Hamlet și Ofelia, așa că te rog să nu te retragi la mănăstire.

— O, Doamne, ce dor mi-a fost de tine!

— Și mie de tine! Speram să primesc o scrisoare… dar asta?! Cum ai reușit?

— Le-am spus celor de la pașapoarte că am de gând să le iau interviuri politicienilor scandinavi cu privire la acordarea dreptului de vot femeilor. Apoi m-am întâlnit cu ministrul de interne la o petrecere și i-am șoptit câte ceva la ureche.

— Dar cum ai ajuns aici?

— Încă mai sunt vapoare de pasageri.

— Dar este atât de periculos… submarinele noastre scufundă tot…

— Știu. Am riscat. Eram disperată.

Începu să plângă din nou.

— Haide să stai jos.

Ținând-o încă de mijloc, o conduse în cealaltă parte a camerei, până la canapea.

— Nu, rosti ea în timp ce se pregăteau să se așeze. Am așteptat prea mult înainte de război.

Îl apucă de mână și îl duse în dormitor. Bușteni sfârâiau în șemineu.

— Să nu mai pierdem timpul, hai în pat.

(VI)

Grigori și Konstantin făceau parte din delegația sovietului din Petrograd care se deplasă la Gara Finlanda în seara zilei de luni, 16 aprilie, ca să îl întâmpine pe Lenin la întoarcerea acasă.

Majoritatea celor din delegație nu îl văzuseră niciodată pe Lenin, aflat în exil de șaptesprezece ani. Grigori avea doar unsprezece ani când Lenin părăsise țara. Cu toate acestea, îl cunoștea după reputație și se pare că tot astfel îl cunoșteau și alte mii de oameni care se strânseră la gară ca să îi ureze bun venit. De ce erau atât de mulți? se întrebă Grigori. Poate că și ei, la fel ca el, erau nemulțumiți de guvernul provizoriu, suspicioși în privința miniștrilor din clasa de mijloc și supărați că războiul nu se încheiase.

Gara Finlanda se afla în cartierul Vyborg, aproape de fabricile de confecții și de cazărmile Regimentului I de Mitraliori. Mulțimea se adunase în piață. Grigori nu se aștepta să fie trădați, dar îi zisese lui Isaak să aducă vreo două plutoane și câteva automobile blindate pentru orice eventualitate. Pe acoperișul gării se afla un reflector și cineva îl îndreptase asupra masei de oameni care așteptau în întuneric.

Interiorul gării era plin de muncitori și de soldați, toți purtând steaguri și flamuri roșii. O fanfară militară cânta. Cu douăzeci de minute înainte de miezul nopții, două unități de marinari se adunară pe peron pe post de gardă de onoare. Delegația din partea sovietului rămăsese în marea sală de așteptare, rezervată înainte țarului și familiei regale, însă Grigori ieșise pe peron alăturându-se mulțimii.

Era aproape miezul nopții când Konstantin îi arătă calea ferată și Grigori, urmărindu-i degetul, zări luminile îndepărtate ale unui tren. Un zumzet de anticipație se înălță dintre cei care așteptau. Trenul intră în gară, scoțând fuioare de fum, și se opri cu un șuierat. Avea numărul 293 vopsit pe locomotivă.

După o scurtă pauză, un bărbat scund și îndesat coborî din tren, purtând o haină de lână și o pălărie Homburg. Grigori se gândi că bărbatul acela nu avea cum să fie Lenin – doar nu purta hainele celor din clasa de sus! O tânără făcu un pas în față și îi înmână un buchet de flori, pe care el îl acceptă cu o încruntătură lipsită de grație. Acesta era Lenin.

În spatele lui se afla Lev Kamenev, care fusese trimis de către Comitetul Central al Partidului Bolșevic să îl întâlnească pe Lenin la graniță, în caz că apăreau necazuri – deși, până la urmă, Lenin intrase în țară fără nicio problemă. Kamenev îi indică printr-un gest că ar trebui să meargă în sala regală de așteptare.

Lenin îi întoarse spatele lui Kamenev destul de grosolan și se adresă marinarilor:

— Tovarăși! strigă el. Ați fost amăgiți! Ați făcut o revoluție… dar roadele ei v-au fost răpite de către trădătorii din guvernul provizoriu!

Kamenev se albi la față. Politica de până atunci a stângii fusese să susțină guvernul provizoriu, cel puțin temporar.

Însă Grigori era încântat. Nu avea încredere în democrația burgheză. Parlamentul acceptat de țar în 1905 fusese un șiretlic, fiind văduvit de puteri după încheierea mișcărilor de protest, când toată lumea se întorsese la muncă. Acest guvern provizoriu se îndrepta în aceeași direcție.

Iar acum, în sfârșit, cineva avea îndrăzneala să spună lucrurilor pe nume.

Grigori și Konstantin îi urmară pe Lenin și pe Kamenev în sala de recepție. Mulțimea se înghesui după ei până ce încăperea se umplu ochi. Președintele sovietului din Petrograd, chelul cu față de șobolan Nikolai Chkeidze, făcu un pas în față, dădu mâna cu Lenin și zise:

— În numele sovietului din Petrograd și al revoluției, salutăm revenirea dumneavoastră în Rusia. Dar…

Grigori ridică din sprâncene către Konstantin. Acest „dar” părea total inadecvat la începutul unui discurs de întâmpinare. Konstantin ridică din umerii săi ciolănoși.

— Dar noi credem că sarcina principală a democrației revoluționare constă acum în apărarea revoluției noastre împotriva tuturor atacurilor… Chkeidze făcu o pauză, apoi rosti cu emfază: … fie că ele vin din interior sau din exterior.

Konstantin murmură:

— Ăsta nu-i un bun venit, este un avertisment.

— Noi credem că, pentru a realiza acest deziderat, avem nevoie nu de dezbinare, ci de unitate din partea tuturor revoluționarilor. Sperăm ca și dumneavoastră să țintiți spre aceleași țeluri alături de noi.

Urmară câteva aplauze politicoase din partea unor membri ai delegației.

Lenin făcu o pauză înainte de a răspunde. Privi fețele celor din jurul său și tavanul decorat luxos. Apoi, printr-un gest ce părea o insultă intenționată, îi întoarse spatele lui Chkeidze și se adresă mulțimii:

— Tovarăși, soldați, marinari și muncitori! spuse el, excluzându-i în mod vădit din enumerare pe parlamentarii din clasa de mijloc. Vă salut drept avangarda armatei proletare a lumii. Astăzi – sau poate mâine –, întreg imperialismul european s-ar putea prăbuși. Revoluția pe care ați săvârșit-o reprezintă începutul unei noi epoci. Trăiască revoluția socialistă internațională!

Lumea izbucni în urale. Grigori fu surprins: ei nu săvârșiseră decât o revoluție în Petrograd, iar rezultatele acesteia erau încă îndoielnice. Cum puteau să se gândească la o revoluție *internațională*? Însă chiar și așa, ideea îl entuziasma. Lenin avea dreptate: toată lumea trebuia să se întoarcă împotriva stăpânilor care trimiseseră atâția oameni la moarte într-un război mondial inutil.

Lenin se îndepărtă de delegație, ieșind apoi în piață.

Un vuiet se înălță din rândurile mulțimii care aștepta. Soldații lui Isaak îl suiră pe Lenin pe capota unui automobil blindat. Reflectorul fu fixat asupra lui. El își scoase pălăria.

Vocea lui părea un lătrat monoton, însă cuvintele rostite erau electrizante.

— Guvernul provizoriu a trădat revoluția! strigă el.

Lumea izbucni în urale. Grigori era surprins: nu știuse până atunci cât de mulți oameni gândeau ca el.

— Acest război este prădător și imperialist. Nu vrem să luăm parte la un măcel rușinos și imperialist. Odată cu eliminarea capitalului, putem ajunge la o pace democratică!

Uralele se întețiră.

— Nu mai vrem minciunile sau fraudele unui parlament burghez! Singura formă de guvernământ posibilă este un soviet al reprezentanților muncitorilor. Toate băncile trebuie preluate și aduse sub controlul sovietului. Toate proprietățile private trebuie confiscate. Și toți ofițerii de armată trebuie aleși!

Era exact ceea ce credea și Grigori și aplaudă împreună cu întreaga mulțime.

— Trăiască revoluția!

Mulțimea parcă înnebunise. Lenin coborî de pe capotă și intră în automobilul blindat. Acesta porni încet; mulțimea îl înconjură și îl urmă, fluturând steagurile roșii. Fanfara militară se alătură alaiului, interpretând un marș.

Grigori zise:

— Iată un om pe gustul meu!
Konstantin încuviință:
— Și pe al meu.
Se alăturară apoi alaiului.

Capitolul 25

Mai – iunie 1917

(I)

Clubul de noapte Monte Carlo din Buffalo arăta groaznic la lumina zilei, însă lui Lev Peshkov îi plăcea chiar și așa. Lemnăria era zgâriată, vopseaua scorojită, tapițeria pătată, iar covorul plin de chiștoace; însă lui Lev i se părea raiul pe pământ. Când intră, o sărută pe fata de la garderobă, îi dădu o țigară portarului și îi zise barmanului care ridica o ladă să aibă grijă.

Slujba de director de club de noapte era perfectă pentru el. Principala lui sarcină era să se asigure că nimeni nu fură. Fiind el însuși hoț, știa cum să facă asta. Drept alte îndatoriri, trebuia să se asigure că există suficientă băutură la bar și o formație bunicică pe scenă. Pe lângă salariu, mai primea și țigări gratis, precum și toată băutura pe care o putea bea fără să cadă lat. Purta mereu o ținută formală de seară, ceea ce îl făcea să se simtă ca un prinț. Josef Vyalov îl lăsa să administreze locul așa cum voia. Câtă vreme făcea profit, socrul său nu avea vreun alt interes în club decât să mai treacă pe acolo din când în când cu amicii săi și să urmărească spectacolul.

Lev avea o singură problemă: soția lui.

Olga se schimbase. Vreme de câteva săptămâni în vara lui 1915, fusese o adevărată nimfomană, plină de pasiune pentru trupul lui. Însă el știa acum că acea perioadă fusese necaracteristică pentru ea. De când se căsătoriseră, nu îi mai convenea nimic din ce făcea el – voia ca el să se spele zilnic, să folosească periuța de dinți și să nu mai dea vânturi. Nu îi plăcea să danseze sau să bea și îi ceruse să renunțe la fumat. Nu venea

niciodată la club. Dormeau în paturi separate. Îl jignea, spunându-i că face parte dintr-o clasă inferioară.

— Chiar sunt dintr-o clasă inferioară, ripostase el într-o zi. De aceea am fost șofer.

Ea continua însă să fie nemulțumită, așa că el o angajă pe Marga.

Fosta lui iubită era acum pe scenă repetând un număr nou cu formația, în timp ce două negrese cu batic pe cap curățau mesele și ștergeau pe jos. Marga purta o rochie strâmtă și ruj roșu. Lev îi dăduse o slujbă de dansatoare, fără să știe dacă era bună de ceva. Ea se dovedise a fi mai mult decât bună – era vedeta localului. Acum interpreta tare un cântec sugestiv despre felul în care aștepta toată noaptea să-i vină bărbatul.

Chiar de sufăr de frustrare
Anticiparea-i
Un impuls pentru noi
Când el vine...

Lev știa exact la ce se referă ea.

O urmări până când ea își termină numărul. Apoi, Marga coborî de pe scenă și îl sărută pe obraz. El luă două sticle de bere și o urmă în garderobă.

— Este un număr minunat, îi zise el când intră în cameră.

— Mulțumesc.

Ea duse sticla la gură și o înclină. Lev îi urmări buzele roșii pe gura sticlei. Ea luă o înghițitură prelungă. Îl surprinse uitându-se la ea, înghiți și rânji.

— Îți amintește de ceva?

— Cred și eu!

O luă în brațe și își trecu mâinile peste trupul ei. După câteva minute, ea îngenunche, îl descheie la pantaloni și îi cuprinse cu buzele penisul. Era bună la asta, cea mai bună dintre toate femeile pe care le cunoscuse Lev. Fie chiar îi plăcea, fie era cea mai iscusită actriță din America. El își închise ochii și gemu de plăcere.

Ușa se deschise și Josef Vyalov intră furios.

— Deci este adevărat! urlă el.

Doi dintre bătăușii lui, Ilya și Theo, îl urmară înăuntru.

Lev era speriat de moarte. Încercă să se încheie grăbit la pantaloni și să își ceară scuze în același timp.

Marga se ridică repede și se șterse la gură.

— Sunteți în garderoba mea! protestă ea.

Vyalov zise:

— Iar tu ești în clubul meu de noapte. Dar nu pentru mult timp. Ești concediată. Se întoarse spre Lev: Dacă te-ai căsătorit cu fiica mea, nu ți-o mai tragi cu angajatele!

Marga rosti pe un ton sfidător:

— Dar nu mi-o trăgea, Vyalov, nu ai văzut?

Vyalov o pocni peste gură. Ea țipă și căzu pe spate, cu buza însângerată.

— Ai fost concediată, îi spuse el. Dispari!

Ea își luă poșeta și plecă.

Vyalov se uită la Lev.

— Ticălosule, rosti el, nu am făcut destul pentru tine?

Lev zise:

— Iartă-mă, tată.

Socrul său îl băga în sperieți – Vyalov era în stare de orice: oamenii care îl supărau puteau fi biciuiți, schingiuiți, schilodiți sau uciși. Nu avea pic de îndurare și nu se temea deloc de oamenii legii. Într-un fel sau altul, era la fel de puternic ca țarul.

— Și să nu-mi spui cumva că-i prima oară, zise Vyalov. Am auzit zvonurile astea de când ți-am lăsat clubul pe mână.

Lev nu spuse nimic. Zvonurile erau adevărate. Mai fuseseră și altele, deși doar până la angajarea Margăi.

— Te mut, îi spuse Vyalov.

— Cum adică?

— Te scot de la club. Sunt prea multe afurisite de fete aici.

Lev simți cum îl cuprinde deznădejdea – îi plăcea nespus clubul.

— Și eu ce-o să fac?

— Am găsit o turnătorie lângă port. Nu sunt deloc femei acolo. Directorul s-a îmbolnăvit și este în spital acum. Poți să te ocupi de ea pentru mine.

— O turnătorie? Lui Lev nu-i venea să creadă. Eu?

— Ai lucrat la uzinele Putilov.

— La grajduri!

— Și într-o mină de cărbune.

— Tot la grajduri.

— Deci ești familiar cu mediul de-acolo.

— Și îl urăsc!

— Te-am întrebat eu cumva ce-ți place? Dumnezeule, tocmai te-am prins cu nădragii în vine! Ai noroc că scapi doar cu atât.

Lev tăcu.

— Ieși afară și urcă în afurisita aia de mașină, zise Vyalov.

Lev ieși din garderobă și traversă clubul, cu Vyalov pe urme. Nu îi venea să creadă că pleacă de tot. Barmanul și fata de la garderobă îl priviră lung, simțind că ceva nu este în regulă. Vyalov îi spuse barmanului:

— Ocupă-te tu de toate în seara asta, Ivan.

— Am înțeles, șefu'.

Autoturismul Packard Twin Six al lui Vyalov aștepta la colț. Un nou șofer stătea mândru lângă el, un puști din Kiev. Portarul se grăbi să-i deschidă lui Lev portiera din spate. Măcar stau tot pe bancheta din spate, se gândi Lev.

Trăia ca un nobil rus, dacă nu chiar mai bine, își aminti el drept consolare. El și Olga aveau pentru ei aripa dedicată copiilor din casa încăpătoare. Americanii bogați nu aveau la fel de mulți servitori ca rușii, dar casele lor erau mai curate și mai luminoase decât palatele din Petrograd. Aveau toalete moderne, lăzi frigorifice, aspiratoare și încălzire centrală. Mâncarea era bună. Vyalov nu împărtășea pasiunea aristocrației ruse pentru șampanie, dar găseai mereu whisky la bufet. Iar Lev avea șase apartamente.

Ori de câte ori se simțea asuprit de impunătorul său socru, își aducea aminte de vremurile petrecute în Petrograd: odaia pe care o împărțea cu Grigori, votca ieftină, pâinea neagră și de proastă calitate și tocana de napi. Își aminti cum se gândea ce lux ar fi să meargă cu tramvaiul, în loc să meargă pe jos peste tot. Întinzându-și picioarele pe bancheta din spate a limuzinei lui Vyalov, se uită la șosetele sale de mătase și la pantofii negri și lustruiți și își zise că ar trebui să fie recunoscător.

Vyalov intră după el și porniră spre țărm. Turnătoria lui Vyalov era o versiune la scară redusă a uzinelor Putilov: aceleași clădiri dărăpănate cu geamuri sparte, aceleași hornuri înalte, același fum negru și aceiași muncitori posomorâți cu fețe murdare. Lev simți cum îl cuprinde deznădejdea.

— Se numește Uzina Metalurgică din Buffalo, dar nu face decât un singur lucru, spuse Vyalov. Elice.

Mașina trecu prin poarta îngustă.

— Înainte de război erau în pierdere. Am cumpărat-o eu și am tăiat salariile muncitorilor ca să o țin pe linia de plutire. În ultima vreme însă, afacerea a prins viteză. Avem o listă lungă de comenzi pentru elice de avioane și vapoare, dar și pentru motoare de automobile blindate. Acum oamenii îmi cer o mărire de salariu, dar trebuie să încep să-mi recuperez investiția înainte să arunc cu bani în stânga și-n dreapta.

Lev era îngrozit de gândul de a lucra aici, dar frica lui de Vyalov era mai puternică și nu voia să dea greș. Hotărî să nu fie el cel care avea să crească salariile angajaților.

Vyalov îl duse prin fabrică. Lev își dorea să nu fi purtat smochingul. Însă locul nu semăna deloc cu uzinele Putilov în interior – era mult mai curat și nu erau copii care să alerge în legea lor. În afară de furnale, totul funcționa cu energie electrică. Rușii ar fi pus doisprezece oameni să tragă de o frânghie ca să ridice un cazan cu aburi pentru o locomotivă, însă aici, o elice masivă de vapor era ridicată de o macara electrică.

Vyalov îi arătă lui Lev un bărbat chel, cu cămașă și cravată pe sub salopetă.

— Acela este dușmanul tău, zise el. Brian Hall, secretarul filialei locale de sindicat.

Lev îl măsură pe Hall din priviri. Omul calibra o mașină masivă de ștanțat, răsucind o piuliță cu o cheie cu mâner lung. Avea un aer combativ și, când își ridică privirea și îi văzu pe Lev și pe Vyalov, se uită la ei provocator, de parcă ar fi vrut să-i întrebe dacă au de gând să îi facă necazuri.

Vyalov îl strigă, încercând să acopere zgomotul unui polizor din apropiere.

— Vino încoace, Hall.

Omul nu se grăbi, punând cheia la loc în trusa de scule și ștergându-și mâinile cu o cârpă înainte să vină spre ei.

Vyalov zise:

— Acesta este noul tău șef, Lev Peshkov.

— Îmi pare bine, îi spuse Hall lui Lev, apoi se întoarse din nou către Vyalov: Peter Fisher s-a procopsit în dimineața asta cu o tăietură urâtă pe față de la un fragment de oțel. A trebuit să fie dus la spital.

— Îmi pare rău să aud asta, spuse Vyalov. Metalurgia este o meserie riscantă, dar nimeni nu este forțat să lucreze aici.

— A fost cât pe ce să-l nimerească în ochi, zise Hall indignat. Ar trebui să avem ochelari de protecție.

— Nu și-a pierdut nimeni vreun ochi de când am preluat eu fabrica.

Hall se înfurie imediat.

— Chiar trebuie să așteptăm să fie orbit cineva înainte să primim ochelari de protecție?

— Păi, altfel cum aș putea să știu că aveți într-adevăr nevoie de ei?

— Un om care nu a fost jefuit niciodată tot își pune o încuietoare la ușa casei.

— Da, dar plătește chiar el pentru ea.

Hall dădu din cap ca și cum nici nu s-ar fi așteptat la altceva și, cu un aer de experiență plictisită, se întoarse la lucru.

— Mereu cer câte ceva, îi spuse Vyalov lui Lev.

Lev își dădu seama că Vyalov voia ca el să fie dur. Ei bine, la asta se pricepea. Așa erau conduse toate fabricile din Petrograd.

Ieșiră din uzină și porniră pe Delaware Avenue. Lev realiză că se întorceau acasă pentru cină. Lui Vyalov nici nu-i trecea prin cap să îl întrebe pe Lev dacă asta era în regulă – el hotăra pentru toată lumea.

După ce intrară în casă, Lev își scoase pantofii, care se murdăriseră de la mersul prin turnătorie, și încălță o pereche de papuci brodați pe care îi primise de la Olga de Crăciun, apoi se duse în camera copilului. Mama Olgăi, Lena, era acolo cu Daisy.

Lena spuse:

— Uite, Daisy, a venit tatăl tău!

Fiica lui Lev avea acum paisprezece luni și abia învăța să meargă. Porni împleticindu-se spre el, zâmbind, apoi se împiedică și începu să plângă. El o luă în brațe și o sărută. Înainte nu îl interesaseră deloc bebelușii sau copiii, însă Daisy îi înmuiase inima. Când era neastâmpărată și nu voia să se culce și nimeni nu o putea liniști, el o legăna, șoptindu-i vorbe de alint și cântându-i frânturi de cântece populare rusești, până când ea își închidea ochii, trupușorul i se lăsa moale și adormea în brațele lui.

Lena zise:

— Arată exact ca tăticul ei chipeș!

Lui Lev i se părea că Daisy arată ca un bebeluș, dar nu o contrazise pe soacra sa. Lena îl adora – flirta cu el, îl atingea și îl

săruta ori de câte ori avea ocazia. Era îndrăgostită de el, deși nu începea vreo îndoială că ea era de părere că dădea dovadă doar de o afecțiune familială obișnuită.

În cealaltă parte a camerei, se afla o tânără rusoaică pe nume Polina. Ea era doica, deși nu era solicitată foarte mult: Olga și Lena își petreceau aproape tot timpul având grijă de Daisy. Lev îi dădu Polinei copilul. În timp ce făcea asta, Polina îi aruncă o privire îndrăzneață. Era de o frumusețe clasică rusească, cu părul blond și cu pomeții înalți. Lev se întrebă dacă ar fi putut avea o aventură cu ea fără să fie prins. Ea avea propriul ei dormitor. Oare se putea strecura acolo fără să bage nimeni de seamă? Ar fi putut să merite riscul: privirea aceea fusese suficient de pătimașă.

Olga intră, făcându-l să se simtă vinovat pentru gândurile lui.

— Ce surpriză! spuse ea când dădu cu ochii de el. Nu mă așteptam să te întorci până la trei dimineața.

— Tatăl tău m-a mutat, rosti Lev cu amărăciune. Mă ocup acum de turnătorie.

— Dar de ce? Credeam că te descurci bine la club.

— Nu știu de ce, minți Lev.

— Poate că-i din cauza recrutărilor, zise Olga.

Președintele Wilson declarase război Germaniei și era pe cale să decreteze mobilizarea.

— Turnătoria va fi clasată în rândul ramurilor industriale esențiale pentru război. Tati vrea să te țină departe de armată.

Lev știa din ziare că mobilizarea avea să fie organizată de comitete locale de recrutare. Cu siguranță Vyalov avea cel puțin un amic în comitet care să rezolve orice i-ar fi cerut. Așa mergeau lucrurile în acel oraș. Însă Lev nu voia să spulbere iluziile Olgăi. Avea nevoie de o poveste care să nu o implice pe Marga, iar Olga tocmai îi inventase una.

— Sigur, zise el. Cred că ăsta e motivul.

Daisy gânguri:

— Tati.

— Ce fată isteață! spuse Polina.

Lena adăugă:

— Sunt convinsă că o să te descurci nemaipomenit la turnătorie.

Lev afișă cel mai american rânjet de care era în stare.

— Bănuiesc că o să fac tot posibilul, replică el.

(II)

Gus Dewar simțea că misiunea din Europa pe care i-o încredințase președintele fusese un eșec.

— Eșec? spuse Woodrow Wilson mirat. Nu, în niciun caz! I-ai determinat pe germani să facă o ofertă de pace. Nu este vina ta că britanicii și francezii le-au zis să se ducă dracu'. Poți duce un cal la apă, dar nu-l poți sili să se adape.

Chiar și așa, adevărul era că Gus nu izbutise nici măcar să aducă taberele la masa discuțiilor preliminare.

Era deci cu atât mai dornic să reușească în următoarea sarcină importantă pe care i-o oferea Wilson.

— Uzina Metalurgică din Buffalo a fost închisă din cauza unei greve, zise președintele. Avem vapoare, avioane și vehicule militare blocate pe liniile de producție, în așteptarea elicelor făcute acolo. Tu ești din Buffalo; du-te și fă-i să se întoarcă la lucru!

În prima seară de după revenirea în orașul natal, Gus merse la cină la Chuck Dixon, cu care rivalizase la un moment dat pentru atenția Olgăi Vyalov. Chuck și proaspăta lui soție, Doris, aveau o vilă în stil victorian pe Elmwood Avenue, o stradă paralelă cu Delaware, iar Chuck lua tramvaiul de pe linia de centură în fiecare dimineață ca să ajungă la lucru, la banca tatălui său.

Doris era o fată drăguță, care semăna puțin cu Olga, și în timp ce Gus îi privea pe însurăței, se întreba cum s-ar acomoda el însuși cu viața de familie. Visase cândva să se trezească în fiecare dimineață alături de Olga, însă asta se întâmplase în urmă cu doi ani, iar acum, că scăpase din mrejele ei, parcă tot mai bine i se părea că se simte în apartamentul său de burlac de pe Sixteenth Street, din Washington.

Când se așezară ca să servească friptura și piureul, Doris spuse:

— Ce s-a ales de promisiunea președintelui Wilson că ne va ține în afara războiului?

— Trebuie să îl înțelegi, rosti Gus pe un ton moderat. De trei ani militează pentru pace, dar nimeni nu vrea să-l asculte.

— Asta nu înseamnă că trebuie să intrăm și noi în război.

Chuck zise pe un ton ușor nerăbdător:

— Iubito, germanii scufundă vasele americane!

— Atunci ai grijă ca vasele americane să nu pătrundă în zona de conflict!

Doris părea nervoasă și Gus își dădu seama că ei se mai certaseră și înainte pe această temă. Fără îndoială că supărarea ei era alimentată de teama că Chuck ar fi putut să fie recrutat.

Lui Gus aceste chestiuni i se păreau mult prea nuanțate pentru a putea vorbi în termeni tranșanți despre ce era bine și ce nu. Rosti pe un ton împăciuitor:

— Într-adevăr, exista și această variantă, iar președintele a luat-o în considerare. Însă asta ar fi însemnat să acceptăm ca puterea Germaniei să ne dicteze unde pot merge vasele americane și unde nu.

Chuck zise indignat:

— Nu ne putem lăsa intimidați de Germania sau de oricine altcineva!

Doris era de neclintit.

— Dar dacă așa sunt salvate vieți, de ce nu?

Gus interveni:

— Majoritatea americanilor par să fie de aceeași părere cu Chuck.

— Asta nu înseamnă că au dreptate.

— Wilson e de părere că un președinte trebuie să trateze opinia publică la fel cum o corabie cu pânze trebuie să țină cont de vânt, folosindu-se de el, dar nemergând niciodată împotriva lui.

— Atunci de ce trebuie să avem mobilizare? Asta-i face pe bărbații americani să devină niște simpli sclavi.

Chuck interveni din nou:

— Nu crezi că se cuvine ca toți să fim la fel de responsabili când vine vorba despre apărarea țării?

— Avem o armată profesionistă. Măcar oamenii aceia s-au înrolat de bunăvoie.

Gus zise:

— Avem o armată de 130 000 de soldați. Este insuficientă pentru acest război. Vom avea nevoie de cel puțin un milion.

— Și mai mulți oameni care să moară, pufni Doris.

Chuck rosti:

— Pot să-ți spun că noi ne bucurăm al naibii de mult la bancă. Avem foarte mulți bani împrumutați companiilor americane care aprovizionează trupele Aliaților. Dacă germanii câștigă, iar

britanicii și broscarii nu-și pot plăti datoriile, o să avem probleme mari.

Doris căzu pe gânduri.

— Nu știam asta.

Chuck o mângâie pe mână.

— Nu-ți face griji, iubito. Nu o să se întâmple așa ceva. Aliații vor câștiga, mai ales acum că vor primi ajutor din partea Statelor Unite.

Gus zise:

— Noi mai avem un motiv ca să intrăm în luptă. La sfârșitul războiului, Statele Unite vor putea lua parte – de pe picior de egalitate – la acordurile de pace. Chiar dacă nu pare a fi foarte important, visul lui Wilson este să înființeze o ligă a națiunilor care să rezolve pe viitor conflictele, fără să ne mai omorâm unii pe alții. Se uită la Doris și adăugă: Bănuiesc că ideea îți surâde.

— Sigur că da.

Chuck schimbă subiectul.

— Ce te-aduce pe-acasă, Gus? În afară de dorința de a le explica oamenilor de rând deciziile președintelui.

El le povesti despre grevă. Vorbi cu inima ușoară, de parcă era o conversație banală purtată la cină, dar în adâncul sufletului era cât se poate de îngrijorat. Uzina Metalurgică din Buffalo era vitală pentru efortul de război, și el nu știa prea bine cum avea să aducă oamenii din nou la lucru. Wilson soluționase o grevă națională la căile ferate cu puțin timp înainte de realegerea sa și părea să creadă că intervenția în disputele industriale era un element firesc al vieții politice – lui Gus i se părea o responsabilitate imensă.

— Știi cine-i patron acolo, nu? îl întrebă Chuck.

Gus verificase asta înainte să vină.

— Da. Vyalov.

— Și cine se ocupă de uzină pentru el?

— Nu.

— Noul său ginere, Lev Peshkov.

— O, făcu Gus. Asta nu știam.

(III)

Lev era furios din cauza grevei. Sindicatul încerca să profite de lipsa lui de experiență. Era convins că Brian Hall și restul angajaților îl considerau slab, dar era hotărât să le demonstreze că se înșală.

Încercase să fie rezonabil.

— Domnul V trebuie să recupereze o parte din banii pe care i-a pierdut în anii mai proști, îi spusese el lui Hall.

— Iar muncitorii trebuie să recupereze o parte din ce au pierdut ei când li s-au redus salariile! ripostase Hall.

— Nu-i același lucru.

— Nu, nu este, încuviințase Hall. Voi sunteți bogați și ei sunt săraci. Este mai greu pentru ei.

Omul era enervant de ager la minte.

Lev voia cu disperare să intre din nou în grațiile socrului său. Era periculos să lași un om ca Josef Vyalov să rămână supărat pe tine prea multă vreme. Problema era că singura armă de care dispunea Lev era farmecul, care nu funcționa asupra lui Vyalov.

Totuși, Vyalov era înțelegător în privința turnătoriei.

— Uneori trebuie să-i lași să facă grevă, îi zisese el. Nu se face să cedezi. Trebuie să rămâi ferm pe poziții. Când li se face foame, devin ceva mai rezonabili.

Însă Lev știa cât de repede se putea răzgândi Vyalov.

El avea propriul său plan de a grăbi încetarea grevei – intenționa să se folosească de puterea presei.

Lev era membru al Clubului de Yachting din Buffalo, mulțumită socrului său, care aranjase alegerea lui acolo. Majoritatea oamenilor de afaceri de vază ai orașului făceau parte din club, printre aceștia numărându-se și Peter Hoyle, redactor la *Buffalo Advertiser*. Într-o după-amiază, Lev îl abordă pe Hoyle în clubul de pe Porter Avenue.

Advertiser era un ziar conservator, care cerea mereu stabilitate și dădea vina pe străini, pe negri și pe scandalagiii socialiști pentru toate problemele. Hoyle, o figură impozantă cu o mustață neagră, era unul dintre amicii lui Vyalov.

— Bună, tinere Peshkov, zise el.

Avea vocea puternică și aspră, ca și cum ar fi fost obișnuit să zbiere ca să acopere zgomotul tiparniței.

— Am auzit că președintele l-a trimis pe fiul lui Cam Dewar aici, ca să soluționeze greva de la voi.

— Așa cred, deși nu m-a căutat încă.

— Îl știu. Este un naiv. Nu trebuie să-ți faci prea multe griji în privința lui.

Lev era de acord. Îi luase un dolar lui Gus Dewar în Petrograd, în 1914, iar cu un an în urmă îi suflase logodnica la fel de ușor.

— Voiam să vorbesc cu dumneavoastră despre grevă, rosti el, așezându-se în fotoliul de piele din fața lui Hoyle.

— *Advertiser* i-a condamnat deja pe greviști, acuzându-i că sunt socialiști și revoluționari neamericani, spuse Hoyle. Ce putem face mai mult?

— Spuneți că sunt agenți ai dușmanului, rosti Lev. Au oprit producția vehiculelor de care vor avea nevoie băieții noștri, odată ajunși în Europa – însă muncitorii sunt scutiți de încorporare!

— Este și asta o perspectivă.

Hoyle se încruntă și adăugă:

— Însă nu știm deocamdată cum o să funcționeze încorporarea.

— Cu siguranță nu va include industria de război.

— Așa este.

— Și totuși, ei cer mai mulți bani. Sunt o grămadă de oameni care ar accepta un salariu mai mic pentru o slujbă care să-i țină departe de armată.

Hoyle scoase un carnețel din buzunarul hainei și începu să își noteze.

— Să ia mai puțini bani pentru o slujbă care-i scutește de recrutare, mormăi el.

— V-ați putea întreba: de partea cui sunt ei?

— Sună ca un titlu de articol.

Lev era surprins și mulțumit – fusese ușor.

Hoyle își ridică privirea din carnețel.

— Presupun că domnul V știe că purtăm această conversație!

Lev nu anticipase această remarcă; rânji ca să își ascundă confuzia. Dacă ar fi spus nu, Hoyle ar fi abandonat imediat pista.

— Da, bineînțeles, minți el. De fapt, a fost chiar ideea lui.

(IV)

Vyalov îi ceru lui Gus să se întâlnească la Clubul de Yachting. Brian Hall propuse o conferință la sediul sindicatului din Buffalo. Toți ar fi vrut ca întrunirea să se desfășoare pe propriul teren, unde se simțeau încrezători și mai siguri pe sine. Gus stabili așadar ca întrunirea să aibă loc la hotelul Statler.

Lev Peshkov îi atacase pe greviști, acuzându-i că se eschivează de la încorporare, iar *Advertiser* îi pusese comentariile pe prima pagină, sub titlul DE PARTEA CUI SUNT EI? Gus fusese deznădăjduit când văzuse ziarul: o asemenea abordare agresivă nu putea să ducă decât la escaladarea disputei. Însă efortul lui Lev provocase un rezultat neașteptat și cât se poate de nedorit. Presa din acea dimineață vorbea despre declanșarea unui val de proteste în rândul muncitorilor din alte ramuri ale industriei de război, indignați de sugestia că ar fi trebuit să primească salarii mai mici ca urmare a statutului lor privilegiat și furioși fiindcă fuseseră acuzați că încearcă să scape de recrutare. Stângăcia lui Lev îl mai îmbărbătă pe Gus, deși știa că adevăratul adversar era Vyalov, iar asta îl neliniștea.

Gus aduse cu el la hotel toate ziarele și le întinse pe o măsuță din sala de ședințe. Lăsă cât mai la vedere o fițuică populară cu titlul LEV, *TU* TE ÎNROLEZI?

Gus îi ceruse lui Brian Hall să vină acolo cu un sfert de oră înaintea lui Vyalov. Liderul de sindicat apăru exact la ținc. Purta un costum elegant și o pălărie cenușie de fetru, remarcă Gus. Era o tactică bună. Ar fi fost o greșeală să pară inferior, chiar și ca reprezentant al muncitorilor. În felul său, Hall era la fel de redutabil ca și Vyalov.

Hall văzu ziarele și rânji.

— Tânărul Lev a făcut o boroboață, rosti el satisfăcut. S-a băgat într-un bucluc mare cât el.

— Manipularea presei este un joc periculos, zise Gus.

Trecu apoi direct la subiect:

— Deci cereți o mărire salarială de un dolar pe zi.

— De fapt, sunt doar zece cenți în plus față de cât câștigau oamenii înainte ca Vyalov să cumpere uzina și…

— Lăsați toate astea, îl întrerupse Gus, dând dovadă de mai multă îndrăzneală decât simțea. Dacă vă obțin o majorare de cincizeci de cenți, acceptați?

Hall îl privi cu neîncredere.

— Ar trebui să discut cu oamenii…

— Nu, spuse Gus. Trebuie să vă hotărâți acum.

Spera să nu i se observe nervozitatea. Hall se eschivă.

— Vyalov a acceptat?

— Mă ocup eu de Vyalov. Cincizeci de cenți: da sau ba.

Gus rezistă impulsului de a-și șterge fruntea. Hall îl măsură pe Gus cu o privire lungă. În spatele privirii sale combative, se afla o minte ascuțită, se gândi Gus. În cele din urmă Hall rosti:

— Acceptăm… pe moment.

— Vă mulțumesc.

Gus se abținu să nu răsufle ușurat.

— Vreți niște cafea? spuse el apoi.

— Desigur.

Gus se întoarse cu spatele, bucuros că își poate ascunde fața, și apăsă soneria pentru a chema ospătarul.

Imediat după aceea intrară Josef Vyalov și Lev Peshkov. Gus nu dădu mâna cu ei.

— Luați loc, le zise el tăios.

Ochii lui Vyalov se opriră asupra ziarelor de pe măsuță și o expresie de mânie îi străbătu chipul. Gus își dădu seama că Lev avea deja necazuri din cauza acelor titluri din ziare.

Încercă să nu se holbeze la Lev – acesta era șoferul care o sedusese pe logodnica lui Gus; însă nu trebuia să lase acest lucru să-i întunece judecata. Ar fi vrut să îl pocnească în față. Totuși, dacă întrevederea se desfășura conform planului, rezultatul avea să fie cu mult mai umilitor pentru Lev decât un pumn – și mult mai satisfăcător pentru Gus.

Un ospătar își făcu apariția, iar Gus îi spuse:

— Adu, te rog, cafea pentru oaspeții mei și un platou cu sandviciuri cu șuncă.

Evitase intenționat să îi întrebe ce doresc – îl văzuse pe Woodrow Wilson purtându-se astfel cu oamenii pe care voia să îi intimideze.

Se așeză și deschise un dosar. Acesta conținea o foaie albă de hârtie. Se prefăcu că o citește.

Lev se așeză și el și zise:

— Deci, Gus, președintele te-a trimis aici ca să negociezi cu noi.

Gus își îngădui acum să se uite la Lev. Îl țintui cu privirea vreme îndelungată, fără să scoată o vorbă. Chipeș, într-adevăr, se gândi el, dar slab și nedemn de încredere. Când Lev începu să dea semne de stinghereală, Gus rosti:

— Ți-ai pierdut mințile cumva?

Lev fu atât de șocat de această întrebare, încât își împinse scaunul de lângă masă, de parcă s-ar fi temut că va fi lovit.

— Ce dracu'…?

Gus vorbi pe un ton aspru:

— America este în război, spuse el. Președintele nu o să negocieze cu tine.

Se uită la Brian Hall și adaugă:

— Sau cu tine, deși tocmai căzuse la înțelegere cu Hall în urmă cu zece minute.

Într-un final se uită la Vyalov:

— Nici măcar cu tine, încheie el.

Vyalov îl privi calm. Spre deosebire de ginerele său, el nu era intimidat. Totuși, i se șterse de pe chip expresia de dispreț amuzat pe care o afișase la începutul întrevederii. După o pauză lungă, el zise:

— Și atunci, de ce ești aici?

— Sunt aici ca să vă spun ce o să se întâmple, rosti Gus pe același ton. Iar după ce voi termina ce am de spus, voi o să acceptați.

Lev pufni:

— Ha!

Vyalov îl repezi:

— Taci din gură, Lev. Continuă, Dewar.

— Le veți oferi muncitorilor o majorare salarială de cincizeci de cenți pe zi, rosti Gus. Iar voi veți accepta această ofertă, adăugă el întorcându-se spre Hall.

Hall rămase inexpresiv și spuse:

— Serios?

— Și vreau ca oamenii să se întoarcă la lucru până la amiază.

Vyalov zise:

— Și de ce dracu' am face ce ne spui tu?

— Din cauza alternativei.

— Care este…

— Președintele va trimite la turnătorie un batalion de armată ca să o preia, să o asigure, să trimită toate produsele finisate către clienți și să continue să o exploateze cu ingineri militari. După război, s-ar putea să v-o dea înapoi. Se întoarse spre Hall: Iar oamenii tăi s-ar putea să își primească slujbele înapoi.

Gus își dorea să fi discutat despre asta înainte cu Woodrow Wilson, însă acum era prea târziu.

Lev întrebă uimit:

— Are voie să facă asta?

— Conform legislației din vreme de război, da, răspunse Gus.

— Așa zici tu, rosti Vyalov cu scepticism.

— N-ai decât să ne dai în judecată, răspunse Gus. Crezi că există vreun judecător în țara asta care să-ți ia partea – și care să ia astfel partea dușmanilor țării?

Se așeză din nou și îi privi cu o aroganță de care nu știa că este capabil. Oare avea să funcționeze planul lui? Oare aveau să-l creadă? Sau aveau să-și dea seama de cacealmaua lui, să râdă de el și să plece?

Urmă o tăcere prelungă. Chipul lui Hall era inexpresiv. Vyalov era gânditor. Lev părea să se simtă rău.

În cele din urmă, Vyalov se întoarse către Hall și îl întrebă:

— Sunteți dispuși să acceptați cincizeci de cenți?

Hall spuse simplu:

— Da.

Vyalov își întoarse apoi privirea către Gus.

— Atunci acceptăm și noi.

— Vă mulțumesc, domnilor.

Gus închise dosarul, încercând să-și controleze tremurul mâinilor.

— Îl voi informa pe președinte, spuse el.

(V)

Sâmbătă fu o zi însorită și caldă. Lev îi spuse Olgăi că este nevoie de el la turnătorie, apoi plecă cu mașina spre locuința Margăi, care stătea într-o odaie din Lovejoy. Se îmbrățișară, însă când Lev începu să-i descheie bluza, ea zise:

— Hai să mergem în Parcul Humboldt.

— Aș prefera să ne-o tragem.

— Mai încolo. Dacă mă duci în parc, o să-ți arăt ceva special când ne întoarcem. Ceva ce nu am mai făcut înainte.

Lev simți cum i se usucă gâtul.

— De ce trebuie să aștept?

— Este o zi atât de frumoasă…

— Și dacă suntem văzuți?

— Vor fi o mulțime de oameni acolo.

— Chiar și așa…

— Bănuiesc că ți-e frică de socrul tău.

— Nu, la dracu! exclamă Lev. Uite care-i treaba: sunt tatăl nepoatei sale, ce-o să facă? O să mă împuște?

— Stai să-mi schimb rochia.

— Te aștept în mașină. Dacă te văd dezbrăcându-te, s-ar putea să-mi pierd controlul.

Avea un Cadillac coupé nou, de trei locuri – nu era cea mai șic mașină din oraș, dar era un model bun pentru început. Urcă la volan și își aprinse o țigară. Se *temea* de Vyalov, desigur. Însă toată viața lui riscase. La urma urmei, el nu era ca Grigori. Și lucrurile ieșiseră bine pentru el până atunci, se gândi el, stând în mașină, în costumul său subțire și albastru de vară, gata să ducă o fată frumoasă în parc. Viața era bună cu el.

Înainte să-și termine țigara, Marga ieși din clădire și urcă lângă el în mașină. Purta o rochie îndrăzneață, fără mâneci, și avea părul dat după urechi, după ultima modă.

Conduse până la Parcul Humboldt, aflat în East Side. Se așezară pe o bancă de lemn, bucurându-se de razele soarelui și urmărind copiii care se jucau în helești. Lev nu se putea abține să nu atingă brațele goale ale Margăi. Îi plăceau la nebunie privirile invidioase pe care i le aruncau ceilalți bărbați. „Este cea mai frumoasă fată din parc, se gândi el, și este cu mine, ce zici de asta?”

— Îmi pare rău pentru buza ta, îi spuse el.

Buza ei de jos era încă umflată acolo unde Vyalov o pocnise. Arăta destul de sexy.

— Nu este vina ta, spuse Marga. Socrul tău este un porc.

— Așa este.

— Cei de la Hot Spot mi-au oferit imediat o slujbă. O să încep lucrul acolo de îndată ce voi putea cânta din nou.

— Cum te simți?

Ea încercă să fredoneze câteva note:

Îmi trec degetele prin păr
Îmi dau pasiențe singură
Așteptând să vină
Milionarul meu.

Își atinse cu grijă gura.

— Încă doare, spuse ea.

El se aplecă spre ea.

— Lasă-mă să te sărut ca să-ți treacă.

Ea își întoarse fața către el și el o sărută ușor, abia atingându-i buzele.

Ea zise:

— Poți să mă săruți mai apăsat de-atât.

El rânji.

— Așa e mai bine?

O sărută din nou, lăsându-și de această dată vârful limbii să îi atingă interiorul buzelor.

După câteva clipe, ea spuse chicotind:

— Și așa e bine.

— În acest caz…

De data aceasta, Lev își băgă toată limba în gura ei. Ea răspunse pătimaș, ca întotdeauna. Limbile lor se întâlniră, apoi ea îl luă de cap și îl mângâie pe gât. Auzi pe cineva spunând: „Dezgustător”. Se întrebă dacă cei care treceau pe lângă ei ar fi putut să-i observe erecția.

Zâmbindu-i Margăi, spuse:

— Îi șocăm pe oamenii din oraș.

Ridică privirea ca să vadă dacă îi urmărește cineva și dădu cu ochii de soția lui, Olga.

Ea se holba la el șocată, cu gura rotunjită într-un sunet mut.

Lângă Olga se afla tatăl ei, într-un costum cu vestă și cu o pălărie de paie pe cap. O ținea în brațe pe Daisy. Fiica lui Lev avea pe cap o bonețică albă, care să-i ferească fața de soare. Doica, Polina, se afla în spatele lor.

Olga zise:

— Lev! Ce… Cine este ea?

Lev simți că ar fi putut să iasă chiar și din această situație, dacă nu ar fi fost și Vyalov de față.

Se ridică în picioare.

— Olga… Nu știu ce să spun.

Vyalov rosti cu asprime:

— Nu spune nimic.

Olga izbucni în plâns. Vyalov i-o dădu pe Daisy doicii.

— Du-o imediat pe nepoata mea la mașină.

— Desigur, domnule Vyalov.

Vyalov o apucă pe Olga de braț și o împinse de acolo.

— Du-te cu Polina, scumpa mea.

Olga își duse mâinile la ochi ca să-și ascundă lacrimile și plecă după doică.

— Nenorocitule, îi zise Vyalov lui Lev.

Lev își încleștă pumnii. Dacă Vyalov îl lovea, avea să riposteze. Vyalov era vânjos ca un taur, dar era cu douăzeci de ani mai în vârstă. Lev era mai înalt și învățase să se lupte în mahalalele din Petrograd – nu avea de gând să se lase bătut.

Vyalov îi citi gândurile.

— Nu o să mă lupt cu tine, rosti el, am trecut de faza asta.

Lev vru să întrebe: *Și-atunci, ce-o să faci*? Dar își ținu gura.

Vyalov o privi pe Marga.

— Ar fi trebuit să te lovesc mai tare, îi zise el.

Marga își luă poșeta, băgă mâna în ea și o lăsă acolo.

— Dacă te apropii de mine chiar și cu un centimetru, să m-ajute Dumnezeu dacă nu te împușc în burtă, țărănoi rus cu față de porc ce ești, rosti ea.

Lev nu putea să nu-i admire tupeul. Puțini oameni aveau curaj să îl amenințe astfel pe Josef Vyalov.

Chipul lui Vyalov se întunecă de mânie, dar îi întoarse spatele Margăi și i se adresă lui Lev:

— Știi ce-o să faci?

Ce naiba mai urma acum? Lev nu scoase nicio vorbă. Vyalov continuă:

— O să te duci în armată.

Lev îngheță.

— Doar nu vorbești serios.

— Când a fost ultima oară când m-ai auzit pe mine vorbind altfel decât serios?

— Nu mă duc în armată. Cum mă poți obliga?

— Fie te duci voluntar, fie am eu grijă să fii recrutat.

Marga izbucni:

— Nu poți face asta!

— Ba da, poate, rosti Lev debusolat. Poate aranja orice în orașul ăsta.

— Și știi ceva? spuse Vyalov. Oi fi tu ginerele meu, dar îmi doresc din tot sufletul să fii omorât.

(VI)

Chuck și Doris Dixon dădură o petrecere în grădina lor la sfârșitul lunii iunie. Gus veni împreună cu părinții săi. Toți bărbații purtau costum, însă femeile erau îmbrăcate în ținute de vară și aveau pălării extravagante pe cap, iar mulțimea părea colorată. Se serviră sendvișuri și bere, limonadă și tort. Un clovn împărțea bomboane și un învățător în pantaloni scurți organiza jocuri pentru copii: curse cu saci, curse cu oul pe lingură și curse în trei picioare.

Doris voia să vorbească din nou cu Gus despre război.

— Se aud zvonuri despre răzmeriță în rândul armatei franceze, zise ea.

Gus știa că în realitate lucrurile stăteau mai rău decât se zvonea: se produseseră răzmeriță în 45 de divizii franceze și douăzeci de mii de soldați dezertaseră.

— Probabil că de aceea și-au schimbat tactica, trecând de la ofensivă la defensivă, rosti el pe un ton neutru.

— Se pare că ofițerii francezi se poartă urât cu soldații lor.

Doris era încântată de veștile proaste din război, fiindcă îi întăreau opoziția față de conflict.

— Și Ofensiva Nivelle a fost un dezastru.

— Sosirea trupelor americane o să le redea încrederea în forțele proprii.

Primii americani se îmbarcaseră deja pe vase care urmau să pornească spre Franța.

— Dar până acum nu am trimis decât o forță modică. Sper că asta înseamnă că nu vom juca un rol important în lupte.

— Nu, nu înseamnă asta. Trebuie să recrutăm, să instruim și să înarmăm cel puțin un milion de oameni. Nu putem face asta dintr-odată. Însă anul viitor îi vom trimite cu sutele de mii.

Doris se uită peste umărul lui Gus și zise:

— O, Doamne, iată că vine unul dintre noii noștri recruți.

Gus se întoarse și văzu familia Vyalov: Josef, Lena, Olga, Lev și o fetiță. Lev purta uniformă militară. Arăta nemaipomenit, însă chipul său atrăgător era posomorât.

Gus se simțea stânjenit, însă tatăl său, în calitatea sa de senator, îi strânse mâna cordial lui Josef și îi spuse ceva care îl făcu să râdă. Mama vorbi politicos cu Lena și alintă bebelușul. Gus realiză că părinții săi anticipaseră această întâlnire și se hotărâseră să se poarte ca și cum ar fi uitat că el și Olga fuseseră logodiți cândva.

Gus o privi pe Olga și înclină politicos capul în direcția ei. Ea se înroși. Lev era la fel de neobrăzat ca de obicei.

— Deci, Gus, este mulțumit președintele de tine pentru că ai soluționat greva?

Ceilalți auziră întrebarea și amuțiră, așteptând răspunsul lui Gus.

— Este mulțumit că ați fost rezonabili, rosti Gus cu tact. Văd că te-ai înrolat în armată.

— Da, ca voluntar, răspunse Lev. Mă pregătesc să devin ofițer.

— Și cum ți se pare?

Gus își dădu seama deodată că el și Lev aveau în jur spectatori, ca într-un ring: familiile Vyalov, Dewar și Dixon. De la anularea logodnei, cei doi bărbați nu mai fuseseră văzuți în public împreună; toată lumea era curioasă.

— O să mă obișnuiesc cu armata, răspunse Lev. Dar tu?

— Ce-i cu mine?

— Nu o să te înrolezi ca voluntar? La urma urmei, tu și președintele tău ne-ați băgat în război.

Gus nu zise nimic, dar se simți rușinat – Lev avea dreptate.

— Poți aștepta să vezi dacă ești încorporat, rosti Lev, răsucind cuțitul în rană. Nu se știe niciodată, poate ai noroc. În orice caz, dacă te întorci la Washington, bănuiesc că președintele îți poate obține o scutire.

Râse. Gus clătină din cap.

— Nu, zise el. M-am gândit la asta. Ai dreptate: fac parte din guvernul care a decretat mobilizarea. Nu se cade să mă eschivez.

Văzu cum tatăl său dă din cap în semn de încuviințare, de parcă s-ar fi așteptat la asta; însă mama lui spuse:

— Dar, Gus, tu lucrezi pentru președinte! Cum poți ajuta mai mult la efortul de război?

Lev spuse:

— Cred că ar părea o dovadă de lașitate.

— Întocmai, recunoscu Gus. Deci nu mă voi întoarce la Washington. Acea parte din viața mea s-a încheiat pentru moment.

O auzi pe mama lui exclamând:

— Gus, nu!

— Am vorbit deja cu generalul Clarence de la Divizia din Buffalo, spuse el. Mă înrolez în armata țării.

Mama lui izbucni în plâns.

Capitolul 26

Jumătatea lunii iunie 1917

(I)

Ethel nu se gândise la drepturile femeilor până în ziua în care stătuse în biblioteca de la Tŷ Gwyn, nemăritată și gravidă, iar mârșavul avocat Solman îi explicase cum aveau să stea lucrurile. Trebuia să își petreacă cei mai frumoși ani străduindu-se să îl hrănească și să aibă grijă de copilul lui Fitz, însă tatăl nu avea nicio obligație de a o ajuta în vreun fel. Nedreptatea o făcuse să vrea să-l strângă de gât pe Solman.

Furia ei sporise în timp ce își căutase de lucru în Londra. Putea spera să obțină o slujbă numai dacă nu o voia niciun bărbat, și chiar și atunci i se oferea cel mult jumătate din salariul unui bărbat.

Însă feminismul ei mânios devenise de nezdruncinat în anii petrecuți alături de femeile călite, muncitoare și sărace din East End. Bărbații prezentau adeseori o variantă de basm, conform căreia exista o diviziune a muncii în cadrul familiilor, bărbatul plecând ca să câștige bani, iar femeia având grijă de gospodărie și de copii. Realitatea era diferită. Majoritatea femeilor pe care le cunoștea Ethel munceau douăsprezece ore pe zi, având totodată grijă de gospodărie și de copii. Subnutrite, muncind din greu, locuind în cocioabe și îmbrăcându-se în zdrențe, tot mai

puteau să cânte, să râdă și să-și iubească copiii. Din punctul de vedere al lui Ethel, o asemenea femeie era mai îndreptățită să voteze decât zece bărbați la un loc.

Militase atâta vreme pentru acest deziderat, încât se simți ușor ciudat când acordarea dreptului de vot femeilor deveni o posibilitate reală la jumătatea anului 1917. În copilărie obișnuia să se întrebe mereu: „Cum o să fie în rai?”, dar nu primise niciodată un răspuns satisfăcător.

Parlamentul fu de acord cu organizarea unei dezbateri pe la jumătatea lunii iunie.

— Este rezultatul a două compromisuri, îi spusese Ethel entuziasmată lui Bernie când citi articolul din *The Times*. Conferința Președintelui Parlamentului, convocată de Asquith ca să îngroape problema, încearcă cu disperare să evite un scandal.

Bernie îi dădea lui Lloyd să mănânce micul dejun, hrănindu-l cu pâine prăjită înmuiată în ceai dulce.

— Presupun că guvernul se teme că femeile ar putea începe să se lege din nou cu lanțuri de garduri.

Ethel încuviință.

— Și dacă politicienii vor fi prinși în tămbălăul astfel creat, lumea va spune că nu se concentrează asupra câștigării războiului. Deci comitetul a recomandat acordarea dreptului de vot numai acelor femei de peste 30 de ani care sunt cap de familie sau care sunt căsătorite cu un cap de familie. Ceea ce înseamnă că eu sunt prea tânără.

— Acesta a fost primul compromis, zise Bernie. Și al doilea?

— După spusele lui Maud, cabinetul a fost divizat.

Cabinetul de Război era format din patru oameni plus premierul Lloyd George.

— Curzon este împotriva noastră, evident.

Contele Curzon, președintele Camerei Lorzilor, era un misogin declarat. Era totodată președinte al Ligii împotriva Sufragiului pentru Femei.

— La fel și Milner. Însă Henderson ne susține.

Arthur Henderson era liderul Partidului Laburist, ai cărui parlamentari susțineau solicitările femeilor, deși mulți membri de partid se opuneau.

— Și Bonar Law e cu noi, deși el este mai puțin entuziast.

— Doi pentru, doi împotrivă, iar Lloyd George vrea, ca de obicei, să mulțumească pe toată lumea.

— Compromisul este ca votul să fie liber.

Asta însemna că guvernul nu avea să le ordone susținătorilor săi cum să voteze.

— Deci, indiferent de rezultat, nu va fi vina guvernului.

— Nimeni nu l-a acuzat vreodată pe Lloyd George că ar fi vreun ingenuu.

— Însă v-a dat o șansă.

— Da, dar doar o șansă. Avem mult de muncă pentru pregătirea campaniei.

— Cred că vei constata că atitudinea s-a mai schimbat, spuse Bernie pe un ton optimist. Guvernul încearcă cu disperare să-i înlocuiască cu femei pe toți bărbații din industrie plecați pe front în Franța, așa că au lansat o adevărată propagandă despre cât de destoinice sunt femeile care lucrează ca șoferițe de autobuz sau la asamblarea muniției. Astfel încât oamenilor le vine mai greu acum să spună că femeile sunt inferioare.

— Sper să ai dreptate, zise Ethel cu fervoare.

Erau căsătoriți deja de patru luni, iar Ethel nu regreta decizia luată. Bernie era deștept, interesant și cumsecade. Credeau în aceleași lucruri și munceau cot la cot ca să le obțină. Probabil că Bernie avea să fie candidatul laburist în Aldgate la următoarele alegeri generale – oricând aveau să se țină acestea: ca atâtea alte lucruri, trebuiau să aștepte încheierea războiului. Bernie ar fi fost un parlamentar de nădejde, muncitor și inteligent. Totuși, Ethel nu era sigură că laburiștii puteau câștiga în Aldgate. Parlamentarul de acum era un liberal, însă se schimbaseră multe de la ultimele alegeri, din 1910. Chiar dacă articolul de lege cu privire la acordarea dreptului de vot femeilor nu trecea, celelalte propuneri ale Conferinței Președintelui Parlamentului aveau să ofere dreptul de vot unui număr mare de bărbați din clasa muncitoare.

Bernie era un om bun, dar – spre rușinea ei – Ethel încă mai tânjea din când în când după Fitz, care nu era deștept, interesant sau cumsecade și ale cărui opinii se băteau cap în cap cu opiniile ei. Când avea aceste gânduri, simțea că nu este cu nimic mai presus față de bărbații care tânjeau după dansatoarele de cancan. Asemenea bărbați erau atâțați de desuuri, de jupoane și de chiloței dantelați; ea era vrăjită de

mâinile delicate ale lui Fitz, de accentul lui impecabil și de parfumul curat și ușor înmiresmat al pielii sale.

Însă ea era acum Eth Leckwith. Toată lumea vorbea despre Eth și Bernie așa cum vorbeau despre cal și căruță sau despre pâine și unt.

Îl încălță pe Lloyd și îl duse la îngrijitoarea de copii, apoi porni spre sediul publicației *The Soldier's Wife*. Vremea era frumoasă și ea se simțea plină de speranță. „Putem schimba lumea, se gândi ea. Nu este ușor, dar o putem face." Ziarul lui Maud avea să obțină susținere pentru proiectul de lege în rândul femeilor din clasa muncitoare și să se asigure că toată lumea va fi cu ochii pe parlamentari în ziua votului.

Maud era deja la birou – fără îndoială că venise mai devreme după ce auzise știrea. Stătea la o masă veche și pătată, purtând o rochie violacee de vară și o pălărie gen beretă, cu o pană extrem de lungă în vârf. Nu își mai reînnoise garderoba de la izbucnirea războiului, însă tot elegant era îmbrăcată. Părea mult prea stilată pentru acel loc, ca un cal de curse în curtea unei ferme.

— Trebuie să scoatem o ediție specială, zise ea, notându-și ceva într-un carnețel. O să scriu eu prima pagină.

Ethel simți un val de entuziasm. Asta era ce îi plăcea cel mai mult: acțiunea. Se așeză de cealaltă parte a mesei și spuse:

— O să mă asigur că și celelalte pagini sunt gata. Ce-ar fi să introducem o rubrică în care să le explicăm cititorilor cum ne pot ajuta?

— Da. Să vină la întrunirile noastre, să pună o vorbă bună pe lângă parlamentarii din circumscripțiile lor, să trimită scrisori la ziare și așa mai departe.

— O să încropesc eu ceva.

Luă un creion și un carnețel dintr-un sertar. Maud adăugă:

— Trebuie să mobilizăm femeile împotriva acestui proiect de lege.

Ethel îngheță, cu creionul în mână.

— Poftim? exclamă ea. Ai spus „împotrivă"?

— Bineînțeles. Guvernul o să *pretindă* că le acordă femeilor dreptul de vot – dar tot îl va refuza multora dintre noi.

Ethel se uită pe deasupra mesei și văzu titlul scris de Maud: VOTAȚI ÎMPOTRIVA ACESTUI ȘIRETLIC!

— Stai puțin!

Ea nu considera că este vorba de un șiretlic.

— Poate că nu este chiar ce ne-am dorit, dar e mai bine decât nimic.

Maud o privi cu mânie.

— E mai rău decât nimic. Proiectul ăsta de lege doar pretinde să acorde drepturi egale femeilor.

Maud era mult prea idealistă – sigur că nu era corect, în principiu, ca tinerele femei să fie discriminate, însă nu asta era important acum, era vorba despre pragmatism politic. Ethel spuse:

— Uite ce-i, uneori reformele trebuie făcute pas cu pas. Votul trebuie extins treptat. Chiar și acum, numai jumătate dintre bărbați au voie să voteze…

Maud o întrerupse pe un ton imperios:

— Te-ai gândit ce femei vor fi lăsate pe dinafară?

Unul dintre defectele lui Maud era că uneori era cam arogantă. Ethel încercă să nu se simtă jignită. Zise pe un ton calm:

— Ei bine, eu sunt una dintre ele.

Maud nu își domoli tonul.

— Majoritatea muncitoarelor din industria de muniții – o parte esențială a efortului de război – ar fi prea tinere ca să voteze. La fel se va întâmpla și cu majoritatea infirmierelor care și-au riscat viețile îngrijind soldații răniți în Franța. Văduvele de război nu vor putea vota, în ciuda teribilului sacrificiu pe care l-au făcut, dacă se întâmplă să locuiască în camere cu chirie, mobilate. Nu pricepi că scopul acestui proiect de lege este să transforme femeile într-o minoritate?

— Deci vrei să militäm *împotriva* proiectului?

— Desigur!

— E o nebunie!

Ethel era surprinsă și supărată pentru că se afla într-un dezacord atât de profund cu o persoană care-i fusese prietenă și colegă atâta vreme.

— Îmi pare rău, dar pur și simplu nu văd cum le-am putea cere membrilor parlamentului să voteze împotriva a ceva ce am solicitat zeci de ani la rând.

— *Nu* asta facem!

Maud se înfurie și mai tare.

— Am militat pentru egalitate și asta nu-i egalitate! Dacă picăm în această capcană, o să rămânem pe tușă încă o generație!

— Nu-i vorba de nicio capcană, spuse Ethel țâfnoasă. Eu nu sunt *păcălită*. Înțeleg ce încerci să zici – nici măcar nu ești prea subtilă –, însă nu ai dreptate.

— Serios? spuse Maud bățoasă, iar Ethel observă deodată asemănarea ei cu Fitz: fratele și sora se încăpățânau la fel de tare când își susțineau punctele de vedere.

Ethel zise:

— Gândește-te numai la propaganda pe care o va declanșa cealaltă tabără! „Știam noi că femeile nu se pot hotărî nici în ruptul capului, vor spune ei, de aceea nu pot vota.” Ne vor lua peste picior.

— Propaganda noastră trebuie să fie mai bună decât a lor, rosti Maud, ușor distrată. Trebuie doar să le explicăm tuturor foarte clar această situație.

Ethel clătină din cap.

— Te înșeli. Lucrurile astea sunt mult prea emoționale. De ani de zile militățm împotriva regulii care le interzice femeilor să voteze. Aceea este bariera. Odată ce va cădea, lumea va considera concesiile viitoare drept simple formalități. Va fi relativ ușor să coborâm vârsta de votare și să îmblânzim celelalte restricții. Trebuie să pricepi asta.

— Nu, nu pricep, rosti Maud pe un ton glacial.

Nu îi plăcea să i se spună că *trebuie* să priceapă ceva.

— Proiectul ăsta reprezintă un pas înapoi. Toți cei care îl vor susține trădează cauza.

Ethel se holbă la Maud. Se simțea rănită. Zise:

— Doar nu vorbești serios.

— Te rog să nu-mi mai spui când vorbesc serios și când nu.

— Muncim și militățm împreună de doi ani, rosti Ethel, simțind cum i se umplu ochii de lacrimi. Chiar crezi că, dacă nu sunt de acord cu tine, înseamnă că nu sunt fidelă cauzei sufragiului pentru femei?

Maud era de neînduplecat.

— Da, sunt cât se poate de convinsă de asta.

— Foarte bine, spuse Ethel și, neștiind ce altceva să facă, ieși din birou.

(II)

Fitz îi comandase croitorului să îi facă șase costume noi. Toate cele vechi atârnau pe trupul său slăbit și îl făceau să pară bătrân. Se îmbrăcă cu noua sa ținută de seară: frac negru, vestă albă și guler scrobit cu papion alb. Se privi în oglinda mare din garderobă și se gândi: „Așa mai merge”.

Coborî apoi în salon. Se descurca și fără baston în casă. Maud îi turnă un pahar de vin de Madeira. Mătușa Herm îl întrebă:

— Cum te simți?

— Doctorii mi-au spus că piciorul se însănătoșește, dar încet.

Fitz se întorsese în tranșee la începutul anului, însă frigul și umezeala îl doborâseră, așa că ajunsese din nou pe lista convalescenților, lucrând la spionaj.

Maud rosti:

— Știu că ai prefera să fii acolo, dar nouă nu ne pare rău că ai ratat luptele din primăvară.

Fitz încuviință. Ofensiva Nivelle fusese un eșec, iar generalul francez Nivelle fusese dat afară. Soldații francezi se răzvrătiseră, apărându-și tranșeele, dar refuzând să avanseze la comandă. Anul fusese până atunci cât se poate de prost pentru trupele Aliaților.

Însă Maud se înșela crezând că Fitz ar fi preferat să fie în linia întâi. Munca pe care o făcea în Camera 40 era probabil mult mai importantă decât luptele din Franța. Multă lume se temuse că submarinele germane aveau să întrerupă liniile de aprovizionare ale Marii Britanii. Însă Camera 40 izbutise să afle poziția submarinelor și avertiza în prealabil vasele. Această informație, combinată cu tactica de a trimite vasele în convoaie escortate de distrugătoare, redusese mult eficiența submarinelor. Era o izbândă, chiar dacă una de care știa foarte puțină lume.

Pericolul venea acum din Rusia. Țarul fusese înlăturat și orice era posibil. Până atunci moderații reușiseră să controleze situația, dar cât avea să dureze asta oare? Nu numai familia lui Bea și moștenirea Băiatului erau în pericol. Dacă extremiștii preluau puterea în Rusia, ar fi putut cădea la pace, permițând câtorva sute de mii de soldați germani să treacă pe frontul din Franța.

Fitz zise:

— Măcar nu am pierdut Rusia.

— Încă, îl corectă Maud. Germanii speră că bolșevicii vor avea câștig de cauză – toată lumea știe asta.

Pe când vorbea, intră prințesa Bea, purtând o rochie de mătase argintie, cu decolteu și un set de bijuterii cu diamante. Fitz și Bea urmau să meargă la un dineu, apoi la bal: începuse sezonul londonez. Bea auzi remarca lui Maud și spuse:

— Nu subestima familia regală rusă. S-ar putea să asistăm la o contrarevoluție. La urma urmei, ce a avut de câștigat poporul rus? Muncitorii sunt încă înfometați, soldații încă mor și germanii încă avansează.

Grout intră cu o sticlă de șampanie. O deschise fără zgomot și îi turnă lui Bea un pahar. Ca de obicei, ea luă o gură și îl lăsă jos.

Maud zise:

— Prințul Lvov a anunțat că femeile vor putea vota la alegerile pentru Adunarea Constituantă.

— Dacă se va ajunge la asta, spuse Fitz. Guvernul provizoriu face nenumărate anunțuri, dar îl ascultă cineva? Din câte îmi dau seama, toate satele și-au ales un soviet și se administrează singure.

— Închipuiți-vă! exclamă Bea. Țăranii ăia superstițioși și analfabeți prefăcându-se că guvernează!

— Este foarte periculos, zise Fitz mânios. Lumea nici nu își dă seama cât de repede se poate ajunge la anarhie și la barbarism.

Subiectul acesta îl înfuria. Maud adăugă:

— Cât de ironic ar fi ca Rusia să devină mai democratică decât Marea Britanie!

— Parlamentul urmează să dezbată chestiunea acordării dreptului de vot femeilor, rosti Fitz.

— Numai femeilor de peste 30 de ani care sunt cap de familie sau soțiilor capilor de familie.

— Totuși, cred că sunteți mulțumite că ați făcut ceva progrese. Am citit un articol despre asta, scris de tovarășa ta Ethel într-unul dintre ziare.

Fitz fusese surprins, stând în salonul clubului și frunzărind *New Statesman*, să își dea seama că citește cuvintele scrise de fosta sa menajeră-șefă. Îi trecu prin minte gândul incomod că el n-ar fi fost capabil să scrie un articol atât de clar și de bine argumentat.

— Teza ei este că femeile ar trebui să accepte asta în ideea că tot e mai bine decât nimic.

— Mă tem că eu nu sunt de acord, zise Maud cu răceală. Nu am de gând să aștept până la 30 de ani ca să fiu considerată o membră a rasei umane.

— V-ați certat?

— Am hotărât să ne despărțim drumurile.

Fitz observă că Maud era furioasă. Pentru a calma atmosfera, se întoarse spre Lady Hermia.

— Dacă parlamentul britanic le acordă femeilor drept de vot, pe cine ai vota dumneata, mătușă?

— Nu sunt atât de sigură că aș vota, rosti mătușa Herm. Nu este puțin cam vulgar?

Maud părea iritată, dar Fitz rânji.

— Dacă doamnele de familie bună sunt de această părere, singurele votante vor fi femeile din clasa muncitoare, iar ele îi vor alege pe socialiști, spuse el.

— O, Doamne! exclamă Herm. Poate că ar fi mai bine să votez, la urma urmei.

— Îl vei susține pe Lloyd George?

— Un avocat galez? În niciun caz!

— Poate pe Bonar Law, liderul conservator.

— Așa cred.

— Dar el este canadian.

— O, Doamne!

— Asta este problema cu care se confruntă imperiile: plebea din toată lumea crede că face parte din ele.

Doica intră cu Băiatul. Acesta avea acum doi ani și jumătate și era un țânc dolofan, care moștenise părul bălai și des al mamei sale. Alergă spre Bea, iar ea îl urcă în poală. El zise:

— Am mâncat terci și doicuța a scăpat zahărul!

Apoi râse – acela fusese marele eveniment al zilei la creșă.

Bea se simțea cel mai bine atunci când era cu copilul, se gândi Fitz. Chipul i se îmblânzea și devenea afectuoasă, mângâindu-l și sărutându-l. După un minut, el sări din poala ei și porni împleticit către Fitz.

— Ce mai face micul meu soldat? îl întrebă Fitz. O să crești mare și o să împuști germani?

— Bang! Bang! strigă copilul.

Fitz observă că Băiatului îi curge nasul.

— A răcit, Jones? o întrebă el cu asprime pe doică.

Doica părea înspăimântată. Era o tânără din Aberowen, dar avea o bună pregătire profesională.

— Nu, Domnia Voastră, sunt sigură că nu… doar este iunie!

— Da, dar există și răceli de vară.

— A fost perfect sănătos toată ziua. Doar că îi curge nasul.

— Exact.

Fitz scoase o batistă din buzunarul interior al hainei sale și îl șterse pe Băiat la nas.

— S-a jucat cu copiii oamenilor de rând?

— Nu, domnule, deloc.

— Nici în parc?

— În părțile unde mergem noi nu sunt decât copii din familii bune. Sunt absolut sigură de asta.

— Sper să ai dreptate. Copilul acesta este moștenitorul domeniului Fitzherbert și ar putea să fie și un prinț rus.

Fitz îl lăsă jos pe Băiat, iar acesta fugi din nou la doică.

Grout își făcu din nou apariția, cu un plic pe o tavă de argint.

— O telegramă, Domnia Voastră, spuse el. Este adresată prințesei.

Fitz făcu un gest, indicându-i lui Grout să-i ducă telegrama lui Bea. Ea se încruntă neliniștită – telegramele tulburau pe oricine în vreme de război –, apoi deschise plicul. Se uită pe foaia de hârtie și scoase un strigăt de spaimă.

Fitz sări în picioare.

— Ce s-a întâmplat?

— Fratele meu!

— Trăiește?

— Da… a fost rănit.

Începu să plângă.

— I-au amputat brațul, adăugă ea, dar este în convalescență. Of, bietul Andrei!

Fitz luă telegrama și o citi. Singura informație suplimentară era că prințul Andrei fusese dus acasă, la Bulovnir, moșia sa de la țară aflată în provincia Tambov, la sud-est de Moscova. Spera ca Andrei să fie cu adevărat în convalescență – mulți oameni mureau din cauza infectării rănilor și amputarea nu oprea întotdeauna extinderea cangrenei.

— Draga mea, îmi pare nespus de rău, rosti Fitz.

Maud și Herm veniră lângă Bea, încercând să o consoleze.

— Spune aici că o să urmeze și o scrisoare, dar Dumnezeu știe cât va dura până ajunge.

— Trebuie să aflu cum se simte! scânci Bea printre hohote.

Fitz spuse:

— Îl voi ruga pe ambasadorul britanic să se intereseze.

Conții încă păstraseră anumite privilegii, chiar și în acea epocă a democrației.

Maud spuse:

— Hai să mergem în camera ta, Bea.

Bea încuviință și se ridică în picioare.

Fitz zise:

— Ar fi mai bine să merg la dineul lordului Silverman – Bonar Law o să fie acolo.

Fitz voia ca la un moment dat să fie ministru într-un guvern conservator și profita de orice oportunitate pentru a discuta cu liderul partidului.

— Însă voi sări peste bal și mă voi întoarce direct acasă.

Bea încuviință, apoi se lăsă condusă sus.

Grout intră și spuse:

— Mașina este gata, Domnia Voastră.

Pe parcursul scurtului drum până în Belgrave Square, Fitz medită la veștile primite. Prințul Andrei nu se pricepuse niciodată să administreze domeniile familiei. Probabil că avea să se folosească de acest handicap ca să se ocupe și mai puțin de afaceri. Moșia urma să aibă și mai mult de suferit. Însă Fitz nu putea face nimic de la o mie cinci sute de mile distanță. Era frustrat și îngrijorat. Anarhia pândea mereu de după colț, iar delăsarea unor nobili precum Andrei le oferise revoluționarilor o șansă reală.

Când ajunse la reședința familiei Silverman, Bonar Law era deja acolo – la fel ca și Perceval Jones, parlamentarul din Aberowen și președintele de la Celtic Minerals. Jones era un înfumurat fără seamăn, iar în seara aceea nu își mai încăpea în pene de mândrie pentru că se afla într-o companie atât de distinsă, stând cu mâinile în buzunare și vorbind cu lordul Silverman, cu un lanț masiv de aur atârnat de vesta largă.

Fitz nu ar fi trebuit să fie atât de surprins. Era totuși un dineu politic, iar Jones era în plină ascensiune în Partidul Conservator: fără îndoială că și el spera să ajungă ministru când și dacă Bonar Law avea să devină premier. Chiar și așa, tot era ca și

cum ai fi dat nas în nas cu rândașul la Hunt Ball, iar Fitz nu-și putea alunga senzația iritantă că bolșevismul putea ajunge la Londra nu prin revoluție, ci pe nesimțite.

La masă Jones îl șocă pe Fitz declarând că el este în favoarea acordării dreptului de vot femeilor.

— Dar de ce, pentru Dumnezeu? întrebă Fitz.

— Am făcut un sondaj printre agenții și președinții de circumscripții, răspunse Jones, iar Fitz îl văzu pe Bonar Law dând din cap aprobator. Raportul este de doi la unu în favoarea propunerii.

— În rândul conservatorilor? rosti Fitz, nevenindu-i să creadă.

— Desigur, Domnia Voastră.

— Dar de ce?

— Proiectul de lege va acorda dreptul de vot doar femeilor de peste 30 de ani, care sunt cap de familie sau soții ale capilor de familie. Majoritatea muncitoarelor din fabrici sunt excluse, pentru că acestea sunt în general tinere. Iar toate acele intelectuale teribile sunt femei necăsătorite, care trăiesc în căminele altora.

Fitz rămase cu gura căscată – privise întotdeauna tema aceasta ca fiind o chestiune de principiu. Însă principiile nu contau pentru oamenii de afaceri care-și acordau mai multă importanță decât era cazul, precum Jones. Fitz nu se gândise niciodată la consecințele electorale.

— Tot nu înțeleg…

— Majoritatea noilor votante vor fi mame mature din clasa de mijloc. Jones se bătu ușor peste nară cu un gest vulgar. Lord Fitzherbert, acesta este cel mai conservator grup de oameni din țară. Proiectul de lege va oferi partidului nostru șase milioane de voturi în plus.

— Deci ai de gând să susții sufragiul femeilor?

— Trebuie să-l susținem! Avem nevoie de acele femei conservatoare. La următoarele alegeri vor fi trei milioane de noi votanți din clasa muncitoare, cei mai mulți reveniți din armată, cei mai mulți nefiind de partea noastră, însă femeile noastre îi vor depăși numeric.

— Dar principiul, omule! protestă Fitz, deși simțea că poartă o bătălie deja pierdută.

— Principiul? zise Jones. Vorbim de pragmatism politic aici.

Arboră un surâs condescendent, care îl scoase din minți pe Fitz.

— Însă, dacă îmi permiteți să remarc, dumneavoastră ați fost mereu un idealist.

— Cu toții suntem idealiști, interveni lordul Silverman, aplanând conflictul ca o gazdă bună. De aceea am intrat în politică. Oamenii fără idealuri nu își bat capul. Însă trebuie să ne confruntăm cu realitățile alegerilor și ale opiniei publice.

Fitz nu voia să fie etichetat drept un visător ineficient, așa că adăugă imediat:

— Sigur că da. Totuși, chestiunea locului femeii în societate atinge însăși esența vieții de familie, ceva la care am crezut că toți conservatorii țin ca la ochii din cap.

Bonar Law spuse:

— Chestiunea se află încă în discuție. Membrii parlamentului vor vota liber, își vor asculta conștiința.

Fitz încuviință cu un aer supus, iar Silverman începu să vorbească despre răzmerițele din armata franceză.

Fitz rămase tăcut pe toată durata dineului. I se părea de prost-augur că acest proiect era susținut atât de Ethel Leckwith, cât și de Perceval Jones. Exista posibilitatea periculoasă să treacă. El considera că ar fi trebuit ca toți conservatorii să apere valorile tradiționale, nu să se lase influențați de considerații electorale pe termen scurt; însă era limpede că Bonar Law nu împărtășea această părere, iar Fitz nu voia să se poziționeze în contradictoriu. Drept urmare, îi era rușine că nu era pe deplin sincer, un sentiment pe care îl detesta.

Plecă de la lordul Silverman imediat după Bonar Law. Se întoarse acasă și urcă de îndată la etaj. Își scoase haina, îmbrăcă un halat de mătase și se duse în camera lui Bea.

O găsi întinsă în pat, cu o ceașcă de ceai. Se vedea că plânsese, însă își dăduse pe față cu fond de ten și îmbrăcase o cămașă de noapte înflorată și un halat roz, împletit, cu mâneci bufante. O întrebă cum se mai simte.

— Sunt răvășită, rosti ea. Andrei este singurul care a mai rămas din familia mea.

— Știu.

Părinții ei muriseră și nu mai avea alte rude apropiate.

— Este îngrijorător – dar probabil va trece peste asta, adăugă Fitz.

Ea lăsă jos ceașca și farfurioara.

— M-am gândit foarte mult, Fitz.

Era ceva ce nu obișnuia să spună prea des.

— Te rog, ține-mă de mână, continuă ea.

El îi luă mâna stângă în palmele sale. Era frumoasă și, în ciuda subiectului trist de conversație, Fitz se simțea ațâțat. Îi privi inelele – un inel de logodnă cu diamant și o verighetă de aur. Avu impulsul de a-i lua mâna în gură și de a-i mușca partea cărnoasă de la baza degetului mare.

Ea zise:

— Vreau să mă duci în Rusia.

El fu atât de surprins de această afirmație, încât dădu drumul imediat mâinii ei.

— Poftim?

— Nu mă refuza încă – gândește-te un pic, te rog, spuse ea. O să spui că este periculos – știu asta. Dar sunt sute de britanici în Rusia în acest moment: diplomații de la ambasadă, oamenii de afaceri, ofițerii și soldații din misiunile noastre militare de acolo, jurnaliștii și alții.

— Cum rămâne cu Băiatul?

— Nu-mi place să îl las acasă, însă doica Jones este excelentă, Hermia îi este devotată, iar pe Maud te poți bizui și sunt convinsă că va lua deciziile potrivite în momentele critice.

— Vom avea nevoie de vize…

— Ai putea șopti o vorbă la urechea potrivită. Pentru Dumnezeu, tocmai ai fost la un dineu cu cel puțin un membru al cabinetului.

Avea dreptate.

— Ministerul de Externe îmi va cere să scriu un raport despre călătorie probabil – mai ales că vom trece prin zonele rurale, pe unde diplomații noștri nu se aventurează decât rareori.

Ea îl apucă din nou de mână.

— Singura mea rudă rămasă în viață este grav rănită și ar putea muri. Trebuie să îl văd. Te rog, Fitz. Te implor!

Adevărul era că Fitz nu se simțea chiar atât de nedoritor cum presupunea ea. Perspectiva lui asupra a ceea ce era periculos fusese modificată de viața în tranșee. În fond, cei mai mulți oameni supraviețuiau unui baraj de artilerie. O călătorie în Rusia, deși riscantă, era o nimica toată prin comparație, însă tot ezita.

— Îți înțeleg dorința, zise el. Lasă-mă să mă interesez.

Ea îi luă cuvintele drept o încuviințare.

— O, mulțumesc! spuse ea.

— Nu-mi mulțumi încă. Lasă-mă să aflu care sunt șansele de realizare.

— În regulă, rosti ea, însă el vedea că Bea presupunea deja care va fi rezultatul.

Se ridică în picioare.

— Trebuie să mă pregătesc de culcare, îi spuse el îndreptându-se spre ușă.

— După ce îți pui hainele de culcare... te rog, întoarce-te. Vreau să mă ții în brațe.

Fitz zâmbi.

— Bineînțeles, spuse el.

(III)

În ziua în care parlamentul dezbătu chestiunea dreptului de vot pentru femei, Ethel organiză un miting într-o sală din apropierea Palatului Westminster.

Acum era angajată de Sindicatul Național al Muncitorilor din Confecții, bucuros că putea avea o activistă atât de cunoscută. Principala ei sarcină era să recruteze femei în atelierele din East End, însă sindicatul era de părere că trebuie să lupte pentru membrii săi nu doar la locul de muncă, ci și în politica națională.

O întrista felul în care se încheiase relația ei cu Maud. Poate că existase mereu ceva artificial în prietenia dintre sora unui conte și fosta menajeră a acestuia, dar Ethel sperase că vor putea trece peste diferența de clasă. Totuși, în adâncul sufletului ei, Maud crezuse – fără ca măcar să conștientizeze asta – că fusese născută ca să poruncească, iar Ethel să se supună fără crâcnire.

Ethel spera ca votul din parlament să se desfășoare înainte de încheierea mitingului, pentru a putea anunța rezultatul, însă dezbaterea se prelungi până târziu, iar întrunirea luă sfârșit la ora zece. Ethel și Bernie merseră într-o tavernă din Whitehall frecventată de parlamentarii laburiști și așteptară acolo veștile.

Trecuse deja de ora unsprezece, iar taverna tocmai se închidea, când doi parlamentari se năpustiră înăuntru. Unul dintre ei o zări pe Ethel.

— Am câștigat! strigă el. Adică voi ați câștigat – femeile.

Lui Ethel abia dacă-i venea să creadă.

— Au trecut articolul?

— Cu o majoritate covârșitoare: 387 la 57!

— Am câștigat!

Ethel îl sărută pe Bernie.

— Am câștigat! strigă ea.

— Bine lucrat, zise el. Savurează-ți victoria! O meriți din plin.

Nu puteau bea ca să sărbătorească. Noile reguli de război obligau tavernele să nu mai servească clienții după anumite ore. Asta ar fi trebuit să îmbunătățească productivitatea clasei muncitoare. Ethel și Bernie ieșiră în Whitehall ca să prindă un autobuz spre casă.

În timp ce așteptau în stația de autobuz, Ethel se simțea euforică.

— Nu-mi vine să cred! După toți acești ani... femeile au drept de vot!

Un trecător o auzi – era un bărbat înalt în ținută de seară și cu baston.

Ea îl recunoscu pe Fitz.

— Nu fi atât de sigură, spuse el. Vom respinge articolul în Camera Lorzilor.

Capitolul 27

Iunie – septembrie 1917

(I)

Walter von Ulrich se cățără afară din tranșee și, luându-și viața în propriile-i mâini, începu să meargă pe terenul dintre tabere.

Iarbă proaspătă și flori sălbatice creșteau prin gropile făcute de obuze. Era o seară plăcută de vară, într-o regiune care

aparținuse cândva Poloniei, apoi Rusiei, iar acum era ocupată parțial de trupele germane. Walter purta o haină care nu ieșea în evidență, peste o uniformă de caporal. Se mânjise pe față și pe mâini pentru un plus de autenticitate. Purta un chipiu alb, ca un steag alb de pace, și ducea pe umăr o cutie de carton.

Își zise că nu avea niciun rost să se sperie.

Pozițiile rușilor abia se întrezăreau în lumina slabă a amurgului. Nu se mai trăsese niciun foc de câteva săptămâni bune, iar Walter se gândea că apropierea lui avea să fie privită mai degrabă cu o curiozitate justificată decât cu suspiciune.

Dacă se înșela, era un om mort.

Rușii își pregăteau ofensiva. Iscoadele și avioanele de recunoaștere germane raportaseră sosirea unor trupe proaspete și descărcarea unor camioane de muniție pe front. Informația fusese confirmată de soldații ruși flămânzi care trecuseră în tabăra inamică, predându-se în speranța că vor primi o masă caldă de la germani.

Dovada iminentei ofensive venise ca o mare dezamăgire pentru Walter. El sperase ca noul guvern rus să nu poată continua lupta. La Petrograd, Lenin și bolșevicii cereau în gura mare pacea, asaltând opinia publică cu un potop de ziare și pamflete – plătite din bani germani.

Poporul rus nu voia război. Un anunț făcut de ministrul de externe Pavel Miliukov, cum că Rusia încă țintea obținerea unei „victorii decisive”, îi scosese din nou pe străzi pe muncitorii și pe soldații furioși. Tânărul și teatralul ministru de război Kerensky, care era responsabil pentru ofensiva iminentă, reintrodusese biciuirea în armată și reinstaurase autoritatea ofițerilor. Aveau să lupte însă soldații ruși? Asta voiau germanii să știe, iar Walter își risca viața încercând să afle.

Primiseră semnale contradictorii. În unele secțiuni ale frontului, soldații ruși înălțaseră steaguri albe și declaraseră în mod unilateral armistițiu. Alte secțiuni păreau liniștite și disciplinate. Walter se hotărâse să viziteze una dintre aceste secțiuni.

Izbutise într-un final să scape din Berlin. Probabil că Monika von der Helbard le spusese pe șleau părinților ei că nu avea să existe nicio nuntă. În orice caz, Walter ajunsese din nou în linia întâi, culegând informații.

Își trecu cutia pe celălalt umăr. Putea vedea acum vreo șase capete ițindu-se pe deasupra marginii unei tranșee. Purtau chipiuri – soldații ruși nu aveau căști. Îl urmăreau cu privirea, dar nu își îndreptaseră armele spre el.

Walter avea o atitudine fatalistă față de moarte. Se gândea că acum putea muri fericit, după noaptea de desfătare petrecută alături de Maud la Stockholm. Sigur că ar fi preferat să trăiască. Voia să întemeieze o familie și să aibă copii împreună cu Maud. Și spera să facă asta într-o Germanie prosperă și democrată. Însă pentru asta trebuia mai întâi să câștige războiul, ceea ce însemna că el trebuia să-și riște viața, deci nu avea de ales.

Chiar și așa, simți cum i se strânge stomacul când ajunse în bătaia puștilor. Era atât de ușor ca un soldat să-l ia în cătare și să apese trăgaciul… La urma urmei, de aceea se aflau acolo.

El nu avea pușcă și spera ca ei să fi observat asta. Avea un Luger de nouă milimetri îndesat în centură, la spate, însă pe acesta nu îl puteau vedea. Ce puteau vedea în schimb era cutia pe care o ducea. Spera că nu arată deloc amenințător.

Era recunoscător pentru fiecare pas pe care îl făcea fără să fie omorât, dar conștient că fiecare pas îl punea în pericol tot mai mult. „Din clipă în clipă”, se gândi el. Se întrebă dacă auzeai împușcătura care te omora. Walter se temea cel mai mult că avea să fie rănit și să sângereze încet până murea sau că putea să cadă pradă vreunei infecții într-un spital murdar de campanie.

Putea vedea acum și fețele rușilor și observă amuzament, uimire și o uluială însuflețită în expresiile lor. Se uită înfrigurat după semnele fricii: acesta era cel mai mare pericol. Un soldat speriat putea să tragă doar ca să spulbere tensiunea din aer.

În cele din urmă ajunse la zece metri, apoi la nouă, opt… și se opri la marginea tranșeei.

— Salutare, tovarăși, rosti el în rusă.

Lăsă jos cutia. Îi întinse mâna soldatului aflat cel mai aproape. Din inerție, omul se întinse și îl ajută să sară în tranșee. Un mic grup se strânse în jurul lui.

— Am venit să vă întreb ceva, zise el.

Majoritatea rușilor educați vorbeau puțină germană, dar soldații erau în marea lor parte țărani și puțini înțelegeau altă limbă. În copilărie Walter învățase rusa ca parte a pregătirii sale, sub stricta supraveghere a tatălui său, pentru a urma o carieră în armată și în Ministerul de Externe. Nu își folosise prea mult

rusa, dar credea că își poate aminti suficient pentru această misiune.

— Mai întâi ceva de băut, rosti el.

Coborî cutia în tranșee, rupse capacul și scoase o sticlă de șnaps. Îi scoase dopul, trase un gât, se șterse la gură și-i dădu sticla militarului de lângă el, un caporal înalt de vreo 18-19 ani. Omul rânji, bău și dădu sticla mai departe.

Walter studie împrejurimile pe furiș. Tranșeea era prost construită – pereții erau înclinați și nu erau consolidați cu bârne. Podeaua era neregulată și nu avea grătare de lemn, așa că era mocirloasă chiar și atunci, pe timp de vară. Tranșeea nu era nici măcar făcută în linie dreaptă – deși acesta era probabil un lucru bun, de vreme ce nu existau traverse care să amortizeze impactul focului de artilerie. Peste tot plutea o duhoare pestilențială: era evident că soldații nu se oboseau mereu să meargă până la latrină. Ce era cu rușii ăștia? Făceau numai lucruri de mântuială, în dezordine sau doar pe jumătate.

În timp ce sticla trecea de la unul la altul, apăru un sergent.

— Ce se întâmplă aici, Feodor Igorovici? rosti el, adresându-se caporalului înalt. De ce vorbiți cu un afurisit de german?

Feodor era tânăr, dar mustața lui era stufoasă și buclată pe obraji. Dintr-un anumit motiv purta pe cap o beretă marinărească așezată șmecherește într-o parte. Aerul său de încredere în sine mai că dădea în aroganță.

— Luați și dumneavoastră o gură, domnule sergent Gavrik.

Sergentul bău și el din sticlă, ca restul militarilor, dar fără a fi la fel de nonșalant ca oamenii săi. Se uită la Walter cu neîncredere.

— Ce dracu’ cauți aici?

Walter repetase înainte ce avea de gând să spună.

— În numele muncitorilor, soldaților și țăranilor germani, am venit să vă întreb de ce vă luptați cu noi.

După o clipă de tăcere surprinsă, Feodor zise:

— Dar *voi* de ce vă luptați cu *noi*?

Walter avea răspunsul deja pregătit.

— Noi nu avem de ales. Țara noastră este condusă încă de kaizer – noi nu am făcut încă revoluție. Dar voi ați făcut. Țarul nu mai este, iar Rusia este condusă acum de oamenii de rând. Așa că am venit să-i întreb pe oamenii de rând: de ce vă luptați cu noi?

Feodor se uită la Gavrik și zise:

— Este o întrebare pe care ne-o punem și noi!

Gavrik ridică din umeri. Walter își dădu seama că omul este un tradiționalist și că-și păstrează opiniile pentru sine.

Veniră apoi și alți oameni din tranșee, alăturându-se grupului. Walter deschise încă o sticlă. Se uită în jur la militarii slabi, zdrențăroși și murdari, care se îmbătau cu repeziciune.

— Ce vor de fapt rușii?

Se auziră imediat mai multe voci.

— Pământ!

— Pace!

— Libertate!

— Băutură!

Walter scoase încă o sticlă din cutie. De fapt, se gândi el, aveau nevoie mai degrabă de săpun, de mâncare bună și de bocanci noi.

Feodor spuse:

— Eu vreau să mă întorc în satul meu. Lumea a început să împartă pământurile prințului și vreau să mă asigur că familia mea primește ce i se cuvine.

Walter întrebă:

— Susțineți vreun partid politic?

Un soldat răspunse:

— Da, pe bolșevici!

Ceilalți izbucniră în urale. Walter fu mulțumit să audă asta.

— Sunteți membri de partid?

Ei clătinară din cap. Feodor spuse:

— Eu îi susțineam pe revoluționarii socialiști, dar ei ne-au dezamăgit.

O parte dintre militari dădură din cap în semn de încuviințare.

— Kerensky a reintrodus biciuirea, adăugă Feodor.

— Și a ordonat o ofensivă de vară, zise Walter.

Vedea chiar în fața ochilor săi un vraf de cutii cu muniție, dar nu pomeni nimic de acestea, temându-se ca nu cumva rușii să îl considere spion.

— Avioanele noastre de recunoaștere au văzut pregătirile, adăugă el.

Feodor i se adresă lui Gavrik:

— De ce trebuie să atacăm? Putem face pace la fel de bine de pe pozițiile actuale!

Se auziră murmure de încuviințare. Walter adăugă:

— Deci ce veți face dacă primiți ordin să avansați?

Feodor zise:

— Va trebui să organizăm o întrunire a comitetului soldaților, ca să discutăm despre asta.

— Nu mai spune tâmpenii, spune Gavrik. Comitetele soldaților nu mai au voie să pună în discuție ordinele primite.

Se auzi un murmur de nemulțumire și cineva de la marginea cercului bombăni:

— Mai vedem noi, tovarășe sergent!

Mulțimea continua să crească. Poate că rușii puteau simți mirosul de băutură de la distanță. Walter le mai dădu încă două sticle. În chip de explicație pentru cei abia sosiți, el zise:

— Poporul german vrea pace la fel de mult ca voi. Dacă nu ne atacați, nici noi nu vă vom ataca.

— Beau pentru asta! rosti unul dintre soldații nou-sosiți și se auziră urale răzlețe.

Walter se temea că zgomotul avea să atragă atenția vreunui ofițer și se întreba cum îi putea face pe ruși să își coboare tonul, mai ales acum, că băuseră șnaps; însă era prea târziu pentru asta. Deodată se auzi un glas puternic și autoritar:

— Ce se petrece aici? Ce puneți la cale, soldați?

Mulțimea se dădu în lături, pentru a-i permite să treacă unui individ masiv, în uniformă de maior. Acesta îl privi pe Walter și spuse:

— Tu cine dracu’ mai ești?

Walter simți cum îl cuprinde deznădejdea. Fără îndoială că ofițerul era obligat să îl ia prizonier. Serviciul german de spionaj știa cum își tratau rușii prizonierii de război. Capturarea de către ei era echivalentă cu o condamnare la moarte prin înfometare și frig.

Se sili să zâmbească și îi oferi ultima sticlă nedeschisă.

— Beți și dumneavoastră, domnule maior.

Ofițerul nu îl băgă în seamă și se întoarse spre Gavrik.

— Ce naiba crezi că faci?

Gavrik nu se lăsă intimidat.

— Oamenii nu au mâncat nimic la prânz astăzi, domnule maior, așa că nu puteam să le interzic să bea.

— Ar fi trebuit să îl iei prizonier!

Feodor interveni:

— Nu îl putem lua prizonier, după ce i-am consumat băutura.

Vorbea deja împleticit.

— Nu ar fi corect! încheie el, iar ceilalți izbucniră în urale.

Maiorul i se adresă lui Walter:

— Ești o iscoadă și ar trebui să-ți zbor creierii.

Duse mâna la pistolul agățat la cingătoare. Soldații începură să protesteze. Maiorul continua să fie supărat, dar nu mai scoase nicio vorbă, de teama că ar fi putut fi nevoit să se confrunte cu propriii oameni.

Walter le zise:

— Cred că-i mai bine să plec acum. Maiorul vostru nu pare foarte prietenos. În plus, avem un bordel exact în spatele liniei frontului și este acolo o blondă cu sânii mari care s-ar putea să sufere de singurătate...

Ei izbucniră în râs și chiote. Era doar pe jumătate adevărat: bordelul chiar exista, dar Walter nu îl vizitase niciodată.

— Nu uitați, spuse el. Nu vom lupta dacă voi nu luptați!

Se cățără afară din tranșee – acesta era momentul cel mai periculos. Se ridică în picioare, făcu câțiva pași, se întoarse, le făcu cu mâna și plecă mai departe. Curiozitatea lor era satisfăcută și nu mai era nici șnaps. Acum le putea trece prin cap să își facă datoria și să împuște inamicul. Se simțea de parcă ar fi avut pe spate o țintă.

Se lăsa întunericul. În curând avea să iasă din bătaia puștilor. Mai avea câțiva metri până să ajungă la adăpost. Avu nevoie de toată voința lui pentru a nu o lua la fugă – știind că asta i-ar fi putut fi fatal. Strângând din dinți, porni cu pași egali printre resturile obuzelor neexplodate.

Aruncă o privire în spate. Nu putea vedea tranșeea – asta însemna că nici ei nu îl mai puteau vedea; era în siguranță.

Răsuflă ușurat și merse mai departe. Meritase riscul. Aflase foarte multe. Deși această secțiune nu arborase steagul alb, rușii nu erau deloc pregătiți pentru bătălie. Era clar că oamenii sunt nemulțumiți și pe punctul de a se răzvrăti, iar ofițerii abia dacă îi mai puteau ține în frâu. Sergentul avusese grijă să nu îi enerveze, iar maiorul nu îndrăznise să îl ia prizonier pe Walter. Era imposibil ca soldații să lupte vitejește în acea stare de spirit.

Ajunse aproape de linia germană. Își strigă numele și parola convenită în prealabil, apoi sări în tranșee. Un locotenent îl salută.

— A fost o misiune reușită, domnule?
— Da, mulțumesc, rosti Walter. Chiar foarte reușită.

(II)

Katerina era întinsă pe pat în fosta cameră a lui Grigori, îmbrăcată doar într-o cămășuță subțire. Fereastra era deschisă, lăsând să intre aerul cald de iulie și vuietul trenurilor care treceau la doar câțiva pași distanță. Era în a șasea lună de sarcină.

Grigori își trecu un deget peste silueta ei, de la umăr, peste un sân umflat, apoi de-a lungul coastelor, până la umflătura ușoară a burții și în josul coapsei. Înainte de Katerina nu mai cunoscuse o asemenea bucurie confortabilă. Relațiile pe care le avusese în tinerețe cu femeile fuseseră zorite și scurte. Pentru el era o experiență nouă și fericită să stea întins lângă o femeie după sex, atingându-i trupul cu tandrețe și cu dragoste, dar fără grabă sau patimă. Poate că asta însemna căsătoria, se gândi el.

— Ești și mai frumoasă atunci când ești însărcinată, rosti el, vorbind în șoaptă pentru a nu-l trezi pe Vladimir.

De doi ani și jumătate era ca un tată pentru fiul fratelui său, dar acum urma să aibă propriul lui copil. Ar fi vrut să-și numească bebelușul după Lenin, dar aveau deja un Vladimir. Sarcina Katerinei îl radicalizase pe Grigori din punct de vedere politic. Trebuia să se gândească la țara în care avea să-și crească copilul și voia ca fiul lui să fie liber. (Nu știa de ce, dar era convins că bebelușul urma să fie băiat.) Trebuia să se asigure că Rusia avea să fie condusă de oamenii de rând, nu de țar, de parlamentul clasei de mijloc sau de o coaliție de oameni de afaceri și generali care să reinstaureze vechiul regim sub o altă formă.

Nu îl plăcea pe Lenin în mod deosebit. Omul era în permanență furios. Zbiera tot timpul la oameni. Toți cei care nu erau de acord cu el erau porci, ticăloși sau jigodii. Însă muncea mai mult decât oricine altcineva, se gândea îndelung la lucruri și deciziile sale erau întotdeauna cele corecte. În trecut, fiecare „revoluție” rusă dusese doar la ezitări. Grigori știa că Lenin nu avea să lase să se întâmple una ca asta.

Și guvernul provizoriu știa asta și existau semne cum că avea de gând să îi vină de hac lui Lenin. Presa de dreapta îl acuzase că era un spion infiltrat de germani. Acuzația era ridicolă. Totuși, era adevărat că Lenin avea o sursă secretă de finanțare. Grigori, fiind unul dintre cei care intraseră în partid înainte de război, știa că banii veneau din Germania. Dacă se afla acest secret, suspiciunile aveau să crească.

Moțăia când auzi pași pe hol, urmați de o bătaie zgomotoasă și grăbită în ușă. Trăgându-și pantalonii pe el, strigă:

— Ce-i?

Vlad se trezi și începu să plângă. O voce de bărbat zise:

— Grigori Sergheievici?

— Da.

Grigori deschise ușa și îl văzu în prag pe Isaak.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Au fost emise mandate de arestare pe numele lui Lenin, Zinoviev și Kamenev.

Grigori îngheță.

— Trebuie să îi avertizăm!

— Am o mașină a armatei afară.

— Îmi pun bocancii și vin.

Isaak plecă. Katerina îl luă în brațe pe Vladimir și încercă să îl liniștească. Grigori își trase la repezeală hainele pe el și coborî treptele în fugă.

Sări în mașină lângă Isaak și spuse:

— Lenin este cel mai important.

Guvernul avea dreptate să îl vizeze – Zinoviev și Kamenev erau revoluționari de nădejde, dar Lenin era motorul care alimenta mișcarea.

— Trebuie să îl avertizăm pe el mai întâi. Să mergem acasă la sora lui. Condu cât de repede poți!

Isaak demară în viteză.

Grigori se ținu bine în timp ce mașina lua un viraj. Când se îndreptă în scaun, întrebă:

— Cum ai aflat?

— De la un bolșevic din Ministerul Justiției.

— Când au fost semnate mandatele?

— Azi-dimineață.

— Sper să ajungem la timp.

Grigori era îngrozit de gândul că Lenin ar fi putut fi deja capturat. Nimeni nu mai avea determinarea lui inflexibilă. Era un tip arțăgos, dar transformase Partidul Bolșevic în cel mai important partid. Fără el, revoluția putea să se prăbușească din nou în haos și în compromisuri.

Isaak conduse până pe strada Shirokaya și opri mașina în fața unei clădiri de apartamente aparținând clasei de mijloc. Grigori sări din mașină, fugi înăuntru și ciocăni grăbit la ușa familiei Yelizarov. Anna Yelizarova, sora mai mare a lui Lenin, deschise ușa. Avea vreo cincizeci și ceva de ani și părul cărunt, pieptănat cu cărare pe mijloc. Grigori o mai întâlnise și înainte: lucra la *Pravda*.

— Este aici? întrebă Grigori.

— Da. De ce? Ce s-a întâmplat?

Grigori simți un val de ușurare. Nu ajunsese prea târziu. Intră în casă.

— O să fie arestat.

Anna trânti ușa.

— Volodya! strigă ea, folosind forma familiară a prenumelui lui Lenin. Vino repede!

Lenin apăru imediat, îmbrăcat ca de obicei într-un costum ponosit de culoare închisă, cu guler și cu cravată. Grigori îi explică rapid situația.

— Voi pleca imediat, zise Lenin.

Anna îi spuse:

— Nu vrei să-ți pui niște lucruri în valiză…

— E prea riscant. Trimite-mi totul mai târziu. O să-ți dau de știre unde sunt. Se uită apoi la Grigori și adăugă: Îți mulțumesc pentru avertisment, Grigori Sergheievici. Ai o mașină?

— Da.

Fără să mai adauge ceva, Lenin ieși pe hol.

Grigori îl urmă până în stradă și se grăbi să-i deschidă portiera mașinii.

— Au fost emise mandate de arestare și pentru Zinoviev și Kamenev, îi spuse Grigori lui Lenin când acesta urcă în mașină.

— Întoarce-te în apartament și sună-i, spuse Lenin. Mark are un telefon și știe unde să-i găsească.

Trânti apoi portiera. Se aplecă înainte și îi zise ceva lui Isaak, dar Grigori nu îl mai auzi. Isaak demară.

Așa era Lenin tot timpul – dădea ordine în dreapta și-n stânga, iar ei făceau ce li se spunea pentru că întotdeauna avea sens.

Grigori simți plăcerea unei poveri grele ridicate de pe umeri. Se uită în susul și în josul străzii. Apoi remarcă un grup de oameni, care ieși dintr-o clădire aflată pe cealaltă parte a străzii. Unii erau îmbrăcați în costume, alții purtau uniforme de ofițeri militari. Grigori îl recunoscu șocat pe Mihail Pinsky. Teoretic, poliția secretă fusese desființată, dar se părea că oameni ca Pinsky își continuau activitatea în rândul armatei.

Acești oameni veniseră probabil după Lenin – și îl rataseră la mustață intrând în clădirea greșită.

Grigori fugi din nou înăuntru. Ușa de la apartamentul familiei Yelizarov era încă deschisă – acolo se aflau Anna, soțul ei, Mark, fiul ei adoptiv, Gora, și servitoarea familiei, o fată de la țară pe nume Anyușka. Erau cu toții șocați. Grigori închise ușa în urma lui.

— A scăpat, zise el. Însă poliția este afară. Trebuie să le telefonez imediat lui Zinoviev și lui Kamenev.

Mark spuse:

— Telefonul este acolo, pe măsuță.

Grigori avu o ezitare.

— Cum funcționează?

Nu mai folosise niciodată un telefon.

— Ah, iartă-mă, spuse Mark.

Ridică aparatul, ținând o parte la ureche și alta la gură.

— E destul de nou și pentru noi, adăugă el, însă îl folosim atât de des, încât ne-am obișnuit cu el deja.

Grăbit, apăsă pe furcă.

— Da, vă rog, rosti el, apoi spuse un număr.

În ușă se auzi un ciocănit. Grigori își duse degetul la buze, cerându-le celorlalți să păstreze tăcerea. Anna îi duse pe Anyușka și pe copil în partea din spate a apartamentului.

Mark vorbi repede în receptor, în timp ce Grigori rămase în ușa apartamentului. Se auzi apoi o voce:

— Deschideți sau spargem ușa! Avem mandat!

Grigori răspunse:

— Stați puțin să îmi trag pantalonii pe mine.

Poliția venea des în locurile în care el își petrecuse cea mai mare parte a vieții și știa toate pretextele cu care putea să-i

facă să aștepte. Mark apăsă din nou pe furcă și ceru un alt număr. Grigori strigă:

— Cine este? Cine-i la ușă?

— Poliția! Deschide în clipa asta!

— Vin acum, trebuie să închid câinele în bucătărie.

— Grăbește-te!

Grigori îl auzi pe Mark spunând:

— Zi-i să se ascundă. Poliția este acum la ușa mea.

Puse receptorul în furcă și îi făcu semn lui Grigori, care deschise ușa și se trase în lături.

Pinsky intră.

— Unde este Lenin? întrebă el.

Câțiva ofițeri militari îl urmară înăuntru.

Grigori răspunse:

— Nu este nimeni cu numele acesta aici.

Pinsky se holbă la el.

— Tu ce cauți aici? se răsti el. Am știut eu dintotdeauna că ești un scandalagiu.

Mark făcu un pas în față și rosti pe un ton calm:

— Arătați-mi mandatul, vă rog.

Fără prea mare tragere de inimă, Pinsky îi înmână o foaie de hârtie. Mark o studie pentru câteva momente, apoi zise:

— Înaltă trădare? Este ridicol!

— Lenin este un agent german, spuse Pinsky. Își miji ochii la Mark și întrebă:

— Tu ești cumnatul lui, nu-i așa?

Mark îi înapoie hârtia.

— Omul pe care îl căutați nu este aici, răspunse el.

Pinsky simțea că acesta era adevărul, ceea ce îl înfuria.

— Și de ce nu-i aici, la dracu'? urlă el. Doar aici locuiește!

— Lenin nu este aici, repetă Mark.

Pinsky se înroși la față.

— A fost avertizat?

Îl înșfăcă pe Grigori de tunică și-l întrebă furios:

— Tu ce cauți aici?

— Eu sunt deputat în sovietul din Petrograd, reprezentând Regimentul I de Mitraliori, și dacă nu vrei ca regimentul meu să îți facă o vizită la sediu, ai face bine să-ți iei mâinile grase de pe uniforma mea.

Pinsky îi dădu drumul.

— O să aruncăm oricum o privire pe-aici, zise el.

Lângă măsuța cu telefon se afla o bibliotecă mică. Pinsky azvârli pe podea câteva cărți de pe raft și le făcu semn ofițerilor să meargă spre interiorul apartamentului.

— Scotociți peste tot, rosti el.

(III)

Walter se duse într-un sat aflat în teritoriul câștigat de la ruși și îi dădu unui țăran uluit și încântat un galben pentru toate hainele sale: un cojoc murdar de lână, o bluză de pânză, pantaloni largi și aspri și încălțări făcute din bast, adică scoarță de fag prelucrată. Din fericire, Walter nu fu nevoit să-i cumpere și lenjeria intimă, căci omul nu purta așa ceva.

Walter își tăie apoi părul cu un foarfece de bucătărie și încetă să se mai bărbierească.

Cumpără un sac de ceapă din piața unui oraș, apoi puse o geantă de piele cu zece mii de ruble în monede și bancnote pe fundul sacului, sub ceapă.

Într-o noapte se mânji pe mâini și pe față cu țărână, apoi, îmbrăcat în straiele țăranului și purtând sacul cu ceapă, traversă terenul dintre tabere, se strecură printre liniile rusești și se îndreptă spre cea mai apropiată gară, de unde cumpără un bilet la clasa a treia.

Adoptă o atitudine agresivă, rânjindu-și dinții la oamenii care îi vorbeau, ca și cum s-ar fi temut că vor să-i fure ceapa – ceea ce probabil că era adevărat. Avea un cuțit mare – ruginit, însă ascuțit – prins cât se poate de vizibil la cingătoare și un pistol Mosin-Nagant, confiscat de la un ofițer rus luat prizonier, ascuns sub cojocul puturos. În două rânduri, când i se adresă un polițist, rânji prostește și îi oferi o ceapă, o mită atât de vrednică de dispreț, încât de fiecare dată polițistul pufni scârbit și îl lăsă în pace. Dacă vreun polițist ar fi insistat să se uite în sac, Walter era gata să îl omoare, dar nu fu nevoit să recurgă la asta. Cumpără bilete pentru călătorii scurte, de câte trei-patru stații, căci un țăran nu ar fi străbătut sute de mile ca să-și vândă ceapa.

Era încordat și cât se poate prudent. Deghizarea sa era destul de subțire. Oricine ar fi vorbit cu el mai mult de câteva secunde

și-ar fi dat seama că nu era cu adevărat rus. Pedeapsa pentru ce făcea el era moartea.

La început fusese speriat, însă senzația se diminuase treptat și în a doua zi era deja plictisit. Nu avea nimic cu care să-și ocupe timpul. Nu putea citi, bineînțeles: ba chiar trebuia să aibă grijă să nu se uite la panourile cu mersul trenurilor postate în gări sau să zăbovească cu privirea asupra reclamelor, pentru că majoritatea țăranilor erau analfabeți. Pe măsură ce o serie de trenuri încete își croiau anevoios drum prin nesfârșitele păduri rusești, el alunecă într-un vis cu ochii deschiși, imaginându-și apartamentul în care avea să locuiască alături de Maud după război. Avea să fie decorat modern, cu lemn deschis la culoare, în nuanțe neutre precum cele din casa familiei von der Helbard, mai degrabă decât tonurile grele și întunecate din casa părintească. Totul avea să fie ușor de curățat și de întreținut, mai ales în bucătărie și în spălătorie, pentru a nu avea nevoie de foarte mulți servitori. Urmau să aibă un pian foarte bun, un Steinway, căci amândurora le plăcea să cânte. Aveau să cumpere o pictură modernă sau două, poate vreuna dintre operele expresioniștilor austrieci, ca să șocheze vechea generație și să se prezinte drept un cuplu progresist. Urmau să aibă un dormitor luminat și aerisit, în care să stea goi pe patul moale, sărutându-se, vorbind și făcând dragoste.

Cu aceste gânduri călători spre Petrograd.

Aranjamentul, realizat printr-un socialist revoluționar de la ambasada suedeză, era ca o persoană trimisă de bolșevici să aștepte o oră pentru a prelua banii de la Walter în Gara Varșovia din Petrograd, în fiecare zi la ora șase după-amiaza. Walter sosi la amiază și profită de oportunitate ca să dea o raită prin oraș, cu scopul de a estima capacitatea poporului rus de a continua lupta.

Fu șocat de tot ce văzu.

De îndată ce ieși din gară, fu asaltat de prostituate – bărbați și femei, adulți și copii. Traversă un pod și străbătu vreo două mile spre nord, intrând în centrul orașului. Majoritatea prăvăliilor erau închise, multe cu scânduri bătute pe uși, iar câteva pur și simplu abandonate, cu geamurile vitrinelor făcute țăndări pe jos. Văzu o mulțime de bețivi și două încăierări. Din când în când mai zărea gonind câte un automobil sau câte o trăsură, împrăștiindu-i pe trecători, cu pasagerii ascunzându-se în

spatele perdelelor trase. Majoritatea oamenilor erau slabi, zdrențăroși și desculți. Era mult mai rău decât în Berlin.

Văzu mulți soldați, aflați fie pe cont propriu, fie în grupuri, cei mai mulți dovedind o lipsă crasă de disciplină, mărșăluind fără cadență sau lenevind la post, cu uniformele descheiate la nasturi, sporovăind cu civilii, aparent procedând după cum îi tăia capul. Lui Walter i se confirmă impresia pe care și-o făcuse atunci când vizitase linia frontului rus: acești oameni nu aveau niciun chef să lupte.

Erau vești bune, se gândi el.

Nimeni nu îl acostă, iar poliția îl ignoră – era doar un alt individ ponosit văzându-și de ale lui într-un oraș care se destrăma.

Cu moralul ridicat, se întoarse la gară la ora șase și își zări de îndată persoana de contact, un sergent cu o eșarfă roșie legată de țeava puștii. Înainte să își facă cunoscută prezența, Walter îl studie pe om. Avea o siluetă remarcabilă, nefiind înalt, dar lat în umeri și voinic. Îi lipseau urechea dreaptă, un dinte din față și inelarul de la mâna stângă. Aștepta cu răbdarea unui veteran, dar ochii săi albaștri și ageri nu ratau mai nimic. Deși Walter intenționase să îl urmărească pe ascuns, soldatul se uită la el, dădu din cap, se întoarse și plecă. Cum intenția îi fusese clară, Walter îl urmă. Merseră într-o cameră mare, plină de mese și scaune, și se așezară.

Walter zise:

— Sergent Grigori Peshkov?

Grigori confirmă.

— Știu cine ești. Stai jos.

Walter își roti privirea prin încăpere. Într-un colț șuiera un samovar, iar o bătrână vindea pește afumat și marinat. Vreo 15-20 de oameni erau așezați la mese. Nimeni nu se uită mai mult de o singură dată la un soldat și un țăran care spera să-și vândă sacul de ceapă. Un tânăr în tunica albastră a muncitorilor de fabrică intră imediat după ei. Walter îl privi o clipă în ochi și îl urmări așezându-se, aprinzându-și o țigară și deschizând *Pravda*.

Apoi spuse:

— Pot să comand ceva de mâncare? Mor de foame, dar probabil că un țăran nu își permite să mănânce aici.

Grigori comandă pâine neagră, heringi și două pahare de ceai cu zahăr. Walter începu să mănânce. După ce îl urmări câteva clipe, Grigori pufni în râs.

— Sunt uluit că ai reușit să treci drept țăran, rosti el. Eu îmi dau seama de la o poștă că ești burghez.

— Cum așa?

— Ai mâinile murdare, dar mănânci cu înghițituri mici și te ștergi la gură cu o cârpă ca și cum ar fi un șervet de pânză. Un țăran adevărat înfulecă mâncarea și bea ceaiul înainte să înghită.

Pe Walter îl irita condescendența omului. „La urma urmei, am supraviețuit trei zile de mers cu trenul, se gândi el. Aș vrea să te văd pe tine izbutind asta în Germania.” Era momentul să-i amintească lui Peshkov că trebuia să-și câștige banii.

— Zi-mi cum mai stau bolșevicii, zise el.

— Periculos de bine, spuse Grigori. Mii de ruși au intrat în partid în ultimele câteva luni. Lev Troțki a anunțat în sfârșit că ne sprijină. Ar trebui să-l auzi. Umple la maximum Circul Modern, seară de seară.

Walter își dădu seama că Troțki era un erou pentru Grigori. Chiar și germanii știau că talentul oratoric al lui era fermecător. Omul reprezenta un real câștig pentru bolșevici.

— În februarie aveam zece mii de membri – astăzi avem două sute de mii, încheie Grigori cu mândrie.

— Asta-i bine, dar puteți schimba lucrurile? întrebă Walter.

— Avem șanse mari să câștigăm alegerile pentru Adunarea Constituantă.

— Când se vor desfășura alegerile?

— Au fost amânate…

— De ce?

Grigori oftă.

— Mai întâi guvernul provizoriu a convocat un consiliu al reprezentanților, care după două luni a convenit în sfârșit asupra componenței unui al doilea consiliu, de șaizeci de membri, care să redacteze legea electorală…

— De ce? De ce este o procedură atât de complicată?

Grigori părea nervos.

— Ei spun că vor ca alegerile să nu poată fi contestate sub nicio formă, dar motivul real este că partidele conservatoare trag de timp, știind că vor pierde.

Era doar un sergent, se gândi Walter, dar analiza lui părea foarte sofisticată.

— Deci când se vor desfășura alegerile?

— În septembrie.

— Și de ce crezi că vor câștiga bolșevicii?

— Am rămas singurul grup dedicat fără rezerve păcii. Și toată lumea știe asta – grație ziarelor și pamfletelor pe care le-am răspândit.

— De ce ai spus că stați „periculos” de bine?

— Pentru că am devenit ținta principală a guvernului. A fost emis un mandat de arestare pe numele lui Lenin. A trebuit să se ascundă. Însă tot el conduce partidul.

Walter nu avea probleme în a crede asta – dacă Lenin își putea controla partidul din exil, de la Zürich, cu siguranță că putea să o facă și dintr-o ascunzătoare din Rusia.

Walter livrase pachetul și obținuse informațiile de care avea nevoie. Își îndeplinise misiunea. Se simți deodată ușurat. Acum nu mai trebuia decât să se întoarcă acasă.

Împinse cu piciorul spre Grigori sacul cu cele zece mii de ruble.

Își termină ceaiul apoi și se ridică în picioare.

— Să mănânci ceapa sănătos, rosti el, după care se îndreptă spre ușă.

Cu colțul ochiului, îl văzu pe bărbatul în tunică albastră împăturindu-și ziarul și ridicându-se și el.

Walter cumpără un bilet până la Luga și urcă la bordul trenului. Intră într-un compartiment de clasa a treia. Își croi drum printr-un grup de soldați care fumau și beau votcă, o familie de evrei cu toate lucrurile strânse în boccelușe și câțiva țărani cu lăzi goale, care probabil că își vânduseră găinile. Se opri în capătul opus al vagonului și privi în spate.

Omul în tunică albastră intră și el în vagon.

Walter urmări câteva secunde cum omul își croiește drum printre călători, împingând lumea la o parte cu nepăsare. Numai un polițist ar fi făcut asta.

Walter sări din tren și fugi în grabă din gară. Amintindu-și de plimbarea din acea după-amiază, se îndreptă cu pas grăbit spre canal. Fiind vară, nopțile erau scurte și serile luminoase. Sperase să scape de urmăritor, dar când aruncă o privire peste umăr, văzu că omul în tunică albastră era încă pe urmele sale.

Probabil că îl urmărise pe Peshkov și hotărâse să vadă care era treaba cu țăranul care îi vânduse ceapă lui Grigori.

Omul o luă la fugă. Dacă era prins, Walter avea să fie împușcat pentru spionaj. Nu avea de ales.

Se afla într-un cartier cu chirii mici. Tot Petrogradul arăta sărăcăcios, însă această zonă avea hoteluri ieftine și spelunci rău famate, în genul celor care existau pe lângă toate gările din lume. Walter o luă și el la fugă, iar omul în tunică albastră mări ritmul ca să țină pasul cu el.

Walter ajunse la o cărămidărie. Aceasta avea un zid înalt și o poartă cu gratii de fier, însă la ușa următoare se afla un depozit abandonat pe un teren fără gard. Walter ieși de pe stradă, străbătu în goană terenul depozitului până la țărm, apoi se cățără peste zidul cărămidăriei.

Trebuia să fie un paznic pe undeva, dar Walter nu văzu pe nimeni. Se uită după un loc în care să se ascundă. Păcat că lumina era încă atât de puternică. Curtea avea propriul chei, cu un mic debarcader din scânduri. Peste tot în jur se aflau mormane de cărămizi cât un stat de om, însă el voia să poată vedea fără să fie văzut. Se îndreptă spre o stivă mai mică – din care se vânduse probabil o parte dintre cărămizi – și rearanjă repede câteva, ca să se poată ascunde în spatele lor și să se uite printr-o gaură. Scoase revolverul Mosin-Nagant de la cingătoare și trase piedica.

Câteva clipe mai târziu, văzu tunica albastră apărând pe creasta zidului.

Omul era de Înălțime medie, slab și avea o mustață mică. Părea speriat: pricepuse că nu mai urmărește un simplu suspect. Era într-o vânătoare de oameni și nu știa dacă el este vânătorul sau vânatul.

Își scoase arma.

Walter își aținti pistolul spre tunica albastră prin spărtura dintre cărămizi, însă nu era suficient de aproape ca să fie sigur că își va nimeri ținta.

Omul rămase nemișcat o clipă, uitându-se împrejur, fiind limpede că este nehotărât cu privire la ce ar trebui să facă mai departe. Apoi se întoarse și porni șovăitor spre apă.

Walter se luă după el. Acum se inversaseră rolurile.

Omul trecu încet de la morman la morman, cercetând zona. Walter făcu la fel, ascunzându-se în spatele cărămizilor de

fiecare dată când omul se oprea, apropiindu-se de el tot mai mult. Walter nu voia să aibă parte de un schimb prelungit de focuri, care ar fi putut atrage atenția altor polițiști. Trebuia să își doboare adversarul cu un foc sau două, apoi să fugă de-acolo cât de repede.

Când omul ajunse la marginea canalului, distanța dintre ei se redusese la numai zece metri. Omul se uită pe canal, de parcă Walter ar fi putut vâsli de acolo într-o barcă.

Walter ieși de după cărămizi și luă în cătare spatele bărbatului.

Acesta își întoarse fața de la apă și dădu cu ochii de Walter, apoi țipă.

Era un țipăt ascuțit și feminin de șoc și de teroare. Walter știu în acea clipă că avea să-și amintească țipătul acela pentru tot restul vieții sale.

Apăsă pe trăgaci, revolverul trase, iar strigătul fu brusc curmat.

Un singur glonț fu de ajuns. Polițistul se prăbuși la pământ, lipsit de viață.

Walter se aplecă deasupra trupului. Ochii priveau în gol spre cer. Nu i se mai auzeau bătăile inimii, nici nu i se simțea răsuflarea.

Walter trase cadavrul la marginea canalului. Puse cărămizi în buzunarele pantalonilor și ale tunicii omului, ca să facă leșul să cântărească mai mult. Apoi îl împinse peste parapet și îl lăsă să cadă în apă.

Cadavrul se scufundă imediat, iar Walter se întoarse și plecă.

(IV)

Grigori era într-o ședință a sovietului din Petrograd când izbucni contrarevoluția.

Asta îl îngrijoră, dar nu îl surprinse. Pe măsură ce bolșevicii deveneau tot mai populari, riposta autorităților era tot mai necruțătoare. Partidul se descurcase foarte bine la alegerile locale, preluând treptat controlul asupra sovietelor provinciale și obținând 33% din posturile de consilieri locali în Petrograd. Drept răspuns, guvernul – condus acum de Kerensky – îl arestă pe Troțki și amână din nou alegerile naționale pentru Adunarea

Constituantă. Bolșevicii spuseseră de la bun început că guvernul provizoriu nu va organiza alegerile naționale, iar această nouă amânare nu făcea decât să le dea și mai multă credibilitate.

Apoi armata intră în joc.

Generalul Kornilov era un cazac ras în cap, cu inimă de leu și cu un creier de oaie, conform unei remarci faimoase a generalului Alexeev. Pe 9 septembrie, Kornilov le ordonă trupelor sale să pornească în marș spre Petrograd.

Sovietul replică rapid. Delegații hotărâră imediat să constituie un Comitet pentru Lupta împotriva Contrarevoluției.

Un comitet nu însemna nimic, se gândi Grigori cu nerăbdare. Se ridică în picioare, înăbușindu-și mânia și frica. Ca delegat din partea Regimentului I de Mitraliori, lumea îl asculta cu respect, mai ales în chestiunile militare.

— Un comitet nu își are rostul dacă membrii săi au de gând doar să țină discursuri, rosti el cu ardoare. Dacă rapoartele pe care le-am primit sunt adevărate, înseamnă că o parte dintre trupele lui Kornilov nu sunt prea departe de periferia Petrogradului. Nu pot fi oprite decât prin forță.

Purta mereu uniforma sa de sergent, pușca și pistolul.

— Comitetul va deveni inutil dacă nu mobilizează muncitorii și soldații din Petrograd împotriva acestei răzvrătiri a armatei.

Grigori știa că numai Partidul Bolșevic putea mobiliza poporul. Toți ceilalți deputați știau și ei asta, indiferent de partidul din care proveneau. În cele din urmă conveniră ca în componența comitetului să intre trei menșevici, trei revoluționari socialiști și trei bolșevici, inclusiv Grigori; însă toată lumea știa că doar bolșevicii contau.

De îndată ce se hotărî asta, Comitetul pentru Luptă ieși din sala de dezbateri. Grigori era politician de șase luni și învățase cum funcționează sistemul. Fără să țină cont de componența formală a comitetului, invită încă o duzină de oameni folositori să li se alăture, inclusiv pe Konstantin de la uzinele Putilov și pe Isaak din Regimentul I de Mitraliori.

Sovietul se mutase de la Palatul Tauride la Institutul Smolny, un fost pension de fete, iar comitetul se reuni într-o sală de clasă, într-un decor cu broderii înrămate și cu picturi copilărești în acuarelă.

Președintele zise:

— Avem vreo moțiune de dezbătut?

Era o tâmpenie, însă Grigori era deputat de suficientă vreme încât să știe cum să se descurce. Preluă imediat controlul întrunirii, pentru a permite comitetului să se concentreze pe acțiuni în loc de vorbe.

— Da, tovarășe președinte, dacă îmi permiteți, începu el. Propun să facem cinci lucruri.

O listă numerotată era întotdeauna o idee bună: oamenii simțeau că trebuie să te asculte până ajungeai la sfârșit.

— Punctul unu: mobilizarea soldaților din Petrograd împotriva răzmeriței generalului Kornilov. Cum putem realiza asta? Eu sunt de părere că tovarășul caporal Isaak Ivanovici ar trebui să redacteze o listă cu cazărmile principale și cu numele liderilor revoluționari de nădejde din fiecare. După ce ne vom identifica aliații, ar trebui să le trimitem o scrisoare în care să le cerem să se pună la dispoziția acestui comitet și să se pregătească pentru respingerea rebelilor. Dacă Isaak începe acum, ne poate aduce lista și scrisoarea pentru aprobare în câteva minute.

Grigori făcu o pauză scurtă, pentru a le permite membrilor să dea din cap, apoi, luând asta drept încuviințare, continuă:

— Vă mulțumesc. Ocupă-te de asta, tovarășe Isaak. Punctul doi: trebuie să trimitem un mesaj la Kronstadt.

Baza navală de la Kronstadt, o insulă aflată la douăzeci de mile în larg, era celebră pentru modul brutal în care își trata marinarii, mai ales pe tinerii cădeți. Cu șase luni în urmă, marinarii se ridicaseră împotriva torționarilor lor, chinuindu-i și omorându-i pe mulți dintre ofițeri. Locul era acum o fortăreață a radicalilor.

— Marinarii trebuie să se înarmeze, să vină la Petrograd și să se rămână la dispoziția noastră.

Grigori arătă spre un deputat bolșevic despre care știa că este un apropiat de-al marinarilor.

— Tovarășe Gleb, ai putea să te ocupi dumneata de această sarcină cu aprobarea comitetului?

Gleb dădu din cap.

— Dacă îmi permiteți, voi redacta o scrisoare pe care să o semneze tovarășul președinte și apoi o voi duce personal la Kronstadt.

— Da, te rog.

Membrii comitetului păreau acum ușor năuciți. Lucrurile se mișcau mai repede decât de obicei. Numai bolșevicii nu erau surprinși.

— Punctul trei: trebuie să-i organizăm pe muncitorii din fabrici în unități de apărare și să-i înarmăm. Putem face rost de arme din arsenalele armatei și din fabricile de armament. Cei mai mulți muncitori vor avea nevoie de instrucție în folosirea armelor de foc și în disciplina militară. Propun ca de această sarcină să se ocupe împreună sindicatele și Gărzile Roșii.

Gărzile Roșii erau constituite din soldați și muncitori revoluționari care aveau arme de foc. Nu erau toți bolșevici, dar se supuneau de obicei ordinelor primite de la comitetele bolșevice.

— Propun ca tovarășul Konstantin, deputatul de la Uzina Putilov, să se ocupe de asta. El cunoaște sindicatele din fabricile importante.

Grigori știa că transforma populația Petrogradului într-o armată revoluționară și la fel știau și ceilalți bolșevici din comitet, însă oare restul membrilor aveau să-și dea seama? La capătul acestui proces, presupunând că era înfrântă contrarevoluția, urma să fie foarte greu pentru moderați să dezarmeze forța pe care tot ei o creaseră și să restaureze autoritatea guvernului provizoriu. Dacă se gândeau dinainte la asta, ar fi putut încerca să modereze sau să respingă propunerea lui Grigori. Însă momentan se străduiau să împiedice uzurparea puterii de către armată. Ca de obicei, numai bolșevicii aveau o strategie.

Konstantin spuse:

— Da, așa este. Voi întocmi o listă.

Avea să favorizeze liderii de sindicat bolșevici, desigur, dar oricum aceștia erau cei mai eficienți în momentul de față.

Grigori continuă:

— Punctul patru: Sindicatul Căilor Ferate trebuie să facă tot posibilul să încetinească înaintarea armatei lui Kornilov.

Bolșevicii se străduiseră din răsputeri să obțină controlul asupra acestui sindicat, iar acum aveau cel puțin un susținător în fiecare depou. Sindicaliștii bolșevici se ofereau întotdeauna voluntari pentru posturile de trezorier, secretar sau președinte.

— Deși o parte dintre trupe vin încoace pe jos, grosul armatei și al proviziilor va trebui să vină cu trenul. Sindicatul poate avea

grijă ca ei să fie reținuți și trimiși pe rute ocolitoare. Tovarășe Viktor, se poate baza comitetul pe dumneata pentru această sarcină?

Viktor, un deputat din partea căilor ferate, încuviință.

— Voi institui un comitet ad-hoc în cadrul sindicatului, ca să organizăm încetinirea înaintării rebelilor.

— Punctul cinci: ar trebui să încurajăm și alte orașe să formeze comitete precum acesta, zise Grigori. Revoluția trebuie apărată pretutindeni. Poate că alți membri ai comitetului ne-ar putea sugera orașele cu care să luăm legătura.

Era o diversiune deliberată, însă ei mușcară momeala. Bucuroși că aveau ceva de făcut, membrii comitetului începură să indice numele orașelor care ar fi trebuit să organizeze comitete pentru luptă. Grigori se asigura astfel că ei nu aveau să îi conteste propunerile mai importante, lăsându-le să treacă; în plus, nu mai apucau să se gândească la consecințele pe termen lung ale înarmării cetățenilor.

Isaak și Gleb își redactară scrisorile, iar președintele semnă fără să mai pună întrebări. Konstantin întocmi o listă cu liderii din fabrici și începu să le trimită mesaje. Viktor plecă să-i organizeze pe muncitorii de la căile ferate.

Comitetul începu apoi să discute aprins formularea scrisorii ce trebuia trimisă orașelor din apropiere. Grigori plecă neobservat – obținuse tot ce își dorise. Apărarea Petrogradului și a revoluției era în plină desfășurare, iar bolșevicii erau cei care se ocupau de aceasta.

Avea acum nevoie de informații sigure cu privire la poziția armatei contrarevoluționare. Chiar se apropiau trupele acesteia de suburbiile din sudul Petrogradului? Dacă da, atunci trebuiau respinse mai repede decât putea să acționeze Comitetul pentru Luptă.

Plecă de la Institutul Smolny și traversă podul, ajungând la cazarma sa – găsi acolo trupele pregătindu-se deja să lupte împotriva rebelilor lui Kornilov. Luă un automobil blindat, un șofer și trei soldați revoluționari de nădejde și străbătu tot orașul până în sud.

La lumina tot mai slabă a după-amiezii de toamnă, înaintară prin suburbiile din sud căutând armata invadatoare. După câteva ore fără rezultat, Grigori decise că erau șanse mari ca rapoartele înaintării lui Kornilov să fi fost exagerate. În orice caz,

cel mai probabil ar fi fost să dea peste un corp de avangardă. Chiar și așa, era important să se asigure, așa că își continuă căutarea.

În cele din urmă dădură peste o brigadă de infanterie care-și așezase tabăra într-o școală.

Se gândi să se întoarcă la cazarmă și să aducă Regimentul I de Mitraliori aici, ca să atace. Însă își dădu seama apoi că exista o cale mai bună. Era riscant, dar dacă funcționa, ar fi evitat vărsarea de sânge.

Voia să încerce să câștige doar prin vorbă.

Trecură pe lângă o santinelă apatică de pe terenul de joacă și Grigori coborî din mașină. Precaut, își montă baioneta la țeava puștii și o fixă în poziție de atac, apoi își puse pușca pe umăr. Simțindu-se vulnerabil, se sili să pară relaxat.

Câțiva soldați se apropiară de el. Un colonel îi zise:

— Ce cauți aici, sergent?

Grigori îl ignoră și i se adresă unui caporal:

— Trebuie să vorbesc cu liderul comitetului vostru de soldați, tovarășe, spuse el.

Colonelul interveni:

— Nu există niciun comitet de soldați în această brigadă, *tovarășe*. Urcă înapoi în mașină și întinde-o de aici.

Însă caporalul răspunse pe un ton sfidător, ușor agitat:

— Eu am fost liderul comitetului din plutonul meu, sergent – înainte ca toate comitetele să fie interzise, desigur.

Chipul colonelului se întunecă de mânie.

Aceasta era revoluția la scară mică, realiză Grigori. Cine avea să triumfe, colonelul sau caporalul?

Se apropiară apoi și alți soldați ca să asculte conversația.

— Atunci, spune-mi, de ce atacați revoluția? i se adresă din nou Grigori caporalului.

— Nu, nu, se apără caporalul. Noi suntem aici ca să o protejăm.

— Cineva v-a mințit.

Grigori se întoarse și ridică tonul, ca să fie auzit de toți cei de față.

— Tovarășul premier Kerensky l-a concediat pe generalul Kornilov, însă Kornilov nu a vrut să plece și de aceea v-a trimis pe voi să atacați Petrogradul.

Se auzi un murmur de dezaprobare. Colonelul păru stânjenit: știa că Grigori are dreptate.

— Gata cu minciunile astea! izbucni el. Pleacă imediat de-aici, sergent, sau te împușc!

Grigori spuse calm:

— Nu duce mâna la armă, colonele. Oamenii dumitale au dreptul să afle adevărul. Se uită la mulțimea din ce în ce mai mare: Nu-i așa?

— Așa e! ziseră câțiva dintre ei.

— Nici mie nu-mi place tot ce a făcut Kerensky până acum, continuă Grigori. A reintrodus pedeapsa cu moartea și biciuirea. Dar el este liderul revoluției, în timp ce generalul Kornilov vrea să distrugă revoluția.

— Minciuni! rosti colonelul mânios. Nu pricepeți, soldați? Sergentul ăsta este un bolșevic. Toată lumea știe că ei sunt în simbria Germaniei!

Caporalul spuse:

— De unde să știm pe cine să credem? Tu zici un lucru, sergent, iar colonelul spune cu totul altceva.

— Atunci vă invit să nu ne credeți nici pe unul, nici pe celălalt, răspunse Grigori. Duceți-vă și vedeți cu ochii voștri!

Ridică tonul ca să se asigure că toată lumea îl auzea.

— Nu trebuie să vă ascundeți în această școală. Mergeți până la cea mai apropiată fabrică și întrebați-l pe primul muncitor care vă iese în cale. Vorbiți cu soldații pe care-i vedeți pe străzi. În curând veți afla adevărul.

Caporalul încuviință.

— O idee bună.

— Ba nu o să faceți una ca asta, rosti colonelul furios. Vă ordon să rămâneți pe loc.

Asta era o mare greșeală, se gândi Grigori. Zise:

— Colonelul vostru nu vrea să vă interesați voi înșivă, nu vi se pare un semn de nesinceritate?

Colonelul își duse mâna la pistol și spuse:

— Asta-i instigare la răzvrătire, sergent.

Oamenii se holbau la colonel și la Grigori. Acesta era momentul critic, iar moartea nu fusese niciodată mai aproape de Grigori.

Grigori realiză deodată că se află într-o poziție dezavantajoasă. Fusese atât de implicat în discuție, încât uitase

să mai pregătească un plan pentru ce avea să se întâmple mai apoi. Avea o pușcă pe umăr, însă piedica nu era trasă. I-ar fi luat câteva secunde ca să și-o dea jos de pe umăr, să răsucească butonul greoi ce debloca arma și să ridice pușca în poziție de tragere. Colonelul putea să-și scoată pistolul și să tragă cu el mult mai repede. Grigori simți un val de frică și fu nevoit să-și înăbușe impulsul de a se întoarce și a da bir cu fugiții.

— Răzvrătire? spuse el, încercând să câștige timp, dar și să nu lase teama să-i slăbească tonul poruncitor. Când un general concediat mărșăluiește spre capitală, dar trupele lui refuză să atace guvernul legitim, cine se răzvrătește de fapt? Eu aș zice că generalul, precum și acei ofițeri care încearcă să îndeplinească ordinele trădătorului.

Colonelul își scoase pistolul.

— Pleacă de aici, sergent. Se întoarse spre ceilalți: Soldați, intrați în școală și adunați-vă în hol. Țineți minte: nesupunerea este o infracțiune în armată, iar pedeapsa cu moartea a fost reintrodusă. Îi voi împușca pe toți cei care vor refuza să asculte ordinul.

Își îndreptă arma spre caporal.

Grigori văzu că oamenii erau pe punctul de a se supune ofițerului înarmat, care le vorbea atât de autoritar și de încrezător. Nu era decât o cale de scăpare, își dădu el seama disperat: trebuia să îl omoare pe colonel.

Găsi imediat o modalitate – trebuia să se miște foarte repede, dar credea că ar putea reuși.

Dacă se înșela, avea să moară.

Lăsă să-i alunece pușca de pe umărul stâng și, fără să o treacă în mâna dreaptă, o azvârli cu toată puterea spre colonel. Vârful ascuțit al baionetei lungi străpunse uniforma acestuia și Grigori simți cum se înfige în stomacul moale. Colonelul scăpă un țipăt de durere, dar nu căzu. În ciuda rănii, se răsuci și își roti mâna cu arma într-un arc de cerc. Apăsă pe trăgaci, dar glonțul se îndreptă aiurea.

Grigori împinse pușca, înfigând baioneta tot mai adânc și mai sus, în căutarea inimii. Chipul colonelului se schimonosi de durere și gura i se deschise, dar nu mai scoase niciun sunet și se prăbuși la pământ, ținând încă strâns pistolul în mână.

Grigori își scoase baioneta din el cu o smucitură. Colonelul scăpă pistolul printre degete.

Toată lumea se uita consternată la ofițerul care se zbătea în tăcere în iarba pârjolită de pe terenul de joacă. Grigori ridică piedica puștii, țintì spre inima colonelului și trase două focuri de la mică distanță. Omul încremeni.

— Așa cum ziceai și tu, colonele, rosti Grigori. Este pedeapsa cu moartea.

(V)

Fitz și Bea luară un tren de la Moscova, însoțiți doar de camerista rusoaică a lui Bea, Nina, și de valetul lui Fitz, Jenkins, un fost campion la box care nu fusese primit în armată pentru că nu vedea mai departe de zece metri.

Coborâră din tren la Bulovnir, o gară mică ce deservea moșia prințului Andrei. Experții lui Fitz sugeraseră ca Andrei să construiască aici un orășel, cu o fabrică de cherestea și moară; dar nu se făcuse nimic, iar țăranii încă își duceau produsele cu calul și cu căruța la douăzeci de mile distanță, în vechiul târg.

Andrei trimisese o trăsură neacoperită care să-i întâmpine, cu un vizitiu care se uită morocănos cum pune Jenkins bagajele în spatele vehiculului. Pe când mergeau pe un drum colbuit, printre terenurile cultivate, Fitz își aminti de ultima sa vizită, când venise aici ca proaspăt soț al prințesei, iar sătenii stătuseră pe marginea drumului și aplaudaseră. Atmosfera era diferită acum. Oamenii care munceau pe câmp abia dacă își ridicau privirile când trăsura trecea, iar în sate și în cătune locuitorii se întorceau în mod intenționat cu spatele.

Asta îl irită pe Fitz și îi strică buna-dispoziție, însă își mai reveni întru câtva atunci când văzu pietrele roase de vreme ale vechii case, colorate într-un galben untos de soarele de după-amiază. Un mic grup de servitori îmbrăcați impecabil ieșiră pe ușa din față ca niște rațe care veneau să fie hrănite și înconjurară trăsura, deschizând ușile și coborând bagajele. Majordomul lui Andrei, Georgi, sărută mâna lui Fitz și rosti o frază în engleză, pe care era evident că o învățase pe de rost:

— Bine ați revenit la casa dumneavoastră din Rusia, domnule conte Fitzherbert.

Casele rusești erau adeseori grandioase, deși sărăcăcioase, iar Bulovnir nu făcea excepție de la regulă. Sala imensă trebuia

văruită, candelabrul prețios era prăfuit și un câine urinase pe podeaua de marmură. Prințul Andrei și prințesa Valeria așteptau sub un portret mare al bunicului lui Bea, care se încrunta sever la ei.

Bea se repezi la Andrei și îl îmbrățișă.

Valeria era de o frumusețe clasică, având trăsături regulate și părul negru prins într-o coafură îngrijită. Îi strânse mâna lui Fitz și zise în franceză:

— Vă mulțumim că ați venit. Ne bucurăm nespus să vă vedem.

Când Bea se desprinse din brațele lui Andrei, ștergându-și lacrimile de la ochi, Fitz îi întinse mâna. Andrei îi întinse mâna stângă: mâneca dreaptă a hainei sale atârna, goală. Era palid și slab, de parcă ar fi suferit de o boală care-l rodea pe dinăuntru, iar în barbă îi apăruseră câteva fire cărunte, deși nu avea decât 33 de ani.

— Nu-ți pot spune cât de ușurat sunt să te văd, spuse el.

Fitz zise:

— S-a întâmplat ceva?

Vorbeau în franceză, limbă pe care o știau perfect cu toții.

— Hai în bibliotecă. Valeria o va conduce pe Bea la etaj.

Se despărțiră de femei și intrară într-o încăpere prăfuită, plină de cărți legate în piele ce nu păreau să fi fost citite prea des.

— Am poruncit să ni se aducă ceai. Mă tem că nu avem vin de Xeres.

— E bun și ceaiul.

Fitz se lăsă să cadă într-un scaun. Piciorul rănit îl durea după lungul drum parcurs.

— Ce se petrece?

— Ești înarmat?

— Da, sunt. Revolverul meu de serviciu este în bagaje.

Fitz avea un Webley Mark V, pe care îl primise în 1914.

— Te rog să-l ții la îndemână. Eu îl port cu mine pe al meu tot timpul.

Andrei își desfăcu haina, dezvăluind o centură și un toc de armă.

— Ar fi cazul să îmi spui de ce.

— Țăranii au înființat un comitet al pământului. Niște revoluționari socialiști au vorbit cu ei și le-au băgat prostii în

cap. Acum vor să preia toate terenurile pe care eu nu le cultiv și să le împartă între ei.

— Nu ai mai trecut prin asta înainte?

— Pe vremea bunicului. Am spânzurat trei țărani și am crezut că asta le va fi învățătură de minte. Însă ideile astea parșive nu mor cu una, cu două, ci ies din nou la suprafață peste ani și ani.

— Ce ai făcut de data asta?

— Le-am vorbit, arătându-le că mi-am pierdut brațul apărându-i pe ei de germani, și s-au mai calmat – până acum câteva zile, când s-au întors acasă vreo șase soldați din partea locului. Ei susțin că au fost lăsați la vatră, dar sunt convins că au dezertat. Din păcate, este imposibil să verific.

Fitz încuviință. Ofensiva Kerensky fusese un eșec, iar germanii și austriecii contraatacaseră. Rușii se împrăștiaseră, iar germanii se îndreptau acum spre Petrograd. Mii de soldați ruși plecaseră de pe câmpul de bătălie și se întorseseră în satele lor.

— Și-au adus cu ei puștile și pistoale pe care le-au furat fie de la ofițeri, fie de la prizonierii germani. Oricum, sunt înarmați până în dinți și plini de idei subversive. E printre ei un caporal, Feodor Igorovici, care pare să fie capul răutăților. El i-a zis lui Georgi că nu înțelege de ce eu încă mai pretind că am drept de proprietate asupra pământului, cu atât mai puțin asupra pârloagelor.

— Nu înțeleg ce se întâmplă cu oamenii în armată, spuse Fitz exasperat. Ai crede că vor învăța valoarea autorității și a disciplinei – și, când colo, se pare că se petrece exact contrariul.

— Mă tem că situația s-a agravat azi-dimineață, continuă Andrei. Fratele mai mic al caporalului Feodor, Ivan Igorovici, și-a adus vitele la păscut pe pajiștea mea. Georgi a aflat și m-am dus împreună cu el să îl mustruluim pe Ivan. Am dat să-i scoatem vitele pe drum. El a încercat să închidă poarta ca să ne oprească. Eu aveam pușca la mine și l-am lovit în cap cu patul ei. Majoritatea afurisiților de țărani au capetele tari ca niște ghiulele, dar ăsta era diferit: prăpăditul a căzut la pământ și a murit. Socialiștii se folosesc de asta ca o scuză pentru a agita lumea.

Politicos, Fitz își ascunse sila. Nu era de acord cu obiceiul rușilor de a-și lovi inferiorii și nu era deloc surprins când asta ducea la tulburări.

— Ai mai spus asta cuiva?

— Am trimis un mesaj în oraș, raportând moartea și cerând un detașament de poliție sau de armată ca să mențină ordinea, dar mesagerul meu nu s-a întors încă.

— Deci momentan suntem pe cont propriu.

— Exact. Dacă situația se înrăutățește și mai mult, mă tem că va trebui să trimitem doamnele de aici.

Fitz se simțea devastat: era mult mai rău decât anticipase. Ar fi putut fi omorâți cu toții. Venirea aici fusese o greșeală cumplită. Trebuia să o pună pe Bea la adăpost cât mai curând posibil.

Se ridică în picioare. Cum englezilor le plăcea uneori să-și afișeze sângele rece în situații de criză, rosti:

— Cred că ar fi cazul să mă schimb pentru cină.

Andrei îl conduse în camera lui. Jenkins îi despachetase hainele de seară și le călcase. Fitz începu să se dezbrace; se simțea extrem de nesăbuit. Se pusese pe sine și o pusese și pe Bea în primejdie. Obținuse o impresie utilă despre situația din Rusia, dar raportul pe care avea să-l scrie nu merita nici pe departe riscul asumat. Se lăsase convins de soția lui și asta era întotdeauna o greșeală. Hotărî să plece cu primul tren de dimineață.

Avea revolverul pe noptieră, lângă butoni. Se asigură că funcționează corespunzător, apoi îl deschise și îl încărcă cu cartușe Webley de calibru 455. Nu avea cum să îl țină în costum. Până la urmă îl îndesă în buzunarul de la pantaloni, unde îi produse o umflătură dizgrațioasă.

Îl chemă pe Jenkins ca să-i strângă hainele de drum, apoi intră în camera lui Bea. Ea stătea la oglindă, purtând doar lenjeria intimă și probând un colier. Arăta mai voluptuoasă decât de obicei, având sânii și șoldurile ceva mai pline, iar Fitz se întrebă deodată dacă nu cumva era însărcinată. Avusese o stare de greață în acea dimineață, la Moscova, își dădu el seama, în mașina care îi dusese la gară. Își aminti de prima ei sarcină, iar asta îl duse cu gândul la o perioadă care acum i se părea de aur, când le avea atât pe Ethel, cât și pe Bea, iar războiul încă nu începuse.

Era pe cale să-i spună că era necesar ca a doua zi să plece, când aruncă o privire pe fereastră și se opri brusc.

Camera se afla în partea din față a casei, cu vedere spre parc și spre câmpurile de dincolo de cel mai apropiat sat. Atenția lui

Fitz fusese atrasă de o mulțime de oameni. Presimțind ceva rău, se duse la fereastră și se uită împrejur.

Văzu circa o sută de țărani apropiindu-se de casă prin parc. Deși era încă lumină afară, mulți dintre ei aveau făclii. Iar unii, observă el, aveau pușți.

Rosti:

— O, la naiba!

Bea era șocată.

— Fitz! Ai uitat că sunt și eu aici?

— Uită-te afară, îi spuse el.

Bea icni.

— O, nu!

Fitz strigă:

— Jenkins! Jenkins, ești acolo?

Deschise ușa dintre camere și îl văzu pe valet, cu un aer surprins, punându-i costumul de drum pe un umeraș.

— Suntem în pericol de moarte, zise Fitz. Trebuie să plecăm în următoarele cinci minute. Fugi la grajduri, înhamă caii la trăsură și vino cu ea la ușa de la bucătărie cât poți de repede.

Jenkins aruncă costumul pe jos și plecă în fugă.

Fitz se întoarse spre Bea.

— Pune-ți o haină, orice haină, și încalță-te cu o pereche de pantofi buni pentru mers în aer liber, apoi du-te la bucătărie pe scara din spate și așteaptă-mă acolo.

Spre cinstea ei, Bea nu izbucni în istericale: făcu doar cum i se spusese.

Fitz ieși din cameră și porni grăbit, șchiopătând cât de repede putea, spre dormitorul lui Andrei. Cumnatul său nu era acolo și nici Valeria.

Fitz coborî la parter. Georgi și o parte dintre servitori se aflau în sala principală, părând înspăimântați. Fitz era și el speriat, dar spera că nu arată acest lucru.

Fitz îi găsi pe prinț și pe prințesă în salon. O sticlă deschisă de șampanie era pusă la gheață și două pahare fuseseră umplute, însă ei nu beau. Andrei stătea în fața șemineului, iar Valeria era la fereastră, uitându-se la mulțimea care se apropia. Fitz se duse lângă ea. Țăranii aproape că ajunseseră la ușă. Câțiva aveau arme de foc, iar cei mai mulți aveau cuțite, ciocane și coase.

Andrei spuse:

— Georgi va încerca să se înțeleagă cu ei omenește, și dacă nu reușește, va trebui să vorbesc chiar eu cu ei.

Fitz spuse:

— Pentru numele lui Dumnezeu, Andrei, a trecut vremea vorbelor! Trebuie să plecăm chiar acum.

Înainte ca Andrei să poată răspunde, auziră voci ridicate în sală.

Fitz se duse la ușă și o crăpă puțin. Îl văzu pe Georgi discutând cu un țăran tânăr și înalt, cu o mustață stufoasă ce i se întindea pe obraji: Feodor Igorovici, presupuse el. Erau înconjurați de bărbați și de câteva femei, unii cu făclii aprinse în mâini. Pe ușa din față intrau tot mai mulți. Accentul lor local era greu de înțeles, însă o frază răstită se repetă de mai multe ori:

— Ba o să *vorbim* cu prințul!

Andrei auzi și el asta, așa că trecu pe lângă Fitz și ieși în sală. Fitz apucă să spună: „Nu…”, dar era deja prea târziu.

Gloata huidui când îl văzu pe Andrei apărând în ținută de seară. Ridicând tonul, el zise:

— Dacă plecați acum în liniște, nu o să aveți necazuri prea mari.

Feodor strigă:

— Tu ești cel care o să aibă necazuri – mi-ai ucis fratele!

Fitz o auzi pe Valeria spunând:

— Locul meu este lângă soțul meu.

Înainte să o poată opri, se duse și ea în sală.

Andrei rosti:

— Nu am vrut să îl omor pe Ivan, însă ar fi fost încă în viață dacă nu ar fi încălcat legea și nu și-ar fi sfidat prințul!

Cu o mișcare bruscă, Feodor își răsuci pușca și îl lovi pe Andrei peste față cu patul acesteia.

Andrei se clătină, ducându-și mâna la obraz. Țăranii izbucniră în urale.

Feodor strigă:

— Asta i-ai făcut lui Ivan!

Fitz duse mâna la revolver.

Feodor ridică pușca deasupra capului. Preț de o clipă prelungă, timpul păru să se oprească în loc și pușca Mosin-Nagant atârnă în aer ca securea unui călău. Apoi coborî arma cu o mișcare puternică și îl lovi în creștet pe Andrei. Se auzi o crăpătură înfiorătoare și Andrei căzu la podea.

Valeria țipă.

Stând în prag cu ușa pe jumătate închisă, Fitz ridică piedica din stânga revolverului și ținti spre Feodor – însă țăranii se îngrămădiră în jurul țintei sale. Începură să îl lovească și să îl bată pe Andrei, care zăcea la podea inconștient. Valeria încercă să ajungă la el ca să îl ajute, dar nu putu să își croiască drum prin mulțime.

Un țăran lovi cu coasa în portretul severului bunic al lui Bea, despicând pânza. Unul dintre oameni trase cu pușca în candelabru, care se împrăștie în fărâme sclipitoare. Niște draperii izbucniră brusc în flăcări: cineva le aprinsese probabil cu o făclie.

Fitz fusese pe câmpul de bătălie și aflase că bravura trebuie temperată cu un calcul rece. Știa că nu îl putea salva de unul singur pe Andrei din mâinile gloatei. În schimb, încă o mai putea salva pe Valeria.

Își puse pistolul la loc în buzunar.

Intră în sală. Toată atenția era îndreptată asupra prințului doborât la podea. Valeria stătea la marginea gloatei, bătându-i ineficient pe umăr pe țăranii din fața ei. Fitz o înșfacă de mijloc, o săltă și o luă de-acolo, retrăgându-se în salon. Piciorul vătămat îl durea cumplit din cauza poverii, dar strânse din dinți.

— Dă-mi drumul! strigă ea. Trebuie să îl ajut pe Andrei!

— Nu îl putem ajuta pe Andrei! spuse Fitz.

O aruncă pe umăr pe cumnata sa, slăbind presiunea pe care o simțea asupra piciorului său. Un glonț îi vâjâi pe la ureche în timp ce făcea asta. Aruncă o privire peste umăr și văzu un soldat în uniformă îndreptându-și pistolul spre el și rânjind.

Auzi o a doua împușcătură și simți un impact. Se gândi o clipă că a fost lovit, dar nu simți nicio durere, așa că țâșni spre ușa ce dădea în sala de mese.

Îl auzi pe soldat strigând:

— Scapă prințesa!

Fitz se năpusti pe ușă exact în momentul în care un glonț se înfipse în lemnărie. Soldații obișnuiți nu erau instruiți să folosească pistoale și uneori nu realizau cât de puțin precise erau acestea față de puști. Fugind oarecum șchiopătat, Fitz trecu de masa pe care erau întinse argintăria și porțelanurile necesare pentru patru aristocrați înstăriți, care urmau să servească cina. Auzi în spate mai mulți urmăritori. În partea

cealaltă a camerei, se afla o ușă ce dădea înspre bucătărie. Trecu printr-un hol îngust și ajunse în bucătărie. Un bucătar și câteva servitoare se opriseră din lucru, stând înmărmuriți și părând înfricoșați.

Urmăritorii lui Fitz erau deja foarte aproape în spatele său – de îndată ce aveau să îl aibă în cătare, aveau să îl omoare. Trebuia să facă ceva ca să îi încetinească.

O puse pe Valeria pe picioare. Ea se clătină și Fitz văzu sânge pe rochia ei. Fusese nimerită de un glonț, dar era vie și conștientă. O așeză pe un scaun, apoi se întoarse spre hol. Soldatul cu rânjet pe chip gonea către el, trăgând la nimereală, urmărit de alți câțiva, într-un singur șir în spațiul îngust. În spatele lor, în sala de mese și în salon, Fitz văzu înălțându-se limbi de foc.

Își scoase pistolul Webley. Era o armă cu dublă acțiune, așa că nu trebuia să ridice cocoșul. Lăsându-se cu toată greutatea pe piciorul teafăr, ținti cu grijă spre burta soldatului care alerga spre el. Apăsă trăgaciul, pistolul trase, iar omul se prăbuși la podea în fața lui. În bucătărie, Fitz auzi câteva femei țipând îngrozite.

Trase imediat în următorul om, care se prăbuși și el. Trase și a treia oară, cu același rezultat. Cel de-al patrulea om se retrase în sala de mese.

Fitz trânti ușa bucătăriei. Urmăritorii aveau să șovăie acum, întrebându-se cum puteau verifica dacă el îi pândea în continuare, și asta îi putea acorda exact timpul de care avea nevoie.

O ridică pe Valeria, care părea să-și piardă cunoștința. Nu mai fusese niciodată în bucătăriile din această casă, dar porni spre partea din spate. Trecu printr-un alt hol, pe lângă magazii și spălătorie. În cele din urmă deschise o ușă care dădea spre exterior.

Ieși afară, gâfâind, cu o durere îngrozitoare în picior, și văzu trăsura care îl aștepta, cu Jenkins pe capră și cu Bea înăuntru însoțită de Nina, care plângea în hohote necontrolate. Un rândaș înspăimântat ținea caii de hățuri.

O aruncă pe Valeria în trăsură, urcându-se imediat după ea, în timp ce îi striga lui Jenkins:

— Pornește! Pornește!

Jenkins biciui caii, rândașul sări din calea lor, iar trăsura se urni din loc.

Fitz o întrebă pe Bea:

— Ești în regulă?

— Nu, dar sunt teafără și nevătămată. Dar tu?

— N-am nimic. Dar mă tem pentru viața fratelui tău.

În realitate era destul de sigur că Andrei era deja mort, însă nu voia să-i spună și ei asta.

Bea se uită la prințesă.

— Ce-a pățit?

— Cred că a fost lovită de un glonț.

Fitz o privi îndeaproape. Chipul Valeriei era alb și nemișcat.

— O, Doamne! șopti el.

— A murit, nu-i așa? întrebă Bea.

— Trebuie să fii tare.

— Voi fi tare.

Bea luă în palmele sale mâna lipsită de viață a cumnatei sale.

— Biata Valeria…

Trăsura goni pe alee, trecând pe lângă căsuța în care locuise mama lui Bea după moartea soțului ei. Fitz aruncă o privire înapoi, către clădirea principală. Un mic grup de urmăritori frustrați stăteau în ușa bucătăriei. Unul dintre ei îi ținea cu pușca, așa că Fitz se aplecă, trăgând-o după el și pe Bea.

Când își ridică din nou privirea, ieșiseră din bătaia puștii. Țăranii și servitorii ieșeau din casă pe toate ușile. Ferestrele erau straniu de luminoase, iar Fitz realiză că locul era în flăcări. În timp ce privea, fumul începu să iasă în fuioare pe ușa din față, iar o vâlvătaie portocalie apăru printr-o fereastră deschisă, aprinzând iedera de pe ziduri.

Apoi trăsura trecu peste o movilă și începu să coboare la vale, iar vechea casă dispăru din raza lor vizuală.

Capitolul 28

Octombrie – noiembrie 1917

(I)

Walter rosti mânios:

— Amiralul von Holtzendorff ne-a promis că britanicii vor muri de foame după cinci luni. Asta se întâmpla acum nouă luni.

— A făcut o greșeală, zise tatăl său.

Walter își înăbuși o remarcă batjocoritoare.

Se aflau în biroul lui Otto de la Ministerul de Externe din Berlin. Otto stătea într-un scaun sculptat, în spatele unui birou masiv. Pe peretele din spatele lui era atârnat un tablou care îl înfățișa pe kaizerul Wilhelm I, bunicul actualului monarh, pe când era încoronat ca împărat german în Sala Oglinzilor de la Versailles.

Walter era furios din cauza scuzelor neisprăvite oferite de tatăl său.

— Amiralul și-a dat cuvântul de ofițer că niciun american nu va ajunge în Europa, spuse el. Din informațiile pe care le-a cules spionajul nostru, 14 mii de americani au debarcat în Franța în iunie. S-a cam ales praful de cuvântul lui de ofițer!

Asta îl irită pe Otto.

— A făcut ce a crezut că este mai bine pentru țara lui, rosti el enervat. Ce poate face un om mai mult de atât?

Walter ridică tonul.

— Mă întrebi ce poate face un om mai mult? Poate evita să facă false promisiuni. Când nu știe sigur ceva, se poate abține de la a spune că știe sigur. Poate spune adevărul sau poate să-și țină naibii gura!

— Von Holtzendorff a oferit cel mai bun sfat pe care îl putea oferi.

Slăbiciunea acestor argumente îl scotea din minți pe Walter.

— O asemenea atitudine umilă ar fi fost mai nimerită *înainte* de producerea evenimentului. Însă el nu a fost deloc umil. Ai fost și tu acolo, la Castelul Pless – știi ce s-a întâmplat. Von Holtzendorff și-a dat cuvântul. *L-a indus în eroare pe kaizer*. I-a adus pe americani în război împotriva noastră. Nu cred că un supus îi poate face un deserviciu mai mare monarhului său!

— Presupun că vrei să demisioneze, dar cine i-ar lua locul atunci?

— Să demisioneze?

Walter plesnea de furie.

— Vreau să-și pună țeava revolverului în gură și să apese pe trăgaci.

Otto îl privi cu asprime.

— E foarte urât ce spui.

— Moartea lui ar fi un preț neînsemnat pentru toate morțile produse din cauza îngâmfării sale nesăbuite.

— Voi, tinerii din ziua de azi, nu mai aveți deloc simțul realității.

— Îndrăznești să-mi vorbești mie de simțul realității? Tu și generația ta ați băgat Germania într-un război care ne-a schilodit, omorând milioane de oameni – un război pe care, după trei ani de zile, încă nu l-am câștigat.

Otto își întoarse privirea. Nu avea cum să nege faptul că Germania nu câștigase încă războiul. Taberele adverse ajunseseră într-un punct mort pe frontul din Franța. Războiul submarin nerestricționat nu izbutise să oprească aprovizionarea Aliaților. Între timp, blocada navală britanică înfometa încet poporul german.

— Trebuie să așteptăm și să vedem ce se întâmplă la Petrograd, spuse Otto într-un târziu. Dacă Rusia se retrage din război, balanța se va înclina.

— Exact, zise Walter. Totul depinde acum de bolșevici.

(II)

La începutul lunii octombrie, Grigori și Katerina se duseră la moașă.

Grigori își petrecea acum aproape toate nopțile în garsoniera de lângă uzinele Putilov. Nu mai făceau dragoste – ei îi era mult prea incomod. Pântecul ei era imens – pielea era întinsă ca pe o minge de fotbal, iar buricul îi ieșea în afară. Grigori nu mai văzuse niciodată o femeie gravidă atât de aproape și experiența i se părea înfricoșătoare și incitantă în același timp. Știa că este totul normal, însă se înfiora gândindu-se la capul unui bebeluș care avea să dilate cu cruzime pasajul îngust la care el ținea atât de mult.

Porniră spre casa moașei, Magda, soția lui Konstantin. Grigori îl ducea pe umeri pe Vladimir. Băiatul avea acum aproape trei

ani, dar Grigori încă îl putea duce fără efort. Începea deja să i se întrevadă personalitatea: în felul său copilăros, era inteligent și serios, semănând mai degrabă cu Grigori decât cu tatăl său fermecător și năbădăios, Lev. Un copil era ca o revoluție, se gândi Grigori: puteai să îl „începi”, dar nu îl puteai controla mai departe.

Contrarevoluția generalului Kornilov fusese zdrobită chiar dinainte să înceapă. Sindicatul Căilor Ferate se asigurase că majoritatea trupelor lui Kornilov aveau să rămână blocate pe linii secundare, aflate la mile bune de Petrograd. Cele care se apropiaseră întru câtva de oraș fuseseră întâmpinate de bolșevici, care le subminaseră spunându-le pur și simplu adevărul, așa cum făcuse Grigori în curtea școlii. Soldații se răsculaseră apoi împotriva ofițerilor implicați în conspirație și îi executaseră. Kornilov însuși fusese arestat și întemnițat.

Grigori devenise cunoscut drept omul care întorsese din drum armata lui Kornilov. El protestase, insistând că asta era o exagerare, însă modestia sa nu făcuse decât să crească și mai mult în ochii celorlalți. Fu ales în Comitetul Central al Partidului Bolșevic.

Troțki ieși din închisoare. Bolșevicii câștigară 51% dintre voturi la alegerile locale din Moscova. Numărul membrilor de partid ajunse la 350 de mii.

Grigori avea sentimentul amețitor că totul era posibil, inclusiv un dezastru total. Revoluția putea fi înăbușită în orice zi – de asta se temea cel mai mult, căci atunci copilul lui avea să crească într-o Rusie neschimbată. Grigori se gândea la momentele care îi marcaseră copilăria: spânzurarea tatălui său, moartea mamei sale în fața Palatului de Iarnă, preotul care-i dăduse jos pantalonii micuțului Lev, munca istovitoare de la Uzina Putilov. Voia o viață diferită pentru copilul său.

— Lenin instigă la o revoltă armată, îi zise el Katerinei în timp ce se îndreptau spre casa Magdei.

Lenin se ascundea în afara orașului, dar trimitea continuu scrisori furioase, îndemnând partidul să acționeze.

— Cred că are dreptate, rosti Katerina. Lumea s-a săturat de guverne care vorbesc despre democrație, în schimb nu fac nimic în privința prețului pâinii.

Ca de obicei, Katerina spunea ceea ce gândeau majoritatea muncitorilor din Petrograd.

Magda îi aștepta cu ceai.

— Îmi pare rău că nu am zahăr, se scuză ea. Nu am mai găsit de câteva săptămâni.

— Abia aștept să treacă perioada asta, îi spuse Katerina. Sunt extrem de obosită de la asemenea povară.

Magda palpă pântecul Katerinei și îi spuse că mai are de așteptat vreo două săptămâni.

Katerina adăugă:

— A fost cumplit când s-a născut Vladimir. Nu aveam prieteni, iar moașa era o cățea de siberiană cu fața aspră, pe nume Xenia.

— O știu pe Xenia, zise Magda. Este o femeie competentă, dar puțin cam severă.

— Nu zău!

Konstantin se pregătea să plece la Institutul Smolny. Deși sovietul nu avea ședințe în fiecare zi, comitetele și grupurile ad-hoc se întruneau în permanență. Guvernul provizoriu al lui Kerensky era acum atât de slăbit, încât sovietul dobândise din inerție un plus de autoritate.

— Am auzit că Lenin s-a întors în oraș, îi zise Konstantin lui Grigori.

— Da, a revenit aseară.

— Și unde stă?

— Este secret. Poliția încă îl caută ca să-l aresteze.

— Ce l-a făcut să se întoarcă?

— O să aflăm mâine. A convocat o ședință a Comitetului Central.

Konstantin se duse să ia tramvaiul până în centrul orașului, iar Grigori o conduse pe Katerina acasă. Când se pregătea să plece la cazarmă, ea spuse:

— Mă simt mai bine știind că Magda o să fie lângă mine.

— Bun.

Pentru Grigori, nașterea încă era un lucru mai periculos decât o revoltă armată.

— Și o să fii și tu acolo, adăugă Katerina.

— Nu chiar în aceeași cameră, rosti Grigori neliniștit.

— Nu, sigur că nu. Dar vei fi afară, învârtindu-te pe hol ca un leu în cușcă, iar asta mă va face să mă simt în siguranță.

— Bun.

— Vei fi acolo, nu?

— Da, încuviință el. Orice s-ar întâmpla, voi fi acolo.

Când ajunse la cazarmă, după o oră, găsi locul cuprins de zbucium. Pe terenul de paradă, ofițerii încercau să încarce în vagoane arme și muniție, fără prea mare succes: fiecare comitet de batalion fie era în ședință, fie se pregătea să înceapă una.

— Kerensky chiar a făcut-o lată de data asta! spuse Isaak jubilând. Încearcă să ne trimită pe front.

Grigori era deznădăjduit.

— Pe cine să trimită?

— Întreaga garnizoană din Petrograd! Au fost transmise deja ordinele. Trebuie să facem schimb de locuri cu soldații de pe front.

— Și care-i motivul lor?

— Trebuie să facem asta din cauza înaintării germanilor, chipurile.

Germanii ocupaseră insulele din Golful Riga și se îndreptau spre Petrograd.

— Prostii, spuse Grigori furios. Este o tentativă de subminare a sovietului.

Și era o tentativă abilă, realiză el când se gândi mai pe îndelete. Dacă trupele din Petrograd erau înlocuite cu altele revenite de pe front, ar fi fost nevoie de zile, poate chiar săptămâni de organizare pentru formarea noilor comitete de soldați și alegerea noilor deputați în soviet. Ba, mai rău, nou-veniților avea să le lipsească experiența bătăliilor politice din ultimele șase luni – iar acestea trebuiau purtate din nou.

— Ce spun soldații? întrebă el.

— Sunt furioși. Vor ca premierul Kerensky să negocieze pacea, nu să îi trimită la moarte.

— Vor refuza să plece din Petrograd?

— Nu știu. Ar ajuta dacă ar avea sprijinul sovietului.

— Mă ocup eu de asta.

Grigori luă un automobil blindat și două gărzi de corp și traversă Podul Liteiny spre Smolny. Părea un pas înapoi la prima vedere, reflectă el, dar putea fi transformat într-o oportunitate. Până în acel moment, nu toate trupele îi susținuseră pe bolșevici, însă tentativa lui Kerensky de a-i trimite pe front putea să-i convingă și pe cei nehotărâți. Cu cât se gândea mai mult, cu atât mai tare începea să creadă că asta s-ar fi putut dovedi marea greșeală a lui Kerensky.

Smolny era o clădire mare, care funcționase ca școală pentru fiicele oamenilor cu stare. Doi soldați din regimentul lui Grigori păzeau intrarea. Gărzile Roșii încercau să verifice identitatea tuturor celor care veneau acolo – dar, observă Grigori neliniștit, mulțimea de oameni care intrau și ieșeau era atât de numeroasă, încât verificarea nu putea fi prea riguroasă.

Curtea era scena unei activități frenetice: automobile blindate, motociclete, camioane și mașini veneau și plecau continuu, încercând să-și facă loc. Niște scări late duceau spre un șir de coloane și spre o colonadă clasică. Într-o cameră de la etaj, Grigori găsi comitetul executiv al sovietului aflat în ședință.

Menșevicii le cereau soldaților din garnizoană să se pregătească să se întoarcă pe front. Ca de obicei, se gândi Grigori scârbit, menșevicii se predau fără luptă; fu cuprins de o panică bruscă – revoluția părea să se îndepărteze de el.

Se sfătui cu ceilalți bolșevici din comitetul executiv, pentru a formula o rezoluție mai militantă.

— Singura cale de a apăra Petrogradul împotriva germanilor este să mobilizăm muncitorii, zise Trotki.

— Cum am făcut la puciul lui Kornilov, rosti Grigori cu entuziasm. Avem nevoie de un alt comitet pentru luptă care să preia sarcina apărării orașului.

Trotki redactă ceva în grabă, apoi se ridică și propuse moțiunea.

Menșevicii fură revoltați.

— Asta ar însemna să se creeze un al doilea centru militar de comandă pe lângă cartierul general al armatei! spuse Mark Broido. Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni.

Spre dezgustul lui Grigori, majoritatea membrilor comitetului fură de acord cu acest punct de vedere. Moțiunea menșevicilor trecu, iar cea a lui Trotki pică. Grigori plecă disperat de la ședință. Oare soldații aveau să-și păstreze loialitatea față de soviet după un asemenea eșec?

În acea după-amiază, bolșevicii se întâlniră în Sala 36 și hotărâră să nu accepte decizia votată. Conveniră să propună din nou moțiunea în acea seară, la întrunirea întregului soviet.

A doua oară bolșevicii avură câștig de cauză.

Grigori se simți ușurat – sovietul îi sprijinise pe soldați și instituise un centru de comandă militar alternativ.

Făcuseră un pas mare spre obținerea puterii.

(III)

A doua zi, simțindu-se optimiști, Grigori și ceilalți lideri bolșevici se furișară pe rând din Smolny, având grijă să nu atragă atenția poliției secrete, și se îndreptară spre apartamentul încăpător al unei tovarășe, Galina Flakserman, pentru ședința Comitetului Central.

Grigori era neliniștit în privința ședinței și sosi ceva mai devreme. Dădu roată blocului, uitându-se după orice gură-cască care ar fi putut fi o iscoadă a poliției, însă nu văzu pe nimeni suspect. Intră în clădire și verifică toate ieșirile – trei la număr – și identifică cea mai rapidă cale de scăpare.

Bolșevicii se adunară în jurul unei mese mari, mulți purtând hainele de piele ce deveniseră un soi de uniformă pentru ei. Lenin nu era acolo, așa că începură fără el. Grigori își făcea griji în privința lui – ar fi putut fi arestat –, dar sosi la ora zece, purtând o perucă ce-i tot aluneca de pe cap și îl făcea să arate caraghios.

Totuși, la rezoluția pe care o propuse nu era nimic de râs – el cerea o revoltă armată condusă de bolșevici, care să răstoarne guvernul provizoriu și să preia puterea.

Grigori era încântat. Toată lumea își dorea o revoltă armată, desigur, dar majoritatea revoluționarilor spuneau că nu venise încă momentul potrivit. În sfârșit, cei mai puternici dintre ei se opuneau *acum*.

Lenin vorbi vreme de o oră. Ca întotdeauna, fu tăios, lovind în masă, răcnind și bește lindu-i pe cei care îl contraziceau. Stilul său nu îl prea ajuta – aveai tendința să votezi împotriva unei persoane atât de grosolane. Însă, în pofida acestui fapt, era convingător. Cunoștințele sale erau vaste, instinctul lui politic nu dădea greș și puțini erau oamenii care puteau să rămână drepți sub loviturile necruțătoare ale argumentelor sale logice.

Grigori fusese de partea lui Lenin încă de la început. Cel mai important lucru, considera el, era preluarea puterii și încetarea tuturor ezitărilor. Toate celelalte probleme puteau fi rezolvate mai târziu. Însă aveau să fie și ceilalți de acord?

Zinoviev se opuse. Era un bărbat chipeș, dar își schimbase și el înfățișarea ca să inducă în eroare poliția. Își lăsase barbă și își tunsese claia bogată de păr negru și cârlionțat. El considera că

strategia lui Lenin era prea riscantă. Se temea că o revoltă urma să ofere dreptei pretextul de a da o lovitură de stat militară. Voia ca Partidul Bolșevic să se concentreze asupra câștigării alegerilor pentru Adunarea Constituantă.

Acest argument sfios îl înfurie pe Lenin.

— Guvernul provizoriu nu va organiza *niciodată* alegeri naționale! rosti el. Cei care cred asta sunt proști și neghiobi.

Trotțki și Stalin susținură varianta unei revolte, dar Trotțki îl mânie pe Lenin zicând că ar trebui să aștepte până după Congresul tuturor Sovietelor din Rusia, programat să înceapă peste zece zile.

Lui Grigori i se părea o idee bună – Trotțki era întotdeauna rezonabil –, dar Lenin îl surprinse răcnind:

— Nu!

Trotțki spuse:

— Este foarte probabil să avem majoritatea printre delegați…

— Dacă congresul formează un guvern, acesta va fi obligatoriu un guvern de coaliție! zise Lenin mânios. Bolșevicii acceptați la guvernare vor fi centriști. Cine și-ar dori una ca asta, în afară de trădătorii contrarevoluționari?

Trotțki se înroși la auzul insultei, dar nu scoase nicio vorbă.

Grigori își dădu seama că Lenin are dreptate. Ca de obicei, Lenin se gândise mult mai departe decât oricine altcineva. Într-o coaliție, prima solicitare a menșevicilor avea să fie ca premierul să fie un moderat – și aveau să accepte pe oricine în afară de Lenin.

Grigori realiză – odată cu restul comitetului, intui el – că singura modalitate prin care Lenin putea ajunge prim-ministru era o lovitură de stat.

Disputa continuă până noaptea târziu. În cele din urmă, votul fu de zece la doi în favoarea unei revolte armate.

Totuși, Lenin nu obținu chiar tot ce-și dorise – nu se stabili nicio dată pentru lovitura de stat.

Când ședința se încheie, Galina aduse un samovar și niște brânză, cârnați și pâine pentru revoluționarii flămânzi.

(IV)

În copilăria sa petrecută pe moșia prințului Andrei, Grigori fusese martor la un moment dat la punctul culminant al unei vânători de căprioare – câinii doborâseră un cerb exact la marginea satului și toată lumea se dusese să vadă. Când Grigori ajunse acolo, cerbul era pe moarte, câinii înfruptându-se deja cu lăcomie din intestinele ce se revărsau din burta lui sfârtecată, în vreme ce vânătorii călare sărbătoreau dând pe gât duști de coniac. Și totuși, chiar și în acele tragice momente, nefericitul animal făcuse o ultimă încercare de a riposta. Își rotise coarnele puternice, străpungând un câine și spintecând un altul, și pentru o clipă lăsase impresia că se va putea ridica în picioare; apoi se prăbușise la loc pe pământul scăldat în sânge și își închise ochii.

Grigori credea că premierul Kerensky, liderul guvernului provizoriu, era precum cerbul acela – toată lumea știa că este terminat, mai puțin el.

Când gerul crunt al iernii rusești se pogorî asupra Petrogradului, criza se agravă.

Comitetul pentru Luptă, redenumit de curând Comitetul Revoluționar Militar, era dominat de figura carismatică a lui Trotki. Omul nu era chipeș – avea nasul mare, fruntea înaltă și ochii bulbucați, ce se holbau prin ochelarii fără ramă dar era fermecător și convingător. În vreme ce Lenin striga și se răstea, Trotki convingea și amăgea. Grigori bănuia că Trotki era la fel de dur ca Lenin, dar se pricepea mai bine să o ascundă.

Luni, pe 5 noiembrie, cu două zile înaintea începerii Congresului tuturor Sovietelor din Rusia, Grigori se duse la o întrunire a tuturor trupelor, convocată de Comitetul Revoluționar Militar în Fortăreața Petru și Pavel. Întrunirea începu la amiază și se întinse pe toată durata după-amiezii – sute de soldați dezbăteau politică în piața din fața fortului, în vreme ce ofițerii lor fierbeau de nervi neputincioși. Apoi sosi Trotki, în aplauze furtunoase, și – după ce îl ascultară – oamenii votară să se supună mai degrabă comitetului decât guvernului, lui Trotki și nu lui Kerensky.

Plecând din piață, Grigori se gândea că era imposibil ca guvernul să poată tolera ca o unitate militară de bază să se declare loială altcuiva. Tunul fortăreței se afla exact în partea

opusă a fluviului față de Palatul de Iarnă, unde era sediul guvernului provizoriu. În niciun caz Kerensky nu avea de gând să se recunoască învins și să demisioneze, se gândi el.

A doua zi Trotki anunță măsurile de precauție împotriva unei lovituri de stat contrarevoluționare date de armată. Ordonă Gărzilor Roșii și trupelor loiale sovietului să preia controlul atât asupra podurilor, gărilor și secțiilor de poliție, cât și asupra oficiilor poștale, a celor telegrafice, a centralelor telefonice și a băncii de stat.

Grigori se afla lângă Trotki, transformând șuvoiul de comenzi ale marelui om în instrucțiuni detaliate pentru fiecare unitate militară în parte și transmițând ordinele în oraș prin intermediul mesagerilor călare, pe bicicletă și în mașini. Măsurile de „precauție” luate de Trotki i se păreau că seamănă foarte mult cu o preluare a puterii.

Spre uimirea și încântarea sa, nu întâmpinară prea mare rezistență.

O iscoadă de la Palatul Marinsky raportă că premierul Kerensky ceruse un vot de încredere preparlamentului – corpul legislativ care eșuase lamentabil în formarea Adunării Constituante. Preparlamentul îl refuzase. Nimeni nu-l mai lua în seamă – Kerensky ținea deja de trecut, era doar un alt om nepotrivit care încercase fără succes să conducă Rusia. Se întoarse apoi la Palatul de Iarnă, unde guvernul său impotent continuă să pretindă că deține controlul.

Lenin se ascundea în apartamentul unei tovarășe, Margarita Fofanova. Comitetul Central îi ordonase să nu umble prin oraș, de teamă că ar fi putut fi arestat. Grigori era unul dintre puținii oameni care știa unde se află. La ora opt seara, Margarita veni la Smolny cu un bilet de la Lenin, care le ordona bolșevicilor să lanseze imediat insurecția armată. Trotki rosti iritat:

— Păi, ce crede că facem?

Însă Grigori îi dădea dreptate lui Lenin. Bolșevicii încă nu preluaseră puterea propriu-zis. După ce se întrunea Congresul Sovietelor, acesta urma să aibă întreaga autoritate – și apoi, chiar dacă bolșevicii obțineau majoritatea, rezultatul ar fi fost un alt guvern de coaliție bazat pe compromis.

Congresul era programat să înceapă a doua zi după-amiază, la ora două. Numai Lenin părea să înțeleagă urgența situației, se

gândi Grigori cu o senzație de disperare. Era nevoie de el acolo, în inima operațiunii.

Grigori se decise să îl aducă pe Lenin acolo.

Era o noapte geroasă, cu un vânt din nord ce părea să treacă prin haina de piele pe care Grigori o purta peste uniforma sa de sergent. Centrul orașului arăta șocant de normal: oameni bine îmbrăcați aparținând clasei de mijloc ieșeau din săli de teatru și mergeau la restaurante, în vreme ce prostituatele zâmbeau la colț de stradă și cerșetorii se milogeau pentru mărunțiș. Grigori înclină din cap către un tovarăș care vindea un pamflet scris de Lenin, intitulat *Vor reuși bolșevicii să păstreze puterea*? Grigori nu-l cumpără – știa deja răspunsul la această întrebare.

Apartamentul Margaritei se afla în marginea nordică a cartierului Vyborg. Grigori nu putea merge cu mașina acolo, de teamă că ar putea atrage atenția asupra ascunzătorii lui Lenin. Merse pe jos până la Gara Finlanda, apoi luă tramvaiul. Drumul era lung și își petrecu o mare parte din el întrebându-se dacă Lenin avea să accepte să vină sau nu.

Însă, spre marea lui ușurare, nu fu nevoit să ducă o muncă de lămurire prea mare cu Lenin.

— Fără dumneata, am convingerea că ceilalți tovarăși nu vor face pasul decisiv, îi zise Grigori, iar asta fu de ajuns ca să îl convingă pe Lenin să vină.

Lăsă un bilet pe masa din bucătărie, pentru ca Margarita să nu creadă că fusese arestat, în care scrisese: „M-am dus unde nu voiai să mă duc. Rămas-bun, Ilici”. Membrii de partid îi spuneau Ilici, folosind cel de-al doilea prenume al său.

Grigori își verifică pistolul, în timp ce Lenin își punea pe cap peruca, o bască de muncitor și un pardesiu ponosit. Apoi plecară.

Grigori mergea cu ochii în patru, temându-se că ar fi putut da peste vreun detașament de poliție sau peste vreo patrulă militară care l-ar fi putut recunoaște pe Lenin. Se hotărâse să tragă fără ezitare, pentru a nu îngădui ca Lenin să fie arestat.

Erau singurii călători din tramvai. Lenin o întrebă pe conductoare ce părere are despre ultimele evenimente politice.

După ce coborâră la Gara Finlanda, auziră zgomot de copite și se ascunseră imediat de ceea ce se dovedi a fi o trupă de cadeți loialiști în căutare de scandal.

Grigori îl aduse triumfător pe Lenin la Smolny, aproape de miezul nopții.

Lenin se duse imediat în Sala 36 și convocă o întrunire a Comitetului Central Bolșevic. Troțki îi raportă că multe dintre punctele-cheie ale orașului erau controlate acum de Gărzile Roșii. Însă asta nu era de ajuns pentru Lenin. Din considerente simbolice, insistă el, trupele revoluționare trebuiau să ocupe Palatul de Iarnă și să-i aresteze pe miniștrii din guvernul provizoriu. Acesta avea să fie actul prin care poporul urma să fie convins că puterea trecuse, în sfârșit și irevocabil, în mâinile revoluționarilor.

Grigori știa că are dreptate. Și ceilalți știau asta.

Troțki începu să plănuiască cucerirea Palatului de Iarnă.

Grigori nu se întoarse acasă la Katerina în noaptea aceea.

(V)

Nu aveau voie să greșească.

Actul final al revoluției trebuia să fie decisiv, iar Grigori știa asta. Se asigură că ordinele erau clare și că ajung la destinatari în timp util.

Planul nu era complicat, însă Grigori se temea că orarul stabilit de Troțki era prea optimist. Grosul forțelor cu care aveau să atace consta din marinari revoluționari. Majoritatea acestora veneau din Helsingfors, capitala regiunii finlandeze, cu trenul și cu vaporul – ei plecau la ora trei dimineața. Alți marinari urmau să vină de la Kronstadt, baza navală de pe insula aflată la douăzeci de mile în larg.

Atacul era programat să înceapă la amiază.

Precum o operațiune de pe câmpul de bătălie, el avea să înceapă cu un foc de baraj de artilerie: tunurile din Fortăreața Petru și Pavel urmau să tragă peste fluviu și să dărâme zidurile palatului. Apoi, marinarii și soldații aveau să ocupe clădirea. Troțki era de părere că totul se putea termina până la ora două, când era programat să înceapă Congresul Sovietelor.

Lenin voia să se ridice în deschidere și să anunțe că bolșevicii preluaseră *deja* puterea. Era singura cale prin care se putea preveni un alt guvern de compromis, indecis și ineficient,

singura cale prin care se puteau asigura că Lenin prelua controlul.

Grigori se temea că lucrurile nu aveau să meargă atât de repede pe cât spera Troțki.

Securitatea era scăzută la Palatul de Iarnă și Grigori izbuti în zori să îl trimită înăuntru pe Isaak, în recunoaștere. Acesta îi raportă că în clădire se aflau circa trei mii de soldați loialiști. Dacă erau organizați corespunzător și luptau vitejește, bătălia avea să fie crâncenă.

Isaak mai descoperise și că premierul Kerensky părăsise orașul. Cum Gărzile Roșii controlau gările, nu reușise să plece cu trenul, așa că rechiziționase o mașină.

— Ce prim-ministru nu poate lua trenul în propria sa capitală? spuse Isaak.

— În orice caz, a plecat, rosti Grigori cu satisfacție. Și nu cred că are de gând să se mai întoarcă vreodată.

Totuși, Grigori deveni ceva mai pesimist când sosi amiaza și marinarii nu apărură.

Traversă podul până la Fortăreața Petru și Pavel, ca să se asigure că tunurile erau pregătite. Constată cu groază că acestea erau piese de muzeu, amplasate acolo doar de decor, deci complet inutile. Îi ordonă lui Isaak să găsească rapid niște piese de artilerie funcționale.

Se grăbi apoi din nou spre Smolny, pentru a-i spune lui Troțki că lucrurile nu decurgeau conform planului său. Santinela de la ușă îi zise:

— Te caută cineva, tovarășe. A spus ceva de-o moașă.

— Nu am timp de asta acum, răspunse Grigori grăbit.

Evenimentele se desfășurau într-un ritm amețitor. Grigori află că Gărzile Roșii ocupaseră Palatul Marinsky și evacuaseră preparlamentul fără vărsare de sânge. Bolșevicii din închisori fuseseră eliberați. Troțki le ordonase tuturor trupelor din afara Petrogradului să rămână pe poziții, iar acestea îl ascultară pe el, și nu pe ofițeri. Lenin scria un manifest care începea astfel: „Către cetățenii Rusiei: Guvernul provizoriu a fost răsturnat!”

— Însă asaltul nu a început încă, îi spuse Grigori lui Troțki, deznădăjduit. Nu văd cum am putea să terminăm totul până la ora trei.

— Nu-ți face griji, răspunse Troțki. Putem amâna deschiderea congresului.

Grigori se întoarse apoi în piața din fața Palatului de Iarnă. La ora două după-amiază, văzu în sfârșit nava plasatoare de mine *Amur* venind pe Neva cu o mie de marinari din Kronstadt pe punte, iar muncitorii din Petrograd se adunară pe faleză, izbucnind în urale.

Dacă premierul Kerensky s-ar fi gândit să pună câteva mine în canalul îngust, ar fi putut să îi împiedice pe marinari să pătrundă în oraș, înăbușind astfel revoluția. Însă locul nu era minat, iar marinarii în bluzele lor negre începură să debarce, înarmați cu puști. Grigori se pregăti să îi dispună în jurul Palatului de Iarnă.

Însă planul era încă amenințat de obstacole, spre exasperarea lui Grigori. Isaak găsi un tun și, cu mari eforturi, reuși să îl aducă pe poziția corespunzătoare, numai ca să descopere mai apoi că nu aveau ghiulele potrivite pentru el. Între timp, trupele loialiste de la palat ridicau baricade.

Înnebunit de frustrare, Grigori se întoarse la Smolny.

O sesiune de urgență a sovietului din Petrograd era pe punctul de a începe. Sala spațioasă din școala de fete, văruită într-un alb feciorelnic, era plină ochi cu sute de delegați. Grigori urcă pe podium și se așeză lângă Troțki, care se pregătea să înceapă ședința.

— Asaltul a fost întârziat din cauza mai multor probleme, spuse el.

Troțki primi vestea proastă cu mult calm. Lenin ar fi făcut o criză. Troțki zise:

— Când puteți ocupa palatul?

— Realist vorbind, în jurul orei șase.

Troțki încuviință cu calm și se ridică pentru a se adresa mulțimii.

— În numele Comitetului Revoluționar Militar, declar că guvernul provizoriu nu mai există! strigă el.

Lumea izbucni în strigăte și urale furtunoase. Grigori se gândi: „Sper să pot transforma în adevăr această minciună”.

După ce se mai domoli hărmălaia, Troțki enumeră realizările Gărzilor Roșii: capturarea pe timp de noapte a gărilor și a altor clădiri-cheie, evacuarea preparlamentului, care pentru Grigori era o noutate; de asemenea, anunță că o parte dintre miniștri fuseseră arestați.

— Palatul de Iarnă nu a fost cucerit încă, dar soarta acestuia va fi decisă din clipă în clipă!

Urmară alte urale. Cineva din mulțime strigă:

— V-ați grăbit să anticipați voința Congresului Sovietelor!

Acesta era argumentul democratic, unul pe care Grigori însuși l-ar fi avansat altădată, înainte de a deveni pragmatic.

Răspunsul lui Trotțki veni foarte repede, indicând că se aștepta la această critică.

— Voința congresului a fost deja anticipată de revolta muncitorilor și a soldaților, replică el.

Deodată se auzi în sală un murmur, iar lumea începu să se ridice în picioare. Grigori se uită spre ușă, întrebându-se care era motivul tulburării – îl văzu pe Lenin intrând. Deputații izbucniră în urale. Zgomotul deveni asurzitor când Lenin urcă pe podium. El și Trotțki stăteau acum unul lângă celălalt, zâmbind și înclinându-se în fața ovațiilor, în timp ce mulțimea aclama o lovitură de stat ce încă nu fusese dată.

Tensiunea dintre victoria deja proclamată în sală și realitatea plină de încâlceli și întârzieri de afară se dovedi prea apăsătoare pentru Grigori, așa că se furișă de-acolo.

Marinarii din Helsingfors încă nu ajunseseră, iar tunurile fortăreței nu erau gata să tragă. Când se lăsă întunericul, se porni o ploaie măruntă. Aflat spre marginea Pieței Palatului, cu Palatul de Iarnă în față și cu cartierul general al statului-major în spate, Grigori văzu o trupă de cadeți ieșind din palat. Insignele de la uniforma lor indicau că aparțineau Școlii de Artilerie Mihailovsky; plecau luând cu ei patru tunuri grele. Grigori îi lăsă să treacă.

La ora șapte, ordonă unei trupe de soldați și de marinari să intre în cartierul general al statului-major și să-l ocupe. Nu întâmpinară rezistență.

La ora opt, cei două sute de cazaci din garda palatului deciseră să se întoarcă la cazarmă, iar Grigori îi lăsă să treacă prin cordon. Realiză că întârzierile atât de supărătoare nu erau totuși chiar o catastrofa: forțele pe care trebuiau să le învingă se împuținau odată cu trecerea timpului.

Puțin înainte de ora zece, Isaak raportă că tunurile erau în sfârșit pregătite să tragă la Fortăreața Petru și Pavel. Grigori ordonă să se tragă mai întâi o salvă în aer, după care să se facă pauză. După cum se așteptase, și alte trupe fugiră apoi din palat.

Oare să fi fost chiar așa de ușor?

Auzi o alarmă sunând pe apă, la bordul vasului *Amur*. Încercând să-i afle cauza, Grigori privi în josul fluviului și văzu luminile unor nave care se apropiau. Inima îi îngheță. Oare Kerensky izbutise să trimită trupe loiale care să-i salveze guvernul în ultima clipă? Însă apoi izbucniră urale pe puntea vasului *Amur*, iar Grigori realiză că nou-veniții erau marinarii din Helsingfors.

După ce marinarii lăsară ancora, Grigori dădu ordinul pentru începerea bombardamentului.

Se porni imediat un vuiet de tunuri – unele obuze explodau în aer, luminând vasele de pe fluviu și palatul asediat. Grigori văzu unul lovind o fereastră din colțul celui de-al treilea etaj și se întrebă dacă fusese cineva în cameră. Spre uimirea lui, tramvaiele își vedeau liniștite de drum peste Podul Troitsky și peste Podul Palatului.

Nu era deloc ca pe câmpul de bătălie, desigur. Pe front erau sute, poate chiar mii de tunuri care trăgeau; aici, doar patru. Între tiruri erau pauze lungi și era șocant să vezi cât de multe obuze erau irosite, neatingându-și ținta și căzând în fluviu fără să provoace pagube.

Grigori ceru încetarea focului și trimise mici trupe de recunoaștere în palat. Acestea se întoarseră și îl informară că puținele gărzi rămase nu opuneau rezistență.

La scurt timp după miezul nopții, Grigori intră în palat cu un contingent mai mare. Conform tacticilor prestabilite, oamenii se împrăștiară prin palat, alergând pe culoarele mari și întunecate, neutralizând orice opoziție și căutându-i pe miniștri. Palatul arăta ca o cazarmă dezordonată, cu saltele de-ale soldaților pe parchetul sălilor aurite de recepție, cu chiștoace, coji de pâine și sticle goale cu etichete în franceză, pe care gărzile le luaseră probabil din beciurile de lux ale țarului.

Grigori auzi câteva împușcături răzlețe, dar nu era o luptă propriu-zisă. Nu găsi niciun ministru la parter. Îi trecu prin minte că aceștia s-ar fi putut furișa afară din clădire și simți un scurt moment de panică. Nu voia să fie nevoit să le raporteze lui Trotki și lui Lenin că membrii guvernului lui Kerensky îi scăpaseră printre degete.

Împreună cu Isaak și cu doi alți oameni, urcă în fugă treptele spre etajul următor. Dădură buzna cu toții printr-o ușă dublă, nimerind într-o sală de ședință în care găsiră ceea ce mai

rămăsese din guvernul provizoriu: un mic grup de oameni înfricoșați, purtând costume și cravate, așezați la o masă sau pe fotolii prin încăpere, cu ochii măriți de spaimă.

Unul dintre aceștia păstra încă o rămășiță de autoritate.

— Aici este guvernul provizoriu, ce doriți? întrebă el ferm.

Grigori îl recunoscu pe Alexander Konovalov, un bogat fabricant din industria textilă, adjunctul premierului Kerensky.

Grigori răspunse:

— Sunteți cu toții arestați.

Era un moment bun și îl savură. Se întoarse apoi spre Isaak.

— Notează-le numele.

Îi recunoscu pe toți: Konovalov, Maliantovici, Nikitin, Terești enko… După ce se încheie lista, spuse:

— Duceți-i în Fortăreața Petru și Pavel și băgați-i în celule. Eu mă voi duce la Smolny, ca să le comunic vestea cea bună lui Trotki și lui Lenin.

Ieși din clădire. Traversând Piața Palatului, se opri câteva clipe, amintindu-și de mama sa – murise exact acolo, cu doisprezece ani în urmă, împușcată de gărzile țarului. Se răsuci și se uită la palatul imens, cu șirurile sale de coloane albe și cu lumina lunii scânteind din sutele de ferestre. Într-un acces brusc de furie, îndreptă amenințător pumnul spre clădire.

— Asta-i ce primiți, împieliților, rosti el cu glas tare. Asta-i ce primiți pentru că ați omorât-o!

Așteptă un pic să se calmeze din nou. „Nici măcar nu știu cu cine vorbesc”, se gândi el. Sări apoi în automobilul blindat de culoarea prafului, care îl aștepta lângă o baricadă demontată.

— La Smolny, îi zise el șoferului.

Pe măsură ce parcurgea distanța scurtă, începea să se simtă entuziast. „Acum chiar că am câștigat, își spuse el. Noi suntem învingătorii. Poporul și-a alungat asupritorii.”

Urcă în fugă treptele de la Smolny și intră în sală. Locul era ticsit, iar Congresul Sovietelor începuse. Trotki nu reușise să îl mai amâne. Asta era o veste proastă. Mai mult ca sigur menșevicii și ceilalți revoluționari de salon aveau să ceară locuri în noul guvern, chiar dacă nu făcuseră nimic ca să îl răstoarne pe cel de dinainte.

Fumul de țigară era atât de gros, încât îl puteai tăia cu cuțitul. Membrii prezidiului stăteau pe podium. Grigori îi cunoștea pe cei mai mulți dintre ei, și studie componența grupului. Bolșevicii

ocupau paisprezece din cele douăzeci și cinci de locuri, observă el. Asta însemna că partidul deținea cel mai mare număr de delegați. Însă fu îngrozit să constate că președinte era Kamenev – un bolșevic moderat care votase împotriva revoltei armate! Așa cum avertizase Lenin, congresul se îndrepta spre un alt compromis slab.

Grigori scrută cu privirea delegații din sală și îl zări pe Lenin în primul rând. Se duse acolo și îi spuse omului din scaunul alăturat:

— Trebuie să vorbesc cu Ilici, dă-mi, te rog, locul dumitale.

Omul îl privi nemulțumit, dar după o clipă se ridică.

Grigori îi șopti lui Lenin:

— Palatul de Iarnă este în mâinile noastre.

Îi înșiră apoi numele miniștrilor arestați.

— E prea târziu, spuse Lenin sumbru.

De asta se temuse Grigori.

— Ce se petrece aici?

Lenin părea negru de supărare.

— Martov a propus moțiunea.

Iulius Martov era unul dintre vechii dușmani ai lui Lenin. Martov își dorise dintotdeauna ca Partidul Social Democrat Laburist Rus să fie ca Partidul Laburist Britanic și să lupte pentru muncitori prin mijloace democratice; iar disputa sa cu Lenin pe marginea acestui subiect dusese în 1903 la ruperea PSDL în două facțiuni: bolșevicii lui Lenin și menșevicii lui Martov.

— El cere încetarea luptelor de stradă, urmată de negocieri pentru stabilirea unui guvern democratic.

— Negocieri? rosti Grigori, nevenindu-i să creadă. Dar deja am preluat puterea!

— I-am sprijinit moțiunea, spuse Lenin, fără nicio inflexiune în voce.

Asta îl surprinse pe Grigori.

— De ce?

— Am fi pierdut dacă ne opuneam. Avem trei sute din cei șase sute șaptezeci de delegați. Suntem de departe cel mai mare partid, dar nu avem încă majoritatea.

Lui Grigori îi venea să plângă. Lovitura de stat se produsese prea târziu. Urma să fie o nouă coaliție, a cărei componență avea să fie dictată de înțelegeri și de compromisuri, iar guvernul

avea să ezite în vreme ce rușii mureau de foame acasă și erau omorâți pe front.

— Însă ei ne atacă oricum, adăugă Lenin.

Grigori ascultă ce spunea vorbitorul care luase cuvântul – era o persoană pe care el nu o cunoștea.

— Acest congres a fost convocat pentru a discuta despre noul guvern și, când colo, cu ce ne confruntăm? zicea omul mânios. S-a produs deja o preluare iresponsabilă a puterii și voința congresului a fost înlocuită! Trebuie să salvăm revoluția din această întreprindere nesăbuită.

Se auzi un val de proteste din partea delegaților bolșevici. Grigori îl auzi pe Lenin rostind:

— Porcul! Ticălosul! Trădătorul!

Kamenev ceru să se facă liniște.

Însă următorul discurs fu la fel de virulent la adresa bolșevicilor și a loviturii lor de stat, fiind urmat de altele, în același stil. Lev Khinchuk, un menșevic, ceru să se organizeze negocieri cu guvernul provizoriu, iar indignarea izbucni cu atâta violență în rândul delegaților, încât Khinchuk nu putu să-și continue discursul vreme de minute bune. Într-un final, strigând ca să acopere hărmălaia, el zise:

— Noi părăsim lucrările acestui congres!

Apoi ieși din sală.

Grigori înțelese că tactica lor era să comunice că, după ce aveau să se retragă, congresul avea să își piardă autoritatea.

— Dezertorii! strigă cineva, iar strigătul fu preluat de toată sala.

Grigori era îngrozit – așteptaseră atâta vreme acest congres. Delegații reprezentau voința poporului rus, însă totul părea să se ducă de râpă.

Îl privi pe Lenin. Spre uimirea lui Grigori, ochii acestuia scânteiau de încântare.

— E nemaipomenit, spuse el. Suntem salvați! Nu mi-am închipuit că vor face o asemenea greșeală.

Grigori nu avea habar la ce se referă Lenin. Oare o luase razna?

Următorul vorbitor fu Mihail Gendelman, unul dintre liderii Revoluționarilor Socialiști. Acesta zise:

— Luând la cunoștință preluarea puterii de către bolșevici, considerându-i responsabili pentru această acțiune nebunească

și criminală și fiindu-ne cu neputință să colaborăm cu ei, facțiunea Revoluționară Socialistă părăsește congresul!

Ieși din sală și el, urmat de toți Revoluționarii Socialiști. Aceștia fură huiduiți, fluierați și luați peste picior de toți delegații rămași.

Grigori era înmărmurit. Cum degenerase izbânda lui atât de repede în acest huliganism?

Însă Lenin părea și mai mulțumit.

O serie de alți delegați din partea soldaților vorbiră în favoarea loviturii de stat bolșevice, iar Grigori începu să se însenineze, fără să înțeleagă însă motivul pentru care Lenin jubila. Ilici își nota acum ceva într-un carnețel. Pe măsură ce asculta discursurile, făcea corecturi. Într-un final, îi dădu lui Grigori două foi de hârtie.

— Asta trebuie prezentată congresului pentru adoptare imediată, spuse el.

Era o declarație lungă, plină de artificiile retorice uzuale, însă Grigori identifică propoziția-cheie: „Prin urmare, Congresul hotărăște să preia puterea guvernamentală în mâinile sale”.

Asta își dorea și Grigori.

— Să o citească Trotki? întrebă el.

— Nu, nu Trotki.

Lenin scrută cu privirea bărbații – și femeia – de pe podium.

— Lunacharsky, adăugă el.

Grigori își dădu seama că Lenin considera că Trotki dobândise deja suficientă glorie.

Îi duse proclamația lui Lunacharsky, care îi făcu un semn președintelui. Câteva minute mai târziu, Kamenev îl anunță pe Lunacharsky, care se ridică și citi cuvintele lui Lenin.

Fiecare propoziție fu întâmpinată cu un vuiet de aprobare.

Președintele supuse propunerea la vot.

Abia acum începu Grigori să priceapă de ce se bucura Lenin. Odată plecați din încăpere, menșevicii și revoluționarii socialiști, bolșevicii aveau o majoritate covârșitoare. Puteau face orice doreau, nu mai era nevoie de niciun compromis.

Începu votarea. Numai doi delegați se opuseră.

Bolșevicii aveau deja puterea, iar acum aveau și legitimitate.

Președintele închise ședința. Era ora cinci dimineața, joi, 8 noiembrie. Revoluția Rusă triumfase, iar bolșevicii dețineau controlul.

Grigori ieși din încăpere în spatele lui Iosif Stalin, revoluționarul georgian, și al unui alt bărbat. Însoțitorul lui Stalin purta o haină de piele și o cartușieră, asemeni multor bolșevici, dar era ceva la el care declanșă în amintirea lui Grigori un semnal de avertizare. Când omul se întoarse să îi spună ceva lui Stalin, Grigori îl recunoscu și fu străbătut de un fior de șoc și de groază – era Mihail Pinsky.

Se alăturase revoluției.

(VI)

Grigori era extenuat – nu mai dormise de două nopți. Avusese atâtea de făcut, încât nici nu mai simțise trecerea zilelor. Automobilul blindat era cel mai incomod vehicul în care călătorise vreodată, însă chiar și așa, adormi pe drumul spre casă. Când Isaak îl trezi, văzu că se aflau în fața locuinței sale. Se întrebă cât apucase să afle Katerina din cele petrecute. Spera ca ea să nu fi auzit prea multe, căci astfel i-ar fi revenit lui plăcerea de a-i dezvălui izbânda revoluției.

Intră în casă și urcă treptele, împleticindu-se. Se vedea lumină pe sub ușă.

— Eu sunt, rosti el, apoi intră în cameră.

Katerina stătea în pat, cu un bebeluș în brațe. Grigori fu copleșit de încântare.

— S-a născut copilul! spuse el bucuros. Este atât de frumos!

— Este fată.

— Fată!

— Ai promis că vei fi aici, îi zise Katerina pe un ton acuzator.

— Nu am știut ce se va întâmpla! Se uită la bebeluș și adăugă: Are părul negru, ca mine. Ce nume o să-i dăm?

— Ți-am trimis un mesaj.

Grigori își aminti de santinela care îi spusese că îl caută cineva. *A spus ceva de-o moașă*, îi zisese omul.

— O, Doamne! exclamă Grigori. Eram atât de ocupat…

— Magda se ocupa de o altă naștere, îl întrerupse Katerina, a trebuit să apelez la Xenia.

Grigori întrebă îngrijorat:

— Ai suferit?

— Sigur că am suferit, se răsti Katerina.

— Îmi pare atât de rău! Dar ascultă: a fost o revoluție! Cea adevărată, de data asta – am preluat puterea! Bolșevicii vor forma guvernul.

Se aplecă să o sărute.

— M-am gândit eu, spuse ea, întorcându-i spatele.

Capitolul 29

Martie 1918

(I)

Walter stătea pe acoperișul unei bisericuțe medievale din satul Ville-franche-sur-Oise, nu departe de Saint-Quentin. De ceva vreme, acesta era locul de odihnă și de recreere în eșalonul din ariergarda germană, iar populația franceză, profitând de ocazie, le vindea cuceritorilor omlete și vin, atunci când aveau de unde. *Malheur la guerre*, ziceau ei. *Pour nous, pour vous, pour tout le monde*. „Război nenorocit – pentru noi, pentru voi, pentru toată lumea.” Progresele mărunte ale Aliaților îi izgoniseră pe francezii din zonă, culcând la pământ jumătate dintre clădiri, și adusese satul mai aproape de linia frontului: acum era o zonă de adunare.

Jos, pe drumul îngust ce trecea prin centru, soldații germani mărșăluiau câte patru în rând. Treceau așa de ore bune, cu miile. Păreau istoviți, dar fericiți, deși probabil că știau unde merg. Fuseseră transferați aici de pe frontul de răsărit. Franța în martie reprezenta un pas înainte față de Polonia în februarie, intui Walter, orice s-ar fi întâmplat mai departe.

Vederea lor îl îmbărbăta. Acești soldați fuseseră eliberați prin armistițiul dintre Germania și Rusia. În ultimele câteva zile, negociatorii de la Brest-Litovsk semnaseră un tratat de pace. Rusia ieșise definitiv din război. Walter jucase un rol important în asta, sprijinindu-i pe Lenin și pe bolșevici, iar acesta era rezultatul victorios.

Armata germană din Franța număra acum 192 de divizii, față de cele 129 din urmă cu un an, majoritatea trupelor provenind

de pe frontul de est. Pentru prima oară aveau mai multe trupe decât Aliații, care dispuneau de 173 de divizii, conform informațiilor obținute de spionajul german. De multe ori în ultimii trei ani și jumătate, poporului german i se spusese că era pe punctul de a câștiga. De această dată, Walter credea că în sfârșit era adevărat.

Nu împărtășea părerea tatălui său – conform căreia germanii erau un tip superior de om –, însă, pe de altă parte, își dădea seama că dominația germană în Europa nu ar fi fost un lucru rău. Francezii aveau multe talente extraordinare – gătitul, pictura, moda, vinul, însă erau la fel de pricepuți și când venea vorba de guvernare. Oficialii francezi se considerau un soi de aristocrați și credeau că era perfect normal să-i lase să aștepte pe cetățenii de rând. O doză de eficiență germană avea să îi ajute extrem de mult. Același lucru era valabil și pentru italienii nedisciplinați. Europa de Est avea cel mai mult de câștigat. Fostul Imperiu Rus rămăsese încă în Evul Mediu, cu țărani zdrențăroși murind de foame în bordeie și cu femei biciuite pentru adulter. Germania avea să le aducă ordine, justiție și metode moderne pentru cultivarea pământului. Tocmai fondaseră primul serviciu de transport aerian. Avioanele mergeau de la Viena la Kiev și înapoi, ca trenurile. După ce Germania avea să câștige războiul, Europa urma să fie străbătută de o rețea de zboruri. Iar Walter și Maud aveau să își crească copiii într-o lume pașnică și bine ordonată.

Însă această oportunitate ivită pe câmpul de bătălie nu avea să dureze la nesfârșit. Americanii începuseră să sosească în număr tot mai mare. Le luase aproape un an să își formeze armata, însă acum trei sute de mii de soldați americani se aflau în Franța și mulți alții debarcau zi de zi. Germania trebuia să câștige acum, să cucerească Franța și să îi împingă pe Aliați spre mare, înainte ca întăririle americane să încline balanța.

Asaltul iminent fusese numit *Kaiserschlacht* – Bătălia Împăratului. Indiferent de rezultat, avea să fie ultima ofensivă a Germaniei.

Walter fusese trimis înapoi pe câmpul de bătălie. Germania avea nevoie acum de fiecare om apt de luptă, mai ales că mulți ofițeri fuseseră omorâți. Lui Walter i se dăduse comanda unui *Sturmbataillon* – trupe de asalt – și urmase un curs de instruire în cele mai recente tactici, împreună cu oamenii săi. Unii erau

veterani călițI, alții băieți și bătrâni recrutați din disperare. Walter ajunsese să țină la ei, ca și la instrucție, dar trebuia să aibă grijă să nu se atașeze prea mult de oamenii pe care ar fi putut să îi trimită la moarte.

La acest curs de instruire participase și Gottfried von Kessel, vechiul rival al lui Walter de la ambasada germană din Londra. În pofida vederii sale slabe, Gottfried era căpitan în batalionul lui Walter. Războiul nu îi redusese cu nimic infatuarea și atitudinea de știe-tot.

Walter inspecta terenul din jur prin binoclul său. Era o zi luminoasă și rece și vedea totul foarte clar. Spre sud, largul Râu Oise trecea încet printre smârcuri. Spre nord, pământul fertil era punctat de cătune, ferme, poduri, livezi și mici zone împădurite. La o milă spre vest, se afla rețeaua de tranșee germane, și dincolo de ea câmpul de bătălie. Peisajul agricol fusese devastat de război în această zonă. Câmpurile pustiite de grâu erau presărate cu cratere ca luna; satele ajunseseră biete mormane de dărâmături; livezile fuseseră spulberate, podurile aruncate în aer. Dacă își regla binoclul cu atenție, putea să vadă leșurile putrezite ale oamenilor și ale cailor, precum și carcasele de oțel ale tancurilor incendiate.

De cealaltă parte a acestui pustiu se aflau britanicii.

Un huruit zgomotos îl făcu pe Walter să-și întoarcă privirea spre est. Vehiculul care se apropia era unul cum nu mai văzuse înainte, deși auzise vorbindu-se despre el. Era un tun cu autopropulsie, cu țeava imensă și cu mecanismul de tragere montate pe un șasiu cu un motor propriu de o sută de cai putere. Era urmat îndeaproape de un camion de mare tonaj, încărcat probabil cu o muniție proporțional de mare. Alte două tunuri veneau din urmă. Artileriștii de pe vehicule își fluturară chipiele când trecură pe lângă el, de parcă s-ar fi aflat la o paradă de victorie.

Walter se simți brusc înveselit. Astfel de tunuri puteau fi repoziționate rapid după începerea ofensivei. Aveau să ofere o susținere mult mai bună pentru infanteria ce avansa.

Walter auzise că un tun și mai mare bombarda Parisul de la șaizeci de mile distanță – părea aproape incredibil.

Tunurile fură urmate de un Mercedes 37/95 Double Phaeton, care i se păru foarte familiar. Acesta vină și parcă apoi în piața din fața bisericii și din el coborî tatăl lui Walter.

Ce căuta aici?

Walter intră din nou în turn prin ușa joasă și porni în grabă pe scara îngustă și în spirală care ducea jos. Naosul bisericii părăsite fusese transformat într-un dormitor comun. Își croi drum printre saltelele și lăzile răsturnate, pe care oamenii le foloseau pe post de mese și de scaune.

Afară, cimitirul era ticsit de poduri de tranșee, platforme prefabricate din lemn ce aveau să permită artileriei și camioanelor cu provizii să treacă peste tranșeele britanice capturate de trupele de asalt. Acestea erau depozitate printre morminte, pentru a nu fi observate prea ușor din aer.

Șuvoiul de oameni și vehicule ce traversa satul de la est la vest nu încetinise deloc. Ceva se întâmpla.

Otto era în uniformă și îl salută formal. Walter putea să vadă că tatăl său era extrem de entuziasmat.

— Vine un oaspete deosebit! îi zise Otto de îndată.

Deci asta era.

— Despre cine este vorba?

— O să vezi.

Walter ghici că generalul Ludendorff, care era acum comandant suprem, era cel care urma să vină.

— Ce vrea să facă?

— Să se adreseze soldaților, desigur. Te rog să aduni oamenii în fața bisericii.

— Cât de repede?

— Nu este prea departe în urma mea.

— Am înțeles.

Walter se uită prin piață și strigă:

— Sergent Schwab! Vino încoace. Tu și caporalul Grunwald... și voi, soldați, veniți încoace!

Trimise mesageri în biserică, la popota stabilită într-un hambar mare și la grupul de corturi aflat pe movila de la nord.

— Vreau să fie toți oamenii în fața bisericii, îmbrăcați corespunzător, în cincisprezece minute. Repede!

Oamenii o luară la fugă.

Walter porni grăbit prin sat, informându-i pe ofițeri, ordonându-le oamenilor să vină în piață și aruncând câte un ochi la drumul dinspre est. Își găsi comandantul, pe generalul-maior Schwarzkopf, într-o fostă lăptărie ce încă mai mirosea a brânză,

la marginea satului – își termina micul dejun târziu, constând în pâine și sardine la cutie.

Într-un sfert de oră se adunară două mii de oameni, iar zece minute mai târziu toată lumea arăta respectabil, cu uniformele încheiate și chipiele așezate corespunzător. Walter aduse un autocamion-platformă lăsându-l în fața soldaților. Improviză niște trepte în spatele autocamionului, folosind lăzi de muniție.

Otto scoase un covor roșu din Mercedes și îl întinse pe jos, până la trepte.

Walter îl scoase pe Grunwald din formație. Caporalul era un bărbat înalt, cu mâini și picioare mari. Walter îl trimise pe acoperișul bisericii, cu ochelarii săi și cu un fluier.

Apoi așteptară. Trecu o jumătate de oră, apoi o oră. Oamenii începură să se foiască, rândurile se rupseră și lumea începu să sporovăiască.

După încă o oră, Grunwald suflă în fluier.

— Pregătiți-vă! se răsti Otto. Vine!

Se porni imediat un șuvoi de ordine strigate. Soldații se reașezară rapid în formație, în timp ce o coloană de mașini intra în piață.

Ușa unei mașini blindate se deschise și din ea coborî un bărbat în uniformă de general – totuși, nu văzură capul chel, ca un glonț, al lui Ludendorff. Oaspetele era un bărbat ușor greoi în mișcări, ținându-și mâna stângă în buzunarul tunicii, ca și cum ar fi fost rănit la braț.

După o clipă, Walter observă cu mirare că era însuși kaizerul.

Generalul-maior Schwarzkopf se apropie de el și îl salută.

Când soldații realizară cine este oaspetele, se porni în rândul lor un freamăt ce se transformă rapid într-o explozie de urale. În primele momente, generalul-maior se uită mânios spre această dovadă de indisciplină, însă kaizerul surâse binevoitor și Schwarzkopf își schimbă iute expresia de pe față într-una de aprobare.

Kaizerul urcă treptele, se instală pe platforma autocamionului și salută mulțimea, recunoscător pentru urale. Când zgomotul se mai potoli într-un final, începu să vorbească.

— Germani! zise el. A sosit ceasul izbândei!

Lumea îl aclamă din nou, iar de această dată li se alătură și Walter.

(II)

La ora unu, în dimineața zilei de joi, 21 martie, brigada fu dispusă pe pozițiile de înaintare, gata de atac. Walter și ceilalți ofițeri din batalion se aflau într-un buncăr din linia întâi – stăteau de vorbă ca să mai risipească încordarea așteptării dinainte de bătălie.

Gottfried von Kessel expunea strategia lui Ludendorff.

— Această ofensivă spre vest va despărți trupele britanice de cele franceze, rosti el, cu încrederea ignorantă pe care o afișa și pe vremea când lucrau împreună la ambasada germană din Londra. Apoi ne vom întoarce spre nord, răsturnând flancul drept al britanicilor, și îi vom împinge în Canalul Mânecii.

— Nu, nu, spuse locotenentul von Braun, un bărbat mai în vârstă. Odată ce le străpungem linia frontului, cel mai deștept lucru ar fi să mergem mai departe până la coasta Atlanticului. Imaginați-vă – o linie germană întinzându-se de-a lungul centrului Franței, separând armata franceză de aliații lor.

Von Kessel protestă:

— Însă atunci am avea inamici și la nord, și la sud!

Un al treilea ofițer, căpitanul Kellerman, interveni în discuție:

— Ludendorff va coti spre sud, zise el. Trebuie să ocupăm Parisul. Asta-i tot ce contează.

— Parisul este doar simbolic! spuse von Kessel pe un ton disprețuitor.

Speculau – nimeni nu știa cu adevărat ce urma să se întâmple. Walter era prea încordat ca să asculte o conversație fără rost, așa că ieși afară. Soldații stăteau pe jos în tranșee, nemișcați și calmi. Ultimele ore dinaintea bătăliei erau petrecute în meditație și rugăciune. Primiseră niște carne de vită în tocana de orz din seara precedentă, o tratație specială. Moralul era ridicat – simțeau cu toții că războiul se apropie de sfârșit.

Era o noapte senină și înstelată. Bucătăriile de campanie împărțeau micul dejun: pâine neagră și o cafea slabă, cu gust de napi galbeni. Plouase puțin, dar ploaia se oprise, iar vântul aproape că nu mai bătea. Asta însemna că se putea trage cu gaze toxice. Ambele tabere foloseau gazele, însă Walter auzise că de această dată germanii aveau să apeleze la un nou amestec: fosgen letal plus gaz lacrimogen. Gazul lacrimogen nu

era letal, dar putea pătrunde prin măștile de gaze standard ale britanicilor. Se presupunea că iritația produsă de gazele lacrimogene avea să îi facă pe soldații inamici să își scoată măștile pentru a se freca la ochi, inhalând astfel fosgenul și condamnându-se la moarte.

Tunurile mari erau aliniate de-a lungul marginii terenului dintre tabere. Walter nu mai văzuse niciodată atâta artilerie la un loc. Artileriștii pregăteau muniția. În spatele lor, o a doua linie de tunuri stătea pe poziții, cu caii deja înhămați la atelaj; acesta urma să fie cel de-al doilea val al focului de baraj.

La ora patru și jumătate, se lăsă liniștea peste tot. Bucătăriile de campanie dispărură; artileriștii se așezară pe jos, așteptând; ofițerii stăteau în tranșee, uitându-se de cealaltă parte a terenului dintre tabere, spre bezna în care dormeau inamicii. Până și caii se liniștiseră. „Este ultima noastră șansă să câștigăm”, se gândi Walter. Se întreba dacă ar fi trebuit să se roage.

La ora 4:40, o rachetă de semnalizare se înălță pe cer, acoperind cu lumina ei stelele. O clipă mai târziu, tunul mare de lângă Walter detonă cu o străfulgerare și cu o bubuitură atât de puternică, încât îl făcu să se clatine pe picioare, de parcă i-ar fi dat un brânci. Însă asta nu era nimic – în câteva secunde, toată artileria deschise focul. Zgomotul era mai puternic decât cel al unei furtuni. Exploziile luminau chipurile artileriștilor în timp ce transportau pe brațe obuzele masive și încărcăturile de cordit. Aburii și fumul înțesau aerul, iar Walter încercă să respire numai pe nas. Pământul de sub picioare se cutremura.

La scurt timp după aceea, Walter văzu explozii și flăcări în tabăra britanică, acolo unde obuzele germane nimereau depozite de muniție și rezervoare de petrol. Știa cum este să fii sub focul artileriei și îi compătimea pe inamici. Spera că Fitz nu se află acolo.

Tunurile se încinseră atât de tare, încât l-ar fi ars pe nesăbuitul care le-ar fi atins. Dogoarea deforma țevile în asemenea măsură, încă le devia ținta, așa că artileriștii foloseau saci uzi pentru a le răci. Soldații lui Walter se oferiseră voluntar să aducă găleți cu apă de la gropile de obuze din apropiere, ca să păstreze sacii uzi în permanență. Infanteriștii erau mereu dornici să-i ajute pe artileriști înainte de atac: fiecare soldat

inamic ucis de tunuri însemna un om mai puțin care să pună probleme înaintării trupelor pedestre.

Lumina zilei aduse cu ea ceață. În apropierea tunurilor, explozia încărcăturilor ardea fuioarele, însă în depărtare nu se mai vedea nimic. Asta îl neliniști pe Walter. Tunarii erau siliți acum să nimerească „după hartă”. Din fericire, avea planuri detaliate și precise ale pozițiilor britanice, care cu un an în urmă fuseseră pozițiile germanilor. Însă reglarea prin observație era de neînlocuit – era un început prost.

Ceața se amesteca cu fumul tunurilor. Walter își legă o batistă peste nas și gură. Britanicii nu ripostau la focul de artilerie, cel puțin nu în secțiunea aceea. Asta îi dădu curaj lui Walter. Poate că artileria lor fusese deja distrusă. Singurul german omorât în preajma lui Walter fu operatorul unei mortiere care sărise în aer, probabil pentru că obuzul explodase pe țeavă. Omul fu luat de acolo pe targă, iar o echipă medicală bandajă rănile celor loviți de șrapnel.

La ora nouă dimineața își aduse oamenii în pozițiile de atac; trupele sale de asalt se întindeau pe jos în spatele tunurilor, iar ceilalți infanteriști rămăseseră în tranșee. În spatele lor se pregăteau următorul val de artilerie, echipele medicale, telefoniștii, furnizorii de muniție și curierii.

Trupele de asalt purtau casca modernă, stil „găleată de cărbuni”. Ei fuseseră primii care renunțaseră la vechile căști țintate *pickelhaube*. Erau înarmați cu carabine Mauser K98. Țeava scurtă a armei făcea ca aceasta să nu fie foarte precisă de la depărtare, dar era mai comodă decât puștile lungi în luptele corp la corp din tranșee. Fiecare om avea prins la piept un sac cu o duzină de grenade. Răcanii englezi le porecliseră „zdrobitoare de cartofi”, după instrumentul folosit de soțiile lor pentru strivirea cartofilor. Se pare că acesta se găsea în orice bucătărie britanică. Walter aflase asta interogând prizonierii de război: el unul nu fusese niciodată într-o bucătărie britanică.

Walter își puse masca de gaze, făcându-le semn oamenilor săi să îi urmeze exemplul, pentru a nu fi afectați de propriile gaze toxice atunci când ajungeau în cealaltă parte. Apoi, la nouă și jumătate, se ridică în picioare. Își atârnă pușca pe spate și luă câte o grenadă în fiecare mână, așa cum trebuiau să facă toți membrii trupelor de asalt. Nu putea să-și strige ordinele, căci

nimeni nu mai auzea nimic, așa că făcu un gest cu mâna și apoi o luă la fugă.

Soldații îl urmară pe terenul dintre tabere.

Pământul era tare și uscat: nu mai plouase torențial de câteva săptămâni. Asta era bine pentru atacatori, ușurând deplasarea oamenilor și a vehiculelor.

Alergau îndoiți de spate. Tunurile germane trăgeau pe deasupra capetelor lor. Oamenii lui Walter înțelegeau pericolul de a fi loviți de propriile obuze ce nu-și atingeau ținta, mai ales pe ceață, când observatorii de artilerie nu puteau să regleze perfect tirul tunurilor. Dar merita riscul. În felul acesta se puteau apropia atât de mult de tranșeea inamică încât, în momentul în care se încheia bombardamentul, britanicii nu aveau să mai apuce să își ocupe pozițiile și să își instaleze mitralierele înainte ca trupele de asalt să se năpustească asupra lor.

În timp ce alergau tot mai repede pe terenul dintre tabere, Walter spera ca sârma ghimpată a inamicilor să fi fost distrusă de artilerie. Dacă asta nu se întâmplase, oamenii lui erau nevoiți să mai piardă un timp prețios pentru a o tăia.

În dreapta sa se produse o explozie și auzi un țipăt. O clipă mai târziu, ceva ce licărea pe jos îi atrase atenția și zări un fir-capcană. Se aflau pe un teren minat, nedetectat în prealabil. Un val de panică îl străbătu când își dădu seama că la următorul pas ar fi putut să sară în aer. Apoi își recăpătă stăpânirea de sine.

— Aveți grijă pe unde călcați! țipă el, însă cuvintele îi fură acoperite de bubuitul tunurilor.

Alergară în continuare: răniții trebuiau să fie lăsați în seama echipelor medicale, ca de obicei.

Un moment mai târziu, la 9:40, tunurile se opriră.

Ludendorff renunțase la vechea tactică a focului de baraj prelungit pe durata a câteva zile înainte de atac: asta oferea mult prea mult timp inamicului pentru a-și aduce trupele de rezervă. Se calculase și se stabilise că cinci ore de tir erau suficiente pentru a deruta și a demoraliza inamicul, fără să îi permită să se reorganizeze.

În teorie, se gândi Walter.

Se îndreptă de spate și acceleră. Respira greu, dar uniform, aproape fără să transpire – era în gardă, dar calm. Contactul cu inamicul urma să se producă din clipă în clipă.

Ajunse la sârma ghimpată britanică. Nu fusese distrusă, dar existau spărturi în ea, iar el își conduse oamenii printr-una dintre ele.

Comandanții de companii și de plutoane le ordonară soldaților să se împrăștie din nou, apelând la gesturi în loc de cuvinte: ajunseseră suficient de aproape încât să poată fi auziți.

Ceața era acum aliata lor, ascunzându-i de ochii inamicului, se gândi Walter cu un mic fior de bucurie. Ar fi trebuit să fie întâmpinați deja de focurile de mitralieră, însă britanicii probabil că nu îi puteau vedea.

Walter ajunse într-o zonă unde pământul fusese răscolit complet de obuzele germane. La început nu văzu nimic în afară de cratere și de movile de pământ. Apoi zări o secțiune de tranșee și realiză că dăduseră de linia britanică, dar aceasta era devastată: artileria făcuse treabă bună.

Mai era oare cineva în tranșee? Nu se trăsese niciun foc. Însă era mai bine să se asigure. Prevăzător, Walter trase cuiul unei grenade și o azvârli în tranșee. După ce aceasta explodă, se uită peste parapet. Pe jos zăceau mai mulți oameni – toți erau nemișcați. Cei care nu fuseseră omorâți mai devreme de tirul artileriei fuseseră dați gata de grenadă.

„Până acum avem noroc, se gândi Walter. Dar nu ar trebui să ne așteptăm să țină prea mult.”

Fugi de-a lungul liniei, ca să verifice și restul batalionului. Văzu câțiva soldați britanici predându-se, cu mâinile pe căștile lor de oțel în formă de castroane de supă, cu armele abandonate. Arătau bine hrăniți în comparație cu germanii care îi capturaseră.

Locotenentul von Braun își îndreptă pușca spre prizonieri, dar Walter nu voia ca ofițerii săi să-și piardă timpul cu așa ceva. Își scoase masca de gaze: britanicii nu le purtau nici ei.

— Nu vă opriți! strigă el în engleză. Încolo, încolo!

Arătă spre liniile germane. Britanicii înaintară, nerăbdători să scape de luptă și să-și salveze viețile.

— Lasă-i să plece, îi strigă el lui von Braun. Se vor ocupa de ei cei din eșaloanele ariergărzii. Voi trebuie să avansați.

Acesta era și scopul trupelor de asalt. Fugi mai departe. Preț de câteva sute de metri, povestea se repetă: tranșee distruse, victime în rândul inamicilor, niciun semn de rezistență reală. Apoi auzi focuri de mitralieră și, un moment mai târziu, dădu

peste un pluton care se adăpostise în craterele de obuze. Se întinse lângă un sergent, un bavarez pe nume Schwab.

— Nu se vede unde este amplasată mitraliera, spuse Schwab. Tragem în direcția din care vine zgomotul.

Schwab nu pricepuse cum funcționa tactica – trupele de asalt ar fi trebuit să ocolească cuiburile de rezistență, lăsându-le în seama infanteriei ce venea pe urmele lor.

— Nu vă opriți! îi ordonă Walter. Ocoliți mitraliera!

Când tirul încetă pentru câteva clipe, se ridică în picioare și le făcu semn soldaților.

— Haideți! Sus, sus!

Soldații îl ascultară. Îi duse din preajma mitralierei, trecând peste o tranșee părăsită.

Dădu din nou de Gottfried. Locotenentul avea în mână o cutie de biscuiți și și-i îndesa în gură în timp ce alerga.

— Incredibil! strigă acesta. Să vedeți ce mâncare au britanicii!

Walter îi aruncă din mâini cutia.

— Ești aici ca să lupți, nu ca să mănânci, netotule! zbieră el. Tot înainte!

Tresări puternic când simți că-i trece ceva peste picior; văzu un iepure dispărând în ceață. Fără îndoială că artileria le distrusese vizuinile.

Își verifică busola, ca să se asigure că se îndreptau în continuare spre vest. Nu știa dacă tranșeele peste care dădeau erau de deviere sau de provizii, așa că felul în care erau dispuse nu îi zicea mare lucru.

Știa că britanicii preluaseră modelul german și construiseră tranșee pe mai multe linii. Cum trecuse de prima linie, se aștepta să dea în curând de o tranșee bine apărată, pe care ei o numiseră Linia Roșie, apoi – dacă izbuteau să treacă de aceasta – de o altă tranșee aflată cam la o milă mai departe înspre vest, numită Linia Maro.

După aceea drumul era liber până la coasta de vest.

Obuzele explodau în ceața din față – doar nu erau britanicii?! Ar fi însemnat să tragă în propriile fortificații. Probabil că era următorul val al focului de baraj german. El și trupa lui erau în pericol să o ia înaintea propriei artilerii. Se întoarse. Din fericire, majoritatea oamenilor săi erau în spatele lui. Își ridică brațele.

— Adăpostiți-vă! strigă el. Spuneți-le și celorlalți!

Nici nu mai era cazul să li se spună, căci soldații ajunseseră și singuri la aceeași concluzie. Fugiră înapoi câțiva metri, apoi săriră într-o tranșee părăsită.

Walter era entuziasmat – lucrurile mergeau cât se poate de bine.

Pe fundul tranșeei zăceau trei soldați britanici. Doi erau nemișcați, iar unul gemea. Dar unde erau ceilalți oare? Poate că fugiseră. Sau poate că acesta fusese un comando sinucigaș, lăsat în urmă ca să apere o poziție imposibil de apărat, pentru a le da astfel o șansă în plus camarazilor care se retrăgeau.

Unul dintre britanicii morți era un individ neobișnuit de înalt, cu mâinile și picioarele pe măsură. Grunwald îi scoase imediat bocancii din picioare.

— Sunt mărimea mea! îi zise el lui Walter, în loc de explicație.

Pe Walter nu-l lăsă inima să-l oprească: bocancii lui Grunwald aveau găuri în ei.

Se așeză ca să-și tragă sufletul. Trecând în revistă în minte prima fază a atacului, nu își imagina cum ar fi putut să se desfășoare mai bine de atât.

După o oră, tunurile germane amuțiră din nou. Walter își adună oamenii și porniră mai departe.

La jumătatea unei pante lungi, auzi voci. Ridică mâna ca să îi oprească pe soldații de lângă el. În fața lor, cineva rosti în engleză:

— Nu văd niciun rahat.

Era ceva familiar la acel accent. Era australian? Semăna mai mult cu cel indian.

O altă voce zise cu același accent:

— Dacă ei te văd, te pot și împușca, la naiba!

Într-o clipă, Walter fu transportat înapoi în 1914, la marele conac din Țara Galilor al lui Fitz. Așa vorbeau servitorii de acolo. Oamenii din fața lui, acolo, pe acel câmp devastat din Franța, erau galezi.

Deasupra lor, cerul păru să se mai însenineze puțin.

(III)

Sergentul Billy Williams își miji ochii, ca să poată vedea mai bine prin ceață. Artileria se oprise, din fericire, dar asta însemna doar că veneau germanii. Ce ar fi trebuit să facă?

Nu primise ordine. Plutonul său ocupa o redută, un post defensiv de pe o movilă aflată mult în spatele liniei întâi. În condiții meteorologice normale, poziția lor le-ar fi permis să vadă panta lungă și lină ce ducea spre un morman de dărâmături, probabil foste acareturi ale vreunei ferme. O tranșee îi lega de alte redute, acum invizibile. Ordinele veneau în mod normal din spate, dar astăzi nu primiseră niciunul. Telefonul murise – linia fusese întreruptă probabil de focul de baraj.

Oamenii stăteau în picioare sau pe jos în tranșee. Ieșiseră din buncăr când se oprise bombardamentul. Uneori, bucătăria de campanie mai trimitea câte o cotigă cu o oală mare de ceai fierbinte de-a lungul tranșeei, pe la mijlocul dimineții, însă astăzi nu se vedea nici urmă de așa ceva. Își mâncaseră porția de fier pentru micul dejun.

Plutonul avea o mitralieră americană ușoară, model Lewis. Aceasta se afla lângă peretele din spate al tranșeei, deasupra buncărului. Era operată de George Barrow, băiatul de 19 ani de la Borstal, un soldat bun dar cu o educație atât de precară, încât credea că ultimul invadator al Angliei se numea Norman Cuceritorul. George stătea în spatele armei, protejat de gloanțele răzlețe printr-o plasă de oțel, și fuma pipă.

Aveau și o mortieră Stokes, o armă utilă cu care trăgeau bombe cu diametrul de 750 de milimetri până la o distanță de opt sute de metri. Caporalul Johnny Ponti, fratele lui Joey Ponti, care căzuse pe Somme, devenise de-a dreptul letal manevrând această armă.

Billy se cățără pe mitralieră și rămase în picioare lângă George, fără să poată vedea însă mai departe.

George îl întrebă:

— Billy, mai au și alte țări imperii ca al nostru?

— Sigur, răspunse Billy. Francezii au mare parte din Africa de Nord, olandezii au Indiile de Est, germanii Africa de Sud-Vest…

— O, făcu George, oarecum dezumflat. Am auzit eu, dar n-am crezut că-i adevărat.

— De ce nu?

— Păi, cu ce drept stăpânesc ei peste alte popoare?

— Dar *noi* ce drept avem să stăpânim peste Nigeria, Jamaica și India?

— Noi suntem britanici.

Billy dădu din cap. George Barrow, care nu văzuse în viața lui un atlas, se simțea superior față de Descartes, Rembrandt și Beethoven. Și asta nu era ceva neobișnuit. Îndurase cu toții anii de propagandă din școală, în care li se vorbise despre toate victoriile militare britanice, fără să se amintească nimic despre înfrângeri. Li se vorbea despre democrația de la Londra, nu despre tirania din Cairo. Când învățau despre sistemul juridic britanic, nu se pomenea nicio vorbă despre biciuitul practicat în Australia, înfometarea din Irlanda sau masacrele din India. Știau despre catolici că obișnuiau să ardă protestanții pe rug, dar îi șoca dacă aflau vreodată că și protestanții le făceau la fel catolicilor atunci când prindeau ocazia. Puțini dintre ei aveau un tată precum cel al lui Billy, care să le spună că lumea descrisă de dascălii lor era o născocire.

Însă Billy nu avea timp astăzi să îl lămurească pe George – avea alte griji pe cap.

Cerul se înseninã puțin și lui Billy i se păru că ceața ar putea să se risipească; apoi, deodată, aceasta se ridică brusc. George exclamă: „La dracu’!” O fracțiune de secundă mai târziu, Billy văzu ce îl șocase așa: la circa un sfert de milă distanță, urcau panta spre ei câteva sute de soldați germani.

Billy sări din nou în tranșee. O parte dintre oameni îi observaseră și ei pe inamici, iar exclamațiile lor de surprindere îi alertară pe ceilalți. Billy se uită printr-o fantă din placa de oțel fixată în parapet. Germanii reacționau mai greu, probabil pentru că britanicii nu erau la fel de ușor de zărit în tranșeea lor. Unul sau doi se opriseră, dar restul veneau în fugă spre ei.

Câteva secunde mai târziu, un răpăit de armă se porni de-a lungul tranșeei. O parte dintre germani se prăbușiră, restul se aruncară la pământ, căutând adăpost în gropile de obuze și în spatele câtorva tufe pitice. Deasupra capului lui Billy, mitraliera Lewis își porni tirul cu un zăngănit de moară stricată. După câteva clipe, germanii începură să tragă și ei. Nu păreau să aibă

mitraliere sau mortiere de tranșee, remarcă Billy ușurat. Îl auzi pe unul dintre oamenii săi țipând: un german ager zărise pe cineva uitându-se neatent peste parapet, pesemne; sau, și mai probabil, un trăgător norocos nimerise capul unui britanic ghinionist.

Tommy Griffiths își făcu apariția lângă Billy.

— Dai Powell a încasat-o, spuse el.

— Rănit?

— Mort. Împușcat în cap.

— Rahat! spuse Billy cu năduf.

Doamna Powell era o tricoteză de neoprit, care îi trimitea fiului său pulovere în Franța. Pentru cine avea să mai împletească ea de acum?

— I-am luat colecția din buzunar, zise Tommy.

Dai avea un vraf de ilustrate pornografice pe care le cumpărase de la un francez. Acestea înfățișau fete durdulii cu smocuri de păr pubian; aproape toți soldații din batalion le împrumutaseră de la el la un moment dat.

— De ce? spuse Billy, distras de supravegherea inamicului.

— Doar nu vrei să i le trimită acasă, în Aberowen.

— Ah, da…

— Ce să fac cu ele?

— Pe toți dracii, Tommy, întreabă-mă mai târziu, bine? Trebuie să-mi bat capul acum cu sutele astea de germani nenorociți!

— Iartă-mă, Bill!

Billy se întreba câți germani erau oare în grupul care se îndrepta spre ei. Era greu să estimezi numărul exact pe câmpul de bătălie, însă lui Billy i se păruse că vede cel puțin două sute și probabil mai erau și alții care nu se vedeau. Își dădu seama că aveau în față un batalion. Plutonul său de patruzeci de oameni era clar copleșit numeric.

Ce-ar fi trebuit să facă?

Nu mai văzuse un ofițer de mai bine de 24 de ore. El era cel mai înalt în grad dintre cei aflați acolo – el era așadar la comandă și avea nevoie de un plan.

Nu se mai enerva de mult din cauza incompetenței ofițerilor săi superiori. Asta făcea parte din sistemul de clase pe care fusese crescut să îl disprețuiască. Însă, în rarele ocazii în care îi cădea în sarcină comanda, nu se bucura deloc; mai degrabă

simțea povara apăsătoare a responsabilității și a temerii că ar putea lua decizii greșite, provocând moartea camarazilor săi.

Dacă germanii atacau frontal, plutonul său avea să fie copleșit numeric, însă inamicul nu știa cât de puțini erau ei. Oare ar fi putut să lase impresia că are mai mulți oameni la dispoziție?

Îi trecu prin minte să se retragă; însă soldații nu puteau să fugă încă din clipa în care erau atacați – se aflau într-un post defensiv și se simțea obligat să încerce cel puțin să îl mențină.

Avea să stea pe poziții și să lupte, cel puțin pentru moment.

De îndată ce luă această decizie, urmară imediat și altele.

— Mai servește-le o tură, George! strigă el.

Când mitraliera Lewis își porni tirul, porni în fugă prin tranșee.

— Mențineți un tir constant, băieți, le zise el. Lăsați-i să creadă că suntem câteva sute.

Văzu cadavrul lui Dai Powell întins pe jos, cu sângele care se înnegrea deja în jurul găurii din cap. Dai purta pe sub tunica uniformei unul dintre puloverele de la mama lui. Era o hidoșenie maronie, dar probabil că îi ținuse de cald.

— Odihnește-te în pace, băiete, murmură Billy.

Ceva mai încolo în tranșee, Billy îl găsi pe Johnny Ponti.

— Instalează mortiera Stokes, Johnny, îi spuse el. Fă-i pe nemernici să sară.

— ’nțeles! răspunse Johnny.

Instală arma cu două picioare pe podeaua tranșeei.

— Care-i distanța, cinci sute de metri?

Partenerul lui Johnny era un băiat cu fața rotundă pe nume Suet Hewitt. Acesta sări pe treapta de foc și îi strigă:

— Da, cinci-șase sute.

Billy aruncă și el o privire, dar – cum Suet și Johnny mai lucraseră împreună și înainte – lăsă decizia în seama lor.

— Două inele atunci, la 45 de grade, spuse Johnny.

Proiectilele cu autopropulsare puteau fi prevăzute cu încărcături suplimentare dispuse în inele, pentru a le extinde raza de acțiune.

Johnny sări pe treapta de foc ca să mai arunce o privire către germani, apoi reglă ținta. Soldații din apropiere se traseră lângă pereți. Johnny dădu drumul pe țeavă unui proiectil. Când ajunse în capătul țevii, un percutor aprinse carburantul și scuipă proiectilul.

Acesta căzu prea aproape, explodând la o oarecare distanță de cei mai apropiați soldați inamici.

— Cincizeci de metri mai departe și un pic mai la dreapta ta, strigă Suet.

Johnny făcu ajustările necesare și trase din nou. Cea de-a doua bombă ateriză într-o groapă de obuz în care se adăposteau soldați germani.

— Asta e! țipă Suet.

Billy nu reușea să vadă dacă fusese rănit vreun inamic – tirul îi silea să-și țină capetele plecate.

— Trage vreo duzină așa! zise el.

Veni apoi în spatele lui Robin Mortimer, ofițerul degradat, care stătea pe treapta de foc și trăgea ritmat. Mortimer încetase să mai reîncarce și îl zări pe Billy.

— Mai adu niște muniție, galezule, îi spuse el.

Ca de obicei, vorbea pe un ton morocănos, chiar și atunci când era de ajutor.

— Doar nu vrei să rămânem fără toți în același timp!

Billy încuviință.

— Bună idee, mulțumesc.

Depozitul de muniție se afla la o sută de metri în spate și, pentru a ajunge la el, trebuia să treci printr-o tranșee de deviere. Alese doi recruți care nu puteau oricum să tragă drept.

— Jenkins și Nosey, le zise Billy, mai aduceți niște muniție, imediat!

Cei doi flăcăi plecară în grabă.

Billy se mai uită o dată prin fanta din parapet. În timp ce făcea asta, unul dintre germani se ridică în picioare. Billy presupuse că acela era comandantul lor, care dădea ordinul de atac. Simți cum îl cuprinde deznădejdea. Probabil că își dăduseră seama că în fața lor se aflau doar câteva duzini de oameni, pe care îi puteau copleși cu ușurință.

Însă se înșela. Ofițerul făcu un gest spre înapoi, după care începu să coboare panta în fugă – oamenii săi îl urmară de îndată. Plutonul lui Billy izbucni în urale și soldații începură să tragă la întâmplare în oamenii care fugeau, doborând câțiva înainte să iasă din raza lor.

Germanii ajunseră la acareturile ruinate ale fostei ferme și se adăpostiră în spatele dărâmăturilor.

Billy nu își putu înăbuși un rânjet – respinseseră o forță de zece ori mai mare decât a lor! „Ar trebui să fiu un nenorocit de general”, se gândi el.

— Încetați focul! strigă el. Au ieșit din bătaia puștii.

Jenkins și Nosey reapărură, cărând câteva lăzi de muniție.

— Mergeți mai departe, flăcăi, le zise Billy. S-ar putea să se întoarcă.

Când mai aruncă o privire însă, văzu că germanii aveau alte planuri. Se împărțiseră în două grupuri și porniseră la stânga și la dreapta dărâmăturilor. Sub ochii lui Billy, începură să încercuiască poziția, având grijă să rămână în afara bătăii puștii.

— Rahat! izbucni el.

Aveau de gând să se strecoare printre poziția lui Billy și redutele vecine, atacându-i apoi din ambele părți. Sau puteau să treacă pur și simplu de ei, lăsându-i în seama ariergărzii.

Orice variantă ar fi ales, era limpede că poziția lor avea să cadă în mâinile inamicului.

— Coboară mitraliera de acolo, George, zise Billy. Iar tu, Johnny, demontează mortiera. Luați-vă toți lucrurile. Ne retragem.

Își luară puștile și ranițele în spate, porniră în grabă spre cea mai apropiată tranșee de deviere și începură să fugă.

Billy se uită în buncăr, asigurându-se că nu mai era nimeni înăuntru. Trase cuiul unei grenade și o azvârli înăuntru, pentru a nu lăsa proviziile rămase să cadă în mâna inamicului.

Apoi se luă după oamenii săi, bătând în retragere.

(IV)

La sfârșitul după-amiezii, Walter și batalionul său ocupaseră o linie din spatele tranșeelor britanice.

Era istovit, dar triumfător. Batalionul avusese de înfruntat câteva hărțuieli, dar nu fusese silit să poarte o bătălie susținută. Tactica trupelor de asalt funcționase chiar mai bine decât se așteptase, mulțumită ceții. Nimiciseră obstacolele minore, ocoliseră punctele întărite și ocupaseră porțiuni însemnate de teren.

Walter găsi un buncăr și intră în el, câțiva soldați îl urmară înăuntru. Locul avea un aspect plăcut, de parcă britanicii

locuiseră acolo câteva luni bune: pe pereți erau agățate fotografii din reviste, o mașină de scris stătea pe o cutie răsturnată, tacâmurile și vesela erau aranjate în cutii vechi de prăjituri, ba era chiar și o pătură întinsă pe post de față de masă peste câteva lăzi. Walter ghici că acesta fusese cartierul general al unui batalion.

Oamenii lui găsiră imediat mâncarea – erau biscuiți, gem, brânză și șuncă. Nu îi putea împiedica să mănânce, dar le interzise să deschidă vreo sticlă de whisky. Ei sparseră un bufet încuiat și găsiră un borcan cu cafea, iar unul dintre soldați făcu un mic foc afară, punând la fiert un ibric. Îi dădu o ceașcă lui Walter, adăugând lapte îndulcit dintr-o cutie. Avea un gust minunat!

Sergentul Schwab zise:

— Am citit în ziare că britanicii suferă și ei de o criză a alimentelor, ca noi.

Ridică apoi cutia de gem din care se înfrupta cu o lingură și zise:

— Ce mai criză!

Walter se întrebase cât timp avea să treacă până ca lumea să înțeleagă cum stau de fapt lucrurile. Bănuia de mult că autoritățile germane exagerau efectele războiului submarin declanșat împotriva proviziilor Aliaților. Acum știa adevărul, la fel ca oamenii săi. Mâncarea era raționalizată în Marea Britanie, însă britanicii nu păreau hămesiți de foame ca germanii.

Găsi o hartă lăsată în urmă din neatenție de forțele care se retrăseseră. Comparând-o cu a sa, văzu că nu se aflau departe de Canalul Crozat. Asta însemna că într-o zi germanii recuperaseră tot teritoriul câștigat cu atâta greutate de către Aliați în timpul celor cinci luni ale Bătăliei de pe Somme, din urmă cu doi ani.

Victoria chiar era la îndemâna Germaniei.

Walter se așeză în fața mașinii sale de scris britanice și începu să își redacteze raportul.

Capitolul 30

Sfârșitul lunii martie – începutul lunii aprilie 1918

(I)

Fitz dădu o petrecere la Tŷ Gwyn în week-end-ul de Paști. Avea și un motiv ascuns: oamenii pe care îi invitase se opuneau la fel de puternic noului regim din Rusia ca și el.

Invitatul cel mai de seamă era Winston Churchill.

Winston era membru al Partidului Liberal și ar fi fost de așteptat să simpatizeze cu revoluționarii; însă era și nepot de duce, așa că avea și o oarecare înclinație autoritaristă. Fitz îl considerase multă vreme un trădător față de clasa lui, dar era gata să îl ierte acum, întrucât îi ura din tot sufletul pe bolșevici.

Winston sosi în Vinerea Mare. Fitz trimise Rolls-Royce-ul la Gara Aberowen ca să îl întâmpine. Omul intră viguros în salon – era un individ mărunt și zvelt, cu părul roșcat și cu tenul trandafiriu. Se vedeau dâre de ploaie pe cizmele sale, purta un costum bine croit din tweed de culoarea grâului și un papion la fel de albastru ca ochii săi. Deși în vârstă de 43 de ani, avea încă ceva băiețesc în atitudine, ceea ce Fitz remarcă atunci când înclină capul spre cunoscuți și strânse mâna invitaților pe care nu îi știa.

Uitându-se împrejur spre lambriuri, la tapetul cu model, la șemineul din piatră cioplită și la mobila întunecată din stejar, i se adresă lui Fitz:

— Casa dumitale este decorată precum Palatul Westminster, Fitz!

Avea și motive să fie exuberant – revenise în guvern. Lloyd George îl numise ministru al muniției. Existau multe discuții despre motivul pentru care premierul adusese înapoi un coleg atât de dificil și de imprevizibil și toată lumea era de acord că omul preferase să îl aibă pe Churchill mai aproape pentru a-l putea supraveghea.

— Minerii dumitale îi susțin pe bolșevici, rosti Winston cu un amestec de amuzament și dezgust, așezându-se și întinzându-și cizmele ude spre foc. Am văzut steaguri roșii atârnate la jumătate dintre casele pe lângă care am trecut.

— Nu au nici cea mai mică idee pe cine aclamă, răspunse Fitz cu dispreț.

Sub acest dispreț însă se ascundea o teamă profundă.

Winston acceptă o ceașcă de ceai de la Maud și luă o brioșă cu unt de pe un platou întins de un lacheu.

— Să înțeleg că ai suferit o pierdere personală.

— Țăranii i-au omorât pe cumnatul meu, prințul Andrei, și pe soția lui.

— Îmi pare foarte rău să aud asta.

— S-a nimerit ca Bea și cu mine să fim acolo când s-a întâmplat asta și am scăpat ca prin urechile acului.

— Am auzit!

— Sătenii i-au ocupat pământul – o moșie foarte mare care îi aparține de drept fiului meu, ca succesor – și noul regim a aprobat această hoție.

— Mă tem că așa este. Primul lucru pe care l-a făcut Lenin a fost să își treacă Decretul Funciar.

Maud zise:

— Dacă e să fim corecți, tot Lenin a anunțat și instituirea zilei de lucru de opt ore pentru muncitori și a educației gratuite pentru copiii lor.

Asta îl irită teribil pe Fitz – Maud nu avea deloc tact. Nu era momentul potrivit să îl apere pe Lenin.

Însă Winston era un adversar pe măsură.

— Dar și un decret asupra presei care le interzice ziarelor să critice guvernul, ripostă el. Și cu asta s-a cam terminat libertatea socialistă.

— Dreptul de succesiune al fiului meu nu este singurul motiv, de fapt nici măcar motivul principal pentru care sunt atât de îngrijorat, spuse Fitz. Dacă bolșevicii scapă nepedepsiți pentru ce au făcut în Rusia, ce va urma? Minerii galezi cred deja că tot cărbunele găsit în adâncul pământului nu aparține de fapt proprietarului terenului de la suprafață. Poți auzi „Steagul Roșu” cântat în jumătate dintre tavernele din Țara Galilor în orice seară de sâmbătă.

— Regimul bolșevic ar trebui înăbușit în fașă, rosti Winston.

Căzu apoi pe gânduri.

— Înăbușit în fașă, repetă el, mulțumit de expresie.

Fitz își stăpâni nerăbdarea. Winston își închipuia uneori că inventase o nouă tactică, când de fapt tot ce făcea era să găsească o expresie potrivită.

— Dar noi nu facem nimic! zise Fitz exasperat.

Gongul sună, anunțând invitații că venise momentul să se schimbe pentru cină. Fitz nu insistă cu conversația: avea tot week-end-ul la dispoziție ca să-și susțină poziția.

În timp ce se îndrepta spre garderoba sa, își dădu seama că Băiatul nu fusese adus în salon la ora ceaiului, cum se întâmpla de obicei. Înainte să se schimbe, traversă holul lung ce ducea în aripa unde se afla creșa.

Băiatul avea acum trei ani și trei luni – nu mai era un bebeluș sau un țânc care de-abia învăța să meargă, ci un copil vorbăreț și pe picioarele lui, cu ochii albaștri și cu buclele bălaie ale mamei lui, Bea. Stătea lângă foc, învelit cu o pătură, iar frumușica și tânăra doică Jones îi citea. Stăpânul de drept a mii de pogoane de teren agricol din Rusia își sugea degetul mare. Nu sări în picioare și nu se repezi spre Fitz, cum făcea de obicei.

— Ce-a pățit? o întrebă Fitz pe doică.

— Îl doare burtica, Domnia Voastră.

Doica Jones îi amintea puțin lui Fitz de Ethel Williams, doar că nu era la fel de isteață.

— Încearcă să fii mai explicită, rosti Fitz cu nerăbdare. Ce-a pățit la stomac?

— Are diaree.

— Cum naiba s-a ales cu asta?

— Nu știu. Toaleta din tren nu era foarte curată…

Asta însemna că era vina lui Fitz, care își adusese familia cu el în Țara Galilor pentru această petrecere. Își înăbuși o înjurătură.

— Ai chemat doctorul?

— Domnul doctor Mortimer este pe drum.

Fitz își zise că nu era cazul să fie atât de agitat – copiii sufereau tot timpul din cauza unor infecții minore. Nici nu mai știa de câte ori îl duruse și pe el burta în copilărie. Totuși, se întâmpla ca uneori copiii să moară din cauza gastroenteritei.

Îngenunche în fața canapelei, așezându-se la nivelul fiului său.

— Ce face micul meu soldățel?

Băiatul îi răspunse pe un ton apatic:

— M-am cufurit.

Probabil că auzise de la servitori termenul acesta vulgar – ba chiar îl rostise pe tonul ușor cântat al galezilor. Însă Fitz decise că nu era cazul acum să se agite din cauza asta.

— O să vină doctorul în curând, rosti el. O să te facă bine.

— Nu vreau să fac baie.

— Poate că o să sari peste baia din seara asta.

Fitz se ridică în picioare.

— Trimite după mine când sosește doctorul, îi spuse el doicii. Vreau să vorbesc cu el personal.

— Prea bine, Domnia Voastră.

Ieși din creșă și se îndreptă spre garderoba lui. Valetul îi pregătise hainele de seară, cu țintele de diamant la cămașă și cu butonii asortați la manșete, cu o batistă curată în buzunarul hainei și cu ciorapi de mătase în pantofii de piele.

Înainte să se schimbe, se duse în camera lui Bea.

Era însărcinată în luna a opta.

Nu o văzuse în acest stadiu avansat când fusese însărcinată cu Băiatul. Plecase în Franța în august 1914, când sarcina ei era în luna a patra sau a cincea, și nu se întorsese decât după nașterea Băiatului. Nu mai fusese martor la umflarea spectaculoasă a abdomenului ei, nici nu se mai minunase de capacitatea șocantă a trupului de a se schimba și de a se întinde în asemenea măsură.

Ea stătea la măsuța de toaletă, dar nu se privea în oglindă. Se lăsase pe spate, cu picioarele depărtate și cu mâinile pe pântecul umflat. Avea ochii închiși și era palidă.

— Nu găsesc nicio poziție comodă, se plânse ea. Fie că stau în picioare, pe scaun sau întinsă în pat, mă doare totul…

— Ar trebui să mergi la creșă și să te uiți un pic la Băiat.

— O s-o fac imediat ce îmi recapăt forțele! se răsti ea. Nu ar fi trebuit să vin la țară. E ridicol să fac pe gazda petrecerii în starea asta.

Fitz știa că ea are dreptate.

— Însă avem nevoie de sprijinul acestor oameni, dacă e să facem ceva cu privire la bolșevici.

— Încă îl doare burtica pe Băiat?

— Da. Doctorul este pe drum.

— Ar fi bine să îl trimiți și la mine când ajunge aici – nu că un doctor de țară ar ști prea multe…

— O să le spun servitorilor. Să înțeleg că nu vei coborî la cină.

— Cum pot să cobor când mă simt așa?

— Întrebam doar. Maud poate sta în capul mesei.

Fitz se întoarse în garderoba sa. Unii bărbați renunțaseră la frac și la cravata albă, purtând la cină haine scurte de smoching

și cravate negre – obișnuiau să dea vina pe război, dar Fitz nu vedea nicio legătură între cele două. De ce i-ar sili războiul pe oameni să se îmbrace neceremonios?

Își puse hainele de seară și coborî la parter.

(II)

După cină, în timp ce se servea cafeaua în salon, Winston spuse pe un ton provocator:

— Deci, Lady Maud, dumneavoastră, femeile, ați obținut în sfârșit dreptul de vot.

— Unele dintre noi, mai bine spus, replică ea.

Fitz știa că Maud era dezamăgită din cauza faptului că proiectul de lege inclusese doar femeile de peste treizeci de ani, care erau cap al familiei sau soții de capi ai familiei. Fitz era însă supărat că legea trecuse chiar și astfel.

Churchill continuă răutăcios:

— Trebuie să-i mulțumiți parțial lordului Curzon, aici de față, care s-a abținut în mod surprinzător atunci când legea a ajuns în Camera Lorzilor.

Contele Curzon era un om strălucitor, al cărui aer rigid de superioritate era accentuat de corsetul de metal pe care îl purta la spate. Se făcuse despre el și o poezioară:

George Nathaniel Curzon sunt
Cel mai superior de pe pământ.

Fusese vicerege al Indiei și era acum liderul Camerei Lorzilor și unul dintre cei cinci membri ai Cabinetului de Război. De asemenea, era și președintele Ligii împotriva Sufragiului pentru Femei, așa că abținerea lui uimise lumea politică și îi dezamăgise crunt pe cei care se opuneau acordării dreptului de vot femeilor, inclusiv pe Fitz.

— Legea trecuse deja de Camera Comunelor, rosti Curzon. Nu mi s-a părut înțelept să sfidăm voința membrilor aleși ai parlamentului.

Fitz era încă supărat din această cauză.

— Însă Camera Lorzilor există tocmai pentru a examina amănunțit deciziile Camerei Comunelor și pentru a le struni excesele. Iar acesta era un caz tipic de exces!

— Dacă am fi respins legea, cred că parlamentarii din Camera Comunelor s-ar fi simțit ofensați și ne-ar fi trimis-o înapoi.

Fitz ridică din umeri.

— Am mai avut dispute de acest gen și înainte.

— Da, dar din păcate Comitetul Bryce este în sesiune.

— Oh!

Fitz nu se gândise la acest aspect. Comitetul Bryce discuta despre reformarea Camerei Lorzilor.

— Deci acesta a fost motivul?

— Trebuie să își prezinte raportul cât de curând. Nu ne puteam permite o înfruntare față în față cu Camera Comunelor până atunci.

— Nu.

Fără nicio tragere de inimă, Fitz fu nevoit să accepte argumentul. Dacă Lorzii încercau să sfideze mai strașnic Camera Comunelor, Bryce ar fi putut recomanda limitarea puterii camerei superioare.

— Ne-am fi pierdut toată influența, adăugă el, pentru totdeauna.

— Tocmai acesta este raționamentul care m-a determinat să mă abțin.

Uneori politica i se părea deprimantă lui Fitz.

Peel, majordomul, îi aduse lui Curzon o ceașcă de cafea și îi șopti lui Fitz:

— Domnul doctor Mortimer vă așteaptă în biroul mic, Domnia Voastră.

Fitz își făcea griji din cauza durerii de burtă a Băiatului, iar întreruperea venea tocmai la timp.

— Mai bine mă duc să vorbesc cu el, rosti Fitz.

Se scuză, apoi ieși din încăpere.

Biroul mic era mobilat cu piese ce nu se potriveau nicăieri altundeva în casă: un scaun cioplit și incomod în stil gotic, un peisaj scoțian care nu era pe placul nimănui și capul unui tigru împușcat de tatăl lui Fitz în India.

Mortimer era un medic competent de prin partea locului, cu un aer puțin cam prea încrezător, de parcă ar fi crezut că

profesia lui îl făcea cumva egalul unui conte. Cu toate acestea, era un bărbat politicos.

— Bună seara, Domnia Voastră, zise el. Fiul dumneavoastră are o ușoară infecție gastrică, dar care nu îi va face rău, cel mai probabil.

— Cel mai probabil?

— Am folosit intenționat aceste cuvinte.

Mortimer vorbea cu un accent galez temperat de educația primită.

— Noi, oamenii de știință, lucrăm mereu cu probabilități, niciodată cu certitudini. Le spun minerilor dumneavoastră că, atunci când coboară în puț, dimineață de dimineață, ei știu că *probabil* nu va avea loc nicio explozie.

— Hmm…

Asta nu îl liniștea prea mult pe Fitz.

— Ați consultat-o și pe prințesă?

— Da. Nici Domnia Sa nu este grav bolnavă. De fapt, nu este bolnavă chiar deloc, doar că este pe cale să nască.

Fitz sări în picioare.

— Poftim?!

— Credea că este în luna a opta, dar a calculat greșit. Este în luna a noua și nu mai are multe ore până să nască.

— Cine este cu ea?

— Servitorii Domniei Sale sunt toți acolo. Am trimis după o moașă pricepută și pot asista și eu la naștere dacă doriți.

— Este vina mea, spuse Fitz cu obidă. Nu ar fi trebuit să o conving să plece din Londra.

— Se nasc copii perfect sănătoși și în afara Londrei, în fiecare zi.

Fitz avea senzația că este luat peste picior, dar încercă să ignore asta.

— Și dacă se întâmplă ceva?

— Știu ce reputație are doctorul dumneavoastră de la Londra, profesorul Rathbone. Desigur, este un medic distins, dar cred că pot spune fără să mă înșel că am adus mai mulți copii pe lume decât dumnealui.

— Copii de mineri.

— Într-adevăr, în marea lor majoritate; deși, în momentul nașterii, nu pare să existe nicio diferență între ei și micii aristocrați.

Fitz chiar *era* luat peste picior.

— Nu prea îmi place atitudinea dumitale, spuse el.

Mortimer nu se lăsă intimidat.

— Nici mie nu îmi place atitudinea dumneavoastră, zise el. Mați lăsat să înțeleg clar, fără nicio urmă de curtoazie, că nu mă considerați persoana potrivită care să vă trateze familia. Așa că, dacă nu vă supărați, eu voi pleca.

Își luă geanta. Fitz oftă – era o ceartă prostească. El era supărat pe bolșevici, nu pe acest galez de clasă mijlocie extrem de sensibil.

— Nu fi nesăbuit, omule.

— Încerc să nu fiu.

Mortimer se duse la ușă.

— Nu ar trebui să pui interesele pacienților dumitale mai presus de orice?

Mortimer se opri în prag.

— Dumnezeule, dar știu că ai tupeu, Fitzherbert!

Puțini oameni i se adresaseră astfel lui Fitz – își înăbuși însă replica usturătoare care îi venise în minte. Ar fi putut să treacă ceasuri bune până să găsească un alt doctor. Bea nu l-ar fi iertat niciodată dacă îl lăsa pe Mortimer să plece vijelios.

— O să uit că ai spus asta, rosti Fitz. De fapt, o să uit întreaga conversație, dacă dorești.

— Presupun că o scuză mai bună nu am să primesc.

Așa era, dar Fitz nu zise nimic.

— Mă întorc la etaj, spuse doctorul.

(III)

Prințesa Bea nu avu o naștere liniștită. Țipetele ei fură auzite în toată aripa principală a casei, unde se afla camera ei. Maud interpretă la pian bucăți zgomotoase de jazz, ca să întrețină oaspeții și ca să acopere urletele, însă cum toate semănau între ele, renunță după douăzeci de minute. O parte dintre invitați se duseră la culcare, dar – de îndată ce bătu miezul nopții – majoritatea bărbaților se întruniră în sala de biliard. Peel le oferi coniac.

Fitz îi dădu lui Winston un trabuc El Rey del Mundo din Cuba. În timp ce Winston și-l aprindea, Fitz rosti:

— Guvernul trebuie să facă ceva în privința bolșevicilor.

Winston aruncă o privire rapidă prin cameră, de parcă ar fi vrut să se asigure că toți cei de față erau persoane de încredere. Apoi se lăsă pe spate în scaun și zise:

— Iată cum se prezintă situația. Escadronul Nordic Britanic se află deja în apele teritoriale ruse, la Murmansk. Teoretic, misiunea sa este să se asigure că vasele rusești de acolo nu cad în mâinile germanilor. De asemenea, avem și un mic consulat în Arhangelsk. Eu fac presiuni pentru debarcarea trupelor la Murmansk. Pe termen mai lung, acesta ar putea reprezenta miezul unei forțe contrarevoluționare în nordul Rusiei.

— Nu este de ajuns, rosti Fitz imediat.

— Într-adevăr. Aș dori să trimitem trupe la Baku, pe Marea Caspică, pentru a ne asigura că acele vaste terenuri petrolifere nu sunt ocupate de germani sau de turci, precum și în Marea Neagră, unde există deja nucleul unei rezistențe antibolșevice în Ucraina. În cele din urmă, în Siberia avem mii de tone de provizii la Vladivostok, în valoare de un miliard de lire probabil, expediate cu scopul de a-i ajuta pe ruși pe vremea când erau aliații noștri. Avem dreptul de a trimite acolo trupe care să ne protejeze proprietatea.

Fitz vorbi cu o speranță în glas amestecată cu îndoială.

— Și va face Lloyd George ceva din toate acestea?

— Nu public, zise Winston. Problema o reprezintă acele steaguri roșii arborate la casele minerilor. În țara noastră există un mare potențial de susținere a poporului rus și a revoluției de acolo. Și, oricât l-aș detesta pe Lenin și pe ciracii lui, înțeleg de ce. Cu tot respectul cuvenit familiei prințesei Bea – ridică privirea în tavan când se auzi un nou țipăt nu se poate nega faptul că nobilimea rusă a reacționat cu încetineală la nemulțumirile poporului.

Winston era un personaj straniu, se gândi Fitz: aristocrat și apărător al oamenilor de rând, un administrator strălucit ce nu putea rezista tentației de a se amesteca în departamentele altora, o persoană fermecătoare, puternic antipatizată de majoritatea colegilor din politică.

Fitz zise:

— Revoluționarii ruși sunt niște hoți și niște criminali.

— Așa este. Dar trebuie să ne resemnăm cu ideea că nu toată lumea îi percepe astfel. Deci premierul nostru nu se poate opune pe față revoluției.

— Poate că nu, dar nici nu ajută prea mult dacă i se opune în gând, rosti Fitz nerăbdător.

— Se pot face anumite lucruri fără ca el să fie la curent în mod oficial.

— Înțeleg.

Fitz nu știa cât de mult însemna acest lucru.

Maud intră în cameră. Bărbații se ridicară în picioare, ușor surprinși. În mod normal, femeile nu intrau în sala de biliard, însă Maud ignora regulile care nu îi conveneau. Veni la Fitz și îl sărută pe obraz.

— Felicitări, dragă Fitz, spuse ea. Ai încă un fiu.

Bărbații aclamară, aplaudară și se adunară în jurul lui Fitz, bătându-l pe spate și strângându-i mâna.

— Soția mea se simte bine? o întrebă el pe Maud.

— Este istovită, dar mândră.

— Slavă Domnului!

— Doctorul Mortimer a plecat, dar moașa spune că poți merge acum să vezi copilul.

Fitz se îndreptă spre ușă, iar Winston spuse:

— Urc și eu cu dumneata.

În timp ce ieșeau din cameră, Fitz o auzi pe Maud spunând:

— Te rog, pune-mi niște coniac, Peel.

Pe un ton scăzut, Winston zise:

— Dumneata ai fost în Rusia, desigur, și le vorbești limba.

Fitz se întreba unde voia să ajungă Churchill.

— Cât de cât, zise el. Nu pot să mă laud că o știu foarte bine, dar mă pot face înțeles.

— Se întâmplă cumva să cunoști un individ pe nume Mansfield Smith-Cumming?

— Da, îl cunosc. El conduce… Fitz ezită să rostească cu glas tare „Serviciul de Informații Secrete”. Conduce un departament special. Am întocmit câteva rapoarte pentru el.

— Ah, bun. Când te întorci în oraș, ar fi bine să te întâlnești cu el.

Ei, asta *chiar* era interesant.

— Oricând, bineînțeles, spuse Fitz, încercând să nu pară prea entuziast.

— O să-l rog să ia legătura cu dumneata. S-ar putea să aibă o nouă misiune pentru dumneata.

Ajunseră la ușa camerei lui Bea. Dinăuntru răzbătea plânsul distinctiv al unui nou-născut. Fitz fu rușinat să-și simtă ochii scăldați în lacrimi.

— Cred că ar fi mai bine să intru, spuse el. Noapte bună.

— Felicitări și noapte bună.

(IV)

Îl botezară Andrew Alexander Murray Fitzherbert. Era o mogâldeață cu un smoc de păr negru ca al lui Fitz. Îl duseră la Londra înfășurat în pături, călătorind în Rolls-Royce și urmați de alte două mașini în caz de pană. Se opriră să servească micul dejun la Chepstow și prânzul la Oxford și ajunseră la casa lor din Mayfair la timp pentru cină.

Câteva zile mai târziu, într-o după-amiază blândă de aprilie, Fitz mergea de-a lungul cheiului, uitându-se la apa mocirloasă a Tamisei, în timp ce se îndrepta spre o întâlnire cu Mansfield Smith-Cumming.

Serviciul Secret nu mai încăpea acum într-un apartament din Victoria. Bărbatul care își spunea „C” își mutase organizația din ce în ce mai mare într-o clădire victoriană elegantă, pe nume Whitehall Court, aflată lângă râu, nu departe de Big Ben. Un lift îl duse pe Fitz la ultimul etaj, unde șeful spionilor ocupa două apartamente legate printr-o pasarelă de pe acoperiș.

— Îl urmărim pe Lenin de ani buni, rosti C. Dacă nu reușim să îl dăm jos, va fi unul dintre cei mai cumpliți tirani pe care i-a cunoscut lumea vreodată.

— Cred că aveți dreptate.

Fitz era ușurat să constate că C avea aceeași părere despre bolșevici ca și el.

— Dar ce putem face? adăugă el.

— Hai să vorbim despre ce poți face dumneata.

C luă din sertar un compas de genul celor folosite pentru măsurarea distanțelor pe hărți. Ușor distras, își înfipse vârful instrumentului în piciorul stâng.

Fitz izbuti să își înăbușe strigătul de șoc care-i venise pe buze. Era un test, desigur. Își aminti că C avea un picior de lemn, din urma unui accident de mașină. Zâmbi.

— Un șiretlic bun, spuse el. Am fost cât pe ce să cad în plasă.

C lăsă jos compasul și îl privi sever pe Fitz prin monoclu.

— În Siberia există un lider cazac care a răsturnat regimul bolșevic de acolo, zise el. Trebuie să știu dacă merită să îl sprijinim.

Fitz era surprins.

— În mod deschis?

— Sigur că nu. Dar am niște fonduri secrete. Dacă putem susține un soi de guvern contrarevoluționar în est, asta ar merita cheltuirea unei sume de… să zicem zece mii de lire pe lună.

— Numele?

— Căpitanul Semenov, în vârstă de 28 de ani. Are baza în Manchuli, pe Calea Ferată de Est a Chinei, aproape de joncțiunea acesteia cu Expresul Transsiberian.

— Deci acest căpitan Semenov controlează o linie de cale ferată și ar putea prelua și controlul alteia.

— Exact. În plus, îi urăște pe bolșevici.

— Iar noi trebuie să aflăm mai multe despre el.

— Aici intervii dumneata.

Fitz era încântat de șansa care i se oferise pentru a-l da jos pe Lenin. Îi treceau însă prin minte nenumărate întrebări: cum avea să-l găsească pe Semenov, de exemplu. Omul era cazac, iar cazacii erau renumiți pentru faptul că mai întâi trăgeau și abia apoi te întrebau de sănătate; oare avea să vorbească cu Fitz sau avea să îl omoare? Sigur că Semenov va susține că îi poate învinge pe bolșevici, dar oare va putea Fitz să-i estimeze realist șansele? Exista vreo modalitate prin care se putea asigura că avea să cheltuiască cu folos banii britanicilor?

Întrebarea pe care i-o adresă lui C în cele din urmă fu:

— Credeți că sunt omul potrivit? Iertați-mă că pomenesc asta, dar sunt o persoană care bate la ochi și cu greu se poate spune că sunt necunoscut, chiar și în Rusia…

— Ca să fiu sincer, nu avem de ales. Am nevoie de o persoană de nivel relativ înalt, în caz că se ajunge la negocieri cu Semenov. Și nu sunt foarte mulți oameni de încredere care să vorbească rusa. Crede-mă, ești tot ce avem mai bun.

— Înțeleg.
— Va fi periculos, bineînțeles.
Fitz își aminti gloata de țărani care îl omorâseră în bătaie pe Andrei – ar fi putut fi el în locul lui. Își înăbuși un fior de frică.
— Înțeleg pericolul, rosti el pe un ton echilibrat.
— Deci cum rămâne, vei merge la Vladivostok?
— Desigur, zise Fitz.

Capitolul 31

Mai – septembrie 1918

(I)

Gus Dewar nu se obișnuise încă cu viața de soldat. Era un tip înalt și stângaci și îi venea greu să mărșăluiască, să salute și să pocnească din călcâie milităreste. În ceea ce privește exercițiul fizic, nu se mai antrenase din școală. Prietenii lui, care îi cunoșteau gustul pentru flori așezate pe masă și așternuturi de pânză pe pat, credeau că armata avea să fie un șoc teribil pentru el. Chuck Dixon, care făcuse instrucția de ofițer împreună cu el, îi zise:
— Gus, tu acasă nu-ți umpli nici măcar cada singur!
Însă Gus supraviețui. La vârsta de 11 ani fusese trimis la pension, așa că nu era o noutate pentru el să fie persecutat și intimidat sau să primească ordine de la superiori proști. Îndură destul de multă batjocură din cauza familiei sale înstărite, dar rezistă răbdător.
În toiul acțiunii, remarcă Chuck cu surprindere, Gus dădea dovadă de o anumită grație, ce nu ieșise la iveală până atunci decât pe terenul de tenis.
— Arăți ca o afurisită de girafă, rosti Chuck, dar și alergi ca una.
De asemenea, Gus se descurca bine și la box, datorită anvergurii brațelor sale, deși sergentul instructor îi spusese, cu părere de rău, că îi lipsește instinctul necesar pentru lovitura de grație.

Din păcate, se dovedi a fi și un pușcaș lamentabil.

Ar fi vrut să se descurce bine în armată, parțial și pentru că știa că lumea era de părere că nu va reuși. Voia să le dovedească tuturor, inclusiv sieși, că nu era un pămpălău. Dar mai avea și un alt motiv – credea în scopul pentru care lupta.

Președintele Wilson ținu un discurs în fața Congresului și a Senatului, care răsunase ca o trâmbiță în întreaga lume. Ceruse nici mai mult, nici mai puțin decât o nouă ordine mondială.

— O asociație generală a națiunilor trebuie formată sub acorduri precise, cu scopul de a oferi garanții reciproce de independență politică și integritate teritorială statelor mari și statelor mici deopotrivă.

O ligă a națiunilor era un vis pentru Wilson, pentru Gus și pentru mulți alții – inclusiv, în mod oarecum surprinzător, pentru Sir Edward Grey, care venise cu această idee pe când era ministru de externe al Marii Britanii.

Wilson își formulase programul în paisprezece puncte. Vorbise despre reducerea armamentului, despre dreptul popoarelor din colonii de a-și decide propriul destin și despre libertate pentru statele balcanice – Polonia și popoarele supuse din Imperiul Otoman. Discursul ajunsese să fie cunoscut sub numele de *Cele 14 Puncte ale lui Wilson*. Gus îi invidia pe oamenii care îl ajutaseră pe președinte să îl redacteze. Altădată ar fi contribuit și el cu ceva.

— Un principiu evident străbate întregul program, zisese Wilson. Este vorba de principiul dreptății față de toate popoarele și naționalitățile și despre dreptul acestora de a trăi în condiții de egalitate și de siguranță unele cu celelalte, indiferent dacă sunt puternice sau slabe.

Pe Gus îl podidi plânsul când citi aceste cuvinte.

— Poporul Statelor Unite nu ar putea acționa pe baza altui principiu, adăugase Wilson.

Oare chiar era posibil ca națiunile să își regleze disputele fără război? În mod paradoxal, chiar merita să lupți pentru asta.

Gus, Chuck și batalionul lor de mitraliori se îmbarcară la Hoboken, New Jersey, pe *Corinna*, altădată un vas de croazieră de lux, convertit acum într-o transportor de trupe. Călătoria dură două săptămâni. Fiind sublocotenenți, împărțeau o cabină pe o punte superioară. Deși fuseseră cândva rivali în ceea ce privește afecțiunea Olgăi Vyalov, deveniseră între timp prieteni.

Vaporul făcea parte dintr-un convoi, cu o escortă din marină, și călătoria se desfășură fără incidente, cu excepția oamenilor care muriseră de gripă spaniolă, o boală nouă ce făcea ravagii prin lume. Mâncarea era sărăcăcioasă: soldații spuneau că germanii renunțaseră la războiul submarin și încercau acum să câștige războiul otrăvindu-i.

Corinna așteptă o zi și jumătate la Brest, aflat în colțul de nord-vest al Franței. Debarcară pe un doc înțesat de oameni, vehicule și provizii, extrem de zgomotos din cauza ordinelor răstite și a motoarelor ambalate, plin de ofițeri nerăbdători și de hamali asudați. Gus făcu greșeala de a-l întreba pe unul dintre sergenții de pe doc care era motivul întârzierii.

— Întârziere, domnule? rosti acesta, reușind să facă cuvântul „domnule” să sune ca o insultă. Ieri au debarcat cinci mii de oameni, cu tot cu mașini, arme, corturi și bucătării de campanie, care au fost transferați spre transportul feroviar și rutier. Astăzi vor debarca alte cinci mii și la fel se va întâmpla și mâine. Nu-i vorba de nicio întârziere, domnule. Lucrurile se mișcă al naibii de repede.

Chuck rânji la Gus și murmură:

— Ți-a zis-o.

Hamalii erau soldați de culoare. Ori de câte ori soldații albi și cei negri erau nevoiți să împartă același loc, se iscau probleme, cauzate de obicei de recruții albi din sud; așa că armata cedase – în loc să amestece rasele pe linia frontului, armata repartizase regimentelor de negri îndatoriri domestice în ariergardă. Gus știa că soldații de culoare se plângeau cu amărăciune din această cauză: voiau și ei să lupte pentru țara lor, la fel ca toți ceilalți.

Cea mai mare parte a regimentului plecă din Brest cu trenul. Nu primiră vagoane de călători, ci fură înghesuiți într-un vagon de vite. Gus îi distră pe soldați traducându-le semnul de pe ușa unui vagon: „Patruzeci de oameni sau opt cai”. Totuși, batalionul de mitraliori avea propriile vehicule, așa că Gus și Chuck călătoriră pe șosea spre tabăra lor de la sud de Paris.

În State exersaseră războiul de tranșee cu puști de lemn, dar acum aveau arme și muniție reale. Gus și Chuck, fiind ofițeri, primiseră câte un pistol semiautomat Colt M1911, cu o magazie de șapte cartușe. Înainte să plece din State, își aruncaseră pălăriile de polițiști călare și le înlocuiseră cu berete mai

practice. De asemenea, aveau căști de oțel în formă de castron de supă, la fel ca britanicii.

Acum instructorii francezi în uniforme albastre îi pregăteau să lupte în colaborare cu artileria grea, o abilitate de care armata americană nu avusese nevoie până atunci. Gus vorbea franceza, așa că fu repartizat inevitabil ca ofițer de legătură. Relațiile dintre cele două naționalități erau bune, deși francezii se plângeau că prețul coniacului crescuse imediat după sosirea infanteriștilor americani.

Ofensiva germană continuase cu succes de-a lungul lunii aprilie. Ludendorff avansase atât de repede în Flandra, încât generalul Haig spunea că britanicii erau cu spatele la zid – o sintagmă ce le trimisese americanilor fiori pe șira spinării.

Gus nu ținea morțiș să intre în focul luptei, dar Chuck era tot mai nerăbdător în tabăra de instrucție. Ce făceau aici, repetând bătălii simulate, când ar fi trebuit să lupte în cele reale? Cea mai apropiată secțiune a frontului german se afla la Rheims, la nord-est de Paris; însă comandantul lui Gus, colonelul Wagner, îi spuse acestuia că spionajul Aliaților era încrezător că nu avea să se desfășoare nicio ofensivă germană în acel sector.

În această privință însă, spionajul Aliaților se înșela cumplit.

(II)

Walter jubila – pierderile erau mari, iar strategia lui Ludendorff dădea roade. Germanii atacau în punctele slabe ale inamicului, deplasându-se cu rapiditate și lăsând în urmă punctele forte, pentru a fi eliminate mai târziu, în pofida unor manevre defensive iscusite din partea generalului Foch, noul comandant suprem al trupelor aliate, germanii câștigau teren mai repede decât oricând de la începutul războiului.

Cea mai mare problemă era că înaintarea era întârziată de fiecare dată când trupele germane dădeau peste rezerve de alimente. Soldații se opreau pur și simplu și mâncau, iar Walter nu izbutea să îi urnească din loc până nu se săturau. Nu exista o priveliște mai bizară decât a oamenilor așezați pe jos, mâncând ouă crude și înfulecând laolaltă prăjituri și șuncă sau dând pe gât sticle de vin, în timp ce obuzele picau pe lângă ei, iar gloanțele le șuierau pe la urechi. Știa că și alți ofițeri păteau

același lucru. Unii încercau să-și amenințe soldații cu pistoalele, însă nici măcar asta nu îi convingea să lase mâncarea și să gonească mai departe.

Dincolo de asta, ofensiva de primăvară era un succes. Walter și oamenii săi erau extenuați, după patru ani de război, dar la fel erau și soldații francezi și britanici pe care îi întâlneau.

După Somme și Flandra, cel de-al treilea atac al lui Ludendorff din 1918 fu planificat pentru sectorul dintre Rheims și Soissons. Aliații controlau aici o creastă numită *Chemin des Dames* – Drumul Doamnelor – denumită astfel pentru că drumul de pe creastă fusese construit în folosul fiicelor lui Ludovic al XV-lea, ca să își poată vizita o prietenă.

Desfășurarea finală a forțelor se produse într-o duminică, pe 26 mai, o zi însorită cu o briză proaspătă dinspre nord-est. Walter se simți mândru încă o dată, în timp ce urmărea coloanele de soldați mărșăluind spre linia frontului, miile de tunuri fiind manevrate pe poziții sub focul necruțător al artileriei franceze, iar liniile telefonice fiind întinse de la buncărele de comandă la pozițiile bateriei.

Tactica lui Ludendorff rămăsese neschimbată. În noaptea aceea, la ora două, miile de tunuri deschiseră focul, expediind gaze, șrapnel și proiectile explozive în liniile franceze de pe creastă. Walter observă cu satisfacție că tirul francez slăbi imediat în intensitate, ceea ce demonstra că tunurile germane își nimereau ținta. Focul de baraj nu dură mult, în conformitate cu noua mentalitate, iar la ora 5:40 se opri.

Trupele de asalt avansară.

Germanii atacau în pantă, dar – chiar și așa – nu întâmpinară cine știe ce rezistență și, spre surprinderea și încântarea lui Walter, ajunseră pe drumul de pe creastă în mai puțin de o oră. Acum se luminase complet afară și îi putea vedea pe francezi retrăgându-se în josul pantei.

Trupele de asalt îi urmară în ritm susținut, ținând pasul cu focul de baraj al artileriei, însă tot înainte de amiază ajunseră la Râul Aisne, aflat pe fundul văii. Unii fermieri își distruseseră secerătoarele și își arseseră recoltele timpurii din hambare, însă majoritatea plecaseră în grabă, iar trupele de rechiziție din ariergarda forțelor germane puseră mâna pe o pradă bogată. Spre uimirea lui Walter, francezii nici măcar nu aruncaseră în aer

podurile de pe Aisne atunci când se retrăseseră, ceea ce sugera că intraseră în panică.

Cei cinci sute de oameni ai lui Walter ajunseră dincolo de următoarea creastă în timpul după-amiezii, așezându-și tabăra de cealaltă parte a Râului Vesle, după ce avansaseră douăsprezece mile într-o singură zi.

În ziua următoare făcură pauză, așteptând sosirea întăririlor, dar în cea de-a treia zi avansară din nou, iar în cea de-a patra zi, joi, pe 30 mai, după ce câștigaseră treizeci de mile față de luni, ajunseră pe malul nordic al Marnei.

Aici fusese oprită înaintarea germanilor în 1914, își aminti Walter cu un sentiment de rău-augur.

Jură că asta nu avea să se mai întâmple din nou.

(III)

Gus făcea parte din Forța Expediționară Americană din zona de instrucție de la Châteauvillain, la sud de Paris.

Pe 30 mai, când cea de-a Treia Divizie primi ordin să apere Râul Marna, cea mai mare parte a diviziei începu să urce la bordul trenurilor, deși rețeaua deteriorată de căi ferate a Franței ar fi putut necesita câteva zile bune pentru a-i duce la destinație. Însă Gus, Chuck și ceilalți mitraliori porniră de îndată pe șosea.

Gus era agitat și temător – aici nu era ca la box, unde exista un arbitru care se asigura că regulile sunt respectate și care oprea lupta dacă aceasta devenea prea periculoasă. Cum avea să reacționeze dacă cineva trăgea în el? Avea să se întoarcă și să o ia la fugă? Ce l-ar fi oprit să facă asta? În mod normal, ar fi făcut ce i se părea mai logic.

Mașinile erau la fel de nesigure precum trenurile și multe dintre vehicule făceau pană sau rămâneau fără benzină. Pe deasupra, mai erau întârziați și de civilii care se îndreptau în direcția opusă, fugind de bătălie, unii mânând cirezi de vaci, alții cu toată agoniseala în cotigi și în roabe.

Șaptesprezece mitraliere ajunseră în orășelul împădurit Château-Thierry, aflat la cincizeci de mile la est de Paris, la ora șase a serii de vineri. Locul arăta foarte drăguț la apusul soarelui. Orașul era plasat pe Marna, având două poduri care

legau suburbia sudică de centrul orașului, aflat la nord. Francezii ocupau ambele maluri, dar avangarda germană ajunsese deja la periferia nordică a orașului.

Batalionul lui Gus primi ordin să își instaleze armamentul de-a lungul malului sudic, pentru a avea ambele poduri în raza de acțiune. Soldații erau echipați cu mitraliere grele, model M1914 Hotchkiss, montate pe câte un trepied rezistent și alimentate cu cartușiere articulate din metal, de câte 250 de cartușe. Aveau și grenade de pușcă, ce puteau fi trase la un unghi de 45 de grade de pe un bipod, precum și câteva mortiere de tranșee din modelul britanic „Stokes”.

În timp ce soarele asfințea, Gus și Chuck supravegheau amplasarea plutoanelor lor între cele două poduri. Instrucția nu îi pregătise în niciun fel să ia asemenea decizii: erau nevoiți să judece singuri. Gus alese o clădire cu trei etaje, cu o cafenea distrusă la parter. Sparse ușa din spate și urcă pe scări. Avea o perspectivă neobstrucționată de la o fereastră din mansardă, reușind să vadă dincolo de râu și până în capătul unei străzi din partea opusă. Ordonă instalarea unui cuib de mitralieră acolo. Așteptă ca sergentul să îi spună că este o idee proastă, dar omul dădu din cap aprobator și se apucă să execute ordinul.

Gus plasă încă trei mitraliere în locuri similare.

Căutând un adăpost corespunzător pentru mortiere, dădu peste o casă de cărămidă situată pe malul râului; nefiind sigur dacă aceasta se află în sectorul lui sau în cel al lui Chuck, se duse să-și caute prietenul ca să verifice. Îl zări pe Chuck la o sută de metri depărtare pe mal, în apropiere de podul de est, uitându-se cu binoclul pe apă. Făcu doi pași spre el, apoi se auzi o bubuitură înfiorătoare.

Se întoarse în direcția zgomotului și, în secunda următoare, alte câteva explozii asurzitoare se auziră în apropiere. Realiză că artileria germană își pornise focul atunci când un obuz pică în râu, azvârlind o trâmbă de apă în aer.

Se uită din nou spre locul în care stătea Chuck, exact la timp cât să-și vadă prietenul dispărând într-o explozie de pământ.

— Iisuse! strigă el, pornind în fugă spre locul respectiv.

Obuze și mortiere explodau pretutindeni pe malul sudic. Oamenii se aruncaseră la pământ. Gus ajunse în locul în care îl văzuse ultima oară pe Chuck și se uită împrejur, năucit. Nu se vedeau decât mormane de pământ și pietre. Apoi observă un

braț ieșind dintre dărâmături. Dădu o piatră la o parte și constată cu groază că brațul nu era prins de niciun trup.

Era oare brațul lui Chuck? Trebuia să existe o cale prin care să-și dea seama, însă Gus era prea șocat ca să mai gândească limpede. Scurmă pământul cu vârful bocancului încercând fără succes să îl dea la o parte. Apoi îngenunche și începu să sape cu mâinile. Văzu o plăcuță de metal marcată „SUA” și gemu: „O, Doamne!” Dădu apoi repede la o parte pământul de pe fața lui Chuck. Nu remarcă nicio mișcare, nici răsuflare, nici puls.

Încercă să își aducă aminte ce ar fi trebuit să facă mai departe. Pe cine trebuia să contacteze în privința constatării unei morți? Trebuia să se facă ceva cu cadavrul, dar ce? În mod normal i-ar fi chemat pe cei de la pompe funebre.

Ridică privirea și văzu un sergent și doi caporali care se holbau la el. O mortieră explodă pe stradă, în spatele lor, și cei trei își feriră capetele din reflex, apoi se uitară cu toții din nou la el. Așteptau ordinele sale.

Se ridică brusc, amintindu-și o parte din instrucție. Nu era treaba lui să se ocupe de camarazii omorâți sau răniți. El era viu și nevătămat, iar datoria lui era să lupte. Simți o mânie irațională față de germanii care îl omorâseră pe Chuck. „La dracu’, se gândi el, o să ripostez.” Își aminti ce făcuse înainte: amplasase armele – ar fi trebuit să continue cu asta. Doar că trebuia acum să preia și comanda plutonului lui Chuck.

Îi făcu un semn sergentului responsabil cu mortierele.

— Lasă casa de pe râu, este prea expusă, rosti el.

Arătă spre o alee îngustă de peste drum, aflată între o cramă și un grajd cu chirie.

— Instalați trei mortiere pe aleea aceea.

— Da, să trăiți!

Sergentul se grăbi să execute ordinul.

Gus se uită de-a lungul străzii.

— Vezi acoperișul acela plat, caporale? Pune o mitralieră acolo.

— Domnule, iertați-mă, dar acela este un atelier de reparații auto, ceea ce înseamnă că s-ar putea să aibă un rezervor de combustibil dedesubt.

— La naiba, ai dreptate! Bună observație, caporal. Atunci pune-o în turla acelei biserici. Nu-s decât cărți de rugăciuni sub ea.

— Da, să trăiți! E mult mai bine așa, domnule.

— Voi, restul, urmați-mă! O să ne adăpostim până mă voi gândi eu unde să amplasez restul armamentului.

Îi conduse peste drum, pe o străduță lăturalnică. O alee îngustă trecea prin spatele clădirilor. Un obuz aterizează în curtea unei întreprinderi care vindea produse necesare fermelor, acoperindu-l pe Gus cu nori de pulbere de fertilizator, de parcă i-ar fi reamintit că nu ieșise încă din raza de bătaie a artileriei.

Porni grăbit pe alee, încercând pe cât posibil să se adăpostească în spatele zidurilor, dându-le ordine subofițerilor și amplasând mitralierele în cele mai înalte și mai solide clădiri, iar mortierele în grădinile dintre case. Din când în când, subordonații săi făceau sugestii sau îl contraziceau. Îi asculta, apoi lua repede decizii.

În curând se lăsă întunericul, îngreunându-i situația. Germanii țineau orașul sub o ploaie de proiectile, o mare parte dintre acestea ținteau cu precizie pozițiile americanilor de pe malul sudic. Câteva clădiri fuseseră distruse, făcând ca strada de pe faleză să semene cu o gură plină de dinți stricați. Gus pierdu trei mitraliere în primele ore din cauza bombardamentelor.

Abia la miezul nopții reuși să se întoarcă în cartierul general al batalionului, stabilit într-o fabrică de mașini de cusut, la câteva străzi spre sud. Colonelul Wagner era cu omologul său francez, studiind cu atenție o hartă la scară mare a orașului. Gus îi raportă că tot armamentul lui și al lui Chuck era pe poziții.

— Te-ai descurcat bine, Dewar, rosti colonelul. Ești în regulă?

— Bineînțeles, să trăiți! răspunse Gus, nedumerit și ușor jignit, gândindu-se că ofițerul ar fi putut să creadă că nu avea curajul necesar pentru acea misiune.

— Zic asta pentru că ești murdar de sânge din cap până în picioare.

— Da?

Gus își coborî privirea și văzu foarte mult sânge închegat pe partea din față a uniformei sale.

— Mă întreb de unde-o fi.

— De la fața ta, din câte se vede. Ai o tăietură urâtă.

Gus își pipăi obrazul și tresări când își atinse carnea cu degetele.

— Nu știu când s-a întâmplat asta, zise el.

— Du-te la punctul de prim ajutor și spune-le să-ți curețe rana.

— Nu-i mare lucru, domnule. Aș prefera…

— Fă cum ți-am spus, locotenente. O să se agraveze dacă se infectează. Colonelul îi zâmbi ușor și adăugă: Nu vreau să te pierd. Toate semnele par să indice că vei fi un ofițer folositor.

(IV)

La ora patru dimineața, germanii lansară un foc de baraj cu gaze toxice. Walter și trupa sa de asalt se apropiară de periferia nordică a orașului în zorii zilei, așteptându-se să întâmpine aceeași rezistență slabă din partea trupelor franceze ca în ultimele două luni.

Ar fi preferat să ocolească Château-Thierry, dar nu era posibil. Calea ferată spre Paris trecea prin oraș, iar acesta mai avea și două poduri-cheie. Trebuia ocupat.

Fermele și câmpurile lăsară loc căsuțelor și micilor proprietăți, apoi străzilor pavate și grădinilor. În timp ce Walter se apropia de prima casă cu două etaje, de la o fereastră de sus, se porni răpăitul unei mitraliere măturând drumul din fața sa ca picăturile de ploaie deasupra unui iaz. Walter se aruncă peste un gard într-un răsad de legume și se rostogoli până ajunse la adăpost în spatele unui măr. Oamenii lui se împrăștiară la fel, în afară de doi dintre ei, care căzură pe drum – unul rămase nemișcat, iar celălalt gemu de durere.

Walter se uită în spate și îl zări pe sergentul Schwab.

— Ia șase soldați, găsește intrarea din spate a casei și distrugeți cuibul ăla de mitralieră, rosti el. Își localiză apoi locotenenții: Von Kessel, mergi o stradă mai la vest și intră în oraș pe acolo. Von Braun, vino cu mine la est.

Se ținu departe de străzi și trecu prin alei și prin curți, însă cam la fiecare zece case erau pușcași și mitraliori. Se întâmplase ceva care îi făcuse pe francezi să își recapete spiritul de luptă, realiză Walter cu îngrijorare.

Trupa de asalt luptă toată dimineața, din casă în casă, suferind pierderi grele. Nu așa ar fi trebuit să opereze, plătind cu sânge pentru fiecare curte cucerită. Erau instruiți să urmeze traseul pe care întâmpinau cea mai mică rezistență, să

străpungă liniile inamice și să întrerupă comunicațiile, pentru ca forțele de pe front să se demoralizeze, rămânând de capul lor, și să se predea repede infanteriei ce venea din urma lor. Însă această tactică eșuase acum și erau nevoiți să lupte din greu cu un inamic care părea să-și fi recăpătat suflul.

Însă înaintau, iar la amiază Walter stătea în ruinele castelului medieval care dăduse numele orașului. Castelul se afla în vârful unui deal, iar orașul se întindea la poalele acestuia. De acolo, strada principală continua în linie dreaptă circa două sute cincizeci de metri, până la un pod rutier cu arcadă dublă ce traversa Marna. Înspre est, la cinci sute de metri în amonte, se afla cealaltă trecere, un pod de cale ferată.

Walter putea să vadă toate acestea cu ochiul liber. Își scoase binoclul și se uită la pozițiile inamice de pe malul sudic. Oamenii stăteau la vedere, nepăsători, semn că războiul era ceva nou pentru ei: veteranii se ascundeau. Acești soldați erau tineri, plini de energie, bine hrăniți și bine îmbrăcați, remarcă el. Uniformele lor nu erau albastre, ci de culoarea pieii argăsite, observă el cu deznădejde.

Erau americani.

(V)

După-amiază, francezii se retraseră pe malul nordic al râului, iar Gus izbuti să își concentreze focul, trăgând cu mortierele și cu mitralierele peste capetele francezilor, spre germanii care înaintau. Armele americanilor trimiteau torente de muniție peste șoselele drepte din Château-Thierry, transformându-le în șosele ale morții. Însă, chiar și așa, îi vedea pe germani avansând fără teamă de la bancă la cafenea, de la alee spre un prag de prăvălie, copleșindu-i numeric pe francezi.

Când după-amiaza lăsă locul serii, Gus văzu de la o fereastră aflată la etaj rămășițele zdrențăroase ale francezilor în uniforme albastre retrăgându-se spre podul de vest. Încercară să își apere poziția în capătul nordic al podului și reușiră să se mențină în timp ce soarele roșiatic cobora după dealurile din vest. Apoi, la asfințit, se retraseră peste pod.

Un mic grup de germani văzu ce se întâmplă și îi urmări. Gus îi observă alergând pe pod, cenușiul uniformelor lor abia

distingându-se în amurg. Apoi, podul explodă. Francezii îl minaseră în prealabil, gata să îl demoleze, realiză Gus. Trupurile zburară prin aer și arcada nordică a podului se prăbuși în apă, într-un morman de dărâmături.

Apoi se lăsă liniștea.

Gus se întinse pe o saltea de paie la cartierul general și dormi puțin, pentru prima oară în ultimele 48 de ore. Fu trezit în zori de focul de baraj al artileriei germane. Cu ochii cârpiți, porni în grabă de la fabrica de mașini de cusut până pe faleză. În lumina lăptoasă a dimineții de iunie, observă că germanii ocupaseră tot malul nordic al râului și bombardau pozițiile americanilor de pe malul sudic, de la foarte mică distanță.

Se asigură că oamenii care stătuseră la post peste noapte sunt înlocuiți de cei care apucaseră să se odihnească. Apoi trecu de la o poziție la alta, rămânând mereu în spatele clădirilor de pe faleză. Sugeră diverse feluri în care se puteau adăposti mai bine – mutarea unei arme la o fereastră mai mică, folosirea foilor de tablă ruginită pentru protejarea soldaților de șrapnel sau ridicarea unor mormane de dărâmături de ambele părți ale unei arme. Însă cea mai bună cale prin care oamenii săi se puteau proteja era să le facă viața grea tunarilor inamici.

— Făceți-le zile fripte ticăloșilor! le spuse el.

Oamenii răspunseră cu însuflețire. Modelul Hotchkiss trăgea patru sute cincizeci de cartușe pe minut, iar raza sa de acțiune era de patru mii de metri, așa că era foarte eficient pentru a ținti peste râu. Mortiera Stokes era mai puțin folositoare: traiectoria sa curbată era gândită pentru războiul de tranșee, acolo unde focul direct nu era eficient. Însă grenadele de pușcă făceau pagube extrem de mari pe distanțe scurte.

Cele două tabere se înfruntau precum boxerii în ring. Zgomotul descărcării unei asemenea cantități de muniție era extrem de asurzitor. Clădirile se prăbușeau, oamenii strigau în agonie din cauza rănilor, brancardierii pătați de sânge erau într-un continuu du-te-vino între faleză și punctul de prim ajutor, iar curierii le aduceau întruna muniție și cafea fierbinte soldaților istoviți de la mitraliere și mortiere.

Pe măsură ce timpul trecea, Gus observa în sinea lui că nu se simțea deloc speriat. Nu se gândea prea des la asta – avea prea multe de făcut. Pentru o clipă, în mijlocul zilei, în timp ce se afla la popota din fabrica de mașini de cusut, dând pe gât niște

cafea lăptoasă pe post de prânz, se minună de persoana ciudată în care se transformase. Oare cel care alerga de la o clădire la alta prin focul de baraj al artileriei, strigându-le oamenilor săi să le facă zile fripte dușmanilor, chiar era Gus Dewar? Același om se temuse că avea să-și piardă curajul și să dea bir cu fugiții. Acum, că intrase în toiul bătăliei, abia dacă se mai gândea la propria siguranță, fiind mult prea preocupat să-și facă griji în privința oamenilor din subordinea lui. Cum se întâmplase asta? Apoi, un caporal veni să-i spună că trupa lui pierduse cheia specială folosită pentru schimbarea țevilor supraîncălzite de la modelul Hotchkiss, iar el dăduse pe gât restul cafelei și alergase la locul respectiv, ca să se ocupe de această problemă.

Avu totuși un moment de tristețe în seara aceea. Se întâmplase la amurg, când ridicase privirea și privise printr-un geam spart de bucătărie spre locul de pe mal unde murise Chuck Dixon. Nu mai era șocat de felul în care dispăruse Chuck într-o explozie de pământ: văzuse mult mai multă moarte și distrugere în ultimele trei zile. Acum însă trăia un șoc diferit la gândul că, într-o bună zi, avea să fie nevoit să le vorbească despre acel moment cumplit părinților lui Chuck, Albert și Emmeline, proprietarii unei bănci din Buffalo, și tinerei sale soții, Doris, care se împotrivise din răsputeri intrării Americii în război – probabil pentru că se temuse că avea să se întâmple tocmai astfel. Ce avea să le spună Gus? „Chuck a luptat vitejește.” Chuck nici nu apucase să lupte: murise în primul minut al primei sale bătălii, fără să fi tras măcar un glonț. Nici nu mai conta dacă ar fi fost laș – rezultatul ar fi fost același. Viața lui fusese irosită.

În timp ce Gus se uita spre locul respectiv, căzut pe gânduri, surprinse cu privirea o mișcare pe podul de cale ferată.

Simți cum îi stă inima. Dinspre cealaltă parte a podului veneau niște oameni. Uniformele lor cenușii abia dacă se întrezăreau în lumina palidă. Fugeau împleticit de-a lungul șinelor, împiedicându-se de traverse și de pietriș. Căștile lor aveau forma unor găleți de cărbune și își țineau puștile atârnate pe spate – erau germani.

Gus alergă până la cel mai apropiat cuib de mitralieră, aflat în spatele zidului unei grădini. Oamenii de acolo nu observaseră trupa de asalt. Gus îl bătu pe mitralior pe umăr și îi spuse precipitat:

— Trage spre pod! strigă el. Uite, germani!

Mitraliorul răsuci arma spre noua țintă.

Gus alese la întâmplare un soldat.

— Fugi la cartierul general și raportează incursiunea inamică de pe podul de est, strigă el. Repede, repede!

Găsi apoi un sergent.

— Asigură-te că toată lumea trage spre pod, zise el. Du-te!

Se îndreptă spre vest. Mitralierele grele nu puteau fi mișcate prea repede – modelul Hotchkiss cântărea 22 de kilograme cu tot cu trepied –, dar le spuse tuturor grenadierilor și soldaților de la mortiere să se mute pe poziții noi, de pe care să poată apăra podul.

Germanii începură să fie seceraţi, însă păreau hotărâți și continuau să se apropie. Gus văzu prin binoclu un bărbat înalt în uniformă de maior, care i se păru familiar. Se întrebă dacă putea fi o persoană pe care o întâlnise înainte de război. În timp ce îl privea, maiorul fu lovit de un glonț și căzu la pământ.

Germanii erau susținuți de un foc de baraj drăcesc din partea propriei artilerii. Părea că toate gurile de foc de pe malul nordic se concentrau asupra capătului sudic al podului de cale ferată apărat de americani. Gus își văzu oamenii căzând unul după altul, dar înlocui fiecare mitralior răpus sau rănit cu un altul, și tirul continuă neîntrerupt.

Germanii se opriră apoi din alergat și începură să-și ocupe pozițiile, adăpostindu-se după camarazii căzuți. Cei mai cutezători dintre ei avansară, dar – cum nu aveau unde să se ascundă – fură răpuși rapid.

Treptat se lăsă întunericul, însă asta nu schimbă cu nimic lucrurile: tirul continuă la fel de intens de ambele părți. Inamicii deveniră forme vag luminate de scânteierea focurilor de tun și de obuzele ce explodau. Gus mută o parte dintre mitralierele grele pe poziții noi, fiind aproape sigur că această incursiune nu era un șiretlic menit să acopere o traversare a râului prin altă parte.

Se ajunse apoi într-un punct mort și, în cele din urmă, germanii începură să se retragă.

Când văzu brancardieri pe pod, Gus le ordonă oamenilor săi să înceteze focul.

Drept răspuns, artileria germană se opri și ea.

— Dumnezeule! exclamă Gus, fără să se adreseze cuiva anume. Cred că i-am respins.

(VI)

Un glonț american îi sfărâmase lui Walter tibia. Rămăsese întins pe calea ferată, agonizând, dar se simțise și mai rău când văzuse că oamenii săi băteau în retragere și când auzise cum se opresc tunurile. Știuse atunci că dăduseră greș.

Țipă când fu urcat pe targă. Era rău pentru moralul oamenilor să audă strigătele răniților, dar nu se putea abține. Îl zgâlțâiră apoi pe calea ferată și prin oraș, până la punctul de prim ajutor, unde cineva îi dădu morfină și își pierdu cunoștința.

Se trezi cu piciorul în atele. Îi întrebă pe toți cei care treceau pe lângă patul lui cum decursese bătălia, dar nu primi detalii până nu veni Gottfried von Kessel să-și desfete privirea cu rana lui. Armata germană renunțase la tentativa de traversare a Marnei la Château-Thierry, îi zise Gottfried. Poate că urmau să încerce în altă parte.

A doua zi, exact înainte să fie urcat la bordul unui tren spre casă, află că grosul celei de-a Treia Divizii Americane sosise și își ocupase pozițiile de-a lungul malului sudic al Marnei.

Un camarad rănit îi povesti despre o bătălie sângeroasă dintr-o pădure de lângă orașul Bois de Belleau. Ambele tabere suferiseră pierderi cumplite, dar americanii ieșiseră învingători.

În Berlin, ziarele continuau să vorbească despre victoriile germane, însă liniile de pe hărți nu se mai apropiau de Paris, iar Walter trase concluzia amară că ofensiva de primăvară eșuase. Americanii sosiseră prea curând.

Ieși din spital pentru a se reface în fosta sa cameră din casa părintească.

Pe 8 august, într-un atac al Aliaților la Amiens, fură folosite aproape cinci sute din noile „tancuri”. Aceste vehicule de fier aveau o grămadă de probleme, dar se puteau dovedi de neoprit, iar britanicii câștigară opt mile într-o singură zi.

Erau doar opt mile, dar Walter bănuia că roata se întorsese și își dădu seama după expresia de pe chipul tatălui său că și acesta era de aceeași părere. Nimeni nu mai vorbea acum în Berlin despre câștigarea războiului.

Într-o seară de la sfârșitul lunii septembrie, Otto veni acasă posomorât, de parcă murise cineva. Își pierduse complet exuberanța obișnuită. Walter se întrebă dacă nu cumva avea să izbucnească în plâns.

— Kaizerul s-a întors la Berlin, spuse el.

Walter știa că împăratul Wilhelm fusese la cartierul general al armatei din stațiunea belgiană Spa.

— De ce s-a întors?

Vocea lui Otto se preschimbă într-o șoaptă, ca și cum nu ar fi suportat să spună ce avea de spus cu glas tare:

— Ludendorff vrea un armistițiu.

Capitolul 32

Octombrie 1918

(I)

Maud luă prânzul la Ritz cu prietenul ei, lordul Remarc, care era ministru-adjunct la Ministerul de Război. Johnny purta o vestă nouă de culoarea lavandei. În timp ce serveau supa, ea îl întrebă:

— Chiar se termină războiul?

— Toată lumea crede asta, zise Johnny. Germanii au pierdut șapte sute de mii de oameni numai anul acesta. Nu mai pot continua.

Maud se întrebă nefericită dacă Walter se număra printre acei șapte sute de mii. Ar fi putut fi mort și ea știa asta; iar gândul îi înghețа inima. Nu mai primise nicio veste de la el după ce petrecuseră acea idilică a doua lună de miere în Stockholm. Își dăduse seama că îndatoririle sale nu îl mai duseseră prin țări neutre, de unde să-i poată scrie. Cumplitul adevăr era că el se întorsese cel mai probabil pe câmpul de bătălie pentru ultima ofensivă, de tip totul sau nimic, a Germaniei.

Asemenea gânduri erau morbide, dar realiste. Erau atâtea femei care îi pierduseră pe cei dragi lor: soți, frați, fii, logodnici. Toate trăiseră acești patru ani, în care asemenea tragedii aveau

loc zilnic. Nu mai era cu putință să fii *prea* pesimist – suferința devenise regula generală.

Ea își împinse castronul cu supă într-o parte.

— Mai există și alt motiv pentru care am putea spera la pace?

— Da. Germania are un nou cancelar, iar acesta i-a scris președintelui Wilson, propunându-i un armistițiu bazat pe celebrele 14 Puncte ale lui Wilson.

— Asta chiar că-i dătător de speranțe! Și Wilson a fost de acord?

— Nu. A spus că mai întâi Germania trebuie să se retragă din toate teritoriile cucerite.

— Care este poziția guvernului nostru?

— Lloyd George a turbat când a auzit. Germanii îi tratează pe americani ca fiind partenerii cei mai importanți din alianță, iar președintele Wilson se poartă de parcă ar putea face pace fără să se mai consulte cu noi.

— Mai contează?

— Mă tem că da. Guvernul nostru nu este de acord cu toate cele 14 Puncte ale lui Wilson.

Maud încuviință.

— Bănuiesc că ne opunem punctului 5, unde se stipulează că popoarele din colonii au dreptul să se guverneze singure.

— Exact. Cum rămâne cu Rhodesia, Barbados și India? Doar nu se așteaptă nimeni să le cerem permisiunea băștinașilor înainte să îi civilizăm! Americanii sunt mult prea liberali. Și ne opunem vehement punctului 2, care stipulează libera circulație pe mări, fie că-i pace sau război. Puterea britanică se bazează pe marină. Nu am fi izbutit să îi înfometăm pe germani dacă nu ni s-ar fi permis să le blocăm comerțul maritim.

— Și francezii ce părere au?

Johnny rânji.

— Clemenceau a spus că Wilson încearcă să îl întreacă pe Atotputernic. „Până și Dumnezeu a venit doar cu zece puncte”, au fost vorbele lui.

— Am impresia că majoritatea britanicilor de rând sunt de acord cu Wilson și cu punctele sale.

Johnny încuviință.

— Iar liderii europeni nu pot să-i pretindă președintelui american să nu mai încerce să facă pace.

Maud își dorea atât de mult să creadă asta, încât se simțea de-a dreptul speriată. Își spuse că era mai bine să nu se bucure încă – poate că viitorul mai avea pregătite și alte dezamăgiri crunte.

Un ospătar le aduse calcan Waleska și aruncă o privire admirativă către vesta lui Johnny.

Maud trecu apoi la cealaltă grijă a sa, care o măcina peste măsură.

— Ce-ai mai auzit de Fitz?

Misiunea fratelui ei din Siberia era secretă, dar el i se confesase, iar Johnny îi dădea rapoarte din când în când.

— Liderul acela cazac s-a dovedit a fi o dezamăgire. Fitz a făcut un pact cu el și noi l-am plătit o vreme, însă omul era doar un despot războinic. Totuși, Fitz a rămas în continuare acolo, sperând să îi încurajeze pe ruși să îi răstoarne pe bolșevici de la putere. Între timp, Lenin și-a mutat guvernul de la Petrograd la Moscova, unde se simte mai protejat în fața unei invazii.

— Chiar dacă bolșevicii ar fi înlăturați de la putere, oare noul regim ar relua războiul împotriva Germaniei?

— Sincer vorbind? Nu.

Johnny luă o gură de Chablis și adăugă:

— Însă sunt foarte multe persoane extrem de puternice din guvernul britanic care pur și simplu îi detestă pe bolșevici.

— De ce?

— Regimul lui Lenin este brutal.

— Așa era și cel al țarului, dar Winston Churchill nu a complotat niciodată împotriva lui.

— De fapt sunt speriați că, dacă bolșevismul se dovedește a fi de succes acolo, ar putea veni și la noi.

— Păi, dacă este de succes, de ce n-ar veni?

Johnny ridică din umeri.

— Nu te poți aștepta ca oamenii precum fratele tău să vadă lucrurile astfel.

— Nu, spuse Maud. Mă întreb ce-o fi făcând.

(II)

— Suntem în Rusia! zise Billy Williams când vaporul lăsă ancora și auzi vocile docherilor. Ce dracu’ căutăm în Rusia?

— Dar cum se poate să fim în Rusia? spuse Tommy Griffiths. Rusia se află la est. Noi navigăm spre vest de câteva săptămâni.

— Am ocolit jumătate din glob și am venit pe cealaltă parte.

Tommy nu era convins. Se aplecă peste balustradă.

— Oamenii de-aici par mai degrabă chinezi, spuse el.

— Poate, dar vorbesc rusa. Seamănă la vorbă cu îngrijitorul ăla de ponei, Peshkov, cel care i-a înșelat pe frații Ponti la cărți și după aia și-a luat tălpășița.

Tommy ascultă, apoi zise:

— Da, ai dreptate. Nu aș fi crezut!

— Asta trebuie să fie Siberia, zise Billy. Nu-i de mirare că-i frig de crăpi.

Câteva minute mai târziu, aflară că se aflau în Vladivostok.

Lumea nu îi băgă în seamă pe *Amicii din Aberowen* când aceștia mărșăluiră prin oraș – erau deja mii de soldați în uniforme aici. Majoritatea erau japonezi, dar mai erau și americani, cehi și alte națiii. Portul orașului era plin, tramvaiele străbăteau bulevarde largi și peste tot se vedeau hoteluri și teatre moderne, precum și sute de prăvălii. Semăna cu Cardifful, se gândi Billy, numai că era mai frig.

Când ajunseră la cazarmă, dădură peste un batalion de londonezi mai în vârstă, care fuseseră aduși aici din Hong Kong. Era cumva de înțeles să trimiți moșnegi în fundătura asta, se gândi Billy. Însă *Amicii*, deși împuținați din cauza pierderilor suferite, erau totuși veterani călițI. Cine trăsese sforile ca să-i aducă din Franța tocmai în cealaltă parte a globului?

Curând Billy primi răspunsul. După masa principală, brigadierul – un ins comod aflat foarte aproape de pensie – îi anunță că li se va adresa colonelul Fitzherbert.

Căpitanul Gwyn Evans, proprietarul magazinului universal, aduse o ladă de lemn în care se aflaseră la un moment dat cutii cu untură, iar Fitz se cățără pe ea, cu o oarecare greutate din cauza piciorului său vătămat. Billy îl privi fără urmă de compătimire. Își păstra compasiunea pentru Ciot Pugh și pentru ceilalți foști mineri schilodiți în timp ce săpau după cărbunele contelui. Fitz era încrezut, arogant și un exploatator necruțător al bărbaților și al femeilor de rând. Era mare păcat că germanii îl împușcaseră în picior, și nu în inimă.

— Misiunea noastră are patru componente, începu Fitz, ridicând tonul pentru a se adresa celor șase sute de oameni.

Unu: suntem aici ca să ne protejăm proprietatea. În drumul vostru dinspre docuri, probabil că ați observat – când ați trecut pe lângă macazuri – un depozit masiv de provizii păzit de trupe. Pe acel teren de zece pogoane se află șase sute de mii de tone de muniție, precum și alte echipamente militare expediate aici de Marea Britanie și de Statele Unite pe vremea când rușii erau aliații noștri. Acum, că bolșevicii au făcut pace cu Germania, nu vrem ca gloanțele plătite din banii noștri să cadă în mâinile lor.

— Dar nu are sens, rosti Billy, suficient de tare încât Tommy și ceilalți soldați din apropiere să îl audă. În loc să ne aducă pe noi aici, de ce nu au expediat marfa acasă?

Fitz aruncă o privire iritată în direcția zgomotului, dar continuă:

— Doi: sunt mulți naționaliști cehi în această țară, unii prizonieri de război, alții lucrând aici dinainte de izbucnirea războiului, care au format Legiunea Cehă și care încearcă să se îmbarce în Vladivostok ca să se alăture forțelor noastre din Franța. Ei sunt hărțuiți de bolșevici, iar treaba noastră este să îi ajutăm să scape. Liderii comunității locale de cazaci ne vor ajuta în această privință.

— Liderii comunității de cazaci? zise Billy. Pe cine încearcă să păcălească? Sunt niște afurisiți de bandiți.

Fitz auzi din nou murmurele de protest. De această dată, căpitanul Evans păru să se enerveze, așa că se duse până în capătul popotei ca să stea lângă Billy și grupul său.

— În Siberia sunt opt sute de mii de prizonieri de război austrieci și germani, care au fost eliberați după semnarea tratatului de pace. Trebuie să îi împiedicăm să se întoarcă pe câmpul de bătălie din Europa. Și, în ultimul rând, îi bănuim pe germani că urmăresc să pună mâna pe câmpurile petrolifere de la Baku, din sudul Rusiei. Nu trebuie să le permitem să ajungă la acele rezerve.

Billy rosti:

— Am o bănuială că Baku se află destul de departe de aici.

Brigadierul zise pe un ton amiabil:

— Aveți de pus vreo întrebare, soldați?

Fitz se uită la el urât, dar era deja prea târziu, pentru că Billy spuse:

— Nu am citit nimic despre toate astea în ziare.

Fitz răspunse:

— Ca multe alte misiuni militare, și aceasta este secretă, așa că nu veți avea voie să spuneți unde vă aflați în scrisorile pe care le trimiteți acasă.

— Suntem în război cu Rusia, domnule?

— Nu, nu suntem.

Fitz își întoarse intenționat privirea de la Billy – poate că își amintea cum îl învinsese Billy la mitingul despre negocierile de pace organizat la Biserica Evanghelică a Golgotei.

— Mai are și altcineva întrebări în afară de sergentul Williams?

Billy insistă:

— Încercăm să răsturnăm guvernul bolșevic?

Se auzi un murmur mânios din partea soldaților, mulți dintre ei fiind simpatizanți ai revoluției.

— Nu există niciun guvern bolșevic, spuse Fitz, din ce în ce mai exasperat. Regimul de la Moscova nu a fost recunoscut de Majestatea Sa Regele.

— Misiunea noastră a fost autorizată de parlament?

Brigadierul păru neliniștit – nu se așteptase la *asemenea* întrebări –, iar căpitanul Evans zise:

— Destul, sergent! Lasă-i și pe alții să pună întrebări.

Însă Fitz nu era suficient de isteț încât să tacă. Se pare că nici nu îi trecuse prin cap că Billy ar putea stăpâni mai bine decât el deprinderile unei dezbateri, învățate de la un tată radical și nonconformist.

— Misiunile militare sunt autorizate de Ministerul de Război, nu de parlament, replică Fitz.

— Deci această misiune a fost ținută secretă de reprezentanții noștri aleși! rosti Billy indignat.

Tommy murmură neliniștit:

— Ai grijă, amice!

— În mod necesar, zise Fitz.

Billy ignoră sfatul lui Tommy – era prea mânios ca să-l mai asculte. Se ridică și întrebă tare și limpede:

— Domnule, este legal ce facem noi?

Fitz se înroși imediat și Billy își dădu seama că nimerise la țintă.

Fitz încercă să explice:

— Sigur că este…

— Dacă misiunea noastră nu a fost aprobată de poporul britanic sau de cel rus, îl întrerupse Billy, cum poate fi legală?

Căpitanul Evans interveni:

— Stai jos, sergent. Aici nu suntem la una dintre ședințele alea afurisite ale Partidului Laburist. Dacă mai scoți o vorbă, te pun sub acuzare.

Billy se așează, satisfăcut – spusese ce avea de spus.

Fitz adăugă:

— Am fost invitați aici de Guvernul Provizoriu al întregii Rusii, al cărui braț executiv este constituit dintr-un directorat de cinci oameni cu sediul la Omsk, în marginea de vest a Siberiei. Și acolo vom merge mai departe, încheie Fitz.

(III)

Soarele asfințise. Lev Peshkov aștepta, tremurând, într-o stație de mărfuri din Vladivostok, capătul de linie pentru Transsiberian. Purta un palton militar peste uniforma sa de locotenent, însă Siberia era cel mai friguros loc în care fusese vreodată.

Era extrem de furios că se află în Rusia. Avusese noroc să scape cu patru ani în urmă, iar norocul dăduse din nou peste el atunci când se căsătorise cu o fată dintr-o familie americană bogată. Și acum era înapoi – și numai din cauza unei fete. „Ce naiba e cu mine?” se întrebă el. „De ce nu mă mulțumesc cu ce am?”

Se deschise o poartă și o căruță trasă de un catâr ieși din depozitul de provizii. Lev sări pe capră lângă soldatul britanic care o mâna.

— Salutare, Sid, zise Lev.

— Sal’tare, răspunse Sid.

Era un bărbat slab, de vreo patruzeci de ani, mereu cu țigara în colțul gurii și cu o față ridată înainte de vreme. Fiind din East End, vorbea engleza cu un accent foarte diferit de cel din South Wales sau din nordul statului New York. Lui Lev îi venise greu la început să-l înțeleagă.

— Ai whisky?

— Nu, doar niște cutii de cacao.

Lev se răsuci, se aplecă în căruță și trase colțul prelatei. Era aproape sigur că Sid glumea. Văzu o cutie de carton pe care scria *Fry’s Chocolate and Cocoa*. Zise:

— Nu prea e cerere pentru așa ceva printre cazaci.

— Uită-te dedesubt.

Lev dădu cutia la o parte și văzu o altă inscripție: *Teacher's Highland Cream – Perfection of Old Scotch Whisky*. Întrebă:

— Câte sunt?

— Douăsprezece cutii.

Acoperi cutia.

— Tot e mai bine decât cacao.

Îl conduse pe Sid departe de centrul orașului. Se uita des în spate ca să vadă dacă îi urmărește cineva și tremură puțin când văzu un ofițer superior din Armata Americană, dar nimeni nu îi luă la întrebări. Vladivostokul era plin de refugiați din cauza bolșevicilor și majoritatea acestora aduseseră cu ei o grămadă de bani, pe care îi cheltuiau de parcă venea sfârșitul lumii, ceea ce probabil că era adevărat pentru mulți dintre ei. Drept urmare, prăvăliile erau ocupate mereu, iar străzile erau pline de căruțe care transportau produse, precum aceasta. Cum lipsurile erau mari în Rusia, cele mai multe dintre lucrurile scoase la vânzare fuseseră aduse prin contrabandă din China sau, ca în cazul scotch-ului lui Sid, furate de la armată.

Lev văzu o femeie cu o fetiță și gândul îi zbură la Daisy. Îi era tare dor de ea. Acum mergea și vorbea, explorând lumea. Te topeai când se îmbufna, iar asta era valabil chiar și pentru Josef Vyalov. Nu o mai văzuse de șase luni. Avea doi ani și jumătate acum și probabil că se mai schimbase de când era el plecat.

Îi era dor și de Marga. Ea era cea pe care o visa, cu trupul ei gol lipindu-se de al său în pat. Din cauza ei dăduse de necaz cu socrul său și ajunsese în Siberia, dar tot tânjea să o revadă.

— Tu ai vreo slăbiciune, Sid? întrebă Lev.

Simțea că trebuie să devină prieten mai apropiat cu taciturnul Sid: partenerii de fărădelegi trebuiau să se încreadă unul în celălalt.

— Nu, zise Sid. Doar banii.

— Și dragostea ta pentru bani te împinge să îți asumi riscuri?

— Nu, doar să fur.

— Și ai avut vreodată necazuri din cauza furturilor?

— Nu chiar. Am fost o dată la închisoare, dar numai pentru șase luni.

— Femeile sunt slăbiciunea mea.

— Da?

Lev se obișnuise deja cu obiceiul britanicilor de a pune întrebarea după ce primesc răspunsul.

— Da, zise el. Nu le pot rezista. Trebuie să intru într-un club de noapte cu o fată frumoasă la braț.

— Da?

— Da. Nu mă pot abține.

Căruța intră într-un cartier cu drumuri de pământ și cu hanuri marinărești, locuri care nu aveau nici nume, nici adrese. Sid părea agitat.

Lev îl întrebă:

— Ești înarmat, da?

— Nu, zise Sid. Am doar asta.

Își dădu haina la o parte și-i arătă un pistol imens, cu o țeavă de-un cot, îndesat la cingătoare.

Lev nu mai văzuse niciodată o asemenea armă.

— Ce dracu' e aia?

— Un Webley-Mars. Cea mai puternică armă de mână din lume. Foarte rară.

— Nici nu trebuie să apeși trăgaciul – e de ajuns să o fluturi un pic și sperii pe toată lumea.

În zona aceea nimeni nu era plătit ca să curețe zăpada de pe străzi și căruța o luă pe urmele vehiculelor de dinainte sau alunecă pe gheața aleilor mai puțin folosite. Revenirea în Rusia îl duse pe Lev cu gândul la fratele său. Nu uitase de promisiunea de a-i trimite lui Grigori banii pentru un bilet către America. Făcea bani frumoși vânzându-le cazacilor produse furate din rezerva armatei. Afacerea din ziua aceea avea să-i aducă și ultima parte din prețul biletului lui Grigori.

Făcuse multe lucruri urâte la viața lui, dar s-ar fi simțit mult mai împăcat cu sine dacă ar fi putut să își plătească datoria față de fratele său.

Intrară pe o alee și cotiră prin spatele unei clădiri joase. Lev deschise o cutie de carton și scoase o sticlă de scotch.

— Stai aici și păzește marfa, îi zise el lui Sid. Altfel nu o mai găsim când ieșim.

— Nu-ți face griji, spuse Sid, părând totuși un pic temător.

Lev își băgă mâna sub palton, ca să atingă pistolul semiautomat Colt 45 de la cingătoare, apoi intră pe ușa din spate.

Locul trecea drept tavernă în Siberia – era o odaie mică, cu câteva scaune și o masă. Nu avea bar, ci doar o ușă deschisă care dădea spre o bucătărie murdară, cu un raft de sticle și un butoi. Trei bărbați stăteau lângă foc, îmbrăcați în blănuri zdrențuite. Lev îl recunoscu pe cel din mijloc, un bărbat pe care îl cunoștea sub numele de Sotnik. Acesta purta șalvari îndesați în cizme. Avea pomeții înalți și ochii oblici, o mustață stufoasă și favoriți. Pielea îi era înroșită și încrețită de vreme. Ar fi putut avea orice vârstă cuprinsă între 25 și 55 de ani.

Lev dădu mâna cu toți trei. Scoase dopul sticlei și unul dintre bărbați – probabil proprietarul barului – aduse patru pahare desperecheate. Lev turnă cu generozitate și băură cu toții.

— Ăsta-i cel mai bun whisky din lume, zise Lev în rusă. Este fabricat într-o țară friguroasă ca Siberia, unde apa din pâraiele de la munte este zăpadă pură topită. Ce păcat că-i așa scump…

Chipul lui Sotnik era inexpresiv.

— Cât costă? întrebă el.

Lev nu voia să-l lase să înceapă iar târguiala.

— Cât ne-am înțeles ieri, rosti el. Plata se face numai și numai în ruble de aur.

— Câte sticle?

— O sută patruzeci și patru.

— Unde sunt?

— În apropiere.

— Ar trebui să fii atent. Sunt hoți în cartierul ăsta.

Ar fi putut fi atât un avertisment, cât și o amenințare: Lev își dădu seama că ambiguitatea era intenționată.

— Știu că sunt hoți, răspunse el. Eu sunt unul dintre ei.

Sotnik se uită la tovarășii săi, apoi, după o pauză, pufni în râs. Ceilalți doi râseră și ei.

Lev mai turnă un rând.

— Nu-ți face griji, spuse el. Whisky-ul tău este în siguranță: în spatele țevii unui pistol.

Și asta era o exprimare ambiguă: ar fi putut însemna fie o asigurare, fie un avertisment.

— Asta-i bine, rosti Sotnik.

Lev își bău whisky-ul, apoi se uită la ceas.

— O patrulă a poliției militare trebuie să treacă prin cartierul ăsta în curând, minți el. Trebuie să plec.

— Încă un pahar, zise Sotnik.

Lev se ridică.

— Vrei whisky-ul sau nu? întrebă el, lăsând să i se vadă iritarea. Îl pot vinde cu ușurință altcuiva.

Era adevărat. Puteai oricând să vinzi tăriile.

— Îl iau.

— Banii pe masă.

Sotnik luă o desagă de pe jos și începu să numere monede de cinci ruble. Prețul convenit era de șaizeci de ruble la duzină. Sotnik puse încet monedele în grămezi de câte douăsprezece, până făcu douăsprezece grămezi. Lev își dădu seama că omul nu știa să numere până la 144.

După ce termină, Sotnik se uită la Lev, iar el încuviință. Sotnik puse monedele înapoi în desagă.

Luă apoi desaga și ieșiră împreună afară. Se lăsase noaptea, dar lumina lunii îi ajuta să vadă clar. Lev îi spuse lui Sid în engleză:

— Stai în căruță. Fii cu ochii în patru.

Într-o tranzacție ilegală, acesta era întotdeauna momentul cel mai periculos – șansa cumpărătorului de a pune mâna pe marfă și de a păstra banii. Lev nu voia să riște banii pentru biletul lui Grigori.

Trase prelata de pe căruță, apoi dădu la o parte trei cutii de cacao, ca să dezvăluie scotch-ul. Luă o ladă din căruță și o puse pe pământ, la picioarele lui Sotnik.

Ceilalți cazaci se duseră la căruță și încercară să ia o altă ladă.

— Nu, spuse Lev. Se uită la Sotnik și adăugă: Desaga.

Urmă o pauză lungă.

Pe capră, Sid își trase în lături haina, lăsând să i se vadă arma.

Sotnik îi dădu desaga lui Lev.

Lev se uită înăuntru, dar hotărî să nu mai numere banii – ar fi observat dacă Sotnik ar fi subtilizat câteva monede. Îi dădu desaga lui Sid, apoi îi ajută pe ceilalți să descarce marfa din căruță.

Le strânse mâna tuturor și, când era pe cale să urce pe capră, Sotnik îl opri.

— Uite, zise el. Arătă spre o cutie deschisă: Lipsește o sticlă.

Sticla era pe masă, în tavernă, și Sotnik știa asta. De ce căuta scandal tocmai acum? Era periculos.

Lev îi spuse lui Sid în engleză:

— Dă-mi o monedă de aur.

Sid deschise desaga și îi dădu o monedă.

Lev o echilibră pe pumnul său închis, apoi o azvârli în aer, făcând-o să se răsucească. Moneda scânteie în lumina lunii. Când Sotnik se întinse din reflex după ea, Lev sări pe capra căruței.

Sid pocni din bici.

— Du-te cu Domnul, strigă Lev când căruța se urni din loc. Și dă-mi de știre când mai vrei whisky.

Catârul ieși din curte și o coti pe drum, iar Lev răsuflă ceva mai ușurat.

— Cât am câștigat? întrebă Sid.

— Cât am cerut. Trei sute șaizeci de ruble fiecare. Minus cinci. O să scad moneda aia din partea mea. Ai o desagă?

Sid scoase o pungă mare de piele. Lev numără șaptezeci și două de monede și le puse în ea.

Își luă apoi rămas-bun de la Sid și sări din căruță în apropiere de locul unde erau cazați ofițerii americani. În timp ce se îndrepta spre camera lui, fu acostat de căpitanul Hammond.

— Peshkov! Unde ai fost?

Lev își dorea să nu fi avut 355 de ruble într-o desagă căzăcească.

— Am fost să admir împrejurimile, să trăiți!

— E întuneric afară!

— De aceea m-am întors înapoi.

— Te-am căutat. Colonelul vrea să te vadă.

— Imediat, să trăiți!

Lev porni spre camera sa ca să lase desaga, dar Hammond îi spuse:

— Biroul colonelului este în cealaltă direcție.

— Da, să trăiți!

Lev se răsuci pe călcâie, pornind în direcția opusă.

Colonelul Markham nu îl plăcea pe Lev. Colonelul era militar de carieră, nu recrut de război. Simțea că Lev nu-i împărtășește dorința de a excela în armata Statelor Unite și avea dreptate – 110%, cum ar fi zis colonelul.

Lev se gândi să lase desaga pe podeaua de la ușa biroului colonelului, însă era o sumă mult prea mare ca să o lase la întâmplare.

— Unde dracu’ ai fost? întrebă Markham de îndată ce Lev intră pe ușă.

— Am dat o raită prin oraș, să trăiți!

— Te repartizez în altă parte. Aliații noștri britanici au nevoie de translatori și m-au rugat să le dau o mână de ajutor.

Părea ceva inofensiv.

— Am înțeles, să trăiți!

— O să te duci cu ei la Omsk.

Asta nu mai părea deloc inofensiv: Omsk se afla la patru mii de mile distanță în inima barbară a Rusiei.

— De ce, domnule?

— O să ți se spună.

Lev nu voia să plece – era mult prea departe de casă.

— Îmi cereți să mă ofer voluntar, domnule?

Colonelul ezită, iar Lev își dădu seama că repartizarea era voluntară, pe cât era posibil în armată.

— Vrei să refuzi repartizarea? îl întrebă Markham amenințător.

— Numai dacă este voluntară, domnule, desigur.

— Lasă-mă să-ți explic care-i situația, locotenente, rosti colonelul. Dacă te oferi voluntar, nu îți voi cere să deschizi acea desagă și să-mi arăți ce ai înăuntru.

Lev înjură în barbă. Nu mai avea ce face. Colonelul era mult prea ager, iar banii pentru biletul lui Grigori spre America se aflau în desagă.

„Omsk, se gândi el. La dracu’!”

— Voi pleca bucuros, să trăiți, spuse el.

(IV)

Ethel urcă la etaj, în apartamentul lui Mildred. Locul era curat, dar dezordonat, cu jucării pe podea, o țigară aprinsă într-o scrumieră și chiloți întinși la uscat în fața focului.

— Poți să ai grijă de Lloyd diseară? o întrebă Ethel.

Ea și Bernie mergeau la o întrunire a Partidului Laburist. Lloyd avea aproape patru ani acum și putea să coboare din pat și să plece în legea lui dacă nu era supravegheat.

— Sigur că da, spuse Mildred.

Aveau grijă frecvent seara una de copiii celeilalte.

— Am primit o scrisoare de la Billy, zise Mildred.

— Este teafăr?

— Da. Dar nu cred că mai este în Franța. Nu a pomenit deloc de tranșee.

— Înseamnă că-i în Orientul Mijlociu atunci. Mă întreb dacă a văzut Ierusalimul.

Orașul Sfânt fusese cucerit de forțele britanice la sfârșitul anului trecut.

— Tata s-ar bucura dacă Billy a reușit să-l vadă.

— Este și un mesaj pentru tine. A zis că o să-ți scrie mai târziu, dar să-ți spun... Băgă mâna în buzunarul șorțului și spuse: Stai să văd cum a zis. *Află că sunt prost informat aici despre ce-i în politica din Rusia*. Al naibii de ciudat mesaj, trebuie să recunosc.

— Este codat, îi explică Ethel. Se citește doar din trei în trei cuvinte. Mesajul spune *Sunt aici, în Ru*sia. Dar ce caută acolo?

— Nu știam că armata noastră se află în Rusia.

— Nici eu. A menționat cumva un cântec sau un titlu de carte?

— Da, de unde știi?

— E tot un cod.

— Zice să-ți amintesc de un cântec pe care obișnuiai să-l fredonezi, intitulat *Sunt cu Freddie, iar tu zâmbești*. N-am mai auzit de cântecul ăsta.

— Nici eu. Este vorba de inițiale. *Freddie, iar tu zâmbești* înseamnă... Fitz.

Bernie intră, cu o cravată roșie la gât.

— Doarme dus, spuse el, referindu-se la Lloyd.

Ethel îi zise:

— Mildred a primit o scrisoare de la Billy. Se pare că se află în Rusia, împreună cu contele Fitzherbert.

— Aha! făcu Bernie. Chiar mă întrebam cât o să le ia până s-o facă.

— Ce vrei să spui?

— Am trimis trupe ca să lupte cu bolșevicii. Știam eu că o să se întâmple asta.

— Suntem în război cu noul guvern rus?

— Nu oficial, desigur.

Bernie se uită la ceas.

— Trebuie să plecăm.

Nu îi plăcea deloc să întârzie. În autobuz, Ethel îi zise:

— Nu putem fi în război *neoficial*. Fie suntem, fie nu.

— Churchill și toți ai lui știu că poporul britanic nu ar susține un război împotriva bolșevicilor, așa că încearcă să îl poarte în secret.

Ethel spuse cu un aer meditativ:

— Sunt dezamăgită de Lenin…

— Face doar ce trebuie să facă! o întrerupse Bernie.

El era un susținător pătimaș al bolșevicilor.

Ethel continuă:

— Lenin ar putea deveni un tiran la fel de mare ca țarul…

— Ridicol!

— … dar, chiar și așa, ar trebui să fie lăsat să arate ce poate face pentru Rusia.

— Măcar în privința asta suntem de acord.

— Nu sunt sigură în schimb de ce am putea face noi.

— Ne trebuie mai multe informații.

— Billy o să-mi scrie în curând. O să-mi dea el detalii.

Ethel era indignată din cauza războiului secret purtat de guvern – dacă într-adevăr era vorba despre asta –, însă era înnebunită de îngrijorare în privința lui Billy. El nu știa să-și țină gura: dacă era de părere că armata procedează greșit, avea să spună asta și ar fi putut avea necazuri.

Biserica Evanghelică a Golgotei era plină: Partidul Laburist câștigase mult în popularitate pe timpul războiului. Asta se datora parțial faptului că liderul laburiștilor, Arthur Henderson, era membru al Cabinetului de Război al lui Lloyd George. Henderson începuse să muncească într-o fabrică de locomotive la vârsta de 12 ani, iar activitatea sa de ministru demolase argumentul conservatorilor cum că nu se putea avea încredere în muncitorii aduși la guvernare.

Ethel și Bernie se așezară lângă Jock Reid, un tip roșu la față, din Glasgow, care fusese cel mai bun prieten al lui Bernie pe când acesta era burlac. Ședința era prezidată de doctorul Greenward. Principalul subiect pe ordinea de zi îl constituiau următoarele alegeri generale. Erau zvonuri conform cărora Lloyd George avea să organizeze alegeri naționale de îndată ce se încheia războiul. Aldgate avea nevoie de un candidat laburist, iar Bernie era principalul favorit.

Fu propus; cineva sugeră că doctorul Greenward ar putea fi o alternativă, însă doctorul zise că ar prefera să se concentreze asupra medicinei.

Apoi Jayne McCulley se ridică în picioare. Era membră de partid încă de pe vremea când Ethel și Maud protestaseră împotriva retragerii alocației ei de separație, iar Maud fusese dusă de poliție la închisoare. Jayne spuse:

— Am citit în ziar că femeile pot participa la următoarele alegeri, așa că o propun pe Ethel Williams drept candidata noastră.

Urmă un moment de tăcere consternată, apoi toată lumea încercă să vorbească în același timp.

Ethel rămase cu gura căscată – nu se gândise deloc la asta. De când îl știa pe Bernie, își dorise mereu să fie parlamentar pentru circumscripția lor. Acceptase asta. În plus, până atunci nu mai fusese posibil ca femeile să fie alese. Nici acum nu era convinsă că se poate, așa că primul ei impuls fu să refuze imediat.

Dar Jayne nu terminase încă. Era o femeie frumușică, dar delicatețea înfățișării sale era înșelătoare – putea fi foarte redutabilă atunci când se impunea.

— Îl respect pe Bernie, iar el este un bun organizator și un membru de nădejde la întruniri, spuse ea. Dar Aldgate are un parlamentar liberal foarte îndrăgit, care s-ar putea să fie greu de învins. Avem nevoie de un candidat care să câștige scrutinul pentru laburiști, cineva care să le poată spune oamenilor din East End „Urmați-mă spre victorie!” și să fie ascultat. Avem nevoie de Ethel.

Toate femeile izbucniră în urale, secondate de o parte dintre bărbați, deși alții bombăneau pe ascuns. Ethel realiză imediat că ar beneficia de o susținere masivă dacă ar candida.

Iar Jayne avea dreptate: Bernie era probabil cel mai deștept om din încăpere, dar nu era un lider care să te inspire. Putea explica felul în care se produceau revoluțiile și de ce dădeau faliment companiile, dar Ethel avea puterea de a-i convinge pe oameni să pornească o adevărată cruciadă.

Jock Reid se ridică în picioare.

— Tovarășe președinte, am impresia că legislația nu le permite femeilor să candideze.

Doctorul Greenward zise:

— Vă pot răspunde. Legea care a fost votată la începutul anului, prin care anumite femei de peste 30 de ani primesc dreptul de vot, nu oferea posibilitatea femeilor să candideze la

alegeri. Însă guvernul a recunoscut că acest lucru reprezenta o anomalie și a redactat un proiect de lege suplimentar.

Jock insistă:

— Însă legea *din acest moment* interzice alegerea femeilor, așa că nu putem nominaliza o femeie.

Ethel surâse cu amărăciune: era ciudat cum puteau insista bărbații care chemau la o revoluție mondială ca litera legii să fie urmată cu atâta strictețe.

Doctorul Greenward spuse:

— Este clar că proiectul de lege pentru Calificarea Femeilor înaintat în parlament va fi ratificat până la următoarele alegeri generale, deci nu văd de ce această filială nu ar putea nominaliza o femeie.

— Însă Ethel nu are încă 30 de ani.

— Se pare că acest nou proiect legislativ se aplică femeilor de peste 21 de ani.

— Se pare?! spuse Jock. Cum putem nominaliza un candidat dacă nu știm regulile?

Doctorul Greenward răspunse:

— Poate că ar trebui să amânăm nominalizarea până când va fi votată noua lege.

Bernie șopti ceva la urechea lui Jock, iar acesta spuse:

— Haideți s-o întrebăm pe Ethel dacă dorește să candideze. În caz contrar, nu are rost să amânăm decizia.

Bernie se întoarse spre Ethel cu un zâmbet plin de încredere.

— Fie, zise doctorul Greenward. Ethel, dacă ai fi nominalizată, ai accepta?

Toată lumea o privea – Ethel șovăi: acesta era visul lui Bernie, iar Bernie era soțul ei. Însă care dintre ei era alegerea potrivită pentru laburiști?

Pe măsură ce se scurgeau secundele, o expresie surprinsă se înfiripă pe chipul lui Bernie. Se așteptase ca ea să refuze de îndată nominalizarea.

Asta îi întări hotărârea.

— Eu… eu nu m-am gândit niciodată la asta, zise ea. Și… ăă… așa cum a spus și tovarășul președinte, nici măcar nu este posibil din punct de vedere legal… încă. Deci este o întrebare dificilă. Cred că Bernie ar fi un candidat bun… însă, chiar și așa, aș vrea să mi se îngăduie puțin timp de gândire. Poate că ar fi

mai bine să acceptăm sugestia președintelui de amânare a nominalizării.

Se întoarse spre Bernie: el părea că vrea să o omoare în clipa aceea.

Capitolul 33

11 noiembrie 1918

(I)

La ora două noaptea, telefonul sună în casa lui Fitz din Mayfair.

Maud era încă trează – stătea în salon cu o lumânare, sub privirile strămoșilor răposați din portrete, cu perdelele trase ca un giulgiu, cu piesele de mobilier dimprejur abia vizibile, ca niște animale noaptea pe câmp. Abia dacă închisese ochii în ultimele câteva zile. O presimțire superstițioasă îi spunea că Walter avea să fie ucis înainte ca războiul să se termine.

Stătea singură, cu o ceașcă de ceai în mâini, întrebându-se unde este el și ce face. Oare dormea pe undeva printr-o tranșee jilavă sau se pregătea pentru luptele de a doua zi? Sau murise deja? Ar fi putut să rămână văduvă după ce petrecuse doar două nopți cu soțul ei în cei patru ani de căsnicie? Singurul lucru de care putea fi sigură era că nu se număra printre prizonierii de război. Johnny Remarc verificase pentru ea toate listele cu ofițerii capturați. Johnny nu-i cunoștea secretul: credea că ea își face griji doar pentru că Walter fusese un prieten apropiat de-al lui Fitz înainte de război.

Soneria telefonului o făcu să tresară. La început se gândi că ar fi putut fi un apel în legătură cu Walter, însă asta nu ar fi avut niciun sens. Veștile despre un prieten luat prizonier puteau să aștepte până dimineață. Probabil că era ceva legat de Fitz, se gândi ea cu groază: fusese oare rănit în Siberia?

Porni în grabă spre sala principală, dar Grout ajunse înaintea ei. Își dădu seama cu vinovăție că uitase să le dea servitorilor permisiunea de a merge la culcare.

— Voi verifica dacă Lady Maud este acasă, Domnia Voastră, zise Grout în aparat. Acoperi receptorul cu mâna și îi spuse lui Maud: Este lordul Remarc de la Ministerul de Război, Domnia Voastră.

Ea luă telefonul din mâna lui Grout și întrebă:

— E vorba de Fitz? E rănit?

— Nu, nu, răspunse Johnny repede. Liniștește-te. Am vești bune. Germanii au acceptat condițiile pentru armistițiu.

— O, Johnny, slavă Domnului!

— Sunt cu toții în pădurea Compiègne, la nord de Paris, în două trenuri de pe un macaz secundar. Germanii tocmai au intrat în vagonul-restaurant al trenului francez. Sunt gata să semneze.

— Deci nu au semnat încă?

— Nu, nu încă. Se ciondănesc încă în privința formulării.

— Johnny, poți să mă suni din nou după ce semnează? Nu mă culc în noaptea asta.

— Te sun. La revedere.

Maud îi dădu receptorul majordomului.

— S-ar putea ca războiul să ia sfârșit în noaptea asta, Grout.

— Mă bucur foarte mult să aud asta, Domnia Voastră.

— Însă ar trebui să te duci la culcare.

— Cu voia dumneavoastră, aș dori să aștept până sună din nou lordul Remarc.

— Sigur că da.

— Mai vreți niște ceai, Domnia Voastră?

(II)

Amicii din Aberowen sosiră în Omsk dimineața devreme.

Billy avea să-și amintească pentru totdeauna fiecare amănunt al călătoriei de patru mii de mile cu Transsiberianul. Durase 23 de zile, chiar dacă un sergent înarmat fusese postat în locomotivă ca să se asigure că mecanicul și fochistul păstrează viteza maximă. Lui Billy îi fusese frig tot drumul: soba din centrul vagonului abia dacă mai îmblânzea gerul dimineților siberiene. Mâncau doar pâine neagră și conserve de carne de vită. Însă, pentru Billy, fiecare zi era o revelație.

Nu știuse că există pe lume locuri atât de frumoase ca lacul Baikal. Lacul era mai lung – de la un capăt la celălalt – decât Țara Galilor, le zisese căpitanul Evans. Văzuseră din tren cum răsare soarele peste apa albastră și liniștită, luminând vârfurile munților înalți de-o milă din depărtare, cu zăpada ce părea să se preschimbe în aur pe piscuri.

Toată viața avea să prețuiască amintirea unei caravane nesfârșite de cămile ce mergea în paralel cu calea ferată, cu animalele încărcate care înaintau răbdătoare prin zăpadă, ignorând secolul XX ce gonea pe lângă ele în huruit de fier și țignal de aburi. „Sunt al naibii de departe de Aberowen”, se gândi el în acel moment.

Însă cel mai memorabil incident fu o vizită la un liceu din Chita. Trenul se opri acolo pentru două zile, timp în care colonelul Fitzherbert negocie cu liderul local, o căpetenie de cazaci pe nume Semenov. Billy se alătură unui grup de vizitatori americani. Directorul școlii, care vorbea engleza, le spuse că până în urmă cu un an nu le predase decât copiilor din clasa de mijloc prosperă și că evreii erau excluși chiar dacă își permiteau să plătească taxele. Acum, din ordinul bolșevicilor, educația era gratuită pentru toată lumea. Efectul era vizibil. Sălile de clasă erau pline până la refuz de copii zdrențăroși care învățau să citească, să scrie și să numere, ba chiar studiau științele și arta. Oricâte rele ar fi făcut Lenin – și era greu să separi adevărul de propaganda conservatoare –, măcar era serios când venea vorba despre educația copiilor ruși, se gândi Billy.

Era și Lev Peshkov în tren cu el. Îl salutase călduros pe Billy, fără niciun pic de rușine, de parcă ar fi uitat complet că fugise din Aberowen după ce se descoperise că era un trișor și un hoț. Lev ajunsese în America și se căsătorise cu o fată bogată, iar acum era locotenent, atașat pe lângă trupa *Amicilor* ca translator.

Localnicii din Omsk aclamară batalionul când acesta porni în marș de la gară spre cazarmă. Billy văzu pe străzi numeroși ofițeri ruși, purtând uniforme elegante, deși demodate, care nu făceau nimic milităresc. De asemenea, erau și multe trupe canadiene.

După ce batalionul primi liber, Billy și Tommy porniră la plimbare prin oraș. Nu erau prea multe de văzut: o catedrală, o moschee, o cetate de cărămidă și un râu pe care abundau

vasele de marfă și de pasageri. Fură surprinși să constate că mulți localnici purtau diverse piese din uniformele militare britanice: o femeie care vindea pește prăjit la o tarabă avea pe ea o tunică kaki; un curier cu o cotigă purta pantaloni militărești groși, din serj; un școlar înalt cu o geantă plină cu cărți mergea pe stradă cu bocanci noi, model britanic.

— De unde au luat toate astea? făcu Billy.

— Noi trimitem uniforme armatei ruse de aici, dar Peshkov mi-a zis că ofițerii le vând pe piața neagră, îi explică Tommy.

— Așa ne trebuie dacă sprijinim tabăra greșită, spuse Billy.

Asociația Creștină a Tinerilor Canadieni instalase o popotă. Câțiva *Amici* erau deja acolo: părea să fie singurul loc în care puteai să te duci. Billy și Tommy luară ceai fierbinte și câteva felii mari de tartă de mere, căreia nord-americanii îi spuneau plăcintă.

— Orașul ăsta este cartierul general al guvernului reacționar antibolșevic, spuse Billy. Am citit asta în *New York Times*.

Ziarele americane, disponibile în Vladivostok, erau mai sincere decât cele britanice.

În popotă intră Lev Peshkov. Avea cu el o rusoaică frumoasă și tânără, îmbrăcată într-o haină ieftină. Se holbară cu toții la el – cum de se mișcase atât de repede?

Lev părea entuziasmat.

— Hei, băieți, ați auzit ce se zvonește?

Probabil că Lev era mereu primul care auzea ce se zvonește, se gândi Billy.

Tommy zise:

— Da, am auzit toți că ești fătălău.

Soldații pufniră în râs.

Billy îl întrebă:

— Ce se zvonește?

— S-a semnat un armistițiu.

Lev făcu o pauză și adăugă:

— Nu pricepeți? S-a terminat războiul!

— Nu și pentru noi, spuse Billy.

(III)

Plutonul căpitanului Dewar ataca un sătuc pe nume Aux Deux Eglises, aflat la est de Râul Meuse. Gus auzise zvonindu-se ceva legat de o încetare a focului la ora unsprezece dimineața, însă comandantul său ordonase asaltul, așa că el îl execută. Își mutase mitralierele masive în față, până la marginea unui crâng, și trăgeau acum peste o pajiște largă spre clădirile dimprejur, oferindu-le inamicilor timp berechet ca să se retragă.

Din nefericire, germanii nu profitau de oportunitatea ivită. Își instalaseră mortierele și mitralierele ușoare în ferme și în livezi și ripostau cu vigoare. Una dintre arme, care trăgea de pe acoperișul unui hambar, ținea practic țintuit locului jumătate din plutonul lui Gus.

Gus vorbi cu caporalul Kerry, cel mai bun trăgător din unitate.

— Ai putea arunca o grenadă în acel hambar?

Kerry, un tânăr pistruiat de 19 ani, răspunse:

— Dacă aș putea ajunge puțin mai aproape…

— Tocmai asta-i problema.

Kerry măsură terenul cu privirea.

— E o mică ridicătură cam pe la o treime din drum, dincolo de pajiște, zise el. Aș putea să o fac de acolo.

— Este riscant, spuse Gus. Vrei să faci pe eroul? Se uită la ceas și adăugă: Războiul s-ar putea termina în cinci minute, dacă zvonurile sunt adevărate.

Kerry rânji.

— Aș vrea să încerc, domnule căpitan.

Gus ezită – nu voia să-l lase pe Kerry să-și riște viața. Însă erau în armată, iar luptele continuau, așa că ordinele erau ordine.

— Fie, zise Gus. Când ești gata.

Spera să mai zăbovească, dar băiatul își puse imediat pușca pe umăr și ridică o ladă cu grenade.

Gus strigă:

— Foc de voie! Acoperiți-l pe Kerry cât puteți de mult.

Mitralierele își porniră răpăitul, iar Kerry începu să alerge.

Inamicii îl zăriră imediat și îl luară la țintă. El fugi pe câmp în zigzag, ca un iepure fugărit de câini. Mortierele germane explodau în jurul lui, ratându-l în mod miraculos.

„Ridicătura” lui Kerry se afla cam la trei sute de metri distanță.

Fu cât pe ce să ajungă, însă mitraliorul inamic îl fixă pe Kerry în cătare și trase o rafală lungă. Kerry fu nimerit într-o clipită de o duzină de gloanțe. Brațele îi zburară în aer, scăpă mortierele și se prăbuși, plutind prin aer din inerție, până când ateriză la doar câțiva pași de „ridicătura” lui. Rămase nemișcat, ceea ce-l făcu pe Gus să se gândească că murise probabil înainte să atingă pământul.

Armele inamice se opriră. După câteva clipe, americanii își încetară și ei tirul. Lui Gus i se păru că aude în depărtare sunetul unor chiote. Toți oamenii din preajma lui amuțiră, ciulindu-și urechile; germanii chiuiau și ei.

Soldații germani începură să apară pe rând, ieșind din adăposturile lor din satul îndepărtat.

Gus auzi sunetul unui motor. O motocicletă americană de fabricație indiană trecu prin pădure, condusă de un sergent și având un maior pe locul din spate.

— Încetați focul! răcni maiorul.

Motociclistul îl ducea de-a lungul liniei, de la o poziție la alta.

— Încetați focul! strigă el din nou. Încetați focul!

Plutonul lui Gus începu să chiuie de bucurie. Oamenii își scoaseră căștile și le azvârliră în aer. Unii începură să joace țonțoroiul, alții să-și strângă mâinile. Gus auzi pe cineva cântând.

El nu își putea lua ochii însă de la caporalul Kerry.

Porni încet peste pajiște și îngenunche lângă el. Văzuse multe cadavre și nu se îndoia că tânărul Kerry este mort. Se întrebă care era prenumele băiatului. Îl rostogoli cu fața în sus. Pieptul lui Kerry era ciuruit de gloanțe. Gus închise ochii băiatului și se ridică în picioare.

— Să mă ierte Dumnezeu, spuse el încet.

(IV)

Întâmplarea făcu ca nici Ethel, nici Bernie să nu lucreze în ziua aceea. Bernie era la pat, bolnav de gripă, la fel ca îngrijitoarea lui Lloyd, așa că Ethel avea grijă de soțul și de fiul ei.

Era deprimată. Se certaseră aprig în privința candidaturii la alegerile parlamentare. Nu numai că era cea mai urâtă ceartă din căsnicia lor, dar era și singura. Și abia dacă mai schimbaseră o vorbă de atunci.

Ethel știa că dreptatea este de partea ei, dar tot se simțea vinovată. Chiar ar fi putut fi mai bună decât Bernie pentru funcția de parlamentar, și oricum, alegerea ar fi trebuit să le aparțină tovarășilor lor, nu lor. Bernie plănuia de ani buni lucrul acesta, dar asta nu însemna că postul îi aparținea de drept. Deși Ethel nu se mai gândise la candidatură înainte, acum chiar își dorea s-o facă. Femeile dobândiseră dreptul de vot, dar mai erau multe de făcut. În primul rând, limita de vârstă trebuia coborâtă până la pragul impus pentru bărbați. Apoi, trebuiau îmbunătățite condițiile de muncă ale femeilor și crescute salariile. În majoritatea ramurilor industriale, femeile primeau – pentru aceeași muncă – mai puțini bani decât bărbații. De ce să nu primească la fel?

Însă ținea la Bernie, iar când îi vedea suferința de pe chip, simțea impulsul de a ceda imediat.

— Mă așteptam să fiu sabotat de dușmanii mei, îi zisese el într-o seară. Conservatorii, liberalii de compromis, imperialiștii capitaliști, burghezii. Ba chiar mă așteptam să mi se opună și câțiva colegi de partid invidioși. Însă era o persoană pe care eram sigur că mă pot bizui. Și tocmai ea m-a sabotat.

Ethel simțea o durere în capul pieptului când se gândea la asta. Îi duse o ceașcă de ceai la ora unsprezece. Dormitorul lor era confortabil, chiar dacă ușor sărăcăcios – avea perdele ieftine de bumbac, un scrin și o fotografie a lui Keir Hardie pe perete. Bernie lăsă din mână romanul *The Ragged Trousered Philanthropists*, pe care îl citeau toți socialiștii, și spuse cu răceală:

— Ce vei face diseară?

Întrunirea Partidului Laburist era în seara aceea.

— Te-ai hotărât?

Ethel se hotărâse. Ar fi putut să-i spună asta de două zile, dar nu se simțise în stare să rostească cuvintele. Acum, că o întrebase, avea să-i răspundă.

— Ar trebui să fie ales cel mai bun candidat, zise ea pe un ton sfidător.

El păru rănit de vorbele ei.

— Nu știu cum poți să-mi faci una ca asta și încă să pretinzi că mă iubești.

Ei i se părea nedrept ca el să apeleze la un asemenea argument – de ce nu s-ar fi aplicat și invers? Însă nu asta era ideea.

— Nu ar trebui să ne gândim numai la noi, ci și la partid.

— Și cum rămâne cu căsnicia noastră?

— Nu voi renunța doar pentru că sunt soția ta.

— M-ai trădat.

— Dar voi renunța totuși, spuse ea.

— Poftim?

— Am zis că voi renunța.

O expresie de ușurare apăru pe chipul lui. Ea continuă:

— Dar nu pentru că sunt soția ta. Și nu pentru că tu ai fi un candidat mai bun.

El părea complet zăpăcit.

— Atunci de ce?

Ethel oftă.

— Sunt însărcinată.

— O, Doamne!

— Da… Am rămas însărcinată exact acum, când femeile pot intra în parlament.

Bernie zâmbi.

— În acest caz, totul s-a sfârșit cu bine!

— Știam eu că o să gândești așa, spuse Ethel.

În acele momente, simțea că îl detestă pe Bernie, copilul încă nenăscut și toate celelalte lucruri din viața ei. Apoi realiză deodată că se auzea un clopot de biserică. Se uită la ceasul de pe poliță – era ora 11:05. De ce bătea clopotul la ora aceea, într-o luni dimineață? Apoi auzi altul. Se încruntă și se duse la fereastră. Nu se vedea nimic ieșit din comun pe stradă, dar clopotele băteau din ce în ce mai tare. Spre vest, pe cerul de deasupra centrului Londrei, zări o rachetă de semnalizare roșie, de genul artificiilor.

Se întoarse către Bernie.

— Se pare că toate bisericile din Londra bat clopotele.

— S-a întâmplat ceva, zise el. Fac prinsoare că s-a terminat războiul. Probabil că le bat ca să vestească pacea!

— Mda, zise Ethel cu amărăciune. Că doar nu le-or bate ca să vestească afurisita mea de sarcină.

(V)

Toate speranțele lui Fitz de a-i îndepărta de la putere pe Lenin și pe bandiții lui se concentrau în jurul Guvernului Provizoriu al întregii Rusii, stabilit la Omsk. Nu doar Fitz își pusese nădejdea în el, ci și alți oameni de vază din guvernele marilor puteri, care priveau acest oraș ca pe un loc pentru începutul contrarevoluției.

Directoratul cu cinci membri își avea sediul într-un tren de la periferia orașului. Fitz știa că o serie de vagoane blindate păzite de trupe de elită conțineau resturile vistieriei imperiale, aur în valoare de multe milioane de ruble. Țarul era mort, ucis de bolșevici, însă banii săi erau acolo, pentru a conferi putere și autoritate opoziției loialiste.

Fitz considera că investise personal în directorat. Grupul de oameni influenți pe care îi adunase în aprilie la Tŷ Gwyn constituiseră o rețea discretă în lumea politică britanică și izbutiseră să încurajeze consistent rezistența rusă, chiar dacă în mod clandestin. Asta determinase și alte națiuni să își ofere sprijinul sau măcar le descurajase să mai ajute regimul lui Lenin. Însă străinii nu puteau face singuri totul: rușii erau cei care trebuiau să se răzvrătească.

Oare cât de mult putea realiza directoratul? Deși era antibolșevic, președintele său era un socialist revoluționar: Nicolae D. Avkentsiev. Fitz îl ignora în mod intenționat. Socialist-revoluționarii erau aproape la fel de răi precum clica lui Lenin. Fitz își punea speranțele în aripa dreaptă și în militari. Numai în ei putea avea încredere că vor restaura monarhia și proprietatea privată. Se duse să îl vadă pe generalul Boldyrev, comandantul-șef al armatei directoratului siberian.

Vagoanele de tren ocupate de guvern erau mobilate splendid, în stilul țarist, însă erau cu totul neîngrijite: fotolii din catifea uzată, incrustații ciobite, abajururi pătate și servitori bătrâni, purtând rămășițele murdare ale livrelei sofisticate de la fosta curte din Sankt Petersburg. Într-un vagon se afla o tânără dată cu un ruj strident, într-o rochie de mătase, care fuma o țigară.

Fitz era descumpănit. Își dorea revenirea la vechea ordine, dar acest cadru părea prea demodat chiar și pentru gustul lui. Se gândi mânios la zeflemeaua plină de dispreț a sergentului

Williams. „Este legal ceea ce facem noi?” Fitz știa că răspunsul său fusese îndoielnic. Era timpul să îi închidă gura lui Williams, se gândi el furios: omul era practic un bolșevic el însuși.

Generalul Boldyrev era un individ masiv și stângaci.

— Am mobilizat două sute de mii de oameni, îi zise el mândru lui Fitz. Îi puteți echipa?

— Impresionant, rosti Fitz, înăbușindu-și cu greu un oftat.

Exact această mentalitate făcuse ca armata de șase milioane a Rusiei să fie învinsă de forțele mult mai mici ale germanilor și ale austriecilor. Boldyrev purta chiar epoleții ridicoli preferați de vechiul regim – bucăți mari și rotunde de mucava cu ciucuri –, care îl făceau să arate ca un personaj dintr-o operă comică de-a lui Gilbert și Sullivan. Fitz continuă, în rusa lui stricată:

— Însă, dacă aș fi în locul dumneavoastră, aș trimite acasă jumătate dintre recruți.

Boldyrev părea năucit.

— De ce spuneți asta?

— Nu putem echipa decât cel mult o sută de mii de oameni. Iar aceștia trebuie instruiți. Mai bine să avem o armată mică și disciplinată decât o gloată mare care se va retrage sau se va preda cu prima ocazie.

— Da, așa ar fi ideal.

— Proviziile pe care vi le dăm trebuie trimise în primul rând soldaților de pe linia frontului, nu celor din ariergardă.

— Desigur. Așa se și cade.

Fitz avea senzația neplăcută că Boldyrev îi dădea dreptate fără să îl asculte de fapt. Însă trebuia să continue.

— Deja mult prea mult din ce am trimis a fost risipit, după cum se poate vedea pe străzi, unde numeroși civili poartă articole vestimentare din uniforma militară britanică.

— Da, într-adevăr.

— Vă recomand cu tărie ca toți ofițerii inapți de luptă să își predea uniformele și să se întoarcă la casele lor.

Armata rusă era plină de amatori și diletanți vârstnici care se amestecau în luarea deciziilor, dar care se țineau departe de luptă.

— Hmm…

— Și vă sugerez să îi acordați puteri sporite amiralului Kolchak în calitatea sa de ministru de război.

Ministerul de Externe britanic îl considera pe Kolchak cel mai promițător dintre membrii directoratului.

— Foarte bine, foarte bine.

— Sunteți dispus să faceți toate aceste lucruri? întrebă Fitz, căutând cu disperare să obțină un angajament clar.

— Categoric.

— Când?

— Toate la timpul lor, domnule colonel Fitzherbert, toate la timpul lor…

Răspunsul îl descumpăni peste măsură pe Fitz. Era mai bine că oamenii precum Churchill și Curzon nu puteau vedea cât de neimpresionante erau forțele care se împotriveau bolșevismului, se gândi el nefericit. Însă poate că aveau să se mai pună pe picioare, cu puțină încurajare din partea britanicilor. În orice caz, el trebuia să se descurce cu ce avea la dispoziție.

Se auzi o bătaie în ușă și aghiotantul său, căpitanul Murray, intră ținând în mână o telegramă.

— Iertați-mă că vă întrerup, domnule, rosti el cu răsuflarea tăiată. Însă sunt sigur că veți dori să auziți vestea fără întârziere.

(VI)

Mildred coborî la parter la amiază și îi spuse lui Ethel:

— Hai să mergem în vest.

Se referea la cartierul West End din Londra.

— Toată lumea merge acolo, continuă ea. Mi-am trimis fetele acasă.

Angajase două tinere croitorese pentru mica ei afacere de fabricat pălării.

— Toate prăvăliile din East End își trag obloanele. S-a terminat războiul!

Ethel își dorea să meargă; faptul că cedase în fața lui Bernie nu îmbunătățise prea mult atmosfera din casă. El se înviorase, dar ea se încrâncenase. Avea să-i prindă bine o ieșire din casă.

— Trebuie să-l iau pe Lloyd cu mine, spuse ea.

— Nicio problemă, le iau și eu pe Enid și pe Lil. O să-și amintească de asta cât vor trăi… ziua în care am câștigat războiul!

Ethel îi făcu lui Bernie un sandvici cu brânză pentru prânz, apoi îl îmbrăcă gros pe Lloyd și plecară. Reușiră să urce într-un autobuz, însă în curând acesta se umplu peste măsură, cu bărbați și băieți agățați de uși. Toate casele arboraseră steaguri – nu doar pe cel britanic, ci și dragonul galez, tricolorul francez și drapelul american. Oamenii se îmbrățișau cu străinii, dansau pe străzi, se sărutau. Ploua, dar nimănui nu îi păsa.

Ethel se gândi la toți tinerii care erau acum în afara pericolului și încercă să-și uite necazurile și să savureze și ea clipele de bucurie generală.

După ce trecură de zona teatrelor și intrară în cartierul guvernamental, traficul încetini extrem de mult. Trafalgar Square se transformase într-o masă clocotitoare de oameni care se bucurau. Autobuzul nu putea merge mai departe, așa că pasagerii coborâră. Ethel și Mildred își croiră drum pe lângă Whitehall, până pe strada Downing. Nu se puteau apropia de numărul 10, din cauza gloatei uriașe care spera să îl vadă pe premierul Lloyd George – omul care câștigase războiul. Intrară în Parcul St. James, plin de cupluri care se îmbrățișau prin tufișuri. În cealaltă parte a parcului, mii de oameni stăteau în fața Palatului Buckingham, cântând *Țineți focurile din vatră aprinse*. După ce terminară acest cântec, începură să fredoneze *Și-acum să-i aducem slavă Domnului*. Ethel văzu o tânără zveltă într-un costum din tweed, care se ocupa de dirijat de pe capota unui camion, și se gândi că o fată nu ar fi îndrăznit să facă așa ceva înainte de război.

Traversară strada până în Green Park, sperând să ajungă mai aproape de palat. Un tânăr îi zâmbi lui Mildred și, când ea îi întoarse zâmbetul, el o luă în brațe și o sărută. Ea îi răspunse la sărut cu entuziasm.

— Ți-a cam plăcut, îi spuse Ethel ușor invidioasă, după ce băiatul plecă.

— Așa este, recunoscu Mildred. I-aș fi și supt-o dacă mi-o cerea.

— Nu o să-i spun asta lui Billy, zise Ethel râzând.

— Billy nu-i prost. Mă știe cum sunt.

Ocoliră mulțimea și ajunseră pe strada numită Constitution Hill. Aglomerația nu mai era aici la fel de mare, dar se aflau acum pe o latură a Palatului Buckingham, așa că nu l-ar mai fi putut vedea pe rege, în caz că se hotăra să iasă la balcon. În

timp ce Ethel se întreba unde mai puteau merge, o trupă de polițiști călare apăru pe drum, făcând lumea să se împrăștie din calea lor.

În spatele polițiștilor venea o trăsură deschisă, și înăuntru, zâmbind și făcând cu mâna, se aflau regele și regina. Ethel îi recunoscu imediat, amintindu-și-i foarte clar de pe vremea vizitei pe care o făcuseră în Aberowen, cu aproape cinci ani în urmă. Mai că nu-i venea să creadă ce noroc aveau, în timp ce trăsura se apropia încet de ei. Barba regelui era acum sură, observă ea: când venise la Tŷ Gwyn, nu avea deloc fire albe în barbă. Părea istovit, dar fericit. Lângă el, regina ținea în mână o umbrelă care să o apere de ploaie. Pieptul ei generos părea mai mare ca niciodată.

— Privește, Lloyd! spuse Ethel. Este regele!

Trăsura se apropie la doar câțiva centimetri de locul în care se aflau Ethel și Mildred.

Lloyd strigă în gura mare:

— Salutare, rege!

Regele îl auzi și surâse.

— Salut, tinere, răspunse el; după care trăsura trecu mai departe.

(VII)

Grigori stătea în vagonul-restaurant privindu-l pe bărbatul din fața lui. Acesta era președintele Consiliului Revoluționar de Război și comisarul poporului pentru afaceri militare și navale. Asta însemna că el se afla la comanda Armatei Roșii. Numele său era Lev Davidovici Bronstein, însă – la fel ca majoritatea liderilor revoluționari – adoptase un pseudonim, fiind cunoscut drept Lev Troțki. Cu câteva zile în urmă își sărbătorise cea de-a 39-a aniversare și era omul care ținea soarta Rusiei în mâinile sale.

Trecuse deja un an de la revoluție, iar Grigori nu-și mai făcuse niciodată atâtea griji în privința acesteia ca acum. Luarea cu asalt a Palatului de Iarnă păruse a fi concluzia tulburărilor, dar de fapt reprezentase doar începutul încleștării. Cele mai puternice guverne din lume erau ostile bolșevicilor. Armistițiul

de azi însemna că își puteau concentra acum întreaga atenție asupra înăbușirii revoluției. Și numai Armata Roșie le putea opri.

Mulți soldați îl antipatizau pe Trotki, întrucât credeau că este aristocrat și evreu. Era imposibil să fii și una, și cealaltă în Rusia, dar soldații nu mai ascultau de logică. Trotki nu era aristocrat, deși tatăl său fusese un fermier prosper, oferindu-i o educație aleasă. Însă atitudinea sa arogantă nu îl avantaja deloc și era destul de nesăbuit încât să își ia bucătarul peste tot și să își pună angajații să poarte bocanci noi și nasturi auriți. Părea mai bătrân decât era în realitate. Claia sa uriașă de păr negru și cârlionțat era încă neagră, dar chipul îi era acum ridat din cauza încordării.

Făcuse adevărate minuni cu armata.

Gărzile Roșii care răsturnaseră guvernul provizoriu se dovediseră mult mai puțin eficiente pe câmpul de bătălie. Soldații se îmbătau, fiind foarte nedisciplinați. Stabilirea tacticii prin vot la ședințele soldaților nu fusese cea mai strălucită modalitate de a purta lupta, fiind chiar mai rea decât ordinele primite de la aristocrații diletanți. Roșii pierduseră bătălii importante în fața contrarevoluționarilor, care începuseră să își spună Albi.

Trotki reintrodusese serviciul militar obligatoriu, în ciuda protestelor acerbe. Recrutase mulți foști ofițeri țariști, îi numise „specialiști” și le dăduse înapoi vechile posturi. De asemenea, reintrodusese pedeapsa cu moartea pentru dezertori. Lui Grigori nu îi plăceau aceste măsuri, dar le înțelegea necesitatea. Orice era mai bine decât contrarevoluția.

Armata fusese ținută laolaltă de un nucleu dur format din membri de partid bolșevici. Aceștia erau împrăștiați cu atenție prin toate unitățile, pentru a spori la maximum impactul lor. Unii erau soldați obișnuiți; alții aveau funcții de comandă; alții, precum Grigori, erau comisari politici, lucrând cot la cot cu comandanții militari și raportând Comitetului Central Bolșevic din Moscova. Menținеau moralul ridicat, reamintindu-le soldaților că luptă pentru cea mai măreața cauză din istoria omenirii. Când armata era obligată să fie necruțătoare și crudă, rechiziționând cereale și cai de la familii de țărani săraci lipiți pământului, bolșevicii le explicau soldaților că serveau un țel măreț. Și aveau grijă să raporteze încă de la primele semne de

nemulțumire, pentru ca astfel de porniri să fie înăbușite în fașă, înainte să apuce să se extindă.

Însă avea să fie oare de ajuns?

Grigori și Trotki stăteau aplecați deasupra unei hărți. Trotki arătă spre regiunea Transcaucazia, aflată între Rusia și Persia.

— Turcii controlează încă Marea Caspică, cu ajutorul germanilor, spuse el.

— Amenințând câmpurile petrolifere, murmură Grigori.

— Denikin are o poziție puternică în Ucraina.

Mii de aristocrați, ofițeri și burghezi care fugiseră din calea revoluției ajunseseră la Novocherkassk, unde constituiseră o forță contrarevoluționară sub conducerea generalului renegat Denikin.

— Așa-numita Armată de Voluntari, zise Grigori.

— Exact.

Degetul lui Trotki se îndreptă apoi spre nordul Rusiei:

— Britanicii au o escadrilă navală la Murmansk. La Arhangelsk sunt trei batalioane de infanterie americană. Acestea sunt suplimentate de aproape toate celelalte țări: Canada, China, Polonia, Italia, Serbia… ar fi mai ușor să înșirăm națiunile care *nu* au trupe în nordul înghețat al țării noastre.

— Și apoi mai este Siberia.

Trotki încuviință.

— Japonezii și americanii au forțe la Vladivostok. Cehii controlează cea mai mare parte a Transsiberianului. Britanicii și canadienii sunt la Omsk, sprijinind așa-numitul Guvern Provizoriu al întregii Rusii.

Grigori știuse dinainte majoritatea acestor lucruri, dar nu mai privise încă imaginea în ansamblu.

— Păi, asta înseamnă că suntem încercuiți! zise el.

— Exact. Iar acum, că puterile capitalist-imperialiste au făcut pace, vor avea milioane de trupe la dispoziție.

Grigori căuta o rază de speranță.

— Pe de altă parte însă, spuse el, în ultimele șase luni am crescut efectivele Armatei Roșii de la trei sute de mii la un milion.

— Știu.

Pe Trotki nu părea să îl înveselească asta.

— Dar tot nu este de ajuns, spuse el.

(VIII)

Germania era cuprinsă de zbuciumul revoluției, iar lui Walter i se părea că aceasta semăna cumplit de mult cu revoluția rusă din anul precedent.

Totul începuse cu o răzmeriță. Ofițerii din marină ordonaseră flotei de la Kiel să îi atace pe britanici într-o misiune sinucigașă, însă marinarii știau că se negocia un armistițiu și refuzaseră. Walter îi atrăsese atenția tatălui său că ofițerii acționau împotriva dorințelor kaizerului, ceea ce îi transforma în rebeli, și că marinarii erau cei loiali. Acest argument îl scosese din minți pe Otto.

După ce guvernul încercase să înăbușe revolta marinarilor, orașul Kiel fusese ocupat de un consiliu de muncitori și de soldați conceput pe modelul sovietelor rusești. Două zile mai târziu, Hamburg, Bremen și Cuxhaven erau controlate de soviete. Cu două zile în urmă, kaizerul abdicase.

Walter se temea. Voia democrație, nu revoluție. Însă în ziua abdicării, muncitorii din Berlin ieșiseră în marș cu miile, fluturând steaguri roșii, iar extremistul de stânga Karl Liebknecht declarase Germania drept republică socialistă liberă. Walter nu știa cum avea să se sfârșească totul.

Armistițiul reprezentase un moment îngrozitor de deprimant. Deși el crezuse de la bun început că războiul avea să fie o greșeală teribilă, nu simțise nicio satisfacție când se dovedise că avusese dreptate. Patria fusese învinsă și umilită, iar compatrioții săi mureau de foame. Stătea în salonul casei părintești din Berlin, frunzărind ziarele, simțindu-se atât de deprimat, încât nici să cânte la pian nu avea chef. Tapetul era șters și simeza era prăfuită. Câteva bucăți din parchet se desprinseseră, dar nu mai era niciun meșter care să le repare.

Walter nu putea decât să spere că lumea avea să-și învețe lecția. Cele 14 Puncte ale președintelui Wilson reprezentau un licăr de lumină ce ar fi putut vesti răsăritul soarelui. Oare chiar era cu putință ca mai-marii lumii să găsească o cale pașnică de a-și rezolva neînțelegerile?

Îl înfuriase teribil un articol dintr-un ziar de dreapta.

— Prostul ăsta de jurnalist zice că armata germană nu a fost de fapt învinsă, spuse el când tatăl său intră în încăpere. El

susține că am fost trădați de evreii și de socialiștii din interior. Trebuie să punem capăt unor asemenea aberații.

Otto era sfidător și mânios.

— Și de ce ar trebui să facem asta? întrebă el.

— Pentru că știm că nu este adevărat.

— Eu *chiar* cred că am fost trădați de evrei și de socialiști.

— Poftim? rosti Walter, nevenindu-i să creadă. Nu evreii și socialiștii ne-au respins pe Marna de două ori. Am pierdut războiul!

— Am fost slăbiți de lipsa de provizii.

— Asta a fost din cauza blocadei britanice. Și a cui a fost vina că au intervenit americanii? Nu evreii și socialiștii au cerut declanșarea războiului submarin nerestricționat, scufundând vase cu americani la bord.

— Socialiștii au fost cei care au acceptat condițiile revoltătoare ale armistițiului propus de Aliați.

Walter aproape că își pierdu coerența de furie.

— Știi foarte bine că Ludendorff a fost cel care a cerut armistițiul. Cancelarul Ebert fusese numit doar cu o zi în urmă – cum poți da vina pe el?

— Dacă armata ar fi deținut în continuare controlul, nu am fi semnat nici în ruptul capului documentul de astăzi.

— Dar nu mai dețineți controlul pentru că ați pierdut războiul. I-ați spus kaizerului că îl puteți câștiga, el v-a crezut și drept urmare și-a pierdut tronul. Cum vom învăța din greșelile noastre dacă lăsați poporul german să creadă asemenea minciuni?

— Oamenii ar fi demoralizați dacă ar crede că am fost învinși.

— Așa și *trebuie*! Conducătorii Europei au făcut ceva nesăbuit și imoral și zece milioane de oameni au murit în consecință. Măcar lăsați-i pe oameni să priceapă asta, ca să nu se mai repete niciodată!

— Nu, zise tatăl său.

• PARTEA A TREIA •

REFACEREA LUMII

Capitolul 34

Noiembrie – decembrie 1918

(I)

Ethel se trezi devreme în dimineața de după Ziua Armistițiului. Tremurând pe pardoseala de piatră a bucătăriei, în timp ce aștepta să fiarbă ceainicul pe soba învechită, decise că ar trebui să fie fericită. Avea multe motive de fericire – războiul se terminase și ea urma să nască. Avea un soț credincios, care o adora. Lucrurile nu merseseră chiar cum își dorise ea, dar nu voia să fie nefericită din această cauză. Avea să-și zugrăvească bucătăria într-un galben voios, hotărî ea. Culorile puternice erau noua modă în materie de bucătării.

Însă mai întâi trebuia să își repare căsnicia. Bernie se îmblânzise considerabil după ce ea renunțase să candideze, dar ea continua să se simtă ursuză, iar atmosfera din casă rămăsese otrăvită. Era supărată, dar n-ar fi vrut ca ruptura să fie permanentă. Se întrebă dacă se puteau împăca.

Luă două cești de ceai în dormitor și urcă din nou în pat. Lloyd încă dormea, în patul său din colțul camerei.

— Cum te simți? îl întrebă ea pe Bernie, când el se ridică în capul oaselor și își puse ochelarii la ochi.

— Mai bine, cred.

— Mai stai o zi în pat, să te asiguri că ți-ai revenit complet.

— Așa cred că voi face.

Tonul său era neutru – nici cald, nici ostil.

Ea sorbi din ceaiul fierbinte.

— Ce ți-ar plăcea să avem: un băiat sau o fată?

El rămase tăcut și ea crezu la început că nu vrea să-i răspundă; de fapt, el se gândi câteva clipe, așa cum făcea adeseori înainte de a răspunde la o întrebare. În cele din urmă zise:

— Ei bine, avem deja un băiat, deci ar fi drăguț să avem unul de fiecare.

Ea simți pentru el un val de afecțiune – întotdeauna vorbea ca și cum Lloyd ar fi fost copilul lui.

— Trebuie să ne asigurăm că țara asta o să fie o țară bună în care să crească, spuse ea. Unde să poată avea o educație bună, o slujbă și o casă decentă în care să-și crească propriii copii. Și care să nu mai intre în războaie.

— Lloyd George va organiza alegeri anticipate.

— Așa crezi?

— Este omul care a câștigat războiul. Vrea să fie reales înainte să îi scadă popularitatea.

— Cred că laburiștii se vor descurca bine totuși.

— Avem șanse în locuri ca Aldgate, asta-i clar.

Ethel ezită, apoi spuse:

— Vrei să mă ocup eu de campania ta?

Bernie părea nesigur.

— L-am rugat deja pe Jock Reid să fie agentul meu.

— Jock se poate ocupa de finanțe și documentele juridice, zise Ethel. Eu o să organizez mitingurile și toate celelalte. Mă descurc mult mai bine la asta.

Deodată simți că discuția nu se referea doar la campanie, ci și la căsnicia lor.

— Ești sigură că vrei să faci asta?

— Da. Jock nu ar face decât să te trimită să ții discursuri. Va trebui să faci și asta, desigur, dar nu este punctul tău forte. Tu te descurci mai bine când stai la masă cu câțiva oameni, vorbind la o ceașcă de ceai. O să mă asigur că mergi prin fabrici și prin depozite, unde să poți vorbi cu oamenii neprotocolar.

— Sunt convins că ai dreptate, rosti Bernie.

Ea își termină ceaiul și lăsă ceașca și farfurioara pe podea, lângă pat.

— Deci te simți mai bine?

— Da.

Îi luă din mână ceașca și farfurioara, le puse jos, apoi își trase cămașa de noapte peste cap. Sânii ei nu mai erau la fel de vioi

cum fuseseră înainte să rămână însărcinată cu Lloyd, dar rămăseseră tari și rotunzi.

— Cât de bine? întrebă ea.

El o privi uluit.

— Mult mai bine.

Nu mai făcuseră dragoste din seara în care Jayne McCulley o propusese pe Ethel drept candidată. Ethel resimțea din plin lipsa intimității. Își cuprinse sânii cu mâinile; aerul rece din cameră îi întărise sfârcurile.

— Știi ce-s astea?

— Sânii tăi.

— Unii oameni le zic „țâțe”.

— Eu zic că-s frumoase, zise el cu glasul puțin răgușit.

— Ai vrea să te joci cu ele?

— Toată ziua.

— Nu știu ce să zic, spuse ea. Dar poți să începi și vom vedea cum merge.

— Bine.

Ethel scoase un oftat de fericire. Bărbații erau atât de ușor de mulțumit…

Peste o oră plecă la muncă, lăsându-l pe Lloyd cu Bernie. Nu erau prea mulți oameni pe străzi: Londra era mahmură în dimineața aceea. Ajunse la sediul Sindicatului Național al Muncitorilor din Industria Textilă și se așează la birou. Pacea avea să vină cu noi probleme industriale, realiză ea în timp ce se gândea la ziua de lucru care o aștepta. Milioane de bărbați veniți din armată își vor căuta de lucru, dorind să dea la o parte femeile care le ținuseră locul în acești patru ani. Însă femeile aveau nevoie de salarii. Nu toate aveau un bărbat care să se întoarcă din Franța: foarte mulți soți erau îngropați acolo. Aveau nevoie de sindicat și de Ethel.

Oricând ar fi fost programate alegerile, sindicatul avea să militeze pentru Partidul Laburist, firește. Ethel își petrecu cea mai mare parte din zi planificând întruniri.

Ziarele de seară aduseră vești surprinzătoare cu privire la alegeri. Lloyd George hotărâse să conducă în continuare guvernul de coaliție, chiar și pe timp de pace. Nu avea să fie doar liderul liberalilor în campanie, ci și liderul coaliției. În acea dimineață se adresase unui număr de două sute de parlamentari liberali la sediul guvernului și le câștigase sprijinul.

În același timp, Bonar Law îi convinsese pe parlamentarii conservatori să susțină această idee.

Ethel era consternată – pentru ce avea să voteze lumea?

Când ajunse acasă, îl găsi pe Bernie furios.

— Astea nu sunt alegeri, sunt o afurisită de încoronare, spuse el. Regele David Lloyd George! Ce trădător! Are ocazia să aducă la putere un guvern radical de stânga, și ce face el? Rămâne cu amicii lui conservatori! Este un blestemat de cameleon!

— Hai să nu ne dăm bătuți deja, zise Ethel.

Două zile mai târziu, Partidul Laburist se retrase din coaliție și anunță că se va opune lui Lloyd George în campanie. Patru parlamentari laburiști care făceau parte din guvern refuzară să demisioneze, motiv pentru care fură dați afară din partid de îndată. Data alegerilor fu stabilită pe 14 decembrie. Cum trebuia să se aștepte sosirea și numărarea voturilor soldaților din Franța, rezultatele aveau să fie anunțate abia după Crăciun.

Ethel începu să schițeze programul de campanie al lui Bernie.

(II)

A doua zi după Ziua Armistițiului, Maud îi scrise lui Walter pe hârtia cu antet a fratelui ei și puse scrisoarea în cutia poștală de la colțul străzii.

Nu avea nici cea mai mică idee în cât timp avea să fie reluat serviciul poștal normal, dar – când urma să se întâmple asta – voia ca scrisoarea ei să fie prima pe listă. Își formulă cu mare grijă mesajul, în eventualitatea că cenzura încă se menținea: nu făcu nicio referire la căsătoria lor, spunând doar că speră să poată reînnoda vechea lor relație, acum că între țările lor era iar pace. Poate că scrisoarea era riscantă chiar și așa. Dar își dorea cu disperare să afle dacă Walter era în viață și, dacă era, să îl vadă.

Se temea că Aliații victorioși vor dori să pedepsească poporul german, însă discursul pe care Lloyd George îl ținuse în fața parlamentarilor liberali în acea zi o liniști. Conform ziarelor de seară, el declarase că tratatul de pace cu Germania trebuie să fie corect și just. „Nu trebuie să lăsăm dorința de răzbunare, lăcomia sau orice altă patimă să aibă întâietate asupra principiilor fundamentale ale echității”. Guvernul avea să se

împotrivească cu tărie „dorinței josnice, sordide și meschine de răzbunare și avariție”. Asta o înveseli. Viața germanilor urma să fie destul de grea oricum.

Totuși, a doua zi dimineață, fu îngrozită când deschise ediția *Daily Mail* la micul dejun. Articolul de pe prima pagină era intitulat HUNII TREBUIE SĂ PLĂTEASCĂ. Ziarul susținea că Germania trebuie să primească ajutoare alimentare – doar pentru că, „dacă germanii ar muri de foame, nu și-ar mai putea plăti datoriile”. Kaizerul trebuia judecat pentru crime de război, se adăuga. Ziarul aţâța focul răzbunării publicând în capul secțiunii de scrisori o diatribă din partea vicontesei Templetown, intitulată ȚINEȚI-I DEPARTE PE HUNI.

— Cât mai trebuie să ne urâm unii pe alții? îi zise Maud mătușii Herm. Un an? Zece? Pentru totdeauna?

Maud nu ar fi trebuit însă să fie atât de surprinsă. *Daily Mail* condusese o campanie bazată pe ură împotriva celor treizeci de mii de germani care locuiau în Marea Britanie la începutul războiului – majoritatea erau stabiliți în această țară de mult timp, socotind-o patria lor. Drept urmare, multe familii fuseseră destrămate și mii de oameni nevinovați își petrecuseră ultimii ani în lagărele britanice de concentrare. Era o prostie, dar lumea avea nevoie de cineva pe care să urască, iar ziarele erau gata mereu să ostoiască acea nevoie.

Maud îl cunoaște pe proprietarul de la *Daily Mail*, lordul Northcliffe. Ca toți oamenii mari de presă, el credea cu adevărat aiurelile pe care le publica. Talentul său era să exprime cele mai stupide și ignorante prejudecăți ale cititorilor ca și cum ar fi avut sens, făcând ca tot ce era mai rușinos să pară respectabil. De aceea se și cumpăra ziarul.

De asemenea, știa că Lloyd George îi dăduse recent peste nas lui Northcliffe. Magnatul de presă – plin de sine – se autopropusese membru al delegației britanice la viitoarea conferință de pace și se simțise jignit când premierul îl refuzase.

Maud era îngrijorată. În politică, trebuia uneori să le dai oamenilor mârșavi ce-și doreau, dar Lloyd George părea să fi uitat asta. Se întrebă neliniștită ce efect urma să aibă asupra alegerilor propaganda răuvoitoare a celor de la *Daily Mail*.

Peste câteva zile primi răspunsul.

Se duse la un miting electoral desfășurat în East End, într-o sală de-a primăriei. În public se afla și Eth Leckwith, iar soțul ei,

Bernie, era pe podium. Maud nu se împăcase cu Ethel după cearta lor, chiar dacă fuseseră prietene și colege atâția ani. De fapt, Maud încă tremura de nervi când își amintea cum Ethel și alte persoane încurajaseră parlamentul să voteze o lege care le dezavantaja în continuare pe femei la alegeri. Totuși, îi lipsea firea optimistă și binevoitoare a lui Ethel.

Publicul se foi în timpul prezentărilor. Bărbații formau încă marea majoritate, deși acum puteau vota și o parte dintre femei. Maud își dădu seama că cele mai multe femei nu se obișnuiseră încă cu ideea că trebuie să se intereseze de discuțiile politice. Însă mai credea și că femeile aveau să fie scârbite de tonul întrunirilor politice, în care bărbații urcau pe podium și turuiau, în vreme ce publicul aclama sau huiduia.

Bernie fu primul care luă cuvântul. Nu era un orator strălucit, iar Maud își dădu seama de asta imediat. Vorbi despre noua constituție propusă de Partidul Laburist, în special despre punctul 4, care cerea proprietatea publică asupra mijloacelor de producție. Lui Maud i se păru interesantă propunerea, căci îi delimita clar pe laburiști de liberali, care favorizau inițiativele private; însă în curând realiză că se afla în minoritate. Bărbatul de lângă ea devenea din ce în ce mai agitat și în cele din urmă strigă:

— O să-i dai afară din țară pe germani?

Bernie păru descumpănit. Bâjbâi vreo câteva momente, apoi zise:

— Voi face orice în folosul muncitorilor.

Maud se întrebă cum rămânea cu muncitoarele și își dădu seama că și Ethel gândea la fel. Bernie continuă:

— Dar nu cred că acțiunile îndreptate împotriva germanilor din Marea Britanie reprezintă o prioritate.

Această declarație nu fu primită prea bine; ba chiar atrase după sine câteva huiduieli răzlețe.

Bernie spuse:

— Dar pentru a reveni la chestiuni mai importante…

Din cealaltă parte a sălii, cineva strigă:

— *Cum* rămâne cu kaizerul?

Bernie făcu greșeala de a-i răspunde celui care îl interpelase tot cu o întrebare:

— Cum rămâne cu kaizerul? A abdicat deja.

— Ar trebui judecat?

Bernie spuse exasperat:

— Nu pricepeți că un proces ar însemna că va avea dreptul de a se apăra? Chiar vreți să-i oferiți împăratului german o platformă de pe care să-și proclame nevinovăția în fața lumii?

Era un argument convingător, se gândi Maud, dar nu asta voia publicul să audă. Huiduielile sporiră în intensitate și câțiva strigară „Spânzură-l pe kaizer!”

Alegătorii britanici erau odioși când se enervau, se gândi Maud; bărbații cel puțin așa erau. Puține femei ar fi acceptat să participe la asemenea mitinguri.

Bernie zise:

— Dacă ne spânzurăm dușmanii învinși, suntem niște barbari.

Bărbatul de lângă Maud strigă din nou:

— O să-l faci pe hun să plătească?

Asta produse cea mai pronunțată reacție. Tot mai mulți oameni începură să strige: „Fă-l pe hun să plătească!”

— În limitele rezonabile, încercă Bernie să spună, dar nu putu să își încheie ideea.

— Fă-l pe hun să plătească!

Strigătul fu preluat de restul mulțimii și în câteva clipe toată lumea incanta la unison: „Fă-l pe hun să plătească! Fă-l pe hun să plătească!”

Maud se ridică de pe scaun și plecă.

(III)

Woodrow Wilson era primul președinte american care părăsea teritoriul țării sale în timpul exercitării mandatului.

Porni cu vaporul din New York pe 4 decembrie. Nouă zile mai târziu, Gus îl aștepta pe cheiul din Brest, în colțul vestic al limbii de pământ a Bretaniei. La amiază ceața se ridică și soarele ieși dintre nori, pentru prima oară după câteva zile bune. În golf, nave de război franceze, britanice și americane formară o gardă de onoare prin care trecu vasul președintelui, un transportor al Marinei Americane numit *George Washington*. Fu întâmpinat cu salve de tun și o fanfară intonă imnul Statelor Unite.

Era un moment solemn pentru Gus. Wilson venise aici ca să se asigure că nu avea să mai înceapă niciodată un război precum acesta. Cele 14 Puncte ale sale și Liga Națiunilor erau

menite să schimbe pentru totdeauna felul în care națiunile își rezolvau conflictele. Era o dovadă de ambiție nemaiîntâlnită, în toată istoria civilizației umane, niciun politician nu mai țintise vreodată atât de sus. Dacă izbutea, lumea avea să fie schimbată din temelii.

La ora trei după-amiaza, prima doamnă Edith Wilson coborî pe pasarelă la brațul generalului Pershing, urmată de președinte, care avea pe cap un joben.

Orașul Brest îl întâmpină pe Wilson ca pe un erou cuceritor. *Vive Wilson*, scria pe pancarte, *Defenseur du Droit des Peuples* – Trăiască Wilson, apărătorul drepturilor popoarelor. Pe toate clădirile erau arborate drapele americane. Trotuarele erau pline ochi de oameni, multe dintre femei purtând pe cap tradiționala broboadă bretonă din dantelă. Pretutindeni se auzeau cimpoaiele bretone – Gus s-ar fi putut lipsi de acestea.

Ministrul de externe francez ținu un discurs de bun venit. Gus stătea alături de jurnaliștii americani. La un moment dat, observă o femeie măruntă cu o pălărie mare de blană. Ea își întoarse capul și el văzu că fața sa frumoasă era urâțită de un ochi închis în permanență. Zâmbi încântat: era Rosa Hellman. Abia aștepta să audă părerea ei despre conferința de pace.

După discursuri, întreaga echipă prezidențială urcă la bordul trenului de noapte, pentru călătoria de patru sute de mile până la Paris. Președintele îi strânse mâna lui Gus și zise:

— Mă bucur să te am din nou în echipa mea, Gus.

Wilson voia să fie înconjurat de persoane cunoscute la Conferința de Pace de la Paris. Principalul său consilier avea să fie colonelul House, texanul palid care îl sfătuia de ani buni, neoficial, în domeniul politicii externe. Gus avea să fie cel mai tânăr membru al echipei.

Wilson părea istovit, iar el și Edith se retraseră în apartamentul lor. Gus era îngrijorat – auzise zvonuri cum că sănătatea președintelui era destul de precară. În 1906, un vas de sânge i se spărsese în spatele ochiului stâng, provocându-i o orbire temporară, iar doctorii îl diagnosticaseră cu tensiune arterială ridicată, sfătuindu-l să se retragă. Wilson le ignorase nonșalant sfatul și își continuase cariera politică, devenind președinte – dar în ultima vreme suferea din cauza unor dureri de cap ce ar fi putut reprezenta un nou simptom al aceleiași

probleme de tensiune arterială. Conferința de Pace avea să fie extenuantă: Gus spera ca Wilson să-i poată face față.

Rosa se afla și ea în tren. Gus se așeză în fața ei, pe scaunul capitonat cu brocart din vagonul-restaurant.

— Mă întrebam eu dacă o să te văd, rosti ea.

Părea bucuroasă că se întâlniseră.

— Sunt în misiune, spuse Gus, care purta încă uniforma sa de căpitan.

— În țară, Wilson a fost făcut praf pentru felul în care și-a ales colegii. Nu-i vorba de tine, desigur…

— Eu sunt doar un pește mic.

— Însă unii oameni sunt de părere că nu ar fi trebuit să își aducă soția.

Gus ridică din umeri – părea o chestiune trivială. După cele trăite pe câmpul de bătălie, avea să-i vină greu să mai ia în serios unele lucruri cu care își băteau capul oamenii pe timp de pace.

Rosa zise:

— Mai important este însă că nu a adus cu el niciun republican.

— Vrea să aibă aliați în echipa lui, nu dușmani, rosti Gus indignat.

— Are nevoie de aliați și acasă, spuse Rosa. A pierdut Congresul.

Avea dreptate și Gus își dădu seama încă o dată cât de inteligentă era. Alegerile de la jumătatea mandatului fuseseră dezastruoase pentru Wilson. Republicanii preluaseră controlul asupra Senatului și Camerei Reprezentanților.

— Cum s-a întâmplat una ca asta? întrebă el. Nu mai sunt la curent.

— Oamenii de rând s-au săturat de raționalizare și de prețuri mari, iar sfârșitul războiului a venit un pic cam târziu ca să-l mai ajute pe Wilson. Iar liberalii detestă Actul împotriva Spionajului.

Acesta îi permitea lui Wilson să-i bage la închisoare pe oamenii care nu erau de acord cu războiul.

— A și apelat la el – Eugene Debs a fost condamnat la zece ani.

Debs fusese candidatul socialiștilor la alegerile prezidențiale. Rosa părea mânioasă când adăugă:

— Nu îți poți băga adversarii la închisoare și să pretinzi în continuare că ai încredere în libertate.

Gus își reaminti cât de mult savura discuțiile aprinse cu Rosa.

— Uneori mai trebuie să faci și compromisuri în privința libertății pe timp de război, spuse el.

— Ei bine, este limpede că alegătorii americani nu au fost de aceeași părere. Și mai e ceva: Wilson a introdus segregația în birourile sale din Washington.

Gus nu știa dacă negrii puteau fi ridicați vreodată la același nivel cu albii, dar – la fel ca majoritatea liberalilor americani – credea că singura modalitate prin care puteau afla răspunsul era să le ofere șanse mai bune în viață și să vadă apoi ce se întâmplă. Totuși, Wilson și soția lui erau sudiști și erau de cu totul altă părere.

— Edith nu vrea să-și ducă la Londra camerista, de teamă că fata o să se învețe prost, spuse Gus. Zice că britanicii sunt prea politicoși cu negrii.

— Woodrow Wilson nu mai este favoritul stângii din America, concluzionă Rosa. Ceea ce înseamnă că va avea nevoie de sprijin republican pentru proiectul lui cu Liga Națiunilor.

— Bănuiesc că Henry Cabot Lodge se simte ofensat.

Lodge era un republican de extremă dreapta.

— Știi cum sunt politicienii, spuse Rosa. Sunt sensibili ca niște școlărițe și mai răzbunători decât acestea. Lodge prezidează Comitetul de Relații Externe al Senatului. Wilson ar fi trebuit să îl aducă la Paris.

Gus protestă:

— Dar Lodge se împotrivește din răsputeri ideii de Ligă a Națiunilor!

— Abilitatea de a-i asculta pe oamenii inteligenți care nu sunt de acord cu tine este un talent rar – dar un președinte ar trebui să îl posede. Iar aducerea lui Lodge ar fi însemnat neutralizarea lui. Ca membru al echipei, nu ar fi putut să se întoarcă acasă și să se împotrivească soluțiilor convenite la Paris.

Gus își dădea seama că ea are dreptate, însă Wilson era un idealist care credea că forța echității poate depăși orice obstacole. Subestima nevoia de a măguli, de a linguși și a seduce.

Mâncarea era bună, fiind servită în onoarea președintelui. Mâncară calcan proaspăt din Atlantic, într-un sos cu unt. Gus nu

mai mâncase atât de bine dinainte de război. Era amuzat să o vadă pe Rosa înfulecând cu atâta poftă. Ea era minionă: oare unde se punea pe ea atâta mâncare?

La sfârșitul mesei, serviră câte o cafea tare în cești mici. Gus nu voia să se despartă de Rosa și să se retragă în compartimentul său ca să se culce – era mult mai interesat să discute cu ea.

— Oricum, Wilson va avea o poziție foarte puternică la Paris, spuse el.

Rosa părea sceptică.

— Cum așa?

— În primul rând, pentru că a câștigat războiul pentru ei.

Ea încuviință.

— Wilson a zis: „La Château-Thierry am salvat lumea”.

— Chuck Dixon și cu mine am luptat în bătălia aceea.

— Acolo a murit?

— Da, nimerit de un obuz. Prima victimă pe care am văzut-o. Nu și ultima, din nefericire.

— Îmi pare foarte rău, mai ales pentru soția lui. O știu pe Doris de ani buni – am avut același profesor de pian.

— Nu știu dacă noi am salvat lumea, totuși, continuă Gus. Sunt mult mai mulți soldați francezi, britanici și ruși printre morți decât americani. Însă am înclinat balanța. Iar asta ar trebui să conteze într-o oarecare măsură.

Ea clătină din cap, scuturându-și buclele negre.

— Nu sunt de acord. Războiul s-a terminat și europenii nu mai au nevoie de noi.

— Oamenii ca Lloyd George par să creadă că puterea militară americană nu poate fi ignorată.

— Atunci se înșală, zise Rosa.

Gus era surprins și intrigat să audă o femeie vorbind cu atâta convingere despre un asemenea subiect.

— Să presupunem că francezii și britanicii refuză pur și simplu să îi cânte în strună lui Wilson, spuse ea. O să folosească armata aceea ca să își susțină ideile? Nu. Chiar dacă ar vrea să o facă, nu-i va îngădui Congresul republican.

— Avem puterea economică și financiară.

— Este cât se poate de adevărat că Aliații au datorii uriașe la noi, dar nu sunt prea sigură cât de multă influență ne oferă acest lucru. E o vorbă: „Dacă datorezi o sută de dolari, banca te

are la mână; însă dacă datorezi un milion de dolari, banca este la mâna ta”.

Gus începu să înțeleagă că sarcina lui Wilson s-ar fi putut dovedi mai dificilă decât își închipuise el.

— Bine, dar cum rămâne cu opinia publică? Ai văzut cum a fost primit Wilson la Brest! Pretutindeni în Europa, oamenii așteaptă de la el să creeze o lume pașnică.

— Acesta este atuul lui. Lumea s-a săturat de măcel. „Să nu se mai repete niciodată”, strigă ei. Sper ca Wilson să poată obține ce-și doresc.

Se întoarseră în compartimentele lor și își urară noapte bună. Gus rămase treaz vreme îndelungată, gândindu-se la Rosa și la ce-i zisese ea. Chiar era cea mai deșteaptă femeie pe care o întâlnise vreodată. Era și frumoasă, pe deasupra. Nu prea știa cum, dar uitase repede defectul ei de la ochi. La început i se păruse un handicap teribil, însă după o vreme Gus nu-l mai băgase în seamă.

Era pesimist și în privința conferinței – tot ce spusese ea era adevărat. Pe Wilson îl aștepta o încleștare, realiza Gus acum. Era extrem de încântat să facă parte din echipă și foarte hotărât să facă tot posibilul pentru a transforma idealurile președintelui în realitate.

În toiul nopții se uită pe geam, în timp ce trenul traversa Franța către est. Trecând printr-un oraș, fu surprins să vadă mulțimi adunate pe peroanele gării și pe drumul de lângă calea ferată, urmărind trenul. Era întuneric, dar oamenii se vedeau clar la lumina felinarelor. Erau mii de bărbați și de femei. Nimeni nu aclama: lumea era tăcută. Bărbații și băieții își scoaseră pălăriile, văzu Gus, și acest gest de respect îl mișcă până la lacrimi. Așteptaseră jumătate de noapte ca să vadă trecând trenul în care se afla speranța lumii.

Capitolul 35

Decembrie 1918 – februarie 1919

(I)

Voturile se numărară timp de trei zile după Crăciun. Eth și Bernie Leckwith erau la sediul primăriei Aldgate, ca să afle rezultatul: Bernie era pe podium, îmbrăcat în cel mai bun costum pe care îl avea, iar Eth în sală. Bernie pierduse. Se stăpânea cu stoicism, însă Ethel plângea – pentru el era sfârșitul unui vis. Poate că fusese un vis prostesc, dar – chiar și așa – tot era dureros, iar inima ei simțea durerea lui.

Candidatul liberal fusese susținut de coaliția lui Lloyd George, așa că nu fusese niciun candidat conservator. În consecință, conservatorii votaseră pentru liberali, iar voturile erau mult prea multe pentru ca laburiștii să poată învinge.

Bernie își felicită oponentul câștigător și coborî de pe podium. Ceilalți membri ai Partidului Laburist aveau o sticlă de scotch și se pregăteau de priveghi, dar Bernie și Ethel plecară spre acasă.

— Nu sunt făcut pentru asta, Eth, spuse Bernie în timp ce punea apă la fiert.

— Te-ai descurcat bine, spuse ea. Afurisitul de Lloyd George a fost mai șmecher decât noi.

Bernie dădu din cap.

— Nu am vocație de conducător, spuse el. Sunt un gânditor și un bun organizator. Am tot încercat să vorbesc cu oamenii așa cum faci tu, să le inspir entuziasm și încredere pentru cauza noastră, dar nu am reușit niciodată. Când le vorbești tu, te plac imediat, asta e diferența.

Ethel știa că are dreptate.

A doua zi dimineață, ziarele preluaseră rezultatele din Aldgate și le făcuseră publice în toată țara. Coaliția câștigase 525 de locuri din cele 707, cea mai mare majoritate strânsă vreodată în istoria parlamentului. Oamenii votaseră pentru omul care câștigase războiul.

Ethel era foarte dezamăgită – bătrânii încă se aflau la conducerea țării. Politicienii care provocaseră moartea a milioane de oameni sărbătoreau de parcă făcuseră ceva nemaipomenit. Dar ce făcuseră de fapt? Durere, foamete și distrugere. Zece milioane de bărbați și băieți muriseră fără niciun scop. Singura rază de speranță era faptul că Partidul Laburist își consolidase poziția. Câștigaseră șaizeci de locuri, de

la patruzeci și două. Liberalii care i se împotriveau lui Lloyd George avuseseră de suferit: câștigaseră doar treizeci de circumscripții electorale și însuși Asquith își pierduse locul.

— Acesta ar putea fi sfârșitul Partidului Liberal, spuse Bernie în timp ce întindea untură pe o felie de pâine. Au dezamăgit populația, iar laburiștii sunt în opoziție acum. Asta e singura noastră consolare.

Înainte să plece la serviciu, sosi poșta. Ethel se uită prin scrisori, în timp ce Bernie îl încheia la șireturi pe Lloyd. Una dintre scrisori era de la Billy, scrisă în codul lor secret. Ethel se așeză la masa din bucătărie pentru a descifra mesajul. Sublinie cuvintele-cheie cu un creion și le scrise separat. Cu cât descifra mai mult din mesaj, cu atât devenea mai fascinată.

— Billy e în Rusia, îi spuse ea lui Bernie.

— Da.

— Ei bine, zice că armata noastră luptă împotriva bolșevicilor. Este și armata americană acolo.

— Nu mă mir.

— Da, dar ascultă, Bern, spuse ea. Știm că Albii nu pot să îi învingă pe bolșevici… dar dacă li se alătură armatele străine? Ar putea să se întâmple orice!

Bernie părea îngândurat.

— Ar putea să reinstaureze monarhia.

— Lumea nu ar accepta asta.

— Lumea nu știe ce se întâmplă.

— Atunci ar trebui să le spunem, zise Ethel. O să scriu un articol.

— Și cine o să-l publice?

— Vom vedea. Poate *Daily Herald*.

Ziarul *Herald* era de stânga.

— Îl duci tu pe Lloyd la îngrijitoare?

— Desigur.

Ethel se gândi câteva minute și scrise pe o foaie curată: *Jos labele de pe Rusia*!

(II)

Mergând prin Paris, Maud începu să plângă – de-a lungul bulevardelor largi, erau acum grămezi uriașe de moloz, acolo

unde căzuseră obuzele germane. Ferestrele sparte ale clădirilor cândva impunătoare, acum reparate cu șipci bătute în cuie, îi amintiră de fratele său chipeș, care fusese desfigurat în război. Aleile cu copaci erau găurite pe alocuri; acolo unde fusese cândva un castan bătrân sau un platan era acum o gaură ce marca sacrificarea copacului pentru o grămadă de lemne. Jumătate dintre femei erau în doliu, iar la colțul străzilor cerșeau soldații schilodiți. Plângea și pentru Walter. Nu primise niciun răspuns la scrisoarea ei. Se interesase cum ar putea să plece în Germania, dar era imposibil. Fusese destul de greu să obțină permisiunea și pentru a veni la Paris. Sperase ca Walter să fi venit aici cu delegația germană, dar nu exista nicio delegație germană: țările învinse nu fuseseră invitate la Conferința de Pace.

Aliații învingători voiau să stabilească între ei detaliile armistițiului, apoi să le prezinte celor învinși un tratat pe care aceștia să îl semneze.

Între timp se făcuse simțită lipsa cărbunelui, așa că în toate hotelurile era teribil de frig. Stătea într-o anfiladă la Majestic, unde era sediul delegației britanice. Pentru a se păzi de spionii francezi, britanicii înlocuiseră tot personalul cu propriii oameni. Prin urmare, mâncarea era groaznică: terci de cereale la micul dejun, legume mult prea fierte și cafea proastă.

Înfășurată în haina sa de blană după moda de dinainte de război, Maud merse să se întâlnească cu Johnny Remarc la Fouquet’s, pe Champs-Elysées.

— Îți mulțumesc pentru că m-ai ajutat să vin la Paris, îi spuse ea.

— Fac orice pentru tine, Maud. Dar, spune-mi, de ce voiai atât de mult să vii aici?

Maud nu avea de gând să spună adevărul, cu atât mai puțin cuiva căruia îi plăcea atât de mult bârfa.

— Pentru cumpărături, spuse ea. Nu mi-am mai luat o rochie nouă de patru ani.

— O, mai bine te lipsești, spuse el. Nu se găsește mai nimic de cumpărat, iar ceea ce se găsește costă o avere. O mie cinci sute de franci pentru o rochie! Până și Fitz ar zice nu. Sigur trebuie să ai vreo pilă!

— Aș vrea eu, spuse ea, apoi schimbă subiectul: Am găsit mașina lui Fitz. Știi cumva unde aș putea să găsesc ceva motorină?

— Văd eu, poate fac rost.

Comandară prânzul și Maud spuse:

— Crezi că o să-i determinăm pe germani să plătească miliarde drept despăgubiri?

— Nu prea au de ales, spuse Johnny. După războiul franco-prusac, francezii au fost nevoiți să plătească cinci milioane de franci – iar ei s-au conformat în decurs de trei ani. În martie, la tratatul de la Brest-Litovsk, Germania i-a condiționat pe bolșevici să promită șase miliarde de mărci, deși bineînțeles că nu vor mai plăti acum. În orice caz, indignarea morală a germanilor sună mai degrabă a ipocrizie.

Lui Maud nu îi plăcea când oamenii vorbeau foarte aspru despre germani. Era ca și cum deodată, pierzând războiul, se transformaseră în niște monștri. Dacă am fi pierdut noi războiul, ar fi vrut să spună Maud, cum ar fi fost să fim nevoiți să afirmăm că războiul a fost numai vina noastră și să plătim pentru tot?

— Dar noi cerem mult mai mult – douăzeci și patru de miliarde de lire cerem noi, iar francezii cer aproape dublu.

— E greu să negociezi cu francezii, spuse Johnny. Ne datorează șase sute de milioane de lire, iar americanilor și mai mult; dar, dacă îi privăm de despăgubirile din partea germanilor, vor zice că nu ne pot plăti.

— Germanii pot plăti cât cerem noi?

— Nu. Prietenul meu Pozzo Keynes spune că nu ne pot plăti decât o zecime – adică două miliarde de lire –, cu toate că asta ar duce țara la sapă de lemn.

— Vorbești de John Maynard Keynes, economistul de la Cambridge?

— Da. Noi îi zicem Pozzo.

— Nu știam că e unul dintre… prietenii tăi.

Johnny zâmbi.

— O, draga mea, ba cum să nu?!

Maud se simți un pic invidioasă pentru vesela depravare a lui Johnny. Își suprimase cu înverșunare nevoia de iubire fizică. Trecuseră aproape doi ani de când nu mai simțise atingerea unui bărbat. Se simțea ca o călugăriță bătrână, uscată și plină de riduri.

— Ce privire tristă! zise Johnny, remarcându-i expresia. Sper că nu ești îndrăgostită de Pozzo.

Maud râse, apoi reveni la discuția despre politică.

— Dacă se știe că germanii nu pot plăti, de ce insistă totuși Lloyd George?

— Și eu l-am întrebat același lucru. Am ajuns să-l cunosc destul de bine, încă de pe vremea când era ministru pentru muniție. A zis că toate statele beligerante vor plăti datoriile lor și nimeni nu va primi nicio despăgubire.

— Și atunci de ce atâta prefăcătorie?

— Pentru că, până la urmă, plătitorii de taxe din fiecare țară vor plăti pentru război – însă politicianul care le va spune asta poate să-și ia adio de la un alt mandat.

(III)

Gus mergea la întâlnirile zilnice ale Comisiei Ligii Națiunilor. Acest grup avea ca scop întocmirea unui acord care să pună bazele ligii. Însuși Woodrow Wilson prezida comisia. Wilson fusese complet dominat în prima lună a conferinței. Lăsase deoparte planurile Franței și pusese despăgubirile din partea Germaniei în capul listei de priorități, lăsând discuțiile despre ligă la final și insistând ca liga să facă parte din orice tratat pe care avea să-l semneze.

Comisia Ligii se întâlnea la luxosul hotel Crillon din Place de la Concorde. Ascensoarele hidraulice erau vechi și încete, iar uneori se blocau între etaje până să recapete presiunea; Gus socotea că exista o asemănare între ele și diplomații europeni, cărora le plăcea la nebunie orice discuție lejeră, evitând să ia o decizie fără să fie forțați.

Amuzându-se în sinea lui, observase că diplomații și ascensoarele deopotrivă îl făceau pe președintele american să se enerveze și să se foiască de nerăbdare.

Cei nouăsprezece membri ai comisiei stăteau în jurul unei mese mari acoperite cu o față de masă roșie, cu translatorii în spate care le șopteau la ureche, iar ceilalți secretari ai lor, cu caiete în mână, stăteau prin preajmă.

Gus își dădea seama că europenii erau impresionați de abilitatea șefului său de a-și duce planurile la îndeplinire. Unii

spuseseră că întocmirea acordului va dura luni de zile, dacă nu chiar ani; iar alții erau de părere că nu se va ajunge niciodată la un acord. Cu toate acestea, spre satisfacția lui Gus, după zece zile prima variantă era aproape gata. Wilson trebuia să se întoarcă în Statele Unite pe 14 februarie. Urma să revină curând, dar era hotărât să ducă acasă prima variantă a acordului.

Din păcate, în după-amiaza zilei dinaintea plecării sale, francezii complicară situația. Veniră cu propunerea ca Liga Națiunilor să aibă propria ei armată.

Wilson dădu ochii peste cap de disperare.

— Imposibil, se îmbufnă el.

Gus știa de ce. Congresul american nu și-ar fi lăsat soldații sub controlul altcuiva.

Delegatul francez, fostul prim-ministru Léon Bourgeois, susținu că liga va fi ignorată dacă nu va avea nicio modalitate de a-și impune deciziile. Gus împărtășea frustrarea lui Wilson – existau alte modalități prin care liga putea face presiuni asupra națiunilor care nu se supuneau: diplomație, sancțiuni pe plan economic și, în ultimă instanță, o armată ad-hoc, pentru a fi folosită într-o anumită misiune, apoi dizolvată după îndeplinirea acesteia. Dar Bourgeois spuse că nimic din toate acestea nu ar fi protejat Franța de germani. Francezii nu voiau să abordeze alt subiect. Într-un fel era de înțeles, se gândi Gus, dar nu așa se crea o nouă ordine mondială.

Lordul Robert Cecil, care întocmise o mare parte a acestei variante, ridică un deget scheletic pentru a lua cuvântul. Wilson aprobă dând din cap: îl plăcea pe Cecil, care era un puternic susținător al ligii. Nu toți erau de acord: Clemenceau, prim-ministrul Franței, spusese că, atunci când zâmbea, Cecil arăta ca un dragon chinezesc.

— Scuzați-mi lipsa de tact, spuse Cecil, se pare că delegația franceză vrea să spună că, dacă liga nu va fi atât de puternică pe cât speră ei, o vor respinge de tot. Dați-mi voie să spun cu toată sinceritatea că, dacă așa vor sta lucrurile, cu siguranță va exista o alianță bilaterală între Marea Britanie și Statele Unite, care nu va oferi nimic Franței.

Gus își stăpâni zâmbetul. „Așa, spune-le-o pe șleau”, se gândi el.

Bourgeois păru șocat și își retrase propunerea.

Wilson îi aruncă o privire recunoscătoare lui Cecil, care stătea de partea cealaltă a mesei.

Delegatul japonez, baronul Makino, ceru apoi cuvântul. Wilson aprobă și se uită la ceas.

Makino se referi la clauza din acord, deja convenită, care garanta libertatea religioasă. Voia să mai adauge un amendament prin care membrii ligii să își trateze cetățenii în mod egal, fără nicio discriminare rasială.

Fața lui Wilson îngheță.

Discursul lui Makino era elocvent, chiar și în traducere. Oamenii de rase diferite luptaseră unii lângă alții, subliniase el.

— S-a format o legătură comună de recunoștință și simpatie. Liga ar fi o mare familie de națiuni. Cu siguranță ar trebui să existe egalitate între membrii acestora.

Gus era îngrijorat, dar nu surprins. Japonezii vorbeau despre asta de o săptămână sau două. Discuția provocase deja consternare în rândurile australienilor și californienilor, care voiau să îi țină pe japonezi departe de teritoriile lor. Wilson era deconcertat, pentru că el nu-i considera pe negri egalii săi. Cel mai mult se indignaseră britanicii, care aveau o conducere nedemocratică peste sute de milioane de oameni de rase diferite și nu voiau să îi încurajeze pe aceștia să creadă că sunt egalii stăpânilor lor albi.

Cecil vorbi din nou:

— O, acesta este un subiect foarte controversat, spuse el, iar Gus aproape că putea să îi creadă tristețea. Numai sugestia că ar trebui adus în discuție provoacă deja discordie.

Se auzi un murmur de aprobare în jurul mesei.

Cecil continuă:

— Decât să amânăm întocmirea unei ciorne a acordului, poate că ar fi mai bine să amânăm discuția despre... ăă... discriminarea rasială pentru altă dată.

Prim-ministrul Greciei spuse:

— Toată problema libertății religioase este momentan un subiect sensibil. Poate ar trebui să lăsăm această discuție deoparte deocamdată.

Delegatul portughez fu cel care luă apoi cuvântul:

— Guvernul nostru nu a semnat niciodată un tratat în care să nu fie pomenit Dumnezeu.

Cecil, care era un om foarte religios, spuse:

— Poate că de data asta ar trebui să ne hazardăm.
Se auziră râsete, iar Wilson încheie ușurat:
— Ei, dacă am stabilit și asta, haideți să trecem mai departe.

(IV)

A doua zi, Wilson merse la Ministerul de Externe francez din Quai d'Orsay și citi varianta acordului într-o ședință a plenului Conferinței de Pace, organizată în faimoasa Cameră a Ceasului, sub candelabrele enorme care arătau precum stalactitele într-o peșteră arctică.

În seara aceea plecă acasă. A doua zi era sâmbătă, iar Gus se duse să danseze. După lăsarea serii, Parisul era un oraș al petrecerilor. Mâncarea era puțină, dar băutura se găsea din plin. Bărbații tineri își lăsau ușile camerelor de hotel deschise, pentru ca asistentele de la Crucea Roșie să intre ori de câte ori voiau. Regulile morale păreau să fie lăsate deoparte. Oamenii nu mai încercau să își ascundă aventurile amoroase. Bărbații efeminați renunțau să se mai ascundă sub masca masculinității. Larue devenise un restaurant de lesbiene. Se spunea că lipsa cărbunelui era doar un mit propagat de francezi pentru ca oamenii să se încălzească noaptea culcându-se cu prietenii lor.

Totul era scump, dar Gus avea bani. Mai avea și alte avantaje: cunoștea Parisul și vorbea franceza. Se duse la St. Cloud să vadă cursele, văzu *La Bohème* la operă, apoi merse la un muzical numit *Phi Phi*. Pentru că era un apropiat al președintelui, era invitat la toate petrecerile.

Începuse să petreacă tot mai mult timp cu Rosa Hellman. Trebuia să fie atent ce vorbește în preajma ei, să îi spună lucruri pe care s-ar fi bucurat să le vadă publicate în ziar, dar discreția devenise o obișnuință pentru el. Era una dintre cele mai inteligente persoane pe care le cunoștea. Îi plăcea de ea, dar nu mai mult de atât. Era mereu gata să iasă cu el, dar ce reporter ar fi ratat ocazia unei invitații din partea unui consilier prezidențial? Nu putea niciodată să o țină de mână sau să o sărute la despărțire, ca nu cumva să creadă că profita de poziția lui de persoană pe care ea nu ar fi putut să o jignească.

Se întâlni cu ea la Ritz, pentru cocteiluri.

— Ce sunt cocteilurile? întrebă ea.

— Un alcool prea tare combinat cu alte băuturi, pentru ca amestecul să pară respectabil. Sunt la modă, vei vedea.

Rosa era și ea la modă. Avea acum părui tuns scurt. Pălăria ei în formă de clopot îi acoperea urechile ca o cască de soldat german. Corsetele și liniile curbe erau deja demodate, iar rochia ei cădea dreaptă de la umeri până la talia surprinzător de joasă. Formele ascunse îl făceau pe Gus, în mod paradoxal, să se gândească la corpul aflat sub haine. Era dată cu ruj și folosea pudră, lucru pe care femeile europene încă îl mai considerau un semn de îndrăzneală.

Băură câte un martini fiecare, apoi plecară mai departe. Atrăgeau foarte multe priviri în timp ce mergeau împreună de-a lungul coridorului larg de la Ritz: un bărbat lălău, cu capul mare, în compania unei femei micuțe, cu pălăria într-o parte, umbrindu-i un ochi, el în frac alb, ea în mătase albastră-argintie. Luară apoi un taxi până la Majestic, unde britanicii organizau o seară de dans, la care venea toată lumea în fiecare sâmbătă.

Sala de bal era plină. Tineri asistenți ai delegaților, jurnaliști veniți din toată lumea și soldați scăpați din tranșee dansau jazz împreună cu asistentele medicale și dactilografele. Rosa îl învățâ pe Gus să danseze foxtrot, apoi îl lăsă pentru a dansa cu un bărbat chipeș cu ochii negri, din delegația greacă.

Simțindu-se gelos, Gus se îndepărtă pentru a da o tură prin sală, intrând în vorbă cu diverși cunoscuți, până ce o întâlni pe Lady Maud Fitzherbert, îmbrăcată într-o rochie mov, cu pantofi ascuțiți.

— Bună seara! spuse el surprins.

Ea părea bucuroasă să-l vadă.

— Arăți bine, îi zise.

— Am avut noroc. Sunt încă întreg.

Maud îi atinse cicatricea de pe obraz.

— Aproape.

— O zgârietură. Dansăm?

O luă în brațe; Maud era slabă, putea să îi simtă oasele prin rochie. Începură apoi valsul ezitării.

— Ce mai face Fitz? întrebă Gus.

— Bine, cred. E în Rusia. Probabil că nu am voie să spun asta, dar e un secret deschis.

— Am observat că ziarele britanice spun *Jos labele de pe Rusia*.

— Campania asta este condusă de o femeie pe care ai întâlnit-o la Tŷ Gwyn, Ethel Williams, actualmente Ethel Leckwith.

— Nu mi-o amintesc.

— Era menajera-șefa.

— Dumnezeule mare!

— Devine un fel de forță în politica britanică.

— Cât de mult s-a schimbat lumea!

Maud îl trase mai aproape și i se adresă în șoaptă:

— Ai cumva vreo veste despre Walter?

Gus își aminti de germanul care i se păruse cunoscut, pe care îl văzuse căzând la Château-Thierry, dar nu era suficient de sigur că fusese Walter, așa că răspunse:

— Nu știu nimic, îmi pare rău. Cred că îți e tare greu.

— Nicio informație nu vine din Germania și nimeni nu are voie să meargă acolo!

— Mă tem că trebuie să aștepți până după semnarea tratatului de pace.

— Și când se va întâmpla asta?

Gus nu știa.

— Acordul ligii este aproape gata, numai că e o cale lungă până la a conveni cât ar trebui să plătească Germania pentru despăgubiri.

— E o prostie, spuse Maud cu amărăciune. Trebuie să lăsăm Germania să prospere pentru ca fabricile britanice să le vândă mașini și cuptoare și aspiratoare. Dacă le schilodim economia, Germania o sa devină bolșevică.

— Lumea vrea răzbunare.

— Îți mai amintești de 1914? Walter nu voia război. Și nici majoritatea germanilor. Dar țara nu era democratică. Kaizerul a fost împins de la spate de generalii săi. Și, odată ce rușii s-au mobilizat, nu au mai avut de ales.

— Bineînțeles că îmi amintesc. Dar majoritatea oamenilor nu își mai amintesc.

Dansul se termină, apoi apăru Rosa Hellman, iar Gus le făcu cunoștință celor două femei. Vorbiră puțin, dar Rosa – lucru ciudat pentru ea – fu total lipsită de farmec, iar Maud se îndepărtă.

— Rochia aia a costat o avere, spuse Rosa îmbufnată. Este creată de Jeanne Lanvin.

Gus rămase perplex.

— Nu ți-a plăcut de Maud?

— Ție sigur ți-a plăcut.

— Ce vrei să spui?

— Ați dansat foarte aproape unul de altul.

Rosa nu știa de Walter. Totuși, lui Gus nu îi făcea plăcere să fie acuzat gratuit de flirt.

— Voia să-mi vorbească despre ceva extrem de confidențial, spuse el puțin indignat.

— Sunt convinsă.

— Nu înțeleg ce-i cu atitudinea asta, spuse Gus. Tu te-ai dus cu grecul ăla unsuros!

— E cât se poate de chipeș și nu-i deloc unsuros. Și de ce nu aș dansa cu alți bărbați? Nu e ca și cum ai fi îndrăgostit de mine.

Gus o privi uluit.

— O, spuse el. O, Doamne!

Se simți deodată dezorientat și nesigur.

— Ce ai pățit acum?

— Tocmai am realizat ceva… cred. Cred că ar trebui… spuse el șovăind.

Așteptă ca ea să spună ceva.

— Așa? zise ea nerăbdătoare.

— Sunt îndrăgostit de tine.

Rosa se uită la el în tăcere. După o pauză lungă, spuse:

— Vorbești serios?

Cu toate că acest gând îl luase prin surprindere, nu avea absolut nicio îndoială.

— Da. Te iubesc, Rosa.

Zâmbi ușor.

— Ca să vezi…

— Cred că sunt îndrăgostit de tine de ceva timp fără să o fi știut.

Rosa dădu din cap, ca și când tocmai i s-ar fi confirmat o bănuială. Formația începu să cânte o melodie lentă și ea veni mai aproape. El o luă în brațe automat, dar era prea încordat pentru a dansa.

— Nu știu dacă mă descurc…

— Stai liniștit, zise ea.

Știa ce gândește el.

— Doar prefă-te, îi spuse.

Își târî picioarele câțiva pași. Mintea i se frământa. Ea încă nu spusese ce simte. Pe de altă parte însă, nici nu plecase. Era vreo șansă să îi împărtășească sentimentele? Era clar că îl place, dar nu era deloc același lucru. Se întreba ce simte oare pentru el. Sau se gândea la niște cuvinte blânde prin care să îl respingă?

Rosa se uită la el și Gus crezu că o să îi dea un răspuns; apoi ea spuse:

— Te rog du-mă de aici, Gus…

— Sigur…

Își luă haina. Portarul le chemă un taxi – era un Renault roșu.

— La Maxim, spuse Gus.

Era o distanță scurtă și tot drumul nu scoaseră nicio vorbă. Gus dorea foarte mult să știe ce e în mintea ei, dar nu voia să o zorească. Oricum avea să-i spună în curând.

Restaurantul era plin, iar cele câteva mese libere erau rezervate pentru clienții de mai târziu. Chelnerul-șef era *désolé*. Gus scoase o bancnotă de 100 de franci din portofel și zise:

— O masă mai liniștită, în colț.

Un cartonaș pe care scria *Réservée* fu dat la o parte și ei se așezară la masă.

Comandară o cină ușoară, iar Gus luă și o sticlă de șampanie.

— Te-ai schimbat atât de mult, spuse Rosa.

Asta îl surprinse.

— Nu cred.

— Erai cu totul alt bărbat pe vremea când eram în Buffalo. Cred că erai sfios chiar și cu mine. Acum mergi prin Paris ca și cum ai fi la tine în ogradă.

— O, Doamne… așa de arogant!

— Nu, doar încrezător în sine. Până la urmă ai lucrat pentru un președinte și ai luptat într-un război, lucrurile astea te schimbă.

Mâncarea fu servită, dar niciunul dintre ei nu mâncă prea mult. Gus era prea încordat. La ce se gândea ea oare? Îl iubea sau nu? Trebuia să știe, nu? Puse jos furculița și cuțitul, însă în loc să o întrebe ceea ce îl frământa, îi spuse:

— Tu, în schimb, ai părut mereu foarte încrezătoare.

Ea râse.

— Nu e uimitor?

— De ce?

— Cred că am fost încrezătoare până pe la vreo șapte ani. După aceea… eh, știi cum sunt școlărițele. Toată lumea vrea să

fie prietenă cu cea mai frumoasă dintre fete. Trebuia să mă joc cu fetele grase și cu cele urâte și cu cele îmbrăcate cu haine de căpătat. Asta s-a prelungit și în adolescență. Până și faptul că lucram pentru *Buffalo Anarchist* era ceva care mă marginaliza. Dar când am ajuns redactor, am început să-mi recapăt încrederea de sine.

Luă o gură de șampanie.

— Și tu m-ai ajutat.

— Da?

Gus era mirat.

— Prin felul în care vorbeai cu mine, ca și cum aș fi fost cea mai deșteaptă și mai interesantă persoană din Buffalo.

— Cel mai probabil chiar erai.

— Cu excepția Olgăi Vyalov.

— Ah!

Gus roși. Amintirea pasiunii trecătoare pentru Olga îl făcu să se simtă foarte prost, dar nu voia să recunoască acest lucru, căci ar fi însemnat să o critice, iar asta era cât se poate de nepotrivit din partea unui gentleman.

Când terminară cafelele și ceru nota, încă nu știa ce simte Rosa pentru el.

În taxi îi luă mâna și i-o sărută apăsat.

— O, Gus, mi-ești foarte drag…

Nu prea știa ce vrea să spună cu asta. Totuși, fața ei era întoarsă spre el, ca și cum ar fi așteptat ceva. Voia să o…? Își luă inima în dinți și o sărută pe gură.

Pentru un scurt moment, ea nu îi răspunse și el crezu că făcuse ceva greșit. Dar apoi ea oftă mulțumită și își deschise buzele.

„O, se gândi el bucuros, înseamnă că totul e în regulă.”

O luă în brațe și se sărutară tot drumul până la ea la hotel. Drumul fusese prea scurt; un valet le deschise dintr-odată ușa taxiului.

— Șterge-te la gură, îi spuse Rosa în timp ce ieșeau din mașină.

Gus scoase o batistă și se șterse grăbit pe față; pânza se înroși de la rujul Rosei. O îndoi cu grijă și o puse din nou în buzunar.

O conduse apoi până la ușă.

— Pot să te văd mâine? o întrebă el.

— Când?
— Devreme.
Ea râse.
— Nu te prefaci niciodată, Gus, nu-i așa? Iubesc asta la tine.
Era bine. *Iubesc asta la tine* nu era același lucru cu *te iubesc*, dar era mai bine decât nimic.
— Deci e bine pentru tine devreme, spuse el.
— Ce vom face?
— E duminică, spuse el; era primul lucru care-i trecuse prin minte. Am putea merge la biserică.
— În regulă.
— Lasă-mă să te duc la Notre Dame.
— Ești catolic? îl întrebă ea surprinsă.
— Nu, mai degrabă episcopal. Tu?
— La fel.
— Nu-i nimic, putem sta mai în spate. O să aflu la ce oră începe slujba și te sun la hotel.
Își strânseră mâinile prietenește.
— Mulțumesc pentru o seară atât de plăcută, îi spuse ea formal.
— Mi-a făcut o deosebită plăcere. Noapte bună.
— Noapte bună, spuse ea, întorcându-se și dispărând în holul hotelului.

Capitolul 36

Martie – aprilie 1919

(I)

Când se topi zăpada și pământul rusesc tare ca piatra se transformă într-un noroi lipicios, armatele Albilor întreprinseră un efort considerabil de a scăpa țara de blestemul bolșevismului. Forța de o sută de mii de oameni a amiralului Kolchak, echipată de mântuială cu uniforme și arme britanice, porni năvalnic din Siberia și îi atacă pe Roșii pe un front care se întindea pe șapte sute de mile de la nord la sud.

Fitz venea la câteva mile în spatele Albilor. Îi conducea pe *Amicii din Aberowen*, plus câțiva canadieni și translatori. Sarcina lui era să îl ajute pe Kolchak, supervizând comunicațiile, spionajul și proviziile.

Fitz avea speranțe mari. Chiar dacă aveau să existe dificultăți, era de neconceput ca Lenin și Troțki să mai fie lăsați să fure Rusia.

La începutul lunii martie se afla în orașul Ufa, aflat în partea europeană a Munților Urali, citind ziarele britanice din săptămâna precedentă. Veștile de la Londra erau și bune, și rele. Fitz era încântat că Lloyd George îl numise pe Winston Churchill ministru de război. Dintre toți politicienii de marcă, Winston era cel mai viguros suporter al intervenției în Rusia. Însă unele ziare criticau această măsură. Fitz nu era surprins de poziția publicațiilor *Daily Herald* și *New Statesman*, care erau oricum, în opinia lui, mai mult sau mai puțin bolșevice. Însă chiar și ziarul conservator *Daily Express* găzduia un articol intitulat RETRAGEȚI-VĂ DIN RUSIA.

Din păcate, acestea prezentau și o imagine destul de exactă a ceea ce se întâmpla aici, ba chiar știau că britanicii erau cei care îl ajutaseră pe Kolchak să dea lovitura prin care fusese abolit directoratul, devenind el însuși conducător suprem. Totuși de unde obțineau aceste informații? Își ridică privirea din ziar. Era cartiruit în colegiul comercial al orașului, iar aghiotantul său stătea la biroul din fața lui.

— Murray, zise el, data viitoare când se mai strânge un vraf de scrisori pe care soldații vor să le trimită acasă, adu-mi-le mie mai întâi.

Era ceva neobișnuit și Murray părea nesigur.

— Domnule?

Fitz se gândi că ar fi fost mai bine să-i explice.

— Am o bănuială că s-ar putea să avem scurgeri de informații. Cred că cenzorii dorm în post.

— Poate că au lăsat-o mai moale acum, că războiul din Europa s-a încheiat.

— Da, fără îndoială. În orice caz, vreau să văd dacă scurgerea se produce din secțiunea noastră.

Pe ultima pagină a ziarului apărea fotografia femeii care conducea campania *Labele jos de pe Rusia* și Fitz fu surprins să o recunoască pe Ethel. Ea fusese doar o simplă menajeră la Tŷ

Gwyn, dar acum, nota *Express*-ul, era secretara generală a Sindicatului Național al Muncitorilor din Industria Textilă.

Fitz se culcase cu multe femei între timp – ultima dintre ele fusese o superbă rusoaică blondă din Omsk, amanta plictisită a unui general țarist gras, prea beat și prea leneș ca să i-o tragă chiar el. Însă Ethel îi rămăsese întipărită în minte. Se întrebă cum era copilul ei. Fitz avea probabil vreo jumătate de duzină de bastarzi împrăștiați prin toată lumea, dar numai de cel al lui Ethel știa sigur.

Iar ea era cea care instiga lumea să protesteze împotriva intervenției din Rusia. Fitz știa acum de unde proveneau informațiile. Afurisitul ei de frate era sergent în rândul *Amicilor din Aberowen*. Fusese dintotdeauna un scandalagiu, iar Fitz nu se îndoia că el era cel care îi raporta lui Ethel. „Ei bine, se gândi Fitz, lasă că-l prind eu și-l fac să plătească cu vârf și îndesat.”

În următoarele câteva săptămâni Albii își continuară ofensiva, împingându-i din calea lor pe Roșii surprinși, care crezuseră că guvernul siberian era sleit de puteri. Dacă armatele lui Kolchak reușeau să facă joncțiunea cu susținătorii lor din Arhangelsk, în nord, și cu Armata de Voluntari a lui Denikin în sud, ar fi format o forță semicirculară, un iatagan curbat spre est și lung de o mie de mile, care avea să mătură totul în cale până la Moscova.

Și apoi, la sfârșitul lui aprilie, Roșii contraatacară.

La acel moment Fitz ajunsese în Buguruslan, un oraș sumbru și sărăcit dintr-o regiune împădurită, aflat la vreo sută și ceva de mile la est de fluviul Volga. Cele câteva biserici de piatră și clădiri municipale dărăpănate se înălțau deasupra acoperișurilor caselor joase de lemn, ca niște buruieni pe un ogor înțelenit. Fitz stătea într-o încăpere mare din primărie cu unitatea de spionaj, frunzărind rapoarte ale interogatoriilor de prizonieri. Nu își dădu seama că ceva este în neregulă până când nu se uită pe fereastră și văzu soldații zdrențăroși din armata lui Kolchak năpustindu-se pe strada principală din oraș, dar în direcția greșită. Trimise un translator american, un anume Lev Peshkov, să îi ia la întrebări pe oamenii care se retrăgeau.

Peshkov se întoarse cu o poveste deprimantă. Roșii atacaseră în forță dinspre sud, lovind flancul stâng mult prea întins al armatei lui Kolchak. Pentru a evita ca forțele sale să fie despărțite în două, comandantul local al Albilor, generalul Belov, le ordonase să se retragă și să se regrupeze.

Câteva minute mai târziu, un dezertor aparținând Roșilor fu adus la interogatoriu. Omul fusese colonel în armata țarului. Spusele sale îl descumpăniră pe Fitz – Roșii fuseseră surprinși de ofensiva lui Kolchak, zise el, dar se regrupaseră rapid și se reaprovizionaseră. Troțki declarase că Armata Roșie trebuie să pornească ofensiva spre est.

— Troțki crede că, dacă Roșii dau semne de ezitare, Aliații îl vor recunoaște pe Kolchak drept conducător suprem; și, după ce vor face asta, în Siberia vor începe să se reverse soldații și proviziile.

Exact asta spera Fitz. În rusa lui cu un puternic accent, întrebă:

— Și ce a făcut Troțki?

Replica veni repede, iar Fitz nu pricepu cele spuse până nu auzi traducerea lui Peshkov.

— Troțki a făcut recrutări în rândul membrilor de partid și al celor de sindicat. Răspunsul a fost uimitor. Douăzeci și două de provincii au trimis detașamente. Comitetul Provincial din Novgorod și-a mobilizat jumătate dintre membri!

Fitz încercă să și-l imagineze pe Kolchak obținând un asemenea răspuns din partea susținătorilor săi – nu avea să se întâmple niciodată.

Se întoarse la cazarmă ca să își împacheteze lucrurile. Fu cât pe ce să fie prea târziu: *Amicii* ieșiră din oraș cu puțin înainte ca Roșii să ajungă acolo, iar o mână de oameni rămaseră în urmă. Până seara, Armata de Vest a lui Kolchak se retrăsese complet și Fitz era la bordul unui tren, întorcându-se spre Munții Urali.

Două zile mai târziu, se afla din nou în colegiul comercial din Ufa.

În acele două zile, starea de spirit a lui Fitz se deteriorase complet: era turbat de furie. De cinci ani era în război și putea recunoaște deja când se întorcea roata – știa semnele. Războiul civil rus era ca și terminat.

Albii erau mult prea slabi – revoluționarii aveau să câștige. Numai o invazie a Aliaților ar mai fi putut schimba soarta confruntării, iar asta nu avea să se întâmple: Churchill avea destule necazuri și pentru puținul pe care îl făcea. Billy Williams și Ethel aveau grijă ca întăririle atât de necesare să nu fie trimise.

Murray îi aduse un sac de scrisori.

— Ați cerut să vedeți scrisorile trimise de soldați acasă, domnule, spuse el, cu o urmă de dezaprobare în glas.

Fitz ignoră scrupulele lui Murray și deschise sacul. Căută scrisoarea expediată de sergentul Williams – măcar cineva urma să fie pedepsit pentru această catastrofă.

Găsi rapid ceea ce căuta. Scrisoarea sergentului Williams era adresată lui E. Williams, pe numele ei de fată: se temea, fără îndoială, că numele ei actual ar fi atras atenția asupra scrisorii sale trădătoare.

Fitz o citi. Scrisul de mână al lui Billy era mare și sigur. La prima vedere, textul părea nevinovat, chiar dacă un pic bizar. Dar Fitz lucrase în Camera 40 și știa câte ceva despre coduri. Se apucă să îl spargă pe cel din scrisoare.

Murray zise:

— În altă ordine de idei, domnule, l-ați mai văzut pe translatorul american, Peshkov, în ultimele zile?

— Nu, răspunse Fitz. Ce a pățit?

— Se pare că l-am pierdut, să trăiți.

(II)

Troțki era extenuat, dar nu descurajat. Ridurile de încordare de pe chipul său nu îi diminuau raza de speranță din ochi. Grigori se gândi cu admirație că omul era susținut de o credință nestrămutată în ceea ce făcea. Erau cu toții animați de această credință, bănuia Grigori; și Lenin, și Stalin. Fiecare dintre ei era convins că are soluția potrivită pentru orice problemă, de la reforma agrară la tacticile militare.

Grigori nu era așa. Împreună cu Troțki, încerca să găsească replica potrivită pentru armatele Albilor, însă Grigori nu era niciodată sigur că luaseră decizia corectă până nu afla rezultatele. Poate că de aceea Troțki era faimos în toată lumea, în timp ce Grigori era un simplu comisar.

Așa cum făcuse în nenumărate alte rânduri înainte, Grigori stătea în trenul personal al lui Troțki, cu o hartă a Rusiei pe masă.

— Nu mai trebuie să ne facem griji în privința contrarevoluționarilor din nord, spuse Troțki.

Grigori era de aceeași părere.

— Conform surselor noastre, au izbucnit revolte în rândul soldaților și marinarilor britanici de acolo.

— Și au pierdut orice speranță de a face joncțiunea cu Kolchak. Armatele lui fug cât de repede pot spre Siberia. Am putea să-i urmărim dincolo de Urali, dar cred că avem probleme mai importante de rezolvat în altă parte.

— În vest?

— Acolo este destul de rău. Albii sunt sprijiniți de naționaliștii reacționari din Letonia, Lituania și Estonia. Kolchak l-a numit pe Yudenici comandant-șef acolo, iar el este sprijinit de o flotilă de-a Marinei Britanice care ne blochează flota în Kronstadt. Însă mai îngrijorat sunt în privința sudului.

— Generalul Denikin.

— Are la dispoziție o sută cincizeci de mii de oameni, sprijiniți de trupe franceze și italiene, fiind aprovizionați de britanici. Credem că plănuiește o ofensivă spre Moscova.

— Dacă îmi permiteți… Cred că el poate fi învins politic, nu militar.

Trotki părea intrigat.

— Continuă.

— Denikin își face dușmani oriunde se duce. Cazacii lui prăduiesc pe toată lumea. Când ocupă un oraș, adună laolaltă toți evreii și îi împușcă. Dacă minele de cărbuni nu reușesc să realizeze planul de producție, omoară unul din zece mineri. Și, desigur, îi execută pe toți dezertorii din armata sa.

— Și noi facem la fel, răspunse Trotki. Și îi omorâm pe sătenii care adăpostesc dezertori.

— Și pe țăranii care refuză să renunțe la grânele lor.

Grigori fusese nevoit să-și împietrească inima ca să accepte această necesitate brutală.

— Însă eu știu cum sunt țăranii, continuă el, tatăl meu a fost țăran. Lor le pasă de pământ mai presus de orice altceva. Mulți dintre acești oameni au dobândit terenuri importante în urma revoluției și vor să le păstreze – indiferent ce altceva se mai întâmplă.

— Așa, și?

— Kolchak a anunțat că reforma agrară trebuie să se bazeze pe principiul proprietății private.

— Ceea ce înseamnă că țăranii ar trebui să înapoieze terenurile luate de la aristocrație.

— Și toată lumea știe asta. Aș vrea să-i tipăresc proclamația și să o afișez în fața tuturor bisericilor. Indiferent ce ar face soldații noștri, țăranii vor prefera să fie de partea noastră decât de cea a Albilor.

— Fă-o, spuse Troțki.

— Încă ceva. Să declarăm o amnistie pentru dezertori. Vreme de șapte zile, toți cei care se întorc în armata noastră vor scăpa de pedeapsă.

— Încă o mișcare politică.

— Nu cred că va încuraja dezertările, pentru că va dura doar o săptămână; dar ar putea să-i determine pe unii oameni să se întoarcă la noi – mai ales când vor afla că Albii vor să le ia pământurile.

— Merită să încercăm, zise Troțki.

Un aghiotant intră și salută.

— Un raport ciudat, tovarășe Peshkov, pe care am considerat că ați vrea să îl auziți.

— Spune.

— Este vorba de unul dintre prizonierii luați la Buguruslan. Era în armata lui Kolchak, dar purta o uniformă americană.

— Albii au soldați din toate colțurile lumii. Capitaliștii imperialiști sprijină contrarevoluția, firește.

— Nu-i vorba de asta, să trăiți.

— Dar ce este, atunci?

— Omul pretinde că este fratele dumneavoastră, să trăiți!

(III)

Peronul era lung și învăluit în ceața groasă a dimineții, așa că Grigori nu reușea să vadă până în capătul trenului. Probabil că era vreo greșeală la mijloc, se gândi el; o confuzie de nume sau o eroare de traducere. Încercă să se pregătească sufletește pentru o dezamăgire, dar nu reuși: inima îi bătea mai repede și nervii păreau să îl furnice. Trecuseră aproape cinci ani de când își văzuse fratele ultima oară. Adeseori se gândea că Lev probabil murise – acesta încă putea fi crudul adevăr.

Mergea încet, mijindu-și ochii ca să vadă prin fuioarele de ceață. Dacă într-adevăr era Lev, în mod sigur avea să arate diferit. În ultimii cinci ani, Grigori își pierduse un dinte din față și

aproape o ureche întreagă și probabil că se schimbase și în alte privințe de care nu era însă conștient. Oare cum se schimbase Lev?

După câteva clipe, două siluete se desprinseră din ceața lăptoasă: un soldat rus, într-o uniformă zdrențăroasă și cu încălțări făcute în casă; lângă el, un bărbat care părea american. Oare era Lev? Avea o tunsoare americană scurtă și nu avea mustață. Era împlinit la față, ca toți soldații americani bine hrăniți, și avea umerii cărnoși sub uniforma nouă și elegantă. Era o uniformă de ofițer, observă Grigori, nevenindu-i să creadă. Oare fratele său era ofițer american?

Prizonierul îl privea și el țintă și, când Grigori se apropie de el, văzu că era într-adevăr fratele său. Chiar arăta diferit, și nu era vorba doar de aerul general de prosperitate. Era vorba de postura lui, de expresia de pe chipul său, și mai ales de privirea din ochi. Își pierduse atitudinea țanțoșă și băiețească, înlocuind-o cu un aer precaut. De fapt… se maturizase.

Când ajunseră aproape unul de celălalt, Grigori se gândi la toate felurile în care îl dezamăgise Lev și pe buze îi veniră tot soiul de acuze; dar nu le dădu glas, ci își întinse brațele în lături și îl îmbrățișă pe Lev. Se sărutară pe obraji, bătându-se pe spate, apoi se îmbrățișară din nou, iar Grigori realiză că plânge.

După o vreme îl urcă pe Lev în tren, conducându-l în vagonul pe care îl folosea pe post de birou. Grigori îi zise aghiotantului său să le aducă ceai și se așezară apoi în două fotolii ponosite.

— Ești în armată? întrebă Grigori, nevenindu-i să creadă.

— Există serviciu militar obligatoriu și în America, răspunse Lev.

Avea sens – Lev nu s-ar fi înrolat voluntar nici în ruptul capului.

— Și ești ofițer!

— Ca și tine, de altfel, zise Lev.

Grigori clătină din cap.

— Rangurile au fost abolite în Armata Roșie. Sunt doar comisar militar.

— Dar încă mai există oameni care comandă ceai și alții care îl aduc, rosti Lev în timp ce aghiotantul intra cu ceștile. Nu crezi că mama ar fi mândră?

— Ar plesni de mândrie. Dar de ce nu mi-ai scris deloc? Am crezut că ai murit!

— O, la dracu', îmi pare rău, zise Lev. Mi-a fost atât de rușine că ți-am luat biletul, încât am vrut să-ți scriu și să-ți spun că pot să-ți cumpăr altul. Am tot amânat scrisoarea până când aveam să fac rost de bani.

Era o scuză jalnică, dar specifică lui Lev. El nu mergea la petreceri decât dacă avea o haină elegantă și refuza să intre într-un bar dacă nu avea suficienți bani ca să facă cinste cu un rând de băutură.

Grigori își aminti de o altă trădare a fratelui său.

— Nu mi-ai zis de Katerina că-i însărcinată când ai plecat.

— Însărcinată! Nu am știut.

— Ba da, ai știut. I-ai spus să nu-mi zică nimic.

— O… păi cred că am uitat.

Lev părea prins cu musca pe căciulă, dar nu îi luă prea mult ca să se replieze și să contraatace.

— Vasul ăla cu care m-ai trimis nici măcar nu mergea la New York! Ne-a lăsat pe toți într-o fundătură pe nume Cardiff. A trebuit să muncesc câteva luni bune ca să strâng bani pentru un alt bilet.

Grigori se simți vinovat un moment, apoi își aminti cum Lev se milogise de el ca să-i dea biletul.

— Poate că nu ar fi trebuit să te ajut să scapi de poliție, rosti el cu răceală.

— Bănuiesc că ai făcut ce era mai bine pentru mine, rosti Lev cu jumătate de gură.

Apoi afișă zâmbetul care îl făcea mereu pe Grigori să îl ierte:

— Ca de obicei, adăugă el. De când a murit mama.

Grigori simți cum i se pune un nod în gât.

— Chiar și așa, zise el, concentrându-se ca să-și alunge tremurul din glas, tot ar trebui să pedepsim familia Vyalov pentru că ne-a înșelat.

— M-am răzbunat eu, spuse Lev. Există un Josef Vyalov în Buffalo. I-am tras-o fiicei lui și am lăsat-o însărcinată, așa că a trebuit să mi-o dea de soție.

— Dumnezeule! Acum faci parte din familia Vyalov?

— A regretat alegerea făcută și de aceea a aranjat să fiu luat cu arcanul. Speră probabil să fiu ucis în bătălie.

— La dracu'! Încă îți lași capul cel mic să te îndrume în viață?

Lev ridică din umeri.

— Presupun că da.

Grigori avea și el câteva dezvăluiri de făcut și se simțea cam neliniștit în privința acestora. Începu prin a-i zice cu prudență:

— Katerina a născut un băiețel... pe fiul tău. L-a botezat Vladimir.

Lev părea mulțumit.

— Serios? Am un fiu!

Grigori nu avu curaj să-i spună lui Lev că Vladimir nu știa nimic de el și că-i zicea lui „tati”, așa că spuse:

— Am avut eu grijă de el.

— Știam eu că așa vei face.

Grigori simți o ușoară indignare auzind că Lev încă presupunea că alții vor prelua responsabilitățile sale.

— Lev, spuse el, m-am căsătorit cu Katerina.

Așteptă o reacție revoltată, însă Lev își păstră calmul.

— Știam că o să faci și asta.

Grigori era uluit.

— Poftim?

Lev dădu din cap.

— Erai nebun după ea, iar ea avea nevoie de un tip serios și de nădejde care să crească copilul. Așa a fost scris.

— Și eu care m-am dat de ceasul morții! izbucni Grigori. Am fost pur și simplu torturat de gândul că nu am fost loial față de tine.

— La dracu’, nu trebuia! Eu am lăsat-o baltă. Vă doresc mult noroc!

Pe Grigori îl înnebunea nonșalanța lui Lev în legătură cu întreaga situație.

— Ți-ai făcut griji în privința noastră câtuși de puțin? întrebă el jignit.

— Mă știi doar, Grishka...

Sigur că Lev nu își făcuse griji în privința lor.

— Nici nu te-ai gândit la noi.

— Ba sigur că m-am gândit la voi! Nu face pe sfântul! O doreai; te-ai abținut o vreme, poate câțiva ani, dar în cele din urmă tot i-ai tras-o.

Era crudul adevăr – Lev avea un fel enervant de a-i coborî pe toți la nivelul său.

— Ai dreptate, spuse Grigori. În orice caz, mai avem acum încă un copil: o fată, Anna. Are un an și jumătate.

— Doi adulți și doi copii. Nu contează. Eu am destul.

— Ce vrei să spui?

— Am făcut bani vânzându-le cazacilor whisky din rezervele armatei britanice. Am strâns o mică avere.

Lev băgă mâna în cămașa uniformei, desfăcu o cataramă și scoase o cingătoare cu bani.

— Aveți aici destui bani ca să veniți toți patru în America!

Îi dădu cingătoarea lui Grigori. Grigori era uimit și mișcat – iată că Lev nu își uitase totuși familia. Pusese bani deoparte pentru un bilet. Sigur că înmânarea banilor fusese un gest bombastic – asta era firea lui Lev –, însă își ținuse promisiunea.

Ce păcat că se chinuise degeaba…

— Îți mulțumesc, zise Grigori. Sunt mândru de tine că ai făcut ce ai spus că vei face. Însă, desigur, acum nu mai este nevoie. Te pot elibera și te pot ajuta să îți reiei viața obișnuită în Rusia.

Îi dădu înapoi cingătoare cu bani. Lev o luă și o ținu în mâini, uitându-se fix la ea.

— Ce vrei să spui?

Grigori văzu că Lev părea supărat și înțelese că avea orgoliul rănit de faptul că el îi refuzase darul. Însă Grigori avea o grijă mai mare pe cap – ce avea să se întâmple când Lev și Katerina urmau să se reîntâlnească? Oare ea avea să îl aleagă din nou pe fratele mai atrăgător? Grigori simți că îi îngheață inima la gândul că ar putea să o piardă, după toate întâmplările prin care trecuseră împreună.

— Noi locuim la Moscova acum, spuse el. Avem un apartament în Kremlin… Katerina, Vladimir, Anna și cu mine. Pot să-ți fac rost și ție de un apartament…

— Stai așa, zise Lev, cu o expresie de neîncredere pe chip. Crezi că vreau să mă întorc în Rusia?

— Păi te-ai întors deja, spuse Grigori.

— Dar nu ca să rămân!

— Doar nu vrei să te întorci în America…

— Ba da, cum să nu?! Și ar trebui să veniți și voi cu mine.

— Dar nu mai este nevoie! Rusia nu mai este cum o ții tu minte. Țarul nu mai este!

— Îmi place în America, spuse Lev. O să-ți placă și ție. O să vă placă tuturor, mai ales Katerinei.

— Dar noi scriem istorie aici! Am inventat o nouă formă de guvernământ, sovietul. Aceasta este noua Rusie, noua lume! Pierzi totul!

— Tu ești cel care nu pricepe, răspunse Lev. În America am propria mea mașină. Ai mai multă mâncare decât poți mânca… câtă băutură vreau să beau, câte țigări vreau să fumez. Am cinci costume!

— Ce rost are să ai cinci costume? zise Grigori frustrat. E ca și cum ai avea cinci paturi. Nu le poți folosi decât pe rând!

— Eu nu așa văd lucrurile.

Cel mai rău cu privire la această conversație era faptul că Lev considera că Grigori era cel care nu vedea lucrurile limpede. Grigori nu mai știa ce altceva să spună ca să-l convingă pe fratele său să se răzgândească.

— Chiar asta vrei? Țigări, haine și o mașină?

— Asta vrea toată lumea. Voi, bolșevicii, nu ar trebui să uitați asta.

Grigori nu avea de gând să primească lecții de politică de la Lev.

— Rușii vor pâine, pace și pământ.

— Și, oricum, am o fiică în America. O cheamă Daisy. Are trei ani.

Grigori se încruntă sceptic.

— Știu ce gândești, spuse Lev. Nu mi-a păsat de copilul Katerinei… cum ziceai că-l cheamă?

— Vladimir.

— Nu mi-a păsat de el, deci de ce mi-ar păsa de Daisy? Însă este diferit. Nu l-am cunoscut pe Vladimir. Era cât un bob când am plecat din Petrograd. Dar pe Daisy o iubesc și ea mă iubește pe mine.

Grigori putea să înțeleagă măcar atâta lucru… Se bucura că Lev are o inimă destul de bună încât să se simtă legat de fiica sa. Și, deși era uluit de faptul că el prefera America, în adâncul sufletului ar fi fost extrem de ușurat dacă Lev alegea să nu se întoarcă acasă. Fiindcă atunci ar fi vrut să îl cunoască pe Vladimir, și cât timp ar fi trecut apoi până ca Vladimir să afle că Lev era adevăratul său tată? Dacă totuși Katerina hotăra să îl părăsească pe Grigori și să se întoarcă la Lev, luându-l pe Vladimir cu ea, ce-avea să se întâmple cu Anna? Oare Grigori avea să o piardă și pe ea? Pentru el, se gândi cu vinovăție, era mult mai bine dacă Lev se întorcea singur în America.

— Cred că alegi greșit, dar nu am de gând să te forțez, îi zise el.

Lev râse.

— Te temi că o voi lua înapoi pe Katerina, nu-i așa? Te cunosc prea bine, frate.

Grigori tresări.

— Da, spuse el. Mă tem că o vei lua înapoi, pentru ca apoi să o lași din nou baltă, iar eu să fiu nevoit să peticesc încă o dată lucrurile. Și eu te cunosc, să știi.

— Dar o să mă ajuți să mă întorc în America.

— Nu.

Grigori nu putu să nu simtă o ușoară mulțumire când văzu expresia de teamă ce străbătu chipul lui Lev. Dar hotărî să nu îi prelungească agonia.

— O să te ajut să te întorci la armata Albilor. Te vor duce ei în America.

— Și cum vom face asta?

— O să te duc cu mașina până la linia frontului și chiar puțin dincolo de ea. Apoi o să îți dau drumul pe terenul dintre tabere. După aceea ești pe cont propriu.

— Aș putea fi împușcat.

— Am putea fi împușcați amândoi. Suntem în plin război.

— Bănuiesc că va trebui să îmi asum riscul.

— O să fii în regulă, Lev, rosti Grigori. Mereu ești.

(IV)

Billy Williams fu scos din închisoarea din Ufa și dus pe străzile prăfuite ale orașului, până la colegiul comercial folosit pe post de cazarmă temporară de către armata britanică.

Ședința curții marțiale se desfășură într-o sală de clasă. Fitz stătea la catedră, cu aghiotantul său, căpitanul Murray, alături. Căpitanul Gwyn Evans era și el prezent, cu un caiet și un creion.

Billy era murdar și nebărbierit și dormise foarte prost alături de bețivii și de prostituatele din oraș. Fitz purta o uniformă călcată impecabil, ca de obicei. Billy știa că intrase într-o mare belea. Verdictul era ușor de anticipat: dovezile erau clare. Îi dezvăluise surorii sale secrete militare în scrisori codate. Însă era hotărât să nu își lase frica să se vadă. Voia să se achite onorabil de acel moment.

Fitz zise:

— Aceasta este o curte marțială de forță majoră, întrunită atunci când acuzatul se află în serviciu militar activ sau în afara țării și când nu este posibil să se organizeze curtea marțială obișnuită. Este nevoie de numai trei ofițeri care să acționeze în calitate de judecători sau numai de doi, dacă nu mai sunt și alții disponibili. Această curte poate judeca un soldat de orice grad, pentru orice infracțiune, și are puterea să impună pedeapsa cu moartea.

Singura șansă pe care o avea Billy era să influențeze sentința. Pedepsele posibile includeau încarcerarea, munca silnică și moartea. Nu încăpea nicio îndoială că Fitz voia să îl trimită pe Billy în fața plutonului de execuție sau măcar să-i dea câțiva ani de închisoare. Scopul lui Billy era să inoculeze în mintea lui Murray și a lui Evans suficiente îndoieli cu privire la corectitudinea procesului, pentru a-i determina să îl condamne la o perioadă scurtă de încarcerare.

Așa că începu prin a întreba:

— Unde este avocatul meu?

— Nu este cu putință să-ți oferim o reprezentare legală, rosti Fitz.

— Sunteți sigur de asta, domnule?

— Vorbește doar când ești întrebat, sergent.

Billy zise:

— Doresc să se consemneze că mi s-a refuzat dreptul la un avocat.

Se uită fix la Gwyn Evans, singurul de acolo care avea un caiet. Cum Evans nu schiță nicio mișcare, Billy continuă:

— Sau stenograma acestui proces va fi o minciună?

Accentuă cuvântul *minciună*, știind că astfel îl va ofensa pe Fitz. Făcea parte din codul gentilomului englez să spună întotdeauna adevărul.

Fitz îi făcu un semn lui Evans, care își notă ceva.

„Unu la zero pentru mine”, se gândi Billy, simțindu-se un pic mai îmbărbătat.

Fitz declamă:

— William Williams, ești acuzat conform primei părți a legii de funcționare a armatei. Acuzația care ți se aduce este că, în mod deliberat, în vreme ce erai în serviciul militar activ, ai săvârșit o faptă care a pus în pericol șansele de succes ale forțelor

Majestății Sale. Pedeapsa este moartea sau orice altceva va impune curtea.

Accentul pus din nou asupra pedepsei cu moartea îi dădu fiori lui Billy, însă nu lăsă să se citească asta pe chipul său.

— Cum pledezi?

Billy trase adânc aer în piept. Vorbi cu glas limpede, lăsând să i se ghicească în ton tot disprețul și sfidarea de care era capabil.

— Pledez... cum îndrăzniți? strigă el. Cum îndrăzniți să pretindeți că sunteți un judecător obiectiv? Cum îndrăzniți să vă purtați de parcă prezența noastră în Rusia ar fi o operațiune legitimă? Și cum îndrăzniți să acuzați de trădare un om care a luptat alături de dumneavoastră trei ani de zile? Iată cum pledez.

Gwyn Evans interveni:

— Nu fi obraznic, Billy, băiete! Nu faci decât să-ți agravezi situația.

Billy nu avea de gând să-l lase pe Evans să facă pe binevoitorul. Rosti:

— Iar sfatul meu pentru dumneavoastră este să plecați acum, ca să nu mai aveți nimic de-a face cu această parodie de proces. Când se va afla – și credeți-mă, știrea o să fie pe prima pagină a celor de la *Daily Mirror* – veți descoperi că dumneavoastră sunteți cel căzut în dizgrație, nu eu. Îl privi pe Murray: Toți cei care au ceva de-a face cu această farsă vor cădea în dizgrație.

Evans părea tulburat. Era clar că nu crezuse că procesul ar putea ajunge la urechile publicului.

— Destul! strigă Fitz mânios.

„Bun, se gândi Billy, l-am scos deja din sărite.”

Fitz continuă:

— Haideți să vedem dovezile, dacă se poate, domnule căpitan Murray.

Murray deschise un dosar și scoase o foaie de hârtie. Billy își recunoscu scrisul de mână. Așa cum se aștepta, era o scrisoare către Ethel.

Murray i-o arătă și îl întrebă:

— Ai scris această scrisoare?

Billy replică:

— Cum v-a parvenit, domnule căpitan Murray?

Fitz se răsti:

— Răspunde la întrebare!

Billy continuă:

— Ați urmat cursurile Școlii Eton, nu-i așa, domnule căpitan? Un gentilom nu ar citi niciodată corespondența altcuiva, sau cel puțin așa ni se spune, însă, din câte știu eu, numai cenzorul oficial are dreptul să examineze scrisorile soldaților. Presupun, deci, că această scrisoare v-a fost semnalată de către cenzor.

Făcu o pauză. Așa cum se așteptase, Murray evită să răspundă. Billy continuă:

— Sau ați obținut-o în mod ilegal?

Murray repetă:

— Ai scris sau nu această scrisoare?

— Dacă a fost obținută în mod ilegal, atunci nu poate fi folosită într-un proces. Cred că asta ar spune un avocat. Însă aici nu este niciun avocat. Ceea ce face ca acesta să fie doar o parodie de proces.

— Ai scris sau nu această scrisoare?

— Vă voi răspunde la această întrebare după ce îmi explicați cum v-a parvenit.

Fitz zise:

— Să știi că poți fi pedepsit pentru sfidarea curții.

„Sunt deja pasibil de pedeapsa cu moartea, se gândi Billy, ce prostie din partea lui Fitz să creadă că mă poate amenința!” Însă nu spuse decât atât:

— Mă apăr scoțând în evidență ilegitimitatea curții și ilegalitatea comisă de acuzare. Doriți să îmi interziceți și asta… domnule?

Murray se dădu bătut.

— Pe plic sunt notate adresa de returnare și numele sergentului Billy Williams. Dacă acuzatul dorește să susțină că nu a scris-o el, ar trebui să spună asta acum.

Billy nu scoase nicio vorbă.

— Scrisoarea este un mesaj codat, continuă Murray. Poate fi decodat citindu-se textul din trei în trei cuvinte, precum și inițialele cuvintelor din titlurile de cântece și de filme. Murray îi înmânã scrisoarea lui Evans și continuă: Când este decodată în acest fel, are următorul conținut.

Scrisoarea lui Billy descria incompetența regimului lui Kolchak, susținând că – în pofida aurului pe care îl avea la dispoziție – acesta nu era în stare să plătească personalul Transsiberianului, ceea ce ducea la probleme permanente de

aprovizionare și de transport. De asemenea, detalia ajutorul pe care încerca să îl acorde armata britanică. Informația fusese ținută în secret de contribuabilii britanici, care plăteau pentru armată și ai căror fii își riscau viețile.

Murray îi zise lui Billy:

— Negi că ai fi trimis acest mesaj?

— Nu pot face comentarii legate de dovezi obținute ilegal.

— Adresanta, E. Williams, este de fapt doamna Ethel Leckwith, conducătoarea campaniei *Labele jos de pe Rusia*, nu-i așa?

— Nu pot face comentarii legate de dovezi obținute ilegal.

— I-ai mai trimis scrisori codate în trecut?

Billy nu scoase nicio vorbă.

— Iar dumneaei a folosit informațiile pe care i le-ai transmis ca să redacteze articole de ziar ostile, care discreditează armata britanică și care pun în pericol șansele de reușită a acțiunilor noastre de aici.

— În niciun caz, spuse Billy. Armata a fost discreditată de oamenii care ne-au trimis într-o misiune secretă și ilegală fără știința sau consimțământul parlamentului. Campania *Labele jos de pe Rusia* este un prim pas necesar în revenirea noastră la rolul firesc de apărători ai Marii Britanii, în loc de a fi armata privată a unei mici conspirații de generali și politicieni de dreapta.

Chipul sculptat al lui Fitz se înroși de furie, observă Billy cu mare satisfacție.

— Cred că am auzit destul, spuse Fitz. Curtea va delibera acum și își va da verdictul.

Murray murmură ceva, iar Fitz adăugă:

— Ah, da. Acuzatul mai are ceva de spus?

Billy se ridică în picioare și spuse:

— Îl chem ca prim martor pe domnul colonel Fitzherbert.

— Nu fi ridicol, pufni Fitz.

— Doresc să se consemneze faptul că instanța a refuzat să îmi permită chestionarea unui martor, chiar dacă acesta este prezent la proces.

— Las-o baltă.

— Dacă nu mi s-ar fi refuzat dreptul de a chema un martor, l-aș fi întrebat pe domnul colonel care a fost relația dumnealui cu familia mea. Nu este adevărat că are o problemă personală cu

mine din cauza rolului tatălui meu de lider al minerilor? Care a fost relația dumnealui cu sora mea? Nu a angajat-o cumva ca menajeră-șefă, după care a concediat-o în mod misterios?

Billy fu tentat să spună mai multe despre Ethel, dar asta ar fi însemnat să îi târască numele prin noroi și, în plus, simpla aluzie era probabil suficientă.

— L-aș fi întrebat ce interes personal are în acest război ilegal purtat împotriva guvernului bolșevic. Soția dumnealui este o prințesă rusoaică? Fiul dumnealui este moștenitorul unei proprietăți de aici? Nu cumva domnul colonel se află aici ca să își apere propriile interese financiare? Nu cumva toate aceste chestiuni reprezintă adevărata explicație pentru care a convocat această mascaradă de curte? Și, dacă așa stau lucrurile, nu îi descalifică toate acestea calitatea de judecător în acest caz?

Fitz rămase stană de piatră, însă Murray și Evans aveau un aer cu totul surprins – nu știuseră toate aceste detalii personale.

Billy continuă:

— Mai am un lucru de adăugat. Kaizerul german este acuzat de crime de război. Se susține că a declarat război la încurajarea generalilor săi, împotriva voinței poporului german, așa cum a fost ea clar exprimată de către reprezentanții acestuia din Reichstag, parlamentul german. Dimpotrivă, se argumentează, Marea Britanie a declarat război Germaniei doar după o dezbatere în Camera Comunelor.

Fitz se prefăcu plictisit, însă Murray și Evans ascultau cu atenție.

Billy adăugă:

— Acum vă rog să luați în considerare acest război din Rusia. El nu a fost nicio clipă în discuție adus în parlamentul britanic. Poporului britanic i se ascund fapte sub pretextul securității operaționale – eterna scuză pentru secretele murdare ale armatei. Noi luptăm, dar fără să fi declarat război. Premierul britanic și colegii săi se află în exact aceeași poziție precum kaizerul și generalii lui. Ei sunt cei care acționează ilegal, nu eu.

Billy se așează la loc. Cei doi căpitani se apropiară de Fitz ca să se sfătuiască cu el. Billy se întrebă dacă nu cumva mersese prea departe. Simțise nevoia de a fi tranșant, dar era posibil să-i fi jignit pe căpitani în loc să le câștige sprijinul.

Totuși, păreau să existe neînțelegeri între judecători. Fitz vorbea apăsat, iar Evans clătina din cap; Murray părea stânjenit.

Probabil că era un semn bun, se gândi Billy. Cu toate acestea, era mai speriat ca niciodată. Nici măcar când înfruntase mitralierele de pe Somme sau când trăise explozia din mină nu fusese atât de înspăimântat ca acum, când viața sa se afla în mâinile unor ofițeri răuvoitori.

În cele din urmă, cei trei părură să cadă de acord. Fitz îl privi pe Billy și îi zise:

— Ridică-te.

Billy se ridică în picioare.

— Sergent William Williams, această curte te declară vinovat.

Fitz îl privi țintă pe Billy, ca și cum ar fi sperat să citească pe chipul lui înmărmurirea înfrângerii. Însă Billy se așteptase la acest verdict – era sentința de care se temuse.

Fitz continuă:

— Ești condamnat la zece ani de detenție grea.

Billy nu mai reuși să își păstreze chipul inexpresiv. Nu era pedeapsa cu moartea – dar zece ani?! Urma să aibă treizeci de ani când avea să iasă din închisoare. Avea să fie anul 1929. Mildred urma să aibă 35 de ani. Jumătate din viețile lor aveau să fi trecut până atunci. Atitudinea sa sfidătoare dispăru și lacrimile îi umplură ochii.

O expresie de profundă satisfacție se așternu pe chipul lui Fitz.

— Poți pleca, rosti el.

Billy fu luat de acolo și dus să își ispășească pedeapsa.

Capitolul 37

Mai – iunie 1919

(I)

În prima zi de mai, Walter Ulrich îi scrise lui Maud o scrisoare și o puse la poșta din Versailles.

Nu știa dacă ea mai trăia sau murise. Nu mai primise nicio veste de la ea de când se întâlniseră la Stockholm. Serviciul poștal dintre Germania și Marea Britanie nu fusese încă

restabilit, așa că aceasta era prima lui ocazie de a-i scrie din ultimii doi ani.

Walter și tatăl său ajunseseră în Franța cu o zi în urmă, împreună cu alți 180 de politicieni, diplomați și funcționari din Ministerul de Externe, care formau delegația germană la Conferința de Pace. Angajații Căilor Ferate Franceze le încetiniseră deliberat trenul în timp ce străbăteau ținutul devastat din nord-estul Franței. „Ca și cum noi am fi fost singurii care au bombardat regiunea asta”, rosti Otto mânios. Din Paris fuseseră duși cu autobuzul până în micul orășel Versailles și lăsați la Hotel des Réservoirs. Bagajele le fuseseră descărcate în curte și li se spusese în mod grosolan să și le care singuri. Era clar că francezii nu aveau de gând să fie mărinimoși acum că ieșiseră victorioși, se gândi Walter.

— Nici nu au câștigat, tocmai asta-i macină, zise Otto. Poate că nu au pierdut, fiindcă au fost salvați de britanici și de americani – dar nu te prea poți lăuda cu atâta lucru! I-am învins și ei știu asta, ceea ce le rănește orgoliul exacerbat.

Hotelul era rece și întunecat, dar afară înfloriseră magnoliile și merii. Germanii aveau voie să se plimbe pe terenul din jurul marelui castel și să viziteze magazinele. În fața hotelului se aduna mereu o mică mulțime. Oamenii de rând nu erau atât de răuvoitori precum oficialii. Uneori îi mai huiduiau, dar în general erau doar curioși să vadă dușmanii.

Walter îi scrise lui Maud din prima zi. Nu pomeni nimic despre căsătoria lor – nu era încă sigur dacă era înțelept să o facă, și oricum obiceiul discreției era greu de lepădat. Îi spuse unde se află, descrise hotelul și împrejurimile și o rugă să îi răspundă la scrisoare. Se duse apoi în oraș, cumpără un timbru și expedie scrisoarea.

Așteptă răspunsul ei cuprins de speranță și de neliniște. Dacă era în viață, oare îl mai iubea? Era aproape sigur că încă îl iubește. Însă trecuseră doi ani de la acele îmbrățișări pătimașe din camera de hotel de la Stockholm. Lumea era plină de bărbați care se întorseseră din război și care descoperiseră că iubitele sau soțiile lor se îndrăgostiseră de altcineva în anii lungi de despărțire.

Câteva zile mai târziu, liderii delegațiilor fură convocați la hotelul Trianon Palace, aflat în cealaltă parte a parcului, și primiră cât se poate de ceremonios cópii tipărite ale tratatului

de pace, redactat de către Aliații învingători. Acesta era scris în franceză. După ce se întoarseră la Hotel des Réservoirs, copiile fură predate unor echipe de traducători. Walter conducea o astfel de echipă. Își împărți bucata primită în secțiuni pe care le dădu celorlalți colegi și se apucă să citească.

Era chiar mai rău decât se așteptase.

Armata franceză avea să ocupe regiunea bazinului Rinului, aflată la graniță, vreme de cincisprezece ani. Regiunea Saar avea să devină un protectorat al Ligii Națiunilor, iar francezii urmau să controleze minele de cărbune. Alsacia și Lorena erau înapoiate Franței fără plebiscit: guvernul francez se temea că populația ar fi putut vota pentru păstrarea acestora de către Germania. Noul stat al Poloniei era atât de mare, încât cuprindea inclusiv casele a trei milioane de germani și terenurile cu cărbuni din Silezia. Germania avea să-și piardă toate coloniile: Aliații le împărțiseră între ei, ca niște hoți care-și împart prada. Iar germanii trebuiau să accepte să plătească despăgubiri încă nespecificate – cu alte cuvinte, să semneze un cec în alb.

Walter se întrebă ce fel de țară voiau ei să fie Germania. Oare își închipuiau că pot face acolo un lagăr imens de sclavi, în care toată lumea să trăiască cu rații insuficiente și să trudească pentru ca stăpânii să beneficieze de toate produsele? Dacă Walter urma să fie un asemenea sclav, cum putea oare să își mai întemeieze un cămin alături de Maud și să aibă copii?

Însă cea mai cumplită dintre toate era clauza vinei de război.

Articolul 231 din tratat stipula: „Guvernele Aliaților și ale Partenerilor lor declară, iar Germania acceptă, responsabilitatea Germaniei și a aliaților săi pentru toate pierderile și pagubele suferite de Guvernele Aliaților și ale Partenerilor și de cetățenii acestora, ca urmare a războiului impus lor de agresiunea Germaniei și a aliaților săi”.

— Este o minciună, spuse Walter mânios. O minciună stupidă, ignorantă, răuvoitoare, vicioasă și blestemată.

Germania nu era nevinovată, iar el știa asta și încercase să-i explice și tatălui său în repetate rânduri. Însă trăise îndeaproape crizele diplomatice din vara lui 1914 și cunoștea fiecare pas mic întreprins pe calea războiului, știind astfel că vina nu aparținea unei singure națiuni. Liderii ambelor tabere urmăriseră în primul rând să își apere țările și niciunul dintre ei nu intenționase să

arunce lumea în cel mai mare război din istorie: nici Asquith, nici Poincaré, nici kaizerul, nici țarul, nici împăratul Austriei. Până și Gavrilo Princip, asasinul de la Sarajevo, se pare că fusese îngrozit când înțelesese ce declanșase atentatul său, însă nici măcar el nu era responsabil pentru „toate pierderile și pagubele”.

Walter dădu de tatăl său la puțin timp după miezul nopții, când luară amândoi o pauză – băură o cafea pentru a rămâne treji și pentru a continua să lucreze.

— Este revoltător! izbucni Otto. Am fost de acord cu un armistițiu bazat pe cele 14 Puncte ale lui Wilson, dar tratatul nu are nimic de-a face cu acestea!

De această dată Walter îi dădea dreptate tatălui său.

Până dimineață traducerea fu tipărită și cópii ale ei fură distribuite de către curieri speciali la Berlin – un exemplu clasic de eficiență germană, se gândi Walter, văzând mai limpede virtuțile țării sale acum că era ponegrită. Prea epuizat ca să poată dormi, se hotărî să se plimbe până avea să se simtă suficient de relaxat cât să meargă la culcare.

Ieși din hotel și se duse în parc. Rododendronii erau înmuguriți. Era o dimineață frumoasă pentru Franța, dar una cruntă pentru Germania. Ce efect urmau să aibă propunerile asupra guvernului social-democrat german, pus și-așa la grea încercare? Oare lumea avea să dispere și să o apuce pe calea bolșevismului?

Era singur în marele parc, cu excepția unei tinere îmbrăcate într-o haină subțire de primăvară, care stătea pe o bancă de sub un castan. Căzut pe gânduri, își duse mâna politicos la borul pălăriei moi de fetru în timp ce trecea pe lângă ea.

— Walter… spuse ea.

El simți cum îi stă inima. Știa prea bine această voce, dar nu putea fi ea. Se întoarse și rămase mut de uimire.

Ea se ridică.

— O, Walter! Nu m-ai recunoscut?

Era Maud.

El își simți brusc sângele fierbându-i în vene. Făcu doi pași spre ea și ea se aruncă în brațele lui. El o strânse puternic la piept; își îngropă fața în gâtul ei și trase adânc în piept parfumul ei, încă familiar după toți acești ani. O sărută pe frunte, pe obraji și apoi pe gură. Vorbea și o săruta în același timp, însă nici

cuvintele și nici săruturile nu puteau exprima tot ce-avea în suflet.

În cele din urmă ea zise:

— Mă mai iubești?

— Mai mult ca niciodată, răspunse el, sărutând-o din nou.

(II)

Maud își trecu mâinile peste pieptul dezgolit al lui Walter, după ce tocmai făcuseră dragoste.

— Ești atât de slab... rosti ea.

Avea burta suptă și oasele șoldurilor îi ieșeau în afară. Ar fi vrut să îl îngrașe cu cornuri cu unt și pateu de gâscă.

Erau într-un dormitor dintr-un han aflat la câteva mile în afara Parisului. Fereastra era deschisă și o briză plăcută de primăvară flutura perdelele galbene precum ciubotica-cucului. Maud aflase de existența acestui loc cu mulți ani în urmă, când Fitz îl folosea ca să se întâlnească cu o femeie măritată, contesa de Cagnes. Hanul, ceva mai mare decât o casă mai măricică dintr-un sătuc, nici măcar nu avea nume. Oamenii făceau rezervări pentru prânz și își luau camere după-amiaza. Poate că existau asemenea locuri și la periferia Londrei, dar amenajarea părea cumva specific franțuzească.

Spuseseră că se numesc domnul și doamna Wooldridge, iar Maud purta verigheta pe care o ascunsese timp de aproape cinci ani. Fără îndoială că proprietăreasa, discretă de altfel, presupunea că doar pretind că sunt căsătoriți. Asta nu era o problemă însă, câtă vreme nu suspecta că Walter este german, ceea ce le-ar fi adus amândurora necazuri.

Maud nu-și putea desprinde mâinile de pe trupul lui. Era atât de recunoscătoare fiindcă se întorsese la ea teafăr și nevătămat... Îi atinse cicatricea lungă de pe tibie cu vârfurile degetelor.

— Am căpătat-o la Château-Thierry, zise el.

— Gus Dewar a luptat în acea bătălie. Sper că nu el te-a împușcat.

— Am avut noroc că s-a vindecat bine. Mulți oameni au murit din cauza cangrenei.

Trecuseră trei săptămâni de când erau din nou împreună. În tot acest timp Walter lucrase neîntrerupt la răspunsul germanilor la tratatul propus, scăpând numai pentru câte o jumătate de oră pe zi ca să se plimbe cu ea prin parc sau să stea pe bancheta din spate a Cadillacului albastru al lui Fitz, în vreme ce șoferul îi ducea dintr-o parte în alta.

Maud fusese la fel de șocată ca Walter de condițiile aspre impuse germanilor. Scopul conferinței de la Paris era acela de a crea o lume nouă, echitabilă și pașnică – nu de a le permite învingătorilor să se răzbune pe învinși. Noua Germanie trebuia să fie democrată și prosperă. Își dorea să aibă copii cu Walter și copiii lor urmau să fie germani. Se gândea adesea la pasajul din *Cartea lui Rut*, care începea cu „Unde te vei duce tu, acolo voi merge și eu”. Mai devreme sau mai târziu, trebuia să-i spună asta lui Walter.

Totuși, se mai liniști când află că nu era singura care nu era de acord cu propunerile tratatului. Și alți oameni din tabăra Aliaților considerau că pacea era mai importantă decât răzbunarea. Doisprezece membri ai delegației americane demisionaseră în semn de protest. Un scrutin electoral parțial fusese câștigat de candidatul care susținea o pace nevindicativă. Arhiepiscopul de Canterbury declarase public că se simte „foarte stânjenit” și susținuse că vorbește în numele unui curent tăcut al opiniei publice, care nu era reprezentat de ziarele ce instigau la ură împotriva hunilor.

Cu o zi în urmă, germanii își prezentaseră contrapropunerea – peste o sută de pagini bine argumentate și bazate pe cele 14 Puncte ale lui Wilson. Presa franceză din acea dimineață turbase de furie. Plesnind de indignare, jurnaliștii spuneau că documentul reprezintă un monument de nerușinare și un caraghioslâc odios.

— Tocmai francezii ne acuză de aroganță?! exclamă Walter. Cum e vorba aceea cu tigaia?

— Râde ciob de oală spartă, spuse Maud.

El se rostogoli pe o parte și se jucă cu părul ei pubian. Acesta era închis la culoare, des și cârlionțat. Ea se oferise să și-l radă, dar el zisese că îi place așa cum este.

— Ce-o să facem? spuse el. Este romantic să ne întâlnim într-un hotel și să stăm în pat după-amiaza, ca niște iubiți

clandestini, dar nu mai putem continua așa. Trebuie să le spunem tuturor că suntem căsătoriți.

Maud îi dădea dreptate. Abia aștepta să poată dormi cu el noapte de noapte, deși nu recunoștea asta cu glas tare: era ușor stânjenită de cât de mult îi plăcea să facă sex cu el.

— Am putea să ne așezăm la casa noastră și să-i lăsăm pe toți să tragă concluziile de rigoare.

— Nu m-aș simți prea comod cu soluția asta, rosti el. Ar părea că ne este rușine.

Ea era de aceeași părere. Voia să-și trâmbițeze fericirea, nu să o ascundă. Se mândrea cu Walter: era chipeș, viteaz și extrem de deștept.

— Am putea face încă o nuntă, zise ea. Să ne logodim, să anunțăm lumea, să facem o ceremonie și să nu spunem nimănui că suntem căsătoriți de aproape cinci ani. Nu este ilegal să te căsătorești cu aceeași persoană de două ori.

El era îngândurat.

— Tatăl meu și fratele tău se vor împotrivi. Nu ne pot opri, dar pot să ne îngreuneze situația – ceea ce ar strica frumusețea evenimentului.

— Ai dreptate, recunoscu ea fără tragere de inimă. Fitz ar spune că unii germani pot fi flăcăi de ispravă, dar asta nu înseamnă că îți dorești ca sora ta să se mărite cu unul dintre ei.

— Așa că trebuie să-i punem în fața faptului împlinit.

— Hai să le zicem și apoi să anunțăm vestea în presă, spuse ea. Vom spune că este un simbol al noii ordini mondiale. O căsătorie anglo-germană, concomitent cu tratatul de pace.

El părea sceptic.

— Și cum vom face asta?

— O să vorbesc cu redactorul revistei *Tatler*. Mă plac foarte mult – le-am furnizat o grămadă de materiale.

Walter zâmbi și zise:

— „Lady Maud Fitzherbert este mereu îmbrăcată în ton cu ultima modă.”

— Poftim?

El întinse mâna după portmoneul său de pe noptieră și scoase o tăietură dintr-o publicație.

— Singura mea poză cu tine, spuse el.

Ea o luă din mâna lui – timpul o făcuse mai fragilă și șterse culorile. Studie fotografia.

— Asta a fost făcută înainte de război.

— Și o am de atunci. A supraviețuit... ca mine.

Ochii lui Maud se umplură de lacrimi, începțoșând și mai mult imaginea neclară.

— Nu plânge, îi zise el îmbrățișând-o.

Ea își lipi fața de pieptul lui dezgolit și începu să plângă. Unele femei plângeau cât ai zice pește, dar ea nu fusese niciodată așa. Acum plângea în hohote, fără să se poată opri. Plângea pentru anii pierduți, pentru milioanele de băieți omorâți și pentru risipa inutilă și stupidă. Vărsa toate lacrimile ținute în frâu în cinci ani de stăpânire de sine.

După ce se opri și lacrimile i se uscară, îl sărută pătimaș și făcură din nou dragoste.

(III)

Cadillacul albastru al lui Fitz îl luă pe Walter de la hotel pe 16 iunie și îl duse în Paris. Maud hotărâse că revista *Tatler* o să vrea o fotografie cu ei doi. Walter purta un costum din tweed făcut la Londra înainte de război. Era puțin cam larg în talie, dar în acele vremuri toți germanii purtau haine prea largi.

Walter înființase un mic birou de informații secrete la Hotel des Réservoirs, monitorizând presa franceză, britanică, americană și italiană și punând cap la cap bârfele auzite de delegația germană. Știa că între Aliați izbucniseră dispute aprinse cu privire la contrapropunerile germanilor. Lloyd George, un politician extrem de flexibil, era dispus să reexamineze termenii tratatului. Însă premierul francez, Clemenceau, spunea că fusese deja mult prea generos și fierbea de mânie la cea mai mică sugestie de amendamente. În mod surprinzător, Woodrow Wilson era și el încăpățânat. Considera varianta de tratat propusă drept o înțelegere echitabilă și, ori de câte ori se hotăra într-o privință, devenea surd la critici.

Aliații negociau de asemenea tratate de pace pentru partenerii Germaniei: Austria, Ungaria, Bulgaria și Imperiul Otoman. Erau create țări noi, precum Iugoslavia și Cehoslovacia, iar britanicii și francezii își împărțeau Orientul Mijlociu în sfere de influență. Mai discutau totodată despre oportunitatea unei păci cu Lenin. Oamenii din toate țările se săturaseră de război, însă

câteva persoane influente încă doreau să mai lupte cu bolșevicii. Ziarul britanic *Daily Mail* descoperise o conspirație internațională a finanțiștilor evrei, care sprijinea regimul de la Moscova – una dintre cele mai implauzibile născociri produse de acea publicație.

În privința tratatului cu Germania, Wilson și Clemenceau avură câștig de cauză în fața lui Lloyd George și, ceva mai devreme în acea zi, echipa germană de la Hotel des Réservoirs primise o înștiințare prin care i se cerea în mod imperios să accepte condițiile în decurs de trei zile.

Walter contempla posomorât viitorul țării sale, în timp ce stătea pe bancheta din spate a mașinii lui Fitz. Germania avea să fie transformată într-o colonie africană, se gândi el, locuitorii primitivi muncind doar ca să își îmbogățească stăpânii străini. Nu voia să-și crească copiii într-un asemenea loc.

Maud aștepta în studioul fotografului, arătând minunat într-o rochie subțire de vară realizată de croitorul ei preferat, Paul Poiret.

Fotograful avea un decor pictat ce înfățișa o grădină înfloritǎ, care lui Maud i se păru de prost gust, așa că pozară în fața perdelelor simple din sala de mese. La început au stat unul lângă celălalt fără să se atingă, ca niște străini. Fotograful propuse ca Walter să îngenuncheze în fața lui Maud, însă asta era mult prea siropos. În cele din urmă găsiră o poziție pe placul tuturor, cu ei doi ținându-se de mână și uitându-se unul la altul, în loc să privească spre obiectiv.

Fotograful le promise că pozele aveau să fie gata a doua zi.

Se duseră apoi la han să servească prânzul.

— Aliații nu pot să-i ordone pur și simplu Germaniei să semneze, rosti Maud. Asta nu-i negociere.

— Așa au făcut.

— Ce se întâmplă dacă refuzați?

— Nu ne-au spus.

— Ce aveți de gând să faceți?

— O parte din delegație se întoarce la Berlin diseară, ca să se consulte cu guvernul nostru. Oftă și adăugă: Mă tem că am fost ales să merg cu ei.

— Atunci a sosit timpul să facem anunțul. O să plec la Londra mâine, după ce iau fotografiile.

— Bine, zise el. O să-i spun mamei mele de îndată ce ajung la Berlin. Ea o să primească bine vestea. Apoi o să-i spun tatei. El nu o s-o primească deloc bine.

— Eu o să vorbesc cu mătușa Herm și cu prințesa Bea, apoi o să-i scriu lui Fitz în Rusia.

— Deci asta va fi ultima oară când ne vedem... pentru ceva vreme.

— În cazul ăsta, mănâncă și hai în pat.

(IV)

Gus și Rosa se întâlniră în Grădinile Tuileries. Parisul începea să revină la normal, se gândi Gus fericit. Soarele strălucea, copacii erau înfrunziți și bărbați cu garoafe la butonieră fumau trabuc și urmăreau cele mai bine îmbrăcate femei din lume trecând pe alei. De o parte a parcului, Rue de Rivoli era aglomerată cu mașini, camioane și căruțe trase de cai; de cealaltă parte, barjele cu marfă împânzeau Sena. Poate că lumea avea să-și revină totuși.

Rosa era încântătoare – purta o rochie roșie din bumbac subțire și o pălărie cu boruri largi. „Dacă aș ști să pictez, se gândi Gus când o văzu, aș picta-o așa cum este acum.”

El purta un sacou albastru și o pălărie de paie elegantă. Când îl văzu, ea pufni în râs.

— Ce este? o întrebă el.

— Nimic. Arăți bine.

— E datorită pălăriei, nu?

Ea își înăbuși un alt chicotit.

— Ești simpatic.

— Arată stupid. Nu am ce-i face. Așa pățesc când port pălării. Probabil pentru că am forma unui ciocan cu cap rotund.

Ea îl sărută ușor pe buze.

— Ești cel mai atrăgător bărbat din Paris.

Cel mai mult îl uimea că ea era sinceră când zicea asta. Gus se gândi: „Cum de-am avut atâta noroc?”

O luă de braț.

— Hai să ne plimbăm!

Porniră încet spre Luvru. Ea spuse:

— Ai văzut *Tatler*-ul de azi?

— Revista londoneză? Nu, de ce?

— Se pare că prietena ta apropiată, Lady Maud, s-a căsătorit cu un german.

— O! exclamă el. Cum de-au aflat?

— Vrei să spui că știai?

— Ghicisem. L-am văzut pe Walter la Berlin în 1916 și el m-a rugat să-i duc o scrisoare lui Maud. Mi-am dat seama că asta însemna că erau fie logodiți, fie căsătoriți.

— Ce discret ești! Ai tăcut mâlc.

— Era un secret periculos.

— S-ar putea să fie încă periculos. *Tatler* vorbește frumos despre ei, dar alte ziare ar putea adopta un ton diferit.

— Maud a mai fost atacată de presă și înainte. Este călită.

Rosa se fâstâci.

— Bănuiesc că despre asta discutați în acea noapte în care te-am văzut vorbind cu ea între patru ochi.

— Întocmai. Mă întreba dacă mai știu ceva de Walter.

— Mă simt prost pentru că am crezut că flirtai cu ea.

— Te iert, dar îmi rezerv dreptul de a readuce subiectul în discuție data viitoare când mă critici fără motiv. Pot să te întreb ceva?

— Orice vrei, Gus.

— Am trei întrebări, de fapt.

— Sună amenințător! Ca într-un basm tradițional. Dacă nu nimeresc răspunsurile corecte, voi fi surghiunită?

— Mai ești anarhistă?

— Te-ar deranja dacă aș fi?

— Mă întreb doar dacă ar putea să ne despartă simpatiile politice.

— Anarhismul este credința că nimeni nu are dreptul să domnească. Toate filosofiile politice, de la dreptul divin al regilor până la contractul social al lui Rousseau, încearcă să justifice autoritatea. Anarhiștii consideră greșite toate aceste teorii, deoarece nicio formă de autoritate nu este legitimă.

— De necontestat în teorie. Imposibil de aplicat în practică.

— Văd că-ți merge mintea. Într-adevăr, toți anarhiștii sunt împotriva sistemului, însă există diferențe mari între ei în ceea ce privește viziunea asupra felului în care ar trebui să funcționeze societatea.

— Și care este viziunea ta?

— Nu mai văd lucrurile la fel de clar ca înainte. De când am început să mă ocup de Casa Albă, am căpătat o perspectivă nouă asupra politicii. Însă încă mai cred că autoritatea trebuie să își justifice necesitatea.

— Nu cred că ne vom contrazice vreodată pe această temă.

— Bun. Următoarea întrebare?

— Spune-mi despre ochiul tău.

— Așa m-am născut. Aș fi putut face o operație pentru a mi-l deschide. În spatele pleoapei este doar o masă de țesut inutil, dar aș putea purta un ochi de sticlă. Totuși, nu s-ar închide niciodată. Am considerat că acesta este răul cel mai mic. Te deranjează?

El se opri și se întoarse cu fața spre ea.

— Pot să îl sărut?

Ea ezită.

— Bine…

El se aplecă și îi sărută pleoapa închisă. Nu simți nimic nefiresc când o atinse cu buzele. Era ca și cum ar fi sărutat-o pe obraz.

— Îți mulțumesc, îi spuse el.

Ea zise aproape șoptind:

— Nimeni nu a mai făcut asta până acum.

El dădu din cap – se așteptase să fie un soi de tabu.

Ea îl întrebă:

— De ce ai vrut s-o faci?

— Pentru că iubesc tot ce ține de tine și vreau să mă asigur că știi asta.

— Oo…

Ea rămase tăcută câteva clipe, copleșită de emoție; însă apoi zâmbi larg și reveni la tonul ei strengăresc preferat:

— Ei bine, dacă mai e vreun loc ciudat pe care vrei să-l săruți, dă-mi de știre.

El nu prea știa cum să răspundă la această ofertă vag incitantă, așa că o lăsă momentan deoparte, pentru a se gândi mai pe îndelete la ea.

— Mai am o întrebare.

— Spune.

— Acum patru luni ți-am zis că te iubesc.

— Nu am uitat.

— Dar tu nu mi-ai zis ce simți pentru mine.

— Nu este evident?

— Poate că da, dar aș vrea să-mi spui totuși. Mă iubești?

— O, Gus, nu pricepi?

Expresia de pe chipul ei se schimbă și păru să cadă pradă suferinței.

— Nu sunt destul de bună pentru tine. Tu erai cel mai vânat burlac din Buffalo, iar eu anarhista cu un singur ochi. Ar trebui să iubești o femeie elegantă, frumoasă și bogată. Eu sunt fată de doctor – mama mea a fost o simplă menajeră. Nu sunt persoana potrivită pe care să o iubești.

— Dar mă iubești? întrebă el, cu o insistență nezdruncinată.

Ea începu să plângă.

— Sigur că te iubesc, nătăflețule. Te iubesc din tot sufletul!

El o cuprinse în brațe.

— Atunci, asta e tot ce contează, zise el.

(V)

Mătușa Herm lăsă jos *Tatler*-ul.

— A fost foarte urât din partea ta să te căsătorești în secret, îi zise ea lui Maud. Apoi zâmbi conspirativ: Dar ce romantic!

Se aflau în salonul casei din Mayfair a lui Fitz. Bea redecorase locul după încheierea războiului, în noul stil Art Deco, cu scaune cu aspect utilitar și alte zorzoane moderniste din argint de la Asprey. Alături de Maud și de Herm se mai aflau prietenul pezevenchi al lui Fitz, Bing Westhampton, și soția acestuia. Sezonul londonez era în toi și urmau să meargă cu toții la operă de îndată ce Bea era gata. Ea le spunea noapte bună Băiatului, acum în vârstă de trei ani și jumătate, și lui Andrew, care avea 18 luni.

Maud ridică revista și se mai uită o dată la articol. Fotografia nu o mulțumea în mod deosebit. Își închipuise că va înfățișa doi îndrăgostiți. Din păcate, părea o scenă desprinsă dintr-un film de cinematograf. Walter arăta ca un prădător, ținând-o de mână și țintuind-o cu privirea ca un Lothario răuvoitor, iar ea părea o ingenuă pe punctul de a cădea pradă farmecelor lui.

Totuși, textul era tot ce își dorise. Jurnalistul le amintea cititorilor că Lady Maud fusese „o sufragetă în ton cu moda” înainte de război, că începuse campania din ziarul *Soldier's Wife*

pentru drepturile femeilor rămase acasă și că fusese băgată la închisoare pentru că protestase în numele lui Jayne McCulley. Mai menționa că ea și cu Walter intenționaseră să își anunțe logodna în mod normal, dar că fuseseră împiedicați de izbucnirea războiului. Căsătoria lor secretă, oficiată pe fugă, era prezentată drept o încercare disperată de a face lucrul potrivit în împrejurări anormale.

Maud insistase să fie citată cu precizie, iar revista se ținuse de cuvânt. „Știu că unii britanici îi urăsc pe germani, declarase ea. Dar mai știu și că Walter, la fel ca mulți alți germani, a făcut tot posibilul ca să prevină războiul. Acum, că s-a terminat, trebuie să facem pace și să reînnodăm prietenia cu foștii inamici și sper din tot sufletul că lumea va vedea legătura noastră ca pe un simbol al noii lumi."

În anii ei de campanii politice, Maud aflase că puteai uneori să câștigi sprijinul unei publicații dacă îi ofereai o poveste bună în exclusivitate.

Walter se întorsese la Berlin, așa cum fusese plănuit. Germanii fuseseră huiduiți de mulțimile strânse în timp ce se îndreptau spre gară, ca să plece acasă. O secretară fusese lovită cu o piatră. Comentariul francezilor fusese: „Amintiți-vă ce i-au făcut Belgiei". Secretara era încă în spital. Între timp, poporul german se opunea vehement semnării tratatului.

Bing se așează lângă Maud pe canapea. Pentru prima oară, nu încerca să flirteze cu ea.

— Aș fi vrut să fie și fratele tău aici, ca să te sfătuiască cu privire la asta, rosti el, făcând un semn cu capul spre revistă.

Maud îi scrisese lui Fitz ca să-i dea de veste despre căsătorie și îi trimisese și poza decupată din *Tatler*, ca să-i arate că societatea londoneză îi acceptase gestul. Nu putea să știe cât de mult avea să-i ia scrisorii ca să ajungă oriunde s-ar fi aflat Fitz și nu aștepta un răspuns decât peste câteva luni. Până atunci, avea să fie prea târziu pentru ca Fitz să mai protesteze. Nu-i mai rămânea de ales decât să zâmbească și să o felicite.

Maud se zbârli auzind aluzia cum că ar avea nevoie de un bărbat care să-i spună ce să facă.

— Ce-ar putea să-mi zică Fitz?

— În viitorul apropiat, viața soției unui german va fi foarte aspră.

— Știu asta și fără să mi-o spună un bărbat.

— În absența lui Fitz, mă simt oarecum responsabil.

— Te rog, nu este cazul.

Maud încercă să nu se simtă jignită. Ce sfat i-ar fi putut da Bing, în afară de cum să parieze și să bea în cluburile de noapte ale lumii?

El își coborî glasul și spuse:

— Ezit să-ți spun asta, dar…

Aruncă o privire spre mătușa Herm, care pricepu aluzia și se duse să-și mai toarne niște cafea.

— Dacă ai putea susține că această căsătorie nu a fost consumată, atunci ai putea obține o anulare.

Maud se gândi la camera cu perdele galbene precum ciubotica cucului și fu nevoită să își înăbușe un surâs de fericire.

— Dar nu pot…

— Te rog să nu-mi spui nimic despre asta. Vreau doar să mă asigur că îți cunoști opțiunile.

Maud își înăbuși indignarea din ce în ce mai mare.

— Știu că îmi vrei binele, Bing…

— Mai există și varianta divorțului. Se găsește mereu o cale prin care un bărbat să-i ofere temei de divorț soției.

Maud nu-și mai putu ține în frâu revolta.

— Te rog să încetezi imediat discuția despre acest subiect, rosti ea pe un ton ridicat. Nu am nici cea mai mică dorință să obțin o anulare sau un divorț. Îl iubesc pe Walter.

Bing se îmbufnă.

— Încercam doar să enunț ce cred că ți-ar spune Fitz, capul familiei, dacă ar fi aici. Se ridică în picioare și îi zise soției sale: Hai să mergem, bine? Nu are rost să întârziem toți.

Câteva minute mai târziu Bea coborî, îmbrăcată într-o rochie nouă din mătase roz.

— Sunt gata, spuse ea, de parcă ea i-ar fi așteptat pe ei și nu invers.

Privirea îi zăbovi o clipă asupra mâinii stângi a lui Maud, observând verigheta, dar nu spuse nimic. Când Maud îi dădu vestea, răspunsul ei fu cât se poate de neutru:

— Sper că veți fi fericiți, zise ea fără căldură. Și sper că Fitz va reuși să se împace cu gândul că nu i-ai cerut mai întâi permisiunea.

Ieșiră și urcară în mașină. Era Cadillacul negru pe care Fitz îl cumpărase după ce rămăsese blocat în Franța cel albastru. Totul

era pus la dispoziție de Fitz, reflectă Maud: casa în care locuiau cele trei femei, rochiile exorbitante pe care le purtau, mașina și loja de la operă. Facturile de la hotelul Ritz din Paris îi fuseseră expediate lui Albert Solman – însărcinatul cu afaceri al lui Fitz, din Londra – și achitate fără nicio întrebare. Fitz nu se plângea niciodată. Walter nu putea să îi asigure un asemenea lux, iar ea știa asta. Poate că Bing avea dreptate și ei avea să-i fie greu fără luxul cu care se obișnuise. Dar măcar urma să fie alături de bărbatul pe care îl iubea.

Ajunseră la Covent Garden în ultima clipă, din cauza întârzierii lui Bea. Spectatorii își ocupaseră deja locurile. Cele trei femei urcară în grabă treptele acoperite cu covor roșu și se îndreptară spre lojă. Maud își aminti deodată ce îi făcuse lui Walter în această lojă în timpul spectacolului *Don Giovanni*. Se simți stânjenită: ce-o apucase de riscase în asemenea măsură?

Bing Westhampton era deja acolo cu soția lui și se ridică și îi ținu scaunul lui Bea. Sala era cufundată în tăcere: spectacolul era pe punctul de a începe. Urmăritul celorlalți oameni era una dintre atracțiile operei și multe capete se întoarseră să se uite la prințesă când aceasta se așeză. Mătușa Herm stătea în rândul al doilea, dar Bing trase un scaun din primul rând pentru Maud. Un zumzet se înălță din boxele de jos: aproape toți cei prezenți văzuseră fotografia și citiseră articolul din *Tatler*. Mulți dintre ei o cunoșteau personal pe Maud: aceasta era societatea londoneză – aristocrații și politicienii, judecătorii și episcopii, artiștii de succes și oamenii de afaceri bogați cu soțiile lor. Maud rămase un moment în picioare ca să le permită să o vadă bine și să observe cât de mulțumită și de mândră este.

Asta se dovedi însă o greșeală.

Sunetul din public se modifică – murmurul se înteți. Nu se distingeau cuvinte, dar chiar și așa, vocile aveau o notă de dezaprobare, precum schimbarea de ton din bâzâitul unei muște când dă de o fereastră închisă.

Maud fu descumpănită. Apoi auzi un alt zgomot, ce semăna îngrozitor de mult cu un țâțâit; confuză și deznădăjduită, se așeză pe scaun.

Însă asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Toată lumea se holba la ea acum. În câteva secunde țâțâitul se întinse în toate boxele, apoi începu să se audă și din loje.

— Ce urât, rosti Bing firav, în semn de protest.

Maud nu mai văzuse niciodată atâta ură, nici măcar în toiul mitingurilor sale ca sufragetă. Simți o durere în stomac, ca o crampă. Își dorea să înceapă mai repede muzica, dar dirijorul se holba și el la ea, cu bagheta lăsată pe lângă trup.

Încercă să le întoarcă privirea cu mândrie, dar lacrimile îi umplură ochii, încețoșându-i vederea. Acest coșmar nu avea să se sfârșească de la sine, trebuia să facă ceva.

Se ridică în picioare, iar țâțâitul se intensifică.

Lacrimile îi șiroiau pe față. Fără să mai vadă aproape nimic, se întoarse cu spatele. Dărâmându-și scaunul, porni împleticindu-se spre ușa din spatele lojei. Mătușa Herm se ridică, exclamând:

— O, vai, vai, vai!

Bing sări în picioare și deschise ușa. Maud ieși afară, cu mătușa Herm urmând-o îndeaproape. Bing ieși și el după ele. În spatele ei, Maud auzi țâțâitul transformându-se în hohote de râs și apoi, spre groaza ei, spectatorii începură să aplaude, felicitându-se pentru că se descotorosiseră de ea; aplauzele lor răutăcioase o urmăriră de-a lungul coridorului și scărilor, până la ieșirea din clădire.

(VI)

Drumul de la poarta parcului până la Palatul Versailles era lung de-o milă. Astăzi era străbătut de sute de cavaleriști francezi călare, în uniforme albastre. Soarele de vară scânteia din căștile lor de oțel. Soldații țineau lănci cu flamuri roșii și albe, ce fluturau în briza caldă.

Johnny Remarc izbutise să-i obțină lui Maud o invitație la semnarea tratatului de pace, în pofida rușinii pățite la operă; însă fu nevoită să călătorească în remorca unui autocamion, înghesuită printre toate secretarele din delegația britanică, ca niște oi duse la târg.

La un moment dat păruse că germanii vor refuza să semneze. Eroul de război, feldmareșalul von Hindenburg, declarase că el unul ar prefera să sufere o înfrângere onorabilă decât să accepte o pace rușinoasă. Cabinetul german demisionase in corpore, nefiind de acord cu tratatul. La fel procedase și conducătorul delegației lor de la Paris. În cele din urmă, Adunarea Națională votase pentru semnarea tuturor articolelor,

mai puțin a celebrei clauze de vinovăție. Însă chiar și asta era inacceptabil, replicaseră imediat Aliații.

— Ce vor face Aliații dacă germanii refuză? îl întrebase Maud pe Walter la han, unde locuiau acum împreună cât se poate de discret.

— Spun că vor invada Germania.

Maud clătină din cap.

— Soldații noștri nu vor lupta.

— Nici ai noștri.

— Deci s-ar ajunge din nou într-un punct mort.

— Da, numai că flota britanică nu a ridicat încă blocada, deci Germania tot nu poate primi provizii. Aliații vor aștepta până când răzmerițele provocate de foamete vor izbucni în toate orașele germane, apoi vor intra în țară fără să mai întâmpine opoziție.

— Deci trebuie să semnați.

— Semnăm sau murim de foame, rosti Walter cu amărăciune.

Era 28 iunie și se împlineau exact cinci ani de la asasinarea arhiducelui la Sarajevo.

Autocamionul le duse pe secretare în curte, iar ele coborâră cât putură de grațios. Maud intră în palat și urcă scara cea mare, pe care erau înșiruiți alți soldați francezi împopoțonați, de această dată din Garda Republicană, purtând căști argintii cu panaș din păr de cal.

Într-un final intră în Sala Oglinzilor. Aceasta era una dintre cele mai grandioase încăperi din lume. Era mare cât trei terenuri de tenis puse cap la cap. Într-una dintre părți, șaptesprezece ferestre înalte dădeau spre grădină; pe celălalt perete, ferestrele se reflectau în șaptesprezece arcade cu oglinzi. Și, cel mai important dintre toate, aceasta era încăperea în care, în 1871, la sfârșitul războiului franco-prusac, germanii victorioși își încoronaseră primul împărat și îi siliseră pe francezi să le cedeze Alsacia și Lorena. Germanii urmau să fie acum umiliți sub același tavan boltit. Și fără îndoială că unii dintre ei visau deja la clipa din viitor în care aveau să se răzbune la rândul lor. „Înjosirea la care îi supui pe alții se întoarce împotriva ta, mai devreme sau mai târziu, și te bântuie”, se gândi Maud. Oare oamenii aflați în tabere diferite la ceremonia din ziua aceea se vor gândi și ei la asta? Probabil că nu.

Își găsi locul pe una dintre băncile din pluș roșu. Erau acolo zeci de reporteri și de fotografi, iar o echipă de filmare cu camere imense era gata să consemneze evenimentul. Ștabii intrară pe rând și se așezară la o masă lungă: Clemenceau, relaxat și ireverențios, Wilson – formal și bățos, Lloyd George – precum un cocoș de Bantam îmbătrânit. Gus Dewar apăru și-i șopti ceva la ureche lui Wilson, apoi se duse la masa presei și vorbi cu o reporteriță drăguță care avea un singur ochi. Maud își aminti că o mai văzuse înainte. Gus era îndrăgostit de ea, își dădu seama Maud.

La ora trei, cineva ceru să se facă liniște și peste sală se așternu o tăcere respectuoasă. Clemenceau zise ceva, o ușă se deschise și intrară cei doi semnatari germani. Maud știa de la Walter că nimeni din Berlin nu dorise să își semneze numele pe tratat, iar în cele din urmă fuseseră trimiși ministrul de externe și cel al poștelor. Cei doi bărbați erau palizi și cu un aer jenat.

Clemenceau ținu un scurt discurs, apoi le făcu semn germanilor să se apropie. Cei doi oameni scoaseră stilourile din buzunare și semnară documentul de pe masă. Un moment mai târziu, la un semnal ascuns, afară se auziră salve de tun, vestind lumii că tratatul de pace fusese semnat.

Ceilalți delegați veniră și ei să semneze, nu doar din partea marilor puteri, ci și din partea tuturor țărilor care luau parte la tratat. Procedura se prelungi, iar spectatorii începură să discute între ei. Germanii rămaseră încremeniți până ce totul se isprăvi, apoi fură escortați afară.

Maud era complet dezgustată. „Am propovăduit pacea, se gândi ea, dar nouă nu ne stă gândul decât la răzbunare.” Ieși din palat. Afară, Wilson și Lloyd George erau asaltați din toate părțile de spectatorii bucuroși. Ocoli mulțimea, porni spre oraș și se duse la hotelul germanilor.

Spera ca Walter să nu fie prea deprimat: fusese o zi groaznică pentru el.

Îl găsi făcându-și bagajele.

— Plecăm spre casă diseară, îi spuse el. Toată delegația.

— Atât de repede…!

Aproape că nu se gândise deloc la ce avea să se întâmple după semnarea tratatului. Era un eveniment de o semnificație atât de dramatică, încât nu se putuse gândi și la altceva.

Spre deosebire de ea, Walter se gândise și avea un plan.

— Vino cu mine, îi spuse el direct.

— Nu pot primi permisiunea de a merge în Germania.

— De permisiunea cui ai nevoie? Ți-am făcut rost de un pașaport german, pe numele doamnei Maud von Ulrich.

Ea era uluită.

— Cum ai reușit asta? întrebă ea, deși aceasta nu era nici pe departe cea mai importantă întrebare din mintea ei.

— Nu a fost greu. Ești soția unui cetățean german. Ești îndreptățită să primești un pașaport. Mi-am folosit influența specială doar ca să scurtez îndeplinirea formalităților și am rezolvat totul în câteva ore.

Ea se holbă la el – era totul atât de brusc.

— Deci vii cu mine? o întrebă el.

Maud îi citi spaima în ochi. Walter se gândea că ea ar fi putut să dea înapoi în ultima clipă. Groaza lui la gândul că o putea pierde o făcu să vrea să plângă. Se simțea foarte norocoasă să fie iubită atât de pătimaș.

— Da, zise ea. Da, vin. Sigur că vin.

El nu era convins.

— Ești sigură că asta îți dorești?

Ea încuviință.

— Îți amintești povestea lui Rut din Biblie?

— Bineînțeles. De ce…?

Maud o citise de mai multe ori în ultimele câteva săptămâni și acum cită cuvintele care o impresionaseră.

— „Unde te vei duce tu, acolo voi merge și eu și unde vei trăi tu, voi trăi și eu; poporul tău va fi poporul meu și Dumnezeul tău va fi Dumnezeul meu; unde vei muri tu…”

Se opri, nemaiputând vorbi din cauza nodului care i se pusese în gât; apoi, după o clipă, înghiți în sec și continuă. „Unde vei muri tu, voi muri și eu și acolo voi fi îngropată.”

El zâmbi, însă avea lacrimi în ochi.

— Îți mulțumesc, rosti el.

— Te iubesc, zise ea. La ce oră pleacă trenul?

Capitolul 38

August – octombrie 1919

(I)

Gus și Rosa se întoarseră la Washington în același timp cu președintele. În august reușiră să obțină concediu amândoi și să meargă acasă, în Buffalo. A doua zi după ce sosiră, Gus o duse pe Rosa să-i cunoască părinții.

Era agitat. Voia cu disperare ca mama lui să o placă pe Rosa. Însă mama avea o părere exagerat de bună despre cât de atrăgător era fiul ei pentru femei. Le găsise cusururi tuturor fetelor pe care le pomenise el vreodată. Niciuna nu era suficient de bună pentru el, mai ales din punct de vedere social. Dacă ar fi vrut să se însoare cu fiica regelui Angliei, probabil că i-ar fi spus: „N-ai putut și tu să găsești o americancă bine-crescută și cumsecade?”

— Primul lucru pe care îl vei remarca la ea, mamă, este frumusețea ei, îi zise Gus la micul dejun din acea dimineață. Al doilea lucru va fi că are un singur ochi. După câteva minute, îți vei da seama că este foarte deșteaptă. Iar când vei ajunge să o cunoști mai bine, vei înțelege că este cea mai minunată tânără din lume.

— Sunt sigură că așa va fi, rosti mama lui, cu obișnuita ei lipsă de sinceritate care-ți tăia răsuflarea. Cine sunt părinții ei?

Rosa sosi la jumătatea după-amiezii, când mama trăgea un pui de somn și tata era încă în centru. Gus îi arătă casa și terenul din jurul acesteia. Ea spuse pe un ton neliniștit:

— Știi că eu provin dintr-un mediu mult mai modest, nu?

— O să te obișnuiești repede, răspunse el. Oricum, noi nu vom locui într-o asemenea splendoare. Dar am putea să cumpărăm o căsuță elegantă în Washington.

Jucară apoi tenis. Era un meci dezechilibrat: Gus cu brațele și cu picioarele lui lungi era prea bun pentru ea, iar ea nu putea judeca foarte bine distanțele. Însă se strădui din răsputeri, luptând pentru fiecare minge și câștigând câteva ghemuri. Iar ea arăta atât de sexy în rochia albă de tenis lungă până la jumătatea pulpei, încât el trebui să se străduiască să se concentreze asupra loviturilor.

Când intrară să bea ceai, erau amândoi lac de sudoare.

— Adună-ți toate rezervele de toleranță și bunăvoință, îi spuse Gus în fața ușii de la salon. Mama poate fi groaznic de snoabă.

Însă mama se purtă impecabil. O sărută pe Rosa pe ambii obraji și zise:

— Arătați nemaipomenit de sănătoși amândoi, înviorați de efort cum sunteți! Domnișoară Hellman, mă bucur mult să te cunosc și sper să devenim prietene!

— Sunteți foarte cumsecade, doamnă, răspunse Rosa. Ar fi un privilegiu să mă pot considera prietena dumneavoastră.

Mama fu măgulită de acest compliment. Știa că era una dintre doamnele importante ale societății din Buffalo și socotea de cuviință ca tinerele să o trateze cu deferență. Rosa intuise asta imediat. Isteață fată, se gândi Gus. Și generoasă pe deasupra, dat fiind faptul că în adâncul sufletului detesta orice formă de autoritate.

— Îl cunosc pe Fritz Hellman, fratele dumitale, spuse mama.

Fritz era violonist în Orchestra Simfonică din Buffalo, iar mama era în conducerea acesteia.

— Are un talent excepțional, continuă ea.

— Vă mulțumesc. Suntem foarte mândri de el.

Mama începu să flecărească, iar Rosa o lăsă să conducă discuția. Gus nu putu să nu-și aducă aminte cum mai adusese odată acasă o fată cu care plănuia să se însoare: Olga Vyalov. Reacția mamei fusese diferită: se purtase curtenitor și politicos, dar Gus știuse că nu era cu sufletul împăcat. Astăzi părea sinceră.

O întrebase pe mama lui despre familia Vyalov cu o zi în urmă. Lev Peshkov fusese trimis în Siberia ca translator al armatei. Olga nu mergea la prea multe evenimente sociale și părea ocupată cu creșterea copilului lor. Josef intervenise pe lângă tatăl lui Gus, senatorul Dewar, pentru acordarea unui ajutor militar mai consistent pentru Albi.

— Pare să creadă că bolșevicii vor periclita afacerea familiei Vyalov din Petrograd, îi explicase mama.

— Este cel mai bun lucru pe care l-am auzit până acum despre bolșevici, replicase Gus.

După ceai se duseră să se schimbe. Gus era tulburat de gândul că Rosa face duș în camera alăturată. Nu o văzuse niciodată goală. Petrecuseră ore pline de pasiune în camera ei de hotel din Paris, dar nu făcuseră sex. „Îmi pare rău că sunt atât de demodată, rostise ea, scuzându-se, dar mi se pare că ar

trebui să așteptăm.” Nu era chiar atât de anarhistă pe cât susținea.

La cină urmau să vină și părinții ei. Gus își puse un sacou scurt și coborî la parter. Pregăti un scotch pentru tatăl său, dar nu și pentru sine. Simțea că era mai bine să rămână cu capul pe umeri.

Rosa coborî îmbrăcată într-o rochie neagră, care o făcea să arate nemaipomenit. Părinții ei își făcură apariția la ora șase fix. Norman Hellman purta redingotă și cravată albă, nu tocmai potrivite pentru o cină în familie, dar poate că nu avea un smoching. Era un spiriduș de om, cu un zâmbet extrem de fermecător, și Gus își dădu seama imediat că Rosa semăna cu el. Bău două pahare de martini destul de rapid, singurul semn de încordare din partea lui, apoi nu mai bău deloc alcool. Mama Rosei, Hilda, era o frumusețe zveltă, cu mâini minunate și delicate. Era greu să ți-o imaginezi ca menajeră. Tatăl lui Gus o plăcu imediat.

Când se așezară la masă, doctorul Hellman rosti:

— Care sunt planurile tale în ceea ce privește cariera, Gus?

Avea tot dreptul să întrebe asta, fiind tatăl femeii pe care Gus o iubea, dar el nu avea cine știe ce răspuns.

— Voi lucra pentru președinte cât timp va avea nevoie de mine.

— Trece printr-o perioadă dificilă acum.

— Așa este. Senatul îl șicanează în legătură cu semnarea tratatului de pace de la Versailles. Gus încercă să nu pară prea înverșunat când adăugă: După tot ce a făcut Wilson ca să-i convingă pe europeni să înființeze Liga Națiunilor, nu-mi vine să cred că americanii strâmbă din nas la acest concept.

— Senatorul Lodge este un scandalagiu redutabil.

Gus îl considera pe senatorul Lodge un ticălos egocentric.

— Președintele a decis să nu îl ia pe Lodge cu el la Paris și acum Lodge se răzbună.

Tatăl lui Gus, care era atât un vechi prieten de-al președintelui, cât și senator, zise:

— Woodrow a inclus Liga Națiunilor în tratatul de pace negândindu-se că am putea respinge tratatul și astfel vom fi nevoiți să acceptăm liga. Ridică din umeri și adăugă: Lodge i-a spus să se ducă dracu’.

Doctorul Hellman continuă:

— Ca să fim drepți cu Lodge, cred că poporul american are motive de îngrijorare cu privire la articolul zece. Dacă ne alăturăm unei ligi care garantează să-și protejeze membrii de agresiuni, angajăm forțele americane în potențiale conflicte pe viitor.

Replica lui Gus veni repede:

— Dacă liga este puternică, nimeni nu va îndrăzni să o sfideze.

— Eu nu sunt la fel de încrezător ca dumneata în această privință.

Gus nu voia să se certe cu tatăl Rosei, dar era foarte atașat de ideea Ligii Națiunilor.

— Nu spun că nu ar mai exista războaie, rosti el pe un ton împăciuitor, însă cred că acestea ar fi mai puține și mai scurte, iar agresorii nu ar avea prea mult de câștigat de pe urma lor.

— Iar eu cred că s-ar putea să ai dreptate. Dar mulți alegători zic: „Las-o încolo de lume, pe mine mă interesează doar America. Nu cumva suntem pe punctul de a deveni jandarmul mondial?” Este o întrebare de bun-simț.

Gus se strădui să își ascundă mânia. Liga era cea mai mare speranță de pace oferită vreodată omenirii și era pe cale de a eșua din cauza unor pedanterii obtuze precum aceasta. Spuse:

— Consiliul Ligii trebuie să ia decizii unanime, așa că Statele Unite nu se vor trezi niciodată implicate într-un război fără voia lor.

— Cu toate acestea, nu are rost să avem o ligă decât dacă aceasta este gata de luptă.

Așa erau toți oponenții ligii: mai întâi se plângeau că avea să se ajungă la război, apoi că acesta avea să fie evitat. Gus zise:

— Aceste probleme sunt minore în comparație cu morțile a milioane de oameni!

Doctorul Hellman ridică din umeri, prea politicos ca să mai insiste în fața unui adversar atât de pătimaș.

— Oricum, rosti el, cred că un tratat extern necesită votul a două treimi din Senat pentru ratificare.

— Și momentan nu avem nici măcar jumătate, spuse Gus abătut.

Rosa, care făcea reportaje pe acest subiect, zise:

— Eu am numărat patruzeci de voturi pentru, incluzându-l și pe al dumneavoastră, domnule senator Dewar. Patruzeci și trei

sunt rezervați, opt se opun cu înverșunare, iar cinci sunt nehotărâți.

Tatăl ei îl întrebă pe Gus:

— Deci ce va face președintele?

— Va încerca să se adreseze oamenilor peste capul politicienilor. Plănuiește un turneu de zece mii de mile prin întreaga țară. Va ține peste cincizeci de discursuri în patru săptămâni.

— Un program infernal. Are 62 de ani și tensiunea arterială ridicată.

Era o nuanță de malițiozitate în tonul doctorului Hellman. Tot ce zicea era provocator. Era clar că dorea să vadă din ce e plămădit pețitorul fiicei sale. Gus răspunse:

— Da, dar până la sfârșitul turneului, președintele îi va fi explicat poporului american că lumea are nevoie de Liga Națiunilor ca să se asigure că nu vom mai purta niciodată un război precum cel care tocmai s-a încheiat.

— Mă rog să ai dreptate.

— Wilson se pricepe cel mai bine să explice complicațiile politice pe înțelesul oamenilor de rând.

La desert se servi șampanie.

— Înainte să începem, aș vrea să spun ceva, rosti Gus.

Părinții lui îl priviră surprinși: el nu ținea niciodată discursuri.

— Domnule doctor Hellman, doamnă Hellman, știți că o iubesc pe fiica dumneavoastră, care este cea mai minunată fată din lume. Știu că este demodat, dar aș dori să vă cer permisiunea – scoase din buzunar o cutiuță din piele roșie – de a-i oferi acest inel de logodnă.

Deschise cutia. Înăuntru se afla un inel de aur cu un diamant de un carat. Nu era ostentativ, însă diamantul era de un alb pur – cea mai prețuită culoare –, tăiat în formă de briliant și arăta fabulos.

Rosa rămase cu gura căscată. Doctorul Hellman își privi soția și amândoi zâmbiră.

— Cu siguranță ai permisiunea noastră, zise doctorul.

Gus ocoli masa și îngenunche lângă scaunul Rosei.

— Vrei să te căsătorești cu mine, draga mea Rosa? rosti el.

— O, da, scumpul meu Gus… și mâine, dacă vrei!

El luă inelul din cutie și i-l strecură pe deget.

— Îți mulțumesc, îi spuse.

Mama lui izbucni în lacrimi.

(II)

Gus se afla la bordul trenului prezidențial când acesta plecă din Union Station, din Washington D.C., la ora șapte seara, miercuri, 3 septembrie. Wilson purta un sacou albastru, pantaloni albi și o pălărie de paie. Soția sa, Edith, călătorea cu el, la fel ca și Cary Travers Grayson, medicul său personal. La bord se mai aflau de asemenea și 21 de reporteri, inclusiv Rosa Hellman.

Gus avea încredere că Wilson putea câștiga această bătălie. Președintelui îi plăcuse întotdeauna legătura directă cu alegătorii. Și câștigase războiul, la urma urmei.

Trenul călători în acea noapte până la Columbus, Ohio, unde președintele ținu primul discurs al turneului. De acolo, cu mici opriri pe parcurs, merse mai departe spre Indianapolis, unde – în acea seară – vorbi în fața unei mulțimi de douăzeci de mii de oameni.

Însă Gus fu descumpănit la sfârșitul zilei. Wilson nu strălucise deloc. Avea vocea răgușită. Apelase la notițe – se descurca mult mai bine când nu le folosea – și, când intrase în detaliile tehnice ale tratatului care îi preocupase pe toți la Paris, păru să bată câmpii și să piardă atenția publicului. Gus știa că președintele avea o durere de cap cumplită, care îl afecta atât de tare, încât uneori îi încețoșa vederea.

Gus murea de grijă. Dincolo de faptul că prietenul și mentorul lui era bolnav, erau lucruri și mai importante în joc. Viitorul Americii și al lumii atârna de ceea ce avea să se întâmple în următoarele săptămâni. Numai angajamentul personal al lui Wilson putea salva Liga Națiunilor de atacurile adversarilor ei înguști la minte.

După cină, Gus se duse în compartimentul Rosei. Era singura femeie printre reporteri, așa că avea o cameră numai pentru ea. Deși era aproape la fel de atașată de ideea ligii ca Gus, îi zise:

— Este greu să găsesc ceva pozitiv de scris despre ziua de azi.

Se așezară pe patul ei, sărutându-se și îmbrățișându-se, apoi își spuseră noapte bună și se despărțiră. Stabiliseră nunta în

octombrie, după turneul prezidențial. Gus ar fi vrut să aibă loc și mai devreme, dar părinții voiau să aibă timp pentru pregătiri, iar mama lui Gus bombănise ceva despre o grabă indecentă, așa că până la urmă cedase.

Wilson lucra la mici îmbunătățiri ale discursului, bătând la vechea sa mașină de scris Underwood în timp ce treceau prin nesfârșitele câmpii ale Vestului Mijlociu. Prestațiile lui fură ceva mai reușite în următoarele câteva zile. Gus îi sugeră să încerce să prezinte tratatul astfel încât să pară relevant pentru fiecare oraș în parte. Wilson le spuse oamenilor de afaceri importanți din St. Louis că era nevoie de tratat pentru impulsionarea comerțului mondial, în Omaha spuse că lumea fără tratat ar fi ca o comunitate plină de dispute legate de hotarele de teren, cu toți fermierii stând la gard cu pușca în mână. În loc să se mai piardă în explicații interminabile, prezentă principalele puncte în declarații succinte.

Gus îi mai sugeră lui Wilson să apeleze la emoțiile oamenilor. Aici nu era vorba doar de o viziune politică, zise el; era vorba de sentimentele pe care le aveau față de propria țară. La Columbus, Wilson vorbi despre băieții în kaki. La Sioux Falls, declară că ar vrea ca sacrificiul mamelor ai căror fii căzuseră pe câmpul de bătălie să nu fi fost în zadar. Apelă foarte rar la limbajul indecent, dar în Kansas City, locul de baștină al sarcasticului senator Reed, își compară adversarii cu bolșevicii. Și repetă întruna ideea că avea să se ajungă la un nou război dacă Liga Națiunilor eșuează.

Gus se ocupa de înlesnirea relațiilor cu reporterii de la bord și cu oamenii din locurile în care oprea trenul. Când Wilson vorbea fără să aibă un discurs pregătit, dactilografa lui redacta imediat o stenogramă, pe care Gus o distribuia. De asemenea, îl convinse pe Wilson să mai vină din când în când în vagonul-restaurant, pentru a vorbi în mod neoficial cu presa.

Toate aceste sugestii dădură roade. Publicul începu să reacționeze din ce în ce mai bine. Reportajele din presă continuau să fie amestecate, dar mesajul lui Wilson era repetat constant chiar și în ziarele care i se opuneau. Iar rapoartele primite de la Washington indicau că opoziția este tot mai slăbită.

Însă Gus putea să observe cât de mult îl solicita campania pe președinte. Durerile sale de cap deveniră aproape continue. Dormea rău. Nu putea digera mâncarea obișnuită, iar doctorul

Grayson îl hrănea cu lichide. Se căpătase cu o infecție în gât care se transformase într-un soi de astm și începuse să aibă probleme de respirație. Încerca să doarmă stând în capul oaselor.

Toate aceste lucruri nu fură dezvăluite presei, nici măcar Rosei. Wilson continua să țină discursuri, deși vocea îi era tot mai stinsă. Mii de oameni îl aclamară în Salt Lake City, însă el părea stors de vlagă, încleștându-și mâinile întruna, într-un gest bizar care îl duse pe Gus cu gândul la un muribund.

Apoi, în noaptea de 25 septembrie, se produse brusc o agitație – Gus o auzi pe Edith chemându-l pe doctorul Grayson. Acesta își puse un halat și se duse în vagonul președintelui.

Ceea ce descoperi acolo îl îngrozi și îl întristă totodată – Wilson arăta cumplit. Abia mai putea respira și căpătase un tic nervos care îi schimonosea fața. Însă voia să continue chiar și în aceste condiții; dar Grayson era de neînduplecat, insistând ca președintele să își anuleze restul turneului, iar în cele din urmă Wilson cedă.

A doua zi dimineață, Gus anunță presa, cu inima grea, că președintele suferise un atac nervos grav și că fusese eliberată calea ferată pentru a grăbi drumul de întoarcere la Washington, lung de 1 700 de mile. Toate întâlnirile președintelui din următoarele două săptămâni fură anulate, inclusiv o întrevedere cu senatorii care susțineau tratatul, unde urma să se stabilească planul de bătaie pentru obținerea ratificării.

În seara aceea, Gus și Rosa rămaseră în compartimentul ei, privind debusolați pe fereastră. Lumea se strângea în gări ca să-l vadă pe președinte trecând. Soarele asfințise, însă mulțimile așteptau în continuare, cu privirile țintuite în amurg. Gus își aminti de trenul de la Brest la Paris și de mulțimea tăcută care stătuse pe peron în toiul nopții. Nu trecuse nici măcar un an de atunci și deja speranțele lor se spulberaseră.

— Am făcut tot posibilul, rosti Gus, dar am dat greș.

— Ești sigur?

— Cât timp a durat campania președintelui, nu se știa cum se va sfârși totul. Acum, că Wilson s-a îmbolnăvit, șansele ca tratatul să fie ratificat de Senat sunt zero.

Rosa îl luă de mână.

— Îmi pare rău, spuse ea. Pentru tine, pentru mine și pentru tot restul lumii. Făcu o pauză, apoi zise: Ce vei face acum?

— Aș vrea să intru într-un birou de avocatură din Washington, specializat în drept internațional. Am o experiență destul de relevantă, la urma urmei.

— Cred că se vor înghesui toți să îți ofere un post. Și poate că un viitor președinte îți va cere ajutorul…

El zâmbi. Uneori ea avea o părere mult prea bună despre el.

— Și tu?

— Mie îmi place ce fac. Sper că mă voi putea ocupa în continuare de Casa Albă.

— Vrei copii?

— Desigur!

— Și eu. Gus se uită gânditor pe fereastră și adăugă: Sper că Wilson se înșală în privința lor.

— În privința copiilor noștri? Ea auzi nota solemnă din tonul său și îl întrebă înfricoșată: Ce vrei să spui?

— El zice că vor trebui să lupte într-un nou război mondial.

— Doamne ferește! exclamă Rosa speriată.

Afară se lăsa noaptea.

Capitolul 39

Ianuarie 1920

(I)

Daisy se așeză la masa din sufrageria familiei Vyalov din Buffalo. Era îmbrăcată într-o rochie roz. Șervetul de masă pe care îl avea legat la gât o acoperea aproape în întregime. Avea aproape patru ani și Lev o adora.

— O să fac cel mai mare sandvici din lume, rosti el, iar ea chicoti.

Tăie două felii de pâine prăjită de un centimetru grosime, le unse cu unt, adăugă și puțin din omleta pe care Daisy nu voia să o mănânce și le puse una peste alta.

— Trebuie să aibă și un grăunte de sare, zise el.

Turnă sare din solniță pe farfurie, apoi luă cu delicatețe un singur grăunte de sare pe vârful degetului și îl puse peste sandvici.

— Acum pot să-l mănânc! zâmbi el.

— Îl vreau eu, spuse Daisy.

— Serios? Dar nu este un sandvici mare, pentru tati?

— Nu! zise ea râzând. Este un sandvici pentru fetițe!

— Ah, bine atunci, rosti el și i-l băgă în gură. Nu mai vrei încă unul, nu?

— Ba da.

— Dar ăla a fost atât de mare…

— Nu, n-a fost!

— Bine, înseamnă că trebuie să mai fac unul.

Lev era pe val. Lucrurile mergeau chiar mai bine decât îi spusese lui Grigori în urmă cu zece luni, când se întâlniseră și vorbiseră în trenul lui Troțki. Locuia în condiții de lux în casa socrului său. Se ocupa de trei cluburi de noapte ale familiei Vyalov, primea un salariu mare plus bonusuri, inclusiv mită de la furnizori. O instalase pe Marga într-un apartament elegant și o vedea aproape zilnic. Ea rămăsese însărcinată încă din prima săptămână de după întoarcerea lui și născuse un băiat pe care îl botezaseră Gregory. Lev izbutise să păstreze totul într-un secret desăvârșit.

Olga intră în sufragerie, o sărută pe Daisy și se așeză. Lev o iubea pe Daisy, dar nu simțea nimic pentru Olga. Marga era mai atrăgătoare și mai amuzantă. În plus, mai erau și alte fete, după cum aflase de îndată ce sarcina Margăi avansase mai mult.

— Bună dimineața, mami! rosti Lev voios.

Daisy repetă cuvintele lui.

Olga zise:

— Îți dă tati de mâncare?

Așa vorbeau acum, mai mult prin intermediul copilului. Mai făcuseră sex de câteva ori după ce se întorsese Lev din război, însă reveniseră curând la indiferența obișnuită, iar acum aveau dormitoare separate – motivaseră acest lucru în fața părinților Olgăi spunând că Daisy se trezește noaptea, ceea ce de fapt se întâmpla foarte rar. Olga avea o expresie dezamăgită, dar lui Lev nu-i păsa mai deloc.

Josef intră în încăpere.

— Iată-l pe bunicul! spuse Lev.

— ’Neața, rosti Josef tăios.

Daisy zise:

— Bunicul vrea un sandvici.

— Nu, spuse Lev, sunt prea mari pentru el.

Daisy se amuza copios când Lev zicea lucruri evident greșite.

— Nu, nu sunt, spuse ea. Sunt prea mici!

Josef se așeză. Se schimbase mult, după cum descoperise Lev la întoarcerea din război. Se îngrășase și costumul său dungat îi era strâmt. Coborâtul scărilor îl făcea să gâfâie. Mușchii se transformaseră în grăsime, părul negru încărunțise, iar culoarea trandafirie din obraji fusese înlocuită de o roșeață nesănătoasă.

Polina veni din bucătărie cu un ibric de cafea și îi turnă o ceașcă lui Josef. Acesta deschise *Buffalo Advertiser*.

Lev întrebă:

— Cum merg afacerile?

Nu era o întrebare pusă în dorul lelii. Legea Volstead intrase în vigoare pe 16 ianuarie la miezul nopții, scoțând în afara legii producerea, transportul sau vânzarea alcoolului. Imperiul Vyalov era clădit pe baruri, hoteluri și vânzarea alcoolului în cantități mari. Prohibiția era șarpele din paradisul lui Lev.

— Suntem pe moarte, răspunse Josef cu o franchețe neobișnuită. Am închis cinci baruri într-o săptămână și o să fie și mai rău.

Lev încuviință.

— Eu am la vânzare în cluburi bere fără alcool, dar nimeni nu o cumpără.

Legea permitea comercializarea berii cu o concentrație de alcool mai mică de 0,5%.

— Trebuie să bei câțiva litri ca să simți ceva.

— Putem să vindem niște pileală pe sub mână, dacă putem face rost de suficientă, dar oamenii sunt oricum prea speriați ca să o cumpere.

Olga era șocată. Nu știa mai nimic despre această afacere.

— Dar, tati, ce-o să faci?

— Nu știu, răspunse Josef.

Asta era o altă diferență. Pe vremuri, Josef ar fi făcut planuri dinainte pentru o asemenea criză. Acum însă, deși trecuseră trei luni de la votarea legii, Josef nu făcuse nimic în tot acest timp ca să se pregătească pentru noua situație. Lev se tot așteptase ca el să scoată un iepure din joben. Acum începea să realizeze cu

deznădejde că nu avea să se întâmple așa ceva; iar asta îl îngrijora. Lev avea o soție, o amantă și doi copii, toți trăind de pe urma afacerilor familie Vyalov. Dacă imperiul se prăbușea, Lev trebuia să-și facă alte planuri.

Polina o chemă pe Olga la telefon și ea se duse pe hol. Lev o auzea vorbind.

— Bună, Ruby, spuse ea. Te-ai trezit devreme. Urmă o pauză, apoi spuse: Poftim? Nu-mi vine să cred.

Urmă o tăcere prelungă, după care Olga începu să plângă.

Josef își ridică privirea din ziar și zise:

— Ce dracu'...?

Olga trânti receptorul în furcă și se întoarse în sufragerie. Cu ochii în lacrimi, îndreptă un deget spre Lev și zise:

— Ticălosule!

— Ce-am mai făcut? întrebă el, deși se temea să știe despre ce e vorba.

— Ticălos *nenorocit* ce ești!

Daisy începu să plângă în hohote.

Josef spuse:

— Olga, scumpo, ce s-a întâmplat?

Olga răspunse:

— Are un copil!

Lev rosti în barbă:

— Rahat!

Josef întrebă:

— Cine are un copil?

— Târfa lui Lev. Aia pe care am văzut-o în parc, Marga.

Josef se înroși la față.

— Cântăreața de la Monte Carlo? I-a făcut un copil lui *Lev*?

Olga încuviință printre hohote de plâns. Josef se întoarse spre Lev.

— Nemernicule!

Lev zise:

— Haideți să încercăm să ne păstrăm calmul.

Josef se ridică în picioare.

— Dumnezeule, am crezut că ți-ai învățat lecția!

Lev își împinse scaunul în spate și se ridică și el. Se trase din fața lui Josef, întinzându-și brațele în părți.

— Calmează-te, Josef, îi spuse el.

— Nu-mi spune tu mie să mă calmez, ripostă Josef.

Cu o agilitate surprinzătoare, făcu un pas în față și îl lovi cu pumnul. Lev nu se mișcă suficient de repede încât să se eschiveze și lovitura îl nimeri în pometele stâng. Simți o durere cumplită și se trase în spate, împleticindu-se.

Olga o înșfăcă pe Daisy, care deja urla, și se retrase spre ușă.

— Opriți-vă! țipă ea.

Josef dădu să lovească din nou cu pumnul.

Trecuse mult timp de când Lev se mai bătuse cu cineva, dar crescuse în mahalalele din Petrograd și reflexele încă îi funcționau. Blocă lovitura lui Josef, se apropie și își lovi socrul în burtă cu ambii pumni. Asta îi tăie respirația lui Josef. Apoi Lev îl pocni în față, lovindu-l în nas, în gură și în ochi.

Josef era un bărbat voinic și intimida lumea, dar oamenii se temeau prea mult de el ca să mai riposteze, așa că trecuse ceva vreme de când fusese nevoit să se apere. Se trase înapoi, împleticindu-se și ridicându-și brațele în încercarea de a se proteja de pumnii lui Lev.

Instinctele de bătăuș ale lui Lev nu îi îngăduiau să se oprească câtă vreme adversarul său era încă în picioare, așa că îl lovi în continuare pe Josef în cap și în corp, până când acesta căzu pe spate și se împiedică de un scaun, prăbușindu-se pe covor.

Mama Olgăi, Lena, intră în fugă în cameră și îngenunche lângă soțul ei. Polina și bucătăreasa veniră până în pragul bucătăriei, cu o expresie speriată pe fețe. Chipul lui Josef era stâlcit și însângerat, însă el se ridică într-un cot și o împinse pe Lena într-o parte. Apoi, când încercă să se ridice, scoase un țipăt și căzu la loc.

Pielea căpătă o paloare pământie și respirația i se opri.

Lev zise:

— Iisuse!

Lena începu să se jelească:

— Josef, o, Joe, deschide ochii!

Lev puse mâna pe pieptul lui Josef – nu se mai simțea nicio bătaie a inimii. Îi luă încheietura mâinii și nu îi simți nici pulsul.

„Acum chiar că am dat de dracu’”, se gândi el.

Se ridică în picioare și spuse precipitat:

— Polina, cheamă o salvare!

Ea fugi în hol și ridică receptorul telefonului.

Lev se holbă la trupul lui Josef – trebuia să ia o decizie importantă cât mai repede cu putință. Să rămână aici, să își

susțină nevinovăția, să se prefacă îndurerat, să încerce să scape basma curată? Nu. Erau șanse prea mici să izbutească asta.

Trebuia să plece.

Fugi la etaj și își scoase cămașa. Se întorsese din război cu foarte mult aur, strâns din vânzarea scotch-ului către cazaci. Îl schimbase pentru puțin mai mult de cinci mii de dolari, îndesase apoi bancnotele în cingătoarea sa cu bani și o lipise în spatele unui sertar. Își prinse cingătoarea la brâu și își puse din nou cămașa și haina.

Își trase apoi paltonul pe el. Deasupra șifonierului avea un sac marinăresc vechi, în care se afla pistolul său semiautomat Colt de calibru 45 primit în armată. Își îndesă pistolul în buzunarul hainei. Aruncă în sac o cutie de muniție și niște schimburi, apoi coborî la parter.

În sufragerie, Lena pusese o pernă sub capul lui Josef, însă acesta părea mai mort ca niciodată. Olga vorbea la telefonul de pe hol, spunând: „Grăbiți-vă, vă rog, cred că moare!” „Prea târziu, dragă”, se gândi Lev, apoi îi zise:

— Salvarea va ajunge prea târziu. Mă duc să îl aduc pe doctorul Schwarz.

Nimeni nu îl întrebă de ce își luase sacul la el.

Se duse în garaj și porni mașina lui Josef, modelul Packard Twin Six. Ieși de pe proprietatea Vyalov și coti spre nord.

Nu se ducea după doctorul Schwarz. Se îndrepta spre Canada.

(II)

Lev conducea cu viteză. Pe când lăsa în urmă suburbiile din nordul orașului, încercă să își dea seama cam cât timp avea la dispoziție. Salvarea avea să sune la poliție, fără îndoială. Imediat ce polițiștii ajungeau la fața locului, aveau să-și dea seama că Josef murise din cauza unei încăierări. Olga nu avea să ezite să le spună cine îi pusese tatăl la pământ: dacă nu ajunsese să îl urască pe Lev până atunci, acum chiar nu mai era cale de întoarcere. Iar din acel moment, Lev avea să fie dat în urmărire pentru crimă.

În mod normal, în garajul familiei Vyalov erau trei mașini: Packardul, Fordul Model T al lui Lev și un Hudson albastru folosit de bătăușii lui Josef. Copoii aveau să deducă foarte repede că

Lev plecase cu Packardul. Într-o oră, calculă Lev, poliția avea să caute mașina.

Până atunci, cu un pic de noroc, el nu avea să mai fie în țară.

Mersese de mai multe ori cu Marga în Canada. Erau doar o sută de mile până la Toronto, adică un drum de trei ore cu o mașină rapidă. Le plăcea să se cazeze într-un hotel – ca domnul și doamna Peters – și să iasă apoi în oraș îmbrăcați la patru ace, fără să-și bată capul că ar putea fi văzuți de cineva care să-i spună lui Josef Vyalov. Lev nu avea pașaport american, dar știa câteva puncte în care nu erau grăniceri.

Ajunse în Toronto la amiază și se cază într-un hotel liniștit.

Comandă un sandvici la restaurantul hotelului și rămase o vreme pe gânduri, meditând la situația în care se afla. Era căutat pentru crimă. Nu mai avea casă și nu putea să-și viziteze niciuna dintre familii fără să riște să fie arestat. Era posibil să nu-și mai vadă niciodată copiii. Avea cinci mii de dolari într-o cingătoare și o mașină furată.

Se gândi la felul în care i se lăudase fratelui său cu doar zece luni în urmă. Ce-ar crede Grigori acum?

Își mâncă sandviciul, apoi hoinări prin centrul orașului, deprimat. Intră într-un magazin de băuturi alcoolice și cumpără o sticlă de votcă, pe care să o ia cu el în cameră. Poate că era mai bine să se îmbete în noaptea aia. Observă că o sticlă de whisky de secară costa patru dolari. În Buffalo costa zece, dacă reușeai să găsești; în New York era cincisprezece sau douăzeci. Știa asta pentru că încercase să cumpere alcool la negru pentru cluburile lui de noapte.

Se întoarse la hotel și luă niște gheață. Camera lui era prăfuită, cu mobilă veche și cu o fereastră ce dădea spre curțile din spate ale unor prăvălii ieftine. Când se întunecă afară, se simți mai deprimat ca niciodată. Se gândi să iasă în oraș și să agațe o fată, dar nu avea chef de asta. Oare trebuia să fugă mereu din locurile în care se stabilea? Plecase din Petrograd din cauza unui polițist mort, plecase din Aberowen cu doar un pas, la propriu, în fața oamenilor pe care îi înșelase la cărți; iar acum plecase din Buffalo ca un fugar.

Trebuia să facă ceva cu Packardul. Poliția din Buffalo ar fi putut să le transmită o descriere prin telegraf celor din Toronto. Trebuia să schimbe fie plăcuțele de înmatriculare, fie mașina cu

totul. Dar părea să nu mai aibă energia necesară pentru astfel de lucruri.

Olga se bucura probabil că scăpase de el. Avea să rămână acum cu toată moștenirea. Totuși, imperiul Vyalov era tot mai slăbit cu fiecare zi care trecea.

Se întrebă dacă ar fi putut să îi aducă pe Marga și pe Gregory în Canada. Oare Marga ar fi vrut să vină? America era visul ei, așa cum fusese și al lui Lev. Canada nu era destinația ideală pentru cântărețele din cluburile de noapte. Poate că l-ar fi urmat pe Lev în New York sau în California, dar nu și în Toronto.

Avea să-i fie dor de copii. Ochii i se umplură de lacrimi când se gândi la Daisy crescând fără el. Nu avea nici patru ani încă: ar fi putut să îl uite complet. În cel mai fericit caz, ar fi păstrat o vagă amintire de-a lui. Nu avea să-și mai aducă aminte de cel mai mare sandvici din lume.

După cel de-al treilea pahar, se gândi că este victima unei nedreptăți – nu intenționase să își omoare socrul. Josef îl lovise primul. În orice caz, nu Lev îl omorâse de fapt: omul murise din cauza unui soi de criză sau a unui atac de cord. Fusese pur și simplu un ghinion. Însă nimeni nu avea să creadă asta. Olga era singura martoră și ea își dorea răzbunare.

Își turnă încă o votcă și se întinse în pat. „La dracu’ cu toți”, se gândi el.

În timp ce aluneca într-un somn agitat, gândul îi fugi la sticlele din vitrina prăvăliei. „Canadian Club, 4 dolari”, scria în magazin. Era ceva important în asta, dar momentan nu își dădea seama ce anume.

Când se trezi a doua zi avea gura uscată și îl durea capul, dar știa că sticla de Canadian Club de patru dolari putea să îl salveze.

Își spălă paharul de whisky și bău gheața topită de pe fundul găleții. După al treilea pahar, avea deja un plan.

Sucul de portocale, cafeaua și aspirinele îl făcură să se simtă mai bine. Se gândi la primejdia care îl păștea. Însă el nu se lăsase niciodată intimidat de riscuri. „Dacă aș face asta, aș fi ca fratele meu”, se gândi el.

Era o singură problemă în planul său măreț. Acesta depindea de împăcarea cu Olga.

Se duse într-un cartier sărăcăcios și intră într-un restaurant ieftin, care servea micul dejun pentru muncitori. Se așeză la o masă cu un grup de zugravi și spuse:

— Vreau să-mi schimb mașina cu un camion. Știți pe cineva care ar fi interesat?

Unul dintre oameni îl întrebă:

— E totul legal?

Lev afișă zâmbetul său fermecător.

— Scutește-mă, amice, făcu el. Păi, dacă era legal, crezi că mi-o mai vindeam aici?

Nu găsi acolo niciun doritor și nici în următoarele locuri în care încercă, dar în cele din urmă ajunse la un atelier de reparații auto deținut de un tată și fiul său. Schimbă Packardul pe o dubă Mack Junior de două tone, cu două cauciucuri de rezervă, într-o afacere încheiată fără bani gheață sau acte. Știa că iese pe minus, dar și garajistul știa că este disperat.

Ceva mai târziu în acea după-amiază, se duse la un vânzător angro de alcool, a cărui adresă o găsise în cartea de telefon a orașului.

— Vreau o sută de lăzi de Canadian Club, zise el. La ce preț le vinzi?

— La cantitatea asta, este 36 de dolari lada.

— S-a făcut. Lev scoase banii și spuse: îmi deschid o cârciumă în afara orașului și…

— Nu trebuie să-mi explici, amice, rosti angrosistul.

Arătă spre fereastră. O echipă de constructori desțelenea terenul din vecinătate.

— Noul meu depozit, spuse el, de cinci ori mai mare decât acesta. Slavă Domnului pentru prohibiție!

Lev își dădu seama că nu era primul om care avusese această idee strălucită.

Îi dădu omului banii și încărcă whisky-ul în duba Mack.

A doua zi, Lev se întoarse în Buffalo.

(III)

Lev parcă duba plină cu whisky pe o stradă de lângă casa familiei Vyalov. După-amiaza de iarnă era pe sfârșite. Nu era

nicio mașină pe aleea din fața casei. Așteptă o vreme încordat, gata să fugă, dar nu văzu nicio mișcare.

Cu nervii întinși la maximum, ieși din dubă, se duse la ușa din față și o descuie cu propria cheie.

Locul era cufundat în tăcere. De la etaj se auzea vocea lui Daisy și replicile șoptite ale Polinei. Nu se mai auzea niciun alt sunet.

Mișcându-se încet pe covorul gros, traversă sala și aruncă o privire în salon. Toate scaunele fuseseră trase lângă pereții încăperii. În mijlocul acesteia se afla un catafalc acoperit cu mătase neagră, pe care era așezat un sicriu din lemn de mahon lustruit, cu mânere sclipitoare de aramă – în coșciug era cadavrul lui Josef Vyalov. Moartea îi mai îmblânzise expresia combativă de pe chip și arăta acum neputincios.

Olga stătea singură lângă sicriu. Purta o rochie neagră și era cu spatele la ușă. Lev intră în cameră.

— Bună, Olga, rosti el îl șoaptă.

Ea deschise gura, gata să țipe, dar el i-o acoperi cu palma și o opri.

— Nu ai de ce să-ți faci griji, îi zise Lev. Vreau doar să discutăm.

Îi luă încet mâna de pe gură. Ea nu țipă. Lev se mai destinse puțin. Trecuse cu bine de primul hop.

— Mi-ai omorât tatăl! spuse ea mânioasă. Ce mai e de discutat?

El trase adânc aer în piept. Trebuia să aleagă abordarea potrivită. De această dată, șarmul lui nu avea să fie de ajuns, avea nevoie și de isteține.

— Trebuie să discutăm despre viitor, spuse el.

Vorbea pe un ton coborât, intim.

— Viitorul tău, al meu, al micuței noastre Daisy. Știu că am intrat în bucluc… dar la fel se poate spune și despre tine.

Ea nu voia să-l asculte.

— Eu nu am intrat în niciun bucluc.

Îi întoarse spatele și continuă să privească spre sicriu.

Lev își trase un scaun și se așeză lângă ea.

— Afacerea pe care ai moștenit-o este la pământ. Aproape că nu mai valorează nimic.

— Tatăl meu era foarte bogat! zise ea indignată.

— Deținea baruri, hoteluri și o afacere de vânzare angro a băuturilor alcoolice. Toate acestea sunt în pierdere acum, iar prohibiția abia a intrat în vigoare de două săptămâni. A închis deja cinci baruri. În curând nu o să mai rămână nimic. Lev ezită, apoi apelă la cel mai puternic argument de care dispunea: Nu poți să te gândești doar la tine, trebuie să te gândești și cum o vei crește pe Daisy.

Ea părea tulburată.

— Chiar e pe cale de faliment afacerea?

— Ai auzit ce mi-a zis tatăl tău la micul dejun, alaltăieri.

— Nu prea îmi mai amintesc…

— Ei bine, nici nu trebuie să mă crezi pe cuvânt. Nu ai decât să verifici. Întreabă-l pe Norman Niall, contabilul. Întreabă pe oricine.

Ea îi aruncă o privire aspră și decise să îl ia în serios.

— De ce ai venit să-mi spui asta?

— Fiindcă am găsit o cale prin care să salvăm afacerea.

— Ce cale?

— Importul de băuturi alcoolice din Canada.

— Dar este împotriva legii.

— Da, însă este singura ta speranță. Fără pileală, nu mai ai nicio afacere.

Ea își dădu capul pe spate.

— Pot să am grijă de mine și singură.

— Sigur, zise el. Poți vinde casa pentru o sumă frumușică, apoi să investești profitul și să te muți într-un apartament mic cu mama ta. Probabil că ai putea salva din moșie suficient pentru ca tu și Daisy să supraviețuiți câțiva ani, deși ar trebui să îți cauți un loc de muncă…

— Dar nu pot munci! zise ea. Nu am nicio calificare. Ce aș putea să fac?

— A, păi poți să te angajezi vânzătoare într-un magazin universal sau poți să lucrezi într-o fabrică…

Nu vorbea serios și ea știa asta.

— Nu fi ridicol, îl repezi ea.

— Atunci nu mai rămâne decât o variantă.

Se întinse ca să o atingă. Ea se trase înapoi.

— De ce îți pasă ce se întâmplă cu mine?

— Fiindcă ești soția mea.

Ea îl privi ciudat. El afișă cea mai sinceră expresie de care era în stare.

— Știu că m-am purtat urât cu tine, dar cândva ne-am iubit.

Ea pufni disprețuitor.

— În plus, trebuie să ne gândim și la fiica noastră.

— Da, numai că tu o să intri la închisoare!

— Doar dacă tu nu spui adevărul.

— Cum adică?

— Olga, ai văzut ce s-a întâmplat! Tatăl tău m-a atacat. Uită-te la fața mea – am un ochi vânăt care dovedește asta. Am fost obligat să ripostez. Probabil că avea inima slabă. Se prea poate să fi fost bolnav de ceva vreme – așa s-ar explica și de ce nu a pregătit afacerea pentru perioada prohibiției. Oricum, pe el l-a omorât efortul depus atunci când m-a atacat, nu cele câteva lovituri pe care i le-am dat eu în legitimă apărare. Nu trebuie decât să le spui adevărul celor de la poliție.

— Le-am zis deja că tu l-ai omorât.

Lev se simți încurajat: făcea progrese.

— Nu-i nimic, o liniști el. Ai făcut o declarație la cald, când erai copleșită de tristețe. Acum, că te-ai mai calmat, ai realizat că moartea tatălui tău a fost un accident teribil, provocat de sănătatea sa precară și de accesul său de furie.

— Și mă vor crede?

— Juriul o să te creadă. Însă, dacă îmi angajez un avocat bun, nici nu se va mai ajunge la proces. Cum ar mai putea exista un proces dacă singurul martor jură că nu a fost crimă?

— Nu știu ce să zic.

Schimbă apoi brusc subiectul:

— Cum o să faci rost de alcool?

— Ușor. Nu-ți bate tu capul.

Ea se răsuci în scaun, ca să îl privească în față.

— Nu te cred. Spui toate astea doar ca să mă faci să-mi schimb declarația.

— Pune-ți haina pe tine și vino să îți arăt ceva.

Era un moment-cheie. Dacă venea cu el, a lui era. După o pauză, ea se ridică în picioare. Lev își ascunse un surâs triumfător. Ieșiră din cameră. Când ajunseră în stradă, el deschise ușile din spate ale dubei.

Ea rămase tăcută un moment îndelungat. Apoi spuse: „Canadian Club?” Tonul i se schimbase, observă el, acum era pragmatic. Emoțiile se estompaseră undeva pe fundal.

— O sută de lăzi, zise el. Le-am cumpărat cu trei dolari sticla. Aici pot să scot zece pe sticlă – ba chiar mai mult, dacă le vindem la shot.

— Trebuie să mă gândesc la asta.

Era un semn bun. Era gata să accepte, dar nu voia să se grăbească.

— Înțeleg, dar nu avem prea mult timp, spuse el. Sunt un tip dat în urmărire, cu o încărcătură ilegală de whisky, și trebuie să știu ce decizi chiar acum. Îmi pare rău că te zoresc, dar cred că-ți dai și tu seama că nu am de ales.

Ea încuviință îngândurată, dar nu scoase nicio vorbă.

Lev continuă:

— Dacă mă dai pe mâna poliției, o să vând băutura, iau profitul și dispar. Iar tu vei rămâne pe cont propriu. O să-ți urez noroc și o să-mi iau adio de la tine, fără să-ți port pică. Voi înțelege.

— Și dacă accept?

— Mergem imediat la poliție.

Urmă o tăcere prelungă. În cele din urmă, ea dădu din cap.

— Bine.

Lev se întoarse ca să-și ascundă expresia de pe chip. „Ai reușit”, își spuse în sinea lui. „Ai stat cu ea în aceeași cameră cu cadavrul tatălui ei și ai recâștigat-o. Ce vulpoi ești!”

(IV)

— Trebuie să-mi pun o pălărie, spuse Olga. Iar tu ai nevoie de o cămașă curată. Vreau să lăsăm o impresie bună.

Asta era bine – însemna că era cu adevărat de partea lui.

Intrară înapoi în casă și se pregătiră. În timp ce o aștepta, el sună la *Buffalo Advertiser* și ceru să vorbească cu redactorul, Peter Hoyle. Secretara îl întrebă ce dorește.

— Spuneți-i că vrea să vorbească cu el omul căutat pentru uciderea lui Josef Vyalov.

O clipă mai târziu, se auzi o voce răstită.

— Hoyle la telefon. Cu cine vorbesc?

— Sunt Lev Peshkov, ginerele lui Vyalov.

— Unde ești?

Lev ignoră întrebarea.

— Dacă poți trimite un reporter la sediul poliției peste o jumătate de oră, o să vă acord o declarație.

— Vom fi acolo.

— Domnule Hoyle?

— Da?

— Trimiteți și un fotograf.

Lev puse receptorul în furcă.

Cu Olga pe scaunul din dreapta al dubei, porni mai întâi spre depozitul lui Josef de pe faleză. Cutii de țigări furate erau făcute vraf pe lângă pereți. În biroul din spate se aflau contabilul lui Vyalov, Norman Niall și grupul obișnuit de bătăuși. Norman era necinstit, dar cusurgiu, și Lev știa asta. Acum stătea în scaunul lui Josef, la biroul lui Josef.

Rămaseră cu toții uluiți să-i vadă pe Lev și pe Olga.

Lev zise:

— Olga a moștenit afacerea. De acum eu mă voi ocupa de tot.

Norman nu se ridică de pe scaun.

— Mai vedem noi, spuse el.

Lev îi aruncă o privire aspră și nu scoase nicio vorbă.

Norman vorbi din nou, cu ceva mai puțină siguranță de sine.

— Trebuie validat mai întâi testamentul, și așa mai departe…

Lev clătină din cap.

— Dacă așteptăm să se realizeze toate formalitățile, n-o să mai existe nicio afacere de salvat. Arătă spre unul dintre bătăuși și zise: Ilya, du-te în curte, uită-te în dubă, întoarce-te și spune-i lui Norm ce-ai văzut.

Ilya ieși. Lev ocoli biroul și rămase în picioare lângă Norman. Așteptară în tăcere până când Ilya se întoarse.

— O sută de lăzi de Canadian Club. Puse o sticlă pe masă și spuse: Putem să luăm o gură, ca să vedem dacă-i bun…

Lev zise:

— O să mă ocup de afacere importând băutură din Canada. Prohibiția reprezintă cea mai mare oportunitate de afaceri posibilă. Lumea va plăti oricât pentru băutură. Vom face o avere. Ridică-te din scaunul ăla, Norm.

— Nu cred, puștiule, spuse Norman.

Lev scoase iute pistolul și îl lovi pe Norman peste față. Acesta scăpă un strigăt surprins. Apoi, Lev îndreptă liniștit Coltul spre bătăuși.

Spre lauda ei, Olga nu țipă.

— Ticălosule, îi zise Lev lui Norman. L-am omorât pe Josef Vyalov – crezi că mă tem de un nenorocit de contabil?

Norman se ridică și ieși împleticindu-se din cameră, ținându-și mâna la gura însângerată.

Lev se întoarse către ceilalți bărbați, ținând în continuare pistolul îndreptat spre ei, și zise:

— Cine nu vrea să lucreze pentru mine poate pleca acum. Fără să ne supărăm.

Nimeni nu se mișcă.

— Bun, zise Lev. Pentru că am mințit când am spus că nu ne-am supăra. Îi făcu semn lui Ilya: Vino cu mine și cu doamna Peshkov. Tu conduci. Voi, ceilalți, descărcați duba!

Ilya îi duse în centrul orașului în Hudsonul albastru.

Lev simți că făcuse o greșeală când spusese în fața Olgăi *L-am omorât pe Josef Vyalov*. Ea încă se putea răzgândi. Dacă aducea în discuție subiectul, se hotărî să-i spună că nu vorbise serios, că zisese asta doar ca să îl sperie pe Norm. Însă Olga nu spuse nimic.

În fața sediului poliției, doi oameni în paltoane și cu pălării pe cap așteptau lângă un aparat mare de fotografiat, așezat pe un trepied.

Lev și Olga coborâră din mașină.

Lev îi zise reporterului:

— Moartea lui Josef Vyalov reprezintă o tragedie pentru noi, familia sa, și pentru acest oraș.

Omul își nota totul într-un carnețel.

— Am venit să prezint poliției versiunea mea cu privire la cele petrecute. Soția mea, Olga, singura persoană prezentă acolo în momentul în care el s-a prăbușit la pământ, este aici ca să depună mărturie că sunt nevinovat. Autopsia va arăta că socrul meu a murit în urma unui atac de cord. Soția mea și cu mine avem de gând să continuăm să extindem afacerea pe care a început-o Josef Vyalov aici, în Buffalo. Vă mulțumesc.

— Uitați-vă în obiectiv, vă rog, rosti fotograful.

Lev o cuprinse cu brațul de mijloc pe Olga, o trase mai aproape și se uită în obiectiv.

Reporterul zise:

— Cum te-ai căpătat cu ochiul acela vânăt, Lev?

— Te referi la ăsta? făcu el, arătând spre ochiul său. A, păi asta-i altă poveste…

Afișă cel mai fermecător zâmbet al său și magneziul din aparatul fotografului sclipi orbitor.

Capitolul 40

Februarie – decembrie 1920

(I)

Cazărmile pentru detenție militară din Aldershot erau un loc sumbru, se gândea Billy, dar era mai bine decât în Siberia. Aldershot era un oraș militar aflat la treizeci și cinci de mile de Londra. Închisoarea era o clădire modernă, cu multe coridoare și celule împrejurul unui atrium. Era bine luminată printr-un acoperiș lucios, care îi dăduse numele de „Casa de sticlă”. Cu țevi de încălzire și lumină cu gaz, era mai confortabil decât orice alt loc în care stătuse Billy în ultimii ani.

Chiar și așa, se simțea deplorabil. Războiul se terminase de mai bine de un an și, cu toate astea, el încă era în armată. Majoritatea prietenilor lui fuseseră liberați, câștigau salarii măricele și își făceau poze cu fete. El încă purta uniformă și saluta milităreste, dormea într-un pat de cazarmă și mânca mâncare de cazarmă.

Lucra toată ziua la războiul de țesut, în fabrica închisorii. Cel mai rău dintre toate era că nu vedea nicio femeie. Undeva, departe, îl aștepta Mildred… probabil. Toată lumea știa câte o poveste despre un soldat care se întorsese acasă și își găsise nevasta sau iubita cu un alt bărbat.

Nu avea nicio cale de comunicare cu Mildred sau cu altcineva din afară. Prizonierii – sau „soldații sub sentință”, cum erau numiți oficial – puteau să trimită și să primească scrisori, dar Billy era un caz special. Pentru că fusese acuzat de divulgarea informațiilor secrete ale armatei, scrisorile lui erau confiscate de

autorități. Asta făcea parte din răzbunarea armatei. Acum nu mai avea ce secrete să divulge, desigur. Ce avea să îi spună surorii sale? „Cartofii fierți nu sunt niciodată bine făcuți.”

Oare Mama, Tata și Bunicul știau de sentința curții marțiale? Rudele primare ale soldatului trebuiau să fie informate, se gândea el, dar nu era sigur de asta și nimeni nu i-ar fi răspuns la întrebări. Totuși, mai mult ca sigur Tommy Griffiths le spusese. Spera ca Ethel să le fi explicat ce făcuse de fapt.

Nu primea vizite. Bănuia că familia lui nici nu știa că se întorsese din Rusia. Ar fi vrut să conteste decizia curții de a nu primi scrisori, dar nu avea nicio modalitate prin care să contacteze un avocat – și nici bani pentru a angaja unul. Singura lui consolare era un vag sentiment că lucrurile nu aveau să fie astfel pentru totdeauna.

Singurele vești din afară îi parveneau lui Billy din ziare. Fitz era din nou la Londra, ținând discursuri prin care îndemna la acordarea unui ajutor suplimentar Albilor din Rusia. Billy se întreba dacă asta însemna că *Amicii din Aberowen* reveniseră acasă.

Discursurile lui Fitz nu făceau prea mare diferență. Campania lui Ethel – *Jos labele de pe Rusia* – câștigase sprijinul Partidului Laburist. În pofida unor discursuri pitorești antibolșevice rostite de ministrul de război Winston Churchill, Marea Britanie își retrăsese trupele din partea arctică a Rusiei. La jumătatea lui noiembrie, Roșii îl alungaseră din Omsk pe amiralul Kolchak. Tot ce zisese Billy despre Albi, precum și tot ce repetase Ethel în campania ei se dovedise a fi corect; tot ce ziseseră Fitz și Churchill era greșit. Cu toate acestea, Billy era la închisoare și Fitz era în Camera Lorzilor.

Avea puține în comun cu ceilalți deținuți. Ei nu erau deținuți politici. Majoritatea săvârșiseră infracțiuni reale – furt, ultraj sau crimă. Erau oameni duri, dar la fel era și Billy și nu se temea de ei. Îl tratau cu un respect precaut, simțind aparent că ofensa lui era cu o clasă peste fărădelegile lor. Le vorbea destul de amical, însă niciunul dintre ei nu era interesat de politică. Ei nu vedeau nimic în neregulă la societatea care îi întemnițase; erau doar hotărâți ca data viitoare să învingă sistemul.

În timpul pauzei de prânz de jumătate de oră, citea ziarul. Majoritatea celorlalți nu știau să citească. Într-o zi deschise

ziarul *Daily Herald* și văzu fotografia unui chip familiar. După o clipă de uluire, realiză că în fotografie era el.

Își aminti când fusese făcută – Mildred îl târâse după ea la un fotograf din Aldgate, care îl pozase în uniformă. „O să o duc la buze în fiecare noapte”, îi zisese ea. Se gândise adeseori la acea promisiune ambiguă în timp ce era departe de ea.

Ziarul titra: DE CE ESTE LA ÎNCHISOARE SERGENTUL WILLIAMS? Billy citi mai departe cu un entuziasm sporit:

> *William Williams din Batalionul 8 de Pușcași Galezi* (Amicii din Aberowen) *ispășește zece ani de închisoare într-un penitenciar militar, fiind condamnat pentru trădare. Dar este el cu adevărat un trădător*? *Chiar și-a trădat țara, a dezertat fugind la inamic sau a fugit din luptă*? *Nu, dimpotrivă. A luptat vitejește în Bătălia de pe Somme și a continuat să servească în Franța în următorii doi ani, fiind promovat la gradul de sergent.*

Billy era încântat. „Ăsta-s eu, se gândi el, la ziar, și ei zic că am luptat vitejește!”

> *Apoi a fost trimis în Rusia. Noi nu suntem în război cu Rusia. Poate că poporul britanic nu este neapărat de acord cu regimul bolșevic, dar noi nu atacăm toate regimurile pe care le dezaprobăm. Bolșevicii nu prezintă nicio amenințare pentru țara noastră sau pentru aliații noștri. Parlamentul nu a autorizat nicio acțiune militară împotriva guvernului de la Moscova. Se pune atunci întrebarea, la modul cel mai serios, dacă misiunea noastră acolo nu contravine cumva normelor de drept internațional.*
>
> *De fapt, vreme de câteva luni, britanicii nici nu au știut că armata lor luptă în Rusia. Guvernul a oferit declarații false, conform cărora trupele deplasate acolo nu făceau decât să ne apere bunurile, să organizeze o retragere ordonată sau să aștepte alte ordine. Se lăsa clar de înțeles că nu se întreprind sub nicio formă acțiuni împotriva forțelor Roșilor.*
>
> *Faptul că această minciună a fost dată în vileag i se datorează în parte și lui William Williams.*

— Hei, rosti el, fără să se adreseze nimănui anume. Ia te uită! Datorită lui William Williams.

Oamenii de la masa lui se strânseră mai aproape, ca să se uite peste umărul său. Colegul lui de celulă, o brută pe nume Cyril Parks, zise:

— Aia-i o poză cu tine! De ce ești în ziar?

Billy citi restul articolului cu voce tare:

Crima lui a fost că a dezvăluit adevărul, în scrisori trimise surorii sale și redactate într-un cod simplu pentru a evita cenzura. Poporul britanic îi datorează recunoștință.

Însă acțiunile lui au nemulțumit persoanele din armată și din guvern responsabile de folosirea în secret a soldaților britanici pentru atingerea propriilor scopuri politice. Williams a fost adus în fața curții marțiale și condamnat la zece ani de închisoare.

Nu este un caz unic. Un număr mare de militari care nu au dorit să participe la tentativa de contrarevoluție au fost judecați în procese extrem de dubioase în Rusia și au primit sentințe scandalos de lungi.

William Williams și alții ca el au căzut victimele unor oameni răzbunători, aflați în poziții puternice. Această situație trebuie îndreptată. Marea Britanie este o țară a dreptății. La urma urmei, pentru asta am luptat.

— Ce zici de asta? spuse Billy. Am căzut victima unor oameni puternici.

— Și eu la fel, rosti Cyril Parks, care jefuise o fată de 14 ani într-un hambar din Belgia.

Deodată, ziarul fu înșfăcat din mâinile lui Billy. El ridică privirea și dădu cu ochii de chipul tâmp al lui Andrew Jenkins, unul dintre gardienii cei răi.

— Oi fi având tu prieteni în poziții importante, Williams, zise omul, dar aici nu ești decât un deținut oarecare, așa că treci dracu’ la treabă.

— Imediat, domnule Jenkins, răspunse Billy.

(II)

Fitz fu extrem de revoltat vara lui 1920, când o delegație comercială rusească veni la Londra și fu primită de premierul David Lloyd George la guvern. Bolșevicii erau încă în război cu Polonia, recent reconstituită, și Fitz considera că Marea Britanie ar trebui să fie de partea polonezilor, dar nu găsi prea multă susținere. Docherii londonezi preferau mai degrabă să intre în grevă decât să încarce vasele cu puști pentru armata poloneză, iar Congresul Sindicatelor amenința cu greva generală dacă armata britanică intervenea în conflict.

Fitz se resemnă la gândul că nu avea să mai obțină niciodată moșia răposatului prinț Andrei. Fiii lui, Băiatul și Andrew, își pierduseră orice drept în Rusia, iar el trebuia să accepte acest lucru.

Totuși, nu putu să mai reziste când află ce puneau la cale rușii Kamenev și Krassin când treceau prin Marea Britanie. Camera 40 încă exista, chiar dacă într-o formă diferită, iar serviciul de spionaj britanic intercepta și descifra telegramele pe care rușii le trimiteau acasă. Lev Kamenev, președintele sovietului din Moscova, făcea o propagandă revoluționară deșănțată.

Fitz fu atât de scandalizat, încât îl dojeni aspru pe Lloyd George la începutul lui august, la unul dintre ultimele dineuri din sezonul londonez.

Dineul era organizat de lordul Silverman, în casa lui din Belgrave Square. Nu era la fel de costisitor precum cele organizate de Silverman înainte de război. Erau mai puține feluri de mâncare, mai puțină mâncare trimisă înapoi la bucătărie fără să se fi gustat din ea, iar masa era decorată mai simplu. Mâncarea era servită de cameriste, nu de lachei: nimeni nu mai voia acum să fie lacheu. Fitz își dădu seama că acele petreceri edwardiene extravagante țineau de domeniul trecutului. Totuși, Silverman încă reușea să-i mai aducă în casa sa pe cei mai de vază oameni ai țării.

Lloyd George îl întrebă pe Fitz despre sora sa, Maud.

Acesta era un alt subiect care îl înfuria pe Fitz.

— Cu regret trebuie să spun că s-a căsătorit cu un german și a plecat să locuiască la Berlin, zise el.

Nu mai menționă și faptul că ea născuse deja primul lor copil, un băiat pe nume Eric.

— Am auzit, spuse Lloyd George. Mă întrebam doar ce mai face. O tânără încântătoare!

Pasiunea premierului pentru tinerele încântătoare era foarte cunoscută, dacă nu chiar notorie.

— Mă tem că viața în Germania este grea, spuse Fitz.

Maud îi scrisese ca să-l implore să-i acorde o alocație, însă el o refuzase categoric. Ea nu îi ceruse permisiunea să se căsătorească, deci cum se aștepta ca el să o întrețină?

— Grea? zise Lloyd George. Așa și trebuie, după tot ce au făcut. Însă, chiar și așa, tot îmi pare rău pentru ea.

— Pentru a schimba subiectul, domnule prim-ministru, spuse Fitz, individul ăsta, Kamenev, este un evreu bolșevic – ar trebui să-l deportați.

Premierul era binedispus, ținând în mână un pahar de șampanie.

— Dragul meu Fitz, spuse el amabil, guvernul nu își face prea multe griji cu privire la dezinformările rușilor, care sunt grosolane și violente. Te rog să nu subestimezi clasa muncitoare britanică: oamenii noștri își dau seama când sunt mințiți în față. Crede-mă, discursurile lui Kamenev discreditează bolșevismul mai bine decât am putea s-o facem noi doi.

Lui Fitz i se păru că explicația suna ca o tâmpenie.

— Dar le dă bani celor de la *Daily Herald*!

— Este o totală lipsă de curtoazie, recunosc, ca un guvern străin să finanțeze unul dintre ziarele noastre – însă, serios acum, chiar ne temem de *Daily Herald*? Nu-i ca și cum liberalii și conservatorii nu au propriile lor ziare…

— Da, numai că el contactează cele mai îndârjite grupuri revoluționare din țara asta – maniaci care s-au dedicat trup și suflet schimbării radicale a stilului nostru de viață!

— Cu cât britanicii vor afla mai multe despre bolșevism, cu atât mai puțin le va plăcea, ascultă ce-ți spun. Ideologia asta pare formidabilă doar de la distanță, întrezărită prin neguri de nepătruns. Bolșevismul funcționează aproape ca o pavăză pentru societatea britanică, pentru că le insuflă tuturor claselor o groază imensă cu privire la ce s-ar putea întâmpla dacă organizarea actuală a societății ar fi dată peste cap.

— Tot nu-mi place.

— În plus, continuă Lloyd George, dacă îi expulzăm, va trebui să explicăm cum am aflat ce pun la cale; iar vestea că i-am spionat ar putea întoarce clasa muncitoare împotriva noastră mai mult decât toate discursurile lor bombastice.

Fitz nu voia să primească lecții de realități politice, nici măcar de la premier, și insistă să-și susțină cauza doar pentru că era extrem de supărat.

— Dar asta nu înseamnă că trebuie să facem comerț cu bolșevicii!

— Dacă am refuza să facem afaceri cu toți cei care își folosesc ambasadele de aici în scopuri propagandistice, nu am mai rămâne cu prea mulți parteneri comerciali. Ce naiba, Fitz, doar facem negoț până și cu canibalii din Insulele Solomon!

Fitz nu era sigur că asta era adevărat – în fond, canibalii din Insulele Solomon nu aveau prea multe de oferit –, dar nu mai insistă.

— Chiar o ducem atât de rău încât trebuie să le vindem acestor criminali?

— Mă tem că da. Am vorbit cu mulți oameni de afaceri, iar ei m-au cam speriat cu privire la următoarele optsprezece luni. Nu se mai fac comenzi. Clienții nu mai cumpără. S-ar putea să ne aștepte cea mai cumplită perioadă, cu o rată a șomajului cum n-am mai văzut niciodată. Însă rușii vor să cumpere – și plătesc în aur.

— Eu nu le-aș accepta aurul!

— Ah, Fitz, dar tu ai deja aurul tău, rosti premierul.

(III)

În Wellington Row se organiză o petrecere când Billy își aduse mireasa acasă, în Aberowen.

Era o sâmbătă de vară, una dintre puținele fără ploaie. La ora trei după-amiaza, Billy și Mildred sosiră în gară cu copiii lui Mildred, noile fiice vitrege ale lui Billy, Enid și Lillian, în vârstă de opt, respectiv șapte ani. Minerii ieșiseră deja din galerii, se îmbăiaseră și își puseseră hainele bune de duminică.

Părinții lui Billy așteptau la gară. Erau mai bătrâni și păreau să se fi micșorat cumva, nemaidominându-i pe cei din jurul lor. Tata îi strânse mâna lui Billy și-i zise:

— Sunt mândru de tine, fiule. I-ai înfruntat așa cum te-am învățat eu.

Billy se bucură, deși nu se considera doar una dintre realizările Tatei în viață.

O mai întâlniseră pe Mildred la nunta lui Ethel. Tata îi strânse mâna, iar Mama o sărută.

Mildred spuse:

— Mă bucur să vă văd din nou, doamnă Williams. Pot să vă spun „mamă” de acum înainte?

Era cel mai nimerit lucru pe care l-ar fi putut zice și Mama fu încântată. Billy era convins că și Tata avea să o îndrăgească, asta dacă Mildred reușea să se abțină să mai înjure.

Interpelările insistente ale parlamentarilor din Camera Comunelor – alimentați cu informații de către Ethel – siliseră guvernul să anunțe reducerea sentințelor unora dintre soldații și marinarii judecați în Rusia de curtea marțială pentru insubordonare și alte ofense. Condamnarea lui Billy fusese redusă la un an și el fusese eliberat și lăsat la vatră. Se căsătorise cu Mildred cât putuse de repede.

Aberowen i se părea ciudat. Locul nu se schimbase prea mult, însă sentimentele sale față de el nu mai erau aceleași. Locul era mic și mohorât, iar munții dimprejur semănau cu niște ziduri menite să îi țină pe oameni prinși înăuntru. Nu mai era sigur că asta era casa lui. Când se îmbrăcă în costumul său de dinainte de război, descoperi că, deși încă îl încăpea, nu se mai simțea comod în el. Nimic din ce se petrecea aici nu putea schimba lumea, se gândi el.

Urcară dealul până pe Wellington Row și găsiră casele decorate cu flamuri: steagul Regatului Unit, dragonul galez și steagul roșu. Pe o pancartă de peste drum scria BINE AI VENIT ACASĂ, BILLY DUBLU. Toți vecinii ieșiseră pe stradă; erau mese cu urcioare de bere și oale cu ceai, platouri cu plăcinte, prăjituri și sandvișuri. Când îl zăriră pe Billy, începură să cânte *We'll Keep a Welcome in the Hillsides*.

Asta îl făcu pe Billy să lăcrimeze.

Primi o halbă de bere. O mulțime de admiratori se adunară în jurul lui Mildred. Pentru ei ea era o făptură exotică, cu hainele ei londoneze, cu accentul ei de East End și cu pălăria cu boruri largi la care adăugase ea însăși flori de mătase. Chiar și atunci când se purta frumos, nu se putea abține să nu scape fraze

riscante de genul „A trebuit să îmi descarc sufletul, scuzați expresia”.

Bunicul părea și mai bătrân și abia se mai ținea pe picioare, dar încă era ager la minte. Le preluă pe Enid și pe Lillian, scoțând dulciuri din buzunarele jiletcii și arătându-le cum poate face să dispară un bănuț.

Billy fu nevoit să vorbească cu toate rudele îndoliate ale camarazilor săi căzuți: Joey Ponti, Profetul Jones, Llewellyn Pestrițul și toți ceilalți. Se reîntâlni cu Tommy Griffiths, pe care îl văzuse ultima oară în Rusia, la Ufa. Tatăl lui Tommy, Len ateul, rămăsese numai piele și os din cauza cancerului.

Billy urma să reînceapă lucrul în mină luni și toți minerii voiau să îi povestească despre schimbările petrecute în subteran de când plecase: noi excavații ce coborau și mai adânc în galerii, mai multă lumină electrică, măsuri de siguranță mai bune.

Tommy se urcă pe un scaun și ținu un discurs de bun venit, iar Billy fu nevoit să îi urmeze exemplul.

— Războiul ne-a schimbat pe toți, zise el. Îmi amintesc când oamenii spuneau că bogații au fost puși pe acest pământ de Dumnezeu, ca să ne conducă pe noi, oamenii de rând.

Cuvintele sale fură întâmpinate de râsete disprețuitoare.

— Mulți oameni au fost vindecați de această amăgire atunci când au luptat sub comanda unor ofițeri din clasele de sus, cărora nu ar fi trebuit să li se încredințeze nici măcar o excursie de duminică.

Ceilalți veterani încuviințară, zâmbind cu subînțeles.

— Războiul a fost câștigat de oameni ca noi, oameni de rând, needucați, dar nicidecum proști.

Lumea aprobă, strigând „Așa e” și „Într-adevăr”.

— Acum am primit drept de vot – la fel și femeile noastre, deși nu toate încă, după cum v-ar spune sora mea Eth, dacă ar fi aici.

Se auziră urale din partea femeilor.

— Aceasta este țara noastră și trebuie să preluăm controlul asupra ei, așa cum au făcut bolșevicii în Rusia și social-democrații în Germania.

Bărbații aclamară.

— Avem un partid al clasei muncitoare, Partidul Laburist, și suntem destui ca să îl putem aduce la putere. Lloyd George ne-a dus de nas la alegerile trecute, dar nu o să-i mai meargă și de data asta.

Cineva strigă:

— Nu!

— Iată de ce m-am întors acasă. Zilele lui Perceval Jones ca parlamentar de Aberowen sunt numărate.

Se auziră din nou urale.

— Vreau să văd un laburist reprezentându-ne în Camera Comunelor!

Billy surprinse privirea tatălui său: chipul lui radia de bucurie.

— Vă mulțumesc pentru întâmpinarea voastră minunată!

Coborî de pe scaun și ei îl aplaudară cu entuziasm.

— Frumos discurs, Billy, zise Tommy Griffiths. Dar cine va fi parlamentarul ăla laburist?

— Ia ghicește, Tommy băiete, răspunse Billy. Ai dreptul la trei încercări.

(IV)

Filosoful Bertrand Russell vizită Rusia în acel an și scrise o carte intitulată *Practica și teoria bolșevismului* – aceasta aduse familia Leckwith în pragul divorțului.

Russell îi critica dur pe bolșevici. Cel mai rău era că o făcea dintr-o perspectivă stângistă. Spre deosebire de criticile conservatorilor, el nu susținea că rușii nu aveau dreptul să îl dea jos pe țar, să le împartă țăranilor pământurile nobilimii și să își conducă singuri fabricile. Dimpotrivă, era de acord cu toate astea. Îi ataca pe bolșevici nu pentru că ar fi avut idealuri greșite, ci pentru că aveau idealuri corecte, dar nu se ridicau la înălțimea lor. Ca atare, concluziile lui nu puteau fi respinse ca fiind o simplă propagandă.

Bernie citi primul cartea. Fiind bibliotecar, îl oripila să facă notițe pe cărți, dar în acest caz făcu o excepție, mâzgălind paginile cu comentarii mânioase, subliniind propoziții și scriind pe margini „Tâmpenii!” sau „Argument nefondat!” cu un creion.

Ethel o citi în timp ce alăpta copilul, care făcuse deja un an. Botezaseră fetița Mildred, însă îi spuneau Millie. Cealaltă Mildred se mutase în Aberowen cu Billy și era deja însărcinată cu primul lor copil. Lui Ethel îi era dor de ea, dar era bucuroasă că putea folosi acum și camerele de la etaj ale casei. Micuța Millie avea

părul cârlionțat și o sclipire ghidușă în priviri, care le amintea tuturor de Ethel.

Lui Ethel îi plăcu cartea – Russell era un scriitor plin de duh. Cu o nonșalanță aristocratică, solicitase o întrevedere cu Lenin și petrecuse o oră în compania marelui om de stat. Vorbiseră în engleză. Lenin îi zisese că lordul Northcliffe este cel mai bun propagandist la care putea spera: poveștile de groază din *Daily Mail* despre rușii care spoliau aristocrația poate că îngroziseră burghezia, dar urmau să aibă efectul contrar asupra clasei muncitoare britanice, după părerea lui.

Însă Russell spunea foarte clar că bolșevicii sunt complet nedemocratici. Dictatura proletariatului era cât se poate de reală, zicea el, însă conducătorii acesteia erau intelectuali din clasa de mijloc, precum Lenin și Troțki, ajutați doar de proletarii care erau de acord cu vederile lor.

— Cred că este foarte îngrijorător, spuse Ethel când lăsă jos cartea.

— Bertrand Russell este un aristocrat! exclamă Bernie supărat. Este conte!

— Asta nu înseamnă că nu are dreptate.

Millie se opri din supt și adormi. Ethel o mângâie cu vârful degetului pe obrazul moale.

— Russell este socialist. El se plânge că bolșevicii nu implementează socialismul.

— Cum poate susține așa ceva? Nobilimea a fost zdrobită.

— Da, dar la fel s-a întâmplat și cu presa opoziției.

— O necesitate temporară…

— Cât de temporară? Revoluția rusă are deja trei ani!

— Nu poți face omletă fără să spargi niște ouă.

— Mai spune că sunt arestări și execuții arbitrare și că poliția secretă este mai puternică acum decât pe vremea țarului.

— Însă acum acționează doar împotriva contrarevoluționarilor, nu a socialiștilor.

— Socialismul înseamnă libertate chiar și pentru contrarevoluționari.

— Nu-i adevărat!

— Pentru mine asta înseamnă.

Tonul lor ridicat o trezi pe Millie. Simțind mânia din cameră, ea începu să plângă.

— Poftim, zise Ethel supărată. Uite ce-ai făcut.

(V)

Când Grigori reveni acasă după războiul civil, li se alătură Katerinei, lui Vladimir și Annei în apartamentul lor confortabil din enclava guvernamentală instalată în vechiul fort al Kremlinului. Era prea confortabilă pentru gustul lui. Întreaga țară suferea din cauza crizei alimentare și a celei de combustibil, însă magazinele din Kremlin nu duceau lipsă de nimic. Complexul avea trei restaurante cu bucătari școliți în Franța și, spre disperarea lui Grigori, ospătarii își ciocneau călcâiele în fața bolșevicilor așa cum o făcuseră în fața vechii nobilimi. Katerina îi lăsa pe copii la creșă în timp ce ea se ducea la coafor. Seara, membrii Comitetului Central mergeau la operă în mașini cu șoferi.

— Sper că nu ne transformăm în noua nobilime, îi zise el Katerinei în pat, într-o noapte.

Ea râse disprețuitor.

— Dacă așa ar sta lucrurile, unde-mi sunt diamantele?

— Dar știi că avem banchete, că mergem la clasa I în tren și așa mai departe.

— Aristocrații nu făceau niciodată ceva folositor. Voi lucrați câte douăsprezece, cincisprezece, optsprezece ore pe zi. Nu te poți aștepta să căutați prin gunoaie după lemne de foc, cum fac săracii.

— Păi, așa vor fi mereu pretexte pentru ca elita să aibă privilegii speciale.

— Vino încoace, îi zise ea. Îți arăt eu un privilegiu special.

După ce făcură dragoste, Grigori rămase treaz. În pofida îndoielilor sale, nu putea să nu se simtă mulțumit în sinea lui că familia sa o ducea atât de bine. Katerina se mai îngrășase. Când o cunoscuse, ea era o fetișcană voluptuoasă de 21 de ani; acum era o mamă durdulie de 26. Vladimir avea cinci ani și învăța să scrie și să citească la școală, alături de ceilalți copii ai noilor conducători ai Rusiei; Anna, căreia ei îi spuneau Anya, era un drăcușor cârlionțat de trei anișori. Casa lor îi aparținuse înainte uneia dintre doamnele de companie ale țarinei. Era caldă, uscată și spațioasă, cu un dormitor separat pentru copii, cu bucătărie și sufragerie – un loc în care ar fi încăput douăzeci de oameni din vechea locuință din Petrograd a lui Grigori. Erau

perdele la ferestre, cești de ceai din porțelan, o carpetă în fața focului și un tablou în ulei înfățișând lacul Baikal deasupra șemineului.

Grigori adormi în cele din urmă și fu trezit de o bătaie în ușă, la șase dimineața. Deschise și se trezi în fața unei femei scheletice îmbrăcate sărăcăcios, care i se păru oarecum cunoscută.

— Îmi pare rău că vă deranjez atât de devreme, Excelență, rosti ea, folosind vechea adresare respectuoasă.

El o recunoscu pe soția lui Konstantin.

— Magda! exclamă el uluit. Ești atât de schimbată... intră! Ce s-a întâmplat? Locuiești la Moscova acum?

— Da, ne-am mutat aici, Excelență.

— Nu-mi mai spune așa, pentru Dumnezeu! Unde este Konstantin?

— La închisoare.

— Cum? De ce?

— A fost arestat pe motiv că ar fi contrarevoluționar.

— Nu se poate! spuse Grigori. Cred că la mijloc este o greșeală cumplită.

— Da, domnule.

— Cine l-a arestat?

— Ceka.

— Poliția secretă. Ei bine, ei lucrează pentru noi. O să aflu ce se petrece. Mă voi interesa imediat după micul dejun.

— Vă rog, Excelență, vă implor să faceți ceva acum... vor să îl împuște peste o oră!

— La dracu, spuse Grigori. Așteaptă să mă îmbrac.

Își puse uniforma – deși nu avea epoleți care să indice gradul, era dintr-o stofă mult mai bună decât cea a soldaților de rând și îl indica drept comandant.

Peste câteva minute, el și Magda ieșiră din Kremlin. Ningea. Străbătură scurta distanță până în Piața Lubyanka. Sediul Ceka era într-o clădire imensă în stil baroc, din cărămidă galbenă, un fost birou al unei companii de asigurări. Santinela de la ușă îl salută pe Grigori.

Acesta începu să strige imediat ce intră în clădire:

— Cine este șef aici? Duceți-mă chiar acum la ofițerul de serviciu! Sunt tovarășul Grigori Peshkov, membru al Comitetului

Central al Partidului Bolșevic. Vreau să îl văd pe deținutul Konstantin Vorotsyntsev imediat. Ce mai așteptați? Hai, fuguța!

Descoperise că aceasta era cea mai rapidă cale de a rezolva lucrurile, deși îi amintea oribil de mult de comportamentul irascibil al nobililor răsfățați.

Santinelele alergară panicate de colo-colo timp de câteva minute, apoi Grigori avu un șoc. Ofițerul de serviciu veni în sala de la intrare. Grigori îl cunoștea – era Mihail Pinsky.

Grigori era îngrozit. Pinsky fusese un bătăuș și o brută în poliția țaristă: oare era acum un bătăuș și o brută pentru revoluție?

Pinsky îi oferi un surâs libidinos.

— Tovarășe Peshkov, zise el. Ce onoare!

— Nu ai fost de aceeași părere când te-am doborât la pământ pentru că nu lăsai în pace o biată țărancă, replică Grigori.

— Cum s-au mai schimbat lucrurile, tovarășe… pentru toată lumea.

— De ce l-ați arestat pe Konstantin Vorotsyntsev?

— Pentru activități contrarevoluționare.

— Este ridicol. Omul a prezidat Grupul Bolșevic de Discuții de la Uzinele Putilov încă din 1914. A fost unul dintre primii deputați aleși în sovietul din Petrograd. Este chiar mai bolșevic decât mine!

— Serios? zise Pinsky, iar din glas îi răzbătu o urmă de amenințare.

Grigori nu o luă în seamă.

— Adu-l la mine.

— Imediat, tovarășe.

Peste câteva minute, apăru Konstantin – era murdar și nebărbierit și duhnea ca o cocină de porci. Magda izbucni în lacrimi și i se aruncă de gât.

— Trebuie să vorbesc cu deținutul între patru ochi, îi spuse Grigori lui Pinsky. Du-ne în biroul tău.

Pinsky clătină din cap.

— Camera mea umilă…

— Nu mai comenta, i-o tăie Grigori. Biroul tău.

Era un mod de a-și manifesta puterea – trebuia să îl țină la respect pe Pinsky.

Acesta îi conduse într-o cameră de la etaj, care dădea spre curtea interioară. Băgă repede într-un sertar o rozetă de pe birou.

Uitându-se pe geam, Grigori văzu că se crăpa de ziuă.

— Așteaptă afară, îi zise el lui Pinsky.

Se așezară și Grigori îl întrebă pe Konstantin:

— Ce dracu' se petrece?

— Am venit la Moscova când s-a mutat aici guvernul, îi explică Konstantin. Am crezut că voi ajunge comisar. Dar a fost o greșeală. Nu am deloc sprijin politic aici.

— Și ce-ai făcut?

— M-am întors în câmpul muncii. Lucrez la fabrica Tod, unde se fac părți de motor, roți dințate, pistoane și inele de rulmenți cu bile.

— Dar de ce crede poliția că ești contrarevoluționar?

— Fabrica are dreptul să aleagă un deputat pentru sovietul din Moscova. Unul dintre ingineri a anunțat că va candida din partea menșevicilor. A organizat o întrunire și m-am dus și eu să îl ascult. Au venit doar vreo zece oameni. Nu am luat cuvântul, am plecat la jumătatea întrunirii și nu l-am votat. Candidatul bolșevic a câștigat, desigur. Însă după alegeri, toți cei care au participat la acea întrunire menșevică au fost concediați. Apoi, săptămâna trecută, am fost toți arestați.

— Nu se poate! exclamă Grigori disperat. Nici măcar în numele revoluției! Nu putem aresta muncitorii pentru că ascultă și alte puncte de vedere.

Konstantin îl privi cu o expresie ciudată.

— Ai fost plecat pe undeva?

— Da, normal, zise Grigori. Am luptat împotriva armatelor contrarevoluționare.

— Deci de-aia nu știi ce se petrece.

— Vrei să spui că s-a mai întâmplat așa ceva?

— Grishka, se întâmplă zilnic.

— Nu pot să cred!

Magda interveni:

— Iar azi-noapte am primit un mesaj – de la o prietenă căsătorită cu un polițist – prin care mă anunța că dimineață la ora opt Konstantin și ceilalți vor fi împușcați.

Grigori se uită la ceasul de la mână. Era aproape opt.

— Pinsky! strigă el.

Polițistul intră.

— Oprește execuția.

— Mă tem că este prea târziu, tovarășe.

— Vrei să spui că oamenii ăștia au fost deja împușcați?

— Nu chiar.

Pinsky se apropie de fereastră.

Grigori îi urmă exemplul. Konstantin și Magda veniră lângă el.

Jos, în curtea înzăpezită, un pluton de execuție aștepta în lumina clară a dimineții. În fața soldaților, o duzină de oameni legați la ochi tremurau în haine subțiri, de interior. Deasupra capetelor lor flutura un steag roșu.

Sub privirile lui Grigori, soldații ridicară puștile.

Grigori zbieră:

— Opriți-vă imediat! Nu trageți!

Însă glasul îi fu înăbușit de geam și nimeni nu îl auzi.

O clipă mai târziu, se auziră focuri de armă.

Condamnații se prăbușiră la pământ. Grigori se holbă la ei, îngrozit. Lângă trupurile căzute începuseră să apară pete de sânge în zăpadă, roșii ca steagul ce flutura deasupra.

Capitolul 41

11-12 noiembrie 1923

(I)

Maud dormi până pe la jumătatea după-amiezii, când Walter aduse copiii acasă de la școala duminicală. Eric avea trei ani, iar Heike doi, și erau atât de frumoși în hainele lor bune, încât Maud simțea că-i plesnește inima din dragoste pentru ei.

Nu mai simțise niciodată o asemenea emoție. Nici măcar patima ei nestăvilită pentru Walter nu fusese atât de copleșitoare. Copiii o făceau să se simtă și incredibil de neliniștită. Oare avea să reușească să îi hrănească și să îi țină la căldură, să-i protejeze de răzmerițe și de revoluții?

Le dădu pâine și lapte fierbinte ca să se încălzească, apoi începu să se pregătească pentru seară. Ea și Walter dădeau o

mică petrecere în familie, cu ocazia aniversării celor 38 de ani ai vărului lui Walter, Robert von Ulrich.

Robert nu fusese ucis în război, în ciuda temerilor exprimate de părinții lui Walter – sau poate că fuseseră speranțe, de fapt? În orice caz, Walter nu ajunsese graf von Ulrich. Robert fusese ținut într-un lagăr de prizonieri de război din Siberia. După ce bolșevicii făcuseră pace cu Austria, Robert și camaradul său Jörg porniseră la drum, mergând pe jos, făcând autostopul și călătorind spre casă cu marfare. Le luase un an, dar ajunseseră, apoi Walter le găsise un apartament în Berlin.

Maud își puse șorțul. Făcea o supă de varză, pâine uscată și napi în bucătărioara ei. De asemenea, pusese la copt o prăjitură, deși fusese nevoită să completeze ingredientele tot cu napi.

Învățase să gătească și multe alte mâncăruri pe lângă acestea. O vecină cumsecade, o femeie mai în vârstă, se îndurase de aristocrata năucită și o învățase cum să facă patul, să calce o cămașă și să spele o cadă. Totul fusese un șoc pentru ea.

Locuiau într-o casă burgheză din oraș. Nu reușiseră să investească deloc în ea; nu își permiteau să aibă servitorii cu care Maud fusese obișnuită dintotdeauna și aveau foarte multă mobilă de mâna a doua, care lui Maud i se părea cumplit de suburbană.

Așteptaseră vremuri mai bune, dar în realitate situația se înrăutățise: cariera lui Walter la Ministerul de Externe fusese stopată de căsătoria sa cu o englezoaică, iar el nu putuse să își schimbe domeniul de activitate, fiindcă în haosul economic instalat, era un mare avantaj să ai orice fel de slujbă. Iar nemulțumirile inițiale ale lui Maud păreau mărunte acum, după patru ani de sărăcie. Tapițeria era peticită pe unde o rupseseră copiii, geamurile sparte erau acoperite cu carton, iar vopseaua era scorojită peste tot.

Însă Maud nu regreta alegerea făcută. Îl putea săruta pe Walter oricând voia, strecurându-și limba în gura lui, îl putea descheia la pantaloni și putea face sex cu el în pat, pe canapea sau chiar pe podea, iar asta compensa toate lipsurile.

Părinții lui Walter veniră la petrecere cu jumătate de jambon și cu două sticle de vin. Otto pierduse moșia familiei, Zumwald, care se afla acum în Polonia. Toate economiile îi fuseseră

spulberate de inflație. Totuși, grădina casei sale din Berlin producea cartofi și încă mai avea mult vin de dinainte de război.

— Cum ați reușit să găsiți jambon? îi întrebă Walter, nevenindu-i să creadă.

Asemenea lucruri nu puteau fi cumpărate de obicei decât cu dolari americani.

— Am dat pe el o sticlă de șampanie de colecție, răspunse Otto.

Bunicii îi duseră pe copii la culcare. Otto le spuse un basm popular. Din câte auzi Maud, era despre o regină care poruncise să-i fie decapitat fratele. Se cutremură, dar nu interveni. După aceea, Susanne le cântă câteva cântece de leagăn cu vocea-i subțire și copiii adormiră, nepărând afectați de povestea sângeroasă pe care le-o zisese bunicul lor.

Robert și Jörg sosiră, purtând cravate roșii identice. Otto îi întâmpină călduros. Nu părea să știe adevărata natură a relației lor, acceptând liniștit faptul că Jörg era doar coleg de apartament cu Robert. De fapt, așa se purtau cei doi bărbați când se aflau în prezența oamenilor mai în vârstă. Maud credea că Susanne intuise probabil adevărul. Femeile erau mai greu de păcălit. Din fericire, erau și mai tolerante decât bărbații.

Robert și Jörg erau foarte diferiți când se aflau într-o companie mai liberală. La petrecerile organizate în casa lor, nu își ascundeau dragostea. Mulți dintre prietenii lor erau la fel. Maud fusese șocată la început: nu mai văzuse niciodată bărbați sărutându-se, admirându-și hainele și flirtând ca niște școlărițe. Însă acest comportament nu mai reprezenta un tabu, cel puțin nu în Berlin. Iar Maud citise *Sodome et Gomorrhe* a lui Proust, unde se sugera că aceste lucruri existaseră dintotdeauna.

În această seară însă, Robert și Jörg se purtau impecabil. La cină toată lumea vorbi despre evenimentele din Bavaria. Joi, o asociație de grupări paramilitare numită Kampfbund declarase o revoluție națională într-o berărie din München.

Maud aproape că nu mai putea îndura să citească știrile de la o vreme. Muncitorii intrau în grevă, iar simpatizanții dreptei îi băteau pe greviști. Casnicele făceau marșuri de protest împotriva crizei alimentare, iar aceste proteste se transformau în răzmerițe. Toată lumea din Germania era mânioasă din cauza Tratatului de la Versailles, însă guvernul social-democrat îl acceptase în întregime. Oamenii credeau că despăgubirile

impuse paralizau economia, deși Germania plătise doar o părticică din suma datorată și era limpede că nu intenționa să achite prea repede factura.

Puciul din berăria din München îi pusese pe toți pe jar. Eroul de război Erich Ludendorff era cel mai de seamă susținător. Așa-numite trupe de asalt în cămăși cafenii și studenți de la Școala de Ofițeri de Infanterie puseseră stăpânire pe instituțiile-cheie. Consilierii municipali fuseseră luați ostateci, iar evreii mai importanți fuseseră arestați.

Vineri, guvernul legitim contraatacase. Patru polițiști și șaisprezece membri ai trupelor paramilitare își pierduseră viața. Maud nu putea să-și da seama din informațiile care ajunseseră până acum la Berlin dacă insurecția se încheiase sau nu. Dacă extremiștii preluau controlul asupra Bavariei, oare țara avea să le cadă cu totul în mâini?

Asta îl înfuria pe Walter.

— Avem un guvern ales în mod democratic, rosti el. De ce nu-i lasă lumea să-și vadă de treabă?

— Guvernul ne-a trădat, zise tatăl său.

— Asta-i părerea ta. Și ce dacă? În America, când republicanii au câștigat ultimele alegeri, democrații nu s-au răsculat!

— Statele Unite nu sunt sabotate de bolșevici și de evrei.

— Dacă îți faci griji din cauza bolșevicilor, n-ai decât să îndemni oamenii să nu-i voteze. Și ce-i cu obsesia asta cu evreii?

— Ei au o influență dăunătoare.

— Există evrei și în Marea Britanie. Tată, nu îți amintești cum lordul Rothschild din Londra a încercat tot posibilul să prevină declanșarea războiului? Există evrei și în Franța, Rusia și America. Ei nu conspiră ca să-și trădeze guvernele. Ce te face să crezi că evreii noștri sunt atât de răi? Majoritatea nu vor decât să câștige destui bani cât să-și poată hrăni familiile și să-și poată trimite copiii la școală – la fel ca orice om.

Robert o surprinse pe Maud intervenind în discuție.

— Sunt de acord cu unchiul Otto, spuse el. Democrația ne slăbește. Germania are nevoie de conducători puternici. Jörg și cu mine ne-am înscris în Partidul Național Socialist.

— O, Robert, pentru numele lui Dumnezeu! exclamă Walter scârbit. Cum ați putut să faceți una ca asta?

Maud se ridică în picioare.

— Cine vrea să mănânce tort? rosti ea pe un ton voios.

(II)

Maud plecă de la petrecere la ora nouă, ca să meargă la muncă.

— Unde îți este uniforma? o întrebă soacra sa, când își luară rămas-bun.

Susanne credea că Maud lucrează ca infirmieră de noapte pentru un domn bătrân și înstărit.

— O țin acolo și mă schimb când ajung, zise Maud.

De fapt, ea cânta la pian într-un club de noapte numit Nachtleben. Era totuși adevărat că își păstra uniforma la locul de muncă.

Trebuia să câștige bani și nu fusese învățată niciodată să facă altceva decât să se îmbrace elegant și să meargă la petreceri. Primise o mică moștenire de la tatăl ei, însă convertise suma în mărci când se mutase în Germania, iar acum aceasta nu mai valora doi bani. Fitz refuza să îi dea bani, fiind încă supărat pe ea pentru că se căsătorise fără permisiunea lui. Salariul lui Walter de la Ministerul de Externe creștea de la o lună la alta, dar tot nu reușea să țină pasul cu inflația. Ca o compensație parțială, chiria pe care o plăteau pentru casa lor era acum neglijabilă, iar proprietarul nici nu își mai bătea capul să o colecteze. Însă erau nevoiți să cumpere mâncare.

Maud ajunse la club la nouă și jumătate. Locul fusese mobilat și decorat de curând și arăta bine chiar și cu luminile aprinse. Ospătarii spălau pahare, barmanul tăia gheața în cuburi, iar un orb acorda pianul. Maud se schimbă într-o rochie de seară decoltată și își puse bijuteriile false, apoi se machie cu pudră, rimel și ruj. Era în fața pianului când localul se deschise la ora zece.

Acesta se umplu rapid cu bărbați și femei în haine de seară, dansând și fumând. Oamenii cumpărau șampanie și prizau discret cocaină. În ciuda sărăciei și a inflației, viața de noapte a Berlinului era efervescentă. Banii nu constituiau o problemă pentru acești oameni. Fie îi câștigau în străinătate, fie dețineau ceva mai prețios decât banii: stocuri de cărbuni, măcelării, depozite de tutun sau, mai important decât orice altceva, aur.

Maud făcea parte dintr-o formație compusă integral din femei, care cântau noul stil de muzică numit jazz. Fitz ar fi fost îngrozit

să vadă una ca asta, însă ei îi plăcea această slujbă. Se răzvrătise mereu împotriva restricțiilor impuse de felul în care fusese crescută. Repetarea acelorași melodii noapte de noapte era destul de plictisitoare, însă chiar și așa, tot simțea cum se eliberează ceva din adâncurile sufletului ei. Se legăna pe scaunul ei de la pian și dădea din gene către clienți.

La miezul nopții avea un mic solo, interpretând cântece de-ale unor soliști negri precum Alberta Hunter, pe care le învățase ascultând discuri americane la gramofonul patronului de la Nachtleben. Era trecută în program ca Mississippi Maud.

În pauza dintre numere, un client se apropie de pian împleticindu-se și zise:

— Poți să cânți *Downhearted Blues*, te rog?

Ea știa cântecul – era un mare hit de-al lui Bessie Smith. Cântă primele note ale blues-ului în mi bemol.

— Aș putea, spuse ea. Pentru cât?

El îi întinse o bancnotă de un miliard de mărci.

Maud râse.

— Pentru suma asta nu cânt nici prima măsură, spuse ea. Nu ai valută?

El îi dădu o bancnotă de un dolar.

Ea luă banii, îi îndesă în mânecă, apoi interpretă *Downhearted Blues*.

Maud se bucura nespus să aibă un dolar, care valora cam un trilion de mărci. Însă era și ușor deprimată, așa că bluesul i se potrivea perfect în acele clipe. Era o mare realizare pentru o femeie cu trecutul ei să deprindă obținerea bacșișurilor de la clienți, dar procesul în sine era înjositor.

După ce-și încheie recitalul, același client o acostă în timp ce se îndrepta spre garderobă. Îi puse mâna pe șold și îi zise:

— Nu vrei să iei micul dejun cu mine, scumpo?

Era pipăită aproape noapte de noapte, deși – la cei 33 de ani ai săi – era una dintre cele mai vârstnice femei de acolo: multe erau fete de 19-20 de ani. Când se întâmpla asta, fetele nu aveau voie să facă scandal. Trebuiau să zâmbească suav, să dea la o parte mâna bărbatului și să-i spună: „Nu în noaptea asta, domnule”. Însă, cum asta nu-i descuraja îndeajuns, celelalte fete o învățaseră pe Maud o replică mult mai eficientă:

— Am niște insecte micuțe în părul de la păsărică, spuse ea. Crezi că ar trebui să-mi fac griji în privința asta?

Bărbatul își luă imediat tălpășița.

Maud vorbea germana fără probleme după cei patru ani petrecuți acolo, iar la club învățase și toate cuvintele vulgare.

Clubul se închidea la patru dimineața. Maud se demachie și se schimbă la loc în hainele sale de stradă. Se duse la bucătărie și se milogi pentru niște boabe de cafea, iar un bucătar care o plăcea îi dădu câteva.

Muzicienii erau plătiți cu bani gheață în fiecare noapte. Toate fetele veneau acolo cu genți mari, în care să poată lua maldărele de bancnote.

La ieșire, Maud luă un ziar lăsat acolo de un client – era pentru Walter. Nu își permiteau să cumpere ziare.

Plecă de la club și se duse direct la brutărie. Era periculos să păstrezi banii prea mult: până seara nu mai puteai cumpăra nici măcar o franzelă cu tot salariul. Câteva femei așteptau deja în frig în fața prăvăliei. La ora cinci și jumătate, brutarul deschise ușa și notă cu creta prețurile pe o tablă. O pâine neagră costa astăzi 127 de miliarde de mărci.

Maud cumpără patru pâini. Nu le puteau mânca pe toate în aceeași zi, dar nu conta. Pâinea uscată putea fi folosită ca să îngroașe supa, bancnotele nu.

Ajunse acasă la șase. Ceva mai târziu avea să îi îmbrace pe copii și să-i ducă la casa bunicilor, ca să poată dormi. Acum însă avea o oră pe care putea să o petreacă cu Walter. Era cea mai frumoasă parte a zilei.

Pregăti micul dejun și i-l duse pe o tavă în dormitor.

— Uite, zise ea. Pâine proaspătă, cafea… și un dolar!

— Ce fată isteață! O sărută. Ce-o să cumpărăm cu el?

Walter tremură în pijamale. Avem nevoie de cărbuni.

— Nu-i nicio grabă. Îi putem păstra, dacă vrei. O să valoreze la fel și săptămâna viitoare. Dacă ți-e frig, te încălzesc eu.

El rânji.

— Hai, atunci!

Ea se dezbrăcă și se urcă în pat.

Mâncară pâinea, băură cafeaua și făcură dragoste. Sexul era încă incitant, deși nu mai ținea la fel de mult ca la începutul relației lor.

După aceea, Walter citi ziarul pe care îl adusese ea acasă.

— Revoluția din München s-a încheiat, spuse el.

— De tot?

Walter ridică din umeri.
— L-au prins pe lider. Este Adolf Hitler.
— Conducătorul partidului în care a intrat Robert?
— Da. A fost acuzat de înaltă trădare. Este la închisoare acum.
— Bun, rosti Maud ușurată. Slavă Domnului că s-a terminat!

Capitolul 42

Decembrie 1923 – ianuarie 1924

(I)

Contele Fitzherbert urcă pe un podium amplasat în fața primăriei din Aberowen la ora trei după-amiaza, în ziua de dinaintea alegerilor generale. Era îmbrăcat formal, cu costum și joben. Conservatorii din primele rânduri îl aclamară, dar cea mai mare parte a mulțimii îl huidui. Cineva aruncă spre el cu un ziar mototolit, iar Billy zise:

— Fără de-astea, băieți. Lăsați-l să vorbească.

Nori joși întunecau cerul după-amiezii de iarnă, iar felinarele erau deja aprinse pe stradă. Ploua, dar se strânsese o mulțime mare, de vreo două-trei sute de oameni, majoritatea mineri cu șepci pe cap, pe lângă câteva pălării de melon în rândurile din față și câteva femei adăpostite sub umbrele. La marginea mulțimii, copiii se jucau pe caldarâmul ud.

Fitz îi făcea campanie actualului parlamentar al circumscripției, Perceval Jones. Începu să vorbească despre taxe. Din partea lui Billy, n-avea decât. Fitz putea să vorbească pe tema asta de dimineață până seara fără să îi încălzească cu ceva pe localnicii din Aberowen. Teoretic, aceasta era marea temă a alegerilor. Conservatorii propuseseră să pună capăt șomajului prin ridicarea taxelor pe importuri, pentru a proteja producătorii britanici. Asta îi unise pe liberalii din opoziție, căci ideologia lor cea mai de seamă era comerțul liber. Laburiștii erau de acord că nu taxele sunt soluția și propuseseră un program de angajare națională în care să intre persoanele fără serviciu, precum și prelungirea anilor de școală, pentru a

împiedica și mai mulți tineri să intre pe piața muncii deja supraaglomerată.

Însă principala problemă era cine avea să câștige puterea.

— Pentru a încuraja angajările în sectorul agricol, guvernul conservator va acorda o bonificație de o liră pe pogon fiecărui fermier – câtă vreme acesta își plătește muncitorii cu cel puțin treizeci de șilingi pe săptămână, zise Fitz.

Billy clătină din cap, amuzat și dezgustat totodată. De ce să le dai bani fermierilor? Ei nu mureau de foame. Muncitorii din fabrici rămași șomeri, în schimb, da.

Tata rosti de lângă Billy:

— Cu genul ăsta de discurs nu o să câștige voturi în Aberowen.

Billy era de aceeași părere. Circumscripția fusese cândva dominată de fermieri, însă acele vremuri apuseseră. Acum, când clasa muncitoare primise drept de vot, minerii aveau să-i depășească la număr pe fermieri. Perceval Jones reușise să își păstreze locul în alegerile confuze din 1922, cu o diferență de doar câteva voturi. De această dată sigur avea să piardă.

Fitz se apropia de sfârșitul discursului său:

— Dacă îi votați pe laburiști, veți vota un om al cărui trecut militar este mânjit, zise el.

Oamenii din public nu apreciară această remarcă: știau povestea lui Billy și îl considerau un erou. Se auzi un murmur de dezaprobare, iar Tata strigă: „Să-ți fie rușine!”

Fitz insistă neabătut:

— Un om care și-a trădat camarazii și ofițerii, un om adus în fața curții marțiale pentru lipsă de loialitate și trimis la închisoare. Atât vă spun: nu faceți de rușine Aberowenul alegând în parlament un asemenea om.

Fitz coborî de pe podium într-un amestec de aplauze și fluierături. Billy îl țintui cu privirea, dar Fitz nu se uită la el.

Apoi Billy urcă pe podium.

— Probabil că vă așteptați să îl insult pe lordul Fitzherbert la fel cum m-a insultat el pe mine, spuse el.

Tommy Griffiths strigă din mulțime:

— Fă-i zile fripte, Billy!

Billy spuse:

— Însă asta nu-i o încăierare din gura puțului. Alegerile sunt prea importante ca să fie decise de împunsături ieftine.

Lumea se liniști. Billy știa că nu le plăcea această abordare rezonabilă. Ar fi preferat împunsăturile ieftine. Însă văzu că tatăl său dădea din cap, aprobator. Tata înțelegea ce încerca Billy să facă. Normal că înțelegea, doar el îl învățase pe Billy.

— Contele a dat dovadă de curaj venind aici și declarându-și opiniile politice în fața unei mulțimi de mineri, continuă Billy. Poate că greșește – sigur greșește –, însă nu este un laș. La fel s-a purtat și în război. Mulți dintre ofițerii noștri s-au purtat astfel: au fost curajoși, dar au procedat greșit. Au aplicat strategii și tactici greșite, comunicarea dintre ei a lăsat de dorit și mentalitatea lor a fost demodată. Însă nu și-au schimbat ideile decât după ce muriseră deja milioane de oameni.

Publicul amuțise – acum le captase cu adevărat interesul. Billy o văzu pe Mildred cu o expresie mândră pe chip și cu doi copilași în brațe – cei doi fii ai lui Billy, David și Keir, în vârstă de un an, respectiv doi. Mildred nu era prea interesată de politică, însă voia ca Billy să ajungă parlamentar, pentru a se putea întoarce la Londra și a-și reîncepe afacerea.

— În război, niciun om din clasa muncitoare nu a fost promovat vreodată mai sus de gradul de sergent, în timp ce toți școlarii intrau în armată ca sublocotenenți. Toți veteranii prezenți astăzi aici au fost puși în pericol de ofițeri săraci cu duhul și mulți dintre noi am fost salvați de câte un sergent cu capul pe umeri.

Se auzi un murmur zgomotos de încuviințare.

— Sunt aici ca să vă spun că acele vremuri au apus. În armată, ca și în alte profesii, oamenii trebuie promovați pe baza inteligenței, nu a obârșiei.

Ridică glasul și auzi în tonul său fiorul pasiunii pe care îl știa din predicile tatălui său.

— Aceste alegeri sunt despre viitor și despre genul de țară în care vor crește copiii noștri. Trebuie să ne asigurăm că această țară va fi diferită de cea în care am crescut noi. Partidul Laburist nu instigă la revoluție – am văzut asta în alte țări și nu funcționează. Însă ne dorim o schimbare – o schimbare importantă, majoră, radicală.

Făcu o pauză, apoi își ridică din nou glasul pentru a perora:

— Nu, nu îl voi insulta nici pe lordul Fitzherbert, nici pe domnul Perceval Jones, spuse el, arătând spre cei doi bărbați cu

jobene din primul rând. Nu vreau decât să le spun atât: domnilor, dumneavoastră reprezentați trecutul.

Izbucniră urale. Billy privi dincolo de primul rând, către mulțimea de mineri – bărbați puternici și curajoși, născuți fără nimic, dar care reușiseră totuși să își câștige traiul și să își întemeieze familii.

— Tovarășii mei muncitori, zise el, noi reprezentăm viitorul!

Coborî de pe podium.

Numărătoarea voturilor arătă că Billy câștigase cu o majoritate zdrobitoare.

(II)

La fel câștigă și Ethel.

Conservatorii aveau cel mai mare număr de locuri în noul parlament, dar nu și majoritatea. Laburiștii ocupau locul secund, cu 191 de parlamentari, incluzându-i aici pe Eth Leckwith din Aldgate și pe Billy Williams din Aberowen. Liberalii erau pe locul al treilea. Prohibiționiștii scoțieni obținuseră un loc, Partidul Comunist nici măcar unul.

Când se întruni noul parlament, membrii laburiști și liberali depuseră o moțiune de cenzură împotriva guvernului conservator, iar regele fu obligat să îi ceară liderului Partidului Laburist, Ramsay MacDonald, să preia funcția de prim-ministru. Pentru prima oară în istorie, Marea Britanie avea un guvern laburist.

Ethel nu mai intrase în Palatul Westminster din acea zi din 1916, când fusese dată afară pentru că zbierase la Lloyd George. Acum stătea pe o bancă din piele verde, purtând o haină și o pălărie nouă, ascultând discursuri și aruncând din când în când câte o privire către galeria publică din care fusese evacuată cu mai bine de șapte ani în urmă. Coborî pe culoar și votă alături de membrii cabinetului, socialiști faimoși pe care îi admirase de la distanță până atunci: Arthur Henderson, Philip Snowden, Sidney Webb și premierul însuși. Avea propriul ei scrin, într-un mic birou pe care îl împărțea cu o altă parlamentară laburistă. Răsfoia cărțile din bibliotecă, mânca pâine cu unt în salonul de ceai și ridica sacii cu corespondența adresată ei. Se plimba prin clădirea imensă, învățându-i

coordonatele și încercând să simtă că are tot dreptul să se afle acolo.

Într-o zi de la sfârșitul lunii ianuarie, îl luă pe Lloyd cu ea și îl duse peste tot. El avea aproape nouă ani și nu mai fusese niciodată într-o clădire atât de mare și de luxoasă. Încercă să îi explice principiile democrației, însă era încă puțin cam mic ca să le priceapă.

Pe o scară îngustă, acoperită cu un covor roșu, aflată la limita dintre Camera Comunelor și cea a Lorzilor, dădură peste Fitz. Și el avea un invitat tânăr – pe fiul său George, căruia i se mai spunea și Băiatul.

Ethel și Lloyd urcau, Fitz și Băiatul coborau – se întâlniră pe la jumătatea scărilor.

Fitz o privi de parcă s-ar fi așteptat ca ea să se dea la o parte.

Cei doi fii ai lui Fitz, Băiatul și Lloyd, moștenitorul titlului și bastardul nerecunoscut, erau de-o seamă. Se priviră cu un interes sincer.

La Tŷ Gwyn, își aminti Ethel, de fiecare dată când îl întâlnea pe Fitz pe holuri, trebuia să se dea la o parte, lipită de perete, cu privirea în podea, în timp ce el trecea.

Acum ea se opri în mijlocul scărilor, ținându-l strâns de mână pe Lloyd și țintuindu-l cu privirea pe Fitz.

— Bună dimineața, lord Fitzherbert, rosti ea, ridicându-și sfidător bărbia.

El îi întoarse privirea. Pe față i se citeau ranchiuna și mânia. În cele din urmă răspunse:

— Bună dimineața, doamnă Leckwith.

Ea îl privi pe fiul lui.

— Dumneata trebuie să fii vicontele de Aberowen, zise ea. Îmi pare bine.

— Și mie îmi pare bine, doamnă, răspunse copilul politicos.

Ea îi spuse lui Fitz:

— Acesta este fiul meu, Lloyd.

Fitz refuză să îl privească. Însă Ethel nu avea de gând să-l lase pe Fitz să scape așa ușor. Spuse:

— Dă mâna cu domnul conte, Lloyd.

Lloyd întinse mâna și rosti:

— Mă bucur să vă cunosc, domnule conte.

Ar fi fost rușinos să ignore un copil de nouă ani. Fitz fu silit să îi strângă mâna.

Era prima oară când își atingea celălalt fiu.

— Și acum, trebuie să ne luăm rămas-bun, zise Ethel cu nepăsare, făcând un pas în față.

Expresia lui Fitz era ucigătoare. Fără nicio tragere de inimă, se trase într-o parte cu fiul său și așteptară cu spatele la perete în timp ce Ethel și Lloyd trecură pe lângă ei și urcară treptele.

Personaje istorice

În aceste pagini apar câteva personaje istorice reale și cititorii mă întreabă uneori cum fac delimitarea între istorie și ficțiune. Este o întrebare justă și iată care este răspunsul.

În anumite cazuri, de exemplu atunci când Sir Edward Grey se adresează Camerei Comunelor, personajele mele fictive sunt martore la evenimente petrecute în realitate. Spusele lui Sir Edward din acest roman corespund cu stenograma de la parlament, atâta doar că eu i-am scurtat discursul, sper însă că fără să pierd din vedere ceva important.

Alteori, un personaj real merge într-un loc fictiv, cum se întâmplă atunci când Winston Churchill vizitează Tŷ Gwyn. În acel caz, m-am asigurat mai întâi că nu era ceva neobișnuit pentru el să viziteze conace de la țară și că ar fi putut să o facă în jurul acelei date.

Când personajele reale poartă conversații cu personajele fictive, de obicei spun lucruri pe care chiar le-au rostit la un moment dat. Explicația pe care i-o dă Lloyd George lui Fitz cu privire la motivul pentru care nu vrea să îl deporteze pe Lev Kamenev se bazează pe ceea ce a scris Lloyd George într-o notă citată în biografia sa, publicată de Peter Rowland.

Iată regula pe care o urmez: fie scena a avut loc, fie ar fi putut să aibă loc; fie acele cuvinte au fost rostite, fie ar fi putut să fie rostite. Și dacă, dintr-un motiv sau altul, descopăr că scena nu ar fi putut să aibă loc în realitate sau că acele cuvinte nu ar fi putut fi rostite – dacă, de exemplu, personajul se afla într-o altă țară la momentul respectiv –, atunci o elimin din poveste.

Mulțumiri

Principalul meu consultant istoric pentru această carte a fost Richard Overy. Alți istorici care au citit ciornele și au făcut corecturi, eliminând astfel multe erori, au fost: John M. Cooper, Mark Goldman, Holger Herwig, John Keiger, Evan Mawdsley, Richard Toye și Christopher Williams. Susan Pedersen m-a ajutat pe tema alocațiilor de despărțire primite de soțiile soldaților.

Ca de obicei, mulți dintre acești consultanți au fost descoperiți de Dan Starer de la *Research for Writers* din New York.

Dintre prietenii care m-au ajutat, doresc să îi enumăr pe Tim Blythe, care mi-a dat câteva cărți esențiale; Adam Brett-Smith, care mi-a oferit informații cu privire la șampanie; agerul Nigel Dean; Tony McWalter și Chris Manners, doi critici înțelepți și receptivi; Angela Spizig, care a citit primul manuscris și a comentat din perspectiva unui german.

Redactorii și agenții care au citit manuscrisul și mi-au dat sfaturi în privința acestuia au fost Amy Berkower, Leslie Gelbman, Phyllis Grann, Neil Nyren, Imogen Taylor și, ca de obicei, Al Zuckerman.

În cele din urmă, țin să le mulțumesc membrilor familiei mele, care au citit manuscrisul și mi-au dat sfaturi, mai ales Barbarei Follett, lui Emanuele Follett, lui Marie-Claire Follett, lui Jann Turner și lui Kim Turner.

virtual-project.eu